

Dansk Ordbog

udgiven

under

Videnskabernes Selskabs

Bestyrelse.

Første Tome.

A — E.

Kiøbenhavn, 1793.
Trykt hos Hofbogtrykkerne N. Møller og Søn.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY
28 FEB. 1928
OF OXFORD

A.

A er et selvlydende Bogstav, og det første i Alphabetet. Det udtales snart kort, saasom i al, Glas, Hat; snart langt, saasom i lad, flad, Fias, o. s. v.

A bliver i gamle Skrifter meget ofte omvexlet med aa og o, og det saavel i Begyndelsen af Ordene, som i Midten og Enden, s. f. Ex. apenbare, aapenbare, og openbare; Made, Maade og Mode; sa, saa og so. Denne samme Forskiel mærkes og endnu i Rigets forskiellige Provindser, for saavidt Udtalen angaaer.

A befindes og i gamle Skrifter jævnligen omvexlet med æ, fornemmeligen i Begyndelsen og Enden af Ordene; saasom Ærild i Steden for Arild, uppæ for uppa, ofnæ for ofna, o. s. fr.

A bliver at ansee som et Substantiv

1. Naar det betegner det første Bogstav i Alphabetet, saasom: at skrive et A.
2. I det Ordsprog: Den som har sagt A, maae og sige B, ɔ: den som har giort Begyndelse med noget, bør fare fort deri.

A, part. separab. forekommer overalt i vore gamle Love, og andre gamle Skrifter (skiønt ofte omvexlet med aa, undertiden og med o) og det fornemmeligen i følgende Bemærkelser:

1. Det samme som Paa. En bygger man a annen mans jordh. Jyd. L. I. 55. Hvilken man boor o sin eghen jordh. ib. III. 14.
2. Det samme som J. Wore ey Logh a lande, &c. Jyd. Lovs Fortale.
3. Dertil; desforuden; oven i Kiøbet. Bøtæ hin attær, ær han drap, oc a tyltær ed, at han war ey bædræ. Sk. L. VI. 1.
4. Efter; bag efter. Dræpær man annæn — a gruth giuæn, — a bøtær fæstæ, — a bøtær bøtæ, — a frith gørth. Vald. S. L. II. 30. og 31.

NB. Dette ældgamle a, aa eller o, har siden taget i Selskab med sig den præpos. op eller up, som i Førstningen blot er gaaen foran, saasom: up a, up aa, up o, men har derefter gandske forenet sig med samme, saasom upa, upaa, upo, og omsider, ved at fordoble sit p, er bleven til uppa, uppaa, uppo; hvilket sidste nu endeligen er blevet deelt imellem os og vore Naboer saaledes, at

de Tydske have beholdt den første Stavelse deraf, nemlig up, i deres nu brugelige auf, og vi derimod den sidste, nemlig på, paa, po; skiønt man nu omstunder i Skrifter ikkun bruger paa alene.

A, part. inseparab. [i Grunden den samme som part. separab. a]. Forekommer i nogle faa gamle, og tildeels vedblevne Ord, saasom: Akal, Amindelse, Avat, Avind ꝛc.

A, 3. perf. sing. præs. indic. act. af v. anl. Aasfwer eller Aaer. See Æger.

Aa, diphth. [betegnes i det Svenske Sprog med å]. En dobbelt Vocal, hvis Lyd falder imellem a og o, omtrent ligesom de Franskes au.

Aa, part. separab. [en blot Dialect af part. separab. a]. Det samme som Paa. Bruges endnu i daglig Tale paa sine Steder i Jylland.

Aa, part. inseparab. [en Dialect af part. insepar. a]. Forekommer i nogle faa gamle, og tildeels vedblevne Ord, saasom: Aahør, Aabod, Aasæde, ꝛc.

Aa, part. intens. [en Dialect af Isl. ofur eller of, nimis] Overmaade. Forekommer ikkun i et Par forældede Ord, nemlig: Aahuus og Aameget.

Aa, interj. [en Dialect af interj. o]. Bruges sielden i Skrifter, undtagen i vore Comoedier, men meget ofte i daglig Tale, hvor det dog, i Henseende til Betydningen, kommer meget an paa den korte eller lange Tone, med hvilken Ordet bliver udført.

1. Under en lang Tone betegner det Glæde, Sorg, Medlidenhed, Forundring, Fortrydelse, eller et Slags Foragt. Aa! mange Tak. Aa! Gud bedre mig. Aa! din Stakkel. Aa! hvor her seer prægtigt ud. Aa! der forsaae jeg mig skammeligen. Aa! ikke andet.

2. Under en kort Tone bruges det gemeenligen, naar man taler een til i Hastighed, Utaalmodighed, eller Vrede. Aa! hør engang. Aa! hør dog engang. Aa! saa pak dig bort, eller jeg skal ꝛc.

Aa, 3. perf. sing. præs. indic. act. af v. anl. Aasfwer eller Aaer. See Æger.

Aa (en) n. f. plur. Aaer [sammendraget af Moesog. *Aqha*, Vand. See Ihre voc. A.] Et ferskt rindende Vand, større end en Bæk, og mindre end en Flod. Mange Bække og smaa giøre en stor Aa. (Et Ordsprog.)

Aaarm (en) n. f. [af Aa og Arm.] En til eller fra Hovedaaen løbende Sideaa.

Aabakke (en) n. f. [af Aa og Bakke.] Den Bakke eller Forhøining af Jord, som er ved Siderne af en Aa. Naar Forhøiningen er liden, kaldes den Aabrink.

Aaben, adj. [heder i ældre Skrifter oben og open, Anglos. *yppe*, af præp. op eller up, som i mange Sammensættelser har en aabnende Bemærkelse, saasom i opbryder, oplader, oplukker, ꝛc.]

1. Opladt; ei lukt eller tilsluttet. Bruges og figurligen i adskillige Tilfælde. En aaben Mund. En aaben Dør. Øret, der stod for din Hvisken aaben. Proverbs efter Holb. Indbyd. III. 10. S.

2. Blot og bar; ikke skiult eller bedækket. Item (figurligen) klar og tydelig. At gaae med aabent Hoved og aabent Bryst. En Sandhed, som ligger aaben for alles Øine.

3. Ubeskiermet; ubefæstet. Dette Sted ligger aabent for alle Vinde. En aaben Stad. En aaben Flekke.

4. Utæt; løs; ikke haardt bunden. I Særdeleshed: ei tilfrossen. Et aabent Kar. Et aabent Klæde, Lerred, ꝛc. At pløie om Foraaret, saasnart Jorden er aaben. Man hidindtil har end havt aaben Strand. Bordings D. Merc. 177. S.

5. Vid og rummelig; ei indkneben. At holde Feltslag paa aaben Mark. At seile i aaben Sø.

6. Ledig; ikke besat. Item øde eller ubebygt. Hans Plads staaer endnu aaben. Et aabent Qvarteer i en Stad.

7. Almindelig for alle; offentlig. At holde aabent Taffel, aaben Krambod, ꝛc.

8. Fri og uhindret. Item uforholdt; ei negtet. Aaben Fart. Aaben Udsigt. Din Løn staaer dig aaben for.

9. [I Lægekunsten.]
a) Ikke læget; ei tilgroet. En aaben Skade. Et aabent Saar.
b) At have aabent Liv, ɔ: at have naturlig Aabning; ei at være plaget af Forstoppelse.
10. [I Rettergang.] Uafgiort ved Lov og Dom; forbeholdt til lovlig Paatale. Den Sag staaer ham endnu aaben.
11. I Sammensætninger bruges det undertiden som en part. intens. til at stramme og forhøie Ordenes Bemærkelse, saasom i Aabenbar, Aabenlys, o. s. v.
12. [Til Skibs.]
a) Aaben Kul siges et Skib at have, hvor intet Dæk er fra Bakken til Skandsen.
b) Aabent Mærs kaldes det Mærs, som er sammensat af Latverk.
c) Aaben Vind. See Rum Vind.
13. I Bretspil siges Brettet at være Aabent, naar Indkastningen ei er hindret ved Baand.
14. I Cancelliestiil kaldes et med kongeligt Segl forsynet, men dog ei ved Seglet lukt Kongebrev: Kongens Aabne Brev.
15. I Heraldiken forstaaes ved Aaben Hielm en Hielm med Traller.
16. [I Grammatiken.]
a) Aaben Stavelse kaldes den, som ikke sluttes med en Consonant.
b) Aaben Vocal, hvorpaa umiddelbart følger en anden Vocal, enten i næste Stavelse eller Ord. Den kaldes og gabende Vocal.
17. Under aaben Himmel, eller i aaben Luft, ɔ: i fri Luft; ikke under Tag. At sidde, ligge, sove, under aaben Himmel.
18. Aaben Hierne siges en Person at have, som har et opvakt Hoved og giennemtrængende Forstand.
19. Det er et aabent Hoved. Siges især om et Barn eller ung Person, som er i Stand til at fatte og begribe alt hvad det skal være.
20. At modtage med aabne Arme, ɔ: at modtage en Ting eller Person med inderlig Glæde og Fornøielse.
21. At faae Øinene aabne, eller, at faae aabne Øine at see med. Bruges undertiden figurligen i Steden for: at komme ud af sin forrige Blindhed eller Vildfarelse; at blive bedre oplyst eller underrettet.
22. At sige een noget i hans aabne Øine, ɔ: at sige een noget reent ud i hans Nærværelse og Paahør.

Aabenbar, adj. [af aaben og bar.]
1. Gandske klar og tydelig. Dette er en aabenbar Sandhed.
2. Overalt bekiendt; vitterlig for alle. En aabenbar Tyv, Løgner, ꝛc. At leve i aabenbare Laster.
3. Som skeer offentligen. Et aabenbart Skriftemaal.
4. Aabenbar Sø, det aabne og vilde Hav. See D. L. IV. 4. 5. og Frid. II. Søret 73. Cap.

Aabenbare, adv. [af aabenbar.] See Aabenbart.

Aabenbarelse (en) n. f. [af aabenbarer.]
1. Røben; Angivelse. Med mindre det kunde angaae noget Forræderi, som ved Præstens Aabenbarelse kunde forekommes. D. L. II. 5. 20.
2. En synlig Skikkelses Paatagelse. En Engels Aabenbarelse.
3. Christi Aabenbarelses Dag, ɔ: Hellig-trekongers Dag, saaledes kaldet, fordi Christus da første Gang blev aabenbaret for, og tilbedet af, Hedningene.

Aabenbarer, v. a. [af aabenbar, eller rettere, af aaben, og v. ant. *bara*, at oplyse, illustrare. See Ihre voc. bar.]
1. Bringer for Lyset; lægger for Dagen. Tiden aabenbarer Alting.
2. Ytrer sit hemmelige Anliggende. At aabenbare sin Kiærlighed for en Jomfru.
3. Røber; angiver; fortier ikke. At aabenbare en hemmelig Sammenrottelse.
4. Meddeler fra Himmelen. Guds aabenbarede Ord. Den aabenbarede Religion.
5. Aabenbarer sig. Bruges som oftest med præp. for bag efter.

a) Giver sin Person tilkiende. Han opholdt sig her længe som ubekiendt, og vilde ikke aabenbare sig for noget Menneske.

b) Paatager sig en synlig Skikkelse; fremviser sig synligen. Gud aabenbarede sig for Mose i en brændende Busk.

c) Undertiden bruges det i Steden for: Aabner sig for.

Aabenbarer (en) n. f. [af aabenbarer.] En som aabenbarer. Bruges meget sielden uden i Bibelen, hvor Joseph kaldes Hemmeligheds Aabenbarer, ɔ: mørke Tings Udlægger eller Fortolker. See 1. Mos. XLI. 45.

Aabenbaring (en) n. f. [af samme verbo.]
1. Det samme som Aabenbarelse.
2. Hellige og hemmelighedsfulde Sandheders Meddelelse ved en Lærer fra Himmelen. Al den Kundskab, som man uden Aabenbaringen kan erhverve sig om Gud, kaldes den naturlige Theologie. Guldbergs Nat. Theol. 15. S.
3. Aabenbaringen kaldes især St. Hanses prophetiske Skrift, som aabenbarer tilkommende Ting. Den bliver og kaldet Aabenbaringens Bog. (Apocalypsis.)

Aabenbarlig, adj. [af aabenbar og part. insepar. lig.]
1. Gandske vitterlig. Aabenbarlige Laster. See D. L. II. 5. See og ib. VI. 12. 5.
2. Som skeer offentligen. At annammes til aabenbarlig Afløsning. D. L. II. 9. 22.

Aabenbarligen, adv. [af aabenbarlig.] See Aabenbart.

Aabenbart, adv. [af aabenbar.] Paa en aabenbar Maade; tydeligen; vitterligen; offentligen; reent ud. Saa syntes mig, om jeg skal skrifte aabenbart. Thuras Poet. Sager 67. S.

Aabenhed (en) n. f. [af aaben og term. final. hed.] Den Tilstand eller Beskaffenhed at være aaben, løs, utæt.

Aabenhielmet, adj. [af aaben og Hielm.] Som har aaben Hielm. Et aabenhielmet Skiold.

Aabenhiertet, } adj. [af aaben og Hierte.]
Aabenhiertig, } Som har Hiertet liggende paa Tungen og Læberne; oprigtig i Ord; ei forstilt. Et meget aabenhiertigt Menneske.

Aabenhiertigen, adv. [af aabenhiertig.] Uden Forstillelse eller Forbeholdenhed; oprigtigen. At tale aabenhiertigen med een.

Aabenhiertighed (en) n. f. [af aabenhiertig og termin. final. hed.] Den Egenskab at være aabenhiertet; Ærlighed i Ord.

Aabenlys. adj. [af aaben og lys]
1. Gandske lys; høilys. At ligge og sove til aabenlys Dag.
2. Det samme som aabenbar No. 1.

Aabenlyst, adv. [af aabenlys.] I Alles Paasyn eller Paahør; offentligen. Dette blev sagt aabenlyst i et Selskab.

Aabenmund (en) n. f. [af aaben og Mund.] En som ei kan tie med noget; en aabenmundet Person.

Aabenmundet, } adj. [af Aabenmund.] Som
Aabenmundig, } har den Feil, at han ei kan tie med noget; sladderagtig.

Aabenstaaende, adj. particip. [af aaben og staaer.]
1. Gabende; ei tillukt. En aabenstaaende Port, Mund, ꝛc.
2. Tom; ledig. Et aabenstaaende Rum.
3. Uafgiort ved Lov og Dom. En aabenstaaende Sag.

Aabnelse (en) n. f. [af aabner.] Den Gierning at aabne. Lader sig bruge i samme Tilfælde som Stammeordet.

Aabner, v. a. [af aaben.]
1. Oplader det, som er lukket, sammenfoldet eller indsvøbt; oplukker eller opløser. At aabne et Vindue, en Kuffert, et Brev, en Bog, en Pakke, o. s. v.
2. Ytrer; udlader sig med. At aabne sine Tanker, sin Nød, for een.
3. Giør fri og uhindret; spærrer ikke. Bruges baade egentligen og figurligen. At aabne sine Havne for fremmede Nationers Handelsskibe. At aabne Veien for Dyderne.
4. [I Landvæsenet.]
a) Opbryder. At aabne Jorden med Ploven.

b) Giør

b) Giør løs og aaben; skiørner. Sand, Kalk, og deslige, aabner Jorden, naar den bruges i Steden for Gødning. Oecon. Mag. VI. B. i Fortalen.

5. [I Krigsvæsenet.]
a) Begynder at grave. At aabne en Mine, en Løbegrav, &c.
b) At aabne Geliderne, ɔ: at skille Geliderne ad, saa at der bliver en Aabning imellem dem.

6. [I Lægekunsten.]
a) Giør Aabning eller Indskærelse i; stikker Hul paa; opskærer. At aabne en Byld, en Aare, et dødt Legeme, &c.
b) Giver Aabning; affører. At bruge aabnende Lægemidler.

7. Begynder. At aabne Ballet, Felttoget, &c.

8. Aabner sig.
a) Adskiller sig; udvider eller udfolder sig. Jorden aabnede sig ved et Jordskælv. Blomsterne aabne sig om Dagen, men lukke sig om Natten.
b) Lader sig vidt og bredt see; viser sig klart for Øinene. Bruges og figurligen om en sig frembydende god Leilighed. Saa snart man er kommen igiennem denne Skov, aabner sig med eet en viid Slætte. Nu aabner sig en Leilighed for ham til Befordring.
c) At aabne sig for een, ɔ: at aabenbare een sit hemmelige Anliggende.
d) At aabne sig Vei. At bane sig Vei; at forskaffe sig Adgang. Bruges baade egentligen og figurligen. At aabne sig Vei igiennem en Skov. At aabne sig Vei til Ære.

9. At aabne Boen, ɔ: at tage Seglene fra en forseglet Sterveboe, til paafølgende Registrering og Vurdering. Bruges i Lovene.

10. At aabne Døren for Lasterne, ɔ: at give Lasterne frit Løb.

11. At aabne sit Hierte for een, ɔ: at sige een aabenhiertigen, hvad man mener.

12. At aabne Maven siges i daglig Tale den, som kort for Maaltidet tager noget til sig, der skal opvække Madlysten.

13. At aabne Øinene paa een. Bemærker i Bibelen at skaffe en Blind sit Syn igien, (see Joh. IX. 32.) men bruges ellers figurligen i Steden for: at meddele nogen en Kundskab eller Oplysning, som han før ikke havde, eller, at bringe een fra sin forrige Vankundighed eller Vildfarelse.

Aabning (en) n. f. [af aabner.]
1. Det samme som Aabnelse.
2. Et ledigt Rum i noget, som ellers er heelt eller sammenhængende; et Hul; en Sprække. En Aabning i en Muur, et Gierde, &c.
3. Munding; Gab. Denne Fiord har en trang Aabning.
4. [I Lægekunsten.]
a) Indskærelse. Her maae giøres en Aabning.
b) Stolgang. Den Syge har havt en god Aabning i Dag. Efter denne Laxativ havde han 4 Gange Aabning.
5. Boens Aabning, ɔ: den Gierning at aabne Boen.

Aabo (en) n. f. [af Aa og Bo, som i Sammensætninger ofte bemærker en Beboer.] En som boer ved en Aa; en Aabygger.

Aabod (en) n. f. [af part. insepar. aa og Bod, eller (som i Grunden er det samme) af Isl. *bæta á*, ɔ: at bøde paa.] Bemærker egentligen en Flikken eller Paabøden, men figurligen al Slags Tilgift eller Godtgiørelse. Bruges i Lovene og Lovkyndigheden.
1. En Tilgift i Skifte og Deling, hvorved de ringere Arvelodder saaledes forbedres og jævnes med de bedste, at de alle blive lige gode. See Weylles Glossar. Jurid. v. Aabod.
2. Den Godtgiørelse, som en Leilænding er pligtig at svare til Jorddrotten, for de ved Gaardens Tiltrædelse fæstede Huses forsømte lovlige Vedligeholdelse. See N. L. III. 14. 30.
3. [I ældre Skrifter.] Godtgiørelse i Almindelighed; Forbedring. Foruden disse 4000 Lod Sølv antvordede jeg N. N: forskrevne Mynt-

Myntmester 500 Lod Sølv, til Aabod paa de 4000 Lod, ꝛc. D. Mag. II. 69.

Aabodsfald (et) n. s. [af Aabod og Fald.]
1. Det samme som Aabod i anden Bemærkelse; eller det samme som Fæld. See N. L. V. 13. 35.
2. [I de ældre Norske Love.] Den Bod eller Mulct, som en Leilænding burde udrede til sin Jorddrot for ubetalt Aabod. See Christ. IV. N. L. Landsl. B. 3. Cap.

Aabodskieppe (en) n. s. obsolet. [af Aabod og Skieppe.] Det samme som Pundeskieppe. (Rostgaard.)

Aabomaal (et) n. s. obsolet. [i Steden for Aabodmaal, af Aabod og Maal.] Det samme som Opmaal eller Topmaal. See Forordn. 27 Apr. 1657.

Aabred (en) n. s. [af Aa og Bred.] Bredden af en Aaes Rende; Landkanten paa begge Sider af en Aa.

Aabrink (en) n. s. [af Aa og Brink.] See Aabakke.

Aabryn (et) n. s. [af Aa og Bryn.] Den øverste Kant af Aabredden, som hænger ud over Vandet.

Aabund (en) n. s. [af Aa og Bund.] Bunden i en Aa; Grunden under Aavandet. En dyb Aabund.

Aabygger (en) n. s. [af Aa og Bygger, ɔ: Beboer.] See Aabo.

Aabyrgd (et) n. s obsolet. [af Isl. *ábyrgiast*, at staae inde for, præstare] Ansvar for en betroet Ting eller Person. See Chr. IV. N. L. Tyveb. 2. Cap.

Aad (en) n. s. See Od.

Aadet, adj. obsolet. [heder Norv. odde, Svet. udde, Angl. *odd*, impar.] Ueffen; umage. (Rostgaard.)

Aadsel (et) n. s. plur. Aadseler eller Aadsler. [En blot Dialect af Svet. Atel, som er et diminut. af Isl. *Aata*, cadaver, og kommer af v. *ata*, edere, efterdi det bruges deels til Føde for tamme, deels til Lokkemad for vilde Dyr.]
1. En død og forraadnet Krop af et Dyr. Et stinkende Aadsel.
2. Hvor Aadselet er, der forsamles Ørnene. Et Ordsprog, som er laant af Bibelen, og vil sige: at hvor noget Godt vanker, der søge alle hen at tage Deel deri.

Aadselagtig, adj. [af Aadsel og termin. final. agtig.] Som i Lugt eller andet ligner et Aadsel. En aadselagtig Stank.

Aadselagtigen, adv. [af aadselagtig.] Paa en aadselagtig Maade; ligesom et Aadsel.

Aadt, n. s. obsolet. [skrives og Aad, it. Ædt: af Isl. *Æde*, mos, natura] Art; Natur. See Colding. Etym. Lat. voc. *Inolesco*, og *Natura*.

Aag (et) n. s. plur. Aage [Svet. Ok, Germ. Joch, Moesog. *Juk*, Lat. *jugum*.]
1. Et Stykke Træ, som lægges tværs over Halsen paa Øxne, naar de skal drage Plov, og i hvis Ender Skaglerne ere fæstede, hvormed de spændes for Ploven. At spænde en Oxe i Aag.
2. Et Bæreredskab, bestaaende af et Stykke Træ, kaldet Aaghammel, som lægges paa Axlerne, og er i hver Ende forsynet med en Skagle og en Krog, saa at man derved beqvemmeligen kan bære to Malke- eller Vandspande paa een Gang. Heder ellers egentligen Malkeaag.
3. Det Par Tværtræer, som holde Slædemeierne fast oven til. Kaldes egentligen Slædeaag.
4. Byrde; besværligt Arbeid. At lægge een et tungt Aag paa.
5. Herredømme. I Særdeleshed haardt og strengt Herredømme; Tyranni; Trældoms Aag. Gud befriede Israeliterne fra det Ægyptiske Aag.
6. [I de gamle Love.] Det samme som Aagspand. Hugger han ther so meget, at han kan ey met en ogh bortkomme, men met tho eller flere, ꝛc. Er. S. L. IV. 28. (See herom Ihre voc. Ok.)
7. De to spændes ikke vel i Aag sammen. Siges figurligen om et par Personer, især Ægtefæller, som formedelst stridigt Sindelav ikke vel kan enes sammen.

Aagab (et) n. s. [af Aa og Gab.] Det Sted,

Sted, hvor Aaen løber ud i Havet; Mundingen af en Aa.

Aagang (en) n. f. [af Aa og Gang.]
1. Den Rende, hvorigiennem Aavandet løber.
2. Aavandets Træk eller Fart. Ved Broen falder Aagangen stærkest.

Aagbar, adj. [af Aag og bar.] Som har Alder og Styrke nok til at drage i Aag. En aagbar Stud.

Aagbeen (et) n. f. [af Aag og Been.] Det under Øiet udstaaende Kindbeen. Os jugale.

Aagbunden, adj. particip. [af Aag og binder.] Som er i eller under Aaget; aagspændt. Et par aagbundne Øxen.

Aager, v. a. [af Aag.]
1. Lægger Aag paa; spænder i Aag. Een Oxe hviler, medens en anden aages.
2. Aager af, spænder af Aag. Bruges gemeenligen absolute.
3. Aager i, spænder i Aag. Bruges ligeledes helst absolute.
4. Aager sammen, binder eller kobler i Aag sammen; samler i Aag. At aage et par Stude sammen.

Aager (et) n. f. [Heder Isl. *Okur*, som kommer af *auka*, augere, og bemærker al Slags Forøgelse og Tilvext, saavel af levende, som døde Ting.]
1. Ulovlig Fordeel, som trækkes af udlaante Penge eller Varer; ubillig Rente. At udsue Folk ved Aager.
2. [I ældre Skrifter] det samme som Rente. Lad hannem, over Pant, tredobbelt Aager tage. Bord. D. Merc. 73. S.

Aageragtig, adj. [af Aager og term. fin. agtig] Som skeer paa en aagrende eller skinderagtig Maade; som passer sig paa en Aagerkarl. En aageragtig Behandling, ꝛc.

Aageragtigen, adv. [af aageragtig.] Paa en aageragtig Maade; skinderagtigen.

Aagerbrev (et) n. f. [af Aager og Brev.] En paa Aagerrente lydende Forskrivning. Christ. III. Rec. 66. Art.

Aagerkarl (en) n. f. [af Aager og Karl.] En som udsuer Folk ved at tage alt for stærk Rente; en aagrende Mandsperson. Dersom du laaner mit Folk Penge, nemlig den Fattige hos dig, da skal du ikke være ham som en Aagerkarl, ꝛc. 2. Mos. XXII. 25.

Aagerpenge, n. f. plur. [af Aager og Penge.] Penge, som bruges at aagre med.

Aagerrente (en) n. f. [af Aager og Rente.] Det samme som Aager.

Aagerurt (en) n. f. [af Aager og Urt, Germ. Wucherkraut.] Et Ukrud blant Kornet med store gule Blomster. Chrysanthemum segetum.

Aages (et) n. f. [af Aag og Es.] En i Enden af Aagskaglerne fæstet Jernkrog, dannet omtrent som et latinskt S; en Aagkrog.

Aaghammel (en) n. f. [af Aag og Hammel.] Træet i et Aag, som lægges paa Axlerne, og i hvis Ender Aagskaglerne ere fæstede.

Aagkrog (en) n. f. [af Aag og Krog.] See Aages.

Aagrem (en) n. f. [af Aag og Rem.] En Rem, som Aaget eller Halskobbelet bindes paa med; en Aagtiste.

Aagren (en) n. f. [af aagrer.] Den Gierning at aagre; Udsuelse ved Aager; Skinderi.

Aagrer, v. a. & n. [af Aager.]
1. Bruger Handtering med Aager; handler som Aagerkarl. At aagre og skinde paa alle Kanter.
2. At aagre med sit Pund, ɔ: at anvende sin Lærdom og Viisdom paa andres Oplysning. (En af Bibelen laant Talemaade.)
3. Aagrer sammen, eller Sammenaagrer, skraber sammen ved Aager. Denne Mand har aagret en stor Deel Penge sammen.
4. Aagrer ud, eller Udaagrer, udsælger noget med ulovlig eller ubillig Fordeel. At aagre sine Kornvarer ud.

Aagrer (en) n. f. [af sit verbo.] Det samme som Aagerkarl. See Forsøg i Sk. Vid. VII. 182.

Aagrund

Aagrund (en) n. f. [af Aa og Grund] See Aabund.

Aagsamlet, adj. particip. [af Aag og samler.] Som er sammenføiet i Aag med en anden, eller med hinanden. Et aagsamlet Par Stude.

Aagsele (en) n. f. [af Aag og Sele.] En Sele til et aagspændt Dyr eller til et Aagspand.

Aagskagle (en) n. f. [af Aag og Skagle.] Et med en Aagkrog forsynet Stykke Reeb, som er fæstet i hver Ende af Aaghammelen.

Aagspand (et) n. f. [af Aag og Spand] Et aagsamlet Par Arbeidsdyr.

Aagspændt, adj. particip. [af Aag og spænder.] See Aagbunden.

Aagtiste (en) n. f. [af Aag og Tiste.] See Aagrem.

Aahor, Aahøre, Aahørelse, n. f. obsolet. [af aahører.] Det samme som Paahør. See Er. S. L. VI. 26. og Clausens N. Krøn. 639. o. fl. St.

Aahører, v. a. obsolet. [af part. insep. aa og hører.] Hører paa; anhører.

Aahuus (et) n. f. obsolet. [af part. intens. aa og Huus] Et meget stort Huus; et Slot. (Moth.)

Aahvælg, Aahylke (et) n. f. [Tvende hos Moth forekommende Ord.] See Aasvælg.

Aakande (en) n. f. [af Aa og Kande] En Urt, hvis store hvide eller gule Blomster ligge i Vandbrynet af Aaer og ferske Søer. Nymphæa.

Aal (en) n. f. plur. Aal [Germ. Ahl, Anglos. Æl; maaskee af Isl. ala, saginare.]

1. En slangeformig og slimig Fisk i ferskt eller brakt Vand. Angvilla. Fersk, saltet, røget, Aal.
2. Et af Træ eller Vidier bestaaende Hængsel paa en Port eller et Led. (Moth.) See og Koldings Etym. Lat. v. Cardo.
3. Det Stykke Træ i en Veirmølle, som Axelen hviler paa. (Moth.)
4. Det Skomagerredskab, som ellers gemeenligen kaldes en Syl. (Moth.)
5. Et Bogtrykkerredskab, hvormed de Bogstaver optages, som ere forsatte.
6. Den sorte Stræg, som sees langs hen ad Ryggen paa Heste og en Deel andre Dyr.
7. Aal i Strømper kaldes i gemeen Tale de Folder, som sees paa Strømper, naar de ei ere glat optrukne.

Aalam (et) n. f. inusit. [Belg. *Oylam*, Angl. *Ewlamb*, af Anglos. *Ewe*, agnus foemina, og Lam] Et Hunlam; et Gimmerlam. (Moth.)

Aalefanger (en) n. f. [af Aal og Fanger] En som fanger Aal; en Aalefisker. (Nogle sige Aalefænger.)

Aalefangst (en) n. f. [af Aal og Fangst] Den Gierning at fange Aal; Aalefiskeri.

Aalefisker (en) n. f. [af Aal og Fisker.] See Aalefanger.

Aalefiskeri (et) n. f. [af Aal og Fiskeri.] See Aalefangst.

Aalegaard (en) n. f. [af Aal og Gaard.] Et Gierde, som sættes tværs over en Aa, og neder Aalen, som ei kan komme derigiennem, til at søge den eneste Aabning, der findes ved een af Siderne paa Gierdet, og for ved hvilken er stillet et Garn, hvori den fanges. See D. L. V. 10. 43.

Aalegierd (en) n. f. [af Aal og Gierd, som formodentligen er eet med Anglos. *Gerd* og Angl. *Yard*, virga, antenna] See Aalestang.

Aalehamme (en) n. f. [formodentligen af Aal og Ham.] Et Fiskergarn, dannet omtrent som en Sæk, hvis aabne og tragtformige Ende sættes op imod Strømmen, for at fange Aal. (Moth.)

Aalehors, n. f. See Aalekone.

Aalehoved (et) n. f. [af Aal og Hoved.]

1. Hovedet paa en Aal.
2. [I gemeen Tale og figurligen.] En Dosmer; et Dummerhoved.

Aalekiste (en) n. f. [af Aal og Kiste] En af hullede Bræder bestaaende firkantet Bygning, som anlægges i en Aa saaledes, at Aalen nødes til at gaae derind, og kan siden ikke komme ud igien.

Aalekone (en) n. f. [af Aal og Kone.] En slimig Saltvands-Fisk. Blennius viviparus.

Aalekrage (en) n. f. [af Aal og Krage.] En stor sort Strandfugl. Pelecanus Carbo.

Aalekrog (en) n. f. [af Aal og Krog.] En liden Fiskerkrog at fange Aal med.

Aalekube (en) n. f. [af Aal og Kube.] En af Rør eller Vidier sammenflettet Kurv, med en tragtformig Aabning, hvor Aal og andre smaa Fiske, ved Hielp af Mading, lokkes til at gaae ind, og kan siden ikke komme ud igien. (Moth.)

Aalemoder (en) n. f. See Aalekone.

Aaleqvabbe (en) n. f. [venteligen af Aal og qvab, som forekommer i det sammensatte Ord qvabfeed.] En velsmagende Torskeart. Gadus Lota.

Aaler, v. a. [af Isl. *ala*, saginare.] Pleier vel; spekker og mæsker. (Moth.) Han ligger hiemme og aaler sig.

Aaleruse (en) n. f. [af Aal og Ruse.] Et Fiskerredskab, bestaaende af fire i en lang Fiirkant sammenslagne Lægter, ligesom en Ramme, der neden til er behængt med Garn eller Lerred, udspilit i Form af et omvendt Huustag, men oven til aaben, og forsynet med tvende Skafte, ved hvis Hielp Fiskeren regierer dette Redskab, naar han dermed gaaer ud i Vandet, for at fiske efter Aal og Ræger; hvilket kaldes: at gaae paa Glib. (Moth.)

Aalestang (en) n. f. [af Aal og Stang.] En lang Stang, med et tregrenet Jernredskab i den ene Ende, som man støder ned i Søbunden og fanger Aal med; en Aalegierd.

Aalestanger (en) n. f. [af Aal og stanger.] En som stanger Aal; en Fisker, som fanger Aal med Aalestang.

Aalesuppe (en) n. f. [af Aal og Suppe.] En Suppe kogt paa ferske sønderskaarne Aal.

Aaletene (en) n. f. [af Aal og Tene.] See Aalekube.

Aalevrimmel (en) n. f. [af Aal og Vrimmel.] En stor Klynge af levende Aal i Vandet.

Aalge (en) n. f. En sort Søfugl med hvid Bug og Bryst. Colymb. Troile.

Aalglat, adj. [af Aal og glat.] Glat som en Aal.

Aameget, adv. inusit. [af part. intens. aa og meget, Isl. *ofmikit*.] Overmaade meget. (Moth.)

Aaminde (et) } n. f. [af Aa og Minde eller
Aamund (en) } Mund.] See Aagab.

Aand (en) n. f. plur. Aander [heder Isl. *Önd*, Anglos. *Ond*, Scot. *Aynd* eller *End*, hvilket sidste synes rimeligen at kunde udledes af Anglos. *ethian*, spirare.]

1. Et ulegemligt Væsen, som har Forstand og Villie. Gud er en uskabt Aand. De gode Engle ere tienstagtige Aander. Menneskets Siel er en Aand, men Dyrenes ikke.

2. Sielen, eller Menneskets Aand. At opgive sin Aand.

3. Vid; Geist; Digteraand. En flydende poetisk Aand. En kraftig Aand jeg i mig fandt. Bord. Poet. Skr. 53 S.

4. En heftig Drift i Sielen. Undertiden bruges det og om Personen selv, som drives deraf. I Dag er der overkommet ham en Flittigheds Aand. At drives af en Modsigelses, Opsætsigheds, Gierrigheds Aand. Han er en gierrig Aand.

5. En overnaturlig Kraft, som virker i Sielen, eller sætter den i Bevægelse. At drives af Guds Aand. At have en Spaadoms Aand.

6. En Lovs, Forenings, &c. rette Mening og Hensigt; det modsatte af Bogstav. Det kommer mere an paa Lovens Aand, end paa dens Bogstav.

7. [I Bibelen.]
   a) Den tredie Person i Guddommen, som kaldes den hellige Aand, eller Gud den hellig Aand.
   b) Et Spøgelse. De tænkde, at de saae en Aand.

c) Det modsatte af Kiød og Blod, ɔ: materialske og kiødelige Ting. At Begynde i Aanden og fuldende i Kiødet.
8. En skiøn Aand har man begyndt at kalde den, som adskiller sig fra Mængden ved en artig Stiil i Skrift eller Tale. (Gall. *un bel esprit.*)
9. En stærk Aand har man og begyndt at kalde den, som ophæver sig over almindeligen vedtagne Meninger eller Satser. (Gall. *un esprit fort.*)
10. Livsaander kaldes de smaa, flygtige og usynlige Væsener, som udbrede Liv og Fornemmelse i alle Dele af et dyriskt Legeme. Livsaanderne tabes tillige med Blodet.
11. At opgive Aanden. Bruges ofte i Steden for: at døe.

Aande (en) n. f. uden plur. [er i Henseende til Oprindelsen ikke adskilt fra Aand.]
1. Luft i Almindelighed. At tage Svikken af en Tønde, at den kan faae Aande.
2. En svag Vind eller Blæst. Der kom en liden Aande i Seilene, som hialp Skibet frem.
3. Det Veir, som Mennesker og Dyr, ved Lungens Hielp, drage ind og blæse ud igiennem Mund og Næse. At trække sin Aande.
4. Magt eller Evne til at drage sin Aande. At tabe sin Aande.
5. Den varme og fugtige Damp, som følger med Menneskers og Dyrs Aande, eller opstiger af kogende Vand og deslige; en Em. Vinduerne ere saa fulde af Aande, at man ei kan see igiennem dem.
6. Den Lugt, som følger med et Menneskes Aande. Han førde en ond Aande med sig.
7. Fuld Drift og Arbeid. At holdes, sættes, være i Aande.
8. Indskydelse; Tilskyndelse. Dette har han ikke af sig selv, men af andres Aande.
9. De kan ei fordrage hinandens Aande. Siges figurligen om afsagte Fiender, som ei kan taale at see hinanden, eller fordrage hinandens Nærværelse.

Aandeblæst, adj. particip. [af Aande og blæser.] Bruges undertiden i Steden for Aandpusten.

Aandeblæst (en) n. f. (af Aande og Blæst.] Aandens Udpustelse; Mundblæst.

Aandedræt (et) n. f. [af Aande og Dræt.]
1. Den Gierning at drage Aanden.
2. Tiden imellem hver Gang man drager Aanden til sig, eller puster den fra sig. At læse en lang Bøn op i eet Aandedræt.
3. At ligge i Aandedrættet, ɔ: at være nær ved at opgive Aanden; at ligge paa sit Yderste. Clausens N. Krøn. 365. S.

Aandedrag (et) n. f. [af Aande og Drag.] Det samme som Aandedræt. See Fors. i Sk. Vid. VII. 40.

Aandedragelse (en) n. f. [dannet af den Talemaade: drager Aande.] Det samme som Aandedræt i første Bemærkelse. Sielden i Brug.

Aandefang (et) n. f. [af Aande og Fang.] Det samme som Aandedræt. Der han var nu i sidste Aandefang, rc. 2. Macc. VII. 9.

Aandefar (et) n. f [af Aande og farer.] Sidste Aandedræt. (Moth).

Aandegab (et) n. f. [af Aande og Gab.]
1. En Aabning paa et Kar, for at give en Vædske Luft; et Spunds eller Svikhul. See Coldings Etym. Lat. voc. *Spiraculum.*
2. Det øverste af Aandepiben. (Moth.)

Aandegisp (et) n. f. [af Aande og Gisp.] En Happen eller Gispen efter Aanden. (Kangebek.]

Aandehul (et) n. f. [af Aande og Hul.]
1. Det samme som Aandegab.
2. Eet af de Sidehuller paa et Insekt, hvorigiennem det drager sin Aande.

Aandeklemmelse (en) n. f. [af Aande og Klemmelse. Den Tilstand at være aandeklemt.

Aandeklemt, adj. part. [af Aande og klemmer] Som aander besværligen; trangbrystet; aandesteent.

Aandelav (et) n. f. [af Aande og Lav.] En vis Maade at udføre sin Aande paa; Aandeblæstens Boielse. Det Bogstav H er mere et blot Aandelav, end en virkelig Lyd. Fors. i Sk. Vid. VI. 119.

Aandelig, adj. [af Aand og part. insep. lig.]
1. Som har intet Legeme; ei materialsk. Gud er et aandeligt Væsen.
2. Gudelig; hellig; ei kiødelig. Aandelige Psalmer. Et aandeligt Liv.
3. Hemmelighedsfuld; mystisk. Christi aandelige Legeme.
4. [I ældre Skrifter.] Det samme som Geistlig.

Aandeligen, adv. [af aandelig.] Paa aandelig Viis og Maade.

Aandelighed (en) n. f. [af aandelig og part. insepar. hed.]
1. Den Tilstand eller Beskaffenhed at være aandelig.
2. Aandeligheden bemærkede fordum det samme som Geistligheden.

Aandeløs, adj. [af Aande og part. insep. løs.]
1. Som er nær ved at tabe sin Aande; stakaandet. Af den stærke Løben er han bleven saa aandeløs.
2. Livløs; død. Et aandeløst Legeme.

Aandeløshed (en) n. f. [af aandeløs og part. insepar. hed.] Den Tilstand at være aandeløs.

Aandelse (en) n. f. [af aander.] Den Gierning at aande; Aandedragelse. Bruges sielden uden i Sammensætninger, saasom: Indaandelse, Udaandelse, &c.

Aandende (et) n. f. [af samme verbo.] En sagte Blæst eller Kuling. (Moth.) Midt paa Søen fik vi et lidet Aandende, som hialp os frem.

Aandepibe (en) n. f. [af Aande og Pibe.] Røret, hvorigiennem Aanden gaaer til og fra Lungen; Luftrør.

Aandepust (et) n. f. [af Aande og Pust.] Det samme som Aandeblæst. See Forf. i Sk. Vid. III. 46. S. hvor det bruges figurligen om Vindenes Pusten.

Aander, v. a. & n. [af Aande.]
1. Drager Aande. Item, drager i mig ved Aandelse. At aande haardt og besværligen. At aande en friere Luft. Mallings Handl. 254. S.
2. Lader min Aande gaae til, paa eller over noget. At aande paa et Speil. Han aandede mig over med sin stinkende Aande.
3. Blæser eller kuler sagte. Bruges impersonaliter. Det aander lidt af Sønden i Dag.
4. Aander igiennem eller giennemaander. Giennemblæser med min Aande. At giennemaande sine Vanter, for at varme Fingrene.
5. Aander ind, eller indaander. Trækker i mig ved at aande. At indaande Blomsternes behagelige Lugt.
6. Aander ud, eller udaander.
   a) Udfører med min Aande. At udaande en stinkende Lugt.
   b) Uddamper; uddufter; uddunster. Bruges helst i Poesie. Havet udaander en varm Fugtighed. Hvert Blomster uddaandede den liffligste Lugt.

Aanderør (et) n. f. [af Aande og Rør.] See Aandepibe.

Aanderum (et) n. f. [af Aande og Rum.]
1. Det samme som Pusterum, eller det fornødne Rum til frit at kunde drage sin Aande. See Bording I. 184.
2. Fornødent Tidsrum til at besinde sig, eller til at udhvile og komme sig igien.

Godt! om Regenters Splid dog Hobens Afmagt skaande,
Og stakket Aanderum den mellemstunder laande.
Forf. i Sk. Vid. VII. 5.

Aandestank, (en) n. f. [af Aande og Stank] Den ubehagelige Lugt, som undertiden følger med et Menneskes Aande.

Aandesteemt, adj. particip. [af Aande og stemmer.] See Aandeklemt.

Aandestøn (et) n. f. [af Aande og Støn.] Et stønnende Aandedræt. (Langebek.)

Aandetag (et) n. f. [af Aande og Tag.] See Aandedræt. (Langebek.)

Aandetræk (et) n. f. [af Aande og Træk.] Det samme som Aandedræt. See Forf. i Sk. Vid. VI. 13.

Aandeveir (et) n. s. [af Aande og Veir.] Den Bevægelse i Luften, som foraarsages ved at drage Aanden.

Aandpusten, adj. particip. [i Steden for Aandepustende, af Aande og puster.] Stønnende; forpusten; aandeblæst. Af stærk Bevægelse bliver man saa aandpusten.

Aandpustenhed (en) n. s. [af aandpusten og part. insep. hed] Den Tilstand at være aandpusten; Aandeløshed.

Aandrighed, (en) n. s. [af aandriig og part. insep. hed] Den Egenskab at være aandriig; Styrke af Aand eller Geist.

Aandriig, adj. [af Aand og riig.] Som er fuld af Aand; geistriig. En aandriig Poet, Psalme, &c.

Aar (et) n. s. plur. Aar. [Isl. *Aar*, Germ. Jahr, Anglos. *Ger*, *Gear*, Moesog. *Jer*, annus.]

1. Den Tid, som Solen bruger til at giennemløbe den saa kaldte Dyrekreds paa Himmelen, eller de tolv Himmeltegn; hvilket skeer omtrent i tre hundrede fem og tredsindstyve Dage. Ellers betegnes og herved a) den Tid, som efter Almanaken beregnes fra den første Januari og til den sidste December. b) Tiden fra en vis Dag i et Aar indtil Aarsdagen derefter i næstfølgende Aar. Et heelt Aar. Et halvt Aar. Et fierding Aar.
2. Det samme som Alder. Vi to ere i Aar sammen.
3. Det samme som Lavalder. I saa Fald bruges det altid i plur. med et pron. possess. foran. Han kan endnu ikke give sin Formynder Afkald; thi han har ikke sine Aar.
4. Høi Alder; Alderdom. At være ved Aar. At være kommen til Aars.
5. Det samme som Aaring i anden Bemærkelse. Et godt eller frugtbart, et slet eller ufrugtbart Aar.
6. Aaret efter, ɔ: i det efterfølgende Aar. Bruges jævnligen, og sættes imod Aaret for, eller Aaret tilforn, ɔ: i det foregaaende Aar. Dette er ikke skeet i det af Forfatteren angivne Aar, men enten Aaret for, eller Aaret efter.
7. Aar efter Aar, Aar fra Aar, eller Aar for Aar. Det ene Aar efter det andet; aarligen. Tiderne forværres Aar for Aar.
8. Aar og Dag.
   a) Et heelt Aar, beregnet fra en vis Dag i et Aar til næste Aarsdag derefter. Nu er det Aar og Dag siden vi sidst taldes ved.
   b) [I Lovene.] Et Aar og sex Uger. See Jyd. L. I. 23.
   c) Imellem Aar og Dag. Fra den ene Aarsdag til den anden; et heelt Aar omkring. Der skal noget til at leve af imellem Aar og Dag.
9. Aar ud og Aar ind. Det ene Aar efter det andet; immerfort og aarligen. Bruges meest i daglig Tale. Hans Levemaade er Aar ud og Aar ind den samme.
10. Ad Aare, ɔ: i det tilkommende Aar. Hvad der ikke skeer i Aar, kan skee ad Aare.
11. I Aar. I det indeværende Aar; i dette Aar. Fød mig i Aar; jeg skal føde dig ad Aare. (Et Ordsprog.)
12. Om Aaret. Aarligen; hvert Aar. Hvor meget har han i Løn om Aaret?
13. Til Aars. See Til Alders under voc. Alder.
14. De fire Aarets Tider. De fire Dele af et Aar, som indeholde hver tre Maaneder, og hvoraf to begynde ved Solhvervs- og to ved Jævndøgns-Tiden.
15. At være ved Aar, eller, at være til Aarene. At være kommen til Alders; at være aldrende.

Aaraad (et) n. s. [heder i vort gamle Sprog Aræthe eller Arædhe, af ratha a, eller radha a, incurrere, invadere, som forekommer i Witherlagen og i Er. S. L. II. 5 og 18. Cap.]

1. Angreb, som skeer af en Person, der har lagt sig i Skiul ved Vei eller Sti, for at skade en anden paa Liv eller Lemmer. See D. L. VI. 12. 2. sammenlignet med Jyd. L. III. 22. og D. Mag. I. 318.

2. [I

2. [I gamle Love og Skrifter.]
   a) Et voldsomt Angreb i Almindelighed, hvad enten det skeer af een eller flere, hemmeligen eller aabenbart. See Er. S. L. III. 4. og ellers mange andre Steder i vore gamle Love.
   b) Det samme som Baghold. (Insidiæ.) Ok the sætte Aræthe amoth hannom. K. S. Skr. II. 18.
   c) Overlagt Raad; velberaadt Hu. Om jeg forsætlig og af Aaraad mig forsaae. Falsters Ovid. Klagebr. IV. Bog. 4. S.

Aarbild (en) n. f. [af aarer eller arer og Bild.] Et lidet Plovjern. Skal efter Rostgaards Ord være brugeligt i Skaane.

Aarbor (et) n. f. [af Aar og bærer.] Aarsgrødens Beskaffenhed. (Moth.) Dette Aarbor har været meget godt.

Aarbog (en) n. f. [af Aar og Bog] En Bog, hvori mærkværdige Tildragelser optegnes aarviis; en Aarskrønike. Vor ældre Historie grunder sig meest paa Munkenes gamle Kroniker og Aarboger.

Aare (en) n. f. plur. Aarer. [heder Norv. Aar, og har formodentligen faaet saadant Navn af sin Liighed med en Piil, som fordum kaldtes *Aar*, *Aur*, eller *Ör*, item *Arf* og *Orf*, et Ord, hvormed man i gamle Dage betegnede næsten alle de nyttige Redskaber, som vare til. Ellers ville nogle have Ordet udledet af aarer, aro, fordi man dermed ligesom pløier Søen. See Ihre og Johnson voc. Ara og *Oar*.]
1. En lang Stang, rund i den øverste Ende, som holdes imellem Hænderne, men breed og tynd i den nederste, som føres i Vandet, for at at roe et Fartøi frem. At roe med et Par Aarer.
2. At roe eens Aarer. Bruges i gemeen Tale figurligen i Steden for: at tale til eens Værste.
3. At lægge alle Aarer om Bord. Bruges ogsaa figurligen i Steden for: at stræbe af al Magt; at giøre sit Bedste.

Aare (en) n. f. plur. Aarer. [formodentligen af Alaman. *Innadere*, intestina, hvori man finder Grunden saavel til Isl. *Innur*, *Indur* v. *Idur*, intestina, venæ, som til Dan. Aadere (contr. Aare) og Germ. Ader, om hvilket Wachter vidner, at det fordum bemærkede Blod, Aarer, Sener, og alt hvad der er inden i et Menneske.]
1. Et Blodkar, eller en af tynde Hinder bestaaende Rende i et dyriskt Legeme, hvorigiennem Blodet, eller andre til Legemets Ophold tienlige Vædsker, har sit stadige Omløb. At aabne, slaae eller lade en Aare.
2. En underjordisk Gang, hvor Vand, eller Erts og Metal, har sit Strøg. Ved at grave en Brønd, traf man paa en Aare, som giver ypperligt Vand.
3. Aon i Træ, Steen eller Metal. En sort Marmor med hvide Aarer.
4. En Trevel i et Træes eller en Urts Blad.
5. Poetisk Aand eller Geist. Denne Poet har en flydende Aare.
6. Den gyldne Aare. Saaledes kaldes a) den Green af Portaaren, som gaaer til Endetarmen. b) En Sygdom, som bestaaer i Blodets Udløb af denne Aares Grene igiennem Endetarmens Aabning. At være plaget af den gyldne Aare.
7. Der er ikke en god Aare i ham. Siges figurligen og ordsprogviis om en Person, som der slet intet godt er ved, eller er af en meget ond Gemytsbeskaffenhed.

Aare (en) n. f. [et Jydskt Ord, som formodentligen har fælles Oprindelse med Isl. *Aar*, cacodæmon.] Et meget kielent, ondt og arrigt Barn, som altid græder, og ei vil lade sig stille. (Langebek.)

Aare, n. f. indeclin. See Ad Aare, under voc. Aar.

Aarebaand (et) n. f. [af Aare, remus, og Baand.] En Stroppe af Reed eller Vidie, fæstet i Kanten af en Baad, og tienende i Steden for Aaretoller til at holde Aaren fast.

Aarebindsel (et) n. f. [af Aare, vena, og Bindsel.] Et Baand eller Omslag, som bruges ved Aareladen.

Aareblad (et) n. f. [af Aare, remus, og Blad.] Den nederste brede og tynde Deel af en Aare, som bevæges i Vandet, for at drive et Fartøi frem. En Aare med et krumt Aareblad.

Aaredrag (et) n. f. [af Aare, remus, og Drag.] Den Bevægelse, som en roende giør med sin Aare i Vandet. Et langt eller kort Aaredrag.

Aarefuld, adj. [af Aare, vena, og fuld.] Som har mange Aarer; fuld af Aarer. Kan baade siges om et Legeme, og om Træer, Stene og Blade, ꝛc.

Aaregang (en) n. f. [af Aare, vena, og Gang.] Bemærker egentligen det Strøg, som Vand- og Erts-Aarer tage i Jorden, men lader sig og bruge om Aarernes Løb i et Legeme, Træ, Blad, ꝛc.

Aarejern (et) n. f. [af Aare, vena, og Jern] See Ladejern.

Aarekast (et) n. f. [af Aare og Kast.]
1. [af Aare, remus.] Det samme som Aaredrag.
2. [af Aare, vena.] Det Rum, som er imellem Urtebladenes Aarer. (Moth.)

Aareladen (en) n. f. [af aarelader.] Den Gierning at aarelade; en Aares Aabning ved Hielp af et Ladejern.

Aarelader, v. a. [af Aare, vena, og lader. Bruges formodentligen elliptice i Steden for: lader Blod løbe af en Aare.] Aabner en Aare med et Ladejern, for at komme en Deel overflødigt Blod til at udløbe. Barberen aarelod ham paa Armen. Den Syge blev strax aareladt.

Aareladning (en) n. f. See Aareladen.

Aaremaal (et) n. f. [hedder i de gamle Norske Love Arðarmaal, som lige efter Ordet bemærker Pløietid.] Bruges allene i Lovene.
1. Den Tid, eller det Antal af Aar, som en Leilænding betinger sig i Fæstebrevet, at have Gaarden i Fæste, hvad enten det er paa Livstid, eller ikkun paa visse Aar. See N. L. III. 14. 10.
2. [I vore gamle Love.]
a) En Tid af tre Aar, som fordum i de Norske Love var fastsat for alle saa kaldte Tagemaale (eller Fæstecontracter) som en vis Termin, efter hvis Forløb Fæstet af Leilændingen burde fornyes igien med en Kiendelse, kaldet Tredietage. See Christ. IV. N. L. Odelsb. 12. Cap.
b) En Tid af tre Aar i Almindelighed. Kirkeverger giøre hvert Aar i Danmark, og hvert Aaremaal i Norge Rede og Regnskab. Christ. IV. Rec. I. 4. 17. See og ib. 15. Art.

Aarepind (en) n. f. [af Aare, remus, og Pind.] See Aaretol.

Aarer, v. a. obsolet. See Arer.

Aares, v. pass. [af Aar.] Bliver gammel; ældes. Han begynder nu at aares.

Aaresild, (en) n. f. [af Aare, remus, og Sild.] En Ol Sild, som gives til Afgift af hver Aare paa den Baad, man leier til Fiskeri. See Hvitf. Kr. 1511. S.

Aareskaft (et) n. f. [af Aare, remus, og Skaft.] Den øverste Deel af en Aare, fra Haandgrebet af og ned til Bladet. Kaldes ellers egentligen Lommen.

Aareskib (et) n. f. [af Aare, remus, og Skib.] Et Skib med Aarer; en Gallei.

Aareskifte (et) n. f. [af Aare, remus, og Skifte.]
1. Saa stort et Antal af Roerkarle paa et Aareskib, at de kan afløse hinanden, og skiftes til at roe. Denne Gallei har Aareskifte.
2. En Afdeling i et Fartøi til et Par Aarer. Et Fartøi, som har to Aareskifter. See Nucl. Latin. v. *Biremis*.

Aareslag (et) n. f. [af Aare og Slag.]
1. Det Slag, som giøres i Vandet med en Aare, hver Gang man roer med den.
2. [Ældre Skrifter.] Det samme som Aareladen. Coldings Etym. Lat. voc. *Incisio*.
3. At holde Aareslag med een. Siges egentligen, naar den ene Roerkarl lader Aaren falde i Vandet, for at roe dermed, paa een og samme Tid, som den anden; men bemærker figurligen: at arbeide lige med en anden, og ei staae tilbage med sin Gierning.

Aarespring (et) n. f. [af Aare, vena, og Spring.] En udvældende Vandaare; et Kildevæld.

Aaret, adj. [af Aare, remus.] Som er forsynet med Aarer, eller med visse Par Aarer. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Toaaret, Treaaret, &c. En sexaaret Gallei.

Aaret, adj. [af Aare, vena.] Med Gaarer udi; besat med Aarer. Bruges helst i Sammensætning. En marmoraaret Steen.

Aaretag (et) n. f. [af Aare, remus, og Tag.] Den Bue, som en Roerkarl beskriver med Enden af Aarebladet, naar han roer. Høie Folk have længere Aaretag, end lave.

Aaretol (en) n. f. [af Aare, remus, og Tol.] En Nagle af Træ eller Jern, som fæstes i Kanten af en Baad, gemeenligen to og to sammen, for at lægge Aaren derimellem, imedens man roer med den.

Aaretræ (et) n. f. [af Aare, remus, og Træ.]

1. Et Asnetræ til at giøre Aarer af. See Ar. Bernts. D. og N. fr. Herl. 273. S.
2. [I Norge.] Det samme som Elletræ. See Strøms Beskr. over Søndm. I. 77.

Aarevæld (et) n. f. [af Aare, vena, og Væld.] See Aarespring.

Aarfeide (en) n. f. obsolet. [skrives og Orfeide, af Germ. Urfehde.] En evig og uigienkaldelig Tryghed, som af den Dræbtes Arvinger og Slægtinge blev svoret, eller skriftligen forsikret, Manddraberen og hans Slægtinge, at det begangne Mord aldrig skulle vorde hævnet, men at Familierne paa begge Sider skulle være gandske forsonede og forligte med hinanden. En trøg, veragtig, uigienkallendes og uryggelig Sone og Aarfeide. D. Mag. III. 319. See og ib. 366. S.

Aarfest (en) n. f. [af Aar og Fest.] En Fest eller Høitidelighed, som holdes aarligen paa en vis Dag.

Aarfrøg, adj. [et Jydskt Ord, af Isl. *ofur*, valde, nimis, contr. *or* v. *aar*, Norv. *ur* (saasom urlitin, admodum parvus) og frøg ɔ: fræk.] Meget fræk; præferox. See Nystæds Athen. Cimbr. Mscr.

Aarfugl (en) n. f. [af *aar*, *or* eller *ur*, (som efter Wachters Mening bemærker vild) og Fugl.] Et Slags vilde Fugle af Størrelse som Høns; hvoraf Hannen hos os kaldes Urhane, i Norge Aarhane eller Orre, i Jylland Aarkok; og Hunnen Urhøne, i Norge Aarhøne: begge tilsammen kaldes Urhøns. Tetrao Tetrix.

Aargammel, adj. [af Aar og gammel.] Som har levet, eller været til, i eet Aar. Et aargammelt Barn. Et aargammelt Træ.

Aargang (en) n. f. [af Aar og Gang.]

1. Tidens Løb fra Aarets Begyndelse til dets Ende. En Aargang er snart forbi.
2. En Samling af et periodiskt Skrift for eet Aar. En Aargang af Prædikener, Ugeblade, &c.

Aarhane, **Aarhøne**. See Aarfugl.

Aarhundred (et) n. f. plur. Aarhundrede, [af Aar og hundrede, eller rettere af Germ. Jahrhundert.] En Tid af eet hundrede Aar; en Tidsalder. Seculum. Aarhundredes Velgiører. Storm over Indfødsr. 39. S.

Aarig, adj. [af Aar.]

1. Som er af dette Aar. Aarig Grøde. Aarig Viin.
2. Som har oplevet en vis Deel af et Aar, eller et vist Antal af Aar. Bruges kun i Sammensætning, saasom: Halvaarig, Toaarig, Treaarig, &c.

Aaring (en) n. f. [af Aar.] Bruges som oftest i plur.

1. Det samme som Aar i første Bemærkelse. Det skede udi forleden Aaring, at han tog sig Landet til. Hvitf. Kr. 528. S. I Trang og høieste Nød, som kom over os i disse Aaringer. 2. Macc. I. 7.
2. Et Aar i Henseende til dets Veirligt, Afgrøde, eller Priis paa Levnetsmidler. Tørre eller fugtige Aaringer. Gode eller ringe Aaringer. Dyre eller lette Aaringer.

3. I Sammensætning bruges det
   a) Om et Qvægshoved, som har oplevet et vist Antal af Aar, saasom: en Toaaring, en Treaaring, o. s. fr.
   b) Om en Person ikkun i det Ord: Mindreaaring, som kan eftersees paa sit Sted.

Aarkeløs } adj. [et Jydskt Ord, af aarker
Aarkesløs } og løs.]
1. Magtesløs; udmattet.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Ørkesløs. See Vedels Kr. 200. og 330. S., hvor Aarkeløshed findes brugt i Steden for Ørkesløshed

Aarker, v. a. [af Isl. *orka*, valere.] Har Magt eller Evne til; kan; formaaer. Forekommer i vore gamle Love, og bruges endnu i daglig Tale, skiønt sielden. Jeg har arbeidet den hele Dag, og aarker nu ikke mere.

Aarkok (en) n. f. See Aarfugl.

Aarle, adv. [af Isl. *ár*, eller Anglos. *aar*, mane.]
1. Saasnart Dagen begynder at grye; tidligen om Morgenen; det modsatte af silde. At staae aarle op.
2. Aarle og silde. Idelig en og altid; uden Afladelse. At arbeide aarle og silde.

Aarledags, adv. [af aarle og Dag.] Tidligen om Morgenen; aarle.

Aarlig, adj. [af Aar og lig.]
1. Som skeer, eller kommer igien, hvert Aar. Aarligt Regnskab. Aarlig Høitid.
2. Som regnes for, eller behøves til, hvert Aar. Aarlig Løn. Aarlig Underholdning.

Aarlig, adv. obsol. [af Anglos. *arlice*, mane.] Det samme som Aarle. See D. Mag. VI. 278.

Aarligaars, adv. [af aarlig og Aar.] See Aarligen.

Aarligen, adv. [af adj. aarlig.] Hvert Aar; alle Aar. At aflægge Regnskab aarligen.

Aarling (en) n. f. [af Aar.] Et aargammelt Qvægshoved.

Aarlog, n. f. See Orlog.

Aarriig, adj. [af Aar og riig.] Som har levet i mange Aar; som er meget gammel.

Aarsag (en) n. f. plur. Aarsager, [af part. priv. *or*, eller *ur*, og Sag.]
1. Grund til en Ting eller Gierning, enten virkelig eller foregiven. Der skeer intet i Verden uden Aarsag. At foregive en Aarsag.
2. Ophav; Anledning. Menelaus, som var Aarsag til al Ulykke. 2. Macc. IV. 47.
3. [I ældre Skrifter.]
   a) En tillagt Sags Fralæggelse; Undskyldning. Min kiellige Aarsage giorde jeg derfor. J. Grands Hist. hos Hvitf. 4. S.
   b) En beqvem Tid og Leilighed.; Kands. Naar de saae sig Aarsage og Evne. Vedels Kr. 449. S.
4. Af Aarsag at. For dets Skyld at; fordi at; derfor at. Bruges adverbialiter. Han kunde ikke fortsætte sin Reise, af Aarsag, at han blev syg.
5. At søge Aarsag. Bruges undertiden i Steden for: at søge Anledning til at faae Sag med een. (Gall. *chercher querelle.*) Han søgde Aarsag mod mig. Bord D. Merc. 219. S.

Aarsage, adj. obsolet. [af samme Oprindelse.] Fri for lovlig Tiltale; sagløs. Tha er Konninghen skyldug, at mæle then, ther secthet wor, angherløs oc orsaghe for the dele. Jyd. L. II. 9. See og ib. 52. 98. og 107. Cap.

Aarsagelse (en) n. f. obsolet. [af aarsager.]
1. Undskyldning.
2. Det samme som Foraarsagelse.

Aarsager, v. a. [af Aarsag.]
1. Giver Anledning til; forvolder. Sielden brugeligt nu omstunder, da man helst siger foraarsager. Kom, glæd dig ved den Nød, din Graadighed aarsager. Fors. i Sk. Vid. IX. 165.
2. [I ældre Skrifter.] Undskylder. At mange ikke giøre, som de prediche oc lære, kand eder icke orsage. D. Mag. II. 112.
3. Aarsager sig. Giør sig reen for en Beskyldning; undskylder sig. Med præp. for.

Bru-

Bruges nu omstunder kun sielden. Da her dog ingen Sag er, med hvilken vi kunde aarsage os for dette Oprør. Ap. Giern. XIX. 40.

Aarsarbeid (et) n. s. [af Aar og Arbeid.] Et Arbeid, som kan fuldendes i en Tid af eet Aar. At udrydde Overtro og gamle indgroede Vaner hos et Folk, det er intet Aarsarbeid.

Aarsbarn (et) n. s. [af Aar og Barn.]
1. Et aargammelt Barn.
2. En som er født i samme Aar med en anden. Han er Aarsbarn med mig. Vi to ere Aarsbørn sammen.

Aarsdag (en) n. s. [af Aar og Dag.]
1. En vis Dag i Aaret. Regnskaber aflægges gemeenligen fra een Aarsdag til en anden.
2. Undertiden bruges det i Steden for Nyaarsdag, ligesom Gall. *le jour de l'année.*
3. Undertiden betegner det Fødselsdag. At holde sin Aarsdag.
4. [I ældre Skrifter.] Det samme som Aartid. See D. Mag. II. 157.
5. Aarsdagen, den samme Dag i Aar som i Fior, eller og, den samme Dag ad Aare som i Aar. Det er i Dag Aarsdagen, siden han tog herfra. Han har lovet at komme igien inden Aarsdagen.

Aarsens [genit. defin. af Aar, i Steden for Aarets] bruges nu omstunder kun sielden. De fire Aarsens Tider.

Aarsføde (en) n. s. [af Aar og Føde] Den Føde, som behøves imellem Aar og Dag. Aarsgrøde er Aarsføde (Et Ordsprog.)

Aarsfrihed (en) n. s. [af Aar og Frihed]
1. Forlov eller Tilladelse til noget paa eet Aar. Med præp. til. At give en Soldat Aarsfrihed til at være borte.
2. Befrielse for noget paa eet Aar. Med præp. for. At bevilge een Aarsfrihed for Skat.

Aarsfrist (en) n. s. [af Aar og Frist.] En Mellemtid af eet Aar; Opsættelse paa eet Aars Tid. At forunde en Skyldner Aarsfrist med Rentens Betaling.

Aarsfrugt (en) n. s. [af Aar og Frugt.] See Aarsgrøde.

Aarsgrøde (en) n. s. [af Aar og Grøde]
1. Alt hvad Jorden giver af sig i eet Aar; Aarsvæxt. En overflødig Aarsgrøde.
2. En Urt saa kaldet. Saxifraga Cotyledon.

Aarsknegt (en) n. s. obsolet. [af Aar og Knegt] En Soldat, som tiener for Aarsfold. See D. M. V. 210.

Aarskost (en) n. s. [af Aar og Kost.] Det som er en Person tillagt til aarlig Fortæring eller Underholdning. At leve af sin Aarskost.

Aarslam (et) n. s. [af Aar og Lam.] Et aargammelt Lam.

Aarsløn (en) n. s. [af Aar og Løn.] Den Løn, som nogen nyder aarligen; Løn for eet Aars Tieneste. At tiene for Aarsløn.

Aarsmaal (et) n. s. obsolet. [af Aar og Maal.] Et Aars Tid; et Aar. See Hvitf. Kr. 10. og 636. S.

Aarsmarked (et) n. s. [af Aar og Marked.] Et Marked, som holdes aarligen paa en vis Tid og Sted.

Aarspenge (en) n. s. [af Aar og Penge.] Aarsløn, som gives i Penge. See Hvitf. Kr. 624. S.

Aarsrente (en) n. s. [af Aar og Rente.] Aarlig Indkomst af fast Gods eller Capitaler. At trække en anseelig Aarsrente.

Aarssold (en) n. s. [af Aar og Sold.] Den Løn, som aarligen gives een for Krigstieneste; en Krigsmands Aarsløn.

Aarstal (et) n. s. [af Aar og Tal.] Tallet af det Aar, som man skriver efter Christi Fødsel; eller det Tal, som ethvert Aar betegnes med i Almanaken. I dette Brev staaer intet Aarstal.

Aarstid (en) n. s. [af Aar og Tid.]
1. En vis Tid af Aaret. I Særdeleshed een af de fire Aarets Tider. (Gall. *Saison.*) I saa sildig en Aarstid er det voveligt at gaae til Skibs.
2. Det samme som Aaring i anden Bemærkelse. Bruges helst i plur. Maar Aarstiderne

tiderne ere gode, lever Bonden sielden sparsomt.

3. Aarstiden bruges ofte (især paa Landet) til at betegne den rette og beleilige Tid af Aaret, paa hvilken en vis Gierning bør foretages. Nu er det Aarstiden, at man skal pløie og saae.

Aarstiener (en) n. f. [af Aar og Tiener.] Bemærker i Almindelighed en, som tiener for Aarsløn; men bruges dog især om en Matros i Kongens Tieneste, som nyder aarligen noget vist i Korn og Penge til sin Underholdning.

Aarsunge (en) n. f. [af Aar og Unge.]

1. Yngel af Dyr eller Fugle, som ei er over eet Aar gammel.

2. Han er ingen Aarsunge. Siges ofte i daglig Tale om en Person, som allerede er kommen til Aars.

Aarsvæxt (en) n. f. [af Aar og Væxt.] See Aarsgrøde.

Aarsvarsel (en) n. f. [af Aar og Varsel.] Indkaldelse for Retten med Aarsfrist.

Aarsveir } (et) n. f. [af Aar og Veir
Aarsveirligt } eller Veirligt] Veirets Beskaffenhed paa en vis Aarstid, eller i et vist Aar. I Træernes Behandling bør man rette sig efter Aarsveiret. Et saadant Aarsveirligt, som vi havde i Fior, kan ingen mindes.

Aartid (en) n. f obsolet. [af Aar og Tid.] Saaledes kaldtes den aarlige Messe, som i de catholske Tider blev sungen til den Afdødes Sielero paa samme Dag i Aaret, som Liigbegængelsen var bleven holdt.

Aartieneste (en) n. f. [af Aar og Tieneste.] Tieneste for Aarsløn. See Oecon. Mag. VII. 76.

Aartusind (et) n. f. plur. Aartusinde. [af Aar og tusind] En Tid af et tusind Aar.

— — — naar Marmorbilledet
Paa kostbart Mausoleer Aartusinde har grædt.
Storm over Indfødsr. 29. S.

Aarvaagen, adj. [af Isl. *aar*, mane, og vaagen.]

1. Som vaagner op i Dagningen, og er stillingen paa Færde.

Her glad sig under gule Sky
Fra brune Jord aarvaagne Lerke svinger,
At lede der om Dagens første Gry.

Forsl. i Sk. Vid. VII. 48. See og ib. IX. 152. og 153.

2. Som let kan vaagne; ei tungsøvnig. Denne Namme har den Dyd, at hun er aarvaagen.

3. Som har udsovet; ei mere søvnig. Da jeg vaagnede i Morges, var jeg gandske aarvaagen.

4. Som ikke kan faae Søvn, eller ikke giver sig Stunder til at sove om Natten. At ligge aarvaagen hele Natten igiennem.

5. Ei nær ved at falde i Søvn; gandske vaagen og søvnløs. Under Prædiken havde jeg ondt ved at holde mig aarvaagen.

6. Flittig og omhyggelig; paapasselig. At være aarvaagen paa sin Post, i sit Kald og Embede, &c.

Aarvaagenhed (en) n. f. [af aarvaagen.]

1. Den Beskaffenhed ei at være tungsøvnig. Aarvaagenhed udfordres især hos dem, der skal oppasse Børn og syge Folk.

2. Den Plage, ei at kunde faae Søvn om Natten. At være plaget af Aarvaagenhed.

3. Flid og Agtsomhed; Omhyggelighed. Det er en Gierning, som vil have Sveed og Aarvaagenhed. 2. Macc. II. 27.

Aarvarig, adj. [af Aar og varig.] Som varer eet Aar. Nogle Urter ere vedvarende, men andre kun aarvarige.

Aarvexling (en) n. f. [af Aar og Vexling.] Det ene Aars Omskiftelse eller Afvexling med det andet.

Aarviis, adv. [af Aar og Viis.] Ligesom Aarene følge paa hinanden i Tiden; efter Aarenes Følge. At lægge Brevskaber sammen i Bundter aarviis.

Aas (en) n. f. plur. Aaser [Jut. Oos, et ældgammelt Ord af uvis Oprindelse, som i Almindelighed synes at betegne en langstrakt Forhøining.]

1. Et Stykke Agerland, som gemeenligen er betegnet med et særskilt Navn, og deelt i adskillige lange og smale, samt jævnsides liggende, Agre, alle vendte paa en Leed saaledes, at Vandet (om Grundens Beskaffenhed tillader det) kan have Fald fra dem; et Agerskifte. Hver Bymark er afdeelt i visse Aaser, og hver Aas i visse Agre.
2. En lang og smal Høi, enten i eet fortgaaende, eller med visse Aabninger imellem, som kaldes Aasgab. Brugeligt i Sieland.
3. Det samme som Biergaas.
4. Det samme som Monaas eller Ryggaas.
5. Det samme som Plovaas.
6. [I gamle Skrifter] Det samme som Bielke. (Moth)

Aas (et) n. f. [i Steden for Aats, af Isl *æta*, at æde.] Lokkemad for Fiske og Fugle; Mading. At sætte Aas paa Angelen. At lægge Aas for Fugle.

Aas (en) n. f. [af Isl *Aus* eller *Ös*, turba, colluvies.] Tummel og Allarm af mange paa et Sted samlede Mennesker. (Moth.) Der var en stor Aas paa Torvet i Dag.

Aasæd (en) n. f. [et Indskt Ord af part. insepar. aa og Sæd. Den Sæd, som er lagt i Jorden, og følger den.

Aasæde (et) n. f. [kommer af Isl. *sitia á*, insidere, og svarer i visse Maader til Dan. Sædegaard og Svet. Sæteri]
1. Det Sted eller Gaard, hvor en Jordegodseier egentligen boer og opholder sig; Hovedbøle. See N. L. V. 2. 63.
2. [I de ældre Love.] Ret til at besidde en Odels- eller Fæstegaard. Dog er Enckers Aasæde oc Rettighed i alle Maader her med uforkrenckit. Chr. IV. Rec. III. 34. See og Chr. IV. N. L. Giftinge B. 7. Cap. 1. Art.

Aasæt (et) n. f. [et Indskt Ord af part. insep. aa og sætter.] Overdelen af en Færedsvogn.

Aasbaand (et) n. f. See Ovsbaand.

Aaser, v. a. [af Aas, esca.]
1. Sætter Mading paa. Fuglefængeren aaser sin Snare, og Fiskeren sin Krog.
2. Fanger med Aas eller Mading. At aase Fugle eller Fiske.

Aasgab (et) n. f. [af Aas og Gab.] En Aabning i en langstrakt Høi. Bruges i Sieland.

Aasted (en) n. f. [af Moesog. *Asfath*, fundamentum.]
1. Grunden, eller Stedet selv, hvorom der egentligen tvistes i Jordesager. See D. L. I. B. 17. Cap.
2. Et vist Sted eller Grund i Almindelighed. Findes og samme Marhalm, eller Torn, som er groet paa fornævnte Aasteder, hos nogen, rc. D. L. VI. 17. 29. See og Hvitf. Kr. 346. S.

Aasvoren Eed. See Asvarn Eed.

Aasyn (et) n. f. [af Isl. *sia á*, at see paa.]
1. Øiesyn; Paasyn. Endbog det ellers skeer i den gandske Menigheds Aasyn i Skriftestolen. D. L. II. 5. 19.
2. Ansigts Skikkelse; Ansigt. En Qvindes Ondskab forvender hendes Aasyn. Sir. XXV. 18. Trudselfuldt er hans Aasyn; for første Gang skiælver jeg ved at see ham. Fors. i Sk. Vid. X. 62. At kiende een af Aasyn. Bord. Poet. Skr. 196. S.
3. [I gamle Love og Skrifter.] Lovligt Syn, som skeer ved visse af Retten udnævnte Mænd; Besigtelse. Lyte scal man bøtæ æfter godræ manna Asyn, swa sum the mætæ bøtær til. Sk. L. V. 13. See og ib. VI. 2.

Aatale (en) n. f. obsolet. [af v. ant. *tala a*, at tale paa.] See Paatale.

Aaverk (et) n. f. [af Aaverker.]
1. Skade, som giøres paa en andens faste Eiendomme i den Grad, at derfor bør svares Skadegield og bødes Landnam. See N. L. I. 4. 7.
2. [I de ældre Norske Love.] Alt Slags nyttigt Bondearbeid. Sidder man paa sin egen Jord, oc ligger der nogen Jord op til uden giærdis, som hand eyer Laad udi, oc

kand bruge sin Aauercke derpaa; da 2c. Chr. IV. N. L. Landl. B. 14. Cap.

Aaverker, v. a. [af part. insep. aa og verker, operor, som i gamle Nordiske Love bemærker, deels at giøre alt Slags nyttigt og nødvendigt Bondearbeid, deels at øve alle Slags skadelige Gierninger. See Ihre v. Werk] Giør Skade paa en andens faste Eiendomme i den Grad, at derfor bør betales Skadegield og Landnam. See N. L. I. 4. 7.

Aavirker, v. a. [et i de nyere Tider antaget Ord, som kan ansees for en blot Dialect af aaverker.] Tilbereder eller virker paa Aastedet. Samt at af den derudi (i Skovene) aavirkede Trælast saa meget — bliver afgivet, 2c. Forord. 31. Mart. 1741.

Abbed (en) n. f. plur. Abbeder [af Lat. *Abbas.*] En geistlig Person i Pavedømmet, som er udvalgt af Munkene, eller sat af Paven eller Landets Regent, til at forestaae et Closter med alt dets Tilliggende, samt Munkene og alle til Closteret hørende Personer. Med de Abbeder, som med Tiden have faaet Sæde blant det Tydske Riges Stænder, har det en meget forskiellig Beskaffenhed; og de faa protestantiske Abbeder have lidet mere end Navnet tilfælleds med de catholske.

Abbedi (et) n. f. [af Abbed]
1. Alt det Jordegods, med Bygninger og andet, som ligger til et Closter, og staaer under Abbedens Forstanderskab.
2. En Abbeds Embede eller Værdighed. At beklædes med et Abbedi.

Abbedinde (en) n. f. [af Abbed]
1. En Nonne, som er sat over de andre Nonner, eller Closterjomfruer, for at regiere dem og Clostergodset. Germ. Äbtissin.
2. En Protestantisk Abbeds Hustru. Germ. Äbtin.

Abbedisse (en) n. f. [af Lat. *Abbatissa.*] Det samme som Abbedinde i første Bemærkelse. Bruges allene om Abbedisser af den evangeliske Religion.

Abbeddom } (et) n. f. [af Abbed og part.
Abbeddomme } insepar. dom eller domme] See Abbedie.

Abbedlig, adj. [af Abbed og part. insepar. lig] Som hører til en Abbed; som kommer en Abbed. Abbedlig Værdighed.

ABC, eller A-be-ce (et) n. f.
1. Samtlige Bogstaver i Alphabetet; det gandske Alphabet. Barnet begynder nu at lære sit Abece.
2. Den første Underviisning i Skolerne. En Skolemester, som lærer Børn Abece.

ABC-Bog, eller Abecebog (en) n. f. [af Abece og Bog] Den Bog, hvori smaa Børn først begynde at stave.

ABCD-Barn, eller Abecedebarn (et) n. f. obsolet. Et Skolebarn, som lærer at læse Abecebogen. See Chr. III. Ordinants 61. Blad.

Abe (en) n. f. [heder C. B. *Æp, Eppa,* A.S. *Apa,* Germ. Affe, Svet. Apa v. Apinia]
1. Et fremmedt Pattedyr, som meest nærmer sig til Mennesket i Skabning og Gebærder. Simius.
2. En Person, som i Gebærder, Stiil, Klædedragt, eller anden Opførsel, søger at ligne en anden; en Efteraber. Bruges i en forringende Mening, baade naar der handles om Ting og Personer. Kunsten er Naturens Abe.
3. En naragtig eller gøgleragtig Person. At giøre sig til Abe.
4. Aben kaldes til Skibs et trekantet Stagseil imellem Mesans- og Stormasten.

Abeagtig, adj. [af Abe og part. insepar. agtig] Som af Udseende, eller i Gebærder, ligner en Abe. Et abeagtigt Ansigt; Væsen, o. s. v.

Abeagtigen, adv. [af abeagtig.] Paa en abeagtig Maade; paa Abeviis. At opføre sig abeagtigen.

Abeagtighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Et abeagtigt Væsen eller Udseende; naragtig eller gøgleragtig Opførsel.

Abeansigt (et) n. f. [af Abe og Ansigt.] Et grimt og heslig Ansigt, som ligner en Abes.

Abefald (et) n. f. [af Abe No. 4. og Fald.] det Tov, hvormed Seilet Aben hidses og fires.

Abegante (en) n. f. [af Abe og Gante] En Person, som har mange Narrestræger fore; en Flante. Bord. D. Mercur. 22. S.

Abeganteri (et) n. f. [af Abegante] Narreverk; Giækkeri.

Abekat (en) n. f. [af Abe og Kat.]
1. En Abe.
2. En gøgleragtig Person; en Nar.

Abekatteri (et) n. f. [af Abekat.] See Abeganteri.

Abekierlighed (en) n. f. [af Abe og Kierlighed] Den utidige Kierlighed hos Forældre, at de enten ikke kan see deres Børns Feil, eller nænde ei at straffe dem derfor, og saaledes forderve dem.

Abelgaard (en) n. f. inusit. Det samme som Abildgaard. See Christ. III. Ordinants. 156. Blad.

Abelig, adj. obsol. [af Abe og part. insep. lig.] See Abeagtig.

Abelighed (en) n. f. obsol. [af abelig.] Det samme som Abeagtighed. See Vedels Kr. 40. S.

Aben (en) n. f. [Isl. *Ap*, illusio, af aber.] Den Giærning at abe; Spotten; Udgrinen; Drillen.

Abenæse (en) n. f. [af Abe og Næse.] En breed og flad Næse, som paa en Abe; en brak Næse.

Abenoder, n. f. plur. num. [af Abe og Nyder.] Naragtige Fagter; gøgleragtige Gebærder; Grimacer.

Abepuds } (et) n. f. [af Abe og Puds,
Abepudseri } eller Pudseri.] See Abespil.

Aber, v. a. [af Abe.]
1. Driver Spot med; giækker; driller. Den som aber andre, giør sig selv til Abe. (et Ordsprog)
2. Aber efter, eller Efteraber. Giør efter hvad en anden giør for; søger at efterligne. Sønnen efteraber sin Fader. Kunsten aber Naturen efter.
3. Aber om eller omaber. Danner om for at efterligne noget. En lumpen Skiøge-Krop sig saa omabe vil. Falsters Klagebr. p. 92.

Aberi (et) n. f. [af aber.]
1. Det samme som Aben.
2. Det samme som Abeganteri. See Syvs Kiempev. 542. S.

Abespil (et) n. f. [af Abe og Spil.] Giækkeri og Lystighed; Spads. At drive Abespil med een.

Abethes, v. pass. opsolet. [Oprindelsen bør søges i det Engelsaxiske Sprog, hvor man har *Abeden*, exactus.] Udfordres; paakræves. Forekommer paa et Par Steder i den Jydske Lov. Tha solde oc them han (Gud) sin hellige Kirke at wærie for alt ther abethes. Jyd. L. Fortale. See og ib. I. 22.

Abetøi (et) n. f. [af Abe og Tøi.] Narreverk; Fias.

Abeunge (en) n. f. [af Abe og Unge.] Ungen af en Abe; en liden Abe.

Abevæsen (et) n. f. [af Abe og Væsen.] En abeagtig Opførsel.

Abeverk (et) n. f. [af Abe og Verk.] See Abetøi.

Abeviis, n. f. [af Abe og Viis.] Bruges kun adverbial. med præp. paa. See Abeagtigen.

Abevoren, adj. [af Abe og part. insepar. voren] See Abeagtig.

Abevorenhed (en) n. f. [af Abevoren.] See Abeagtighed.

Abild (en) n. f. [heder Cambr. *Apal*, Isl. *Apaldr*, og er formodentl. en blot Dialect af Æble] Bruges nu omstunder meest i Sammensætning.
1. Det samme som Æbletræ. See D. L. III. 13. 18.
2. En Yupe af alle Slags Frugttræer, som nyligen er kommen frem af Kiernen. (Moth.)

Abildgaard (en) n. f. [af Abild og Gaard.] En Æblehave; en Frugthave. See D. L. VI. 17. 23.

Abildgraa, adj. [af Abild og graa] Som har smaa rundagtige Pletter af graa og hvid Farve. Bruges allene om Heste.

Abildhave (en) n. f. [af Abild og Have.] Det samme som Abildgaard. See D. L. III. 13. 47.

Abildtræ (et) n. f. [af Abild og Træ.] See Æbletræ.

Abinde (en) n. f. [af Abe.] Abekattens Mage; en Hunabe.

Ablat (en) n. f. plur. Ablater [i Steden for Oblat, af Lat. *oblatus*, sc. panis.]

1. En liden, rund og tynd Kage, omtrent af en Tiskillings Størrelse, som slaaes ud af en Ablatkage, og bruges til Brød ved den hellige Nadveres Uddelelse. Kaldes egentligen Kirkeablat.
2. En endnu mindre Kage, omtrent af en Toskillings Størrelse, men af adskillig Farve, der ligeledes slaaes ud af en Ablatkage, og bruges, efterat den forud er vædet i Munden, til Breves Forsegling, i Steden for Vox eller Lak. Kaldes egentligen Brevablat.
3. Det samme som Ablatkage.

Ablatæske (en) n. f. [af Ablat og Æske.] En Budik til at forvare Ablater (især Kirkeablater) udi.

Ablatbager (en) n. f. [af Ablat og Bager.] En som gior Haandverk af at bage Ablater.

Ablatform (en) n. f. [af Ablat og Form] En Jernform, dannet som et Krumkagejern, hvori Ablatkager bages.

Ablatjern (et) n. f. [af Ablat og Jern]

1. Det samme som Ablatform.
2. En liden Jernring, skarp i den ene Kant, hvormed de smaa Ablater slaaes ud af Ablatkagen.

Ablatkage (en) n. f. [af Ablat og Kage.] En Kage, lavet af fiint Hvedemeel, Æggehvide og Vand, og baget i en Ablatform.

Aborre (en) n. f. [uden Tvivl i Steden for Aaborre, af Aa, Amnis, og Borre eller Burre, Carduus, saa kaldet af sine skarpe og hvasse Finner. See Ihre voc. Aborre.] En bekiendt Ferskvands-Fisk. Perca fluviatilis.

Abrod (en) n. f. [af Lat. *Abrotanum*.] See Bynke.

Absats (en) n. f. See Affats.

Academie (et) n. f. [af Lat. *Academia*.] Et Sted, hvor Videnskaber eller Kunster læres offentligen; som et Universitet, et ridderligt Academie, et Academie for Kunsterne.

Academisk, adj. [af Academie.] Som hører til, eller vedkommer, et Academie. En academisk Lærer.

Academieskat (en) n. f. [af Academie og Skat.] Den Skat, som til Universitetet i Kiøbenhavn svares aarligen af samtlige Kirker og Præster i begge Riger, under Navn af Cathedraticum og Studiiskat.

Academist (en) n. f. [af Academie.] En som paa et adeligt Academie nyder offentlig Underviisning i Videnskaber og Kunster.

Accise (en) n. f. [formodentligen af Lat. *accisus*, part. præt. af *accido*. Kaldes i dagligtale som oftest Cise.] En Told, eller offentligt Paalæg, paa alle de Æde- og Drikkevarer, som indføres og forbruges i Kiøbstæderne. At give Accise af Rug, Malt, Høns, &c.

Accisebod (en) n. f. [af Accise og Bod.] Et lidet Huus, gemeenligen opbygt ved enhver af Kiøbstædernes Porte, hvor Accisen af indgaaende Varer bliver betalt.

Accisefri, adj. [af Accise og fri.] Som er fritagen for Accise; som der ei gaaer Accise af. Disse Varer ere accisefrie.

Accisefrihed (en) n. f. [af Accise og Frihed.]

1. Fritagelse for at give Accise.
2. [I de ældre Love.] En særdeles Bevilgning for Adelen, Academierne og Capitlerne, at de (imod et udgivet Beviis, kaldet Accisesedel) vare frie for at betale Accise af fremmede Drikkevarer, indkiøbte til Forbrugelse i deres egne Huusholdninger. See Wøylles Glosf. Iurid. in v.

a) Ved; henved. Skeri af (Træet) at badum ændum. Sk. L. XI. 12. At St. Mikels Mysse. Jyd. L. III. 3.

b) Hos; personligen hos; tilstede. Kombær hin at, thær æghænde ær, innæn dagh of jæmlingæ, tha ꝛc. Wald. S. L. III. 13

c) Inde hos; til Huse hos. Dør noger man inne at anners. Er. S. L. VI. 27.

d) Ved; formedelst; i Anledning af. Wardær han sкær at thy jarne. Sk. L. III. 38. See og ib. VI. 1.

e) Paa. At swæriæ at hælaghdome ... at swæriæ at bog. Sk. L. V. 30.

f) Undertiden bruges det contracte i Steden for a thet, ɔ: i det, nemlig naar der følger et Superlativ. efter, saasom: at mynste, ɔ: i det mindste. See Jyd. L. II. 1.

g) I vore ældste Love bruges det og paa en forkortet Maade i Steden for meth thy at, ɔ: med det Vilkaar at, saa fremt at, i saa Fald at, imedens at; i hvilket Fald det ei tager noget Verbum efter sig, men allene et Subst. eller Pron., tillige med et Particip. eller Adjectivum. At sik linændæ ... at hanum linændæ. Wald. S. L. II. 44. At barnum fathurløsum. Sk. L. III. 13. See og ib. VI. 3. og 4.

15. Naar det gaaer umiddelbart for ved et vist Sted, By eller Himmelegn, lader det undertiden (for des større Eftertryks Skyld) præp. til følge umiddelbart efter, saasom. Dette Huus vender ad Volden til. Vi satte vor Kaas ad Kiøbenhavn til. Strømmen løber ad Vesten til.

16. Paa en gandske besønderlig Maade bruges det i de Nordiske Sprog, naar det bemærker til venstre Haand, eller til venstre Side af et Forspand. Som for Ex: i den Svenske Talemaade: Hæsten står åt, ɔ: den nærmer Hest er forspændt (see Ihre voc. åt) hvortil Anledningen formodentligen er tagen af dem, der kiøre Plov, hvilke altid holde sig ved Plovhesternes venstre Side, for des bedre at kunde bruge Svøben med den Haand. Deraf har man i Dansken:

a.) Adhaand, som endnu er tilovers i tvende, meget sielden brugelige, Sammensætninger: Adhaandshest, ɔ: nærmer Hest, og Adhaandsside, ɔ: venstre Side af et Forspand, eller Side, hvor Adhaandshesten staaer.

b) Ad sig, til sit Forspands venstre Side, hvilket sættes imod fra sig, til sit Forspands høire Side; to Talemaader, ideligen bruges under Pløining og Vkiørsel, da det sammenføies med v. der; saasom hold ad dig! ɔ: dine Heste til venstre Side.

Adamsbid (et) n. f. [af Adam og B Saaledes kaldes af gemeen Mand Æblet Struben, eller den udstaaende Knude pa Menneskes Strube, fordi de troe, at get af den forbudne Frugt, som Adam be blev der siddende fast paa ham og hans Afkom. (Moth.)

Adbærer, v. rec. obsolet. See Bærer ad under voc. Bærer.

Adbyrd (en) n. f. obsolet. [Isl. *atburi* af adbærer.]

1. En vis Maade at opføre sig paa; udv Levemaade; Adfærd.

2. En Tildragelse.

Adel, adj. [Heder i vort gamle Sprog aadel, aatel, attel, atel, snart o otel, odel, snart igien contr. aael, aal, al, ol, og kommer formodentlige Et.] Bemærkede fordum egentlig en Fri ren, som har større Anseelse og flere Re heder, end andre af samme Stand; betyder nu omstunder:

1. Som ved Fødsel eller Adelsbrev er be get til adelige Fortrin og Privilegier; er adelfødt eller adlet. Bruges abso Han er adel. Han er født adel. Ko har giort ham til adel.

2. I gamle Love og Skrifter findes det i brugt i Sammensætning, og det for mäligen i følgende Bemærkelser.

a.) Som

a.) Som ved Fødselsret besidder Gaard og Gods i Landet. Hid henhører tildeels det i Jydske Lov forekommende Ord Adelbonde, saa og Skaanske Lovs Odelbonde.

b.) Lovlig; ægte. See Adelbondebarn, item Adelkone og Adelkonebarn.

c.) Fornem og ypperlig; stor og anseelig. See Adelby, Adelhof, Adelkiøbing, etc.

d.) Al [contr. for Adel] blev fordum almindeligen brugt i Sammensætning, i Steden for det nu brugelige erts eller erke, og lægges til Personer af allehaande slette eller uduelige Egenskaber, naar man vil vise, at de ere ret ægte eller mesterlige i sit Slags; f. Ex. Albedrager, en Ertsbedrager, Aldrog, et Erkedrog, Alnar, en Ertsnar, etc.

Adel, n. f. [af samme Oprindelse] Bruges paa adskillige Maader, og i forskiellige Bemærkelser.

1. Naar det ei har Substantivs Mærke i Enden, betegner det

a.) Adelig Herkomst. At være af god, høi, fornem, gammel, Adel.

b.) Medfødt Ædelhed; oprindelig eller naturlig Ypperlighed. Sielens Adel, Dydens Adel.

2. Med Substantivs Mærke i Enden allene, bemærker det Adelstanden, eller den adelige Stand i et Land eller Rige. Den Danske Adel. Adelen i Danmark.

3. Naar det bruges i Sammensætning (hvilket fordum var mere gængs end nu omstunder) sættes det i Genitivo; og bemærker: som er af Adel, eller, som angaaer Adelen eller Adelskab; saasom: Adelsmand, Adelsmatrikel, Adelsbrev, o. s. v.

Adelbaaren, adj. particip. [af adel og baaren.] See Adelfødt. Sielden brugeligt.

Adelbonde (en) n. f. obsolet. [af adel og Bonde.]

1. En Bonde, som besidder Gaard eller Gods efter Fødselsret. Reffninghe scullæ otte wære i hwert hæret the ther triggi marks men ere, Ætelbondher, oc ey Bryde eller Landebo. Jyd. L. II. 51. See og ib. 10. Cap.

2. Ægtemand; Ægtehusbonde. Fødes barn so langt effter (Faders Død) at thet ma wel prøwes, at thet er ey Ætelbonde barn, ꝛc. Jyd. L. I. 3.

Adelbondebarn (et) n. f. obsolet. [af Adelbonde og Barn] et Barn, som er avlet af en Ægtemand; et ægte Barn paa Faderens Side. See Jyd. L. I. 3.

Adelburs (en) n. f. obsolet. [af adel og Burs.] En Soldat, som har nogen mere Frihed end en gemeen Soldat i Almindelighed. (Moth)

Adelby (en) n. f. obsolet. [af adel og By.] Hovedbyen, eller det Sted, hvor de fleste til en By henhørende Gaardmænd eller Lodseiere boe samlede. Sættes imod Torp. See Jyd. L. I. 47. og 51.

Adeldyr (et) n. f. obsolet. [af adel og Dyr.] See Adelvildt. (Moth)

Adelfarvei (en) n. f. obsolet. [af adel og obsolet. Farvei, ɔ: en Kiørevei.] See Alfarvei.

Adelfødt, adj. particip. [af adel og født.] Som er født af adelige Forældre; kommen af adelig Familie.

Adelfrøken (en) n. f. obsolet. [af adel og Frøken.] En Førstes Datter; en Prindsesse. See Hvitf. Kr. 890. S.

Adelgade (en) n. f. obsolet. [af adel og Gade.] Den fornemste Gade i en By; Hovedgaden i en Kiøbstæd. (Moth.) NB. Den fornemste Gade i vore Kiøbstæder heder endnu gemeenligen Algaden, ɔ: Adelgaden.

Adelhob (en) n. f. obsolet. [af adel og Hob.]

1. Den største Deel Folk i Almindelighed; den store Hob. (Moth.) At gaae med Adelhoben.

2. Den største og talrigste Deel af Krigshæren; Hovedarmeen. Hand lod menige Adelhoben af sit Folk drage over Tyveden, ꝛc. Hvitf. Kr. 278. S. See. og Vedels Kr. 314. og 354. S.

Adelhof (et) n. f. obsolet. [af adel og Hof.] En offentlig og almindelig Forsamling af alle Rigets Stænder i Danmark, holdt i Kongens egen Nærværelse, deels paa sædvanlige deels usædvanlige Tider og Steder, for at overlægge og afgiøre Rigets vigtigste ind- og udvortes Sager, samt at paadømme borgerlige Trætter i sidste Instants. Kaldes og Danehof, it. Herredag.

Adelhuus (et) n. f. obsolet. [af adel og Huus.] Et stort og prægtigt Huus; et Slot. (Moth.)

Adelig, adj. [I Steden for Adellig, af Adel og lig.]
1. Som er af Adel eller i Adelstanden. En adelig Person. En adelig Frøken.
2. Som hører til eller passer sig paa Adelen. En adelig Titel, Rang, Rettighed, ꝛc. En adelig Tænkemaade, Opførsel, ꝛc.
3. Adeligen privilegeret; benaadet med Adelens Friheder eller Rettigheder. Et adeligt Jordegods.
4. Som holdes af eller imellem Adelspersoner. Adelige Forsamlinger, Bryllupper, Liigbegængelser, ꝛc.

Adeligen, adv. [af adelig.]
1. Paa adelig Viis og Maneer; paa en for Adelen anstændig Maade. At leve og opføre sig adeligen.
2. Med adelige Friheder eller Rettigheder. Bruges især om Jordegods. Et adeligen privilegeret Gods.

Adeling (en) n. f. inuf. [af Adel.] Det samme som Ædeling. See Syvs Kiempev. 490. S.

Adelkiøbing (en) n. f. obsolet. [af adel og Kiøbing.] En fornem Kiøbstæd; en anseelig Handelsstad.

Adelklever (en) n. f. [af adel og Klever.] En Kraturt med mørkeblaa Blomster og tredobbelte Blade. Anemone Hepatica.

Adelkone (en) n. f. obsolet. [af adel og Kone.] En Ægtemands Hustru; en ægteviet Kone. Bruges ofte i vore gamle Love, og sættes imod Slokæfrith, nu kaldet Slegfred.

Adelkonebarn (et) n. f. obsolet. [af Adelkone og Barn.] Et Barn, som er avlet med en Ægtehustru; Et ægtefødt Barn. Forekommer ligeledes i de gamle Love, og sættes imod Slegfredbarn. See Vald. S. L. II. 44. og 45.

Adelkonesøn (en) n. f. obsolet. [af Adelkone og Søn.] En Søn, som er avlet med en Ægtehustru; En ægtefødt Søn. Sættes imod Slegfredsøn i Jyd. L. III. 20.

Adelørn (en) n. f. obsolet. [Belg. Adelaar, contr. Germ. Adler, af adel og Ørn, som i gamle Dage kaldtes Are.] En meget stor Ørn. (Moth.)

Adelrune (en) n. f. Det samme som Alrune. See Povelsøns D. Riimk. 22. og 25. S. it. K. S. Skr. XI. 345.

Adelsbrev (et) n. f. [af Adel og Brev.] Et af Kongen (eller hvilken anden, som har Ret til at adle) udstædt Brev, eller saa kaldet Patent, som hiemler en Adelsmand sit Adelskab. Han giver sig ud for Adel, men kan intet Adelsbrev fremvise.

Adelsk, adj [af Adel.] (Moth.)
1. Som er Adelen tilgedan; som er indtagen for den adelige Stand. Han er god adelsk.
2. Paa sin Adelsk, ɔ: paa Adelens Viis og Maneer.

Adelskab (et) n. f. [af Adel og part. insep. skab.]
1. Ret til at nyde adelige Fortrin og Privilegier, forhvervet ved Fødsel eller Adelsbrev. Han kan ikke bevise sit Adelskab.
2. Adelig Anseelse og Levemaade. Han kan ikke holde sit Adelskab ved lige.
3. Adelstanden; Adelen. Kongen med det hele Adelskab var der tilstede.
4. Medfødt Ædelhed; naturlig Ypperlighed. Ved Lasterne bliver Mennesket fornedret, stilt ved sit Adelskab, og sat ned iblant Dyrene selv.

Adels-

Adelsmand (en) n. f. [af Adel og Mand] En adelsfødt eller adlet Mandsperson. At opføre sig som en retskaffen Adelsmand.

Adelsmatrikel (en) n. f. [af Adel og Matrikel.] En Fortegnelse paa Adelskabet i et Land eller Rige. De Svenske have en trykt Adelsmatrikel.

Adelsperson (en) n. f. [af Adel og Person.] En Mandsperson, eller et Fruentimmer, som er af Adel.

Adelstand (en) n. f. [af adel og Stand.]
1. Adelskab; adelig Værdighed. At ophøies i Adelstanden.
2. Den adelige Stand i Riget; Adelen. Adelstanden i Danmark er ikke saa talrüg, som i Sverrig.

Adelting (et) n. f. obsolet. [af adel og Ting.] Saaledes kaldtes fordum Rigets høieste Ret (som ellers hedte Adelhof, Danehof, eller almindelig Herredag) hvor borgerlige Trætter paadømdes i sidste Instants. See Hvitf. Kr. 412. S.

Adelvei (en) n. f. obsolet. [af adel og Vei.] En offentlig og almindelig Landevei; en Alfarvei. Forekommer i alle vore gamle Love.

Adelvildt (et) n. f. obsol. [af adel og Vildt.] Stort Vildt; saasom Hiort, Raa- og Daadyr. See D. Mag. II. 22.

Adfær } (en) n. f. [af farer ad, ɔ: tager
Adfærd } afsted, bærer sig ad, som endnu er brugeligt i Norge.]
1. Udvortes Opførsel; Levemaade. En kongelig Adfærd.
2. Handlingsmaade. En sømmelig Adfærd. En uforskammet, nedrig, skammelig Adfærd.
3. [I Lovkyndigheden.] Nam og Execution i den Skyldiges Bo efter foregaaende Dom. Under Adfær efter Loven.
4. [I de ældre Norske Love.] Et voldsomt Angreb, eller det samme som Aaraad i 2den Bemærkelse. Slaaer eller saarer en tuende, eller flere, i en Adfærd, &c. Chr. IV. N. L. Mandh. B. 17. Cap.

Adfar (en) n. f. obsol. [af Isl. *Atför*, af v. *fara ad*, at hiemsøge, impetere.] Forekommer i de gl. Norske Love, og deles i
1. Lovlig Adfar, det er, Nam og Execution i den Skyldiges Bo udi Gieldssager.
2. Ulovlig Adfar, det er, Gaardgang, eller voldsom Indfald i en Mands Huus, i Hensigt at dræbe ham. See H. Haagens. Frosteth. L. 48. Cap.

Adgang (en) n. f. [af ad og Gang.]
1. Vei og Maade at komme hen til et Sted; Tilgang. Bruges baade egentligen og figurligen. Der er ingen Adgang til Toppen af dette Bierg. De Elendiges Sukke finde ingen Adgang til hans Hierte.
2. Leilighed og Anledning til at faae i Tale. At have fri Adgang til een.
3. Middel og Maade til at udføre noget, eller til at opnaae en vis Hensigt. Jeg seer ingen Adgang for mig til Forfremmelse i Verden.
4. [I Lovkyndigheden] En paa Lovene grundet Rettighed til at kunne giøre Anfordring; Anledning til lovlig Paastand. Enhver Adelsmand i Polen kan siges at have Adgang til Cronen.

Adhaand. See Ad.

Adjutant (en) n. f. [et Franskt Ord.] En subaltern Officeer, som gaaer Generalen og Obersten tilhaande, og udretter de Ærender, ham i Krigssager vorde anbefalede.

Adkom } (en) n. f. Det samme som Ad-
Adkomme } komst. See D. L. II. 22. 28.

Adkommebrev (et) n. f. Det samme som Adkomstbrev. See D. Mag. VI. 201.

Adkommer, v. n. obsol. [af ad og kommer.] Tilslaaes af en ulykkelig Handelse; kommer uhældigviis til. De hues dennem noget adkom. Hvitf. Kr. 796. S.

Adkomst (en) n. f. [af samme Oprindelse.]
1. Det samme som Tilkomst eller Ankomst. Bruges nu omstunder ikke.

2. Rettighed at tilegne sig en Ting som sin Eiendom. Bruges baade egentligen og figurligen. Hvad Adkomst har han til denne Eiendom? Men han havde en værdigere Adkomst til sin Konges Hierte. Forf. i Sk. Vid. VIII. 192.
3. Det samme som Adkomstbrev. At fremlægge sine Adkomster i Retten.

Adkomstbrev (et) n. s. [af Adkomst og Brev.] Et skriftligen forfattet Document, hvormed man beviser sin Adkomst til en Ting. Et Skiøde er et Adkomstbrev.

Adlen (en) n. f. [af adler.] Den Gierning at adle eller nobilitere.

Adler, v. a. [af adel.]
1. Ophøier i Adelstanden; giør til adel; nobiliterer. At lade sig adle.
2. Forædler; forhøier. Kierlighed er een af de Drifter, som meest adle Menneskeligheden.
3. Fuldbriver; fuldkommer. (Moth.) At adle sin Gierning.

Adlydelse (en) n. f. [af adlyder.] Den Gierning at adlyde; Efterlevelse. Bruges sielden.

Adlyder, eller Lyder ad, v. a.
1. Holder mig et Bud og Befaling, eller et Raad og Formaning, efterretlig. Man bør adlyde Gud og Kongen. At lyde sine Venner ad.
2. Lader sig styre og regiere af; lystrer. Bruges og figurligen. See! vi lægge Tømmer i Hestenes Munde, at de skulle adlyde os. Jac. III. 3. Sindsbevægelserne bør adlyde Fornuften.

Adlydig, adj. [af adlyder.] Det samme som Lydig. Sielden brugeligt.

Admiral (en) n. f. plur. Admiraler [et fremmedt Ord, hvis Oprindelse efter de flestes Mening bør søges i det Arabiske *Âmir* eller *Emir*, en Første.] Den høieste Overofficeer til Søes; den som har øverste Befaling over en Krigsflaade.

Admiralitet (et) n. f. [af Admiral.]
1. En Forsamling af adskillige Søofficerer, som skal holde Ret over alle Søbetienter, og føie Anstalt om hvis Søkrigsvæsenet og Orlogsflaaden vedkommer.
2. Det Sted, hvor denne Forsamling holdes.
3. Heraf de sammensatte Ord:
   a.) Admiralitets-Assessor (en) n. f. En Bisidder i Admiralitetsretten.
   b.) Admiralitets Collegium (et) n. f. Det samme som Admiralitet i første Bemærkelse.
   c.) Admiralitets-Ret (en) n. f. Den Ret, i hvilken de Sager, som angaae Søkrigsvæsenet, saavel som Søfolket og Betienterne, afgiøres og paadømmes.

Admiralsflag (et) n. f. [af Admiral og Flag.] Et stort Flag, som sættes paa Toppen af Stormasten, til Tegn, at det er Admiralskibet.

Admiralskab (et) n. f. [af Admiral.] En Forening imellem adskillige Skippere, eller Koffardimænd, som have een Reise fore, at de ville blive sammen, og staae hinanden bi mod Capere (eller i andre ulykkelige Tilfælde) og ei forlade hinanden, førend Reisen er endet. See D. L. IV. 7. 1.

Admiralskabsbrev (et) n. f. [af Admiralskab og Brev.] Den skriftlige Contract, som oprettes imellem de Skippere, der giøre Admiralskab. See D. L. IV. 7. 3.

Admiralskib (et) n. f. [af Admiral og Skib.] Det Orlogskib, som har Flag paa Toppen af Stormasten, og føres af Admiralen.

Adskiel (en) n. f. obsolet. [af adskiller.]
1. Det Rum, som er imellem to Steder; Afstand. (Moth.)
2. Det samme som Forskiel. See D. Mag. I. 160.

Adskillelig, adj. [af adskiller og lig.] Som kan skilles ad; som lader sig adskille. Bruges meest i det sammensatte Ord: Uadskillelig.

Adskillelse (en) n. f. [af adskiller.]
1. Den Gierning at adskille.
2. Det samme som Skilsmisse.

Adskiller, eller Skiller ad, v. a.

1. Kom-

1. Kommer de af Naturen, eller ved Kunſten, blandede eller ſammenføiede Ting til at gaae fra hinanden. At ſkille Mælk ad. At ſkille et Urverk ad.

2. Kommer de ſtridende, eller twiſtende, til at ophøre med deres Stridighed. At ſkille to Slagsbrødre ad. Retten ſkal ſkille os ad.

3. Deler. Item afdeler. Det Iſraelitiſke Rige blev adſkilt efter Salomons Død. Dette Rige er adſkilt i mange Provindſer.

4. Affondrer. At ſkille Lammene og Faarene ad.

5. Adſplitter; adſpreder. Flaaden blev adſkilt i en Storm.

6. Afgrændſer; ſkielner. Bruges baade egentligen og figurligen. At ſkille Agrene ad ved Skielſtene. At ſkille ondt og godt ad.

7. Giør Skilsmiſſe imellem de forenede. Intet uden Døden ſkal kunne ſkille os ad.

8. Giør Splid eller Skaar i. At adſkille et Venſkab.

9. Giør forſkiellig eller kiendelig; udmærker. Dog adſkilde Herren dem ved Vidſkabs Mangfoldighed. Sir. XXXIII. 11.

10. [I Lovene.]

a.) Anordner, eller dømmer, at et Par Egtefolk ei mere ſkal have Samqvem og Fælledſkab med hinanden. At ſkille Mand og Kone ad ved Dom.

b.) Udſkifter af Fælledſkab. Naar Moder og Børnene formedelſt et lovligt Skifte ere blevne adſkilte. D. L. III. 17. 14.

c.) Afgiør ved Dom; paakiender. Trætter, ſom ei anderledes, end ved Commiſſarier, bør eller kan adſkilles. D. L. I. 5. 23.

d.) I de gamle Danſke Love (fornemmeligen i Jydſke Lov) bruges Ordet neutraliter, og derhos ſom ofteſt impersonaliter, i de Talemaader: Skil at, der twiſtes om, (eller, twiſtes derom,) og Skil them at, er der Twiſt imellem dem. See Jyd. L. I. 42. og fl. St.

11. At ſkilles ad, ɔ: at træde fra hinanden. Bruges ikke allene, naar man forlader et Selſkab eller Forſamling, men og naar man træder ud af en ſelſkabelig Forbindelſe. Nu er det paa Tid, at vi ſkilles ad og gaae hiem hver til ſit. Diſſe Kiøbmænd ere nu ſkilte ad, og handle hver for egen Regning.

12. Adſkilt [part. præt.] bruges ofte ſom et Adject. og bemærker

a.) Forſkiellig; ſærſkilt; udmærket. Deri er han adſkilt fra alle andre Menneſker at, ꝛc. Paa adſkilte Steder, Tider, ꝛc.

b.) Fraliggende. America er vidt adſkilt fra Europa.

13. Adſkiller fra. Lader ſig med liden Forandring bruges i de fleſte foranførte Tilfælde, blant hvilke iſær kunde mærkes følgende:

a.) Affondrer eller ſkiller fra. At adſkille Klinten fra Hveden. At adſkilles fra hverandre.

b.) Giør Skiel eller Grændſe imellem. Eideren adſkiller Danmark fra Tydſkland.

c.) Sætter Splid og Uenighed imellem. En Bagvaſker adſkiller en Førſte fra den anden. Ordſp. XVI. 28.

14. Adſkiller imellem. Afgiør en Sag imellem de twiſtende; dømmer imellem. Lodden ſkal adſkille imellem de Mægtige. Ordſp. XVIII. 18.

15. Adſkiller ſig, eller Skiller ſig ad.

a.) Træder frivilligen ud fra hinanden. Bruges baade egentligen og figurligen. Forſamlingen, Krigshæren, Handels-Selſkabet, ꝛc. har ſkilt ſig ad.

b.) Deler ſig; fordeler ſig. Det røde Hav adſkilde ſig, da Iſraels Børn ſkulle gaae derigiennem. Den tykke Sky, ſom før ſaaes paa Himmelen, har nu ſkilt ſig ad.

c.) Skiller ſig ad. Siges og om Mælk, og andre flydende Ting, ſom ofte ſig, eller ſætte Bundfald. Mælken har ſkilt ſig ad. Dette Smør ſkiller ſig ad i Smæltningen.

16. Adſkiller ſig fra.

a.) Affondrer ſig fra et Selſkab, eller fra en ſelſkabelig Forbindelſe. En Deel af Orlogſkibene adſkilde ſig fra Flaaden.

b.) Udmærker sig fra andre. At adskille sig fra Pøbelen ved en ædel Tænkemaade.

17. At skilles gode Venner ad. Siges om alle dem, som, efter foregaaende Klammeri eller Tvistighed, blive omsider forligte, og tage venlig Afsked med hinanden. I modsatte Tilfælde heder det: at skilles Uvenner ad.

18. Der skildes to gode Venner ad. Siges i daglig Tale, naar een bliver skilt ved noget, som han nødigen vilde undvære eller blive af med.

Adskillig, adj. [af Adskiel og lig]

1. Som er af ulige Natur eller Beskaffenhed; forskiellig. Adskillige Gemytter. Adskillige Tilbud.
2. Adskilt; modsat. Bruges sielden. Man kan ikke komme til to adskillige Steder paa een Gang.
3. Foranderlig; mislig; ikke eens. Han havde adskillig Skiebne under Veis.
4. Adskillige bruges ofte i Steden for Mange. Adskillige Gange, Steder, Tider, &c.

Adskilligen, adv. [af adskillig.]

1. Paa adskillig Maade; forskielligen. Gud uddeler sine Gaver adskilligen.
2. Foranderligen; misligen; ulige. Med saa foran. Det gaaer saa adskilligen til i Verden. Man hører saa adskilligen tale om den Mand.

Adskillighed (en) n. f. [af adskillig]

1. Forskiellighed; Uliighed. Adskillighed i Tænkemaade.
2. Mangfoldighed af forskiellige Ting. En stor Adskillighed af Blomster, af Farver, &c.

Adskilling } (en) n. f. obsolet. [af adskil-
Adskilning } ler.] Usamdrægtighed; Splid; Uenighed. Om det sig saa falt, at nogen Atskilling vorder imellem fornefnde Dommere, &c. Hvitf. Kr. 920. S.

Adsplidelse (en) n. f. [af adsplider]

1. Den Gierning at adsplide. Sielden brugeligt.
2. Uenigheds Stiftelse; Venskabs Adskillelse. (Langebek.)

Adsplider, eller Splider ad, v. a.

1. Kløver; flækker. At faae et Stykke splidt ad med en Øxe.
2. River og slider i tu; støder eller bry... Stykker. Bruges og figurligen o... Lands voldsomme Deling. Hestene r... løbske, og Vognen blev splidt ad. Fie... ne toge hver sit Stykke af Landet bort, at det hele Rige blev adsplidt.
3. Adspreder; adskiller. Alle hans Skibe ... splidte ad (nemlig ved Stormveir.) H... Kr. 796. S.
4. Sætter Splid og Uenighed ime... (Langebek.)

Adsplittelse (en) n. f. [af adsplitter.] Gierning at adsplitte.

Adsplitter, eller splitter ad, v. a. Br... nok saa ofte som Adsplider, med hvilke... kommer overeens i de tre første Bemærk...

Adspørgelse } (en) n. f. [af adspørg...
Adspørgen } Den Gierning at adsp... Sielden brugeligt.

Adspørger, eller Spørger ad, v. a.

1. Fritter; tilspørger. At spørge een ad noget.
2. Spørger til Raads. Var jeg bleven spurt i den Sag, da havde jeg raadet
3. Anmoder om Tilladelse; spørger om lov. At laane en Ting bort, uden spørge Eieren ad.
4. [I gamle Love og Skrifter.
   a.) Eftersøger; leder efter. De spør... sannum banæ frændæ sins. Sk. L. 38. See og Hvitf. Kr. 86. S.
   b.) Forhverver. Haffver N. N. kiøb... Kongen den Gaard for sine egne ... ninge, dem han med stor Møde oc... beyd haffde adspurt. Hvitf. B. 90. S.

Adspørsel (en) n. f. [af adspørger.] spørsel; Forespørsel. Sielden i Brug.

Adspredelse (en) n. f. [af adspreder.]

1. Den Gierning at adsprede.
2. Den Tilstand at være adspredt; Forvi... se. Bruges og figurligen i Henseend...

den menneskelige Fornuft. En Hiords Adspredelse. Sinds Adspredelse. Tankernes Adspredelse.

3. Alt hvad som hindrer en Person fra at iagttage sit egentlige Kald. For Resten vare denne Mands Adspredelser for mange, end at han har kundet udføre vore Love i et fulkomment System. K. Anchers Anviisn. for en D. Jurist. 64. S.

Adspreder, eller Spreder ad, v. a.

1. Strøer allevegne omkring; kaster hist og her; det modsatte af samler. Asken skal adspredes, som der er paa. 1. Kong. XIII. 3.

2. Adskiller; fordeler. Jøderne boe overalt adspredte. Det Gods, som hører til denne Hovedgaard, ligger meget adspredt.

3. Jager eller driver fra hinanden. Fiendens Krigshær blev adspredt. Skyerne bleve adspredte af Vinden.

4. Sætter over Styre; forøder. Hans hele Arvegods er nu adspredt.

5. Forvilder; forstyrrer. Bruges figurligen i Henseende til Menneskets Sind og Tanker. Og, ved et moersomt Glas, adspredte Sind sig sanker. Fors. i Sk. Vid. VII. 46.

6. Adspredt siges undertiden den at være, som ei kan have Tankerne længe samlede til noget vist, eller ingen Agtpaagivenhed har til det, som man siger til ham. (Gall. distrait.)

7. Adspreder sig. Adskiller sig; fordeler eller udbreder sig. Alt flyer nu og adspreder sig. Fors. i Sk. Vid. VIII. 142. S. Saa adspredde Folket sig over alt Ægypti Land. 2. Mos. V. 12.

Adspreder (en) n. s. [af sit Verbo.]

1. En Ødelægger. En Adspreder opdrager imod dig; bevar Fæstningen. Nah. II. 2.

2. En Forøder. Efter en god Samler kommer gemeenligen en god Adspreder.

Adstadig, adj. [uden Tvivl i Steden for astadig, som fordum bemærkede bosiddende, bofast, følgeligen ikke ustadig og flygtig, men rolig og stillesiddende. See Ordet.]

1. Sat og stadig; ei flygtig eller barnagtig. En gammel adstadig Mand.

2. Alvorlig; Ærbar. At være adstadig i Tale, i Klæder, ꝛc.

3. Som bærer Vidne om Stadighed, Alvorlighed, eller Ærbarhed. En adstadig Gang, Klædedragt, ꝛc.

4. [I ældre Skrifter.]

a.) Stillestaaende; ei omløbende. See Vedels Kr. 213. S. hvor der mældes om Øinenes Adstadighed.

b.) Standhaftig; urøggelig. N. N. var saa oprigtig og adstadig i alle sine Ord, at han ikke rykkede det allermindste. ibid. 481. S.

Adstadigen, adv. [af adstadig.] Paa en adstadig Maade.

Adstadighed (en) n. s. [af adstadig.]

1. Stadighed; Alvorlighed; Ærbarhed.

2. I ældre Skrifter bruges det ligesom Stammeordet.

Advarer, eller Varer ad, v. a.

1. Underretter een om noget, især om det, som han skal tage sig vare for. At advare een om en foreslaaende Fare.

2. Paaminder; giver Erindring. Bruges især, naar Forældre og Præster erindre deres Børn og Tilhørere om begangne Feil eller Forseelser, med Formaning, at rette og bedre sig i Fremtiden. Naar du advarer en Ugudelig om sin Vei, ꝛc. Ezech. XXXIII. 9.

Advarsel (en) n. s. [af advarer.]

1. Erindring om at tage sig vare, eller at tage en Ting i Agt. Men det er skrevet os til Advarsel, ꝛc. 1. Cor. X. 11. At give Flaaden Advarsel ved Skud til at lette Anker.

2. Paamindelse; Irettesættelse. Præsten gav ham en hemmelig Advarsel i Skriftestolen.

3. Anledning. At følge Lykkens Advarsel.

4. [I ældre Skrifter.] Det samme som Forvarsel. Det skrifvis om hannem, at han skulde hafft it Siun oc Advarsel om den tilkommende Ulycke. Hvitf. Kr. 183. S.

Advent

Advent, n. f. [af Lat. *Adventus*, sc. Redemtoris.]

1. Et bekiendt Navn paa een af vore hellige Tider, som bemærker vor Frelsers Ankomst, hvilken er sat til et Maal for vor Andagt i de fire næste Uger for Juul. Med den første Søndag i Advent begynder Kirkeaaret.

2. Heraf de sammensatte Ord:
a.) Advents-Søndag (en) n. f. Den første Søndag i Advent.
b.) Advents-Tid (en) n. f. Det samme som Advent.

Advis (en) n. f. [et Franskt Ord.]

1. Et Handelsbrev, som den ene Kiøbmand eller Bankerer skriver til den anden. Bruges ofte i Vexelstiil. Efter Advis med Posten.

2. Man har og deraf de sammensatte Ord:
a.) Advisbrev (et) n. f. Det samme som Advis.
b.) Advisjagt (en) n. f. Et lidet beseilet Fartøi, som bruges til at bringe Kundskaber fra og til en Orlogsflaade.

Advocat (en) n. f. plur. Advocater [af Lat. *Advocatus*.] En studeret og lovkyndig Mand, som lader sig bruge til at udføre andres Sager ved Retterne, og især til at tale deres Sag mundtligen i Høieste-Ret.

Æ diphth. [betegnes i det Tydske og Svenske Sprog med å, men i det Danske med æ.] Har sin Lyd imellem a og e, og udtales omtrent som de Franskes *ai*.

Æ omvexles ofte i gamle Skrifter med a og aa, fornemmeligen i Enden af Ordene. See A og Aa.

Æ befindes og i gamle Skrifter meget ofte brugt i Steden for e, og det saavel i Begyndelsen, som i Midten og Enden af Ordene, saasom: ær, æftær, ællær, i Steden for er, efter, eller; item thæn, hiælpæ, rættæ, i Steden for den, hielpe, rette, o. s. v.

Æ forandres ofte (dog mere nu omstunder end fordum) til ie eller iæ, naar det staaer i Midten af et Ord (især naar det umiddelbart efter g eller k.) og det i Skrift, som i dag ig Tale, saasom: (plur. af Gaas, til Gies eller Giæs; til Kier eller Kiær.

Æ bruges paa visse Steder i Jylland n:mmeligen i Sønderjylland) som en definit. for ved Substantiva, i S for en eller et, der ellers i saa Fald at sættes i Enden af Ordene, saaso Mand for Manden, æ Land for La hvori det kommer overeens med Ang See K. S. Skr. I. 76.

Æ, interj. [uden Tvivl Naturens Rø et Menneske, som er i Arbeid med at Maven.]

1. Den Tone, i hvilken smaa Børn lær kræve sig, førend de ret kan tale, og Ord tilkiendegive Naturens Fornøden Barnet skal sige Æ!

2. Det som Naturen virkeligen skiller sig naar den minder sig hos smaa B Bruges som et Substantiv. B giør Æ.

3. Undertiden sammensøtes det med fy vi, og heder æ fy! æ vi! da det br deels til at betegne sin egen Ekkelhed urene Ting, deels til at bebreide Børn deres Ureenlighed. Herom kunde eftersees K. S. Skr. V. 131. S. under Ævi, saa og Ihre voc. Awi.

Æ, adv. obsolet. [heder og Isl. *æ*, glos. *a*, *aa*.]

1. Det samme som Altid. See E.
2. Det samme som Jo. See E.
3. Æ som, alt ligesom.(prout, sicut.) D. Lovhist. II. 545.

Æble (et) n. f. [rimeligen af Abl Afl. som fordum bemærkede al Slag fødning og Afgrøde, især af frugtbæ Træer. See Ihre voc. Æple.]

1. En almindelig rundagtig Frugt paa T som er god at spise, og hvoraf man Must; Frugten af Æbletræ. Pomum.

2. Æ

Ædel, adj.; definit. & plur. Ædle, comparat. Ædlere, superl. Ædelst, og Ædlest [et med adel nær beslægtet Ord.]

1. Som ved Fødselen er ophøiet over Almuen; adelig. En Mand af ædel Byrd.
2. Ædelmodig; ædelsindet. Skiønt ei af Adel, var han dog en ædel Helt.
3. Som bærer Prisen for andre i sit Slags; ypperlig; fortræffelig. Ædle Varer, Kunster, Videnskaber ꝛc. Et ædelt Hierte. En ædel Tænkemaade.
4. Høi; det modsatte af gemeen og nedrig. Den høie Poesie taaler ikke andet end ædle Udtryk.
5. I Bergvidenskaben kaldes saaledes de kostbareste Metaller, nemlig Guld og Sølv; ligeledes en Bergart, Gang eller Fald, hvorudi disse Metaller forekomme, f. Ex. ædle Metaller, ædel Gang, ædel Fald, ꝛc.
6. Som en Æretitel er det nu omstunder mæsten tilfælleds for alle uden for Bondestanden; men i gamle Dage var det forbeholdt Adelen allene, da det hedte: Ædle og strenge Ridder!

Ædelbaaren, adj. See Adelbaaren.

Ædelfødt, adj. Det samme som Adelfødt. See Bord. Poet. Sk. 142. S.

Ædelhed (en) n. f. [af ædel.]

1. Naturlig Godhed. Metallernes Ædelhed.
2. Fortræffelighed; Ypperlighed. Hiertets, Tænkemaadens, Ædelhed.
3. Høihed; den Egenskab ei at være gemeen. Tankernes, Stilens, Ædelhed.
4. [I ældre Skrifter.]
   a.) Dyd og Duelighed. At drives mere af Ladhed, end af Ædelhed. Vedels Kr. 71. S.
   b.) En Æretitel for Adelen. Thi beder jeg Eders Herredoms Ædelhet, at I ville ꝛc. D. Mag. VI. 354.

Ædelhiertet } adj. [af ædel og Hierte.] Som
Ædelhiertig } har et høit og ædelt Hierte; høihiertet.

Ædelhiertighed (en) n. f. [af ædelhiertig] Et ædelt Hiertelav; Høihiertighed.

Ædelig, adj. obsolet. [i Steden for æd af ædel og lig.]

1. Det samme som Adelig. De æ Sønner og de rige. Sybs Kiempev. 33
2. Som er af ædel Natur og Oprindelse. ædelige Siel skal leve i Fryd og E (Synges i en Kirke-Psalme.)
3. Ret god og ægte; reen og uforfalsket. lig god Latine. D. Mag. I. 47.
4. Ypperlig; fortræffelig. Edelige, fr melige og kaastelige gode Lande.... kaa oc edelige Vare oc gode Føde. ibid. 4
5. En Æretitel for Adelen, ja endog for ger og Førster. Eders ædelighe F D. Mag. VI. 354. See og Hvit 707. S.

Ædelig, adj. [af æde og lig.] Som sig æde; tienlig til Spise. Ædelig Ædelige Fiske.

Ædeling, n. f. obsolet. [af Anglos. Æ ling, eller Germ. Edeling. See Wac

1. Det samme som Ædelmand. Eft ærlige Ædelinge deres Raad. Hvit 812. S. See og Frid. II. Rec. 46
2. Undertiden findes det brugt adjective en Æretitel for store Herrer. Med saa troe ædelinge Herrer oc Konger, der været ꝛc. Hvitf. Kr. 816. S.

Ædelklever (en) n. f. See Adelklever.

Ædelknabe (en) n. f. obsolet. [af G Edelknabe.] En ung Ædelmand i e Herres Tieneste. (Gall. *Page.*)

Ædelmand (en) n. f. [af ædel og M Det samme som Adelsmand, hvilket n stunder er mere brugeligt. Hvilket Løfte j pligter meg og myne Arffvinge paa Edellmands thro och Loffve ꝛc. D. IV. 22.

Ædelmodig, adj. [af ædel og modig.]

1. Som er af ædel Tænkemaade eller Sin høimodig. Bruges og om visse Slag Et ædelmodigt Menneske. Løven er et modigt Dyr.
2. Som bærer Vidne om et ædelt Sin En ædelmodig Gierning. Et ædelm Tilbud.

Æd

Ædelmodigen, adv. [af ædelmodig.] Paa en ædelmodig Maade; høimodigen.

Ædelmodighed (en) n. f. [af sit Adjectiv.] Den Egenskab at være ædelmodig; Høimodighed; det modsatte af Nedrighed.

Ædelse (en) n. f. [af æder.] Det samme som Æde i første Bemærkelse. Bruges undertiden blant Bønderne i Siæland, tillige med det sammensatte Ord Ædelsekiste, ɔ: en Foderkiste.

Ædelsindet, adj. [af ædel og sindet.] Som har et ædelt Sind; ikke nedrigsindet.

Ædelsteen, (en) n. f. [af ædel og Steen.] En ægte Steen; en Diamant. En Guld-Krone besat med Ædelstene.

Ædelt, adv. [af ædel.] Paa en ædel Maade. At tænke, tale, handle, ædelt.

Ædelyst (en) n. f. [af æder og Lyst.] Begierlighed efter Mad; Tidighed til at æde. Bruges helst om Qvæg.

Æden (en) n. f. [af æder.]
1. Den Gierning at æde.
2. Stærk Fortæring; Fraadsen. I alt for mange Selskaber gaaer det kun ud paa en Æden og Drikken.

Ædendevare / **Ædendesvare** } n. f. [af æder og Vare] Det samme som Ædevare. See D. L. V. 14. 50.

Æder, v. a. imperf. aad, sup. ædt. [af Isl. *æta*, Anglos. *etan*; et Ord, som uden Tvivl er nær beslægtet med øder.]
1. Tager Mad i Munden, tygger det haarde deraf, og svælger det ned til Føde. Bruges ofte om Mennesker, (som ellers almindeligst siges at spise) og altid om Qvæg; og det ofte absolute. At æde Brød, Kiød, Suppe, o. s. v. Qvæget æder Græs, Foder, Korn, &c. At æde og drikke til Nødtørftighed.
2. Opsluger; æder op. Og de Køer, som vare — magre paa Kiød, aade de syv Køer, som vare deilige af Anseelse, og fede. 1. Mos. XLI. 4.
3. Fortærer langsomt. Rust æder Jern.
4. Ordsprogviis siger man:
   a.) Om den kræsne. Han æder det som godt er.
   b.) Om den meget slugne eller graadige. Han kan æde Staal og Jern, om det galdt paa.
   c.) Om den bundsultne. Han kunde æde Pikstene, saa sulten er han.
   d.) Om en Person af barsk eller vredt Aasyn. Han seer ud som han ville æde Folk.
   e.) Det æder intet Brød. Siges om en Ting, som man finder for godt at giemme, skiønt den maaskee aldrig kommer til nogen Nytte.
5. Æder af, See Afæder.
6. Æder fra. Betager en anden sin tilbørlige Andeel af Maden, ved at æde for meget. De slugne Ænder æde fra Hønsene.
7. Æder igiennem. See Giennemæder.
8. Æder i sig.
   a.) Sluger i sig; vraaser i sig. Han æder i sig alle Slags.
   b.) Døier Sorg og Fortræd.
   c.) At æde Ordene i sig. Siges om den, der ikke taler alle Bogstaver eller Stavelser i Ordene tydeligen ud.
9. Æder om, eller Æder rundt om. Formindsker en Ting, ved at æde eller gnave noget af den paa alle Kanter. At æde en Brødskive rundt om.
10. Æder omkring. See Æder om.
11. Æder om sig. Griber vidt om sig med Æden, Gnaven eller Fortærelse. Bruges og undertiden figurligen om det physiske og moralske Onde. Qvæget æder om sig i Ageren. Kræften æder om sig i hans Ansigt. Dette Onde har nyligen indsneget sig her i Landet, og begynder at æde om sig, som en Kræft.
12. Æder op, eller Opæder.
   a.) Spiser reent op; fortærer gandske; opsluger. Dette Klæde er reent opædt af Møl. At blive opædt af vilde Dyr.
   b.) Forøder ved Fraadseri eller kostbare Anretninger. Disse Folk æde op alt hvad de eie.

13. Æder paa.
a.) Bider, gnaver eller tygger paa. At æde paa et Stykke tørt Brød.
b.) Hakker idelige paa; bagtaler. Disse to Naboer æde paa hinanden ved alle Leiligheder.

14. Æder sig. Bringer sig, ved at æde, fra een Tilstand til en anden, enten værre eller bedre. Tager i dette Fald altid et Adjectiv bag efter sig, eller og en Præposition med et Substantiv. At æde sig mæt, tyk, feed, sulten, o. s. v. At æde sig til en Staader. At æde sig ihiel.

15. Æder sig igiennem. Gnaver, skærer eller tærer sig igiennem. Ormene æde sig igiennem Træet. Skedevand æder sig igiennem Jern.

16. Æder sig ind i, eller Indæder sig i. Gnaver, skærer eller tærer sig ind i. Musen æder sig ind i Osten. Rusten æder sig ind i Jernet.

17. Æder sig ind igiennem. Skærer eller gnaver sig ind igiennem; tærer sig igiennem.

18. Æder sig op, eller Æder sig selv op. Bruges ofte impersonaliter i daglig Tale, for at betegne, at der ved visse Handteringer, som udkræve mange Arbeidsfolk (især Dagleiere og daglige Kostgængere) intet er at vinde; men at Indtægt og Udgift, efter sluttet Regning, gaaer lige op. Hvor man til Avlsbrug skal holde mange Folk, der æder det sig gemeenligen selv op.

19. Æder sig paa Halsen. Paadrager sig skadelige Følger ved at æde. At æde sig en Sygdom paa Halsen.

20. Æder sig til, eller Tilæder sig. Tilbringer sig noget skadeligt ved at æde; æder sig paa Halsen. At æde sig en Feber til.

21. Æder sig ud, eller, Æder sig ud af.
a.) Gnaver eller skærer sig ud af; saasom Orme og Muus, ꝛc.
b.) Æder sig ud. Bruges og i gemeen Tale om den forsultne og graadige, som naar han faaer Mad nok, æder overordentlig meget i lang Tid, indtil han endeligen faaer sin Graadighed stillet, og Appetiten bragt i ordentlig Gang igien. Det vil vare længe, inden denne forsultne Tærsker faaer ædt sig ud.

22. Æder sig selv.
a.) Bruges af gemene Folk om den indarrige, som hverken kan lide sig selv eller andre; da det gemeenligen heder. Han er færdig at æde sig selv af lutter Arrighed.
b.) Avind æder sig selv, som Rust Jernet. Et Ordsprog, som giver tilkiende, at Avind bør ansees for en tærende eller langsomt pinende Syge.

23. Æder ud, eller Udæder.
a.) Huler ud ved at gnave og skære. Musene have ædt Osten ud.
b.) At æde een ud. At ødelægge een ved Æden; at giøre reent Bord hos ham.

24. Æder ud af.
a.) Tømmer et Bordkar ved at æde; spiser reent ud af. At æde al Suppen ud af Fadet.
b.) Æder ud af Huset. Lægger reent øde ved Giesteri; kommer een til at spille Bankerot ved altfor stærk Fortæring hos ham. De mange og daglige Giester kan tilsidst æde Værten ud af Huset.

Æder (en) n. s. [af æder]
1. En som æder. En stærk Æder.
2. En Fraadser; en Slughals. Han er ret en Æder.
3. En tærende Borger i en Stat. Item et unyttigt Lem i et Huus; et Fødenød. I de fleste Lande, og fornemme Folkes Huse, findes altfor mange Ædere, og for faa Arbeidere.

Ædesyg, adj. [af æder og syg] Som har en overordentligen stærk Appetit; usædvanligen graadig.

Ædesyge (en) n. s. [af ædesyg] Overordentlig Madlyst; unaturlig Graadighed. At være plaget af Ædesyge.

Ædetrug (et) n. ſ. [af Æde og Trug.] Et af heelt Træ udhulet Kar, hvori lægges Æde for Qvæg, især for Sviin og Giæs.

Ædevare (en) n. ſ. [af æder og Vare.] Et Slags Vare, som er tienlig til at æde; Fødevare, især for Mennesker. At kiøbe eller sælge Ædevarer.

Ædike (en) n. ſ. See Edike.

Ædler v. a. [af ædel.]

1 — Det samme som Forædler. Bruges nu omstunder ikkun figurligen. Den rette Kundskab, som ædler og ophøier Sielen ꝛc. Guldb. Nat. Theol. 143. S.

2 — Det samme som Adler. Sielden i Brug.

3 — [I Lovene.]

a.) Beviser at have adelige Friheder. (om Jordegods.) At ædle en Sædegaard med rigtige Skiøder eller andre gode Adkomstbreve. See de aarlige Forord. om Skatternes Paabud i Norge.

b.) Fuldbyrder; fulddriver efter Loven. Ingen Adelsmand, som til nogen Loug findes, maa den tilstedis at edle med andre end de, ꝛc. Christ. IV. Rec. II. 6. 21.

c.) Stadfæster; bekræfter. (Moth.) At ædle en Dom.

4 — Ædler sig. Beviser sig, ved fornemme og uberygtede Mænds Skudsmaale, at være uskyldig i den tillagte Sag. (Moth.)

Ædling (en) n. ſ. [contracte for Ædeling.]

1 — Det samme som Ædelmand. Bruges meest af vore Poeter.

2 — [I ældre Skrifter.] Enhver fribaaren Mand. At falde for Ædlings ikke Træls Haand. Vedels Kr. 175. S.

Ædner, v. a. [af Æde.] Sætter Mading paa Angelen; aaser. (Langebek.) At ædne Fiskerkrogen.

Ædrer, v. a. [et ubekiendt Ord, som forekommer hos Moth.] Giør drevet Arbeid i Metal; stikker ud.

Ædru, adj. [Anglos. *gedreoh*, sobrius. af dru.]

1 — Som har sovet Rusen ud; ikke drukken. Nu kan jeg intet tale med ham, da han er beskienket; lad ham komme igien, naar han bliver ædru.

2. Som afholder sig fra stærk Drik; som holder Maade i at drikke. En ædru og skikkelig Mand.

Ædruelig, adj. [af ædru og lig.] Som opfører sig paa en ædru og skikkelig Maade; afholden og maadelig, fornemmeligen i Henseende til stærk Drik.

Ædrueligen, adv. [af ædruelig.] Paa en ædruelig Maade.

Ædruelighed (en) n. ſ. [af sit Adjectiv.] Den Egenskab at være ædruelig.

Ædruhed (en) n. ſ. [af ædru]

1. Den Tilstand, at man ei er drukken; det modsatte af Drukkenskab.

2. Det samme som Ædruelighed.

Ædser, v. a. [Germ. ätzen, af æder.]

1. Graver ud i Staal eller Kobber, ved Hielp af Skedevand. At ædse i Kobber.

2. Ædsende part. præs. Bruges undertiden adjective, og bemærker: Som æder sig ved sin Skarphed ind i noget; har en indædende eller tærende Kraft. Den ædsende Sølvsteen. Det ædsende Qvægsølv-Sublimat. See Brünichs Mineral. 193. og 208. S.

Ædsning (en) n. ſ. [af ædser.] Den Gierning at ædse; Udgravning i Metaller ved Hielp af Skedevand.

Æg (en) n. ſ. See Eg.

Æg (et) n. ſ. plur. Æg, [heder og Anglos. *Æg*, Germ. Ey, Gall. *Oeuf*, Lat. *Ovum*.]

1. Den i en rundagtig Skal, eller Hinde, indsluttede Materie, som udlægges af Fugle, Insecter, Slanger, og den største Deel Fiske, og hvoraf deres Yngel avles, dannes og næres, førend de udklækkes. Æg af Høns. Æg af Silkeorme, Snoge, Haafiske, o. s. v.

2. Enhver anden Ting, som har Skabning efter, eller Liighed med, et Æg, især med et Hønseæg. Et Hovedvandsæg.

3. Blant de mange Ordsprog, som heraf haves, kunde især mærkes følgende:

a.) Om en ringe Giver heder det: Smaa Fugle giøre smaa Æg.

b.) Om

b.) Om den forsigtige: Han har dræbt Basilisken i Ægget.
c.) Om den sær lykkelige: Han sidder som Blommen i et Æg.
d.) Om den yderligen fattige: Han har ikke Salt til et Æg.
e.) Om det selvkloge unge Menneske: Ægget vil lære Hønen.
f.) Om Feiltagelses Mulighed endog hos den forsigtigste: Kloge Høns giøre ogsaa Æg i Nælder.
g.) Om fuldkommen Lighed: Det ene Æg kan ikke være det andet ligere.

Ægbag, (en) n. f. [af Æg og Bag.] Det Sted bag i en Fugl, hvor Ægget ligger, naar det skal til at giøres. Ægbagen paa en Høne. (Langebek.)

Ægdrag, (et) n. f. [af Æg og Drag.] See Æggegang.

Æger, v. a. obsolet. [heder nu omstunder Eier, men findes i vort gamle Sprog skrevet paa mange foranderlige Maader, saasom: ager, aager, auzer, aaer, aafwer, ofwer og oger; i tert. perf. sing. præf. indicat. act. a eller aa; i imperf. atte, aatte eller otte. Maaskee dette Ords egentlige Oprindelse torde være at finde i Isl. *eg*, jeg, ego; thi alt hvad der hører mig til, kalder jeg mit.]
1. Det samme som Eier.
2. Haver til Ægte; er gift med. Um han takær kunu the, ær før atte frændæ hans. Sk. Kirke-Lov §. 10.
3. Er skyldig eller pligtig til; bør. Tha aughæ the therforæ at bøtæ. D. Lovhist. II. 566.
4. Er berettiget til; bør have. Tha a han at hauæ træ en dagh oc jamlinghæ. Sk. L. XI. 12.
5. Har Magt og Evne til at giøre noget; kan; maae. Heder ellers egentligen: æger vald til. Thet a bondæn at gøræ af e hwat han wil. Sk. L. VI. 13.
6. Æger i. Eier Lod og Deel i. En uwildugh man, ther ikke a selff i the dele. Jyd. L. III. 64. See og ibid. 57 Cap.
7. Æger ved. Bruges undertiden paa en forkortet Maade i Steden for: æger Byrd ved, eller, æger Kyn ved, ɔ: har Forvantskab med; er beslægtet med. Æghe the nærmær widær thæn dræpnæ, tha sculu the bøtæ meth thæn, ær drap. Sk. L. V. 15. Saa mange som with then otthe, ther them gaff jorten. Er. S. L. I. 40.

Æggeblomme, (en) n. f. [af Æg og Blomme.] Den Deel af et Æg, som er guul; det gule i Ægget.

Æggegang, (en) n. f. [af Æg og Gang.] Den Canal, som fra Æggestokken vider sig mere og mere ud til den naaer Moderen, eller det Sted, hvor Ægget bliver fuldkomment.

Æggehinde, (en) n. f [af Æg og Hinde.] Den tynde Hinde, som ligger tet ved og inden for Æggeskallen.

Æggehvide, (en) n. f. [af Æg og Hvide.] Den blanke og feie Materie, som omgiver Blommen i et Æg.

Æggekage, (en) n. f. [af Æg og Kage.] En Kage, lavet af Æg og i Skiver skaaret Hvedebrød.

Æggemad, (en) n. f. [af Æg og Mad.] Al Slags Mad, som fornemmeligen bestaaer af Æg. Han spiser ingenslags Æggemad.

Ægger, v. a. See Egger.

Æggerund, adj. [af Æg og rund.] Rundagtig som et Æg; oval.

Æggeskal, (en) n. f. [af Æg og Skal.] Den Skorpe eller haarde Hud, som indslutter Blommen og Hviden i et Æg.

Æggesøbe, (en) n. f. [af Æg og Søbe.] En Søbemad, bestaaende af Viin eller Øl, som er jævnet med Æg.

Æggestok, (en) n. f. [af Æg og Stok.] Det Beholdsted ved Hundyrenes Fødselsdele, hvori Æggene eller de smaa Blærer bevares, som indeholde det spæde Foster.

Æggestol, (en) n. f. [af Æg og Stol.] See Æggestok.

Æggesyg, adj. [af Æg og syg.]
1. Egentligen bruges det om alle i Æggetiden syge Hunfugle, og især om en Høne, som er nær ved at giøre Æg, og søger bekymmerligen

nnerligen efter en Rede, eller beqvemt Sted, at lægge dem paa; men figurligen anvendes det paa en Person, som af een eller anden Bekymring løber hist og her omkring, uden at tage sig noget vist fore; hvilket i daglig Tale heder: at løbe om som en æggesyg Høne.

2 — Undertiden bruges det om den, som af Længsel eller Begierlighed efter noget yttrer en Sinds Urolighed. Han er saa æggesyg for at faae det at vide.

Æggetid, (en) n. f. [af Æg og Tid.] Den Tid af Aaret, da Fuglene i Almindelighed lægge deres Æg.

Ægost, (en) n. f. [af Æg og Ost] En af Æg og Mælk lavet Ost, som spises med Skeer.

Ægostform, (en) n. f. [af Ægost og Form.] En Form af adskillig Skabning, og fuld af smaa Huller, hvori Ægosten lægges, for at skilles ved Valden, og at faae sin rette Skik og Lavning, førend den rettes an.

Ægostvalde, (en) n. f. [af Ægost og Valde.] Den Valde eller Vædske, som rinder fra Ægosten igiennem Ægostformen.

Ægsteen, (en) n. f. [af Æg og Steen.] en kalkagtig Steenart, som ligner Fiskeravn, i Henseende til dens Sammensætning, som bestaaer af smaa Kugler. Oolithus.

Ægt, (en) n. f. plur. Ægter [af ager.] Hovtieneste, som skeer med Heste og Vogn; Kiørsel i et Herskabs Ærende. At giøre Ægt og Arbeide. See Chr. III. Ordinants. 158. Blad.

Ægt, (en) n. f. [Norv. Øgt.] Et vist Tidsrum at arbeide i. Sielden brugeligt.

Ægte, adj. [af det gamle Tydske Ord: Echt, lex, matrimonium.] Bruges baade i og uden Sammensætning, og det i følgende Bemærkelser:

1 — Medfødt; naturlig; ikke kunstig. Det er en ægte rød Farve, som dette Barn har i Kinderne.

2 — Naturligen god; uforfalsket. Ægte Guld. Ægte Stene.

3. Af bedste eller rette Slags; kraftig; stærk. Ægte Peberrod, Senep, Brændeviin, o. s. v. En ægte Hede. En ægte Kulde.

4. Som i Gierningen svarer til sit Navn; virkelig; retskaffen. En ægte Adelsmand. En ægte Kiøbmand. En ægte Nar. Et ægte Skarn.

5. Lovligen gift; ægteviet. Bruges kun i Sammensætning. En Ægtemand. En Ægtehustru.

6. Lovligen født; avlet i lovligt Ægteskab. En ægte Afkom. Et ægte Barn.

Ægte, n. f. [svarer til Germ. Ehe] Lovligt Ægteskab; Giftermaal. Bruges baade i og uden Sammensætning, men i sidste Fald ikkun adverbialiter med præp. til foran. At give een sin Dotter til Ægte. At begiere, tage, faae, have een til Ægte.

Ægtebaand, (et) n. f. [af Ægte og Baand.] See Ægteforening.

Ægtebaaren, adj. [af ægte og baaren.] Det samme som Ægtefødt. See Chr. IV. N. L. Gift. B. 7. C. 11. Art.

Ægtebunden, adj. particip. [af ægte og binder.] Som ved Ægtebaand er forenet med en anden.

Ægtedrift, (en) n. f. [af Ægte og Drift.] Naturlig Drift til Ægteskab. See Don Pedro 24 S.

Ægtefælle, (en) n. f. [af ægte og Fælle.] En ægtebunden Person; en Ægtemage.

Ægtefælled, (et) n. f. [af Ægte og Fælled.] Den Tilstand at være Ægtefælle; Ægteskab. See D. L. III. 16. 7.

Ægtefødt, adj. particip. [af ægte og føder.] Som er kommen af Ægteforældre; født og baaren i lovligt Ægteskab.

Ægtefolk, n. f. pl. [af ægte og Folk] Ægtebundne Personer; Folk i lovligt Ægteskab. At leve og boe tilsammen som Ægtefolk.

Ægteforældre, n. f. pl. [af ægte og Forældre.] Fader og Moder i lovligt Ægteskab.

Ægteforbindelse, (en) n. f. [af Ægte og Forbindelse.] See Ægteskab.

Ægteforbund, (et) n. s. [af Ægte og Forbund] See Ægtepagt.

Ægteforening, (en) n. f. [af Ægte og Forening.] See Ægteforbindelse.

Ægtegift, adj. particip. [af ægte og giver, eller giver sammen, som fordum ofte brugdes i Steden for vier sammen] Det samme som Ægtebunden. See Chr. IV. N. L. Arveb. 2den Arv.

Ægtehusbonde, (en) n. f. [af ægte og Husbonde.] See Ægtemand.

Ægtehustru, (en) n. f. [af ægte og Hustru.] En Ægtemands Hustru; en Ægtekone.

Ægtekierlighed, (en) n. f. [af Ægte og Kierlighed] Den Kierlighed, som en Ægteforening udkræver.

Ægtekone, (en) n. f. [af ægte og Kone.] See Ægtehustru.

Ægtemage, (en) n. f. [af ægte og Mage.] See Ægtefælle.

Ægtemand, (en) n. f. [af ægte og Mand.] En ægtebunden Mandsperson; en ægteviet Mand.

Ægtepagt, (en) n. f. [af Ægte og Pagt.] En Contract, som mundtligen eller skriftligen indgaaes imellem tvende i Ægteskab sammentrædende Personer.

Ægtepar, (et) n. f. [af ægte og Par.] To Personer af ulige Kiøn, som ere bundne i Ægteskab sammen; et Par Ægtefolk.

Ægteperson, (en) n. f. [af ægte og Person.] En ægtegift Mand eller Qvinde; en ægteviet Person. See D. L. II. 8. 1. og III. 16. 15.

Ægter, v. a. [af Ægte.] Indlader mig i Ægteskab med; tager til Ægte. Bruges om begge Kiøn. At ægte en Mand. At ægte en Kone.

Ægtesag, (en) n. f. [af Ægte og Sag.] Det samme som Ægteskabssag. See D. L. I. 2. 17. og II. 17. 18.

Ægteseng, (en) n. f. [af Ægte og Seng.] Bemærker egentligen den Seng, som Ægtefæller søge sammen; men bruges dog helst figurligen til at betegne Ægteskabet selv, eller dets Hellighed og Reenhed. Deres Ægteseng blev velsignet med en talrig Afkom. At besmitte sin Ægteseng.

Ægteskab, (et) n. f. [af ægte.] En Forening imellem to Personer af ulige Kiøn ved Ægteskabsbaand. At love een Ægteskab. At leve i Ægteskab med een.

Ægteskabsbaand, (et) n. f. [af Ægteskab og Baand] See Ægtebaand.

Ægteskabsbryder, (en) n. f. [af Ægteskab og Bryder.] En som bryder Ægteskabstro.

Ægteskabscontract, (en) n. f. [af Ægteskab og Contract.] See Ægtepagt

Ægteskabsdievel, (en) n. f. [af Ægteskab og Dievel.] En som sætter, eller søger at sætte, Splid imellem Ægtefolk.

Ægteskabsforening, (en) n. f. [af Ægteskab og Forening.] See Ægteforening.

Ægteskabshandel, (en) n. f. [af Ægteskab og Handel] En Handel angaaende Ægteskabsforening.

Ægteskabsløfte, (et) n. f. [af Ægteskab og Løfte.] Tilsagn paa Ægteskab; Forlovelse.

Ægteskabslov, (en) n. f. [af Ægteskab og Lov.] En Lov, hvorefter Ægteskabssager bør paakiendes.

Ægteskabspagt, (en) n. f. [af Ægteskab og Pagt.] See Ægtepagt.

Ægteskabspligt, (en) n. f. [af Ægteskab og Pligt.] Den Skyldighed, som den ene Ægtefælle efter Ret eller Billighed kan kræve af den anden.

Ægteskabsret, (en) n. f. [af Ægteskab og og Ret.] En Ret, som paadømmer Ægteskabssager; Tamperret.

Ægteskabssag, (en) n. f. [af Ægteskab og Sag.] En Sag, som angaaer Ægtefolks indbyrdes Rettigheder og Forbindtligheder, og af Ægteskabsretten bør paakiendes; en Tamperretssag.

Ægteskabsseddel, (en) n. f. [af Ægteskab og Seddel.] En skriftlig Tilladelse, som af vedkommende Officerer eller Husbonder meddeles Soldater og Matroser til at gifte sig. Kaldes ellers gemeenligen en Friseddel.

den deraf; hvilket af overtroiske Folk tilskrives Ællefolket, som der skal have dandset i en Cirkelgang.

Ællefolk (et) n. coll. [af Æl og Folk.] Underjordiske Folk, som gemeen Mand troer at boe i Skovene og Høiene; Skovtrolde; Puslinger.

Ællehøi (en) [af Æl og Høi.] En Høi, hvori Puslinger, eller Ællefolk, holdes for at boe.

Ællekone (en) n. f. [af Æl og Kone.] Et underjordiskt Spøgelse i Qvindeliguelse; en Troldkone.

Ællekonge (en) n. f. [af Æl og Konge.] Ællefolkets Konge eller Anfører.

Ælleskudt, adj. particip. [af Æl og skyder.] Som er skudt af Ællen, ɔ: som er halvgal eller rasende.

Ællevild, adj. [af Æl og vild.]

1. Det samme som Ælleskudt.

2. Halvrasende af Vrede. Han blev meget vreed derover, og ret ællevild.

Ælling (en) n. f. [i Steden for Ændling eller Andling; af And.] En liden And; en Unge af en And.

Ælm (en) } n. f. [Angl. *Ulmtreow*, Ælmetræ (et) } Isl. *Almur*, Gall. *Oulme*, *Orme*, Lat. *Ulmus*.] Et Slags høit og vildvoxende Træ, nyttigt især i den Norske Huusholdning. Ulmus campestris.

Ælsdyr (et) n. f. [i Steden for Ælgsdyr, af Ælg, Lat. *Alce*, og Dyr.] Et vildt Dyr, større end en Hiort, med skuffeldannede takkede Horn uden Grene. Cervus Alces.

Ælsdyrskind (et) n. f. [af Ælsdyr og Skind.] Den af et Ælsdyr afdragne Hud.

Ælsklo (en) n. f. [i Steden for Ælgsklo. af Ælg og Klo.] Den hornagtige Klove paa et Ælsdyrs Fod.

Ælslæder, (et) n. f. [af Ælg og Læder.] Garvet eller beredet Ælsdyrskind.

Ælte (en) n. f. [af ælter.] Giennemblødt Jord; en Søle. At sidde fast med Heste og Vogn i en Ælte.

Ælteleer (et) n. f. [af ælter og Leer.] Traadet eller slaaet Leer; tilgiort Leer. (Langebek.)

Ælten (en) n. f. [af ælter.] See Æltning.

Ælter, v. a. [formodentlig en i Steden for aulter, af Aul eller Avl, Isl. *Afl*, Styrke, vis, robur.]

1. Kneier; bereder; giør til. At ælte Dei. At ælte Leer.

2. [I gamle Love og Skrifter.]

a.) Støder; driver; jager. Forekommer i alle vore gamle Love, med adskillige Præpositioner for eller bag ved, saasom: Tha ma mannæn horkonæ bort æltæ fran sig. Vald. S. L. II. 27.

b.) Driver paa med Bøn og Begiering; beder indstændigen. Bruges endnu i Sverrig; men hos os er Ordet forandret til gælter. See Giælter.

3. Ælter i. Mænger iblant hinanden; kneier i. At ælte Meel i Dei, Sand i Leer, &c.

4. Ælter igiennem, eller Giennemælter. Giennemarbeider med Hænder eller Redskaber; kneier igiennem. At ælte en Dei vel igiennem.

5. Ælter ind i, eller Indælter i. See Ælter i.

6. Ælter sammen, eller Sammenælter. Kneier og klapper sammen. Sammenæltet Leer og Hahn til Huusklining.

7. Ælter sig ind i, eller Indælter sig i. Bruges undertiden i Poesie figurligen i Steden for: søler sig i. Og altid mig indælte i Vellyst, &c. (Synges i en Kirke-Psalme.)

8. Ælter ud, eller Udælter. Udbreder eller udarbeider ved Æltning. Denne Dei har ikke Seihed nok til at kunne udæltes.

Æltetræ (et) n. f. [af ælter og Træ] Et Stykke Træ, som man ælter Leer, eller andet saadant, med.

Æltning (en) n. f. [af ælter.] Giennemarbeidelse med Hænder eller Redskaber; Kneien. Deien er ikke ret behandlet i Æltningen.

Ælv (en) n. f. See Æl.

Æm, adv. obsolet. [hedder og em, item om, Anglos. *em*, og er forkortet af ænnu eller æmnr, som nu omstunder skrives jævn.] Lige; saa; ligesaa. Det svarer til Lat.

æque,

aqve, og bruges ofte i vore gamle Love, dog ikkun i Sammensætning; saasom: æmfull, ligesaa fuld; æmwæl, ligesaavel; omgod, lige god. o. s. v.

Æm (en) n. f. See Em.

Æmbed (et) n. f. See Embed.

Æmer, v. n. See Emer.

Æmmer, n. f. See Emmer.

Æmne (en) n. f. [en blot Dialect af Evne, materia.] Begynder nu omsider at bruges af nogle i Steden for Materie, helst den, som et Skrift handler om.

Ænderlig, adj. [af ændrer og lig.] Bruges sielden.

1. Som lader sig ændre. En ænderlig Feil.
2. Ustadig; foranderlig. Et meget ænderligt Veir.

Ændrer, n. f. plur. [et Jydskt Ord, som enten kommer af ændrer, muto, renovo, eller og har fælleds Oprindelse med Isl. *Andra f. Öndra*, ɔ: en lang og tynd Træstoite at løbe paa Snee med, som uden Tvivl er sammensat af Isl. *Andt f. Ændt*, festinatio, og Træ, lignum.] Et Par Træer, som lægges under forslidte Slædemeier, for at skoe dem. (Moth.)

Ændrer, v. a. [af anden, alius; Moesog. *anthar*, Alam. *ander*, *andre*.]

1. Giør om igien; forandrer. Giort Gierning staaer ei til at ændre.
2. Forandrer til det Gode; forbedrer. At ændre sine Feil.
3. Ændrer sig. Forandrer sig; forbedrer sig. Veiret, Sygdommen, &c. har ændret sig. Tilforn var han drikfældig, men nu paa nogen Tid har han meget ændret sig.

Ændring (en) n. f. [af ændrer.] Omgiørelse; Omskiftelse; Forandring. At giøre Ændring i noget.

Æng, adj. [Moesog. *aggvu*, Germ. eng, Anglos. *ang*, Lat. *angustus*.] Snæver; trang; ikke rummelig. Denne Vei er meget æng. Skoen er mig alt for æng.

Ængæled, adv. obsolet. [af ængæn og Leed, via.] Paa ingen Maade; ingenlunde. See Sk. L. (ed. Hadorph.) VII. 9.

Ængæn, adj. obsolet. i neut. ængtæ. Bruges jævnligen i vore gamle Love i Steden for Ingen og Intet. See Ordene.

Ængbrystig, adj. [af Anglos. *Angbreost*, asthma.] Stakaandet; trangbrystig. Bruges egentligen ikkun om Heste.

Ængbrystighed (en) n. f. [af ængbrystig.] Trangbrystighed. Siges og om Heste allene.

Ænge (en) n. f. [af æng.] En snæver Pas; et indknebet Sted. At drive Fienden ind i en Ænge.

Ængel (en) n. f. See Engel.

Ænger, v. a. [af æng.] Giør snæver og trang; indkniber. Sielden brugeligt. Paa dette Sted begynder Aaen at ænges.

Ænghalset, adj. [af æng og Hals.] Som har en snæver Hals eller Aabning; tranghalset. En ænghalset Flaske.

Ænghed (en) n. f. [af æng.] Snæverhed; Tranghed.

Ængstelig, adj. [af ængster og lig.]

1. Som giør angest og bange; bekymmerlig; pinagtig. Det er ængsteligt at være i Samqvem med ugudelige Folk.
2. Som ængster og plager sig selv med Bekymringer for noget. Hin Guldets ængstelige Træl &c. Lunds aandel. Sange. 118. S.
3. Som er bange for at forsee sig, endog i de mindste og ubetydeligste Ting. En ængstelig Oversætter, Efteraber, &c.

Ængsteligen, adv. [af ængstelig.] Paa en ængstelig Maade.

Ængstelse (en) n. f. [af ængster.]

1. Den Gierning at ængste.
2. Frygt og Angest; Bekymring. At være i stor Ængstelse.

Ængsten (en) n. f. [af ængster.] Det samme som Ængstelse i 1ste Bemærkelse.

Ængster, v. a [af Angest.]

1. Giør angest og bange; sætter i Bekymring. At ængstes over ingen Ting.
2. Sætter i Betryk; bringer i Knibe. At ængste Fienden paa alle Kanter.

3. Forurolíger ved at mane eller anmode om noget. Han ængster mig ideligen for de Penge, som jeg er ham skyldig.
4. Piner og plager hemmeligen; nager. Samvittigheden ængster ham.
5. Ængster sig. Plager sig selv med Bekymringer.

Ængstig, adj. [af ængster] See Angestfuld. Sielden brugeligt.

Ængstlig, adj. } See { Ængstelig.
Ængstligen, adv. } See { Ængsteligen.

Ængstlighed (en) n. f. [af ængstlig.] Den Tilstand at være ængstlig.

Ænkkyns, n. f. obsolet. [af ængæn og Kyn, genus.] Ingen Ting; slet intet. See Vald. S. L. III. 12.

Ænsæ, adv. obsolet. [sammendraget af æven og saa, og svarer til Germ. eben so. Det findes og skrevet ænsæ, emse eller omsa; af adv. æm og saa]
1. Bemærker det som (ac) naar æm vel (saa vel) eller saadant noget gaaer foran. Æm væl the (bæra) thær hun hauær hauæth with thæn man, ænsæ the thær hun hauær &c. Vald. S. L. I. 1. §. 20.
2. Saasom; ligesom. (ut, sicut.) Swa skal um allæ the arnæ fare, ænsæ æk hauær for um mælt. Vald. S. L. I. 1. §. 21.
3. Ligesaafuldt som. Tha a thæt at standæ, ænsæ han waræ thær siælf, of gauæ thær ia with. Vald. S. L. I. 1. 20.

Æntrer, v. a. See Entrer.

Æplisbarn (et) n. f. obsolet. [af Æble og Barn.] Et ungt umyndigt Barn. See Sk. L. III. 6.

Ær (en) n. f. obsolet. See Eer.

Ær, pron. relat. obsolet. [af Isl. *er* eller *es*, qvi, qvæ, qvod. See Olav. Syntagma in Gloss.] Forekommer ideligen i Skaanske Lov med et foregaaende hin eller thæn, og bruges i Steden for som eller hvilken. Bote hin ær gardæt attæ oc uptok, atær scadæn — oc til hwarinn thæm, ær karæ wil, siar mæ. Sk. L. IX. 18.

Ær, adv. temp. obsolet. [ligeledes af Isl. *er* eller *es*, qvod, ubi, qvando. See Olav. Synt. l. cit.] Bruges ligeledes i Skaanske Lov i Steden for da, d. e. naar. Oc dyl han sidæn ær han cumbær bort. Sk. L. X. 2. See og ib. XVI. 2.

Ær, conj. disj. obsolet. [af Isl. *edur*, Germ. oder, contr. or, ær eller er.] Forekommer nogle faa Gange i den saa kaldte Urbotamal, hvor det bruges i Steden for eller, aut. En om nogher bruthe fridh a thingæ — meth tutthen er thughen. Urbot. (ed. Hadorph. I. Cap. See og ibid. III. Cap.

Æragtig, adj. [af Ære og agtig]
1. Som skeer med Ære og Anseelse; ærefuld; reputeerlig. Han tog imod os paa en æragtig Maade.
2. [I ældre Skrifter.] Agtværdig; hederlig. En lærd og skickelig Predickere, som hafuer en æractig Dannequinde til Hustru. Christ. III. Ordinants 96. Blad.

Æragtigen, adv. [af æragtig.] Paa en æragtig Maade.

Æragtighed (en) n. f. [af sit Adjectiv.] Ære og Anseelse; Reputeerlighed.

Ærbaaren, adj. obsolet. [af Isl. *arborinn*, som er sammensat af Ære og baaren, part. præt. af bærer.] Bemærkede i de ældste Tider ægtefødt, men siden adelfødt eller velbaaren. Da skal erbaarne Folk, Herr Woldemar Podebusk, o. s. v. Hvitf. Kr. 561. S.

Ærbar, adj. [af fælleds Oprindelse med ærbaaren.]
1. Som er overeensstemmende med Ære og Dyd; sædelig. At føre et ærbart Liv og Levnet.
2. Alvorlig; adstadig. En ærbar Mine. En ærbar Gang.
3. Som passer sig paa ærbare og adstadige Folk; ei alt for mynsdens og pralende. En ærbar Dragt; En ærbar Farve.
4. [I ældre Skrifter.] Det samme som Ærbaaren.

Ærbarhed (en) n. f. [af sit Adjectiv.] Sædelighed; Alvorlighed; Sømmelighed. At holde sig inden Ærbarheds Grændser.

Ærbarlig,

Ærbarlig, adj. } See Ærbar og Ær-
Ærbarligen adv. } bart. Nu ikke i Brug.

Ærbart, adv. [af ærbar.] Paa en ærbar Maade.

Ærbodelig, adj. obsolet. [i Steden for ærbodiglig, af ærbodig og lig.] Det samme som Ærbodig.

Ærbodeligen, adv. [af ærbodelig] Bruges undertiden, skiønt sielden, i Steden for Ærbodigen.

Ærbodig, adj. [af den Talemaade: at byde Ære.] Som viser tilbørlig Ære og Høiagtelse. At være ærbodig mod sine Forældre. At vise sig ærbodig mod alle og enhver. At aflægge en ærbodig Hilsen.

Ærbodigen, adv. [af ærbodig.] Med Ærbodighed og Respect; med Høiagtelse.

Ærbodighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1 — Skyldig Respect; tilbørlig Ære. At have Ærbodighed for Gud og hans Ord. At vise Ærbodighed imod Lovene.
2 — Høiagtelse. At have al Ærbodighed for en Mands Indsigt og Lærdom.

Ære (en) n. f. [Anglos. *Are*, Germ. Ehre.]
1 — Kydskhed; Tugtighed. At antaste en Jomfrues Ære.
2 — Det modsatte af Skam eller Vanære. Han har ingen Ære at tale med. Dette Arbeid giør sin Mester ingen Ære.
3 — Ærligt Navn og Rygte. At lyve en Heder og Ære fra.
4 — Den borgerlige Ære i Staten. At dømmes paa sin Ære.
5 — Ærlighed; Oprigtighed; Tro og Love. Jeg forsikrer dem paa min Ære.
6 — Høi Stand og Værdighed; Rang. At være opstegen til den høieste Ære.
7 — Anseelse; Credit. Et Kongeligt Sendebud maa ofte giøre store Omkostninger for sin Konges og Landets Æres Skyld.
8 — Ærestegn; Æretitel. Kongerne pleiede ved visse Høitideligheder at dele Ære ud til alle Stænder.
9 — Prydelse; Sirat. At være en Ære for sit Kiøn. At giøre sin Stand Ære.
10. Skyldig Ærbodighed; tilbørlig Respect. At give Kongen og Øvrigheden den Ære, som dem tilkommer.
11. Høiagtelse. Jeg bær al Ære for denne Mands Dyd og Fortienester.
12. Høitidelig Æresbeviisning; offentligt Mærke paa Høiagtelse. At giøre een Ære paa hans Bryllupsdag. At bevise een den sidste Ære.
13. Roes; Priis; Berømmelse. At indlægge sig Ære ved Seiervindinger, nye Opfindelser, o. s. v. At befordre Guds Ære og Næstens Gavn.
14. Den evige Ære kaldes den Salighed, som nydes i det evige Liv.
15. Deres Ord i Ære. En høflig Talemaade, naar man modsiger en Person, hvis Ord man i øvrigt tilstaaer al Troværdighed.
16. At giøre Ære af Maden. Siges i daglig Tale om en Giest, som veed at sætte den rette Priis paa Maden, ved at spise vel deraf.
17. At doe paa Ærens Seng. Siges om en Person, som paa en berømmelig Maade sætter Livet til for Fædernelandet.

Ærebrev (et) n. f. [af Ære og Brev.]
1. Et offentligt Benaadingsbrev, hvorved Tabet af ærligt Navn og Rygte, eller af den borgerlige Ære, oprettes igien. See Forordn. 23. Januar. 1719. §. 11.
2. Skriftlig Forsikring paa eens Ære. Jeg derfor dog ei siger god, og Ærebrev udgiver. Vord. Poet. Skr. 99. S.

Æredigt (et) n. f. [af Ære og Digt.] Et Digt, forfattet til eens Ære.

Æredom (en) n. f. [af Ære og Dom.] En i Retten affagt Kiendelse, hvorved een dømmes til at være Mindremand, eller til at miste sin borgerlige Ære i Staten. See D. L. VI. 21. 4.

Æreforgietter (en) n. f. obsolet. [af Ære og Forgietter.] En som af Feihed, eller andre Aarsager, sætter sin Ære og Anseelse tilside. See Vedels Kr. 16. S.

Ærefuld, adj. [af Ære og fuld.]
1. Som har forhvervet sig, eller som fortiener, megen Ære og Berømmelse. At komme

ærefuld tilbage fra et Krigstog. Det er en ærefuld Gierning, at redde sit Fædernelaand i Nød og Fare.

2. Som giver megen Ære; som giør een høit æret. Det er en ærefuld Bestemmelse for Mennesket, at det skal tiene til at udrette Guds Villie, ligesom Englene.

3. [I Theologien.] Fuld af guddommelig Ære; riig paa evig Salighed. Frelserens ærefulde Opstandelse, ærefulde Rige, o. s. v.

Ærefuldgior, v. a. [af ærefuld og gior.] Bemærker egentligen at giøre een meget æret, men bruges kun i theologisk Forstand om Gud, naar han giør nogen deelagtig i den evige Ære. Gud vil ærefuldgiøre de udvalgte.

Ærefuldgiørelse (en) n. f. [af ærefuldgiør.] En Skabnings Ophøielse til den evige Ære. De udvalgtes Ærefuldgiørelse.

Æregave (en) n. f. [af Ære og Gave.] En Forærting, som gives ved visse Høitideligheder, saasom Offer, Brudegave, og deslige.

Æregrav (en) n. f. [af Ære og Grav.] Et Monument, som oprettes en afdød Person til Ære. See Nucl. Lat. voc. *Honorarius.*

Ærekier, adj. [af Ære og kier.] Som tragter efter en lovlig og anstændig Ære. Ingen ærekier Mand kan lade slige fornærmelige Ord være upaatalte. At opføre sig i sit Embed som det egner og anstaaer en ærekier Mand. Saa ærekier er han ikke, at han skulle søge at udmærke sig ved Flid og Duelighed.

Ærekierhed (en) n. f. [af ærekier.] Begierlighed efter lovlig og anstændig Ære.

Ærekiortel (en) n. f. [af Ære og Kiortel.] En Kiortel, som gives een til Æresbeviisning. See Forord. 22. Maj. 1741. §. 11.

Æreklik (en) n. f. [af Ære og Klik.] En Skamflek, som sættes paa eens gode Navn og Rygte. At sætte sin Næste en Ærelik paa.

Æreklikker (en) n. f. [af Ereklik.] En som sætter Plet eller Skamflek paa andres Ære; en Bagvasker.

Ærekost (en) n. f. obsolet. [af Ære og Kost.] Et Giestebud, som holdes til eens Ære. See Vedels Kr. 326. S.

Ærekrands (en) n. f. [af Ære og Krands.] En af Grene, Blomster, eller saadant noget, flettet Krone, som til et Æresmærke sættes een paa Hovedet. Bruges meest figurligen, til at betegne en offentlig og høitidelig Ære. Hvor mange Ærekrandse har han ikke forhvervet sig ved sin Tapperhed!

Æreld, n. f. obsolet. See Arild

Æreldom, n. f. obsolet. [af Æreld, eller Arild, og part. insepar. dom.] Ældgammel Tid. See D. Mag. I. 271.

Ærelos, adj. [af Ære og løs.]

1. Som har mistet sin borgerlige Ære i Staten; som er dømt fra sin Ære. At giøre een ærelos.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Troløs.

Ærelosshed (en) n. f. [af ærelos.]

1. Den Tilstand at være ærelos; den borgerlige Æres Tab.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Troloshed. See Vedels Kr. 354. S.

Ærelyst (en) n. f. [af Ære og Lyst.] Lyst til at giøre sig udmærket; Begierlighed efter Ære og Berømmelse. En daarlig Ærelyst blev mig til Snaregarn. Forsøg i Sk. Vid. II. 29.

Æremæle (et) n. f. [af Ære og Mæle, som fordum blant andet bemærkede Tegn, signum.] Et synligt og offentligt Tegn, eller Mærke, tienende til en Persons ærefulde Erindring. At sætte een et Æremæle. Han har opreist sig selv et evigt Æremæle ved sine ypperlige Skrifter.

Æreminde (et) n. f. [af Ære og Minde.]

1. Ærefuld Amindelse; Erindring med Ærbødighed. At fortiene Efterslægtens Æreminde.

2. Det samme som Æremæle.

Ærenavn (et) n. f. [af Ære og Navn.] Et Tilnavn, som gives nogen for en berømmelig

melig Egenskabs eller Giernings Skyld. Kong Knuds Tilnavn af Stor er et Ærenavn.

Ærende (et) n. f. [burde vel egentligen hede Ærnde, da det uden Tvivl kommer af Isl. *arna*, at sætte sig noget alvorligen for, at beslutte; hvoraf man især har den Talemaade: at ærna sig bort, ɔ: at agte sig hen til et Sted.]

1. Ethvert Syssel, eller daglig Forretning, som man paa egne eller andres Vegne har at besørge i eller uden for Huset. Han har Ærender allevegne, i Gaarden, i Byen, i Marken, ꝛc.

2. En Forretning af Nødvendighed, (enten virkelig eller forstilt) for hvis Skyld man maa afsted. Han er gaaen ud for sig selv i et vist Ærende. At giøre sig et Ærende. At giøre sig noget til Ærende.

3. En Sendebuds Forretning; et Budskab. At reise i et offentligt eller privat Ærende.

4. [I ældre Skrifter.]
a.) Enhver magtpaaliggende Sag, som man skriftligen eller mundtligen har at afgiøre med en fraværende Person. Jech haffde wel mange Erinde til thik—thy wil jech snart skriffue thik til igen. D. Mag. I. 272.
b.) En vigtig Sag i Almindelighed. Twerth mod the andre Breffue, førre vtgiffne paa forscreffne Erinde. ib. II. 17.
c.) En vigtig Post i en Sag. It. et Sprog eller mærkeligt Stykke i et Skrift eller Afhandling. De giøre en Skik baade paa thii och alle andre Erinde, Religionen anrørendes. ib. I. 343. Et Ærende af en Vise. See Coldings Etym. Lat. voc. *Versus*.

Ærendeløs, adj. [af Ærende og løs.]
1. Som ei har Fuldmagt til sit Hverv. At tage ærendeløs afsted.
2. Som ilde, eller slet ikke, har udrettet sit Ærende. At komme ærendeløs hiem.

Ærøl (et) n. f. [af Ære og Øl.] Et Begravelsesmaaltid. Bruges paa sine Steder blant Bønderne.

Ærenpriis (en) n. f. [af Germ. Ehrenpreis.] En liden medicinsk Urt med smaa blaae Blomster. Veronica officinalis.

Æreport (en) n. f. [af Ære og Port.] En Bygning, bestaaende af en Port med Bue over, som er prydet med Paaskrifter og andre Sirater, og opført til visse Statsfesters Helligholdelse, eller i Anledning af høie Personers Ankomst til, eller Tog igiennem, et Sted. Kongens Indtog skeede igiennem adskillige Æreporte.

Ærer, v. a. [af Ære.]
1. Giver tilbørlig Ære; viser skyldig Ærbødighed imod. At ære Gud og Kongen.
2. Agter og skatter høit; bærer Høiagtelse for. At ære een for hans Fortienesters Skyld.
3. Giør ei Vanære; beskæmmer ikke. Ved en christelig Opførsel ærer Mennesket Guds Billede, hvorefter det er skabt. At ære sin Stand.
4. [I Bibelen.]
a.) Ophøier; giør stor. Og jeg vil blive æret paa Pharao og paa al hans Hær. 2. Mos. XIV. 4.
b.) Lover; priser. Derfor ærer nu Herren i Ilden, o. s. v. De ære mig med deres Læber. Esai. XXIV. 15. it. XXIX. 13.
5. Ærer sig selv.
a.) Seer paa sin egen Ære; tager sit gode Navn og Rygte i Agt. (Gall. *il se respecte*.) Den bliver af ingen æret, som ikke vil ære sig selv. (et Ordsprog.)
b.) [I Bibelen.] Tager sig for megen Ære til. Ær dig ikke selv for Kongens Ansigt. Ordsp. XXV. 6. See og Joh. VIII. 54.

Ærervig, adj. See Ærrorig.

Æresæde (et) n. f. [af Ære og Sæde] See Ærespost.

Æresag (en) n. f. [af Ære og Sag.] En Tvistighed, eller et Søgsmaal, som angaaer eens ærlige Navn og Rygte, eller eens borgerlige

gerlige Ære i Staten. At anlægge Æresag imod een.

Æresbeviisning (en) n. f. [af den Talemaade: at bevise Ære.] En udvortes Handling (i Ord, Gebærder eller Gierninger) hvorved man beteer sin Høiagtelse for een. Jeg er dem meget forbunden for deres mange Æresbeviisninger imod mig.

Æresdag (en) n. f. [af Ære og Dag.] Kaldes i Almindelighed enhver Dag, som holdes høitidelig til nogens Ære, (som for Ex. en Bispops Vielsesdag) men i Særdeleshed den Dag, da man holder Bryllup; Bryllupsdag. I Dag er det hans Æresdag.

Æresforsvar (et) n. f. [af Ære og Forsvar.] Et Skrift, eller en Tale, hvorved en tillagt Æresag igiendrives; et Forsvarskrift for Æren. At skrive et Æresforsvar imod sine Bagvaskere.

Æreskienden (en) n. f. [af Ære og Skienden.]
1. Ærekliks Paasættelse; Bagvaskelse.
2. Det samme som Jomfrukrænkelse.
3. [I Lovene.] Fornærmelse, som skeer ved ærrørige Skieldsord. See D. L. VI. 21. 2.

Æreskiender (en) n. f. [af Ære og skiender.]
1. Det samme som Ærekliffer.
2. En som bruger ærrørige Skieldsord.
3. En som skiender uberygtede Møer eller Enker; en Jomfrukrænker. See D. L. i Registeret, sammenlignet med Lovens VI. 13. 8.

Æreskienderi (et) n. f. [af Æreskiender.] See Æreskienden i de 2de første Bemærkelser.

Æreskiendersk, adj. [af Æreskiender.] Som vil gierne bagvaske, og sætte Ærekliк paa, andre. En æreskiendersk Tunge.

Æreskienk (en) n. f. [af Ære og Skienk.] En Fortæring, som gives een til Æresbeviisning. En førstelig Æreskienk. Nord. Poet. Skr. 111. S.

Æreskud (et) n. f. [af Ære og Skud.] Et Skud af en Canon, eller andet Skydegevær, som affyres til eens Ære. At giøre skyde, Æreskud for een.

Æresmedlem (et) n. f. [af Ære og lem.] En Person, som blot for en Æ viisnings Skyld indlemmes i et Selskab at tage Deel i Selskabets Sysler elle retninger.

Æresmykke (et) n. f. [af Ære og Sm Det samme som Ærestegn i 2den kelse.

Ærespost (en) n. f. [af Ære og Po Embed, som giver nogen mærkelig Anseelse i Staten. At beklæde en høi post.

Ærestand (en) n. f. [af Ære og S Enhver Stand, som fører nogen Æ Anseelse i Staten med sig. Præste er en Ærestand.

Ærestegn (et) n. f. [af Ære og
1. Enhver høitidelig Handling, som ti Mærke paa Ærbødighed eller Høiagte en vis Person. Ved Kongens Anko vidnede Byen sin Glæde med Illumin og andre offentlige Ærestegn.
2. Et Smykke, som bæres til et offentligt paa Ære og Anseelse i Staten. H baade Ridderbaand og andre Æresti

Ærestøtte (en) n. f. [af Ære og S En Støtte, eller andet Billed, af S ler Metal, offentligen opsat til An om en Første, eller en af Fædernelan fortient Person; en Statue. At op Ærestøtte for een.

Ærestrappe (en) n. f. [af Ære og Tr Bruges undertiden til at betegne Ærestrin, som en anseelig Mand ha efter hinanden.

Ærestrin (et) n. f. [af Ære og Tri Grad i Ære og Værdighed; en Æ Nu er han opstegen til det høieste Æ som han kan naae.

Æresyg, adj. [af Ære og syg.] S den Ærbelighed, at han vil, der ska Væsen af ham; som plages af en for

Lyst til Ære og Berømmelse. Man faaer at hykle for ham; thi han er meget æresyg.

Æresyge (en) n. f. [af æresyg.] Utidig Begierlighed efter Ros og Ære. At plages af Æresyge.

Æretale (en) n. f. [af Ære og Tale.] En Tale, forfattet eller holdt til eens Ære. Hans Ædelmodighed blev siden bekiendt og ophøiet i Heltenes Æretaler. Mall. Handl. 432. S.

Æretitel (en) n. f. [af Ære og Titel.]

1. En Værdigheds eller Ærespostes Navn, som intet bringer ind uden Ære. Han blev benaadet med en Æretitel.
2. Den Tiltales eller Benævnelses Maade, som svarer til en vis Værdighed ellerÆrespost især. Som for Ex. Høibaaren, Høiærværdig, o. s. v.

Æretyv (en) n. f. [af Ære og Tyv.] En som ved hemmelig Bagtalelse stieler Folk Æren fra; en lumsk Bagvasker.

Ærgerlig, adj. [i Steden for Ærgrelig, af ærgrer og lig]

1. Som volder Harm og Fortrydelse. Dette er saa ærgerligt, at man kan tage sin Død derover.
2. Fortrædelig; kiedsommelig. Han er en ærgerlig Person at omgaaes med.
3. Opbragt i Sindet; opirret til Vrede; fortørnet. At giøre een ærgerlig. Jeg blev ret ærgerlig i mit Sind derover.
4. Som let lader sig opirre. Han har et ærgerligt Sind.

Ærgierrig, adj. [af Ære og gierrig] Som har en umættelig Begierlighed efter Ære; som er indtagen af en hæftig Lyst til Ære og Berømmelse. At være ærgierrig i høieste Grad.

Ærgierrighed (en) n. f. [af ærgierrig.] En herskende Begierlighed efter Ære og Høihed. Ærgierrighed har ingen Grændser.

Ærgrelse (en) n. f. [af ærgrer.] Sinds Krænkelse, som en hæftig Vrede eller Fortrydelse er Aarsag til; Harm. At faae en Sygdom af lutter Ærgrelse. At døe af Ærgrelse.

Ærgrer, v. a. [af comparat. ærgere, som i posit. heder arg.]

1. Opirrer; forbittrer. Alt dette sagde han, blot for at ærgre mig.
2. Foraarsager Harm og Fortrydelse; giør ondt. Bruges impersonaliter. Det ærgret mig, at jeg blev saa skammeligen ført.
3. Ærgrer sig.
   a.) Harmer sig. At ærgre sig til Døde. At ærgre sig ihiel.
   b.) Paadrager sig noget uhældigt ved Ærgrelse. Med præp. paa eller til. At ærgre sig en Sygdom paa.
   c.) Ærgrer sig over. Tager sig nær; har ondt af. At ærgre sig over eens urimelige Adfærd.

Ærie, n. f. obsolet. [af ærier.] Forekommer nogle faa Gange i Jydske Lov, og synes der at være brugt i Steden for Ærieland, o: Pløieland, arvum. Hwilkhen herreman, som haffuer mynne en ful plogs æri, tha mo han feste til sig jord, e til han hauffuer ful plogs æri. Jyd. L. III. 15. See og ib. 18. C.

Ærier, v. a. obsolet. [et freqvent. af arer.] Dyrker Agre; pløier. Haffuer man iord i flere skiben, oc errier thet alt til en gard. Jyd. L. III. 16. See og ib. 19. C.

Æring (en) n. f. obsolet. [af ærier.] Pløining. See Nyskøvs Athen. Cimbr. micr.

Æring (en) n. f. obsolet. [af Aare, remus.] Et Fartøi med et vist Antal Aarer. Bruges ikkun i Sammensætning, nemlig i det Ord Sexæring, som forekommer i en god Haandskrift af K. Eriks Sielandske Lov, i Steden for en both til sex ore, som findes i den trykte. VI. 22.

Ærlig, adj. [af Ære og lig.]

1. Lovlig; retmæssig. At fortiene sit Brød paa en ærlig Maade.
2. Ærbar; sædelig; skikkelig. At beflitte sig paa det, som ærligt og christeligt er.
3. Som ei er dømt fra sin Ære; ikke nærlig. En ærlig Slave.

4. Ubesmittet paa sin Ære; uberygtet. Han fik en ærlig Mø til Kone. At sætte Klik paa eens ærlige Navn.
5. Retskaffen og redelig; trofast og oprigtig. En ærlig Mand holder sine Ord. Jeg har altid fundet en ærlig Ven i ham.
6. Troskyldig; godtroende. Han er alt for ærlig, derfor bliver han saa ofte bedragen.
7. Ærværdig; agtbar. Bruges undertiden i Hilsen til gemeen Mand, da det heder: God Dag! min ærlige Mand.
8. Undertiden bruges det i Steden for rundelig eller rigelig. Han fik ærlig Betaling for sin Umag.
9. [I ældre Skrifter.]
   a.) Anseelig; reputeerlig; hæderlig. En ærlig Sendebuds Reise. Hvitf. Kr. 13. S.
   b.) Beræmmelig; ærefuld. Os til en ærlig Amindelse. ib. 824. S.
   c.) Meget ofte forekommer det som en Æretitel for Adelen allene, da det heder: Ærlige og velbyrdige Mand!

Ærligen, adv. [af ærlig.]
1. Lovligen; paa en retmæssig Maade. At nære sig ærligen med Handel. Det Barn hun har avlet, er hun kommen gandske ærligen til.
2. Billigen; med Rette. Saa meget kan man ærligen fortiene for saadant et Stykke Arbeid.
3. Ærbart; skikkeligen. Han skikker sig ærligen iblant Folk.
4. Oprigtigen; trohiertigen. Han meende mig det ret ærligen. Han tilstod ærligen alle sine Forseelser.
5. Til Fyldest og Fornøielse. Han stod ærligen sin Straf ud.
6. Rundeligen og rigeligen; mere end nok. Jeg betalede ham ærligen igien for det Puds, han spillede mig.

Ærlighed (en) n. f. [af sit Adjectiv.]
1. Oprigtighed; Redelighed. En Kiøbmand bør bruge Ærlighed i Handel.
2. Skikkelighed; Ærbarhed. Findes nogen at foragte deres christelige Formaninger til Gudsfrygt, Ærlighed, Ædruhed, &c. D. L. VI. 9. 23. See og Chr. III. Ordinants. 59. Blad.

Ærme (et) n. f. plur. Ærmer [af Arm]
1. Den Deel af et Klædebon, som skiuler Armen. Ærmet paa en Kiol. En Vest uden Ærmer.
2. Opslaget paa et Kioleærme. Mit Ærmes Snit er efter den nyeste Mode.
3. Undertiden bruges det i Steden for Halværme.
4. At binde een noget paa Ærmet. Bruges i daglig Tale figurligen og betegner: at bilde een noget opdigtet ind.
5. Ordsprogviis heder det:
   a.) Om en som er for gammel til at bære sig saa barnagtigen ad: Barnet sidder ham endnu i Ærmet.
   b.) Om den listige eller underfundige: Han har en Ræv i Ærmet.
   c.) Om en Løgnpranger: Han trykker Folk Ærmet fuldt.
   d.) Om en færdig Mester i at lyve: Han kan ryste en Løgn ud af Ærmet.
   e.) Om den altid færdige Prædikant: Han kand ryste en Prædiken af sit Ærme.
   f.) Om en ophøiet, men til høi Stand ikke født eller opdragen Person: Bonden titter frem af Ærmet paa ham.

Ærmehul (et) n. f. [af Ærme og Hul.] Den Aabning paa et Ærme, hvor man stikker Haanden ind, naar man tager det paa. Kiolen er trang i Ærmehullerne.

Ærmekaabe (en) n. f. [af Ærme og Kaabe.] En Fruentimmerkaabe med Ærmer.

Ærmekappe (en) n. f. [af Ærme og Kappe.] En Mandfolkkappe med Ærmer; en Rokkelor.

Ærmeknap (en) n. f. [af Ærme og Knap] En Knap til at hæfte Flipperne af Haandlinningerne paa et linnet Ærme. At bruge Ærmeknapper i sin Skiorte.

Ærmelinning (en) n. f. [af Ærme og Linning] En Kantning, sat for Rynkningen paa et linnet Ærme. At sye Knaphuller i en Ærmelinning.

Ærmeopslag (et) n. f. [af Ærme og Opslag.] Et Stykke Tøi af adskilligt Snit, som

fæſtes til Enden af et Kiolærme, og er undertiden ſaaledes indrettet, at det kan ſlaaes op og ned over Haanden. Kaldes ellers gemeenligen ſlet hen Opſlag.

Ærmeruſe (en) n. ſ. [af Ærme og Ruſe.] En rynket Strimmel af Kniplinger, eller andet fiint Linnet, ſyet for en Ærmelinning; en Manſkette.

Ærmeſnit (et) n. ſ. [af Ærme og Snit.] Den Skabning, ſom en Skræder ſætter paa et Ærme i Almindelighed, men i Særdeleshed paa et Kiolærme og dets Opſlag.

Ærmet, adj. [af Ærme.] Som har Ærmer. Bruges meeſt i Sammenſætninger, ſaaſom: kortærmet, langærmet, o. ſ. v.

Ærrørig. adj. [af Ære og rører.] Som er Folks Ære og gode Navn for nær; ſom forkleiner Æren. Et ærrørigt Skrift. Ærrørige Ord og Talemaader.

Ærrørigen, adv. [af ærrørig.] Paa en ærrørig, eller Æren fornærmelig, Maade. At tale eller ſkrive ærrørigen.

Ærvade (et) n. ſ. obſolet. See Arbeide.

Ærværdig, adj. [af Ære og værdig.]
1. Som er Ære værd; agtbar. En gammel ærværdig Mand.
2. Som en Æretitel bruges det til Geiſtligheden allene; fornemmeligen i de ſammenſatte Ord: Høiærværdig og Velærværdig.

Ærværdigen, adv. [af ærværdig.] Paa en agtbar og ærværdig Maade.

Ærværdighed (en) n. ſ. [af ſamme Adjectiv.]
1. Agtbarhed.
2. En fordum meget gængs Æretitel for de Geiſtlige. Nu omſtænder bruges meeſt de ſammenſatte Ord: Høiærværdighed og Velærværdighed.

Æſel (et) n. ſ. plur. Æſler [af Lat. *Aſellus.*]
1. Det ſamme ſom Aſen i førſte Bemærkelſe.
2. Et taabeligt eller ubehøvlet Menneſke; et Drog. I dette Fald ſiger man gemeenligen ikke et, men en Æſel. Der gaaer mangen en Æſel paa to Been. (et Ordſprog.)

Æſelagtig, adj. [af Æſel og agtig.]
1. Som har nogen udvortes Lighed med et Æſel. Et Par æſelagtige Øren.
2. Som i Dumhed eller Grovhed ligner et Æſel; tølperagtig. En grov og æſelagtig Opførſel.

Æſelagtigen, adv. [af æſelagtig.] Paa en æſelagtig Maade.

Æſelagtighed (en) n. ſ. [af ſamme Adjectiv.] Dumhed eller Grovhed; Tølperagtighed.

Æſeldriver (en) n. ſ. [af Æſel og Driver.] En ſom driver og røgter Æſler.

Æſelhoved (en) n. ſ. [af Æſel og Hoved.]
1. Hovedet paa et Æſel.
2. Et Dummerhoved. Bruges ſom et Skieldsord.
3. Det Tværtræ, ſom bedækker den øverſte Ende af en Skibsmaſt, og er forſynet med et Spor, hvori Stangen kommer til at ſtaae og hvile.

Æſelhud (en) n. ſ. [af Æſel og Hud.]
1. Huden paa, eller Skindet af, et Æſel.
2. Et Slags tykt Pergament, brugeligt i viſſe Skrivcalendere og Brevtaſker, til at tegne eet og andet paa med en Ertspen.

Æſeløre (et) n. ſ. [af Æſel og Øre.]
1. Øret paa et Æſel.
2. Æſeløren bruges til at betegne
 a.) De tvende ſammenſpiſſede Løkker paa Enden af det Tov, ſom gaaer igiennem Æſelhovedet paa en Skibsmaſt.
 b.) De indbøiede Spidſer paa Bladene i Skolebøger, eller andre af Børn mishandlede Bøger. De kaldes ſaaledes, for at beſkæmme Børnene.
3. At giøre Æſeløren ad een, ɔ: bag ved eens Ryg, og til Foragt for ham, at lægge ſine Hænder eller Fingre ſammen i en Stilling, ſom ligner et Par Æſeløren.

Æſelpande (en) n. ſ. [af Æſel og Pande.]
1. Panden paa et Æſel.
2. En Doſmer; et Drog. Bruges kun ſom et Skieldsord.

Æſk (en) n. ſ. plur. Æſke [Angloſ. *Æſc*, Norv. Aſk. Germ. Aſche.] Et Træ, ſom voxer meget høit og tykt. Fraxinus excelſior.

Æske (en) n. f. plur. Æsker [Norv. Ask og Æske, Saxon: *Ascher*.]

1. En Budik, bestaaende af en Spaan, eller et tyndt Stykke Træ, som bøjes omkring en rund eller oval Bund, og sammenføies i Enderne, samt forsynet med et Laag af samme Dannelse, som gaaer uden om og trangt ned paa Budiken. En liden Æske til Pulver. En stor rund Æske til en Pibekrave.
2. Enhver anden Budik, som har fælleds Skabning eller Brug med en Æske. En Straaæske. En Papiiræske. En Pudderæske.
3. At snakke for sin Æske. Siges i daglig Tale, deels om den, der vil besnakke en anden til sin egen Fordeel, deels om den, som snakker noget hen i Veiret. Anledningen dertil er venteligen tagen af de omløbende Pissekræmmere, som paa Tydsk kaldes Schachteltrågers
4. Jeg giver dig en gammel Æske. Bruges ligeledes i daglig Tale (helst til Børn) som et snibbende Afslag paa en næseviis eller urimelig Begiering.

Æsker, v. a. [Anglos: *axian*, Angl: to *aske*, Alam. *eiscon*, Germ: heischen]

1. Kalder een til at efterkomme en Pligt eller Skyldighed. Præsten indfandt sig til den Syges Berettelse, saasnart han dertil blev æsket.
2. Kræver noget som en Pligt, Rettighed eller Gield. At æske Svar, Vederlag, Betalning, &c.
3. Giør Anfordring. At æske den for en vis Materies Afhandling opsatte Præmie.
4. Driver paa med Begiering; paastaaer. Efterdi baade Jøderne æske Tegn, og &c. 1. Cor. I. 22.
5. Behøver; udfordrer som fornødent. Naar Tiden og Omstændighederne skulle æske det, da &c.
6. [I ældre Skrifter.]
 a.) Fordrer ud til Strid. Hvo som æsker nogen anden til at slaaes med sig, da &c. Frid. II. Gaards R: §. 5.
 b.) Søger ved publik Magt og M… at faae Udlæg eller Indførsel i e… ners Bo. See Christ. IV. Rig… og Dele. §. 6. 7. og fl. St.
7. Æsker frem, eller Fremæsker. … en Ting eller Person fremviist eller fr… fordrer her frem. At æske et … frem i Retten. Jeg uforfærdt dem… selv tør æske frem. Forf: i Sk. 168. See og 2. Macc. IV. 14.
8. Æsker ind, eller Indæsker. … at en Person skal indfinde sig; for… At æske een ind for Retten.
9. Æsker op, eller Opæsker. Ble… brugt i Steden for Opfordrer, elle… til Overgivelse. See D. Mag. III.
01. Æsker paa, eller Paaæsker. Paa… paakræver. Der skulle Sandemæ… ikke med Eed, sætte Steen, naar … æskes til Tinge. D. L. V. 10. 9. ib. I. 21. 19. og IV. 1. 36.
11. Æsker ud, eller Udæsker.
 a.) Udfordrer; udkræver. I Særl… Fordrer ud til Strid. At æske e… Tvekamp.
 b.) [I ældre Skrifter.] Søger at … Ting udleveret ved Hielp af Rige… ning. Vil hand icke udlade qv… bøde sine Bøder, da udæske sit q… liusse hannem Ran paa Hender; … IV. N. L. Landsl. B. 31. Cap.

Æsketræ (et) n. f. [af Æsk og Træ.

1. Det samme som Æsk.
2. Et afhugget Stykke af en Æsk.

Æskning (en) n. f. [af æsker.]

1. Den Gierning at æske; Paafordrin… stand; Anfordring. En Gields, … mies &c. Æskning.
2. [I de ældre Love.] Søgning til Ud… Indførsel i en Debitors Bo efter … Ret og Dele. Kaldtes og underti… gens Æskning. See Christ IV. … og Dele. §. 8. 9. og fl. St. item … III. 45.

Ævindelig, adj. See Evindelig.

Ævlekierling (en) n. f. [af ævler og Kierling.] Et gemeent Ord, brugeligt om en Mandsperson, der smaakiegler som en Qvinde.

Ævler, v. n. [maaskee af Cambr. *Gwefl*, labrum, labium.] Bruger slem Mund; kiver og kiegler. Bruges kun sielden. At ævle med hinanden om noget. At ævles om ingen Ting.

Ævler (en) n. f. [af sit verbo.] En Trættebroder; en Kiegler.

Ævleri (et) n. f. [af Ævler.] Kiv og Trætte; Kiegleri; Mundhuggeri.

Ævlesyg, adj. [af ævler og syg.] Som har Lyst til Kiv og Kiegel; trættekier. Sielden i Brug. En ævlesyg Qvinde.

Ævne (en) n. f. plur. Ævner. [uden Tvivl et halveret Ord af Moesog. *Waldufni*, potestas (eller lige efter Bogstaven potestatis possessio) i hvilket man finder Grunden til de tvende fordum brugelige synonymiske Talemaader: at æga vald og hafa efni, potestatem habere; da ufni bliver formodentlig at ansee som et derivat. af obsolet. Dan. *ofwer*, (Angl: to *own*.) possideo. See Æger.]

1. En medfødt Kraft; naturlig Formue. Bruges baade om Siels og Legems Kræfter. (Facultates animæ & corporis.)

Strax føi min Siel i dette Nu,
Med hellig Ild i hver en Ævne,
Hen til — hvordan maa jeg Dig nævne,
Navnløse Væsen! store Du!
Tullins Majdag.

2. Naturlig Formue til at virke og iværksætte. Han fattes ikke Ævne, men Villie. Dette er over min Ævne.

3. Forraad af Gods og Penge; arvet eller forhvervet Formue. Han har god Ævne til at giøre den Bekostning. Han er en fattig Mand, som har kun ringe Ævne.

4. [J gamle Love og Skrifter.] En Mængde eller Forraad i Almindelighed. En werter sa, at a fæbernes col enæ ære øfne frænder, oc a annen wegen ey mære æn een. Er. S. L. V. 30. Och wii nu forfare fast allesweigne — at wære god effne och forraad paa Rug. D. Mag. V. 153.

Ævne (et) n. f. [formodentl. af Avn, stamen in ligno.]

1. En beqvem Materie til at danne noget af. Denne i Norge meget gængse Bemærkelse forekommer ikkun i nogle faa sammensatte Danske Ord, saasom: Ævnejern, Ævnetømmer, og Ævnetræ. See Ordene.

2. [J gamle Love.]

a.) En Person, som af Naturen eller Opdragelsen er beqvem til, eller ved Fødselen berettiget til, en vis offentlig Betiening i Staten. Sidan skal sa, er tigulizar fæs til, — leggia a Kongsefni Kongs nafn, med thessum ordum, &c. N. Hirdskr. 5. Cap.

b.) En vis beqvem Regel eller Formular, hvorefter man bør tale eller skrive. Kongsefni skal tala, edur tala lata, med thessu efni. N. Hirdskr. ib. Tha scal han ensammæn swæriæ jafnædæ ed meth thy samma munhæfnæ (rettere mundæfnæ) ær fore mandrap ær saghæt. Sk. L. (ed. Hafn.) V. 30.

Ævnejern (et) n. f. [af Ævne, materia, og Jern.] Et Stykke Jern, som er beqvemt til at smede noget af.

Ævner, v. a. & n. [af Ævne, facultas.]

1. Har naturlige Kræfter til at giøre noget; formaaer. Bruges sielden. Jeg ævner det ikke.

2. Har Midler eller Formue til at giøre noget. Han ævner ikke at opføre sig efter sin Stand.

3. Ævnende [part. præs.] bruges som et Adjectiv, og bemærker: formuende; riig. Han er ikke ævnende nok til at udføre dette kostbare Anlæg.

Ævnetømmer (et) n. f. [af Ævne, materia, og Tømmer.] Ethvert Stykke Træ, som der kan dannes et Redskab, eller andet nyttigt, af; Gavntømmer.

Ævnetræ (et) n. f. [af Ævne, materia, og Træ.]

1. Et

26. Ude af; ikke længere i. Fuglen er af Buret. Dette er af Moden. Aanden er af ham.
27. Ude; ikke hiemme. Han er af By.
28. Ud af sit naturlige Sted; ikke i sin rette Orden. Foden er af Led. Maskinen er af Lave.
29. Stykkeviis ud af. At hugge Steen af et Bierg.
30. Gandske ud; til Ende. At drikke sit Glas af. Hvordan løb den Sag af?
31. Af Dage; af Live. At tage Kyllinger af.
32. Paa en vælgende Maade ud af; iblant. Een af os. Ikke een af tusinde.
33. Forholdsviis ud af. At give 4 Rdlr. af 100 i Rente.
34. I Betragtning af; i Henseende til. Smuk af Ansigt. Stærk af Natur.
35. I Henseende til en vis Omstændighed; for saavidt som. Bruges deels med, deels uden, det Tillæg: at være. Han er vittig nok, af et Barn at være. En Engel af et Menneske. En Kiempe af en Karl.
36. Efter et vist Mærke eller Kiende. At kiende en Hare af Sporene. At dømme een af hans egne Ord.
37. [I gamle Love og Skrifter.]
a.) Om; angaaende. Af mandrap. Af lytæs wirthning. Af manz lønlekæ lythær. Af lytæ oc afhog. Saaledes lyde Rubrikerne i Vald. S. L. II. 1, 8, 10, 14. Cap. og fl. St.
b.) Paa. Hid henhøre de Talemaader: af hans alv, af hans hænde, af hans wægne, ꝛc. som jævnligen forekomme i gamle Skrifter; saasom: Swo vare och af hennæ alum. Arveb. 53. Cap.
c.) Fornedelst. At han dræper hyn, ther bøtthe, aff hans eghen skyld. Er. S. L. II. 9.
d.) I Følge af; efter. Af Sognepræstens Raad. Chr. III. Ordinants. 75. Blad.
e.) Af første ɔ: i Forstningen; fra første Færd. Han bør baade at hafue Aaen oc Jord saa langt, indtil som den aff første løb. Chr. IV. N. L. Landsl. B. 44. Cap.
f.) Af hænde. Ud af Hævd o[g] ud af Eie. Det sættes imod[…] og forekommer paa adskillige S[…] gamle Love. Oc ganger jo[…] sithen af hænde. Jyd. L. II. Sk. L. IV. 15. Vald. S. L[…]
g.) Af ny, ɔ: paa ny; atter. (d[…] taki bondan atær up af ny s[…] L. VII. 9.
h.) Af rette, ɔ: med Rette. C[…] Ordin. 71 Bl.
38. Af, naar det staaer for ved S[…] betræder ofte Genitivi eller Ab[…] (efter Latinernes Maade at regne[…] da deels til at fastsætte, hvortil en[…] ligen henhører, deels til at beskr[…] af sin ind- eller udvortes Beskaff[…] vedet af et Menneske. En Tan[…] phant. Viin af dette Aar. E[…] Forstand. En Sag af Vigtigh[…]
39. I Sammensætning med Adject[…] stantivis bruges det undertiden s[…] negat. i Steden for U; saasom […] Afgrund, Afgud, ꝛc.
40. I Sammensættelse med Nom[…] Verbis bemærker det ofte en F[…] Forringelse eller Forværring; s[…] Affældig, Aftager, ꝛc. Und[…] ker det og en Afbøielse til, ell[…] ved, een af Siderne; saasom […] liggende, Afviger, ꝛc.
41. I Sammenføielse med V[…] det meget ofte, enten at afla[…] en Gierning, eller og at br[…] til Ende, da det i begge Ti[…] for ved, deels bag efter, sit […] gemeenligen ikke uden i Sup[…] med Hielpeordene har o[…] har han ikke afspiist. […] aflæst. Det har ikke r[…] endnu.
42. Af og til. Bemærke[…] til Stedet; i hvilken M[…] bruges, men som ofte[…] gende Bemærkelser.

a.) Frem og tilbage. I denne Betydning høres det ofte i Norge, saasom i den Talemaade: At gaae af og til paa Gulvet.

b.) Paa en afvexlende og foranderlig Maade; ustadigen. Det gaaer saa af og til med hans Helbred.

c.) Een og anden Gang; imellemstunder. Han besøger os saa af og til.

43. Af ny. Ei paa gammel Grund eller af gammel Materie; fra først af. Bruges baade egentligen og figurligen. Man maa ei giøre Mølle af ny, uden man haver Dam og Damsted. D. L. V. 11. 1. Adskilligt er af ny indført i Loven, som ikke har været vedtaget tilforn. K. Anchers Anviisn. for en D. Jurist. 77. S.

44. Af sig. Bruges i daglig Tale om eens Sindelav og Væsen. Han er saa god, saa jævn, saa but, af sig. Hun er saa arrig af sig.

45. Af sig selv. Bruges adverbialiter baade om Ting og Personer, og betegner noget, som skeer af egen Drift, af fri Villie, af naturlige Kræfter. Dette giorde han af sig selv, uden at bedes derom, eller tvinges dertil. Døren sprang op af sig selv.

Afaat n. f. obsolet. See Avat.

Afædelse (en) n. f. [af afæder.] Den Gierning at afæde; Afgnavelse. Sielden brugeligt.

Afæder, eller Æder af, v. a.

1. Tømmer gandske et Bordkar, ved at spise Maden op. Fadet er reent afædt. Han aad sin Tallerken reent af.

2. Ødelægger ved Æden, Gnaven eller Hakken. Bruges især om Orme, Dyr og Fugle. Alt Græsset paa Fælleden ædes af. Fuglene have afædt alle vore Kirsebær.

3. Bliver færdig med at æde; holder op at spise. Qvæget har endnu ikke afædt. Han faaer nu strax ædt af.

Afærie (et) n. f. obsolet. [af afærier] Den Fornærmelse, som den ene Reensbroder tilføier den anden, ved at pløie egenmægtigen ind paa hans rebede Jord eller Ager; ulovlig Frapløining. See Jyd. L. II. 73. og Chr. III. Rec. 14. Cap.

Afærier, v. a. obsolet. [af ærier.] Pløier ulovligen over Reen ind paa en andens rebede Ager; giør Afærie. See Chr. III. Rec. 14. Cap.

Afarbeider, eller Arbeider af, v. a. & n.

1. Betaler Gield med Arbeide. At afarbeide de forstrakte Penge.

2. Holder op at arbeide. Nu har jeg afarbeidet for i Dag.

Afartelse (en) n. f. [af afarter] Det samme som Udartelse. Sielden i Brug.

Afarter, v. n. [af arter.] Det samme som Udarter. Bruges ligeledes kun sielden.

Afbadelse } (en) n. f. [af afbader.] Den
Afbaden } Gierning at afbade; Renselse eller Aftoen ved Bad.

Afbader, eller Bader af, v. a. Toer bort ved Bad; reengiør i Bad. At afbade Ureenligheden. At afbade Legemet. At afbade sig i Floden.

Afbælgelse (en) n. f. [af afbælger.] Den Gierning at afbælge.

Afbælger, eller Bælger af, v. a. Afpiller, eller tager Skallerne af, Bælgfrugter. At afbælge Erter.

Afbælgning (en) n. f. See Afbælgelse.

Afbærer, v. a. [af bærer.] Bærer Klæder, indtil de ere udslidte. Denne Klædning har jeg nu afbaaret.

Afbankelse (en) n. f. [af afbanker.] Reengiørelse ved Udbankning; Udbankelse.

Afbanker, eller Banker af, v. a.

1. Driver ud ved Banken; udbanker. Afbanket Støv.

2. Reengiør ved Bankning. At banke Sengeklæder af.

3. Afprygler. At banke een dygtigen af.

Afbankning (en) n. f. See Afbankelse.

Afbarker, v. a. [af barker.]

1. Tager Barken af; flaaer Træer. At afbarke en Eeg.

2. Barker tilstrækkeligen. (Moth.) At afbarke Huderne.

Afbarkning (en) n. f. [af afbarker.] Den Gierning at afbarke; Barkens Aftagning.

Afbasker, eller **Basker af**, v. a. Giver dygtig Bask; afprygler. At baske een lystigen af.

Afbed (et) n. f. [af afbeder.] Det samme som Afbigt. See D. L. II. 11. 11.

Afbedelse } (en) n. f. [af samme verbo.]
Afbeden } Den Gierning at afbede; Afbigt. See D. L. VI. 8. 6. item Nucl. Latin voc. *Deprecatio* & *Satisfactio*.

Afbeder, v. a. [af beder.]
1. Beder om Forladelse for en tilføiet Fornærmelse. At afbede sin Forseelse hos een.
2. Frabeder et foreſtaaende Onde; ſøger ved Bøn at forekomme noget ubehageligt. At afbede den fortiente Straf. Haderens Kys maa afbedes. Ordſpr. XXVII. 6.
3. [I ældre Skrifter.] Erholder noget af een ved Bøn. Som lader ſig letteligen noget afbede. Colding. Etym. Lat. voc. *Exorabilis*.

Afbeſtiller, v. a. [af beſtiller.] Afſiger noget, ſom forhen var beſtilt. At afbeſtille de forſkrevne Varer.

Afbetaler, eller **Betaler af**, v. a.
1. Afdrager noget paa Gielden ved Betaling. Med præp. paa. At betale aarligen noget af paa ſine Reſtanceer.
2. Giør Gielden gandſke klar; giver fuld Betaling for noget. At afbetale Capitalen og Renterne.

Afbetaling } (en) n. f. [af afbetaler.] Den
Afbetalning } Gierning at afbetale.

Afbetiening (en) n. f. [af den Talemaade: betiener mig af.] Anvendelſe; Brug. I Særdeleshed den Brug, ſom Dommeren eller Parterne giøre ſig af de i Retten fremlagte, eller fra Retten udſtædte, Acter og Documenter. Bruges nu omſtunder ofte i Rettergang. Acter forlangede Udſkrift af Protocollen til Afbetiening i Sagen.

Afbetler, eller **Betler af**, v. a. Aftvinger een noget ved Tryglerí eller Betlen; aftrygler. At afbetle Folk en Almiſſe.

Afbeviisning (en) n. f. [af afbeviſer.] Den Gierning at afbeviſe.

Afbeviſer, v. a. [af beviſer.]
1. Godtgiør en Sag eller Paaſtand med uryggelige Skiel og Beviſer. At afbeviſe den i Retten anlagte Sag.
2. Igiendriver en tillagt Beſkyldning, eller en given Antegnelſe, med gyldige Beviſer. For Manglerne ſkulle de enten ſtrax giøre klart, eller med nøiagtig Erklæring dennem afbeviſe. D. L. III. 5. 2.

Afbider, eller **Bider af**, v. a.
1. Skærer eller gnaver af med Tænderne. Bruges baade om Menneſker og Dyr. At bide ſine Negle af. Qvæget har afbidt Toppene paa Træerne.
2. Tærer bort paa en bidende Maade. Torvaſke afbider Mus paa Engene. Oecon. Mag. VI. 55.
3. Svarer paa en ſtudſig og bidende Maade; afviſer med bidſke Ord. Hver Gang man taler til ham, bider han een ſaa af. Han blev ſtrax afbidt, og kommer nok ikke ſaa ſnart der igien.
4. At bide Ordene af ſiges den, ſom ikke taler Ordene reent og tydeligen ud.

Afbier, eller **Bier af**, v. a. Bier efter noget, indtil det kommer; opbier. Vi afbiede ham i Kroen. Man bør afbie Guds Time.

Afbigt (en) n. f. [formodentligen af Germ. Beichte ɔ: Bekiendelſe, Tilſtaaelſe.] En for Retten, eller i Vidners Nærværelſe, aflagt mundtlig eller ſkriftlig Bøn og Begiering om Forladelſe for en overbeviiſt eller tilſtaaet Forſeelſe. At giøre offentlig Afbigt.

Afbilder, eller **Bilder af**, v. a.
1. Foreſtiller noget i drevet, udhugget eller udgravet Arbeid. Med præpoſ. i. At afbilde een i Marmor, i Vox, o. ſ. v.
2. Afmaler; aftegner. Lidelſens Hiſtorie ſees her livagtigen afbildet med Penſelen.
3. Udtrykker med Ord; beſkriver. Man finder den Afdøde gandſke nøie afbildet i den over ham holdte Liigtale.
4. Foreſtiller figurligen; betegner. Paaſkelammet afbilder Frelſeren Guds Søn.

5. Giør

5. Gior mig livagtigt Begreb om en Ting; forestiller mig noget nøiagtigen. At afbilde Himmelen i sit Sind. At afbilde sig noget i Tankerne.

Afbilding } (en) n. f. [af afbilder.]
Afbildning }
1. Den Giering at afbilde.
2. Det som afbildes; en Efterlignelse; et Billede.

Afbildningskraft (en) n. f. [af Afbildning og Kraft] En Færdighed i at forestille sig fraværende, forbigangne eller tilkommende Ting, som de kunde være nærværende. Mossins Terminol. 16. S.

Afbindelse (en) n. f. [af afbinder.] Den Giering at afbinde.

Afbinder, eller Binder af, v. a.
1. [I Bygningskunsten.] Danner og sammenbinder Tømmerverket i en Bygning, førend det skal reises. At afbinde et Huus.
2. [I Bødkerkunsten.] Forfærdiger et Kar med Baand. At afbinde en Tønde.
3. [I Landhuusholdningen.]
a.) Afdeler den asmeiede Sæd i visse Bunder eller Knipper. Bruges ogsaa om en afmeiet Ager. At afbinde Kornet i Neger. At afbinde en Ager i saa og saa mange Traver.
b.) Bliver færdig med at binde Sæd. Inden nogle Dage faae vi afbundet.
c.) Tager noget af ved at binde en Traad eller andet snærende Redskab derom; afsnærer. Bruges især, naar man paa denne Maade tager det geile fra ungt Hanqvæg. At binde en Vorte af. At afbinde en Tyrkalv.

Afbinding (en) n. f. [af afbinder.]
1. Det samme som Afbindelse.
2. Det afbundne Tømmerverk til en Bygning.

Afblader, eller Blader af, v. a.
1. Tager de overflødige Blade af Urter eller Træer. At afblade Kaal.
2. Holder op at blade i. Med præpos. i. Han faaer aldrig afbladet i den Bog.

Afblæder, v. a. [af blæder.] Det samme som Afblader i første Bemærkelse. (Moth.)

Afblæser, eller Blæser af, v. a. & n.
1. Driver bort ved Blæsen; puster bort. Bruges baade om Vinde og om Aandeblæst. Taarnspiret er afblæst. Dette sidder saa løst, at man kan blæse det af.
2. [I Artillerievæsenet.] Renser et Skydegevær med et mindre Skud Krud, førend man lader det med Skarpt. At afblæse en Canon.
3. Falder af ved Blæst. Al Frugten blæser af i denne Storm.
4. Afblæst [part. præt.] Afskummet; afflødet. Bruges allene om Melk, fordi Fløden skummes gemeenligen af Melken ved Hielp af Aandeblæst.

Afblanker, eller Blanker af, v. a. Gior gandske reen og blank; afpolerer. At afblanke Sølvtøi. At afblanke et Gevær.

Afbliver, v. n. See Bliver af.

Afblomstrer, eller Blomstrer af, v. n. Lader af at blomstre; mister sine Blomster. Bruges og figurligen om tabt Skiønhed eller Anseelse. Nu have Træerne afblomstret. Hendes Skiønhed har allerede afblomstret. Den Slægt har afblomstret.

Afboder, eller Boder af, v. a.
1. Gior fyldest for hvad som er syndet; forsoner ved Bod. At afbode sin Forseelse.
2. Afværger Overlast; parerer af. item (figurligen) forekommer; afvender. Med præpos. for. At bode af for et Stød med Haanden. At bode af for et overhængende Onde.

Afboielse (en) n. f. [af afboier.]
1. Den Giering at afboie.
2. Afvigelse eller Vending til een af Siderne.

Afboier, eller Boier af, v. a. & n.
1. Boier og vender noget hen til en anden Side. Item afleder. At afboie en Green til at giøre Affuer af. At afboie en Aa til et andet Løb.
2. Viger af fra; dreier af til en Side. Bruges deels med deels uden præp. fra. Viger fra Veien; boier af fra Stien. Esai. XXX. 11.

3. Afboier sig, eller Boier sig af. Vender sig fra. Bruges i Bibelen baade egentligen og figurligen, deels med deels uden præp. fra. Jeg boiede mig ikke af fra din Lov. Ps. CIX. 51.

Afbon (en) n. f. [af Bon.] Det samme som Afbigt. See D. L. II. 9. 15.

Afborster, eller Borster af, v. a.
1. Borttager eller renigior med en Borste; afpudser. At afborste Stovet paa Klæderne. At afborste sine Skoe.
2. Afprygler; afdanker. At borste een dygtigen af.

Afbommer, eller Bommer af, v. a. Tager det vævede Toi af Væverbommen og Væverstolen. At afbomme en Væv.

Afboner, eller Boner af, v. a. Afblanker visse Slags Træmobler ved at gnide dem med Vox. Bruges især af Snedkere og Stolemagere. At afbone Borde og Stole.

Afborger, eller Borger af, v. a. Tager noget op paa Borg eller Credit hos een. At afborge en Kræmmer nogle Klædevarer.

Afbover, eller Bover af, v. a. Bruges til Skibs og bemærker: at giore et svært Anker, ved Hielp af Rystliner, klart til at falde. At bove et Anker af.

Afbræk (en) n. f. [af afbrækker.]
1. Al Slags Skade og Fortiis i Almindelighed. At giore Fienden al muelig Afbræk.
2. Hinder eller Indgreb i en andens Fordele eller Rettigheder. Herved lider Byen Afbræk i sin Handel og Næring.
3. [I ældre Skrifter.] Formindskelse. I Særdeleshed Maanens Aftagelse i Vext. Oc icke heller vide at beregne Tider effter Maanens Vext oc Affbræk, som kaldes Ebbe og Flod. Frid. II. Søret i Fortalen.

Afbrækker, eller Brækker af, v. a.
1. Bryder noget heelt tværs over, eller stykkeviis af, med Magt, enten forsætligviis eller af en Hændelse. At brække en Stok af, for at vise Prove paa sin Styrke. At brække sit Been af ved et Fald. At brække en Green af paa Træet.
2. Afrykker; afplukker. At brække et Blomster af.
3. River en Bygning ned til Grunde; nedbryder. At afbrække en Muur.

Afbrændelse (en) n. f. [af afbrænder.]
1. Den Gierning at afbrænde. I Særdeleshed Odelæggelse ved Ildebrand.
2. Affyrelse.

Afbrænder, eller Brænder af, v. a.
1. Lægger ode ved Ildebrand; lader gaae op i Røg. Fienden har afbrændt baade Stæder og Landsbyer.
2. Aftager eller affortes ved at brænde. Dionysius den Tyran lod sit Skæg afbrænde med gloende Noddeskaller. At brænde en Traad af i Lyset, forend den trædes i Synaalen.
3. Brænder noget tværs over. Traaden er saa stærk, at den ei kan slides i tu; den faaer at skæres eller brændes af.
4. Mister ved at brænde sig paa noget. Da han tog en Glod op, brændte han Huden af paa sine Fingre.
5. Affyrer et Skydegevær; brænder los. At afbrænde en Canon.
6. Afbrændt [part. præt.] bruges ofte i daglig Tale som et Adjectivum, og bemærker:
   a.) Som har taget Skade ved Ildebrand; brandlidt. En afbrændt Mand. Afbrændte Folk.
   b.) Som ved en Fornærmelse eller Skade er kyset eller afskrækket fra at komme oftere igien. Jeg er een Gang bleven afbrændt i dette Huus, og skiotter ikke om at komme der oftere. Ved denne Handel ere Kiobmændene saa ofte blevne afbrændte, at de ei tor vove flere Forsog.
   c.) Som har mistet sin Kraft, ved det der er stukket Ild deri, og det stærke fortæret ved Ilden. Afbrændt rod Viin.

Afbrænder, eller Brænder af, v. n.
1. Forgaaer ved Ildebrand; gaaer op i Røg. I Gaar brændte Byen af.
2. Gaaer af ved at komme Ild eller Varme for nær; svider af. Da Fluen floi i Lyset brændte dens Vinger af.

Afbyrdig, adj. obsolet. [af part. priv. af og byrdig f. bordig, ferax, fertilis. See Ihre voc. bära.] Ufrugtbar. See D. Mag. I. 58.

Afcirkler, eller Cirkler af, v. a.

1. Afmaaler eller afpasser med Cirkel. At afcirkle Graderne paa et Landkort.
2. Afpasser nøiagtigen efter visse Regler. At gaae med afcirklede Skridt.

Afcontrafeier v. a. obsolet. [af Contrafei.] Giør et Billed eller Efterlignelse af en Person. I Særdeleshed afskildrer. See Vedels Kr. 154. item. Nucl. Latin. voc. *Exprimo.*

Afdækker, eller Dækker af, v. a. Tager Fade og Dækketøi af et Bord. Bruges helst absolute. Lad Tieneren komme ind og dække af.

Afdækning (en) n. s. [af afdækker.] Den Gierning at afdække.

Afdæmmer, eller Dæmmer af, v. a. Hindrer Vandets Oversvømmelse ved en Dæmning. At afdæmme en Flod.

Afdamper, eller Damper af, v. a.

1. Giør fugtige Klæder tørre ved at varme dem. At afdampe et Par Lagener.
2. Kommer til at bortdunste. Saltlagen blev afdampet i et Steenkar. Oecon. Mag. VI. 303.

Afdampning (en) n. s. [af afdamper.] Den Gierning at afdampe.

Afdeler, eller Deler af, v. a.

1. Adskiller noget heelt eller samlet i visse Parter. Bruges som oftest med præpos. i. At dele et Brød af i Skiver. At afdele et Skrift i Capitler. At afdele et Regiment i Gelider.
2. [I Landhuusholdningen.] Afsondrer og aflukker en Jord fra Fælledskab med andre. Denne Bonde har faaet sin Jord afdeelt for sig selv.
3. [I Lovene.] Afvinder een noget ved Dele-maal eller Proces. Hefter man anden Korn, som han pløiede og saaede, o afdeelt af hannem for Midsomm Tingsdom, ꝛc. D. L. VI. 15. 9.

Afdeling (en) n. s. [af afdeler.]

1. Den Gierning at afdele. Et Styk lands Afdeling i Agre.
2. Et afdeelt Stykke; en særskilt Pa giøre Afdelinger i en Have, en et Huus, en Prædiken, o. s. v.
3. [I Landmilicen.] En vis Dee national Regiment; et Compagni soldater. Denne Landsoldat hen det første Siælandske Regiments tre deling.
4. [I Bibelen.] Et til Beboelse anv strict; et tildeelt Stykke Land. Af L boede nogle i Judæ Afdelinger. XI. 36.

Afdingler, eller Dingler af, v. n. F efter nogen foregaaende Vaklen. egentligen om lette og løse (eller ikk ligen fæstede) Ting. Hendes Ho færdigt at dingle af.

Afdøer, eller Døer af, v. n.

1. Det samme som Døer eller Bortdø dum mere brugeligt end nu omstænd Vedels Kr. 105. S.
2. Den Afdøde bruges ofte slet hen, betegne den ved Døden afgangne om hvilken der handles i Skrift elle Den salige Afdøde. At tage den A Gods under Forsegling.
3. At Afdøe Synden, eller, at Afd Synden, ɔ: at lade af fra at leve i delig Tilstand. (En bibelsk Talemaa

Afdømmer, v. a. obsolet. [af mer.]

1. Afskaffer, eller til Intet giør, ved Wthen thysse ene, at han wor vrettel hen, oc for the bond affdømpt. II. 92.
2. Afgiør ved Lov og Dom; paab Den Sag skal komme i Rette oc

ules i Rettens Tvang, x. Hvitf. Kr. 920. S.

Afdrœer, v. n. [af drœer.] Lader af at blomstre; holder op at drœe. Siges om Rug og anden Sæd, som har afblomstret, og vil til at sætte Kierne. Alt Korn afdrœer i otte Dage.

Afdrag (et) n. f. [af afdrager.]

1. Afbetaling paa Gield. Hvad som er betalt, skal tiene til Afdrag paa Capitalen.
2. Afkortning i en Sum Penge, som skal udbetales. Det Forskud, som Haandverksmanden har faaet, kommer til Afdrag i hans Arbeidsløn.
3. [I ældre Skrifter.]
   a.) Erstatning eller Godtgiørelse for tilføiet Spot eller Skade. (Moth.)
   b.) Det samme som Afdragt. See Christ. III. Ordinants. 63. Blad.

Afdragelse (en) n. f. [af samme verbo.]

1. Den Gierning at afdrage.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Afreise. See Hvitf. Kr. 813. S.

Afdrager, eller **Drager af**, v. a.

1. Afførr det som man har iført sig. At afdrage sine Klæder.
2. Afflaaer. At afdrage Huden paa et Kræmon.
3. Afbetaler noget paa en Gield. Han har endnu Intet afdraget paa sine Restancer.
4. Afkorter noget i en Sum Penge, som skal udbetales; fradrager. At afdrage en Soldat noget i hans Sold.
5. [I ældre Skrifter.] Trækker Fordelen til sig fra andre; betager en anden sin Rettighed. At oss icke skal affdragis voris Næring oc Bering. D. Mag. VI. 352.
6. Afdrager fra.
   a) Trækker een fra det Sted, hvor han er, og hen til et andet. Bruges helst figurligen i moralske og politiske Tilfælde. At faae een afdrager fra slette Selskaber, fra et Forbund, x. Denne Krig har afdraget mange Hænder fra Fabrikerne.
   b) Lokker en Fiende ud af sin Fordeel. Bruges i Bibelen. Og de skal gaae ud efter os, indtil vi faae afdraget dem fra Staden. Josv. VIII. 6.
   c) Affsparer. De ledige Tiimer, han derfra kunde afdrage, opofrede han til x. Mall. Handl. 499. S.
7. Afdrager sig fra. River sig løs fra; affsondrer sig fra. Han haver draget sig af fra dem. Hos. V. 6. See og Ezech. XXIII. 22.
8. At drage een nogen af, x at klæde een nogen af. See Hos. II. 3.

Afdrager, eller **Drager af**, v. n. Tager bort fra et Sted; afreiser. Og droge af igien med Glæde. 2. Macc. XV. 28.

Afdragt (en) n. f. obsolet. [af afdrager.] Fornærmelse; Afbræk; Afgang. Os och Cronen til Afdragt, Brist och Skade. D. Mag. IV. 256. See og ib. III. 271.

Afdreielse (en) n. f. [af afdreier.] Den Gierning at afdreie.

Afdreier, eller **Dreier af**, v. a.

1. Afbryder en Ting ved at vride den om. At dreie en Green af paa et Træ.
2. Tager Spaaner, eller hele Stykker, af et Xenetræ, eller en anden arbeidetig Materie, med et Dreiejern. At afdreie Ujævnhederne paa en Kugle.
3. Afpasser ved at dreie. Det maa dreies gandske rundt og glat af.
4. Giver et nyt Løb eller Vending; afvier eller afleder. At afdreie en Flomløb fra at giøre Indbrud paa Agrene. Mallings Handl. 540. S.
5. Fordreier; forvender. Med præp. fra. Religionen var afdreiet fra sit Diemeed. ib. 704. S.

Afdreier, eller **Dreier af**, v. n.

1. Tager af paa den ene eller den anden Side af Veien. Siges især om de agende. Naar I kommer henimod den By, skal I dreie af paa eders høire Haand.
2. [Til Skibs.] Styrer Cursen, enten noget eller aldeles, hen til den Vei, hvor Vinden bærer.

bærer hen. At dreie et Par Strøger af. At dreie plat af for Vinden.

Afdreining (en) n. c. [af afdreier.]
1. Det samme som Afdreielse.
2. Et Skibs Vending eller Bøielse i Cursen hen til den Vei, hvor Vinden bærer.

Afdrift (en) n. c. [af afdriver] Den Vinkel, som et Skibs styrende Curs, i bi de Vinds Seilads, giør med den Vei, som Skibet egentligen kommer.

Afdrifter, eller Drifter af, v. a. Renser Korn eller andet ved at drifte; drifter fra. At drifte Kornet vel af. At afdrifte Avnerne.

Afdriftning (en) n. c. [af afdrifter.]
1. Den Gierning at afdrifte.
2. Det Skarn, som gaaer fra ved Driftningen.

Afdrikker, eller Drikker af, v. a.
1. Giør et Drikkekar tomt ved at drikke deraf; fortærer en Drikkevare gandske, uden at levne noget. At drikke sit Glas af. Øllet, som var i Kanden, er afdrukket.
2. Overvinder i at drikke om Kaps. At drikke een af i Viin.
3. Holder op at drikke. Han har endnu ikke afdrukket.

Afdriver, eller Driver af, v. a.
1. Uddriver; bortdriver. Jordmarv opløser og afdriver Næringssaften for hastig, og som paa een Gang. Oecon. Mag. IV. 74.
2. Driver et Nød alt for stærkt; udslæber et Beest ved Arbeide. At afdrive en Stud i Ploven.
3. [I Berg- og Myntvæsenet.] Skiller Sølvet ved de ædle Metaller, formedelst Bly, paa Drivherden eller i Probeerovnen. Lod han sig og forlyste, udi hans Overværelse at smælte og afdrive en Deel Sølverts, &c. K. S. Skr. XI. 176. See og D. Mag. I. 167.
4. [I Bibelen.] Raader og formaner fra; det modsatte af Tilskynder. Med præpos. fra. Og Jeroboam drev Israel af fra at følge efter Herren. 2. Kong. XVII. 21. See og 5. Mos. XIII. 5.

5. [I ældre Skrifter.] Afslaaer; tilbage... Hvo der vilde opgaae, blev afdreven... Steen og Skud. Clauss. N. Kr. 403...

Afdriver, eller Driver af, v. n.
1. Driver bort fra et Sted. Vraget... stødte an paa Landet, afdrev derfra... blev dog siden bierget.
2. Afviger fra sin rette Curs ved Kors... af Vind og Strøm. (Bruges til Ski...
3. Lister sig bort. Bruges i daglig Tale. ... drev af med de Hug, han fik.

Afdrivning (en) n. c. [af afdriver] ... Rensning ved Hielp af Bly paa Driv... eller i Probeerovnen. See K. S. Sk... 190. og 255. S.

Afdryber, eller Dryber af, v. n. ... undertiden i Steden for Afdrypper. ... ning afdryber under dine Trin. (o... den.)

Afdrypper, eller Drypper af, v. n. ... per ud eller ned af. At samle de fra... afdryppende Regndraaber.

Afdyber, v. a. [af dyb.] Det samm... Afsænker. See K. S. Sk. XI. 105

Afdynneker, eller Dynneker af, v. a. ... drager med Dynnekeverk. Sielden i... At afdynneke et Loft, en Væg, &c.

Affader, eller Fader af, v. a. Komm... Drikkevare af eet Fad i et andet; omt... At affade et Oxehoved Viin.

Affæld (et) n. i. inusit. [af affælder. ... Ramme med Skurer, hvori en Vind... kan gaae op og ned. (Moth.)

Affælder, eller Fælder af, v. a. Lade... af eller ned. I Særdeleshed: Lader t... vede Tøi komme af Væverstolen. At a... en Væv. See Syvs Kiempev. 242.

Affældig, adj. [af Affald.]
1. Færdig til Nedfald; brøstfældig. Dette... seer affældigt ud.
2. Hældende til Graven; syg og skrøbeli... begynder han at gieres gammel og ... dig.
3. Opsætsig imod sin rette Herre; ulydig... sin lovlige Øvrighed. Som giorde ... affældigt ved sit Raad. Sir. XLVI...

4. E...

7. Døer. Med og uden det Tillæg: ved Døden. Item fremmede Prester eller Klercke deris Gods, som ved Døden affalder, ꝛc. Hvitf. Kr. 723. S.
8. [I Landvæsenet.] Ligger affides eller langt fra Byen. At Ordet fordum virkeligen har havt denne Bemærkelse, kan sluttes saavel af det sammensatte Affaldsjord (See Ordet) som og af det modsatte Falder til, der endnu bruges om byfalden Jord. See Falder.
9. Gaaer troløst over fra et Parti til et andet. Bruges med og uden præpos. fra. De affaldne, som vare faldne til Kongen af Babel. Jer. LII. 15.
10. Bliver affpændig fra sin rette Øvrighed. Med præpos. fra. Jeroboam faldt af fra sin Herre. 2. Kr. XIII. 6.
11. [I Bibelen og Theologien.] Afviger fra den rette og sande Religion. Med præpos. fra. I de sidste Tider skulle nogle affalde fra Troen. 1. Tim. IV. 1.
12. [I Sømandskab og Seilads.]
a) Viger ud af den rette Curs ved Forsættelse af Vind og Strøm. Skibet falder stærkt af formedelst Strømmen.
b) Dreier af (enten tildeels eller gandske) hen til den Vei, hvor Vinden bærer. At lade Skibet falde af for Vinden.
13. [I ældre Skrifter.] Gaaer fra til Afbræk eller Formindskelse i Indtægterne. Saa tencke sig (den efterkommende Prest) det at faae igien udi sin Efterlefverske, alt hvad hannem herudi affalder. Christ. III. Ordin. 73. Bl.

Affaldsgreen (en) n. f. [af Affald og Green.] En affalden Green; Afbrudsgreen. At sanke Affaldsgrene i Skoven.

Affaldsjord (en) n. f. [af Affald og Jord]
1. Al den Jord, som ligger langt ude fra Byen og nær ved Markeskiellet. Den sættes imod byfalden Jord. At leie Affaldsjorden bort til udenbyes Folk.
2. [I Norske Lov.] Al den Jord, som en Leilænding ikke behøver til eget Brug, og derfor man overlade til sin Gr... mand, som ikke selv haver 2... See N. L. III. 14. 33.

Affaldsveir (et) n. f. [af Aff... Et ustadigt og afvexlende Vei...

Affalmer, eller Falmer af, v. ... i Henseende til Farvens Liv og ... (figurligen) tager af i Hæld... Bladene paa Træerne at affa... Skiønhed er allerede affalmet...

Affanger, v. a. inusit. [af fa... min Fiendes Krigsmand til ... Fanger, som de Holster hafde ... Erich, skulle løskomme. Hvit...

Affaresæ (et) n. f. obsolet. [af a... Vildfarende Qvæg, som hittes ... Steder, og som man ei veed ... See Er. S. L. VI. 14.

Affarer, eller Farer af, v. n.
1. Tager reisende eller flyttende bort. Var fordum mere br... omstunder. Han er længe sid... fra Landet, Byen, Gaarden, ...
2. Tager ilende afsted; løber af ... Bruges baade om livløse og ... See! hvor han farer af. ... som en Piil.

Affart (en) n. f. [af affarer.] ... fart. Sielden i Brug.

Affarvet, adj. [uden Tvivl ... af Anglos. *afagrod*, di... mer af Anglos. *Faag*, co... er hos os først forandret ... den for Velklangens Sk...
1. Som har mere end een... get. I denne egentlig... Ordet nu omstunder sie...
2. Som har en Farve, ... en Farve, der ei henh... eller paabuden Dragt. ... rede affarvede Klæder ... gaae affarvet. Og m... ingen Maade nogen... der. Frid. V. Kri...

Affatning (en) n. f. ...
1. Den Gierning at ...

2. Et affattet Skrift; en Afhandling. See Oecon. Mag. VII. 351.

Affatter, v. a. [af fatter.] Indbefatter i Ord; sammensætter; forfatter. En vel affattet Tale.

Affavner, eller Favner af, v. a. Afmaaler Favneviis, eller i Favnetal. At affavne Brænde. At affavne et Reeb.

Affedrer, eller Fedrer af, v. a. Plukker Fedrene af en Fugl. En affedret Gaas. (Langeb.)

Affegter, eller Fegter af, v. a. Fravinder een noget i en Fegtning, eller ved at fegte. At affegte sin Fiende Seieren.

Affeielse (en) n. f. [af affeier.] Den Gierning at affeie; Afviskning; Bortfeielse.

Affeier, eller Feier af, v. a.

1. Reengiør med en Feiekost eller Børste; bortfeier. At affeie Gulvet, Klæderne, rc. At affeie Spindelvæv, Støv, Skarn, rc.

2. Afbanker; afprygler. At feie een dygtigen af med en Stok.

3. Afviser een med bittre eller grove Ord; afsnibber. Han kom ogsaa frem, for at ville tale med i den Sag; men han blev strax affeiet.

4. Afgiør i en Hast. Jeg har vel en Hoben at skrive og forrette; men det skal jeg snart feie af. Den Smule Vei kan vi snart feie af.

5. Slaaer eller hugger glat af. Bødelen feiede Hovedet af med eet Hug.

NB. De fire sidste Bemærkelser ere kun vedtagne i daglig Tale.

6. [I Lægekunsten.] Det samme som Afforer. At bruge affeiende Lægemidler.

Affeier, eller Feier af, v. n. Tager ilende afsted; farer af. Bruges ideligen i daglig Tale om en strygende Fart til Lands eller Vands. Kudsken gav Hestene af Svøben, og feiede lystigen af.

Affeining (en) n. f. [af affeier.]

1. Det samme som Affeielse.

2. Det som feies af; Feieskarn.

Affiler, eller Filer af, v. a.

1. Skærer tværs af med en Fiil. At file et udstaaende Søm af.

2. Tager Rust af med Filen; afpolerer. At affile et forrustet Gevær.

Affiling (en) n. f. [af affiler.]

1. Den Gierning at affile.

2. Det som affiles; Fiilstøv.

Affioser, eller Fioser af, v. n. Gaaer af som Flok eller Lu paa Klæder; flokker eller flosser af. Blomsterverk i Silketøier fioser gemeenligen af.

Affirer, eller Firer af, v. a. & n.

1. Lader et Tov, især et Skibstov, løbe ud. At affire Seilslodet.

2. Viger af for en Modstander; giver efter. Hvor ofte han end blev angreben, firede han dog altid af.

Affisker, eller Fisker af, v. a. Giør et Vand gandske tomt og ledigt for Fiske. At affiske en Sø eller Dam.

Afflaaer, eller Flaaer af, v. a. Drager Huden af noget levende eller livløst; tager af ved at flaae. En afflaaet Hare, Aadsel, rc. At afflaae Ræver. See N. L. III. 14. 35.

Afflækker, eller Flækker af, v. a. Skiller noget fra det Hele ved at flække. Et afflækt Stykke Træ.

Affletter, eller Fletter af, v. a. Afslider ved Hug; afspidsker. At afflette eens Hud.

Afflisser, eller Fliser af, v. a. Afkløver i Fliser; afskærer skiveviis. En afflisset Steenplade. At afflise et stort Stykke Brød.

Afflod (et) n. f. [af afflyder.] Alt hvad som afflyder, især fra urene Kilder. Afflodet fra et Kiøkken.

Affloder, eller Floder af, v. a. Skummer Floden af Melk. At afflode Melk. At flode Melken af.

Afflokker, eller Flokker af, v. n. } See Af-
Afflosser, eller Flosser af, v. n. } fioser.

Afflydelse (en) n. f. [af afflyder.]

1. Bortflydelse; Udflydelse.

2. Bortskylning af Vandflod. En Broes Afflydelse ved Is og Iisbrud.

Afflyder, eller Flyder af, v. n.

1. Det samme som Bortflyder.

2. Skylles bort af Vandløb; forgaaer ved Vandflod. Dæmningen flod af.

Afflytter, eller Flytter af, v. n.

 1. Begiver

1. Begiver sig med alt sit Bohave fra een Bopæl til en anden. Han er længe siden afflyttet herfra.
2. Bliver færdig med Flytningen fra een Bopæl til en anden. Endnu har han ikke afflyttet.

Afflyver, eller Flyver af, v. n.
1. Det samme som Bortflyver. Fuglen er affløien, og sees ikke mere.
2. Farer ilende afsted. Bruges baade om livløse og levende Ting. Han flyver af som en Piil. Canonkuglen flyver af som en Bold.
3. Ryger af formedelst Blæst, eller anden hæftig Bevægelse. Kirkespiret fløi af i en Storm. Naar Dynen bankes, flyve Dunene af.

Affodrer, eller Fodrer af, v. a. Giver Qvæget det fornødne Foder. I Særdeleshed giver Qvæget sit Aftensfoder. Staldkarlen har allerede affodret, og er gaaen til Sengs.

Affodring (en) n. f. [af affodrer.] Den Gierning at affodre.

Affødning } (en) n. f. [af den Talemaade: at Affødning } fødes af.]
1. Alt hvad der fødes eller avles af Dyr i Almindelighed, især af de tamme; Yngel. Foetura. Affødning af Bier.
2. [I Bibelen.] Børn og Afkom. Forekommer og i ældre Skrifter, hvor det ogsaa undertiden bruges om alle de Virkninger, som Naturen frembringer. Men din Affødning, som du skal avle efter dem, skal høre dig til. 1. Mos. XLVIII. 6. See og Vedels Kr. 138. S.
3. En Indfødt. Ei noget Land og Sted vil dig for sin Affødning kiende. Bord. Poet. Skr. 85. S.

Affsre (et) n. f. obsolet. [af affører.] Udførsel af Varer. At forhindre Tilførsel og Afføre. Hvitf. Kr. 316. S.

Afførelse (en) n. f. [af samme Oprindelse.]
1. Den Gierning at afføre sig et Klædebon. Klædernes Afførelse.
2. Mavens Renselse, ved aabnende Lægemidler; Purgeren. Jævnligen at bruge Af[...] Mangel af naturlig Aabning.
3. [I ældre Skrifter.] Det samme som [...]

Afforer, eller Forer af, v. a.
1. Afdrager det man har været iført. [...] og figurligen. At afføre sine Klæ[...] ere ved Synden afførte Guds Bil[...]
2. Flytter noget fra sit Sted; bortfø[...] paa min Grund opførte Huus bø[...] igien.
3. Afleder. At afføre Vandet fra [...] ved Render. See Oecon. Mag.
4. [I Lovene.]
a) Tager egenmægtigen det paa e[...] Grund slagne Hø, eller afskaar[...] bort fra sit Sted; begaaer Ager[...] D. L. VI. 15. 6.
b) Fører en Arv bort fra det S[...] den er falden, imod at betale [...]penge. See D. L. V. 2. 75.
5. [I Bogholderi.] Fører noget til [...] et Regnskab. Hvad som her er fø[...] tægt, bør føres af igien.
6. [I Lægekunsten.] Renser Maven [...]drer Stolgang. At bruge afføre[...] midler.
7. [I Krigsvæsenet.] Fører ved Co[...] af Slaget eller Træfningen. D[...] Fienden vige — førend de i til[...]ning afføres, ꝛc. Frid. IV. Sø[...]
8. [I de gamle Love.] Gior bar; [...] the ey saa aff føre oc skennæ l[...]gens slott, som the haffue her[...] Lovhist. II. 559.
9. Afforer sig, eller Forer sig af. [...]ger det iførte af sig. At afføre [...]

Afføring (en) n. f. obsolet. [...] Varernes Udførsel af Landet[...] III. 360.

Afforsel (en) n. f. [af sam[...]
1. Bortflyttelse; Bortførelse. [...] Særdeleshed brugt i det [...] Afførselspenge, som vi u[...]penge.
2. Beregning til Omdrag i e[...] Indtægts-Post kommer sid[...]

Stammer. Han er nu ved Døden afgangen. Naar Mandslinien er afgaaen, træder Qvindelinien til Baroniet.
10. Falder vel eller ilde ud; geraader. Alting gik af efter Ønske.
11. Har Aftræk; er afsætlig. Den Mands Skrifter gaae altid godt af.
12. Kommer til Affortning eller Afdrag i Betalningen. At lade Fæstepengene afgaae i en Tieners Løn.
13. Gaaer fra til Fornærmelse eller Afbræk. Herved bør ingen noget afgaae i sin Rettighed.
14. [I de gamle Love.]
a) Gaaer som forbrudt ud af fælleds Bo, efter foregaaende lovligt Skifte. Æn hans houæth lot gangæ af, sum forræ ær mælt um hin annær thiuf. Vald. S. L. III. 13.
b) Døer reent ud, saa at ingen er tilbage. En om børne frænder ære saa affgangne, ath the ære ey tyl, ther kwnne gøre them ræth a. Er. S. L. I. 20.
15. Den Afgangne, ɔ: den afdøde Person, hvorom der handles i Skrift eller Tale.
Afgade (en) n. f. [af Gade.] Et lidet smalt Stræde, som er lukt i den ene Ende. Angiportus. (Moth.)
Afgang (en) n. f. [af afgaaer.]
1. Bortgang; Afreise. Efter Postens Afgang.
2. Bortflydelse; Afløb. Barselkonen døede ved Blodets alt for stærke Afgang. See Oecon. Mag. IV. 143.
3. Afsætlighed; Aftræk. Disse Varer have god Afgang.
4. Afsked fra en Bestilling; Aftakkelse; Afsættelse. Ved eens Afgang fra Embedet kommer en anden til Brod.
5. Personers Udgang af Mandtaller. At skrive Afgangs- og Tilgangslister.
6. Udgang af Verden; Død. Bruges med og uden Tillæg af dødelig. At begræde eens dødelige Afgang. Efter denne Linies Afgang falder Grevskabet til Cronen.
7. Affortning; Afdrag. Afgang i en Haandverksmands Regning formedelst de giorte Forskuder.
8. Mangel. Hvor Naturen har vær[…] knap i at uddele sine Gaver, der p[…] at erstatte denne Afgang med lit[…] Egenkierlighed. Daarligh. Bersm.
9. Fornærmelse, Afbræk, Skade. At […] gang i sine Indkomster.
10. [I Berg- og Møntvæsenet.]
(a) Alt det som ved Tingenes Behand[…] des, og afgaaer i deres Udbr[…] Guldets Afgang i Smæltningen[…]
(b) Det som tilstaaes i Regnskabern[…] Møntmesteren har saa meget i A[…]
11. [I Lægekunsten.] Naturens Hielp[…] faae Aabning. Appetit og Afgang[…] al denne Tid i fuldkommen god St[…] S. Skr. VI. 97.
12. At komme i Afgang, ɔ: at ko[…] Brug; at gaae af Moden; ei at v[…] gere i Gang og Drift.
Afgangsøl (et) n. f. [af Afgang og […] Begravelses Giestebud. Bruges af […] Mand paa sine Steder i Danmark. (
Afgesandt (en) n. f. inus. [af Germ. […] sandter] Det samme som Gesandt[…] Bord. D. Merc. 167. S.
Afgienner, eller Gienner af, v. a. […] ver; afiager. Med præp. fra. […] Hyrde for at afgienne Qvæget fra […]
Afgierden (en) n. f. [af afgierder[…] Giærning at afgierde.
Afgierder, eller Gierder af, v. a. In[…] eller fraskiller med Gierde. At afg[…] Stykke Jord.
Afgift (en) n. f. [af afgiver.]
1. Alt hvad Jorden giver af sig; Afgrød[…] dan herlig Jordens Afgift. K. […] VII. 242. At Sølvet — har væ[…] Danske Jords egen Afgift. ib. 472
2. Riighed; Giftighed. En Guldmine[…] Vigtighed og Afgift, at etc. ib. 46[…]
3. Alt hvad der aarligen ydes eller be[…] Eiere, Leiere, Forpagtere eller forleen[…] soner. Denne Bonde har i Aar klar[…] sine Afgifter til Kongen, Huus[…] Kirken og Præsten. Forpagteren ha[…] ikke betalt forrige Aars Afgift. P[…]

Dette Kald har aarligen en Afgift at svare til et andet Kald.

Undertiden bemærker det en offentlig Tynge paa ind- eller udgaaende Varer; Told eller Accise.

[I ældre Skrifter.]

a) En offentlig Oppebørsel, som skal afgives eller afleveres. Og — Tolderne tilholder med deris Affgifft og Regnskaber i rette tide at fremkomme. Chr. IV. Rec. II. 2.

b) Leen paa Afgift kaldtes det i gamle Dage, naar en Leensmand oppebar hele Lenets Indkomster, uden at giøre Regnskab derfor, og blot svarede noget vist aarligen deraf til Cronen. See D. Leenshist. 91. S. Det kaldtes og Afgiftsleen; ligesom den kongelige Gaard eller Slot, hvor en saadan Leensmand boede, hedte Afgiftshuus. See ib. 174. S.

Afgifter, v. a. obsolet. [af gifter.] Affondrer fra Flæt og Fællig ved Giftermaal; gifter bort fra sig. Æn of afgiftæs søn ællær dotær — tha faræ the af bo, ꝛc. Vald. S. L. I. 1. §. 1.

Afgior, eller Gior af, v. a.

1. Bringer et Arbeid eller Forretning til Ende; fuldender. At afgiøre sit foresatte Dagsarbeid.

2. Aftaler en Ting med fuldkommen Vished; beslutter og indgaaer. Vi afgiorde det imellem os, at ꝛc. De afgiorde det med hinanden, at ꝛc.

3. Dømmer med Vished eller Tillid om en Ting. Han taler om Alting i en afgiørende Tone.

4. Afgiort [part. præt.] bruges ikke sielden som et Adjectiv, og bemærker: vis; upaatvivlelig. Dette er en afgiort Sandhed.

5. Med præp. af bag efter.

a) Sætter eller anbringer paa et vist Sted. Bruges baade om Personer og Ting. Hvor skal man giøre af disse mange Giester, Bøger, ꝛc. Hvad skal man giøre af dette taabelige Barn, dette frogede Stykke Træ. Enhver kan giøre af sit hvad og hvor han vil.

b) Ofte bruges det og elliptice i Steden for: giør Ære (eller Væsen) af. Man giør overalt kun lidet af ham. Han giør meget af sig selv.

6. Gior af med, ɔ: overvinder; faaer Magt med. It. tager af Dage. Den Karl kan han letteligen giøre af med. At giøre af med sig selv.

7. Det er afgiort med ham, ɔ: det er ude eller til Ende med ham. See Nucl. Latin. voc. *Depono*.

8. Han er alt afgiort ɔ: er udmattet af Arbeid, og aarker ei mere. Bruges i daglig Tale.

Afgiørelse (en) n. f. [af afgiør.] En Handlings eller Forretnings Tilendebringelse; Udrettelse; Fuldbyrdelse. At drive paa en Sags hastige Afgiørelse.

Afgiøring (en) n. f. [af afgiør, eller rettere giør af, utor, colloco.] En Tings Anvendelse til et vist Brug; it. Maade eller Leilighed til at faae en Ting anvendt. Bruges ikkun sielden og allene blandt den gemene Mand. Jeg veed ingen Afgiøring til dette.

Afgiorder, v. rec. [af giorder.] Tager det af, som man er omgiordet med; løser Giorden af sig. At afgiorde sig.

Afgivelse (en) n. f. [af afgiver.] Den Gierning at afgive. Bruges især i det Tilfælde, naar Mandskab bortgives fra et Gods, eller af Vedkommende overlades til et vist publik Brug.

Afgiver, eller Giver af. v. a.

1. Giver fra sig; udgiver; fremb ringer. At trykke en Citron, en Svamp, indtil den afgiver den sidste Draabe Saft, Vand. De rigeste Ertser til Chily afgive en gandske ringe Deel. K. S. Skr. XI. 118.

2. Svarer Afgift; yder. Fæstebonden har af sin Gaard betalt alt, hvad der efter Jordebogen kan og bør afgives.

3. Aflægger; afleverer. At afgive et Brev under Veis. At afgive Skattepengene i Amtstuen.

4. [I Landmilicen.] Giver Mandskab bort fra et Landgods. Det bruges og i alle de Tilfælde, hvor en Deel indrulleret Mandskab

bliver

bliver for en kort Tid overladt til et vist offentligt Brug. Af hver 400 Tønder Hartkorn skal afgives en Karl til de gevorbne Regimenter. Hvert Gods eller Regiment skal afgive saa og saa mange Mand til Landeveienes Forbedring.
5. Giver skriftligen el. mundtligen fra sig. At afgive sin Betænkning eller Eragtning i en Sag.
6. [I ældre Skrifter.] Det samme som Eftergiver. (Moth.)

Afglatning (en) n. c. [af afglatter.] Den Gierning at afglatte.

Afglatter, eller Glatter af, v. a. Gior gandske jævn og glat; afpolerer. At afglatte linnet Toi med en Gnidesteen.

Afglider, eller Glider af, v. n.
1. Falder glidende ned; gaaer af paa en glidende Maade. Kudsken sidder saa yderligen paa Bukken, at han er færdig at glide af. Imedens jeg løb, gleed min Sko af.
2. Skeier glidende ud til een eller anden Side i Gangen, eller ud fra den rette Linie. At afglide med Foden. At glide af med Ploven i Furen.

Afgnalder, eller Gnalder af, v. a. Bider smaa Stykker af: afgnaver smaaligen. Bruges især om Muus. Der ligger en Hoben Gumlinger af Ost, som Musene have afgnaldet.

Afgnaver, eller Gnaver af, v. a.
1. Skærer noget af med Tænderne; afpiller noget med ofte igientagne Bid. Qvæget har gnavet alt Græsset af. Et afgnavet Kiødbeen.
2. Det samme som Afnager.

Afgnider, eller Gnider af, v. a. Tager noget af ved Gniden; reengiør ved at gnide. At afgnide Pletterne paa en Kiol. At gnide fine Tænder af med Salt.

Afgnidning (en) n. c. [af afgnider] Den Gierning af afgnide.

Afgrændser, eller Grændser af, v. a. Affondrer ved Skiel; sætter kiendelige Grændser for. At afgrændse en Mark.

Afgrændsning (en) n. c. [af afgrændser.] Affondring ved Skiel. En Agers Afgrændsning.

Afgræsser, eller Græsser af, v. a. Gi… Sted bart for Græs ved at sætte Qvæg paa. At lade en Eng afgræsse.

Afgraver, eller Graver af, v. a.
1. Tager noget af ved at grave; afskærer et Graveredskab. At afgrave en Tørv en Spade.
2. Afleder ved Gravning. At afgrave en
3. Betager Adgang (især Kiørsel) til et … ved at kaste Grøft eller Grav. At g… en Sti af. Hvor Landeveien falder i… nem en Ager, der findes den gemeenlige… gravet paa begge Sider.
4. Afmærker eller affondrer ved Grøft. … afgrave et Grændseskiel. At afgrav… Bymark fra Naboerne.

Afgravning (en) n. c. [af afgraver.] … Gierning at afgrave.

Afgrøde (en) n. c. [af den Talemaade: G… af.]
1. Alt hvad Jorden giver af sig til Menne… og Dyrs Føde eller Nytte, i Særdele… Korn og Hø. Bortfører nogen af Ma… ler Skov nogen Afgrøde, Korn, Hø, … mer, rc. D. L. V. 3. 26.
2. Undertiden betegner det og den Avl elle… gift, som et Bergverk frembringer. S… S. Skr. VII. 289.

Afgrøfter, eller Grøfter af, v. a. Indhe… eller aflukker ved Grøft; indgrøfter. A… grøfte en Vei.

Afgrøftning (en) n. c. [af afgrøfter.] … hægning ved Grøft.

Afgrund (en) n. c. [af part. negat. a… Grund, Heder Anglos. *Ongrund.*]
1. Et dybt Svælg, hvor man ingen Ende… Bund kan see eller finde. Havets Afgr… Jordens Afgrund.
2. [Figurligen.] En Hemmelighed, som … med Fornuften kan udgrundes. … Domme ere en stor Afgrund. Ps. XXXV…
3. Det bruges og figurligen om alt det, … kan ansees for at indeholde en fær… Overflødighed af noget godt eller ondt. … Kierligheds Afgrund. En Afgrun… Vankundighe…

Mankündighed og Laadelighed. Guds Barmhiertigheds Afgrund.

Afgrunden bemærker undertiden:

a) [Hos vore Poeter.] Det samme som Evigheden. See Fors. i Sk. Vid. X. 216.

b) [I Bibelen.] De onde Aanders Bolig; Helvede. Og kast ham (Dievelen) i Afgrunden. Aabenb. XX. 3.

Afgud (en) n. s. plur. Afguder [af part. negat. af og Gud; Anglos. *Afgod.*]

1 — En Skabning, eller et indbildt Væsen, som dyrkes i Steden for den sande Gud.

2 — Et Billed, som forestiller en Afgud; et Afgudsbilled. En Afgud af Træ, Steen, rc.

3 — Enhver Ting eller Person, som man sætter høiere Priis paa, end man bør. Den gierrige gior Penge til sin Afgud. Dette Barn er Forældrenes Afgud.

Afguderi (et) n. s. [af Afgud.] Den Synd at tiene Afguder; afgudiskt Væsen. At bedrive Afguderi.

Afgudisk, adj. [af Afgud]

1 — Som hører til Afguder eller Afgudsdyrkelse. Han afskaffede de afgudiske Præster. 2. K. XXIII. 5.

2 — Hengiven til Afguderi. Der han saae Staden saa afgudisk at være. Ap. G. XVII. 16.

Afgudsalter (et) n. s. [af Afgud og Alter.] Et Alter indrettet til Ofringer for en Afgud.

Afgudsbilled (et) n. s. [af Afgud og Billed.] Et Billed, der forestiller noget som Gud, der ikke er Gud.

Afgudsdyrkelse (en) n. s. [af Afgud og Dyrkelse.] See Afguderi.

Afgudsdyrker (en) n. s. [af Afgud og Dyrker.] En som tilbeder Afguder.

Afgudshuus (et) n. s. [af Afgud og Huus.] En Bygning opført til en Afguds Bolig eller Tieneste.

Afgudslund (en) n. s. [af Afgud og Lund.] En Lund, som er helliget til en Afgud.

Afgudsoffer (et) n. s. [af Afgud og Offer.] Et Offer, som frembæres til en Afguds Ære.

Afgudspræst (en) n. s. [af Afgud og Præst.] En Person, som forretter Ofringer og andre til Afgudstienesten henhørende Ceremonier.

Afgudssvar (et) n. s. [af Afgud og Svar.] Det Svar, som Hedningene fordum troede at faae, naar de spurgde sig til Raads hos Afguderne; et Orakel.

Afgudstempel (et) n. s. [af Afgud og Tempel.] See Afgudshuus.

Afgudstiener (en) n. s. [af Afgud og Tiener.] See Afgudsdyrker.

Afgudstieneste (en) n. s. [af Afgud og Tieneste.] See Afgudsdyrkelse.

Afgunst (en) n. s. [af part. privat. af og Gunst.] Det samme som Ugunst. See K. S. Sk. I. 229.

Afgunsteligen, adv. obsolet. [af adj. inusit. afgunstelig.] Det samme som Afgunstigen. See Vedels Kr. 15. S.

Afgunstig, adj. [af Afgunst.] See Ugunstig.

Afgunstigen, adv. See Ugunstigen.

Afgunstighed (en) n. s. See Ugunstighed.

Afgydelse (en) n. s. [af afgyder.] Den Gierning at afgyde.

Afgyder, eller Gyder af, v. a.

1. Hælder noget flydende (især en smæltet Metal) ud af et Kar. At afgyde Tinnet, Blyet, rc. i Formen.

2. Forfærdiger ved Støbning; afformer Metaller. At afgyde en Kirkeklokke.

Afgyrter, v. a. inus. [af v. obsolet. gyrter.] Det samme som Afgiorder. See Colding. Etym. Lat. voc. *Distingo.*

Afhægler, eller Hægler af, v. a.

1. Afkæmmer med en Hægle; renser ved Hæglen. At afhægle Hør og Hamp.

2. Holder op med at hægle.

Afhægnelse (en) n. s. [af afhægner] Den Gierning at afhægne; Afsondring ved Hægn. Et Stykke Jords Afhægnelse fra den øvrige Mark.

Afhægner, eller Hægner af, v. a. Afsondrer ved at hægne; aflukker ved Hægn. At afhægne en Mark. At afhægne en Vei.

Afhægning (en) n. s. [af afhægner.]

1. Det samme som Afhægnelse.

2. Et afhægnet Sted; et Aflukke. I denne Have findes mange smaa Afhægninger.

Afhælder, eller Hælder af, v. a. Gyder noget, enten gandske eller tildeels, ud af et Kar, ved at hælde samme. Item det samme som Hælder fra; med præp. fra. At hælde Vandet af, som staaer i Theekiedelen. At afhælde Valden fra Osten.

Afhælder, eller Hælder af, v. n.

1. Boier ned ad; staaer hældt. Veien afhælder til den ene Side.

2. Lakker ad Enden. Dagen afhælder.

Afhældning (en) n. f. [af afhælder.]

1. Den Gierning at afhælde noget flydende.

2. Et hældt Sted; en Hælde.

Afhændelse (en) n. f. [af afhænder.] En Tings Overdragelse med fuld Eiendomsret til en anden, især til en Kiøber. Bruges fornemmeligen om faste Eiendomme. Et Jordegodses Afhændelse.

Afhænder, v. a. [af den gamle Talemaade: af hænde. See Af.]

1. Overdrager noget med fuld Eiendomsret til en anden, i Særdeleshed til en Kiøber. Bruges ligeledes helst om fast Gods. At afhænde Gaard og Gods.

2. Afhænder sig. Skiller sig ved paa en sælgende Maade; lader komme ud af sin Hævd og Eie. At vi afhænde os vort Bytte. Vedels Kr. 27. S.

3. Afhænder sig Gud, skiller sig ved forsætlige Synder fra Samfund og Forening med Gud. See Vald. S. L. III. 6. Bruges ei nu omstunder.

Afhændig, adj. [af samme Oprindelse som afhænder.] Som er gaaen ud af eens Hævd og Eie; som er kommen fra eens Magt og Herredømme. Bruges gemeenligen i Selskab med v. giør. At aldrig nogen af dem skal selge — eller med nogen Titel affhendig giore til nogen Forste deris Grund oc Eiendom. Hvitf. Kr. 239. S. Hvilken (Carl Knudson) med hans sedvanlig List haffde vilt giort hannem Viborre affhendig. ib. 882. S.

Afhændiger, v. a. [af afhændig.] See Afhænder.

Afhændiggior, v. a. [af afhændig og giør.] See Afhændig.

Afhængelse (en) n. f. [af præp. af og hænger.] Bruges undertiden i Steden for Afhængighed. See Schytte om Stat. Regier. I. 161. og 232.

Afhængende, adj. part. [af samme Oprindelse.] Er i de senere Tider fort i Brug, og bemærker: som er under en andens Magt eller Myndighed; som staaer under eens Herredømme. Det bruges og paa samme Maade om en Ting eller Sag, som beroer paa en anden. Slesvig har altid været et afhængende Leen af Danmark. Et af Lykken alene afhængende Udfald.

Afhængig, adj. [af samme Oprindelse] Som hænger af en anden; afhængende. Et i de nyere Tider antaget Ord.

Afhængighed (en) n. f. [af afhængig.] Den Tilstand eller Omstændighed at være afhængig. Ligeledes et nyt Ord.

Afhærder, v. a. [af hærder.] Giør tilstrækkeligen haard. At afhærde Jern til Staal.

Afhærlet, adj. particip. obsolet. [af hærier, som nu skrives hærger.] Som ved slet Huusholdning er kommen til agters. Tha scal hans wærie wære, ther næst ær i byrd, vthen han ær afhæriet. Jyd. L. I. 7.

Afhæver, eller hæver af, v. a. Tager af ved at hæve, eller paa en hævende Maade. De (Kobberet) kiølnes forsigtig ved Hielp af Vand, og afhæves i Skiver. Brünn. Mineral. 234. S.

Afhager, eller Hager af, v. a. Tager af med Jernhage ud af en Stroppe. (Et Skibsord)

Afhakker, eller Hakker af, v. a.

1. Hugger af med en Jernhakke. At afhakke Trærødder i Jorden.

2. Hugger af med Nebbet; hakker ned. Siges om Fugle. Fuglene have hakket vore Kirsebær af.

Afhandler, eller Handler af, v. a.

1. Gaaer en Ting nøiagtigen igiennem i Skrift eller Tale; udlægger og forklarer. At afhandle en Text.

2. Afgiør en Sag i Mindelighed eller for Retten.

3. Gunst; Yndest. Fordum mere brugeligt end nu omstunder. At staae i Agt og Afhold hos alle.

Afholdelse (en) n. f. [af afholder] Hindring; Tilbageholdelse. Tieneres uforsvarlige Afholdelse fra Kirken formedelst strengt Arbeid.

Afholdenhed (en) n. f. [af particip. afholden. See Afholder.] Lysters og Begierligheders Undertvingelse; Maadelighed. At vise Afholdenhed endog i tilladelige Fornøielser.

Afholder, eller Holder af, v. a.

1. Holder tilbagefra; hindrer fra at komme til. Med præpos. fra. At afholde een fra sit Huus.

2. Afholden [part. præs. i Steden for Afholdende.] Som tvinger sine Lyster, og holder sig inden Maadeligheds Grændser.

3. Afholdt [part. præt.] bruges ligeledes adjective i Steden for: Elsket; vel antagen. At være afholdt i alle Selskaber.

4. Afholder sig fra. Holder sig tilbage fra; befatter sig ikke med; barer sig for. At afholde sig fra vidtløftige Selskaber. At afholde sig fra stærk Drik.

Afholder eller Holder af, v. n.

1. Bøier Cursen enten noget eller aldeles hen til den Kant eller Vei, hvor Vinden blæser. Bruges til Skibs. At holde let af. At holde plat af for Vinden.

2. Holder Cabelaringen om eller stivt omkring Spillet, at den ei skal skrænke, i det Ankertovet ved Spillet vindes hiem. Han skal see, at Cabelaringen ligger ret om Spillet, fordele Folkene i Bommen, og til at holde af, sætte een ved Palen &c. Søkrigsart. §. 467.

Afholdig, adj. [af Afhold.] Ei hengiven til sine Lyster og Begierligheder; afholden. Sielden brugeligt.

Afholdigen, adv. [af afholdig.] Paa en afholden Maade; maadeligen.

Afholdighed (en) n. f. See Afholdenhed.

Afhopper, eller Hopper af, v. n. Tager hoppende afsted. Han hopper af som en Skade.

Afhuder, v. a. [af Hud.] Klæder et Skib af fra sine yderste Planker, som bedække Tømmeret. Det sættes imod Forhuder.

Afhudning (en) n. f. [af afhuder.] Den Gierning at afhude.

Afhug (et) n. f. [af afhugger] Bemærker i Almindelighed en Tings Afkortelse ved et huggende Redskab; men i Særdeleshed Lemlestelse, eller et og andet menneskeligt Lems voldsomme Afhuggelse. I denne sidste Bemærkelse forekommer det saavel i vore nye som gamle Love.

Afhuggelse } (en) n. f. [af afhugger.] Den
Afhuggen } Gierning at afhugge; Afkapning. See D. L. IV. 3. 11.

Afhugger, eller Hugger af, v. a.

1. Skiller noget sammenhængende ad ved eet eller flere Hug af et skarpt Redskab; afstumper ved at hugge; afkapper. At afhugge et Træ. At hugge eens Hoved af.

2. Afpasser ved at hugge. Ordentligen i et Qvadrat afhugne, og paa hinanden passende Stene. K. S. Skr. XI. 125.

3. Udrydder og ødelægger ved at hugge. I skal afhugge deres Lunde. 5. Mos. VII. 5. Eders Billeder skal afhugges. Ezech. VI. 6.

4. Afslaaer med en Lee; afmeier. Fare ned som Regn paa det afhugne Græs. Ps. LXXII. 6.

5. [I Norske Lov.] Rydder og forbedrer en Mark ved Træers eller Stubbers Afhuggelse. N. L. III. 15. 8.

6. [I gamle Love og Skrifter.]

a) Hugger Hovedet af et Menneske efter foregaaende Dom; halshugger. Om St. Dorotheæ Dag der efter — blev Her Troels afhuggen paa Sudremalm. Hvitf. Kr. 327. S.

b) Lemlester et Menneske paa en voldsom Maade; begaaer Afhug. Wardær thræls hand afhoggin, bøtæ hin ær afhioz, &c. Sk. L. VI. 1.

Afhugning (en) n. f. [af afhugger.] See Afhuggelse.

Afhvæsser, eller Hvæsser af, v. a. Tager af med en Hvædsteen, eller ved at hvæsse. At afhvæsse Skaarene i en Kniv.

Afhyller

1. Afmeder ved Hielp af Kikkert. At affige Stiernernes Afstand.
2. Lærer een noget af, ved at see nøie efter Haandgrebene. At affige en Mester sin Kunst.
3. Lader af at kige i eller paa. Han faaer aldrig afkeget i den Bog.

Afkiler, eller Kiler af, v. a.
1. Skiller noget ad ved Hielp af en Kile. Et afkilet Stykke Brænde.
2. Afskærer eller rasser af i Skikkelse af en Kile. At afkile store Stykker Brød.
3. Afkiler sig. Tager efterhaanden af i Tykkelse, ligesom en Kile eller Kegle. Bruges ved Bergverkerne. See K. S. Skr. XI. 243.

Afkiling (en) n. f. [af afkiler.] Den Gierning at afkile.

Afkimer, eller Kimer af, v. n. Holder op at kime med Klokkerne. Bruges og impersonaliter. Ringeren har afkimet. Nu har det afkimet.

Afkiøber, eller Kiøber af, v. a.
1. Erhverver en andens Eiendom for Penge. At afkiøbe een sine Varer.
2. Giør mig qvit fra en Person med Penge; frakiøber mig noget. Med præpos. fra. Stod han endnu i Accord med een af sine Competenter — at faae ham afkiøbt derfra med Penge. K. S. Skr. VI. 96.

Afkiølner, eller Kiølner af, v. a. Det samme som Afkøler. See Brünnich. Mineral. 27. S.

Afkiører, eller Kiører af, v. a. Udmatter et Arbeidsdyr ved Kiørsel. Hans Heste ere gandske afkiørte.

Afkiører, eller Kiører af, v. n.
1. Reiser eller tager agende fra et Sted. De Fremmede afkiørde i Gaar herfra.
2. Farer ilende afsted til Vogns. Han kiører af, som han var rasende.
3. Holder op at kiøre. Bruges fornemmeligen i det Tilfælde, naar nogen i Kiørsel opfører sig saa prægtig, at han tilsidst har intet at føre Stat med. Nu har han næsten afkiørt.

Afkiver, eller Kiver af, v. a. Aftvinger een noget ved Kiven. Sielden i Brug.

Afklædelse (en) n. f. [af afklæder.] Den Gierning at afklæde. I Særdeleshed: Gangklæders Afførelse.

Afklæder, eller Klæder af, v. a.
1. Hielper een til at komme af sine Klæder. Tieneren klæder sin Herre af.
2. Aftvinger een alt hvad han eier, indtil Klæderne, enten paa lovlig eller ulovlig Maade. I dette Tilfælde heder det gemeenligen: klæder nogen af. Creditorerne have klædt ham nogen af. Røverne klædde ham nogen af.
3. Tager Beklædning eller Betræk ned af et Sted. Alle Vægge i Stuen ere afklædte.
4. Giør blot og bar. Bruges helst i particip. præt. som et Adjectiv. Om Efterhøsten see alle Marke saa afklædte og nøgne ud.
5. Afklæder sig, eller Klæder sig af.
   a) Tager Klæderne, især Gangklæderne, af sig. At klæde sig af, og gaae til Sengs.
   b) Tager sine Hedersklæder af, og giør sig magelig. Da han kom af Kirken, klædde han sig af.

Afklædning (en) n. f. See Afklædelse.

Afklapper, eller Klapper af, v. a.
1. [I Kogekunsten.] Afvisker eller aftørrer udvandet Smør, ved at klappe eller knuge det i et Klæde. At afklappe Smøret vel, førend det æltes i Butterdeien.
2. [I daglig Tale.] Giver Hug; afprygler. Afstraffer paa Pungen. Han blev dygtigen afklappet. Han blev brav afklappet i Høiesteret.

Afklarer, eller Klarer af, v. a.
1. Renser fra Bærmen; lutrer. At afklare Viin, Honning, o. s. v.
2. [I Kogekunsten.] Hælder noget smæltet saaledes af, at intet følger med af Bundfaldet. At koge Bakkelse i afklaret Smør.
3. [I ældre Skrifter.] Giør klar eller færdig; afklarerer. Colding. Etym. Lat. voc. *Disfolvo.*

Afklarerer, eller Klarerer af, v. a.

1. Giør

1. Gior Gield klar; erlægger; afbetaler. At afklarere sine Restancer.
2. Gior en Person klar; affærdiger. Tolderen har afklareret Skipperen med Toldseddel.

Afklarering (en) n. f. [af afklarerer.] Den Gierning at afklarere.

Afklaring (en) n. f. [af afklarer.] Den Gierning at afklare.

Afklatrer, eller Klatrer af, v. n. See Afklavrer.

Afklavrer, eller Klavrer af, v. n. Tager klavrende afsted. Han klavrer af som en Kat.

Afklemmelse (en) n. f. [af afklemmer.] Den Gierning at afklemme.

Afklemmer, eller Klemmer af, v. a.
1. Bryder af i en Klemme; afkniber med et klemmende Redskab. At afklemme en Finger imellem en Dør. At klemme et Sømhoved af med en Knibetang.
2. Aftvinger een noget paa en haard eller nærgaaende Maade; enten lovligen eller ulovligen. At klemme een nogle Penge af.

Afklipning (en) n. f. [af afklipper]
1. Den Gierning at afklippe.
2. Det som afklippes. I Særdeleshed det, som gaaer til Spilde ved Klipningen.

Afklipper, eller Klipper af, v. a.
1. Skærer noget af med en Sax, eller andet klippende Redskab. At klippe sit Haar af.
2. [I de gamle Love.] Gior Afhug paa een ved at klippe et Lem af ham. Æn of manz yrdh worther afhoggæt ællær skoræt — ællær thæt worthær of klipt af. Vald. S. L. II. 10.
NB. Yrdh er her det samme som Angl. *Yard*, virga virilis.

Afkloer, eller Kloer af, v. a. Bemærker egentligen at tage Kloe af med Nægler eller Redskaber; men bruges kun i daglig Tale figurligen i Steden for: afpidsker; afprygler. At kloe eens Ryg dygtigen af med en Stok.

Afkløver, eller Kløver af, v. a. Afpasser eller frastiller ved at kløve. At afkløve en Tømmerstok i to lige Dele. Et afkløvet Stykke Brænde.

Afklyver, eller Klyver af, v. n. See Afklavrer.

Afknækker, eller Knækker af, v. a. & n.
1. Bryder noget i tu, saa det knager. At afknække en Green paa Træet.
2. Brister i tu med Knagen. Sømmet knækkede af under Hammerslaget.

Afknapper, eller Knapper af, v. a.
1. Lader noget staarte i en Ting; tager en Ting knapt. At knappe formeget af i Maal og Vægt.
2. Indskrænker de sædvanlige Udgifter; sparer mere end tilforn. Bruges og undertiden absolute. At knappe noget af i sin Huusholdning. Endskiønt han aarligen knapper af, kan han dog ikke komme ud.

Afknibelse (en) n. f. [af afkniber.] Den Gierning at afknibe; Afklemmelse.

Afkniber, eller Kniber af, v. a.
1. Klemmer noget af med Fingrene, eller med et knibende Redskab. En Hummer kan knibe eens Fingre af med sine Kloer.
2. Formindsker de sædvanlige Udgifter; knapper af. Bruges absolute. Da det meste af hans Midler var sat overstyre, begyndte han at knibe af, men for silde.

Afknuger, eller Knuger af, v. a. Tager noget bort ved at knuge. Bruges fornemmeligen i Kiøkkenet, naar man i et Klæde trykker Vandet ud af koede Urter. At afknuge Sallat.

Afkobler, eller Kobler af, v. a. Tager Koblet af. At afkoble et Par Jagthunde.

Afkøler, eller Køler af, v. a.
1. Forfrisker noget, som er for heedt, eller ikke koldt nok, ved kølende Midler. En sagte Vestenvind afkøler Solens Brand. Fors. i Sk. Vid. XII. 8. At afkøle en Flaske Viin i Vand.
2. [I Lægekunsten.] Dæmper indvortes Hede ved kølende Lægemidler. At give en Patient afkølende Pulvere.
3. [Figurligen.] Stiller; sagter. At afkøle sin Vrede. At faae sin Elskov afkølet.
4. Afkøler sig. Forfrisker sig, naar Blodet er ophidset, med noget kølende. Bruges og figurligen. At afkøle sig i et Bad. At afkøle sig i sin Fiendes Blod.

Afkøling

Afkøling (en) n. f. [af afkøler.] Den Gierning at afkøle.

Afkoger, eller Koger af, v. a.

1. Koger tilstrækkeligen; afpasser ved Kogning. Bruges fornemmeligen om fersk Fisk, som koges i Vand og Salt, indtil den er færdig at anrettes. At afkoge en Ret Fisk. At koge en Gedde blaa af.
2. Borttager ved Kogning. Skal Kiødet nydes, bør Fedmen først afkoges. K. S. Skr. XII. 146.
3. Formindsker ved Kogning; koger bort. Bruges og undertiden neutraliter. At afkoge en Pot Vand indtil den halve Deel. Musten afkogde indtil en fierde Deel.

Afkom (en) n. f. [af af og kommer.]

1. Børn og Descendenter; alle de Personer, som nedstige fra een og samme Stammefader eller Moder. At efterlade sig en talriig Afkom.
2. Affødning af alle Slags Dyr, Fugle og Fiske; Yngel. At faae Afkom af Bier.
3. Afvæxt af Træer og Urter. Afkom af Viinstokken. Dette Træ har Afkom af sig.
4. Byrd; Herkomst. Nu ikke i Brug. Født af ringe Afkom. Som er af adelig Afkom.

Afkommer, eller Kommer af, v. n. Bruges meest med Præpositionen bag efter.

1. Kommer bort fra eller ned af et Sted, hvor man er kommen paa eller op paa. Skibet staaer paa Grund, og kan ikke komme af igien. Da han var kommen op paa den kaade Hest, kunde han ikke komme af igien.
2. Reder sig ud af; slipper fra; bliver qvit. Det er lettere at komme ind i en Handel, end at komme vel af igien.

Afkomst (en) n. f. inusit. [af af og kommer.]

1. Det samme som Herkomst.
2. Det samme som Afkom. No 1. See Clauss. N. Krøn. 237. S.

Afkortelse (en) n. f. [af afkorter.]

1. Den Gierning at afkorte; Forkortelse.
2. Formindskelse; Afdrag. Uden Afkortelse. Schøns Udt. af Forord: VI. 241. S.
3. [I ældre Skrifter.] Forringelse; Afbræk. Rigernes Fornedrelse, Afkortelse vext. Hvitf. Kr. 469. S.

Afkorter, eller Korter af, v. a.

1. Tager noget af i Længden; giør k kapper. At afkorte sin Tale til At afkorte Ordene i Skrivningen.
2. Formindsker; forringer. At afkor get i sin aarlige Pension.
3. Trækker af fra en Sum; beregn drag. Vil Barn sig det ei lade a Arven) da indføre i Boen &c. D. 61.

Afkortning (en) n. f. [af afkorter.

1. Det samme som Afkortelse.
2. Formindskelse. Da skal den Gield- Boens Midler udgiøres uden noge ning. D. L. V. 14. 37.
3. Afdrag. Hvad hun har faaet til vil komme til Afkortning i hendes
4. Udeladelse af nogle Bogstaver i et der Skrivningen, for at kunne sp Tid eller Papir. (Abbreviatura. Lovhist. II. 242.
5. Aftagelse i Længde; Afvæxt. (Lang genes Afkortning.

Afkradser, eller Kradser af, v. a.

1. Piller eller skraber noget af med N Redskaber. At afkradse Rove Saar. At afkradse en Blækklak nekniv.
2. Tager ud eller renser med en Krad bakspiben er afkradset.

Afkradsning (en) n. f. [af afkrads Gierning at afkradse.

Afkræfter, v. a. [af Kraft.] Beta terne; svækker. Bruges meest i p Han er nu saa afkræftet, at &c.

Afkræver, eller Kræver af, v. a. som Affordrer, men mindre bruge

Afkrammer, eller Krammer af, ster Vædsken ud af noget imellem At afkramme den kogte Spinat.

Afkratter, eller Kratter af, v. a. kradser løseligen af; skraber af m færdighed. At afkratte Huden sig.

Afkredser, eller Kredser af, v. a. See Afcirkler i 1ste Bemærkelse.

Afkredsning (en) n. c. [af afkredser.] Den Gierning at afkredse.

Afkrenger, eller Krenger af, v. a.

1. Drager Klæderne af saaledes, at det ind ad vendende kommer til at vende ud ad; afstrimger. At krenge sine Handsker af.

2. Afflaaer ved at krenge. At afkrenge en Hare.

Afkrider, eller Krider af, v. a. Afmærker med Kride. At afkride Stedet, hvor en Tømmerstok skal afsaves.

Afkriger, eller Kriger af, v. a. & n.

1. Afvinder een noget ved Krig eller Trette. Sielden brugeligt. At afkrige een sit Land.

2. Lader af at krige; ophører med Krig eller Trette. De faae aldrig afkriget, saalænge de leve.

Afkroger, eller Kroger af, v. a. Bøier noget med Lempe til en Side. (Moth.)

Afkrog (en) n. c. [af Krog.]

1. Et afsides liggende Sted. At boe i en Afkrog af Landet. At lægge noget hen i en Afkrog af Huset.

2. Til Afkrogs, adv. Afsides fra det Sted, hvortil man agter sig; af Veien. Man siger ellers som oftest slet hen: til Krogs.

Afkrummer, eller Krummer af, v. a. Giør noget efterhaanden krumt. (Moth.)

Afkryber, eller Kryber af, v. n. Tager krybende afsted. Bruges baade om Mennesker og Dyr. Han kryber saa umærkeligen af.

Afkryster, eller Kryster af, v. a. Trykker noget (især en Vædske) ud af en Ting ved at kryste den. Afkrystet Citronsaft.

Afkynder, eller Kynder af, v. a. Giør bekiendt paa offentlige Steder; kundgiør; aflyser. Fordum mere brugeligt end nu om-fundet. See Chr. III. Ordinants. 42. Blad.

Afkyser, eller Kyser af, v. a. Afholder ved Frygt; afskrækker. Med og uden præp. fra. At lade sig ved Trusler afkyse fra sit Forsæt.

Aflader, eller Lader af, v. a. Afdrikker ved at lade. Katten labede al Fløden af.

Aflad (et) n. c. [af aflader.]

1. Syndestrafs Eftergivelse paa visse Aar, som den Catholske Kirke, eller dens Overhoved, paa Guds Vegne bevilger Kirkens Lemmer i de saa kaldte Afladsbreve.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Afladelse i første Bemærkelse. Ligesom Fuglen ved klaren Dag sig fryder, saa giør min Siel uden Aflad og lyder 2c. (Synges i en Kirkepsalme.)

Afladelig, adj. [af v. n. aflader og lig.] Som kan aflade eller ophøre; som faaer Ende. Bruges ikkun i Sammensætning. See Uafladelig.

Afladelse (en) n. c. [af aflader.]

1. Ophør; Ophold. Bruges som oftest adverbialiter med præp. uden foran. At arbeide Nat og Dag uden Afladelse.

2. Afstaaelse fra en Vane, især en ond Vane. Med og uden præp. fra. Afladelse fra Synd.

3. Undertiden bruges det i Stedet for Afladning. (Langebek)

Aflader, v. a. [af lader, Isl. *hlada*.]

1. Afførdiger med Ladning; lader med Fragtgods. Lader en Skipper sig fragte af een to eller flere Kiøbmænd, til en vis Tid hannem at aflade. D. L. IV. 2. 4.

2. Letter af med Byrden; aflosser. See Nucl. Latin. voc. *Deonero*. At aflade et Skib, en Vogn, o. s. v.

Aflader, v. a. [af lader, Isl. *láta*.]

1. Lader afløbe; afleder. Vandet fra eet eller andet Sted ved Grøfter at aflade, 2c. Oecon. Mag. VI. 229.

2. Lader afgaae; bortsender. At aflade en Skrivelse til een.

3. Aflægger; lader fare. At aflade en slem Vane.

4. Overlader som undværligt; lader faae til Kiøbs. Efterat dette Riges Bergverker vare komne i den Stand, at de kunde aflade noget til Fremmede. K. S. Skr. VII. 488. See og D. Mag. III. 249.

5. [I ældre Skrifter.]

a) Lader gaae eller falde ned; nedlader. En

Vin-

Vindelbro, som man kan oplade og aflade. D. Mag. V. 112.

b) Tilgiver; forlader. Deraf kommer Aflad i 1ste Bemærkelse.

Aflader, eller Lader af, v. n.

1. Holder op med det begyndte; hører op med det sædvanlige. De lode af at bygge Staden. 1. Mos. XI. 8. Saalænge Jorden bliver endnu, skal — Sommer og Vinter, og Dag og Nat, ikke aflade. 1. Mos. VIII. 22.

2. Afstaaer fra et Forsæt; lader være. Saa lod han af og dræbte dem ikke. Jer. XLI. 8. See og 1. Sam. XXIII. 13.

3. Aflader fra, eller Lader af fra. Bruges ofte i Bibelen.

a) Ophører med det begyndte. Da lod han af fra at bygge Ramah. 1. K. XV. 21.

b) Afstaaer fra en Vane. Haver ladet af fra Synden. 1. Pet. IV. 1.

Aflader (en) n. f. [af aflader, v. a.] En Handelsmand, som bortsender sine Varer andensteds hen til Søes.

Afladning (en) n. f. [af aflader.]

1. Afferdigelse med Læs eller Ladning; Befragtelse. Sielden i Brug.

2. Det samme som Afløsning. Ligeledes sielden brugeligt.

Afladsbrev (et) n. f. [af Aflad og Brev.] En af Paven, eller den Catholske Kirke, meddeelt skriftlig Bevilgning paa Aflad.

Afladskram (en) n. f. [af Aflad og Kram.] Et foragteligt Navn, hvorved man nu omstunder betegner den Handel med Afladsbreve, som den Catholske Geistlighed fordum drev her og andensteds i Christenheden, især henved Reformationens Tid.

Afladskræmmer (en) n. f. [af Aflad og Kræmmer.] En Catholsk Geistlig, som før Reformationen var af Paven beskikket og udsendt, til at sælge Afladsbreve, saavel her som overalt i Christenheden. Kaldes saaledes til Foragt.

Aflæggelse (en) n. f. [af aflægger.] Den Gierning at aflægge. Lader sig bruge i samme Tilfælde, som Stamordet.

Aflægger, eller Lægger af, v. a.

1. Skiller mig ved noget tyngende; tag[…] lægger fra mig. At aflægge sin […] sine Klæder, o. s. v.

2. Afgiver; afleverer. At aflægge et […] der Viis.

3. Lægger hen som ubrugbart; kaster […] lægge en Klædning af.

4. Skiller sig ved; lader fare; it. lad[…] bruge. Gud maatte da taale; a[…] skede, da den ikke kunde hindres, […] at aflægge Guddommen selv. Gul[…] Theol. 139. S. At aflægge en V[…] Skik, en Mode, Had og Bitterhed, […] At aflægge Kongenavn, sin Se[…] Uniform, Portepee, &c.

5. Afbetaler; erlægger. Naar Gielde[…] ledes, som sagt er, aflagt. D. L. V.

6. Lægger hen til et vist Brug. Me[…] til. At lægge en vis Capital af til […] ning.

7. Vederlægger; belønner. At blive […] lagt for sin Flid og Troskab. At […] een med en Foræring, Tieneste, &c.

8. Viser i Gierningen; sætter i Verk[…] lægge Prøver paa sin Duelighed. […] lægge Regnskab, Eed, Besøg, Ta[…] o. s. v.

9. [I Havevæsenet.] Bøier de nederste […] Træer eller Blomster ned i Jorden, […] Ympers Erholdelse; giør Aflæggere […] lægge Nelliker af.

10. [I Sømandskab og Seilads.] Læ[…] Kyst saa langt tilbage, at man ei staa[…] for at drive ned paa den. Skipper[…] tede, at han ei skulle have kunnet aflæ[…] fiendtlige Vial.

11. [I Biavling.] Tager Sværmen […] slade op i een eller flere Kuber. At aflæg[…]

12. [I Bergværket.] Giver Afsked fra […] arbeide; det modsatte af Anlægger. […] lægge de anlagte Bergfolk.

13. [I Bogtrykkerkunsten.] Tager Bog[…] op, naar et Ark er aftrykt, og lægger […] i sit Rum, for at bruge dem igien ti[…] Ark. Nu er Sætteren i Færd med a[…] af. Nu har han aflagt.

4. [I gamle Love og Skrifter]
a) Lægger een sin Arvepart ud i Skifte; sætter Arv af til en fraværende Arving. Ok lægge up hans lot af, ther uten rikes ær. Vald. S. L. I. 20.
b) Bilægger; adskiller. Tha oppa thet, at swadanne Trætæ motte afflægges mellom them. D. Mag. II. 10.
c) Afhielper. De Syges Krankhed lagde han (Christus) af. (Synges i en Kirkepsalme.) Hand aflagde med stor Skenck oc Betaling megen Told oc Affgift, som Pillegrime pleyede at udgifve. Hvitf. Kr. 71. S.
d) Udsletter; afstryger. At han saaledes vilde aflægge sin Skam og Vanære. Vedels Kr. 48. S.
e) Aftakker for Alderdoms eller Spagheds Skyld. En aflagt Landsknegt. En udlevet og aflagt Krigsmand. Ib. 102. og 328. S.

Aflægger (en) n. c. [af sit verbo.] Et Skud af et Træ eller Blomster, som bøies ned i Jorden, for at skyde en ny Ympe af sig. At tage Aflæggere af et Laurbærtræ.

Aflægning (en) n. c. [af aflægger.]
1. Den Gierning at giøre Aflæggere; den Kunst at aflægge Væxter.
2. Den Gierning at aflægge Bier.

Aflægs, adj. [af samme Oprindelse.]
1. Afslaaren; afbrugt; forslidt. Et aflægs Klædebon.
2. Som er gaaen af Brug eller Mode; gammeldags. Et aflægs Ord, Talemaade, &c.
3. Som formedelst Alderdom og Skrøbelighed er uduelig til sine Forretninger. Han begynder nu at blive gammel og aflægs.

Aflægspaan (en) n. c. [af aflægger. No. 13. og Spaan.] Et Bogtrykkerredskab, hvorpaa Bogstaverne ligge, naar de aflægges.

Aflækker, eller Lækker af, v. n. Forgaaer ved Lækken; lækker bort. Tønden er utæt, og alt Øllet er aflækket.

Aflærer, v. a. [af lærer, doceo.] Oplærer; afretter. Bruges kun sielden, og helst om fornuftløse eller uvillige Dyr. Denne Hund er vel aflært i adskillige Kunster.

Aflærer, eller Lærer af, v. a.
1. Faaer Indsigt i en Kunst eller Videnskab ved at give nøie Agt paa en anden deri kyndig. Item, tager efter i noget Ondt eller Godt. At lære een visse Haandgreb af. Drengen hørde sin Mester at bande, og dette lærde han ham strax af.
2. Lærer nok; udlærer. I Christendommens Skole faaer man aldrig aflært.
3. [I Haandverkslavene.] Holder op at gaae i Lære. Naar en Dreng har aflært, bliver han Svend.

Aflæser, eller Læser af, v. a.
1. Læser offentligen op; forelæser. At aflæse en Forordning til Tinge.
2. Læser til Ende; udlæser. Han fik kun eet Capitel i Bibelen aflæst.
3. Læser nok; holder op at læse. I Særdeleshed, holder op at læse til eller fra Bords. Han faaer aldrig aflæst i den Bog. Nu har han aflæst. Han kom til Bords, da vi havde aflæst.

Aflæsning (en) n. c. [af aflæser.] Offentlig Oplæsning.

Aflæsser, eller Læsser af, v. a. Tager Læsset af en Vogn eller Slæde; giør en belæsset Vogn tom og ledig. Bruges ofte absolute. Bonden kiørde bort, saasnart han havde læsset af.

Aflakker, eller Lakker af, v. n. Gaaer ubemærkt bort; løber hen. Bruges især om Tiden. Tiden lakker af.

Aflander, v. n. [af lander.] Tager fra Land; seiler bort.

Aflang, adj. [uden Tvivl sammendraget af obsolet. affuetlang, oblongus; af aved og lang. See Kolding. Etym. Lat. voc. *Oblongus* et *Scaphium*.] Mere lang end breed; langagtig. En aflang Stue. Et aflangt Ansigt.

Aflangrund, adj. [af aflang og rund.] Oval; rundagtig. Et aflangrundt Bord.

Afle, adv. [et hos Moth forekommende Islandskt Ord, som formodentligen kommer af Isl. *Afl*, vis, robur.] Meget. (multum.)

Afledelse (en) n. f. [af afleder.] Den Gierning at aflede.

Afleder, eller Leder af, v. a.

1. Giver staaende Vand Afløb, eller rindende Vand et nyt Løb; leder andensteds hen. Med og uden præpos. fra. At aflede Vandet fra Agrene. At aflede en Flod.

2. Fører paa Afveie; forleder. Med præp. fra. At aflede een fra sin Troskab.

3. [I Grammatiken.] Leder eet Ords Oprindelse ud af et andet. Med præpos. af. Man siger rettere Udleder. At aflede et Latinskt Ord af et Græskt.

4. [I Lægekunsten.] Trækker ved Aareladen, eller andre Midler, Blodet fra et Sted, hvor det har samlet sig i for stor Mængde. (Moth.)

Afledning (en) n. f. See Afledelse.

Afleier, eller Leier af, v. a. Tager eller faaer noget til Leie af een. At leie een et Stykke Jord af.

Aflenker, eller Lenker af, v. a.

1. Løser af Lenke. At aflenke en Hund.

2. [I Strikkekunsten.] Lukker Hælen paa en Strømpe, ved at tage immer den bageste Maske op igiennem den foreste, indtil der ikkun bliver en eneste igien. At aflenke en Strømpehæl.

Afletter, eller Letter af, v. a.

1. Det samme som Aflæsser.

2. Hielper een af med noget tungt og byrdefuldt. Bruges baade i egentlig og figurlig Forstand. At lette een sin Byrde af. At aflette eens Bekymring, Mangel, o. s. v.

Aflever, v. a. [af lever.]

1. Det samme som Oplever. Den Tid har vi aflevet.

2. Aflevet, [particip. præt.] meget gammel; udlevet. Bruges som et Adjectiv.

Afleverer, eller Leverer af, v. a.

1. Leverer fra mig det, som er mig leveret; aflægger. Budet afleverede rigtigen baade Pengene og Brevet.

2. Det samme som Udleverer. At ... det betingede Varer imod Pengenes ... ning.

3. Overleverer noget, som man har h... der Hænder, til en anden, imod ... Regnskab for sin Behandling. At ... et Bibliothek. Forend han til Insp... afleveret Kammerne. Schous Udt. ... ord. VI. 214. S.

Aflevering (en) n. f. [af afleverer.] D... ning at aflevere.

Aflider, eller Lider af, v. n.

1. Løber hen; skrider af. Bruges al... Tiden. Den sidst aflednе Maaned.

2. [I ældre Skrifter.] Afgaaer ved ... Affleden Kong Edmundus. Hvi... 67. S.

Afliggen, adj. [af afligger.] Fral... afsides beliggende. (Moth.)

Afliggende (et) n. f. [af samme verbo] ... samme som Afliggenhed. See For... Stætt. Paabud i Norge. ...

Afliggenhed (en) n. f. [af afliggen.] ... Fraliggenhed; it. afsides Beliggenh... ene Steds Afliggenhed fra det land... Steds Afliggenhed fra den alm... Landevei.

Afligger, v. n. [af ligger.]

1. Ligger afsides eller borte fra; er vidt ... fra. Bruges sielden uden i particip. p... The Holme, som videst afliggende ... særligst er at bierge. D. Mag. VI. ...

2. Ligger sin Tid ud; k... Sig... Fugle, som ligge paa Æg. Høne... ligget.

Aflигner, eller Ligner af, v. a.

1. Ligner to Ting nøie sammen, for ... hvori Ligheden eller Forskiellen imell... bestaaer. Bruges sielden. At afli... gamle Løbe med de nye.

2. Holder Indtægt og Udgift mod ha... balancerer et Regnskab. At afli... Regnskab.

3. Afmaaler; afpasser. At afligne nog... Mettesnoren.

A

Afligning (en) n. f. [af afligner.] Den Gierning at afligne.

Aflinier, eller Linier af, v. a. Slaaer Linier med en Kridsnor. (Moth.)

Aflinierer, eller Linierer af, v. a. Gier de til et Regnskab, Nodebog, eller andet sligt, fornødne Streger eller Linier.

Aflipper, eller Lipper af, v. a. Tager noget til mig med de yderste Læber; smager lidet af. Deres Glas er endnu fuldt, og neppe aflippet.

Aflister, eller Lister af, v. n. Forføier mig bort i Stilhed; lister mig bort. Han listede af med de Hug, han havde faaet.

Aflivelse (en) n. f. [af afliver.] Den Gierning at aflive.

Afliver, v. a. [af præp. af og Liv.]

1— Skiller ved Livet; slaaer ihiel. Bruges baade om Mennesker og Dyr. Børn skal sætte sig op mod Forældre og aflive dem. Matth. X. 21.

2— Straffer paa Livet; henretter. At aflive en Misdæder.

3— Afliver sig selv. Tager sig selv af Dage; begaaer Selvmord.

Aflodder, eller Lodder af, v. a.

1— Afdeler i visse Lodder. At aflodde en Arv.

2— Søger at udfinde et Havs Dybhed, eller anden Beskaffenhed, ved Hielp af et Lod. At aflodde Havbunden.

3— Det samme som Afveier i 3die Bemærkelse; niveleerer.

Aflodning (en) n. f. [af aflodder.] Den Gierning at aflodde.

Afløb (et) n. f. [af afløber.]

1— Det samme som Afflydelse i 1ste Bemærkelse.

2— Leilighed til at afflyde; Fald. Vandet bliver staaende, fordi det har intet Afløb.

3— Det samme som Afløbsrende. At lade Vandet gaae ud igiennem Afløbene. See Oecon. Mag. VI. 333.

Afløber, eller Løber af, v. a.

1— Mister ved Løben. At afløbe sin Aande.

2— Afslider ved Løben. At afløbe sine Skoe, Strømper, &c.

3. Fuldender eller opnaaer ved Løben. Nu har han afløbet sin Bane, sit Maal, &c.

4. Afvinder ved Løben. At afløbe een et Veddemaal.

5. Trætter een ud ved Løben; overgaaer i at løbe. Han afløb ham under Veis.

6. Afløber sig. Udmatter og trætter sig selv gandske ved at løbe.

7. Afløber Veien for een. Løber i Veien for een og hindrer ham fra at komme frem. (Moth.)

Afløber, eller Løber af, v. n.

1. Tager løbende afsted. At lade et Bud løbe af i en Hast.

2. Flygter eller rømmer bort; undviger. Han var kun en kort Tid i min Tieneste, saa løb han af.

3. Aflækker; bortflyder; afrinder; udløber. Denne Tønde Sild er gandske bedervet, fordi al Lagen er løben af. Hvor Vandet kan løbe af, der er Veien tør. En afløben Sø.

4. Gaaer til Seils; afseiler. Skibet afløb herfra i Gaar.

5. Ruller eller triller bort; it. gaaer af Stabelen. Under Veis tabde vi en Lundstikke, og Hiulet løb af. Det Skib, som staaer paa Stabelen, skal i Morgen afløbe.

6. Afgaaer, som med et Bud eller en Leilighed. At lade et Brev afløbe med Posten.

7. Holder op at løbe. Bruges især om tamme Dyr, naar de lade af at løbe sammen, eller at parre sig. Koen har afløbet.

8. Falder vel eller ilde ud; faaer Udfald eller Ende. Hvorledes løb den Sag af?

Afløber, v. a. [af Løbe, coagulum.] Kommen Løbe i. (Langebek.) At afløbe Melk.

Afløbsrende (en) n. f. [af Afløb og Rende.] En Rende, hvorigiennem Vandet har Afløb. En Afløbsrende paa Taget, i Ageren, o. s. v.

Aflød n. f. [af præp. af og Lød.] Adskillig Farve. Bruges sielden og ikkun i Sammensætning, saasom: Aflødsoxe, ɔ: en Oxe, som har mere end een Farve. (Moth.)

Afløddig, adj. [af Aflød.] Som er af adskillig Lød eller Farve. (Langebek.)

Afløftelse (en) n. f. [af afløfter.] Den Gierning at afløfte.

Afløfter, eller Løfter af, v. a. Tager noget bort af sit Sted ved at hæve det i Veiret; afletter. At afløfte en kogende Gryde. At løfte sin Hat af.

Afløser, eller Løser af, v. a.

1. Tager det paabundne af. At løse sit Halsbaand af.
2. Befrier een fra en Forretning, ved at træde selv, eller sætte en anden, i hans Sted. Den ene Soldat løser den anden af paa Vagt. Generalen afløsde de udmattede Tropper med friske Folk.
3. [I Kirkelovene.]
   a) Erklærer en Confitent fri for Syndestraf; forkynder den bigtende Synds Forladelse paa Guds Vegne. En Synder, som af Præsten offentligen er bleven afløst.
   b) Erklærer den bandsatte qvit og fri for Kirkens Band. Døer nogen Bandsat, som ikke, enten aabenbare i Kirken, eller paa sin Sotteseng, bliver afløst, da ꝛc. D. L. II. 9. 19.
4. Følger umiddelbart eller vexelviis paa hinanden; afvexler med. Regnen blev afløst med Solskin. Det ene Uhæld løser det andet af.
5. [I ældre Skrifter.] Frifinder for Straf; kiender uskyldig. Kongen — afløste dem af saadan en Gierning, der var værd at henge i en Gallie. Hvitf. Kr. 119. S.

Afløsker, eller Løsker af, v. a. Bemærker vel undertiden i Almindelighed (dog kun i gemeen Tale) at udplukke eller udpille noget med Flid (saasom i den Talemaade, at løske det bedste af eller ud;) men bruges dog som allerofteſt i det Tilfælde, naar man piller Utøi af eens Hoved, eller giør Hovedet reent for Utøi ved at løske. At afløske eens Hoved.

Afløsner, eller Løsner af, v. a. Giør det snørte, stramte eller spændte gandske løst. At afløsne en Fiolstreng, en spændt Bue, et Snørliv, o. s. v.

Afløsning (en) n. f. [af afløser.]

1. Befrielse fra en Forretning formedelst A[...] ling med en anden Person. At faae A[...] ning paa Vagt.
2. Afvexling med Skyds paa Skifteſted[...] At besørge eens Befordring med forn[...] Afløsning under Veis.
3. [I Kirkelovene.]
   a) Synds Forladelses offentlige eller hem[...] lige Forkyndelse af en Præst paa G[...] Vegne. Besovede Qvindfolks aaben[...] Afløsning. Schous Udt. af Forord[...] 379. At faae Afløsning i Skriftesto[...]
   b) Bandsættelses Ophævelse. See D[...] II. 9. 18.
4. [I Bergværket.] Skilsmissegrændsen [...] lem Gang og Berg, som enten er uty[...] formedelst begges Sammengroning, [...] kiendeligen skilt ad ved et saa kaldet [...] baand, eller blot ved Bergets og Gan[...] indbyrdes lette Fraskilning. En smal D[...] som omsider blev til en halv Alens Ma[...] hed, med sine ordentlige Afløsninger. [...] S. Skr. XI. 112.
5. Den Gierning at afløsne. [af afløsn[...]] Sielden brugeligt.

Afløver, v. a. [af Løv.] Giør bar for [...] Et afløvet Træ.

Aflokkelse (en) n. f. [af aflokker.] Den G[...] ning at aflokke.

Aflokker, eller Lokker af, v. a.

1. Faaer noget fra een, eller ud af een, v[...] lokke og liste for ham. At lokke een sine [...] af. Man kan i den Sag ikke faae hä[...] Ord aflokket.
2. Aflokker fra, afdrager fra ved List[...] Lokken. At aflokke een fra sin Tieneste, [...] sit Arbeid, ꝛc. At aflokke een fra e[...] Selskab.

Afløsning (en) n. f. [af afløsser.] Den G[...] ning at afløsse.

Afløsser, eller Løsser af, v. a.

1. Tager Lasten ud af et Skib; giør et [...] ledigt ved at løsse. At afløsse et Skib [...] ler Varerne i Skibet.
2. Undertiden bruges det i Steden for Afla[...]

Hvilket afluſſes udi Sandgraven. Schous Udt. af Forord. VI. 256. S.

Afslugelse (en) n. f. [af afsluger.] Den Gierning at afsluge.

Afsluger, eller Luger af, v. a. Tager op de i en besaaet Jord opvoxende overflødige eller skadelige Urter; renser dyrket Jord fra Ukrud. At luge Ukrudet vel af. At afsluge et Urtebred.

Afslugning (en) n. f. See Afslugelse.

Afslukke (et) n. f. [af afslukker.] Et ved Hegn eller Mellemvægge fraluffet Sted; en Afdeling i en Mark, Have eller Bygning. Et Afslukke til Høns i Baggaarden.

Afslukkelse (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Den Gierning at afslukke.

Afslukker, eller Lukker af, v. a.
1. Afdeler ved Hegn eller Mellemvægge; gior Afslukke. At afslukke et Stykke af Haven til særskilt Brug.
2. Hindrer eller spærrer Adgang ved Hegn. At afslukke almindelige Landeveie. See D. L. III. 15. 2. it. III. 13. 13.

Afslukning (en) n. f. [af afslukker.]
1. Det samme som Afslukkelse.
2. Det samme som Afslukke.

Afslunter, eller Lunter af, v. n.
1. Det samme som Afslister.
2. Det samme som Afslunter i 2den Bemærkelse.

Afslurer, eller Lurer af, v. a.
1. Skiller een ved noget paa en snedig eller listig Maade; narrer fra. At lure een sine Penge af. See D. Mag. II. 152. og 153.
2. Lærer een noget ubemærkt af; udspionerer. At aflure een sin Kunst, sit Forsæt, ꝛc.

Afslurer, eller Lurer af, v. n. Sniger sig bort; lister af. Bruges i gemeen Tale. See K. S. Skr. V. 178.

Afslurker, eller Lurker af, v. a. Afdrikker i Smug. Et gemeent Ord.

Afslusker, eller Lusker af, v. n. See Afslister.

Afslutrelse (en) n. f. [af afslutrer.] Den Gierning at afslutre.

Afslutrer, eller Lutrer af, v. a. Afdriver; afklarer. At afslutre Guld. At afslutre Brændeviin.

Afslutring (en) n. f. See Afslutrelse.

Afslyd (en) n. f. [af Lyd.] En fra Hovedtonen i en Musik afvigende Lyd eller Stemme; en skurrende Tone.

Afslyser, eller Lyser af, v. a.
1. Kundgior offentligen; afkynder. Da det tilforn var aflyst, at ingen maatte føre dennem slige contrebande Varer til. K. S. Skr. I. 254.
2. Kalder det tillyste offentligen tilbage igien. I Særdeleshed: kundgior et tinglyst Document til Udslettelse af Tingbøgerne, især af Pantebogen. At lade en udbetalt Panteforskrivning aflyse.
3. Fuldfører den paabudne Lysning af Prædikestolen til paafølgende Copulation imellem de Trolovede; lyser tredie Gang til Ægteskab. For disse Trolovede blev der aflyst i Søndags.

Afslyser, eller Lyser af, v. n.
1. Lader af at lyse; eller at give Skin fra sig. Maanen har aflyset for denne Gang.
2. Overgaaer i at lyse; fordunkler ved sit Skin. Bruges baade egentl. og figurl. med præp. for bag efter. Solen lyser af for de øvrige Himmellys. Hans Arbeid er saa mesterligen giort, at det lyser af for alle de andres.

Afslysning (en) n. f. [af aflyser.]
1. Offentlig Bekiendtgiørelse.
2. Enhver offentlig Tillysnings, især en Tinglysnings, Tilbagekaldelse.

Afsmaaler, eller Maaler af, v. a.
1. Fastsætter eller udregner en Tings Maal eller Grændse; tager nøiagtig Maal paa. At afmaale en Ager, en Leir, ꝛc. At afmaale Stiernernes Løb.
2. Afdeler efter et vist Maal. At afmaale noget Favneviis, Alenviis, ꝛc. At maale Tøi af til en Kiol.
3. Afpasser; afligner. At afmaale Arbeidet efter sine Kræfter.

Afmaaling } (en) n. f. [af afmaaler.] Den
Afmaalning } Gierning at afmaale.

Afmægler, eller Mægler af, v. a. Afgiør ved Mæglen eller Mellemhandling. Det blev afmæglet imellem dem, at ꝛc.

Afmægling (en) n. f. [af afmægler.] Den Gierning at afmægle.

Afmægtig, adj. [af Afmagt.]
1. Som intet formaaer; vanmægtig. Den almægtige hielper de afmægtige.
2. Som har mistet sine Kræfter; magtesløs af Sygdom eller Arbeide. At være syg og afmægtig. Den Stund han er træt og afmægtig. 2. Sam. XVII. 2.

Afmægtighed (en) n. f. [af afmægtig.] Den Tilstand at være afmægtig.

Afmælder, eller Mælder af, v. a. Kalder det anmældte eller ansagte tilbage igien. At afmælde et Besøg.

Afmærker, eller Mærker af, v. a.
1. Adskiller og giør kiendelig ved Tegn eller Mærke. At afmærke et Grændseskiel. At afmærke visse Steder i en Bog.
2. Kommer efter; bliver vaer; fornemmer. Disse Nykker har jeg mærket ham nogle Gange af.

Afmærkning (en) n. f. [af afmærker.] Adskillelse ved Tegn eller Mærke. Et Grændseskiels Afmærkning. Afmærkning i Regnskaber.

Afmager, eller Mager af, v. a. Afpasser; laver og lemper. Bruges meget sielden. At afmage det ene efter det andet. (Langeb.)

Afmagt (en) n. f. [af part. priv. af og Magt.]
1. Det samme som Afmægtighed.
2. Daanelse; Besvimelse. Han faldt i Afmagt af den Sorrig. 1. Macc. VI. 8.

Afmaler, eller Maler af, v. a.
1. Afbilder med Farver; afskildrer; afpensler. At afmale et Menneske, et Dyr, et Træ, ꝛc.
2. Forestiller noget med Ord paa en levende Maade; beskriver nøiagtigen. Bruges helst i en ond Bemærkelse, naar der handles om Personer. At male een af med sine rette Farver. At male en Sag meget farlig af.
3. Fremviser eller forestiller for Indbildningskraften. De Franskes overmaade Emfindtlighed maler dem altid baade Lykker og Ulykker større af, end de ere. Fors. i S[…] IV. 104. Det svle Syn staaer end malet for mig.
4. At male een sort af, eller, at afma[…] med sorte Farver, o: at giøre en Beskrivelse over een; at give Folk e[…] slet Begreb om een.

Afmaling } (en) n. f. [af afmaler.]
Afmalning } Gierning at afmale.

Afmalker, eller Malker af, v. a.
1. Skiller gandske af med Malken ved at […] Koen er afmalket.
2. Er færdig med Malkningen; holder […] malke. Pigen har afmalket.

Afmaner, eller Maner af, v. a. Fra[…] indstændigen; det modsatte af Anmane […] afmane een fra noget.

Afmartrer, eller Martrer af, v. a. Pi[…] plager stærkt; udmartrer. Han blev p[…] nebænken gandske afmartret.

Afmarver, v. a. [af Marv.] Tager M[…] ud; skiller ved sin Marv. Et afm[…] Been. (Langebek.)

Afmasker, v. a. [af Maske.] Tager […]sken af. At afmaske een. At afmas[…]

Afmaster, v. a. [af Mast.] Skiller et […] ved sin Mast. Et ved Canonskud eller S[…]vinde afmastet Skib.

Afmatter, eller Matter af, v. a. Giør […] og kraftesløs; giør mødig og træt. B[…] og reciproce. At være afmattet ved […]dom, af en Reise, o. s. v. Han løb […] fra halv nøgen, barbenet, afmattet […] udpiint, som han var, indtil ꝛc. Ma[…] Handl. 97. S.

Afmeder, eller Meder af, v. a. Afm[…] eller afmadler ved at mede eller fiske. […] afmede tvende Steders Afstand fra hin[…]

Afmeielse (en) n. f. [af afmeier.] Den […]ning at afmeie.

Afmeier, eller Meier af, v. a. Hugger […] Sæd af med Lee; fælder Sæd. Bruge[…] Sæd, og Stedet, hvor Sæd voxer, […] ei om Græs. At afmeie Korn.... A[…] meie en Ager. […]

A

Afpanter, eller Panter af, v. a. Fratager ved Udpantning. At afpante een noget.

Afpantning (en) n. f. [af afpanter.] Den Gierning at afpante.

Afparerer, eller Parerer af, v. a. Bøder af for. At afparere et Stød.

Afparering (en) n. f. [af afparerer.] Den Gierning at afparere.

Afparrer, eller Parrer af, v. a. Afdeler parviis. At afparre et Bundt Handsker. At afparre de Dandsende i en Engelskdands.

Afparring (en) n. f. [af afparrer.] Den Gierning at afparre.

Afpasning (en) n. f. [af afpasser.] Den Gierning at afpasse.

Afpasser, eller Passer af, v. a.
1. Giver en Ting sin rette Proportion eller Forhold; afligner; afmaaler. At passe noget rundt af. At afpasse Kuglen efter Løbet i Canonen.
2. Bestemmer eller indretter nøiagtigen. At afpasse Tiden. At afpasse sine Forretninger efter Tiden.

Afpatter, eller Patter af, v. a.
1. Affuer ved at die eller patte.
2. Holder op at patte.

Afpegler, eller Pegler af, v. a. Afdeler pegleviis, eller i Pegle. At afpegle en Pot Brændeviin. At afpegle et Pottemaal.

Afpeiler, eller Peiler af, v. a. Bruges alene til Skibs, og bemærker: ved Compasset at finde, hvorledes et Sted ligger fra een af Hovedstrægerne paa Compasset.

Afpeiling (en) n. f. [af afpeiler.] Den Gierning at afpeile.

Afpensler, eller Pensler af, v. a.
1. Afstræger eller afmaler med Pensel. Bruges i sær af Malere, men og undertiden af Muurmestere. At afpensle Fugerne i en Muur.
2. Aftegner; afbilder. Man seer paa frosne Vinduer ligesom Blomster, Træer, Stierner — afpenslede. K. S. Skr. III. 301.
3. Beskriver nøiagtigen. At afpensle en Persons Dyder og Lyder.

Afpensling (en) n. f. [af afpensler.] Gierning at afpensle.

Afperser, eller Perser af, v. a.
1. Trykker ud med en Perse. Afperset Must.
2. Giør glat eller jævn ved Persning. perse Salveter.
3. Afnøder; aftvinger. At afperse een Taare.

Afpersning (en) n. f. [af afperser.] Den ning at afperse.

Afpidsker, eller Pidsker af, v. a.
1. Giver dygtig Hug af en Pidsk, Svø Riis; afstraffer ved at pidske. Dette Barn burde have været afpidsket.
2. Aftager ved at pidske. Huden paa Ryg blev afpidsket.
3. Behandler ilde i Skrift eller Tale; gi hegler. Dette Skrifts Forfatter er gen bleven afpidsket i de lærde Tidend
4. Pidsker af bruges i gemeen Tale oft traliter om dem, som løbe, ride elle hurtigen afsted. See! hvor han pids
5. Afpidsket [part. præp.] bruges und i daglig Tale (baade adjective og adve ter) om en Mad- eller Drikkevare, so des eller udtrækkes saa længe, indtil de al Kraft og Smag. Jeg kan ikke drik afpidskede Øl. Denne Thee smager pidsket.

Afpikker, eller Pikker af, v. a.
1. Slaaer noget, eller det yderste af det, ligen af, ved at pikke eller smaabank afpikke nogle Muursteene i en Væg. pikke et Sømhoved.
2. Hugger af med Nebbet; afhakker. have pikket alle Kirsebærene af.
3. Afviser een ved at pikke. At afpi uden for Døren syngende Betler.

Afpilker, eller Pilker af, v. a. Afpille ligen; afkradser.

Afpiller, eller Piller af, v. a.
1. Skaller eller skrælder det yderste af e smaatigen bort. At afpille et Æg, e en Green, o. s. v.

2.

2. Indsamler plukviis; plukker smaaligen af. At pille Kirsebærene af.
3. Raner Alting bort indtil det allermindste; gior reent Bord. Og han gik ind i Helligdommen — og afpillede alle Ting. 1. Macc. I. 23.
4. Trækker efterhaanden fra een alt hvad han eier og har, indtil Klæderne. Skiøger og Spillere have nu pillet ham reent af.
5. Afpillet [part. præt.] bruges undertiden i daglig Tale som et Adjectiv, i Steden for: endsvunden; tør og maver. Han har paa nogen Tid stærkt taget af, og seer nu saa afpillet ud.

Afpilling } (en) n. f. [af afpiller.] Den Gierning at afpille.
Afpilning }

Afpiner, eller Piner af, v. a.
1. Faaer ud med det haarde; afpresser ved Piinsler. At afpine en Delinqvent den rette Bekiendelse.
2. Aftvinger; afnøder. At afpine en Gnier nogle Skillinger.

Afplager, eller Plager af, v. a. Aftvinger ved at pine og plage; afnøder. Sielden brugeligt.

Afplanker, eller Planker af, v. a. Afluker eller indhægner ved Plankeverk. At afplanke en Have, eller en Deel af Haven.

Afplankning (en) n. f. [af afplanker.] Den Gierning at afplanke.

Afpletter, eller Pletter af, v. n. Giver Pletter af sig; smitter af. Farven er endnu saa vaad, at den pletter af.

Afploier, eller Ploier af, v. a.
1. Tager noget af ved at ploie; støder af med Ploven. En med en Plov gandske plat og slad afploiet Spidse af en Klippe. K. S. Skr. VII. 447.
2. Det samme som Afærier.
3. Er færdig med Ploiningen. Nu har hver Mand afploiet.

Afploining (en) n. f. [af afploier.]
1. Den Gierning at afploie.
2. Det samme som Afærie.

Afpluk (et) n. f. [af afplukker.] Det som plukkes af.

Afplukker, eller Plukker af, v. a. Aftager stykkeviis; samler plukviis. I Særdeleshed: piller Fedrene af en Fugl. At afplukke Æbler, Vindruer, Bær, o. s. v. En afplukket Gaas.

Afplukning (en) n. f. [af afplukker.] Den Gierning at afplukke.

Afplyndrer, eller Plyndrer af, v. a. Fratager ved Plyndring. Man har afplyndret os alt hvad vi eiede.

Afpolerer, eller Polerer af, v. a. Affiler og afblanker; udpolerer. At afpolere Sølv.

Afpolering, (en) n. f. [af afpolerer.] Den Gierning at afpolere.

Afpomper, eller Pomper af, v. a. Trækker Vandet gandske ud ved Hielp af en Pomp.

Afposter, eller Poster af, v. a. Trækker alt Brøndvandet op ved Hielp af en Post.

Afprædiker eller Prædiker af, v. n. & a.
1. Holder op at tale af Prædikestolen. Præsten har endnu ikke afprædiket.
2. Overtaler een til at slaae noget af sit Sind eller Tanker. Man kan ikke faae ham dette Forsæt, denne Indbildning, afprædiket.

Afpræger, eller Præger af, v. a. Sætter fuldt Præg og Mærke paa; afstempler. En vel afpræget Mynt.

Afprægning (en) n. f. [af afpræger.] Den Gierning at afpræge.

Afprakker, eller Prakker af, v. a. See Afbetler.

Afprammer, eller Prammer af, v. a. Tager Ladningen af en Pram. At afpramme Sand, Steen, &c.

Afprenter, eller Prenter af, v. a. See Aftrykker i 4de Bemærkelse.

Afpresser, eller Presser af, v. a. See Afperser.

Afpresning (en) n. f. See Afpersning.

Afprikker, eller Prikker af, v. a.
1. Afmærker Linier eller Figurer ved Prikker. At prikke Linierne af for en Begynder i Skrivning.
2. Giennemstikker med en Naal Trækkene af et Mønster i et underlagt Stykke Papiir, for at tage Gienpart deraf; eller, giennemprikker

ker et Mønster, for at lægge det paa et Stykke Tøi, og ved paadrysset fiint Blyhvidt, Kul, eller deslige, at faae Trækkene deraf affatte paa Tøiet. Er brugeligt i Syskolerne, naar man ei kan tegne paa fri Haand. At afprikke et Brodeerm nster.

Afprutter, eller Prutter af, v. a. Faaer Afslag i Prisen ved at prutte. Denne Kræmmer vil aldrig lade sig noget afprutte.

Afpryglen (en) n. f. [af afprygler.] Den Gierning at afprygle.

Afprygler, eller Prygler af, v. a. Afbanker med en Kiep eller Stok; giver Prygl. At lade een dygtigen afprygle.

Afprygling (en) n. f. See Afpryglen.

Afpudser, eller Pudser af, v. a. Gior reen og net; afbørster; afblanker. At afpudse sine Skoe, sit Gevær, ꝛc.

Afpudsning (en) n. f. [af afpudser.] Den Gierning at afpudse.

Afpuffer, eller Puffer af, v. a. & n.
1. Banker een af med knytte Næver; giver tørre Hug. At puffe een retskaffent af.
2. Giver Puf eller Knald. Pistolen puffede af.
3. I Chymien siges det om visse Mineralier, som give en smaaknaldende Lyd af sig, naar den deri indeholdte Fugtighed ved Ilden udjages.

Afpukker, eller Pukker af, v. a. Aftvinger ved Pukken og Truen. At afpukke een noget.

Afpuster, eller Puster af, v. a. Blæser noget af med Munden eller med Puster; bortpuster. At afpuste Støv, Aske, o. s. v.

Afqvister, eller Qvister af, v. a. Kapper Qviste eller Grene af; stævner Træer. See Nucl. Latin. voc. *Decacumino.*

Afqvitter, eller Qvitter af, v. a. Afkorter et Forskud, eller en Gield, i Betalningen. Haandverksmandens Arbeidsløn blev afqvittet i hans Rente.

Afraaber, eller Raaber af, v. a. Afkalder ved Raaben. Med præp. fra. At afraabe een fra sit Arbeid.

Afraadelse (en) n. f. [af afraader.] Den Gierning at afraade.

Afraader, eller Raader af, v. a. Søger ved Forestillinger at hindre et Forsæt[...] telse; fraraader. Med og uden [...] At afraade noget. At afraade ee[...]

Afraadner, eller Raadner af, v. af ved Forraadnelse; falder hen og af Raaddenhed. Een Green paa T[...] ner af efter en anden.

Afragelse (en) n. f. [af afrager.] ning at afrage.

Afrager, eller Rager af, v. a.
1. Tager af med en Ragekniv. [...] Skæg af.
2. Slaaer eller hugger af med en Fart. At rage al Frugten af me[...]
3. Afgnaver overalt; gior skaldet ve[...] Vil du vove den sorte og hvide hist paa den steile Klint afrage Busker. Forf. i Sk. Vid. VI. 15[...]

Afragning (en) n. f. See Afrage[...]

Afraner, eller Raner af, v. a. [...] fraraner.

Afrapper, eller Rapper af, v. a.
1. Bringer noget til Ende ved at [...] skynde sig. Lad ham skrive det, hedst rappe det af.
2. Giver Rap; afpidsker; afrevser. [...] een dygtigen af.

Afrapser, eller Rapser af, v. a. [...] paa en hiaskende Maade; river en fra Haanden. Alt hvad han gior ser han af i en Hast.

Afrasper, eller Rasper af, v. a. T[...] af med et Raspejern eller Riveje[...] afraspet Stykke Farvetræ. [...] Brødkrummer.

Afreber, eller Reber af, v. a.
1. Afmaaler med Reeb; afdeler ved At afrebe en Byes Marker.
2. [I de gamle Love.] Fratager een Reebning; vinder den ulovligen mi[...] tilbage igien ved Maalereeb. O[...] sath, um hanum afrepæs. Va[...] III. 4. See og ib. 5. Cap. it. S[...] 10. og 13.

Afred (et) n. f. See Ævred.

Afredsmark (en) n. f. obsolet. [af Afred og Mark.] Den Bymark, hvor Avred er. (Moth)

Afregner, eller Regner af, v. a.

1. Det samme som Fraregner.

2. Afgiør en mellemværende Regning; giør Afregning; liqviderer. De have endnu ikke afregnet med hinanden.

Afregning (en) n. f. [af afregner.] En mellemværende Regnings Afgiørelse: Liqvidation. At giøre Afregning. At komme til endelig Afregning.

Afregningspenge n. f. [af Afregning og Penge.] Den Sum Penge, som efter giort Afregning kommer een til Gode. See Forord. 24. Febr. 1734.

Afreise (en) n. f. [af afreiser.] Reisens Tiltrædelse fra et Sted; Bortreise. At haste med sin Afreise.

Afreiser, eller Reiser af, v. a. & n.

1. Lægger et Stykke Vei tilbage paa Reisen. I Dag har vi faaet et godt Stykke Vei afreist.

2. Tager reisende afsted; begiver mig paa Reisen. Han er længe siden afreist herfra.

3. Er færdig eller klar med Reisen; holder op at giøre Reiser. Han faaer aldrig afreist.

4. [Figurligen.] Siger Verden Farvel; døer. Bruges i gemeen Tale. Han ligger meget syg, og er færdig at reise af.

Afrender, eller Render af, v. n. Løber ilende afsted; render bort. See! hvor han render af.

Afrenser, eller Renser af, v. a. Tager Skarn eller Ukrud fra; giør gandske reen. At afrense Kornet. At afrense en Have.

Afrensning (en) n. f. [af afrenser.]

1. Den Gierning at afrense.

2. Det som afrenses; Afryd. Afrensningen af Kornet.

Afrettelse (en) n. f. [af afretter.] Den Gierning at afrette.

Afretter, eller Retter af, v. a.

1. Øver i visse Kunster; oplærer i visse Øvelser. Bruges fornemmeligen om lærvillige Dyr og Fugle, men undertiden ogsaa om Mennesker, da Bemærkelsen ikke altid er god. At afrette Hunde og Falke til Jagt. At være vel afrettet paa allehaande Skielmstykker.

2. [I ældre Skrifter.]

a) Afgiør en Tvistighed ved Lov og Ret. Om swa skeer, (at) then Sag here forinnen ey kand affrettes eller formyndes. D. Mag. IV. 187.

b) Undertiden findes det brugt i Steden for Henretter.

Afrevner, eller Revner af, v. n. gaaer af, eller falder af, ved at revne. Kalken er revnet af.

Afrevser, eller Revser af, v. a. See Afstraffer.

Afribber, v. a. [formodentl. af Germ. abrupfen.] Afriver; afpiller. (Langebek.) At afribbe Feder, Timian, Spinat, etc.

Afrider, eller Rider af, v. a.

1. Fordærver eller lægger øde ved Ridt. En gammel afreden Hest.

2. Overgaaer een i at ride; sætter een tilbage i Ridtet. At afride een under Veis.

3. [I Markeskielssager.] Afgrændser eller afmaaler ridende. At afride et Markeskiel.

Afrider, eller Rider af, v. n.

1. Tager afsted til Hest; rider bort. Og giorde dennem glade, siden Kongen reed af. Hvitf. Kr. i J. Grands Hist. 9. S.

2. Holder op at ride. Om en Times Tid faaer han afredet.

Afrids (et) n. f. [af afridser.]

1. Udkast til et Maleri, og især til en Bygning; en ridset Model. At giøre Afrids til et Huus, en Have, etc.

2. En ridset Copie; en Aftegning. At tage et Afrids af en Fæstning.

Afridser, eller Ridser af, v. a. Giør Udkast til noget, eller tager Gienpart af, ved at ridse. At afridse Modellen til et Skib. At ridse een af.

Afridsning (en) n. f. [af afridser.]

1. Den Gierning at afridse.

2. Det samme som Afrids.

3. [Figurligen.] Beskrivelse. At giøre Afridsning paa en Persons moralske Egenskaber.

Afrinder, eller Rinder af, v. n. Falder rindende ud eller ned af; rinder bort. Vand, som slaaes paa en Gaas, rinder af igien.

Afringer, eller Ringer af, v. a. Affalder ved at ringe. Den vagthavende Officeer skal, saasnart den forbigangne Vagt afringes, antræde Vagten. Frid. V. Søkrigsart. §. 702.

Afrivelse (en) n. f. [af afriver.] Den Gierning at afrive.

Afriver, eller River af, v. a.

1. Splitter noget sammenhængende ved at rive; Kommer noget til at gaae af ved at rive. Bruges og figurligen. Stormen har revet Huustaget af. At rive en Alen Klæde af. At rive Huden af ved at kløe sig. Ogsaa den Province var bleven afreven fra sit gamle Hovedrige. Mallings Handl. 115. S.
2. [I Muurmesterkunsten.] Jævner, glatter og afpudser. At rive en Muur af.
3. [I Landvæsenet.] Afrydder Ager eller Eng med en Rive; bortrydder med Rive. At afrive en Kornager. At afrive Høet paa en Eng.
4. Giør noget af i en Ruf. Bruges især om den hiaskende eller sluddervorne. At afrive sin Gierning. At rive en Prædiken af.

Afriver (en) n. f. [af sit verbo.] En som river Hø eller Straa sammen af Eng eller Ager.

Afrivning (en) n. f. See Afrivelse.

Afroder, eller Roder af, v. a.

1. Ødelægger ved Omroden; roder bort. Bruges især om Sviin.
2. Holder op at rode. Bruges ofte i gemeen Tale figurligen om dem, der ei kan holde op at nysle med noget. Han faaer aldrig afrodet i sine Penge, Papirer, &c.

Afroer, eller Roer af, v. a. & n.

1. Bryder i tu ved at roe. At roe en Aare af.
2. Overgaaer i at roe; kommer fortere end en anden i at roe. Vi afroede alle de andre Baade, og kom først i Land.
3. Tager roende afsted. De afroede sildigen herfra.
4. Er færdig med at roe; holder op at bruge Aarerne. Førend Vinden blæser i Seilene, faae vi ikke afroet.

Afrøger, eller Røger af, v. a. Tømme[r] at røge; udsmøger. At afrøge en Pibe T[obak]

Afrømmer, eller Rømmer af, v. n. [...] rømmende bort; undviger. Arrestant[en er] afrømt.

Afrokker, eller Rokker af, v. a. & n.

1. Tager noget af ved at rokke det frem o[g til]bage. At rokke et Søm af.
2. Gaaer rokkende afsted. Han er kun s[...] Fods, og rokker af, som han kan.

Afrubber, eller Rubber af, v. a. Tag[er af] ved stærk Gniden. (Moth)

Afruller, eller Ruller af, v. a. & n.

1. Tager det af, som var rullet paa, ved a[t rulle] det tilbage igien. Tøiet ligger ikke gl[at] om Rullestokken, og maa derfor rull[es af] igien.
2. Er færdig med at rulle Klæder; holder [op at] bruge Rullen. Pigerne have endnu ik[ke af]rullet.
3. Triller af; ruller bort. Den ene [S...] Gierdet ruller af efter den anden.
4. Kommer agende fort; kiører afsted. B[ruges] i gemeen Tale. Hvor Veien var god[, af]rullede vi ret godt af.

Afrulter, eller Rulter af, v. n. Kiører somt og besværligen afsted. Bruges [i] daglig Tale. Nu skal vi til at ru[lte af] igien.

Afrunder, eller Runder af, v. a. Passer af; giør rund. At afrunde noget ef[ter en] Cirkel.

Afrunding (en) n. f. [af afrunder.]

1. Den Gierning at afrunde.
2. En rund afpasset Dannelse. Oven [...] en Spidse, men neden til en Afrundi[ng].

Afrusker, eller Rusker af, v. a. Tager [af ved] at ruske; afriver. At afruske eens [...] haar.

Afruster, eller Ruster af, v. n. Forga[aer af] Rust. Forgyldning afruster ikke.

Afryd (et) n. f. [heder i Bondesproget [...] eller Ored; af afrydder.]

1. Alt det som afryddes; Afrensning. A[...] Afrydet fra Kornet.

2. Den Levning af Foderet, som Qvæget har vraget, og vil ikke æde. Hesten giør Afryd.

Afrydder, eller Rydder af, v. a.
1. Renser ved at rydde; giør ryddelig; bortrydder. At afrydde en Mark. Strømmen afrydder Grunden. Oecon. Mag. V. 92. At afrydde Steen, Tidsel, Ukrud, &c.
2. [I Tømmermandskunsten.] Hugger det groveste af Byggetømmeret. At afrydde en Tømmerstok.

Afrydning (en) n. f. [af afrydder.]
1. Den Gierning at afrydde.
2. Det samme som Afryd i 1ste Bemærkelse.

Afryger, eller Ryger af, v. a. Lader uddunste ved sagte Ild. Bruges i Chymien. At afryge Vand.

Afryger, eller Ryger af, v. n. Bruges ikkun i daglig Tale, og bemærker:
1. Gaaer op i Røg; afbrænder. Mit Huus røg af i sidste Ildebrand.
2. Farer af som en Røg i Luften; flyver af. Huustaget røg af i en Storm.
3. Spiller Bankerot. Den Kiøbmand ryger nok af med det første.

Afrykkelse (en) n. f. [af afrykker.] Den Gierning at afrykke.

Afrykker, eller Rykker af, v. a.
1. Tager noget af ved at rykke; bortrykker. At afrykke et Træ, et Blomster, &c.
2. Det samme som Rykker over. At rykke en Traad af.
3. Han er rykket af. Siges i daglig Tale figurligen om een, som er kaldet fra Verden.

Afrykning (en) n. f. See Afrykkelse.

Afryster, eller Ryster af, v. a.
1. Kommer noget til at gaae eller falde af ved at ryste; bevæger en Ting saa hæftigen, at en Deel deraf skilles derfra. At afryste Æblerne paa Træet.
2. Skiller sig af med noget ved at ryste sig. Hesten rystede Halskobbelet af.

Affabler, eller Sabler af, v. a. Hugger af med Sabel. At affable eens Hoved.

Affadler, eller Sadler af, v. a.
1. Tager Sadelen af. At affadle en Hest.
2. Er færdig med at sadle. Bruges absolute, og helst figurligen, om den, der længe gaaer og nysler, førend han kan komme til Ende med noget. Han faaer aldrig affadlet.

Affækker, eller Sækker af, v. n. Siges til Søes om et Skib, som ei kan holde Fart med de andre, men maa blive tilbage. De som i Slaget fra Fienden vige eller affække. Frid. IV. Søart. §. 115.

Affældelse (en) n. f. [af affælder.] Den Gierning at affælde.

Affælder, eller Sælder af, v. a. Renser noget ved at lade det gaae igiennem et Saald; adskiller ved at sælde. At affælde Korn, Meel, &c. At affælde Klidet, Avnerne, &c.

Affælding } **Affældning** } (en) n. f. [af affælder.]
1. Det samme som Affældelse.
2. Det som sældes fra; Klid og Avner.

Affælger, eller Sælger af, v. a.
1. Bortsælger gandske; udsælger. Da jeg kom paa Auctionen, var Alting affolgt.
2. Er klar og færdig med Udsælgningen; holder op at sælge ud. Bruges absolute i daglig Tale, helst om forarmede Kiøbmænd og andre, som enten allerede have spillet, eller ere nær ved at spille, Bankerot. Denne Kræmmer har nu næsten affolgt.

Affænker, eller Sænker af, v. a. & n. Fortsætter en i Arbeid og Bygning optagen Malmgrube lagterviis ned i Dybet; afdyber. Bruges ved Bergverkerne. At skurke og affænke efter Jernmalm. See Forord. 9. Jan. 1736. §. 1.

Affænkning (en) n. f. [af affænker.]
1. Den Gierning at affænke.
2. Det Dyb, som vindes ved at affænke. See bemældte Forord. ib.

Affæt (et) n. f. [af affætter.]
1. Det krumvoxne eller krumdannede Stykke Træ i en Plov, af Skabning omtrent som et omvendt Latinsk S, hvis øverste Ende holdes paa af Plovmanden med venstre Haand, og i hvis nederste Ende Løbet tillige med Plovjernet er fæstet.

2. Et

2. Et med Jord forhøiet, og med Dæler indfattet, Urtebed, eller Rabat i en Have. (Moth)
3. Undertiden bruges det i Steden for Affats i 1ste Bemærkelse.

Affætlig, adj. [i Steden for Affættelig, af affætter og lig.] Som lader sig sælge eller affætte; som har Afgang eller Aftræk. Affætlige Varer. Affætlige Bøger.

Affætlighed (en) n. f. [af affætlig.] Den Egenskab at være affætlig. Varers Affætlighed beroer meget paa deres Godhed.

Affætning (en) n. f. [af affætter.]
1. En af Naturen, eller ved Kunsten, anbragt Slætte paa et brat Sted. En Affætning paa et Bierg. En Affætning i en Have.
2. Det Sted paa en Trappe, hvor Trinnene ere afbrudte ved et plat udgaaende Stykke Gulv. Item den Deel af en Hovedbygning, som skyder sig noget længere ind, end Resten. En lang Trappe bør for Mageligheds Skyld have een eller flere Affætninger. Muren har trende Affætninger, den ene midt paa, og de to andre der oven over.
3. En liden Udbygning ved en Hovedbygning. Projectura. Han giorde Affætninger uden omkring Huset. 1. K. VI. 6.
4. Varers Afgang; Aftræk; Debit. Disse Varer have god Affætning.
5. I Lovkyndigheden bruges det undertiden i Steden for Seqvestration. Indførsels eller Affætnings Forretninger udi Løsøre. Schous Udt. af Forord. VI. 227. S.

Affættelse (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at affætte. Lader sig bruge i de samme Tilfælde, som Stammeordet; men høres dog oftest i følgende Bemærkelser:
1. Det samme som Affætning i 4de Bemærkelse.
2. Den Gierning at skille een ved hans Embed. En Embedsmands Affættelse.
3. [I ældre Skrifter.] Forringelse i Taxt eller Værdi; Nedsættelse i Priis. Myntens Affættelse.

Affætter, eller Sætter af, v. a.
1. Tager noget, som staaer oppe paa et Sted, og sætter det ned; afløfter og nedsætter. At sætte sin Byrde af.
2. Sætter noget hen for sig selv i Sted. Bønderne skulle Tienden paa hver Ager. D. L. II. 23. 5
3. Sætter noget hen i Forvaring Brug. Med præp. til. At sætt Penge af til en Bygning.
4. Lader en Person eller Ting, som n stige eller komme af. Skippere Deel Folk og Gods af under Veis
5. Sætter i Fart; sætter afsted. Bøssel af.
6. Sætter i Orden; opstiller. En Hær. Mallings Handl. 359. S.
7. Støder af Sadelen; kaster af. H Rytteren af, da den sprang over
8. Skiller een ved sin Værdighed eller At sætte en Embedsmand af.
9. Bortforhandler; udsælger; debite Varer staae ikke til at affætte.
10. [I Landvæsenet.] Lader staae urø den eller Ploven. At sætte en Bo Tørvemose.
11. [I Lovene og Lovkyndigheden.] fraværende Arvings eller Creditors Andeel i Forvaring hos tredie Man L. V. 14. 36. 43.
12. [I Vundlægekunsten.] Skiller e Lem fra Legemet ved Hielp af Instrumenter. At sætte en Arm
13. [I Landmaaleriet.] Aftegner e Sted paa Kartet, eller afmærker et opmaalt Land efter Kartet. D paa. At affætte Byens Marke Kart. At affætte en Byes Gra Marken efter Kartet.
14. [I de frie Kunster.] Afbilder; afgyder; 2c. At sætte een af i At affætte Grundridset til en Ca
15. [I Bogtrykkerierne.] Fuldende gen. Dette Stykke af Haandskrif affat, men ikke aftrykt endnu.
16. [I Styrmandskunsten.] Antegn Instrumenter giort Jagttagelse. den beholdne Curs i Logbogen. Søkrigsart. §. 708.

Mineralogien.] Efterlader sig noget ved
nemfarten. De flydende og flygtige Sal-
pløse Ertserne og føre dem med sig igien-
Biergene, men afsætte dem i de Gange,
de trænge ind. See Brünichs Mine-
Fort. 19. S.
gamle Love og Skrifter.]
forringer i Taxt; nedsætter i Priis eller
ærdi. Gaarde, som ere satte for høyt
a Landskyld, maae igien afsættes. Chr.
V. R. L. Landl. B. 1. Cap. At afsætte
ønten. See D. Mag. V. 250. og
oitf. Kr. 858. S.
sætter tilside; slaaer af Sindet. Aff-
thendes all Kommer och Sorrig. D.
ag. I. 190.
r, eller Sætter af, v. n.
er sit Løb fra et Sted; tager afsted. Bru-
aade til Lands og Vands; med præp.
Hestene satte af fra Veien, og an imod
akke. At sætte af fra Landet med
en.
r ilende afsted. Da han kom til Hest,
han af som en Lynild.
er af i Steilhed; gaaer ud som en Af-
ng. Høiere op begynder Bierget at
af, og blive mindre steilt.
er af i Hæftighed; sagtes; stilles. Vin-
Kulden, &c. begynder at sætte af.
er af. Bruges egentligen ikkun om Qvæg,
vinder ind eller binder op; deels abso-
deels med præp. paa. — Paa denne
e Fælled sætter Qvæget af. Køerne sætte
er Dag af paa Huldet, Mælken, &c.
tter af sig. Skæmmer sig; bliver ma-
Bruges ligeledes helst om Qvæg.
r, eller Sagler af, v. n. Holder op
gle. Bruges i daglig Tale ikke allene
glende Børn, men og om gemene Folk,
søle og nøle i Kroerne. Naar Bønderne
e til Marked, faae de aldrig afsaglet.
(en) n. f. [af afsiger.] Det som er i
Folkemunde; Ry og Rygte; almindelig
n. Derom gaaer vide Afsagn.
brev (et) n. f. inus. [af afsiger og
v, eller rettere, af Germ. Absagsbrief.]
Et Undsigelsesbrev; et Feidebrev. See
Hvitf. Kr. 670. S.

Affalter, eller Salter af, v. a. Salter til
Pas, eller med Maade. Denne Fisk er vel
afsaltet.

Afsakker, eller Sakker af, v. n. See Af-
sækker.

Afsamler, eller Samler af, v. a. Sanker
noget tilsammen fra andet; udpiller. At
afsamle alle ormstukne Erter.

Afsanker, eller Sanker af, v. a. See Af-
samler.

Afsats (en) n. f. [af afsætter, eller rettere, af
Germ. Absatz.]
1. Det samme som Afsætning i 1ste og 2den
Bemærkelse.
2. Varers Debit eller Afgang. See Afsæt-
ning, Afsættelse, Aftræk.

Afsavelse (en) n. f. [af afsaver.] Den Gier-
ning at afsave.

Afsaver, eller Saver af, v. a. Skærer af
med en Sav. At afsave et Træ. At save
en Kievle af.

Afsavn (et) n. f. [maaskee i Steden for Of-
savn, af Isl. *of*, nimis, og Savn.] Den
Forlægenhed, som man sættes i, ved Tab
eller Mangel af en gandske uundværlig Ting.
Ikke at have Vand i en Gaard, er et stort
Afsavn.

Afsavning (en) n. f. [af afsaver.]
1. Det samme som Afsavelse.
2. Det som gaaer til Spilde ved Savningen;
Savspaane.

Afseende (et) n. f. [af afseer] Det samme
som Afsigt eller Hensigt. Forekommer siel-
den.

Afseer, v. a. [af seer.]
1. Lader af at see paa; lader gaae sig af Øie-
syn. Bruges sielden uden i Selskab med
kan og ikke (eller et andet sligt adverb.)
og i det Tilfælde, at man ei kan undvære
en kier Persons eller Tings Nærværelse.
Forældrene kan ikke afsee dette Barn.
2. Udsøger; udseer. Høres sielden. At af-
see sig Klæde til en Kiol.

3. Seer forud langt hen i Tiden. Jeg afseer ingen Ende paa min Elændighed, ingen Redning for mig.

Afseiler, eller Seiler af, v. n.

1. Gaaer til Seils; bortseiler. Skipperen er allerede afseilet.
2. Gaaer svaiende afsted. Bruges kun i gemeen Tale. See! hvor hun seiler af.
3. Siger Verden Farvel; døer. Bruges ligeledes ikkun i daglig Tale. Han er meget syg, og nær ved at seile af.

Afseiling (en) n. f. [af afseiler.] Det samme som Bortseiling.

Afsendelse (en) n. f. [af afsender.] Den Gierning at afsende; Bortsendelse.

Afsender, eller Sender af, v. a. Lader en Ting eller Person afgaae; bortsender. At afsende et Brev, et Bud, ꝛc.

Afsender (en) n. f. [af afsender.] En som afsender. Med en af Afsenderen underskrevet Anmældelse. Schous Udt. af Forord. VI. 165. S.

Afsending (en) n. f. See Afsendelse.

Afsidder, eller Sidder af, v. n. Stiger af Hesten. Bruges ikke sielden i daglig Tale blant gemeen Mand, da præp. af altid følger bag efter verbum; f. Ex. Vær saa god og sid af.

Afsidder (en) n. f. [af præp. af, ɔ: afsides, og Sidder ɔ: en Opsidder eller Beboer.] Det samme som Afbygger.

Afside (en) n. f. [af præp. af og Side.]

1. Et fra Bygden, eller den almindelige Landevei, afliggende Sted; en Afkrog eller Udkant. At boe paa en Afside af Landet. At forlade Landeveien, og kiøre hen til en Afside.
2. Et fra Selskabet afsondret Sted; Eenrum. Verten kaldte een af Giesterne hen til en Afside.

Afsides, adv. [af Afside.]

1. Paa et langt fraliggende Sted, hvor ingen almindelig Gang eller Fart er til; hen ved en Side af Alfarveien. Bruges med adskillige præpos. og adverb. loci, saasom fra, ud, hen, ꝛc. At boe afsides fra alle Folk. Stien løber afsides hen eller ud.
2. Paa et adskilt Sted; i Eenrum. At g afsides for at tale sammen.
3. Undertiden bruges det i Sammensætni ligesom et Adjectiv, og bemærker: som ligg eller gaaer til en Afside; f. f. Ex. Afsidesst Afsidesvei, Afsidesspring, o. s. v.

Afsieler, v. a. [af part. priv. af og Siel

1. Skiller ved Livet; giør livløs. Bruges me i Poesie. Hist Vandene i overskyllend' Fl afsielede hvert Dyr paa Jorden. Forf. Sk. Vid. IV. 28.
2. Et afsielet Legeme, ɔ: et dødt Legeme; Liig. Bruges i Gravskrifter, Liigtaler, ꝛc.

Afsielse } (en) n. f. [af afsier.] Den Gie
Afsien } ning at afsie; Frasien.

Afsier, eller Sier af, v. a. Renser ved Hie af en Si; frasier. At sie Melken af. Afsiet Havresuppe.

Afsigelse (en) n. f. [af afsiger.]

1. Den Gierning at afsige. Lader sig brug samme Tilfælde, som Stammeordet.
2. En Dom eller Kiendelse; Afsigt. Det blive ved hans Afsigelse. See og Hv Kr. 709. S.

Afsiger, eller Siger af, v. a.

1. Forkynder offentligen af Domstolen; frem ger for Retten. At afsige en Dom.
2. Erklærer, at man ei vil have mere med en Ting at skaffe; afsværer; fornægter. M en her behøvedes det — at han maatte gan afsige sit Kietteri. K. S. Sk. III. 69. At af sige sine Smaalyster. Mallings Handl. 52. S.
3. Erklærer een offentligen for min Fiende; un siger. Bruges nu omstunder ikkun i den T lemaade: en afsagt Fiende, ɔ: en offentli gen erklæret Modstander, en aabenbar Fiende.
4. Kalder en Tilsigelse tilbage igien; afbestille det foranstaltede. At lade den ansagte B fordring afsige.
5. [I ældre Skrifter.]
   a) Afviser med Nei; giver Afslag. Hun afsagde alle sine Beilere og Friere. Ve dels Kr. 66. S.
   b) Giør Tilsagn paa; aftaler. Slog hand N. N. ihiel udi en fri afsagt Kamp. Vedels Kr. 30. S.

c) Af-

Affiger Ret, it. Affiger for Ret,
ler Affiger for en Ret, ɔ: affiger Dom;
mmer. See D. Mag. I. 319. it. D.
ɔbhift. II. 562.
iger sig, eller Siger sig af. Erklærer
vit og fri for noget; siger sig fra. Dat-
maa ingenlunde sige sig af Faderens
gemaal. D. L. III. 17. 38. See og Hvitf.
730. E.
iger sig med, eller Siger sig af med.
iger sig Ansvar for, eller Rettighed til,
ing. At sige af med Borgen. See D.
23. 5. At sige sig af med sit Embede.
sige Dommen af. Bruges undertiden
eden for: at dømme om noget i en af-
nde Tone. De sige Dommen af lige-
et Orakel. Daarl. Berømmelse. 136. S.
(en) n. f. [af affiger.] Bruges fornem-
gen i Lovene, og bemærker i Almindelig-
en affagt Dom eller Kiendelse; men i
deleshed:
Dom, som affiges af Commissarier eller
ordentlige Dommere. See D. L. I. 5.
og I. 6. 14.
fra vore ordentlige Retter til Syn og
ndskning, eller andre deslige Forretnin-
udnævnte Mænds afgivne Eragtning.
D. L. I. 6. 2. og VI. 14. 14.
over Udlæg paa Skifte, eller i Opbud
Indførsel, lovligen fluttet Forretning.
D. L. I. 24. 34.
ertiden bruges det i Steden for Affigelse.
r Dommens Affigt. Krigsr. Instruct.
5.
(en) n. f. [af affeer, eller rettere, af
m. Absicht.] Bruges undertiden i Steden
Henfigt, eller Diemærke, som er be-
Naar man anseer hans Ustadighed og
e verdslige Affigter. K. S. Skr. III. 63.
lse (en) n. f. [af affigter.] Den Gier-
at affigte.
er, eller Sigter af, v. a. Renser ved
p af en Sigte; frafigter. Vel affigtet
l.
ning (en) n. f. [af affigter.]
famme som Affigtelse.

2. Det som gaaer fra ved Sigtningen; Klid og
Saaer.
Affindig, adj. [af part. priv. af og Sind.].
1. Som er gaaen fra Vid og Sands; galen.
Dersom Husbonden, eller Hustruen, bliver
affindig, da maa deres Egteskab derfor ikke
adskilles. D. L. III. 16. 16.
2. Undertiden bruges det i Steden for Ufor-
nuftig. Den (Rygen) laae nedsiunken i det
styggeste Afguderi og den affindigste Overtro.
Forf. i Sk. Vid. VII. 161.
Affindigen, adv. [af affindig.] Paa gal
Mands Viis; paa en affindig Maade. At
bære sig affindigen ad.
Affindighed (en) n. f. [af famme Adjectiv.]
Den Tilstand at være affindig; Galenskab.
Hans Vrede gik til Affindighed.
Affiver, eller Siver af, v. n. Rinder lang-
somt bort af; aflækker. Alt det Vand, som
stod i Karret, er affivet.
Affkaber, v. a. [af skaber.] Bruges under-
tiden i Steden for Vanskaber, som er
bedre.
Affkæfter, eller Skæfter af, v. a. Løser Skæf-
tet af Løbet paa et Skydegevær. At affkæfte
en Flint, Pistol, ꝛc.
Affkæller, eller Skæller af, v. a.
1. Giør reen eller fri for Skæl; skraber Skæl
af. At affkælle Fisk.
2. Skælles af. Siges i daglig Tale om alt
det, som gaaer fliseviis af, ligesom Skæl.
Kalken paa Væggen, Huden paa min Haand,
skælles af.
Affkærelse (en) n. f. [af affkærer.] Den Gier-
ning at affkære.
Affkærer, eller Skærer af, v. a.
1. Skiller ad med et skærende Redskab; over-
skærer. At skære et Træ af med en Sav.
2. Afpudser ved at skære. It. bortskærer. At
skære fine Negle af. At skære en Vorte af.
3. Skiller en Deel fra det Hele ved at skære;
afkapper. Bruges figurligen i adskillige Til-
fælde. At skære et Stykke Brød af. Vi
have affkaaret det korte E, som en unyttig
Hale, i Skriver, Rimer, ꝛc. Forf. i Sk. Vid.
VI. 132. En fra Cirkelen affkaaren Bue.

4. Afpasser eller danner ved at ſkære. At ſkære noget knapt, rundt, glat, ꝛc. af.
5. Giør usammenhængende; afbryder. En fra den øvrige Biergſtrækning afſkaaren Klippe. Ertsgangen bliver fordrummet, næſten ukiendelig og afſkaaren. K. S. Sk. XI. 157.
6. Forhindrer; formener; betager. At afſkære Fienden Paſſen, al Tilførſel, ꝛc. At afſkære een alt Haab om noget.
7. [I Lovene.] Afmeier Sæd ulovligen paa en andens Ager; begaaer Afſkyrd. See D. L. VI. 15. 7. og 8.
8. [I Krigsvæſenet.] Hindrer en Deel Tropper eller Skibe fra at blive ſamlet og forenet med den øvrige Armee eller Flaade. Med præp. fra. Proviantſkibene bleve afſkaarne fra Orlogsflaaden.
9. [I de gamle Love.]
a) Afhøſter Sæd; afmeier. Tha ſkal bidæ til korn ær afſkoræt. Sk. L. IV. 10.
b) Straffer en Misdæder med eet eller andet Lems Afſkærelſe. Tha ſkal øræ afſkiæræ ællær late hudſtrykæ. ib. IX. 15.
c) Begaaer Afhug paa een, ved at ſkære et Lem af ham. See Vald. S. L. II. 4, 5, 6 og 7.
10. Afſkaaren [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker:
a) Steil; afbrudt. Bierget er paa alle Sider brat og afſkaaret ſom en Kegle.
b) En knap afſkaaren Stiil, ɔ: en kort, eller i korte Ord affattet, Skrivemaade. See Oecon. Mag. V. 390.
11. Afſkærer ſig. Siges i Bergverkskunſten om en Metalaare eller Ertsgang, ſom afbrydes ved en mellemløbende fremmed Bergart. See K. S. Skr. XI. 156.
12. At Afſkære Livets Traad. En poetiſk Talemaade, ſom har ſin Oprindelſe af de Gamles bekiendte Fabel om Parcerne.

Afſkaffelſe (en) n. f. [af afſkaffer.] Den Gierning at afſkaffe.

Afſkaffer, eller Skaffer af, v. a.
1. Sætter fra Embed eller Beſtilling; giver Afſked. At afſkaffe de gamle Betiente, og indſætte nye i deres Sted.
2. Fører af Brug; ophæver. At afſkaffe en Skik, ꝛc. At afſkaffe ſin Huushol
3. [I ældre Skrifter.] Afvender; bor Jeg afſkaffede min Moders Bluſel. Kr. 65. S.

Afſkager, eller Skager af, v. a.
1. Giør et Tov løſt og frit i ſin Fart, ſ i Bekneb. Bruges til Skibs. Men fo ſkal han have Katten afſkaget, at A uden Tids Spilde kand blive haget, ꝛc. V. Søkrigsart. §. 436.
2. Det ſamme ſom Afſkietter. (Langebe

Afſkakker, eller Skakker af, v. a. ſkak af; giør ſkak. En afſkakket Stilki for Enden afſkakket Brandrør.

Afſkakrer, eller Skakrer af, v. a. Af ler een noget paa Jødeviis; afſurer een i Handel. At ſkakre een noget af.

Afſkaller, eller Skaller af, v. a.
1. Tager Skallen, eller det yderſte, af afpiller. At afſkalle et Æg.
2. Skalles af. See Skælles af unde ſkæller.

Afſkalling } (en) n. f. [af afſkaller.]
Afſkalning }
1. Den Gierning at afſkalle.
2. Det ſom afſkalles; Skal. See Co Etymol. Lat. voc. *Putamen.*

Afſkatter, eller Skatter af, v. a. Aftr under Navn af Skat; klemmer een nog Pungen. Han ſkattede Borgerne ſtore af. Hvitf. Kr. 152. S.

Afſkav (et) n. f. [af afſkaver.]
1. Alt det ſom afſkaves; Afſkrab.
2. [I ældre Skrifter.] Fiilſtøv, Smedeſ og deslige. See D. Mag. I. 167.

Afſkaver, eller Skaver af, v. a. Tag ved at ſkave; afſkraber. At ſkave Barke paa et Træ.

Afſkavning (en) n. f. [af afſkaver.]
1. Den Gierning at afſkave.
2. Det ſamme ſom Afſkav.

Afſked (en) n. f. [af afſkeder.] Bem egentligen Skilsmiſſe, Bortgang eller reiſe, men bruges dog meeſt nu omſtun følgende Tilfælde;

1. Ti

2. Tilladelse eller Befaling, at forlade sin Forbestilling eller Tieneste. Denne Bondekarl har faaet sin Afsked fra Godset. Da Herren mærkede sin Tieners Utroskab, gav han ham strax Afsked.

3. Bevilget eller anbefalet Forløvelse fra en offentlig Betiening. At begiere, tage, faae sin Afsked som Embedsmand.

4. Et Afskedsbrev; et Pas. At skrive eens Afsked. At forevise sin Afsked.

5. Afskedshilsen; Farvel. I dette Fald hedder det altid: tager Afsked, som bruges med og uden præp. fra eller med, og bemærker:

a) [Egentligen] Byder Farvel. Gesandten har taget Afsked fra Hoffet. Han tog ikke Afsked med nogen, førend han reisde.

b) [Figurligen] Forlader eller gaaer bort med alle. Ret nu tager Dagen Afsked. Ret og Retfærdighed har taget Afsked fra dette Land.

c) Tager Afsked fra Verden. Siger Verden Farvel; døer.

5. Endeligt; Død. Da han mærkede, at hans Afsked var forhaanden, giorde han sit Testament.

6. [I Lovene.]

a) En Afsigt af Overkiøbmænd, eller andre saadanne Rettens Underhandlere, som ei ere rette Dommere. See D. L. I. 6. 3.

b) En Dommers Kiendelse paa en under Hovedsagen indløbende Bisag; Interlocutorium. See Forord. 17. Mai. 1690.

7. [I ældre Skrifter.] Den Beslutning, som tages, og i Pennen forfattes, paa et offentligt Møde. En Landdags eller Rigsdags Afsked.

8. Til Afsked, ɔ: ved den Tid eller Stund, da man tager Afsked; ved Skilsmissen eller Afreisen. Bruges adverbialiter.

Afskeder, v. a. [af Moesog. *skaidan*, at adskille, separare, hvoraf man og har *afskaidan fik*, at skilles ad, discedere.] Det samme som Afskediger, hvilket nu omstunder er mere brugeligt.

Afskedigelse (en) n. f. [af afskediger.] Den Gierning at afskedige; Afskedsgivelse.

Afskediger, v. a. [af afskeder.]

1. Giver Afsked; forløver. At afskedige en Embedsmand, en Soldat, en Tiener, &c.

2. Affærdiger med Besked. At afskedige et kongeligt Sendebud med skriftligt Svar.

3. [I ældre Skrifter.] Giør en endelig Aftale eller Afsked om noget. Det blev saaledes afskediget imellem dem, at &c.

Afskeds [genitiv. af Afsked.] Bruges i mange Sammensætninger som et Adjectivum. f. E. Ex.

a) Afskedsbrev (et) n. f. See Afskedspas og Afskedsskrivelse.

b) Afskedsdag (en) n. f. Den Dag, paa hvilken man tager Afsked. It. Dødsdag.

c) Afskedsdigt (et) n. f. En til Afsked forfattet Æredigt.

d) Afskedsdrik (en) n. f. En Drik til Afsked.

e) Afskedsgiestebud (et) n. f. Et Giestebud, som holdes til Afsked.

f) Afskedsgilde (et) n. f. See Afskedsgiestebud.

g) Afskedsgivelse (en) n. f. [af den Talemaade: giver Afsked.] Den Gierning at give Afsked; Bortladelse; Forløvelse. See Nucl. Latin. voc. *Dimissio*.

h) Afskedshilsen (en) n. f. En Hilsen, som aflægges til Afsked.

i) Afskedskys (et) n. f. Et Kys til Afsked.

k) Afskedsmaaltid (et) n. f. Et Maaltid, som gives eller holdes til Afsked.

l) Afskedsønske (et) n. f. Lykønskning til Afsked; et Farvel.

m) Afskedsord (et) n. f. Et Ord, som siges til Afsked. It. en Døendes sidste Ord.

n) Afskedspas (et) n. f. Et skriftligt Beviis paa eens Afsked eller Forløvelse.

o) Afskedsprædiken (en) n. f. En Prædiken, som holdes til Afsked.

p) Afskedsruus (en) n. f. En Ruus, som man drikker sig paa til Afsked.

q) Afskedssang (en) n. f. En Sang til Afsked.

r) Afskedsskrivelse (en) n. f. En Skrivelse til Afsked; en skriftlig Afskedstagelse.

f) Af-

t) Affskedsstund (en) n. f. Den Tid eller Stund, da man skal tage Afsked. It. Dødsstund.

t) Affskedstagelse (en) n. f. [af den Talemaade: tager Afsked.] Den Gierning at tage Afsked.

u) Affskedstale (en) n. f. En Tale, som holdes til Afsked.

x) Affskedstid } (en) n. f. See Affskedsstund.
y) Affskedstime }

Affskeier, eller Skeier af, v. n.

1. Holder en skæv Linie. At skeie af i Gangen, i Skrivningen, ꝛc.

2. Bøier af fra den rette Vei; afviger. Bruges baade egentligen og figurligen; med præp. fra. At affskeie fra Sandhed, Dyd, o. s. v.

Affskeiter, eller Skeiter af, v. n. Gaaer skævt paa sine Been. Bruges kun i gemeen Tale. See! hvor han gaaer og skeiter af.

Affskiber, eller Skiber af, v. a. Udfører eller afsender Varer til Skibs. At affskibe Landets hiemmeavlede Korn.

Affskienker, eller Skienker af, v. a. Skienker saa, at Karret gandske udtømmes. Al Vinen er affskienket.

Affskietter, eller Skietter af, v. a. Banker Skæverne af med et Skagetræ; renser ved at skiette. At affskiette Hør, Blaar, Hamp, ꝛc.

Affskifter, eller Skifter af, v. a.

1. Afdeler i visse Lodder eller Skifter. At afskifte en Arv, en Mark, ꝛc. efter de Deeltagendes Antal.

2. [I de gamle Love.] Lader en arveberettiget Person gaae ud af Fællig ved at skifte Boen. See Vald. S. L. I. 6. og 10. it. III. 13.

Affskikkelse (en) n. f. [af affskikker.] Den Gierning at affskikke.

Affskikker, eller Skikker af, v. a. Affender; affærdiger; bortskikker. At affskikke et Bud, et Brev, en Flaade, ꝛc.

Affskildrer, eller Skildrer af, v. a.

1. Afmaler en Person (især en Persons Ansigt) med naturlige Træk og Farver. At lade sig affskildre.

2. Aftegner. I denne tynde Jis — saaeligen affskildrede de skiønneste Figurer Landskab. K. S. Skr. III. 300.

3. Afbilder med Ord; beskriver naturlige affskildre Dyden, Lasterne, ꝛc.

Affskildring (en) n. f. [af affskildrer.] Gierning at affskildre.

Affskillelse (en) n. f. [af affskiller.]

1. Den Gierning at afskille; Fraskillelse.

2. Skilsmisse eller Afsked fra Verden; Min Affskillelses Tid er forhaanden.

Affskiller, eller Skiller af, v. a.

1. Affsondrer; fraskiller. Med og uden fra. Da skilde Moses tre Steder af Mos. IV. 41. Forvendte Tanker a fra Gud. Viisd. I. 3.

2. [I ældre Skrifter.] Forliger; bil Haffuer N. N. — den Trætte oc Kiff dis affskild oc foreenit, ꝛc. Hvitf 83. S.

3. Affskiller sig fra, eller Skiller sig a Affsondrer sig fra. Israels-Sæd affskil fra alle Fremmedes Børn. Nehem. I Skil dig af fra dine Uvenner. Si 14.

Affskinder, eller Skinder af, v. a. Afpin noget ved at skinde og skave; aftving Skinderi.

Affskiver, eller Skiver af, v. a. Af Skiver. At affskive et Brød, en Ost

Affskør (et) n. f. [af affskærer.] (Moth

1. Det som skæres fra; Affsnit; Skrældi

2. Det Hø, som slaaes anden Gang; slæt. Sicilimentum.

Affskokker, eller Skokker af, v. a. skokkeviis; aftæller i Skokke. At af Valnødder.

Affskolder, eller Skolder af, v. a.

1. Tager Haar, Fedre eller Hud af med Vand. At skolde et Svin vel af.

2. Det bruges og om Solen, naar de stærk Hede forbrænder Sæd eller Væxter.

Affskrab (et) n. f. [af affskraber.]

1. Det som skrabes af; Skrabeskarn.

2.

Alt hvad ſom intet duer; Udſkud. Det er kun Afſkrabet af Folk, man ſender ud af Landet.

Afſkrabelſe (en) n. f. [af ſamme verbo.] Den Gierning at afſkrabe.

Afſkraber, eller Skraber af, v. a. Tager noget af ved at ſkrabe; bortſkraber. At afſkrabe Bark, Sod, Skarn, ꝛc.

Afſkrabning (en) n. f. [af afſkraber.]
1. Det ſamme ſom Afſkrabelſe.
2. Det ſamme ſom Afſkrab i førſte Bemærkelſe.

Afſkræk (en) n. f. [af afſkrækker.] En ved Skræk foraarſaget Afſky. At ſtraffe en Misdæder til Afſkræk for andre. I Rom begaaes uden mindſte Afſkræk de groveſte Laſter i Mellemregieringen. Schytte. Stat. Reg. I. 111.

Afſkrækkelſe (en) n. f. [af ſamme verbo.]
1. Den Gierning at afſkrække; Fraſkrækken.
2. [I ældre Skrifter.] Det ſamme ſom Afſkræk. See Hvitf. Kr. 801. S.

Afſkrækker, eller Skrækker af, v. a. Afholder ved Skræk; fraſkrækker. Bruges gemeenligen med præp. fra. At lade ſig ved Truſler afſkrække fra ſit Forſæt.

Afſkrælder, eller Skrælder af, v. a. Renſer ved at ſkrælde; bortſkrælder. Et afſkrældet Æble. At ſkrælde det yderſte af.

Afſkrælding (en) n. f. [af afſkrælder.]
1. Den Gierning at afſkrælde.
2. Det ſamme ſom Skrælding.

Afſkræmmer, eller Skræmmer af, v. a. See Afſkyſer. Bruges ſielden.

Afſkrænter, eller Skrænter af, v. n. Glider af paa et ſkrænt Sted. Min Fod ſkræntede af paa Bakken.

Afſkrider, eller Skrider af, v. n. Gaaer ſtedſe frem; løber alſtille hen. Bruges allene om Tiden. Tiden ſkrider ſaa uformærkt af.

Afſkrift (en) n. f. [af afſkriver.] En ſkreven Copie; en ſkriftlig Gienpart. At tage Afſkrift af et Brev.

Afſkrivelſe (en) n. f. [af ſamme verbo.]
1. Den Gierning at afſkrive; Afcopiering.
2. Et Navns Udſlettelſe af Gieldsbøger, Reſtantsliſter, eller Mandtaller. See D. L. III. 1. 6.

Afſkriver, eller Skriver af, v. a.
1. Tager ſkriftlig Gienpart af noget; afcopierer. At afſkrive en gammel Haandſkrift.
2. Antegner en klareret Gield eller Pligt; udſletter en til Bogs anført Perſons Navn. At afſkrive en Bonde for betalte Skatter, ꝛc.
3. Giør en Ting om igien ved Skrivelſe; ſender en kaldet Perſon ſkriftligt Atterbud. Kongen haver uden al Tvivl ladet ham (Carolſtad) denne Gang ſkrive af, og givet hannem at forſtaae, at det var ikke beleiligt mere. K. S. Skr. III. 31.
4. Bringer noget, ſom ſkal ſkrives, til Ende. Bruges og abſolute. Han faaer neppe ſit Brev afſkrevet inden Poſtens Afgang. Endnu har han ikke afſkrevet.

Afſkrivning (en) n. f. [af afſkriver.]
1. Det ſamme ſom Afſkrivelſe.
2. Indſkrivelſe for et ringere Indſkud, end man før ſtod antegnet for. See D. L. IV. 6. 11.

Afſkrubber, eller Skrubber af, v. a.
1. Reengiør med en Skrubbe; tager noget af med en grov Børſte. At ſkrubbe et Gulv af. At afſkrubbe Skarnet paa en Tønde med en Karbørſte.
2. Tager det groveſte af med en Skrubhøvl. At afſkrubbe en Dæle, en Planke, ꝛc.
3. River et Arbeid fra Haanden. At ſkrubbe noget af i en Haſt.
4. Feier een af med grove Ord, eller med Prygl. Bruges i gemeen Tale. At ſkrubbe een dygtigen af.

Afſkruer, eller Skruer af, v. a. Vrider det tilſkruede tilbage igien; tager en Skrue af ved Omvriden. At afſkrue Laaget paa en Buddike.

Afſkubber, eller Skubber af, v. a.
1. Kommer en Ting til at gaae eller falde af, ved at gnide eller ſkubbe ſig paa noget. Heſten har ſkubbet Aaget af.
2. Undſlaaer eller unddrager ſig fra. Bruges helſt reciproce. Han ville gierne ſkubbe dette af ſig, om han kunde.

Af=

Afſkuſler, eller **Skuſler af**, v. a. Tager af med en Skuffe; bortſkuſler. At **afſkuffe** Gadeſkarnet.

Afſkuler, eller **Skuler af**, v. n. Gaaer med nedſlagne Øine ſom den der ſkammer ſig; gaaer ſkulende bort. (Moth)

Afſkulper, eller **Skulper af**, v. a. & n. Kommer en Vædſke til at løbe ud af, eller ſpringer ud af, formedelſt Skulpen. En ſtor Deel af Vinen i dette Anker er **afſkulpet**. Bær Mælkebøtten varligen, ſaa at Mælken ei **ſkulper af**.

Afſkum (et) n. f. [af **afſkummer**.] Bemærker egentligen aftaget Skum, men bruges kun figurligen, enten om en heel Samling af ſlette Folk (et ſkarns Pak) eller om et ſkarns Menneſke iſær (et Drog) i hvilket ſidſte Fald det og bruges ſom et Skieldsord. Det er ret et **Afſkum** af Folk, ſom boer i denne By. Han er ret et **Afſkum**.

Afſkummer, eller **Skummer af**, v. a. Tager Skum eller Fløde af; renſer ved at ſkumme. At **ſkumme Fløden af**. At **ſkumme** Fiſken vel **af**.

Afſkumper, eller **Skumper af**, v. a. & n. Kommer noget til at falde af, eller falder af, ved Støden og Skumpen. Kiør ſagte, at Pakkerne ei ſkal **ſkumpes af**. Kudſken ſidder ſaa yderligen paa Bukken, at han let kan **ſkumpe af**.

Afſkurelſe (en) n. f. [af **afſkurer**.] Den Gierning at afſkure.

Afſkurer, eller **Skurer af**, v. a. Reengiør ved at ſkure; bortſkurer. At **ſkure** Tinfadene **af**. At **afſkure** Pletterne paa Kiøkkentøiet.

Afſky (en) n. f. [af **afſkyer**.] En med Skræk og Modbydelighed blandet Ulyſt til at have noget med en Ting eller Perſon at giøre. Med præp. **for**. At fatte, faae, have, bære, **Afſky for** noget.

Afſkydelſe (en) n. f. [af **afſkyder**.] Den Gierning at afſkyde.

Afſkyder, eller **Skyder af**, v. a.

1. Lader et Skydegevær gaae løſt; ſkyder. At **afſkyde** en Bøſſe, ꝛc. At **afſkyde** en Kugle, en [...]
2. Kommer noget til at gaae eller Skud; nedſkyder; bortſkyder. [...] Haand **af**. At **ſkyde** Stænger paa et Skib.
3. Skyder eller ſtøder affted; bort og uden præp. **fra**. At **ſkyde** en Landet.
4. Kaſter eller ſmøger af. Snoge[n] ſin Ham **af**.
5. [Til Skibs.] Kommer et Tov ti[l] eller løbe ud; firer reent ud. [...] kerringen faſt med en Jernkiede, Ankertovet ei ſkal **afſkydes**, og A[...]
6. [I de gamle Love.] Giør en [...] gyldige Exceptioner, udygtig til [...] vis Lov eller Nævnd. Then [...] drap, **ſkiude af** thre og the [...] hanom gild æller ugild. Sk. L. [...] og Vald. S. L. II. 16. og III.

Afſkyelig, adj. [af **Afſky** og **lig**.]

1. Som opvækker Afſky; vederſ[...] **afſkyeligt** Menneſke. En **afſky**[...]
2. Meget modbydelig og væmmel[ig] den **afſkyeligſte** Ret, jeg i m[in] ſmagt. Schytte. Stat. Regier[...]

Afſkyeligen, adv. [af **afſkyelig**.] [...] ſkyelig Maade; vederſtyggel[...]ligen.

Afſkyelighed (en) n. f. [af ſa[...]

1. Den Beſkaffenhed at være af[...] ikke ſelv indſee ſin Gierning[...]
2. En Aarſag eller Anledning [...] en vederſtyggelig Ting. D[...] ſkyelighed at tænke paa ſl[...]

Afſkyende (et) n. f. inuſit. [...] ſamme ſom **Afſky**. See H[...]

Afſkyer, v. a. [af **ſkyer**.] [...] ſkyer ſom noget vederſty[...] Laſterne.

Afſkyggelſe (en) n. f. [a[f ...] Gierning at afſkygge.

Afſkygger, v. a. [af **ſkyg**[ger ...]

1. Bemærker egentligen at[...]

13. At slaae en Latter af. } To Talemaa-
14. At slaae en Spøg af. } der, som jævnligen bruges i daglig Tale, naar to eller flere i Selskab værende Personer forslaae Tiden med hinanden ved Skiemt, Spøg og Latter.

Afslæber, v. a. [af slæber.]
1. Det samme som Udslæber. Bruges sielden. Et afslæbt Plovbeest.
2. Afslæber sig. Udmatter sig ved ideligt og svært Arbeide.

Afslænger, eller Slænger af, v. a. & n.
1. Smider eller kaster af. Hesten slængde Rytteren af.
2. Bærer sig sluddervorent eller skiødesløst ad; slusker af. Bruges kun i gemeen Tale. Denne Pige slænger saa af i Alting.

Afslæntrer, eller Slæntrer af, v. n. Gaaer omkring for sig selv og hår intet at giøre. (Moth)

Afslæt (en) n. f. inusit. [af afslaaer.]
1. Det samme som Høslæt. (Moth)
2. Ulovlig Høslæt paa een andens Grund; Ran, som begaaes ved at slaae Hø paa en anden Mands Eng imod hans Villie. See Jyd. L. II. 73.

Afslag (et) n. f. [af samme verbo.]
1. Tilbagedriven; Bortjagen. See Nucl. Latin. voc. *Repulsus.*
2. Afviisning; Neisvar. At faae Afslag paa en Ansøgning eller Begiering.
3. Afkortning i en Sum; Afdrag. At giøre Afslag i en Regning. Da skulle disse 100 Mk. være til Betalning, og komme til Afslag. K. S. Sk. IV. 184.
4. Eftergivelse eller Nedsættelse i en Gield eller Taxt; Forringelse i Priis eller Værdi; Rabat. At give Afslag paa en Tiendeafgift, paa Landgilden, o. s. v. Denne Kræmmer er dyr med sine Varer, men giver dog venteligen noget Afslag.
5. [I ældre Skrifter.] Fattelse; Mangel. See Colding. Etymol. Lat. voc. *Penuria.*

Afsletter, v. a. [af sletter.] Blev fordum ofte brugt i Steden for Udsletter, baade i egentlig og figurlig Forstand; men forekommer nu omstunder meget sielden. Afslet al [illegible] Uretviished. (Synges i en Kirkepsalme.)

Afslibelse (en) n. f. [af afsliber.] Den Sie[illegible]ning at afslibe; Bortslibelse.

Afsliber, eller Sliber af, v. a.
1. Tager noget af ved Slibning; hvæsser elle[illegible] polerer ved at slibe. At slibe Rusten a[illegible] En vel afsleben Ragekniv.
2. Afpasser ved at slibe. At slibe noget rund[illegible] fladt, kantet, af.
3. Afglatter. Diamanter findes og glatte o[illegible] rundagtige, ligesom de i Søer ved Rulnin[illegible] afslebne Stene. Brünnichs Mineral. 29.

Afslibning (en) n. f. [af afsliber.]
1. Det samme som Afslibelse.
2. Det som afslibes; Slibeskarn.

Afslider, eller Slider af, v. a.
1. Kommer noget til at gaae af ved ide[illegible] Brug; lægger øde ved Slid. Al Luen [illegible] Klæderne er afslidt. Et Par afslidte S[illegible]
2. Fortærer med Tiden; udsletter efterhaand[illegible] Graven skal afslide deres Skikkelse. [illegible] XLIX. 15.
3. Afslidt [part. præt.] bruges undertiden [illegible] et Adjectivum om det, som ved idelig [illegible]den, Gniden eller Rulning bliver afstum[illegible], udslettet eller afslebet. En Steen med [illegible]slidte Kanter. See og Vedels Kr. i Fo[illegible] 34. S.

Afslider, eller Slider af, v. n. Slaaer [illegible] igiennem Verden med Møie; lider maad[illegible]ligen vel. Han slider saa af som han ka[illegible]

Afslikker, eller Slikker af, v. a. Tager no[illegible]get af med Tungen; tømmer eller renser ve[illegible] at slikke. At slikke alt Sukkeret af. [illegible] slikke en Skee af.

Afslingrer, eller Slingrer af, v. n. Sige[illegible] egentligen om Skibe, som tumle imellem Havets Bølger; men bruges i gemeen Tal[illegible] om Personer (især drukne Folk) som gaa[illegible] ustadigen, eller tumle til begge Sider Gangen.

Afsludrer, eller Sludrer af, v. a. & n.
1. Afærdiger paa en hiastende Maade; behan[illegible]ler sluderagtigen. At sludre sine Ting [illegible] i en Hast.

2. Bærer.

ig-sludervorent ad; hiakker af med
At sludre af i sin Skrivning. At
med sin Gierning.
p at sludre, eller at snakke unyttige
Naar mon han faaer afsludret?
eller Slunter af, v. n. Gaaer
afsted, for (om mueligt) at und-
eid. Han vil gierne slunte af med
erning.
eller Slusker af, v. a. & n.
r noget paa en skiødesløs Maade.
Alting af.
ig skiødesløst ad. At slusker af med
r. At slusker af i sin Gierning.
eller Slutter af, v. a. Løser af
Baand. At afslutte Fangerne.
eller Smækker af, v. a. & n.
af med et Smæk; affyrer. At
n Pistol, et Skud, af.
s med Knald; smælder af. Bøssen
rvarendes af.
ke en Dom af. Siges i daglig
tviis om dem, som affige en Dom
og uden ret Overlæg.
eller Smælder af, v. n. Det
n Affmækker i 2den Bemærkelse.
eller Smælter af, v. a. & n.
ende ved Varme; renser ved Smælt-
ffmæltet Smør, Tælle, &c.
f, eller rinder bort, formedelst
mælter hen. Naar Solen kaster sine
paa Biergene, smælter Sneen af.
g (en) n. f. [af affmælter.]
ning at affmælte.
affmæltes; Smolt.
n. f. [af part. priv. af og Smag.]
f naturlig Smag, der enten har
i det, som smages, eller i den sma-
sons Gane. Enten har denne Mad
g, eller og har jeg en Affmag i
d.
ledsommelighed; Modbydelighed.
Affmag for alle verdslige Fornøi-

hed. I dette Indfald og en liden
var. Thuras Poet. Sager. 57. S.

Affmagelig, adj. [af Affmag og lig.] See
Affmagende.

Affmagende, adj. particip. [af v. inusit. af-
smager.]
1. Som har en Affmag; usmagelig. Affma-
gende Retter.
2. Væmmelig; modbydelig; leed. Alting er af-
smagende for ham.
3. Som har ingen ret Art, Fynd eller Klem;
unaturlig; urimelig. En affmagende Tale,
Poesie, &c.

Affmider, eller Smider af, v. a. Afkaster;
afflænger. At smide sine Klæder af.

Affmigrer, eller Smigrer af, v. a. Erholder
ved Smiger; aflokker. At smigre een no-
get af.

Affmitter, eller Smitter af, v. n. Giver
Smitte fra sig; affmudser. Farven smit-
ter af. Denne kalkede Væg smitter af.

Affmøger, eller Smøger af, v. a. Udtøm-
mer ved at smøge; afrøger. At affmøge
sin Pibe Tobak.

Affmøger, eller Smøger af, v. a.
1. Tager af paa en strygende Maade; afstryger.
At affmøge Bladene paa en Green.
2. Det samme som Affrenger i 1ste Bemær-
kelse. At smøge sine Handsker, sine Strøm-
per, af.

Affmører, eller Smører af, v. a.
1. Bemærker egentligen at forsyne med behørig
Smørelse, men bruges i daglig Tale ikkun
figurligen i Steden for: afbanker; afpryg-
ler. At smøre een dygtigen af med en Stok.
2. Behandler sit Arbeid paa en hiaskende el-
ler sludervoren Maade. Bruges kun i ge-
meen Tale, og fornemmeligen i de Handterin-
ger, hvor man omgaaes med bløde eller fly-
dende Ting, saasom beredet Kalk eller Farve,
it. Blek og deslige. Det kommer ham ikke
an paa at smøre en halv Snees Breve af i
en Times Tid.

Affmudser, eller Smudser af, v. n. See
Affmitter.

Affmulner, eller Smulner af, v. n. Falder
hen i Smuler; bortsmulner. Dette Stykke

Træ er saa mørt, at det smulner af, saasnart man rører derved.

Affsnærer, eller Snærer af, v. a. Tager af med en Snor eller Strikke. Høres undertiden i den Talemaade: at snære Halsen af paa een, ɔ: at qvæle een med en Strikke.

Affsnager, eller Snager af, v. a. Tager det bedste af Potten; leder efter det bedste i Fadet, og tager det bort. (Moth)

Affsnakker, eller Snakker af, v. a.
1. Erholder ved Snak. At snakke een noget af.
2. Affspiser med Snak. Creditor vil nu ikke længere lade sig affsnakke, men paastaaer endelig Betaling.
3. Overtaler een til at frafalde et Forsæt eller en Mening; afprædiker. Med præp. fra eller med. Han lader sig ikke let affsnakke fra dette Forsæt. Man kan aldrig snakke ham af med den Indbildning.
4. [Neutraliter.] Holder op at snakke. Han faaer aldrig affsnakket.

Affsnapper, eller Snapper af, v. a. See Bortsnapper.

Affsnibber, eller Snibber af, v. a. Afviser een med onde Ord eller en Snibbe. At snibbe een af.

Affsnit (et) n. l. [af affsnitter.]
1. Det som affsnittes. I Særdeleshed: Affsnitsgrene; Qvas.
2. [I Geometrien.] Den Figur, som indeholdes imellem en lige Linie og en Bue af Cirkelen; det Stykke af en Cirkel, som er skaaret af ved en lige Linie. Segmentum circuli.
3. [I Befæstningskunsten.] Den nye Forskandsning, som i en Hast opføres paa et af Fienden tildeels indtaget Bolverk, i Tanke, at kunde forsvare den uindtagne Deel deraf. Undertiden indrettes slige Affsnitter strax ved en Fæstnings Anlæg, eller førend Beleiringen gaaer an.
4. Undertiden bruges det til at betegne en vis Afdeling i et Skrift. See Baßholms Jød. Hist. II. 371.
5. Det Sted i et Vers, hvor man bør standse lidt, naar man læser det op. Cæsur Fors. i Sk. Vid. V. 167.

Affsnitning (en) n. f. [af samme verb
1. Det samme som Affsnittelse.
2. Det samme som Affsnit i 1ste Ben

Affsnittelse (en) n. f. [af samme Opr Den Gierning at affsnitte.

Affsnitter, eller Snitter af, v. a. noget af med et Snit; bortsnitter. snittet Spaan. At snitte Vandgre

Affsnitting (en) n. f. [af affsnitter.]
1. Det samme som Affnitning.
2. En af Ribs, eller et andet Slags ende Træ, affsnittet Qvist, som plan Rødder. (Langebek)

Affsnitsgreen (en) n. f. [af Affsnit og En affsnittet Green; Qvas.

Affsnoer, eller Snoer af, v. a. af, som er snoet om. (Moth)

Affsnorer, eller Snorer af, v. a. eller afmærker med Snor, især m snor. At affsnore en Tømmerstok, den saves til Planker.

Affsnurrer, eller Snurrer af, v. n. sted med en snurrende Fart. Bru meen Tale.

Affsnyder, eller Snyder af, v. a. At noget i Handel, eller i Spil. Bru ledes ikkun i gemeen Tale. At sn nogle Penge af.

Affsnylter, eller Snylter af, v. a. noget ved at snylte; aftvinger een n Snylten. At affsnylte een et Maalti

Affsøber, eller Søber af, v. a. Tøm at søbe; udsøber. Det hele Fad affsøbet.

Affsød (et) n. f. [af affsyder.] En kogt af Urter eller andre medicinske en affsøden Drik. Decoctum.

Affsørger, eller Sørger af, v. a.
1. Lader af at sørge, eller at bære Sør Hoffet har endnu ikke affsørget for afdøde Prinds.
2. Lader af at bekymre sig for, eller

sig naer. Bruges i gemeen Tale skiemtviis om den forgeslese. Den Sag har han længe siden afsorget for.

Affsondrer, v. a. [af Germ. absondern.]

1. Sætter det ene fra det andet; skiller ad; afstiller. At boe eller leve affsondret fra alle andre Mennesker.

2. Affsondrer sig fra. Afskiller sig fra; vil intet have at giøre med. At affsondre sig fra alle Folk. At affsondre sig fra et fælles Forbund.

Affsondring (en) n. f. [af affsondrer.] Den Gierning at affsondre; Afskillelse.

Affsoner, v. a. [af soner.] Giør Fyldest for en Misgierning eller Forseelse efter Loven. At affsone sin Forseelse med Pengestraf. See D. L. II. 11. 11. it. III. 7. 1. og VI. 10. 3.

Affsoning (en) n. f. [af affsoner.] Lovlig Fyldestgiørelse for en begangen Forseelse eller Misgierning. See N. L. III. 12. 31.

Affspænder, eller Spænder af, v. a.

1. Løser af Aag; spænder fra. At spænde Plovbesterne af.

2. Løsner det som er spændt, eller sammenhæftet med Spænder. At affspænde en Bue. At spænde sine Skoe af.

Affspænder, eller Spænder af, v. n. Faaer Udfald; tager Ende; løber af. Bruges kun impersonaliter, og i det Tilfælde, naar to eller flere Personer have noget at giøre, eller at afgiøre, med hinanden. Jeg gad vide, hvordan det vil spænde af imellem disse to Forlovede.

Affspændig, adj. [uden Tvivl dannet for Velklangens Skyld af Germ. abspänstig.] Et tilgedan; utilbøielig. It. ulydig; opsætsig. At blive een affspændig. At giøre det hele Land affspændigt.

Affspændiggiør, eller Giør affspændig, v. a. Kommer nogen til at blive affspændig.

Affspændighed (en) n. f. [af affspændig.] Den Tilstand at være affspændig; Utilbøielighed; Opsætsighed.

Affspænstig, adj. [af Germ. abspänstig.] See Affspændig.

Affspærrer, eller Spærrer af, v. a. Giør utilgængelig ved at spærre. At affspærre alle Veie.

Affspader, eller Spader af, v. a. Tager af med en Spade.

Affsparer, v. a. [af sparer.] Benytter mig saaledes af en Ting, at noget deraf bliver tiloverѕ; faaer ved Sparsommelighed noget i Beholdt af det, som bruges. Med præp. fra. At anvende de fra Embedsforretninger affsparede Timer paa Studeringer.

Affsparker, eller Sparker af, v. a. & n.

1. Støder af eller bort med Fødderne; Affsprælder. At sparke Dynen af i Søvne.

2. Gaaer frem med sparkende Trin. Høres i gemeen Tale. See! hvor han gaaer og sparker af.

Affspeider, eller Speider af, v. a. Mærker een noget af ved at speide. At speide Fienden et Anslag af.

Affspidser, eller Spidser af, v. a. Danner med Spidse; giør spids. At affspidse en Pæl.

Affspidsning (en) n. f. [af affspidser.]

1. Den Gierning at affspidse.

2. En spids afpasset Figur.

Affspiller, eller Spiller af, v. n.

1. Holder op at spille. Bruges i Særdeleshed om dem, som have forspilt Agting, og følgeligen nødes til at lade videre Spil fare. Den Spillebroder har nu affspilt.

2. Løber afsted; springer lystigen om. Bruges kun i daglig Tale. See! hvor han spiller af. Nu begynder Barnet at spille ret godt af.

Affspinder, eller Spinder af, v. a.

1. Bringer et Spind til Ende. Hun har allerede spundet sin Rokketot af.

2. Den Mand har affspundet. Siges i daglig Tale om den, der har sat sine Midler til, og er kommen fra sin forrige Velstand.

Affspirer, eller Spirer af, v. n.

1. Springer ud af som en Spire; udspirer. Et af Kaalstokken affspirende Blad.

2. Har sit Udspring af; affstammer. En fra Kongestammen affspirende Green.

Affspiser, eller Spiser af, v. a.

1. Afæder; opspiser. Alt hvad der blev lavet og sat paa Bordet, blev affspiist.
2. Er færdig med Maaltidet; holder op at spise. Herren har endnu ikke affspiist.

Affspiser med, eller Spiser af med.
a) Føder med; bespiser med. Bruges kun om dem, som beverte deres Giester, eller bespise deres Huusfolk, Betlere, &c. med slet og ret Kost. At spise een af med et tørt Stykke Brød.
b) Affærdiger med; afviser med. At spise een af med Snak, tomme Ord og Løfter, o. s. v.

Affsplindrer, eller Splindrer af, v. a. Kommer noget til at gaae af som en Splind. Et affsplindret Stykke Træ.

Affspøler, eller Spøler af, v. a. Aftoer eller affkyller ved paaøst Vand.

Affspoler, eller Spoler af, v. a. Kommer Garnet af Spolen i Væven. At spole Garnet af.

Affspoling (en) n. f. [af affspoler.] Den Gierning at affspole.

Affsprækker, eller Sprækker af, v. a. & n.
1. Løsner noget, som var fastsyet, ved at sprække; sprækker fra. At sprække et Kiolærme af.
2. Gaaer af ved at sprække; affspringer; afbrister. Gipsen under Loftet sprækker af.

Affspræller, eller Spræller af, v. a. Kaster et Sengeklæde eller andet af, ved at ligge urolig; affsparker. At spræller Dynen og Lagenerne af.

Affsprænger, eller Sprænger af, v. a. Kommer med Magt noget til at springe af. At affsprænge et Biergstykke ved Minering.

Affsprætter, eller Sprætter af, v. a.
1. Det samme som Affsprækker i 1ste Bemærkelse.
2. Det samme som Affspræller.

Affspring (et) n. f. [af affspringer.]
1. En Afvigelse i Springet; et Affsidesspring. (Langebek) Haren giorde mange Affspring, for at undgaae Jagthundene.
2. Et Skud af et Træ. Bruges nu omstunder kun sielden.
3. Det samme som Affkom. Alle di[...] ner kan ansees som et Affspring [...] samme Stammefader.
4. Affspringsord (et) n. f. Et Ord, [...] sin Oprindelse af et andet Ord; [...] satte af Stammeord. See Pon[...] Riimkunst. 41. og 148. S.

Affspringer, eller Springer af, v. [...]
1. Tager springende affsted. Han sp[...] som en Hiort.
2. Stiger af med et Spring; nedspri[...] Kudsken springe af og melde os an[...]
3. Afbrister; affsprækker. Denne [...] duer intet; den springer af.
4. Gaaer løs af Spændingen. H[...] Bøssen sprang af.
5. Undertiden bruges det i Steden for [...]

Affspuler } v. a. See Affspøler.
Affspyller }

Affsqvatter, eller Sqvatter af, v. [...] ger sqvatviis ud af. Pigen gik og [...] med Bøtten, saa at næsten al Mæl[...] tede af.

Affstaaelse (en) n. f. [af affstaaer.] [...]tigheds Overdragelse til en ande[...]delse. Et Embeds Affstaaelse.

Affstaaen (en) n. f. [af samme ve[...] ladelse. Med præp. fra. Affsta[...] syndig Vane.

Affstaaer, v. a. [af staaer.]
1. Overlader min Rettighed til en a[...] lader. At affstaae sit Kald. D. L. [...] At affstaae Skibet til Bodmerie, [...] L. IV. 5. 6.
2. Frafalder min Ret; lader min To[...]tale fare. At affstaae sin Tiltale [...] See Hoitf. B. Kr. 48. S.
3. [I de ældre Love.] Træder af f[...] eller tilfæstet Sted. Da bode til [...] tilfare skal, een Mark Sølff, oc [...] strax Huszene. Chr. IV. R. L. [...] 7. Cap.

Affstaaer, eller Staaer af, v. n.
1. Stiger ned af. I Særdeleshe[...] under Vejs; tager ind i et Herb[...]

Heder det altid: Staaer af. At staae af i en Kro.

2. Falder fra; aftræder. Med fra. At afstaae fra et Forbund.

3. Ophører; aflader. Bruges ligeledes med præp. fra. At afstaae fra et Forsæt. At staae af fra Synden. See Sir. XLVIII. 18.

Afstabler, eller Stabler af, v. a. Afdeler stabelviis; aftæller i visse Stabler. At afstable Croner.

Afstækker, v. a. [af stækker.] Bruges undertiden i Steden for Stækker. At afstække Vingerne paa en Fugl.

Afstævner, eller Stævner af, v. a. Hugger Grenene fra Stammen; afqvister. See Nucl. Latin. voc. *Stringo* & *Destringo*.

Afstævning (en) n. f. [af afstævner.] Den Gierning at afstævne.

Afstafferer, v. a. [af stafferer.] Forsyner med behørig Staffering.

Afstager, eller Stager af, v. a. & n.
1. Skyder et Fartøi fra Land eller frem i Vandet ved Hielp af Stænger, eller Stager. (Moth) At afstage en Baad, en Pram, o. s. v.
2. Afmærker ved opreiste Stager. At afstage en Linie, en Vei, &c.
3. Kommer afsted paa en langsom og besværlig Maade. Bruges kun i gemeen Tale. See! hvor han gaaer og stager af.

Afstammelse (en) n. f. [af afstammer.] Oprindelse af en Stamme; Nedstammelse. Bruges kun sielden.

Afstammer, eller Stammer af, v. n. Har sin Oprindelse eller Herkomst af; nedstammer. Med præp. fra. Det Italienske Sprog afstammer fra det Latinske.

Afstamning (en) n. f. [af afstammer.]
1. Det samme som Afstammelse.
2. Det som afstammer. Den øverste Kiæbe gaaer i eet med, eller er en Afstamming af Pandebenet. K. S. Skr. XII. 137.

Afstamper, eller Stamper af, v. a. See Aftramper.

Afstand (en) n. f. [af afstaaer, eller rettere, af Germ. Abstand.] Det Rum eller Stykke Vei, som der er fra eet Sted til et andet. Med præp. fra. Solens Afstand fra Jorden.

Afsted, adv. [af præp. af og Sted.]
1. Bort fra Stedet; ikke til eller paa Stedet. At gaae, komme, løbe, afsted.
2. Fort; nogen Vei; til Fremgang. Bruges baade egentligen og figurligen. Veien er saa slem, at man ei kan komme afsted til Vogns. Dette Arbeid kan jeg ikke komme afsted med.
3. Til Virkelighed; tilveie. Bruges helst i moralske Tilfælde. At komme noget Godt eller Ondt afsted.
4. Undertiden bruges det, som en Interjection, i Steden for: hurtig! skynd dig! pak dig! Afsted! Fort afsted!

Afsteder, v. a. [af steder, eller og maaskee rettere, af afsted.] Sender afsted; afskikker; affærdiger. At afstede Bud og Brev til een. At afstede Beretning om en Ting.

Afstedkommer, v. a. [af afsted og kommer.]
1. Tilveiebringer; skaffer. De skulle lade sig nøie med hvis Bonden til Redelighed kan afstedkomme. D. L. III. 13. 15.
2. Overtager; formaaer. De skulle besøge deres Stiftskirker aarligen, saa mange de kunde afstedkomme. D. L. II. 17. 9. See og ib. IV. 1. 37.
3. Kommer afsted. Foraarsager; forvolder. At komme noget Ondt eller Godt afsted.

Afstiæler, eller Stiæler af, v. a.
1. Stiæler sig til at faae noget af een. Han stial hende et Kys af.
2. Lærer een noget af paa en listig eller snedig Maade. At stiæle een Kunsten af.

Afstiger, eller Stiger af, v. n. Staaer af eller stiger ned. I Særdeleshed: staaer af Hesten eller Vognen; tager ind hos een under Veis. At stige af hos en god Ven.

Afstik (en) n. f. [af afstikker.] En med Gravstikke dannet Figur eller tagen Gienpart. Nyligen

ligen har man faaet et smukt Affstik af K. Frid. den Femtes Ærestøtte.

Affstikker, eller Stikker af, v. a.

1. Afmærker ved Stik, eller med Stikker; afmaaler ved Hielp af Stager. Med Passeren at affstikke alle Distancer. Oecon. Mag. VII. 269. At affstikke en Linie, en Leir, 2c.

2. Aftegner eller afbilder med en Gravstikke; tager Gienpart af ved at stikke ud. At stikke noget af i Kobber, Træ, Steen, 2c.

3. Tager Spaane af med et Stikjern eller en Stiksøxe. Bruges af Snedkere og Tømmermænd.

4. [I Viintapperiet.] Trækker Vinen af et Fad i andet ved Hielp af en Viinpomp.

5. [I Vertshuusstiil.] Drikker reent ud; afdrikker. At stikke sit Glas af.

6. [I Kortspil.] Stikker et ringere Kort med et høiere; stikker over. Stik ham af denne Gang, ellers har han vundet Spil.

Affstikker, eller Stikker af, v. n.

1. Stikker ud i Søen; afseiler. Med præp. fra. At stikke af fra Landet.

2. Falder i Øiet; har Anseelse; synes. Bruges som oftest impersonaliter. Dette stikker ret godt af.

3. Det stikker af som Fluer i Kaal. En gængs Talemaade, som bruges om al Slags urimelig Anretning, eller ilde anbragt Prydelse.

Affstikker (en) n. f. [har sin Grund i den Talemaade: at stikke sig af Veien.] En Person, som sniger sig hemmeligen bort fra et Selskab, i Særdeleshed fra et Drikkelav. Den i saa Fald brugelige Talemaade er: at giore en Affstikker af sig.

Affstikning (en) n. f. [af affstikker.] Den Gierning at affstikke. Bruges især, naar man stikker en Linie eller Plads af, eller og stikker ud i Kobber.

Affstiller, eller Stiller af, v. a.

1. Sagter; stiller. Blev fordum og brugt figurligen. Nu da Vinden stilles af, faaer man at bruge Aarerne. Saa længe (indtil) dette Opløb er affstillet. K. S. Skr. III. 34.

2. Afgiør i Mindelighed; bilægger. F... mer ofte i ældre Skrifter. Derfor l... mange Sager og Trætter affstille og ... paa denne Richsdag. Hvitf. Kr. 1... See og ib. 310. S.

Affstiller, eller Stiller af, v. n. Hold... blæse; bliver stille Veir. Bruges h... personaliter. Det begynder nu at st...

Affstivelse (en) n. f. [af affstiver.] Den... ning at affstive.

Affstiver, eller Stiver af, v. a.

1. Giør Klæder stive med Fiskebeen eller Stivt. At stive en Fruentimmer... i Livet.

2. [I Bygningskunsten.] Sætter Sti... en Bygning, imedens den opføres af... ler forandres og forbedres. At affs... Væg, for at lægge nye Fodstykker und...

Affstivning (en) n. f. [af affstiver.]

1. Det samme som Affstivelse.

2. Alt det som er brugt til at affstive. Affstivning duer intet.

Affstøber, eller Støber af, v. a.

1. Forfærdiger ved Støbning. At aff... Malmklokke.

2. Afbilder, eller sætter af, ved St... tager Lignelse af ved at støbe. Med... i. At støbe een af i Bly.

Affstøbning (en) n. f. [af affstøber.] ... Gierning at affstøbe.

Affstødelse (en) n. f. [af affstøder.] De... ning at affstøde.

Affstøder, eller Støder af, v. a.

1. Afbryder ved Stød. At støde sit Be...

2. Tager det yderste bort af en Ting ved... At støde Barken af paa et Træ. ... Huden af paa Haanden.

3. Sætter i Fart ved at støde med ... Baadshage, eller andet Redskab. ... ligen med præp. fra. At støde Ba... fra Landet.

Affstøder (en) n. f. [af sit verbo.] ... af Steen, eller anden haard Mater... sættes ved Siden af en Port, eller ve... net af et Huus, for at afværge ... Vogne, eller anden Overlast; en ...

At sætte Afstødere ved begge Sider af en Port.

Afstøver, eller **Støver af**, v. a. Giør reen ved at feie Støv og Spindelvæve bort; affeier med en Støvekost. At støve Loft og Vægge af i et Værelse.

Afstormer, eller **Stormer af**, v. a. & n.
1. Indtager med Stormerhaand. Nu ikke i Brug. Efter en føye Beleyring afstormede de den Befæstning. Hvitf. Kr. 44. S.
2. Hører op med en stormende Blæst. Bruges impersonaliter. Endnu har det ikke afstormet.

Afstræger, eller **Stræger af**, v. a.
1. Afmaaler eller afpasser ved Stræger. At afstræge et Bords Længde og Brede paa en Maalestok.
2. Udmærker ved Stræger. At afstræge de mærkeligste Steder i en Bog.
3. Forsyner med visse efter Lineal slagne Stræger. At stræge Papiir af til Regnskaber, Noder, o. s. v.

Afstrægning (en) n. f. [af afstræger.] Den Gierning at afstræge.

Afstraffelse (en) n. f. [af afstraffer.] Strafs Fuldbyrdelse paa den Skyldige; Revselse.

Afstraffer eller **Straffer af**, v. a. Fuldbyrder Straf paa en Skyldig; revser een for sin Forseelse. At afstraffe en Tyv, et ulydigt Barn, o. s. v.

Afstrider, eller **Strider af**, v. a.
1. Fravinder een noget ved Strid. At stride een Seieren af.
2. Giør een noget stridigt. Han var en Munk; trods nogen tør ham denne Ære stride af! Fors. i Sk. Vid. V. 150.

Afstrigler, eller **Strigler af**, v. a. Giør reen ved at strigle; tager noget af med en Strigle.

Afstroifer, eller **Stroifer af**, v. a. Tager af med en strygende Haand; tager med sig i en strygende Fart. At stroife Bladene af paa Træerne. Kuglen kom hans Ansigt saa nær, at den stroifede Huden af.

Afstrog (et) n. f. [af afstryger.] Det Overmaal, som tages af et Maalekar med Strygholten.

Afstryger, eller **Stryger af**, v. a.
1. Tager noget af ved at stryge; afvisker; bortstryger. Vi afstryge ogsaa det Støv — som hængde ved os af eders Stad. Luc. X. 11.
2. Tager Overmaalet bort af et Maalekar med et Strygetræ. At stryge en Maaletønde af.
3. Hvæsser og polerer ved at stryge. At afstryge en Ragekniv paa en Rem.
4. Giver Stryg; afprygler. At stryge een dygtigen af.
5. Afstraffer ved at stryge til Kagen. En afstrøgen Hore.
6. Er færdig med at stryge Klæder; holder op at bruge Strygejernet. Pigen har endnu ikke afstrøget.
7. Udsletter. En Skam, som aldrig kan afstryges.

Afstryger, eller **Stryger af**, v. n. Seiler for en strygende Vind. It. gaaer, rider eller kiører, hurtigen afsted. Høres ofte i daglig Tale. See! hvor den Rytter stryger af.

Afstrygning (en) n. f. [af afstryger.]
1. Den Gierning at afstryge.
2. Det som stryges oven af et Maalekar; Afstrog.

Afstubber, eller **Stubber af**, v. a.
1. Hugger noget saaledes af, at ikkun Stubben deraf bliver siddende igien. At stubbe et Træ af.
2. Giver Hug; afprygler. Bruges i gemeen Tale. At stubbe een dygtigen af.

Afstudser, eller **Studser af**, v. a.
1. Skærer eller klipper noget saaledes af, at ikkun en Stump deraf bliver siddende tilbage. Bruges fornemmeligen om kort afskaaret Haar paa Mennesker eller Dyr, saa og om afskaarne Øren paa Hunde. At lade sit Haar afstudse. At studse Mannen af paa en Hest. En Hund med afstudsede Øren.
2. Affiøber een noget ved at studse, eller bytte Varer med Varer. At studse en Kiøbmand sine Varer af.

Afstumper, eller **Stumper af**, v. a. & n.
1. Tager for meget af Længden; giør for kort eller

eller stumpet. Bruges baade egentligen og figurligen. At afstumpe sine Klæder. At stumpe Ordene af i Udtalen.
2. Er ikke lang nok; falder for kort. Høres i daglig Tale. Det er Skade, at denne prægtige Kiol stumper saa af.
Afstygger, eller Stygger af, v. a. inusit. Det samme som Afkyser. (Moth)
Afstylter, eller Stylter af, v. n. Gaaer stylteviis frem; hinker afsted. Bruges i gemeen Tale. Han stylter af som han kan.
Afstympter, eller Stympter af, v. a. Skiller med Magt eller Vold en Deel fra det Hele, i Særdeleshed et Lem fra et Legeme; skamferer; lemlæster. En afstympret Haand, Fod, ꝛc.
Afstyrer, eller Styrer af, v. a. & n.
1. Afværger; afstiller. At styre et Slagsmaal af.
2. Dreier af ved Hielp af Roeret. At styre af fra Landet.
Afstyrter, v. a. Tømmer noget ved at styrte det ud, som er deri. At afstyrte en Kornsæk paa Loftet.
Afsuelse (en) n. f. [af afsuer.] Den Gierning at sue Vædsker ud af noget.
Afsuer, eller Suer af, v. a.
1. Trækker ud ved at sue; udsuer. Iglerne afsue det onde Blod.
2. [I Havevæsenet.] Afbøier og poder en voxende Qvist i en nær hosstaaende afkappet Stamme, uden at skære den af oven til, forend den har suet sig fast neden til; tager eller giør Afsuere. At afsue en Æbleqvist i en vild Stamme.
Afsuer (en) n. f. [af sit verbo.] En ved Afsuning podet Qvist; en afsuet Podeqvist. At tage Afsuere af et Træ.
Afsuning (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at tage eller giøre Afsuere.
Afsværelse (en) n. f. [af afsværer.] Edelig Fornegtelse; offentlig Forsværelse. Et Kietteries Afsværelse.
Afsværer, eller Afsværger, v. a. [af sværer.]
1. Affiger en Religion, eller en Lærdom, offentligen ved Eed, som falsk og urigtig. At afsvære sin Religion, sine Kietterſ[...] ger, ꝛc. See K. Skr. III. 70. o[...]
2. Affiger og forsværger al Samfund[...] ening med een. Bruges nu omstun[...] i den Talemaade: en afsvoren Fi[...] en offentligen ved Eed erklæret Mo[...] en afsagt Fiende.
Afsværter, eller Sværter af, v. [...] sort Smitte fra sig; smitter sort a[...] sorte Silke sværter af.
Afsvaier, eller Svaier af, v. n.
1. Gaaer svaiende fort; farer svævend[...] Bruges i gemeen Tale. Naar hun[...] i en Dands, kan hun ret svaie af.
2. Holder op med at sværme omkring og[...] stige Selskaber. Han faaer nok engang[...]
Afsvaler, eller Svaler af, v. a. [...] eller kold; lader noget staae og sva[...] afsvale en Canon. Lad Maden sv[...] forend vi gaae til Bords.
Afsvandser, eller Svandser af, v. [...] svandsende afsted; svaier af. Br[...] i gemeen Tale. See! hvor hun sva[...]
Afsvider, eller Svider af, v. a. &[...]
1. Fordærver, eller forgaaer, ved en[...] Hede eller Kulde. I stærk Nattefr[...] Sæden Fare for at svides af. I[...] langvarig Hede svider Sæden af.
2. Brænder noget af med Ild eller gloe[...] skaber. It. forgaaer af Ild; gaaer [...] Bruges kun i gemeen Tale. Fæste[...] svide undertiden deres Gaarde af[...] Myggene komme Lyset for nær, sv[...] Vinger af.
Afsvinder, eller Svinder af, v. n. Huld lidt efter lidt; tager efterha[...] i Fedme. Man siger oftere Hen[...] Han svinder kiendeligen af Dag fo[...]
Afsvovler, eller Svovler af, v. a. [...] det fornødne Svovel paa noget. [...] svovle et Anker Viin.
Afsvulner, eller Svulner af, v. n[...] af ved Bullenhed; svulner bort. [...] sad saalænge paa min Haand, i[...] omsider svulnede af.
Afsyder, eller Syder af, v. a.

1.

13. [I Lovene.]
a) Bortskyller matrikuleret Jord ved Vandløb eller Fieldskred. Siges om Elvene, og andre oversvømmende Vande, i de almindelige Forordn. om Skatternes Paabud i Norge.
b) Nedsætter en saaledes ved Vandløb eller Fieldskred forringet Jord i Skyld. See ibidem.
c) Afskaffer; ophæver. Den Lov, som Kongen giver, maae ingen Mand aftage eller forandre. D. L. I. 1. 2.
d) [I Jydske Lov.] Giør en Person, ved gyldige Exceptioner, udygtig til at staae i en vis Lov som Nævning, eller i Tog som Sandemand. Thre (af Kiøns Nævnden) maa han aftage, ther for saghen er, uthen eedh, ꝛc. Jyd. L. I. 1. Enghen man mo them (Sandemænd) oc affstaghe, uthen ꝛc. ib. II. 1.
14. Aftager for, eller Tager af for. Giver Læ og Ly; beskytter; beskærmer. De uden for Huset plantede Træer tage af for Sol, Vind og Regn. En Afviser tager af for Stød af Vogne.

Aftager, eller Tager af, v. n.
1. Lider Afbræk; bliver ringere; svækkes efterhaanden. Handelen, Næringen, Kræfterne, Hukommelsen, tager af.
2. Bliver maver; svinder lidt efter lidt ind. Han har i lang Tid været syg, og tager nu af hver Dag.
3. Kommer i Afvæxt; er i Næ. Det er nu i aftagende Maane.
4. Dreier af fra Veien hen til en Side. Skal vi tage af paa høire eller venstre Haand?

Aftagning (en) n. f. [af aftager.] Det samme som Aftagelse i 1ste Bemærkelse. See Nucl. Latin. voc. *Decorticatio.*

Aftakkelse } (en) n. f. [af aftakker]
Aftakken }
1. Forløvelse fra et Embed eller Bestilling; Afskedsgivelse.
2. Et Embeds eller Betienings Affigelse; Afskedstagelse.

Aftakker, eller Takker af, v. a.
1. Forløver fra en Betiening. At Officeer.
2. Lader hyrede eller hvervede Folk Pas og Afsked. At aftakke Skibdater, ꝛc. See D. L. IV. 1. 4. 8.

Aftakker, eller Takker af, v. n.
1. Tager Afsked fra et Selskab; Kom! lad os takke af og gaae.
2. Tager Afsked fra en Betiening. kede af som Lieutenant med Capit

Aftakler, eller Takler af, v. a. kelatsen af et Skib. Den hele er nu aftaklet.

Aftakling (en) n. f. [af aftakler.] ning at aftakle.

Aftakning (en) n. f. See Aftakkel

Aftale (en) n. f. [af aftaler.] En tale indgaaen Forening; indbyrd Forord. At giøre Aftale om no

Aftaler, eller Taler af, v. a.
1. Fastsætter eller afgiør ved San Aftale om noget. Et aftalt aftalede med hinanden, at ꝛc.
2. Er færdig eller klar med at h holder op at snakke. Nu har jeg
3. [I ældre Skrifter.] Afgiør en Tr delighed; bilægger en Sag ve Samtale. Saa at det paa alle en afftald Sag. Hvitf. Kr. 32 og D. Mag. III. 367.

Aftamper, eller Tamper af, v. a. eller afstraffer med en Tamp.

Aftapning (en) n. f. [af aftapp Gierning at aftappe.

Aftapper, eller Tapper af, v. a.
1. Lader en Drikkevare, eller ande løbe ud igiennem et Taphul elle Alt Øllet er aftappet. Vædsken aftappet.
2. Kommer en Drikkevare ved Omt smaa Kar, saasom Flasker elle for des bedre og længere at kunne Aftappet Øl. Aftappet Viin.

Aftenhøne (en) n. f. [af Aften og Høne.] En vis Stierne paa den nordlige Kant af Himmelen, som kaldes saaledes. Cygnus.

Aftenklokke (en) n. f. [af Aften og Klokke.] Den Klokke, som i Kirkerne (fornemmeligen i Landsbykirkerne) ringes om Aftenen ved Solens Nedgang.

Aftenkøle (en) n. f. [af Aften og Køle.] Den Kølighed, som Aftenluften fører med sig.

Aftenkulde (en) n. f. [af Aften og Kulde.] Koldt Veirligt om Aftenen.

Aftenluft (en) n. f. [af Aften og Luft.] Luften, eller Luftens Beskaffenhed, om Aftenen. At gaae ud i Aftenluften. Aftenluften er ikke tienlig for syge Folk.

Aftenlystighed (en) n. f. [af Aften og Lystighed.] En Lystighed, som holdes om Aftenen.

Aftenmaal (et) n. f. [af Aften og Maal.]
1. Den Tid om Aftenen, da Køerne malkes. Køerne give ikke saa megen Mælk til Aftenmaalet, som til Morgenmaalet.
2. Det samme som Aftenmælk.

Aftenmælk (en) n. f. [af Aften og Mælk.] Den Mælk, som samles af Køerne om Aftenen.

Aftenmand (en) n. f. [af Aften og Mand.] En Person, som gierne gider sidde oppe, eller være paa Færde, om Aftenen. Bruges baade om Mands- og Qvindes-Personer. Hun er en god Aftenmand. Han er ingen Aftenmand.

Aftenmørke (et) n. f. [af Aften og Mørke.] Mørke om Aftenen; Tusmørke.

Aftenoffer (et) n. f. [af Aften og Offer.] Bemærker egentl. et Offer, som i det gl. Testamente blev frembaaret for Gud om Aftenen; men bruges undertiden figurligen i Steden for Aftenbøn.

Aftenpsalme (en) n. f. [af Aften og Psalme.] En Psalme, eller gudelig Sang, indrettet til Andagts Øvelse om Aftenen.

Aftenrøde (en) n. f. [af Aften og Røde.] Den Røde, som sees paa Himmelen ved Solens Nedgang.

Aftenruus (en) n. f. [af Aften og Ruus.] En Ruus, som faaes ved at drikke stærkt om Aftenen.

Aftensæde (et) n. f. [af Aften
Sidden ved Lys om Aftenen.
rigt Aftensæde.

Aftensang (en) n. f. [af Aften
Bemærker egentl. gudelig Sang
men bruges nu omstunder til at
1. Den Gudstieneste, som holdes o
dagen paa Søn- og Helligdagene
Aftensang. At prædike til A
2. Den Tid, da Aftensang holdes.
under Aftensang.
3. Heraf de sammensatte Ord:
a) Aftensangsprædiken (en) n
diken, som holdes til Aftensan
b) Aftensangspræst (en) n.
som er beskikket til at forrette
tieneste.
c) Aftensangstext (en) n. f. De
tagne Text, som forklares
sangsprædiken.
d) Aftensangstieneste (en) n. f.
tieneste, som holdes til Afte

Aftensignelse (en) n. f. inusit. [
Signelse.] Det samme som Af

Aftenskost (en) n. f. [af Aften og
Aftensmad.

Aftensmaaltid (et) n. f. [af Afte
tid.] Et Maaltid til Aftens; en

Aftensmad (en) n. f. [af Aften
Mad til Aftens; Aftensføde.

Aftensol (en) n. f. [af Aften og
len i sin Nedgang; Solens Sk
tenen.

Aftenspise (en) n. f. [af Aften og
Aftensmad.

Aftenstid (en) n. f. [af Aften og
1. Den Tid, da Aftenen begynde
Den Due kom til ham ved Aftens
VIII. 11.
2. Tiden fra Aftenens Begyndelse o
gaaer til Sengs. Om Aftens
være Lys. Sach. XIV. 7.

Aftenstierne (en) n. f. [af Aften o
1. En Stierne, som lader sig tilsyn
melen om Aftenen.

Aftenstiernen kaldes Planeten Venus, naar den lader sig see om Aftenen.

[Aft]enstund (en) n. f. [af Aften og Stund.] En Deel af Aftenstiden; en Stund om Aftenen. At anvende een Aftenstund paa Læsning og en anden paa Skrivning.

2. Den Tid, da det stunder til Aften; Aftning. Han kom hiem ret i Aftenstunden.

Aftensuk (et) n. f. [af Aften og Suk.] Et Suk, eller kort Bøn, til Gud om Aftenen.

Aftensvale } (en) n. f. [af Aften og Svale
Aftensvaling } eller Svaling.] See Aftenkøle.

Aftensvarsel (en) n. f. [af Aften og Varsel.] En Stævning med 24 Timers Frist. Bruges i alle Giesterets Sager.

Aftentime (en) n. f. [af Aften og Time.] En Times Tid om Aftenen; en Aftenstund. At tage sig en Aftentime hver Dag til et vist Arbeid.

Aftenvarsel (et) n. f. [af Aften og Varsel.] Et naturligt Tegn, som varer for Aftenens Ankomst. I Særdeleshed Aftenstiernen, eller Planeten Venus.

Aftenveir (et) n. f. [af Aften og Veir.] Veirligt om Aftenen, eller til Aftens. Vi har, faaer, et haardt Aftenveir.

After, adj. inusit. [af Moesog. *aftaro*, Anglos. *æfter*, Dan. efter, post.]

1. Forekommer i ældre Skrifter, brugt i Superlativo, i Steden for Agterste eller Bageste. De fremmerste vare komne over Isen, forend de afterste komme paa Isen. Claussens N. Krøn. 652. S.

Deraf haves disse composita inusit.

a) Afteraare (en) n. f. Den gyldne Aare. See Nysteds Ath. Cimbr. mscr.

b) Aftervogn (en) n. f. Den bageste Deel af Vognen. ib.

[Af]ter, n. f. pl. [af after.] Det lettere Bergværks, som med Vandet løber ud igiennem alle Pukverkets Render. See K. S. Skr. XI. 261.

[Aft]erhoug (en) n. f. [af after og Houg, en Høi, collis.] Det Sted, hvor Afterne samles i en Hob. Bruges ved Bergverkerne, og betegner undertiden Afterne selv.

Aftes, n. f. indeclin. See Aften. No 6.

Afthroner, v. a. [af Throne.] Støder fra Thronen; stiller ved den høieste Magt eller Værdighed. Bruges undertiden af vore Poeter. Beklag, misbrugte Jord, beklag din fordums Herre! Afthroner Menneske er Creaturets Træl. Lunds Aandel. Sange, 61. S.

Aftiener, eller Tiener af, v. a.

1. Erstatter ved at tiene; afsoner ved Arbeide. De Skiepper Sædeland, som Huusmanden leier af Bonden, kand han letteligt tiene ham af i Høslæt. Oec. Mag. VII. 212. At aftiene en Forbrydelse med Fæstnings Arbeide.

2. Giengielder; vederlægger; forskylder. Hvormed skal jeg aftiene eders Godhed?

3. Undertiden bruges det neutraliter i Steden for Udtiener.

Aftigger, eller Tigger af, v. a. See Aftrygler.

Aftinger, eller Tinger af, v. a.

1. Faaer en Priis nedsat ved at tinge eller accordere; afprutter. Med og uden præp. paa. Der er ikke en Skilling at aftinge paa disse Varers Priis.

2. [I Lovene.] Gior Accord til Tinge angaaende Leirmaalsbøders eller anden Sagefalds Betalning efter den Skyldiges Formue; tinger offentligen op med den Skyldige om Bøder. Da skal Amtmanden — Sagen efter deres yderste Formue aftinge. D. L. VI. 13. 13. See og D. Mag. V. 49. og VI. 204.

Aftingning (en) n. f. [af aftinger.] Den Gierning at afprutte, eller og at giøre Accord om noget. See D. L. I. 24. 1. D. Mag. V. 157. Schous Udt. af Forord. I. 214. og II. 383.

Aftnes, v. pass. [contr. i Steden for aftenes; af Aften.] Bliver Aften. Bruges kun impersonaliter. Nu begynder det at aftnes.

Aftning (en) n. f. [af aftnes.]

1. Den

1. Den Tid, da det begynder at blive Aften; Aftenmørkets Begyndelse. Dette skeede ret i Aftningen, som Solen gik ned.
2. Det samme som Aften i 1ste Bemærkelse. Bruges kun i daglig Tale. Om Aftningen kan han intet giøre for sit slette Syns Skyld.

Aftoelse } (en) n. f. [af aftoer.] Den Giær-
Aftoen } ning at aftoe.

Aftoer, eller Toer af, v. a.
1. Tager af ved at toe; reengiør ved Toæt. At toe en Plet af. At aftoe sine Fødder i Bad.
2. Afstryger; udsletter. Paa hans Navn og Rygte er sat en Plet, som aldrig kan aftoes.

Aftoirer, eller Toirer af, v. a. Afgræsser ved at sætte Qvæg i Toier. Man kunde paa de Steder, hvor der er slidt, lige saavel slaae Græs til Hø, toire Resten af Græsset af, ꝛc. Oec. Mag. VI. 385.

Aftømmer, eller Tømmer af, v. a. Kommer det ud af Karret, som var deri, for at giøre det tomt og ledigt. At tømme en Flaske Viin af, for at tappe Øl paa den.

Aftørrelse (en) n. f. [af aftørrer.] Den Giærning at aftørre; Afviskelse.

Aftørrer, eller Tørrer af, v. a.
1. Kommer det Vaade til at blive tørt. Indtil Overfladen er noget aftørret. Oec. Mag. VII. 310.
2. Afvisker. At tørre Bordet af. At tørre Graaden af.

Aftog (en) n. f. inusit. [af Germ. Abzug.] Afreise; Afmars. Then thidt hand drog derfra, schall thet Polnische Folck haffue werit paa Afftog fra Churland. D. Mag. III. 141.

Aftrædelse (en) n. f. [af aftræder] Den Giærning at aftræde.

Aftræder, eller Træder af, v. a.
1. Kommer noget til at gaae af ved at træde; træder løs. At træde sin Skohæl af.
2. Afpasser eller afdeler ved Fodtraad. At træde Urtebedene af i en Have.
3. Oplader; afstaaer. At aftræde sin Eiendom, Rettighed, ꝛc. til en anden.
4. Frafalder; fratræder. Det hører meget til at aftræde og fornægte de gamle i tagne Meninger. K. S. Skr. VII

Aftræder, eller Træder af, v. n.
1. Fratræder; det modsatte af Tiltræder ges især, naar man i en Forretning e tiening giver Plads for en anden. Vagt aftrædende Officeer. Den fra aftrædende Betient.
2. Træder tilside. I Særdeleshed: ta under Veis; stiger af. Lad os træ nærmeste Kro.
3. Skiller sig af fra et Selskab eller fr skabelig Forbindelse. At træde af Selskab, et Forbund, Parti, ꝛc.
4. [I ældre Skrifter.]
   a) Slaaer mig fra en Person. A nisten — fra forneffnde N. N. a Hvitf. Kr. 824. S.
   b) Afviger fra de moralske Regler; Feil og Forseelser. De vare traadne. (Synges i en Kirkepsa

Aftræk (en) n. f. [af aftrækker.]
1. Varers Søgning og Afgang; Af Debit. Disse Varer have stærk Aft
2. Onde Vædskers Afledning ved Aarel ler andre Lægemidler. (Moth)
3. [I Bassetspil.] De tvende Kortbla tagelse af et blandet og aftaget Sp som skeer af Bankøren, der frem øverste Blad som tabende, og det an vindende. Kortet tabde i første Af
4. Det samme som Aftag, No. 3.

Aftrækker, eller Trækker af, v. a.
1. Afføer; afklæder. At trække sine K
2. Kommer til at gaae af Spændigen trække. At aftrække en Bøsselaas.
3. [I Bassetspil.] Tager det øverste K og lægger det frem som tabende, d som vindende, o. s. f. Han holdt men en anden trak af for ham.
4. Hvæsser noget ved at trække det fre bage; afstryger. At trække en Rag paa en Hvædsteen eller Rem.
5. Kommer noget til at gaae af eller u trækkende Middel. Plettkuglen tr sittede Plet gandske af.

6.

Et Aftryk af et Signet, et Skrift, et Kobberstik, 2c.

2. En Udgave af et Skrift eller en Tegning; en Edition. At N. N., som var bleven bedraget med denne Fabel, hafde strax slettet den ud i de efterfølgende Aftrykke. K. S. Skr. I. 214.

3. [Figurligen.] Sin Faders eller Moders livagtige Billed. Det Aftryk af en Mand, hvis Aske jeg tilbeder! Forsøg i Sk. Vid. II. 5.

Aftrykker, eller Trykker af, v. a.

1. Afpresser; afkryster; udtrykker. En aftrykt Drue. At trykke Saften vel af.

2. Tager Gienpart af en Form eller Model ved at trykke. At aftrykke et Signet i Vox. At trykke et Stempel af paa Papiir.

3. Tager Gienpart af det, som er sat i et Bogtrykkeri, eller stukket i Kobber, ved Hielp af en Presse. Forfatteren har kun ladet faa Exemplarer af sit Skrift aftrykke.

Aftrykning (en) n. f. [af aftrykker.] Den Gierning at aftrykke. I Særdeleshed den Gierning, at aftrykke et Skrift eller Kobberstik. Der er begaaet adskillige Feil ved dette Skrifts Aftrykning.

Aftusker, eller Tusker af, v. a. Afhandler een noget ved at tuske; afstudser. At aftuske een sine Varer.

Aftutter, eller Tutter af, v. a. Aftæller Penge i Tutter.

Aftvætter, eller Tvætter af, v. a. See Aftoer.

Aftvinger, eller Tvinger af, v. a.

1. Kommer een med Magt til at give noget fra sig; erholder ved Tvang. At aftvinge een sine Eiendomme.

2. Kommer een ved Overbeviisning til at sande noget. Sandheden aftvang ham denne Tilstaaelse.

Aftylder, eller Tylder af, v. a. Kommer Øllet af Rostekarret paa Tønder. Nu er Øllet aftyldet.

Afvælter, eller Vælter af, v. a.

1. Vælter tilside; bortvælter. Bleve de vaer, at Stenen var afvæltet. Marc. XVI. 4.

2. Kaster et Læs af ved at vælte A[...]
At vælte et Læs Korn af.

3. Figurligen siger man: at afv[...]
den fra sine Skuldre, ɔ: at n[...]
fra en paaliggende Pligt.

Afvæltning (en) n. f. [af afvælter.]
ning at afvælte.

Afvænnelse (en) n. f. [af afvæn[...]
Gierning at afvænne; Fravænnel[...]

Afvænner, eller Vænner af, v. a[...]

1. Bringer af Vane; fravænner. [...]
om diende Børn, saa og om patte[...]
Et afvant Barn. En afvant [...]

2. Afvænner med, eller Vænne[...]
Kommer een til at forlade en Va[...]
vanlig Øvelse; bringer i Afvane [...]
At vænne een af med at bande.

3. Afvænner sig med, eller Væn[...]
med. Skiller sig af med en Vane;
Afvane. At vænne sig af med [...]

Afværgelse } (en) n. f. [af afvær[...]
Afværgen } Gierning at afværge.

Afværger, eller Værger af, v. a[...]

1. Bøder af for; afparerer. Me[...]
præp. for. At afværge (eller vær[...]
et Stød.

2. Forhindrer; forekommer; af[...]
afværge en forestaaende Krig.

3. [I gamle Love og Skrifter.]

a) Driver tilbage med væbne[...]
slaaer. At afværge Rigets [...]
Chr. IV. N. L. Tingf. B. 1[...]
B. 1. Cap.

b) Fralægger mig en Beskyld[...]
Maade. Vil N. N. det b[...]
Skaden, benecter hand [...]
med Eed efter Loven. H[...]
See og D. Mag. I. 3[...]

Afværger (en) n. f. [af fit[...]
afværger.

Afvævler, eller Vævler af[...]
af, som er vævlet om.

Afvæxer, eller Væxer af[...]
Vox. At væxe en Tra[...]

Afvært (en) n. f. [af Isl[...]
tum.]

1. Det samme som Afgrøde.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Affødning; Yngel.
b) Indtægt af løst eller fast Gods; Rente. Da skal hand igien udlægge — alt det hand optog baade udi Gods, Jord og Pendinge, foruden Landskyld eller anden Affuægst. Chr. IV. R. L. Arveb. 7. Cap. i Slutningen.

Afvært (en) n. f. [af afvoxer.]
1. Aftagelse i Vært. Maanen er i Afvært.
2. [I ældre Skrifter.] Forringelse; Svækkelse. Efter den Dag begynte de Danske deris Mact at fange Affværst. Hvitf. Kr. 44. S.

Afvandrer, eller Vandrer af, v. n. Reiser af; bortvandrer. Bruges helst figurligen om dem, som tage Afsked fra Verden. At afvandre fra dette elændige Liv til det evige Liv.

Afvane (en) n. f. [af Vane.] Ophør med, eller Afladelse fra, en Vane. Med præp. med. At komme i Afvane med noget.

Afvarter, v. a. [af varter.] See Opbier, eller Afbier, som er bedre.

Afvaskelse (en) n. f. [af afvasker.] Den Gierning at afvaske; Aftvelse.

Afvasker, eller Vasker af, v. a. Reengiør ved at vaske; aftoer. At vaske Tøiet vel af. At afvaske Pletterne paa Tøiet.

Afvaskning (en) n. f. [af afvasker.]
1. Det samme som Afvaskelse.
2. Med een Afvaskning. Med een Umag; under eet. Bruges kun i daglig Tale. Alt dette kan giøres med een Afvaskning.

Afved, adj. See Aved.

Afveed, eller Veed af, v. a.
1. Veed noget af egen Erfaring, eller efter andres Sigende; har Kundskab om. De skulle vidne som afveed. D. L. I. 13. 16. Dette er ikke skeet, mig afvidende.
2. Veed af at sige, eller Veed at sige af. Veed at tale eller berette om; har Kundskab om. Forend den Tid skal man i Tydskland have vidst lidet af Krud at sige. K. S. Skr. III. 282.
3. Vil ikke vide af at sige. Vil ikke høre tale om; vil ei være bekiendt. Han vil ikke vide af sligt at sige. Han er misfornøiet med sin Søns Opførsel, og vil ikke mere vide af ham at sige.

Afvei (en) n. f. [af præp. af og Vei.]
1. En Vei eller Sti, som fører fra den rette Vei; en Afsidesvei. Bruges og figurligen om Afvigelse fra en moralsk Regel. At forvilde sig i Skove og Afveie. Unge Mennesker kan let forledes paa allehaande Afveie.
2. En Afvigelse fra Middelveien; en Yderlighed. En Skribent bør vogte sig for tvende Afveie, nemlig det svulstige i Stilen, og det nedrige eller krybende.

Afveielse (en) n. f. [af afveier.] Den Gierning at afveie.

Afveier, eller Veier af, v. a.
1. Tager efter Vægt en vis Deel af det Hele; afdeler det Hele i visse Dele efter Vægt. At veie Meel af til Brød. At afveie Meel pundeviis.
2. Prøver en Tings særdeles Tyngde. At afveie flydende Ting med en dertil indrettet Vægt.
3. Bringer et hældende Sted til en lige Høide ved Hielp af Vaterpas eller andre geometriske Instrumenter; aflodder. At afveie Pladsen til en Have.
4. Afmaaler; afpasser. Bruges kun figurligen. N. N. synes vel ikke — nøie nok at have afveiet alle de Berømmelser, han giver ham, efter hans virkelige Fortienester. D. Lovhist. II. 242.
5. Prøver ved nøie Overlæg eller Eftertanke. Hvert Ord, som han talede, var nøie afveiet.

Afveining (en) n. f. [af afveier.] Det samme som Afveielse. See K. S. Skr. XI. 158.

Afveis, adv. [af Afvei.]
1. Paa et afsides liggende Sted; ud fra den rette Vei; ikke lige frem. Dette Sted ligger afveis.
2. Undertiden bruges det adjective, saasom: en afveis Sti.

Afvendelse (en) n. f. [af afvender.]
1. Forekommelse; Afværgelse. En Ulykkes Afvendelse.

2. Forledelse; Forførelse. Folkets Afvendelse fra Troskab og Lydighed imod deres Herre.
3. Afvigelse; Overtrædelse. Deres Afvendelser ere blevne saare mange. Jer. V. 6.
4. [I Bibelen.] Bevaagenheds Unddragelse; Ugunstighed. I skal fornemme min Afvendelse. 4. Mos. XIV. 34.

Afvenden (en) n. f. [af samme verbo.] See Afvendelse i 1ste Bemærkelse.

Afvender, eller Vender af, v. a. Bruges i de fleste Tilfælde med præpos. fra.
1. Vender hen til en anden Side; fravender. At afvende sine Øine fra noget forargeligt.
2. Afstyrer; afstiller. At Herren maae afvendes fra sin grumme Vrede. Ordspr. XXIX. 8.
3. Bringer paa andre Tanker. At afvende een fra sit Forsæt.
4. Giør affpændig; forleder; forfører. At afvende Folket fra deres Troskab. Som den der afvender Folket. Luc. XXIII. 14.
5. Giør koldsindig eller ubevaagen. Hans Sind er gandske afvendt fra mig.
6. Forhindrer; afværger. Skade og Afbræk af yderste Formue afvende. D. L. I. 1. 1.
7. Afvender sig, eller Vender sig af. Giør sig affpændig; falder fra. De hænge ved at afvende sig fra mig. Hos. XI. 7.

Afvendig, adj. [af afvender.] Affældig; affpændig; ei tilgedan. Samme Mand blev da skikket — for at giøre dem afvendige fra Kong Friderik. — K. S. Skr. IV. 280.

Afvending (en) n. f. [af samme verbo.] Det samme som Afvenden.

Afvends, adv. inusit. [formodentl. af aved.] Det samme som Baglængs. Afvends kaste han Sverdet omkring. Syvs Kiempevis. 106. S.

Afventer, v. a. [af venter.] Det samme som Afbier, men forekommer kun sielden.

Afvexler, eller Vexler af, v. a.
1. Tilhandler mig en Møntsort imod at give en anden derfor; tusker mig Penge til af een. At vexle een nogle Ducater af.
2. [I Tømmerhaandverket.] Forbinder med Overbygning betyngede Bielker en formedelst Udbygning paa Taget Sparre, med Tværtræer, for at styrk At vexle Bielkerne af under en Stik steen.

Afvexler, eller Vexler af, v. n.
1. Gaaer vexelviis til Verks; skiftes til præp. med. At afvexle med at l strive. At afvexle med hinanden i a en Byrde.
2. Følger vexelviis paa hinanden. og impersonaliter; med præpos. me denne Egn afvexle Dale og Høie med hinanden. I denne Tid vexler ligen af med Solskin og Regn.
3. Er foranderlig; omskifter sig. Hed er afvexlende. At føre Krig med lende Lykke. Rigernes Tilstand er lende.

Afvexling, (en) n. f. [af afvexler.]
1. En omskiftende Forandring; Omt Veiret er idelige Afvexlinger underka
2. [I Tømmerhaandverket.] Den Giern giøre en Vexel, eller at forbinde Bie Sparrer med Tværtræer, for at styrk

Afvexlingsfuld, adj. [af Afvexling og Fuld af Afvexlinger; ubestandig. Se i Sk. Vid. IX. 145.

Afvigelse (en) n. f. [af afviger.]
1. Afbøielse til en Side; Aftrin. Afvig høire eller venstre Side.
2. Afbøielse fra den rette Vei til en Afvei ges helst figurligen om Afskeielse fra og de moralske Regler. Afvigelse f og Billighed, fra Sandhed, fra Vei, ꝛc.
3. Det samme som Undvigelse.
4. [I Bibelen.] Affald fra Gud og den Gudsdyrkelse; Synd. Fordi han ha let om Afvigelse imod Herren eders 5. Mos. XIII. 5.
5. Misviisning. Magnetnaalens Afvig
6. Uovereensstemmelse; Undtagelse. En gelse fra den almindelige Regel.

7. Det som er uden for Hovedindholdet i et Skrift eller en Tale. Læseren ville undskylde denne liden Afvigelse.

Afviger, eller Viger af, v. n.

1. Dreier eller bøier af; viger til een af Siderne. Naar i vilde afvige til den høire Side. Esai. XXX. 21.

2. [I Styrmandskunsten.] Peger ikke rigtigen; misviser. Med præp. fra. Denne Magnetnaal afviger meget fra Polerne.

3. Skeier ud fra den rette Vei; viger hen til en Afvei. Bruges helst figurligen; med præp. fra. At afvige fra Dydens Vei.

4. Bliver ikke ved det sædvanlige; gaaer uden for det vedtagne. Ligeledes med fra. At afvige fra Landets Skik og Brug, fra sin sædvanlige Maade, o. s. v.

5. Gaaer uden for Hovedindholdet i en Afhandling eller Tale. Med fra. Prædikanten afvigede alt for meget fra sin Text og Materie.

6. Stemmer ikke overeens med; er adskilt fra. Ligeledes med præp. fra. Et Urverk afviger gemeenligen noget fra Solens ordentlige Løb.

7. Bortrømmer; undviger. En afvigt Person.

8. Gaaer forbi, som Tiden. Den sidst afvigte Maaned.

9. [I aldre Skrifter.] Træder ud af en Forbindelse; skeier ud fra Pagt og Forbund. See Hvitf. Kr. 928. S.

Afvigning (en) n. f. [af afviger.] Saaledes kaldes til Skibs det efter Loggen beregnede Stykke Vei, som et Skib paa en vis Middag er kommen Østen eller Vesten fra det Sted, man havde beregnet sig at være Middagen forhen. Østlig eller vestlig Afvigning.

Afviisning (en) n. f. [af afviser.]

1. Adgangs Forbydelse; Bortviisning. En Sags Afviisning fra Retten.

2. Afslag paa en Begiering; Neisvar. Da han meldte sig med Ansøgning om et Embed, fik han en haanlig Afviisning.

3. Afviisnings-Dom (en) n. f. En Dom eller Kiendelse, hvorved en Sag eller Person, som ei er indstævnt for sit rette Værneting, bliver afviist fra Retten.

Afvikler, eller Vikler af, v. a. Tager det af, som er viklet paa. At afvikle den omvundne Traad.

Afvinder, eller Vinder af, v. a.

1. Det samme som Fravinder.

2. Kommer Garnet af en Garnvinde ved at vinde. At afvinde et Stykke Garn.

3. [I de gamle Love.] Tilvinder mig noget ved Rettens Hielp fra det Sted, som det staaer paa. Hvo som errier oc foer uthen kære — tha mo han vinde sin seed aff medh 12 mentz eedh. Jyd. L. II. 72.

Afvinkler, eller Vinkler af, v. a. Afpasser med Vinkelhage. At afvinkle et Bret, en Tømmerstok, o. s. v.

Afvipper, eller Vipper af, v. n. Falder af eller ned, formedelst en Bevægelse, som foraarsages af noget, der vipper. Naar man hasper alt for hastigen, vipper Traaden ofte af.

Afvirker, v. a. [et i de senere Tider antaget Lovord; af virker.] Det samme som Aavirker. Den, som det (Træ, Ved,) afvirker, og første Gang selger, skal udgive Tiende. Schous Udt. af Forord. I. 156. At tiende af al Tiære, og det at udgive og levere in natura af den, det afvirker, førend ꝛc. ib. 157.

Afviser, eller Viser af, v. a.

1. Byder at gaae tilside; befaler at holde sig i Fraværelsen. At afvise sin Tiener, imedens man taler med een.

2. Giver ved Tegn tilkiende, at man ei maa komme nær. At lægge en Tønde ud paa en Sandbakke i Havet, for at vise de Seilende af.

3. Negter Adgang til et Sted; bortviser. Med præp. fra. At afvise en Person, eller en Sag, fra Retten.

4. Giver Afslag paa en Ansøgning eller Begiering. Han søger ved alle Leiligheder, og bliver altid afviist.

5. Driver med Magt tilbage; afslaaer. Fienderne bleve afviiste med blodige Pander.

Afviser (en) n. c. [af sit verbo.] Det samme som subst. Afstøder. Paa hver 9 Alen skal sættes en Afviser. Schous Udt. VI. 232.

Afviskelse (en) n. c. [af afvisker.] Den Gierning at afviske.

Afvisker, eller Visker af, v. a.
1. Renser eller aftørrer med Viskerklæde, Tørklæde, Svamp eller deslige. At viske Bordet af. At afviske Graaden.
2. [I Artillerievæsenet.] Giør en affyret Canon reen med en Visker. At afviske en Canon.

Afvisker (en) n. c. [af sit verbo.]
1. En som afvisker.
2. Et Redskab, hvormed man afvisker et Bord, i Særdeleshed et Spillebord.
3. Det samme som Visker i Artillerievæsenet.

Afviskning (en) n. c. See Afviskelse.

Afvisner, eller Visner af, v. n. Gaaer af ved at visne; bortvisner.

Afvoxer, eller Voxer af, v. n.
1. Tager af i Væxt. Maanen begynder nu at voxe af.
2. Voxer ikke mere; lader af at voxe. Nu har han afvoxet.

Afvrid (et) n. c. inusit. [af afvrider.]
1. En Bivei fra den rette Vei. (Moth)
2. En Afvigelse fra den meest brugelige og gængse Udtale i et Sprog, eller af et Ord; en Dialect. See Povelsens D. Riimk. 130. S. og Sys D. Sprogkunst. 78. S.

Afvridelse (en) n. c. [af samme verbo.] Den Gierning at afvride.

Afvrider, eller Vrider af, v. a. Afbryder eller afpresser ved at vride. At afvride en Green paa Træet. At afvride Vandet, som er i Klæderne.

Afvrider, eller Vrider af, v. n. Bøier af til een eller anden Side; dreier af. Naar du kommer der eller der, skal du vride af paa høire Haand.

Ag (et) n. c. [maaskee af egger, acuo, incito. See Ihre voc. ægga.] Hemmeligt Fiendskab eller Had; Nag. Høres meget sielden.

Agat } (en) n. c. [af Lat. *Acha*
Agatsteen } flintagtig og uklar Æ
ringeste Slags.

Agedør (en) n. c. [af ager og D
Port paa en Hø- eller Kornlade.

Agegab (et) n. c. [af ager og G
Hul eller Aabning i et Gierde, saa
man kan age derigiennem.

Agehynde (et) n. c. [af ager og
Et Hynde, som lægges paa en A
Pudehynde.

Agelæs (et) n. c. [af ager og Læs.
saa stort, som man kan age paa
eller Slæde. Et Agelæs Hø, Møg

Agen (en) n. c. [af ager.] Den
at age; Kiørsel. Bruges helst i
sætninger, saasom: Indagen,
agen, &c.

Agepude (en) n. c. [af ager og
See Agehynde.

Ager, v. a. imperf. agede, (bla
aag, eller og) sup. aget [af s
sol. Ok, et Aagspand. See Aa
ges fornemmeligen i Landvæsenet o
mænd, med adskillige Præposit. og
for eller bag, hvoraf følgende i
mærkes.
1. Fører paa Vogn eller Slæde. A
Korn, Tørv, o. s. v. At age et
2. Ager af. See Ager bort og Age
3. Ager bort, eller Bortager. Br
paa Vogn eller Slæde. Med og
pos. af. At age Skarnet bort a
At age Snee bort.
4. Ager fra. Bringer noget læssevii
Vogns, fra Stedet. At age den ska
fra Mosen.
5. Ager hiem, eller Hiemager.
ind.
6. Ager ind, eller Indager. Brin
viis i Huus. At age Hø og Korn
7. Ager paa. Bringer noget læss
paa et Sted. At age Møg paa e
8. Ager til. Bringer noget læssevi
et Sted. At age Steen og Gruus
veien.

9. Age ud, eller Udager. Bringer læsseviis ud fra et Sted, eller uden for Huset, ud paa Marken. Med eller uden præpos. af. At age Skarnet ud af Gaarden. At age Møg ud.

Ager, v. n. Bruges ligeledes med adskillige Præposit. og Adverb. loc. bag efter, som man anseer for ufornødent her at anføre.

1. Farer til Vogns; kiører i Slæde. Den agende Post. At age i en Slæde, paa en Vogn, ꝛc.
2. Ordsprogviis siger man i gemeen Tale:
   a) Somme age og somme gaae, ɔ: Nogle komme til Ære og Høihed i Verden, andre ikke.
   b) Han vil nok op at age, ɔ: Han spiller nok for en Ulykke.

Ager (en) n. f. plur. Agere [af ager.] En Person, som ager eller kiører med Læs. Bruges ikkun i Sammensætninger, saasom: Møgager, Skarnager, o. s. v.

Ager (en) n. f. plur. Agre [Norv. Aaker, Anglos. *Æcer* eller *Æcer*, Moesog. *Akrs*, Lat. *Ager*.]

1. Ethvert Stykke Jord, som pløies og besaaes; Agerland. I denne Henseende sættes det imod Eng. Er Torp giort ude paa Marken, og baade Ager og Eng er skift. D. L. V. 10. 54.
2. Et vilkaarligt, eller efter enhver Lodseiers Deelagtighed ved Reeb afmaalt, Stykke af et Agerskifte. Bønderne skulle Tienden i Rægerne eller Kærvene afsætte paa hver Ager. ib. II. 23. 5.
3. Det samme som Agerskifte.
4. Den paa Ageren voxende Sæd. Nu staaer Ageren i sin bedste Flor. At afmeie, afhøste, en Ager.
5. [I Bibelen.] Et Stykke Land eller Jord i Almindelighed; en fast Eiendom. De Ægypter solgde hver sin Ager. 1. Mos. XLVII. 20.
6. Ugild Ager. Uviet Jord; vild Mark. Forekommer i Skaanske Lov, og sættes imod Christen Jord paa Kirkegaarden, som fordum kaldtes Guds Ager. Liggi han utan kirkiugarde ofna ugildum akre. Sk. L. XIII. 2.

Agerblomster (en) n. f. [af Ager og Blomster.] Et Blomster, som i Almindelighed voxer i Agrene.

Agerbrug (et) n. f. [af Ager og Brug.]

1. Drift med Agerdyrkning; Handtering med Kornavling. Den Danske Bonde nærer sig meest ved Agerbrug.
2. Det Stykke Land, som enhver Agermand har i Brug. Hans hele Agerbrug bestaaer i nogle faa Skiepper Hartkorn.
3. En vis Maade at dyrke Agrene paa. Agerbruget er ikke eens overalt.

Agerbund (en) n. f. [af Ager og Bund.]

1. Grunden i Agerjorden. En haard, løs, stenig, Agerbund.
2. Agerland; Agerjord. Denne By har slet Agerbund, men god Engbund.

Agerdøvel (en) n. f. [af Ager og Døvel.] En Grøft, som giøres imellem Agrene, for at trække Vandet fra dem. (Moth)

Agerdyrkelse (en) n. f. See Agerdyrkning.

Agerdyrker (en) n. f. [af Ager og Dyrker.]

1. En Person, som har Agerbrug, eller lægger Vind paa Agerdyrkning; en Agermand. En god Agerdyrker.
2. Undertiden bruges det i en vidtløftigere Forstand, og bemærker det samme som Landmand.

Agerdyrkning (en) n. f. [af Ager og Dyrkning.] Brug og Handtering med Agre; Jordens Dyrkelse til Kornavling. Agerdyrkningen er den ældste og ædelste Kunst af alle.

Agerende (en) n. f. [af Ager og Ende.] Den yderste Deel af en Ager; et Endestykke af en Ager.

Agerfred (en) n. f. [af Ager og Fred.] Den Fred, som enhver Landmand bør nyde paa sin Sæd og paa sin Ager. See Sk. L. IX. 15.

Agerfure (en) n. f. [af Ager og Fure.] Den Fure, som sætter Skiel imellem Ager og Ager.

Agerhøne (en) n. f. plur. Agerhøns [af Ager og Høne.]

1. En velsmagende Fugl, som opholder sig i Agrene og Smaakrat. Perdix.
2. Et Slags smaa halvrunde Insecter, som ere rødagtige, med sorte eller hvide Prikker. Coccinella.
3. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Agerhønsgarn (et) n. f. Et Jægergarn, hvormed man fanger Agerhøns.
   b) Agerhønshund (en) n. f. En Hund, afrettet til Agerhønsjagt.
   c) Agerhønsko (en) n. f. Et Jagtredskab, bestaaende af et ved Pinde udspilet Stykke Seildug, dannet som en græssende Ko, og malet paa den udvendige Side, samt forsynet med 2de Kikhuller for Jægeren, der bærer dette Redskab som et Skiul for sig, og flytter det efterhaanden saaledes, at han kan faae Agerhønsene, som gaae paa den anden Side, giennede ind i Garnet.
   d) Agerhønslygte (en) n. f. En Pose af grovt Lærret, syet om tvende rundbøiede Baand (det ene neden til, det andet i Midten) med en Deel Lufthuller paa Siderne, og indrettet til at bære de i Garn fangne Agerhøns.

Agerhyrde (en) n. f. [af Ager og Hyrde.] En Hyrde, som bevogter Vangene, og holder Qvæget fra Agrene. See Jyd. L. III. 52.

Agerjord (en) n. f. [af Ager og Jord.] Et Stykke Land, som er beqvemt, eller i det mindste bestemt, til at pløies og besaaes. Denne By har mere Agerjord end Engbund. Der ligger kun slet Agerjord til vor By.

Agerkaal (en) n. f. [af Ager og Kaal] Et almindeligt Ukrud i Marken med gule Blomster. Brasica campestris.

Agerland (et) n. f. [af Ager og Land.] See Agerjord.

Agermand (en) n. f. [af Ager og Mand] See Agerdyrker.

Agermark (en) n. f. [af Ager og Mark] En i Agre inddeelt Bymark. See Oecon. Mag. V. 241.

Agermon (et) n. f. [af Ager og M
1. Et Jordsmon tienligt til Sæd; et Agerland. Han har ikke saa meg mon, som han kan leve af.
2. Det samme som Agrimonia, hvill systematiske Navn paa en vis medi med gule Blomster og stærkt lugtend

Agermuus (en) n. f. [af Ager og En meget liden Muus i Agrene med delmaadig lang Hale; en Markmu terrestris.

Agermynte (en) n. f. [af Ager og En vellugtende Agerurt, som, ædt i af Køerne, giør Mælken væmmelig. arvensis.

Agern (en) n f. [Anglos. *Accern*, *A* *Æcern*, hvilket de fleste ville have u *Ac* v. *Æc*, qvercus; men nogle af *Akran*, fructus.] Frugten af E Olden. Et Træ, som bærer Agern

Agernhat (en) n. f. [af Agern og Den knortede Skal, som Agernen

Agerran (et) n. f. [af Ager og Ran Ran, som begaaes, ved at slaae en Eng, eller afskære hans Korn p ren, imellem Eg og Ende, eller og afhøste (uden foregaaende Tingsdo sin egen Ager den Sæd, som en an upaatalt har nedlagt. See D. L. 5. og følg. Artikler.

Agerreen (en) n. f. [af Ager og Re mærker nu omstunder det samme som fure; men bestod fordum i en smal mel Jord, som laae ubrudt imellem Agre, for at tiene til et bestandigt skiel imellem dem.

Agerrende (en) n. f. [af Ager og En dyb Fure eller Grøft, som a en Ager, for at komme Vandet til fra.

Agerrydning (en) n. f. [af Ager og R
1. Ukruds Bortrydning af en Ager.
2. Et ufrugtbart Stykke Jords Opry Agerland.

Agerryg (en) n. f. [af Ager og Ryg.] Den Forhøielse af Jord, som samler sig i Midten af en Ager, naar man derfra begynder Pløiningen, men gaaer ud igien, naar Pløiningen begyndes fra Eggene, eller begge Siderne, af Ageren.

Agersiig (et) n. f. [af Ager og Siig.] See Agerdovel. (Moth)

Agerskiel (et) n. f. [af Ager og Skiel.] Det Skiel, som sættes ved Hiørnerne af en Ager, og bestemmer dens Længde og Brede.

Agerskifte (et) n. f. [af Ager og Skifte.] Den Deel af et Agerland, hvor alle Agre ligge vendte paa een Leed saaledes, at Pløiningen begyndes og endes paa een og samme Kant af dem; en Aas.

Agerspiald (et) n. f. obsol. [af Ager og Spiald.] Den Skade, som er giort paa Sæd i Ageren. See Sk. L. IX. 2.

Ageruld (en) n. f. [af Ager og Uld.] En Græsart, i hvis Top er en uldagtig Materie. Eriophorum polystachium. De Seil vare alle af Ageruld. Syvs Kiempevis. 277. S.

Agerum (et) n. f. [af ager og Rum.] Det fornødne Rum til at kunne komme igiennem med en Vogn.

Agerurt (en) n f. [af Ager og Urt.] En Urt, som almindeligen voxer i Agre.

Agestol (en) n. f. [af ager og Stol.] En liden Hængestol uden Fødder, og som oftest uden Rygstykke, beqvem til at sidde paa i en Færedsvogn.

Agesvend (en) n. f. See Kioresvend.

Agetøi (et) n. f. [af ager og Tøi.] En Samling af de til Agning fornødne Redskaber. I Særdeleshed det Redskab, hvorpaa Varer eller Personer føres agende. (Voiture) En Slæde er det almindeligste Agetøi i Norge.

Agevei (en) n. f. See Kiorevei.

Agzen (en) n. f. obsol. Det samme som Agern. See D. Mag. I. 56.

Agild (en) n. f. obsol. [formodentl. af Isl. Ockil.] En Ankel. See Nucl. Latin. voc. Talus.

Agler; v. n. [uden Tvivl en blot Dialect af Dakler.] Rokker; dakler; raver. Høres sielden. Han slaaer og agler til begge Sider. Han er saa drukken, at han agler.

Agn (et) n. f. [af Isl. *egna*, allicere.] Lokkemad, især for Fiske; Aas. Et meget brugeligt.

Agnbak
Agnebak } n. f. obsol. See Asnebak.

Agner, v. a. [af Agn.] Sætter Agn eller Madding paa Krogen; aaser. Høres kun sielden.

Agnhold (et) n. f. [Isl. *Agnhald*; af Agn og holder.] Den skarpe Vederhage paa en Fiskerkrog, som baade holder Madingen og den paabidende Fisk fast. Høres og sielden.

Agning (en) n. f. [af ager.] See Agen.

Agt (en) n. f. (uden plur.) [af v. agter.]

1. Hu; Sind; Tanke. Bruges nu omstunder kun sielden. Med lige hellig Agt jeg begge tænker paa. Forf. i Sk. Vid. X. 207. Det aldrig kom i nogens Agt, Det skulde faa tilganget. Bord. Poet. Skr. 57. S.

2. Hensigt; Forsæt. I Særdeleshed et Togs eller en Reises Hensigt. Det var ikke min Agt at giøre ham nogen Skade. Lad være, hvem imod han havde denne Agt (med sin Hær.) Bord. D. Merc. 98. S.

3. Paamærken; Paaagten. De i saa Fald brugelige Talemaader ere:
   a) Giver Agt efter. Vender sin Agtsomhed til; seer eller hører efter. At give Agt efter hvad der tales.
   b) Giver Agt paa. Lægger Mærke til; haver Sind og Sandser henvendte paa. At give Agt paa Stiernernes Løb. At give Agt paa andres Formaninger.

4. Opsigt eller Indseende; Omhu eller Forsorg. I dette Fald heder det:
   a) Tager i Agt, eller Jagttager. Behandler med Agtsomhed; tager vare paa. Item efterlever; retter sig efter. At tage sin Sundhed i Agt. At tage en Regel, en Lov, sine Pligter, rc. i Agt.
   b) At have sin Sag i god Agt, ɔ: at see sig vel for; at passe vel paa sine Ting. En fordum brugelig Talemaade.

5. Undertiden bemærker det Varsomhed eller Forsigtighed, og heder da:

a) Tager sig i Agt. Seer sig for; tager sig vare. At tage sig ved alle Leiligheder vel i Agt.

b) Tager sig i Agt for. Hytter eller vogter sig for; tager sig vare for. At tage sig i Agt for Fald og Stød, Laster og Forseelser, &c.

6. Anseelse; Høiagtelse. At være i Agt og Ære hos alle.

7. Agt kommer ei altid i Pung. Et Ordsprog, som vil sige: at ethvert Anslag lykkes ikke.

Agtbar, adj. [af Agt og bar.] Som er Agt og Ære værd; agtværdig. En agtbar Mand.

Agtbarhed (en) n. f. [af agtbar.] Den Egenskab at være agtbar.

Agte, adj. [af v. agter.] Det samme som Agtbar. Bruges nu omstunder ikkun i det sammensatte Ord: Belagte. Tha skal — tilnevne fyre af de skelligste oc agteste Mend. D. Mag. IV. 282. S. See og Chr. III. Ordin. 148. Blad.

Agtelse (en) n. f. [af v. agter.]

1. Det samme som Agtning.

2. Det samme som Høiagtelse. At forære een noget til et Agtelses Tegn.

Agten (en) n. f. [af samme verbo.]

1. Det samme som Agtpaagivenhed. Bruges nu omstunder ikke uden i det sammensatte Ord: Paaagten.

2. Det samme som Agtende. Al hans Agten og Tragten gaaer derpaa ud, at &c.

Agten, adv. See adv. Agter.

Agtende (et) n. f. [af v. agter.] Forsæt; Hensigt; Agt. Høres kun sielden.

Agtendes, adj. particip. obsolet. [af v. agter.] Som er i Agt og Ære; som fortiener Agtelse. Som da var meget agtendes. Hvitf. B. Kr. 69. S.

Agter, v. a. [af Moesog. *ahjan*, Alam: *ahon*, *ahton*, at tænke, cogitare.]

1. Lægger Mærke til; giver Agt paa. Skolemestere skulle med Flid agte deres Disciplers Nemme. D. L. II. 18. 7.

2. Anseer. Hvis Skibsfolk han agter fornøden til Skibet. ib. IV. 1. 1.

3. Bekymrer sig om; skiøtter; adlyder. agter hverken Gud eller Mennesker.

4. Sigter til; attraaer. Som den der a al Menighedens Gavn. 2. Macc. IV.

5. Tiltænker; tilagter. At agte een Ondt.

6. Sætter Priis paa; skatter; vurderer. agte en Ting, eller Person, høit, o. s. v.

7. Sætter høi Priis paa; holder i Agt og Trofaste Broder Silvanus, som jeg 1. Petri. V. 12.

8. [I Lovene.]

a) Anseer for fulde efter Loven; bet som lovgyldig. Skeer det, da agt ikke. D. L. III. 14. 13. See III. B. 16. C. 16. A. §. 9.

b) Anseer i henseende til Straf. han agtes som en Falskner. D. 10. 4. See og ib. VI. 6. 6. Art.

c) Regner; beregner. At Svogerskab hindrer Ægteskab, ikke agtes end &c. D. L. III. B. 16. C. 9 §. 4. See og ib. 5. Art. item I. 30.

9. Agter efter.

a) Giver Agt efter; mærker paa. tede ikke efter hvad der blev talt elle handlet.

b) Overveier; eftertænker. See Latin. voc. *Consídero*.

10. Agter for.

a) Holder og anseer for; skatter og vu for. Holde og agte Kongen for d perste og høieste Hoved. D. L. I. Art.

b) Skatter høiere; foretrækker. De agter een Dag for en anden. XIV. 5.

11. Agter lige med } See Agter ved.
12. Agter lige ved }

13. Agter om. Bekymrer sig om; om; giør Væsen af. At agte intet Ting. At agte stort om noget.

14. Agter paa, eller Paaagter.
a) Lægger Mærke til; giver Agt paa. Item tager i Agt. At agte paa Fugleskrig. At agte paa Guds Bud.
b) Tager i Betragtning; bekymrer sig om. Fienden faldt uformodenkligen ind i Landet, uden at agte paa den nylig giorte Fred.

15. Agter ringe, eller Ringeagter. Sætter ringe Priis paa; har liden Agt og Ære for. Mon Dyden gandske bort fra Verden flytte vil? Men er Alzire med i den at ringeagte? Forf. i Sk. Vid. X. 173.

16. Agter sig.
a) Har i Sinde at begive sig hen til et Sted. Med præp. til og adv. loc. hen, hiem, bort, og flere. Hvor agter han sig hen? han agter sig til Marked.
b) Anseer sig; troer sig at være. I dette Fald følger altid et adjectivum eller particip. bag efter. At agte sig værdig, beføiet, berettiget, ꝛc. til noget.

17. Agter sig for. See Tager sig i Agt for under Ordet Agt.

18. Agter sig selv. Tager sin egen Ære i Agt; seer paa sig selv. Som man agter sig selv, saa bliver man og agtet af andre. (et Ordsprog.)

19. Agter til, eller Tilagter. Det samme som Tiltænker. De mærke vel, at han tilagter dem et Stød. Bord. D. Merc. 173. S.

20. Agter ved. Sætter i Ligning med; holder i samme Agt og Ære som. Dette heder ellers egentligen: Agter lige ved, eller, Agter lige med. Den kand ikke agtes ved kosteligt Guld. Job. XXVIII. 3. De Personer, som ikke — ere af Adel, eller lige ved Adel agtes. D. L. III. 16. 10.

Agter, v. n.
1. Holder for; mener; tænker. Thi jeg agter, at jeg er ikke ringere end ꝛc. 2. Cor. XI. 5. Og derefter kiende og dømme, som de agte at forsvare. D. L. I. 5. 20.
2. Giver Agt; mærker paa. Item tager i Agt; seer til. Agt og hør Israel. 5. Mos. XXVII. 9. Han skal agte, at der holdes Omgang imellem de Heel- og Halvbefarne, ꝛc. Frid. V. Krigsart. Brev. §. 78.
3. Tager i Betragtning; tænker efter; overveier. Der Philippus agtede, at Manden blev jo længere jo stærkere. 2. Macc. VIII. 8. See og ib. V. 17.
4. Er til Sinds; har Forsæt. Og agter at fare igiennem vilde Bølger. Viisd. XIV. 1. Enddog hand agtede ei at brænde uden sit eget. D. L. VI. 19. 6.
5. Undertiden bruges det i Steden for Agter sig, eller har i Sinde at komme hen til et Sted. Jeg agter nu snart hiem til mit Fædreneland. Han agter langt, men kommer stakket. (et Ordsprog.)

Agter, adv. i superl. agterst [en blot Dialekt af præp. ant. after, som nu heder efter.] Bruges fornemmeligen til Skibs med adskillige Adverb. loc. bag efter, og forandrer undertiden, for Velklangens Skyld, sit r til n, da det heder Agten.
1. Bag; det modsatte af For eller Foran. At være, staae, sidde, agter i Skibet. Roeret sidder agterst i Skibet.
2. Agten for. Bagen for; ikke forud. At han kan komme ham forud, i Fald han er agten for ham, ꝛc. Frid. V. Søkrigsart. §. 690.
3. Agter op! Et Befalnings-Ord, hvorved Mandskabet bringes fra For- til Bagdelen af Skibet. Agter op paa Skandsen! Agter op paa Hytten!
4. Agter paa. Bag paa; det modsatte af For paa. At føre det Danske Kongeflag agter paa Chaloupen. Frid. V. Søkrigsart. §. 825.
5. Agter ud. Ud til den Kant, hvor den bageste Deel af en Ting eller Person vender hen. I Særdeleshed: Bag ud fra Skibets Middellinie at regne. Der seer jeg en Seiler lige agter ud for os. Agter ud i Læ. Agter ud til Luart.
6. Til Agters Tilbage; det modsatte af Frem. Bruges adverbialiter, men dog kun figurligen,

gen, nemlig naar der handles om en Persons Tilstand, som forandres fra det bedre til det værre. At være kommen til Agters. Det gaaer til Agters for ham.

Agter, adj. i superl. agterste [af samme Oprindelse.]

1. Som sidder agter eller bag paa; som vender agter ud; som ligger agten for. Bruges meget sielden i positivo, undtagen i Sammensætninger; og det fornemmel. i sammensatte Skibsord, hvoraf ikkun nogle faa her findes anførte. Den agterste Deel af Skibet. De agterste Been paa en Hest. Det agterste Skib i Linien.

2. Som skeer paa en tilbagegaaende Maade. Forekommer sielden uden i det sammensatte Ord: Agtersting.

3. Det Agterste Korn. Saaledes kaldes undertiden det sletteste Korn, fordi det som lettest falder bagest i Kastningen.

Agterdeel (en) n. f. [af adj. agter og Deel.] Den agterste Deel af en Ting; Bagdeel. Agterdelen af et Skib.

Agterende (en) n. f. [af adj. agter og Ende.]
1. Det samme som Bagende.
2. Det samme som Agterdeel.

Agterflag (et) n. f. [af adj. agter og Flag.] Det Flag, som hidses agter paa Skibet, for at give tilkiende, hvor det hører hiemme.

Agterfod (en) n. f. [af adj. agter og Fod.] See Bagfod.

Agterhaler (en) n. f. [af adj. agter og Haler.] Det Tov, hvormed Underlæsells Bommen holdes paa sit behørige Sted.

Agterhold (et) n. f. [af adj. agter og Hold.] See Baghold. (Langebek)

Agterligen, adv. [af adj. inusit. agterlig, som kommer af adj. agter og lig.] Yderligen agter paa, eller agten for. Tapperne paa en Canon bør ikke staae alt for agterligen.

Agtermand (en) n. f. [af adj. agter og Mand.] En Orlogsmand, som holder sig i Linien agten for en anden. Sættes imod Formand. Han skal komme sin For- eller Agtermand til Hielp. Krigs. Art. §. 768.

Agterpart (en) n. f. [af adj. agter ... Saaledes kaldes i Skibbyggeriet ... tredie Deel af et Skibs Længde.

Agterseil (et) n. f. [af adj. agter ... Et Seil paa den agterste Mast i... men paa eller imellem de to agter... et treemastet, Skib.

Agterside (en) n. f. [af adj. agter ... Den Side af en Mynt, som ... Brystbilledet eller Forsiden; Bag... *Revers.*) Agtersiden paa en Cron...

Agterstade } (en) n. f. obsolet. ...
Agterstand } hvis brugelige Tal... staae til agters, restare.] Ud... talning; tilbagestaaende Gield; ... See D. Mag. VI. 36. og 39. ...

Agterstavn (en) n. f. [af adj. ... Stavn.] See Bagstavn.

Agtersting (et) n. f. [af adj. agter ... Et Sting, som sættes agten for ... hvor Synaalen er kommen op ... Sting. At sye med tette Agter...

Agterudseiler, eller Seiler agter ...
1. Sætter een tilbage i Seiladsen; ... een i at feile. Bruges og undert... gen om enhver, som mesterligen ... en anden, i hvad det end er. ... agter ud.
2. Seiler bort fra en i Land blev... som er Skibet tilhørende. See Søkrigsart. §. 8. og 168.

Agtgivende, adj. [af den Talema... Agt.] See Agtpaagivende, so... brugeligt.

Agtig, adj. [har uden Tvivl sin ... af v. ant. æger, ligesom hæftig ...
1. Som har en vis ind- eller udv... skab tilfælles med en anden Ting ... son. Bruges ikkun som et Endel... lægges til adskillige Nomina, ... jectiva som substantiva. Som Storagtig, Langagtig, ... Ildagtig, a. f. v.

Heraf har man og adv. Agtigen og subst. Agtighed, som ligeledes føies bag ved Nomina, og tilkiendegive nogen Lighed med de Ord, som staae foran; saasom Naragtigen, Barnagtighed, o. s. f.

ig, adj. obsolet. [af Agt.] Agtbar; agtværdig. See Hvitf. Kr. 87. S.

ning (en) n. f. [af agter.] Den Gierning t agte eller skatte. Bruges meest i Sammensættelse.

paagivelse (en) n. f. [dannet af den Talemaade: giver Agt paa.] Paamærken; Paaagten.

paagivende, adj. [af samme Oprindelse.] Mærksom; agtsom. En agtpaagivende Discipel, Tilhører, ꝛc.

paagivenhed (en) n. f. [af agtpaagivende.] Paamærksomhed; Agtsomhed.

tsom, adj. [af Agt og termin. final. som.] Det samme som Agtpaagivende. En agtsom Tilhører, Tilskuer, ꝛc.

Varsom; forsynlig; omhyggelig. At være agtsom om sine Klæder.

Betænksom; eftertænksom. En agtsom Historieskriver.

tsomhed (en) n. f. [af agtsom.] Den Egenskab at være agtsom.

sommelig, adj. [af agtsom og lig.] Det samme som Agtsom. Forekommer nu omstunder kun sielden.

tsommeligen, adv. [af sit Adject.] Paa en agtsom Maade; med Agtsomhed.

tsomt, adv. [af agtsom.] See Agtsommeligen.

værdig, adj. [af Agt og værdig.] Som er Agt og Ære værd; agtbar. En agtværdig Person.

gurke (en) n. f. [af Polon. *Ogork.* See Ihre voc. Gurka.] En krybende Havevært med store gule Blomster, og en langagtig saftig Frugt. Cucumis.

gurksalat (en) n. f. [af Agurke og Salat.] En Biret af sønderskaarne og saltede Agurker, som, efter Saltlagens Afhældelse eller Ifpresning, spises med Olie og Edike over.

Ah, interj. Er vel i Grunden ikke adskilt fra interj. Ach eller Ak, men bruges dog af vore Digtere som forskiellig deri, at den gemeenligen udtrykker en mindre hæftig Affect.

Aha, interj. [formodentl. af ah.] Forekommer sielden uden i Bibelen, hvor det betegner:

1. En med Suk blandet Sorg eller Bekymring. Aha! Herre! Herre! vil Du forderve alt overblevet i Israel. Ezech. IX. 8.

2. Det samme som Vee. Aha! for den Dag; thi Herrens Dag er nær. Joel. I. 15.

Ahaha, interj. See Hahaha.

Ahorn (en) n. f. [af Lat. *Acer* eller *acernus.*] Et Slags Træ, som og kaldes Navr. Acer campestris.

Ahne (en) n. f. See Ane.

Ail, (en) n. f. [et Jydskt Ord, som paa sine Steder i Sverrig heder Adel (see Ihre) og kommer formodentl. af Angloſ. *Ate*, lotium.] Piis af Qvæg. (Moth)

Ailer, v. a. & n. [Svet. adla v. ala af Ail.] Pisser. Bruges kun om Qvæg. Koen ailer Blod. (Moth)

Ak, interj. [skrives ofte som ach, og er formodentl. Naturens egen Røst hos et veemodigt Menneske.] Bruges baade i Skrifter og daglig Tale:

1. Som et dybt Suk i Bedrøvelses eller Medlidenheds Tilfælde. Ak! jeg elændige. Ak! Herre, forbarme dig over disse arme Mennesker.

2. I Steden for Vee. Og siig, ak! for alle Israels Huses Ondskabers Vederstyggeligheder. Ezech. VI. 11.

3. I Steden for Gud bedre! eller desværre! Ak! dette Folk haver syndet en stor Synd. 2. Mos. XXXII. 31.

4. I Steden for Gid! eller Gud give! Ak! var min Herre for den Prophetes Ansigt. 2. K. V. 3.

5. Ak ja. Bruges især, naar man er inderligen villig i at samtykke og tillade noget. Ak ja! det maa hierteligen gierne skee.

6. Ak nei bruges derimod helst, naar man indstændigen frabeder sig selv eller andre

noget Ondt. Da sagde Loth til dem: ak nei! Herre. 1. Mos. XIX. 18.

7. Ak og Vee. Bruges som et Substantiv og bemærker:

a) Graad og Klage; Jammer og Elændighed. Hvor hun om sig vilde see, var kun idel Ak og Vee. (Synges i en Kirkepsalme.)

b) Hævn og Ulykke; Straf og Forbandelse. At raabe Ak og Vee over een.

Akal (et) | Akallen (en) | Akallende (et) n. f. obsolet. [af akaller.] Lovlig Tiltale eller Paatale. See Jyd. L. I. 57. og II. 21. it. Sk. L. XII. 4.

Akaller, eller Kaller a, v. a. obsolet. Gjør lovlig Paastand paa; tiltaler lovligen. See Jyd. L. II. 69. og 96.

Akavet, adv. [af Isl. *ákafe*, fervor, agendi acrimonia, eller *ákafr*, fervide instans. See G. Andr. Lex.] Hovedkuls; over Hals og Hoved. Er meget gængs blant Bønderne i Siæland. Denne Reise kom mig saa akavet paa.

Akeleie (en) n. f. [af Lat. *Aqvilegia*.] En medicinsk Urt, som i Lundene har et lyseblaat, men i Haver et forskielligen farvet, Blomster. Aquilegia vulgaris.

Akevit (et) n. f. [af Lat. *Aqva vitæ*, ɔ: Livets Vand, Gall. *Eau de vie*.] Brændeviin, som er destilleret med eller uden Tilsætning af Urter, Frugter eller Krydderier. Pomerants-Akevit. Caneel-Akevit.

Al, adj. neutr. alt, plur. alle [heder i det gl. Danske Sprog alr eller aldr, plur. alræ eller aldræ; Moesog. *alls*; Cambr. & Hibern. *oll*; Anglos. *eal*, *æl*, *al*; Isl. *allr*, foemin. *öll*. Det findes og i gamle Skrifter skrevet aull, hvilket synes at give tilkiende, at det har fælles Oprindelse med Iut. aule eller avle, multum. See Afle.]

1. Som indbefatter en Tings hele Størrelse, eller hver Part af det Hele; gandske; heel. I dette Fald bruges det egentligen kun i singul. Al Verden. Al Danmark. Sex Dage skal Du arbeide og giøre al din Gierning. 5. Mos. V. 13.

2. Som indbefatter det hele Antal Art eller Slags; hver een. Brug kun i plur. Alle Mennesker. A

3. Fuldkommen. At antage noget me fald. At modtage med al Taknem

4. Undertiden bruges det i Steden f eller nogenslags, da præp. uden ligen gaaer foran. At arbeide uden At lade en Forbrydelse gaae af ude tale.

5. I Sammensætning bruges det:

a) Med de Adjectivis og Partici og Substantivis, som tillægges det tilkiendegiver Hans Egenskab kommenhed i høieste Grad, saa viis, Alseende, Almagt, o. f

b) Med andre Adjectivis, saa o viis; da det bemærker gandske, saasom: Alfuld, Alene, o. s. v.

c) Med andre Substantivis; da ner noget, som er almindeligt, fælles for Alle, saasom: Al Alkiøb, o. s. v.

d) Med Verbis; da det bemærker af al Magt, saasom: Algiøer o. s. v.

6. Al, fordum brugeligt i Samm med Substantivis, i Steden fo gængse erke eller erts, see Adel.

7. Al blev og fordum imellemstunder en art. præposit. i Steden for det gelige Aller. Dog angrede det meest, &c. Clausens N. Krøn. 87 og ib. 322. S.

8. Alt, neutr. brugt som et Subst. verb. see neden for paa sine Sted

9. Al den, ɔ: den hele nærvære gandske, som der tales eller ha Bruges deels uden, deels med, et a tiv, som bemærker en Mængde. den Pragt. Al den store Forsam det gandske Folk.

10. Al denne. See Al den.

11. Al den Stund. See Stund.

12. Al sin Tid. See Tid.

13. Alle bruges ofte som et Substantiv i Steden for Alle Mennesker, saa og i Steden for Alle Mand. Du Herre! som kiender Alles Hierter. Ap. G. I. 24. Han har det Vidnesbyrd af Alle, at han er et skikkeligt Menneske.

14. Alle Dage. Bruges mellemstunder i gemeen Tale i Steden for Altid. Jeg er alle Dage ligesaa god Karl, som du.

15. Alle Mand. See Allemand.

16. Alle Tider. Bruges ligeledes adverbialiter i Steden for Altid. Han er alle Tider saa traurig, saa underlig af sig, ꝛc.

17. Alle og enhver, ɔ: Alle i Almindelighed og enhver i Særdeleshed; Allesammen.

18. Alle tilhobe
19. Alle tillige
20. Alle tilsammen
} Den ene med den anden; saa mange som de ere; hver een.

21. Med Alle. Bruges adverbialiter baade i vort ny og gamle Sprog, og bemærker:

a) Gandske og aldeles; plat; reent. Hans Ansøgning blev afslaaen med alle. See og Jyd. L. III. 26. it. Syvs Kiempeviſ. 27. S.

b) For altid; stedse. Der agter han at boe og blive med alle.

c) Med Alle ikke, eller Ei med Alle. Aldeles ikke; slet ikke. Misdæderen vilde med alle ikke gaae til Bekiendelse. See og Jyd. L. II. 27.

22. I Alle Maader. See Maade.

23. I Alle Ting. See Ting.

24. Med Alt dette. Bruges ofte adverbialiter, og bemærker: ikke desto mindre; desuagtet; alligevel. Med alt dette er han dog at beklage deri, at ꝛc.

25. Alle for een og een for Alle. En juridisk Talemaade, hvorved tre eller flere Borgsmænd forskrive sig til fælles Ansvar saaledes, at Creditor kan søge, hvilke og hvor mange af dem, som han vil, enten alle tilhobe, eller een og anden især.

Al (en) n. f. [Et Jydsk Ord, som udtales langt.]

1. En fort og haard Jord, som ligger i høie og sandagtige Marke, og hindrer, at man ei kand pløie dybt nok. (Moth)

2. Deraf kommer formodentligen:

a) Aljord (en) n. f. Udyrket Land; ufrugtbar Jord.

b) Alheden, ɔ: den paa langs og midt igiennem Jylland løbende store Hede, som endnu for den største Deel ligger udyrket.

Alaaben, adj. [af al og aaben.] Som staaer paa viid Gab; gandske aaben. (Langebek)

Alabast
Alabaster
} (en) n. f. [af Lat. *Alabastrites.*] Et Slags fiin, blød, og derhos som oftest meget hvid, Marmor. Saa hvid som en Alabast.

Alabastdukke (en) n. f. [af Alabast og Dukke.] En Dukke, eller lidet Billede, af Alabast.

Alabasterkrukke (en) n. f. [af Alabaster og Krukke.] En Krukke af Alabaster. Hun sønderbrød Alabasterkrukken. Marc. XIV. 3.

Alabaststeen (en) n. f. [af Alabast og Steen.] See Alabast.

Alænde (et) n. f. obsol. [formodentl. i Steden for Aflænde, af præp. af og Land.] See Udlænde. Forekommer i Er. S. L. IV. 1.

Aland
Alandsrod
} (en) n. f. [maaskee af Lat. *Helenium.*] En høi og anseelig medicinsk Urt med rødguult Blomster. Inula Helenium.

Alarm (en) n. f. [skrives gemeenligen Allarm, med dobbelt l; af Gall. *à l'arme*, ɔ: til Vaaben! i Gevær!]

1. Et Anskrig, eller andet lydeligt Tegn, til at samles under Gevær. At blæse eller slaae Alarm i Leiren.

2. En ved uformodentlig Skræk foraarsaget Bevægelse hos een eller flere Personer. Han sættes i Alarm over ingen Ting. Ildebranden satte den hele By i Alarm.

3. Tummel og Støien, som foraarsages af een eller flere Personer. Dette Barn giør en farlig Alarm.

4. En

4. Enhver hæftig Lyd eller Bulder. Denne Dør giør en Hoben Alarm, hver Gang den lukkes op og i.
5. Blind Alarm. Ugrundet Frygt; Forskrækkelse uden Aarsag. At giøre blind Alarm.

Alarmplads (en) n. f. [af Alarm og Plads.] Et vist Sted, hvor Folket skal samles, naar der blæses eller slaaes Alarm.

Albue (en) n. f. [af Anglos. *Elboga*, eller Isl. *Olnbogi*, som i Almindelighed holdes for at være sammensat af Alen og Bue.]
1. Ledet midt paa Armen imellem Haanden og Axelen; i Særdeleshed den udvendige Deel af samme Led. At støtte sig paa Albuen.
2. Den Deel af et Ærme, som skiuler Albuen. Kiolen er i tu paa Albuen.
3. Et smalt Stykke Land, som strækker sig langt ud i Havet; en Landtunge. (Moth)
4. En Hævelse, som voxer Heste under Boven. (Langebek)
5. At sidde een paa Albuen, ɔ: at sidde een saa nær ind paa Livet, at man er ham til Uleilighed.
6. Heraf haves adskillige Sammensætninger, saasom:
   a) Albuedyb, adj. Dyb indtil Albuen. Et albuedybt Vand, Kar, &c.
   b) Albuelokke (en) n. f. Bugten i en bøiet Arm. Høres oftere i Norge end i Danmark.
   c) Albuemaal (et) n. f. Et vist Maal, taget efter den Længde, som der er imellem Albuen og Enden af den midterste Finger.
   d) Albuepude (en) n. f. En Pude at lægge under Albuen.
   e) Albueskiæl (en) n. f.
      α) Den udstaaende Deel af Albuen.
      β) [I Naturhistorien.] Et Slags eenskallet Strandskiæl. Patella vulgaris.
   f) Albuestød (et) n. f. Bemærker egentligen et Stød, som gives med, eller faaes af, Albuen; men bruges som oftest figurligen til at betegne en smertelig Modgang eller Hierteforg, som snart gaaer over igien; i Særdeleshed en Mands eller Kones Sorg over sin afdøde Ægt[...] han eller hun kan formodes [...] ville træde i nyt Ægteskab ig[...]

Album (et) n. f. [af Lat. *Albus*, [...] betegnede en liden Sølvmønt, p[...] det Weißpfenning, og paa D[...] hvorefter Jordernes Taxt i gam[...] bleven beregnet, ligesom efter M[...] Markfølv.]
1. Den ringeste Taxt, hvorefter [...] Danmark er anslaaet til Hartk[...] den tredie Deel af et Fierdingka[...] tolvte Deel af en Skieppe.
2. [I ældre Skrifter.] Den tredie [...] Dansk Skilling, eller saa me[...] Penge; en Hvid. (Moth) [...] herom i Holb. Geistl. og Verdsl. [...] novisl.) 397. S. it. K. S. Skr.

Alde (en) n. f. [af Isl. *Allda*, und[...] Den overmaade stærke Bevægel[...] som følger paa en hæftig Storm [...] ved i nogle Dage, efterat Storm[...] sig. (Moth)

Aldefader (en) n. f. obsol. See [...] Forekommer i vore gamle Love.

Aldeles, adv. [af al og Deel.]
1. I alle Maader; gandske. Det [...] ude med ham.
2. Uden al Tvivl; gandske vist. Det [...] er aldeles en Morder. Ap. G. [...]
3. [I Bibelen.] Nødvendigen; end[...] rekommer og i ældre Skrifter, [...] i Frid. II. Rec. 9. Art.) Det [...] deles at holde denne Høitid. Ap. [...] 21.
4. Undertiden bruges det som et [...] bemærker: gandske; heel; fuldkom[...] var udsat for Udplyndring og a[...] læggelse. Jeg vil giøre aldeles [...] Jerem. XXX. 11.
5. [I ældre Skrifter.] Almindeli[...] Særdeleshed. Og herimod inte[...] tages aldeles eller i Part. Hvitf.
6. Aldeles ikke. Slet ikke; ing[...] skal aldeles ikke sværge. Mat[...]

4. Meget sielden; næsten ingen Tid. Han er aldrig ledig.

5. Aldrig saa.

a) Lægges ofte til Adjectiva og Adverbia, i Steden for det ellers brugelige: nok saa, eller, jeg veed ikke hvor. f. E. Ex. Om han etede aldrig saa mange Penge, gav han dog ikke en Skilling bort.

b) Aldrig saasnart. I samme Oieblik; paa Timen. Bruges med et efterfølgende før eller forend. Aldrig saasnart blev han Fienden vaer, før han angreb ham.

c) Det er aldrig saa. Det kan ingen Tid mages og laves saa vel i Verden; man kan, i hvad man giør, ingenlunde bringe det saa vidt. Det er aldrig saa, at jo de for det Almindelige nyttige Indretninger synes at fornærme nogle.

6. Nei Aldrig! Bruges gemeenligen som et reent Afslag, men imellemstunder som et Svar paa en uventet eller utrolig Beretning, da det tilkiendegiver en stærk Tvivl, blandet med Forundring. Undertiden siger man og i sidste Tilfælde: Aa Aldrig! Skynd Jer og staae op; I veed nok ikke, at Klokken gaaer til tolv? Nei aldrig!

7. For Aldrig det. For alt hvad der kunde tilbydes; i hvad der end kunde vindes derved. I dagslig Tale. Sligt vilde jeg ikke giøre for aldrig det.

8. Aldrig des sidere. Ikke desmindre; alligevel. Forekommer i vore gamle Love. Tha boter han aldri thes fyter fwl sal væh. Er. S. L. V. 29. See og ib. IV. 2.

Aldung (en) n. f. obsolet. See Olding. Forekommer i vore gamle Love.

Aldyr (et) n. f. inusit. See Adeldyr.

Alen (en) n. f. plur. Alen el. Alne [Moesog. *Alleina*, Anglos. *Eln*, Isl. *Aln*, Lat. *Ulna*; hvilket Ord Etymologisterne holde for, egentl. at betyde en Albue, cubitus, og dernæst et Albuemaal, eller en Alen. See Albue.]

1. Et Maal, bestaaende af visse Fødders eller Tommers Længde. En Siælandsk Alen. En Hamborger Alen.

2. En Maalestok af en Alens Længde. af Træ eller Jern.

3. Det som er afmaalt med en Al[...] Alen Baand, Kniplinger, &c.

4. Undertiden bruges det i Samm[...] med de Adjectivis, som bemærke e[...] ler Maal, saasom: Alenbred, [...] Alenhøi, Alenlang, ɔ: som [...] Alen i Brede, Dybhed, Høide eller[...]

5. Ordsprogviis siger man:

a) At maale andre med sin eg[...] ɔ: at dømme om andre efter sig[...]

b) At maale sig med sin egen [...] ei have høiere Tanker om sig, [...] man bør at have.

c) De ere to Alne af eet Stykke[...] Siges i gemeen Tale om et Par [...] som i Henseende til slette moral[...] skaber ere hinanden gandske lige.

Alene, adj. & adv. } See { All[...]
Aleneste, adj. & adv. } See { All[...]

Alenmaal (et) n. f. [af Alen og M[...]

1. Det samme som Alen i første og a[...] mærkelse.

2. Afmaaling, som skeer med en Alen. [...] noget efter Alenmaal.

Alental (et) n. f. [af Alen og Tal.] [...] Alenmaal beregnet Tal. At kiøb[...] Alental.

Alentræ (et) n. f. [af Alen og T[...] Maalestok af Træ paa en Alens [...] (Langebek)

Alenviis, adv. [af Alen og Viis.] E[...] maal; i Alental. At udsælge Kla[...] viis.

Alf, (en) n. f. obsolet. [heder og [...] Half, it. Alfl eller All, hvoraf de Ty[...] have deres halber og allenthalben.] (Latus, plaga.) Num the næstæ ni[...] mødrinis alf æræ. Sk. L. XIII. [...] ware och af henna allom. Arveb.

Alfader (en) n. f. [af al og Fad[...] Skabningers Fader. Et Tilnavn [...] vore gamle Poeter blev tillagt den [...] hedenske Gud Odin, og af de nye [...] at bruges om den sande Gud.

Allene, adv. [af sit Adjectiv.]
1. Ei mere end; ikkun. Jeg beder allene, at jeg maa have Fred. Sagen i sig selv er rigtig nok; allene det var at ønske, den kunde bevises.
2. Undertiden bruges det i Steden for Men. Om du endelig vil, saa kan du giøre det; allene, giv mig ei Skylden derfor siden.
3. Ikke Allene. Ei slet hen; ikke blot. Formanede ham ikke allene med Ord, men og ꝛc. 2. Macc. VII. 24.

Alleneste, adj. [af al og eneste.]
1. Den eneste i sit Slags. Forekommer sielden. Alleneste Gud i Himmerig, ꝛc. (Synges i en bekiendt Kirkepsalme.)
2. Den eneste blant flere, eller af alle andre; allene. Jeg er alleneste undkommen, jeg allene. Job. I. 15. See og Ps. LXII. 3.

Alleneste, adv. [af sit Adjectiv.] See adv. Allene.

Allensinde, adv. obsolet. [af al og sinde.] See Allenstund.

Allenstund, adv. obsolet. [af al og Stund.] Stedse; altid. Med præp. i foran. Amen i allenstund sige vi af Hiertens Grund, ꝛc. (Synges i een af vore gl. Kirkepsalmer.)

Allentid, adv. obsolet. [af al og Tid.] See Allenstund.

Aller, art. præposit. [i Steden for alre, som er plural. af adj. ant. alr. See adj. Al.] Lægges for ved Superlativa, naar man vil opskrue deres Bemærkelse paa det høieste, og bemærker egentligen: af alle, f. E. Allerstørst, ɔ: størst af alle, Allermægtigst, ɔ: mægtigst af alle.

Allerede, adv. [heder i ældre Skrifter alrede, af al og rede, ɔ: færdig. Eller og det maaskee er forkortet af Isl. *alt til reidu*, ɔ: alt til rede.] For en Tid siden; nu alt. Dette er allerede skeet for nogle Aar siden. Han er allerede færdig.

Allersom, art. præposit. obsolet. [af aller og som.] See Alsom.

Allesammen. See Alsammen.

Alleslags, adj. & subst. See Alslags.

Allesteds, adv. [af al og Sted.]
1. Paa alle Steder eller Kanter; overalt. Bruges deels uden, deel[s] [med] skillige Præposit. & Adverb. loc[i,] saasom fra, hen, omkring, ꝛc. Dine ere allesteds. Ordspr. XV Krone, allesteds besat med J denne By samler sig Folk allestel
2. [I ældre Skrifter.] I alle Tilfæ steds hvor nogen beklager sig, haffuer fanget, da ꝛc. Christ. Mandh. B. 18. Cap.

Allestedsnærværelse (en) n. f. [af og Nærværelse.] Den Egenskab lestedsnærværende. Bruges i Th at udtrykke Lat. *Omnipræsentia*

Allestedsnærværende, adj. [af al nærværende.] Som er allevegn tilstede. Svarer til Lat. *Omnipra* er allestedsnærværende.

Alletider, adv. See adj. Al.

Allevegne, adv. [af al og Vegne.
1. Det samme som Allesteds, hv alle Maader kommer overeens.
2. I alle Omstændigheder eller Ti Fred eller i Krig, i Ophøielse e drelse, allevegne finder man ha liig.

Alligevel, adv. [af al, lige og vel
1. Ikke desmindre; desuagtet. S med dog foran. Skiønt de flest imod, fik jeg dog alligevel min 2. Omendskiønt; ihvorvel. Med gende dog. Alligevel jeg har R dog frafalde min Paastand.

Allike (en) n. f. En sort Fugl, som Krage, men er noget mindre. 1

Allugatu, adv. obsolet. [af al og G fordum bemærkede en Vei i Almi via. Synes at svare til Angl. Belg. *allerwege*, og Ital. *tuttavia* Stedse; altid. Arf scal allugatu f e mæthæn aruæ æræ til. Sk. L. II Jyd. L. I. 4., hvor det heder: Ar at gange, e medhen affkomme ere

Alun, (et) n. s. See Alun.

Alm (en) n. s. See Ælm.

Almægtig, adj. [af al og mægtig.]

1 — Som er mægtig fremfor Alle; som formaaer Alting. Den almægtige Skaber.

2 — Den Almægtige. Bruges i Bibelen meget ofte slet hen, i Steden for: den almægtige Gud.

Almægtighed (en) n. s. [af almægtig.] Den Egenskab at være almægtig. At man kiender hans Almægtighed. Sir. XIX. 20.

Almagt (en) n. s. [af al og Magt.]

1 — Det samme som Almægtighed.

2 — I Poesie bruges det ikke sielden til at betegne den almægtige Gud.

Almanak (en) n. s. [holdes i Almindelighed for at være et Arabiskt Ord.]

1 — En Calender, eller en Bog, i hvilken Aarstidernes, saavel som Søn- og Festdagenes, Komme er fastsat for det følgende Aar, tilligemed de deri indfaldende Formørkelser, Forandringer i Veirliget, ꝛc. En Almanak for tilkommende Aar.

2 — Heraf har man i daglig Tale følgende figurlige Talemaader:

a) Han har Almanaken i Kroppen. Siges om den, som imod visse forestaaende Veirskifter altid føler een eller anden Smerte i Lemmerne, hvoraf han kan spaae Forandringerne forud.

b) At trykke Almanaker. Siges figurligen og skiemtviis om den, som lyver, eller digter og udspreder ugrundede Ting.

3. Blant de heraf sammensatte Ord kunde især mærkes:

a) Almanakmaaned (en) n. s. En Maaned beregnet efter Almanaken; en naturlig eller astronomisk Maaned. At betale en Tegnemester for maanedlig Underviisning efter Almanakmaaneder.

b) Almanakskriver (en) n. s. En Person, som forfatter og skriver Almanaker.

c) Almanaktrykker (en) n. s. Bemærker egentligen en som trykker Almanaker, men bruges og mellemstunder figurligen og skiemtviis om en Løgner, eller en som opdigter og udspreder ugrundede Ting.

Almenning (en) n. s. obsolet. [af al og meen, ɔ: gemeen, communis, universalis.]

1. En Mark, Skov, Lyng eller Vand, som alle Nærboende eie tilfælles, eller have Ret til at betiene sig samtligen af; en Alminding. See Sk. L. IV. 6. og XII. 1.

2. Heraf haves følgende Sammensætninger:

a) Almenningsbrun (en) n. s. En Brønd, som er tilfælles for alle Mænd i en By. See Sk. L. V. 17.

b) Almenningsbud (et) n. s. En Befaling, som angaaer Alle og enhver; et Bydende, som strækker sig til Allemand. See det saa kaldte Jernb. Forbodh bag efter Skaanske Lov.

c) Almenningsskog (en) n. s. En fælles Skov, hvor ingen har sin Lod afdeelt og indhægnet. See Sk. L. XI. 5. og 12.

d) Almenningsthing (et) n. s. Et Ting, hvor hele Tinglavet, eller den største Deel deraf, er samlet. See Er. S. L. II. 49.

e) Almenningsvatn (et) n. s. Et ferskt Vand, hvori de Omkringboende have fælles Lod og Deel. See Sk. L. XII. 3.

f) Almenningsveg (en) n. s. En almindelig Landevei; en Alfarvei. See den saa kaldte K. Eriks Lag bag efter Skaanske Lov.

Alment, adv. obsolet. [af samme Oprindelse. Eller af Isl. *alment*, communiter.] Almindeligen over det hele Land. For ythæn swo ær thrang yppa, at her er fore land och almenth bynt; uth. See K. Eriks Lag. XIV. Cap.

Almind (et) n. s. obsolet. [af samme Oprindelse.]

1. Det almindelige eller offentlige Væsen; Publicum. Det som Almind vedgaaer, det oc almindeligen oc ved Øfrigheden afskaffis eller forbedris. Hvitf. Kr. i Fort. til II. Tome. 2. S.

2. Almindelighed; det modsatte af Særdeleshed. Skal forsicre os om vore Privilegier — gifne udi Almind oc sær. Hvitf. Kr. 557. S.

3. Undertiden findes det brugt adjective i Steden for Almindelig. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 42. Cap., hvor der mældes om alminde Veye.

Almindbrød (et) n. f. [af Almind og Brød.] Det samme som Almuesbrød. See Chr. V. Art. Br. §. 166.

Almindelig, adj. [af Almind og lig.]

1. Som indbefatter det Hele i sit Slags; ikke besønderlig. Den almindelige christne Kirke. En almindelig Regel.
2. Som angaaer eller tilhører alle Mennesker i Almindelighed. Den almindelige Naturens Ret. Luften er almindelig for Alle.
3. Som angaaer eller tilhører et heelt Folk; som er tilfælles for Allemand. Det almindelige Bedste. En almindelig Landevei.
4. Vitterlig for Alle; overalt bekiendt. Et almindeligt Rygte. At giøre Guds Kundskab almindelig.
5. Vedtagen eller brugelig af Alle. Et almindeligt Ordsprog. En almindelig Mode.
6. Sædvanlig. Den almindelige Lands Proces. D. L. I. 20.
7. Ei rar eller fornem; gemeen. Slige Hændelser ere gandske almindelige. At klæde sig paa almindelig Viis.
8. [I Bibelen.] Ikke reen eller hellig. Med almindelige, det er, med utoede Hænder. Marc. VII. 2. See og Ap. G. XXI. 28.
9. Det Almindelige. Bruges ofte som et Substantiv, i Steden for: det almindelige Væsen, eller Publicum. At tage sig det Almindelige an med Nidkierhed.
10. Den almindelige Mand, ɔ: den gemene Mand; Almuen.

Almindeligen, adv. [af sit Adjectiv.]

1. I Almindelighed; overhoved. Derfor formaner jeg og beder — Eder almindeligen og besønderligen. 2. Macc. IX. 26.
2. Gemeenligen; sædvanligen. Det pleier almindeligen saa at skee.
3. Paa gemeen Maade; almindeligviis. At leve og opføre sig gandske almindeligen.

4. [I ældre Skrifter.] Paa en offentlig Maa ikke af privat Myndighed. See Hvitf. paa det under Almind No. 1. anførte S

Almindelighed (en) n. f. [ligeledes af sit jectiv.] Den Egenskab at være almind Bruges som oftest adverbialiter med præ i foran, og bemærker da det samme Almindeligen. Naar Sagen i Almin lighed betragtes. Det gaaer i Alminde hed saa til, at &c. At klæde sig som i Almindelighed.

Almindeligviis, adv. [af almindelig og Vi Paa almindelig Viis og Maade; geme gen. Almindeligviis pleier det ikke at at &c.

Alminding (en) n. f. [af Almind; eller tere, det samme som Almenning.] En les Eiendom, hvori ingen veed sin særd Lod. See D. L. V. 10. 20.

Almindskab (et) n. f. [af Almind.] Gem skab; Fælledskab. (Moth)

Almisse (en) n. f. [Anglos. *Ælmesse*, Isl. *musa*; af Lat. *Eleemosyna*.]

1. Det som man giver til Fattige af Kie hed til Gud. Forsøm ikke at giøre Alm Sir. VII. 11.
2. En god Gierning i Almindelighed. I lig Tale. Du giør en Almisse, om du per ham til rette i denne Sag. Det va Almisse, om man gav ham et Livs Hug.
3. Guds Almisse kaldtes fordum al den ende og Gave, som Almuen udredede til Fattige, hvorunder især blev forstaaet saa kaldte Tiggebrødre og andre Geistl See D. Mag. VI. 361.
4. Heraf haves adskillige Sammensætnin saasom:
   a) Almisseblok (en) n. f. En Blok, h de Penge lægges, som indsamles til tige.
   b) Almissebo (et) } n. f. Et Fattighu
   c) Almissebolig (en) } et Hospital.
   d) Almissebrød (et) n. f. Tilbetlet F Tiggerbrød. At æde Almissebrød.

e) Al

Cambr. *rhiniaw*, incantare. See Ihre voc. Runa.] En klog Qvinde, eller een af vore nu saa kaldte vise Koner. Om disse Adelruner mældes i Povelsens D. Riimkunst. 22. og 25. S. saa og i K. S. Sk. XI. 345.

Alfædjord (en) n. f. [maaskee contr. i Steden for: altid saaet Jord.] En Jord, som aarligen pløies og besaaes; en Jord, som aldrig hviler. See Nucl. Lat. voc. *Restibilis*. it. Ar. Berntf. D. og N. Herl. 161. S.

Alsammen, adj. neutr. altsammen, plur. allesammen [af al og sammen.] Sættes altid bag efter sit Substantiv.

1. Heel og holden uden Deling eller Undtagelse; al tilhobe. Da skal de beholde det Aars Tiende alsammen. D. L. II. 13. 3. See og ib. IV. 3. 8. Folket altsammen de skal fornemme det. Esai. IX. 9. Før disse Ting skee allesammen. Marc. XIII. 30.

2. Altsammen bruges imellemstunder deels substantive i Steden for Alting, deels adverbialiter i Steden for Alt, nemlig naar adskillige foregaaende Ord eller Meninger skal samles under eet Begreb. Altsammen er godt, undtagen dette, at ꝛc. Han spadserer, rider, kiører, saver og hugger Brænde; altsammen for at skaffe sig fornøden Bevægelse.

3. Med altsammen. Det ene beregnet med det andet; alt i alt. Fordum mere brugeligt, end nu omstunder. Tha ma thæt æy høghræ worthæ mæth alt sammæn æn thylmærky. Vald. S. L. III. 12.

Alseende, adj. particip. [af al og seer.] Som seer Alting. Guds alseende Øie.

Alseenhed (en) n. f. [af alseende.] Den Egenskab at være alseende.

Alsenkte n. f. obsolet. [af al og enkte, ɔ: Intet.] Aldeles Intet; slet Intet. Alzenckte vnnen taghet i nogre Modhe. D. Mag. I. 271.

Alsikke, voc. obsolet. [af al og ikke.]

1. [adject.] Gandske til forgieves; som ugiort. Tha waræ thæt skiftæ alz ikka L. I. 20.

2. [adverb.] Aldeles ikke; slet i[kke] wet thæt (rep) alzsiki. Sk. L. I

Alskens, adj. [hedte fordum alsk[ens] og Kyn, ɔ: Kiøn, der endnu i[...] mærker det samme som Slags. Skr. V. 174.] Allehaande; als[kens] ges nu omstunder kun sielden. Fare, Jammer og Nød, ꝛc. (S[ee] Kirkepsalme)

Alskiønt, adv. obsolet. [af al Omendskiønt; ihvorvel. (Lang[e]

Alslags, adj. pl. Allelags [af al

1. Som er af allehaande Art, Vilkaar; alskens. At prunke [...] Stats. Der var alleslags Fol[k] samling.

2. Alleslags bruges undertiden [...] St:den for Allehaande. Der Alleslags i denne Ret Mad.

Alsom, art. præpos. [hedte og fo[rdum] som; af al og som.] Blev tilfo[iet] nu omstunder sat forved Supe[rl.] at forhøie deres Bemærkelse. fromme, min alsomstørste N[...] i een af vore Kirkepsalmer)

Alsteds, adv. obsolet. [af al og nu heder stedse.] Ideligen; stedse. Mens Strømmen oc V[...] alsteedz werit ymod. D. 254. S.

Alster (et) n. f. [af Isl. *ala*, at mærker egentligen et Qvægfoster dernæd; men bruges kun underti[den i] Tale om et Drog af et Menneske[s] Alster.

Alstille, adv. [af al og stille; Saxon. allsachte.]

1. Ideligen; jævnligen; stedse. [...] sig alstille om, og saae paa mig.

2. Alstillehen. Immer hen i Tide[n] gen.

3. Alstilleholo. Det samme som [...]

Alstirrer, v. n. See Algloer. ([...]

2. Et Bord i en christen Kirke, hvorved Communionen forrettes. Brød og Viin til Alteret.
3. Det samme som Alterbord.
4. At gaae til Alters, ɔ: at søge Herrens Bord; at gaae til Guds Bord; communicere.
5. Alterens Sacrament bruges almindeligen i Steden for Alterets Sacrament, til at betegne det Sacrament, som forrettes ved Alteret, nemlig den hellige Nadver.

Alterbog (en) n. f. [af Alter og Bog.] En Bog, som indeholder den Orden og de Ceremonier, hvorefter Gudstienesten bør forrettes, og som Præsten derfor har liggende for sig paa Alteret. At messe en Collect af Alterbogen.

Alterbord (et) n. f. [af Alter og Bord.] Overfladen af Alteret, hvor Kirkens Kar hensættes, og Gaver henlægges af de Offerende. Kalk og Disk staae allerede paa Alterbordet.

Alterdug (en) n. f. [af Alter og Dug.] En Dug at lægge paa Alterbordet.

Alterfod (en) n. f. [af Alter og Fod.] Den Forhøining for ved Alteret, hvorpaa Communicanterne knæle under Brødets og Vinens Indvielse og Meddelelse. En Alterfod med Gitterverk om.

Altergang (en) n. f. [af Alter og Gang.] Den Gierning at gaae til Alters; Communion. De fleste Christne holde alt for meget paa deres Altergang og Kirkegang.

Altergave (en) n. f. [af Alter og Gave.] Den Gave, som lægges paa Alteret til Kirkens eller Geistlighedens Tarv.

Altergods (et) n. f. [af Alter og Gods.] Fast Gods, som er skienket eller henlagt til Kirken. (Langebek)

Altergulv (et) n. f. [af Alter og Gulv.] Gulvet ved Alteret.

Alterklæde (et) n. f. [af Alter og Klæde.]
1. Alterklædet kaldes i Særdeleshed det Betræk, som Alteret overklædes med, forend Alterdugen lægges paa.
2. Alterklæderne kaldes i Almindelig... de Prydelser, som Alteret beklædes med (... D. L. VI. 16. 4.) it. de saa kaldte Mes... klæder, som Præsten iføres, medens h... staaer for Alteret.

Alterlægger, v. a. obsolet. [af Alter og læg... ger.] See Skrinlægger.

Alterlys (et) n. f. [af Alter og Lys.] Et Ly... paa Alteret, som i... (gemeenligen Voxlys) bruges ved Communionen.

Alterstage (en) n. f. [af Alter og Stage.] En Stage til Alterlys.

Altertavle (en) n. f. [af Alter og Tavle.] En med Billedhuggeri, Paaskrifter, Mal... ning, eller andre Sirater, prydet Tavle, som staaer fæstet bag paa Alteret.

Altertieneste (en) n. f. [af Alter og Tieneste.] Den Gudstieneste, som forrettes ved Alteret.

Altid, adv. [af al og Tid.] det modsatte Aldrig og Undertiden.
1. Uden Ophør; uden Ende; evindeligen og altid. Herren skal regie... 2. Mos. XV. 18.
2. Ved alle Leiligheder; i alle Tilfælde e... Omstændigheder. Man har altid mærk... at &c. Den Dydige er ikke altid lykke... Det være sig i Medgang eller Modgang, er han altid den samme.
3. Som allerofteſt; gemeenligen. Man fin... ham altid i Arbeid. Han er altid lystig... munter.
4. I det mindste. Er dette ikke en gandske... stort Sandhed, saa bliver det dog altid at &c.
5. For altid. For den hele følgende Tid; (Gall. *pour toujours*.) F... med alle. ... dømt for altid til Fæstningsarbeid.

Alting (et) n. f. [contr. for Adelting, af adel og Ting, forum.] Et al... Landsting. Bruges kun i Island... den almindelige Overret for hele La... des Altinget.

Alting, n. f. (uden Substantivs ...) [af al, omnis, og Ting, res.]
1. At hvad der er til. I Særdele... det, som har Liv og Aande. S...

over Alting, velsignet ꝛc. Rom. IX. 5. Hvad bevæger min Fader ved denne usædvanlige Tid, da fast Alting haver lagt sig til Hvile, at ꝛc. Forf. i Sk. Vid. VII. 12.

2 – Alt hvad man har enten af Naturen eller Lykken. Alting er smukt paa denne Dame. Han har sat Alting over Styre.

3 – Allehaande; Alleslags. Han kan giøre Alting med sine Hænder.

4 – Alt hvad mueligt er; det yderste. De besluttede at vove Alting, førend de vilde overgive sig.

5 – Den hele Ting eller Sag med alle sine Omstændigheder; det ene med det andet; altsammen. Hele Landet var i Oprør; men nu er Alting stille og roligt igien. Naar Enden er god, saa er Alting godt.

6 – Ethvert Tilfælde; enhver Leilighed eller Omstændighed. Han er i Alting uforsagt. At tage Anledning af Alting til at berige sig.

7 – Den hele Omgang med en Ting, eller i en Sag. Og skal ellers Alting med Mord saaledes forfølges, som ꝛc. D. L. VI. 9. 14.

8 – Undertiden bruges det om en Person, som er Alt i Alt, eller har meest at sige, hos en anden. At være Alting hos een.

9 – For Alting. Fremfor nogen anden Ting; først og fremst; fornemmeligen. For Alting, mine Brødre! sværger ikke. Jac. V. 12.

10. Hvorom Alting er. Det være sig hvordan det vil; med alt dette. Bruges adverbialiter. Hvorom Alting er, staaer dog dette fast, at ꝛc.

Altingest, voc. obsolet. [af al, omnis, og Tingest.]

1. [Substant.] Det samme som Alting. Altingest maae for hannem bugne, ꝛc. (Synges i en Kirkepsalme.)

2. [Adverb.] Gandske; aldeles. Svarer til Germ. Allerdings. Huilcket wort Breff wii aldtingist melle wid sin Mackt at bliffue. D. Mag. III. 233. See og ib. 42. S.

Altsammen. See Alsammen.

Altyv (en) n. f. inusit. [af al, contr. for adel, og Tyv.] En Erketyv; en Gavtyv. See Nucl. Latin. voc. *Trifur*.

Alun (et) n. f. [af Lat. *Alumen*.] Et mineralskt Salt af syrlig Smag, som efterlader sig paa Tungen en liden Sødhed og en stærk Sammensnærpning. Alun bruges meget i Farverierne.

Alunagtig, adj. [af Alun og agtig.] Som har en vis Egenskab tilfælles med Alun. En alunagtig Smag, Lugt, ꝛc.

Alunblandet, adj. particip. [af Alun og blander.] Som er blandet med Alun; saasom: alunblandet Vand.

Alunbrønd (en) n. f. [af Alun og Brønd.] En Brønd, hvis Vand er alunigt.

Aluner, v. a. [af Alun.]

1. Dypper i Alunvand. Item tilbereder eller koger med Alun. At alune Tøi eller Garn, førend det farves. Alunet Skind, Læder, ꝛc.

2. Alunet [part. præt.] bruges undertiden i Steden for Alunig; s. f. Ex. alunede Brønde.

Alungraver (en) n. f. [af Alun og Graver.] En Arbeidsmand, som opgraver Alunjord.

Alunig, adj. [af Alun.] Som indeholder Alun; som bestaaer af Alun. Alunig Jord.

Alunjord (en) n. f. [af Alun og Jord.] Jord, som indeholder Alun. At grave efter Alunjord.

Alunlæder (et) n. f. [af Alun og Læder.] Læder, som er tilberedet med Alun; Semslæder. Alunlæders-Handsker.

Alunsalt (et) n. f. [af Alun og Salt.] Det samme som Alun.

Alunshandske (en) n. f. [af Alun og Handske.] En Handske af Alunskind. Et Par Alunshandsker.

Alunskifer (en) n. f. [af Alun og Skifer.] En Skifersteen, som indeholder Alun.

Alunskind (et) n. f. [af Alun og Skind.] Skind, som er tilberedet med Alun. Et Par Handsker af Alunskind.

Alunsmag (en) n. f. [af Alun og Smag.] Alunagtig Smag.

Alunsyre (en) n. f. [af Alun og Syre.] Den Syre eller Syresalt, som udgiør den ene Deel af Alunsaltet, og er i Grunden eet med Vitriolsyren.

Alunvand (et) n. f. [af Alun og Vand.] Alunblandet Vand. At dyppe Tøi i Alunvand.

Alunverk (et) n. f. [af Alun og Verk.] Et Sted, hvor Alun opgraves eller tilberedes.

Alv (en) n. f. obsolet. See Alf.

Alvældig, adj. [af al og vældig.] Som har Alting i sin Vold og Magt; almægtig. Et mere brugeligt i løs Stiil. Den alvældigste Gud. Hvitf. Kr. 797. S.

Alværende, adj. Bruges undertiden paa en forkortet Maade i Steden for Allestedsnærværende.

Alværenhed (en) n. f. [af alværende.] See Allestedsnærværelse.

Alvegne, adv. inusit. Det samme som Allevegne. See Clausens N. Kron. 633. S. o. fl. St.

Alvei (en) n. f. [contr. for Adelvei.] En Alfarvei. See D. L. VI. 11. 9. og VI. 15. 15.

Alvidende, adj. particip. [af al og veed.] Som har en uendelig Kundskab; som veed Alting.

Alviis, adj. [af al og viis.] Som besidder Viisdom i høieste Grad.

Alviisdom (en) n. f. [af alviis.] Den Egenskab at være alviis. Bruges i theologiske Skrifter.
Alviished

Alvor (et) n. f. [heder Svet. Alwara, og har uden Tvivl sin Grund i den gamle Tydske Talemaade: in alla War, ɔ: i al Sandhed, virkeligen.]

1. Hiertets Mening; det modsatte af Skæmt og Skromt. Det er ikke Skæmt, men mit ramme Alvor. Fienden rykkede tilbage, ligesom han vilde tage Flugten, men det var ikke hans Alvor.

2. Iverksættelse; Virkelighed. Man fn saalænge om Krig og Feide, indtil de gang bliver Alvor af.

3. Undertiden bruges det som en Interjec og bemærker: alvorligen at tale; S tilsidesat. Men, Alvor! kan der giøre meget Væsen af Smaating?

4. For Alvor. Bruges adverbialiter.
a) Med Fynd og Klem; i Gierningen; keligen. At gribe sig an for Alvor
b) Tilfulde; tilvisse; ret egentligen. blev N. N. for Alvor bekiendt. K Skr. I. 221.

5. Med Alvor. Bruges ligeledes som et verbium, og bemærker: strengeligen; deligen; paa en eftertrykkelig Maade. skal han — hannem igien med Alvor mane at rette og bedre sig. D. L. II. See og ib. 9. Art.

6. Nei ret Alvor? Et Spørsmaal, der oft res dem, som frembringe noget til Ans utroligt eller latterligt.

7. Eet Skæmt et andet Alvor. En maade, som i Samtale ofte bruges i den for: alvorligen at tale.

8. At giøre Alvor af en Ting. At Haand paa en Gierning; at giøre vi Begyndelse med noget.

Alvorlig, adj. [af Alvor og lig]

1. Som kommer af Hiertet; som skeer Skæmt eller Skrømt. En alvorlig og telig Bekiendelse. D. L. II. 9. 17.

2. Skarp og nøiagtig; streng og haard. skulle have flittig og alvorlig Agt og seende med &c. ib. III. 1. 2. Efter stens alvorlige Advarsel. ib. VI. 2. 3.

3. Ærbar; adstadig. Dette skikker sig ik gamle og alvorlige Mænd.

4. Som skeer virkeligen eller i Gierningen. ges ei allene, naar der lægges Haand en Gierning, men og paa en Person, som i Krig eller Slagsmaal. Efter Ordstrid kom det omsider til en alv Handel imellem dem.

Alvorligen, adv. [af alvorlig.] Paa e vorlig Maade.

A

ges med præpos. op, som enten sættes for eller bag ved. At amme et Barn op med Di, Mælk, eller Mad.

Ammestue (en) n. f. [af Amme og Stue.] Et Værelse i et Huus, hvor Ammen tillige med Barnet har sit sædvanlige Tilhold.

Ammestuesladder (et) n. f. [af Ammestue og Sladder.] Løst og urimeligt Snikfnak, saadant som det pleier at falde i Ammestuerne.

Ammestuesnak (et) n. f. [af Ammestue og Snak.] See Ammestuesladder.

Ammetieneste (en) n. f. See Ammeplads.

Amming (en) n. f. See Amning.

Amner, v. a. [uden Tvivl af æmn, jæmn eller jamn, som nu heder jævn.] Bruges til Skibs, og bemærker: at sætte Fodemaals Mærkerne fra Kiølens Underkant perpendiculær op paa Agter- og Forstavnen, for derved at kunne see, hvor dybt Skibet stikker i Vandet.

Amning (en) n. f. [af amner.]

1. Den Gierning at amne.

2. Den Dybde, paa hvilken et Skib ligger, eller bør ligge, agter og for. At lægge Skibet paa sin Amning. See Fr. V. Søkrigsart. §. 165. og 666.

Ampler, v. n. [et Jydskt Ord, som forekommer hos Moth, og er formodentl. v. simplex til anampeln, conari, vires vel primas vel restitutas experiri, som findes i Idiot. Hamburg.]

1. Stræber at komme fort. Vi amplede hvad vi kunde, men det hialp os intet.

2. Ampler sig igiennem. Arbeider sig med Møie igiennem. Bruges baade egentl. og figurligen. At ample sig igiennem en besværlig Vei, en vanskelig Ting, ꝛc.

3. Ampler sig ud. Reder sig ud fra et vanskeligt Sted, eller fra et vanskeligt Arbeid.

Amt (et) n. f. plur. Amter. [et til os fra Tydskland indbragt Ord, som er sammendraget af Ambacht, altsaa i Grunden det samme som Embed.]

1. En vis Deel af et Stift eller Provinds, som gemeenligen indbefatter to eller flere Herreder, og bestyres af en Amtmand. Hvert Stift er deelt i visse Amter, og he i visse Herreder.

2. Et Haandverkslav. Bruges nu omst fielden, undtagen om et privilegere af Balberer, som kaldes et Balb ligesom og enhvers Privilegium samme Navn. En Balbeer, som tet. En Balbeer, som har solgt

3. Undertiden betegner det et Kongel gium, som for Ex. Post-Amt, Amt, ꝛc.

Amtmand (en) n. f. [af Amt og En Embedsmand, som har eet Amter i Befaling.

Amtmandskab (et) n. f. [af Amtm

1. Det samme som Amt i 1ste Be Den De Mors i Liimfiorden udgi mandskab.

2. En Amtmands Tieneste eller Bestilli gen har aflagt ham med et Amtm

Amtsbetient (en) n. f. [af Amt og En kongelig Betient, som tager Amts Bestyrelse. See D. L. V

Amtsbonde (en) n. f. [af Amt og En til et vist Amt henhørende Gaardmand i Amtet.

Amtsbroder (en) n. f. [af Amt og See Lavsbroder.

Amtsbud (et) n. f. [af Amt og B Lavsbud.

Amtsforvalter (en) n. f. [af Amt valter.] En Amtsbetient, som kongelige Skatter og andre offent tægter af eet eller flere Amter.

Amtskriver (en) n. f. [af Amt og S

1. [J Danmark.] Det samme som valter. Det bruges nu omstunde men forekommer dog i D. L. III. V. 14. 37.

2. [J Norge.] Det samme som S kriver. See N. L. III. 1. 6.

Amtsmester (en) n. f. [af Amt og En Mester i et Lav, fornemm Balbeeramt.

Amtsrettighed (en) n. f. [af Amt og hed.]

1. Ret til at være Amtsmester. En Balbeer, som har Amtsrettighed.
2. Den Rettighed, som et Lav eller Amt fører med sig. See Oecon. Mag. V. 289.

Amtstue (en) n. f. [af Amt og Stue.]
1. Det Contor, eller Skriverstue, hvor de offentlige Indtægter af et Amt eller Stift afleveres imod Amtsforvalterens eller Stiftsamtskriverens Qvittering.
2. Det Huus eller Gaard, hvor en Amtsforvalter eller Stiftsamtskriver boer.
3. De offentlige Penge, som staae hos Amtsforvalteren eller Stiftsamtskriveren. Rente-Cammeret har givet Anviisning paa nærmeste Amtstue.

Amur (en) n. f. [heder og i ældre Skrifter Anmor.] Et Slags høi og vellugtende Klever med smaa gule Blomster. Trifolium Melilotus. Du lad dit Gulv med Amur strøe. Syvs Kiempevis. 462. S. See og ib. 67. S.

An, præpos. inseparab. [en af de Tydske laant Partikel, som i mange Sammensætningelser har en forberedende Bemærkelse, og turde derfor maaskee være sammendraget af Isl. adan, antea.] Bliver ofte adskilt fra sine Verbis, og bemærker i Almindelighed det samme som Ad eller Til, men i Særdeleshed:
1. En Begyndelse eller Forberedelse til en Ting, saasom: anfanger, anlægger, anretter, anstemmer.
2. En Vedhæftelse eller Sammenføielse, saasom anbinder, anhæfter, anklæber.
3. En Bevægelse til Stedet, saasom: ankommer, anrykker, anstiger.
4. En Gierning paa Stedet, saasom: anholder, anskriver, antræffer.
5. En Tilegnelse, saasom: anmasser, antammer, antager.
6. En Forkyndelse eller Bekiendtgiørelse, saasom: andrager, angiver, anklager, anmelder.
7. En blot Strammen eller Forhøielse i Ordenes Bemærkelse, saasom: anbefaler, anbelanger, anstrenger.

Anatomie (en) n. f. [et Fransk Ord.]
1. Den Kunst, med Kniv at aabne og adskille en død Krop, især af et Menneske. Ved Anatomiens Hielp har man opdaget de fineste Aarer og Muskler i et Menneskes Legeme.
2. Den Lærdom om Kroppens Bygning, som grunder sig paa den Kunst at opskære døde Legemer. Ingen Læge bør være ukyndig i Anatomien.

Anatomiekammer (et) n. f. [af Anatomie og Kammer.] Et til anatomiske Øvelser og Forelæsninger indrettet, og offentligen beskikket, Sted eller Værelse.

Anatomisk, adj. [af Anatomie.] Som angaaer, eller henhører til, Anatomie.

Anbedelse (en) n. f. [af anbeder.] See Tilbedelse.

Anbeder, v. a. [af beder.] See Tilbeder.

Anbefaler, v. a. [af befaler.]
1. Det samme som Byder eller Befaler.
2. Taler eller skriver godt for; recommenderer. At anbefale een sin Sag paa det bedste.
3. Anbefaler sig. Udbeder sig eens Forsorg eller Yndest; recommenderer sig. At anbefale sig eens Gunst.

Anbefaling / **Anbefalning** (en) n. f. [af anbefaler.]
1. Den Gierning at anbefale; Recommendation.
2. Anbefalningsskrivelse (en) n. f. Et Recommendationsbrev.

Anbelanger, v. a. [af belanger.]
1. Vedkommer; angaaer. Heder og undertiden: er anbelangende, og bruges ikkun impersonaliter. Hvad mig anbelanger. Hvad den Sag er anbelangende.
2. Anbelangende bruges og imellemstunder adverbialiter, ligesom Anlangende og Angaaende.

Anbemærker, v. a. [af bemærker.] Anmærker; antegner. Et meget brugeligt. See K. S. Skr. IV. 271.

Anbetroer v. a. [af betroer]
1. Giver een noget i Vold af Fortrolighed til hans Indsigt eller Redelighed. At anbetroe een et Embede. At anbetroe een sin hele Velfærd.
2. Undertiden bruges det om en Agermand, som lægger Sæd ned i Jorden i Haab, at samme giver den tilbage igjen med Rente. Jorden ernærer den Sæd, som anbetroes den. Oecon. Mag. V. 138.
3. Anbetroer sig. Giver sig i eens Vold; fortroer eller fortrøster sig til. At anbetroe sig Gud og hans Forsyn.

Anbindelse (en) n. f. [af anbinder.] Den Gierning at anbinde; Tilbindelse.

Anbinder, eller Binder an, v. a.
1. Binder paa eller til; ombinder. Men (de skulde) have anbundne Saaler paa. Marc. VI. 9. En Hest som er anbunden om Lenderne. Ordspr. XXX. 31.
2. Anbinder med, eller Binder an med. Giver sig i Kast med; indlader sig i Kamp eller Ordstrid med. Hvo skal binde an med dem til Krigen? 1. K. XX. 14. Naar med en fiendtlig Hær i Marken skal anbindes, 2c. Bord. Poet. Skr. 107. S.
3. Kort Anbunden. Bruges undertiden i daglig Tale som et Adjectiv, og bemærker: kort for Hovedet; let opbragt til Vrede.

Anblæser, eller Blæser an, v. a. & n.
1. Puster paa; blæser til. At anblæse Ilden.
2. Stemmer i med et blæsende Instrument. At blæse an i Trompeten.

Anblæsning (en) n. f. [af anblæser.] Den Gierning at anblæse.

Anborer, eller Borer an, v. a. Stikker Hul paa med en Bor; anstikker. At anbore et Viinfad.

Anbrækker, eller Brækker an, v. n. See Anbryder.

Anbrækning (en) n. f. [af anbrækker.] Det samme som Anbrud i 2den Bemærkelse. Dagens Anbrækning. See Mallings Handl. 49. S.

Anbrænder, eller Brænder an, v. a. & n.
1. Brænder saa løseligen; tænder let an. Vorlysene ere anbrændte.

2. Klæber fast ved at brændes. Kag... der an.
3. Bliver fordærvet ved alt for stærk ... Mangel paa Luft. Rug, Meel, 2c. an, naar man ei undertiden rører

Anbringelse (en) n. f. [af anbring... Gierning at anbringe.

Anbringende (et) n. f. [af samme ... Indberetning; Forslag; Andragend... er eders Anbringende?

Anbringer, eller Bringer an, v. a...
1. Tilfører; tilbringer. At anbring... dender.
2. Bringer tilveie; anskaffer. At ... alt hvad der behøves til en Krigs B... og Fortsættelse.
3. Føier til paa en beqvem Maade; ... med Behændighed. At anbringe... stier til Voldene, Kuglen i Canone... bringe et Skud, et Stød, en ... vel an.
4. [I Bygningskunsten.] Faaer en ... melighed eller Sirat behændigen indr... Bygning. At anbringe et Skab i ... et Maleri oven over en Dør, 2c.
5. Anfører; veileder. Bruges baad... gen og figurligen. At bringe een ... skaber. At see Ungdommen vel ...
6. Bringer paa Bane; foreslaaer. ... noget an i en Forsamling.
7. Forestiller; andrager; forebringe... det siden for Kongen skal anbringe... II. 9. 13.
8. Henfører eller anfører i Skrift e... At anbringe alle Ord under sine ... fesbogstaver efter Alphabetet.
9. Gior Brug af; anvender. Det he... er opfyldt med en ilde anbragt ... og Lærdom.
10. Anbringer sig, eller Bringer ... Forskaffer sig Adgang til noget, is... fremmelse i Verden. Han vil se... hiulpen; thi han forstaaer ikke a... sig an.
11. At Anbringe en Planke. Sige... byggeriet, naar man bøier en P...

post, og følgeligen bemærker den, som er næst efter den førreste.]

1. Anden (uden nogen foregaaende Partikel) bruges:

a) I Steden for nogen anden. Anden Besfeed kan jeg ikke give. Andre Hielpemidler veed jeg ikke.

b) I Steden for en anden, naar nemlig det foregaaende Substantivum, hvortil det svarer, staaer uden artic. indefinit. en. Sandheds Dom imellem Mand og anden. Ezech. XVIII. 8.

c) Andet bruges ofte som et Substantivum i Steden for en anden Ting, eller det modsatte af den omhandlede Ting. Det var ikke godt andet. Gud forbyde andet.

d) Andet og Andet sættes undertiden i Steden for: eet og et andet. Andet er Menneskens Kiød; men andet Fæets, andet Fiskes, rc. 1. Cor. XV. 39.

e) Hvad andet. Bruges ofte ellipticè som et afgiørende Svar paa en andens tvivlsomme Tilspørsel. Mon de mange Skyer, som trække op paa Himmelen, skulde betyde os en Regn? ja! hvad andet.

f) Ikke andet! Bruges ligeledes ofte i daglig Tale som en Exclamation, naar man imod Formodning finder en Ting at være af ingen Betydenhed. Hvorfor græder dette Fruentimmer saa saare? fordi hun har tabt sin Skiødehund. Aa! ikke andet.

g) Ikke Andet end, eller, Intet Andet end, forekommer ofte i Steden for: lutter, eller blot og bar. Vi have giort dig ikke andet end godt. 1. Mos. XXVI. 29. Og siger intet andet end det baade Propheterne have sagt — og Moses. Ap. G. XXVI. 22.

h) Kan ikke Andet end, ɔ: maa nødvendigen; faaer endeligen. Han kan ikke andet end blive syg af det uordentlige Levnet, som han fører. Det kan ikke andet end være ham ubehageligt, at rc.

i) Der er intet Andet for
skal eller maa endeligen
der er en uomgængelig
Bruges og ofte slet hen,
end og mere derpaa følgen
kede sig taalmodigen deri,
at der var intet andet fo

2. En Anden. (Alius.)

a) Ikke den samme; adski
lig. Denne Levemaade
hvo som vil leve lykkelig,
en anden.

b) Ikke den samme som for;
Byen har nu faaet et and
er nu bleven til et andet

c) Ikke sin egen. At leve
Bord. At see med andr

d) Enhver anden. Bruges
i Steden for: enhver and
det saavel i sing. som i pl
een Mand synder imod en
1. Sam. II. 25. Aaben
dens Hemmelighed. Or
Fortælle Ven eller Uven
Sir. XIX. 8.

e) Fremmed; udlændisk. B
belen. Du skalt ikke till
Gud. 2. Mos. XXIII.
XX. 3. Herren haver
et andet Land. 5. Mo

f) Som i Henseende til go
Fader kan staae i Lig
Original. Der er i
en anden Newton.

g) Som er af ulige bed
skaffenhed. Her tillæg
gandske, langt,
Denne er en gandsk
hiin. Dette er en

h) Een til den førs
Bruges og i plura
een Mulct til Ju
den til de Fattige.
nammet de to
andre to. Ma

Sager. Det faaer at beroe til en anden Dag med Pengenes Betaling, med disse Træers Omplantning, med denne Agers Pløining, o. s. v.

c) Anden Dagen forekommer ofte (sær i Bibelen) i Steden for: om anden Dagen, ɔ: paa den næstfølgende Dag: Dagen derefter. Der han stod anden Dagen aarle op. Dom. VI. 38.

d) Anden Dag efter. See Dagen efter.

e) Undertiden bruges det i Sammensætning, saasom:

α) Andendagsbryllup (et) n. f. det Giestebud, som holdes Dagen efter den rette Bryllupsdag. Paa Landet vedbliver endnu den gamle Skik, at holde Andendagsbryllup.

β) Andendagsgaar, adv. Blev fordum brugt med præpos. i foran, og bemærkede: for to Dage siden; i overgaars; i forgaars.

γ) Andendagskolde (en) n. f. Koldfeber, som kommer igien hveranden Dag.

δ) Andendagsmorgen, adv. Den følgende Dags Morgen; Dagen næst efter om Morgenen.

7. Anden Gang, adv.

a) Paa ny; atter; det modsatte af Een Gang og Første Gang. Gud taler een Gang og anden Gang til den 2c. Job. XXXIII. 14. Omskær Israels Børn igien anden Gang. Josv. V. 2.

b) En Anden Gang. Paa eller til en anden Tid; ikke da eller nu; det modsatte af den Gang og denne Gang. Hvad Tiden ei tillader at giøre nu, kan skee en anden Gang.

8. Anden Haand.

a) Enhver Person, hvis Tieneste er umistelig for en anden; en unndværlig Medhielper. Denne Hofmand er Kongens Anden Haand.

b) Fra anden Haand. Bruges adverbialiter, især om Kiøbmænd, som ei føre umiddelbar Handel, men hente sine Varer fra et andet Sted, end
rerne egentl. avles eller til
Kiøbmand tager sine Var
Haand.

c) Paa anden Haand, ɔ
eller paa egen Haand; u
Hielp. Man siger og:
tredie Haand, ɔ: ved
Understøttelse; ved Ven
Dette Privilegium har han
paa anden og tredie Ha

9. Anden Maade, adv. See

10. Anden Sinde, adv. See
Bruges nu omstunder kun siel

11. Anden Slags, adj. neutr.
plur. Andre Slags. Som
Art eller Beskaffenhed; af fo
En anden Slags Levemaa
Slags Dyr. Andre Slags

12. Andensteds, adv. Paa e
det modsatte af eensteds og
Undertiden sættes art. indefi
eller og adj. nogen eller ing
bruges den Skik, en andenst
Han kommer ingen andenste
der.

a) Andensteds fra.

α) Uden Huset; ikke hiem
man ei selv kan avle,
des andensteds fra.

β) Udenlands fra; ikke
avles ikke hos os selv
tes andensteds fra.

γ) Fra fremmede Kilde
ved. Den mindste
er Forfatterens ege
er taget andenste

δ) En andensteds
Sted; ikke sam
ikke kommen fra
densteds fra,

ε) Ingen andenst
det Sted end
ommeldte Ste

ζ) Nogen and
andet end det o

3. Anfører; indrykker. Men ubi saadant et Afskedsbrev alleneste andrage, at han har tient og er forløvet, ꝛc. Chr. V. Art. Br. §. 185. See og Krigsr. Instr. §. 5.

4. Tilbyder at ville overdrage. Forekommer i ældre Skrifter. At andrage en Prinds Arverettigheden til Tronen. See Kongeloven i Fortalen.

5. Undertiden bruges det i Steden for: Bedrager sig til. En fuld Gaards Munderingspenge, som andrager een Rigsdaler. Forordn. 6. Dec. 1740.

6. Andragen [part. præt.] findes i ældre Skrifter undertiden brugt i Steden for det nu brugelige Anskreven. f. Ex. Hertug Svends Søn fortrød, at han ikke var høit nok andragen. Vedels Kr. 274. S.

Andrer, n. f. pl. num. See Ændrer.

Andrer, v. a. [af Andrer.] Sætter Andrer under forslidte Slædemeier. At andre en Slæde.

Andresteds, adv. inusit. See Anden. No. 16.

Andrik (en) n. f. [i Steden for Anderik, af And og Erik, som er et diminut. af n. f. obsol. Er, vir, mas, og bemærker: lille Mand. Saaledes har man af Germ. Gans baade Ganser og Gänserich, og af Taube saavel Tauber som Täuberich, der paa Dansk heder Duerik eller Durik.] Hannen blant Ænderne; en Han-And.

Andring (en) n. f. [af Andrer.] Den Gierning at andre.

Andriver, eller Driver an, v. a. Tvinger eller driver afsted med Magt; tildriver. Han maa af de næst hos staaende med Slag, Hug og Stød andrives. Chr. V. Art. Br. §. 103.

Ands (en) n. f. [formodentlig af Isl. *adans*, contr. *aans* eller *ans*, antea, hvoraf Bornholmerne endnu have den Talemaade: i aans, nu nyssens, nuper antea. See Ihre voc. Jåns.] Agtsomhed; Eftertanke. Høres kun i daglig Tale, helst blant gemene Folk. Han har hverken Ands eller Sands.

Andser, v. a. & n. [af Ands.] Tag i Agt; passer paa; giver Agt efter. baade med og uden præpos. efter men ikkun i daglig Tale, og sielden ren andsede ikke at tage sin Herre klæder med i Vognen. Dette er no jeg ikke andsede paa eller efter. de Længsels Taare andser, som øse dications Arien til Roses Overs Ovids Elsk. Førstind. Sørge- og breve.

Ane (en) n. f. [af Germ. ant. Ahn e avus, avia, som maaskee har sin O af Isl. *adan*, contr. *an*, antea.] allene om Adelen, og gemeenligen plur., da det bemærker:

1. Forfædre af adelig Herkomst; adeli mefædre paa Sverd- eller Spi Store Aner. Gamle Aner.

2. At kunne regne sine sexten Aner være af gammel adelig Familie.

Anelse (en) n. f. [af aner.] Fornem ler Følen i Sindet forud; Sinds At have Anelse om en Ting.

Aner, v. a. [Germ. ahnden eller uden Tvivl af Isl. *adan*, contr. *an* som svarer til den i lige Tilfælde præp. fore, saasom i de Talemaa kommer mig fore; det bæres mi Kommer fore; bæres fore. Bruges personaliter. Det aner mig for nog Det aner mig, at vi faae Fre Dag.

Anetal (et) n. f. [af Ane og Tal.] Antal af adelige Forfædre. At k regne et anseeligt Anetal.

Anfæster, eller Fæster an, v. a. Ti at fæste; tilfæster. En paa Brystet Sløife.

Anfald (et) n. f. [af anfalder.]

1. Anbrud; Anløb. Bølgernes Anf

2. Fiendeligt Angreb; stormende Anl gisre Anfald paa Fienden, Fæ Leiren, ꝛc.

3. Sygdoms Tilfald; Anstød. Et Anfald af en hidsig Feber.

4.

4. Fristelse; Anfegtning. Den letsindige Ungdom, der føler tillige meest Lysternes Anfald, kan saa let henrives af slige Forsøgere. Guldb. Nat. Theol. 265. S.
5. [I ældre Skrifter.] Et ulykkeligt Tilfald; et Uheld. Uden saadant Anfald kand paakomme, ꝛc. Hvitf. Kr. 815. S. See og D. Mag. I. 272.

Anfalder, eller Falder an, v. a.
1. Angriber fiendtligen; overfalder. At anfaldes af Røvere.
2. Angriber med Ord; overfuser. At anfalde een med Skieldsord.
3. Frister; anfegter. At anfaldes af onde Lyster, af den onde Aand, ꝛc.
4. Paakommer af en Hændelse. En Storm, en Sygdom, anfaldt ham under Veis.
5. [I ældre Skrifter.] Tilstøder ulykkeligviis; paakommer uhældigen. Om Landene havde noget anfaldet i vor Fraværelse. Hvitf. Kr. 815. S.
6. Falder an imod } Giør Anfald imod eller
7. Falder an paa } paa. Bruges især om anløbende Bølger, Stormvinde eller Fiender. Og de faldt an mod de Edomiters Befæstninger. 2. Macc. X. 16. Veirene blæsde og faldt an paa samme Huus. Matth. VII. 25. See og 1. Maccab. X. 82.

Anfalder (en) n. f. [af sit verbo.] En som giør Anfald; en Angriber. At nedlægge sine Anfaldere.

Anfang (en) n. f. [et Tydskt Ord.] Begyndelse. Høres mellemstunder i daglig Tale, skiønt det er undværligt.

Anfanger, eller Fanger an, v. a. Et ligeledes undværligt Tydskt Ord, som dog er noget mere i Brug.
1. Tager fat paa; griber an; begynder. At fange sit Arbeid an med Lyst.
2. Griber til; slaaer paa; foretager. Hvad skal man fange an i disse Omstændigheder.
3. Det samme som Anstifter. At fange et Oprør an.
4. Fanger an med. Befatter sig med; begynder paa. At fange an med Kiøbmandskab, Krig, Oprør, ꝛc.

Anfanger (en) n. f. [af sit verbo.] En Begynder. I Særdeleshed: en Anstifter. See Hvitf. Kr. 853. S.

Anfarer, eller Farer an, v. a. & n.
1. Kommer tilfarende; anrender; ansætter. Skibet kommer anfarende for fulde Seil.
2. [I Bergmandsstiil.] Vandrer til sit Hytteeller Bergarbeide. Bergarbeidere, som paa Skier maae anfare. K. S. Skr. XI. 107. See og ib. 268. S.
3. Angriber med Ord; overfuser. At anfare een med Skieldsord. (Langebek)

Anfart (en) n. f. [af anfarer.] En nærmende Fart; Tilfart.

Anfegtelse (en) n. f. [af anfegter.] Den Gierning at anfegte.

Anfegter, v. a. [af fegter.]
1. Antaster med væbnet Haand; bekriger; bestormer. Fordum mere brugeligt end nu omstunder. Kongens Folk skal hverken aabenbarlig eller lønlig anfegte Slottet. Hvitf. Kr. 912. S. See og ib. 335. S.
2. Ængster; frister. At anfegtes af den onde Aand.
3. Fornærmer. At anfegtes paa sin Ære.
4. Giør Vee; plager. At anfegtes af haarde Sygdomme.
5. Gaaer til Hierte. Item giør modfalden. Andres Nød anfegter ham slet intet. Hvor stor Faren end var, lod han sig dog deraf ikke anfegte.

Anfegtning (en) n. f. [af anfegter.]
1. Det samme som Anfegtelse.
2. Sinds Ængstelse og Urolighed. I Særdeleshed: aandelig Fristelse. At være plaget af Anfegtninger.

Anflyder, v. n. [af flyder.] Nærmer sig flydende; tilflyder.

Anflyver, v. n. [af flyver.] Nærmer sig flyvende. Fuglen kommer anflyvende.

Anførelse (en) n. f. [af anfører.] Den Gierning at anføre.

Anfører, eller Fører an, v. a.
1. Viser Vei; ledsager. De kiendte ikke Veien, og maatte derfor have en, som kunde føre dem an.

2. Bringer an til Strid; commanderer. At anføre en Krigshær.
3. Bringer an til Bekiendtskab. At føre een an i Selskaber.
4. Anbringer ved at lære og underviise. At føre unge Mennesker an til Dyd og Skikkelighed.
5. Fører til Bogs; opskriver; antegner. Dette har han glemt at anføre i sit Regnskab.
6. Fremfører til Beviis eller Undskyldning; beraaber sig paa. At anføre Sprog og Exempler af Bibelen. At anføre sine Grunde og Aarsager.
7. Indfører i Skrift eller Tale; mælder; beretter. At henvise Læseren til det, som forhen er anført.

Anfører (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En Hovedsmand i Krig; en Krigsbefalingsmand. Denne Krigshær mangler intet uden en god Anfører.
2. En Veileder; en Ledsager. Han var vores Anfører paa den hele Reise.
3. En Forgænger eller Formand. It. en Ophavsmand eller Hovedmand. At være Anfører i en Leeg, i et Oprør, for en Røverbande, o. s. v.
4. En Forstander; en Læremester. I, som ere Menighedens Anførere. Sir. XXXIII. 21. Man kan ingen bedre Anfører faae i den Videnskab, end ham.

Anføring (en) n. f. Det samme som Anførelse, men bruges sielden.

Anførsel (en) n. f. [en blot Dialect af Anførelse.] Bruges helst til at betegne:
1. Den øverste Commando. Krigshæren fegtede under Kongens egen Anførsel.
2. Veiledning; Ledsagelse. Item (figurligen) Underviisning. Anførsel til Lærdom og gode Sæder.

Anfordrer, v. a. [af fordrer.] Paakræver; paafordrer. Forekommer sielden.

Anfordring (en) n. f. [af anfordrer.]
1. Krav; Fordring. See D. L. I. 2. 19. og V. 6. 8.
2. Ret til at giøre Fordring; Paatale. Konge har mange Anfordringer dre Lande.

Anfortroer, v. a. [af fortroer.] See troer.

Anforvandt, adj. See Forvandt.

Anfred (en) n. f. obsolet. [formode Norv. Anne eller Aanne, en travel tid (af Isl. *anna*, laborare) og Fre Rolighed, og Frihed for Tingstævni Søgsmaal, som hver Mand i Norge efter Loven burde nyde paa de Tider da man havde travelt, enten med og høste, eller med at berede sig til Fester. See Chr. IV. N. L. Ting Cap.

Anfryser, eller Fryser an, v. n. F til. Alt hvad der i denne Frost nær til Vinduet, fryser strax an.

Ang (en) n. f. [af æng.] En Hestesy som foraarsager Angbrystighed. (M

Angaaer, eller Gaaer an, v. a.
1. Vedkommer; betræffer; angrører. er angaaende. Sagen angaaer Velfærd. Hvad mig er angaaende, 2c.
2. Angaaende. Bruges ofte adverl og bemærker: for saavidt det anga langende; betræffende. Angaaende ste Post, da 2c.

Angaaer, eller Gaaer an, v. n.
1. Gaaer for sig; skeer. Nu gaaer for Alvor an. Naar skal Legen ang
2. Løber fra en viis Termin til Betalning ges om Rente; med præp. fra. Tid gaaer Renten an?
3. Gaaer an. Bruges især i følge fælde:
a) Lader sig giøre; gelinger; lykke gik rigtig an. Det gaaer aldrig
b) Lader sig høre; kan taales. Dett gaaer saa nogenledes an.

Angang (en) n. f. [af angaaer.] De som Tilgang. See Nucl. Lat. voc.

Angbrystet } adj. See Aengbrystig.
Angbrystig }

Angbrystighed (en) n. f. See Engbrystighed.

Ange (en) n. f. [Svet. Ånge, maaskee et diminut. af Aande.] En fugtig Damp; en Em. Stuen er fuld af Ange. Paa Vinduerne har lagt sig en Ange.

Angel (en) n. f. plur. Angler [Isl. *Aungull*, som er et diminut. af Cambr. *Awch*, Isl. *Ægg*, Dan. Eg, en Spidse, cuspis, og burde egentligen hede Angelkrog. See Ordet.] En liden Krog af Jern eller Staaltraad, forsynet i den ene Ende med en Spidse og en Vederhage, men i den anden fæstet til en Snor eller Line, hvormed man ved Hielp af Mading fanger Fiske. At sætte Mading paa Angelen. At fiske med Angel.

Angelegen, adj. [Et Tydskt Ord.]
1. Magtpaaliggende. Det er mig meget angelegent, at faae Kundskab herom i Tide.
2. Lader være sig angelegen, eller Lader sig være angelegen. Lader gaae sig nær; tager sig an. At lade en andens Velfærd være sig høit angelegen.

Angelfisker (en) n. f. [af Angel og Fisker.] En Fisker, som bruger Snor og Angel.

Angelike } (en) n. f. [af Lat. *angelica*,
Angelikerod } sc. herba, og Rod.] En indenlandsk Apothekerurt. Angelica Archangelica.

Angelkrog (en) n. f. [af Angel og Krog.] En Fiskerkrog; en Angel. Bruges nu omstunder sielden i Sammensætning, men helst halveret, og det saaledes, at hver Part for sig betegner det Hele. See Angel og Krog.

Angelline (en) n. f. [af Angel og Line.] See Angelsnor.

Angelmuus (en) n. f. [af Angel og Muus.]
1. Et lidet Pattedyr, som er mindre end en Muus, og har nogen Liighed med denne og med Muldvarpen. Mus araneus.
2. Der er en Angelmuus løben over ham. Saaledes siger den overtroiske Pøbel om den, som uformodentligen taber sine Kræfter.

Angelsnore (et) n. f. See Angelsnor.

Angelsnor (en) n. f. [af Angel og Snor.] Den Snor, som Angelkrogen fæstes paa; en Fiskersnor.

Angenem, adj. [af Germ. Angenehm.]
1. Liflig; sød. En angenem Lugt og Smag.
2. Behagelig; kiær. En angenem Tidende. Et angenemt Selskab.

Angenemhed (en) n. f. [af angenem.]
1. Sødhed; Lifligheed.
2. Behagelighed; Fornøielighed.

Angenemt, adv. [af samme Oprindelse.] Lifligt; behageligt.

Anger, v. a. & n. [af Ange.] Forekommer hos Moth, hvor det bemærker:
1. Kommer min Aande paa noget saaledes, at den efterlader sig en Em. Med præp. paa. At ange paa et Speil.
2. Giver Em af sig; emer. Bruges impersonaliter. Det anger af Lyset, Theevandet, Kakkelovnen, &c.

Anger (en) n. f. [af angrer.]
1. Fortrydelse over en selvgiort Gierning, især over en selvbegaaet Synd. At have Anger og Ruelse over sine Synder.
2. [I ældre Skrifter.] Nød; Knibe. Han scal holdæ thet meed sin eed, at — han ey saa sin Gildbroder væræ sted i saadan Anger. K. Ancher om D. Gilder. 108. S.

Angerfuld, adj. [af Anger og fuld.] Som er fuld af Anger; angergiven. Et angerfuldt Hierte. See D. L. II. 5. 17.

Angergiven, adj. particip. [af anger og giver.]
1. Bekymret; sorrigfuld. Nu af Brug. Som Kongen nu var angergiven for foreskaaende Besuerligheder. M. Wingards fordansk. Curtius. 234. S.
2. Som er hengiven til Anger og Ruelse over sine Synder; angerfuld. En angergiven Siel er Gud behagelig.

Angergivenhed (en) n. f. [af angergiven.] Den Tilstand at være angergiven. See Bord. Poet. Skr. 182. S.

Angerkiøb (en) n. f. [af Anger og Kiøb.] Et Kiøb, som angres og fortrydes.

Angerlig, adj. [af Anger og lig] Som kan eller bør angres; fortrydelig. Et angerligt Kiøb.

Angerligen, adv. [af angerlig.] Af eller med Anger; fortrydeligen. At græde angerligen.

Angerløs, adj. [af Anger og løs.]

1. Som har intet at bebreide sig selv; upaaklagelig. Naar man giør hvad man kan, saa er man angerløs.
2. Fri for Ansvar og lovlig Paatale. Naar en Værge har faaet lovligt Afkald, er han angerløs.
3. I vore gamle og nye Love bruges det ofte i Steden for qvit eller fri, med præp. for bag efter. Da bør han at være angerløs for den Sag, som han sigtes for. D. L. VI. 6. 16. Da bøde hans Slectinge til den Dødis Frender rette Landebod effter Løwen, oc der met were angerløs for Feide. Chr. III. Rec. 21. Art.

Angerløshed (en) n. f. [af angerløs.] Den Tilstand at være angerløs.

Angerløst, adv. [af samme Oprindelse.] Bruges i Stammeordets tvende første Bemærkelser.

Angermodig, adj. [af Anger og modig.] Som er af et angerfuldt Mod.

Angerslagen, adj. particip. [af Anger og slaaer.] See Angergiven.

Angersom, adj. [af Anger og term. fin. som.]

1. Som har Anger; sorrigfuld.
2. Det samme som Angerlig.

Angest (en) n. f. plur. Angester [af Svet. ånga, Germ. engen, premere, som er nær beslægtet med Dan. ænger.] Ængstlig Frygt; Banghed; Beklemmelse. At ligge i Døds Angest.

Angest, adj. [af samme Oprindelse.] Hierteklemt af Frygt; bange. At giøre een angest og bange.

Angestfuld, adj. [af Angest og fuld.] Betagen af ængstlig Frygt; fuld af Angest.

Angestklage (en) n. f. [af Angest og Klage.] Beklagelse i Angest. Bruges helst i Poesie.

Angestskrig (et) n. f. [af Angest og Skrig.] Skrig i Angest. Bruges helst i Poesie.

Angestsved (en) n. f. [af Angest og Sved.] Sved, som udperses af Angest. Bruges ligeledes helst i Poesie.

Anget, adj. [af Ang.] Det samme so
brystet. (Moth)

Angielder, v. a. [af gielder.]

1. Vedkommer; angaaer. Heder og: gieldende. Deres Tog og Eeder, Ære eller Liv angieldende. D. L. I.
2. Lader sig angielde. Lader sig være
gen; tager sig nær an. Thi Jesus
Frelsermand, sig lader meest angiel
som ꝛc. (Synges i en Kirkepsalme)

Angivelse (en) n. f. [af angiver.]

1. Anviisning; Paaviisning. At ma
skurfet efter Rutengiængernes An
ꝛc. K. S. Skr. XI. 172.
2. Foregivende; Beretning. Indtil ma
hvad heller de (physiske Jagttagelser)
til Angivelsen, eller og de immer s
K. S. Skr. III. 306.
3. Forestilling; Andragelse. Beskede
Raadførsel fra Superintendenten p
stens Angivelse. D. L. II. 15. 7.
4. Varers eller Personers offentlige Anm
Varers Angivelse paa Toldboden.
5. Beførelse; Anklagelse. At giøre fal
givelser om andre.

Angivelseseddel (en) n. f. [af Angiv
Seddel.] En skriftlig Optegnelse
givne Personer eller Varer.

Angivende (et) n. f. [af angiver.] S
givelse.

Angiver, eller Giver an, v. a.

1. Anviser; paaviser. At angive e
hvor Erts er at finde. At angive en
See K. S. Skr. XI. 99.
2. Melder; beretter. Fiendens Tab a
i Aviserne at have været saa og saa
3. Foregiver; giver ud for. Som Aar
til angives dette, at ꝛc.
4. Forestiller; andrager. At angive e
med alle sine Omstændigheder for Øvri
5. Bekiender og tilstaaer offentligen;
der. At angive sit Navn, sine Va
Formue, ꝛc.
6. Røber; befører; anklager. Hvo s
gen Jøde angiver, og Kongens Amtm
viser, ꝛc. D. L. III. 20. 2.

12. Griber sig an.
a) Anspænder sine Kræfter; tager sig det nær. Han kan lære alt hvad det skal være, naar han kun vil gribe sig an.
b) Giør usædvanlig store Bekostninger; griber dybt i Pungen. Bruges især om den paaholdne, som ved visse Leiligheder viser sig rund eller gavmild. Den Gang greb Gnieren sig ret an.

Angriber (en) n. f. [af sit verbo.] En som giør Angreb; en Anfalder. At forsvare sig imod en Angriber.

Angroer, eller Groer an, v. n.
1. Groer fast til; voxer an i. Det ene Træ er angroet i det andet.
2. Sætter sig fast an; klæber stærkt ved. Smæltningen forvandler dem til et tet Glas eller Slagge, som angroer til Digelen. Brünnichs Mineral. 1. S.
3. Angroet kalder den overtroiske Pøbel et Barn, som er plaget af den Engelske Syge, eller den egentligen saa kaldte Skæver, der formeenes at foraarsage visse indvendige Deles Sammengroelse, og en paafølgende Vantrivelse hos Barnet. Dette Barn er angroet i begge Sider.

Angryer, eller Gryer an, v. n. Er forhaanden; tilnærmer sig; gryer frem. Dagen angryer.

Angsom } adj. obsolet. [en blot Dialect af angersom.] Ængstelig; piinagtig. See D. Mag. I. 189.
Angsommelig

Angst (en) n. f. See Angest.

Anhæftelse (en) n. f. [af anhæfter.] Den Gierning at anhæfte; Tilhæftelse.

Anhæfter, eller Hæfter an, v. a. & n.
1. Anbinder; tilhæfter.
2. Hænger fast til; hæfter ved.

Anhændig, adj. obsolet. [af an og Haand.] Bistandig; tilgedan. Oc Dronning Dorothe at være anhændig. Hvitf. Kr. 881. S.

Anhænger, eller Hænger an, v. a. & n.
1. Omhænger; paahænger. Et Faar, eller en Ko, med en anhængt Klokke om Halsen.
2. Vedhænger; vedklæber. En sei og anhængende Væske.
3. [I ældre Skrifter.] Hænger ved Parti; er tilgedan. De beplichted til evig Tid at anhenge hannem oc h terkommere. Hvitf. Kr. 415. S.

Anhænger (en) n. f. [af sit verbo. samme som Tilhænger.

Anhængig, adj. [af anhænger, eller af Germ. anhångig.]
1. Anlagt for Retten; hængende ved Bruges ideligen i Rettergang med v At giøre Sagen anhængig. See D 21. 20.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Tilliggende; tilhørende. Danma hindes anhengige oc omliggende Lelighed. Vedels Krøn. i Fort.
b) Hengiven til et vist Parti eller S genegen. Oc de bleff Sønnen — gige imod Faderen, etc. Hvitf. Kr.

Anhængiggiør, eller Giør anhængig See Anhængig. No 1.

Anhær (en) n. f. [skrives og Anher, maaskee i Grunden det samme som Anherr, avus.] Slægtregister; He Bruges fornemmeligen, naar der h om adelig Byrd og Herkomst. Foren deres adelige Anhær og Herkomst n beviist have. D. L. III. 2. 2.

Anhæver, v. a. inusit. [af hæver.] der paa; fanger an; bringer paa Betænke sin ringe Magt og Evne, anhefve den Handel. Clausens R. 103. S.

Anhager, eller Hager an, v. a. Sæ Jernhage i en Strop.

Anhaler, eller Haler an, v. a. Komn get til at nærme sig ved at hale det til. At hale et Skib an til Broen.

Anhalser, eller Halser an, v. a. Hale sen an tet til Halsklampen. (Et Skib

Anhang (et) n. f. [af anhænger.]
1. Et Vedhæng; et Tillæg. At skrive hang til en Bog.
2. En Samling af Anhængere; et Pa Sect. At giøre sig et stort Anhang.

Anhidser, eller Hidser an, v. a.

1.

Sager. Det faaer at beroe til en anden Dag med Pengenes Betalning, med disse Træers Omplantning, med denne Agers Pløining, o. s. v.

c) Anden Dagen forekommer ofte (sær i Bibelen) i Steden for: om anden Dagen, ɔ: paa den næstfølgende Dag; Dagen derefter. Der han stod anden Dagen aarle op. Dom. VI. 38.

d) Anden Dag efter. See Dagen efter.

e) Undertiden bruges det i Sammensætning, saasom:

α) Andendagsbryllup (et) n. f. det Giestebud, som holdes Dagen efter den rette Bryllupsdag. Paa Landet vedbliver endnu den gamle Skik, at holde Andendagsbryllup.

β) Andendagsgaar, adv. Blev fordum brugt med præpos. i foran, og bemærkede: for to Dage siden; i overgaars; i forgaars.

γ) Andendagskolde (en) n. f. Koldfeber, som kommer igien hveranden Dag.

δ) Andendagsmorgen, adv. Den følgende Dags Morgen; Dagen næst efter om Morgenen.

7. Anden Gang, adv.

a) Paa ny; atter; det modsatte af Een Gang og Første Gang. Gud taler een Gang og anden Gang til den &c. Job. XXXIII. 14. Omskær Israels Børn igien anden Gang. Jos. V. 2.

b) En Anden Gang. Paa eller til en anden Tid; ikke da eller nu; det modsatte af den Gang og denne Gang. Hvad Tiden ei tillader at giøre nu, kan skee en anden Gang.

8. Anden Haand.

a) Enhver Person, hvis Tieneste er umistelig for en anden; en uundværlig Medhielper. Denne Hofmand er Kongens Anden Haand.

b) Fra anden Haand. Bruges adverbialiter, især om Kiøbmænd, som ei føre umiddelbar Handel, men hente sine Varer fra et andet Sted, end det, hvo[r] ... rerne egentl. avles eller tilberedes. ... Kiøbmand tager sine Varer fra ... Haand.

c) Paa anden Haand, ɔ: ikke lig[e] ... eller paa egen Haand; med en a... Hielp. Man siger og: paa and[en] ... tredie Haand, ɔ: ved fleres Hi[elp og] Underststtelse; ved Ven og Vens ... Dette Privilegium har han faaet ut... paa anden og tredie Haand.

9. Anden Maade, adv. See Maade.

10. Anden Sinde, adv. See Anden S... Bruges nu omstunder kun sielden.

11. Anden Slags, adj. neutr. Andet S... plur. Andre Slags. Som er af en ... Art eller Beskaffenhed; af forskiellig ... En anden Slags Levemaade. Et ... Slags Dyr. Andre Slags Fugle.

12. Andensteds, adv. Paa et andet ... det modsatte af eensteds og samme... Undertiden sættes art. indefinit. en f... eller og adj. nogen eller ingen. E... bruges den Skik, en andensteds en a... Han kommer ingen andensteds i Besø[g] ... der.

a) Andensteds fra.

α) Uden Huset; ikke hiemme fra. ... man ei selv kan avle, det faaer a... bes andensteds fra.

β) Udenlands fra; ikke i Landet. ... avles ikke hos os selv, men maa ... tes andensteds fra.

γ) Fra fremmede Kilder; ikke af eget ... ved. Den mindste Deel af dette ... er Forfatterens eget Arbeide; det ... er taget andensteds fra.

δ) En andenssteds fra. Fra et ... Sted; ikke sammesteds fra. H... ikke kommen fra Tydskland, men e[n] ... densteds fra, jeg veed ikke hvor.

ε) Ingen andensteds fra. Fra inte... det Sted end det omtalte; just fr[a] ... ommældte Sted.

ζ) Nogen andensteds fra. Fra ... andet end det omhandlede Sted. Jeg ... il

3. Anfører; indrykker. Men ubi saadant et Afskedsbrev alleneste andrage, at han har tient og er forløvet, rc. Chr. V. Art. Br. §. 185. See og Krigsr. Instr. §. 5.
4. Tilbyder at ville overdrage. Forekommer i ældre Skrifter. At andrage en Prinds Arverettigheden til Tronen. See Kongeloven i Fortalen.
5. Undertiden bruges det i Steden for: Bedrager sig til. En fuld Gaards Munderingspenge, som andrager een Rigsdaler. Forordn. 6. Dec. 1740.
6. Andragen [part. præt.] findes i ældre Skrifter undertiden brugt i Steden for det nu brugelige Anskreven. f. f. Ex. Hertug Svends Søn fortrød, at han ikke var høit nok andragen. Vedels Kr. 274. S.

Andrer, n. f. pl. num. See Ændrer.

Andrer, v. a. [af Andrer.] Sætter Andrer under forslidte Slædemeier. At andre en Slæde.

Andresteds, adv. inusit. See Anden. No. 16.

Andrik (en) n. f. [i Steden for Anderik, af And og Erik, som er et diminut. af n. f. obsol. Er, vir, mas, og bemærker: lille Mand. Saaledes har man af Germ. Gans baade Ganser og Gänserich, og af Taube saavel Tauber som Täuberich, der paa Dansk heder Duerik eller Durik.] Hannen blant Ænderne; en Han-And.

Andring (en) n. f. [af Andrer.] Den Gierning at andre.

Andriver, eller Driver an, v. a. Tvinger eller driver afsted med Magt; tildriver. Han maa af de næst hos staaende med Slag, Hug og Stød andrives. Chr. V. Art. Br. §. 103.

Ands (en) n. f. [formodentlig af Isl. *adans*, contr. *aans* eller *ans*, antea, hvoraf Bornholmerne endnu have den Talemaade: i aans, nu nyssens, nuper antea. See Ihre voc. Jåns.] Agtsomhed; Eftertanke. Høres kun i daglig Tale, helst blant gemene Folk. Han har hverken Ands eller Sands.

Andser, v. a. & n. [af Ands.] T... i Agt; passer paa; giver Agt efte... baade med og uden præpos. efter... men ikkun i daglig Tale, og sield... ren andsede ikke at tage sin Her... klæder med i Vognen. Dette er ... jeg ikke andsede paa eller efter. ... de Længsels Taare andser, som ... dications Arien til Roses Over... Ovids Elsk. Forstind. Sorge-... breve.

Ane (en) n. f. [af Germ. ant. Ahn... avus, avia, som maaskee har sin... af Isl. *adan*, contr. *an*, antea. ... allene om Adelen, og gemeenlig... plur., da det bemærker:
1. Forfædre af adelig Herkomst; ad... mefædre paa Sverd-eller S... Store Aner. Gamle Aner.
2. At kunne regne sine sexten An... være af gammel adelig Familie.

Anelse (en) n. f. [af aner.] Form... ler Følen i Sindet forud; Sin... At have Anelse om en Ting.

Aner, v. a. [Germ. ahnden ell... uden Tvivl af Isl. *adan*, contr. ... som svarer til den i lige Tilfæld... præp. fore, saasom i de Talema... kommer mig fore; det bæres n... Kommer fore; bæres fore. Brug... personaliter. Det aner mig for n... Det aner mig, at vi faae F... Dag.

Anetal (et) n. f. [af Ane og Tal... Antal af adelige Forfædre. At... regne et anseeligt Anetal.

Anfæster, eller Fæster an, v. a. ... at fæste; tilfæster. En paa Bryste... Sløife.

Anfald (et) n. f. [af anfalder.]
1. Anbrud; Anløb. Bølgernes A...
2. Fiendtligt Angreb; stormende A... giøre Anfald paa Fienden, F... Leiren, rc.
3. Sygdoms Tilfald; Anstød. Et Anfald af en hidsig Feber.

2. Bringer an til Strid; commanderer. At anføre en Krigshær.
3. Bringer an til Bekiendtskab. At føre een an i Selskaber.
4. Anbringer ved at lære og undervise. At føre unge Mennesker an til Dyd og Skikkelighed.
5. Fører til Bogs; opskriver; antegner. Dette har han glemt at anføre i sit Regnskab.
6. Fremfører til Beviis eller Undskyldning; beraaber sig paa. At anføre Sprog og Exempler af Bibelen. At anføre sine Grunde og Aarsager.
7. Indfører i Skrift eller Tale; mælder; beretter. At henvise Læseren til det, som forhen er anført.

Anfører (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En Hovedsmand i Krig; en Krigsbefalingsmand. Denne Krigshær mangler intet uden en god Anfører.
2. En Veileder; en Ledsager. Han var vores Anfører paa den hele Reise.
3. En Forgænger eller Formand. It. en Ophavsmand eller Hovedmand. At være Anfører i en Leeg, i et Oprør, for en Røverbande, o. s. v.
4. En Forstander; en Læremester. I, som ere Menighedens Anførere. Sir. XXXIII. 21. Man kan ingen bedre Anfører faae i den Videnskab, end ham.

Anføring (en) n. f. Det samme som Anførelse, men bruges sielden.

Anførsel (en) n. f. [en blot Dialect af Anførelse.] Bruges helst til at betegne:
1. Den øverste Commando. Krigshæren fegtede under Kongens egen Anførsel.
2. Veiledning; Ledsagelse. Item (figurligen) Underviisning. Anførsel til Lærdom og gode Sæder.

Anfordrer, v. a. [af fordrer.] Paakræver; paafordrer. Forekommer sielden.

Anfordring (en) n. f. [af anfordrer.]
1. Krav; Fordring. See D. L. I. 2. 19. og V. 6. 8.
2. Ret til at giøre Fordring; Paatale. Konge har mange Anfordringer dre Lande.

Anfortroer, v. a. [af fortroer.] See troer.

Anforvandt, adj. See Forvandt.

Anfred (en) n. f. obsolet. [formode Norv. Anne eller Aanne, en travel tid (af Isl. *anna*, laborare) og Fre Rolighed, og Frihed for Tingstævni Søgsmaal, som hver Mand i Norge efter Loven burde nyde paa de Tider a da man havde travelt, enten med og høste, eller med at berede sig til Fester. See Chr. IV. N. L. Ting Cap.

Anfryser, eller Fryser an, v. n. Fr til. Alt hvad der i denne Frost nær til Vinduet, fryser strax an.

Ang (en) n. f. [af æng.] En Hestesy som foraarsager Angbrystighed. (M

Angaaer, eller Gaaer an, v. a.
1. Vedkommer; betræffer; anrører. H er angaaende. Sagen angaaer Velfærd. Hvad mig er angaaende, &c.
2. Angaaende. Bruges ofte adverb og bemærker: for saavidt det anga langende; betræffende. Angaaende ste Post, da &c.

Angaaer, eller Gaaer an, v. n.
1. Gaaer for sig; skeer. Nu gaaer for Alvor an. Naar skal Legen ang
2. Løber fra en vis Termin til Betalning ges om Rente; med præp. fra. F Tid gaaer Renten an?
3. Gaaer an. Bruges især i følge fælde:
   a) Lader sig giøre; gelinger; lykke gik rigtig an. Det gaaer aldrig
   b) Lader sig høre; kan taales. Dett gaaer saa nogenledes an.

Angang (en) n. f. [af angaaer.] De som Tilgang. See Nucl. Lat. voc.

Angbrystet } adj. See Ængbrystig.
Angbrystig }

Angerligen, adv. [af angerlig.] Af eller med Anger; fortrydeligen. At græde angerligen.

Angerløs, adj. [af Anger og løs.]

1. Som har intet at bebreide sig selv; upaaklagelig. Naar man giør hvad man kan, saa er man angerløs.

2. Fri for Ansvar og lovlig Paatale. Naar en Værge har faaet lovligt Afkald, er han angerløs.

3. I vore gamle og nye Love bruges det ofte i Steden for qvit eller fri, med præp. for bag efter. Da bør han at være angerløs for den Sag, som han sigtes for. D. L. VI. 6. 16. Da bøde hans Slectinge til den Dødis Frender rette Landebod effter Lowen, oc der met were angerløs for Feide. Chr. III. Rec. 21. Art.

Angerløshed (en) n. f. [af angerløs.] Den Tilstand at være angerløs.

Angerløst, adv. [af samme Oprindelse.] Bruges i Stammeordets tvende første Bemærkelser.

Angermodig, adj. [af Anger og modig.] Som er af et angerfuldt Mod.

Angerslagen, adj. particip. [af Anger og slaaer.] See Angergiven.

Angersom, adj. [af Anger og term. fin. som.]

1. Som har Anger; sorrigfuld.

2. Det samme som Angerlig.

Angest (en) n. f. plur. Angester [af Svet. ånga, Germ. engen, premere, som er nær beslægtet med Dan. ænger.] Ængstlig Frygt; Banghed; Beklemmelse. At ligge i Døds Angest.

Angest, adj. [af samme Oprindelse.] Hiertеklemt af Frygt; bange. At giøre een angest og bange.

Angestfuld, adj. [af Angest og fuld.] Betagen af ængstlig Frygt; fuld af Angest.

Angestklage (en) n. f. [af Angest og Klage.] Beklagelse i Angest. Bruges helst i Poesie.

Angestskrig (et) n. f. [af Angest og Skrig.] Skrig i Angest. Bruges helst i Poesie.

Angestsved (en) n. f. [af Angest og Sved.] Sved, som udperses af Angest. Bruges ligeledes helst i Poesie.

Anget, adj. [af Ang.] Det samme so brystet. (Moth)

Angielder, v. a. [af gielder.]

1. Vedkommer; angaaer. Heder og gieldende. Deres Tog og Eeder, Ære eller Liv angieldende. D. L. I.

2. Lader sig angielde. Lader sig være gen; tager sig nær an. Thi Jesu Frelsermand, sig lader meest angiel som 2c. (Synges i en Kirkepsalme)

Angivelse (en) n. f. [af angiver.]

1. Anviisning; Paaviisning. At ma skurfet efter Rutengiængernes An 2c. K. S. Skr. XI. 172.

2. Foregivende; Beretning. Indtil ma hvad heller de (physiske Jagttagelser) til Angivelsen, eller og de immer K. S. Skr. III. 306.

3. Forestilling; Andragelse. Beskede Raadførsel fra Superintendenten p stens Angivelse. D. L. II. 15. 7.

4. Varers eller Personers offentlige Ann Varers Angivelse paa Toldboden.

5. Beføreelse; Anklagelse. At giøre fa givelser om andre.

Angivelsesseddel (en) n. f. [af Angi Seddel.] En skriftlig Optegnelse givne Personer eller Varer.

Angivende (et) n. f. [af angiver.] givelse.

Angiver, eller Giver an, v. a.

1. Anviser; paaviser. At angive e hvor Erts er at finde. At angive e See K. S. Skr. XI. 99.

2. Mælder; beretter. Fiendens Tab i Aviserne at have været saa og saa

3. Foregiver; giver ud for. Som Aa til angives dette, at 2c.

4. Forestiller; andrager. At angive med alle sine Omstændigheder for Ovr

5. Bekiender og tilstaaer offentligen; der. At angive sit Navn, sine Be Formue, 2c.

6. Røber; beføreer; anklager. Hvo gen Jøde angiver, og Kongens Amtm viser, 2c. D. L. III. 20. 2.

7.

7— Giver tilkiende; viser. Grænbægten angiver accuratere Brandsølvets Gehalt, end anden Vægt. K. S. Skr. XI. 276.

8— [I Tonekunsten.] Lader lydeligen høre; anstemmer. At give den rette Tone an.

9— Angiver sig, eller Giver sig an.

a) Anmælder sig. It. røber sig. At give sig an i Porten med sine Varer. Tyven gav sig selv an.

b) Giver sig ud for. Om den ene trolover en anden, og den ene ikke findes — saa riig, som den havde sig angivet, ꝛc. D. L. III. 16. 14. §. 8.

10. Angiver sig for, eller Giver sig an for. Anmælder sig under en vis Titel eller Profession; giver sig ud for. Disse Fremmede give sig an for Kiøbmænd.

11. Angiver sig hos, eller Giver sig an hos. Anmælder sig hos. See D. L. II. 18. 16.

12. Angiver sig til, eller Giver sig an til. Lader sig anskrive til; anmælder sig til. At angive sig til Skat. At angive sig til Soldat.

Angiver (en) n. c. [af sit verbo.]

1. En som giver noget offentligen tilkiende; en Anviser; Røbsmand.

2. En Anklager; Beførrer; Beskylder. See D. L. IV. 7. 5.

Angler, v. a. [af Angel.] Fisker med Angel. Bruges absolute.

Angrændser, eller Grændser an, v. n. Grændser paa eller til. Heder og: er angrændsende. Danmark og angrændsende Lande.

Angrændsning (en) n. c. [af angrænser.] Paagrændsning; Tilgrændsning.

Angreb (et) n. c. [af angriber.]

1. Et fiendtligt eller voldsomt Anfald; Antastelse; Anløb. Ingen af de stridende Parter vilde giøre det første Angreb.

2. [I Smedekunsten.] Den Deel af Riglen, hvor Kammen af Nøglen fatter.

Angrer, v. a. [uden Tvivl af Isl. ángra, at trykke, trænge, premere, som kan ansees for et frequentat. af Svet. ånga, Germ. engen, der har samme Bemærkelse.]

1. Beklager med Anger; fortryder. Med og uden præp. paa. At angre paa det, som er skeet. At angre sin Daarlighed.

2. Foraarsager Anger; volder Harm og Fortrydelse. Bruges impersonaliter. Det angrer mig inderligen, at jeg har giort dette.

3. [I ældre Skrifter.] Foraarsager Qval eller Bekymring; ængster. Bruges ligeledes impersonaliter. Det alleneste angrede hannem, at han efter tredie Dag skulle tage Lægedommen ind. Wingards fordanskede Curtius. 246. S.

Angribelse (en) n. c. [af angriber.] Den Gierning at angribe.

Angriber, eller Griber an, v. a.

1. Fatter; tager fat paa. Nøglen vil ikke ret gribe an.

2. Paagriber; anholder. Og der han blev angreben og pinet derfor, ꝛc. Wingards ford. Curt. 7. S. See og Krigsr. Instruct. §. 43.

3. Overfalder; antaster; anløber. At angribe Fienden paa alle Kanter.

4. Giør ulovligt Greb i; forgriber sig paa. Han angreb den offentlige Casse, som var ham betroet.

5. Tager noget til Forbrugelse af en Eiendom, som burde staae urørlig. Han kan ikke leve af sine Renter, og nødes derfor til at angribe Capitalen.

6. Giør Ondt; skader. Dette Lægemiddel griber Lungen an.

7. Fornærmer. At angribe een med ærrørige Ord. See D. L. VI. 8. 6. At angribe Religionen med Spotterier.

8. Belader; betager. At være angreben af en hæftig Sygdom.

9. Anfanger; begynder. At gribe Værket an med Fyrighed.

10. [I Moralen.]

a) Bestrider med overbevisende Ord. At angribe gamle Fordomme, Laster og Udyder ꝛc.

b) Bevæger; rører. Han forstaaer den Kunst at gribe Hiertet og Samvittigheden an.

11. [I Mineralogien.] Giør kiendelig Virkning paa. Smergel angriber alle haarde Legemer undtagen Diamanterne. Kalksteen angribes af Skedevand.

12. Griber sig an.
a) Anspænder sine Kræfter; tager sig det nær. Han kan lære alt hvad det skal være, naar han kun vil gribe sig an.
b) Giør usædvanlig store Bekostninger; griber dybt i Pungen. Bruges især om den paaholdne, som ved visse Leiligheder viser sig rund eller gavmild. Den Gang greb Gnieren sig ret an.

Angriber (en) n. f. [af sit verbo.] En som giør Angreb; en Anfalder. At forsvare sig imod en Angriber.

Angroer, eller Groer an, v. n.
1. Groer fast til; voxer an i. Det ene Træ er angroet i det andet.
2. Sætter sig fast an; klæber stærkt ved. Smæltningen forvandler dem til et tet Glas eller Slagge, som angroer til Digelen. Brünichs Mineral. 1. S.
3. Angroet kalder den overtroiske Pøbel et Barn, som er plaget af den Engelske Syge, eller den egentligen saa kaldte Skæver, der formeenes at foraarsage visse indvendige Deles Sammengroelse, og en paafølgende Vantrivelse hos Barnet. Dette Barn er angroet i begge Sider.

Angryer, eller Gryer an, v. n. Er forhaanden; tilnærmer sig; gryer frem. Dagen angryer.

Angsom, Angsommelig } adj. obsolet. [en blot Dialect af angersom.] Engstelig; piinagtig. See D. Mag. I. 189.

Angst (en) n. f. See Angest.

Anhæftelse (en) n. f. [af anhæfter.] Den Gierning at anhæfte; Tilhæftelse.

Anhæfter, eller Hæfter an, v. a. & n.
1. Anbinder; tilhæfter.
2. Hænger fast til; hæfter ved.

Anhændig, adj. obsolet. [af an og Haand.] Bistandig; tilgedan. Oc Dronning Dorothe at være anhændig. Hvitf. Kr. 881. S.

Anhænger, eller Hænger an, v. a. & n.
1. Omhænger; paahænger. Et Faar, eller en Ko, med en anhængt Klokke om Halsen.
2. Vedhænger; vedklæber. En fei og anhængende Væskde.
3. [I ældre Skrifter.] Hænger ved e Parti; er tilgedan. De beplichtede til evig Tid at anhenge hannem oc ha terkommere. Hvitf. Kr. 415. S.

Anhænger (en) n. f. [af sit verbo.] samme som Tilhænger.

Anhængig, adj. [af anhænger, eller af Germ. anhängig.]
1. Anlagt for Retten; hængende ved R Bruges idelige i Rettergang med v. At giøre Sagen anhængig. See D. 21. 20.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Tilliggende; tilhørende. Danmar hindes anhengige oc omliggende Leilighed. Vedels Krøn. i Fort. 3
b) Hengiven til et vist Parti eller Se genegen. Oc de bleff Sønnen — a gige imod Faderen, &c. Hvitf. Kr. 5

Anhængiggiør, eller Giør anhængig, See Anhængig. No 1.

Anhær (en) n. f. [skrives og Anher, maaskee i Grunden det samme som G Anherr, avus.] Slægtregister; Her Bruges fornemmeligen, naar der ha om adelig Byrd og Herkomst. Førend deres adelige Anhær og Herkomst n beviist have. D. L. III. 2. 2.

Anhæver, v. a. inusit. [af hæver.] B der paa; fanger an; bringer paa Betænke sin ringe Magt og Evne, o anhefve den Handel. Clausens R. 103. S.

Anhager, eller Hager an, v. a. Sæt Jernhage i en Strop.

Anhaler, eller Haler an, v. a. Komm get til at nærme sig ved at hale det; til. At hale et Skib an til Broen.

Anhalser, eller Halser an, v. a. Haler sen an tet til Halsklampen. (Et Skibs

Anhang (et) n. f. [af anhænger.]
1. Et Vedhæng; et Tillæg. At skrive et hang til en Bog.
2. En Samling af Anhængere; et Part Sect. At giøre sig et stort Anhang.

Anhidser, eller Hidser an, v. a.

ei en enefte Ank paa sit gandske Legeme. Mat skiuler Ank. (et Ordsprog)

Ankel (en) n. f. plur. Ankler [Anglos. *Ancleow*, Isl. *Öckil* eller *Ökle.*]

1. Det Led, som forener Benet og Foden paa et Menneske eller Qvæg. At lade et Been sætte af i Ankelen.

2. Det samme som Ankelkode. Kiolen hænger sidt ned til Anklerne.

Ankelig, adj. [af Ank.] Skrøbelig; svagelig. Bruges meget sielden.

Ankeligen, adv. [af ankelig.] Skrøbeligen; svageligen. Han gaaer meget ankeligen paa sine Been.

Ankelkode (en) n. f. [af Ankel og Kode.] Den ved Ankelen udstaaende Deel af Benet. At have store Ankelkoder.

Anker, v. a. [formodentligen nær beslægtet med Germ. anken, suspirare.]

1. Klager og klynker over; er ilde tilfreds med; angrer paa. Bruges gemeenligen med præp. paa bag efter, og især om den hemmeligen misfornøiede. Han har stedse noget at anke paa. Jeg paa Naturen anker. Vord. Poet. Skr. 211. S. Jeg anker meget paa, at disse Ord faldt mig af Munden.

2. Paataler lovligen; stævner paa. Gemeenligen med præp. paa foran. At paaanke en Fornærmelse.

Anker (et) n. f. plur. Ankere [formodentlig af Lat. *Amphora.*] Et Slags Maal til Viin og andre stærke Drikkevarer, dannet som en Tønde, og holdende 38 Danske Potter. Et Anker Viin, Brændeviin, Miød, &c.

Anker (et) n. f. plur. Ankere eller Ankre [Anglos. *Ancre* Isl. *Akkier* eller *Atker*, Lat. *Anchora.*]

1. Et svært Stykke Jern, bestaaende af en lang Stang, med en bevægelig Ring i den ene Ende, hvori Tovet fæstes, og med tvende udstaaende, samt op ad høiede, Arme i den anden Ende, som med sine skarpe Hager fæste sig i Havbunden, og holde et Skib fast. At kaste Anker. At lette Anker.

2. [I Bygningskunsten.] Et Stykke Jern med Hager i begge Ender, eller og dannet omtrent som et Anker, og beqvemt til at f[...] binde Muur- eller Tømmerverk. [...] lægge Sprækkerne i en Muur med stæ[...]kere.

3. [Figurligen.] Alt hvad man tager flugt til, eller nyder Sikkerhed hos. [...]ket vi have som vor Siels trygge [...] Anker. Ebr. VI. 19.

4. At gaae til Ankers, ɔ: at stryge Se[...] kaste Anker; at tage Ankerleie.

5. At være til Ankers, ɔ: at have kastet og saaledes ligge fast.

6. At ligge for Anker. Siges egentli[...] et Skib, som har kastet Anker, og lig[...]ledes fast; men i gemeen Tale figurli[...] en Person, som er syg og sengeliggen[...] dertiden bruges det og om den, som [...]veirfast.

7. Heraf haves mange sammensatte Or[...] som:

a) Ankerarm (en) n. f. En fra den [...] og tykkeste Deel af Ankerlæggen [...] ende, og op ad bøiet, Green, [...] yderste Ende Ankerhagen er sveiset

b) Ankerboie (en) n. f. En i En[...] Boierebet fæstet Træklods, men [...] Skibe en Tønde, som flyder oven pa[...] det, og giver Stedet tilkiende, [...] kastet Anker staaer.

c) Ankerbolt (en) n. f. See Anker[...]

d) Ankerbund (en) n. f. En Grund[...]vet til at kaste Anker paa. Paa[...] Reed er god Ankerbund.

e) Ankerfald (et) n. f. Ankerets Fa[...] Kastningen. Høibaadsmandens Pl[...] Ankerfald er denne, at &c.

f) Ankerfast, adj. Som ligger f[...] Anker. Siges egentligen om et S[...] i daglig Tale figurligen om en S[...]gende, saa og om den der ligger [...]

g) Ankerfliig (en) n. f. Saaledes [...] af Søfolk en Ankerarm tillige me[...] Hage eller Sandspaan.

h) Ankerforing (en) n. f. En Bekl[...] af Planker, som lægges uden pa[...]tets egen Klædning, paa det at

nn) Ankerstrop (en) n. f. Et sammensplitset Tov, som slaaes om Stormasten, for deri at hage Ankertalliens agterste Blok.

oo) Ankersurring (en) n. f. Den Belægning af Tov, hvorved Ankeret holdes fast til Reilingen paa sin bestemte Plads i Skibets Bevægelse udi Søgang.

pp) Ankertallie (en) n. f. En Tallie, som paaslaaes Pertyrlinen, efterat Katten er brugt, og tiener til at bringe Ankerringen tet op under Kranbielken.

qq) Ankertov (et) n. f. Et efter Ankerets Størrelse indrettet Kabeltov, som fæstes i Ankerringen, og ved hvis Hielp Ankeret kastes og lettes.

Ankiøber, v. a. [af Kiøber.] Anskaffer for Penge; tilkiøber. Hvormed den (Staten) egentlig skal betale det ankiøbte Korn. Oec. Mag. VII. 184.

Ankiører, eller Kiører an, v. n.
1. Anfarer til Vogns; nærmer sig agende. At komme ankiørende med stor Pragt.
2. Støder an i Kiørselen. At kiøre an imod en Steen.

Anklæber, eller Klæber an, v. a. & n.
1. Fæster med noget klæbende.
2. Hænger ved som noget klæbende; klæber ved.

Anklage (en) n. f. [af anklager.] Angivelse; Beskyldning. See Nucl. Latinit. voc. *Accusatio.*

Anklagelig, adj. [af anklager og lig.] Som fortiener at anklages; lastværdig. See ib. voc. *Accusabilis.*

Anklagelse (en) n. f. [af anklager.] Den Gierning at anklage.

Anklagen (en) n. f. Det samme som Anklagelse. See Nucl. Lat. voc. *Postulatum.*

Anklager, eller Klager an, v. a.
1. Fører offentlig eller privat Klagemaal over; klager paa; angiver. At klage et Barn an for sine Forældre. At anklage een for Øvrigheden.
2. Kalder i Rette; tiltaler lovligen; sigter. De Sager, hvorudi nogen for Rettens Fornegtelse — anklages. D. L. I. 6. 19.

Anklager (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En Angiver; en Beskylder.
2. En Sagvolder; en Sagsøger. (
Latin. voc. *Actor & Postulator*

Anklagerske (en) n. f. [af Anklage
klagende Fruentimmer.

Anklagning (en) n. f. See Anklag

Anklapper, eller Klapper an, v.
Banker eller klapper paa. Hannem
hafue ført fangen om Natten til Go
klappet an paa Porten. Hvitf. Kr

Ankommer, v. a. obsolet. [af Ko
1. Kommer over; antræffer. De
iler dem effter, oc sloge ihiel alle d
kom. Hvitf. Kr. 662. S.
2. Tillægger; paabyrder; beskylder
skal ingen ærlig Mand — ankomm
Sandhed. ib. 814. S.

Ankommer, eller Kommer an, v
1. Kommer til; indløber. Til hvilket
gens Ord og hans Lov ankom
VIII. 17.
2. Kommer til det forlangte Sted;
Saasnart en reisendes Mand nog
kommer. D. L. III. 11. 2.
3. Tiltræder; antræder. Med præp.
stede paa den Tid, da Kongen (
Regieringen.
4. Kommer afsted; rager an. At l
eller ilde an.
5. Erlanger Forfremmelse; nyder L
Det er i alle Stænder vanskeligt (
an.
6. Nærmer sig; er forhaanden.
Tid ankommen, da lader os dr
gen. 1. Macc. IX. 10.
7. Paakommer af en Hændelse. D
en Lyst ankommen.
8. Kommer til Vært; slaaer an. Kl
mer ei ret an, førend næste Vo
Mag. V. 111.
9. Ankommen [adj. particip.] S
men til Skade. Bruges ikkun o
rer, i Særdeleshed Kiød, Fisk o
som have begyndt at tage et Slags
hed til sig, og ere blevne afsm

Smakker skal til Skibbroen anlægge. Schous Udt. af Forord. I. 183.
9. [I Bergvæsenet.] Antager til Bergarbeide. It. giver Arbeid paa et vist Sted. At anlægge Bergfolk.
10. Anlægger Sag, eller Lægger Sag an. Sætter i Rette; giver Sag; fagter. At lægge Sag an imod een.
11. Anlægger sig, eller Lægger sig an. Anfæster sig lagviis; sætter sig an. Bruges i Mineralogien. Disse Flodlevninger have for det meste anlagt sig paa forommeldte Bierge. K. S. Skr. XI. 149. S.
12. At Anlægge en Tegning, ɔ: at stille de forskiellige Conturer paa en Tegning fra hinanden med sine rette Farver. Bruges egentlig i Bygningskunsten og Mechaniken, hvor man i Tegningen anlægger Træet guult, Jernet sort, o. s. v.
13. At Anlægge en Stræg paa Compasset, ɔ: at styre Skibet saaledes, at Compasset viser den Stræg, man søger.
Anlægning (en) n. f. [af anlægger.]
1. Det samme som Anlæggelse.
2. Det samme som Anlag.
3. Et Fartøis Nærmelse eller Angang til Landing, Fortøining, Entring, &c. Giør noget Skib under Seil, eller i Anlægning, nogen Skade paa Pæle, &c. Frid. V. Art. Br. §. 481.
Anlægsmaal (et) n. f. [af Anlæg og Maal.] Saaledes kaldes det Baand, med et Stykke Bly i Enden, som man lægger an ved Hestens Man, og lader falde ned til Jorden, for derved at maale Hestens Høide. Sættes imod Stangmaal.
Anlag (et) n. f. [af anlægger.]
1. Alt hvad der lægger sig an; Ansats. En Mose, der indeholder en Tørvejord, hvis første Anlag vel er giort af Syndflodens Vande. Oec. Mag. VI. 351. See og ibid. 394. S.
2. Undertiden bruges det i Steden for Anlæg eller Anlæggelse. Naar man ikke i Tide tænker paa Veiens Anlag, &c. ibid. 363. S.
Anlakker, v. a. [af Lak.] Fæster til med Lak. Smaae Sædler skal udi hvert Qvarteer paa Skibet anlakkes. Frid. IV. Quart. §. 25.

Anlakker, eller Lakker an, v. n. Nærm efter lidt. Nu kommer Skibet anl
Anlander, v. n. [af lander.] Ankom at tage Land; lægger til Land. Ne den nogensteds anlander, &c. Frid. art. §. 29.
Anlangende (et) n. f. inusit. [af an Forlangende; Anmodning. Efter et bud og Anlangende. Hvitf. Kr.
Anlanger, eller Langer an, v. n.
1. Naaer eller rækker til; langer hen sættes præp. an gemeenligen bag e bum. Mine Arme ere for korte, kan ikke lange an.
2. Naaer det forlangte Sted; ankom ter lang Forventning anlangede Sl sider.
3. Undertiden bruges Anlanger som e i Steden for Anbelanger.
4. [I ældre Skrifter.]
a) Indløber som Efterretning; kom Øren. De lod N. N., hvad ste strax hos de Herrer af Stettin Hvitf. Kr. 681. S.
b) Giør Anmodning; anholder. D hans Slegt — hos os haver an at &c. D. Mag. III. 319.
5. Anlangende bruges ofte adverbi Steden for Angaaende. See Ang
Anled (et) n. f. obsolet. [Isl. *Andlite* Mogoth. *Andawleiz*, af *and*, con Anglos. *litan*, Ulphil. *wlitan*, vide cumspicere.] Et Ansigt. Forekomm gamle Love.
Anleder, v. a. [af leder.]
1. Sætter paa Spor; veileder. At andre til videre Efterforskning. S Skr. VII. 267.
2. Forfører; forleder. Feilen har de uden andre, anledet N. N. til at Narstallet &c. ib. 319. S.
3. Det samme som Anlediger.
Anlediger, v. a. [af anleder.] Give ning eller Leilighed til; forvolder. disse Hændelser kunde have anled Forvirring. K. S. Skr. I. 50.

Anledning (en) n. f. [af anleder.]
1. Anviisning; Veiledning. En fra Bierget udfalden selvhaltig Steen gav Anledning til at søge og finde Sølverts der i Nærværelsen.
2. Leilighed. Saadanne Samqvemmer, hvor Anledning til Udfordringer og Slagsmaal gives. D. L. VI. 8. 7.
3. Skiel; Føie. Findes da noget fiendeligt til Haandgierning, eller til Mistanke billig Anledning. ib. VI. 6. 9.
4. En Veiviisning for Begyndere i en vis Videnskab. At skrive en Anledning for unge Mennesker i Geometrien.
5. [I ældre Skrifter.] Anførsel. Dersom jeg vilde skrifve, hvad der imellertid efter Alexanders Anledning og Befalning er giort, ꝛc. Wingards fordansk. Curtius. 418. S.
6. Giver Anledning. Giver Anviisning; anlediger. Gemeenligen med præp. til. Texten giver Anledning til at betragte følgende Stykker. At give Anledning til noget Ondt eller Godt.
7. Tager Anledning. Betiener mig af den givne Anviisning eller Anledning; benytter mig af den forefaldende Leilighed. Gemeenligen med præp. af. At tage Anledning af eens egne Ord til at igiendrive ham. At tage Anledning af Alting til at berige sig.
8. I Anledning af. Bruges ofte adverbialiter og bemærker: efter given Anviisning eller Anledning; i Følge af. I Anledning af deres Ord maa jeg spørge dem, om ꝛc.
9. Anledning gior Tyve. Et Ordsprog, som lærer: at den Beqvemmelighed, som Leiligheden giver, foraarsager ofte, at visse Ting skee, som ellers ikke vare satte i Verk, eller paatænkte.

Anlegen, adj. particip. [af anligger.] Det samme som Angelegen. Forekommer sielden. K. M. har ladet sig de Skaanske Bergverkers Opkomst være meget anlegen. K. S. Skr. VII. 419.

Anliggende (et) n. f. [af samme verbo.]
1. En angelegen Sag; et magtpaaliggende Ærende. Man bør ikke betroe sine Anliggender til Alle og enhver.
2. En kummerlig Omstændighed; Betryk. Nu omstunder kun lidt i Brug. At de ikke lode hannem udi den Nød og Anliggende blifve forladt, ꝛc. Hvitf. Kr. 870.
3. En Sag i Almindelighed; et Ærende. Han haver der været sine Venner til stor Tieneste udi heel vigtige Anliggender, ꝛc. K. S. Skr. IV. 171.

Anliggenhed (en) n. f. [af samme verbo.] Det samme som Anliggende No 1. Rigets Anliggenheder. Schytte Stat. Regier. I. 95.

Anligger, v. a. [af ligger.]
1. Gaaer om Borde med; overhænger. At anligge een med idelig Bøn og Begiering.
2. Anliggende [part. præs.] bruges undertiden som et Adjectiv i Steden for: indstændig; hæftig. En meget anliggende Bøn.

Anligger, eller Ligger an, v. n.
1. Ligger tet ind paa; støder nær an paa. Naperten i Læbord ligger stærkt an imod Bøssebænken. Det ene Huus ligger tet an i det andet.
2. Ligger paa Hierte; ligger Magt paa; er angelegen. Bruges ikkun i part. præs. med eller uden v. subst. er. Kongens Undersaatter — som foraarsages til Kongen at supplicere om noget dem anliggende. D. L. I. 26. 1. En Sag, som end aldrig var mig saa høit anliggende. K. S. Skr. IV. 94.
3. Lader sig være anliggende. Lader sig være angelegen; tager sig nær an. Især lod han sig være anliggende, at oprette den forfaldne Kirkedisciplin. K. S. Skr. II. 92.

Anlodder, v. a. See Tillodder.

Anløb (et) n. f. [af anløber.]
1. Tilflydelse; Tilløb. Broen er udsat for Vandets Anløb i Is og Iisbrud.
2. Fiendtligt Anfald; Stormløb. Saae Kongens Magt og Hærenes Anløb. 1. Macc. VI. 47.
3. [I Bibelen.] Anfegtning; Fristelse. At staae imod Dievelens snedige Anløb. Ephes. VI. 11.

Anløber, eller **Løber an**, v. a.
1. Sætter Cursen hen til; sætter seilende an paa; praier. At anløbe en Øe, Søstad, Havn ꝛc. Caperen løb os an om Styrbord.
2. Anfalder fiendtligen; bestormer. At anløbe et Slot eller Fæstning. See Hvitf. Kr. 728. S.

Anløber, eller **Løber an**, v. n.
1. Anrender; anspringer; nærmer sig løbende. Bruges og om løbende Vande, og andet, som ankommer med stærk Fart. Snee- og Steenskred kommer anløbende øven fra Fieldet.
2. Standser i Løbet; støder an. At løbe an mod en Dør i Mørket.
3. Kommer galt afsted; rager ilde an. Og løber an til sin egen Ulykke og Fordervelse. Vingards fordansk. Curtius. 328. S.
4. Forseer mig imod; synder. Bevar os fra, o! gode Gud, at løbe an mod dine Bud. (Synges i en Kirkepsalme.)
5. Taber sin Glands eller Farve af Rust, Fugtighed eller andre naturlige Aarsager. Bruges især om Mineraler, Metaller og glasartede Ting, og heder ofte: er anløben. Speilet løber an af Fugtighed. Guldgallunerne ere anløbne. I Luften anløbe disse Kalkarter sortagtigen. Brünichs Mineral. 12. S.
6. Anløben [part. præt.] bruges ofte som et Adjectiv, og tillægges de Ertser eller Mineraler, som enten af Naturen, eller ved Kunsten, ere overdragne med en fremmed eller dem ikke egen Farve; og lader man da samme Farves Navn gaae foran, deels adjective deels adverbialiter. Undertiden er Ertsen gaudske guul anløben og blank. K. S. Skr. XI. 279. En blaa anløben Kaarde. En sortagtigen anløben Metal.
7. Lader løbe blaa an. En Talemaade, brugelig i de Verksteder, hvor man giør Staal eller Jern blaat i Ilden. At lade et Par Staalspænder løbe blaae an.

Anlokkelse (en) n. f. See Tillokkelse.

Anlokker, v. a. See Tillokker.

Anlover, v. n. [af lover.] Forbinder mig ved mundtligt eller skriftligt Løfte. Bruges undertiden og active, og helst i offentlige T… Skal der flitteligen gives Agt paa dem endda sig gierne undervise lade, og anl… føre saa Bod derpaa, ꝛc. D. L. II. … See og ib. II. 12. 4.

Anmældelse (en) n. f. [af anmælder.] Gierning at anmælde.

Anmælder, eller **Mælder an**, v. a.
1. Giver mundtlig eller skriftlig Kundska… tilmælder. At anmælde et Dødsf… Skifteretten og Arvingerne.
2. Giør offentligen bekiendt. At anmæ… get i Aviserne.
3. Angiver; andrager. At anmælde … gaaet Mord for Øvrigheden.
4. Mælder til Audients, Besøg eller … ning. Tieneren mældte Supplican… hos sin Herre.
5. [I ældre Skrifter.]
   a) Beretter; mælder. Herhos vil j… teligen oc anmelt hafue. Hvit… 555. S.
   b) Indeholder; ommælder. Efters… Brefue, derpaa ere giorde, an… ib. 489. S.
6. **Anmælder sig**, eller **Mælder sig a…**
   a) Lader sin Ankomst vide; giver sin … værelse tilkiende. At anmælde sig i … porten.
   b) Indfinder sig med Ansøgning eller … stand om. At anmælde sig til et ledi… hed, en falden Arv, o. s. v.

Anmældning (en) n. f. See Anmælde…

Anmærkelse (en) n. f. [af anmærker.] Gierning at anmærke.

Anmærker, v. a. [af mærker.]
1. Sætter Tegn eller Mærke hos. At an… de vigtigste Steder i en Act med Rødk…
2. Opskriver; antegner. Man finder … historiske Omstændighed ingensteds a… ket, uden hos denne Skribent. A… mærke Feilene i et Regnskab.
3. Lægger Mærke til; paaagter. Man h… mærket, at eet Uaar trækker gemeenli… andet efter sig.

Anmærkning (en) n. f. [af anmærker.

1.

forskrifve hannem til Leensmanden — at han hannem annammer og stadfæster ꝛc. Chr. III. Ordin. 44. Bl.

d) Annammer til. Stæder eller antager til. Presterne maae ingen ubekiendte annamme til Nadverens Sacramente. D. L. II. 5. 22.

e) Annammer til sig. Tager under sin Bevaring eller under sin Magt og Bestyrelse. Hvilket den Efterlevende — maa til sig annamme til Gieldens Aflæggelse, ꝛc. D. L. V. 2. 14. Da skal hendis Verie — alt hendis Gods til sig annamme, oc det altsammen nyde oc beholde, ꝛc. Frid. II. Rec. 12. Art.

8. [I gamle Skrifter.]

a) Tager vel eller ilde imod een. De bleve der vel annammede. Clausens N. Kron. 38. S.

b) Fatter; i moralsk Forstand. Oc derudi ingen Ugunst annamme til nogen. Frid. II. Haandf. 30. Art.

Annammer (en) n. f. [af sit verbo.] En som annammer eller modtager noget; en Oppebørsels Betient. Enhver Kornskats Annammer. Schous Udt. af Forord. I. 264.

Annex (et) n. f. [af Lat. *annexus*.] Et Kirkesogn, som er henlagt til et andet Kald, for Præstens des bedre Underholdnings Skyld. Have de flere Sogne, da skal de hver anden Søndag først holde Tieneste i Hovedsognet, og hver anden Søndag i Annexet. D. L. II. 4. 17.

Annexbonde (en) n. f. [af Annex og Bonde.] En Bonde, som beboer en Annexgaard.

Annexgaard (en) n. f. [af Annex og Gaard.] En i Annexet beliggende Gaard, som Sognepræsten nyder tiendefri, foruden sin rette Præstegaard i Hovedsognet. See D. L. II. 12. 3.

Annexkirke (en) n. f. [af Annex og Kirke.] En Kirke i et Annexsogn.

Annexsogn (et) n. f. [af Annex og Sogn.] See Annex.

Annødig, adj. obsolet. [af Moesog. *ananauthjan*, angariare.] Som hører til Trælleſtand; trælagtig; trælbaaren. Findes [illegible] vore gamle Love brugt i følgende Samm[illegible] sætninger:

1. Annødigdom (en) n. f. Trælleſtand; Tr[illegible] dom. See Sk. L. VI. 8. og 11.

2. Annødigkone } (en) n. f. En Tienesteqvi[illegible]
3. Annødigmand } og Tiener af Trælleſtande[illegible] en Trælinde og en Træl. See Sk. L. V[illegible] 7. og V. 22. it. Vald. S. L. II. 20. [illegible] III. 12.

4. Annødigthion (et) n. f. En Person [illegible] Trælleſtanden; en trælbaaren Tiener elle[illegible] Tienerinde. Forekommer overalt i vor[illegible] gamle Love, og kaldes undertiden slet he[illegible] Hion. See Sk. L. VI. 10. 11. og 12.

Anordner, v. a. [af ordner.]

1. Foranstalter; reglerer; forordner. Bruge[illegible]es baade i private og publike Tilfælde. Ha[illegible]an anordnede selv sin Begravelse, førend ha[illegible]an døde. At beskikke og anordne al Kirke[illegible]og Gudstieneste. D. L. I. 1. 1. See og i[illegible]ib. II. 18. 6.

2. Beskikker; indsætter. De smaa Bestilling[illegible]er i Kiøbstæderne, og Byens Tienere, maae a[illegible]anordnes og afskaffes af Borgemester og Raa[illegible]d. D. L. III. 4. 9.

3. Foreskriver; som en Læge. Lægen har a[illegible]anordnet den Syge et Bad.

Anordning (en) n. f. [af anordner.]

1. En Foranstaltning i Almindelighed; i[illegible] sær en Reglering for sin Død. Haver Husb[illegible]onden ingen Livs Arvinger — da maae ha[illegible]og samme Anordning giøre. D. L. V. 4. [illegible]

2. En offentligen foreskreven Regel; en For[illegible]ordning. Og de skulle straffe hannem efter for[illegible]ige lig Anordning. D. L. III. 11. 4.

3. En medicinsk Forskrift. At rette sig e[illegible]efter Lægens Anordning.

4. Et Reglement; en Taxt. See D. M[illegible]Mag. VI. 252. og 334.

Anpart (en) n. f. [af Part.] See Ande[illegible]eel.

Anparter (en) n. f. obsolet. [af Anpart[illegible]rt.] En som har Anpart i noget; en Lodseier [illegible] eller Participant. See K. S. Skr. VI[illegible]VII. 515. og 516.

Anpriisning (en) n. f. See Anpriselse.

lse (en) n. f. [af anpriser.] Den Gier- at anprise.

r, v. a. [af priser.] Anbefaler een no- om godt eller dyrebart; recommenderer ing ved at rose og prise den. At an- een sine Varer. At anprise Dyden.

er } v. a. [af adj. obsolet. qvik eller er } qvek, vivus, som endnu er til- i det Ord Qvegsølv.] Det samme Qveker. (Gall. *amalgamer.*) See K. Skr. XI. 262.

(et) n. f. [af anraaber.] amme som Anskrig.

samme som Anraabning.

eldre Skrifter.] Det samme som |An- else. Til Herren giorde de deres An- Syvs Kiempevis. 317. S.

else } (en) n. f. [af samme verbo.] en } Den Gierning at anraabe; Paa- se i Nød.

er, eller Raaber an, v. a. alder i Nød. Her staaer præp. an nligen foran. At anraabe Gud om

er til een, og spørger hvem han er. Bru- er, naar visse i Partier gaaende Trop- saasom Runden, Patrollen, eller an- begegne Vagten eller hinanden om Nat- , da man ei kan kiende Ven fra Fiende. Vagten raaber nogen an, da skal som anraabes, svare, hvo han er. V. Søkrigsart. §. 591.

ning (en) n. f. [af anraaber.] Gierning at raabe een an, for at erfare, n er Ven eller Fiende.

abningsord (et) n. f. Et Ord, som vistcommanderende uddeler til vedkom- Subalterner, og som den anraabte i hør give fra sig til den anraabende, n ei vil ansees som Fiende. See Frid. krigsart. §. 725. og fl. St.

r, v. a. [af raader.] Anpriser som ig eller tienlig; tilraader. Denne Lære- tør jeg ikke anraade.

, eller Rager an, v. n. Præpos. tes her gemeenligen bag efter verbum.

1. Løber eller støder an. Skibet ragede an imod en Klippe.
2. Kommer afsted; kommer an. At rage vel eller ilde an.

Anreder, eller Reder an, v. a. Det samme som Anretter; men forekommer nu omstæn- der kun meget sielden.

Anrender, eller Render an, v. n. Nærmer sig i fuldt Rend; anspringer. Hesten kom- mer anrendende.

Anretning (en) n. f. [af anretter.]
1. Tillavelse; Beredelse. Et Giestebuds An- retning.
2. Den Gierning at rette an i Kiøkkenet. Kok- ken er endnu ikke færdig med Anretningen.
3. En Samling af saa mange Retter, som paa een Gang skal sættes paa Bordet. I dette Giestebud havde man saa og saa mange An- retninger.

Anrettelse (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at anrette.

Anretter, eller Retter an, v. a.
1. Tillaver; bereder. At anrette et Giestebud.
2. [I Kiøkkenet.] Tager Maden fra Ilden og kommer den paa Fad; giør lavet Mad fær- dig til at sættes paa Spisebordet. Kokken har allerede rettet an. Maden er endnu ikke anrettet.
3. Opretter; stifter. Bruges baade egentligen og figurligen. At anrette Forraadshuse. Oprør og Plage, som han har anrettet. 1. Macc. III. 29.
4. Foraarsager; forvolder. Skulde han an- rette dem en stor Skade. 2. Macc. XIV. 40.
5. Sætter i Verk; udfører; anstiller. Bruges egentligen ikkun i ond Bemærkelse. At an- rette et grueligt Blodbad, et hæsligt Skue- spil, o. s. v.
6. [I ældre Skrifter.]
   a) Anordner; regleter. Lærde Mand — som kunde anrette hannem den rette Gudstie- neste. Hvitf. B. Kr. 7. S.
   b) Det samme som Afretter. Naar de blefue skutt at skinde til Maals — paa

Sker

Skermytſe anret, ꝛc. Hvitf. Kr. i Fort. til V. Part, 7. S.

Anrider, eller Rider an, v. n. Nærmer ſig ridende; ankommer til Heſt. At komme anridende i fuld Galop.

Anrører, eller Rører an, v. a.
1. Det ſamme ſom Bedrører.
2. Støder paa; grændſer til. Vore Eiendomme anrøre hinanden ikkun paa den ene Side.
3. Vedkommer; angaaer. Heder og: er anrørende. Superintendenterne ſkulle tage for ſig alle de Sager, ſom Samvittighederne ere anrørende. D. L. II. 17. 17. See og Hvitf. Kr. 533. S.
4. [I ældre Skrifter.] Betræder. Dog naar han anrører Kongens Land, ſkal Kongen ſtaae hannem for Skade og Fromme. Hvitf. Kr. 531. S.

Anrørig, adj. obſolet. [af anrører.] Vedkommende; tilhørende. It. paarørende. Hans Rige eller nogen hannem anrørig. Hvitf. Kr. 528. S.

Anrykker, eller Rykker an, v. n. Nærmer ſig ved at rykke frem; trækker ſig nærmere til. At lade Artilleriet rykke an for at beſkyde Fæſtningen. Fienden rykker an.

Anſætning (en) n. f. [af anſætter.]
1. Det ſamme ſom Anſættelſe.
2. Det ſamme ſom Anſats i førſte Bemærkelſe.
3. En Vurdering eller Taxt. At betale Skat efter Anſætningen.

Anſættelſe (en) n. f. [af ſamme verbo.] Den Gierning at anſætte.

Anſætter, eller Sætter an, v. a.
1. Fører op til; ſætter for ved eller nær til. At ſætte Trompeten an til Munden.
2. Anfører i Bøger eller Regnſkaber; anſkriver; antegner. At anſætte een ſom Debitor for noget. See Method. Bogholb. 30. S.
3. Taxerer; vurderer; anſlaaer. Denne Gaard er for høit anſat i Skyld.
4. Beſtemmer; berammer. At møde til den anſatte Tid.
5. Antager eller ſætter ſom viſt og faſt. de ſidſte Foll endnu maae holdes nog over de anſatte otte Aar. Dec. Mag 322.
6. [I Artilleriet.] Støder eller driver i en Anſætter. At anſætte Ladningen i non.
7. [Til Skibs.] Gior ſtram; ſtivner. ſætte Vanter og Stag.
8. Anſætter ſig, eller Sætter ſig an ter ſig faſt til eller paa; lægger ſig an. ſkdes anſætter det (Ludſaltet) ſig ſ nye ſom gamle hvælvede Mure. V Mineral. 126. S.

Anſætter, eller Sætter an, v. n.
1. Ankommer med en Fart; nærmer ſ bet eller Curſen; anløber. Heſtene blev og ſatte an imod et Gierde. Skibet anſættendes for fulde Seil.
2. [I Skov- og Havevæſenet.] Tag vorer. Dette Træ ſætter mere an i end i Tykkelſe.
3. Sætter an paa.
   a) Stiller ſit Løb eller ſin Curs hen pa dre ſatte an (med Skibene) paa Ry ſøgde at ſkiule ſig. Holb. Dann I. 250.
   b) Anfalder; angriber. It. friſter; ter. At ſætte haardt an paa F Naar Friſteren ſætter an paa o Dødstime, da ꝛc.
   c) Tvinger haardeligen; plager. H ſatte hæftigen an paa hende. For Vid. X. 38.
   d) Anholder indſtændigen hos; driv At ſætte an paa een med Bøn giering.

Anſætter (en) n. f. [af ſit verbo.] E kaldes i Artillerievæſenet den Stang Kolv i Enden, hvormed man anſætt ningen og Forladningen i en Cano ſtøde Ladningen med Anſætteren tæt Canonens Bund.

Anſats (en) n. f. [af anſætter, eller nettere, af Germ. Anſatz.]

1.

Denne Begiering kan jeg ikke strax bifalde, jeg vil see det an.

8. [I Lovene.]

a) Retter mig efter; agter paa; tager i Agt. Og den Præst — som ikke haver anseet, hvis tilforn om Trolovelse sagt er, ꝛc. D. L. III. 16. 14.

b) Antager for fulde; agter som lovgyldig. Da bør hans (Avindsmandens) Vidnesbyrd ei at ansees. D. L. I. 13. 15. See og ib. V. 14. 6.

c) Straffer. Heder ellers egentligen: Anseer med Straf. Da skal hand derfor ved sin Hiemkomst tilbørlig ansees. D. L. IV. 1. 9. See og ib. II. 5. 29.

9. [I Bibelen.]

a) Seer til i Naade; haver Medynk med. Bruges og undertiden i Skrift og Tale. I de Dage, der han ansaae mig. Luc. I. 25. Der er ingen, som anseer den Fattige.

b) Anseer Personer. Agter stort om een Person, til Fornærmelse for sen anden. Bruges og ofte i Skrift og Tale. Dersom I anseer Personer, giøre I Synd. Jac. II. 9.

10. Anseendes } [particip. præs. & præt.]
11. Anseet } Bruges begge adverbialiter (ligesom Gall. *veuque*) med eller uden et efterfølgende at, og bemærke: i Betragtning af; efterdi; saasom. Anseendes, saa Borgere selff haffve der Hus oc Jord. Hvitf. Kr. 860. S. Han bør skaanes for Straf, anseet, at han er et Barn.

12. Anseer for, eller Seer an for. Tager an for; agter eller holder for. At ansee Tingen for det, som den virkeligen er. Hvem seer I mig an for?

13. Anseer for fulde. Antager for fyldest; agter for gyldig. Ei heller skal agtes, eller for fulde ansees, hvis ꝛc. D. L. III. 16. 6.

14. Anseer for godt.

a) Tager efter bedste Overlæg en vis Beslutning. Dersom Landsdommerne — i vigtige og tvistraadige Sager for godt anse, ꝛc. D. L. I. 9. 17. S
22. 66. De af Macedonie[n]
have anseet for godt, at gi[...]
Hielp. Rom. XV. 26.

b) Er tilfreds med; bifalder; sa[a]
ansee for godt, hvad andre

15. Anseer med Oine. Bruges [...]
gen, saasom:

a) Betragter paa en fordeelagti[g ...]
deelagtig Maade. Jeg veed [...]
hvad Oine den Sag vil blive

b) Anseer med skele Oine. [...]
ved; er misundelig over. [...]
dres Lykke med skele Oine.

c) Anseer med store Oine. [...]
Væsen af; beundrer. Han [...]
med store Oine af den gem[...]

16. Det lader sig ansee som. [...]
seende til; det synes som.

Anseer, v. n. Lader til at være [...]
Anseende. Bruges helst i part[...]
kun sielden. Hvilke deres Affect[...]
kede med et anseende Skin. [...]
899. S.

Anseiler, eller Seiler an, v. n. [...]
lende; ankommer under Seil. [...]
mer anseilende.

Ansigelse (en) n. f. [af ansiger.] [...]
ning at ansige.

Ansiger, eller Siger an, v. a.

1. Anmælder; lader vide. H[...]
Ærende, som ikke lider Ophold [...]
det hos Ovrigheden. D. L. VI[...]

2. Paabyder med en Ovrigheds [...]
tilsiger. At ansige en Raadstue[...]

3. Indbyder som Giest hos en stor [...]
er ansagt at spise til Hove i Da[...]

4. [I Cameralstiil.] Anmælder en [...]
Indtægt eller Udgift til Bogho[...]
Det heder ellers ogsaa: at gior[...]

Ansigt (et) n. f. plur. Ansigter [...]

1. Den forreste Deel af et Menn[eske ...]
som indbefatter Panden, Oine[...]
Kinderne, Munden og Hagen; [...]
Et deiligt Ansigt. At see een [...]
tet.

Miner i Ansigtet; Ansigts Skikkelse. Bruges baade i god og ond Bemærkelse, dog meest i den sidste. At sætte op et mildt, muntert, suurt, fortrædeligt, fremmet, Ansigt.

Nærværelse; Aasyn. Bruges især med præpos. for og fra foran. Kom ikke mere for mit Ansigt. Viig fra mit Ansigt.

Undertiden tages det for Personen selv, for saavidt man kiender den af Ansigt. J dette Selskab seer jeg saa mange nye og fremmede Ansigter.

Undertiden bruges det i Steden for Maske, eller et udvortes Skin og Anseende. Kydskhed i og uden Ægtestand viisde, at Kiønnet meende det alvorligt, og at Laster ei paatoge sig Dydens Ansigt. Forf. i Sk. Vid. VII. 6.

Et blidt Ansigt betegner undertiden den høflige Begegnelse, som udvises af en Vert, til Tegn, at hans Giest er ham velkommen. Vil De være saa god og besøge mig, skal De i det mindste faae et blidt Ansigt.

At blive rød i Ansigtet over noget, ɔ: At blive undseelig eller skamfuld over noget.

Ansigtbilled (et) n. f. [af Ansigt og Billed.] Et Billed eller Dukke med Ansigt paa.

Ansigtfarve (en) n. f. [af Ansigt og Farve.] En naturlig eller kunstig lysrød Farve, som ligner den, Naturen har malet i et sundt og friskt Menneskes Ansigt. Dette Blomster, dette Tøi, har en Ansigtfarve.

Ansigtfarvet, adj. [af Ansigtfarve.] Som har en Ansigtfarve. En ansigtfarvet Hyacinth, Kiol, ꝛc.

Anskærer, v. a. [af skærer.] Begynder at skære i eller af. Bruges meest i part. præt. Denne Steg, Kage, blev ikke anskaaren. Dette Stykke Tøi er endnu ikke anskaaret.

Anskaffelse (en) n. f. [af anskaffer.] Den Gierning at anskaffe.

Anskaffer, eller Skaffer an, v. a. Bringer andensteds fra tilveie; foranstalter tilveiebragt; forskaffer. At anskaffe det nødvendige i Husholdningen. At anskaffe Heste og Vogne til Armeens Befordring.

Anskaffer (en) n. f. [af sit verbo.] En som anskaffer.

Anskafning (en) n. f. See Anskaffelse.

Anskrig (et) n. f. [af an og Skrig.]

1. Et overlydt Raab; et offentligt Skrig. At giøre et Anskrig i Leiren ved Fiendens Ankomst.
2. [J ældre Skrifter.] En almindelig Jammerklage. Blef it stort Anskrig — offver Erkebispen, at hand skulde holde K. Christiern Stokholm til hende. Hvitf. Kr. 906. S.

Anskrivelse (en) n. f. [af anskriver.] Den Gierning at anskrive.

Anskriver, eller Skriver an, v. a.

1. Fører til Bogs; skriver op; antegner. Udgift og Jndtægt skalt du aldeles anskrive. Sir. XLII. 9.
2. Anfører paa Listen eller i Rullen; indskriver. At lade sig anskrive til Skat.
3. Slaaer Sælge- eller Leiebrev paa; lyser skriftligen op til at sælges eller leies bort. At skrive noget offentligen an til at sælges.
4. [J Chronologien.] Fører en historisk Mærkværdighed hen til en vis Tid. Med præp. til. Man træffer nogle, der anskrive omtalte Konstes Opfindning til en senere Tid. K. S. Skr. I. 221.
5. Anseer eller regner for. Det blev anskrevet som en stor Fordeel, at ꝛc. Schytte Stat. Regier. I. 245.
6. Anskreven [part. præt.] Lidet eller meget gieldende; vel eller ilde hart. Bruges med v. er eller staaer foran, og med præp. hos bag efter. At være høit anskreven hos een. At staae ilde anskreven hos Alle.

Anskrivning (en) n. f. See Anskrivelse.

Anskuelse (en) n. f. [af anskuer.] Den Gierning at anskue; Anseen.

Anskuer, eller Skuer an, v. a. Betragter med Øinene; seer paa; anseer. At anskue en Comoedie.

Anskyder, v. a. [af Skyder.] Bruges i Jagtvæsenet, og bemærker: saarer løieligen ved Skud; qvæster. Hiorten er anskudt.

Anskyder, eller Skyder an, v. n. & rec. Skyder ud; skyder sig ud. Bruges i Mineralogien om flydende Legemer, naar deres fastere Dele samle sig til Figurer af bestemt Gestalt. Med Magnesien anskyder Flusspyren i christallinske Figurer. Brünichs Mineral. 140. S. See og ib. 40. 122. og 124. S. item K. S. Skr. XI. 328.

Anskydser eller Skydser an, v. a. Bruges ved Bergverkerne, og bemærker: at slaae Vandet paa Kunsthiulene.

Anskydser (en) n. f. [af sit verbo.] En som ved Vandets Af- og Paaslagning styrer Kunsten ved et Bergverk.

Anslaaelse / **Anslaaen** (en) n. f. [af anslaaer.] Den Gierning at anslaae.

Anslaaer, eller Slaaer an, v. a.

1. Fæster en skriftlig Bekiendtgiørelse op paa et offentligt Sted. At anslaae Placater paa Kirkedørene.
2. Lyser offentligen op ved Placater. At anslaae en Sag i Høieste-Ret. At anslaae et Gods til offentlig Auction.
3. Taxerer; vurderer; ansætter. Afhænder nogen Eiermand sin Skov, som til Sviins Olden er anslagen. D. L. V. 10. 21. At anslaae Jordegods i Hartkorn, i Penge, for eller til saa og saa mange hundrede Rigsdaler, ꝛc.
4. Fanger an; begynder paa; anlægger; anstiller. Nu ikke meget brugeligt. At slaae an paa noget. At slaae en Skole an. See Nucl. Lat. voc. *Aperio.* item Hvitf. Kr. 126. og 396. S. D. Mag. II. 365.
5. [I Tonekunsten.] Giver en Tone lydeligen an, ved at slaae paa Instrumentet. At slaae en vis Tone an paa Claveret.
6. [I ældre Skrifter.] Foreslaaer; ansætter; berammer. Men the Terminer, K. M. hafuer anslagit — ere os ingenlunde lidelige at inrøme. K. S. Skr. VII. 467.

Anslaaer, eller Slaaer an, v. n. Præposit. an sættes her gemeenligen bag efter verbum.

1. Falder an paa med Slag eller Stød. Kuglen sprang op af Vandet og slog an paa Skibet. Saasnart Krudet antæ
slaaer an paa Bomben, drives den
2. [I Tonekunsten.] Giver ved Slag
an paa et Instrument. At slaae
et Hakkebret.
3. [I Tactiken.] Giør sig færdig til a
Ved det andet Vink skal det førs
slaae an, og, naar han commande
skyde. Frid. V. Krigsart. Br. §.
4. [I Bergværsenet.]
   a) Giør Anlæg til en Malmgruves
   ved Skurfning eller deslige.
   paa eet eller andet Sted paa J
   have anslaget, ꝛc. Forordn. 9.
   1736. §. 1.
   b) Giver ved Hammerslag tilkien
   Tønden i Gruven er fyldt til Ud
5. [I Mineralogien.] Det samme som
ser. Bruges især, naar den saa kald
schelruthe giver Anviisning til
Ertser eller Mineraler. See K. S
184.
6. [I Havevæsenet.] Spirer ud; slaa
der; groer. Aflæggeren, Planten, sla
7. [I Lægekunsten.] Har god Virknin
per. Intet Lægemiddel vil slaae an
Syge.
8. Gelinger; lykkes. Alting slaaer

Anslag (et) n. f. plur. Anslag eller
[af anslaaer.]

1. Et Slag; et Stød. Det Anslag
Krudet giør paa en Canonkugle.
2. Sælgebrevets offentlige Opslaaen. It
til offentligt Salg. Placaternes Anslag
kedørene. Et Jordegodses Anslag til
3. [I Tactiken.] Den Stilling, i hvilk
daterne ved Commando sættes, naa
til at fyre af. Chefen lod alle So
ligge i Anslag, indtil Fienden kom
Bøsseskud nær.
4. Ansætning; Taxt. I den Matrik
det Anslag, som blev giort paa en
af Tydskland. K. S. Skr. I. 298.
Hvitf. Kr. 232. S.
5. Anviisning. At give een Anslag p
Varer til billige Priser.

6. Raad; Anlæg. Hvo som i Feidetid unødt giver Fienden Anslag, ꝛc. D. L. VI. 4. 6.
7. Foretagende. Alle hans Anslag lykkes meget vel for ham.
8. Agt; Hensigt. Som gaaer med Halsen bar, og paa enhver Paryk et venligt Anslag har. Bord. Poet. Skr. 226. S.
9. [I Bøssemagerkunsten.] Den yderste krumme Deel af Skæftet paa en Flint, som sættes for Brystet, imedens man fyrer af.

Anslagsbrev (et) n. f. [af Anslag og Brev.] Et Opbudsbrev til offentligt Salg; en Auctionsplacat.

Anslagshammer (en) n. f. [af Anslag og Hammer.] En liden Hammer, som Bogbindere bruge til at slaae Spænder i Bøger fast med.

Anslagsseddel (en) n. f. [af Anslag og Seddel.] See Anslagsbrev.

Ansøger, v. a. [af søger.]
1. Anmoder. Saasnart han ved Bud eller Breve blev derom ansøgt K. S. Skr. IV. 107.
2. Giør ydmyg Begiering; supplicerer. Skulde man med mueligste Fliid ansøge om, at faae ꝛc. ib. III. 36.
3. Besøger paa Rettens Vegne. Strax de med Høieste-Rettes Dom ansøges af Sagsøgeren. D. L. I. 24. 44.

Ansøger (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En Supplicant.
2. En Sagsøger. See Nucl. Lat. voc. *Actor*.

Ansøgning (en) n. f. [af ansøger.]
1. En underdanig Begiering; en ydmyg Bøn; Supplik. See D. L. I. 26. 1.
2. Forlangende paa Rettens Vegne; Reqvisition. Og efter Klagerens Ansøgning arrestere den anklagte Person. D. L. V. 14. 26.

Anspændelse (en) n. f. [af anspænder.] Den Giærning at anspænde.

Anspænder, eller Spænder an, v. a.
1. Forespænder. Hestene staae anspændte for Vognen.
2. Giør stram og stiv; strammer. At anspænde en Bue.
3. [Figurligen.] Sætter en Siels eller Legems Evne i Brug; anstrenger. At anspænde alle sine Kræfter.

Ansporer, v. a. [af Spore, eller rettere, af Germ. anspornen] Bemærker egentligen at give en Hest af Sporerne, men bruges kun figurligen i Steden for: tilskynder; opmuntrer. At anspore een til Dyd.

Anspringer, v. n. [af springer.] Nærmer sig springende; anrender. At komme anspringende.

Anstaaelig adj. [af anstaaer og lig.] Høres kun sielden.
1. Som er til Befald; behagelig.
2. Det samme som Anstændig.

Anstaaer, eller Staaer an, v. n.
1. Staaer nær ved; staaer hos. Disse Træer staae alt for tæt an i hinanden.
2. Staaer hen; hviler. Bruges kun sielden, og gemeenligen ikkun i Rettergang. At lade Sagen efter Parternes Begiering anstaae til næste Ret.
3. Behager; befalder. Bruges og impersonaliter. Hans Væsen staaer mig meget godt an. Det staaer mig slet ikke an.
4. Passer sig paa; egner; sømmer. Bruges ikkun impersonaliter. At opføre sig saaledes, som det anstaaer en ærekiær Mand.

Anstændig, adj. [af anstaaer.]
1. Sømmelig; rimelig. En anstændig Dragt.
2. Ærbar; skikkelig. En anstændig Tale. Et anstændigt Væsen.
3. Værdig; velanstændig. Dette er et eder anstændigt Foretagende.

Anstændigen, adv. [af anstændig.] Paa en anstændig Maade.

Anstændighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Den Egenskab at være anstændig; Sømmelighed.

Anstalt (en) n. f. [Et Tydskt Ord.]
1. Forberedelse; Tillavelse. Bruges baade i publike og private Tilfælde. At giøre Anstalter til en Krig, til et Bryllup, o. s. v.

2. En offentlig Indretning; en Stiftelse. Friderichs Hospital i Kiøbenhavn er en ypperlig Anstalt.

Anstalter, v. a. [af Anstalt.] Bruges ikkun i Sammensætning. See Foranstalter.

Anstand (en) n. f. [af anstaaer.]

1. Opsættelse. Bruges i Rettergang. Sagsøgeren begierede Anstand til næste Ret.
2. Stilstand i Krig. De krigende Parter bleve enige om en Anstand paa nogle Maaneder.
3. En vis Maade at bevæge Legemet paa, især naar man taler. Denne Talers Anstand er meget god.
4. [I ældre Skrifter.] Forlangende paa Rettens Vegne; Paastand. Vaar han begierendes af N. N. — med flittig Anstand, at han vilde lade skeffne N. N. rc. Hvitf. Kr. 654. S.

Anstandsbrev (et) n. f. [af Germ. Anstandsbrief.] See Jernbrev.

Anstemmer, eller Stemmer an, v. a. & n. Det samme som Istemmer. At anstemme en Frydesang. At stemme an med Basunerne.

Anstiftelse (en) n. f. [af anstifter.] See Anstiftning.

Anstifter, v. a. [af stifter.] Kommer afsted; anretter. Bruges gemeenligen i en ond Bemærkelse. At anstifte Oprør, Krig, Trætte, rc.

Anstifter (en) n. f. [af sit verbo.] En Hovedmand og Mester for noget. Som havde været Anstifter for den Ondskab. 1. Macc. IX. 61. See og 2. Macc. IV. 1.

Anstiftning (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Paafund; Anlæg. Bruges ligeledes i en ond Mening. See Hvitf. Kr. 862. S.

Anstiger, v. n. [af stiger.] Nærmer sig med afpassede Skridt. Bruges meest spotviis i daglig Tale. See! hvor hun kammer anstigende.

Anstikker, eller Stikker an, v. a.

1. Det samme som Anborer.
2. Tænder Ild i; sætter i Brand. At stikke sin Tobakspibe an. Lynilden stak Huset an.
3. Befænger; besmitter. Faarepesten har anstukket den hele Hiord.

Anstikker, eller Stikker an, v. n.

1. Er smitsom. Bruges meest i par[illegible]icip. præs. med eller uden v. subst. er. En [illegible] anstikkende Sygdom.
2. [Til Skibs.] Anseiler. Nu seer man [illegible] et Par Seilere at komme anstikkende fra [illegible] Landet.

Anstiller, eller Stiller an, v. a.

1. Styrer eller stiller lige imod. Med pr[illegible] imod. At anstille Canonerne imod [illegible]dene.
2. Anlægger; indretter; reglerer. At anstille sin Sag vel eller ilde. At anstille sit [illegible] og Levnet efter Fornuftens Forskrift.
3. Holder; som en Høitid eller Sammenkom[illegible] Hvor Modet skal anstilles med Børne[illegible]stats, Sang og Prædiken. D. L. II. 1[illegible] 12. At anstille et Bal, en Comoedie, rc.
4. Anfanger; foretager. Jeg maae anstille en [illegible] Hylen som Dragerne. Mich. I. 8. At anstille Forsøg, Prøve, o. s. v.
5. Bedriver; forøver. Han anstillede et Mord[illegible] 1. Macc. I. 25.
6. [I ældre Skrifter.] Berammer; ansætter. At de icke viste nogen endlig Dag eller Tid at anstille. Hvitf. Kr. 842. S.
7. Anstiller sig. Opfører sig; skikker sig. Præsterne skulle — sig saaledes anstille, som det Guds Ords Tienere bør. D. L. II. 11. 1. See og ib. II. 9. 27.
8. Anstiller sig, eller Stiller sig an. Viser sig udvortes anderledes, end man virkeligen er. Nicanor — stillede sig haardere an, naar rc. 2. Macc. XIV. 30.
9. Anstiller sig som, eller Stiller sig an som. Giver sig falskeligen ud for; lader som man er. Han stiller sig an som min Ven; men er i Hiertet min Fiende. Han stiller sig an som han var taabelig.
10. Anstiller til Auction. Lader offentligen opraabe og sælge til den høistbydende; sætter til Auction.

Anstød (et) n. f. [af anstøder.]

1. Det samme som Stød. Et Anstød a[illegible] Jordskielv.

2. Alt

b) Begaaer en Feil eller Forseelse imod. Man bør saaledes følge de politiske Regler, at man ei stoder an imod de moralske.
c) Stemmer ei overeens med; strider imod. Dette stoder an imod Reglerne, Øiemedet, &c.
6. Stoder an paa.
a) Rager haardt an paa. Skibet stodte an paa en Sandbanke.
b) Anfalder hæftigen; sætter an paa. Besætningen giorde Udfald, og stodte af al Magt an paa Fiendens Leir.
c) [I ældre Skrifter.] Ligger nær ved; grændser tæt paa. Tog han — igiennem Phrygien, der som det stoder an paa Troas. Wingards ford. Curtius. 123. S. See og ib. 437. S.

Anstodig, adj. [af Anstod.] Som giver Anledning til at blive fortørnet; fornærmelig. At han enten ved Skieldsord, eller anden anstodig Opførsel har givet Anledning til &c. K. Anchers Svar paa jurid. Spørsm. 119. S.

Anstodsklippe (en) n. f. [af Anstod og Klippe.] Bemærker egentligen et Skiær eller Klippe i Havet, hvor de Søfarende staae Fare for at stode an; men bruges kun figurligen om en vanskelig Sag, i hvis Behandling man let kan forløbe sig og tage feil. Dette er den Anstodsklippe, hvorpaa de fleste Philosopher have strandet.

Anstodssteen (en) n. f. [af Anstod og Steen.] Et af Bibelen laant Ord, som bruges i Steden for Anstod eller Forargelse. At lægge Anstodsstene i Veien for andres Samvittigheder.

Anstodstræ (et) n. f [af Anstod og Træ.] Forekommer i Bibelen, og bruges figurligen i samme Bemærkelse som Anstodssteen. Det er dem et Anstodstræ at støde sig paa. Sir. XXXI. 7.

Anstormer, eller **Stormer an**, v. n. Falder stormende an. Siges baade om en Fiende og om et Uveir. Orcaner selv forgieves storme an paa væbnet Bryst, hvormed den Jetten standser &c. Sang om Jandalyn. 73. S.

Anstrengelse (en) n. f. [af anstrenger Gierning at anstrenge. Forstanden strengelse. For deres Creditorers A gelse qvit at være. Schous Udt. af I. 74.

Anstrenger, v. a. [af Germ. anstr
1. Spænder og strækker; anspænder. kun figurligen om den, som sætter e eller Legems Evne i stærk Brug. strenge sine Kræfter.
2. Driver stærkt paa; ængster for noget, Penges Betalning.

Anstrog (et) n. f. [af anstryger.]
1. En jævn Overstrygelse med en M Førend en Farve ret kan dække, beh meenligen trende Anstrog.
2. Den Anseelse, som man giver en Ti en vis Vending, Lignelse eller løselig velse; eller den Troværdighed, man give den, ved nogenledes rimelige At give sin Tale et Anstrog.
3. En løselig Kundskab i en Widensk Kunst. Svarer til Gall. *Teinture*. et Anstrog af Lærdom, Philosophie,

Anstryger, eller **Stryger an**, v. a.
1. Det samme som Overstryger. A en Væg an med Farve, Kalk, &c.
2. Det samme som Paastryger. Israe bleve reddede ved det anstrøgne r Bastholms Jød. Hist. I. 332.
3. [Figurligen.] Giver en Ting et S Anseelse af noget. At anstryge sin velige Lærdomme med Dydens Farve
4. Anstrøgen [part. præt.] bruges den adjective i Steden for Malet terne skal opsættes paa anstrøgne Schous Udt. af Forord. I. 171.

Anstrygning (en) n. f. [af anstryger Gierning at anstryge.

Anstunder, v. n. [af stunder.] For tilstunder. Bruges meest i partici Den næst anstundende Maaned.

Ansvar (et) n. f. [af ansvarer.]
1. Forbindtlighed til at indestaae for e eller Person, under lovlig Tiltale. deren staaer til Ansvar for Børnego

4. Paatager mig en offentlig eller privat Forretning. At antage et Embed, et Værgemaal, et Arbeid, en Sag at udføre, rc.
5. Paatager mig en vis Skikkelse tvertimod Natur eller Sædvane. Christus har antaget den menneskelige Natur. At antage fremmede Sæder, Gebærder, rc.
6. Anmasser eller tiltager sig. Han udryddede den kongelige Familie, og antog Kongetitel.
7. Modtager villigen; forkaster ikke. At antage det giorte Tilbud.
8. Billiger; samtykker; vedtager. Denne Mening er almindeligen antagen iblant de Lærde.
9. Lader noget indtil videre staae som en Sandhed; sætter som vist og afgiort. Lad os antage, at denne Mening er rigtig, saa følger deraf, at rc.
10. Optager; anseer. Han tog det an som Skæmt. At antage noget som et Forvarsel.
11. Tager vel op; tager for godt eller fyldest. Naar jeg offrer — skal han antage det. Sir. VII. 10. At antage en Undskyldning.
12. [I Penge- og Vexelhandel.] Lover skriftligen at betale; accepterer. At antage en Vexel eller Anviisning. D. L. V. 14. 11.
13. [I Lovene.]
   a) Erkiender for rigtig; vedgaaer. Naar Gielden er saaledes afsagt, eller af Arvingerne antagen, rc. D. L. V. 2. 15.
   b) Tager et Landgods i Besiddelse efter Fødselsret, Fæste- eller Pantebrev; tiltræder efter Loven. Findes der ingen af Medarvingerne, som Gaarden vil eller kan antage, rc. D. L. III. 12. 3. See og ib. III. 14. 1. og V. 7. 17. At tage sin Arv an. See Colding. Etymol. Lat. voc. *Cerno*.
14. [I Kunster og Haandverker.] Modtager en vis Forædling eller kunstig Behandling. Dette Tøi vil ikke ret tage Farven an. Denne Steenart antager ingen Polering.
15. [I Mineralogien.] Faaer ved Naturens eller Kunstens Hielp en vis Skikkelse; anskyder sig i en vis Figur. De med L[...] ren mættede Salter antage Cristalli[...] Brünichs Mineral. 122. S.
16. [I ældre Skrifter.] Tager til Priis[...] ret op. Oc naar de (Tydske Skib[...] komne i Søen, hafver hun dennem a[...] oc plyndret. Hvitf. Kr. 860. S.
17. Antagen [part. præt.] bruges und[...] i Steden for vel antagen, ɔ: kierko[...] velkommen. Han er antagen i all[...] skaber.
18. Antager for. See Anseer for.
19. Antager for fulde. See Anse[...] fulde.
20. Antager sig, eller Tager sig an.
   a) Bærer Omsorg for; tager sig n[...] tage sig en Ting, eller Person, [...] gen an.
   b) [I ældre Skrifter.] Giver sin Pa[...] til en Duel; modtager en Udæsk[...] Enekamp. Kongen af Behmen tog [...] mit paa Veyen at møde, rc. Hvi[...] 897. S.

Antager (en) n. f. [af sit verbo.] I [...] delighed en som antager noget; men i [...] delesbed en som skriftligen forbinder sig [...] udbetale en Vexel eller Anviisning; [...] ceptant.

Antagning (en) n. f. See Antagelse.

Antal (et) n. f. [af Tal.]
1. Et Begreb af mange, fra hinanden a[...] og talte Ting; en vis given Mængde[...] Beløb. Antallet af Byens Indvaan[...] løber sig til saa og saa meget.
2. En Hob i Almindelighed; en Deel[...] stort Antal Bøger. Et ringe Antal[...] per. Naar han er bleven med et [...] Folk fordeelt til Arbeide. Friderik. V. [...] art. Br. §. 151.
3. Efter Antal, ɔ: efter Forhold elle[...] portion. Heder i Chr. IV. N. L. [...] B. 11. Cap. efter Antals Regnin[...] svarer til Gall. *à l' avenant*. Da skal [...] mændene ei have deres fulde Hyre, m[...] ter Antal, ligesom Skipperen har Fr[...] D. L. IV. 3. 21.

Antastelse (en) n. f. [af antaster.] Den Gierning at antaste.

Antaster, eller Taster an, v. a.

1. Paagriber; anholder. Dersom Herskabet paa Landet ikke selv formaaer, saadanne — Løsgængere at antaste, straffe ꝛc. D. L. III. 19. 20. See og ib. V. 10. 36.

2. Begegner ilde med Ord eller Gierninger; overfalder; overfuser. At antaste Folk paa Gaden med Hug og Slag, med Skieldsord, ꝛc.

3. Anfegter; sætter an paa. Maar den (Døden) mig stærkt antaster, ꝛc. (Synges i en Kirkepsalme.)

Antegn (et) n. f. [af Tegn.] Naturens Anviisning til Ertser eller Mineraler; et naturligt Tegn, som veileder til Opdagelser i Naturens Rige. Efterdi i den Landsort fornødentligen er, af de mange Bergarter og Antegn, at finde adskillige Slags ædlere Metaller. K. S. Skr. VII. 434.

Antegnelse (en) n. f. [af antegner.] Den Gierning at antegne. Lader sig i Almindelighed bruge i de samme Tilfælde, som Stammeordet; men bemærker dog i Særdeleshed: Feils eller Manglers Udsættelse i et Regnskab. At giøre Antegnelser i et Regnskab. See D. L. III. 1. 7.

Antegner, eller Tegner an, v. a.

1. Tegner eller skriver noget op til offentlig eller privat Efterretning. Og skulle Præsterne flittig antegne deres Navne og Fødested, som sig i deres Sogne opholde. D. L. III. 19. 8. See og ib. I. 8. 4.

2. Paategner. Og efter udførlig og bedste Underretning deres Erklæring — paa Supplicatsen lade antegne. ib. I. 26. 1.

3. Indskriver i Ruller eller Mandtaller. Og skal saa den, som saaledes er antegnet, maae bruge den Haandtering eller Haandverk, ꝛc. ib. III. 7. 1.

4. Skriver Fortegnelse over; registrerer. Saa og al Indgield og Udgield, saavidt vides kan, rigtig antegnes. ib. V. 2. 3.

5. Anmærker Feil eller Mangler i Skrifter og Regnskaber; udsætter Mangelsposter. At antegne Trykfeilene i en Bog, Manglerne i et Regnskab, ꝛc.

6. [I ældre Skrifter.] Betegner ved Skrivelse; henviser skriftligen. Det I giffue Ether till Oss, nar och huar wii Ether tha antegnendes worder. D. Mag. V. 7.

Antegning (en) n. f. [af antegner.]

1. Det samme som Antegn. See K. S. Skr. XI. 134.

2. Undertiden bruges det i Steden for Antegnelse.

Antog (et) n. f. [af Germ. Anzug.]

1. En Samling af al den fine (og af eet Slags eller Mønster bestaaende) linnede Prydelse, som paa een Gang behøves til et Fruentimmers Udsmykkelse. Et Antog af Kniplinger.

2. [I ældre Skrifter.] Et Tog til Stedet; et tilnærmende Tog; Anmarsk. Fienden er i Antog.

Antrædelse (en) n. f. [af antræder.] Ankomst; Tiltrædelse.

Antræder, v. a. & n. [af træder.]

1. Nærmer sig Skridtviis. At komme antrædende.

2. Kommer i en aftrædende Persons Sted; tiltræder. Den aftrædende Commandør skal give den antrædende fuldkommen Efterretning om Alting. See Frid. IV. Skart. §. 179.

3. Anfanger; begynder. At antræde Reisen, Regieringen, ꝛc.

Antræffer, eller Træffer an, v. a.

1. Forefinder; møder. At antræffe en god Ven under Veis.

2. [I Lovene.] Faaer fat paa en Misgierningsmand; betræder; betræffer. Hvor som nogen gribes paa ferſk Fod, eller siden nogen andensteds antræffes for nogen Misgierning. D. L. I. 2. 24.

Antræffer, eller Træffer an, v. n.

1. Ankommer af en Hændelse; indtræffer. Slibet antraf i Gaar her paa Reden.

2. Løber eller støder an af en Hændelse. Vognhiulet traf an paa en Steen.

Antrækker, eller Trækker an, v. n. Nærmer sig trækkende; trækker til. Vagten trækker an. En Sky kommer antrækkende.

Antrilder, eller Trilder an, v. n. Nærmer sig trildende. Bosselen kommer antrildende.

Antriner, eller Triner an, v. n. Nærmer sig trinende; antræder.

Antripper, v. n. [af tripper.] Nærmer sig trippende. See! hvor hun kommer antrippende.

Antvord (et) n. s. obsolet. [heder og Antvort, af Germ. Antwort.] Bemærker egentligen Gienmæle, eller den Sigtedes Svar paa Sagsøgerens Tiltale; men er i de senere Tider blevet brugt til at betegne et Svar i Almindelighed. Oc altiidt ther paa haffue fanget gunstig Antwordt. D. Mag. I. 190.

Antvorde (et) n. s. obsolet. [af antvorder.] Anbetroelse; Befaling. Oc loffvede hand, at saa lenge hand — haffde samme Øe oc Slot i Antvorde, da vilde hand intet forringe af Kongens Ret. Hvitf. B. Kr. 77. S.

Antvorder, v. a. [kommer af Antvord, og bemærker egentlig det samme som antsvarer, ɔ: gienmæler; men er siden blevet brugt, deels i Steden for svarer, deels i Steden for: betroer til Ansvar.]

1. Giver i Hænde; leverer. Og havde antvordet Landsherren Brevet. Ap. G. XXIII. 33.

2. Anbefaler; anbetroer. Og han antvordede dem under sine Tieneres Haand. 1. Mos. XXXII. 16.

3. [I Bibelen.] Afgiver Mandskab; udreder Krigsfolk. Med præp. af. Og de antvordede af Israels tusinde eet tusinde for hver Stamme. 4. Mos. XXXI. 5.

4. [I Lovene.]

a) Overleverer en forbrydende Person i Rettens Hænder. Da skal Skipperen holde Manddraberen tilstede, og antvorde hannem Stedets Øvrighed. D. L. IV. 1. 12.

b) Antvorder i Bodelens Haand. Hengiver en Misdæder til lovlig Strafs Udstaaelse. See D. L. I. 24. 55.

5. [I ældre Skrifter.]

a) Svarer; giver Giensvar. Hvor til icke saa fuldkommeligen antvorde oc ... førend ꝛc. Hvitf. Kr. 812. S.

b) Antvorder i Rette. Overlader t... tens Behandling; underkaster D... rens Kiendelse. At antvorde ... Rette. See D. Mag. I. 268.

c) Antvorder til Hænde. Leverer ell... i Hænderne; overleverer. See D... I. 167.

d) Antvorder til troer Hænde, e... troer Haand. Denne Talemaa... fordum især brugt, naar en Lee... gav een af sine Mænd et Fæste elle... i Forlening.

6. Antvorder hen, eller Henantv... Hengiver i Vold; overgiver. At væ... henantvordede til Døden. 1. Cor. ...

7. Antvorder i Haand, eller i Hænde. No. 1.

8. Antvorder ind igien. Indleverer ... paa samme Sted, hvor det er anne... See D. L. VI. 17 14.

9. Antvorder over. See Overantv...

10. Antvorder under Haand. Antvord... betroer i Hænde. See 1. Mos. XXX...

Antvording } (en) n. s. [af antvorder. ...
Antvordning } Gierning at antvorde. ... ges sielden.

Anvælter, eller Vælter an, v. n. N... sig væltende. Bølgerne komme anvæ... paa Havbredden.

Anvendelig, adj. [af anvender og lig. ...

1. Som man kan anvende til Nytte; br... Hvortil er dette anvendeligt?

2. Passende. (Gall. *applicable*) Den S... er ikke anvendelig paa dette Sted.

Anvendelse (en) n. s. [af anvender.] Gierning at anvende; Brug.

Anvender, eller Vender an, v. a.

1. Stæder eller sætter i; lægger an i. præpos. i. At vende sine Penge an ... degods.

2. Giør Brug af; bruger. Med og præp. til. At anvende Tiden vel elle... At anvende en Ting til Unytte.

3. ...

3. Sætter eller koster paa; spenderer. Med præp. paa. At betale sin Vederpart de paa Processen anvendte Bekostninger.

4. Giør Tilegnelse af det, som i Almindelighed er talt eller skrevet, paa visse Personer især. Ligeledes med paa. Til Slutning anvendte Præsten sin Tale paa Tilhørerne.

5. Anvender Flid paa. Lægger Vind paa; beflitter mig paa. At anvende al muelig Flid paa en Ting.

Anviisning (en) n. f. [af anviser.] Den Gierning at anvise. Lader sig i Almindelighed bruge i de samme Tilfælde som Stammeordet; men betegner dog især:

1. Det skriftlige, som meddeles een til Penges Annammelse paa et vis Sted, eller hos en vis Person; Assignation. At give Anviisning paa Amtstuen. At faae Anviisning paa en Vexelerer.

2. Naturens Veiledning til at giøre en nyttig eller mærkværdig Opdagelse; Antegn. Bruges i Mineralogien, og især ved Bergværkerne, i og uden Sammensætning. Jorden giver Anviisning til at ville bære Skov. Oec. Mag. VI. 385.

3. Det samme som Anledning. No. 4.

Anvinder, eller Vinder an, v. a. Trækker til mig ved at vinde. At anvinde et Reeb.

Anviser, eller Viser an, v. a.

1. Viser eller tilkiendegiver, hvor en Ting eller Person, som man søger eller behøver, er at faae eller finde. Disse Varer anvises fra Adresse-Contoret. Hvo som nogen Jøde angiver, og Kongens Amtmand anviser, &c. D. L. III. 20. 1. At modtage de anviiste Folk. See Frid. V. Søkrigsart. §. 656.

2. Viser een ud sin visse Plads eller sin visse Forretning. At anvise en Giest sit Sted ved Bordet. At anvise Tienestefolkene deres Dagsarbeide.

3. Beskikker noget, som er paaviist, til en vis Brug eller Nytte for en anden. Med præpos. til. At anvise Colonister et Stykke Land til Beboelse. Til et Tegn om dette Løfte anviisde han (Gud) dem Regnbuen. Bastholms Jød. Hist. I. 94.

4. [I Pengehandel.] Henviser een skriftligen til at annamme sin Betalning paa et vist Sted; assignerer. Gemeenl. med præpos. paa. At faae sine Penge anviiste paa Banken.

5. Det samme som Foreviser. Og anviser han saa Passet i Mønster-Contoret, &c. Frid. V. Krigsart. Br. §. 81.

6. Veileder; anfører. Med præp. til. At anvise een til Dyd og Skikkelighed.

7. Lærer; viser. Mose anviser os tvende Aarsager til denne Oversvømmelse (Syndfloden). Bastholms Jød. Hist. I. 88.

Anviser, eller Viser an, v. n. Har Antegn eller Kiendemærke; viser Tegn til. Bruges især, naar Naturen veileder til at giøre en vis Opdagelse eller Slutning. Med præp. til. Dette Bierg viser an til Sølv-Erts. Veirglasset viser an til en Storm.

Anviser (en) n. f. [af sit verbo.] En som anviser.

Anvoxer, v. n. [af voxer.] See Angroer i 1ste Bemærkelse.

Apostel (en) n. f. plur. Apostle og Apostler [af Lat. *Apostolus*, som er af Græsk Oprindelse, og bemærker: et Sendebud.]

1. Een af vor Frelsers Discipler, som i Besønderlighed er bleven kaldet til at følge ham her paa Jorden, og siden at gaae omkring og prædike Evangelium. Disse ere de tolv Apostlers Navne. Matth. X. 2.

2. Enhver, som allerførst prædiker Troen i et Land. St. Ansgarius bør kaldes den Nordiske Apostel.

3. Apostlernes Deling. (Divisio Apostolorum). En fordum brugelig Fest, som indfaldt den 15de Julii.

4. Apostlernes Gierninger kaldes den canoniske Bog i det Nye Testamente, som beskriver, hvad Apostlerne og Martyrerne have giort.

Apostel-Embed (et) n. i. [af Apostel og Embed.] Det Embed at være Apostel; apostolisk Kald. Vi fik Naade og Apostel-Embede. Rom. I. 5.

Apostolisk, adj. [af Lat. *apostolicus*.]

1. Som er lært og bekiendtgiort af Apostlerne. Den Religion skal i Kongens Riger og Lande allene tilstædes, som overeens kommer med — det apostoliske, Nicæniske og Athanasii Symbolis. D. L. II. B. 1. Cap.
2. Som vedkommer, eller hører til, en Apostel. En apostolisk Sendelse.

Apothek (et) n. s. [af Lat. *Apotheca.*]
1. En offentlig Bod, hvor en Apotheker falholder sine Varer.
2. Det Huus eller Sted, hvor en Apotheker boer, og har sit Apothek indrettet.

Apotheker (en) n. s. [af Apothek, eller af Lat. *Apothecarius.*]
1. En Mand, som falholder alleslags Lægemidler; en Mand, som holder et Apothek.
2. I Sammensætning bruges det ofte ligesom et Adjectivum, og bemærker: som henhører til et Apothek eller til en Apotheker. f. E. Apothekerdreng, Apothekerkunst, Apothekerkrukke, Apothekersvend, o. s. v.

Apothekeragtig, adj. [af Apotheker og agtig.] Som har noget tilfælles med en Apotheker eller med et Apothek. En apothekeragtig Lugt.

Apothekerske (en) n. s. [af Apotheker.] Et Fruentimmer, som holder Apothek.

Apothekisk, adj. [af Apothek.] Beredet ved en Apothekers Gierning; tillavet ved Apothekeres Kunst. Hvo som giør apothekisk Smørelse. Du skalt giøre apothekisk Røgelse deraf. 2. Mos. XXX. 33. og 35.

April (en) n. s. [af Lat. *Aprilis.*]
1. Den fierde Maaned i Aaret, fra Januari at regne; Faaremaaned. Dette Aars Paaske falder ind i April.
2. Deraf har man følgende Sammensætninger:
a) Aprilmaaned (en) n. s. See No. 1.
b) Aprilnar (en) n. s. En Person, som er bleven narret til at løbe April. At giøre een til Aprilnar.
c) Aprilveir (et) n. s. Et ustadigt Veirligt, ligesom det pleier at falde i Aprilmaaned. I Dag har vi ret et Aprilveir.
3. At løbe April. Siges egentligen om den, som (efter en gammel Skik) paa første Dag i Aprilmaaned narres til at løbe hist o i adskillige Ærender; men bruges eller figurligen om enhver, som gaaer et f ves Ærende, eller løber med Liimsta Han mødte ikke paa det aftalte Sted, og mig derved til at løbe April.
4. At sende, eller udskikke, een April, sende een ud i eet eller andet Ærende, giøre ham til Aprilnar. See Bord-Skr. 197. S.

Aqvavit (et) n. s. See Akevit.

Ar (et) n. s. plur. Ar; definit. A [Svet. Ærr, Isl. *Aar*, *Aur*, elle som maaskee er et halveret Ord af Isl *kumsl*, cicatrix.]
1. Et Mærke, som bæres efter et Saar; Tegn af en tilgroet Byld. det Arret af en Bulde. 3. Mos. XIII.
2. [I de gamle Love.]
a) Skorpe eller Rove paa Saar. E han ey tyl tyngs met nyt sar, och a (læs Ar) paa sor, tha ꝛc. En æ hol sor, oc ær Ar paa ꝛc. Er. III. 14.
b) Vor eller Materie i Saar. En e hulsaar eller benhogget, so at been aff, eller Aaer er i thet selff been sydher op eller nedher, ꝛc. Jyd. L 30.
NB. Aaer paa dette Sted bliver Tvivl det samme som vort nu bru Vaar eller Vor, pus, og burd saa ikke hede Arret i D. L. VI. 7. 3 som er tagen af foranførte Capitel i ske Lov.

Arbeid } (et) n. s. plur. Arbeider [h
Arbeide } den Jydske Dialect Arbede v. bed, Alam. *Arabeiti*, Isl. *Erfidi*, i gl. Ærwith, Ærwathe, Arwode, Aerf o. s. v., altsammen i Steden for Arfet Ærfd, som kommer af arfver v. a laboro.]
1. Den Møie, som man (ved at bruge Siels eller Legems Kræfter) paatager for at sætte en Ting i Værk; hvorsom

Bestræbelse. At Fristeren ikke skulde maaskee fristet eder, og vort Arbeide skulde blevet forgieves. 1. Theff. III. 5. I vor Kummer og vore Hænders Arbeide. 1. Mos. V. 29.
- Det som skal sættes i Verk; en Gierning; en Forretning. At dele Arbeid ud til sine Huusfolk.
- Det som er giort; et Verk; et Stykke Arbeid. Vævet Arbeid. Udhugget Arbeid. De Tavler vare Guds Arbeide. 2. Mos. XXXII. 16.
- Alt Slags Haandarbeide. I Særdeleshed Haandverksfolks Arbeide. Og skal al Arbeids og Varers Fortingning skee i Provstens — Overværelse. D. L. II. 22. 67.
5. Den Skik og Skabning, som sættes paa en Ting ved Hænders Arbeide. Det er ikke for Sølvets, men for Arbeidets Skyld, at jeg har kiøbt denne Medaille saa dyre.
6. [I Landvæsenet.] Det Landarbeide, som efter Pligt forrettes af Bønder til en Husbonds eller Herligheds eiers Tieneste; Hovarbeide. Selveier-Bonde maae ei med utilbørlig Arbeid, eller Tynge, af den besværes, som Herligheden af Gaarden haver, videre, end 2c. D. L. III. 12. 4.
7. [I Lovene.]
   a) Erstatning for den paa et Arbeid anvendte Møie. Da bør han at have sin Frøgield igien, men have tabt sit Arbeid. D. L. VI. 15. 11.
   b) Traldoms Arbeid. Da straffes, som Formuen er til, eller lide paa Kroppen med Fængsel eller Arbeid. D. L. VI. 6. 13.
   c) Arbeid i Jern, ɔ: Slaveri. Straffes med Kagen og Arbeid i Jern sin Livs Tid. ib. VI. 16. 4.
8. Drift; Virksomhed. At sætte een i Arbeid med noget. Den Mand er altid i Arbeid.
9. Bevægelse; Giæring. Blodet, Vinen, er i Arbeid.
10. [I Bibelen.]
   a) Frugten af et Arbeid. I Særdeleshed: dyrket Jords Afgrøde. Naar du samler dit Arbeide af Marken. 2. Mos. XXIII. 16. See og Ps. LXXVIII. 46. og CIX. 11.
   b) Den med dette Liv naturligviis forbundne Møie og Uro. At de skal hvile af deres Arbeide. Aab. XIV. 13. See og Sir. XXXIV. 24.
   c) Uden Arbeide. Af Naturen; af sig selv; uden menneskelig Flid. Afplukke det, som voxer uden Arbeide deri. 3. Mos. XXV. 11. See og 2. K. XIX. 29. og fl. St.
11. [I de gamle Love.] Uleilighed; Umag. Hwo som hwalff hitther først, han skal — fie Umbodsman til, oc haffue for syt arbeid, om han er gangher man, sin byrde, 2c. Jyd. L. III. 62.
12. Er i Arbeid.
   a) Er i Drift; er paa Færde. See No. 8.
   b) Er i Bevægelse eller Giæring. See No. 9.
   c) Undertiden bruges det i Steden for: er under Arbeid.
13. Er i Arbeid med. Er i Færd eller Drift med; har for mig. At være i Arbeid med at pløie, saae, høste, item at læse, skrive, o. s. v.
14. Er paa Arbeid. Siges især om Bygningsfolk, som ere i Færd med at fuldføre et fortinget Arbeid uden Huset. Mesteren er paa Arbeid, og kommer ikke hiem, førend i Aften.
15. Er under Arbeid. Er under Hænder; staaer i Bygning. Dette Skrift, dette Huus, er under Arbeid.

Arbeidelig, adj. [af Arbeide og lig.] Som lader sig handtere; som kan arbeides. En arbeidelig Steenart.

Arbeidelse (en) n. f. [af arbeider.] Den Gierning at arbeide. Bruges helst i Sammensætning. See Forarbeidelse, Udarbeidelse, 2c.

Arbeiden, (en) n. f. [af samme Oprindelse.]
1. Den Gierning at arbeide; Slid og Slæb; Stræben.
2. Enhver lovlig Handtering. I Særdeleshed: Handtering med al Slags grove Arbeide.

Men henvises med Arbeiden, Spinden, Haandværker, sig at nære. D. L. II. 17. 12.

Arbeider, v. a. [af Arbeid.]

1. Optager til Brug; dyrker; rygter. At arbeide et Bergverk, en Grube, ꝛc. At arbeide Jorden vel.
2. Sætter Skik og Skabning paa; danner; forarbeider. Stor Overflod af saavel raae som arbeidede Metaller. K. S. Skr. VII. 489.
3. Tilbereder; giør til; ælter. At arbeide Læderet, Leret, Deien ꝛc. til Gavns.
4. Arbeider af. See Afarbeider.
5. Arbeider frem. Tvinger og driver frem med Arbeid og Møie. At arbeide Skibet frem med Aarerne.
6. Arbeider igiennem, eller Giennemarbeider. Dyrker og driver til Gavns; ælter igiennem. Naar Jorden var giennemarbeidet. Oec. Mag. VI. 176.
7. Arbeider ind, eller Indarbeider. Tvinger eller driver ind ved Arbeiden. Gemeenligen med præp. i bag efter. At arbeide Skibet ind i Havnen. Staal, som er indarbeidet i Jern.
8. Arbeider om, eller Omarbeider. Giør et Stykke Arbeid om igien; forandrer noget ved ny Paaarbeiden. At arbeide en Plan om igien.
9. Arbeider op, eller Oparbeider.
   a) Tvinger eller driver op ved Stræben og Arbeiden. Bruges meest til Skibs, med adskillige præpos. bag efter, saasom: af, imod, paa, til, ꝛc. At arbeide et sunket Fartøi op af Grunden.
   b) Bryder op med Arbeid og Møie. At arbeide Jorden, Malmen, Isen, ꝛc. op.
   c) Forbruger til Arbeide; opbruger ved at arbeide. Skomageren har nu arbeidet alt sit Læder op. See og K. S. Skr. XI 301.
10. Arbeider paa, eller Paaarbeider.
   a) Anvender Sinds eller Legems Kræfter paa et vist Arbeid; mager eller stræber paa. At arbeide paa et Maleri, en Fred, en Synders Omvendelse, o. s. v.
   b) Har en Sygdom i Kroppen at med. Han seer ilde ud, og a uden Tvivl paa en Tæring.
   c) Tærer paa. Maven er tom, og tet at arbeide paa.
   d) At arbeide paa Daarekisten, være nær ved at gaae fra Forstan
11. Arbeider sig. Bringer sig, ved at i en vis Tilstand. Bruges altid me terfølgende Adjectiv, eller og et Su med en Præposition foran. At arb i Gield, til en Staader, ꝛc. At arb træt, riig, fattig, ꝛc.
12. Arbeider sig af. See Arbeider sig og Arbeider sig ud af.
13. Arbeider sig fra. Bringer sig beid og Besværlighed fra et Sted. ren arbeidede sig lykkeligen fra de lige Kyst.
14. Arbeider sig frem. Slaaer sig fr Arbeid og Møie. Bruges baade eg og figurligen. Roerkarlene arbeid frem med Aarerne. At arbeide sig Verden.
15. Arbeider sig igiennem. Slaaer sommeligen igiennem. Bruges baade egentligen og figurligen. At sig igiennem en Trængsel af Mennes arbeide sig igiennem Verden.
16. Arbeider sig ihiel. Forkorter sit Stæb og Arbeide.
17. Arbeider sig ind, eller ind i. Sla ind; trænger sig ind i. At arbeide i Havnen med Skibet. At arbeide i en trang Hule.
18. Arbeider sig op.
   a) Bringer sig med Møie og Besv op fra et Sted. Bruges meest ti med præpos. af, imod, paa, At arbeide sig op af Vandet.
   b) Forfremmer sig ved Slid og Sla arbeide sig op fra een Æresp anden.
19. Arbeider sig over. Bringer sig me og Besværlighed over et Sted. At sig over Søen.

20.

Arbeidsbaadsmand (en) n. f. [af Arbeid og Baadsmand.] See Baadsmand. No 2.

Arbeidsbeest (et) n. f. [af Arbeid og Beest.]
1. Det samme som Arbeidsdyr.
2. Det samme som Arbeidsheft.

Arbeidsbi (en) n. f. [af Arbeid og Bi.] En Honningbi af det Slags, som ikke forplanter, men bygger Voxkagerne, og samler Honningen.

Arbeidsdag (en) n. f. [af Arbeid og Dag.]
1. En Dag, som hverken er Søn- eller Festdag, og paa hvilken det er tilladt at arbeide; en Hverdag; en Søgndag. Den inderste Forgaards Port — skal være tillukt de sex Arbeidsdage. Ezech. XLVI. 1.
2. En Dag, da man har usædvanlig meget eller strengt Arbeide. Denne Dag har ret været mig en Arbeidsdag.

Arbeidsdygtig, adj. [af Arbeid og dygtig.] Som har Alder, Styrke eller Beqvemhed, til at arbeide. At sende arbeidsdygtige Folk til Veiarbeide.

Arbeidsdyr (et) n. f. [af Arbeid og Dyr.] Et Dyr, som bruges til at bære Byrder, item, til at age og pløie med; et trælbaaret Dyr. Til Arbeidsdyr henføres især Heste, Asne, Oxne og Cameler.

Arbeidsfør, adj [af Arbeid og før.] Som har Helbred og Førlighed til at arbeide. Det bør ikke være arbeidsføre Personer tilladt, at gaae om og betle.

Arbeidsfolk n. f. pl. n. [af Arbeid og Folk.]
1. Folk, som dagviis eller ugeviis lade sig leie til eet og andet grovt Arbeid. At holde mange Arbeidsfolk i en Have, til et Bergverk, &c.
2. De Folk, som af visse Haandverksmestere antages til at fuldføre et betinget Arbeid. Muurmesteren bruger en Hob Arbeidsfolk til denne Kirkes Bygning.

Arbeidsfri, adj. [af Arbeid og fri.]
1. Fri for Arbeid; ledig. En arbeidsfri Time.
2. Fritagen for Hovarbeid. En arbeidsfri Fæstebonde.

Arbeidsfuld, adj. [af Arbeid og fuld.] er forbunden med Arbeid og Møie; En arbeidsfuld Tid. (Langebek)

Arbeidsheft (en) n. f. [af Arbeid og En Hest, som er beqvem, eller bruges, til Bondearbeid eller anden Kiørsel, især med Steen og Tømme Materialhest.

Arbeidshuus (et) n. f. [af Arbeid og H Et offentligt Huus eller Sted, hvor aftiener Forbrydelser med Arbeide; et huus.

Arbeidskarl (en) n. f. [af Arbeid og
1. En Karl, som lader sig leie til alle grovt Arbeid.
2. En Karl, som staaer i Tieneste ved de Kongelige Slotte, eller ved et H Selskab, og forretter de derved foref grove Arbeider.

Arbeidsløn (en) n. f. [af Arbeid og Den Løn, som en Arbeider eller Haan mand fortiener for sin Umag med Stykke Arbeid. Arbeidslønnen bel undertiden høiere, end Tingen i sig værd.

Arbeidsmand (en) n. f. [af Arbeid og M
1. En Mand, som lader sig leie til alle grovt Arbeid.
2. Undertiden bruges det i Steden for H verksmand.

Arbeidsmyre (en) n. f. [af Arbeid og En vingeløs Myre, som samler til f støtter Yngelen.

Arbeidsnød (et) n. f. [af Arbeid og See Arbeidsbeest.

Arbeidsom, adj. [af Arbeid og term. som.]
1. Som hænger gierne og ideligen i A vindskibelig; stræbsom. Han er en arbeidsom Mand.
2. Som ideligen bruges til Arbeide. de arbeidsomme Hænder fra Agert gen.

Arbeidsomhed (en) n. f. [af arbe Den Egenskab at være arbeidsom; beligheb; Stræbsomhed.

Arbeidspenge (en) n. f. [af Arbeid og Penge.]
1— Det samme som Hoveripenge.
2— [I Norske Lov.] Den Afgift i Penge, som de Norske Bønder fordum svarede i Steden for virkeligt Arbeid paa Jorddrotternes og visse Kongelige Embedsmænds Avlsgaarde. See N. L. III. 12. 29. og III. 14. 23.

Arbeidstime (en) n. f. [af Arbeid og Time.] En vis Time, i hvilken man arbeider. Haandværksfolk have gemeenligen deres visse Arbeidstimer.

Arbeidstøi (et) n. f. [af Arbeid og Tøi.]
— Tøi som er i eller under Arbeid. Denne Strikkekone bærer allevegne sit Arbeidstøi med sig.
— Det samme som Værktøi.

Arbeidsvogn (en) n. f. [af Arbeid og Vogn.] En Vogn med fire Hiul og stærke Fiælehaver (eller Fiælefading) beqvem til at føre svær Last. At leie en Arbeidsvogn til at kiøre Brænde.

Arborst (en) n. f. Det samme som Armborst. See D. Mag. V. 7.

Ardag } (en) n. f. obsolet. [af Isl. *Ardr*, en
Ardrog } Plov, aratrum.] Ploien; Pløining. Hwa sum athælwæg spillær mæth graf, ællær mæth ardagh, ællær mæth garth. Vald. S. L. II. 50. See og Sk. L. IV. 5.

Aregield (en) n. f. obsolet. Det samme som Arnegield. See Jus Slesv. Ant. §. 15.

Arensild (en) n. f. [af Isl. *Arinseldur*.] Det Slags Ild og Lys, som behøves til de nødvendigste Sysler i en Huusholdning. Tre ere Arens-Ild, som Bonden bør at forvare. N. L. VI. 19. 3.

Arer, v. a. obsolet, imperf. Arede, contr. Arde, Aarde eller Orde [er primitivum til ærier, og en blot Dialect af ærer, colo; ligesom man nu omstunder bruger v. dyrker baade naar der handles om Gudsdyrkelse og om Jorddyrkelse.] Dyrker Agerland; pløier. Om man tagher annen mans korn, thet hin orde oc saade uilsseth. Jyd. L. II. 72.

Arg, adj. obsolet. [formodentlig af adj. vet. *ar* eller *aar*, ond, malus, som er positivum til være eller værre, pejor.]
1. Ond; fuul; slem. Heder nu omstunder arrig; skiønt man dog undertiden bruger compar. argere, og superl. argeste, i daglig Tale.
2. Slet og ret; vang. Alle Bergsmen gøre goth Godz — thi at thet føres i Stederne, ath tiidt føres argt Godz. K. S. Skr. VII. 345.
3. Argeste, [superlat.] findes ofte brugt som et Substantivum, i Steden for Skade og Ulempe, Fordærv; just ligesom det nu brugelige Værste. Oc affwerge oc wende hans (Kongens) Argeste Nat oc Dag, Tiid oc Stund. D. Mag. III. 85. See og Hvitf. Kr. 878. S.

Arge (et) n. f. obsolet. [af arg.] Aabenbar Ondskab; Feide. Oc tilbinde wii oss — N. N. skadeløsse at holde forskreffne Sum Guldt &c. uden alt Arge, Argelist, Hinder eller Hielperede i nogen Maade. D. Mag. I. 352.

Argefuld, adj. obsolet. [af Arge og fuld.] Ondskabsfuld; vanartig.

Argelig, adj. [af arger og lig.] Bruges ikkun i Sammensætning. See Forargelig.

Argelist (en) n. f. [af arg og List.] Vanartig Tredskhed; Underfundighed. Forekommer ofte i vore gudelige Sange, hvor det især bruges om Sathans og onde Menneskers Renker og Forførelser; men ellers kun sielden. See Chr. V. Artikelsbr. §. 153. item Frid. II. Rec. §. 48.

Arger, v. a. obsolet. [af arg.]
1. Giør ond eller slem; fordærver. At Ordet fordum har havt denne Bemærkelse, kan sluttes af det sammensatte Forarger.
2. Svækker; forringer. Denne Bemærkelse er endnu tilovers i det gamle Ordsprog: Som man ældes, saa arges man. I gamle Skrifter forekommer det ofte. Oc at bædhræ (Lenet) æfter myn bæstæ macht, oc ey arghe eller mynschæ i nogræ madæ. D. Leens-Ret. 162. S.
3. Fornærmer; skader. Saa at vi — dennem, eller nogle aff deris, udi ingen Maade arge

Det Rum i et Orlogsskib, eller et andet med grovt Skydt forsynet Skib, hvor Skibets Skydt forvares.

Arkeliegods (et) n. f. [af Arkelie og Gods.] Alt hvad der henhører til Skibets Skydt, saasom: Kugler, Krud, Forladninger, ɛc. See Fr. 5. Søkrigsart. §. 59. 66. o. fl. St.

Arkeliemester (en) n. f. [af Arkelie og Mester.] En Forstander eller Opsynsmand over et Arkelie.

Arm (en) n. f. plur. Arme [Moesog. *Arms*, Anglos. *Earm*, Alam. &. Germ. Arm, i det gamle Latinske Sprog Armus.]

1. Det Lem paa et Menneske, som rækker fra Haanden til Axelen; i Særdeleshed den nederste Deel af samme fra Albuen til Haanden. Han sønderrev dem (Rebene) af sine Arme, som en Traad. Dom. XVI. 12. En Kiep, som er en Arm lang eller tyk.

2. Undertiden bruges det i Steden for Favn eller Barm. At tage i Arm. See Nucl. Latin. voc. *Amplector*. Han skal — samle Lam i sin Arm, og bære dem i sit Skiød. Esai. XL. 11.

3. Enhver Ting, der enten af Naturen, eller ved Kunstens Hielp, gaaer ud som en Green fra sin Stamme. En Arm af et Hav, af en Aa, et Bierg, en Veirmølle, et Anker, en Læneſtol, en Lysekrone, o. s. v.

4. Styrke; Magt. Bruges især meget ofte i Bibelen. Deres Arm frelsde dem ikke, men din høire Haand og din Arm. Ps. XLIV. 14.

5. [I Krigsvæsenet.] Det samme som Fløi. See Colding. Etymol. Lat. voc. *Cornu*. item Clausens N. Krøn. 297. S.

6. [I Fiskeriet.] Den ene halve Deel af et Vod, fra Kalven at regne. At trække paa begge Armene af Voddet.

7. En Arm Gierde. Bruges ofte i Landvæsenet, og bemærker et lige fra Byen til Markskiellet løbende Gierde.

8. Den verdslige Arm kaldtes fordum den verdslige Magt i Staten, saafremt den behøvedes til at fuldstrække Geistlighedens Domme og Beslutninger.

9. At gribe een under Armene, ɔ: at hielpe og understøtte een. I Særdeleshed: at giøre een betimelig Hielp.

Arm, adj. [heder ligesaa i det Islandske og andre gamle Sprog, ikkun at Engelsaxerne have sagt earme.]

1. Nødtørftig; trængende; fattig. Bruges ofte slet hen i Steden for en arm Person; ligesom de Arme ofte bemærker fattige Folk i Almindelighed. En riig og en Arm mødtes; Herren giorde dem allesammen. Ordspr. XXII. 2. At hielpe de Arme og Nødlidende.

2. Ufuldkommen; manglende. Et armt Sprog. En arm Trøst.

3. Usel; stakkels. Denne arme Stymper kan ingensteds komme an.

4. Ynkværdig; beklagelig. De arme Folk! som skal pløie Havet i denne Storm.

5. En Arm Synder. En aabenbar Forbryder; en Synder, som intet har at sige til sin Retfærdiggiørelse eller Undskyldning. Bruges ofte i vore gudelige Bønner og Sange. Jeg arme Synder træde maae med høibedrøvet Hierte, ɛc. (Synges i en Kirkepsalme.)

6. Den Arme Synder! Bruges i daglig Tale som en Exclamation, ikke allene om en Forbryder, som føres, eller allerede er ført, hen til Retterstedet, men og undertiden om enhver ulykkelig eller uhældig Person.

Armbaand (et) n. f. [af Arm og Baand.] Et Baand, eller Smykke, som bindes om Armen. Hun omlagde Armbaand og Halsbaand. Judith. X. 4.

Armbeen (et) n. f. [af Arm og Been.] Benet i et Menneskes Arm. De nederste og og det øverste Armbeen.

Armbindsel (en) n. f. [af Arm og Bindsel.] Et Baand, som lægges om en saaret eller aarelad Arm.

Armborst (en) n. f. [heder og Arborst; af Isl. *Ar* eller *Arf*, sagitta, og *berſa*, jaculari. See Ihre.] Et Redskab at skyde Pile ud med; en Bue. See D. Mag. II. 148. og Hvitf. Kr. 925. S.

skulle, hverken med Ord eller Gierninger. Hvitf. Kr. 617. S.

4. Arger paa. Bærer Nag for; søger at hævne sig for. Forunte dem deris Gods igien — oc aldrig at skulde tencke eller arge paa deres Forseelse. Hvitf. Kr. 444. S.

Argeste (et) n. s. obsolet. See Arg.

Arghed (en) n. s. obsolet. [af arg.] Ondskab; Fuulhed. See D. Mag. V. 347. 348. item Clausens N. Kr. 9. S.

Argt (et) n. s. obsolet. [af arg.] Det samme som Arge. See D. Mag. III. 178. og IV. 313.

Arie (en) n. s. [af Ital. *Aria*.] Et Syngestykke, bestaaende af mange, ordentligen paa hinanden følgende, og behagelige Toner. At synge, eller spille, en Arie.

Arild (en) n. s. [heder og i gamle Skrifter Arælde, Æreld og Æryld, og har fælles Oprindelse med Germ. uralt, ældgammel. See H. Grams Afhandling om Arilds Tid i K. S. Skr. III. 327.]

1. Nu omstunder bruges det meest adjective i Sammensætning med Substantiver, i Særdeleshed med det Ord Tid, da det bemærker ældgammel. Af Arilds-Tid. D. L. I. 5. 18. Af Arilds-Frihed stolt. Forf. t Sk. Vid. IX. 157. See og Vedels Kr. 73. S.

2. I gamle Love og Skrifter har man den Talemaade: af Æreld, ɔ: af Arilds-Tid (See Jyd. L. I. 56. og 57.) saa og følgende sammensatte Ord:

a) Arildsmølle (en) n. s. En Vandmølle, som har været til fra umindelige Tider, og som derfor ei maa lide Forfang af de i sammes Nærværelse opbygte nye Møller. See Sk. L. XII. 4. (En saadan Mølle kaldes i de gamle Svenske Love Odalqværn.)

b) Arildsreen (en) n. s. Den Canal eller Rende, som Mølleaaen har havt fra Arilds-Tid. See Jyd. L. I. 58. (I den yngste Udgave af Jydske Lov heder den Arildsrende.)

c) Arildsrum (et) n. s. Det Stykke Grund, som en Mølledam har indtaget fra ældgammel Tid af. See Sk. L. XII. 4.

Ark (en) n. s. plur. Arker [heder C[...] *Arch*, Anglos. *Earc* eller *Erce*, Mo[...] *Arka*, Lat. *Arca*.]

1. Et Slags stort Fartøi, eller flydende [...]ning, som Noah efter Guds Befalni[...] Forskrift bygde, for at redde sig og sin [...] tillige med et vist Antal af alleslags [...] fra den almindelige Jordens Oversvøm[...] som gemeenligen kaldes Syndfloden. ellers egentligen Noe Ark. Giør [...] Ark af Gophertræ, og giør Rumme[...] ken, og bege den inden og uden ti[...] Beg. 1. Mos. VI. 14.

2. Den Kiste, som efter Guds Befalning [...] gamle Testamente blev giort, til at f[...] Lovens Tavler i. Kaldes gemeenligen [...]tens Ark. Og de skal giøre en A[...] Sithimtræ, halvtredie Alen lang, &c. 2. [...] XXV. 10.

3. En Sluse, som modtager det fra [...] hiulene løbende Vand.

4. [I Norge.] En liden Udbygning p[...] Huustag. Svarer til Germ. Ercker.

5. [I ældre Skrifter.]

a) Det samme som Ork, eller en stor [...] i Almindelighed. Han har mere [...] Arken, end Hr. Lovmand Jord i [...]ken. Syvs Kiempevis. 635. S.

b) En Udbygning uden for et Vindue i d[...]ste Værelser paa et Huus, for der at [...] staae og see sig om; en Altan. (Mo[...]

c) Guds Ark bruges undertiden [...]gen hos vore ældre Poeter, til at b[...] Guds Kirke og Menighed. Naar i [...] Ark og Menighed vi Salighed er[...] (Synges i en Kirkepsalme.)

Ark (et) n. s. plur. Ark [et Ord af ube[...] Oprindelse, som jævnligen bruges i [...] for Ark Papiir.] Saa stort et Styk[...] piir, som man fabrikerer i een Masse; sa[...] get Papiir, som paa een Gang mages [...]men. Er den (Stævningen) over eet [...] fuldskreven, gives een Rigsdaler, o[...] mere. D. L. I. 25. 2.

Arkelie (et) n. s. [et fremmet Ord, so[...] dum blev brugt i Steden for Artill[...]

Det Rum i et Orlogsskib, eller et andet med grovt Skydt forsynet Skib, hvor Skibets Skydt forvares.

Arkeliegods (et) n. f. [af Arkelie og Gods.] Alt hvad der henhører til Skibets Skydt, saasom: Kugler, Krud, Forladninger, ꝛc. See Fr. 5. Søkrigsart. §. 59. 66. o. fl. St.

Arkeliemester (en) n. f. [af Arkelie og Mester.] En Forstander eller Opsynsmand over et Arkelie.

Arm (en) n. f. plur. Arme [Moesog. *Arms*, Anglos. *Earm*, Alam. &. Germ. Arm, i det gamle Latinske Sprog Armus.]

1. Det Lem paa et Menneske, som rækker fra Haanden til Axelen; i Særdeleshed den nederste Deel af samme fra Albuen til Haanden. Han sønderrev dem (Rebene) af sine Arme, som en Traad. Dom. XVI. 12. En Kiep, som er en Arm lang eller tyk.

2. Undertiden bruges det i Steden for Favn eller Barm. At tage i Arm. See Nucl. Latin. voc. *Amplector*. Han skal — samle Lam i sin Arm, og bære dem i sit Skiød. Esai. XL. 11.

3. Enhver Ting, der enten af Naturen, eller ved Kunstens Hielp, gaaer ud som en Green fra sin Stamme. En Arm af et Hav, af en Aa, et Bierg, en Veirmølle, et Anker, en Lænestol, en Lysekrone, o. s. v.

4. Styrke; Magt. Bruges især meget ofte i Bibelen. Deres Arm frelsde dem ikke, men din høire Haand og din Arm. Ps. XLIV. 14.

5. [I Krigsvæsenet.] Det samme som Fløi. See Colding. Etymol. Lat. voc. *Cornu*. item Clausens N. Krøn. 297. S.

6. [I Fiskeriet.] Den ene halve Deel af et Baad, fra Kalven at regne. At trække paa begge Armene af Boddet.

7. En Arm Gierde. Bruges ofte i Landvæsenet, og bemærker et lige fra Byen til Markskiellet løbende Gierde.

8. Den verdslige Arm kaldtes fordum den verdslige Magt i Staten, saafremt den behøvedes til at fuldstrække Geistlighedens Domme og Beslutninger.

9. At gribe een under Armene, ɔ: at hielpe og understøtte een. I Særdeleshed: at giøre een betimelig Hielp.

Arm, adj. [heder ligesaa i det Islandske og andre gamle Sprog, ikkun at Engelsaxerne have sagt earme.]

1. Nødtørftig; trængende; fattig. Bruges ofte slet hen i Steden for en arm Person; ligesom de Arme ofte bemærker fattige Folk i Almindelighed. En riig og en Arm mødtes; Herren giorde dem allesammen. Ordspr. XXII. 2. At hielpe de Arme og Nødlidende.

2. Ufuldkommen; manglende. Et armt Sprog. En arm Trost.

3. Usel; stakkels. Denne arme Stymper kan ingensteds komme an.

4. Ynkværdig; beklagelig. De arme Folk! som skal pløie Havet i denne Storm.

5. En Arm Synder. En aabenbar Forbryder; en Synder, som intet har at sige til sin Retfærdiggiørelse eller Undskyldning. Bruges ofte i vore gudelige Bønner og Sange. Jeg arme Synder træde maae med høibedrøvet Hierte, ꝛc. (Synges i en Kirkepsalme.)

6. Den Arme Synder! Bruges i daglig Tale som en Exclamation, ikke allene om en Forbryder, som føres, eller allerede er ført, hen til Retterstedet, men og undertiden om enhver ulykkelig eller uhældig Person.

Armbaand (et) n. f. [af Arm og Baand.] Et Baand, eller Smykke, som bindes om Armen. Hun omlagde Armbaand og Halsbaand. Judith. X. 4.

Armbeen (et) n. f. [af Arm og Been.] Benet i et Menneskes Arm. De nederste og og det øverste Armbeen.

Armbindsel (en) n. f. [af Arm og Bindsel.] Et Baand, som lægges om en saaret eller aareladt Arm.

Armborst (en) n. f. [heder og Arborst; af Isl. *Ar* eller *Arf*, sagitta, og *ber/a*, jaculari. See Ihre.] Et Redskab at skyde Pile ud med; en Bue. See D. Mag. II. 148. og Hvitf. Kr. 925. S.

Armbue (en) n. f. [af Arm og Bue.] Det samme som Armborst. Forekommer i vore gamle Stads-Retter. See D. Lovhist. II. 379.

Armbyst (en) n. f. [en Dialect af Armborst.] See Nucl. Latin. voc. *Artus*, item K. S. Skr. I. 274.

Armee (en) n. f. [et Franskt Ord.] En Krigshær. Bruges især om en Krigshær til Lands. Befindes nogen at forvende eller forøde Penge, Vare, Gevær eller andet, som til — Armeens Underholdning skulle anvendes, &c. D. L. VI. 4. 12.

Armelig, adj. [af arm og lig.] Usel og elændig; jammerlig. At føre et armeligt Liv.

Armeligen, adv. [af armelig.] Slet og ringe; fattigen. Item, jammerligen; ynkeligen. At leve armeligen. At klage sig armeligen. See og Clausens N. Krøn. 390. S.

Armfuld (en) n. f. [af Arm og fuld.] Saa meget som der kan rummes imellem begge Arme. En Armfuld Hø og Halm.

Armhul (et) } [af Arm og Hul eller Hule.]
Armhule (en) } Den underste Deel af Axelledet, eller den Vinkel, som Armen gjør imod Kroppen. Sveed i Armhullerne.

Armhuus (et) n. f. [af arm og huus.] Bruges undertiden i Steden for Fattighuus. See Rescr. af 12. Octob. 1670.

Armlæg (en) n. f. obsolet. [af Arm og Læg.] Det samme som Armbeen. Worthær man saar i øfræ Armlæg ellær i frambræ, &c. Wald. S. L. II. 13.

Armod (en) n. f. [Anglos. *Yrmth*, Germ. Armuth; af arm.] Fattigdom; Trang. Befindes nogens Udygtighed i denne Bestilling formedelst Armod, Sygdom, &c. D. L. III. 18. 4.

Armpibe (en) n. f. [af Arm og Pibe.] Det største eller tykkeste Armbeen fra Skulderen ned til Albuen. Os humeri.

Armpude (en) n. f. [af Arm og Pude.] En Pude at lægge under Armen.

[illegible] (en) n. f. [af Arm og Ring.] En [illegible] Armen.

Armrør (et) n. f. [af Arm og Rør.] D[illegible] kortere Armbeen fra Albuen ned til Haand-leddet. Ulna.

Armskinne (en) n. f. [af Arm og Skinne.] 1. Det længere Armbeen fra Albuen ned til Haandledet. Radius. 2. Den Deel af et Harnisk, som skiuler [illegible]

Armsmykke (en) n. f. [af Arm og Smykke.] Et Smykke at bære paa Armen. Armsmykket, som var paa hans Arm. 2. Sam. I. 10.

Armspan (et) n. f. [af Arm og Span.] Et Smykke, som spændes om Armen. Halskæderne, og Armspannene, og Hovedklæderne. Esai. III. 19.

Armstærk, adj. [af Arm og stærk.] Som har Styrke i Armene.

Armt, adv. [af arm.] Paa en arm og usel Maade; i Armod.

Armtag (et) n. f. [af Arm og Tag, eller rettere, af den Talemaade: tager i Arm] Omfavnelse; Omarmen; Favnetag. At give een mange Armtag.

Armvindel (et) n. f. [af Arm og Vindel.] See Armbindsel.

Arne (en) n. f. [hedde og fordum Are, Isl. *Arin*, Svet. Ärn, som i Grunden er eet med [illegible] Anglos. *Ern*, d: et Huus, eller et Sted i [illegible] hvor man har noget at sysle eller [illegible] set, især ved Ild og Lys; uden Tvivl af rette, negotio suo fungi [illegible] Isl. *arna*, at sysle.]
1. Et Ildsted; et Fyrsted. Bruges nu omstunder sielden uden i Sammensætning.
2. At sætte Bo paa en kold Arne, d: at begynde en Huusholdning med slet Intet. Et gammelt Ordsprog.

Arnegield (en) n. f. obsolet. [af Arne og Gield.] Saaledes kaldtes fordum den Skat, som til Landsherren blev svaret af hver Familie i Sønder-Jylland. Svarer Germ. Rauchgeldt, og Gall. *Feuage*, cagium. See K. S. Skr. V. 165. [illegible] civis non reddit debitum regis, quod d[illegible] tur *Arnægyald*, &c. Jus Slesv, Ant. §. [illegible] conf. ib. §. 15.

lers tidt skæmtviis til en Ven, som har giort en usædvanlig stor Lykke.

Arrigen, adv. [af arrig] Med Vrede og Arrighed; ildsindigen. At svare een arrigen.

Arrighed (en) n. f. [af arrig] Ondskab; Ildsindighed. At græde af lutter Arrighed.

Arrigsindet, adj. [af arrig og sindet] Som har et arrigt Sind; ildsindet. Sielden brugeligt.

Ars (en) n. f. plur. Arse [skrives og Arts, Anglos. *Ears*, Germ. Arsch.] Bagenden paa et Menneske; Rumpe. Han afskar Halvdelen af deres Klæder indtil deres Arse, og lod dem fare. 2. Sam. X. 4.

Arsbakke } (en) n. f. [af Ars og Bakke eller Arsbalde } Balde] Den kiødrige Deel af et Menneskes Bagende fra Ryggen ned til Laaret. At give een Hug paa sine Arsbalder.

Arsbeen (et) n. f. [af Ars og Been] Den nær ved Arsen udstaaende yderste Deel af Rygbenet.

Arsbyld (en) n. f. [af Ars og Byld.] En Byld i Arsen. (Ficus). Herren skal slaae dig med Ægyptiske Bylder og med Artsbylder. 5. Mos. XXVIII. 27.

Arshul (et) n. f. [af Ars og Hul.] Aabningen i Arsen; Rumpehul.

Art (en) n. f. plur. Arter [formodentlig af v. subst. ær, som nu skrives er, sum.]

1. Natur; Væsen. Thi det gandske Creatur blev i sin egen Art omdannet igien paa ny, rc. Viisd. XIX. 6.

2. En naturlig Egenskab. Item naturlig Bequemhed eller Tilbøielighed. Ilden har den Art, at den stiger i Luften. Der er ingen ret Art i dette Barn. Der sidder en ond Art i ham.

3. Byrd; Herkomst. Bruges meest i Henseende til tamme Dyr. Han har det i Arten. En Hest af skiøn Art.

4. Det samme som Slægt. Forekommer hos vore ældre geistlige Poeter, brugt i moralsk Forstand, om Guds og Diævelens Børn; som for Ex. Hun (Guds Kirke) trænges hart af Diævelens Art, hun monne saa saare fortrykkes, rc. Paa Ørne-Vinger dig fort, som en Diesteen bevar min Æt og Art, dig skal slet intet

5. Udvortes Beskaffenhed; Dannelse ning. Saafremt ikke de ældste Skibe have været af nogen lige Grønlændernes, rc. K. S. Skr.

6. Viis; Sædvane. Han gaaer alti rer efter sin gamle Art.

7. Klem; Fynd; Skik. Forekomme lemaader: har Art, og har Art n helst bruges impersonaliter. De gen ret Art med denne Præstes P

8. En vis Maade at tale eller skrive Mundart og Skriveart.

9. [I Philosophien.]

a) Det som er tilfælles for flere som har adskillige Slags under nus). Under Creaturenes Art Mennesker og umælende Dyr.

b) Undertiden bruges det i S Slags, (species), da det og Sammensætning, saasom: Fugleart, rc. Planters adski og Rødders Kræfter. Viisd. See og ibid. XIX. 11.

10. [I ældre Skrifter.] En Maade delighed; Maneer. At giøre noge ny Art. At giøre sig til gode pa Art. (Moth)

Arteligen, adv. [af adj. inusit. art kommer af Art og lig.] Med god Art; net og kunstigen. Jeg gav Aanden og Livet, og jeg samlede telig hvers første Begyndelse. VII. 22.

Arter, v. a. [af Art.]

1. Danner; skaber. Bruges ikkun i præt. og undertiden i passivo. og Artes.

2. Arter efter. Ligner i Væsen; slæ Sønnen arter ikke altid Faderen eft

3. Arter ind, eller Indarter. (Arter i, eller Arter ind i) Indpo planter. Bruges baade egentligen

At takke een for sidst beviste Artighed i hans Huus.

3. Ynde; Hæld. Hun har megen Artighed i hendes Væsen.

4. Compliment. Den unge Herre sagde Damerne tusinde Artigheder.

5. Vittigt Indfald; Kløgt. De Protestantiske Theologi have ey heller forsømmet sig med deres Artigheder derover. K. S. Skr. I. 229.

6. Noget smukt, eller noget rart og ugemeent. Vist er det, at Skriften indeholder mange Artigheder. D. Mag. I. 273.

7. [I ældre Skrifter.] God Ansats; Beqvemhed; Duelighed. Medgiven Skikkelighed og naturlig Artighed. Vedels Kr. 309. S.

Artigt, adv. See Artigen.

Artikel (en) n. f. plur. Artikler [af Lat. *Articulus*.]

1. Et lidet Ord, som sættes enten for eller bag ved Nomina, for at vise, om de skal tages i en bestemt eller ubestemt Bemærkelse; saasom: en Mand eller Manden, et Bord eller Bordet, den anden, de andre.

2. Enhver særskilt Part i Skrift eller Tale. I Særdeleshed: den mindste Afdeling i et Skrift. Vor almindelige Landslov er deelt i visse Bøger, Capitler, og Artikler.

3. En Post; en Punct; et Stykke. Dette er den vigtigste Artikel i Contracten. Huusleien udgiør en vigtig Artikel i den Kiøbenhavnske Huusholdning.

4. En Troes Artikel. En Religions Sandhed, som af Gud er aabenbaret for den christne Kirke. Den Lærdom om Christus er en Troes Artikel.

5. Troens Artikler kaldes i Særdeleshed den Deel af vor Catechismus, som handler om de tre Personer i Guddommen.

6. At antage Alting som en Troes Artikel. Siges om den, som er overmaade lettroende.

Artikelviis, adv. [af Artikel og Viis] Artikel for Artikel; Stykke for Stykke; Postviis. At gaae Loven artikelviis igiennem.

Artillerie (et) n. f. [et Fransk Ord.] ...

1. Den Krigsrustning, som
ner og andet grovt Skyt. Be
ikke fortsættes af Mangel paa

2. Den Deel af Armeen, som
tilleriet. En Officeer af Arti

3. Den Deel af Krigsvæsenet,
Artilleriet. En som forstaaer

Artillerist (en) n. f. [af Artiller

1. En som Tiener ved Artillerie
være Artillerist.

2. En som forstaaer Artillerie
være en god Artillerist.

Arts (en) n. f. See Art.

Arv (en) n. f. plur. Arve [hed
i vore gamle Love Erfth eller A
ver, hæredito.]

1. Gods, som lovligen tilfalder
ter den nærværende Eiers Død.
Arv. Falden Arv.

2. Det samme som Arvepart.
skiftet med sine Børn, og giv
dem sin Arv.

3. Det samme som Arvegangsmaa
person tager to Lodder, imod
person tager een, i alle Arve
29. See og ibid. V. 2. 52.

4. Det samme som Arverettigh
gaae Arv og Gield.

5. Den Gierning at tage Arv; e
hvervelse ved at arve. At ha
lig Adkomst derpaa ved Arv,
Skifte, &c. ibid. V. 5. 5.

6. En Tings Besiddelse, med
kunne overdrage den til sine A
sælge og skiøde een noget til ev
og Eie.

7. Naar det i Sammensætning
bemærker det en vis Maade a
saasom i Frenlarv, Gangear
Liniearv, &c.

Arvberettiget, adj. [af Arv og
part. præt. af berettiger.] S
til at vente eller tage Arv. En
get Person. ...

Arvedele (en) n. f. obsolet. [af Arv og Dele.] Det samme som Arvetrætte. See Er. S. L. I. 36. og III. 33.

Arve (en) n. f. obsolet. [af arver, hæredito; eller maaskee rettere, et forkortet Ord af Arvege.] En Arving. Forekommer allevegne i vore gamle Love.

Arve (en) n. f. En liden plat med Jorden voxende Urt. See Guularve, Jordarve, Rodarve, Sandarve, rc.

Arvebalk (en) n. f. [af Arv og Balk.] Den Part af de gamle Norske Love, som handler om Arv; en Arvebog.

Arvebegravelse (en) n. f. [af Arv og Begravelse.] Et Gravsted, som arveligen tilhører en vis Person eller Familie.

Arvebet } (en) n. f. obsolet. [heder og Arvebet, og kommer af Arv, og v. obsol. beder, ligo. See Ordet.]
Arvebit }

1. De et Par Ægtefæller, under Ægteskabet, vexelviis tilfaldende Arveparters Sammenbindelse og Forening til Fælledskab, for saavidt rørende Gods angaaer. See Er. S. L. I. 35.

2. I Skaanske Lov bruges det adjective, og bemærker: Som er i Fælledskab med sin Ægtefælle, i Henseende til de Arveparter i rørende Gods, som ere dem begge under Ægteskabet vexelviis tilfaldne. Takæ the Arf, oc æræ the ey barnmynd, æller arfbet, then gangæ han til rettæ eruæ. Sk. L. I. 7. See og ibid. II. 1.

Arvebitning (en) n. f. obsolet. [af samme Oprindelse.] Det samme som Arvebet i 1ste Bemærkelse. See Vald. S. L. I. 2.

Arvebog (en) n. f. [af Arv og Bog.] Bemærker i Almindelighed en Bog, eller Lovbog, som handler om Arv; men bruges dog meest som en Titel for den særskilte Lov om Arv, der følger som et Anhang bag efter den Skaanske Lov, og kaldes per excellentiam Arvebogen. See D. Lovhist. I. 76.

Arvecapital (en) n. f. [af Arv og Capital.] En arvet Hovedstol. At trække Rente af sin Arvecapital.

Arveclasse (en) n. f. [af Arv og Classe.] En vis Afdeling i Arvetallet, hvortil Arvinger af lige Grad henføres. Loven henfører Sideliniene til fire Arveclasser. K. Anchers Ledregningsmaade. 118. S.

Arvedeel (en) n. f. [af Arv og Deel.] Det samme som Arvelod.

Arvedeling (en) n. f. [af Arv og Deling.] See Arveskifte.

Arvefald (et) n. f. [af Arv og Fald.]

1. Den Omstændighed, at Arv er falden; ventende Arvs virkelige Fald. Naar Arvefald skeer, kan Arvingerne melde sig.

2. Det samme som Arvefølge No 2. Thi i saa Fald er Arvefaldet bygget paa Slægtskabs Nærhed allene. D. Lovhist. I. 374.

Arvefiende (en) n. f. [af Arv og Fiende.] En der bærer et ligesom arveligt Fiendskab til en anden.

Arvefiendskab (et) n. f. [af Arv og Fiendskab.] Avenskab af en Arvefiende; et ligesom arveligt Fiendskab.

Arvefødt, adj. [af Arv eller obsol. Arve og født, part. præt. af føder.] Som er født til at være Arving. See Bord. D. Merc. 206. S.

Arvefølge (en) n. f. [af Arv og Følge.]

1. En arvberettiget Persons Tiltrædelse i den Afgangnes Sted. Arvefølgen kommer meest overeens med Eenevolds Regieringen. Schytte Stat. Regier. I. 101.

2. Den Orden, i hvilken Frænder lovligen bør tage Arv efter hinanden. Den borgerlige Arvefølge. Den kongelige Arvefølge.

Arveforening (en) n. f. [af Arv og Forening.] Et mindeligt Fordrag angaaende Arvefølge eller Arvedeling.

Arvegaard (en) n. f. [af Arv og Gaard.] En Gaard, som besiddes arveligen.

Arvegang (en) n. f. [af Arv og Gang.] Falden Arvs Tiltrædelse; Succession ved Arveret.; den Omstændighed at gaae i Arv.

Arvegangsmaade (en) n. f. [af Arvegang og Maade.] En vis Maade gaae i Arv paa. De gamle Loves Arvegangsmaade.

Arvege (en) n. f. obsolet. [af Arv og Isl. *ega*, at eie. See Æger.] En som har Lod og Deel i en fælles Bo; en Arving. See Sk. Lov (Edit. Hafn.) II. 1. og 2.

Arvegierd (et) n. f. obsolet. [af den gl. Isl. Talemaade: *at gera Erfi*, epulum funebre celebrare.] Det samme som Arveøl. See Chr. IV. N. L. Arveb. 25. Cap.

Arvegods (et) n. f. [af Arv og Gods.]
1. Alt hvad som arves efter død Mand, løst eller fast; Arv. Viisdom er god med Arvegods. Præd. VII. 11.
2. Et Stykke Arveland; et Stykke Fædernegods eller Jord. Da beholder han det saa frit, som sit eget Arvegods. D. L. V. 6. 2.

Arveguld (et) n. f. [af Arv og Guld.] Et Stykke Guld, som gaaer i Arv. (Har sin Oprindelse fra de ældgamle Tider, da Guld formedelst sin Rarhed gik i Familie-Arv, ligesom Jord. See Sk. L. II. 2.) Deres Sverd og andre Metalsager — giemdes som Arveguld til Efterkommerne. K. S. Skr. VII. 301.

Arvehandel (en) n. f. [af Arv og Handel.]
1. En Sag eller Handel angaaende Arv; Arvesag.
2. Et Kiøbmandskab angaaende Arv; Arvekiøb. (Moth)

Arveherre (en) n. f. [af Arv og Herre.] En som ved Arveret har Herredømme over et vist Land eller Folk. Vores allernaadigste Arveherre og Konge K. Christian den Syvende.

Arvehuus (et) n. f. [af Arv og Huus.] En Stamme eller Familie, hos hvilken et vist Herredømme er arveligt. Det Kongelige Arvehuus. See D. L. II. 4. 12.

Arvehylding (en) n. f. [af Arv og Hylding.] Hylding, som modtages af en Arveherre.

Arvejord (en) n. f. [af Arv og Jord.]
1. Det samme som Arvegods i 2den Bemærkelse.
2. [I de gamle Love.] Al den Jord, som en Ægtefælle havde arvet eller kiøbt for sin Indtrædelse i Ægteskab, saa og arvet under Ægteskabet, hvilken ei maatte sælges uden Tilbydelse til Frænder, ei heller lægges i F… men faldt (i Mangel af fælles Børn) t… Familie igien, hvorfra den egentliger… kommen. Den sættes imod Kiøbejord… bliver, i Henseende til Livsarvingerne, … i Fædernejord og Moderjord. S… Lovhist. I. 459. o. f. fr.

Arvekiøb (et) n. f. [af Arv og Kiøb.]
1. [I Christ. V. Love.] En skriftlig Con… hvorved en Arving, efter Stervboedens … gaaende lovlige Registrering og Vurde… overdrager sin Arvepart, i hans Øvrig… og andre gode Mænds Overværelse, … Kiøber, som forud om Boens Tilstan… bevises at have været nøiagtigen undert… See D. L. V. 2. 80.
2. [I de gamle Stadsretter.] En Afgift, … de i Kiøbstæderne sig nedsættende Frem… (til Deels og indfødte gifte Borgere) fo… maatte betale i levende Live til Kongen … Landsherren, for at tilkiøbe sig Arver… deres Frænder eller Livsarvinger. Hed… undertiden Lægkiøb, og bliver at anse… et Slags *Albanagium*, eller *Droit d… baine*. See D. Lovhist. II. 396. o. …

Arvekonge (en) n. f. [af Arv og Ko… En Konge i en Arveregiering; en Arve… i et Kongerige. See D. L. I. 1. 1.

Arveland (et) n. f. [af Arv og Land.]
1. Et Land, som tilhører en Arveherre. Kongelige Arvelande.
2. Det samme som Arvejord i 1ste Bemær… See Clausens N. Kron. 118. S.

Arveleen (et) n. f. [af Arv og Leen.… Leen med Arvefølge, eller et Leen, so… siddes med Arveret.

Arvelig, adj. [af Arv og lig.]
1. Som lader sig arve; som kan arves. … arveligt Leen. Et arveligt Adelskab.
2. Som ikke blot personligen, men arveli… besidder sin Fortrinsret. I gamle … havde man ingen arvelig Adel.

3. D…

arver nogen Arv. 4. Mos. XXXVI. 8. See og Vald. S. L. I. 2.

5. Arver ind, eller Indarver. Bringer ind i Boen ved at arve; tager noget ind som Arv. Bruges i de gamle Love. For (hun) och nogre arff sithen offuer at hun haffuer them ind arffd. Er. S. L. I. 28.

6. Arver paa. Overdrager noget paa en arvelig Maade til en anden. Bruges figurligen, især om Arvesyndens Fortplantelse ved Fødselen. Synden arves paa alle Adams Efterkommere. Guldb. Nab. Theol. 486. S.

Arver, v. n.

1. Er arvberettiget; gaaer i Arv. Ere ei Børn, ei Børnebørn, og fremdeles ned ad, da arver Fader allene. D. L. V. 2. 35.

2. Arver efter. Er Arving efter; gaaer i Arv efter. Fanger Slegfredbarn nogen Arv efter Faderen, da arver det og efter Søskende &c. ibid. 70. Art.

3. Arver ned ad. Arver i nedstigende Linie. Ere disse ei til, da arve deres Børn — ned ad til syvende Mand efter den Døde. D. L. V. 2. 48.

4. Arver op ad. Arver i opstigende Linie. Ere disse ikke til, da arve Oldefædre op ad. ibid. 41. Art.

5. At Arve som Søskende. En Lovens Talemaade, som jævnligen bruges, saa ofte der arves efter Personernes Tal, (in capita).

Arver, v. n. obsolet. [formodentlig af l. ant. *Arf* v. *Orf*, qvodlibet instrumentum rusticum.] Giør sig Flid og Umag for en Ting; arbeider. Forekommer kun sielden, men findes dog brugt med præp. til, i Steden for: arbeider derhen. Uppa thet første Hoff, ther tha finnes; scal han ther arfwe til, at the længhræ dagh finge. D. Lovhist. II. 544. S.

Arverad (en) n. f. [af Arv og Rad.]

1. Det samme som Arvefølge. No. 2. Iblant alle Frænder vare Descendenterne — de første i Arveraden. D. Lovhist. I, 470.

2. Undertiden bemærker det en vis Rad i Arvetallet, eller det samme som Arvelinie.

Arveregiering (en) n. f. [af Arv og Regiering.] En Regiering, som tilhører en vis [redacted] Arvestamme. See D. L. VI. 4. 2.

Arveret } (en) n. f. [af Arv og Ret el- [redacted]
Arverettighed } ler Rettighed.] Ret at tilegn[redacted] sig noget som Arving; Ret til at tage Arv[redacted] See D. L. I. 1. 1.

Arverige (et) n. f. [af Arv og Rige.] [redacted] Rige, som tilhører Regenten arveligen. S[redacted] D. L. ibidem.

Arvesæde (et) n. f. [af Arv og Sæde.] [redacted] Aasæde, eller Bopæl, som besiddes arvelig[redacted]en af en vis Familie.

Arvesag (en) n. f. [af Arv og Sag.]

1. Det samme som Arvehandel. No 1.

2. Det samme som Arvetrætte.

Arveskab (et) n. f. [ventelig af Germ. Er[redacted]b-schafft.]

1. En arvelig Ting. Saa at Kongedømm[redacted]et vel i slig Maade er blevet et Slags Arveska[redacted]b. K. S. Skr. IV. 12.

2. Rettighed til Arvefølge. Der var overa[redacted]alt et Slags Valgret, men tillige — blandet [redacted] og sammenføiet med Arveskab. ib. 10. S. S[redacted]ee og ib. 171. S.

Arveskienk (en) n. f. [af Arv og Skienk[redacted]] En Skienk, som gives til Arv og Eiendo[redacted]m. Og skienkde ham den Stad Akkaron, og a[redacted]le dens Grændser, til Arveskienk. 1. Ma[redacted]c. X. 89.

Arveskifte (et) n. f. [af Arv og Skifte.] [redacted]n falden Arvs lovlige Deling imellem Arv[redacted]n-gerne. Kaldes som oftest slet hen Skifte.

Arvestamme (en) n. f. [af Arv og Stamm[redacted].] Det samme som Arvehuus. See Kon[redacted]e-Loven §. 39. og 40.

Arvestat (en) n. f. [af Arv og Stat.] [redacted]et Arverige. Schytte Stat. Regier. I. 9[redacted].

Arvestol (en) n. f. [af Arv og Stol.] [redacted]Et arveligt Æresæde.

Arvestrid (en) n. f. [af Arv og Strid.] [redacted]ee Arvetrætte.

Arvesvig (en) n. f. [af Arv og Svig.] [redacted]en Svig, som begaaes, ved at fortie eller [redacted]fo stikke[redacted]

fikke noget af Arven, til een eller flere Arvingers Fornærmelse. See D. L. V. 2. 89.

Arvesyge (en) n. f. [af Arv og Syge.] En Syge, som er arvet paa een ved Fødselen, eller længe har været ligesom arvelig i en vis Familie. Bruges og undertiden figurligen om Laster. Trættekiærhed er som en Arvesyge i den Familie.

Arvesynd (en) n. f. [af Arv og Synd.] Saaledes kaldes den naturlige Tilbøielighed til at synde, som fra vore første Forældre er fortplantet paa det hele menneskelige Kiøn; den arvelige Synd.

Arvetal (et) n. f. [af Arv og Tal.] En Fortegnelse paa Frænder, eftersom de ere nær til at arve; Slægtskabs Beregning til Arv. Ligeledes har femte Mand fordum været yderste Grændse for Arvetallet i Sverrig. K. Anchers Ledregningsmaade. 101. S.

Arvetavle (en) n. f. [af Arv og Tavle.] En Tabel, eller Register, som forestiller Arvefølgen i et kort Begreb og under eet Øiekast.

Arvetomt (en) n. f. [af Arv og Tomt.] Det Sted, hvor Arven falder. See Schous Udt. af Forordn. II. 150.

Arvetrætte (en) n. f. [af Arv og Trætte.] En Stridighed eller Proces om Arv; en Arvesag.

Arvetvist } (en) n. f. [af Arv og Tvist,
Arvetvistighed } eller Tvistighed.] See Arvetrætte.

Arveundersaat (en) n. f. [af Arv og Undersaat.] En Undersaat i et Arveland eller Arverige.

Arving (en) n. f. plur. Arvinger [heder i K. Chr. Siæl. Lov Arvinge, uden Tvivl i Steden for Arvenge, som er en blot Dialect af Arvege. See Ordet.]

En som har Ret til at tage Arv; en arveberettiget Person. At giøre, beskikke, indsætte, udnævne een til sin Arving. At døe uden Arvinger.

Enhver som kommer til at nyde en vis Lykke, som en anden før har havt. Den som efter mig din Gunstes Arving bliver. Bord. Poet. Skr. 298. S.

Arvingløs, adj. [af Arving og løs.] Som har ingen Arving. At døe arvingløs.

Arvmæssig, adj. [af Arv og mæssig.] Som har en lovlig Arvings Egenskaber; antagelig til Arv. Tallet af arvmæssige Frænder blev indskrænket inden visse Slægtskabs Led. K. Anchers Ledregningsmaade. 112. S.

Arvsøger (en) n. f. [af Arv og Søger.] En som melder sig med Anfordring paa Arv.

Arvtager (en) n. f. obsolet. [af den Talemaade: at tage Arv.] Det samme som Arving. See Er. S. L. I. 31.

Asbest } (en) n. f. [af Lat. *Asbestus.*]
Asbeststeen } Et Slags fiin Steen, som lader sig dele paa langs i Trevler, og fortæres ikke i Ilden.

Asen (et) n. f. plur. Asne [af Lat. *Asinus.*]

1. Et fremmet Arbeidsdyr, bekiendt af sine lange Øren.
2. Et Drog af et Menneske; et Dummerhoved.
3. At slæbe som et Asen, ɔ: at arbeide som en Træl; at trælle.
4. Han stinker som et raadent Asen, ɔ: han fører en meget slem Stank med sig.

Aseninde (en) n. f. [af Asen.] Hunnen blandt Asnene. Bileam — sadlede sin Aseninde. 4. Mos. XXII. 21.

Asenkiæft (en) n. f. [af Asen og Kiæft.] Kiæftebenet af et Asen. Med en Asenkiæft har jeg slaget tusinde Mænd. Dom. XV. 16.

Asenpande (en) n. f. [af Asen og Pande.] See Æselpande.

Ask (en) n. f. See Æsk.

Aske (en) n. f. [heder paa sine Steder i Norge Auske, venteligt i Steden for Audske, af Isl. og Dan. øde. Heder ellers Moesog. *Azgo*, Anglos. *Axa*, Germ. Asche, Angl. *Ashes.*]

1. Levningen af noget brændt. Deraf har man især de Talemaader: at brænde noget til Aske, ɔ: at lade en Ting ganske fortæres af Ild; item at lægge et Huus eller By i Aske, ɔ: at lægge dem øde ved Ildebrand. Det kaaledes ved Ild til intet gjorte siges at ligge i Aske.
2. Levningen af de i Hedenskabet forbrændte Døde. See Askekrukke.

3. [I

3. [I Bibelen.] En forgængelig eller forfængelig Ting; et Intet. Alle Mennesker ere Jord og Aske. Sir. XVII. 32.
4. Ilden ulmer under Asken. Siges ei allene om Elskov og andre Sindslidelser, som vedvare, uagtet man søger at dæmpe eller skiule dem; men og om Krig og andre Ulykker, som ere nær ved at bryde løs, omendskiønt man vil bilde Folk andet ind.
5. At lede efter Ild i Asken. Siges ordsprogviis om dem, som i Trang og Nød søge allevegne smaaligen om Hielp.
6. At giøre Bod i Sæk og Aske, ɔ: at giøre alvorlig Poenitentse. En af Bibelen laant Talemaade.
7. At ære eens Aske, ɔ: at ære een i sin Grav.

Askebaget, adj. particip. [af Aske og bager.] Som er baget paa Emmer, eller gloende Aske. Og see et askebaget Bygbrød vendte sig hid og did i Midianiternes Leir. Dom. VII. 13.

Askefarve (en) n. f. [af Aske og Farve.] En Farve, graa som Aske.

Askefarvet, adj. [af Askefarve.] Som har en Askefarve; graa som Aske. Askefarvet Jord, Klæde, &c.

Askefiis (en) n. f. [venteligen af den blant gemeen Mand i Norge brugelige Talemaade: at fise i Asken, som spotviis siges til den, der forgieves blæser i Emmeren for at faae Ild tændt paa Skorstenen.] Saaledes kaldtes fordum en Hiemmeføding, eller en Søn i Huset, som sad hiemme ved Arnestedet, naar hans andre Brødre droge ud for at giøre sig berømte i Krigstog. Høres nu omstunder sielden uden i de Eventyrer, som fortælles Børn i Ammestuerne; dog bruges det undertiden skæmtviis til at betegne det sidste Barn i et Kuld.

Askegraa, adj. [af Aske og graa.] See Askefarvet.

Askekrukke (en) n. f. [af Aske og Krukke.] En Leerkrukke, hvori Asken af de i Hedenskabet forbrændte Døde blev opsamlet og hensat i en Gravhøi; en Urne.

Askelud (en) n. f. [af Aske og Lud] som er sat af Aske. Kaldes som oft hen Lud.

Askemøding (en) n. f. [af Aske og Mø En Hob sammendynget Aske.

Askeonsdag (en) n. f. [af Aske og Ons Onsdagen næst efter Fastelavns S Kaldes saaledes fra de Catholske Tid da enhver Christen paa den Dag annar Aske paa sit Hoved af Præsten, til et heds Tegn, og til Erindring om, at skabt af Jord, eller (efter Skriftens maade) er kun Støv og Aske.

Askepotte (en) n. f. [af Aske og Potte.]
1. En Potte at samle Aske i.
2. Det samme som Askekrukke.

Askeregn (en) n. f. [af Aske og Regn.] fra de ildsprudende Bierge opstigende, den i de omliggende Egne som en Reg faldende, Aske.

Askestøv (et) n. f. [af Aske og Støv.] af Aske.

Asket, adj. [af Aske.] Af Beskaffenhe Aske; løs som Aske. En asket Jord.

Asketræ (et) n. f. See Esketræ.

Asketrug (et) n. f. [af Aske og Trug Trug, hvori man samler og udbærer A

Asner, v. n. [af Anglos. *Æsne*, en servus, eller Isl. *asnast*, serviliter rare, som begge formodentlig have Oprindelse med Asen.] Slæber som et træller. Bruges undertiden blant B

Asokn (et) n. f. obsolet. [af Isl. *Asokn* sectatio.] Adfær efter Loven; Exsec At wirthæ ut bondanum sine rette gield, oc thær til bondanum oc konung for Asokn. D. Lovhist. II. 230. (i pendice).

Asp (en) n. f. See Esp.

Asparres (en) n. f. [af Lat. *Asparagu* Kiskkenurt, hvis første Skud over give en behagelig Spise.

Aspeskov (en) n. f. } See {Espesk
Aspetræ (et) n. f. } {Espetr

As

Astadig, adj. obsolet. [af Moesog. *Astath*, Grund eller Grundvold; fundamentum.] Som selv har Grund og Eiendom at boe paa; Bosiddende. Lægges egentligen til det Ord Mand, og heder Astadig Mand ɔ: en bofast Mand. Tha skal foghit lada til wirthnings men gotha astadhuke men, at wirthæ ut bondanum sine rette høwith gield, ꝛc. Jus Birc. Helsingb. i D. Lovhist. II. 229. (in Appendice).

Astadsmand (en) n. s. obsolet. [af Moesog. *Astath* og Mand] Det samme som Astadig-Mand. See D. Lovhist. II. 568.

Astrag (et) n. s. [Germ. Estrich; formodentlig af ὄστρακον, testa.] Dynnekverk, bestaaende af Gyps, Kalk eller Leer allene, eller og af Steen eller Fliser tillige. Bruges selden. Gulvet er med et Slags smag udi Mønster giorte Astrag. Ar. Berntſ. D. og N. fr. Herl. 66. S.

Astraggulv (et) n. s. [af Astrag og Gulv.] Et Gulv belagt med Astrag.

Astronomie (en) n. s. [af Lat. *Astronomia*.] En mathematisk Videnskab om Stiernernes Stand eller Løb paa Himmelen; Stiernekigerkunst.

Astronomisk, adj. [af Lat. *astronomicus*.] Som henhører til Astronomien. Astronomiske Bøger, Instrumenter, ꝛc.

Asvaru Eed (en) n. s. obsolet. [heder og Aasvoren-Eed; af aasværer, ɔ: paasværer, og Eed] Den Eed, som Sagsøgeren fordum maatte aflægge, førend Ildprøven, eller den saa kaldte Jernbyrd, gik for sig, at han hverken sigtede sin Vederpart af Had, eller af Vindesyge, men allene fordi han vidste, at den anklagte Person virkeligen var den sagskyldige. Forekommer ofte i den Skaanske Lov, og forklares paa foranførte Maade i Andr. Sun. VII. 8.

At, part. separab. [heder Isl. *ad*.]

1. Bruges som en Conjunctio causalis (svarende til Lat. *ut*, *quòd*, *quò*, Gall. *que*, og Germ. daß) i følgende Tilfælde:

a) Naar det kommer til at staae imellem tvende Verba, tiener det gemeenligen til at vise, at det sidste styres af det første, og staaer egentligen i Steden for: det at. Jeg tilstaaer, at han har Ret. Jeg veed, at jeg er uskyldig.

b) Ofte bruges det elliptice i Steden for: paa det at. Kom hid, at jeg kan høre hvad I siger.

c) Undertiden sættes det og elliptice i Steden for: saasom at, eller nemlig at. Dersom der i Boen er Kongens Penge, at den Afdøde haver staaet for Regnskab, Børnepenge, ꝛc. D. L. V. 2. 83.

d) Naar et verb. imperson. gaaer foran, følger det altid bag efter med verbo finito. Det angrer mig, at jeg har giort dette. Vel var det, at dette ikke skeede.

e) Ofte sammenføies det med en præposition eller conjunction, saasom: efter at, uden at, efterdi at, fordi at, saa at, ꝛc. hvilke alle maae søges hver paa sit Sted.

2. Som nota infinitivi, gerundii & supini (svarende til Angl. *to* og Germ. zu) bruges det paa adskillige Maader og bemærker:

a) Den Gierning, Tilstand eller Omstændighed, at. At see. At være. At blive.

b) I den Hensigt at; til den Ende at. Befragter man Skib af nogen, at ville selv lade føre til en bestemt Tid og vist Sted. D. L. IV. 2. 7.

c) For den Aarsags Skyld at; for at. Men, at komme til Sagen igien, da ꝛc. Nu, at mælde noget om den anden Post, da ꝛc.

d) Efter Adjectiva og Particip. pass. bruges det meest, som nota gerundii & supini, i Steden for: til at. Færdig at reise. Let at begribe. Berettiget at arve.

3. At aldrig. At ikke nogen Tid. (ne qvando) Har gemeenligen nogen eller nogensinde bag efter sig. Det var at ønske, at sligt aldrig nogensinde maatte skee.

4. At ei } Paa det at ikke; paa det ei. (ne)
5. At ikke } Staaer op og beder, at I skulle ikke indkomme i Fristelse. Luc. XXII. 46.

6. At ikke (eller ei) nogen } Paa det at ikke nogen;
7. At ingen } paa det at ingen. (nequis) At ikke nogen skal tvivle derom, saa har jeg forsynet mig med troværdige Vidnesbyrd.
8. At jo. At sandeligen; at visseligen. Bruges, naar et Benegtelses Ord gaaer foran, i samme Bemærkelse, som Lat. *quin* v. *quo minus*. Jeg tvivler ikke paa, at han jo holder sit Løfte.

Atlask (en) n. f. [af Lat. *attalicus*, sc. pannus.]
1. Et Slags glat og glindsende Silketøi af eens Farve.
2. Atlaskes [genitiv. af Atlask.] bruges undertiden ligesom et Adjectivum, og bemærker: giort af Atlask, eller, vævet som Atlask. En Atlaskes Kiol. Atlaskes Baand.

Atmæler, v. a. obsolet. [af at, contr. for atter eller after, og mæler.] Sætter i Rette paa; tiltaler lovligen; eftermæler. Och a annet tyngh scal han oc mæle (læs atmæle) och trytiæ oc fiærde so som han haffuer stæffnd hannum och atmælt thet førsthe tyng, &c. Er. S. L. III. 25.

Atten, adj. num. [af otte og ti.]
1. Et Tal, som indeholder otte og ti.
2. Heraf de sammensatte Ord:
a) Attenhundrede, adj. num. Hundrede atten Gange tagne. Nu ere næsten attenhundrede Aar forløbne, siden Christus blev født.
b) Attentusinde, adj. num. Tusinde atten Gange tagne.

Attende, adj. [af atten.] Den ottende i Ordenen efter den tiende.

Atter, adv. [hedte fordum after, som er en blot Dialect af agter.]
1. Anden Gang; endnu engang; paa ny. Atter skriver jeg Eder et nyt Bud. 1. Joh. II. 8.
2. [I de gamle Love.] Tilbage; igien. Wilia the ey atær foræ &c. Sk. L. I. 19. Oc fa aldrig (sin Fred) atær, for æn &c. ibid. V. 7.
3. Atter af ny. Paa ny igien. Bruges ligeledes i de gamle Love, tillige med den Talemaade: atter anden sinde. Th... dan atær up af ny sinæ sac. Sk. ... See og ibid. V. 1.
4. Atter anden gang. Endnu een G... reforekommer paa adskillige Steder i ... Han gik atter anden gang hen. ... XXVI. 42. See og Ap. G. X. 15
5. Atter igien.
a) Det samme som Atter. No 1.
b) [I de gamle Love.] Paa den an... vexelviis; omvendt. (vice ver...) ær oc aftær gen, of kona ha... barn i fælugh. Vald. S. L. I.

Atterboder, v. a. obsolet. [af atte... der.] Forsoner Manddrab med ful... efter Loven. Æn at ættæbot scal længær faræ, æn man ær atær bo... L. V. 9. See og ibid. V. 17.

Atterbud (et) n. f. [af atter og B... Afbud.

Attergielder, v. a. obsolet. [af atte... der.] Erstatter; giengielder. Th... thær hanum saldæ, aftær gialdæ... logh foræ giuæ. Vald. S. L. III. og ibid. III. 12.

Atterspire (en) n. f. [af atter og ... Saaledes kaldes den Omstændighed ... tet, at det spirer i begge Ender.

Attraa (en) n. f. [af attraaer.]
1. Inderlig Længsel; Ønske. Begier... Synge med christelig Attraa at vær... tig i Naderens Sacramente. D. L...
2. Eftertragten; Stræben efter. At... Ære og Rigdom.
3. En Lyst i Almindelighed; Begierlig... Særdeleshed den Elskovslyst, som ... af eet Kiøn har til en Person af et an... Hvor Synd og Sorg og ond At... undte ingen Hvile. (Synges i een Kirkepsalmer.) At sætte sin Attra... Pige. Bord. Poet. Skr. 126. S.

Attraaelig, adj. [af attraaer og lig... man maa længes efter og ønske sig;

Attraaeligen, adv. [af attraaelig... Attraa eller Længsel.

Attraaer, v. a. [af ad og traaer.]
1. Stunder og stræber efter; tragter efter. At attraae verdslig Høihed.
2. Længes efter; ønsker og begierer. At attraae det evige Liv.

Attraafuld, adj. [af Attraa og fuld] Fuld af Attraa; længselfuld. See Forf. i Sk. Vid. IX. 158.

Au, interj. [forekommer og i det Latinske Sprog.]
1. En Klagetone af den, der føler Smerte. Au! min Ryg! min Ryg!
2. Et Udraab i en hastig paakommende Skræk. Au! der faldt Barnet.
3. Ofte bruges det og, naar noget mislykkes eller kommer til Skade, da man, naar Tingen ansees for umistelig eller uigienskaffelig, igientager det nogle Gange. Au! au! au! det var Skade, at ꝛc.

Auction (en) n. f. plur. Auctioner [af Lat. *Auctio*.]
1. Løst eller fast Godses offentlige Opraabning til Bortsælgelse til den høistbydende. At holde Auction over sine Bøger. At sætte Gaard og Gods til Auction.
2. Den Sum Penge, som kommer ind ved Auction. Den hele Auctions Beløb er saa og saa meget.
3. Heraf de sammensatte Ord.
   a) Auctionsbud (et) n. f. En som gaaer Ærender og varter op ved Auctioner.
   b) Auctionsforretning (en) n. f. En Auctions lovlige Fuldførelse.
   c) Auctionsforvalter (en) n. f. En som forvalter eller forestaaer Auctioner.
   d) Auctionshammer (en) n. f. En Hammer, hvormed der giøres den høistbydende Tilslag paa Auction.
   e) Auctionsmester (en) n. f. En Opraaber paa Auctioner. S. Nucl. Lat. voc. *Præco*.
   f) Auctionspenge (en) n. f. En Sum Penge, som er indkommen ved Auction.
   g) Auctionsregning (en) n. f. En Regning paa det, som en Kiøber har ladet sig tilslaae paa Auction.
   h) Auctionsseddel (en) n. f. En Seddel, som anslaaes paa offentlige Steder, for at tilkiendegive, hvor og naar en vis Auction skal holdes.
   i) Auctionsskiøde (et) n. f. Et Skiøde, som Auctionsforvalteren meddeler Kiøberen, paa det ham offentligen tilslagne faste Gods.
   k) Auctionssted (et) n. f. Det Sted, hvor en Auction holdes.
   l) Auctionssum (en) n. f. Den Sum Penge, som en Auction har indbragt; en Auctions fulde Beløb.
   m) Auctionsvæsen (et) n. f. Den offentlige Indretning med Auctioner.

Augurk (en) n. f. See Agurk.

August } (en) n. f. [af Lat. *Augustus* og Maaned.] Den ottende Maaned i Aaret fra Januari; Høstmaaned.
Augustmaaned }

Aure (en) n. f. obsolet. Det samme som Havre. See D. Mag. II. 52.

Auret (et) n. f. See Avret.

Avat n. f. obsolet. [formodentlig af *væta á*, som undertiden findes brugt i Steden for *veita á*, v. *veta á*, hvilket ofte bemærker at tilføie Ondt eller Skade, ligesom *ganga á*, *koma á*, *verka á*, *vinna á*, hvoraf man i de gamle Nordiske Love har *Agang*, *Akoma*, *Averk*, og *Avind*, der alle bemærke i Almindelighed en paa voldsom Maade tilføiet Skade.] Den Skade, som paaføres en Landmand ved Qvægs Inddrivelse i hans Ager eller Eng. Kæræt konungs bryti—andrum manni ofna hændær, at han hauir giort Avat at hanum meth sinu fæ. Sk. L. (Edit. Hadorph.) IX. 5.
NB. I nogle Cod. Mss. læses Affat eller Afaat (ɔ: Afæden, depastus) i Steden for Avat, hvilket er mindre rimeligt.

Ave (en) n. f. [Moesog. *Agis*, Anglos. *Ege*, *Oga*, Isl. *Ugg*, *Ogn*, *Agi*, Alam. *Egi*, Cambr. *Ofn*, som alt bemærker Frygt, timor.]
1. Skoletvang; Disciplin; Tugt. At være under Ave. At holde een i Ave.

2. [I den Jydske Lov.] Frygt; Skræk. Forthi at awe woldher mesth gørsom. Jyd. L. III. 21. See og ibid. III. 43.

Aved, adj. [formodentlig det samme som Isl. *öfuge*, Alam. *auuek*, *abahe*, *aboh*, *abuh*, inversus, perversus, pravus. See Ihre voc. Afwig.] Bruges i daglig Tale.

1. Forkeert; vrang. Denne egentlige Bemærkelse af Ordet er endnu tilovers i Avedside.
2. Urigtig; urimelig. Dette er jo gandske avedt og bagvendt.
3. Ikke vel forvaret i Hovedet; galen. Bruges nu omstunder ikkun i adv. Avedt.

Avedside (en) n. f. [af aved og Side.] Den vrange eller urette Side; Vrangen. Avedsiden paa en Kiol.

Avedt, adv. [af aved.] Bruges i gemeen Tale.

1. Paa en vrang og forkeert Maade; bagvendt. At føre sig avedt i sine Klæder.
2. Paa en fordreiet og urimelig Maade; urigtigen. At vende eens Ord avedt om.
3. Paa gal Mands Viis; afsindigen. Han løber avedt om.

Avelløs, adj. [af Ave og løs.] Som faaer ingen Tugt; som ei er under Ave. Høres sielden uden i det gamle Ordsprog: Hvo aveløs lever, han æreløs døer.

Aver, v. a. [af Ave.]

1. Revser; tugter; holder i Ave. At ave Børn med Riis. Han er ond at ave.
2. Aver op. Det samme som Optugter.

Averie (et) n. f. [Svet. Hafweri, Germ. Haverey, Gall. *Avarie*, Angl. *Average*, Lat. *Averagium*.]

1. Den Erstatning, som Redere og Befragtere, hver efter sin Anpart, bør svare for al den Skade, som Skib og Gods, tillige med Skibsredskab, beviisligen har taget i Nødsfald. See D. L. IV. 3. 11.
2. Undertiden bemærker det al den Søskade, som et Skib lider, fra det afseiler og indtil det ankommer i Havn.

Avind (en) n. f. [skrives og Afvind, og i gamle Skrifter *Awend* og *Awnd*, Isl. *Aufund* og *Öfund*; af *vinna á*, eller *unna á*, som fordum ei allene bemærkede at giøre een Skade paa Liv eller Lemmer, (See Hist. Ec[...] Isl. I. 248. & 254. item Nials S. pa[...]g. 170.) men og, med et havngierigt Sind at søge at tilføie een al muelig Skade. See Sp[...]c. Reg. pag. 448. og fl. St.]

1. Det samme som Avindsyge.
2. Hemmeligt Fiendskab; Nag. At bære H[...]d og Avind til een.

Avindes, v. pass. obsolet. [af Avind.]

1. Bærer Had og Avind til. Med præpo[...]ol. ved. Alle avindes ved mig. De avinde[...] ved hinanden.
2. Er misundelig over. Med præp. ve[...]d. At avindes ved en andens Lykke.

Avindsbod (en) n. f. [af Avind og Bo[...]d.] Bod, som betales for den Skade, der gi[...]res af blot Avind, uden nogen Fordeel [...] for den Skadende. See N. L. VI. 19. [...] 7. og 8. item Chr. IV. N. L. Kiøbe-B. [...] 27. Cap.

Avindsbud (et) n. f. [af Avind og Bu[...]d.] Et Bud, som giøres af Had og Av[...]ind, for at trænge en anden fra sit lovlige K[...]iøb, Fæste eller Leie. See N. L. III. 13. 1 [...] og III. 14. 4.

Avindsfuld, adj. [af Avind og fuld.] Som er fuld af Had og Avind; hadefuld.

Avindskiold (et) n. f. [hedte fordum Afvendskiold, uden Tvivl i Steden for Afvendsskiold, eller Avedskiold, af adv. obsole[...]t. afvends, eller adj. aved, og Skiold, ligeso[...] de Svenske have Afwigskold og afwoga [...] Skiol. See Ihre voc. Afwig.] Fiendsk[...] og Forræderi imod sin Første og Fædern[...]land; Landsforræderi. Bruges gemeenlig[...] i Selskab med v. fører og præp. imod, [...] heder: at føre Avindskiold imod, s. f. E[...] At føre Avindskiold imod sin Konge, [...] Fæderneland, o. s. v.

Avindsløs, adj. inusit. [af Avind og løs[...] Som ei opvækker Misundelse; som har i[...]gen Avindsmænd. Men Gaven blev i[...] avindsløs. Clausens N. Krøn. 277. S[...]

Avindsmand (en) n. f. [af Avind og Mand[...] En som bærer et avindsfuldt Hierte til [...] anden. See D. L. I. 13. 15.

Avin-

ind (en) n. f. [af Avind og Tand.]
r til Lat. *Dens theoninus.*] Bruges fi-
n, til at betegne Bagvaskelse, som
af Had og Avind, i den Talemaade:
ge nogen med Avindstand.

g, adj. [af Avind og syg.]
ndelig over en andens Lykke eller Vel-
e. Han er saa avindsyg som en

voren; vranten. En gammel og avind-
Tand.

ge (en) n. f. [af avindsyg.] Harm
i andens Velgaaende; nidsk Misun-

ghed (en) n. f. [af samme Oprin-
Knarvorenhed; Vrantenhed.

i) n. f. plur. Aviser [et Franskt Ord,
rdum blev skrevet Advis.]
riftligen forfattet, og i Særdeleshed
kt, Tidende om uden- og indenlandske
er. I Dag medbringe Aviserne intet
f Betydenhed.
andelen.] Det samme som Advis.
(et) n. f. } See { Advisbrev.
(en) n. f. } { Advisjagt.
ver (en) n. f. [af Avis og Skriver.]
n skriver og sammensætter Aviser.
nde (en) n. f. [af Avis og Tidende.]
dende, som tilbringes i en Avis. Saa-
Tidende har i Almindelighed kun li-
rovværdighed, og betegner derfor ofte
mme, som en løs og uvis Tidende.

n. f. [af Isl. *Afl*, vis, robur, som
ngelsax. Sprog heder *Abal.* See Junii
l. voc. *Able.*]
af alleslags tamme Dyr. Avl af
af Qvæg, &c.
ng af alt det, som Jorden giver af sig;
ng af Jordens Grøde Bruges meest
mensætning, saasom: Haavl, Hum-
Jernavl, Frugtavl, o. s. v.
ng af Kornsæd i Særdeleshed; Næ-
Kornavl. Kiøbstæder, som Avl bruge,
billigen — at give Tiende. D. L. II.
o.

Avlelse } (en) n. f. [af avler.] Frembringelse
Avlen } af Naturen; Fortplantelse; Ynglen.
Bruges meest i Sammensætelser.

Avler, v. a. [af Avl.]

1. Undfanger i Livet. (concipio.) Med saa Skiel, at det kan bevises og forfares, at Barnet er avlet, siden Forældrene vare af Præsten trolovede. D. L. V. 2. 33.
2. Frembringer naturligviis; føder; yngler. Bruges baade egentligen og figurligen. At avle Børn. Fiske, Slanger og Insecter avles gemeenligen af Æg. Een Tanke avler en anden.
3. Faaer Afvæxt eller Afgrøde. I Særdeleshed: faaer Kornafgrøde; i hvilket Fald det bruges absolute. At avle Hø, Korn, Hør, Frugt, o. s. v. Bonden har avlet vel i dette Aar.
4. [I de gamle Love.] Lægger sig til Bedste; forhverver ved egen Flid. Sættes gemeenligen imod Arver, og bruges undertiden absolute i Steden for: avler Fæ. En of fathær aflær ællær æruær sithæn han kom i klostær. Vald. S. L. I. 14. See og Sk. L. VI. 13.
5. Avler af sig. Frembringer naturligviis af sig: bærer eller føder af sig. Bruges baade egentligen og figurligen. Denne Svibel har avlet mange andre af sig. Dette ugudelige Skrift har avlet meget Ondt af sig.
6. Avler frem eller Fremavler. See Avler. No. 2.
7. Avler hiemme, eller Hiemmeavler. Bringer tilveie ved egen Avl og Biering; avler paa sin egen Grund. Præsterne skulle ingen Kiøbmandskab bruge, uden med hvis hiemme hos dem selv avles og giøres. D. L. II. 11. 9. Hiemmeavlet Hør, Hamp, &c.
8. Avler ind, eller Indavler.
   a) Bierger Avling i Huus; indhøster. At avle Hø og Korn ind.
   b) Indpoder; indplanter. (i figurlig Forstand.) En indavlet og medfødt Dyd og Adelskab. See Nucl. Lat. voc. *Ingigno.*
9. Avler med.

a) Faaer

a) Faaer Afkom ved at have Samqvem med. At avle Børn med sin Kone.
b) [I gamle Love og Skrifter.] Forhverver eller vinder ved; fortiener paa. Slig Vare, som han kan affle Pending met. Chr. IV. N. L. Gift. B. 1. Cap.
10. Avler sammen, eller Sammenavler. Faaer Børn med hinanden: Yngler sammen. Og bør derfor hverken hun eller hendes Børn, som de have avlet sammen, at lide nogen Skade. D. L. III. 16. 15. §. 8.
11. Avler sig. Forhverver eller fortiener sig. Bruges i ældre Skrifter. Han avlede sig kostelige Klenodier. Clausens N. Kron. 59. S. At avle sig Tak. See Colding. Etym. Lat. voc. *Ineo.*
12. Avler ved. Bruges i vore gamle Love i Steden for Avler med i første Bemærkelse. See Sk. L. I. 5. Vald. S. L. II. 45. Jyd. L. II. 19.

Avler (en) n. f. [af sit verbo.] Bruges sielden.
1. En som avler eller føder; en Fader.
2. En Samler. Efter en god Avler kommer en god Øder. (et gammelt Ordsprog)
3. Undertiden bruges det i Steden for Avlsmand, dog helst i Sammensætning. See Kornavler.

Avling (en) n. f. [af avler.]
1. Det samme som Avlen.
2. Det samme som Avl i alle tre Bemærkelser.

Avlingsbrug (en) n. f. [af Avling og Brug.] En vis Maade at drive Avling paa. Efter nærværende Avlingsbrug. Oec. Mag. V. 45.

Avlingsdrift (en) n. f. [af Avling og Drift.] See Avlsdrift.

Avlsbrug (en) n. f. [af Avl og Brug.]
1. Det samme som Avlsdrift.
2. Det samme som Avlingsbrug.

Avlsbruger (en) n. f. [af Avl og Bruger.] En som lever af Avlsbrug; en Avlsmand.

Avlsdrift (en) n. f. [af Avl og Drift.] Drift og Handtering med Avl, i Særdeleshed med Kornavl. At fortsætte sin Avlsdrift med Fordeel. Oec. Mag. V. 137. G VI. 385.

Avlsfolk n. f. plur. [af Avl og Fo som bruges til at drive Avling.

Avlsgaard (en) n. f. [af Avl og G
1. Enhver Gaard paa Landet, som t Avl og Biering (især Kornavling) ti Gaard er en god Avlsgaard.
2. En Gaard, som en fornem M Herre bruger til Avling. See N 12. 29. og III. 14. 26.
3. Det samme som Ladegaard.

Avlskarl (en) n. f. [af Avl og K Tienestekarl, som bestyrer Avlinge paa en Gaard.

Avlsmand (en) n. f. [af Avl og En Mand, som driver Avling, ell Bondenæring. Bruges især om stædmand, som lever af Avlsbrug.

Avlsom, adj. inusit. [af Avl og term som.] Det samme som Yngelsor Colding. Etym. Lat. voc. *Geniti*

Avn (en) n. f. [formodentlig af æ ævn, som nu heder jævn.] En y gaaende Strime eller Aare i et Tr efter det hugges eller kløves. S Lat. voc. *Stamen.*

Avn } (en) n. f. pl. Avner [heder
Avne } *Ahana*, Alam. *Agana*, Svet. S Isl. *Akarn.*]
1. Den yderste Skal, som omgiver tillige med Axeskæget og andet Sm gaaer fra Axet ved Tærskningen. Jernet, Leret — og Guldet knused men, og vare ligesom Avner af Sommeren. Dan. II. 35.
2. [Figurligen.] Den mindste eller Ting. Den hele Sag er neppe værd, veier knapt ved en Avne, u

Avnbing (en) n. f. [af Avn og Bi Bing, eller stor Træcasse, at forvare Emter i.

Avnbøg (en) n. f. [Svet. Hafwenbok Hagbuch; af *Hage* v. *Have*, s Bøg.] Et ikke almindeligt Træ,

synes altsaa at være et forkortet Ord, i Steden for Axeltorvskiøbing; af Axeltorv og Kiøbing.] En med Axeltorv privilegeret Kiøbstæd. Qvicunqve in *villis forensibus*, qve dicuntur *Axelköbingh*, lagenam cerevisie carius emere presumpserit, qvam pro X öris, solvat III marcas de qvalibet, ꝛc. Th. Degn. Art. §. 42.

Axelled (et) n. f. [af Axel, axilla, og Led] Det Led, som forener Axelen og Armen paa et Menneske.

Axelmærke (et) n. f. [af Axel, axilla, og Mærke.] Saaledes kaldes det Mærke, som klippes ud af den ene Side paa et Qvægshoveds Øre, ved at giøre et paa langs og paa tværs gaaende Skaar deri, hvorved dannes en Vinkel, omtrent liig den, som en Axel giør imod Halsen og Hovedet.

Axelmule (en) n. f. [af Axel, axis, og Mule.] Den yderste Deel af Axelarmen, hvori Lundstikken fæstes.

Axelmuleplade (en) n. f. [af Axelmule og Plade.] Den Jernplade, hvormed Axelmulen er belagt. Kaldes gemeenligen slet hen Muleplade.

Axelplade (en) n. f. [af Axel, axis, og Plade.] Den Jernplade, hvormed Axelarmen er belagt, fra Axelen af og hen imod Mulepladen. Heder ellers egentligen Slidejern.

Axelskav (et) n. f. [af Axel, axis, og Skav.] Gammel Smørelse og andet Skarn, som skrabes af en Vognaxel.

Axelskierf (et) n. f. [af Axel, axilla, og Skierf.] En fordum brugelig Fruentimmer-Prydelse, at bære over Axlerne, omtrent som en Kaabe.

Axelstærk, adj. [af Axel, axilla, og stærk] See Axelfør.

Axelstykke (et) n. f. [af Axel, axilla, og Stykke.] Et lidet Stykke Lærred, som for Styrkes Skyld syes paa Axlerne af en Skiorte, Halskrave, eller deslige.

Axeltand (en) n. f. obsolet. [heder i Nord-Engelland *Axeltooth*, men i Island slet hen *Jaxl*, og i Norge Jakle maaskee a continuò agitare.] Det samme tand.

Axeltap (en) n. f. [af Axel, axis, Den Tap, som sidder i hver Ende i Særdeleshed en Jerntap i E Klokke- eller Mølleaxel.

Axeltorv (et) n. f. [formodentlig a Axel, axis, som ikke sielden br den for Vognaxel, og denne i tiden synecdochice i Stæden fo Vogn, saasom i den Talemaad Varer paa Vognaxelen (Germ auf der Axe verführen) som fo Udførsel til Skibs.] Et Torv, h xerne bringes paa Vognaxelen, elle et almindeligt Kiøbstædtorv. Bo føre deres Varer til Kiøbstædern paa offentlige Axeltorve og M holde, ꝛc. D. L. III. 13. 26.

Axeltræ (et) n. f. [af Axel, axis,
1. Et Stykke Træ, tienligt til en til en Vognaxel.
2. [I Norge.] Det samme som Aag hammel. [af Axel, axilla.]

Axes, v. pass. [af Ax.] Gaaer i Ax Nu begynder Sæden at axes.

Axesamling (en) n. f. [af Ax og De paa en afhøstet Ager leyned samling.

Axesankning (en) n. f. [af Ax ning.] See Axesamling.

Axet, adj. [af Ax.] Som har Ax; n

Axler, v. a. [af Axel, axilla.]
1. Tager paa eller over Axlerne. B brugt om Klæder, med og uden At axle op paa sig. See Colding. voc. *Succollo*. Der axlede han Syvs Kiempeviss. 115. S.
2. Axler sig. Bruges i daglig Ta som skyder Axlerne op og ned, a sag det end er.

synes altsaa at være et forkortet Ord, i Stedet for Axeltorvskiøbing; af Axeltorv og Kiøbing.] En med Axeltorv privilegeret Kiøbstæd. Qvicunqve in *villis forensibus*, qve dicuntur *Axelköbingh*, lagenam cerevisie carius emere presumpserit, qvam pro X öris, solvat III marcas de qvalibet, etc. Th. Degn. Art. §. 42.

Axelled (et) n. f. [af Axel, axilla, og Led] Det Led, som forener Axelen og Armen paa et Menneske.

Axelmærke (et) n. f. [af Axel, axilla, og Mærke.] Saaledes kaldes det Mærke, som klippes ud af den ene Side paa et Qvægshoveds Øre, ved at giøre et paa langs og paa tværs gaaende Skaar deri, hvorved dannes en Vinkel, omtrent liig den, som en Axel giør imod Halsen og Hovedet.

Axelmule (en) n. f. [af Axel, axis, og Mule.] Den yderste Deel af Axelarmen, hvori Lundstikken fæstes.

Axelmuleplade (en) n. f. [af Axelmule og Plade.] Den Jernplade, hvormed Axelmulen er belagt. Kaldes gemeenligen slet hen Muleplade.

Axelplade (en) n. f. [af Axel, axis, og Plade.] Den Jernplade, hvormed Axelarmen er belagt, fra Axelen af og hen imod Mulepladen. Heder ellers egentligen Slidejern.

Axelskav (et) n. f. [af Axel, axis, og Skav.] Gammel Smørelse og andet Skarn, som skrabes af en Vognaxel.

Axelskierf (et) n. f. [af Axel, axilla, og Skierf.] En fordum brugelig Fruentimmer-Prydelse, at bære over Axlerne, omtrent som en Kaabe.

Axelstærk, adj. [af Axel, axilla, og stærk] See Axelfor.

Axelstykke (et) n. f. [af Axel, axilla, og Stykke.] Et lidet Stykke Lærred, som for Styrkes Skyld syes paa Axlerne af en Skiorte, Halskrave, eller deslige.

Axeltand (en) n. f. obsolet. [heder i Nord-Engelland *Axeltooth*, men i Island slet hen *Jaxl*, og i Norge Jakl; maaskee af continuò agitare.] Det samme s[…] tand.

Axeltap (en) n. f. [af Axel, axis, […] Den Tap, som sidder i hver Ende […] i Særdeleshed en Jerntap i En[…] Klokke eller Mølleaxel.

Axeltorv (et) n. f. [formodentlig af Axel, axis, som ikke sielden bru[…] den for Vognaxel, og denne igi[…] siden synecdochice i Stæden for Vogn, saasom i den Talemaade Varer paa Vognaxelen (Germ. auf der Axe verführen) som sæ[…] Udførsel til Skibs.] Et Torv, hv[…] rerne bringes paa Vognaxelen, eller et almindeligt Kiøbstædtorv. Bøn[…] føre deres Varer til Kiøbstæderne paa offentlige Axeltorve og Ma[…] holde, etc. D. L. III. 13. 26.

Axeltræ (et) n. f. [af Axel, axis, […]
1. Et Stykke Træ, tienligt til en […] til en Vognaxel.
2. [I Norge.] Det samme som Aag[…] hammel. [af Axel, axilla.]

Axes, v. pasl. [af Ax.] Gaaer i Ax; […] Nu begynder Sæden at axes.

Axesamling (en) n. f. [af Ax og S[…] De paa en afhøstet Ager lepnede […] samling.

Axesankning (en) n. f. [af Ax o[…] ning.] See Axesamling.

Axet, adj. [af Ax.] Som har Ax; m[…]

Axler, v. a. [af Axel, axilla.]
1. Tager paa eller over Axlerne. Bl[…] brugt om Klæder, med og uden […] At axle op paa sig. See Colding. E[…] voc. *Succollo*. Der axlede han […] Syvs Kiempevis. 115. S.
2. Axler sig. Bruges i daglig Tal[…] som skyder Axlerne op og ned, af […] sag det end er.

mandskab. Der giorde han intet Baadekiøb.

Baadeladning (en) n. f. Det samme som Baadsladning.

Baadeleie (en) n. f. [af Baad og Leie, locatio.]
1. Fragt af en leiet Baad; Færgeløn. (Moth.)
2. Det samme som Baadsleie.

Baadeløn (en) n. f. [af Baad og Løn.] Det samme som Baadeleie. No. 1. (Moth.)

Baadeløs, adj. [af Baade og løs.] Som ei medfører Baade; ufordeelagtig. Et baadeløst Kiøbmandskab.

Baader, v. a. [af Baad.] Bringer noget til Baads fra Sted til andet. At baade Gods i Land.

Baader, v. n. [Moesog. *botan*, proficere, prodesse; af Baade.]
1. Giør sig Baade eller Fordeel af noget; vinder. Bruges helst med Præp. ved. Han baadede intet ved Byttet.
2. Er til Baade; giver Fordeel; gavner. Den Handel baader Landet kun lidet.

Baaderiig, adj. [af Baade og riig] Det samme som Baadefuld. (Bording.)

Baadeseil (et) n. f. Det samme som Baadsseil.

Baadeskuur (et) n. f. Det samme som Baadsskuur.

Baadesyg, adj. [af Baade og syg.] Begierlig efter Baade; vindesyg.

Baadfører (en) n. f. [af Baad og Fører.] En som fører en Baad; en Skipper paa en Baad.

Baadfuld (en) n. f. [af Baad og fuld.] Saa meget, som kan fylde en Baad, eller rummes deri. En heel Baadfuld Folk, Fisk, &c.

Baadning (en) n. f. obs. Det samme som Baade, lucrum. See Jertegns Post. 155 Bl.

Baadsaare (en) n. f. [af Baad og Aare, remus.] En Aare til en Baad.

Baadsdræg (en) n. f. [af Baad og Dræg.] Et lidet Anker, som bruges paa Baade.

Baadsesing (en) n. f. [af Baad og Esing.] Den øverste Kant af Baaden, som Aarerne bevæges paa.

Baads-Fangeline (en) n. f. [af Baad og Fangeline.] Det Tov, hvormed man giør en Baad fast til Skib eller Land.

Baadsføre (et) n. f. [af Baad og Føre.] Alt det som føres paa en Baad; Ladningen i en Baad.

Baadsfolk, n. f. pl. [af Baad og Folk.]
1. Roerkarlene i en Baad.
2. Skibsfolk; Matroser. Enhver Skipper skal — angive, hvor mange Baadsfolk han inden Skibsborde haver. D. L. III. 11. 10. Sø- og Schauts Udt. af Forordn. I. 15.

Baadsgie (en) n. f. [af Baad og Gie.] En Gie, som bruges til Skibs, fornemmeligen til at ind- og udsætte den store Baad med.

Baadshage (en) n. f. [af Baad og Hage.] Bemerker egentligen et Jernredskab, bestaaende af en Hage og en Pik, som fæstes i Enden af en Stage; men i Almindelighed betegner det en Stage, forsynet med et saadant Jernredskab, hvilken bruges saavel paa Baade som andre Fartøier, deels til at støde eller afstøde med, deels til at hale eller stage sig frem med, &c.

Baadshagstage (en) n. f. [af Baadshage og Stage.] En Træstang eller Stage til det Jernredskab, som egentligen kaldes Baadshage.

Baadshuus (et) n. f. [af Baad og Huus.] Et Huus, hvor Baade bygges eller sættes hen i Bevaring.

Baadsklampe (en) n. f. [af Baad og Klampe.] Eet af de udhulede Træer, hvori en indsat Skibsbaad staaer, som paa en Fod, paa Dækket.

Baadsknegt (en) n. f. Det samme som Rorsknegt.

Baadsladning (en) n. f. [af Baad og Ladning.] Det samme som Baadsføre.

Baadsleie (et) n. f. [af Baad og Leie, statio.] Et Sted ved Strandbredden, hvor Fiskerne have deres Baade fortøiede eller fastgiorte.

Baadsmand (en) n. f. [af Baad og Mand.]
1. En gemeen Skibsmand; Matros. Ingen

Skipper

Skipper maae underhyre en andens Styremand eller Baadsmænd. D. L. IV. 1. 2.

2. En Under-Officeer til Skibs, som forestaaer Arbeidet ved Takkelatsens Tilsyn, og viser Matroserne Haandgrebene til altslags forefaldende Skibs-Arbeide. Paa Orlogsskibe haves 2 saadanne Mænd, hvoraf den første staaer til Regnskab og Ansvar for de til Arbeidet behøvende raae Materialers Forbrugelse, og kaldes derfor Regnskabs-Baadsmand; men den anden, som egentligen forestaaer Arbeidet, heder Arbeids-Baadsmand. See Frid. V. Søkrigs-Art. §§. 439. 440. 2c.

3. Heraf de sammensatte Ord:

a) Baadsmandsbuxer, n. f. pl. Bemerker egentlig et blant Baadsfolk brugeligt Slags Buxer; men betegner i Botaniken den Urt, som ellers kaldes Baadsmandsgræs.

b) Baadsmandsdragt (en) n. f. Den Dragt, som Baadsfolk i Almindelighed gaaer i.

c) Baadsmandsfad (et) n. f. Et til Skibs brugeligt Madfad; en Bakke.

d) Baadsmandsføring (en) n. f. En Sum Penge, som, foruden den maanedlige Hyre, tilstaaes Baadsmand paa lange Reiser, paa det de ei skal føre en Handel, som kunde være Rederne til Tab.

e) Baadsmandsgast (en) n. f. Saaledes kaldes enhver af de Matroser, som ere Baadsmanden anviiste, til at giøre dagligen altslags forefaldende Skibsarbeide. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 446.

f) Baadsmandsgræs (et) n. f. En Engart med store og morkende nedhængende Blomster. Geum.

g) Baadsmandshandel (en) n. f. Baadsfolks Handtering; Skibsvæsen.

h) Baadsmandshætte } (en) n. f. Kaldes

i) Baadsmandshue } egentligen en til en Skibskiole fastsyet Hætte, som kastes over Hovedet i ondt Veir; men i Botaniken betegnes derved de saa kaldte Kornblomster.

k) Baadsmandshyre (en) n. f. Den Hyre, som en Baadsmand faaer, enten for hele Reisen paa korte Farvande, eller maanedligen paa lange Reiser, for sin Tieneste.

l) Baadsmandskniv (en) n. f. En kortmen noget breedbladet Kniv, som Baadsmand og Matroser bære hos sig i en ved Beltestedet hangende Læderskede, for at bruge den ved adskilligt forefaldende Skibsarbeide.

m) Baadsmandsmat (en) n. f. En Under-Officeer, som gaaer Baadsmanden tilhaande ved Skibsarbeidets Anviisning og Bestyrelse. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 441.

n) Baadsmandsverk (et) n. f. Saaledes kalder man et eller andet Skibsarbeide, naar man vil betyde, at det er godt og forsvarligt giort, efter de blant Baadsmænd vedtagne Regler. See Frid. V. Krigs-Art. Br. §. 154.

Baadsmast (en) n. f. [af Baad og Mast.] En Mast til en Baad.

Baadspligt (en) n. f. [af Baad og Pligt.] Saaledes kaldes i store Baade den eller de Planker, som legges fra den forreste Tofte til Forstavnen, for at træde eller staae derpaa.

Baadsrem (en) n. f. [af Baad og Rem.] En af de brede og tynde Lister, som fastspigres indvendigen i Baade, for at hindre Mandskabet fra at træde paa deres udvendige Beklædning.

Baadsseil (et) n. f. [af Baad og Seil.] Seil til en Baad.

Baadsskuur (et) n. f. [af Baad og Skuur.] Et Skuur til at bygge eller hensætte Baade i.

Baadsstage (en) n. f. [af Baad og Stage.] En simpel Træstang, hvormed man støder Baade, Pramme eller Skuder frem i grundt Vand.

Baadstofte (en) n. f. [af Baad og Tofte.] En Bænk i en Baad, som Roerkarlene sidde paa; en Roerbænk. Kaldes ofte slet hen Tofte.

Baadsudlægger (en) n. f. [af Baad og Udlægger.]

lægger.] En Stang, som ligger skiøns for-ud paa et Baad, for derpaa at udhale den forreste Ende af det Seil, som kaldes Klyveren.

Baal (et) n. s. pl. Baale [af A. S. *Bal*, v, *Beel*; rogus. Heder ellers egentligen Brændebaal.] En Hob sammendynget Brændeved, Straa, eller andet brændbart, som enten allerede staaer i Brand, eller er færdig til at antændes. Bruges nu omstunder egentlig om et Bagebaal, saa og om enhver usædvanlig stærk Ild paa en Arne eller andensteds; men i Særdeleshed om den stærke Ild, hvorpaa grove Misdædere (enten levende eller aflivede) blive opbrændte, og som i Lovene kaldes Baal og Brand. At anrette, optænde, et Baal. Der ligger et heelt Baal paa Ildstedet. At dømme en Kietter til Baalet. Omgængelse, som er imod Naturen, straffes med Baal og Brand. D. L. VI. 13. 15.

Baalstok (en) n. s. [af Baal og Stok.] Et af de tvende store Stykker Brændeved, hvorpaa et Baal opstilles.

Baand (et) n. s. pl. Baand [af binder.]

1. Alt hvad som tiener til at sammenbinde eller tilbinde noget med, saasom: Kornbaand, Tøndebaand, Snorebaand, Sækkebaand, ɔc.

2. Alt hvad man binder paa sig, eller paa sine Klæder, Møbler ɔc., enten til Nytte eller Prydelse, saasom Brokbaand, Halsbaand, Hattebaand, Knæbaand, Sengebaand, Stokkebaand, ɔc.

3. Bruges det ofte til at betegne alleslags vævede Baand, i Særdeleshed Silkebaand; undertiden ogsaa Ridderbaand. En Kræmmer, som sælger alleslags Baand. En Silkekiol besat med Baand. Denne Adelsmand har Nøglen, men intet Baand.

4. Alt hvad der har nogen Liighed med et Baand. Et bruunt Sneglehuus med hvide Baand.

5. [I Bygningskunsten.] Tværtræer eller andet, som bruges til at sammenbinde Træverket med hinanden i en Bygning.

6. [I Bergværker.] Bergartens Afs... efter sit Strygende. K. S. Skr. XI. 9...

7. [I Bretspil.] Et Par ved Indkastning... lede Brikker i Brettet. At giøre Ba... Brettet.

8. Forening eller Forbindelse imellem Per... Ægteskabs Baand. Slægtskabs B...

9. Forbindtlighed. Ved at aflægge Tr... Eed har han paalagt sig selv et Baand...

10. Forbindelse; Sammenhæng. Baa... i vor Tale. Guldb. Nat. Theol. 80 S. ... og ibid. i Fort. 11 S.

11. [I de gamle Love.] Alt hvad man ... vilde eller tamme Dyr bundne med. ... Sk. L. V. 20, og K. Magni Gulet... Landsl. B. 32 Cap.

12. Naar Ordet bruges i Plurali allen... tegner det:

a) En Strikke, Lænke, eller andet, ... med en Fange er fastsluttet. Heder ... egendligen Fængsels-Baand, og i L... Baand og Fængsel. Bruges og ... ligen. Slipper Misdæder ud, ... der løs af Baand og Fængsel, ɔc. ... I. 19. 4. Gud løse mig af Syn... Baand ɔc. (i en Kirkeps.)

b) Alslags physisk og moralsk Hindri... Tvang. Hvad Fryd! naar Solens ... borttaer de Baand, hvormed nys ... det var belagt. Fors. i Sk. Vid. IX. ... At lægge Baand paa Lysterne. (G... Nat. Theol. 266 S.

c) Trængsel; Nød. Gud! opløse de h... Baand, som han har paalagt dette ... Menneske.

d) [I de gamle Love.] Den Strikke, ... med man fordum lovligen bandt Hæn... paa en Tyv eller greben Person, o... ledet førde ham til Tings. Den ... egentligen Ærmabaand (see Østgo... Drapm. B. II. 1.) og findes ofte ... med Bast (cippus) i den Talem... Bast og Baand. Sæte a Ba... binde, og føre han (Tyven) til Th... Sk. L. VII. 1. Withne rindher...

ve bond oc Koninghens reth. Jyd. L. II. 93.

Baanddriver (en) n. f. [af Baand og Driver.] Et Stykke Træ, som Bødkere slaae paa med Baandøxen, for at drive Baandet ned paa og tet til det Kar, som skal baandes.

Baanddusk (en) n. f. [af Baand og Dusk.] En Dusk i Enden af et Baand.

Baander, v. a. [af Baand.] Lægger Baand om et Kar; forsyner med Baand. Dette Kar behøver at baandes.

Baandfri, adj. [af Baand og fri.] Siges allene om et Claveer, hvor enhver Tangent har sine egne to Strenge, som ei berøres af andre Tangenter.

Baandhage (en) n. f. [af Baand og Hage.] En paa et Stykke Træ bevægeligen fæstet Jernhage, hvormed Bødkeren tvinger Baandene ned over Luggen paa det Kar, som skal baandes.

Baandjern (et) n. f. [af Baand og Jern.] Saaledes kaldes det Jern, som enten valses eller udslaaes under Vandhammeren, og derefter klippes i Strimler af den Længde og Brede, at de kan tiene til Baand om Fade og Tønder.

Baandkniv (en) n. f. [af Baand og Kniv.] En Kniv med Haandfang i begge Ender, som Bødkere bruge til at giøre deres Fadebaand til rette med.

Baandkræmmer (en) n. f. [af Baand og Kræmmer.] En som handler med alleslags vævede Baand, især med Silkebaand.

Baandmager (en) n. f. [af Baand og Mager.] En som giør Haandverk af at danne Fadebaand.

Baandøxe (en) n. f. [af Baand og Øxe.] En liden krum Øxe med kort Skaft, som Bødkerne bruge, deels til at hugge deres Baand, deels til at slaae paa Baanddriveren med.

Baandrose (en) n. f. [af Baand og Rose.] Et i mange Løkker, og i Form af en Rose, slaaet eller syet Baand.

Baandsløife (en) n. f. [af Baand og Sløife.] En Sløife af vævede Baand, især af Silkebaand.

Baandsmække (en) n. f. [af Baand og Smække.] En Smække besat med Silkebaand.

Baandstage (en) n. f. [af Baand og Stage.] En Green af Hassel, Piil, eller andet bøieligt Slags Træ, som kløves og dannes til Fadebaand. See Schous Udt. af Forordn. III. 69.

Baandstol (en) n. f. [af Baand og Stol.] En Stol, indrettet til at sidde paa for en Bødker, imedens han giør sine Baand til rette med Baandkniven.

Baandvæver (en) n. f. [af Baand og Væver.] En som giør Haandverk af at væve Baand, i Særdeleshed Silkebaand.

Baar (en) n. f. [Norv. Baare, Isl. *Bára*, unda, fluctus.] En stor Bølge. (Moth.)

Baar } (en) n. f. [af bærer.] Bruges undertiden i Steden for Bør, og i Særdeleshed for Liigbør. Han traadde til og rørde ved Baaren. Luc. VII. 14.
Baare }

Baarder, v. n. obsolet. [af bærier.] Slaaes; fegter, strider. Hver skal mod Flenden baarde. Syvs Kiempevis. 392 S. See og ibid. 148 S.

Baare (en) n. f. [heder i ældre Skrifter Baarde, (see D. M. I. 56 og 57 S.) og har formodentlig fælles Oprindelse med Angl. *barren*, sterilis, nemlig af A. S. *bare*, Dan. bar, nudus.] (Langeb.)

1. En Ager, som er udlagt til Hvile, for at bære Græs.

2. Heraf de sammensatte Ord:

a) Baarager (en) n. f. Det samme som Baare. No. 1.

b) Baarbyg (et) n. f. Byg, som voxer paa en til Sæd optagen Baarager.

c) Baargræs (et) n. f. Græs, som voxer paa en Baarager.

d) Baarhø (et) n. f. Hø, som avles paa en Baarager.

e) Baarjord (en) n. f. Det samme som Baarager.

Baaren, adj. particip. [af bærer.]

1. Som ved Fødsel er bragt til Verden; født. Bruges deels i Sammensætning, (saasom: adelbaaren, høibaaren, trælbaaren, ꝛc.) deels uden Sammensætning, da det gemeenligen staaer i Selskab med adj. født, og heder født og baaren. I denne By er jeg født og baaren. At være født og baaren af ærlige Forældre.
2. [I ældre Skrifter.] Beslægtet; forvandt. For vige de Søerne end Baarne. Ved. Kr. 384 S.

Baas (en) n. f. [af A.S. *Bosig*, præsepe.]

1. En Afdeling i et Fæhuus, hvor eet eller tvende Høveder bindes ind til Vinterfoder.
2. Undertiden betegner det et Par Qvægshøveder til en Baas. Denne Forpagter betaler aarligen 10 Rdlr. af Baasen.

Baaser, v. n. [Isl. *bæsa*, af Baas.] Sætter i Baas; binder ind til Vinterfoder. Forpagteren har alt baaset sit Qvæg.

Babler, v. n. [af interj. ba, eller af Isl. *Bab*, sermo inconditus, hvoraf *Babiliur*, nugæ, gerræ, og *babiliast*, nugari.]

1. Taler tykt og uforstaaeligen som et Barn; pludrer. Jeg forstaaer ikke, hvad det er, han babler. At bable som et Pattebarn.
2. Lader Munden løbe uden Eftertanke; pladrer; sladrer. Han babler ideligen i alle Selskaber.
3. Høger; vaier. Bruges i daglig Tale om et tændt Lys, som vifter for Vinden. Lyset staaer og babler.
4. Babler ud, eller Udbabler, v. act. & n.
   a) Siger ubetænksomt ud alt hvad der falder ind; udpladrer.
   b) Gaaer ud ved at høge eller vaie. Lyset babler ud.

Babler (en) n. f. [af sit verbo.] En som taler utydeligen eller ubetænksomt; en Pludrer eller Pladrer.

Bableri (et) n. f. [af Babler.] Snak eller Tale, som ligner en Bablers; Pludder; Sladder.

Bad (et) n. f. pl. Bade [Angloſ. *Bath* v. *Bæth*; formodentlig isteden for *Bæht*, af Ger bähen, fovere.

1. Et Tvæt for den hele Krop, eller en D deraf, som foretages enten af Lyst, elle Helbredelse, eller og til Sundhedens V ligeholdelse. Det kan være naturligt e kunstigt, koldt eller varmt, vaadt eller tø Lægen har foreskrevet den Syge et Bad. gaae i Bad. At toe sig i Bad.
2. Det samme som Sundhedsbrønd. reise til eet af Badene i Tydskland.
3. [Figurligen.] Allslags haard Medhandling Ord eller Gierning. Naar han næste Ga kommer i Skole, staaer der ham et hee Bad fore.

Badehuus (et) n. f. [af bader og Huus Et Huus, hvor der er Badstue.

Badekar (et) n. f. [af bader og Kar.] Kar at bade sig i.

Badekniv (en) n. f. [af bader og Kniv.] Slags Knive til at skrabe Huden med for aabne Svedehullerne. See Schytte St indv. Reg. III. 486.

Baden (en) n. f. [af bader.] Den Gierning at bade; Toen i Bad.

Bader, v. a. [A. S. *bæthan*, lavare aqvâ calida; af Bad.]

1. Toer i Bad. At bade sig i en Flod. At bade sine Fødder i varmt Vand.
2. Lader sig giennemtrænge af stærk Hede. At bade sig i Solen, ved en Kakkelovn, ꝛc.
3. Giør gandske vaad; overskyller. At bade sig i Graad. At bade sit Ansigt i Taarer. Ved Søens Lyd, hvis steile Bred afvexlende af Bølgen bades. Fors. i Sk. Vid. VII. 179.
4. Bader igiennem, eller giennembader. Giør gandske varm eller vaad; bader til Gavns. Min hele Krop er giennembadet af Vandet, af Solen, ꝛc.
5. Bader ud, eller Udbader. Bruges baade active og neutraliter.
   a) Driver ud ved Bad. At bade det Onde ud.
   b) Lider eller undgielder for noget. Han skal bade ud derfor.

6. At

6. At bade sig i Blod. Siges om Tyranner, som forlyste sig med Blods Udgydelse.
7. At bade sig i Vellyster, ɔ: at føle sig i Vellyster.

Bader (en) n. f. [af sit verbo.] En som holder Badstue, eller giør Profession af at bade Folk.

Baderhakke (en) n. f. [af Bader og Hakke.] Et lidet Huggejern, hvormed Badere kopsætte.

Badested (et) n. f. [af bader og Sted.] Et beqvemt Sted i et naturligt Vand, hvor man kan bade sig.

Badeurt (en) n. f. [af bader og Urt.] En Urt, som bruges eller er tienlig i Bad.

Bads (et) n. f. [af badser.]
1. Et lydende Slag. At give, slaae, Bads paa een.
2. Lyd af et Slag eller Fald. Han faldt og slog sig, saa det gav et Bads.
3. Et godt Bads. Bruges undertiden i daglig Tale adverbialiter, i Steden for: et godt Stykke Vei. Han er endnu et godt Bads borte fra os. (Moth.)

Badser, v. a. & n. [Lat. *batuo*, Svet. *badda*, Anglos. *beatan*, percutere, ferire, som kommer af A. S. *Bat* v. *Batt*, fustis, baculus.]
1. Det samme som Basker.
2. Giver Lyd som efter et Slag eller Fald. Bruges impersonaliter, og gemeenligen med præp. ved eller efter. At slaae een til Jorden, saa det badser ved. Coldings Etym. Lat. v. *Sterno*.

Badsfuld, adj. [af Bads og fuld.] Høres mellemstunder i samme Bemærkelser som Bælgfuld og Smækfuld.

Badsker (en) n. f. pl. Badskerer [af Germ. Bartscherer.]
1. Det samme som Balbeer, hvilket nu omstunder er mere brugeligt.
2. Det samme som Bundlæge.
3. Heraf haves adskillige sammensatte Ord, blant hvilke især kan mærkes:
a) Badskerhaand (en) n. f. Bruges ikkun figurligen i den Talemaade: at ligge under Badskerhaand, ɔ: at være saa forkrøbet eller saaret, at man maa holde ved Sengen og lade sig curere af en Bundlæge.
b) Badskerløn (en) n. f. Den Løn, som gives en Badsker for hans Cuur. See D. L. VI. 11. 2.
c) Badskertang (en) n. f. Det samme som Balbeertang.
d) Badskervindel (en) n. f. Et Baand til at forbinde Saar med; et chirurgisk Bind. See Nucl. Lat. voc. *Lemniscus*.

Badstue (en) n. f. [af Bad og Stue.]
1. En Stue, som giøres meget varm, for at komme dem, som ville bades, til at svede. Her er saa heedt som i en Badstue.
2. Blant de heraf sammensatte Ord kan mærkes:
a) Badstuehede (en) n. f. Stærk Hede som i en Badstue.
b) Badstuemand (en) n. f. En Mand, som holder Badstue.
c) Badstueskrabe (en) n. f. Et Redskab, hvormed man skraber Folk i Badstuer.

Bæ (en) n. f. [Germ. Bett, Svet. Bædd, lectus & suppellex lecti. See Ihre.] En Sengedyne. (Moth.)

Bæ, interj. [Angl. *baa*.] Naturens Røst hos et brægende Faar. Bruges undertiden skiemtviis i den Talemaade: Han er saa modig som en Løve, der siger bæ, ɔ: han er saa frygtsom og fei som et Faar.

Bæer, v. n. [Angl. to *baa*, balare; af interj. bæ.] Bræger som et Faar.

Bægt (en) n. f. [af bager.]
1. Saa meget Brød, som man bager paa een Gang. Halv Bægt. Fuld Bægt. Alle Bægter lykkes ikke.
2. At lægge til Bægt, ɔ: at lægge Dei til Brødbagning. Bruges meest paa Landet.

Bæk (en) n. f. pl. Bække, [heder A. S. *Becc*, og Germ. Bach, hvilket Frisch udleder af Germ. ant. *Bak*, alveus, som endnu er beholdt i det hollandske Sprog, hvor man ved *Back* betegner qvodlibet vas cavum.]
1. Et rindende Vand, mindre end en Aa eller Flod; en liden Strøm. Mangen stor

Flod

Flod er ved Udspringet ikkun at ansee for en Bæk.

2. Det er bedre at stemme Bækken end Aaen. Siges figurligen og ordsprogviis i Steden for: det er lettere at hindre et Onde i Begyndelsen, end naar det har taget Overhaand.

Bækkedrag (et) n. s. [af Bæk og Drag.] Den Vei, som en Bæk drager, eller tager, i sit Løb.

Bækken (et) n. s. See Bekken.

Bæl (et) n. s. [Isl. *Bil* v. *Beel*, Norv. Bøl.] En Tid; en Stund. (Moth.)

Bæld, adj. [Angl. *bald*, calvus, glaber.] See Bældet. (Moth.)

Bælde (et) n. s. obsolet. [af bold.] Overdaadighed; Hoffart; Ophævelse. Theres Stadt, theres Godtz, theres møgle Bældhæ. Mariæ Ps. 33. Bl. See og K. S. Skr. V. 133.

Bælder, v. n. See Bielder.

Bældet, adj. [af bæld.] Skaldet; nøgen. Bruges almindeligst om nyligen udklækkede Fugleunger; dog undertiden ogsaa om Faar, som have liden eller ingen Uld. (Moth.) See og Coldings Etymol. Lat. voc. *Implumis*.

Bældring (en) n. s. [af samme Oprindelse.] Saaledes kaldes den, som har mistet sine Haar. (Moth.)

Bælg (en) n. s. pl. Bælger, [udtales gemeenligen som Bæll, og staaer i nær Forvandtskab med Moesog. *Balg*, pera, A. S. *Bælge*, uter, *Bylig*, follis, *Bælg*, vagina leguminum; Cambr. *Bolgan*, uter, *Bol* v. *Boly*, uterus, stomachus; Lat. *B. Bulga*; etc.]

1. Det tomme Skind af visse Slags tamme og vilde Dyr, eller af Insecter. See Væderbælg, Rævebælg, Lusebælg, ꝛc.

2. Det Huus eller Giemme, hvori visse Slags Værter sidde og groe, indtil de blive modne, saasom: Bønnebælg, Ertebælg, ꝛc.

3. Det samme som Blæsebælg. See Bælgblæser, Bælgpibe, item Orgelbælg, Smedebælg, ꝛc.

4. Bug; Vom. Bruges ikkun i gemeen Tale, og helst spotviis om en Fraadsers eller Dran-kers Bug. Naar han kun faaer Bælg[illegible] fuld, saa er han fornøiet.

5. Den bugede Deel af enhver anden Ti[illegible] I Særdeleshed den runde Forhøielse paa[illegible] Hiulnav, som ellers gemeenligen kal[illegible] Egebænk. See Bælggiord og Bælgri[illegible]

6. Tørre Hug; Prygl. Høres kun i geme[illegible] Tale. Han fik saa mange Bælg, som h[illegible] kunde taale.

7. [I ældre Skrifter.] En Dreng. Did fu[illegible] der Bælg, som baaren er, o: tragter eft[illegible] sin Fødestavn. P. Lolle. (Maaskee det bur[illegible] skrives Bæld, af bæld; glaber.)

8. I Sammensætning bruges det undertid[illegible] som en part. intens. til at forhøie Orden[illegible] Bemærkelser. See Bælgsfuld, Bælgmørk[illegible] Bælghav, ꝛc.

9. Man kan ei faae mere af Ræven en[illegible] Bælgen. Et Ordsprog, som vil sige: [illegible] at man kan ei tage mere fra en Skyld[illegible] end hvad han eier.

Bælgbærier, v. a. obsolet. [af Bælg og b[illegible] rier.] Slaaer eller tærsker hygtigen paa [illegible] med Kiep, Stok, eller andet Redskab; bæ[illegible] tærsker; skampryglér. For thy sighæ [illegible] swa, at thæt thykkær man mæst Sk[illegible] uæræ, at worthæ bælgbaarth. Vald. S[illegible] II. 18.

Bælgblæser (en) n. s. [af Bælg og blæser.] En som med Smedebælgen puster Ilden [illegible] paa en Esse.

Bælgduun (en) n. s. [af Bælg og Duun.] De smaae Haar og Duun, som sees paa Fugleunger, førend de faae Fiære.

Bælger, v. a. [i daglig Tale bæller; af Bælg.]

1. Fylder sig selv eller andre med Drik. I første Fald heder det: at bælge sig, eller, at bælge i sig; men i sidste Tilfælde: at bælge een til.

2. Bælges [pass.] faaer Bælger; gaaer i Bælg. Nu begynder Erterne at bælges.

3. Bælger af. See Afbælger.

4. Bælger paa. (i gemeen Tale.)

a) Bærer paa med tørre Hug; giver mange Bælg. Han bælgede paa ham, saa det havde Skik.

b) Gloer

er og gaber paa; seer stivt paa. At og bælge paa een.

r ud. Bruges undertiden neutra- a det egentlig bemærker at trude eller d, men figurligen (hos vore ældre at bryde vældigen frem, at vælde tten bæller ud som af en Ørk. (Kingo).

der (en) n. f. [af Bælg og Træder.] træder Bælgene paa et Orgelverk.

t (en) n. f. [af Bælg og Frugt.] Havefrugt, som voxer i Bælger.

, adj. [af Bælg og fuld.] t til det Øverste; gandske fuld. eskienket; gandske drukken. At drikke gfuld.

ing (en) n. f. [af den Talemaade: Bælgen.] En Fraadser. (Moth.)

d (en) n. f. [af Bælg og Giord.] e Jernringe, som lægges om den bu- eel af et Hiulnav.

: (en) n. f. [af Bælg og Glut.] Et ungt Barn; en liden Glut. Bruges meen Tale og med et Slags Foragt.

; (en) n. f. [af bælger og Hals.] mme som Skyllehals.

dske (en) n. f. [af Bælg og Hand- n Handske af tykt Læder, som bruges der sætte Tiørnegierder, at de ei skal paa Tornene.

(et) n. f. [af Bælg og Hav.] Et usende og opsvolmet Hav, som stiger paa Strandbredden. (Langebek.)

d (en) n. f. [af Bælg og Hund.] ikkun som et gemeent Skieldsord.

i (et) n. f. [af Bælg og Korn.] Sæd, som voxer i Bælger.

:k, adj. [af Bælg og mørk. Heder Sax. balckenduster, ɔ: stockfinster, chey Idiot. Hamburg.) hvormed det kan have fælles Oprindelse.] Fuld ke; gandske mørk. Det er saa bælg- nde, at man ei kan see en Haand

Bælgmørke (et) n. f. [af Bælg og Mørke.] Et tykt Mørke, hvori man intet kan see. At kiøre om Natten i et Bælgmørke.

Bælgøiet, adj. [af Bælg og Øie.] Som har store udstaaende Øine. (Moth.)

Bælgpibe (en) n. f. [af Bælg og Pibe.] Piben paa en Blæsebælg eller Smedebælg.

Bælgring (en) n. f. [af Bælg og Ring.] Det samme som Bælggiord.

Bælgslag (et) n. f. [af Bælg og Slag.] Det samme som Bugvrid. (Moth.)

Bælgsqvat (en) n. f. [af Bælg og Sqvat.] Saaledes kaldes den sidst udlagte Unge i en Fuglerede.

Bælgsqvatting (en) n. f. [af Bælgsqvat.] Bruges (ligesom det Ord Grønskolling) som et foragteligt Navn til en ung Person, der endnu ei har faaet Skiæg paa Hagen.

Bælgtærsker, v. a. [af Bælg og tærsker.] Det samme som Bælgbærier. (Moth.)

Bælgunge (en) n. f. [af Bælg og Unge.] Saaledes kaldes et Barn i Vrede, naar det ei vil arte sig. (Moth.)

Bælgvænge (et) n. f. [af Bælg og Vænge.] Et lidet indelukt Vænge. (Moth.)

Bælgvante (en) n. f. [af Bælg og Vante.] En Vante, giort af en Bælg eller Hud, hvis lodne Side vender ind ad.

Bæls } (en) n. f. [formodentlig af Bælg.]
Bælsing } Et Navn, hvormed man betegner et Barn, som kan gaae og skiøtte sig selv. (Moth.)

Bælte (et) n. f. [Anglos. & Isl. *Belt*, Lat. *Balteus*.]

1. En breed Rem at spænde om Underlivet. At binde Bælte om sig.
2. At give een Sværd og Bælte. Bemærkede fordum at giøre een til Krigsmand.
3. At have Barn under Bælte. Siges skiemtviis om et frugtsommeligt Fruentimmer.
4. At spænde Bælte. Et Slags fordum brugelig Enekamp i Norge, da den ene kastede sin Bæltekrog i den andens Bæltehage, og derpaa skare hinanden med Knive, indtil een af dem døede eller gav sig tabt.

Bæltemager (en) n. f. [af Bælte og Mager.] En som gior Haandverk af at forfærdige Bælter.

Bælter, v. a. [Isl. *bellta*; af Bælte.]
1. Omgiorder eller opgyrter med Bælte. Bruges helst reciproce med præp. op. At bælte sig op.
2. Bæltet [part. præt.] bruges meget ofte som et Adjectiv om et Qvægshoved, som er tegnet med en hvid Stræg over Livet. En bæltet Ko, Tyr, ꝛc.

Bæltested (et) n. f. [af Bælte og Sted.] Det Sted, hvor Bæltet sidder; Underlivet. Han gik i Vand op til sit Bæltested.

Bændel (et) n. f. [et diminut. af Baand.]
1. Et smalt linnet Baand. Bruges helst i plur. Røde, hvide, Bændler. At kiøbe et Stykke Bændler.
2. I Sammensætning bemærker det undertiden et Baand eller Bind i Almindelighed; saasom Hovedbændel. See Nucl. Lat. voc. *Tænia*.

Bændelorm (en) n. f. [af Bændel og Orm.] En lang, flad, og af mange Leder bestaaende, Orm i et Menneskes Indvolde.

Bænder, v. a. [af binder.]
1. Fastgiør et Tov med Bændsler; i Særdeleshed, fastgiør Ankertovet i Ankerringen. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 434.
2. Bænder ind eller indbænder, v. a. Siges til Skibs om en Blok, som fastgiøres i sin Strop.

Bænder, n. f. plur. [formodentlig af binder.] De Hængsler, hvormed Dækkelrammen i en Bogtrykkerpresse forbindes med Presserammen.

Bændike (et) n. f. obsol. [af Baand.] Et Slags Hovedpynt, som fordum brugdes af Fruentimmer. Skrives og Binnike. See Jertegns Post. 87 S.

Bændsel (et) n. f. [af bænder.] En Line eller et smalt Tov, hvormed Blokke, Duxhoveder, Jomfruer og Kousser indbændes. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 594. og Krigs-Art. §§. 277. 289.

Bængel (en) n. f. [maaskee af Angl. *to bang*, Dan. banker. See Wachter voc. Bengel.]
1. Bemærker egentlig en Knippel eller Prygel, men bruges kun figurligen som et Skieldsord til at betegne en grov og ubehøvlet Person, især et opskudt ungt Menneske af umanerlige Lader.
2. [I Bogtrykkeriet.] Et Haandfang oven i Trykkerpressen, hvormed Skruen omdreies, som gaaer ned paa Panden.

Bængelagtig, adj. [af Bængel og agtig.] Som ligner en Bængel i Grovhed eller ubelevent Væsen.

Bænk (en) n. f. [Anglos. *Benc* v. *Bænce*, Angl. *Bench*, Isl. *Beckur*, Alaman. *Panch*.]
1. Et Sæde, som er adskilt fra en Stol ved sin Længde, og undertiden tillige indrettet til at ligge paa eller i, saasom: Havebænk, Roerbænk, Loibænk, Slagbænk, ꝛc.
2. Et langt Bord, indrettet til visse Haandsysler eller andre Handteringer, saasom: Retterbænk, Vaskerbænk, Høvlebænk, Dreiebænk, Vexelbænk, ꝛc.
3. Den Deel af et Redskab, hvorpaa alle øvrige Dele beroe; Stolen i en Maskine; saasom Egebænk, Rokkebænk, ꝛc.
4. Enhver bænkagtig Forhøielse, dannet enten ved Kunsten eller af Naturen, saasom Græsbænk, Møstbænk, Østersbænk, ꝛc.
5. Det samme som Balk. At lade en Deel af Mosen staae tilbage i Bænke eller Rebler. Oec. Mag. VI. 373. See og ibid. 383 S. og Udt. af Forordn. III. 73.
6. [I ældre Skrifter.] Det samme som Banke. (Moth.) See og Coldings Etym. Lat. voc. *Torus*.
7. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) At kaste Bogen under Bænken, ɔ: at forlade Studeringer.
   b) At sætte een i Bænken, eller at sætte een til Bænks, ɔ: at kue een i Bryden eller Slagsmaal; item, at overvinde een i Disputeren.
   c) At skyde noget paa den lange Bænk, ɔ: at lade en Ting komme i Langdrag.

agtig, adj. [af Bænk og agtig.] Som
er en Bænk. Strandbredden gaaer op
nkagtige Forhøielser.
:bider (en) n. f. Et Insect med mange
t, som opholder sig i fugtigt Træværk i
ere og Haver. Asellus.
:brev (et) n. f. [af Bænk og Brev.]
den Tinge og af privat Myndighed for-
t Document. See Chr. IV. R. L. Tingf.
4 Cap.
dyne (en) n. f. [af Bænk og Dyne.]
samme som Bænkehynde.
:gave (en) n. f. [af Bænk og Gave]
samme som Fæstensgave. (Moth.)
:hynde (et) n. f. [af Bænk og Hynde]
ynde til en Bænk.
:kiøb (et) n. f. [af Bænk og Kiøb.]
den Lavbydelse eller Tinglysning sluttet
. (Moth.)
kiste (en) n. f. [af Bænk og Kiste.]
ukt Bænk, afdeelt i nogle Rum, til at
re eet og andet i.
skriver (en) n. f. [af Bænk og Skri-
] En som skriver Bænkebreve; en Vin-
iver.
t, adj. [af Bænk.] Som er skikket til
e. Høres sielden uden i det gemene
sprog: Nu ere vi bænkede, vare vi
saa vel skienkede, ɔ: Nu have vi sat os
Bordet, og fattes kun noget at fortære.
vidne (et) n. f. [af Bænk og Vidne.]
den for Retten taget og beskrevet Vid-
yrd. See Cold. Etym. lat. voc. *Cæ-*
item D. Mag. V. 24.
et) n. f., defin. Bærret, pl. Bær.
Ber, A.S. *Beria*; Al. *Peri*; Germ.
r. Derimod heder det Moesog. *Basga*,
m. ant. *Bese*, Belg. *Besse*, *Beste*, og
Besing. I Frankrig kalder man visse
ss Bær *Baye*, og i Ditmarsken siger
Beien i Steden for *Beeren*; hvilket alt
negen Liighed med Lat. *Bacca*, *Baccæ*.
Frisch voc. Beer.] En liden Frugt,
har Frøet inden i eller uden paa dens
, uden at være forsynet med noget andet
s.

Bærbruun, adj. [af Bær, bacca, uva, og bruun.] Bruun som Bær. Vil Maven dampe med en unaturlig Taage, til Kløgelse du kan en vammel Suppe kaage af det bærbrune Blad, (nemlig Tobak.) Saml. af D. Vers. 768 S.

Bære (et) n. f. [formodentligen af bærer.] Det Lem paa et Fruentimmer, som nu omstunder gemeenligen kaldes Mellemkiødet. Bæret blev beskadiget i Fødselen. (Moth.)

Bærealter (et) n. f. [af bærer og Alter.] Et lidet Alter, som af den catholske Geistlighed bæres om i Processioner.

Bærebør (en) n. f. [af bærer og Bør.] En Bør med fire Arme, hvorpaa to Personer bære et Læs.

Bærefagle (en) n. f. [af bærer og Fagle] En Stok, hvorpaa en Vandringsmand bærer sit Tøi. (Moth.)

Bæregreen (en) n. f. [af bærer og Green.] En Green, som arter sig til at ville bære Frugt; det modsatte af Vangreen.

Bærehimmel (en) n. f. [af bærer og Himmel.] En Himmel, som paa een eller flere Stænger bæres over en kongelig Person.

Bærejolle (en) n. f. [af bærer og Jolle, funis.] Saaledes kaldes enkelte tykke Tove, som fare kun igiennem een Blok, og bruges til at opsætte Stænger og Ræer &c. under Tiltaklingen af et Skib.

Bærekar (et) n. f. [af bærer og Kar.] Et Kar, som er beqvemt til at bære noget i.

Bærekarm (en) n. f. Det samme som Bærevogn.

Bæreknop (en) n. f. [af bærer og Knop.] En Knop paa et Træ, som er færdig at bære Blomster.

Bærekrands (en) n. f. [af bærer og Krands.] En Krands af Straa eller Klude, som lægges paa Hovedet, og bruges især af Pigerne til at sætte deres Malkespande derpaa.

Bærekurv (en) n. f. [af bærer og Kurv.] En Kurv at bære noget i. I Særdeleshed en rund Kurv med en flad Side, hvori noget bæres paa Ryggen.

Bærelig, adj. [af bærer og lig.] Som lader sig bære; som kan bæres. Bruges kun sielden.

Bærelob (en) n. f. [af bærer og Lob.] En Kurv af Halm eller Vidier, med to Hanke, hvori bæres Korn til Sæd eller i Støb. (Moth.)

Bærelon (en) n. f. [af bærer og Lon.] Den Løn, som gives een for at bære noget.

Bærelse} (en) n. f. [af bærer.] Den Giernning
Bæren } at bære. Det første bruges ikkun i Sammensætning.

Bærende (et) n. f. [af samme verbo.] Fosterleiet hos en Ko. Man kan mærke paa Bærendet, at Koen er nær ved at kælve. (Moth.)

Bærer, v. a. imperf. Bar, sup. Baaret, [heder Angl. *to bear*, A. S. *bæran*, Isl. *bera*, Moesog. *bairan*, Lat. *fero*.]

1. Har en Byrde paa sig; holder noget som er tungt. Bruges og figurligen om alt hvad som er tungt og besværligt. At bære Vand, Steen, Brænde, ꝛc. At bære en Byrde paa Ryggen, i Hænderne, paa Armene, ꝛc. En Krone er tung at bære.
2. Har noget hos sig, eller holder noget, uden Hensigt til dets Tyngde. Han bærer altid en Bog i Lommen, en Stok i Haanden, en Rose i Munden, ꝛc.
3. Har noget paa sig, enten til Skiul, Prydelse, Værge ꝛc., eller og til Forskielsmærke paa Stand, Profession, Kiøn, Alder, ꝛc. At bære Klæder, Fiær, Kaarde, ꝛc. At bære Scepter, Ridderbaand, Portepee, Langkiole, ꝛc.
4. [I Lovene.] Bærer noget til Straf, eller for at bevise sin Uskyldighed. At bære den Spanske Kappe, At bære Skupsiern, Trugsiern, ꝛc.
5. Bringer een ved Bæren høitideligen til Daaben eller Graven. At bære Børn. At bære Liig.
6. Hindrer fra at falde ned eller synke; holder oppe. Denne Pille bærer den hele Bygning. Isen bærer baade Heste og Vogne.
7. Holder i en vis Stilling. At bære Kroppen lige. At bære sit Legem med Majestet.
8. Er drægtig. Skibet bærer saa og saa mange Læster.
9. Gaaer frugtsommelig med. Bruges om alslags Hunkiøn. En Koe bærer sit Foster i 9 Maaneder.
10. Frembringer; frembærer. I Særdeleshed: bærer Frugt; da det bruges absolute. Jorden bærer Korn, Græs, Urter, ꝛc. Træerne bære Blomster, Blade, ꝛc. Dette Træ har endnu aldrig baaret.
11. Bringer et Foster til Verden; føder. Bruges nu omstunder meest om Mennesker, og det ikkun i particip. præt. See Baaren.
12. Tilbringer; tilbærer. Mon nogen har baaret ham noget at æde? Joh. IV. 33. De bare ham Edike. Luc. XXIII. 36. At bære Tidende.
13. Har noget udmærkende ved sig, enten væsentligt eller tilfældigt. Mennesket bærer Guds Billede. Dette Skrift bærer Mærke af Flid og Lærdom. At bære Navn af Christen.
14. Har i Sindet eller Hiertet. At bære Tvivl om en Ting. At bære Had til, Godhed for, Fortrydelse over, een.
15. Lider; taaler; udstaaer. At bære sin Sorg, sin Alder, vel. Han kan ikke bære gode Dage.
16. Undgielder. Bruges meest i Bibelen. En Søn skal ikke bære Faderens Misgierning. Ezech. XVIII. 20.
17. [I de ældre Love.]
    a) Det samme som Oppebærer. Oc de, som icke ville udrede, bære ingen Fract aff Godsit. Frid. II. Søret. 61 Cap. See og D. L. IV. 3. 21.
    b) Lægger eller skyder sin Anpart til. Bruges især om Ettefals Betalning; med præp. i, med eller til, item i med og til med. See Er. S. L. V. 21.
18. Bærer af. See Afbærer.
19. Bærer bort, eller Bortbærer. Flytter andensteds hen, eller bringer af Veien, ved at bære. I Særdeleshed: bærer til Jorden. Dersom du haver baaret ham bort, da sig mig, hvor du haver lagt ham. Joh. XX. 15.

20. Bærer

20. Bærer efter.
a) Bærer bag efter. Drengen bærer Værktøiet efter sin Mester.
b) At bære een noget efter. En fordum brugelig Talemaade, i Steden for: at giemme en formeent Fornærmelse i Tankerne, indtil Leilighed gives at hævne sig paa Fornærmeren. See Ved. Kr. 273 S.
21. Bærer for.
a) Gaaer foran og bærer. At bære Blus for Brudeparret.
b) Bæres for. Bruges ikke sielden i Steden for: Bæres fore. See Ved. Kr. 302 S.
22. Bærer fore, eller forebærer.
a) Giver til Undskyldning; forevender. Han har altid noget at bære fore, naar han forseer sig.
b) Bæres fore. Kommer fore; skydes i Tankerne; aner. Bruges helst impersonaliter. Det bares mig fore i Søvne. Det bæres mig fore, at noget Ondt vil hændes mig.
23. Bærer frem, eller Frembærer.
a) Bærer noget hen for at fremvises eller frembydes. I Særdeleshed: sætter frem paa Bordet for Giæsterne. De bare dem (Penningen) frem. Luc. VI. 45. Bærer ikke mere frem forfængeligt Madoffer. Esai. I. 12. Bød han dem at øse op og bære frem. 2 Macc. I. 20.
b) Det samme som Bærer. No. 10. Jorden bærer allehaande Værter frem.
c) Fremfører med Ord. At frembære en Bøn, Taksigelse, ꝛc.
d) At bære Ordet frem. At staae for Ordet; at være Talsmand i en Sag. See Ved. Kr. 399 S.
24. Bærer hen, eller Henbærer. Bringer andensteds hen ved at bære; flytter noget ved at bære det. Hvor skal dette bæres hen?
25. Bærer hid, eller Hidbærer. Bærer noget hen til det Sted, hvor den er, som forlanger det. Som sige til deres Herre: bær hid, at vi kan drikke. Amos. IV. 1.
26. Bærer hiem, eller Hiembærer.
a) Bærer hen til sit Hiem. Han blev baaret syg hiem.
b) Erholder; vinder. At bære Seier hiem. At bære Prisen hiem.
c) Bærer hiem igien. Bærer noget tilbage til det Sted, hvor det er kommet fra; bringer noget hiem igien ved at bære det. Han vilde ikke modtage den tilsendte Gave, men bad Budet bære den hiem igien.
27. Bærer hos sig.
a) Har noget i sine Lommer eller andensteds puttet hos sig. Han bærer altid sin Tegnebog hos sig.
b) Holder hemmeligt; dølger. Han veed godt at bære en Ting hos sig.
c) Har noget i sin Natur og Væsen. Gilderne bare hos sig Materien til deres Undergang. K. Ancher om D. Gilder. 91 S.
28. Bærer i.
a) Det samme som Bærer ind i. Han bar ham i et Huus, indtil Solen gik ned. Tob. II. 3.
b) At bære Lod i eller inden. Bruges ofte i vore gamle Love i Steden for: at optage som Arving en Lod i en falden Arv. Bære swa manghæ lote innan, tha skiftæ skal, sum eghandæ æræ, ꝛc. Sk. L. III. 21. See og Vald. S. L. I. 20. og Er. S. L. I. 48.
29. Bærer igien. Bringer bærende tilbage. Han bar de 30 Sølvpenninge igien. Matth. XXVII. 3.
30. Bærer ind, eller Indbærer.
a) Bringer noget ind ved at bære det. I Særdeleshed: Bærer ind paa Bordet til Giæsterne. At bære den afhøstede Frugt ind. At bære Maden ind.
b) [I ældre Skrifter.] Tager ind; oppebærer. Da skal huer sin Landskyld nyde, som ind skal bæris at Høsten. Chr. IV. N. L. Arveb. 4 Cap.
c) Bærer ind i. Bruges, naar man nøie vil bestemme Stedet, hvor en Ting

Baaren, adj. particip. [af bærer.]

1. Som ved Fødsel er bragt til Verden; født. Bruges deels i Sammensætning, (saasom: adelbaaren, høibaaren, trælbaaren, ꝛc.) deels uden Sammensætning, da det gemeenligen staaer i Selskab med adj. født, og heder født og baaren. I denne By er jeg født og baaren. At være født og baaren af ærlige Forældre.
2. [I ældre Skrifter.] Beslægtet; forvandt. For vige de Søerne end Baarne. Ved. Kr. 384 S.

Baas (en) n. c. [af A.S. *Bosig*, præsepe.]

1. En Afdeling i et Fæhuus, hvor eet eller tvende Høveder bindes ind til Vinterfoder.
2. Undertiden betegner det et Par Qvægshøveder til en Baas. Denne Forpagter betaler aarligen 10 Rdlr. af Baasen.

Baaser, v. n. [Isl. *bæsa*, af Baas.] Sætter i Baas; binder ind til Vinterfoder. Forpagteren har alt baaset sit Qvæg.

Babler, v. n. [af interj. ba, eller af Isl. *Bab*, sermo inconditus, hvoraf *Babiliur*, nugæ, gerræ, og *babiliast*, nugari.]

1. Taler tykt og uforstaaeligen som et Barn; pludrer. Jeg forstaaer ikke, hvad det er, han babler. At bable som et Pattebarn.
2. Lader Munden løbe uden Eftertanke; pladrer; sladrer. Han babler ideligen i alle Selskaber.
3. Hvæger; vaier. Bruges i daglig Tale om et tændt Lys, som vifter for Vinden. Lyset staaer og babler.
4. Babler ud, eller Udbabler, v. act. & n.
   a) Siger ubetænksomt ud alt hvad der falder ind; udpladrer.
   b) Gaaer ud ved at hvæge eller vaie. Lyset babler ud.

Babler (en) n. c. [af sit verbo.] En som taler utydeligen eller ubetænksomt; en Pludrer eller Pladrer.

Bableri (et) n. c. [af Babler.] Snak eller Tale, som ligner en Babler; Pludder; Sladder.

Bad (et) n. c. pl. Bade [Anglos. *Bath* v. *Bæth*; formodentlig istedenfor [...] bâhen, fovere.

1. Et Tvæt for den hele Krop, eller [...] deraf, som foretages enten af Lyst, [...] Helbredelse, eller og til Sundheden[s] ligeholdelse. Det kan være naturli[gt] kunstigt, koldt eller varmt, vaadt ell[er] Lægen har foreskrevet den Syge et B[ad] gaae i Bad. At toe sig i Bad.
2. Det samme som Sundhedsbron[d] reise til eet af Badene i Tydskland, [...]
3. [Figurligen.] Alslags haard Medha[ndling] Ord eller Gierning. Naar han næst[e] kommer i Skole, staaer der ham e[t] Bad fore.

Badehuus (et) n. c. [af bader og H[uus]] Et Huus, hvor der er Badstue.

Badekar (et) n. c. [af bader og Kar] Kar at bade sig i.

Badekniv (en) n. c. [af bader og Kni[v]] Slags Knive til at skrabe Huden mel[...] aabne Svedehullerne. See Schytte [...] indv. Reg. III. 486.

Baden (en) n. c. [af bader.] Den Gier[ning at] bade; Toen i Bad.

Bader, v. a. [A. S. *bæthan*, lavar[e] calida; af Bad.]

1. Toer i Bad. At bade sig i en [...] bade sine Fødder i varmt Vand.
2. Lader sig giennemtrænge af stærk [...] bade sig i Solen, ved en Kakkel[ovn] [...]
3. Giør gandske vaad; overskyller. [...] sig i Graad. At bade sit An[sigt] [...] Ved Søens Lyd, hvis steile Br[...] af Bølgen bades. Forf. i S[...] 179.
4. Bader igiennem, eller [...] Giør gandske varm eller va[...] Gavns. Min hele Krop er [...] af Vandet, af Solen, ꝛc.
5. Bader ud, eller Udbader, [...] active og neutraliter.
   a) Driver ud ved Bad. [...] de ud.
   b) Lider eller undgielder [...] skal bade ud derfor.

Bæltemager (en) n. f. [af Bælte og Mager.] En som giør Haandverk af at forfærdige Bælter.

Bælter, v. a. [Isl. *bellta*; af Bælte.]
1. Omgiorder eller opgyrter med Bælte. Bruges helst reciproce med præp. op. At bælte sig op.
2. Bæltet [part. præt.] bruges meget ofte som et Adjectiv om et Qvægshoved, som er tegnet med en hvid Stræg over Livet. En bæltet Ko, Tyr, &c.

Bæltested (et) n. f. [af Bælte og Sted.] Det Sted, hvor Bæltet sidder; Underlivet. Han gik i Vand op til sit Bæltested.

Bændel (et) n. f. [et diminut. af Baand.]
1. Et smalt linnet Baand. Bruges helst i plur. Røde, hvide, Bændler. At kiøbe et Stykke Bændler.
2. I Sammensætning bemærker det undertiden et Baand eller Bind i Almindelighed; saasom Hovedbændel. See Nucl. Lat. voc. *Tænia*.

Bændelorm (en) n. f. [af Bændel og Orm.] En lang, flad, og af mange Leder bestaaende, Orm i et Menneskes Indvolde.

Bænder, v. a. [af binder.]
1. Fastgiør et Tov med Bændsler; i Særdeleshed, fastgiør Ankertovet i Ankerringen. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 434.
2. Bænder ind eller indbænder, v. a. Siges til Skibs om en Blok, som fastgiøres i sin Strop.

Bænder, n. f. plur. [formodentlig af binder.] De Hængsler, hvormed Dækkelrammen i en Bogtrykkerpresse forbindes med Presserammen.

Bændike (et) n. f. obsol. [af Baand.] Et Slags Hovedpynt, som fordum brugdes af Fruentimmer. Skrives og Binnike. See Jertegns Post. 87 S.

Bændsel (et) n. f. [af bænder.] En Line eller et smalt Tov, hvormed Blokke, Duxhoveder, Jomfruer og Kousker indbændes. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 594. og Krigs-Art. §§. 277. 289.

Bængel (en) n. f. [maaskee af Angl. *to b*… Dan. banker. See Wachter voc. Be…
1. Bemærker egentlig en Knippel eller P… men bruges kun figurligen som et Skield… til at betegne en grov og ubehøvlet P… særdeles et opskudt ungt Menneske af um… lige Lader.
2. [I Bogtrykkeriet.] Et Haandfang … Trykkerpressen, hvormed Skruen omd… som gaaer ned paa Panden.

Bængelagtig, adj. [af Bængel og a… Som ligner en Bængel i Grovhed elle… levent Væsen.

Bænk (en) n. f. [Anglos. *Benc* v. *B*… Angl. *Bench*, Isl. *Beckur*, Alaman. *P*…
1. Et Sæde, som er adskilt fra en St… sin Længde, og undertiden tillige in… til at ligge paa eller i, saasom: Havel… Roerbænk, Loibænk, Slagbænk, …
2. Et langt Bord, indrettet til visse … sysler eller andre Handteringer, sa… Retterbænk, Vaskerbænk, Høvle… Dreiebænk, Vexelbænk, &c.
3. Den Deel af et Redskab, hvorpaa a… øvrige Dele beroe; Stolen i en M… saasom Egebænk, Rokkebænk, &c.
4. Enhver bænkagtig Forhøielse, dannet … ved Kunsten eller af Naturen, saasom … bænk, Mistbænk, Østersbænk, &c.
5. Det samme som Balk. At lade en … af Mosen staae tilbage i Bænke eller … ler. Oec. Mag. VI. 373. See og … 383 S. og Udt. af Forordn. III. 73.
6. [I ældre Skrifter.] Det samme som B… (Moth.) See og Coldings Etym. Lat… *Torus*.
7. Figurligen og ordsprogviis siger man:
a) At kaste Bogen under Bænke… at forlade Studeringer.
b) At sætte een i Bænken, eller at … een til Bænks, ɔ: at kue een i B… eller Slagsmaal; item, at overvin… i Disputeren.
c) At skyde noget paa den lange B… ɔ: at lade en Ting komme i Langdrag…

Bænkagtig, adj. [af Bænk og agtig.] Som ligner en Bænk. Strandbredden gaaer op i bænkagtige Forhøielser.

Bænkebider (en) n. s. Et Insect med mange Been, som opholder sig i fugtigt Træverk i Kieldere og Haver. Asellus.

Bænkebrev (et) n. s. [af Bænk og Brev.] Et uden Tinge og af privat Myndighed forfattet Document. See Chr. IV. R. L. Tingf. B. 4 Cap.

Bænkedyne (en) n. s. [af Bænk og Dyne.] Det samme som Bænkehynde.

Bænkegave (en) n. s. [af Bænk og Gave] Det samme som Fæstensgave. (Moth.)

Bænkehynde (et) n. s. [af Bænk og Hynde] Et Hynde til en Bænk.

Bænkekiob (et) n. s. [af Bænk og Kiob.] Et uden Lavbydelse eller Tinglysning sluttet Kiob. (Moth.)

Bænkekiste (en) n. s. [af Bænk og Kiste.] En lukt Bænk, afdeelt i nogle Rum, til at forvare eet og andet i.

Bænkeskriver (en) n. s. [af Bænk og Skriver.] En som skriver Bænkebreve; en Vinkelskriver.

Bænket, adj. [af Bænk.] Som er skikket til Sæde. Høres sielden uden i det gemene Ordsprog: Nu ere vi bænkede, vare vi kun saa vel skienkede, ɔ: Nu have vi sat os ved Bordet, og fattes kun noget at fortære.

Bænkevidne (et) n. s. [af Bænk og Vidne.] Et uden for Retten taget og beskrevet Vidnesbyrd. See Cold. Etym. lat. voc. *Cæcus.* item D. Mag. V. 24.

Bær (et) n. s., defin. Bærret, pl. Bær. [Isl. *Ber*, A.S. *Berig*, Al. *Peri*, Germ. Beer. Derimod heder det Moesog. *Basga*, Germ. ant. *Bese*, Belg. *Besse*, *Beste*, og Sax. *Besing*. I Frankrig kalder man visse Slags Bær *Baye*, og i Ditmarsken siger man *Beien* i Steden for *Beeren*; hvilket alt har megen Lighed med Lat. *Bacca*, *Baccæ*. See Frisch voc. Beer.] En liden Frugt, som har Frøet inden i eller uden paa dens Kiod, uden at være forsynet med noget andet Huus.

Bærbruun, adj. [af Bær, bacca, uva, og bruun.] Bruun som Bær. Vil Maven dampe med en unaturlig Taage, til Klogelse du kan en vammel Suppe kaage af det bærbrune Blad, (nemlig Tobak.) Saml. af D. Vers. 768 S.

Bære (et) n. s. [formodentligen af bærer.] Det Lem paa et Fruentimmer, som nu omstunder gemeenligen kaldes Mellemkiødet. Bæret blev beskadiget i Fødselen. (Moth.)

Bærealter (et) n. s. [af bærer og Alter.] Et lidet Alter, som af den catholske Geistlighed bæres om i Processioner.

Bærebor (en) n. s. [af bærer og Bor.] En Bor med fire Arme, hvorpaa to Personer bære et Læs.

Bærefagle (en) n. s. [af bærer og Fagle] En Stok, hvorpaa en Vandringsmand bærer sit Tøi. (Moth.)

Bæregreen (en) n. s. [af bærer og Green.] En Green, som arter sig til at ville bære Frugt; det modsatte af Vangreen.

Bærehimmel (en) n. s. [af bærer og Himmel.] En Himmel, som paa een eller flere Stænger bæres over en kongelig Person.

Bærejolle (en) n. s. [af bærer og Jolle, funis.] Saaledes kaldes enkelte tykke Tove, som fare kun igiennem een Blok, og bruges til at opsætte Stænger og Ræer &c. under Tiltaklingen af et Skib.

Bærekar (et) n. s. [af bærer og Kar.] Et Kar, som er beqvemt til at bære noget i.

Bærekarm (en) n. s. Det samme som Bærevogn.

Bæreknop (en) n. s. [af bærer og Knop.] En Knop paa et Træ, som er færdig at bære Blomster.

Bærekrands (en) n. s. [af bærer og Krands.] En Krands af Straa eller Klude, som lægges paa Hovedet, og bruges især af Pigerne til at sætte deres Malkespande derpaa.

Bærekurv (en) n. s. [af bærer og Kurv.] En Kurv at bære noget i. I Særdeleshed en rund Kurv med en flad Side, hvori noget bæres paa Ryggen.

Bærelig, adj. [af bærer og lig.] Som lader sig bære; som kan bæres. Bruges kun sielden.

Bærelob (en) n. f. [af bærer og Lob.] En Kurv af Halm eller Vidier, med to Hanke, hvori bæres Korn til Sæd eller i Støb. (Moth.)

Bærelon (en) n. f. [af bærer og Lon.] Den Løn, som gives een for at bære noget.

Bærelse} (en) n. f. [af bærer.] Den Gierning
Bæren } at bære. Det første bruges ikkun i Sammensætning.

Bærende (et) n. f. [af samme verbo.] Fosterleiet hos en Ko. Man kan mærke paa Bærendet, at Koen er nær ved at kalve. (Moth.)

Bærer, v. a. imperf. Bar, sup. Baaret, [heder Angl. *to bear*, A. S. *bæran*, Isl. *bera*, Moesog. *bairan*, Lat. *fero*.]

1. Har en Byrde paa sig; holder noget som er tungt. Bruges og figurligen om alt hvad som er tungt og besværligt. At bære Vand, Steen, Brænde, &c. At bære en Byrde paa Ryggen, i Hænderne, paa Armene, &c. En Krone er tung at bære.

2. Har noget hos sig, eller holder noget, uden Hensigt til dets Tyngde. Han bærer altid en Bog i Lommen, en Stok i Haanden, en Rose i Munden, &c.

3. Har noget paa sig, enten til Skiul, Prydelse, Værge &c., eller og til Forskielsmærke paa Stand, Profession, Kiøn, Alder, &c. At bære Klæder, Fiær, Kaarde, &c. At bære Scepter, Ridderbaand, Portepee, Langkiole, &c.

4. [I Lovene.] Bærer noget til Straf, eller for at bevise sin Uskyldighed. At bære den Spanske Kappe, At bære Skudsjern, Trugsjern, &c.

5. Bringer een ved Bæren høitideligen til Daaben eller Graven. At bære Børn. At bære Liig.

6. Hindrer fra at falde ned eller synke; holder oppe. Denne Pille bærer den hele Bygning. Isen bærer baade Heste og Vogne.

7. Holder i en vis Stilling. At bære Kroppen lige. At bære sit Legem med Majestet.

8. Er drægtig. Skibet bærer saa og saa mange Læster.

9. Gaaer frugtsommelig med. Bruges om alslags Hunkiøn. En Koe bærer sit Foster i 9 Maaneder.

10. Frembringer; frembærer. I Særdeleshed: bærer Frugt; da det bruges absolute. Jorden bærer Korn, Græs, Urter, &c. Træerne bære Blomster, Blade, &c. Dette Træ har endnu aldrig baaret.

11. Bringer et Foster til Verden; føder. Bruges nu omstunder meest om Mennesker, og det ikkun i particip. præt. See Baaren.

12. Tilbringer; tilbærer. Mon nogen har baaret ham noget at æde? Joh. IV. 33. De bare ham Edike. Luc. XXIII. 36. At bære Tidende.

13. Har noget udmærkende ved sig, enten væsentligt eller tilfældigt. Mennesket bærer Guds Billede. Dette Skrift bærer Mærke af Flid og Lærdom. At bære Navn af Christen.

14. Har i Sindet eller Hiertet. At bære Tvivl om en Ting. At bære Had til, Godhed for, Fortrydelse over, een.

15. Lider; taaler; udstaaer. At bære sin Sorg, sin Alder, vel. Han kan ikke bære gode Dage.

16. Undgielder. Bruges meest i Bibelen. En Søn skal ikke bære Faderens Misgierning. Ezech. XVIII. 20.

17. [I de ældre Love.]

a) Det samme som Oppebærer. Oc de, som icke ville udrede, bære ingen Fract aff Godsit. Frid. II. Søret. 61 Cap. See og D. L. IV. 3. 21.

b) Lægger eller skyder sin Anpart til. Bruges især om Ættefals Betalning; med præp. i, med eller til, item i med og til med. See Er. S. L. V. 21.

18. Bærer af. See Afbærer.

19. Bærer bort, eller Bortbærer. Flytter andensteds hen, eller bringer af Veien, ved at bære. I Særdeleshed: bærer til Jorden. Dersom du haver baaret ham bort, da sig mig, hvor du haver lagt ham. Joh. XX. 15.

20. Bærer

20. Bærer efter.
a) Bærer bag efter. Drengen bærer Verktøiet efter sin Mester.
b) At bære een noget efter. En fordum brugelig Talemaade, i Steden for: at giemme en formeent Fornærmelse i Tankerne, indtil Leilighed gives at hævne sig paa Fornærmeren. See Ved. Kr. 273 S.

21. Bærer for.
a) Gaaer foran og bærer. At bære Blus for Brudeparret.
b) Bæres for. Bruges ikke sielden i Steden for: Bæres fore. See Ved. Kr. 302 S.

22. Bærer fore, eller forebærer.
a) Giver til Undskyldning; forevender. Han har altid noget at bære fore, naar han forseer sig.
b) Bæres fore. Kommer fore; skydes i Tankerne; aner. Bruges helst impersonaliter. Det bæres mig fore i Søvne. Det bæres mig fore, at noget Ondt vil hændes mig.

23. Bærer frem, eller Frembærer.
a) Bærer noget hen for at fremvises eller frembydes. I Særdeleshed: sætter frem paa Bordet for Giæsterne. De bare dem (Penningen) frem. Luc. VI. 45. Bærer ikke mere frem forfængeligt Madoffer. Esai. I. 12. Bød han dem at øse op og bære frem. 2 Macc. I. 20.
b) Det samme som Bærer. No. 10. Jorden bærer allehaande Væxter frem.
c) Fremfører med Ord. At frembære en Bøn, Taksigelse, ꝛc.
d) At bære Ordet frem. At staae for Ordet; at være Talsmand i en Sag. See Ved. Kr. 399 S.

24. Bærer hen, eller Henbærer. Bringer andensteds hen ved at bære; flytter noget ved at bære det. Hvor skal dette bæres hen?

25. Bærer hid, eller Hidbærer. Bærer noget hen til det Sted, hvor den er, som forlanger det. Som sige til deres Herre: bær hid, at vi kan drikke. Amos. IV. 1.

26. Bærer hiem, eller Hiembærer.
a) Bærer hen til sit Hiem. Han blev baaret syg hiem.
b) Erholder; vinder. At bære Seier hiem. At bære Prisen hiem.
c) Bærer hiem igien. Bærer noget tilbage til det Sted, hvor det er kommet fra; bringer noget hiem igien ved at bære det. Han vilde ikke modtage den tilsendte Gave, men bad Budet bære den hiem igien.

27. Bærer hos sig.
a) Har noget i sine Lommer eller andensteds puttet hos sig. Han bærer altid sin Tegnebog hos sig.
b) Holder hemmeligt; dølger. Han veed godt at bære en Ting hos sig.
c) Har noget i sin Natur og Væsen. Gilderne bare hos sig Materien til deres Undergang. K. Ancher om D. Gilder. 91 S.

28. Bærer i.
a) Det samme som Bærer ind i. Han bar ham i et Huus, indtil Solen gik ned. Tob. II. 3.
b) At bære Lod i eller inden. Bruges ofte i vore gamle Love i Steden for: at optage som Arving en Lod i en falden Arv. Bæræ swa manghæ lote innan, tha skiftæ skal, sum eghandæ æræ, ꝛc. Sk. L. III. 21. See og Vald. S. L. I. 20. og Er. S. L. I. 48.

29. Bærer igien. Bringer bærende tilbage. Han bar de 30 Sølvpenninge igien. Matth. XXVII. 3.

30. Bærer ind, eller Indbærer.
a) Bringer noget ind ved at bære det. I Særdeleshed: Bærer ind paa Bordet til Giæsterne. At bære den afhøstede Frugt ind. At bære Maden ind.
b) [I ældre Skrifter.] Tager ind; oppebærer. Da skal huer sin Landskyld nyde, som ind skal bæris at Høsten. Chr. IV. N. L. Arveb. 4 Cap.
c) Bærer ind i. Bruges, naar man nøie vil bestemme Stedet, hvor en Ting skal

skal indbæres. Bær disse Papirer ind i mit Kammer.

31. Bærer i Veien. Bruges undertiden figurligen, i Steden for Bærer fore.

32. Bærer ned, eller Nedbærer. Bringer noget ned ved at bære det. At bære Brænde ned af Loftet, Øl ned i Kielderen, ꝛc.

33. Bærer om, eller Ombærer.

a) Bringer om ved at bære. Bruges og figurligen. Postbudet bærer Brevene om. Tieneren bærer Maden om ved Bordet. Med Priis ombæres min (Sang) i alle Verdens Egne. Forſ. i Sk. Vid. VIII. 254.

b) Ombærer (af Germ. entbehren) bruges i ældre Skrifter, saa og undertiden i gemeen Tale, i Steden for undværer. See D. Mag. II. 116. item Syvs Kiempevis. 454 S.

34. Bærer omkring, eller Omkringbærer. Fører noget omkring ved at bære det. De bare Israels Guds Ark omkring. 1 Sam. V. 8.

35. Bærer op, eller Opbærer.

a) Bringer noget ved Bæren fra et lavere til høiere Sted. At bære noget op paa Loftet, op af Kielderen, ꝛc.

b) Holder i Veiret; hindrer fra at falde eller synke. Med præp. bag efter. At bære Skabet op. Et Træ bærer op i Vandet.

c) Det samme som Oppebærer. See D. L. II. 12. 1.

36. Bærer over, eller Overbærer.

a) Fører eller bringer over ved at bære. Og bærer dem (Stenene) over med eder. Josv. IV. 3.

b) Holder til Gode; seer igiennem Fingre med. Bruges med og uden præp. med. At bære over med een. At overbære eens Feil.

c) Han kan ikke bære det over sit Sind, eller over sit Hierte, ɔ: Han kan ikke bringe det over sit Sind eller Hierte; han kan ikke overtale sig til.

37. Bærer paa.

a) Bærer noget hen for at sætte eller lægge det paa et vist Sted. At bæ paa Bordet. At bære Korn p

b) Har en Byrde paa sig. Fi gen) har at trækkes med; Hvad er det han bærer paa? et sygt Legeme, et tungt Kors paa.

c) Meddeler rundeligen. Brug gode og onde Tilfælde, især deler en Hob Skieldsord eller Han veed aldrig det Gode, ha paa een. At bære paa een Mund, med et Par Næver, ꝛ

d) At bære Dølg paa. See S

e) At bære Ild paa, ɔ: at sæt

38. Bærer paa sig. Det samme s hos sig i første Bemærkelse. Se I. 216.

39. Bærer Prisen. Overgaaer an for den bedste eller ypperste. Har Grund i Angl. *to bear a price*, deels med deels uden præp. for for. Blant alle Poeter bærer tvivlelig Prisen. I sidste Ridt han Prisen frem for alle de and

40. Bærer sammen, eller Sam Fører dyngeviis sammen; bærer i bære en Hob Brænde sammen ti

41. Bærer sig.

a) Bringer sig, ved at bære, i stand. Med et efterfølgend At bære sig træt paa noget.

b) Holder sig i en vis Stilling: paa en vis Maade i Gangen og undertiden om Ting. Den dette Skib, bærer sig meget

c) Teer sig; bærer sig ad. Han g sig ynkeligen.

d) [I ældre Skrifter.] Hænder ken bar sig. Ved. Kr. 391 S

42. Bærer sig ad. Forholder s sig. Hvordan bærer man sig giøre dette? At bære sig ad Menneske.

43. Bærer sig selv. Holder sig op Kræfter; bærer sin egen Tyngde

Ting; at bære sig bagvendt og forkeert ad i noget.

6. Bag fra.
a) Fra en agter ud liggende Kant eller Side. Item fra Bagen eller det Bageste paa en Ting. Der Joab saae, at Krigen var stillet imod ham før og bag fra. 2 Sam. X. 9. I en Hebraisk Bog skal man begynde at læse bag fra.
b) Bagvendt; forkeert. At ville practisere, førend man har Theorie, det er at begynde bag fra.
c) At gaae bag fra et Arbeid, ɔ: at gaae med Skamme derfra.

7. Bag i. I den bageste Kant eller Ende; det Modsatte af for i eller foran i. Den ene sad foran i Vognen, den anden bag i.

8. Bag ind. Ind fra den bageste Kant; ind bag fra. Den Tyv, som stial her i Gaarden, var kommen bag ind. Han blev skudt saa, at Skudet gik bag ind.

9. Bag ned. Ned ad Bagen; langs ned ad Ryggen. It. Ned fra den bageste Deel af en Ting. Hans Haar hænger bag ned. At stige bag ned af et Skib, en Vogn.

10. Bag om.
a) Omkring det Bageste af en Ting. Veien igiennem Byen er for lang; lad os kiøre bag om.
b) Om til den bageste Side; tilbage. At see sig, at vende sig, bag om.

11. Bag omkring. See Bag om.

12. Bag op.
a) Op ad den bageste Deel af en Ting. Han steeg bag op paa Skibet, Vognen, ꝛc.
b) Bruges det som oftest i den Talemaade: at slaae bag op, hvilket egentligen siges om en Hest, som kaster Bagfødderne op af Kaadhed, men figurligen om en uregierlig eller gienstridig Person. Nu, da han har faaet det altfor godt, begynder han at slaae bag op.

13. Bag over. Over til den bageste Side; det Modsatte af for over. Vognen hænger bag over. Han faldt bag over, og brød sin Hals.

14. Bag paa.
a) Paa den bageste Kant eller Side; Bagen eller det Bageste. At kiør Tiener bag paa Vognen. At a Fienden bag paa.
b) At komme bag paa een. Siges ligen, naar man besøger en Ver Fiende, førend han er beredt til a tage Besøget.

15. Bag til.
a) Hen til den bageste Kant eller Sid Bagen til. Han listede sig bag til.
b) Paa Bagsiden. Hovedet paa T var rundt bag til. 1 K. X. 19. see mig bag til. 2 Mos. XXXIII.

16. Bag ud.
a) Ud fra den bageste Side eller Ende Modsatte af bag ind. Og Spyd bag ud af ham. 2 Sam. II. 23.
b) At slaae bag ud. Siges om er som sparker ud med Bagbenene af skab.

17. Bag ved. Ved den fravendte Sid Ende; henved Bagen eller det B Han gik ikke ind i Forsamlingen, men sig bag ved.

Bagæder, v. a. [af Bag og æder.] samme som Bagtaler. (Moth.)

Bagarv (en) n. f. [af bag og Arv.] som gaaer op ad, eller i opstigende (Moth.)

Bagavedt, adv. [af bag og avedt.] (
1. Det samme som Bagvendt. At b bagavedt ad.
2. Det samme som Akavet. At komm avedt paa een.

Bagaxel (en) n. f. [af bag og Axel.] bageste Axel paa en Vogn. Det bru om den Axel, hvorpaa en Raperts Hiul løbe rundt.

Bagbeen (et) n. f. [af bag og Been.]
1. Et af de bageste Been paa et firføddet Hesten reiser sig paa Bagbenene.
2. At sætte sig paa Bagbenene. daglig Tale figurligen om en gienstridi opsætsig Person.

Bagb

Bagbeest (et) n. f. [af bag og Beest.]
1. Et Beest, som for sin Dovenheds Skyld gaaer bag i Ploven. (Moth.)
2. Det Uhyre, som efter de Gamles Digt lignede foran et Menneske, men bag til et Beest. Centaurus. (Moth.)
3. Et slemt Drog. Bruges ikkun som et gemeent Skieldsord.

Bagbider, v. a. [Angl. *to backbite*; af Bag og bider.] Det samme som Bagtaler. (Moth.)

Bagbinder, v. a. [af bag og binder.] Binder een Hænderne paa Ryggen. At bagbinde en Tyv, og føre ham i Arrest.

Bagbord, n. f. [af bag og Bord.] Den Side af et Skib, som man har paa venstre Haand, naar man agter fra seer for ud; det Modsatte af Styrbord.
1. Det bruges som et Commando-Ord, hvormed de Forretninger eller Arbeider, som skal skee paa venstre Side af Skibet, belægges, saasom: Bagbord ind! Bagbord ud! Bras om Bagbord! ꝛc.
2. I Sammensætning med alle de Dele af Skibet, som ere beliggende paa dets venstre Side, saasom: Bagbordsreiling, Bagbordsporte, ꝛc.

Bagbordsbov (en) n. f. [af Bagbord og Bov.] Den Deel af Skibets Bov, som ligger om Bagbord, eller paa venstre Side af Forstavnen.

Bagbov (en) n. f. [af bag og Bov.] Et af Laarene paa et Dyr. (Moth.)

Bagbud (et) n. f. [af bag og Bud.] En Befalning, som ophæver den første. (Moth.)

Bagdeel (en) n. f. [af bag og Deel.] Bagen, eller den bageste Deel, af en Ting. Fem og tive Mænd, som vendte deres Bagdele til Herrens Tempel. Ezech. VIII. 16. See og 1 K. VII. 25.

Bagdør (en) n. f. [af bag og Dør.] En Dør bag i Huset eller Gaarden.

Bagdriver, v. a. obsol. [af bag og driver.] Giør til Intet; igiendriver. Hvad som lovligen var vundet, det maatte ingen rygge eller bagdrive. Ved. Kr. 227 S.

Bagebaal (et) n. f. [af bager og Baal.] Det Baal, hvormed en Bagerovn hedes.

Bagemand (en) n. f. [af bager og Mand.] En som bager Grovbrød for Penge. Kaldes og Huusbager.

Bagen, adv. See Bag. adv.

Bagen (en) n. f. [af bager.] Den Gierning at bage.

Bagende (en) n. f. [af bag og Ende.] Det Bageste, eller den bageste Deel, af et Dyr eller Menneske; Ars; Rumpe. At straffes med Riis paa sin Bagende.

Bager, v. a. imperf. Bagede, sup. Baget v. Bagt, [heder Isl. *baka*, og A. S. *bæcan*, som uden Tvivl er nær beslægtet med Germ. bähen, fovere.]
1. Giør en raa Dei spiselig ved Steeghede i Ovn eller Pande, eller ved Kogning i noget, som er fedt. Bruges ofte absolute i Steden for: bager Brød. At bage Brød, Kager, Sprutbakkelse, ꝛc. Hun har en stor Huusholdning, og maa derfor lade bage hver ottende Dag.
2. Vederqvæger ved Varme; læger ved varmende Midler. At bage sig i Solen. At bage et Saar. Coldings Etym. Lat. voc. *Foveo*.
3. Bager igiennem, eller Giennembager. Bager noget saalænge, indtil det har nok. Et giennembagt Brød, Saar, ꝛc.
4. Bager ind, eller indbager. Lægger noget ind i Dei, og bager det saaledes. En indbagt Fleskeskinke. Indbagte Svinefødder.
5. Bager op, eller opbager. Forbruger til Bagning. Alt Melet er opbagt.
6. Bager sammen, eller Sammenbager. Bruges helst neutraliter om alt det, som klæber sammen ved stærk Hede, eller bliver haardt, og ligesom sammengroet, af andre naturlige Aarsager. Saa bager den (leret Jord) sammen, ved den under fra opstaaende Hede. Fleischer om Skovvæsenet 520 S. Egen bør ikke staae i tet Leer, eller paa en sammenbaget Ortsteen. ibid. 329 S.

 7. Bagt

7. Bagt Brød kaldes i Kogekunsten Brød, som er skaaret i Tærninger, og bagt paa ny i en Pande med Smør. En Havresuppe med bagt Brød i.
8. En giennembagt Skielm, ɔ: en giennemdreven Skielm. (Moth.)
9. At bage Fisk. Findes i ældre Skrifter brugt i Steden for: at sylte Valde, eller at ligge og stole. Wii ligge endnu her och bage Fisk for Kiøpnehaffn. D. Mag. VI. 18.

Bager (en) n. f. [af sit verbo.] En som nærer sig af at bage alleslags Brød, der sædvanligen tiene til Føde. Det bruges og om dem, som bage Sukkerbrød, eller andet Bagverk, men staaer da altid i Sammensætning, saasom: Sukkerbager, Posteibager, ꝛc.

Bagerbarn (et) n. f. [af Bager og Barn.] En Bagers Barn. Bruges meest i det gængse Ordsprog: at give Bagerbarn Hvedebrød, ɔ: at give een noget, som han altid kan faae nok af hiemme.

Bagerbod (en) n. f. [af Bager og Bod.] Den Bod eller Stue, hvor Bageren giemmer det bagte Brød, og holder det fal.

Bagerbrage (en) n. f. [af Bager og Brage.] Et Redskab, giort som en Hampebrage, hvormed Bageren brager sin Dei, at den skal blive stør og løs. (Moth.) See og Coldings Etym. Lat. voc. *Pilum.*

Bagerbrød (et) n. f. [af Bager og Brød.] Brød, som kiøbes hos en Bager.

Bagergaard (en) n. f. [af Bager og Gaard.] En Gaard, hvori der holdes Bageri.

Bagerhaandverk (et) n. f. [af Bager og Haandverk.] Det Haandverk at bage Brød; Bageri.

Bagerhuus (en) n. f. [af Bager og Huus.] See Bagers.

Bageri (et) n. f. [af Bager.]
1. Det Væsen eller Handtering at bage Brød; Bagerhaandverk. At nære sig af Bageri.
2. Bruges det undertiden i Steden for Bagers.

Bagerkul (et) n. f. [af Bager og Kul.] Kul, som virkes af et udbrændt Bagerbaal, og holdes gemeenligen fal af Bagere.

Bagerlav (et) n. f. [af Bager og La... Selskab af visse ved Lavsartikler ... Bagere.

Bagerløn (en) n. f. [af Bager og Lø... Løn, som en Bager faaer, for at ... bage Brød for andre.

Bagerovn (en) n. f. [i Steden for B... af bager og Ovn.] En Ovn, som ... rettet til at bage Brød i.

Bagerpenge (en) n. f. [af Bager og ... Penge, som gives til Bageren.

Bagers (et) n. f. [contr. for Bage... Det Sted i Gaarden, hvor Bager... Brød.

Bagerskode (en) n. f. [af Bager og ... En Skydsel, hvormed man sætter ... i en Bagerovn.

Bagertrug (et) n. f. [af Bager og ... Et Trug, hvori Bageren ælter sin ...

Bagerverk (et) n. f. [af Bager og ... Det samme som Bagverk. See ... XL. 17.

Bagevand (et) n. f. [af bager og ... Et af adskillige Urter uddraget La... hvormed syge Lemmer bages. (Mot...

Bagevarme (en) n. f. [af bager og ... En Varme, som er tilpas at bage B...

Bageved (en) n. f. [af bager og Ved.] ... deved, som er tienlig til et Bagebaa... Oec. Mag. VI. 385.

Bagfierding (en) n. f. [af bag og Fi... Et Laar med Nyrestykke, som ud... fierde Part af en Krop Kiød.

Bagfinne (en) n. f. [af bag og Finn... bag ved Gadboret, eller nær ved ... siddende Finne paa en Fisk.

Bagflikke (en) n. f. [af bag og Flikke... Læderlap, hvormed man bøder paa ... slidt Skohæl.

Bagflikker, v. a. [af Bagflikke.] ... en Bod paa en forslidt Skohæl; ... med Bagflikke. Et Par bagflikked...

Bagflod (et) n. f. [af bag og Flod.] ... des kaldes i vore Love den ved Van... for høie Opstemmelse i Mølledammen... sagede Oversvømmelse paa de bag ve... lig...

liggende Egne, hvorved Vandet spildes for alle de andre neden for liggende Møller. See D. L. V. 11. 1.

Bagfod (en) n. f. [af bag og Fod.] Een af de bageste Fødder paa et fiirfoddet Dyr.

Baggaard (en) n. f. [af bag og Gaard.] En indbygt eller indhegnet Plads bag ved Hovedgaarden, som fornemmeligen tiener til Opholdssted for Smaacreature.

Bagglas (et) n. f. [af bag og Glas.] Det Glas i en Kikkert, som, naar den bruges, er Øiet nærmest.

Baghaand (en) n. f. [af bag og Haand.] Den i Kortspil forefaldende Omstændighed, at een allersidst skal kaste til det udspilte Kort. Bruges som oftest i den Talemaade: at sidde (eller være) i Baghaanden. Man siger og: at have Baghaanden.

At have noget i Baghaanden. Siges i daglig Tale figurligen om den, som har noget at gribe til, eller fortrøste sig til, i Nødsfald. Det er godt at have nogle Skillinger, en riig Morbroder, i Baghaanden.

Baghaar (et) n. f. [af bag og Haar.] Haaret paa et Menneskes Baghoved. Han kan ikke selv binde sit Baghaar.

Baghær (en) n. f. obsol. [af bag og Hær.] Det samme som Bagtrop. See Ved. Kr. 157 S.

Baghase (en) n. f. [af bag og Hase.] Hasen paa Bagbenet af et Dyr. See Nucl. Lat. voc. *Suffrago*.

Bagherberg (et) n. f. [af bag og Herberg.] Et Herberg bag i Huset eller Gaarden. See Nucl. Lat. voc. *Posticulum*.

Baghierne (en) n. f. [af bag og Hierne.] Det samme som Bihierne.

Baghiul (et) n. f. [af bag og Hiul.] Et af de bageste Hiul paa en Vogn.

Baghold (et) n. f. [af bag og Hold.]

1. En Deel Tropper, som forstikkes paa et beleiligt Sted, for at overrumple Fienden under Marsen eller i Træfningen. At sætte et Baghold i en Skov, bag en Høi, &c.
2. Et forborgent Sted, hvor man er paa Luur efter Fienden. At ligge i Baghold.
3. [I ældre Skrifter.] Den bageste Deel af en i Orden stillet Krigshær eller Flaade. See Ved. Kr. 282. og 457 S.

Baghon (en) n. f. See Varkon.

Baghoved (et) n. f. [af bag og Hoved.] Bagdelen af Hovedet.

Baghuus (et) n. f. [af bag og Huus.] Den Huuslænge, som staaer lige over for Hovedbygningen; det Modsatte af Forhuus.

Bagkammer (et) n. f. [af bag og Kammer.] Et Kammer bag i Huset eller Gaarden; et Bagherberg.

Bagkappe (en) n. f. [af bag og Kappe.] Det samme som Baglæder. (Moth.)

Bagkast (et) n. f. [af bag og Kast.]

1. Et Kast med Kuglen i Keglerne fra det Sted, hvor den bliver liggende, efterat man først har kastet fra Maalet.
2. Et Stød af en tilbagekastet Vind. At faae et Bagkast i Seilet.
3. En uformodentlig Storm, som overfalder de Seilende i føieligt Veir og Vind. Bruges og figurligen. Der kom et svart Bagkast paa dem i Søen. Hidindtil har han havt Lykken med sig; men han skal tage sig vare for et Bagkast.
4. Undertiden bruges det i Steden for Bagsmæk.

Bagkiob (et) n. f. [af bag og Kiob.] Et sluttet Kiøbs Forandring eller Tilbagekaldelse. (Moth.)

Bagkiød (et) n. f. [af bag og Kiød.] Det Kiød, som sidder paa Bagfierdingerne. Kiøb mig i Slagterboden saa og saa mange Pund af Bagkiødet.

Bagklo (en) n. f. [af bag og Klo.] Kloen paa en Fugls Bagtaa.

Bagklog, adj. [af bag og klog.] Bruges undertiden i Steden for Efterklog.

Bagkrog (en) n. f. [af bag og Krog.] En afsides liggende Vraa eller Krog. At sætte noget hen i en Bagkrog.

Baglaage (en) n. f. [af bag og Laage.] En liden Dør, igiennem hvilken man gaaer bag ud af Huset.

Baglaar (et) n. f. [af bag og Laar.]

1. Det Bageste af Laaret paa et slagtet Hoved. Kiøb mig nogle Pund Kiød af Baglaaret.
2. I daglig Tale bruges det og til at betegne Laaret paa et fiirføddet Dyr.

Baglaas, n. f. [af bag og Laas.] Bruges adverbialiter med præpos. i foran.
1. [Egentligen.] Naar en Laas er saaledes forvreden, at Nøglen hverken kan gaae frem eller tilbage, eller en Dør ved Hielp af Nøglen hverken kan lukkes op eller i. Nøglen er i Baglaas. Døren er gaaet, eller kommet, i Baglaas.
2. [Figurligen.] Naar Mund og Tunge ikke vil føie een i at udføre sine Tanker, eller og en Ting ikke ret vil falde i Traad eller lykkes for een; i hvilket sidste Fald det bruges impersonaliter. Munden, Tungen, gaaer eller løber i Baglaas for ham. Det gik gandske i Baglaas for ham.

Baglæder (et) n. f. [af bag og Læder.] Det samme som Kapstykke.

Baglænge (en) n. f. [af bag og Længe.] Den bageste Længe i en Gaard.

Baglængs, adv. [Svet. baklänges.] Bruges undertiden i Steden for Baglends. See Clauf. N. Kr. 791 S.

Baglæs (et) n. f. [af bag og Læs.] Den Tyngsel, som lægges bag i en Vogn.

Baglast (en) n. f. See Ballast.

Baglaster, v. a. See Ballaster.

Baglend (en) n. f. [af bag og Lend.] Den bageste Deel af et Dyrs Krop.

Baglends, adv. [maaskee af bag, retro, og lener, reclino.]
1. Paa Ryggen saa lang som man er; med Næsen i Veiret. At falde, at ligge, baglends.
2. Med Ryggen for og Ansigtet bag. At gaae, ride, kiøre, baglends.

Baglod (en) n. f. obsolet. [af bag og Lod.] Bagdeel; Bagende. See Henr. Harpestr. Lægeb.

Bagmæle (et) n. f. obsolet. [af Bag og Mæle.] Det samme som Bagtale. See Dolmers N. Hirdskr. 182 S.

Bagning (en) n. f. [af bager.]
1. Det samme som Bagen.
2. Det samme som Bægt.
3. [I ældre Skrifter.]
a) Det samme som Bageri. See Hvitf. Kr. 683. S.
b) Det samme som Bagverk. See Chr. IV Rec. II. 8. 5.

Bagon (en) n. f. See Barkon.

Bagord (et) n. f. [af bag og Ord.] E[...] Snak, som man kommer frem med bag eft[...] for at giøre det allerede aftalte til intet igi[...] (Langebek.)

Bagovn (en) n. f.
1. [Af bager.] Det samme som Bagerovn, hvilket sidste er meest brugeligt.
2. [Af bag.] Det samme som Bilæggerovn. (Bruges i Norge.)

Bagplov (en) n. f. [af bag og Plov.] Den Deel af Ploven, som er bag ved Hiulene.

Bagport (en) n. f. [af bag og Port.] En Port, hvorigiennem man kiører bag ud af Gaarden.

Bagraad (et) n. f. [af bag og Raad.] Et Raad, som kommer for silde. See Ved. Kr 370 S.

Bagrede (et) n. f. [af bag og Rede.] Saaledes kaldes i gemeen Tale Bagdelen paa en Vogn, undertiden og paa et Creatur.

Bagreeb (et) n. f. [af bag og Reeb.] D[...] Reeb, hvormed den bageste Deel af Læ[...] meden tvinges ned paa et Hø- eller Hal[...] Læs.

Bagregning (en) n. f. [af bag og Regnin[g.]] En Regning, som kommer, efterat Alting [er] giort klart.

Bagrem (en) n. f. [af bag og Rem.] De[n] Rem paa et Hestetøi, som gaaer langs ad Ryggen og ned under Halen paa en Hest.

Bagrum (et) n. f. [af bag og Rum.] Et Rum, som er bag ved et andet. (Moth.)

Bagsæde (et) n. f. [af bag og Sæde.] Det bageste Sæde i en Vogn.

Bagsætter v. a. obsol. [af bag og sætter.] Sætter een Ting bag en anden. Item (figurligen) sætter tilside; agter ringere. (Moth.) See og Coldings Etym. Lat. voc. *Postferendus.*

Bagtaa (en) n. f. [af bag og Taa.] Den Taa, som vender bag ud paa en Fugls Fod.

Bagtale } (en) n. f. [af bagtaler.] Den
Bagtalelse } Gierning at bagtale.

Bagtaler, v. a. [af Bag og taler.] Taler ilde paa eens Bag; laster een i hans Fraværelse. Han har skammelig bagtalt mig i et offentligt Selskab.

Bagtaler (en) n. f. [af sit verbo.] En bagtalersk Mandsperson.

Bagtalersk, adj. [af Bagtaler.]
1. Tilbøielig eller færdig til Bagtale. Bagtalerske Folk. En bagtalersk Tunge.
2. Som passer sig paa en Bagtaler. At udøse bagtalerske Ord.

Bagtalerske (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Et bagtalerskt Fruentimmer. Det bør deres Hustruer at være ærbare, ikke Bagtalersker. 1 Tim. III. 11.

Bagtand (en) n. f. [af bag og Tand.] Een af de bageste Tænder i Munden.

Bagtarm (en) n. f. [af bag og Tarm.] Det samme som Endetarm.

Bagtrop (en) n. f. [af bag og Trop] Den bageste Deel af en marserende eller i Feltslag gaaende Krigshær. Forfølger eders Fiender, og slaaer deres Bagtrop. Josv. X. 19.

Bagvarme (en) n. f. [af bag og Varme.] Den Varme, som bliver tilbage i en Bagerovn, efterat Brødene ere bagte, og hvorved man tørrer Korn, Frugter, &c.

Bagvaskelse (en) n. f. [af bagvasker.] Den Gierning at bagvaske; grov Bagtale.

Bagvasker, v. a. [af bag og vasker.] Taler meget Ondt om en fraværende Person, og søger at formindske hans gode Navn og Rygte. At bagvaske een hemmeligen.

Bagvasker (en) n. f. [af sit verbo.] En som bagvasker.

Bagvaskeri (et) n. f. [af Bagvasker.] Et Forhold, som passer sig paa en Bagvasker. Han er allevegne forhadt for hans Bagvaskeri.

Bagvendt, adj. particip. [af v. inusit. bagvender, sammensat af bag og vender.]
1. Forvendt; forkeert. En bagvendt Orden.
2. Urimelig; gandske urigtig. Bagvendte Skikke og Sæder.

Bagvendt, adv. [af sit Adjectiv.]
1. Paa en forvendt eller forkeert Maade. At lægge Bogen bagvendt for sig. At sætte sine Skoe bagvendt for Sengen.
2. Urimeligen; gandske urigtigen. At bær sig bagvendt ad. At tage eens Ord bag vendt op.

Bagverk (et) n. f. [i Steden for Bagever af bager og Verk.] Allslags lekker Spi som laves af Kagedei, og bages i Pa eller Bagerovn.

Bagvinge (en) n. f. [af bag og Vinge.] af de bageste Vinger paa et Insect.

Bagvinter (en) n. f. [af bag og Vinter.] Vinter, som kommer om Foraaret bag efte den rette Vinter.

Bagvogn (en) n. f. [af bag og Vogn. Den bageste Deel af en Vogn.

Bai (en) n. f. [af Gall. *Baye.*] En Viig; en Havbugt.

Bai (et) n. f. [Svet. *Boj*, Angl. *Baize.* nes at have faaet Navn af en vis By i de Neapolitanske, hvor det først skal være fab keret.] Et Slags grovt og noppet Klæ som meest bruges til Betræk.

Baier, v. n. [et hos Moth forekommen af Ord, som formodentlig er en blot Dialect vaier.] Vanker om. (erro, vagor.)

Bajonet (en) n. f. [af Gall. *Bayonette.*] Et lidet tveegget Gevær, fæstet paa Enden af en Muskette, som bruges af Fodfolket til at holde det fiendtlige Rytteri fra sig.

Baisalt (et) n. f. obsolet. [Angl. *Baysalt*, af *bay*, badius, og Salt. See Johnson Diction.] Det samme som Fransk Salt.

Bak } (en) n. f. [formodentlig et Hollandsk
Bakke } Ord, nær beslægtet med Belg. *Back* alveus, vas cavum.] En Forhøining, som Skibe (især Orlogsskibe og Fregatter) have foran oven over det øverste Canondæk, strækkende sig fra Forstavnen til nogle Fod agten for Fokkemasten, og meget lignende et Halvdæk. Den tiener fornemmelig til, at Mandskabet beqvemmelig kan komme til de Redskaber,

Bakken og fremsætter den for Mandskabet paa Skibet. Med præp. op. See Frid. V. Søkrigs-Art. §§. 235 og 307.

2. [Af bag, retro.] Braser et Seil saaledes imod Vinden, at Skibets Fart taber sig eller reent standser. Det Seil, som paa denne Maade er braset, siges at være bak. At bakke et Seil. At bakke alle Seilene.

Bakkerav (et) n. f. [af Bakke, collis, og Rav.] Rav eller Bernsteen, som opgraves af Sandbakkerne ved Havet, og seer sort og forbrændt ud.

Bakkerod (en) n. f. [af Bakke, collis, og Rod.] En Haveurt, hvis Rod bruges i Medicinen. Sangvisorba.

Bakkesætter (en) n. f. [af Bakke, linea hamata, og Sætter.] En Fisker, som driver Fiskeri med Bakker. See Coldings Etym. Lat. og Nucl. Lat. voc. *Hamiota*.

Bakkesvale (en) n. f. [af Bakke, collis, og Svale.] En liden graa Svale, som bygger Rede i Diger og Bakker.

Bakket, adj. [af Bakke, collis, clivus.] Bakkeviis op og ned gaaende; ujævn formedelst Bakker. Her falder Veien bakket.

Bakkeviis, adv. [af Bakke, collis, og Viis.] Op og ned som i Bakker.

Baksgaster, n. f. plur. Saaledes kaldes de Matroser, som anvises at være til Tieneste paa Bakken.

Bakshuller, n. f. plur. Tvende Huller eller smaae Porte paa det forreste af Bakken paa et Skib. Kaldes og Baksporte.

Bakskulle (en) n. f. [af Bakke, og Belg. *Skolle* ɔ: Flynder.] Det samme som Bakkeflynder. (Bruges i Sønderjylland.)

Bal (et) n. f. [et Franskt Ord.] Et Selskab med Dands og Traktement. At give, giøre, holde, et Bal. Vi skal paa Bal i Dag.

Balance (en) n. f. [et Franskt Ord.]

1. Det samme som Ligevægt.
2. Det samme som Balanceregning.
3. At holde Balance. Siges figurligen om den, som kommer ud med sine aarlige Indtægter, item om den, der hytter sig for Tab i Spil eller Handel.

Balanceregning (en) n. f. [af Balance og Regning.] En Beregning over Forholdet imellem Indtægt og Udgift. At giøre en Balanceregning.

Balancerer, v. a. & n. [af Gal. *balancer*.]

1. Ligner og lægger; afligner. At balancere Indtægt og Udgift imod hinanden. At balancere et Regnskab.
2. Holder sig, eller staaer i Ligevægt. At balancere paa en Line.
3. Gaaer lige op. Bruges impersonaliter. Det balancerer imellem os.

Balbeer (en) n. f. pl. Balberer [af Gall. *Barbier*.]

1. Bemærker egentligen een, som giør Profession af at balbere, især en Mester i et Balbeer-Amt; men bruges dog ofte til at betegne en Badsker eller Vundlæge, efterdi begge disse Professioner gemeenligen ere forenede hos een og samme Person.
2. Heraf (eller rettere af v. balberer) haves mange Sammensætninger, blant hvilke kan mærkes:
   a) Balbeeramt (et) n. f. Et privilegeret Selskab eller Lav af Balberer. Item den Rettighed, som tilhører en i Amtet værende Balbeer. See Amt.
   b) Balbeerdug (en) n. f. En Dug, som bindes den om Halsen, der vil lade sig balbere.
   c) Balbeerfad (et) n. f. Et lidet aflangt Fad af Tin eller anden Metal, hvori Balberen ved varmt Vand faaer sin Sæbe til at skumme.
   d) Balbeerflaske (en) n. f. En liden halvrund Flaske af Tin eller anden Metal, hvori Balberen bærer sit Balbeervand.
   e) Balbeerforstand (en) n. f. En medicinsk Urt, med smaa gule Blomster og mange fine Blade, paa gamle opkastede Grøfter. Sophia chirurgorum.
   f) Balbeerkniv (en) n. f. Det samme som Ragekniv.
   g) Balbeerpose (en) n. f. En Pose, hvori Balbeertøi bæres eller forvares.

h) Balbeerrem (en) n. f. En Rem, hvorpaa Balbeeren afstryger sine Ragknive.

i) Balbeersæbe (en) n. f. En fiin Sæbe, som skummer vel, og er tienlig til at sæbe ind med.

k) Balbeersax (en) n. f. En til chirurgiske Forretninger tienlig Sax.

l) Balbeerskildt (et) n. f. Et Skildt, gemeenlig bestaaende af nogle Messingbækkener, som paa en Jernstang hænge uden for det Sted, hvor en Mester i Balbeer-Amtet boer.

m) Balbeerstue (en) n. f. Den Stue, i hvilken en Amtsbalbeer, eller Regiments-feltskier, betiener dem, som komme til ham for at balberes.

n) Balbeersvend (en) n. f. En Svend hos en Mester i Balbeeramtet.

o) Balbeertang (en) n. f. En til chirurgiske Forretninger tienlig Tang.

p) Balbeertøi (et) n. f. En Samling af alle de Ting eller Redskaber, som behøves til at tage Skæget af sig selv eller andre.

q) Balbeervand (et) n. f. Varmt Vand, som behøves til at faae Skægsæben til at skumme, og til at sæbe ind med.

Balberer, v. a. [af Balbeer.] Tager Skæg eller Haar af med Balbeerkniv; rager. At lade sig balbere.

Balberer (en) n. f. pl. Balberere. Bruges undertiden i Steden for Balbeer.

Balbering (en) n. f. [af balberer.] Den Gierning at balbere.

Balde (en) n. f. [udtales ofte som Balle, og er i Grunden eet med Germ. Ball, Isl. *Bollur*, globus.]

1. Et tykt og trindt Stykke Kiød paa et Menneskes Legeme. Balden i Haanden, under Foden, &c.

2. Det Stykke Metal, hvori en Ædelsteen indfattes, eller hvori et Signet udgraves. See Nicol. Lat. voc. *Pala*.

3. Et Bogtrykkerredskab, bestaaende af en rund Pold med et Haandfang, hvormed man kommer Sværte paa Bogstaverne.

4. Et Slags tyndskallet og hammelt Byg, som voxer kun med to Rader Korn op ad Axet. (Moth.)

Balder (et) n. f. [er formodentlig en blot Dialect af Bulder; eller og det kan udledes af Isl. *bella*, cum sonitu pelli, cum strepitu collidi. See Gudm. Andreæ Lex.

1. Et stærkt Skrald af et Slag, Hug eller Skud. Han slog paa Døren, saa det gav et Balder.

2. En lydelig Basken og Banken; Skrub. At give dygtig Balder paa een.

Balder, v. a. & n. [udtales som Baller eller Baler; af Balde.] Er ikke meget brugeligt Ord.

1. Kommer noget til at trunde ud; gior ophøvet. Bruges i Pottemageriet med præp. ud. At balde en Potte ud. (Moth.)

2. Truder eller trunder ud; bolner ud. I Jorden balder Sæden ud.

3. Baldet [part. præt.] bruges undertiden som et Adjectiv, og bemærker: som har Balder; kiødfuld; hyldig. Et baldet Lem. Han er vel baldet.

Baldersbraa (en) n. f. [Formodentligen af Balder, nom. propr. herois Dan. og Braa, Isl. *Brá*, eller *Augnabrá*, cilium.] Et ildelugtende hvidt Blomster med fine Blade ved Bønderbyerne. Cotula.

Baldjern (et) n. f. Et Slags Huggejern hos Snedkerne. (Moth.)

Baldkniv (en) n. f. [af Balde No. 3. og Kniv.] Den Kniv, hvormed Balderne i et Bogtrykkeri reengiøres eller pudses.

Baldøiet, adj. [af Balde No. 1. og Øie.] Det samme som Bælgøiet.

Baldpuds (et) n. f. [af Balde No. 3. og pudser.] Det Smuds, som sætter sig paa Balderne, og gior Trykken ulæselig.

Baldren (en) n. f. [af baldrer.] Den Gierning at baldre.

Baldrer, v. a. [af Balder.] Slaaer, banker eller fyrer, saa det giver et stærkt Skrald eller Balder. Bruges gemeenligen med præp. paa; undertiden endog absolute. Hør! hvor han slaaer og baldrer paa Porten.

Da Fienden var kommen paa et Canonskud nær, baldrede vi lystigen paa.

Baldrian (en) n. f. En medicinsk høi og rank Urt i fugtige Kratter. Valeriana.

Baldskind (et) n. f. [af Balde No. 3. og Skind.] Det Skind, som med Søm er fastgiort paa Baldtræet, og med Krølhaar er udstoppet.

Baldstol (en) n. f. [af Balde No. 3. og Stol.] Saaledes kaldes i et Bogtrykkeri tvende i den ene Pressestolpe anbragte Stilke, hvorpaa Balderne hænges, mellem hver Gang de bruges.

Baldtræ (et) n. f. [af Balde No. 3. og Træ.] Et rundt, lidet udhulet, og med Haandfang eller Stilk forsynet Stykke Træ, hvorpaa Baldskindet med Søm er fastgiort.

Baldyrer, v. a. See Broderer.

Balg (en) n. f. [heder Norv. & Svet. Balje, og er nær beslægtet med Bælg.] En Skede til et Sverd eller Kaarde. Han tog hans Sverd og drog det af sin Balg. 1 Sam. XVII. 51.

Balger (en) n. f. obsol. [et Tydskt Ord: af A.S. *belgan*, irasci, rixari. See Wachter.] En som elsker Klammeri og Slagsmaal; en Slagsbroder. See Nucl. Lat. voc: *Gladiator*, item Syvs Kiempevis. 390 S.

Balk (en) n. f. [formodentlig af Isl. *Bàlkur*, strues, acervus, som synes at være nær beslægtet med Angl. *Bulk*, massa, moles.]

1. En Bænk, eller Strimmel Jord, som de, der grave i Tørvemoserne, lade blive staaende urørt af Spaden i eller imellem Gravene. Vandet finder Vei igiennem Balken fra een Tørvegrav til en anden. Oec. Mag. VI. 285. See og ibid. 288 og 350 S.

2. En Strimmel Jord, som tiener til Skillerum i Marken, imellem Lodseiernes saavel som Grandernes Agre og Enge. Item en Bæsning, eller Afdeeling i Udhuse, besynderlig i Kornlader og Fæhuse eller Stalde. Bruges fornemmeligen i Jylland, efter Weyles Vidnesbyrd i Gloss. Jur. voc. Balk.

3. [I de gamle Norske Love.] En Bog, eller een af de Hovedparter, i hvilke Loven er inddeelt; saasom: Kiøbebalk, Landsskiebalk, Tyvebalk, &c. See og herom Chr. IV. N. L. i Fort. 9 S.

4. I vore gamle Kiæmpeviser synes det at betegne, enten en Bænk, eller og en Biælke (See Ihre voc. Balk, trabs, item sedimentum ex lignis transversariis factum Saa fast hug han udi breden Bord, saa f... i haarden Balk, &c. Syvs Kiæmpev... 235 S.

Balkebrud (et) n. f. obsolet. [af Balk og Brud, fractio.] Et af Ælde, eller Mangel paa Lukkelse, eller og af voldsom Indbrud, foraarsaget Gierdegab, som er Favne langt og derover. See Chr. IV. N. Landsl. B. 12. og 32 Cap.

Balkestok (en) n. f. inusit. Findes undertiden brugt i Steden for Bankestok. See Clau... N. Kr. 749 S.

Balkuun (en) n. f. See Barkon.

Ballast (en) n. f. [heder i ældre Danske Skrifter, ligesom endnu i det Norske Sprog Barlast; maaskee af bar, nudus, sterilis og Last.] En Vægt eller Tyngde, bestaaende enten af Jern, Steen, eller grov Sand, for sig allene, eller og en vis Andeel af hver Slags tillige, som lægges paa Bunden i Skib, at det ei skal være rankt, men føre sine Seil i alle Kulinger.

Ballaster, v. a. [af Ballast.]

1. Forsyner med behørig Ballast.

2. Et ballastet Skib kaldes i Særdeleshed Koffardieskib, som ingen Ladning har inde, undtagen dets Ballast.

Ballastjern (et) n. f. [af Ballast og Jern.] En svær og aflang, slebt Jernklump, som bruges til Ballast.

Ballastkurv (en) n. f. [af Ballast og Kurv.] En af de smaae Kurve, som bruges til Ballastens Indtagelse og Udlosning i Skibe.

Ballastport (en) n. f. [af Ballast og Port.] En firkantet Aabning paa hver Side af et Koffardieskib, hvorigiennem man kaster Ballasten ind eller ud.

Ballastpram (en) n. f. [af Ballast og Pram.] En Pram af adskillig Dannelse, som haves

sonene til at bringe Koffardieskibene den
edne Ballast.
(en) n. f. See Balde.
(en) n. f. [et Fransk Ord.]
stor Pakke af visse Slags Kramvarer,
om Papiir, Seildug, rc.) som er vel
bdt eller sammenbunden, for at kunne
bequemmeligen fra Sted til andet.
Balle Papiir. Saaledes kaldes en
t, bestaaende af ti Riis Papiir.
en) n. f. [Svet. Balja, Saxon. Ballje,
. Pail, cupa, obba.] Et Trækar uden
, sammensat af Staver og Baand, og
tiden forsynet med Ører, som især bru-
ed Vask, Brygning, Muurarbeide, og
deslige; dog undertiden ere indrettede
t holde et vist Maal. De kaldes og
ie, især til Skibs, hvor man har
eballie, Fyrballie, Svaleballie, rc.
rialer, som til Bygning tiene, Baller,
ide, Truge, rc. D. L. II. 22. 69. Ju-
e og brændte Baller, alle paa 38
rs Størrelse. Udt. af Forordn. II. 298.
lld (en) n. f. [Angl. Pailfull; af
e, cupa, og fuld.] Saa meget som
lle kan modtage. En Ballefuld Vand,
, Øl, rc.
, v. a. [af Balle, cupa. Kommer
ens med Angl. to bale out.] Bruges
sfarende og bemærker: at øse Vand ud
aabent Fartøi ved Hielp af et Øsekar,
bestaaer af en liden Balle med Skaft
Med præp. ud. At balle Vandet
f en Baad.
(en) n. f. [et Fransk Ord, med Tone
paa sidste Stavelse.] En Dands, i hvil-
t virkelig eller opdigtet Tildragelse bliver
illet. At dandse en Ballet.
nester (en) n. f. [af Ballet og Mester.]
Dandsemester, som opfinder Balletter, og
andre i at udføre dem.
(en) n. f. See Balle, cupa.
(en) n. f. [et Jydsk Ord, som maa-
r en Dialect af Svet. Bärling, vectis,
vid portatur; af bærer.] Det samme
Drægte. (Moth.)

Ballon (en) n. f. Et fordreiet Ord af Bar-
lind. See Ordet.
Balsam (en) n. f. [af Lat. Balsamum.]
1. Den meget vellugtende Saft eller Vædske,
som, efter giort Indskærelse i Barken, faaes
af Balsamtræet.
2. En vellugtende apothekisk Salve af adskillig
Slags Tillavning.
3. Det samme som Balsamurt.
4. [Figurligen.] Alt hvad som lindrer Smerte
eller Sorg.
Balsambakkelse (en) n. f. [af Balsam og
Bakkelse.] Et Slags Bakkelse, som laves
af Balsamblade, dyppede i Dei og bagte i
Smør.
Balsambed (et) n. f. [af Balsam og Bed.]
Et med Balsamurt beplantet Bed.
Balsamblad (et) n. f. [af Balsam og Blad.]
Et Blad af Balsamurten.
Balsambysse (en) n. f. [af Balsam og
Bysse.] En liden Budik at bære hos sig
med tillavet Balsam i.
Balsamdaase (en) n. f. [af Balsam og Daa-
se.] En Daase til apothekisk Balsam; en
Balsambysse.
Balsamerer, v. a. [af Balsam.] Bestryger
med Balsam. I Særdeleshed: fylder et
dødt Legeme med Balsam eller balsamiske
Ting, for at hindre dets Forraadnelse. Han
befoel Lægerne at balsamere hans Fader.
1 Mos. L. 2.
Balsamering (en) n. f. [af balsamerer.] Den
Gierning at balsamere.
Balsamine (en) n. f. Et fremmedt men al-
mindelig bekiendt Blomster uden Lugt.
Balsamisk, adj. [af Balsam.] Som har en
Dyd eller Egenskab tilfælles med Balsam.
Balsamiske Urter. En balsamisk Lugt.
Balsamsaft (en) n. f. [af Balsam og Saft.]
Det samme som Balsam. No. 1.
Balsamtræ (et) n. f. [af Balsam og Træ.]
Et Navn paa adskillige Træer, af hvilke en
balsamisk og harpixagtig Vædske flyder.
Balsamurt (en) n. f. [af Balsam og Urt.] En
Havevæxt, som bestaaer af grønne langagtige
Blade,

Blade, der give en behagelig balsamisk Lugt fra sig.

Balstyrig, adj. [heder Isl. *baldstirugr*, og Saxon. *ballsturrig*, men Svet. bångstyrig; uden Tvivl af Balder og Bång, strepitus, tumultus, og Anglos. *styran*, Angl. to *stir*, excitare.]

1. Som af Kaadhed og Vildskab gior en Hob Tummel og Allarm. Disse Børn ere reent balstyrige.

2. Ustyrlig; uregierlig; oprørsk. En balstyrig Hest. Balstyrige Bønder. En balstyrig Pøbel.

Balstyrighed (en) n. f. [af sit Adjectiv.] Et larmende og støiende Væsen; Ustyrlighed; Opsætsighed.

Baltrer, v. a. See Boltrer.

Bamse (en) n. f. [Isl. *Bångse*.] Saaledes kaldes undertiden en Hanbiørn. Kaldes og Bamsebiorn.

Bamser, v. n. [af Bamse.] Brummer som en Biørn. (Moth.)

Bamsing (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Saaledes kaldes skiæmtviis et stort og feedt Creatur (item en før og fyldig Mand) der valtrer, eller rokker afsted, som en Biørn.

Banco (en) n. f. [et italiensk Ord.] Det samme som Bank. No. 1. Bruges ikkun i Sammensætning.

Bancoseddel (en) n. f. [af Banco og Seddel.] En trykt og authoriseret Seddel, som lyder paa en vis Sum af de i Banken nedlagte Penge, og tiener den Ihændehavende i Steden for Anviisning. En Bancoseddel paa 100 Rigsdaler.

Band (et) n. f. [af Isl. *Bann*, interdictio, excommunicatio.] En halstarrig Synders offentlige Udelukkelse af Guds Kirke og Menighed; den Tilstand at være bandsat. Kaldes egentlig: Kirkens Band. At lyse til Band. At være i Band. At løses af Band.

Bande (en) n. f. [af bander.] Et ondt Ønske over sig selv eller andre. Bruges helst i plur., og i Selskab med Eed. At øse en Hob Eder og Bander ud.

Bande (en) n. f. [et Fransk Ord
1. En sammenrottet Hob af onde
et skielmsk Pak. En Bande a
vere, rc.
2. Et Selskab af omløbende S
Forordn. 21 Mart. 1738.

Banden (en) n. f. [af bander.]
ning at bande. Sammenføie
med Sværen. At holde sig
og Banden. D. L. VI. 2. 4.

Bander, v. a. & n. imp. B
Bandte, sup. Bandet [af Isl
terdicere, excommunicare,
1. Ønsker Ondt over; forbander
nogen sine Forældre, eller den
tiltaler, rc. D. L. VI. 5. 2.
2. Misbruger Guds Navn, elle
Ting, til at negte eller bekræfte
Eder eller Bander ud. Staae
i Selskab med Sværer, og br
solute. Han bandede de græ
Hvo som letferdeligen sværer og
D. L. VI. 2. 1.
3. At bandes, ɔ: at verse onde
anden under jævnlige Eder og
ges som oftest i Selskab med
som give en Sinds Bitterhed
kives og bandes. At skiæn
At bides og bandes.
4. Bander paa. Bekræfter
at svære og bande. At b
Han bandte paa, at det

Bander (en) n. f. [af sit v
bander, eller gior Sædva

Bandeviis, adv. [af Band
viis; ligesom i Bander.
kring bandeviis i Sko

Bandlyser, v. a. [af Ba
kynder en Bandsættelse
lyser til Band.

Bandlysning (en) n. f. [
Gierning at bandlyse;
En Bandsættelses alm
Kirkerne og Præstemo
brugelig i de catholske
hist. II. 9.

Bandsætning } (en) n. f. [af bandsætter.] Den
Bandsættelse } Gierning at bandsætte; Lysning i Band.

Bandsætter, v. a. [af Band og sætter.] Lyser Band over nogen; sætter een i Kirkens Band. Bruges i part. præt. ofte absolute ligesom et Substantiv. Døer nogen Bandsat, som ikke bliver afløst. D. L. II. 9. 19.

Bandsat [part. præt.] bruges ofte i daglig Tale deels adjective, deels adverbialiter, og bemærker:

a) Fortvivlet; reent gal og forstyrret. En bandsat Karl. Et bandsat Puds. Hvor torde han vove saa dristigt et Stykke? jeg troer han er bandsat.

b) Saare; meget; overmaade. Det var bandsat slemt, at ꝛc.

Bandsbrev (et) n. f. [af Band og Brev.] Saaledes kaldtes i de catholske Tider et Brev fra Paven eller en Prælat, hvorved nogen blev lyst i Band.

Bandsfolk n. f. pl. [af Band og Folk.] Folk, som ere satte i Band, eller fortiene at være det.

Bandsgierning (en) n. f. [af Band og Gierning.] En meget ond og afskyelig Gierning.

Bandslet (en) n. f. obsolet. [har formodentlig enten sin Grund i den gamle Danske Talemaade: at slaae af Bann, banno solvere, som forekommer i den Siælandske Kirkeret, eller og er sammensat af Band og Isl. *Slit*, dissolutio, af *slita*, rumpere, solvere.] Det som i de catholske Tider maatte af Bandsmænd betales til Bisperne, hver i sit Stift, for Afløsning af Band. See Hvitf. Kr. 717 S.

Bandsmaal (et) n. f. obsolet. [af Band og Maal.] En Bandsættelses - Forretning. (Moth.)

Bandsmand (en) n. f. [af Band og Mand.] En Mand, som fortiener at være, eller virkelig er, i Band. See D. Mag. I. 94.

Bandsmenneske (et) n. f. [af Band og Menneske.] Et meget ondt Menneske; en ugudelig Krop. (Bruges i daglig Tale.)

Bandsret (en) n. f. obsolet. [af Band og Ret.] Den Bod, som af alle Manddrabere og Voldsmænd, saavel som deres Medfølgere, maatte i de catholske Tider betales til Bisperne, hver i sit Stift. See Hvitf. Kr. 717 S., item ejusd. B. Kr. 101 S.

Bandssøndag (en) n. f. [af Band og Søndag.] Saaledes kaldes endnu jævnligen den fierde Søndag i Advent, saa og Palmesøndag, fordi man paa disse Dage pleiede fordum at at lyse i Band af Prædikestolene.

Bandsstraale (en) n. f. [af Band og Straale.] Bruges ikkun figurligen til at betegne den forfærdelige Magt, som Paven fordum havde til at udstæde Bandsbreve, og at sætte hele Riger, saavel som enkelte Personer, i Kirkens Band. J gamle Dage udskød Paven sine Bandsstraaler endog mod Konger og Førster.

Bane (en) n. f. [af baner, pulso. Svarer altsaa til Gall. *chemin battu*, og Dan. slagen Vei.]

1. En lang eller viid jævnet Plads, bestemt til visse Handteringer, Lege, eller Legems Øvelser. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Keglebane, Løbebane, Reberbane, Ridebane, ꝛc.

2. En ved idelig Kiørsel jævnet Vei paa dyb Snee. (Moth.)

3. Det Rum i Luften, som en Planet, Comet, eller en Bombe og deslige indbefatter i sit Løb. At give Regler for den Bane, som en Bombe efter sin Gang bør beskrive.

4. Levnets Løb. Item den Tid, som man anvender til et Embed eller Betiening, Tog, Reise, ꝛc. at fuldføre. Nu har han fuldendt sin Bane.

5. En Vei i Almindelighed. Bruges kun figurligen. Dydens, Ærens, Christendommens, Bane.

6. J Jylland (hvor det udsiges Baane) betegner det den bageste tykke og flade Deel af en Hammer eller Øxe, hvormed man egentligen banker.

7. At bringe, eller føre, noget paa Bane, ɔ: at

ɔ: at bringe noget i Forslag, eller paa Tale. See Forf. i Sk. Vid. VII. 75.

8. At træde frem paa Banen, ɔ: at fremvise sig offentligen, især som Skribent. See K. S. Skr. IX. 449.

Bane (en) n. f. [af Moesog. *Banjos*, vulnera, eller Isl. *Ben*, plur. *Benjar*, vulnera, vibices, som formodentlig ogsaa bør udledes af baner, pulso, percutio.]

1. Et med Villie eller af Vaade foraarsaget dødeligt Saar. Bruges meest i Lovene. Skyder eller kaster nogen over Huus — og anden deraf fanger Skade, Saar, Meen eller Bane, rc. D. L. VI. 11. 4. See og Jyd. L. II. 12. og 35. item Sk. L. XIII. 4.

2. Aarsag og Anledning til eens Død. Det Fald, han har giort, bliver hans Bane.

3. [I vore gamle Love.] Det samme som Banemand. Bruges og i ældre Skrifter, og imellemstunder endnu, baade i Skrift og Tale. Han scal hauæ twiggiæ mannæ witni til thæs, at han ær sandær Banæ at thæm dræpnæ. Sk. L. V. 38. See og Jyd. L. II. 7. og Ved. Kr. 6. 72. og 279. S.

Baneløb (et) n. f. [af Bane, via trita, og Løb.] Kaprenden, eller Kræfternes Forsøg, paa en Løbebane.

Banemand (en) n. f. [af Bane, vulnus lethale, og Mand.] En Person, som ved Raad eller Daad, af Villie eller Vaade, forvolder en andens Død. Sigter den Dræbte, førend han døer, nogen for Banemand, rc. D. L. VI. 6. 15. See og ibid. I. 16. 10. og 11.

Baner, v. a. [er primitivum til v. banker, og formodentlig nær beslægtet med Norv. beiner og beinker (af bein eller been, rectus, æqvus) som bemærker at giøre det krogede ret eller lige.]

1. Giør en Plads jævn og slet ved Rydning eller Kiørsel. Bruges især om Veie. At bane Vei over et Bierg, igiennem en Skov, dyb Snee, rc.

2. Hvædser en Lee, ved at banke Eggen ud med en Hammer. (Bruges i Jylland, hvor det udsiges baaner.)

3. Baner Vei. Bruges ofte figurligen alt hvad der forskaffer Adgang, eller ti til at forberede. Hans Flid og Lærdom nede ham Vei til Ære. Dette bar Vei til den Fred, som kort derefter sluttet. At bane sig Vei til eens Hi Forf. i Sk. Vid. X. 198.

4. At følge de banede Veie. Bema egentligen, at følge de slagne og almind Landeveie, men bruges helst figurligen i den for: at rette sig efter de almindel vedtagne Meninger eller Sædvaner.

Baneraad (et) n. f. [af Bane, vulnus thale, og Raad.] Oplagt Raad imod Liv. Chr. IV. R. L. Mandh. B. 10 C

Baneraadsmand (en) n. f. obsolet. [af neraad og Mand.] En som giver B raad. See ibid. in rubro.

Banesaar (et) n. f. [af Bane, vulnus thale, og Saar.] En Vunde til Død et dødeligt Saar. I det Slagsmaal fik fit Banesaar.

Banesag (en) n. f. [af Bane, vulnus leth og Sag.] En Sag, der anlægges i een som Banemand; lovlig Tiltale for D See Jyd. L. II. 12. og 35.

Baneskade (en) n. f. [af Bane, vulnus thale, og Skade.] En Skade paa L met, som drager Døden efter sig. See Ht Kr. 454 S. in margine.

Banesot (en) n. f. [af Bane, vulnus leth og Sot.] En Sygdom, som fører D med sig; Helsot. See Clausens R. 595 S.

Banestød (et) n. f. [af Bane, vulnus leth og Stød.] Et dødeligt Stik eller St

Bange, adj. [Germ. bang; maaskee af *bånga*, percutere.]

1. Tilbøielig til Frygtsomhed; betagen af Fr forskrækket. Han er altid saa bange. blev saa bange, at jeg rystede.

2. Er bange for. Bærer Frygt for, at get vil skee; er bekymret for. Item, fry for at komme nær; skyer. Jeg er ba for, at dette ikke vil løbe vel af. Je

bang

Arbeidsfolk bruge til at banke noget med, som ei kan taale haarde Slag, saasom af en Hammer, Øxe, ꝛc.

Banken (en) n. f. [af banker.]

1. Den Gierning at banke. At giøre Dommeren Ulyd med Raaben, Buldren, Banken, ꝛc. D. L. I. 12. 2.

2. En stærk indvortes Bevægelse, ligesom af noget, der banker. At føle en Pikken og Banken i Hovedet.

Banker, v. a. [af Isl. *bánga*, percutere, som formodentlig er et diminut. af baner.]

1. Giver eet eller flere lydelige Slag. I Særdeleshed: slaaer paa en Port eller Dør med Bankehammer eller andet Redskab. Bruges absolute, og derhos ofte impersonaliter. Jeg hører noget, som banker. Hvem er det, som staaer uden for og banker? Skynd dig og luk op! det banker.

2. Giør myg eller mør ved at banke. At banke Kiød, Stokfisk, ꝛc.

3. Lægger bygede Klæder paa Bankeskammelen, og slaaer paa dem med et Banketræ, for at skille dem ved al Ureenlighed. Dette kaldes gemeenligen slet hen: at banke Klæder.

4. [I Bogbinderiet.] Giør de Ark, som skal indbindes, tætte og faste ved Hielp af en Slaghammer, paa det at Bogen kan blive des tyndere og bedre indbunden.

5. Sætter en vis Skik paa en raa Materie ved at banke den; danner ved Banken. At banke noget fladt, tyndt, fiirkantet, ꝛc.

6. Giver Hug paa een; tugter. Item (i Søretten) straffer med Tamp. Bank hans Sider, medens han er et Barn. Sir. XXX. 12. At bankes med de smaae Tampe. At bankes for Pælen, for Canonen, ꝛc. See Krigsart. Br. §§. 318. 723. ꝛc.

7. Banker af. See Afbanker.

8. Banker fra, eller Frabanker. Skiller det ene fra det andet ved at slaae eller banke.

9. Banker i, eller ind i. Driver een Ting i en anden ved at banke. At banke et Søm i en Væg.

10. Banker igiennem, eller Giennembanker.

a) Driver igiennem med Slag eller ved ken.

b) Giør en Ting tilstrækkeligen myg mør ved at banke den. Item gi prygler. En giennembanket Fisk faae en giennembanket Ryg.

11. Banker ind, eller Indbanker. ind ved at banke.

12. Banker ned, eller Nedbanker. mer en Ting til at falde ned, eller a dybere ned, ved at banke.

13. Banker op, eller Opbanker.

a) Aabner ved at banke. At ban Dør op.

b) Vækker op ved at banke. Bruges i daglig Tale. Huusbonden banker nerne op. Efter Midnat bør ma banke Folk op.

c) At banke Klæder op, ɔ: med at banke Luden og Sæben af Linnet har været paa Byg.

14. Banker paa.

a) Slaaer med Bankehammer paa en Bruges ofte absolute. Paa det, han kommer og banker paa, de skulle lade op for ham. Luc. XII.

b) Bærer paa med Hug, prygler paa. banke paa een med Næverne.

15. Banker sammen, eller Sammenba Sammenbinder, eller forener, to elle Stykker med hinanden ved at banke. sammenløbet Jern eller Smælte, som t til Hammeren for at sammenbankes. nichs Mineral. 251 S.

16. Banker til, eller Tilbanker. Til eller tilfæster, ved at banke.

17. Banker ud, eller Udbanker.

a) Driver ud ved Banken. At banke vet ud af Klæderne.

b) Udrækker eller udvider ved at banke; smeder. Guldet kan formedelst sin dighed taale at bankes meget tyndt

c) Giør glat og jævn ved at banke. At b Buglerne ud paa et Tinfad.

Banker, v. n. Slaaer eller pikker stærkt. ikkun, naar en hæftig Bevægelse ytre

Pulse

Pulsen, Hiertet eller Hovedet; og bruges ikke sielden impersonaliter. Min Puls banker. Det banker i mine Tindinger.

Bankerot (en) n. f. [af Ital. *Bancorotta*.] Det Bedrag, som skeer af Kiøbmænd eller andre, at de blive fallit, ved at giøre sig usynlige, eller ved at erklære, at de ei kan betale deres Gield. At giøre, spille Bankerot.

At være (eller blive) bankerot, ɔ: at være eller komme i den Tilstand, at man ei kan fornøie sine Creditorer.

Bankerotspiller (en) n. f. [af den Talemaade: at spille Bankerot.] En som giør Bankerot.

Bankeskammel (en) n. f. [af banker og Skammel.] En liden Bænk, som man banker Klæder paa.

Bankestok (en) n. f. [maaskee af Bank, i Steden for Skibbank, alvus navis, (see Cold. Etym. Lat. voc. *Alvus*) og Stok.]

En Beding med disse i Midten staaende, og i nogen Afstand fra hinanden opreiste, Stabelklodser, paa hvilke et nyt Skibs Kiøl bliver anlagt. At sætte et Skib paa Bankestokken. At lade Skibet løbe af Bankestokken.

At have et Barn paa Bankestokken. Siges i gemeen Tale om et Fruentimmer, som begynder at lave til Barsel.

Banket, adj.

[Af banker.] Som er banket. Banket Fisk. En banket Ryg, Trøie, ɔ: mange Hug.

[Af Banke.] Det samme som Bakket. See Fleischer om Skovvæs. 624 S.

Banketærskel (en) n. f. Det samme som Banketræ.

Banketræ (et) n. f. [af banker og Træ.] Et fladt Stykke Træ med et Haandfang, som man banker Klæder med; en Tærskel.

Bankning (en) n. f. [af banker.] Det samme som Banken.

Banner (en) n. f. [af Gall. *Banniere*, eller Ital. *Bandiera*, som kommer af Germ. Ant. Band, vexillum, eller Mælog. *Bandum*, signum. See Frisch voc. Banier.]

1. En Fane; især en Hovedfane. Bruges nu omstunder ikke i Krigsvæsenet. B. Absalon stak sin Banner ud, forkyndte Strid og begyndte den. Mall. Handl. 287 S.
2. Heraf de sammensatte, skiønt nu omstunder ubrugelige, Ord:
   a) Bannerfører, (en) n. f. En Officeer, som fører Banneren; en Fændrik eller Cornet.
   b) Bannerherre (en) n. f. En fior Herre eller Officeer, som fordum var berettiget til at lade Banner føre for sig.
   c) Bannermester (en) n. f. En som fører en Hovedbanner; den fornemste Bannerfører. See Claus. N. Kr. 461 S.

Bar, part. insep. [uden Tvivl af v. a. bærer.] Udtrykker den Egenskab, hvorved en Person eller Ting er skikket eller oplagt til noget, saasom: agtbar, brugbar, frugtbar, mandbar, &c.

Bar, adj. [udtales langt, og heder Isl. *ber*, Anglos. *bar*, Germ. bar, Angl. *bare*.]

1. Ei bedækket; nøgen; blot. Item ubevæbnet; ei forsynet med Vaaben eller Instrumenter. At gaae med bart Hoved og bare Been. At fegte med bare Næver. At see med bare Øine.
2. Ufrugtbar. Item fattig; usel. Et bart Land. En bar Fælled. Det er meget bart for dem.
3. Øde; tom. Fienden har giort Alting bart i Landet. Man kan ikke leve af bare Næver.
4. Berøvet; skilt ved; blottet. Med præp. for. En Kiole som er bar for Lu. At giøre sig bar for Penge. Om Jupiter for hver Misgierning vilde lyne, han skulde blive snart for Tordenpile bar. (Falster.)
5. Tynd; slap. Bruges og figurligen. En bar Suppe. Øllet er kun bart. Og bliver da hans Digt som Pøite mat og bar. (Kingo.)
6. Som ei er forenet eller blandet med nogen anden Ting; allene. At ligge paa den bare Halm. At drikke bar Viin, Vand, &c.

7. Lutter; idel; blot. Det er bare Skarn med ham. Han taler af bart Had, af bare Eenfoldighed, ꝛc.
8. Klar og tydelig; aabenbar. Staaer gemeenligen i Selskab med blot, klar eller reen. Den blotte og bare Sandhed. At sige noget med klare og bare Ord.
9. [I Lovene.] Ugrundet; ubeviist. Men for bare og løse Beskyldninger bør Ingen sit Sæde at vige. D. L. III. 4. 4.

Bar (et) n. s. definit. Barret [et mere Norskt end Danskt Ord, som udtales kort, og er efter Ihres Mening nær beslægtet med Borre eller Burre, carduus, og Borste, seta.] Et børstelignende eller sylagtigt Blad paa et Træ; smalt Løv. Bruges om Bladene paa Fyr, Gran, Tax, Enebærtræ, og deslige.

Bar (en) n. s. [af uvis Oprindelse.] Den Hud og Saft, som skrabes af Tarme og Kallun, naar de reengiøres; Tarmeskrab. (Moth.)

Bararmet, adj. [af bar og Arm.] Som har bare Arme. At være, at gaae, bararmet.

Barbar (en) n. s. pl. Barbarer [af Lat. *barbarus*.]
1. Een af de Vilde, eller og af et hedenskt og lidt dyrket Folk. En Europæer kan ikke vel finde sig i at leve iblant Barbarer.
2. En grum Tyran; et Umenneske. Bruges især ofte som et Bebreidelses Ord. Barbar! hvor mageløst din Grumhed sig forstiller. Fors. i Sk. Vid. II. 48.
3. [I Bibelen.] En Person af et ubekiendt Tungemaal; en Fremmed. See 1 Cor. XIV. 11.

Barbarie (et) n. s. [af Lat. *Barbaries*.]
1. Vildhed; Grovhed. I dette Folks Levemaade hersker et Barbarie.
2. Et Land eller Sted, hvor saadan Vildhed eller Grovhed hersker. I Steden for et poleret Land finder jeg her et Barbarie.
3. Uvidenhed i Kunster og Videnskaber; grov Vankundighed. I et Land, hvor Lærdom er i ingen Agt og Anseelse, kan let indsnige sig et Barbarie.
4. Barbariet kaldes i Særdeleshed den nordlige Kyst af Africa, fra det Atlantiske Ha at regne og indtil Ægypten.

Barbarisk, adj. [af Barbar.]
1. Vild; hedensk; uchristen. Barbariske Fo Lande, Stater, ꝛc.
2. Som passer sig paa Barbarer; raa og u leret. Barbariske Skikke, Sæder, ꝛc.
3. Grum og tyransk; umenneskelig. En b barisk Adfærd, Behandling, ꝛc.
4. Som henhører til det Strøg af Africa, so kaldes Barbariet. De barbariske Kyster.

Barbariskt, adv. [af sit Adjectiv.] Paa ba barisk Viis; paa en grusom og tyransk Ma de; uchristeligen eller umenneskeligen. t tage barbariskt afsted.

Barbe (en) n. s. [af Gall. *Barbe*.] En sie den forekommende rød Ferskvands-Fisk me dobbelte Skægtraader. Kaldes og Mull e. (Lat. *Mullus barbatus*.)

Barbeer (en) n. s. See Balbeer.

Barbenet, adj. [af bar og Been.] Som h Intet paa Benene. Item (adverbialite med bare Been. At gaae barbenet.

Barberer, v. a. See Balberer.

Barbrogræs (et) n. s. Det samme som C meelblomster.

Barbrystet, adj. [af bar og Bryst.] Ubed paa Brystet. Item (adverbialiter) med b Bryst.

Barcasse (en) n. s. See Barkasse.

Bardag (en) n. s. obsolet. [heder og Baa dag eller Bordag, og kommer af bær eller baarder.]
1. En Strid. I Særdeleshed en privat Strid; et Slagsmaal. En faar man Stangæ hog i thænnæ Barthdagæ, ꝛc. Vald. S. L. II. 24.
2. Tørre Hug; Prygl. Far man Sar ællær Bardaghæ æller Afhog, ꝛc. Sk. L. V. 28. See og ibid. V. 30.

Barde (en) n. s. obsol. [af baarder.] En Stridsøxe. Kaldes og Hellebarde. (Moth.)

Barde (en) n. s. [af Germ. Barth.] Een af Hvalfiskens Skægtraader, hvoraf giøres det saa kaldte Fiskebeen; en Hvalbarde.

Barde (en) n. s. [har formodentlig sin Oprindelse af Germ. ant. Bar, cantilena. See ellers

Wachter og Frisch voc. *Bardus* og *Ba-*
] En Digter; en Poet. (Ewald.)
n} (en) n. f. [et Skibsord af uvis Op-
n} rindelse.]
af de Tove, som man (foruden Vand-
) støtter Master og Stænger med. At
tte Bardonerne.
ldre Skrifter.] Det samme som Bar-
No. 1. Och erre de (Skibene) wel saa,
mand end kand holle en Bardun od
thennom imod Fyenderne. D. Mag.
284.
us, interj. [formodentlig af Bardag.]
ges i daglig Tale skæmtviis, naar een
r plumpt ned eller omkuld, ligesom en
s. Bruges og adverbialiter. Bar
s! der laae han. Han faldt barduus
paa sit Hoved.
give barduus paa een, ɔ: at give ufor-
ntligen Bask eller Balder paa een. (Lan-
.)
obe barduus paa een, ɔ: at løbe blindt
nd paa een.
(en) n. f. [af bar.] En stor Plads
Bygning. (Moth.)
adv. superl. Bareste [af samme Ad-
.] Ikke andet end; ikkun; blot; allene;
ges nu omstunder sielden uden i daglig
Alt hvad vi have herom — er bare
ed. K. S. Skr. IV. 178.
, v. rec. [heder og berger sig, hvormed
mmer overeens Isl. *beria fier*, dissimu-
See Ihre voc. berga.]
der sig; tvinger sig. Med og uden præp.
At bare sig for Graad, Latter, ꝛc.
kan neppe bare mig, at jeg jo maae, ꝛc.
ldre Skrifter.] Bevarer sig for Skade
Liv eller Helbred; nærer sig. Alle der
del waare, kunde dennem for deris eget
icke bare. D. Mag. I. 249. Vinteren
saa stor, at ingen kunde bare sig, ꝛc.
f. Kr. 331 S.
, v. a. obsolet. [af adj. bar.]
r bar; blotter. Dog skal mand giffue
paa deris (Børnenes) Forlighed, om
det er saa i Tiden, at de oc taale at baris.
Chr. III. Ordin. 36 Bl.

2. Bringer for Dagen; oplyser. Er endnu tilovers i Aabenbarer. See Ordet.

3. Barer sig. Skiller sig ved; blotter sig for. Kong Knud havde baret sig sine Ryttere. Ved. Kr. 314 S.

Barfod } adj. pl. Barfodde eller Barfodede
Barfodet } [af bar og Fod.] Som har Intet paa sine Fødder. Item (adverbialiter) med blotte Fødder. NB. Barfod bruges allene i Sammensætning. Hold' din Fod tilbage fra at løbe barfodet. Jer. II. 25. See og Esai. XX. 4.

Barfodbroder (en) n. f. [af barfod og Broder.] Det samme som Barfodmunk. See Clauf. N. Kr. 787 S.

Barfodmunk (en) n. f. [af barfod og Munk.] En Munk, som efter sin Ordens Regler er forbunden til at gaae barfodet.

Barfred (en) n. f. obsolet. [heder i det gamle Tydske Sprog Bergfred, Barchfrede, Borchfrede, Burgfried; Lat. B. *Berefridum*, *Belfredus*; Gall. *Berfroy*, *Belfroy*, *Befroy*, ꝛc. Altsammen af Burg eller Borg, castrum, og Fred.]

1. Et ved en Byes Mure eller Volde opført Taarn, som fordum tiente deels til Vagthold, deels til et Værn og Forsvar imod en angribende Fiende. Han og hans Tienere skulde ingen Barfrede bygge for Kongens Fester oc Slot. Hvitf. Kr. 366 S. See og ibid. 352 S. hvor der meldes om at giøre en Muur fast med Taarn.

2. Et om en Stad eller Slot beliggende vist Stykke Land, eller District, inden hvis Grændser man burde nyde Fred og Sikkerhed; en Fristed. Asylum. (Moth og Langebek.)

Bargiør, v. a. inusit. [af bar og giør.] Det samme som Blotter. See Clauf. N. Kr. 538 S.

Barhændet, adj. [af bar og Haand.]

1. Som har Intet paa Hænderne; med blotte eller bare Hænder.

Barmhiertet, v. rec. obsolet. [af barmer og Hierte.] Det samme som Forbarmer sig. See Saml. til den D. Hist. I. B. 3 H. 27 S.

Barmhiertig, adj. [af samme Oprindelse. Heder ellers Franc. *armherz*.]

1. Som røres inderligen over andres Nød og Elændighed; medynksom. Bruges især om dem, som virkeligen giøre Barmhiertigheds Gierninger eller Almisser. Et barmhiertigt Menneske. Denne Mand er meget barmhiertig imod Fattige.
2. Naadig; ikke streng; skaansom. Værer inderlig barmhiertige, saa I tilgive hverandre, ꝛc. Eph. IV. 32. Adskillige barmhiertige Christne have søgt at sætte Farve paa Mahomeds Lærdom. Holb. Heltehist. II. 95.
3. Ynkværdig; elændig. En barmhiertig Stakkel.
4. Usel; uduelig. Bruges meest i daglig Tale. En barmhiertig Soldat, Dommer, Raadmand, ꝛc.
5. Som bevæger til Graad og Medlidenhed; som giør taaremild. I Himmel-Tanker kan da kysse paa sit Kruus, Og liste sig saa sagt til en barmhiertig Ruus. Saml. af D. Vers 766 S.

Barmhiertigen, adv. [af sit Adjectiv.]

1. Med Skaansel; naadigen.
2. Ynkeligen; jammerligen.

Barmhiertighed (en) n. f. [af barmhiertig. Heder ellers Franc. *Armiherzida*, og Moesog. *Armahairtei*.]

1. Medlident Hiertelav; inderlig Medynksomhed. At giøre Godt af Barmhiertighed.
2. Det samme som Barmhiertigheds Gierning. At giøre Barmhiertighed imod een. Det var en Barmhiertighed, om man hialp dette arme Menneske.
3. Skaansel; Miskundhed; Naade. At behandle en Slave haardt og uden al Barmhiertighed.
4. En Barmhiertigheds Gierning kaldes enhver god Handling imod Betrængte eller Nødlidende; i Særdeleshed en Almisse til Fattige.
5. Øl og Barmhiertighed følges gi[...] Et Ordsprog, som vil sige: at en R[...] Folk gemeenligen taaremilde og med[...]

Barmundet, adj. [af bar og Mund[...] samme som Barhaget.

Barn (et) n. f. pl. Børn [af baar[...] bærer.]

1. En gandske ung Person. Et lidet, k[...] sigt, Barn. At græde, lege, ta[...] et Barn.
2. En Søn eller Datter i Henssigt til e[...] eller Moder. At avle Børn. [...] Barn efter det andet døde bort for[...]
3. En ung Person, fra Fødselen at r[...] indtil den modne Alder. Denne[...] i Lovene fra det femtende, men efter[...] omtrent fra det fiortende Aars Udga[...] efterat man har staaet til Confirmatio[...] ner Barn, der under sine femten[...] da kan det Vidne hverken reise elle[...] D. L. I. 13. 18.
4. En Afføding; Afkom. Et Kiøb[...] Barn. Et Adams Barn. Israels[...]
5. En Person, som er over sine Børne[...] dog opfører sig barnagtigen. Ha[...] længe Barn. Hun er et stort Ba[...]
6. Ofte bruges det som et venligt Ti[...] Ord, deels af en Ældre til de Yngr[...] af en Lærer eller Overmand til hans[...] ger eller Undermænd. Kommer, [...] lader os gaae Fienden behiertet i Mø[...]
7. Enhver Ting, som kan ansees for e[...] ning eller Virkning af en anden. [...] kens Barn. Et Dydens Barn. [...] det Himlens Barn.
8. [Efter Bibelens Talemaade.]
   a) En Person, som i Henseende [...] Kundskab, eller Ydmyghed og L[...] hed, kan lignes med et Barn. [...] give dem Børn til Førster. Esai. [...] Uden I omvende Eder, og vor[...] Børn, da ꝛc. Matth. XVIII. [...]
   b) Guds Børn kaldes de Udv[...] Troende, og sættes imod Ti[...] Børn, ɔ: de Vantroende og F[...]

2. Heraf kan, efter Graderenes Antal i nedstigende Linie, endnu dannes flere Sammensætninger, saasom:
a) Barnebarns-Barn (et) n. f. Et Barn i Henſigt til Oldefader og Oldemoder.
b) Barnebarns-Barnebarn (et) n. f. Et Barn i Henſigt til Tipoldefader eller Tipoldemoder.

Barneblee (en) n. f. [af Barn og Blee.] Et Stykke Linnet, som for Reenligheds Skyld lægges neden om eller under et Barn, der enten er endnu i Svøb, eller nyligen har faaet Klæder paa. At skifte Barnebleer.

Barnedaab (en) n. f. [af Barn og Daab.] Den Gierning at døbe eet eller flere Børn; et Barns Daab. At forrette en Barnedaab.

Barnefader (en) n. f. [af Barn og Fader.] En som udlægges, eller udgiver sig selv, for Fader til et uægte Barn. See D. L. VI. 13. 26.

Barnefod (en) n. f. [af Barn og Fod.]
1. Et Barns Fod. Hendes Fødder ere ikke større end Barnefødder.
2. Adskilligt Slags Bagverk, Hvedebrød og deslige, hvormed man beværtes i en Barselstue den Dag, Barnet bliver født eller døbt. At give, at faae, Barnefod.

Barnefødsel (en) n. f. [af Barn og Fødsel.] Den Gierning at føde et Barn; Forløsning. Hun døde i Barnefødselen. Hun havde en haard Barnefødsel.

Barnegierning (en) n. f. pl. Børnegierninger. [af Barn og Gierning.] En Gierning, som passer sig paa et Barn; en barnagtig Handling. Barn giør Barnegierning. (Et Ordsprog.)

Barnegraad (en) n. f. [af Barn og Graad.] Et Barns, især et spædt Barns, Graad.

Barnehue (en) n. f. [af Barn og Hue.] En Hue af Silke, eller andet Tøi, til et Svøbelsebarn.

Barnehylleke (en) n. f. [af Barn og Hylleke.] Et Stykke Linnet, som Svøbelsebørn have paa Hovedet under Barnehuen. Kaldes gemeenlig slet hen Hylleke.

Barnekiol (en) n. f. [af Barn og Kiol.] E[redacted] fodsiid Kiol med Stivt i Livet, som Bø[redacted] faae paa, det første de begynde at klædes.

Barnelader n. f. pl. [af Barn og Lade[redacted].] Barnenoder. Barnagtige Fagter; Han [redacted] saa mange Barnelader paa sig.

Barneleeg (en) n. f. Det samme som Bør[redacted]leeg.

Barnelist (en) n. f. [af Barn og List.] [redacted] langt og bredt Stykke Tøi, hvormed m[redacted] binder et Pattebarn, efterat det er lag[redacted] i Svøbet.

Barneløs, adj. Blev fordum brugt i Stede[redacted] for Barnløs. See Chr. IV. R. L. Arve[redacted]] 13 Cap.

Barnemad (en) n. f. [af Barn og Mad[redacted]] Mad, som laves til spæde Børn, eller [redacted] tienlig for dem.

Barnemoder (en) n. f. [af Barn og Moder[redacted]]
1. Et Fruentimmer, som er bleven forløst m[redacted] et Barn. En glad Barnemoder. Ps[redacted] CXIII. 9.
2. [I Lovene.] Et Fruentimmer, som e[redacted] eller giver sig ud for at være, den rette M[redacted]n, der til et uægte Barn. En Qvindesperso[redacted]at som sig løgnagtig paatager Barnemoder være, &c. D. L. VI. 13. 28.

Barnemord (et) n. f. [af Barn og Mor[redacted].] Mord som begaaes paa et Barn. I [redacted] deleshed: det Mord, som en Qvinde begaa[redacted] paa sit i Dølgsmaal fødte uægte Barn.

Barnemorder } (en) n. f. [af Barn og Morder[redacted]]
Barnemorderske } Morder eller Morderske. En Mand eller Qvinde, som begaaer Barne[redacted]mord. Til at straffe den Barnemorde[redacted] Befalning, &c. Viisd. XI. 17.

Barnenoder, n. f. pl. [af Barn og Node[redacted]] Det samme som Barnelader.

Barneovertræk (et) n. f. [af Barn og Ov[redacted]træk.] Det samme som Barnekiol. [redacted] des gemeenlig slet hen Overtræk.

Barnepenge, n. f. pl. inusit. [af Barn og Penge.] Det samme som Børnepen[redacted] See Chr. IV. R. L. Gift. B. 13 og Cap.

ige (en) n. f. [af Barn og Pige.] En
stepige, som antages til at oppasse et
Barn.

ndet, adj. [af Barn og sindet.] Som
jet ligesom et Barn; ustadig; som uden
d snart har Lyst til eet snart til et andet.
erup.)

'ee (en) n. f. [af Barn og Skee.] En
Skee, hvormed et Barn mades, eller
s til at spise selv.

'iœmt (en) n. f. [af Barn og Skiœmt.]
samme som Barneleeg. See Clauf.
r. 343 S.

'iorte (en) n. f. [af Barn og Skiorte.]
kiorte til et spædt Drenge- eller Pige-

'o (en) n. f. pl. Borneskoe [af Barn
ko.]
Sko til et lidet Barn.
ave traadt sine Borneskoe. Siges
gen og ordsprogviis om den, som er
en til Lavalder.

'rig (et) n. f. [af Barn og Skrig.]
af et syge eller utaaligt Barn.

ıak (en) n. f. [af Barn og Snak.]
ldig eller taabelig Snak; barnagtig

ol (en) n. f. [af Barn og Stol.] En
Stol, indrettet paa adskillige Maader,
adskillige Beqvemmeligheder, for Born.

ræg (en) n. f. plur. Bornestræger
arn og Stræg.] En barnagtig Gier-
eller Adfærd.

rud (en) n. f. [af Barn og Strud.]
mme som Barnefod No. 2. (Moth.)

ue (en) n. f. [af Barn og Stue.]
tue, hvor Bornene med deres Piger
en holde til.

ıob (et) n. f. [af Barn og Svob.]
ykke uldent Toi, hvori et spædt Barn
og bindes med en List.

ıa (en) n. f. [af Barn og Taa.]
aa paa et Barns Fod.
amme som Barnestrud. (Langebek.)

oie (en) n. f. [af Barn og Troie.]
oie til et spædt Barn.

Barneung, adj. [af Barn og ung] Som
er i sin spæde Alder; meget ung. Den Gang
dette skeede, var jeg barneung.

Barneverk (et) n. f. Det samme som Borneverk.

Barneviis, n. f. [af Barn og Viis.] Borns
Skik og Maade; Borns Viis. Bruges meest
adverbialiter med præp. paa foran.

Barnevogn (en) n. f. [af Barn og Vogn.]
En liden Vogn til eet eller flere Born, som
trækkes med Hænderne.

Barnevugge (en) n. f. [af Barn og Vugge.]
See Vugge.

Barnfodt, adj. particip. [af Barn og fodet.]
Som har sin Herkomst og Oprindelse
fra et vist Land eller Sted; oprindeligen
fodt. (oriundus.) Han er barnfodt i
Jylland.

Barnlig, adj. [af Barn og lig.]
1. Som henhorer til, eller passer sig paa,
Barndommen. En barnlig Tilstand. Den
barnlige Alder.
2. Undertiden bruges det i Steden for Bornlig.

Barnlos, adj. [af Barn og los.] Som er
uden Afkom; som er skilt ved sine Born. De
skal doe barnlose. 3 Mos. XX. 20. Paa
een Dag at blive barnlos og Enke. Esai.
XLVII. 9.

Barnloshed (en) n. f. [af barnlos.] Den
Tilstand at være barnlos. See Nucl. Lat.
voc. *Orbitas*.

Barnmyndt, adj. obsolet. [har sin Grund i
den gamle juridiske Talemaade: at myndhe
Arv med Barn. See Vald. S. L. I. 1.
§. 11.] Blev fordum brugt om en Ægtemand,
som havde fælles Born med sin Hustru,
og var derved, efter hendes Dod, berettiget
til at arve en saa kaldet Myndelod
i Bornenes moderne Arv. See Sk. L. I.
7 og 8 Cap.

Barnvoren, adj. [af Barn og voren] Det
samme som Barnagtig No. 1.

Baron (en) n. f. [et Fransk Ord.]
1. Det samme som Friherre.
2. En Æretitel for Grevernes yngre Sonner,
saa og for andre, som ei have Baronie.

Baronesse (en) n. f. [et Fransk Ord.] En Barons Frue eller Datter.

Baronie (et) n. f. [et Fransk Ord.] Det samme som Friherskab.

Barre (en) n. f. [et Fransk Ord.] En liden Stang af ædel Metal. Bruges og i Sammensætning. Guld i Barrer. En Sølvbarre.

Barse (en) n. f. obsolet. [Svet. ant. *Bars*; maaskee af A. S. *Barth*, dromo. See Gl. Ælfrici p. 77.] Et Slags Krigsskibe. N. N. hafde med stor Bekostning ladet tilrede en Barse med Folck og Skyt. Hvitf. Kr. 960 S.

Barsel (et) n. f. [formodentlig contr. i Steden for Barnsøl; af Barn og Øl.] Bemærker egentligen det samme som Barselgilde, (see Syvs Kæmpeviss. 555 S.) i hvilken Bemærkelse det dog sielden høres nu omstunder, da det som oftest bruges i Steden for Barnefødsel, og det fornemmeligen i følgende tvende Talemaader:

1. At lave (eller rede) til Barsel, ɔ: at gaae frugtsommelig; at være med Barn. Man siger og: at lave fremmeligen til Barsel, ɔ: at være nær ved at giøre Barsel.
2. At giøre Barsel, ɔ: at blive forløst; at føde.

Barselbrev (et) n. f. [af Barsel og Brev.] En skriftlig Indbydelse til Barselgilde. (Bording.)

Barselfærd (en) n. f. [af Barsel og Færd.] Optog i Anledning af Barnefødsel og Barnedaab.

Barselgilde (et) n. f. [af Barsel og Gilde.] Et Giæstebud, som holdes i Anledning af et Barns Daab.

Barselkone (en) n. f. [af Barsel og Kone.] Et Fruentimmer, som har giort Barsel.

Barselkost (en) n. f. [af Barsel og Kost.]
1. Kost, som pleier at gives, eller tiener, Barselkoner.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Barselgilde. See Weylles Gloss. Jur. voc. Barsel. Og Udt. af Forordn. I. 117.

Barselmad (en) n. f. [af Barsel og M
Mad, som sendes en Barselkone fra he
Venner eller Bekiendte.

Barselqvinde (en) n. f. [af Barsel og Q
de.] Det samme som Barselkone.
ges i Lovene.

Barselseng (en) n. f. [af Barsel og S
1. Den Seng, i hvilken en Barselkone li
eller kommer til at ligge. Hun giorde
sel, forend Barselsengen blev færdig.
2. Den Tid, i hvilken en Barselkone h
ved Sengen efter Barnefødselen. At
eller ligge i Barselseng. At modtage
søg i Barselseng.
3. Det samme som Barnefødsel. De
hendes første, anden, tredie Barsel
Den Skade fik hun i sidste Barselseng.

Barselstue (en) n. f. [af Barsel og S
Det Værelse, hvori Barselkonen ligger.

Barsk, adj. [Germ. barsch; maaskee i
den for brasch, af Germ. brassen, ex
bare, som findes hos Wachter.]
1. Haard; streng; umild. Naar tudend
og barske Nord affør den blomstrek
Jord. Forf. i Sk. Vid. IX. 185.
2. Vild; grum. En barsk Soldat.
3. Som giver Vildhed eller Grumhed tilk
Et barskt Aasyn.
4. [I ældre Skrifter.] Haard og um
skarp af Smag. See Cold. Etym.
voc. *Immitis*.

Barskhed (en) n. f. [af barsk.] Den
skab at være barsk.

Barskt, adv. [af samme Adjectiv.] Pa
barsk Maade.

Barslidt, adj. particip. [af bar og sli
Lubar; luslidt.

Bart, adv. [af bar.] Klart og tydeli
aabenbarligen. At sige een Sandheden
og bart ud.

Bartisan (en) n. f. [af Gall. *Pertuisane*
Ital. *Parteggiana*.] Et Slags Hellel
hvormed man baade kan hugge og stik
Korsgevær.

Bartsker (en) n. f. See Badsker.

Bas (en) n. f. [udtales langt, da det kommer af Belg. *Baes*, som bemærker Verten eller Herren i Huset; af Germ. vet. *basz*, optimus, eller *der Basze*, optimas domus. See Frisch voc. Baß.]

- Bemærker egentligen en Herre eller Mester, og høres ofte blant vore Søfolk og Matroser, hvilke bruge dette Ord deels om deres Capitain eller Skipper, deels om en Baadsmand, som forstaaer vel sit Haandarbeide, og kan vise godt an, deels og figurligen om et Skib, som overgaaer et andet i at seile, ꝛc. ꝛc.
- At spille Bas. Bruges ofte i daglig Tale figurligen, i Steden for: at være uregierlig; ei at ville lade sig styre af andre.

Bas (en) n. f. pl. Basser. [udtales kort, og kommer af Gall. *Basse*, eller Ital. *Basso*, som oprindeligen bemærker lav.]

- Den groveste Tone i Musiken, fornemmeligen i Syngekunsten. Han synger en stærk Bas.
- Den groveste Streng paa et musicalsk Instrument. Bassen paa hans Fiol er sprungen.
- En Fiol, noget større end de almindelige, hvormed man spiller Bassen i Concerter. Den største af disse Fioler heder altid Contrabas. See Ordet.
- [Figurligen.] En mandig eller myndig Stemme. Bredbringet Knold tog paa, det Huset maatte runge, med en hovmodig Bas om Manddoms Drift at synge. Saml. af D. Vers 766 S.

Bas, interj. [udtales langt, og kommer formodentlig af Svek. basa, citato gradu irecurrere, som venteligen er nær beslægtet med Dan. buser.] Bruges i daglig Tale ligesom interj. buus, og tilkiendegiver et Fald, som skeer hovedkulds; f. Ex. Buus! eller Bas! der ligger han. Hvilket kommer overeens med Saxon. Buutz! da ligt he. See Richey Idiot. Hamburg. Naar det derimod staaer bag efter buus, bruges det adverbialiter, og tilkiendegiver en Ubetænksomhed og grov Fremfusenhed. Han løber buus bas paa alle, hvem han møder.

Basfiol (en) n. f. [af Bas, sonus gravissimus, og Fiol.] Det samme som Bas (i Musiken) No. 3.

Basfløite (en) n. f. [af Bas, sonus gravissimus, og Fløite.] En mere end almindeligen stor Fløite, som tiener til Bas i en Concert.

Basilike (en) n. f. [af Lat. *Basilicum*.] En liden men stærkt lugtende Urt paa tørre Bakker. Thymus Acinos.

Basilisk (en) n. f. [af Lat. *Basiliscus*.]

1. Et opdigtet forgiftigt Dyr eller Slange. Bruges og figurligen om et ondt og giftigt Menneske.
2. Et Slags overmaade store Kanoner, som og kaldes Feldtslanger.

Bask (et) n. f. pl. Bask. [af basker.]

1. Et lydende Slag, især af den flade Haand. Item (i plurali) tørre Hug; Bank. At give en et Bask paa Munden. Han fik, skal faae, mange Bask.
2. Lyden af et Slag; et Bads. Han slog ham, saa det gav et Bask.

Basken (en) n. f. [af basker.] Den Gierning at baske.

Basker, v. a. [i Steden for badsker, af badser.]

1. Slaaer med den flade Haand; giver Bask. At baske eens Kiæber. At baske een tilstrækkeligen.
2. Klapper; kladsker. Bruges neutraliter, og undertiden tillige absolute. At baske med Hænderne. Hanen basker med Vingerne. Det basker.
3. Basker af. See Afbasker.
4. Basker paa. Slaaer paa med den flade Haand; klapper eller dasker paa. At baske paa Døren. At baske paa een af al Magt.
5. Basker ud. Jager ud med Hug og Bask.

Baspibe (en) n. f. [af Bas, sonus gravissimus, og Pibe.] En af de grove Piber i et Orgelverk.

Basse (en) n. f. [formodentlig en blot Dialect af Anglos. *Bare*, aper.]

1. Det samme som Vildbasse eller Vildsviin.
2. Et meget tykt og fedt Creatur af Hankiønnet;

slaget; saasom en Hest, Stud, Væder, &c. Kaldes saaledes skiæmtviis.

3. En Mandsperson, som i Henseende til Fedme, Styrke, Vildhed eller Modighed kan lignes med en Vildbasse. Bruges deels af Skiæmt, deels af et Slags Foragt, i og uden Sammensætning. En Brydebasse, Spradebasse, &c. En tyk, feed, riig, storagtig, Basse.

4. Undertiden betegner det, hvad man i gemeen Tale kalder en Fyr eller en Selle. En sær Basse. En underlig Basse.

5. Et Slags smaae Canoner, som ellers egentligen heder Svingbasse.

6. Alslags Hvedebrød; saasom en Hvedetvebak, en Kringle, og deslige. Høres ikke sielden blant Bønderne i Siæland.

7. Det samme som Barse. (Moth.)

Bassejagt (en) n. f. [af Basse og Jagt.] Det samme som Vildsviinjagt.

Bassespyd (et) n. f. [af Basse og Spyd.] Et Spyd, som bruges paa Bassejagt.

Basset (en) n. f. [af Gall. *Bassette.*] Et Slags Kortspil, som bør henføres til de saa kaldte Bovespil, hvori det første Kort, som vendes op, betyder Tab, det andet Gevinst.

Basist (en) n. f. [af Bas, sonus gravissimus.] En som synger eller spiller Bas.

Basson (en) n. f. [et Fransk Ord.] Det samme som Dulcian.

Basstemme (en) n. f. [af Bas, sonus gravissimus, og Stemme.] En Stemme, som falder i den grove Tone, eller i en Bas.

Basstreng (en) n. f. [af Bas, sonus gravissimus, og Streng.] See Bas (i Musiken) No. 2.

Bast (et) n. f. [af uvis Oprindelse; heder ligesaa i det Hollandske, Engelske og Islandske Sprog.]

1. Indbarken af Lindetræet, som tørret bruges især til at giøre Reeb og Maatter af, og ellers til at binde eet og andet med. At giøre Maatter, at snoe Reeb, af Bast. At binde Træer op med Bast.

2. Et Slags tyndt Silketøi, som tilbringes os fra Indien. Kaldes egentligen Silkebast.

3. At binde sine Skoe med Bast. Bruges undertiden figurligen, i Steden for: at være i yderste Armod.

Bast, n. f. obsolet. [formodentligen i Steden for Bagst, af Isl. *bagia* v. *baga*, obstare, impedire. See Olavii Ind. ad *Landnabok* voc. *Böggvir.*]

1. Den Stok, eller Træblok, i hvilken Misdæderes Fødder fordum bleve satte og fastbundne, til lovlig Hæftelse. (Cippus v. Truncus.) Forekommer i de gamle Love, og holdes i Almindelighed for at være et blot Synonymon til Baand, med hvilket det jævnligen staaer i Selskab; men at det saa samme virkeligen maae være adskilt i Bemærkelsen, kan sluttes: a) af Skaanske Lov (Edit. Hafn.) VII. 3. hvor det, som i Runebriken kaldes Band og Bast, heder i Texten Band og Stok. b) af bemældte Sk. L. VII. 3, sammenlignet med V. 28 hvor de tvende Talemaader: at føræ Band oc Stok ofna annær Man, og, at sætæ Bast oc Band ofna annan Man, synes at være synonymiske; ligesom og den første oversættes af Andr. Sun. VII. 1. med disse Ord: truneo pedes infigere, & manus vinculis colligare.

2. I de gamle Norske Love synes Bast undertiden at bemærke en Fodhilde til et Qvæghøved (pedica), og Baand at betegne Klovebaand eller noget deslige. Dog skal han drive det (Qvæget) løst ind i Huus, og lægge hverken Bast eller Baand paa det. K. Magni Gulet. Lov Landl. B. 32 Cap. Pauus Saml.

Bastbinder, v. a. inusit. [contr. i Steden for: baster og binder.] Binder Hænder og Fødder paa een for at holde ham fast. (Moth.) See og Coldings Etym. Lat. voc. *Vincio.*

Baster, v. a. [af Bast, philyra.]

1. Flaaer Bast af Træer.

2. [I Huusholdning.]

a) Lader en Kalve- eller Lammesteeg gaae for Ilden, indtil dens yderste Hinde bliver løs, og tager da samme Hinde af, paa det

Bebræmmer, v. a. [af Bræmmer.] Besætter med Bræmmer. En med Sølvkniplinger bebræmmet Kiol. Hendes Skiørt er saa bebræmmet af Skarn.

Bebreidelse (en) n. c. [af bebreider.]
1. Den Gierning at bebreide. En Feils eller Ufuldkommenheds Bebreidelse.
2. Alt hvad der forekastes een til hans Forhaanelse eller Beskæmmelse. At giøre een mange bittre og haarde Bebreidelser.

Bebreider, v. a. [af breider.] Foreholder eller forekaster een noget til hans Beskæmmelse. At bebreide een sin Utaknemmelighed. I den Post har jeg intet at bebreide mig selv.

Bebreider (en) n. c. [af sit verbo.] En som bebreider.

Bebrer, v. n. See Bævrer.

Bebrevelse (en) n. c. [af bebrever.]
1. Stadfæstelse ved Breve; Bekræftelse under Haand og Segl. See D. Mag. II. 21.
2. [I Lovene.] En lovformelig Forskrivelse. I Særdeleshed: en Forskrivelse til at afhænde noget af sine Midler i levende Live, eller til at bortgive noget deraf efter sin Død. See D. L. V. B. 4 Cap. i Rubriken.

Bebrever, v. a. [af Brev.]
1. Stadfæster under Haand og Segl; forsikrer skriftligen. Saa skulde hannem — samme Lene forundes og bebreves, etc. K. S. Skr. IV. 64. See og ibid. 75 S.
2. Forskriver sig til at afhænde eller bortgive noget; skiøder eller testamenterer. Vil Husbond eller Hustru bebreve hinanden noget af deres Midler, da etc. D. L. V. 2. 22. At bebreve een al sin Arv og Eie. Bed. Kr. 332 S.
3. Bebrever sig. Tilforpligter sig indbyrdes skriftligen. Forekommer i ældre Skrifter. See Hvitf. Kr. 876 S.

Bebrevning (en) n. c. [af bebrever.] En lovligen eller ordentligen oprettet skriftlig Forening. See Hvitf. Kr. 876 S.

Bebudelse (en) n. c. [af bebuder.]
1. Den Gierning at bebude; Tilmældelse; Forkyndelse.
2. Mariæ Bebudelses Dag kaldtes, og kal… des endnu, den 25 Martii, som hellighold… tes til en Erindring om det Budskab, fo… Jomfru Maria fik ved en Engel, at h… skulde undfange og føde Guds Søn. Hed… ellers i daglig Tale: Vor Frue Da… Fasten.

Bebuder, v. a. [af Isl. *boda*, annuntiare …
1. Bærer Budskab eller Tidende om; tilmæld… noget som nyt. Men der de gik at bebu… hans Disciple det, etc. Matth. XXVIII. 9.
2. Forkynder offentligen; kundgiør. Giv… det ikke tilkiende i Gath, bebuder det ik… paa Gaderne i Askelon. 2 Sam. I. 20. S… og Esai. LX. 6.
3. Viser forud; betyder. Svalernes Ankom… bebuder os, at Sommeren er forhaanden.

Bebyggelse (en) n. c. [af bebygger.] De… Gierning at bebygge.

Bebygger, v. a. [af bygger.] Besætter … et Sted med Bygning. Hvor Afslag … paa nogle Tiender bevilget for øde Gods … og det igien bebygges, etc. D. L. II. 22. 2…

Bebygger (en) n. c. [af sit verbo.] En s… bebygger.

Bebyrdelse (en) n. c. [af bebyrder.] Den Gi… ning at bebyrde.

Bebyrder, v. a. [af Byrde.] Lægger B… de paa; betynger; besværer. Bruges fo… oftest figurligen, saavel i moralske som an… Tilfælde. At være bebyrdet med en st… Familie, med Skatter, Forretninger, etc. A… bebyrde sig, eller sin Samvittighed, me… Synd, sin Hukommelse med for mange Or… og Gloser, etc. Skulle nogen understaae sig, med grove Beskyldninger — at bebyrde nogen uskyldig Mand, etc. Forordn. 31 Jul. 1739. §. 9.

Bed (en) n. c. obsolet. [udtales kort; af Moesog. *Bad*, Anglos. *Bet*, Svet. *Bædd*, Germ. Bette, lectus.] En Seng. Er endnu tilovers i Bedsæk. See Ordet.

Bed (et) n. c.
1. [Af Bed, lectus.] En liden Afdeling i en Have, som dyrkes med Flid, for at komme Urter eller Blomster bedre til at voxe deri.

ives og Beed. At inddele en Have i Bede.

: beder, venor.] Jagt efter vilde Dyr Fugle. Forekommer i ældre Skrifter. en Fugl var under Solen saa snar, der lem kunde følge til Bed. Syvs Kiæmpe- 68 S.

arer, v. a. [af daarer.]

leder til noget daarligt. I Særdeles- : forfører til Ukydskhed; besvangrer. Ta- eder vare, at eders Hierte ikke bliver aaret, ꝛc. 5 Mos. XI. 16. Denne unge e har ladet sig bedaare.

ældre Skrifter.] Narrer; fixerer; be- er. N.N. hafde foret for hannem, at vaar den hand gaff sig ud for, og der- hannem bedaaret. Hvitf. Kr. 499 S. og Poulsens D. Riimkunst. 49 og 166 S.

daarer sig, ɔ: lader sig saaledes hen- af noget forlystende, at det ligesom be- r Sind og Sands. Og hende, som i Omvexling sig bedaarer af Spiil og um, Ratafia og Taarer. Forf. i Sk. . VII. 166.

kelse (en) n. f. [af bedækker.] Den ning at bedække.

kker, v. a. [af dækker.]

ger een Ting over en anden, for at e, vedligeholde, eller pryde den. Bru- og især til at betegne et stort Antal eller ngde af den Ting, som saaledes lægges en anden. At bedække en nogen Krop Klæder, et Træes Rødder med Jord, gene med Tapeter, ꝛc. At bedække Ha- med Skibe, Marken med Krigsfolk, Val- sen med døde Kroppe.

ørker; overhyller. Item formørker; unkler. Dette Bierg er bedækket med og Snee. Himmelen er bedækket med er.

Kiøbmandsstiil.] Giør den, som en el trækkes paa, sikker for at lide Tab. vilde ei antage Vexelen, saasom den kende ei havde bedækket ham.

Krigsvæsenet.]

Tiener til Sikkerhed og Forsvar imod fiendtligt Anfald; beskytter; beskiermer. Rytteriet bedækkede begge Fløiene. At sende en Flaade ud for at bedække Kyster- ne, Transportskibene, Handelen, ꝛc. See og Patr. Tilsk. II. 154 S.

b) Den bedækte Gang eller Vei. Den Gang eller Vei neden for Glasiet, uden om alle en Fæstnings Yderverker, paa hvilken i de indgaaende Vinkler er Plads for et udfaldende Mandskab at samle sig og opstilles.

5. [I Stutterierne.] Bespringer. At lade en Hoppe bedække af en Hingst.

6. Det samme som Betækker. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 173.

7. Bedækker sig. Bruges ofte i Steden for: sætter Hatten paa sit Hoved. Man siger og, naar man af Høflighed beder nogen sætte sin Hat paa: vær saa god og vær bedækt.

Bedækning (en) n. f. [af bedække.]

1. Det samme som Bedækkelse.

2. Alt hvad som tiener til at skiule eller bedække en Ting. Bark er Træernes udvortes Be- dækning.

3. Skiul eller Skierm imod fiendtligt Anfald. At have en Skov, en Høi, en Deel Trop- per, nogle Krigsskibe, til Bedækning.

4. Et Antal Tropper eller Krigsskibe, som tie- ner til Bedækning. At sende en Bedæk- ning ud af saa og saa mange Skibe.

Bedaget, adj. [af Dag.] Som har oplevet mange Aar; meget gammel. En gammel og bedaget Mand.

Bedarer, v. n. & rec. [af det ubrugelige da- rer, som formodentligen er en Dialect af Isl. *dura*, dormitare.] Bruges af Søfolk, naar Vinden begynder at lægge sig, og Vei- ret bliver stille, da det heder: Veiret be- darer, eller bedarer sig.

Bede (et) n. f. plur. Bede. [Af A. S. *Bædde*, exactum, Germ. Bete, tribu- tum.] Afslags Landgield eller Smaaeredsel. Bruges ikkun i Loven. Ingen skal udvises af sin Gaard, naar han giver sin Skyld i lovlig Tid, som er Kornskyld til St. Mor- tens Dag, og andre smaae Bede, ꝛc.

D. L. III. 13. 1. See og D. Mag. VI. 159 og 165 S.

Bede (en) n. f. pl. Beder

1. [Af beder, castro.] En gildet Væder.

2. [Af Gall. *Bete*, Lat. *Beta*.] En spiselig Rod. See Rodbede.

Bededag (en) n. f. [af beder, precor, og Dag.]

1. En til Bøn af Prædikestolen offentligen bestemt Dag i Ugen. En almindelig Bededag.

2. Heraf har man adskillige Sammensætninger, saasom: Bededagsbøn, Bededagspsalme, Bededagstext, &c. o: En Bøn, Psalme, Text, som er forordnet at bruges paa en Bededag.

Bedehielp (en) n. f. obsolet. [af beder, peto, og Hielp.] En bevilget eller paabuden almindelig Landehielp. See Hvitf. B. Kr. 27 S. sammenlignet med ejusd. Kr. 394 S.

Bedehuus (et) n. f. [af beder, precor, og Huus.] En til offentlig Andagt bestemt Bygning; en Kirke.

Bedekammer (et) n. f. [af beder, precor, og Kammer.] Et Lønkammer, hvor man holder sin Andagt.

Bedekar (et) n. f. [af beder, macero, og Kar.] Et Kar, hvori man lægger Skind i Beds. Kaldes og Drivkar.

Bedekiød (et) n. f. [af Bede, vervex, og Kiød.] Kiød af en slagtet Bede.

Bedeklokke (en) n. f. [af beder, precor, og Klokke.] Den Kirkeklokke, hvormed man paa Landet ringer hver Morgen og Aften til Bøns. Kaldes gemeenligen Bede og Fred-Klokke. See D. L. II. 15. 5.

Bedemand (en) n. f. [af beder, invito, og Mand.] Een af de smaae Bestillingsmænd i Kiøbstæderne, som for Betalning indbyder Folk til Brylupper og Begravelser.

Bedemandsstiil (en) n. f. [af Bedemand og Stiil.] Bruges undertiden til at betegne en urimelig, vidtløftig og naragtig Stiil eller Tale.

Beden (en) n. f. [af beder, rogo, precor.]

1. Bønlig Begiering; Tryglen. At faae noget udvirket ved Tiggen og Beden.

2. Guds Paakaldelse; Bøn til Gud. A[t] Gud med Fasten, Syngen og Beden

3. [Af beder, reqviesco.] Ophold me[llem]ning eller Kiørsel, imedens Arbeid[s]græsses eller fodres. Kudsken forsink[ede] Reise ved hans idelige og langvarige B[eden.]

Beder, v. a. imp. Bad, sup. Bedet. Moesog. *bidgan*, Anglos. *biddan*, *pittan*, Germ. *bitten*, Lat. *peto*.]

1. Holder an hos med høflig Begiering. [For]langer i Høflighed. At bede een om [...] Hvo Hustru vil have, bede hende a[f] ældre. D. L. III. 16. 1.

2. Udvirker noget for sig selv eller and[re ved] bønlig Begiering; hielper ved Bøn ell[er For]bøn. At bede sig Lov. At bede sig [fri for] Straf. At bede en Fange løs.

3. Tigger; betler. I de meget gængs[e Tale]maader: beder om noget i Guds [Navn] eller beder om Almisse, item beder fo[r] Mands Dør.

4. Indbyder. At bede een til Bords, ti[l Bry]lup, til Giæst, &c. At bede Giæste[r.]

5. Giver i Befalning; anmoder. Da e[r Man]den ei skyldig at gielde det, uden h[an kan] overbevises, at han bad eller bød det. [D. L.] VI. 19. 7. See og ibid. II. 9. 20.

6. Byder; befaler. Herren bad Tiener[en gaae] der og der hen.

7. Formaner; anbefaler. Han bad sine [Under]havende at være ved et frit Mod.

8. Formaner eller forlanger i Mind[e. Si]ges i en alvorlig Tone, og paa en [Maa]de, som giver en hemmelig Trusel ti[l. At] Jeg beder Dem, at De herefter vil fo[rskaane] mig for slige Grovheder.

9. Ønsker. At bede een Farvel, god D[ag.] At bede Ondt eller Godt over een.

10. Gior en Bøn til Gud. Her siger ma[n:] beder Gud, beder til Gud, eller be[der en] Bøn til Gud. Vaager og beder, [at I] ikke falde i Fristelse. At bede Gud [for] sig, hielpe sig, &c. At bede Gud [...] bede til Gud, om hans Naade, &c. [Isak] bad til Herren paa sin Hustrues [vegne.] 1 Mos. XXV. 21.

1. [I gamle Love og Skrifter.] Paastaaer; Fordrer; æsker. I dette Fald bruges det gemeenligen passive. At bedes Ransak. At bedes Arff. See Sk. L. VII. 5. og Jyd. L. I. 12. Naar vi bedes nogen Landehielp, ꝛc. Hvitf. Kr. 394 S.

2. Beder af. See Afbeder.

3. Beder for.

a) Gior Bøn for, især offentlig Bøn af Prædikestolen. At bede Godt eller Ondt for een. At bede for de Syge.

b) Søger bønligen at udvirke Skaansel for sig selv eller andre. Han bad saa længe for sig, indtil han omsider blev fri for Hug.

14. Beder ind.

a) Søger ved Bøn at vinde en ny, eller tilbagevinde en tabt, Adgang for sig selv eller andre. Bruges helst i sidste Tilfælde med adv. igien. At bede sig ind igien hos sin Patron.

b) Beder at komme ind; indbyder. Han bad dem ind, og gav dem Frokost.

15. Beder om, eller Ombeder. Anmoder bønligen. Jeg er bleven ombedet at giøre dette, som jeg ellers ikke havde giort.

16. Beder paa, eller Paabeder. Udvirker ved Bøn noget Ondt for een. Dette Onde har du bedet mig paa.

17. Beder sig.

a) Tilønsker sig noget Ondt eller Godt. Bruges i gemeen Tale, naar man vil nægte eller bekræfte noget. Han bad sig faae Skam paa, at det var sandt, som han sagde.

b) Bede sig saa Gud hielpe, eller Bede sig saa Gud til Hielp. En i vore nye og gamle Love forekommende Talemaade, som indeholder en Formular til den Eed, der i visse Tilfælde skulde aflægges til Tinge. See D. L. I. 16. 10.

18. Beder sig selv. Byder sig selv til Giæst; kommer som Snyltegiæst.

19. Beder sig fra, eller Frabeder sig. Søger ved Bøn at afvende noget fra sig. At bede sig en Ulykke fra. At frabede sig eens Nærværelse.

20. Beder sig til, eller tilbeder sig. Søger ved Bøn eller ved Tiggeri, at tilvende sig noget. At tilbede sig Guds, Kongens Naade, ꝛc. At bede sig en Almisse til.

21. Beder ud, eller Udbeder.

a) Søger ved Bøn at faae noget udvirket for sig eller andre. Jeg bad mig kun dette ene ud, at ꝛc. At udbede sig eens Naade, Venskab, ꝛc. Han har udbedet sin Fader den Naade, at ꝛc.

b) Byder ud til Giæst. At bede een ud paa sin Lystgaard.

Beder, v. a. [af Anglos. *betan* v. *abett*, incitare, instigare; maaskee rettere af det gamle Nordiske *veida*, venari, it. piscari.]

1. Opjager og trætter et Stykke Vildt, indtil det er fanget; fanger paa Jagt. At bede en Hiort, en Hare, ꝛc. Kongen reed ud aarlig om en Morgen at bede Fugle. Claus. N. Kr. 221 S.

2. I ældre Skrifter bruges det og om de Dyr, ved hvis Hielp man fanger Vildt, saasom Høge og Hunde. Man finder dog sjeldum en Hunde saa karsk, en Hiort kan bede allene. Syvs Kiæmpevis. 229 S.

3. Lokker Fisk med Mading til Krogen. At bede Fisk. (Moth.)

Beder, v. a. imperf. Bedte, sup. Beedt [Germ. beitzen, fermento macerare.]

1. Lægger i Beds; bedser.

2. Han er beedt og barket. See Barker. No. 5.

Beder, v. a. [beder og i ældre Skrifter bider eller biter, og Norv. bitter, som er ikkun en Dialect af binder.]

1. Gilder; afbinder. At bede et Vederlam.

2. [I vore gamle Love.]

a) Sammenbinder eller forener til Fælledskab. Bruges ikkun om de Arve, som vare et Par Ægtefolk under Ægteskabet vexelviis tilfaldne, og tillige af den Beskaffenhed, at de nogenledes kunde gaae lige op imod hinanden, da de i Skifte ei

blive

bleve betragtede som Arvejord, men deelte imellem fælles Arvinger ligesom Kiøbejord. Arff bedher Arff i alle Skyfft, om Arff er kommen Arff ighen. Jyd. L. I. 17. See og Arvebog. 28 og 29 Cap.

b) Beder Vitne a Hænder. Efter Ordene: Binder Vidne paa Hænder, ɔ: faaer den Beskyldte bunden til Sagen ved Hielp af Vidners Udsigende; overbeviser med Vidnesbyrd. Det heder og: beder eller bider med Vitne. En bider (han) hanom ey Vithnæ a Hænder, tha dyli thet meth thre Tylther. Urbotem. 8 Cap. See og ibid. 12 og 14 Cap.

Beder, v. n. imperf. Bedede, sup. Bedet [svarer til Svet. beta, og i visse Maader til Angl. to *bait*; maaskee af Isl. *bida*, manere.] Holder stille under Veis, eller under Pløiningen, paa det at Hestene kan holde det ud. Lad os bede i nærmeste Kro. At lade Hestene bede.

Beder (en) n. f. [af beder, precor.]
1. En som beder til Gud. En andægtig, flittig, Beder.
2. [I ældre Skrifter.] En Betler. I Særdeleshed en saa kaldet Tiggebroder eller Bettelmunk. See D. Mag. VI. 361.

Bederi (et) n. f. obsolet. [af beder, peto, exigo.] Det samme som Bede. No. 1. (Moth.)

Bedervelse (en) n. f. [af bederver.] Den Gierning at bederve, eller at blive bedervet.

Bederver, v. a. [et i vort Sprog ikke meget gammelt Ord, som har fælles Oprindelse, og næsten eens Bemærkelse, med forderver.] Forandrer en Tings Tilstand fra god til slet; forværrer. En bedervet Viin, Frugt, Mad, &c. En bedervet Mave. At bederve eens Klæder med Stænk, med Fit, Blek, &c.

Bederyg (en) n. f. [af Bede, vervex, og Ryg.] Ryggen tillige med et Stykke af Laarene, som hugges ud af en slagtet Bede, for at tiene, ligesom en Dyreryg, til Steeg.

Bedested (et) n. f. [af beder, precor, Sted.]
1. Et til Bøn og Guds Paakaldelse helligt Sted. Fordi der tilforn har været et Bedested, &c. 1 Macc. III. 46.
2. [Af beder, reqviesco.] Et for de Reisende beqvemt Sted at bede paa. Paa de almindelige Landeveie finder man Bedesteder n[...]

Bedesteeg (en) n. f. [af Bede, vervex, [...] Steeg.] En Steeg af Bedekiød.

Bedestund (en) n. f. [af beder, precor, [...] Stund.] En vis Tid eller Time, som [...] bestemt til offentlig eller privat Bøn. S[...] Chr. V. Artikelsbr. §. 7.

Bedetid } (en) n. f. [af beder, precor, [...]
Bedetime } Tid eller Time.] Det samme som Bedestund. See Mallings Handl. 498 S[...]

Beding (en) n. f. [af uvis Oprindelse.]
1. [I Skibbyggeriet.] Det Sted, hvorpaa [...] Skib ved Strandbredden bygges. Det [...] staaer af adskillige Rækker i Jorden slag[...] Pæle, hvorover lægges andre Træer, dee[...] paa langs deels paa tværs. Den Forlængning af Pæleværk og Tømmer fra Bedinge[...] ud i Søen, hvorover Skibet glider i Afsl[...] ningen, kaldes Slagbeding.
2. [I Skibe.] En Forbinding af Træ, hvo[...] ved Skibets Ankertove giøres fast. De[...] bestaaer af tvende Træer, som sættes op o[...] ned foran i Skibet agten for een af Dæk[...] bielkerne, paa hvilkes Agterkant i en Afsta[...] af omtrent 12 Tommer fra Dækket ligger e[...] Egebielke, som boltes til Knægterne, o[...] uden paa samme lægges en Fyrrebielke, de[...] samlet kaldes Bedingsplude. Imod B[...] dingsknægternes Forkant sættes Beding[...] knæer, som boltes op og ned til Dæk[...] bielkerne, og indhages i Knægterne. Hera[...] de Talemaader: at kaste til Beding[...] ɔ: at giøre et enkelt Bedingslag, som ske[...] almindelig, forend Skibet lader Anker falde. At kaste fra Beding, ɔ: at sla[...] Bugten, som Ankertovet formerer om B[...] dingen, tilbage, naar Ankeret skal lette[...] At stikke om Bedingen, ɔ: at hielpe m[...]

Haand-

gt at Ankertovet skal slire med sin
:ring Bedingsknægterne.
lke (en) n. f. See Beding. No. 2.
rn eller Klamp (en) n. f. Et Stykke
i holder Bradspillet til Bedings-
.
t (en) n. f. En omtrent 2 Tom-
Jernstang af 4 til 5 Fods Længde,
s igiennem et i Overenden af Be-
gterne langskibs boret Hul.
xer, n. f. pl. See Beding. No. 2.
xgter, n. f. pl. See Beding.

(et) n. f. Kaldes til Skibs, naar
o Bugter af Ankertovet kastes om-
ingen; hvoraf det og kaldes enkelt
belt Bedingslag.
de (en) n. f. See Beding. No. 2.
ppere n. f. plur. Kaldes korte
e, som fastgiøres i Ringbolterne,
paa Bedingsknæerne og i Dækket,
man ved Hielp af smekre Tove
es Svobere) naier Ankertovet.
n. f. obsolet. Det samme som
Hwn giorde sine Bedle saa megitt
D. Riimkr. 17 Bl.
se (en) n. f. [af bedømmer.] Den
at bedømme; Omdømme.
, v. a. [af dømmer.] Gaaer en
r et Stykke Arbeid, nøie igiennem,
ge sit Skiøn derom; dømmer om
At bedømme et Arbeid. Malkings
52 S. At bedømme Sagen efter
ibid. 468 S.
) n. f. [af v. a. bedrager]
ig Omgang; troløs Behandling;
lden saa er, at der aabenbarlig
Bedrag findes under. D. L. 1. 6. 4.
edrag. Bruges adverbialiter og
: i en bedragelig Hensigt; for at
Bytte er giort paa Bedrag. (et
.)
, adj. [af v. a. bedrager og lig.]
ld; troløs; skielmsk. Item fuld af
underfundig. Dog at der ikke et

bedrageligt Forsæt med underløber. D. L. V. 14. 40.
2. Som let kan bedrage; forførisk. Item, som let kan bedrages eller forføres. Et bedrageligt Skin. En bedragelig Lærdom. Kiød og Blod, Hiertet, er bedrageligt.
3. Som giør noget paa Bedrag. Item, som er giort paa Bedrag. Thi saadanne falske Apostler ere bedragelige Arbeidere, ꝛc. 2 Cor. XI. 13. En Haandverksmand, som giør falskt og bedrageligt Arbeid.
4. Som let kan slaae feil; skuffelig. Det blotte, og ofte bedragelige, Haab lokker ꝛc. Oec. Mag. VII. 209.

Bedrageligen, adv. [af bedragelig.] Paa en bedragelig Maade; paa Bedrag. At handle, at arbeide, bedrageligen.

Bedragelighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være bedragelig.
2. Det samme som Bedrag. Udi Opbud bør Pantebreve ꝛc. ved høieste Eed at bekræftes, at der ingen Bedragelighed er under. D. L. V. 14. 46.
3. En bedragelig Ting. Yndighed er Bedragelighed. Ordspr. XXXI. 30.

Bedrager, v. a. [af drager, traho; Germ. betrügen.]
1. Skiller een ulovligen ved det man er ham skyldig; besviger paa en troløs Maade. Bruges undertiden med præp. fra. At afhænde sit Gods for at bedrage sine Creditorer. At bedrage Kongen sin Told fra.
2. Betrækker; besnilder. At bedrage een i Spil, Handel, ꝛc.
3. Fixerer een skammeligen med falske Løfter. Bruges især om en Mandsperson, som under Ægteskabs Løfte har besvangret et Fruentimmer, hvilket han siden ikke ægter. Hun er ikke det første Fruentimmer, som denne Horkarl har bedraget.
4. Forfører ved List, Smiger, eller andre Slags Tillokkelser. Slangen bedrog vore første Forældre. Dette Fruentimmer kan ved sit fledske Væsen letteligen bedrage en Mandsperson.

5. Forer

5. Fører bag Lyset; bringer i Vildfarelse. Item, giver Anledning til en Feiltagelse eller Forseelse. Gud lader sig ikke bedrage. Eenfoldige Folk kan af falske Lærere letteligen bedrages. En saa besynderlig Sygdom, som denne, kan let bedrage den bedste Læge.
6. Slaaer feil; skuffer. At blive bedraget i sit Haab.
7. Bedrager sig. Tager feil; farer vild; irrer. Han bedrager sig skammeligen, om han tænker, at ꝛc.
8. Bedrager sig selv. Handler imod sin egen Fordeel; staaer sig selv i Lyset. Derved bedrager han kun sig selv og ingen anden.

Bedrager, v. rec. [Germ. betragen.] Stiger til en vis Sum; beløber sig til. Gemeenligen med præp. til. Stiftelsens aarlige Indtægter bedrage sig til saa og saa meget.

Bedrager (en) n. f. [af v. a. bedrager.]
1. En troløs Besviger. Item en underfundig Skalk; en Trækkebroder.
2. En Person, som for at bilde Folk noget ind, giver sig ud for at være det, som han ei virkeligen er. Mahomed var en stor Bedrager. Man ansaae ham længe for en Helgen, men omsider mærkede man, at han var en Bedrager.

Bedrageri (et) n. f. [af samme verbo.]
1. En Omgang eller Handlemaade, som passer sig paa en Bedrager; Svig eller Underfundighed. Et aabenbart, et listigt, Bedrageri. Det er lutter Bedrageri med ham, med hans Arbeide, ꝛc.
2. Alt hvad der forfører ved et falskt Skin, eller giver Anledning til Vildfarelser eller Feiltagelser. Alt dette frikiender dem (de hellige Skribentere) lige saa meget fra Sværmeri som Bedrageri. Guldb. Nat. Theol. 198 S. Deres Videnskab og Praxis var fuld af Bedrageri. K. S. Skr. IV. 270 S.

Bedragersk, adj. [af Bedrager.]
1. Som er genegen til, eller fuld af, Bedrageri; som passer sig paa en Bedrager. Bedragerske Folk. En bedragersk Omga[...] Maade, ꝛc.
2. Bedragelig; falsk. At indprente Folk [...] dragerske Begreber om Lyksalighed.

Bedragerske (en) n. f. [af samme Oprindels[...] Et bedragende Fruentimmer; en Optr[...]kerske.

Bedre, adj. [comparat. til god; af Ge[...] obsolet. bas v. baß, melius, som er Gru[...] ordet til Baade, Bod, baader, batter, [...] See Wachter og Frisch. voc. Bas v. Baß
1. Som er af ypperligere Art, Egenskab, el[...] Beskaffenhed; det modsatte af Værre. Gu[...] er bedre end Sølv. Et bedre Menne[...] har jeg ikke kiendt.
2. Mere velvillig; bedre sindet. Bruges me[...] i daglig Tale, med præp. imod. Fremme[...] ere bedre imod ham end hans Egne.
3. Forbedret i Henseende til sin forrige Tilstan[...] De mange Hug, han faaer, giøre ham i[...] bedre. Han har længe været syg, men [...] nu noget bedre. Den nyligen tilfaldne A[...] har giort hans Bo saa meget bedre.
4. Beqvemmere; tienligere; raadeligere. It[...] fordeelagtigere. En bedre Maade, et be[...] Middel eller Raad, veed jeg ikke, end [...] Bedre Vilkaar kan jeg ikke byde.
5. Tilstrækkeligere; overflødigere. Han [...] bedre Tid og Evne til at giøre dette [...] jeg.
6. Værdigere; vigtigere; mere magtvaal[...]gende. Men uden al Modsigelse velsign[...] den ringere af den, som er bedre. Eb[...] VII. 7. Er jeg dig ikke bedre end 10 Sø[...]ner. 1 Sam. I. 8.
7. Større; mere. At have bedre Lykke, Er[...]dit, ꝛc. end andre.
8. Billigere. Hos denne Kræmmer faaer ma[...] bedre Kiøb, end hos andre.
9. [I vore gamle Love.] Som gielder mer[...] som er af høiere Værdi. Stiæl Bon[...] Thræl, ællar dræpær Fæ annars Manz s[...]got som 20 Mark ællar bætræ, ꝛc. Sk. VII. 19. See og ibid. II. 13. og VI. [...]
10. Det Bedre bruges undertiden substanti[...] i Steden for Forbedring, dog helst adve[...]bialiter

med præp. fra eller til foran. Men noget Bedre. At forandre sig fra dre til det Værre. Omskiftelse fra rre til noget Bedre.
aae Bedre, ɔ: at komme sig af en n; at blive frisk igien. Han udspurde e, paa hvilken han havde faaet Be- oh. VI. 52.
ave Bedre, ɔ: at have taaleligere at være bedre faren. Ja den haver end de begge, som ɔc. Præd. IV. 3.
er, eller bliver, bedre med ham, Tilstand er, eller bliver, forbedret; er, eller vil staae, bedre til med ham. Bruges baade om physisk og mo- ilstand.
dv. [compar. til godt og vel; af sit ɔ.]
mere fuldkommen, fordeelagtig eller Maade. Ingen forstaaer dette be- han. Nu har han faaet det bedre. n Maade gaaer det bedre an.
e fra eller nærmere til; videre. Sæt- ved adskillige adv. loc. Lad os gaae rem. Kom bedre herhid. Naar vi lidt bedre hen, da ɔc.
høiere Priis. Item, i en høiere Vil ingen byde bedre? Kulden vil ame bedre paa herefter.
hellere. Jeg kan bedre lide ham, i anden. Det skal bedre behage end ɔc. Ps. LXIX. 32.
v. a. [af bedre.]
det Brøstfældige i Stand; gior til ien; forbedrer. Staaer det (stran- ib) ikke til at bedre igien, da ɔc. V. 3. 21.
er; godtgiør. It. afsoner. Skeer af Nøds Sag, da skal den bedres Skibene. ib. IV. 3. 4. Han vilde hvad han før havde brudt. Ved. Kr. See og D. Mag. I. 369. V. 334.
rer til det Bedre. Bruges under- physiske, dog meest i moralske Til- Den Syge bedres nu hver Dag- dres (eller bedrer sig) efterhaanden med den Syge. Bedrer eders Veie og eders Idrætter. Jerem. VII. 3. Efterdi han er i Guds Vrede, indtil han sig be- drer, ɔc. D. L. II. 9. 23.

4. Gud bedre! Bruges ofte som en Inter- jection, eller et Beklagelses Ord, i Steden for desværre! da man, naar Tingen bekla- ges, gemeenligen siger: Gud bedre det! men naar den Talende bejamrer sig selv eller andre, heder det: Gud bedre mig! Gud bedre ham! Og han sagde: Gud bedre mig! hvorfor er jeg født til dette, ɔc. 1 Macc. II. 7.
5. Bedrer paa. Bøder eller flikker paa. Item (figürligen) retter eller pynter paa; raader Bod paa. At bedre paa en Muur, en Vei, ɔc. At bedre paa Stilen, Sæ- derne, ɔc.
6. Bedrer ud, eller Udbedrer. Stopper Huller eller Sprækker ved at bøde eller flikke paa dem. Bruges i daglig Tale. At ud- bedre en Muur, et Skib, en Vei, ɔc.

Bedrift (en) n. f. [af bedriver.]
1. Udførelse; Iverksættelse. Naar han har giort sin Repartition over Arbeidet, dets Bedrift, og ɔc. Frid. V. Krigsart. Br. §. 196.
2. En Handling; en Gierning i Almindelig- hed. Bruges nu omstunder helst i plur. og om mærkelige Handlinger eller Heltegiernin- ger. For Menniskens Synder og ond Be- drefft. Mariæ Ps. 3 Bl. See og Ved. Kr. 55 S. Store, mandige, berømmelige Be- drifter. At beskrive en Konges Levnet og Bedrifter.
3. Næringsbrug; Handel og Vandel. Bruges ikkun i sing. Den Bedrift forstaaer han sig paa. At sidde i en stor Bedrift.

Bedrikker, v. a. [af drikker.] Lader en Ting blive giennemdrukken af en Vædske; bløder eller væder gandske igiennem. See Nucl. Latin. og Cold. Etym. Lex. voc. *Imbuo*.

Bedring (en) n. f. [af bedrer.]
1. Forandring eller Omskiftelse til det Bedre; Forbedring. At giøre noget om til Bedring. Nucl. Lat. voc. *Reparo*.

2. Helbreds Fornyelse. Det tegner sig til Bedring med den Syge. At være i Bedring.
3. Levnets Forbedring; Omvendelse. Sammensøies gemeenligen med Bod. At giøre Bod og Bedring.
4. [I ældre Skrifter.] Pengestraf; Bod. See Ved. Kr. 59 S. og D. Mag. V. 341.

Bedriver, v. a. [af driver.]
1. Iverksætter; arbeider paa; fuldfører. Da skal han see til, at Arbeidet bedrives med Flittighed. Frid. V. Krigsart. Br. §. 276.
2. Har i Brug og Drift. Hver Bonde burde i det høieste ikkun have 5 Tønder Skyld at bedrive. Oec. Mag. VII. 118.
3. Giør noget stort og mærkeligt. I Særdeleshed: begaaer en mærkelig ond Gierning. At bedrive Manddoms Gierninger. Ved. Kr. 9 S. At bedrive Hor, Mord, Blodskam, Afguderi, ꝛc.

Bedrøvelig, adj. [af bedrøver og lig.]
1. Som foraarsager Bedrøvelse; meget sørgelig; jammerlig. En bedrøvelig Tidende, Tilstand, ꝛc.
2. Som tilkiendegiver Bedrøvelse. At sætte et bedrøveligt Ansigt op.
3. Meget ulystig eller ubehagelig. Vi have et bedrøveligt Veir. Han fører en bedrøvelig Stiil.

Bedrøveligen, adv. [af ste Adjectiv.] Paa en bedrøvelig Maade.

Bedrøvelighed (en) n. f. [af bedrøvelig.] Den Beskaffenhed ved en Ting, at den er bedrøvelig. Handlingens Bedrøvelighed forbød at fremvise noget Glædestegn. See og Nucl. Lat. voc. *Tristitia.*

Bedrøvelse (en) n. f. [af bedrøver.]
1. En stor Sindskrænkelse; en hiertekrænkende Sorg. Dette Barn er Forældrene til megen Bedrøvelse. At trøste een i sin Bedrøvelse.
2. [I ældre Skrifter.] Engsten og Plagen; Tyrannie. De vilde heller døe, end lenger lide saadan Bedrøffvelse. Hvitf. Krøn. 770 S. See og ibid. 781 S.

Bedrøver, v. a. [af v. inusit. drøver.]
1. Giør meget nedslagen og sorrigfuld; sætter i Bedrøvelse. Bruges og reciproce ... være inderligen bedrøvet for e... o... get. De skal bedrøve sig bitterlig... ham, ꝛc. Sachar. XII. 10.
2. Engster og plager; giør allehaande ... Bruges nu omstunder kun sielden. ... theus, en saare ugudelig Mand, som ... meget bedrøvet Jøderne. 2 Macc. VI...
3. Bedrøvet [part. præt.] bruges ikke ... (sær i daglig Tale) i Steden for Be... lig. Et elendigt Hierte og et be... Ansigt. Sir. XXV. 24.

Beds (en) n. f. [af Moesog. *Beists*, fe... tum, eller af Germ. beitzen, mac... En vis Tillavning hos Garvere a... Birkebark, Meel og Vand, hvori de ... lægges, som skal bruges til Saalelæde... det at de skal svulne ud og blive tykke.

Bedsæk (en) n. f. [af Bed, lectus, og ... Det samme som Koiesæk. See F... Søkrigs-Art. §. 604.

Bedser, v. a.
1. [Af Bed, lectus.] Giør til rette; o... At bedse en Have. At bedse en ... (Moth.)
2. [Af Beds.] Tilbereder ved Hielp af ...

Bedst, adj. [superl. til bedre.]
1. Som er af den ypperligste Art, Eg... eller Beskaffenhed; meest god eller ... Den bedste Viin. Den bedste Man... ting er i den bedste Forfatning.
2. Meest velsindet eller god imod. ... daglig Tale med præp. imod. ... bedst imod dig, enten din Fader e... Moder?
3. Beqvemmest; tienligst; raadeligst. ... fordeelagtigst. At sige een noget paa ... Maneer. Det bedste man kan giøre ... At giøre een de bedste Tilbud.
4. Tilstrækkeligst. Han har bedst Tid o... til at giøre dette.
5. Meest blomstrende; feirest. Bruges ... en vel begyndt eller halv fuldendt G... Nu er han i sin bedste Alder. ... styrre een i sin bedste Søvn, i sin ... Andagt, ꝛc.

6. St...

Bedstefader (en) n. f. [af bedste og Fader.] En Faders eller Moders Fader.

Bedsteforældre, n. f. pl. [af bedste og Forældre.] En Faders eller Moders Forældre.

Bedstemoder (en) n. f. [af bedste og Moder.] En Farmoder eller Mormoder.

Beduggelse (en) n. f. [af bedugger.] Den Gierning at bedugge.

Bedugger, v. a. [af dugger.] Bestænker med Dug; befugter med Dugvand; overdugger. En beduggет Eng. Af hans beduggеd Haar udflød Ambrosia. Patr. Tilsk. I. 341.

Bedynger, v. a. [af dynger.] Bedækker dyngevиis; besætter med Dynger. Item (figurligen) forsyner rundeligen og til Overflod. En med Møg bedynget Ager. Et med Anmærkninger bedynget Skrift.

Beed (et) n. f. pl. Beed. [af beder, reqviesco ab aratione vel vectura.]

1. Det Ophold, som skeer i Kiørsel eller Pløining, ved at lade Hestene bede. Eet Beed om Dagen. See Coldings Etym. Lat. voc. *Mansio*.
2. Den Tid, som der er imellem hver Gang Hestene bede. At kiøre saa og saa mange Mile i eet Beed.
3. Saa megen Jord, som kan pløies fra den Tid man spænder for Ploven, og indtil Hestene skal bede. Vi har kun pløiet to Beed af i Dag. (Moth.)
4. En maadelig lang Tid; en Stund. Tøv et lidet Beed! Han var et godt Beed borte. (Langebek.)

Beed (en) n. f. [af Isl. & Norv. *Beitè*, esca.] Mading paa Krogen; Agn. (Moth.) See og Uds. af Forordn. IV. 148.

Beed (et) n. f. pl. Bede. [af Isl. *Beit*, pastus, pascuum.]

1. En Græsgang; et Græsbeed. Tager man Og paa Beed eller til Føder, ꝛc. N. L. V. 8. 13. See og ibid. III. 12. 13.
2. At lade Hestene faae deres Beed Morgen og Aften. (Moth.) Om Vinteren maae hugges Beed til Giedderne. Uds. af Forordn. II. 377.

3. [Af A. S. *Bet*, lectus.] See Bed.
4. [Af beder, macero.] See Beds.

Beedigelse (en) n. f. [af beediger.] Den Gierning at beedige.

Beediger, v. a. [af Eed, eller rettere, af Germ. beeidigen.] Bruges i Lovene og Rettergang.

1. Bekræfter, stadfæster, ved Eed. At beedige sit Udsigende. At lade et Forhør beedige.
2. Tager i Eed. Ingen maae sig dertil lade bruge, uden de, som af Borgemester og Raad dertil forordnes, og af dennem beedi ges. D. L. I. 9. 10.

Beeg (et) n. f. See Beg.

Been (et) n. f. pl. Been. [Isl. *Bein*, Anglo *Ban*, Angl. *Bone*.]

1. Den haarde Deel af et dyrisk Legeme, som bærer eller opholder Kiødet. Benet i Laar Benene i Armen, i Hovedet, ꝛc. Et bruskagtigt Been. En Fisk, som er fuld Been.
2. Det Lem paa et Menneske eller Dyr, forener Laaret og Foden. Han har Ondt i begge sine Been. En Hest kan snuble paa fire Been.
3. Een af de Fødder, hvorpaa et Redskab eller Maskine staaer. Et Bord, en Stol, med fire Been. En Rok, en Potte, med tre Been.
4. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) Om den, som er meget tør og mager: Han hænger neppe ved Benene. Item: Der er intet paa ham uden Skind og Been. Man siger og: Han er kun Skind og Been.
   b) Om een, som tør bide fra sig, eller ikke er at skiemte med: Han har Been i Næsen.
   c) Om en Ting, som uden Vanskelighed lader sig giøre eller begribe: Der er ingen Been i.
   d) Der vil stærke Been til at bære gode Dage, ɔ: der behøves megen Standhaftighed til at skikke sig i Medgang.
   e) At bringe en Armee paa Benene, ɔ: at udruste en Krigshær.

4) At bruge Been, ɔ: at tage Flugten. Man siger og i gemeen Tale: at tage til et Par Been; og i ældre Skrifter heder det: at giøre Been. See Vedels Kr. 420 S.

5) At gaae paa sine sidste Been. Siges undertiden om en Person, som gaaer paa Gravens Bredde, men som oftest om et Fruentimmer, som er nær ved at giøre Barsel.

6) At giøre sig ud til Beens. Bruges i gemeen Tale om den, som viser sig halsstarrig eller opsætsig.

7) At hielpe een paa Benene. Bruges figurligen, deels i Steden for: at hielpe een til sin Helbred igien, deels og i Steden for: at redde een fra Armod. Den som saaledes er hiulpen, siges at være kommen paa Benene igien.

8) At hinke paa begge Been, ɔ: at holde snart med eet snart med et andet Parti.

At lægge sine Been, ɔ: at lægge sig til at døe; at ende sine Dage. Der maatte han lægge sine Been.

9) At tage Benene med sig. Bruges i daglig Tale skiæmtviis i Steden for: at skynde sig afsted; i hvilken Bemærkelse man og undertiden siger: at bruge Benene.

Beenaare (en) n. f. [af Been og Aare.] En af de Aarer, som gaae i Benene, og ere en Green af Huulaaren. Vena cruralis. (Moth.)

Beenagtig, adj. [af Been og agtig.] Som ligner Been. Et Træ af beenagtig Haardhed.

Beenbræk (en) n. f. [af Been og brækker.] Et liljeagtigt guult Blomster, hvis udraabte Virkning er ubeviist. Anthericum ossifragum.

Beenbrud (et) n. f. [af Been og Brud, fractio.]

- Den Skade, som skeer paa et Legeme, ved at bryde eet af dets Been, især Skinnebenet. I Nedfaldet fik han mange slemme Stød, men dog intet Beenbrud.

- Det samme som Beenbræk.

Beenbruddén} Beenbrudt, } adj. particip. [af Been og bryder.] Som er kommen til Skade ved Beenbrud. See D. L. VI. 7. 9. item Clausſ. N. Kr. 136 S.

Beenbrudsteen (en) n. f. En af Trærødder bestaaende, og ved Vandets Hielp med Kalk overdragen Steenart, som, naar Træet bortraadner, bliver huul indvendig. Osteocolla. See Br. Mineral. 10 S.

Beendreier (en) n. f. [af Been og Dreier.] En Dreier, som egentlig giør Haandverk af at arbeide i Been.

Beenfløite (en) n. f. [af Been og Fløite.] En af Been (især Elfenbeen) dreiet Fløite.

Beenfoder (et) n. f. [af Been og Foder.]

1. Det samme som Buxer. See Nucl. Lat. voc. *Femoralia.*

2. Et Forklæde, som man har for sig i Badet. (Moth.)

Beengræs (et) n. f. En lang Art, som en Spidsrod, med Blade, som voxe i en Kreds, og ligne Pileblade. Convallaria verticillata.

Beenhaard, adj. [af Been og haard.] Haard som Been.

Beenharnisk (et) n. f. [af Been og Harnisk.] Et Harnisk til Benene. See 1 Sam. XVII. 6.

Beenhinde (en) n. f. [af Been og Hinde.] Den tynde Hinde, hvormed alle Been i et Legeme ere overdragne. (Periosteum.)

Beenhoved (et) n. f. [af Been og Hoved.] Den runde Ende af et Been, som gaaer bevægeligen i Beenhulen, og er ved en stærk Sene dermed forbundet.

Beenhug (et) n. f. [af Been og Hug.] Et beenhugget Saar.

Beenhuggen, adj. particip. [af Been og hugger.] Som er huggen dybt ind i een af de benige Dele paa et Menneskes Legeme. Bruges i vore gamle og nye Love. End er det Hulsaar, eller beenhugget, saa at Been tages af, &c. D. L. VI. 7. 3.

Beenhule (en) n. f. [af Been og Hule.] Den Hule i Enden af et Been, hvori et andet Beens Hoved gaaer bevægeligen, saa det udgiør med samme et Led paa et Menneskes eller Dyrs Legeme.

Beenhuus (et) n. f. [af Been og Huus.] En liden Bygning ved en Kirke, hvor de paa Kirkegaarden opsamlede Dødningebeen henlægges i Bevaring.

Beenkam (en) n. f. [af Been og Kam.] En Kam af Been.

Beenklæder, n. f. plur. [af Been og Klæder.] Bruges undertiden i daglig Tale i Steden for Buxer.

Beenknap (en) n. f. [af Been og Knap.] En Knap af Been.

Beenknogel (en) n. f. [af Been og Knogel.] Et af en blot Knogel bestaaende Kiødbeen. Der er intet igien paa Fadet uden nogle Beenknogler.

Beenknude (en) n. f. [af Been og Knude.] Et Led i Halen paa en Kat, Hund, eller andet Dyr.

Beenkræft (en) n. f. [af Been og Kræft.] En skarp giftig Vædske, som fortærer Benene i et dyriskt Legeme.

Beenlære (en) n. f. [af Been og Lære.] Den Deel af Lægekunsten, som handler om Benene i Menneskets Legeme. Osteologia.

Beenliim (en) n. f. [af Been og Liim.] Liim som er kogt af Beenlinger.

Beenling (en) n. f. [af Been, og termin. final. ling.] Den Deel af et Skind, som har siddet paa eet af Benene, eller yderst paa Hovedet, og bliver, forend Skindet beredes, afskaaren og solgt til at giøre Liim af.

Beenløs, adj. [af Been og løs.] Som er uden Been; som har mistet sine Been. Bruges meest om livløse Ting. En beenløs Stol, Potte, &c.

Beennaal (en) n. f. [af Been og Naal.] En Naal, især en Trækkenaal, af Been.

Beenpibe (en) n. f. [af Been og Pibe.] Det hule Been i Skinnebenet.

Beenraadde (en) n. f. [af Been og Raadde, putreda.] Raaddenhed, som har angrebet eet eller andet Been i et dyriskt Legeme.

Beenrad (et) n. f. [af Been og Rad.]
1. Et kiødløst og ikkun ved Benene sammenhængende Liig eller Aadsel. Valpladsen ligger bedækket med Beenrader af Folk og Heste. Paa Anatomiekammeret sees adskillige Beenrader.
2. Siges det og om en Person, som er meget maver og slunken.

Beensalve (en) n. f. [af Been og Salve.] En Salve som læger Beenbrud.

Beensav (en) n. f. [af Been og Sav.] En fiin og skarp Sav, hvormed en Chirurgus saver eet og andet raaddent eller betændt Lem af et Menneskes Legeme.

Beenshug (et) n. f. [af Been og Hug.] Den Forbrydelse, som begaaes imod een, ved at prygle ham med et Been, eller ved at kaste det paa ham saaledes, at han faaer Lyde deraf. Forekommer i vore nye og gamle Love. For Stavshug og Steenshug og Beenshug — bødes trende sex Lod Sølv. D. L. VI. 7. 8. See og Vald. S. L. II. 21 og 25 Cap.

Beenskade (en) n. f. [af Been og Skade.] Et aabent Saar eller Skade i Benene.

Beenskaft (et) n. f. [af Been og Skaft.] Et Skaft af Been.

Beenskaftet, adj. [af Beenskaft.] Som har Beenskaft. Et Par beenskaftede Knive.

Beenskinne (en) n. f. [af Been og Skinne.] En Skinne paa Benet af Træ, Jern eller anden Materie. I Særdeleshed: en Skinne paa et Beenharnisk.

Beenskrog (et) n. f. Det samme som Beenrad. (Sorterup.)

Beensort (en) n. f. [af Been og sort.] Et Slags sort Farve, beredet af brændt Elfenbeen eller anden beenagtig Materie.

Beenstykke (et) n. f. [af Been og Stykke.] Et Stykke Kiød, som der er Been ved. Sættes imod skiært Kiød.

Beenved (en) n. f. [af Been og Ved.] En Buskvæxt med hvide Blomster. Evonyma.

Beenværkurt (en) n. f. En stiv, dog bøiet, Urt med trind Stilk og hængende Blommer. Convallaria multiflora.

Beesk, adj. [heder Isl. *Beiskur*, men i ældre Danske Skrifter bædsk og bidsk, hvilket sidste synes at have sin Oprindelse af v. bider.

der. See Coldings Etym. Lat. voc. *Amarus.*]

1. Som har en viderlig og bitter Smag; galdeagtig. Bruges og figurligen om alt hvad der er viderligt for Sindet. Dette er beeskt som Galde. De giorde dem deres Levnet beeskt. 2 Mos. I. 14.

2. Som reiser sig af Had og Bitterhed. Men have I beesk Nid og Trætte i eders Hierter, da ꝛc. Jac. III. 14.

3. Heraf nogle sammensatte og afstammende Ord, saasom:

a) Beeskagtig, adj. Som falder noget i det beeske; lidt beesk. Dette har en beeskagtig Smag.

b) Beeskagtigen, adv. Paa en beeskagtig Maade; noget beeskt.

c) Beeskeligen, adv. Bitterligen. Bruges ikkun figurligen. Jeg vil beeskeligen græde. Esai. XXII. 4.

d) Beesker. v. a. Gior beesk. (Moth.)

e) Beeskhed (en) n. f. 1) Den Egenskab at være beesk. Malurtens, Galdens, Beeskhed. 2) [Figurligen.] Ondskab; Arrighed. Hvis Mund er fuld af Bander og Beeskhed. Rom. III. 14.

f) Beeskner, v. n. Bliver beesk. Mælken begynder at beeskne.

g) Beeskt, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en beesk Maade; galdeagtigen. Øllet smager saa beeskt som Malurt.

Beest (et) n. f. pl. Beester. [udtales gemeenligen som Bæst, og heder Angl. *Beast*, Gall. *Beste* v. *Bête*, Lat. *Bestia.*]

1. Et Dyr, adskilt fra Fugle, Fiske, Insecter og Mennesker. I Særdeleshed: et stort firfoddet Dyr, tamt eller vildt. Hagelen slog alt det, som var paa Marken, baade Mennesker og Bester. 2 Mos. IX. 25. See og 4 Mos. XXXII. 26.

2. Et ufornuftigt Dyr, i Modsættelse af et Menneske. Hvorfor blive vi agtede som et Beest? Job. XVIII. 3.

3. Et Arbeidsdyr; i Særdeleshed en Arbeidshest eller Plovhest. Ved Beesterne forstaaes i Almindelighed baade Heste og Hoppeføler man anden enten Beester eller Stude til Pløining, ꝛc. D. L. VI. 8. 9.

4. En Person, som handler paa en for et fornuftigt Creatur uanstændig Maade. Han er et Beest og ikke et Menneske. Et Beest af et Menneske.

5. At leve som et Beest. Siges om den, som, uden at tænke paa Gud og sin Siels Salighed, sørger allene for Legemet. Man siger og i samme Forstand: at døe som et Beest.

6. Heraf adskillige sammensatte og afstammende Ord, saasom:

a) Beestagtig, adj. Som ligner et Beest. Bruges og figurligen, og bemærker: meget grov og ufornuftig. En beestagtig Natur, Skabning, ꝛc. En beestagtig Adfærd. Et beestagtigt Menneske.

b) Beestagtigen, adv. Paa en beestagtig Maade.

c) Beestagtighed (en) n. f. 1) Den Egenskab at være beestagtig. 2) En beestisk Handling.

d) Beestefode (en) n. f. En Føde, som Beester, og ikke Mennesker, kan nøies med. De maae lade sig nøie med Beestefode.

e) Beestelevnet (et) n. f. Den Tilstand at leve som et Beest; en umenneskelig Levemaade. De leve et Beestelevnet.

f) Beesteviis, n. f. Beesters Skik og Maade. Bruges meest adverbialiter med præp. paa. De leve, opføre sig, paa Beesteviis.

g) Beestisk, adj. Beestagtig; umenneskelig. Det er et beestiskt Fylderi.

Beet (en) n. f. pl. Beter [af Gall. *Bête.*]

1. Den Omstændighed i Kortspil, at Spilleren ei faaer noget, eller ei saa mange Stik, som han burde have, og derfor maae betale lige saa mange Penge ud, som han skulde have taget ind, ifald han havde vundet. At sætte en Beet. At vinde sine Beter tilbage igien.

2. Ofte bruges det og adjective i samme Bemærkelse. Spilleren er beet. At blive beet. At giøre een beet.

Befængelig, adj. [af befænger og lig.] Som let kan befænges eller anstikkes.

Befængelse (en) n. f. [af befænger] Den Gierning at befænge; Anstikkelse.

Befænger, v. a. [af fænger] Forderver ved Meddelelse af noget stinkende, smitsomt eller forgiftigt; anstikker; besmitter. Bruges og figurligen om de Ting, som forderve Sindet og Sæderne. Steder, som ere befængte med Pest, Qvægsyge, &c. Vore Stamfædre syndede og befængde os, &c. Guldb. Nat. Theol. 147 S.

Befæstelse (en) n. f. [af befæster.] Den Gierning at befæste.

Befæster, v. a. [af fæster.]

1. Giør mere fast og stadig; hindrer fra at blive omstødt eller forrykket. Bruges og figurligen. At befæste en Bro med Pæle. Gudsfrygt befæster Thronen.
2. Giør beqvem til at imodstaae Fiendens Anfald og Canonernes Magt. At befæste en By. At befæste en Leir med Skandser og Grave.
3. Giør een mere vis og sikker i Besiddelsen af noget. At befæste en Konge paa sin Throne. At befæste sig i eens Yndest.
4. Styrker ved Overbeviisning, eller ved Vane. Han bør være vel befæstet i den naturlige Theologie. Guldb. Nat. Theol. 21 S. Befæstede Vildfarelser. Fors. i Sk. Vid. IX. 12 og 36.
5. [I ældre Skrifter.] Forsikrer; bekræfter. At befæste noget med Eed. See Hvitf. Kr. 503 og 621 S.

Befæstning (en) n. f. [af befæster.]

1. Det samme som Befæstelse.
2. En befæstet Stad; en Fæstning. Om det (Folket) boer i Leire eller i Befæstninger, &c. 4 Mos. XIII. 19.
3. Det samme som Fæstningsverk. At sløife alle en Byes Befæstninger.
4. [I ældre Skrifter.] Stadfæstelse; Bekræftelse. See Hvitf. Kr. 495 S.
5. Himmelens Befæstning kaldes (efter Skriftens Talemaade) den Himmel, hvor Firstiernerne ere.

Befæstningskunst (en) n. f. [af Befæstning og Kunst.] Den Kunst at befæste Byer eller at bygge Fæstningsverker, Skandser og deslige.

Befald (et) n. f. [af befalder v. n.]

1. Behag; Fornøielse. Bruges nu omstund[illegible] helst adverbialiter med præp. til for[illegible] i Steden for: til Villie. Giv mig at l[illegible] dit Kald, at Befald du kanst udi [illegible] faae, &c. (i en Kirkeps.) At giøre nog[illegible] andre til Befald. Giør mig det til Be[illegible] fald, at &c.
2. Lykke; Godtbefindende. At giøre noget efter eget Befald.

Befalder, v. a. [af falder.] Overfalder plud[illegible] seligen. Bruges helst passive, og i Syg[illegible] doms Tilfælde. At befaldes med Børne[illegible] kopper. See Dec. Mag. VI. 315. item Fri[illegible] IV. Søartikl. §§. 104. og 175.

Befalder, v. n.

1. Behager; er til Befald. Dette Tøi, den[illegible] Person, befalder mig ret vel. Dette h[illegible] han giort blot for at befalde andre.
2. Lader sig befalde. Giver sin Villie ell[illegible] Samtykke til; tager til Takke. Hun maa[illegible] lade sig befalde, at hendes unge S[illegible] blev stikket til Frankrige, &c. K. S. Skr. V. 64.

Befaler, v. a. imp. Befol, sup. Befalet [Isl. [illegible] *bifala*, af *fala* v. *fela*, commendare; [illegible] Alam. *pifalahan*, *pifelahan*, Germ. befehlen.]

1. Recommenderer; anbefaler. Item giver i Befalning; betroer i Hænde. Bruges især ofte i Henseende til Gud. At befale sig Gud i Vold. At befale sin Sag i Guds Haand. See og D. L. II. 3. 8.
2. Paalægger som en Lov; paabyder. Dette er uderykkeligen befalet i Guds Ord, i Lovene, &c.
3. Har at sige eller byde over. Med præp. over. Han har intet over mig at befale.
4. Fører Commando; commanderer. Dette Skib, som Admiralen selv befalede paa, blev saa forskudt, at &c. Mallings Handl. 293 S. See og Frid. V. Krigsart. Br. §. 13.

5. Gud

2. [I Bergværenet.] Besøger, eller beſigtiger, ved at fare om eller ned i Bierget. En erfaren Bergmand, der daglig har befaret dette Verk. K. S. Skr. IX. 422. At befare et Verk, en Grube, ꝛc. See ibid. XI. 105 og 199 S.
3. Befaren [part. præt.] bruges ofte ſom et Adjectiv, og bemærker egentlig det ſamme ſom Bereiſt, men ſædvanligen: ſom er øvet i Søfart og Seilats; ſom ved mange eller lange Reiſer har giort ſig dygtig og bequem til Søtieneſten. En befaren Styrmand, Matros, ꝛc. See og Patr. Tilſk. III. 150.

Befaring (en) n. f. [af befarer.] Bruges fornemmeligen i Bergmandsſprog, hvor det bemærker:
1. Den Gierning at befare en Grube eller et Bergverk.
2. Den derover forfattede Beſigtelſes-Forretning. See K. S. Skr. XI. 106 S.

Befattelig, adj. [af befatter og lig.] Det ſamme ſom Begribelig; men nu omſtunder ikke meget brugeligt. See K. S. Skr. XI. 105.

Befattelſe (en) n. f. [af befatter.]
1. Indbegribelſe; Indbefattelſe. Riimmaal er viſſe Stavelſers Befattelſe ꝛc. Povelſons D. Riimk 340 S.
2. [I ældre Skrifter.] Evne til at fatte; Begreb. See Nucl. Lat. voc. *Comprehenſio*, og Coldings Etym. Lat. v. *Conceptus*.

Befatter, v. a. [af fatter.]
1. Indeholder; indbegriber; indbefatter. Enhver kan give til eller fra ſig ſelv Vexelbrev, hvorudi dets Værd er befattet. D. L. V. 14. 19. Diſſe faa Ord befatte meget i ſig.
2. Begriber; fatter. Bruges nu ſielden. Dig er mere viiſt, end et Menneſkes Forſtand kan befatte. Sir. III. 22.
3. Forfatter; affatter. Og lad befatte det ſkriftlig. Dan. VI. 9.
4. Befatter ſig med. Tager ſig fore; bebſander ſig med. Item: har Omgang eller Handel med. Han burde aldrig befatte ſig med at ſkrive Bøger. At befatte ſig med uvedkommende Ting, med ſlette Folk, ꝛc.

Befedrer, v. a. [af Feder.] Beſætter med behørige Fedre. At befedre et Clavicembal.

Befedret, adj. part. [af befedrer.] Be med behørige Fedre. It. udpyntet med F dre. Et vel befedret Inſtrument. D Jomfru var ſaa befed , at ꝛc.

Befiler, v. a. [af Filer.] Tager noget af me en Fiil. At befile Monterne. Schytte Sta indv. Reg. II. 264.

Befindelſe (en) n. f. [af befinder.]
1. Antræffelſe; Betrædelſe.
2. Efter Befindelſe, eller efter Sagens Befindelſe. Bruges undertiden i juridiſk Stil i Steden for: efter forefundne Omſtændigh der i en Sag; efter Sagens befundne Beſka fenhed. See Chr. V. Art. Br. §§. 2. 11. 1

Befindende (et) n. f. [af ſamme verbo.]
1. Skiøn; Tykke; Eragtning. Bruges me enten i Selſkab, eller i Sammenſætnin med adj. god. Efter Samfrænders go Befindende. D. L. V. 2. 19.
2. Efter Befindende, eller efter Sage Befindende. Det ſamme ſom Befinde No. 2. Forekommer i adſkillige Forord ger og Krigsartikels-Breve.

Befinder, v. a. [af finder.]
1. Antræffer; betræder. Hvilken Ægtehuſ ſom — bliver befunden i aabenbare Hor, D. L. VI. 13. 24.
2. Erfarer med Visbed, efter foregaaende Prøve, Underſøgning eller Overveielſe. Siden ſkulle gode Qvinder grandſke og forfare, om hun er med Barn eller ei. Befinde de, at hun er med Barn, ꝛc. D. L. V. 2. 12.
3. Eragter; holder for; anſeer. At befinde noget godt, nødigt, raadeligt, ꝛc. D. L. I. 1. 1. item I. 13. 25. og IV. 1. 34.
4. Befinder ſig.
a) Er virkeligen paa et viſt Sted, paa den Tid, ſom der handles eller tales om. Befinde ſig i een Havn — nogle af Kongens Underſaatters Skibe, ꝛc. D. L. IV. 7. 1.
b) Befindes; bliver befunden. Derſom det befinder ſig, at ꝛc. Frid. IV. Søartikl. §. 84.
c) Erfarer ſig at være i en vis Tilſtand eller Forfatning. Kongen befandt ſig nu lidet ſikker i ſit eget Rige. K. S. Skr. IV. 168. Hvorledes befinder den Syge ſig?

ig? Han befinder sig noget bedre. Han har befundet sig slettere efter dette Medicament.

...dlig, adj. [af befinder og lig.] Som ...eligen befindes at være paa et Sted, eller en Ting. Det i Sterboet befindlige ...erladenskab. Efter Sagens befindlige ...stændigheder.

...grer, v. a. [af Finger.] Berører med ...grene. Bruges kun i daglig Tale, og ...d i en ond Bemærkelse. Det er en Lyde ...efingre alt hvad man seer.

...pet, adj. [af Fipper.] Det samme som ...kaiet, Brudet. Bruges meest i daglig ...e. Man bruger og subst. Befippelse, ...at tilkiendegive dens Tilstand, som er ...ppet.

...er, v. a. [af Fit eller fitter.] Flyer ilde til ...Fit; besmitter med Fitvletter. Denne ...rddug er saa befittet, at den ei kan bruges.

...kker, v. a. [af Flek, macula.] Flyer ...besmitter, med Pletter. Bruges under...n figurligen i Steden for: sætter Skam...paa; beklikker. Og den sin Tunge hol...reen, slet ingen Mand beflekker, ꝛc. (i en ...keps.) At beflekke eens gode Navn og ...gte.

...tter, v. a. [af fletter.] Fletter heel ...nnem; besætter med Flettebaand. En ...Silkebaand beflettet Hesteman.

...ttelse (en) n. f. [af beflitter.] Den Gier...g at beflitte sig; Bestræbelse.

...tter, v. rec. [af Flid.] Gior sig Flid ...Umag for; lægger Vind paa; bestræber ... Bruges gemeenligen med præp. paa, ...sielden i ond Bemærkelse. Beflitter ...t nu at giøre en Udskrift ꝛc. 1 Macc. ...37. At beflitte sig paa det, som godt ...dydigt er.

...den, adj. obsolet. Det samme som Be...dt. En beflodden Öe. D. Riimkr. 25 S.

...dt, adj. particip. obsolet. [af flyder.] ...t samme som Omflodt. See Hvitf. Kr. ...6 og 791 S. item Claus. N. Kr. 394 S.

...drer, v. a. findes undertiden efter Udta...urigtigen brugt i Steden for Befordrer.

Befoielse (en) n. f. [af befoier.] Den Gierning at give Adgang eller Adkomst til, med Skiel og Foie at foretage noget, eller giøre en vis Paastand.

Befoier, v. a. [af Foie.] Giver skiellig Foie til at paastaae eller giøre noget; berettiger. Bruges som oftest i part. præt. Men befoies at udføre deres Ret til Born med Proces, ꝛc. Frid. V. Krigsart. Br. §. 779. N. N. maae da give os noget bedre Argument, forend jeg agter mig befoiet at troe dem. K. S. Skr. IV. 55.

Befoler, v. a. [af foler.] Handler og rører meget ved; famler og foler paa. Bruges meest i Ukydskheds Tilfælde. See Ezech. XXIII. 3.

Beførelse (en) n. f. [af befører.] Den Gierning at before; Fortalelse.

Befører, v. a. [af fører.] Taler Ondt for; anklager hemmeligen; forklaffer. At være ilde befort for sin Ovrighed.

Beforer (en) n. f. [af sit verbo.] En som beforer; en hemmelig Anklager.

Befolker, v. a. [af Folk.]

1. Besætter et ode Sted med Beboere; beriger med nye Indbyggere. Europa har befolket den nye Verden.
2. Vel befolket. Bruges undertiden i Steden for Folkeriig. Kiøbenhavn er en vel befolket Stad.

Befolkning (en) n. f. [af befolker.]

1. Den Gierning at befolke; Besættelse med Folk.
2. En Besætning, bestaaende af nye Indbyggere; en Samling af Colonister.

Befordérlig, adj. [af befordrer og lig.]

1. Behielpelig til at komme afsted. At være een beforderlig paa hans Reise, i hans Ansøgning, Anslag, ꝛc.
2. Bistandig med Rettens Pleie. Hvortil Kongens Amtmænd — skal være hannem beforderlige. D. L. VI. 6. 4.

Befordrelse (en) n. f. [af befordrer.] Den Gierning at befordre.

Befordrer, v. a. [af fordrer.]

1. Bringer eller skaffer afsted. I Særdeleshed:

er beforderlig med Skyds. At befordre et Brev, en Pakke, ꝛc. At see de Reisende hastigen befordrede.

2. Giver een den Besked, han venter paa; afferdiger. (Bruges og undertiden i Hensigt til ukydske Handlinger. See Holb. Heltehist. II. 90.) Postbudet maatte staae længe, førend han blev befordret.

3. Forfremmer. At befordres til Ære og Værdighed. At befordre et nyttigt Verk, Landets Velfærd, Handel og Seilats, ꝛc.

4. Forhielper een til sin Ret; staaer bi med Rettens Pleie. Da skal den Rettes Betient — befordre Sagsøgeren til Execution. D. L. I. 24. 42.

5. Frembringer; er Aarsag i at noget skeer. Dette Lægemiddel befordrer Fordøielsen. Den Sorg befordrede hans Død. At befordre eens Undergang.

6. Befordrer til Endskab. Bruges meest i juridisk Stiil og bemærker: at bringe en Sag i Rigtighed og til Ende; at arbeide paa at faae en Forretning sluttet. See Frid. V. Krigsart. Br. §. 767.

Befordrer (en) n. s. [af sit verbo.] En Tilhielper; en Forfremmer; en Patron. Et Verks Befordrer. At gaae uhiulpen af Mangel paa Befordrere.

Befordring (en) n. s. [af samme verbo.]

1. Fortbringelse; Fremflyttelse. I Særdeleshed det samme som Skyds. At overlevere een et Brev til sikker Befordring. At have fri Befordring.

2. Afferdigelse. Banken var fuld af Mennesker, som alle ventede paa Befordring.

3. Forfremmelse. Item Middel til Forfremmelse. At nyde Befordring til et Embede. Hvad har været hans Befordring?

4. Hielp; Bistand. Retten bør ikke være een mere til Befordring end en anden.

Befordringsbrev (et) n. s. [af Befordring og Brev.] En Anbefalningsskrivelse, eller Recommendations-Brev, til en Persons Befordring.

Befordringskab (et) n. s. [af Befordring [illegible] part. insep. skab.] Reisendes Befordring [illegible] Vogns eller til Hest; Skyds.

Befordringsmiddel (et) n. s. [af Befordring og Middel.] Et Middel til Befordring. I Særdeleshed: et Middel, hvorved man faaer et Medicament til at glide ned, eller desbedre at virke. Et virkeligt Feiltrin var hans Befordringsmiddel. Til at tage Lægedom ind er Vand det simpleste Befordringsmiddel. Naar man har taget Rhabarber ind, er et Par Kopper Caffee et godt Befordringsmiddel.

Befordringsvei (en) n. s. [af Befordring og Vei.] Adgang til Befordring; Vei til Forfremmelse. At sætte een i en god Befordringsvei.

Befragtelse (en) n. s. [af befragter.] Den Gierning at befragte.

Befragter, v. a. [af fragter.] Leier for Fragt. Bruges især om Skibe. Befragter man et Skib af nogen, at ville selv lade føre til en bestemt Tid og Sted, ꝛc. D. L. IV. 2. 7. See og ibid. IV. 3. 22. og IV. 5. 3.

Befragter (en) n. s. [af sit verbo.] En som befragter. See D. L. IV. 1. 28. og fl. St.

Befragtning (en) n. s. Den Gierning at befragte eller at blive befragtet.

Befrediger v. a. inusit. [af Germ. befriedigen.] Tilfredsstiller; fornøier. See Chr. IV Rec. II. 15. 1.

Befrielse (en) n. s. [af befrier.] Den Gierning at befrie eller at blive befriet.

Befrier, v. a. [af frier. v. a.]

1. Gior qvit og fri fra en Plage. Med præp. af eller fra. At befrie en Fange af sin Arrest, et Land fra Tyranners Aag, ꝛc. At befrie sit Sind fra Frygt, Bekymringer, ꝛc.

2. Forskaaner eller fritager for. Med præp. for. Gud har i dette Aar befriet os for Pest, Krig, Uaar, ꝛc. At være befriet for at svare de almindelige Skatter og Byrder.

3. [I Lovene.]

a) Frikiender for Skyld og Brøde, eller fra en Forbindelse, især fra en Ægteskabs-Forbindelse. At befries af en Arrest, for

videre

d) Gior Forbrag; indgaaer Accord. Han begik det saaledes med dem, at ꝛc.

e) Begaaen [part. præt.] blev fordum brugt adjective i Steden for øvet eller dreven. At være vel begaaen i Lov og Ret, i alleslags Trækker, ꝛc. (Moth.)

3. Begaaer sig. Bierger sig; hytter sig; nærer sig; slaaer sig igiennem. Bruges og om livløse Ting. I Dag kan man neppe begaae sig for Hede. Den Skalk veed godt at begaae sig. Paa denne Aarsens Tid kan Creaturerne ikke mere begaae sig paa Fieldet. K. S. Skr. XI. 175. Sølvverket begaaer sig vel. ibid. 223 S.

Begaber, v. a. [af gaber.] Det samme som Begloer.

Begængelse (en) n. f. [af beganger ell. begaaer.] Bruges nu omstunder ikkun i det sammensatte Ord Liigbegængelse, men bemærkede fordum:

1. Hoitidelig Helligholdelse. Til hvilken fornefnte Messes Begengelse oc Opholdelse jeg haver oprettet en Capell ꝛc. D. Mag. VI. 83. Eller og tilsteder nogen Bryllups-Begiengelse, ꝛc. Hvitf. Kr. 724 S.

2. En hoitidelig Liigbegængelse. See Frid. II. Rec. 9 Art. K. S. Skr. V. 175. item Ved. Kr. 19. 24 S.

3. Aarlig Begængelse bemærker i ældre Skrifter det samme som Aartid. See Hvitf. B. Kr. 81 S.

Begagtig, adj. [af Beg og agtig.] Som har noget af Begets Egenskaber; som ligner Beg. En begagtig Materie, Farve, ꝛc.

Begangen, adj. part. [af begaaer.] Som er begaaet, som man har giort sig skyldig i. At begræde sine begangne Synder.

Beganger, v. a. inusit. Det samme som Begaaer.

Begaver, v. a. [af Gave.]

1. Aflægger med Skienk; beriger med Gave. Du skal rigeligen begave ham af dit smaa Qvæg, ꝛc. 5 Mos. XV. 14. See og Ved. Kr. 188 S.

2. Benaader med Naturens eller Lykkens Gave. At være af Gud begavet med god Forstan med stor Rigdom, ꝛc.

3. Begavet [part. præt.] bruges ofte adje ve og bemærker: som er vel oplagt til lære eller tale offentligen; it. som har go Gaver til at prædike. Denne Præst er meg vel begavet.

Begegnelse (en) n. f. [af begegner.]

1. Det samme som Møde.

2. Omgang; Medfart; Behandling. En fe uanstændig, Begegnelse.

Begegner, v. a. & n. [af Germ. begegnen.]

1. Kommer i Møde; møder; træffer. De b gegnede hinanden under Veis.

2. Tilslaaes; hændes. Under Veis begegne dem et stort Uhæld.

3. Gaaer forsvarsviis i Møde. At begeg dristigen sin Fiende, sin Modstander.

4. Besvarer. At begegne en Indvending, Klagemaal.

5. Opfører sig imod; behandler. At begeg een som sin Fader, som en Daare, ꝛc. A begegne Sacramentet skiødesløst. Guldb. Aab. Theol. 430 S.

Begegning (en) n. f. Det samme som Begegnelse.

Begeistrer, v. a. [af Germ. begeistern.] Fylder med Geist; beriger med Aand. Et nyt Ord, som man har begyndt at bruge i Poesie. Saa bøied' Pollio et gunstigt Øre til sin Virgils begeistret Sang. Fors. i Sk. Vid. VII. 54.

Beger, v. a. [af Beg.]

1. Stryger an eller digter med Beg. Og bege den (Arken) inden og uden til med Beg. 1 Mos. VI. 14.

2. Beget [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker:

a) Besmurt med Beg. Bruges og med et Slags Bebreidelse om dem, der ideligen omgaaes med Beg og Tiære. En beget Matros, Baadsmand, ꝛc.

b) At have begede Fingre. Siges figurligen om den Tyvagtige.

3. Beger over eller Overbeger. Stryger eller kliner over med Beg.

4. Beger

2. Attraa. I Særdeleshed: hæftig Attraa; umaadelig Lyst. Mit Hiertes Begiering er denne, at ꝛc. At følge blindt hen sine Lyster og Begieringer.
3. Forlangende paa Rettens Vegne; Paastand. At udstæde Stævning efter Sagsøgerens Begiering.

Begierlig, adj. [af begierer og lig.]
1. Som har stor Lyst eller Attraa til noget. I Særdeleshed: som higer ulovligen eller umaadeligen efter noget. At være begierlig efter Roes, Ære, Rigdom, ꝛc. Børn ere gemeenligen begierlige efter alt hvad de see.
2. Som har stærk Søgning eller Aftræk. Disse Varer ere ikke begierlige.

Begierligen, adv. [af sit Adjectiv.] Med stor Lyst og Attraa; med Forlængsel. Dette Slags Græs søges og ædes begierligen af Qvæget.

Begierlighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.]
1. Stærk Lyst og Længsel; inderlig Attraa. At have Begierlighed til Mad, Søvn, ꝛc.
2. En uordentlig eller umaadelig Lyst. At tvinge sine Lyster og Begierligheder.

Begineraa (en) n. f. Den underste Raa paa Mesansmasten, hvorpaa Krydsseilets Skiødbarme udstrækkes.

Begior, v. a. [af gior.] Besmitter med sin Ureenlighed. Bruges meest reciproce om smaae Børn, som endnu ei have lært at holde sig reenlige.

Begivelse (en) n. f. [af begiver.] Frafaldelse; Afstaaelse. Et Forsæts, en Paastands, Begivelse.

Begivenhed (en) n. f. [af Germ. Begebenheit.]
1. Tildragelse; Hændelse. At fortælle en Begivenhed.
2. Tilfælde; Omstændighed. I slige Begivenheder kan jeg ikke tiene Dem.

Begiver, v. a. [af giver.] Bruges som oftest reciproce.
1. Frafalder; afstaaer; frasiger sig. At begive en Handel, et Forsæt, ꝛc. At begive sig alle sine Fordele. See Forf. i Sk. Vid. IV. 41.
2. Forføier sig. Bruges med adskillige præpos. og adverb. loc., naar man enten forandrer Sted, eller Stand, eller Arbeid. At begive sig fra eller til et Sted, ind i eller ud af Riget, ꝛc. At begive sig i Closter, i Krig, i Ægteskab, ꝛc. At begive sig paa Reisen, fra sit Arbeid, til den anden Deel af sin Tale, ꝛc.
3. Tildrager sig; skeer. At tiltale og forfølge sin Vederpart til det Ting, hvor Sagen sig begivet haver. See D. L. I. 2. 19. Dersom sig saa begav, at ꝛc. ibid. IV. 3. 21.
4. [I ældre Skrifter.]
   a) Forefalder; indtræffer. Hvor Leyligheden sig begifver, vil jeg tale noget om ꝛc. Hvitf. Kr. 30 S. See og D. Mag. II. 246. og VI. 169 S.
   b) Begiver sig med. Befatter sig med; giver sig af med. Disse begave sig med Guthmunths Qvindfolk. Ved. Kr. 197 S.
   c) Begiver sig paa. Hengiver sig til; giør en vis Handling til sin Hovedsag. Hildiger begav sig paa intet andet end Krig og Blodstyrtning. ibid. 151 S.

Begkrands (en) n. f. [af Beg og Krands.] En Krands af Halm, Hamp og Beg, som af Fienden skydes ind i en beleiret By, for at sætte den i Brand.

Begloer, v. a. [af gloer.] Overgloer; begaber. Her vil jeg ikke staae og lade mig begloe af Alle.

Begmørk, adj. [af Beg og mørk.] Overmaade mørk. Bruges meest i neutro. I Aften er det begmørkt ude.

Begning (en) n. f. [af beger.] Den Gierning at bege; Anstrygelse med Beg.

Begpande (en) n. f. [af Beg og Pande.] Det samme som Beggryde.

Begplaster (et) n. f. [af Beg og Plaster.] Et Slags Plaster, giort af Beg, som enten bruges til Lægedom, eller til at slaae een for Munden, som man agter at plyndre, paa det han ei skal kunne skrige og raabe om Hielp. At lægge Begplaster paa et Saar. Røverne sloge ham et Begplaster for Munden, imedens de plyndrede ham.

Begrædelig, adj. [af begræder og lig.] Som er værd at sørge og græde over; beklagelig; jammerlig. Et begrædeligt Dødsfald. En begrædelig Tilstand.

Begrædelse (en) n. f. [af begræder.]
1. Den Gierning at begræde.
2. Sorg og Graad; Jammer. Alle eders Glædskaber skal omvendes til Begrædelse. Tob. II. 6.
3. Jeremiæ Begrædelse bemærker, i daglig Tale: a) Det af Propheten Jeremias forfattede Klageskrift over Jødernes jammerlige Tilstand, som ellers egentligen heder Begrædelsers Bog. b) En Jammerklage i Almindelighed. (Gall. *Jeremiade*.)

Begræder, v. a. [af græder.] Sørger over grædende; beklager med Graad. At begræde en Vens Død. At begræde sine Synder.

Begrand (en) n. f. [af Beg og Rand.] Den sorte breedagtige Rand af Begrispen, hvormed tykke Saaler syes fast til Overlæderet paa Skoe eller Støvler.

Begrandet, adj. [af Begrand.] Som er syet med Begrand. Begrandede Skoe.

Begrandsker, v. a. [af grandsker.] Giennemgaaer eller udfinder ved at grandske og randsage; begrunder. Bruges nu kun sielden. Naar de haffue flittigen offverveyet oc begrandsket Sagerne paa begge Sider, etc. Hvitf. Kr. 271 S. See og ibid. 926 S.

Begrandskning (en) n. f. [af begrandsker.] Gierningen at begrandske.

Begravelse, (en) n. f. [af begraver.]
1. Bestædigelse til Graven; Jordefærd. At bivaane en Begravelse.
2. Leiested; Gravsted. En muret Begravelse i Kirken.
3. Alt det som udfordres til at klæde og bestædige et Liig til Jorden; Begravelses Omkostning. Kan Boen ei tilstrække, da mister den Efterlevende Vederlag for Begravelse. D. L. V. 2. 26.
4. I Sammensætning bruges det ofte, og staaer da gemeenligen i Nominat., dog undertiden og i Genitivo. Blant de sammensatte Ord kan især mærkes:
a) Begravelsebrev (et) n. f. En skriftlig Indbydelse til at følge Liig.
b) Begravelsedag (en) n. f. Den Dag, da den Døde skal begraves.
c) Begravelsegilde (et) n. f. Et Gilde, som holdes paa Begravelsedagen.
d) Begravelsemaaltid (et) n. f. Et Maaltid, som gives efter Liigbegængelsen.
e) Begravelsemønt (en) n. f. En Mønt, som slaaes i Anledning af en Persons Død og Begravelse.
f) Begravelseskik (en) n. f. En Skik, som iagttages ved Begravelser.
g) Begravelsestads (en) n. f. Den Pragt eller Stads, som skeer ved en Jordefærd.
h) Begravelsested (et) n. f. Bemærker deels det samme som Gravsted, deels en til Begravelse offentligen bestemt Plads, som ei ligger nær ved en Kirke.
i) Begravelsevers (et) n. f. See Liigvers.

Begraver, v. a. [af graver.]
1. Sætter et Liig i en Grav eller et Gravsted; jorder den Døde. At lade een hæderligen begrave. Han er længe siden død og begraven.
2. Undertiden bruges det om dem, som finde deres Grav paa Havets Bund, eller under Gruset af nedfaldne Bierge eller Bygninger. Han ligger begraven paa Havets Bund. Commandanten vilde før lade sig begrave under den nedskudte Fæstning, end han vilde overgive sig.
3. I daglig Tale bruges det og om noget, som blant andre Ting saaledes er blevet forlagt, at det ei kan hittes igien.
4. At begrave sit Pund i Jorden. Siges om den, som ikke aagrer med sit Pund. See Guldb. Nat. Theol. 19 S.
5. At ligge begraven i sine Bøger. Siges om den, som af Hengivenhed til Studeringer affondrer sig fra Omgang med Folk.
6. Dette skal begraves med mig, ɔ: dette skal af mig aldrig blive aabenbaret for noget Menneske.

7. Hans Navn bør begraves i evig Forglemmelse, ɔ: Han fortiener ikke nogensinde at nævnes eller at være i Hukommelse.

Begreb (et) n. f. [af begriber.]

1. En Overflades Strækning; Omkreds; Omfang. Byen er af vidtløftigt Begreb. Gierdet er af saa og saa mange Favne i Begreb.
2. Forfatning; Indhold. Bruges meest i den figurlige Talemaade: i kort Begreb, ɔ: med faa Ord; korteligen. At sige noget i kort Begreb.
3. Sielens Evne til at fatte eller begribe noget; Nemme. Barnet har et meget godt Begreb.
4. Den Forestilling, som Fornuften giør sig om en Ting; en Tanke. Bruges og i plur. Begreb og Begreber. At giøre sig Begreb om noget. Nogle Begreb af Mennesklelighed. Patr. Tilsk. I. 185. At faae sine Begreber opklarede.
5. At staae, eller være, i Begreb med noget, ɔ: at være i Færd eller Arbeid med en Ting; at have noget for sig.

Begreben, adj. part. See Begriber. No. 3.

Begribelig, adj. [af begriber og lig.] Som lader sig fatte eller begribe; forstaaelig. Det er jo gandske begribeligt, at ꝛc.

Begribeligen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en begribelig Maade; forstaaeligen. At tale begribeligen.

Begribelse (en) n. f. [af begriber.]

1. Gierningen at fatte eller forstaae. En Tings Begribelse er ofte vanskeligere end dens Udførelse.
2. [I ældre Skrifter.] Nemme; Begreb; Forstand. See Coldings Etym. Lat. voc. *Captus* & *Impressio*.

Begriber, v. a. [af griber.]

1. Indslutter; indeholder; indbefatter. Under Kiøbenhavn er ogsaa Christianshavn begreben. I denne Regning er begrebet alt, hvad han er mig skyldig. Denne Dyd begriber mange andre Dyder i sig.
2. Har Begreb om; fatter; forstaaer. Jeg begriber heel vel, hvad I siger.
3. Begreben [part. præt.] bruges undertiden som et Adjectiv og bemærker:
   a) Som er i Begreb med noget. Hist sidder han paa sin Raadsal, begreben i Forfædres store Gierning at stifte Love. Forf. i Sk. Vid. IX. 98. See og K. S. Skr. IV. 50.
   b) Vidt begreben. Som er af vidtløftigt Begreb; stor i Omkreds. Et stort og vidt begrebet Land. Laaland er videre begrebet end Falster. Ved. Kr. 334 S.

Begriner, v. a. [af griner.] Bruges undertiden i daglig Tale i Steden for Beleer.

Begrisp (en) n. f. [af Beg og Risp.] En med Beg besmurt Risp, som Skomagere bruge at sye Skoe med.

Begroer, v. a. [af groer.]

1. Indtager gandske et Rum ved at groe eller voxe. Item (neutraliter) bliver bevoxen med noget, i Særdeleshed med Ukrud. Torne og Tidsler have begroet den hele Mark. Nu begynder Haven at begroe overalt.
2. Undertiden bruges det figurligen om oberhaandtagende Skarn eller Udyd hos et Menneske. Hans Hænder ere gandske begroede med Skarn. Jeg troer, at alt Ondt har begroet hans Hierte.

Begrundelig, adj. [af begrunder og lig.] Som lader sig begrunde.

Begrundelse (en) n. f. [af begrunder.] Gierningen at begrunde.

Begrunder, v. a. [af grunder.] Giennemgaaer eller udfinder ved at grunde; begrandsker. Hvori man kortelig fremfarer, og mere Sagen i sig selv end Processens Maade begrunder. Krigsr. Instr. §. 34. See og Clauf. N. Kr. 487 S. En Hemmelighed, som ei kan begrundes.

Begsort, adj. [af Beg og sort.] Saa sort som Beg. En begsort Sky, Farve, ꝛc.

Begsyder (en) n. f. [af Beg og Syder.] En som giør Haandverk af at syde Beg.

Begurt (en) n. f. [af Beg og Urt.] Et rødt Blomster, med en slimagtig Vædske ved Stilkens Leder. Lychnis viscaria.

Begy-

Begydelse (en) n. f. [af begyder.] Den Gierning at begyde; Overgydelse.

Begyder, v. a. [af gyder.] Fylder ved Indgydelse; overgyder. At begyde Aarerne i et Cadaver med Vox. At begyde sine Hænder med Vand, sit Ansigt med Taarer, ꝛc.

Begyndelse (en) n. f. [af begynder.]

1. Den første Deel eller Part af en Ting; det modsatte af Ende. At læse en Bog fra Begyndelsen til Enden.

2. Den Tilstand, i hvilken en Ting først befinder sig. Barnet, Verket, Kornet, ꝛc. tegnede sig i Begyndelsen meget godt.

3. Den første Aarsag eller Anledning. Saa ringe en Begyndelse havde denne langvarige og blodige Krig.

4. Af Begyndelsen, eller, fra Begyndelsen af. Findes undertiden i gamle og nye Skrifter brugt i Steden for: af første Oprindelse; fra første Færd. Det er oc haffuer verit aff Begyndelsen, ꝛc. Frid. II. Haandf. i Fort.

5. At giøre Begyndelse. At lægge virkelig Haand paa Verket; at fange an eller tage fat paa; at være Ophav.

6. At tage sin Begyndelse. At have sit Udspring eller Oprindelse fra et vist Sted; at kunde regne sin Opkomst fra en vis Tid, eller af en vis Aarsag. Floden tager sin Begyndelse fra denne Kilde. Denne Konges Regiering tager sin Begyndelse fra det eller det Aar. Slagsmaalet tog sin Begyndelse deraf, at ꝛc.

Begyndelsesbogstav (et) n. f. [af Begyndelse og Bogstav.] Et stort Bogstav, hvormed man i Skrift og Tryk begynder et Capitel eller Artikel, item en Titel, eller et For- og Tilnavn, ꝛc.

Begynder, v. a. imperf. begyndte, sup. begyndt. [Germ. beginnen; af Anglos. *gynnan*, incipere, som og heder *aginnan* og *beginnan*.]

1. Lægger første Haand paa en Gierning; giør Begyndelse; anfanger. Med og uden præp. paa eller med; og undertiden endog absolute. At begynde Sangen. At begynde paa et Arbeid. At begynde med Oprør, Processer, ꝛc. Den som aldrig begynder, faaer heller aldrig Enden at see.

2. Indtræder i et nyt Tidsskifte, eller i en ny Stand. Naar man tillige vil betegne Vedkommendes første Foretagende eller Tilstand i bemeldte nye Forandringer, lægger man præp. med til. Naar begynde vi det nye Aar. Naar begyndte Kongen sin Regiering? At begynde Dagen med Bøn og Sang, Aaret med Sygdom, Embedet med Undertrykkelser, ꝛc.

Begynder, v. n.

1. Kommer til at blive; tager paa. Bruges og impersonaliter. Aftenen begynder tidligen om Vinteren. Nu begynder det at dages, at blive bedre med ham, ꝛc. Det begynder nu at blæse, snee, regne, ꝛc.

2. Tager sin Begyndelse. Der begynder Skiellet, og her endes det. Hvoraf begyndte denne Kiv og Trætte?

3. Falder paa at giøre noget. Over Bordet begyndte man at tale om adskilligt, blant andet om ꝛc.

4. At have sikel, eller intet, at begynde med. Siges i daglig Tale om dem, som sætte Bo, eller slaae an paa noget, uden at have de fornødne Kræfter dertil. Denne Kiøbmand havde intet at begynde med, og er dog nu bleven en Capitalist.

Begynder (en) n. f. [af begynder.] En som først begynder paa noget. Endnu er han ikkun en Begynder i denne Kunst, Videnskab.

Behæftet, adj. particip. [af hæfter.]

1. Som er hindret ved lovlig Hæftelse eller Beslag. Med Indførsel behæftet Gods. See Forordn. 7 Febr. 1738. §. 1.

2. Beladt; besværet; indviklet. At være behæftet med Sygdom og Svaghed, med Gield, ꝛc. At være behæftet med en besværlig Krig. K. S. Skr. XI. 182.

Behænde, n. f. obsolet. [af Haand.]

1. Har samme Bemærkelse som Behændighed, men findes ikkun brugt adverbialiter, med og uden præp. med. Imod min Fiende, som med behænde mig støde vil tilside. (i en Kirkepſ.)

Kirkevs.) Vilt du haffue Lyst at plante behænde de skiønne Viingaarde, ꝛc. D. Mag. I. 60.

2. Det samme som Behændt, eller Behændeligen. Han kom derhen behende. Syvs Kiempevis. 445 S.

Behændelig, adj. obsolet. [af behændt og lig.]
1. Bestyrtset; forbauset. De bleffue og gandske behendelige. Jert. Post. 145 Bl.
2. [Adverb.] Gesvindt; hurtigen; hastigen. Til Leiren at reise behændelig, den Danske Herold at føre fri, ꝛc. D. Mag. I. 307.

Behændig, adj. [af hændig.]
1. Som har en særdeles Færdighed i, eller naturlig Beqvemhed til, en Gierning. En behændig Kunstner, Mellemhandler, Sammensver, Spiller, Tyv, ꝛc.
2. Giort med særdeles Hændighed eller Færdighed; optænkt eller udført med besynderlig Snildhed. Et behændigt Arbeid, Paafund, Puds, Tyveri, ꝛc.
3. Handelig; nem. Dette er et behændigt Redskab til at bære i Lommen.

Behændigen, adv. [af behændig.] Paa en behændig Maade; med Behændighed.

Behændighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være behændig.
2. [I ældre Skrifter.] Alslags behændigt Arbeid. Lægedom, Scriverie, Maleværk, eller anner thælik Behændigheet. K. S. Skr. IV. 270.

Behændt, adv. obsolet. [af Germ. behend, celer, pernix.] Det samme som Behændelig. No. 2. See D. Mag. I. 302. og 304. No. 2.

Behænger, v. a. [af hænger.]
1. Besætter med noget hængende. Bruges meest i part. præt. Et Tagskæg behængt med Iistappe. En Fiskersnor behængt med Kroge.
2. At blive behængt med. Siges undertiden i gemeen Tale, i Steden for: at blive hængende ved. Dette Stykke Tøi blev jeg behængt med paa en Auction.
3. Godt behængt. Siges ved Jagten om en Hund, som har lange Øren.

Behærdeligen, adv. inusit. [af Germ. beharrlich.] Med Haardnakkenhed; ubevægeligen; bestandigen. Kongen stod behærdeligen paa sin Mening. Hvitf. Kr. 218 S.

Behaft } adj. inusit. Det samme som Be-
Behaftet } hæftet. See Hvitf. Kr. 56 og 526 S.

Behag (et) n. f. [af behager.]
1. Sinds Lyst; Fornøielse. At have, finde, Behag i noget. At være een til Behag.
2. Tykke; Godtbefindende. Dette staaer, sættes, henstilles, til Deres eget Behag.
3. Efter Behag. Bruges som et høfligt Tiltalelses-Ord, og bemærker: ligesom det lyster eller behager Dem; efter Deres eget Sind eller Smag. Alt efter Behag, min Herre!
4. Efter eget Behag, eller, paa eget Behag, ɔ: efter eget Hoved; uden Forlov eller Tilladelse. At skalte og valte efter eget Behag.
5. Paa eens gode Behag. I Haab, at een tager det for Godt; i Forventning af eens paafølgende Bifald. Paa Deres gode Behag har jeg giort (vil jeg giøre) det eller det.
6. Til Behag. Bruges undertiden adverbialiter og bemærker: til Befald; til Pas eller til Maade. Det er umueligt at være Alle til Behag.

Behagelig, adj. [af behager og lig.]
1. Som er til Behag; tækkelig; fornøielig; kierkommen; angenem; yndig. En behagelig Person i Selskaber. Et behageligt Budskab, Tilbud, Gave, ꝛc. En behagelig Smag, Lugt, ꝛc. Et behageligt Veir. Et behageligt Sted, Væsen, ꝛc.
2. Behagelige Villie. Bruges undertiden i daglig Tale i Steden for Velbehag.

Behageligen, adv. [af behagelig.] Paa en behagelig Maade; til Behag.

Behagelighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være behagelig; Angenemhed; Yndighed.
2. Undertiden bruges det i Steden for Behag, eller Lyst og Hu. Denne Tilstand er værd at have mere Behagelighed til, end til den i Legemet. Guldb. Aab. Theol. 490 S.

3. Gode

3. Gode Behagelighed findes i ældre Skrifter brugt i Steden for Velbehag eller behagelige Villie. Efter Kongens gode Behagelighed. D. Mag. VI. 330.

Behager, v. n. [af v. obsolet. hager, placeo, som forekommer i Hvitf. Kr. 159 S., eller af Isl. *hagar*, idem, som er beslægtet med Isl. *Hagr*, gratia.]

1. Er til Behag eller Fornøielse; staaer godt an; befalder. Bruges ofte impersonaliter. Denne Musik behager mig meget. Personen behager mig ikke. Om Dem saa behager, da, ꝛc.

2. Undertiden bruges det (især som et Høflighedsord) active med Personen i Nominat. og et paafølgende at, og i ældre Skrifter endog med Tingen bag efter; og bemærker: har Lyst til; finder Behag i. Spørg hende, om hun behager at giøre en Tuur. Naar De har faaet Underretning derom, vilde De behage at lade mig det vide. Saa ilde behagede hun dette Raad. Syvs Kiæmpeviſ. 28 S.

3. Skeer efter eens Velbehag; er eens behagelige Villie. Bruges impersonaliter. Det har behaget den alvise Gud, Hans Kongl. Majestæt, at ꝛc.

4. Hvad behager? Et Spørsmaal, brugeligt til en Ligemand og Undermand i samme Tilfælde, som: hvad befaler? til en Overmand. See Befaler.

Behandler, v. a. [af handler.]

1. Handler imellem Hænderne; handterer. Denne Uld er ikke ret behandlet i Kartningen, i Spindingen, ꝛc.

2. Begegner; medhandler. Enhver skal opføre sig og behandles, som den Charge, han er udi, det medfører. Frid. V. Krigsart. Br. §. 4. At behandle sine Klæder, sine Ting, skiødesløst.

3. Bruger en vis Omgang i en Sag, eller med en Ting. At behandle en Sag, en Text, en Materie, vel eller ilde.

Behandling (en) n. f. [af behandler.] Den Gierning at behandle; Handtering; Medfart; Omgang.

Behandlingsmaade (en) n. f. [af Behandling og Maade.] En vis Maade at behandle en Ting eller Person paa.

Beharver, v. a. [af harver.] Harver vel ned i Jorden; overharver. See Oec. Mag. VII. 303.

Beharving (en) n. f. [af beharver.] Den Gierning at beharve. See ibid.

Beherskelse (en) n. f. [af behersker.] Den Gierning at beherske.

Behersker, v. a. [af hersker.] Regierer over med uindskrænket Magt; styrer som Herre. Bruges og ofte figurligen i moralske Tilfælde. Dette Land beherskes af en Konge, en Første, ꝛc. At lade sig beherske af sine Tilbøieligheder, af Sædvaner, Overtro, ꝛc.

Behersker (en) n. f. [af sit verbo.] En som behersker. Han er en Behersker af mange Lande, men ikke af sine egne Lyster og Tilbøieligheder.

Beherskning (en) n. f. Det samme som Beherskelse.

Behielpelig, adj. [af behielper og lig.]

1. Redebon til at hielpe; bistandig; beforderlig. At være en skibbruden Mand behielpelig. D. L. IV. 4. 2. Hvert Steds Øvrighed skal være ham behielpelig, at den Skyldige paagribes. D. L. I. 24. 44. Vinden blev os behielpelig til at komme fra Land.

2. En behielpelig Løgn, ɔ: en Løgn, beqvem til at behielpe sig med i Nødsfald.

Behielper, v. rec. [af hielper.]

1. Laver det saa, at man kan komme ud; slaaer sig til Nød igiennem. Man faaer at behielpe sig, som man kan. Hidindtil har han behiulpet sig med sin ringe Indkomme.

2. [I Lovene.] Søger at redde sig med Udflugter, Exceptioner eller deslige. Da skal han agtes lige ved den, som sig med ulovlig Contract behielper. D. L. I. 23. 13. See og ibid. III. 18. 5.

Behielpning (en) n. f. [af behielper.]

1. Bistand; Hielp. Den Velvillighed og venlige Behielpning, de i Scythopolis havde beviist dem i Modgangs Tid. 2 Macc. XII. 30.

2. [I ældre Skrifter.]
a) Hielp til fornøden Udkomme. Dogh maa han haffue andre Kirckeleen — hanom ther aff Behielpning att kunde fange, 2c. D. Mag. III. 41. See og ibid. VI, 327.
b) Udflugt; Forevending; Exception. Att i alworligen uden alle Forsømelse og Behielpning retthe ether epther at fuldgiøre 2c. D. Mag. VI. 215. See og ibid. 317 og 351 S.

Behielpsom, adj. [af behielper og term. final. som.] Velvillig eller redebon til at hielpe.

Behierter, v. a. [af Hierte.]
1. Sætter Mod i; giver Mod. Bruges nu omstunder ikke. Det haffde været bedre, hand haffde været hos sit Folck, oc dennem behiertet. Hvitf. Kr. 741 S.
2. Behiertet [part. præt.] Som har Mod og Mands Hierte; uforfærdet. Bruges adjective, og undertiden adverbialiter. En behiertet Krigsmand. At see sin Fiende behiertet under Øinene.

Behiertig, adj. [af samme Oprindelse.] Det samme som Behiertet. See Behierter. No. 2. (Bruges sielden.)

Behiertighed (en) n. f. [af behiertig.] Mandhaftighed; Modighed. Med største Behiertighed at gaae sin Fiende i Møde. Oec. Mag. VII. 312.

Behindrer, v. a. [af hindrer.] Bruges sielden.
1. Giør Hinder eller Forfang.
2. Hæfter; giør Arrest eller Beslag paa. Borgerne nødde Raadet, at de derfor fængsligen maatte behindre hannem, 2c. Hvitf. Kr. 264 S.

Behindring (en) n. f. [af behindrer.] Bruges og sielden.
1. Hinder; Forfang. Hans Efterkommere maa uden Behindring nyde forneffnde Land roligen og fri. Hvitf. Kr. 231 S. See og D. Mag. IV. 170.
2. Hæftelse; Beslag. Det ere Aarsagerne til den Behindring, han giør paa dennem, 2c. Hvitf. Kr. 270 S.

Behør (et) n. f. [af behører.] Det samme som Tilbehør, hvilket er mere brugeligt. At kiøbe Tøi til en Klædning med alt sit Behør. At eie et Skib med sit fulde Behør.

Behører, v. n. obsolet. [af hører.] Tilkommer; tilhører. Siden skulle de beste aff Kircken, hvilke det samme behøre, — ydvelle sig den, 2c. Chr. III. Ordin. 44 Bl.

Behørig, adj. [af behører.]
1. Som henhører nødvendigen til Tingen eller Sagen; væsentligen fornøden. Et Skib med sine behørige Maste, Seil, Ankere, 2c.
2. Rigtig efter Lov eller Billighed; tilbørlig. En Contract, som er skreven paa behørig stemplet Papir. At begive sig den behørige Høiagtning og Hørsommelighed, 2c. Frid. V. Krigsart. Br. §. 2.

Behørigen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa behørig Maade; tilbørligen. At dyrke Jorden behørigen. Oec. Mag. V. 6. At tage sine Pligter behørigen i Agt.

Behøring (en) n. f. obsol. Har fælleds Oprindelse og Bemærkelse med Behør. Gaards og Grunds Behøring. D. Mag. III. 205. See og Clausens N. Kr. 66 S.

Behøver, v. a. [af Behov, eller af Anglos. *behofan*, egere.]
1. Kan ikke undvære; trænger til; har behov. Jeg behøver ikke hans Hielp. Dette Barn behøver at tugtes.
2. Mangler til fornøden Brug, i Særdeleshed til Underholdning. Heder og: er behøvende. Denne Bonde er et Par Plovbester behøvende. Hvo noget behøver, søge sig det i Husene hos dem, som det skal have. D. L. VI. 3. 7.
3. Kan ikke lade være; har behov at giøre. Hvad man har hiemme, behøver man ikke at hente andensteds fra. Han behøver ikke at tage sig Verden saa nær.
4. Behøves [passiv.] bruges ofte i Stedet for: er eller giøres behov. Det behøves hoiligen, at 2c. Den Umag behøves ikke.

Behøvlen (en) n. f. Det samme som Behøvling. See Udt. af Forordn. I. 197.

Behøvler, v. a. [af høvler.]
1. Bemærker egentligen at jævne og slette noget overalt med en Høvl, men bruges meest til

at betegne den vedtagne Skik, som iagttages, naar en Snedkerdreng giøres til Svend, da man lægger ham næsgruus paa en Bænk, og stryger ham igiennem med en Hovl, ligesom for at tage det grove og usædelige fra ham.

2. Behovlet [part. præt.] bruges undertiden i daglig Tale som et Adjectiv, og bemærker: sædelig; skikkelig; ikke upoleret. Nu er han dog nogenledes behovlet.

Behovling (en) n. f. [af behovler.]

1. Den vedtagne Skik i Snedkerlavene, at man behovler en Dreng, førend han giøres til Svend. I Dag skal der skee Behovling.

2. Rettighed til at behovle. Alle Kiøbstæder have ikke Behovling.

Behold (et) n. f. [af beholder.] Bruges som oftest adverbialiter med præp. i foran, og bemærker da:

1. Sikkert; uden Fare; i Bevar. Her siger man gemeenligen: i godt Behold. Dette skal blive liggende hos mig i godt Behold.

2. Lykkeligen og vel; uden Skade. Her siger man vexelviis: i Behold, og i godt Behold. Han har faaet sit Skib hiem i godt Behold. Han var i stor Fare, men kom dog i Behold derfra.

3. Uden Formindskelse; urørt; uforkortet. Han har endnu sin hele Arv i Behold. Denne gamle Haandskrift er endnu i Behold.

4. Til Overskud; i Beholdning. Lignet og lagt Indtægt mod Udgift, bliver saa og saa meget i Behold.

5. I ældre Skrifter bemærker det et sikkert Tilflugtsted, og i Særdeleshed et Hiemsted, eller Huus og Hiem. Siden gaff Kongens Folck dennem Forloff at drage til deris Behold igien. Hvitf. Kr. 76 S. Sex og ibid. 65 og 173 S. item D. Mag. I. 190 S. og m. fl. St.

6. Han kan nok være i Behold dermed. Siges, naar een tilbydes de Vilkaar, med hvilke han ikke allene kan regne sig skadesløs, men og ansee sig som vel holden.

Beholder, v. a. [af holder.]

1. Bevarer; vedligeholder; bliver ved at nyde, have eller bruge. Item (figurligen) beholder i Hukommelsen; glemmer ikke. At beholde sit Liv, sine Kræfter, sin gamle Vane, rc. At beholde Godhed for een. Dette ældgamle Nordiske Ord er endnu beholdt i det Islandske Sprog. Det er en god Discipel, der kan beholde, hvad han lærer.

2. Skiller sig ikke ved det, man har; lader sig ikke gaae af Hænderne. Enhver beholder, hvad han har faaet. Dette vil jeg beholde for den Persons Skyld, som har givet mig det. Vil den Efterlevende beholde Hovedgaarden, rc. D. L. V. 2. 19.

3. Holder inde hos sig det, som hører en anden til. Jeg har beholdt hans Tøi, fordi han er mig Penge skyldig.

4. Lader blive hos sig; lader ikke gaae bort. Denne Tiener vil jeg ikke længere beholde. De Fremmede, som han havde til Middags, beholdte han ogsaa til Aftens. Da bør han at forlade den anden, og beholde den første, om hun vil. D. L. III. 16. 16. §. 2.

5. Beholder en Deel af det Hele; har tilovers eller tilbage. Med adv. igien. Dersom han beholder saa meget af samme Last i Skibet igien, at rc. D. L. IV. 1. 23.

6. Taber ikke af Øiesynet; lader ei gaae sig af Sigte. De Søfarende maatte fordum, i Mangel af Compas, søge at beholde Landkiendingen.

7. Har i godt Behold; faaer reddet. Dersom samme Gods kommer til nogen Ulykke, da skal den Skade gaae over Skib og Gods, som beholdet er. D. L. IV. 3. 20.

8. Faaer; bekommer; erholder. At beholde Ret, Overhaand, Seier, Fortrin, rc.

9. [I Kiøbmandskab.] Tager paa sin Regning; tilforhandler sig. Jeg besaae alle Kræmmerens Varer, men beholdte ingen af dem.

10. [I Lægekunsten.]

a) Lader det, som gives til Næring eller Lægedom, blive hos sig; giver ikke af sig igien. Den Syge kan ingen Ting beholde. Han fik en Clisteer, men beholdte den ikke længe nok. Han har en slet Mave, som intet vil beholde.

b) Har

b) Har et vist Tilfælde, som man ei kan blive af med igien. Bruger han intet Middel imod Feberen, vil han længe beholde den.

11. [I Theologien] Lader en Synder, i Kraft af Binde-Nøglen, blive i en uafløst Tilstand. At beholde een sin Synd.

12. Beholden [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker:

a) Som er i Behold; heel og holden; uskadt. Skipperen er kommen hiem med beholdet Skib og Gods, med beholden Reise, ꝛc. De som vare beholdne af Hvirvilds Folk. Ved. Kr. 201 S.

b) Som er tilovers; som ikke er udgivet eller fortæret. Skifteforvaltere nyde — een Rixdaler af Hundrede af den hele Boes visse beholdne Formue. D. L. I. 25. 24.

c) [I Styrmandskunsten.] Den beholdne Cours, ɔ: den Cours, som man har holdt under Seilatsen. At ansætte den beholdne Cours i Logbogen. Lous om Styrmandsk.

13. Beholder for sig selv. Gior ingen deelagtig med sig i noget; har en Ting sig selv allene forbeholden.

14. Beholder hos sig selv. Aabenbarer for ingen, hvad man veed; holder en Ting hemmelig.

15. Beholder Marken. Bruges figurligen og bemærker: at vinde Seier i et Feltslag.

16. At beholde Skaden for sin egen. Findes i ældre Skrifter brugt i Steden for: at have Skade for Hiemgield. See Hvitf. Kr. 821 S.

Beholdning (en) n. f. [af beholder.]

1. Det som bliver tilovers af en større Sum eller Forraad; Overskud af brugte Penge eller Materialer. Stiftelsen har i dette Aar kun liden Beholdning. Cassereren har saa og saa meget i Beholdning.

2. [I Bergværsenet.] Det samme som Ertsbeholdning. I Særdeleshed: et riigt Anbrud, som man i gode Aaringer lader staae urørt, for at have noget at gribe til i Nødsfald. See K. S. Skr. XI. 241. og 269.

Beholdsted (et) n. f. [af Behold og Sted] Et naturligt eller med Kunst dannet Ste[d] hvori noget bevares. Æggestokken er et B[e]holdsted for Dyrenes Yngel. At have F[...] staaende i et Hyttefad, som i et Beholdste[d]

Behov (et) n. f. [af Anglos. *Behefe*, l[u]crum, commodum.] Bruges nu omstund[...]

1. Adverbialiter, med præp. til foran, [...] det bemærker: til Tarv eller Fornødenhe[d] til fornøden Udkomme. Fattes Fetalie el[ler] andet til Skibs Nytte og Behov, ꝛc. D. IV. 2. 15. Naar man har til Behov, b[...] man være fornøiet.

2. Adjective, da det bemærker nødvendig el[ler] fornøden, og det i følgende Talemaader:

a) Er behov. Er nødvendig; giøres beh[ov] behøves. Det øvrige, som er behov din Guds Huus, ꝛc. Esr. VII. 20.

b) Giøres behov, eller Behovgiøre[s] Udkræves som fornøden; kræves som [...] Nødvendighed. Bruges helst imperso[n]naliter. Men dersom det giøres be[...]hov, ꝛc. 1 Cor. XVI. 4. Alt hvad be[...]hovgiøres skal han forstrække, ꝛc. Sir. XXXIX. 41.

c) Har behov. Trænger til; har nødig; behøver. De Karske have Lægen ikke behov. Matth. IX. 12. De have ikke behov at gaae hen; giver I dem at æde. ibid. XIV. 16.

3. Undertiden bruges det i Sammensætning. See Huusbehov, Krigsbehov, Skibsbehov, ꝛc.

4. Gior sit Behov. Gaaer til Stols; letter Maven.

5. [I ældre Skrifter.]

a) I Behov. Findes fordum jævnligen brugt adverbialiter i de Tilfælde, hvor Ordet nu omstunder har et Adjectivs Anseende; saasom: haver i Behov, giøres i Behov, er i Behov. See D. Mag. II. 209. og Hvitf. Kr. 258. og 470 S.

b) Des til Behov. Til den Ende; des Aarsag; derfor. Oc thes til Behoff

ville

vi det saa bestille, at &c. Frid. II.
vf. §. 1. See og Hvitf. Kr. 762 S.
, v. a. [af hugger.] Gior gandske
ved at hugge; hugger rundt om;
. See Nucl. Lat. voc. *Circumseco*.
, v. rec. [af hverver, eller rettere,
n. bewerben.] Bemøier sig for at
r forhverve. Bruges sielden. At
e sig om Anhang. K. S. Skr. IV. 9.
v. rec. obs. [Alam. *Pehueten*.]
r og ernærer sig; hytter sig. Han
sielff behytte. Mariæ Ps. 1 Bl.
(en) n. f. [af bejaer.] Den Gier-
ning at bejae.
. a. [af ja.] Tilstaaer, at en Ting er
esvarer med Ja. Den, som ustadig
i sit Vidne, — og nu bejaer no-
fraganer det igien, &c. D. L. I.

} (en) n. f. [af bejamrer.] Den
} Gierning at bejamre; Beklagelse
mmer.
, v. a. [af jamrer.] Fører Jam-
over; beklager jammerligen. At
e eens Skiæbne, Død, &c.
g (en) n. f. Det samme som Be-

n. f. obsol. [skrives og Bedle.] Det
som Beiler.
(et) n. f. obsol. [af beiler og
. Det samme som Beileri. See
R. Kr. 223 S.
n) n. f. [af beiler.] Den Gierning
Frieri.
n. [heder Isl. *beila* eller *bidla*, som
t være et diminut. af beder. See
oc. Bela.] Begierer et Fruentim-
l Egte; frier. At beile til en

n) n. f. [af samme verbo.]
n beiler; en Frier. Den Jomfru
nge Beilere.
re Beilere nok til den Brud.
figurligen og ordsprogviis, naar
ppes om at faae noget kosteligt, især

en ledig Bettening, som er af gode Ind-
komster.

Beileri (et) n. f. [af Beiler.] Det samme som Beilen.

Beiser, v. n. inusit. [uden Tvivl en blot Dialect af. Belg. biesen, bysen, æstuare, furente ac violento impetu agitari, følgelig i Grunden det samme som bisser. See Idiot. Hamb. voc. Bissen.] Farer hæftigen frem; løber tumlende afsted. Da begyndte Oxen (et Skib saa kaldet) at beise saa, de Baadsmænd kunde ikke paa Bunken staae. Syvs Kiæmpevis. 189 S.

Bekæmper, v. a. [af kæmper.] Kæmper imod; søger at bestride. Bruges meest figurligen. Har jeg endskiønt bekæmpet mit eget Hierte. Patr. Tilsk. II. 326.

Bekaielse (en) n f. [af bekaiet.] Den Tilstand at være bekaiet.

Bekaier (en) n. f. Saaledes kaldes til Skibs et af de Tove, hvorved Mesans-Ruen kan stilles efter Behag i sin behørige Vinkel med Mesansmasten.

Bekaiet, adj. particip. [af v. inusit. bekaler, irretio, impedio, som kommer af C. B. *cau*, claudere, eller *cai*, obturare. See Ihre v. bekaja.] Som er sat i et Slags Forlegenhed; æggesyg; betuttet. Dette uformodentlige Besøg giorde mig ret bekaiet.

Bekakker, v. a. [af kakker.] Det samme som Begiør.

Bekiærer, v. rec. obsolet. [af kiærer.] Beklager sig for Dommer eller Øvrighed; besværer sig offentligen over. Da skal han sig bekiære til Tinge. Chr. III. Rec. 28 Art. See og D. Mag. VI. 362.

Bekiendelse (en) n. f. [af bekiender.]

1. En Tilstaaelse om hvad man selv har giort eller veed med andre. I Særdeleshed: en Forbryders Tilstaaelse for Dommeren om hans egne eller de Medskyldiges Handlinger. En frivillig, oprigtig, tvungen Bekiendelse. At giøre en falsk Bekiendelse for Retten.
2. En mundtlig eller skriftlig Erklæring angaaende den Tro, som man bekiender. Bruges under-

undertiden absolute. At aflægge offentligen sin Troes Bekiendelse. Den uforandrede Augsburgiske Bekiendelse. D. L. II. 4. 6.

3. En Erklæring, som den Bodfærdige gier om sine Synder for Gud, Menigheden eller Præsten. At indlemme sig igien i Guds Menighed ved aabenbarlig Bekiendelse og Afbøn. D. L. II. 9. 15.

4. [I ældre Skrifter.]

a) Bevidnelse; Beteelse. Betacke wii Eder — for god Wilge oc fast Troskaff, som — wii nu grundeligen i thenne Eders scriptelige Bekendelse befinde, ꝛc. D. Mag. III. 73.

b) Vedgaaelse; Vedkiendelse. Til en visse Bekiendelse — da lade vi vort Indsegle henge neden for dette Breff. Hvitf. Kr. 707 S. See og ibid. 710. S.

5. At gaae til Bekiendelse. Siges om en Forbryder, som ved anstillet Forhør bekiender noget paa sig selv eller andre. Naar saadan Bekiendelse i alle Maader medfører Sandhed, heder det: at gaae til Sandheds Bekiendelse.

Bekiender, v. a. [af kiender.]

1. Siger reent ud; tilstaaer. Item sander; giver Magt. At bekiende sin Forseelse, sin Skrøbelighed, ꝛc. Jeg maae bekiende, at han har Ret, at jeg havde giort vel i at følge hans Raad, ꝛc.

2. Gaaer til Bekiendelse, eller til Sandheds Bekiendelse. Bruges i dette Fald ofte absolute. Misdæderen vilde intet bekiende. Bekiend strax! ellers faaer du Hug.

3. Tilstaaer bodfærdigen sine Synder for Gud, Menigheden eller Præsten. Bruges undertiden (helst i sidste Fald) reciproce med præp. for. Hvorledes de skulle bekiende sig for Presten, og vide at svare, ꝛc. D. L. II. 5. 11.

4. Erklærer mig for en vis Religion. Bruges meest reciproce med præp. til. At bekiende sig til den Evangeliske Tro, Luthers Lære, ꝛc.

5. [I Kortspil.] Kaster et Kortblad til af samme Farve som det udspilte. Han bør enten stikke eller bekiende.

6. [I ældre Skrifter.]

a) Erkiender. Item udviser; beteer. Oc lade Eder bekende trofaste Venner emot Oss, huilchet I — altiidt giort, beuist oc bekendt haffue, ꝛc. D. Mag. III. 73.

b) Har legemlig Omgang med et Fruentimmer; beligger. See Nucl. Lat. voc. *Cognosco*.

c) Bekiender og Bekiendes forekommer ofte i gamle Forpligtelses-Breve, i Steden for det nu brugelige Kiendes. See Hvitf. Kr. 473 S.

7. Bekiendt [part. præt.] bruges ofte adjective og bemærker:

a) Som man har taget Kiende paa, eller faaet Kundskab om; som man har lært at kiende. Denne Person er mig ikke bekiendt uden af Rygtet.

b) Vel kiendt; ikke fremmed. Han er bekiendt nok paa de Farvande, i de Egne, i det Huus, ꝛc. At være bekiendt med een.

c) Vitterlig; kundbar; aabenbar. En bekiendt Sag. En almindeligen bekiendt Sandhed.

d) Berømt eller berygtet; navnkundig. Bruges med præp. af, for og ved. At være bekiendt af Lærdom. At være bekiendt for en Tosse. At giøre sig bekiendt ved Mandsdoms Gierninger.

e) Er bekiendt. Bruges ofte i Steden for: kiendes ved; tilstaaer; vedgaaer. Dog sættes det i saa Fald gemeenligen i stat. infinit. Jeg tør nok være mit Navn bekiendt. Han vil ikke være sin Alder, sin Fader, sit Skrift, bekiendt. See og Patr. Tilsk. I. 105.

f) Giør sig noget bekiendt. Lægger sig efter at kiende; underretter sig om. At giøre sig en Autor, et Skrift, en Persons Opførsel, bekiendt.

g) Giør sig bekiendt med, ɔ: forskaffer sig Bekiendtskab med; lærer at kiende ved flittig Omgang. Bruges og, naar man ved flittig Læsning søger, at giøre sig en

vis Autor bekiendt. At giore sig bekiendt med brave Folk, gode Skribenter, &c.

8. Det maa jeg bekiende! Bruges i daglig Tale som en Exclamation, deels naar man hører noget besynderligt fortælle, deels og naar man frister et særdeles Vanhæld, eller en sær slet og uventelig Begegning. Man siger og i lige Tilfælde: Det bekiender jeg.

9. Bekiender paa. Navngiver en sagskyldig Person i sin Bekiendelse; lægger ved sin Bekiendelse en Beskyldning paa een. At bekiende noget paa sig selv. Han vilde slet ikke bekiende paa nogen.

Bekiender (en) n. f. [af sit verbo.] En som bekiender. Bruges sielden uden om dem, som med Fortrydelse bekiende deres Synder, eller erklære sig for en vis Religion. Den Evangeliske Troes Bekiendere.

Bekiendt } (en) n. f. [af part. præt. bekiendt.]
Bekiendter } En Person, som man har Bekiendtskab med. Paa dette Sted har jeg mange Bekiendtere. At hilse alle sine Venner og Bekiendte.

Bekiendtgior, v. a. [af bekiendt og gior.] Gior vitterlig for Alle; forkynder offentligen; tilkiendegiver; aabenbarer. At bekiendtgiore en kongelig Forordning af Prædikestolen. At bekiendtgiore eens Feil. Dette Rescript er mig af vedkommende Øvrighed ikke bekiendtgiort. Denne Hemmelighed har Gud bekiendtgiort os i sit Ord.

Bekiendtgiorelse (en) n. f. [af bekiendtgior.] Den Gierning at bekiendtgiore.

Bekiendtskab (et) n. f. [af Bekiendt og part. insepar. skab.]

1. Den Tilstand, at være bekiendt og have jævnlig Omgang med nogen. At giøre Bekiendtskab med een. At skaffe sig nyt Bekiendtskab. At have gammelt Bekiendtskab i et Huus.

2. En Samling af Bekiendte. Han er af mit Bekiendtskab. To Gange om Aaret indbyder han sit hele Bekiendtskab.

Bekiger, v. a. [af kiger.] Betragter nøie med Øinene eller Kikkert; overkiger; begloer. At bekige alle Vraaer i et Huus, alle Bøger i et Bibliothek, &c.

Bekken (et) n. f. [formodentlig af Germ. ant. Bak; Belg. *Back*, alveus. See Bæk.] Bemærker i Almindelighed et Kar af Messing eller anden Metal, dannet omtrent som et Fad, men noget dybere, og tienende til adskilligt Brug, hvoraf det og faaer Navn (saasom Fyrbekken, Stikbekken, &c.) men i Særdeleshed betegner det

1. Det Bekken, Fad, Bysse, eller andet Kar, som efter kongelig Bevilgning sættes for Kirkedørene til en Almisses Indsamling. At sætte Bekkener for Kirkedørene.

2. Den Kam, eller Beholdsted, hvori et Springvand falder. (Gall. *Bassin.*)

3. Den nederste Hule i et Menneskes Underliv imellem begge Hofterne. (Pelvis.)

Bekkenbrev (et) n. f. inusit. [af Bekken og Brev.] En kongelig Bevilgning til at indsamle en Almisse ved Bekkeners Udsættelse for Kirkedørene.

Beklædelse (en) n. f. [af beklæder.] Den Gierning at beklæde.

Beklæder, v. a. [af klæder.]

1. Iforer et Æreklæde eller en Embeds-Prydelse. Hun aflagde sine Sørgeklæder, og blev beklædt med sine Æreklæder. St. til Esth. XV. 1.

2. Overdrager en Ting med noget til Prydelse eller Beskyttelse; betrækker; belægger. Bruges i adskillige Kunster og Haandverker. At beklæde Voldene med Muurverk. At beklæde en Væg med Tapeter, Bræder, Marmor, &c. At beklæde Masten, Ankertovet, &c.

3. Besætter eller beprydder overalt med noget. Nu er Marken beklædt med Urter og Blomster.

4. [I Mineralogien.] Overdrager med en Skorpe. Ved Overskylning beklæder Dryppstenen andre Legemer med en sandig Skorpe. Brünnichs Mineral. 9 S.

5. Aflægger med en vigtig eller anseelig Betiening i Staten; benaader med Embed eller Ære. Item besidder en mærkelig Post i Staten. At beklæde een med høi Værdighed,

dighed, med et Embed, ɩc. At beklæde et Øvrigheds-Sæde, et Dommer-Embed, en Ærespost, ɩc. Han saae mange af Landets vigtige Embeder beklædte af Mænd, som ɩc. Mallings Handl. 500 S.

6. Undertiden bruges det spotviis eller skiemtviis om dem, som ophøies i en Galge, eller bindes til en Kag, Pæl, eller andet deslige, for at udstaae en offentlig Straf, da det heder: at beklæde Galgen, Kagen, Træhesten, o. s. v.

7. [I ældre Skrifter.]

a) Fører sig op i Klæder. Bruges reciproce. Enhver bør sig efter sin Stand at beklæde. Poulsens D. Riimk. 19 S.

b) Det samme som Indklæder. At beklæde sit poetiske Digt med ziirlige og beqvemme Danske Ord. See ibid. 5 S.

Beklædning (en) n. f. [af beklæder.]

1. Det samme som Beklædelse.

2. Alt det, som en Ting bliver belagt eller beklædt med uden paa, enten til Nytte eller Prydelse; Betræk; Forhudning, ɩc. En Beklædning af Planker, Bræder, Marmor, Læder, Voxdug, ɩc.

Beklaffer, v. a. [af klaffer.] Bagtaler; beføret. (Bruges sielden.)

Beklagelig, adj. [af beklager og lig.] Som er værd at beklage; ynkelig; jammerlig. En beklagelig Tilstand, Skiæbne, Dødsfald, ɩc.

Beklageligen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en beklagelig Maade; jammerligen. Det gaaer beklageligen til i Verden.

Beklagelse (en) n. f. [af beklager.]

1. Den Gierning at beklage. Et Dødsfalds Beklagelse.

2. Klynken og Klagen; Jammerklage. Et Brev, som er fuldt af Beklagelser.

Beklager, v. a. [af klager.]

1. Udtrykker eller bevidner klageligen sin Sorg, Medlidenhed, Anger eller Fortrydelse over noget; bejamrer. At beklage jammerligen sine Forældres Død, sin Vens uhældige Skiæbne, sin ilde anvendte Tid, sine begangne Synder, ɩc.

2. Har Ondt af, bærer Medlidenhed med, en andens Uhæld. Skiønt jeg aldrig har udladt mig dermed, har jeg dog ofte beklaget dig i mit Hierte.

3. [I vore nye og gamle Love.] Andrager klagende. Item paataler eller tiltaler lovligen. Superintendenten maa ei Sognepresten nogen Capellan paatrænge, uden det var for hannem beklaget og beviist, at ɩc. D. L. II. 14. 7. See og Frid. II. Rec. 7 Art. Naar nogen beklager sig forurettet at vær paa Jord — da skal af Dommeren uvilli[illegible] Dannemænd opnævnes, ɩc. D. L. I. [illegible] 17 Cap. See og Frid. II. Søret. 1 Ca[illegible]

4. Beklager sig. Udlader sig klageligen; i[illegible] besværer sig offentligen eller lovligen. Enh[illegible] synes at være beføiet til at beklage sig o[illegible] Skiæbnen. Da bør og kan enhver — [illegible] beklage sig for sin Siælesørger allene, eller [illegible] D. L. II. 9. 29. See og Chr. IV. R[illegible] Mandh. B. 18 Cap.

Beklakker, v. a. [af klakker.] Besætter ell[illegible] besmitter med Klakke. Bruges især, naa[illegible] man besudler Papiir med Blek eller Farve[illegible] Denne Stilebog er saa beklakket.

Beklemmelse (en) n. f. [af beklemmer.]

1. Betryk; Beængstelse. Den Gang var ha[illegible] i en stor Beklemmelse.

2. Trykken for Brystet; Benauelse. En Be[illegible]klemmelse for Hiertet.

Beklemmer, v. a. [af klemmer.] Bruges helst i particip. præt. og undertiden adjective.

1. Lægger i stærk Klemme. Skibet ligger gandske beklemt imellem Isen.

2. Giør beængstet, hierteklemt eller benauet. Han var saa beklemt, at han ei kunde faae et Ord frem. At gaae med et beklemt Sind og Hierte.

3. [I ældre Skrifter.] Indslutter; indspærrer. Byen var beklemt baade til Land og Vand. Hvitf. Kr. 99 S. See og Ved. Kr. 420 og 470 S.

Beklikkelse (en) n. f. [af beklikker.] Den Gierning at beklikke.

Bekostelig, adj. [af bekoster og lig.] Besværlig formedelst medfølgende Bekostning; dyr; kostbar. At føre en bekostelig Proces. Det falder meget bekosteligt at boe i denne By.

Bekosteligen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en bekostelig Maade; med Bekostning. Han har indrettet sin Huusholdning alt for bekosteligen.

Bekostelighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Den Beskaffenhed at være bekostelig.

Bekoster, v. a. [af koster.]

1. Koster paa; giør Bekostning; spenderer. Gemeenligen med præp. paa. Han har aldrig bekostet Hvid eller Skilling paa Gaarden, siden han fik den.
2. Besørger giort, lader skee, paa egen Bekostning. At bekoste en Ting af ny. At bekoste et Bryllup.
3. Bekoster sig. Tillægger sig noget bekosteligt; koster eller spenderer paa sig. At bekoste sig en ny Klædning, prægtigt Bostab, rc.

Bekostning (en) n. f. [af bekoster.]

1. Penges Anvendelse, eller Udgift, til noget. Alt dette kan skee med nogle faa Rigsdalers Bekostning. En stor, betydelig, ringe, maadelig, Bekostning. At sætte sig selv, at føre andre, i Bekostning. Dette er ikke værdt at giøre Bekostning paa. Han har havt Umagen, men jeg har giort Bekostningen.
2. Paa egen Bekostning, ɔ: uden Penges Udgift for andre; for egen Regning. I modsatte Tilfælde heder det: paa andres Bekostning, ɔ: til Penges Udgift og Besvær for andre; ikke af egen Pung. At bygge et Huus paa egen Bekostning. At føre sig prægtig op paa andres Bekostning.
3. At giøre sig tilgode paa eens Bekostning. Bemærker egentligen: at leve godt paa en andens Regning; men figurligen: at have een til Nar.

Bekræftelse (en) n. f. [af bekræfter.]

1. Gierningen at bekræfte eller at blive bekræftet. Til Bekræftelse udstædes dette under min Haand og Segl. Bekræftelse i Troen, i Haabet, i det Gode, rc. Han har endnu ikke faaet Kongelig Bekræftelse paa sit Kaldsbrev. Den enes Benegtelse er lige saa god som den andens Bekræftelse. Denne Tidende behøver Bekræftelse.
2. Bekræftelses-Ord kaldes de Ord i en Sprog, hvormed noget bekræftes eller be jaes, f. Ex. Ja, Visseligen, Aldeles,

Bekræfter, v. a. [af Kraft.]

1. Giør mere fast og stadig; bestyrker; f fæster. Bruges og i moralsk Forstand. bekræfte en Konge i sit Rige, og Rige Rolighed ved Forbund. At bekræfte Contract med Haand og Segl, en Sandh med nye Beviser, rc. At bekræftes i Troe i Haabet, i det Gode, rc.
2. Giør en bebrevet Frihed eller Benaadnin fremdeles gieldende ved et nyt Brev. Det gamle Privilegium er i de seneste Konger Tid ikke blevet bekræftet.
3. Giver en Ting Troværdighed ved Haand o Segl; verificerer. En løs Gienpart er ikk gieldende, med mindre den af Vedkommend er bekræftet. En bekræftet Gienpart.
4. Forsikrer at være sandt; bejaer; benægter ikke. Dette bekræftes af nogle og benegtes af andre.
5. Giver ny og mere udtrykkelig Forsikring om noget, som allerede er udgivet for sandfærdigt. Den Beretning, som man forrige Post havde om et Feltslag, bliver i de sidste Aviser ikke bekræftet.

Bekræftiger, v. a. inusit. [af Germ. bekräftigen.] Det samme som Bekræfter. See Frid. II. Haandf. 3 Art. item Hvitf. Kr. 121 og 133 S.

Bekrænket, adj. obsolet. [af krank.] Udmattet af Sygdom; syg og skrøbelig. See D. Mag. VI. 46.

Bekrandser, v. a. [af krandser.] Behænger eller beprydèr med Krandse. See Fors. i Sk. Vid. II. 93.

Bekrigelse (en) n. f. [af bekriger.] Fiendtlig Angribelse; Krigs Paaførelse.

Bekriger, v. a. [af kriger.] Paafører Krig og Feide;

Felde; anfalder fiendtligviis. At bekrige en Konge, et Naboland, &c.

Bekriger (en) n. c. [af sit verbo.] En som bekriger; en krigende Angriber.

Bekroner, v. a. [af kroner.] Bepryder eller sirer med Krone. Bruges og figurligen. Kongens Navn forgyldt og bekronet. Et bekronet Billed. Den Glædsens Dag, som eders Huus bekroner. Bord. Poet. Skr. 110 S.

Bekunkler, v. a. obsolet. [af det ubrugelige v. kunkler, som er en Dialect af kogler.] Bedrager med Koglerî; sætter Blaar for Øinene. O! wi bedrøffuede og falske Prester oc Muncke, huore kunde wi all den gandske Verden bekunckle med Kirkevielse, Sielemesser, &c. D. Mag. II. 157.

Bekymmerlig, adj. [af bekymrer og lig.] Fuld af Bekymring; forenet med Sinds Uro; ængstlig. Han blev ret bekymmerlig i sit Sind derover. En bekymmerlig Omsorg, Eftersøgen, &c.

Det samme som Kummerlig. En bekymmerlig Tilstand.

Bekymmerligen, adv. [af sit Adjectiv.] Med Sinds Uro og Bekymring; ængstligen. At søge bekymmerligen efter noget.

Bekymrelse (en) n. c. inusit. [af bekymrer.] Det samme som Bekymring. See Hvitf. 458 S.

Bekymrer, v. a. [af Kummer.]

1. Rører Sindet. It. foraarsager Bekymring. Saa handlede han jo, som disse Ting ikke bekymrede ham noget. Guldb. Nat. Theol. 101 S. Det bekymrer ham især, hvorledes &c.

2. Bekymrer sig.

a) Plager sig med Sorg over eller Omsorg for. Bruges med præp. for i tilkommende og med præp. over i nærværende Tilfælde. At bekymre sig for Føde og Klæde, aarlig Udkomme, &c. At bekymre sig over sin Ægtefælles Sygdom, sin Patrons Død, &c.

b) Bryder sig om. Med præp. om. Han lader andre sørge for sig, og bekymrer sig om ingen Ting i Verden.

Bekymret, adj. part. [af bekymrer.]

1. Fuld af Bekymring; urolig i Sindet. Denne Tidende giorde ham heel bekymret.

2. Ansegtet; tvivlraadig. At opmuntre og trøste de bekymrede Siæle. Presterne have forbudt med Ægtefolk at kaffe, uden at undervise deres bekymrede Samvittigheder. D. L. II. 8. 1.

3. Som bryder sig om noget; omhyggelig for. Det er naturligt, at enhver er bekymret for sin Velfærd.

Bekymring (en) n. c. [af bekymrer.]

1. Sinds Uro; ængstelig Omsorg. At sættes i Bekymring over noget. At være i stor Bekymring for een.

2. Uden Bekymring. Bruges i Steden for: uden at bryde sig om noget. At leve al sin Tid hen uden Bekymring. Han fandt dem 2000 Aar efter Skabelsen uden anden Bekymring end den, som er tilfælles med Dyrene. Schytte Stat. indv. Reg. I. 5.

Bekymringsfri, adj. [af Bekymring og fri.] Som er fri for Bekymring. Et bekymringsfrit Sind.

Bekymringsfuld, adj. [af Bekymring og fuld.] Som er fuld af Sorg og Bekymring. Et bekymringsfuldt Liv.

Bekyndiger, v. rec. inusit. [af kyndig.] Tillegger sig Kundskab; gior sig kyndig. Alle fornuftige Herrer og Potentater have sig altid storligen i dennem (Historierne) bekyndiget. Hvitf. Kr. i Fort. til I. P. 4 S.

Bekyndt, adj. absolet. [af adj. obsol. kynt, notus, som forekommer i Skaanske Kirkeret.] Bekiendt; beremt. Han blev bekynt alle Landskafr om. Syvs Kiempevis. 186 S.

Belader, v. a. [af lader, onero.]

1. Belæsser; belaster. Giører dette, belader eders Dyr, og gaaer &c. 1 Mos. XLV. 17. Skibet var beladt med Folk. Mallings Handl. 157 S. See og Frid. V. Krigsart. Br. S. 497.

2. Overvælder; bebyrder. At være beladt med Forretninger, med Haabning, &c. See Oec. Mag. VI. 141.

3. Beladt [part. præt.] bruges ofte adjective

i Steden

i Steden for Behæftet og Besværet. At være beladt med Sygdom, Gield, &c. See D. L. III. 19. 3. og V. 14. 46. At være beladt med mange Huusfolk, med Sorg, med Synder, &c.

4. Belader sig. Overlader sig; fylder sig. Item paadrager sig noget byrdefuldt eller besværligt. At belade sig med Drik. Nucl. Lat. voc. *Obruo*. At han ikke paa een Tid skulde belade sig med for mange Umager. Hvitf Kr. 260 S. At belade sig med den meenige Mands Had. Ved. Kr. 518 S.

Belæg (et) n. f. [af belægger.]

1. Det samme som Belægning. No. 2. og 3.
2. Alt det, som til ydermere Gyldighed eller Beviis lægges ved et Hoved-Document. At forsyne en Contract med Belæg af stemplet Papiir. At forlange en Qvittering til Belæg ved sit Regnskab.
3. [I Bergvæsenet.] Den Tilstand at være belagt med Bergfolk. Gruben kom den og den Tid i Belæg. See K. S. Skr. XI. 97.
4. [I Mineralogien.] Det samme som Beslag. No. 2.

Belæggelse (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at belægge.

Belægger, v. a. [af lægger.]

1. Besætter; beringer; beleirer. At belægge en Byt, en Fæstning, en Havn, &c. See Ved. Kr. 7. 23. 144 S.
2. Fæster en Ting uden paa en anden enten for Nyttes eller Prydelses Skyld. Bruges i adskillige Haandverker og Kunster, blant andet ogsaa i Brodere-Kunsten. At belægge et Tag med Steen eller Kobber, et Gulv med Leer eller Brædder, en Tønde med Baand, en Esse med Straa, et Speilglas med Qvegsølv, et Klædebon med Border og Bræmmer, &c.
3. Forsyner et Hoved-Document med Belæg. At belægge en Stevning med stemplet Papiir, et Regnskab med Attester og Qvitteringer, &c.
4. [Til Skibs.] Giør et Tov saa fast, at det ikke slipper. Item, giør noget fast med Tov. Slipper Godset af Takkelet, i formebest Baadsmændene det ikke vel have lagt, da, &c. D. L. IV. 2. 18. At belægge en Hval, et Fartøi, &c. See N. V. 12. 9.
5. Bedækker; skiuler. Bruges og figurligen. Biergene vare belagte med Snee og Is. Mallings Handl. 249 S. Denne Deel af vore Oldsager er belagt med Mørke. K. S. Skr. XII. 328.
6. [I Mineralogien.] Overdrager eller bedækker med en fremmed Materie. Undertiden ere glatslibede Steenarter belagte med en tynd glindsende Malmhinde. Brün. Minera. 295 S.
7. [I Lovene.]
   a) Lægger Hæftelse eller Hinder paa. Ingen Udlændisk maa imod oprettede Forord med Arrest belægges. D. L. I. 21. 6.
   b) Forbinder en viis Straf med en Misgierning. Afskyelige og med haard Livsstraf belagte Forbrydelser. Forordn. 31 Mart. 1738 §. 8.
   c) Belægger sig med. Bruges i Steden for: ligger i med, o: har legemlig Omgang med. See D. L. III. 16. 15. §. 2.
8. [I Bergvæsenet.] Optager et Sted i Arbeid og Drift, med at anlægge Bergfolk derpaa. At belægge et Skurf, en Grube, &c. See K. S. Skr. XI. 103 og 163 S.
9. [I Krigsvæsenet.] Besætter med fornøden Skyts eller Mandskab. Et Batterie belagt med svære Canoner. Mall. Handl. 237 S.
10. Belader med noget trykkende eller fornærmende. At belægges med Trældom. Schyt Stat. indv. Reg. I. 128. At belægge Vi skibeligheden for haardt med Skatter. ker — belagte med store Afgifter. Patr. Til I. 165. At belægge een med grove Be vaskelser.
11. Forbinder eller beskriver med et vist Tillæg bord. Alle de paa venstre Side af Ski beliggende Dele belægges med det Ord Bagbord. At belægge Tingen med et hæsligt Navn.
12. Belagt [part. præt.] bruges undertiden i ældre Skrifter i Steden for Beliggende; ligesom

og Belagt nærværendes findes Steden for Nærliggende. See D. . 206.

:lægge sine Ord, ɔ: at indklæde sine :n indtagende og overtalende Stiil.

g (en) n. f. [af belægger.] nme som Belæggelse.

d som fæstes (og i Særdeleshed syes) a en Ting, enten til Nytte eller til :. At sye en Belægning af Knuder. d en Skræder behøver til at lægge Tøiet og Foderet. Skræderen har aa og saa mange Alen Lerred, Dvelg, ægning.

v. a. [af lærer.] Giver Læreregler; er. Scabinaterne have ofte maattet belære af Faculteterne. K. Anchers aa Jur. Spørsm. i Fort. 9 S.

d (en) n. f. [af belæst.] Den Egen være belæst; Kundskab samlet ved æsning. En Mand af stor Be-).

v. a. [af læsser.]

r med Læs; besværer med en Byrde. sse en Vogn med Bylter og Pakker. sse eens Hænder med Lenker. Forf. d. VIII. 30.

igen.] Overvælder. At være be- ed Forretninger.

dj. part. [af læser.] Som ved ide- ing er beløben i en vis Bog, eller i nger; vel studeret. Han er vel belæst n. En meget belæst og lærd Mand.

v. a. [af Lak, vitium.] Sætter nde paa; bekikker. (Rose.)

v. n. [af langer.] Det samme som nger. Bruges meest i part. præs.

v. a. [af laster, onero.] Bruges tive.

r med Last; belader. En med Stik- belastet Biælke. Et med Tøndegods Skib.

der; besværer. Han skal paaagte, dskabet ikke med mere Arbeide bela- d det kan bestride. Frid. V. Krigs- §. 200.

3. [I Kiøbmandsstiil.] Fører een noget til Regning eller Debet. Naar De har giort dette Udlæg for mig, vilde De behage at belaste mig dermed.

4. Belastet [part. præt.] bruges undertiden adjective i Steden for Behæftet eller Be- ladt. Den Tid Landet var allerede med Forpantninger saa stærkt belastet. K. S. Skr. IV. 45. Belastet med en betænkelig Sygdom. See Fr. V. Krigsart. Br. §. 283.

Belaver, v. rec. [af laver.]

1. Giør sig færdig til at foretage eller modtage noget; er betænkt paa at giøre eller lide. Gemeenligen med præp. paa. At belave sig paa et Angreb, en Beleiring, et Skielm- stykke, en Sygdom, &c.

2. Belavet [part. præt.] bruges ofte adjecti- ve, og bemærker: færdig eller beredt. I Særdeleshed: betænkt paa, eller færdig med, Anretning til Giæster. Belavet at fegte. Forf. t Sk. Vid. IX. 69. Vertinden var slet ikke belavet paa noget til disse mange Fremmede.

Beleelse (en) n. f. [af beleer.] Den Gierning at belee.

Beleer, v. a. [af leer.]

1. Begegner med haanlig Latter; driver Spot med; giør latterlig. At belee en naragtig Person. At belee Religionen. At belee La- sterne i en bitter Satire.

2. Giør sig inderligen til Gode paa en Tings eller Persons Bekostning. At belee en Ting eller Person i sit Hierte.

Belegen } adj. obsolet. [af Germ. belegen.]
Beleigen } Som har en vis Beliggenhed. See Chr. III. Ordin. 150 Bl. og D. Mag. I. 210.

Beleilig, adj. [af Leie, situs, eller rettere, af adj. obsolet. leilig, opportunus, som fore- kommer i Saml. til den D. Hist. I. B. 2 H. 72 S.] Som er bequem i Henseende til Sted eller Tid. Provsterne skulle forskrive Presterne til at møde i en beleilig Kirke &c. D. L. II. 16. 12. Og da der kom en be- leilig Dag, &c. Marc. VI. 21.

Beleiligen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa beleilig Sted eller Tid; ret til pas. Denne By ligger meget beleiligen til Handel. I Dag kommer han mig ikke beleiligen.

Beleilighed (en) n. f. [ligeledes af sit Adjectiv.]
1. Beqvemhed i Henseende til Beliggenheden eller Tiden. Hvor nogen sær Beleilighed eller Herlighed findes, der maa tages ꝛc. N. L. III. 14. 24.
2. [I ældre Skrifter.]
   a) Leilighed; Beskaffenhed. Efter Landsens Beleilighed. D. Mag. VI. 315. See og ibid. 325 S. Eftersom da er Sagens Beleilighed. Hvitf. Kr. 798 S.
   b) Det samme som Beliggenhed. Vor Fædrenelands Beleilighedꝰ Beskrivelse. Ved. Kr. i Fort.

Beleirer, v. a. [af leirer.] Omringer og indspærrer en Stad eller Fæstning med en Armee eller Skibsflaade, for at tvinge dens Forsvarere, enten med Magt eller ved Hunger, til at overgive sig. At beleire en By til Lands og Vands.

Beleiring (en) n. f. [af beleirer.] Den Gierning at beleire, eller den Tilstand at være beleiret. At begynde, fortsætte, ophæve, Beleiringen. Og du skal æde dit Livs Frugt — i Beleiring og i Trang, ꝛc. 5 Mos. XXVIII. 53.

Belemrer, v. a. [af Saxon. belemmern. See Idiot. Hamburg.]
1. Besætter et Rum saaledes, at man ei kan komme frem, eller snoe og vende sig. Han bør holde Skik og Orden blant kommende og gaaende Fartøier, at de ei — saaledes belemre Farvandet, at de blive hinanden til Hinder, ꝛc. Frid. V. Krigsart. Br. §. 248.
2. Belemret [part. præt.] bruges i daglig Tale ofte adjective, naar en Ting eller Person er mig i Veien, eller til Besvær. At være belemret med en Hob uafsætlige Varer.

Belener, v. a. [af Leen.] Benaader med Leen; forlener. See K. S. Skr. IV. 176.

Belening (en) n. f. [af belener.] Den Gierning at belene; Forlening. See ibid. 93 og 96 S.

Belenker, v. a. [af Lenke.] Belægger med Lenker. Bruges undertiden i Poesie baade egentligen og figurligen. See Forf. i Sk. Vid. II. 20.

Beleven, adj. [af Saxon. belevet. See Idiot. Hamb.] Som veed at leve; venlig og høflig i Omgang og Tale. En artig og beleven Herre.

Belevenhed (en) n. f. [af sit Adjectiv.] Den Egenskab at være beleven; Venlighed; Høflighed.

Belevent, adv. [ligeledes af sit Adjectiv.] Paa en beleven Maade.

Belever, v. a. [af lever.] Det samme som Oplever. Forekommer sielden. Den forhen benævnte N. N., som havde belevet og været Vidne til dette og mere, ꝛc. K. S. Skr. III. 21.

Beliggende, adj. particip. [af ligger.]
1. Som bliver liggende paa et vist Sted, uden at komme videre. Da skal Skibet derfor ikke blive beliggende og forsømmes, men ꝛc. D. L. IV. 1. 35.
2. Som har en vis Beliggenhed. Den omspurgte Person boer paa et ikke langt herfra beliggende Sted.
3. Som er henlagt under et vist Værneting. Derfom Trætte falder om Jord — da holdes det for Værneting, under hvilket Eiendommen, som Trætten reiser sig af, er beliggende. D. L. I. 2. 18.

Beliggende (et) n. f. Det samme som Beliggenhed. Landets Størrelse og Beliggende. Patr. Tilsk. I. 240.

Beliggenhed (en) n. f. [af beliggende.] Et Steds Beskaffenhed i Henseende til, hvorledes det ligger; Situation. En smuk Beliggenhed. En skiøn Beliggenhed til Handel.

Beligger, v. a. [af ligger.]
1. Begaaer Ukydskhed med et Fruentimmer; besover; besvangrer. Bruges elliptice i Steden for: beligger i Uære. Hvo nogen Qvindesperson beligger, bøde til sit Herskab 24 Lod Sølv, ꝛc. D. L. VI. 13. 1. See og ibid. VI. 13. 10.

2. [I

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Beleirer. See Nucl. Lat. voc. *Obsideo.*

Beliver, v. a. [af Liv.] Det samme som Besieler. See Patr. Tilsk. II. 127.

Beløb (et) n. s. [af beløber.]

1. Indholdet af flere sammenlagte Summer. Den hele Regnings Beløb er saa og saa meget.

2. Bruges det undertiden i Steden for Beløbenhed. Han har et meget godt Beløb i Regnskabs Sager.

Beløbenhed (en) n. s. [af part. præt. beløben.] Den Egenskab at være beløben; Færdighed tilveiebragt ved lang Øvelse. Beløbenhed i de gamle Poeter og Autorer, i Rettergangs-Sager, ꝛc.

Beløber, v. a. [af løber.] Bruges i ældre Skrifter.

1. Løber ned over. Da beløb Blodet hanss verdighe Ansict. Jert. Post. 106 Bl.

2. Berender; bestormer. Erling lod beløbe Byen. Clausens N. Krøn. 489 S.

3. Begynder med noget sammenløbende eller størknende. Lenker beløbne med Bly. See Hvitf. Kr. 519 S. item J. Grands Hist. ibid. 2 S.

4. Beløben [part. præt.] bruges ikke sielden adjective, og bemærker: erfaren; vel øvet; dreven. At være beløben i nye og gamle Skrifter, i Regnskabs-Sager, ꝛc.

Beløber, v. n. Stiger i alt til en vis Sum; bedrager sig til. Bruges ofte reciproce. Hvis Pantet kan beløbe høiere, end som det er pantsat for, ꝛc. D. L. V. 7. 2. De skulle have forbrudt saa meget, som deres halve Aars Løn sig kan beløbe. ibid. III. 19. 11.

Belønner, v. a. [af lønner.]

1. Giør vel imod een for en beviist Tieneste, eller for en udøvet god eller mærkelig Handlings Skyld; vederlægger. At belønne en tapper Soldat, en tro Tiener, ꝛc. Gud belønner det Gode og straffer det Onde.

2. Undertiden bruges det i Steden for Lønner. Da haver Skipperen Magt at sætte ham i Land — og belønne en anden i hans Sted af den Uhørsoms Hyre og Føring. D. L. IV. 1. 9. At blive ilde belønnet for sine Velgierninger.

Belønner (en) n. s. [af sit verbo.] En som belønner. Dette Kunststykke har kun faa Skiønnere og endnu færre Belønnere.

Belønning (en) n. s. [af samme Oprindelse.] Det Gode, som bevises een for en Tieneste, eller og for en god eller mærkelig Handlings Skyld. At faae Belønning for sin Troskab, Dyd, Flittighed, Kunstighed, ꝛc.

Belovet, adj. [af Lov.] Besat eller beprydet med Løv. Snart tet belovde Skove snoe, snart Banker slutte, sig om fede Dale. Forf. i Sk. Vid. VII. 48.

Belover, v. a. [af lover.] Tilsiger mundtligen eller skriftligen; udlover. Bruges helst i part. præt. Den belovede Sum Penge. Den belovede Hielp, Belønning, ꝛc.

Belurer, v. a. [af lurer.] Passer lurende paa. Item besnærer ved Lureri; forrasker med List. Men det frydede mig at høre, da jeg beluredе dig under hiin Eeg, at du sukkede for mig. Forf. i Sk. Vid. X. 83.

Beluxer, v. a. [af Germ. beluchsen.] Bedrager paa en listig Maade. At beluxe een nogle Penge fra.

Belyver, v. a. [af lyver.] Befører løgnagtigen; beklikker med løgnagtige Bagtalelser. Saa blev ogsaa N. N. hoiligen forført og beløien for sin Herre. Clausens N. Krøn. 111 S. Se. og Ved. Kr. 101 S.

Bemægtelse (en) n. s. [af bemægter.] Det samme som Bemægtigelse.

Bemægter, v. rec. [af Magt.] Det samme som Bemægtiger. No. 2. See Schytte Stat. indv. Reg. I. 13.

Bemægtigelse (en) n. s. [af bemægtiger.] Indtagelse med Magt; egenmægtig Tilegnelse.

Bemægtiger, v. a. [af mægtig.]

1. Giver Magt til at giore noget; autoriserer; bemyndiger. Bruges meest i part. præt. Det kunde vel synes, at den Længstlevende ikke var bemægtiget til en fri Disposition over Boets Midler, ꝛc. K. Anchers Svar paa Jur. Spørsm. 10 S. o. fl. St.

Skipperen dennem benaade vil. D. L. IV. 1. 4. See og ibid. VI. 13. 16.

3. At benaades paa Livet. Siges om Misdædere, som af blot Naade beholde deres efter Lov og Dom forbrudte Liv.

Benaadiger, v. a. [af benaader.] Det samme som Benaader. See D. Mag. VI. 279. og Patr. Tilsk. II. 327.

Benaading } (en) n. f. [af benaader.]
Benaadning }

1. Det samme som Benaadelse.

2. Alt det, hvormed een bliver benaadet. I Særdeleshed: en af Naade forundt Bevilgning paa visse Friheder eller Rettigheder. Kiøbstæder, som vel bruge, bør og billigen, med mindre de sær Benaadning derpaa have, — at give Tiende til Kirken. D. L. II. 23. 10. See og ibid. V. 3. 26.

3. Den Eftergivelse eller Formildelse i Straf (fornemmeligen i Livsstraf) som af høieste Øvrighed forundes en lovligen dømt Misdæder. Han maatte høre Dødsdom over sig, og finde Benaadning i at leve i Fængsel. Mallings Handl. 596 S.

4. Det samme som Benaadningsbrev.

Benaadningsbrev (et) n. f. [af Benaadning og Brev.] Et paa en af Naade forundt Bevilgning lydende Kongebrev.

Benaadningsret (en) n. f. [af Benaadning og Ret.] Den Ret, som høieste Øvrighed har til at formilde, eller gandske eftergive, den Straf (især Livsstraf) som en Misdæder efter Loven har fortient.

Benævnelse (en) n. f. [af benævner.]

1. Navngivelse; Nævnelse; Bestemmelse ved Navn. Tids og Steds Benævnelse.

2. Navn; Titel. Christianshavn har faaet sin Benævnelse af K. Christian den Fierde. Eet er Adel, et andet er Middelalderens Baroner, Herremænd, Riddersmænd, ꝛc. hvilke Benævnelser med mange andre betyde eet. K. S. Skr. XII. 367.

Benævner, v. a. [af nævner.]

1. Betegner eller bestemmer ved Navn; nævner. De Navne, hvormed denne Fisk hos forskiellige Forfattere findes benævnet, ꝛc. K. S. Skr. XII. 135. En Skipper, som lader [redacted]r sig befragte fra eet benævnt Sted til et an[redacted] det, ꝛc. D. L. IV. 3. 22.

2. Benævnt [part. præt.] bruges ofte ad[redacted]d. jective i Steden for Bemeldt, og de[redacted]et endog i Sammensætning, saasom: Forb[redacted]s nævnt, Ovenbenævnt, Sidstbenævnt, [redacted] ꝛc.

Benauelse (en) n. f. [af benauet.] En Bei[redacted]et af betagende Hierteqvalme. At være plaget [redacted]n. Benauelse.

Benauet, adj. [af Belg. benauwt, c[redacted], strictus; som kommer af nauw, arct[redacted], strictus. See Wachter voc. Nauwen[redacted]] Som plages af Hierteqvalme; som har B[redacted]f nauelser. Item (figurligen) hierteklemt [redacted] Sorg eller Banghed; beængstet. Denne s[redacted]t gelige Tidende giorde ham saa benauet, [redacted]s han et kunde tale et Ord, ja ikke engan[redacted]s græde.

Bend, adj. [skrives og Ben, og er af vo[redacted]s Oprindelse.] Som løber i Rid. Brug[redacted] især om Hunde, endog adverbialiter, [redacted] det og heder: i Ben. En bend Hun[redacted] Hunden løber i Ben. (Moth, og Nyst[redacted] Athen. Cimbr. mscr.)

Bendike (et) n. f. obsolet. See Bændike[redacted]

Benedidelse (en) n. f. obsolet. [af benedider[redacted]] Det samme som Velsignelse. See Clauser[redacted] N. Kr. 854 S.

Benedider, v. a. obsolet. [af Lat. benedico[redacted]] Det samme som Velsigner. Forekom[redacted] jævnligen i vore ældre gudelige Sange Bønner.

Benegtelse (en) n. f. [af benegter.]

1. Neisigelse; det Modsatte af Bekræftel[redacted] I slige Fortællinger er den enes Benegte[redacted] ligesaa meget at agte, som den andens Be[redacted] kræftelse.

2. En Gields eller Brødes Fragaaelse; Re[redacted] telse for Retten. Ellers skulle Vidne paa eens Mund ikke gielde imod hans Benegtelse. D. L. I. 13. 21.

3. Unddragelse fra en Pligt eller Skyldighed; en lovlig Begierings Afslag. Bruges fornemmeligen i den skriftlige Talemaade: Rettens Benegtelse, [illegible] naar en Rettens Betient

Bepryder, v. a. [af pryder.] Besætter med Prydelser; udsmykker; udpynter. Bruges og figurligen i moralsk Forstand. At beprydde en Kirke med Malning, Forgyldning, &c. En kongelig Person, bepryddet med mange Dyder.

Bepudrer, v. a. [af pudrer.] Bestrøer med meget Pudder.

Beqvem, adj. [en Dialect af Alam. *biqvam*, congruus, conveniens, som Wachter udleder af Al. *queman*, venire.]

1. Vel skikket; duelig; tienlig. En beqvem Person, Materie, &c.
2. Vel og ret lavet eller passet. At bruge beqvemme Ord og Talemaader. At finde en beqvem Leilighed.
3. Beleilig. En beqvem Dag. Et beqvemt Sted.
4. Som er indrettet til Magelighed. I dette Huus ere ikkun faa beqvemme Værelser.

Beqvemhed (en) n. f. [af beqvem.] Den Egenskab eller Beskaffenhed at være beqvem.

Beqvemmelig, adj. [af beqvem og lig, eller rettere af obsol. Dan. qvemelig. See Jyd. Lovs Fortale.]

1. Som med god Føie lader sig giøre; lempelig. Saadanne Laster, som ellers ved sædvanlig Rettergang ikke saa beqvemmeligt er at afskaffe eller bevise, &c. D. L. II. 9. 8.
2. [I ældre Skrifter.] Dygtig; duelig. See Hvitf. Kr. 925 S.

Beqvemmeligen, adv. [af sit Adjectiv.]

1. Paa en beqvemmelig Maade; med god Føie eller Lempe; mageligen. De skulle indstævne alle Creditorerne saa betimeligen, at de beqvemmeligen kunde møde. D. L. V. 14. 42.
2. [I ældre Skrifter.] Anstændigen; sømmeligen. Døttrene skulle beqvemmeligen udstærdes. Hvitf. Kr. 609 S.

Beqvemmelighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.]

1. Den Beskaffenhed ved en Ting, at den er magelig. Ved Overflødighed forøges Livets Beqvemmeligheder. Alting i dette Huus er indrettet til Beqvemmelighed. At for... [illegible] ...nye Sikkerheden og Beqvemmeligheden. Patr. Tilsk. I. 34.
2. God Føie; Lempe. Dette lader sig ikke med Beqvemmelighed foretage paa den Maade.
3. [I ældre Skrifter.] En beqvem Leilighed. See Hvitf. Kr. 45 S.

Beqvemmer, v. a. & n. [af beqvem.]

1. Kommer een med Lempe til at giøre noget; overtaler; formaaer. Bruges ofte reciproce. Den Syge kan ingenlunde beqvemmes til at tage Lægemidler ind. Det unge Menneske vil ikke beqvemme sig til Studeringer.
2. Skikker eller passer sig; anstaaer; sømmer. (Nu kun lidt i Brug.) Slig Ære, eders Dy... og Skiønhed vel beqvemmer. Lodde's Over... af Zaire. 1 Act. 1 Sc. See og Ved. Kr. 89 S. og Hvitf. Kr. 476 S.

Beqvemt, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en beqvem Maade; beqvemmeligen.

Beraaber, v. rec. [af raaber.]

1. Anfører noget til Styrke for en vis Mening, eller til Beviis paa sin Fortieneste. Med præp. paa. At beraabe sig paa Vener, paa classiske Skribenter, &c. Han h... ikke andet at beraabe sig paa end Adelskab.
2. I ældre Skrifter bruges det active, og bemærker: at raabe en ilde ud. Alligevel klager I paa Eders gamle tro Tiener, og beraaber mig uskyldige Mand i denne ærlige Forsamling. Ved. Kr. 276 S.
3. At beraabe sig paa en god Samvittighed, ɔ: at anføre en god Samvittigheds Vidnesbyrd til Beviis paa sin Uskyldighed.

Beraad (et), n. f. [af beraader.] Betænkning og Overlæg med sig selv eller andre. Bruges som oftest med præp. i foran. At giøre noget med fuldt Beraad. At gaae, at staae, at være, i Beraad med een om noget. At tage en Ting i Beraad.

Beraadelse (en) n. f. inusit. [af samme verbo.] Det samme som Beraadslag. See D. Mag. V. 334.

Beraa-

At berede Vei for een til et Giftermaal, et Embed, ꝛc.

Bereder (en) n. f. [af sit verbo.] En som bereder. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Corduanbereder, Feldbereder, ꝛc.

Beredning (en) n. f. [af samme verbo.]
1. Det samme som Beredelse. Jordens Beredning. Et Skinds Beredning.
2. Alt hvad der hører til en Tings (i Særdeleshed en Klædnings) Forfærdigelse. Denne Klædning har med Overtøi, Beredning og Syløn kostet saa og saa meget.
3. [I ældre Skrifter.] Det samme som Betaling. Ok thakke wi then fornempde Frwghe Ordning for goth Beredning. D. Mag. V. 40.

Beredsel (en) n. f. [en blot Dialect af Beredelse.] Bruges egentligen ikkun af Viintappere, og bemærker et tillavet Middel, hvormed man giør Vine til rette. See Oec. Mag. IV. 191.

Beredskab, n. f. [af adj. particip. beredt.] Bruges adverbialiter med præp. i foran, og bemærker: paa rede Hænder; til rede. At have, holde, en Ting i Beredskab. At staae, være, holde sig, i Beredskab.

Beredvillig, adj. [af Germ. bereitwillig.] Gandske redebon og villig. Bruges i Almindelighed om den Tienstfærdige, men i Særdeleshed som et Høfligheds-Ord af en Overmand til en Undermand i Underskriften af Breve, da det heder: jeg er Deres beredvillige, eller beredvillige Tiener.

Beredvilligen, adv. [af sit Adjectiv.] Med Beredvillighed; tienstfærdigen.

Beredvillighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Den Egenskab at være beredvillig; Tienstfærdighed. At tiene andre med største Beredvillighed.

Beregnelse (en) n. f. [af beregner.] Den Gierning at beregne.

Beregner, v. a. [af regner.]
1. Regner ud, hvor meget flere Tal beløbe sig til; sammenregner; overslaaer. Bruges og undertiden figurligen. At beregne Aarenes Antal, en Bygnings Bekostninger, ꝛc. At beregne sine Kræfter.
2. Fører til Regning. I Særdeleshed: fører til Indtægt i sit Regnskab. At beregne sig selv noget til Indtægt, Cassen noget til Udgift, ꝛc. Hvilket Skibsskriveren rigtig haver at indfordre, opskrive og beregne. Frid. IV. Søart. §. 138.
3. Indbefatter i en Regning, eller i et Regnskab. Med præp. i. Skibsfolkenes Føring skal ikke herudi beregnes, ꝛc. D. L. IV. 3. 11.
4. Deler efter udregnet Forhold. Med præp. paa. Hvorefter Udgiften til geistlig og verdslig Brug skal paa enhver beregnes, ꝛc. D. L. III. 6. 1.
5. [I ældre Skrifter.] Udleder; udregner. Hand vaar oc aff det gamle kongelige Slecte her i Danmarck, dog langt beregnet, ꝛc. Hvitf. Kr. 843 S.

Beregning (en) n. f. [af beregner.]
1. Det samme som Beregnelse. Rentes Beregning. Tidens Beregning.
2. En Regning over flere Tings Beløb; et Overslag; Sammenregning. At giøre en Beregning over noget. Her maae mangfoldige andre Ting drages med i Beregning.
3. Repartition; Deelning paa enhver især efter udregnet Forhold. Efter den giorte Beregning tilkommer det ham at betale saa og saa meget.
4. Til Beregning. Bruges undertiden i Regnskabs-Sager adverbialiter i Steden for: til Indtægts Beregning i Regnskabet. See Forordn. 31 Mart. 1741.

Bereist, adj. particip. [af reiser.] Som har giort mange (især udenlandske) Reiser. At være vel bereist i sit Fædreneland. Han er en meget bereist Mand.

Berender, v. a. [af render.] Angriber et befæstet Sted med Mandskab; løber Storm til; bestormer. At berende en Fæstning.

Beretning (en) n. f. [af beretter.]
1. En Fortælning; en Tidende. Denne Beretning er indløben med en Skipper.
2. En Sags Forklaring i et Svar eller Andragende;

gende: Indberetning; Underretning. Da skulle de det strax for Kongen angive, med sand udførlig Beretning om deres Tvistigheders Omstændigheder. D. L. I. 1. 3. Beretninger om de gamle Skrifter. Patr. Tilsk. I. 61.

3. Det samme som Berettelse.

Berettelse (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at berette een til Døden. Bruges og absolute i Steden for Syges Berettelse. Præsten har i Dag været ude i Berettelse.

Beretter, v. a. [af Germ. berichten.]

1. Forebringer; fortæller. Det er mig troværdigen berettet, at ꝛc.

2. Erklærer eller anmælder efterretteligen til sin Overmand. De skulle berette Supplicantens Sags og Begierings egentlige og rette Beskaffenhed. D. L. I. 26. 1.

3. Meddeler een Alterens Sacramente paa hans Yderste. Heder ellers egentligen: beretter til Døden. At berette en Syg. At berette en Misdæder paa Retterstedet. See og Clausf. M. Kron. 243 S.

4. [I ældre Skrifter.]

a) Det samme som Berettiger. Udi Arffveriger ere de plictige dennem at annamme, som — paa Arffs vegne dertil ere berettet. Hvitf. Kr. 441 S.

b) Beretter sig. Lader sig betiene med Sacramentet; gaaer til Guds Bord. Som skulle rede dennem til i gudelig Act, hver efter sin Stat, faste, sige Messe, og berette dennem, ꝛc. ibid. 920 S.

5. Beretter ind. See Indberetter.

Berettiger, v. a. [af Germ. berechtigen.] Giver Rettighed til noget. Hvad kan berettige ham til at handle saa egenmægtigen? Hvilke Fortrin skulde berettige os til ꝛc. Patr. Tilsk. I. 36. En til Arv berettiget Person.

Berg (et) n. f. [et Tydskt Ord, som er en blot Dialect af Bierg.]

1. Bruges egentligen ikkun ved Bergverkerne, og om de dertil henhørende Ting, da det bemærker Jord, Steen og andet, som et indeholder Erts.

2. Blant de mange heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a) Bergaare (en) n. f. En i Bierget af fremmet Steenart giennemvoxet Spalte. Kaldes almindeligst Gang eller Klyft.

b) Bergamt (et) n. f. Et kongeligt Collegium, som bestyrer et Bergverk.

c) Bergarbeide (et) n. f. Allslags grovt Arbeide, som henhører og udfordres til Grubedriften.

d) Bergarbeider (en) n. f. En som forretter Bergarbeide.

e) Bergart (en) n. f. En Steenart, som indeholder Mineralske Legemer.

f) Bergbeg (et) n. f. En haard og smulrig, samt sort og glindsende Bergfedme, som flyder paa Vander, og blusser i Ilden med en steenkulagtig Lugt.

g) Bergblaat (et) n. f. Et Slags blaa Kobberkalk.

h) Bergbog (en) n. f. En Protocol, som holdes ved et Bergverk. See K. S. Skr. XI. 206.

i) Bergbor (en) n. f. En Bor, hvormed man slaaer Huller i den haarde Steen, og derefter sprænger den med Krud.

k) Bergbrug (et) n. f. Bemærker deels Bergmands Skik og Brug, deels Drift og Handtering med Bergverker.

l) Bergcinnober (et) n. f. Et i Bierget af Naturen frembragt Cinnober.

m) Bergcristal (en) n. f. En haard og glasagtig Qvarts, af en sexkantet og pyramidisk Dannelse.

n) Bergdragt (en) n. f. Den Klædedragt, som bruges af Bergfolk.

o) Bergdrift (en) n. f. Bergverkets gaaende Indretning. See K. S. Skr. XI. 121 og 171.

p) Bergfedme (en) n. f. En flydende, eller tyk og fei, mineralsk Jordfedme, gemeenligen sort af Farve, som blusser i Ilden, og giver en sort Røg af sig.

q) Bergflint (et) n. s. Saaledes kaldes Sølvet, naar det ved Fiinbrænding er bragt til den muneligste Fiinhed.

r) Bergflint (en) n. s. See Fieldsflint.

s) Bergfolk, n. s. pl. Gemene Folk, som arbeide ved et Bergverk; Bergarbeidere.

t) Bergfordring (en) n. s. Det Arbeid, at fordre Ertsen op af Gruberne.

u) Berggang (en) n. s. En Ertsgang i et Bergverk. Kaldes almindeligst slet hen Gang.

v) Bergglætte (en) n. s. En haard Leerart, som findes i Ertsgruberne, gemeenligen blandet med den Metal, som er i Nærheden.

x) Berggrønt (et) n. s. Reen Kobberkalk af grøn Farve, som findes i Kobbergruberne; Kobbergrønt.

y) Berggrube (en) n. s. En Ertsgrube i et Bergverk.

z) Berghalle (en) n. s. Den i Hob sammenstyrtede Berg- eller Gang-Art i Nærheden af Gruben.

aa) Berghør (en) n. s. En Asbest-Art, bestaaende af ligeløbende og bøielige Trevler, som gandske løseligen hænge sammen, og udgiøre en blød og lodden Masse, der lader sig opplukke som en Uld.

bb) Bergkork (en) n. s. En Asbest-Art, som i Udseende og Fasthed ligner Korketræ.

cc) Bergkyndig, adj. Som er kyndig i Bergvæsenet.

dd) Bergkyndighed (en) n. s. Den Egenskab at være bergkyndig.

ee) Berglæder (et) n. s. En Asbest-Art, som i Bøielighed og Farve ligner Semskelæder, eller tykt Pap-Papiir.

ff) Bergmaal (et) n. s. Et ved Bergverkerne brugeligt Maal.

gg) Bergmand (en) n. s. En Betient eller Arbeider ved et Bergverk. I Særdeleshed: en bergkyndig Mand.

hh) Bergmandsk, adv. Efter den blant Bergmænd vedtagne Skik og Brug; paa Bergmands Viis og Maade. See K. E. Skr. XI. 219.

ii) Bergmester (en) n. s. En eedsvoren Overbetient, som indretter og forestaaer den hele Grubedrift ved et Bergverk.

kk) Bergolie (en) n. s. En paa Vand som Olie flydende Bergfedme.

ll) Bergordning (en) n. s. En kongelig Fo ordning, Bergvæsenet eller Bergsager a gaaende.

mm) Bergpart (en) n. s. En Anpart i Bergverk, som drives paa et Selsk Bekostning.

nn) Bergqvade (en) n. s. Det samme So Bergfedme.

oo) Bergret (en) n. s. 1) En Ret, so dømmer i Bergsager. 2) Rettighed til drive et Bergverk. See Schytte Sta indv. Reg. II. 172.

pp) Bergsag (en) n. s. En Sag, som a gaaer Bergvæsenet, og bør paadømme efter Bergordningen.

qq) Bergskriver (en) n. s. En Skriver som fører Bog over Bergverkets oecon miske Forfatning.

rr) Bergsmed (en) n. s. En Smed, so danner de til Bergarbeide brugelige Jer redskaber.

ss) Bergstad (en) n. s. En af Bergfolk b boet Stad.

tt) Bergsvovel (et) n. s. Gedigent el naturligt Svovel.

uu) Bergtiære (en) n. s. En rødagtig s Bergfedme, som ligner en fei eller la somt flydende Tiære, men stivner i Luft og blusser i Ilden med en ubehagelig Lu

vv) Berguld (en) n. s. En traadig Asb Art, som bestaaer af tæt samlede Trev men lader sig dog støde og opplukke til Slags Uld, ligesom Berghør.

xx) Bergvæsen (et) n. s. Bergma Handtering; Drift med Bergverker.

yy) Bergverk (et) n. s. Et Sted, h Malm eller Erts brydes, tilberedes smæltes.

zz) Bergverksag (en) n. s. See Bergsa

Berge-

(en) n. f. [i Steden for Bergens Et Slags stor Torsk, som tørret føres rgen, en Kiøbstæd i Norge, og ge en udblødes, førend den spises.

v. a. Bruges ofte, især i daglig 1) i Steden for Bierger. See og N. Kr. 808 S. 2) i Steden for Ba rec. Nu kan man neppe berge sig de.

v. a. [af rider.]

r en Hest til Ridt. Han forstaaer nst at beride en Hest.

r en anbetroet Strækning (især en ækning) flittigen til Hest, for at have dermed. At beride sine underhavende Fleischer om Skovvæs. 439 S. See Mag. V. 156.

(en) n. f. [af sit verbo.] En som r den Kunst at beride Heste; en Me idekunsten. Det Ridderlige Acade sin Tegnemester, Fegtmester og Be

nst (en) n. f. [af Berider og] Den Kunst at beride Heste.

) n. f. [af berider.]

ettighed, som een har til at befordre nde Post fra eet Post-Contor til et Nogle Postmestere have selv Berid dre ikke.

trækning, som en Skov- eller Strand især den første) har under Opsyn. ischer om Skovvæs. 331 S. o. fl. St.

(en) n. f. [af beriger.] Den Gier berige.

v. a. [af riig.]

eens Velstand; giør mere bemidlet nuende. At berige et Folk, et Land, del. At berige sig paa andres Be

r med større Forraad; forbedrer. baade egentligen og figurligen. At it Cabinet med nye Skilderier, Spro nye Ord og Talemaader, &c. Skrif beriget og ophøiet Fornuften. Nat. Theol. 31 S.

Beringer, v. a. [af Ring, circulus.]

1. Besætter rundt om med Mandskab; bespænder med Folk, især med Krigsfolk. Og han beringede Veien, som er til Adora. 1 Macc. XIII. 20. At Fienden ikke skulde beringe hans Folk. Clausens N. Kr. 82 S.

2. Beringet [part. præt.] bruges undertiden adjective og bemærker:

a) [I ældre Skrifter.] Omgiven; omringet; omsluttet. Vore Riger og Lande — ere beringede med Fiorde og Strømme, &c. Frid. II. Søret i Fortalen.

b) [Af Ring, annulus.] Som bærer Ring paa een eller flere Fingre. Bruges meest skiemtviis til ugifte Personer, som bære Ring, i det Ordsprog: Den som er beringet er betinget, ɔ: den som har Ring paa Fingeren, er formodentligen forlovet.

Berlinerblaat (et) n. f. [af Germ. Berlinerblau, saa kaldet af Staden Berlin, hvor det er opfundet.] En af tørret Oxe- eller Bukkeblod beredet blaa Farve, blandet med ulædsket Kalk og Alun, &c. See Oec. Mag. II. 115.

Bernsteen (en) n. f. [af Germ. Bernstein.] En guulagtig steenlignende Materie, som er skiør, electrisk, brændbar, og giver en behagelig Røg fra sig. Kaldes almindeligst Rav.

Beroer, v. n. [af Ro, qvies, eller maaskee rettere, af Germ. beruhen.] Heder og ofte: er beroende.

1. Ligger paa et vist Sted i Behold eller Forvaring; er liggende. Den tiltrædende Chef annammer de Protocoller — som til Jagttagelse maatte være ved Vagten beroende. Frid. V. Krigsart. Br. §. 439.

2. Hviler, eller staaer fast, paa noget, som paa en Grundvold. Item (figurligen) grunder sig paa; hænger af; kommer an paa. Dette er Stolen i Maskinen, hvorpaa alle de øvrige Dele beroe. Alt dette beroer paa en gammel Fortælning. Herpaa beroer hele Landets Velfærd. Det beroer paa os selv. Patr. Tilsk. I. 89.

3. Henstaaer til en vis Tid eller for altid; har sit Forblivende. Dette maae beroe til en

anden Gang. Nu er Dommen afsagt, og derved skal det beroe.

Berøger, v. a. [af røger.] Lader overgaae eller giennemtrænge med Røg.

Berømmelig, adj. [af berømmer og lig.]
1. Rosværdig; priselig. En berømmelig Gierning.
2. Som indeholder Berømmelse; fuld af Roes. Et berømmeligt Skudsmaal.
3. Vidt bekiendt; berømt. At indlægge sig et berømmeligt Navn. Det var den berømmelige Stad, som var mægtig paa Havet. Ezech. XXVI. 17.

Berømmeligen, adv. [af sit Adjectiv.] Med Berømmelse; rosværdigen; priseligen. At tale, skrive, berømmeligen om een.

Berømmelse (en) n. f. [af berømmer.] Godt Lov; Ære og Priis; Roes. At indlægge sig megen Berømmelse. At lægge stor Berømmelse paa een.

Berømmelsesbrev (et) n. f. [af Berømmelse og Brev.] Et berømmeligt Skudsmaal; et Anbefalingsbrev. See 2 Cor. III. 1.

Berømmer, v. a. [af Germ. berühmen.]
1. Lægger Berømmelse paa; roser; priser. Man kan ikke nok berømme hans Flid og Vindskibelighed.
2. Berømmer sig af. Giør sig til af; roser sig af. De berømme sig af Fodfolkets Arm. Judith. IX. 9.
3. Berømt [part. præt.] bruges ofte adjective og bemærker: bekiendt af noget godt; navnkundig af noget stort. En af Lærdom berømt Mand. En af Rigdom berømt Stad. At giøre sig berømt ved noget.

Berørelse (en) n. f. [af berører.] Gierningen at røre ved noget; Vedrørelse.

Berører, v. a. [af rører.]
1. Rører ved. Bruges helst figurligen i Steden for: ommælder, eller handler om. Som jeg herefter skal berøre. K. S. Skr. V. 39. Jeg vil berøre nogle af de fornemste Indvendinger. Patr. Tilsk. II. 211.
2. [I ældre Skrifter.] Vedkommer; betræffer. De lade handle med hannem, saavel om saadanne, som om andre Sager, Fred og Enighed kunde berøre. Hvitf. Kr. 913 S.
3. Berørt [part. præt.] bruges undertiden adjective i samme Bemærkelse, og paa samme Maade, som Bemeldt og Benævnt. De berørte Omstændigheder. Den forberørte Sag.

Berøvelse (en) n. f. [af berøver.] Den Gierning at berøve eller at blive berøvet.

Berøver, v. a. [af røver.]
1. Giør slet bar eller nøgen ved at røve plyndre; fratager een noget paa røve- Viis. At berøve en Stad, en Person, See 1 Macc. VI. 3. og VIII. 10. At be- røve een sine Eiendele fra.
2. Skiller ved; betager. Bruges figurligen (helst i part. præt.) om alt det, som kan ansees for at høre en Ting eller Person til, hvad enten det er paa en physisk eller moralsk Maade. Kopperne have berøvet ham alle hans Børn. At være berøvet sit Syn, sin Forstand, sin Ære, Guds Naade, &c.

Beroligelse (en) n. f. [af beroliger.] Gierningen at berolige.

Beroliger, v. a. [af rolig.] Giør rolig; til- fredsstiller. Intet af alt dette kan berolige en nagende Samvittighed.

Berost, adj. partic. obsolet. [af roser.] D- samme som Berømt. See D. Mag. I 250.

Bert, adj. obsolet. [af Isl. *biartur*, lucidus, candidus, eller Anglos. *beorht*, Angl. *bright*, clarus, illustris.] Glimrende; prægtig. It. Smuk; pyntelig; maneerlig. Nogle vilde have hans gode Sverd, og nogle hans Harnisk og Hest saa bert. Syvs Kiæmpevis. 93 S. See og ibid. 98 S. En bert Mø. (Moth.) Barn er i By bert, som det hiemme er lært, ɔ: Børn opføre sig blant Folk, ligesom de ere optugtede hiemme. (P. Lolle.)

Beruser, v. rec. [af Ruus.]
1. Drikker sig en Ruus paa. Bruges helst figurligen i Steden for: bedaarer sig. Den Hob, som tryg af Vellyst sig beruser. (Sorterup.)

2. Be-

ledigt Nummer i Soldater-Rullen. At besætte Embederne med duelige Mænd.

3. Befolker; bemander. Bruges og, naar man sætter en Deel Dyr eller Fiske i visse Indelukker eller Søer. At besætte et Land med nye Indbyggere, et Skib med Matroser, en Fæstning med Soldater, etc. At besætte en Dyrehave med Raadyr, en Dam med Carudser, etc.

4. Opfylder et Sted med Indbyggere ved Hielp af Fortplantelsen. Disse tre ere Noe Sønner; og af disse blev al Jorden besat allevegne. 1 Mos. IX. 19.

5. Besidder og behersker legemligen eller aandeligen. Bruges altid i en ond Bemærkelse. Jeg troer, at en ond Aand, alt Ondt, har besat dette Menneske.

6. Beringer eller bespænder med Mandskab. At besætte Huset rundt om med Vagt. At besætte alle Veie og Landpasser.

7. [I Krigsvæsenet.] Forsyner med behørig Postering. At besætte Portene, Vagterne, Posterne.

8. [I Landvæsenet.] Forsyner et Landgods med fornødne Opsiddere, eller med fornøden Besætning af Qvæg og Redskaber. Haver nogen Prest Vornede, som han ei selv fornøden haver til sit Gods — at besætte, da etc. D. L. III. 14. 11. See og ibid. III. 13. 9. At fæste en Gaard med Vilkaar, selv at besætte den.

9. [I Havevæsenet.] Beplanter. At besætte en Have med unge Træer.

10. [I ældre Skrifter.] Belægger med Arrest; giør Beslag paa. Heder ellers i gamle Nordiske Love Bisætter. Tha skal wor Foged — Fuldmact haffue, huis the haffue med att fare, (at) besette, oc hindre etc. D. Mag. III. 235.

11. Besat [part. præt.] bruges ofte adjective og bemærker:

a) Betagen; ikke ledig. Alle Sæder, Stole, Pladser, etc. ere besatte. Denne Sprogmester har alle Timer besatte.

b) Bevoxen; begroet; fuld af. Et Insect, som overalt er besat med fine Haar eller Børster. Hans hele Krop er besat med Pletter, med Kopper, etc.

c) Som legemligen eller aandeligen besiddes af en ond Aand. Men der det var blevet Aften, førde de mange Besatte til ham, etc. Matth. VIII. 16.

d) Som er fra Vid og Sands; gal. Bruges i gemeen Tale. Jeg troer, at det Menneske er reent besat.

e) [I ældre Skrifter.] 1) Omspændt; stædt. Med Sorrig og Fare omkring besat. (i en Kirkepf.) 2) Redsat; forvaret. Da førde han Harniske i Thynne besat. D. Riimkron. 9 Bl.

Besætting (en) n. f. inusit. [af besætter.] Det samme som Besætning. No. 6. Item skal ingen effter denne Dag her udi Riget bære Guldsnorer eller Sølffsnorer til Besætting paa Klæder etc. Chr. III. Rec. 35 Art.

Besagler, v. a. [af sagler.] Besudler med Sagl. En besaglet Slabberdug. Et besaglet Skiæg.

Besan (en) n. f. [af Belg. *Bezaan.*]

1. Det underste Seil paa Besansmasten.

2. Heraf haves adskillige Sammensætninger, blant hvilke især kunde mærkes:

a) Besansmast (en) n. f. Den agterste Mast paa et tremastet Skib.

b) Besansraa (en) n. f. Den i en skrav Vinkel mod Besansmasten hængende Raa, hvortil Besanen er hæftet.

c) Besanseil (et) n. f. See Besan. No. 1.

Beseelse (en) n. f. [af beseer.] Den Gierning at besee; Beskuelse.

Beseer, v. a. [af seer.]

1. Tager et Steds Leilighed, eller en Tings Beskaffenhed, nøiagtigen i Øiesyn. At besee fremmede Lande. At besee et Huus, en Hest, en Kiøbmands Varer, etc.

2. Bespeider; udspionerer. I ere Speidere; I ere komne at besee, hvor Landet er blot. 1 Mos. XLII. 9.

3. Tager Syn paa; besigter. Item mønstrer. At lade Bygningens Fornødenhed besee og taxere. See D. L. II. 22. 60. og V. 7. 11. At besee Mandskabet. Mallings Handl. 362 S.

4. [I

[I ældre Skrifter.] Det samme som Udseer. N.N. bleff sendt herind, at besee en belei-lig Platz, hvor rc. Hvitf. B. Kr. 50 S.

Beseer sig. Bemærker deels at beskue sig i et Speil, deels at see sig om i Verden, eller underrettes ved eget Øiesyn om et Lands, Steds, rc. Leilighed og Beskaffenhed. At reise udenlands, blot for at besee sig.

Besegler, v. a. [af Segl.]

Lukker ved Segl; forsegler. Og hun skrev Breve i Achabs Navn, og beseglede dem med hans Signet. 1 K. XXI. 8. Gaaer nogen ind i beseglet Stervboe, og der opbryder rc. D. L. V. 2. 87.

Stadfæster en Act eller Forhandling ved Segl. Ingen Skriver maa udlevere fra sig til Parterne noget Tingsvidne — med mindre det af Dommeren er beseglet. D. L. I. 25. 15.

Stadfæster; bekræfter. Martyrerne have beseglet den christelige Religions Sandhed med deres eget Blod.

[I ældre Skrifter.] Giver een Forsikring om noget under sin Haand og Segl. Da skal de — alle Stycker oc all Sone stadigt oc fast holde, som de hafue os beseglet, oc vi dennem den igien. Hvitf. Kr. 546 S.

Besegling (en) n. f. [af besegler.]

1. Den Gierning at besegle, i Særdeleshed at besegle et Stervbo. See D. L. V. 14. 31.
2. Den Tilstand at være beseglet, eller lukket ved Segl. Stervboet er under Besegling.

Beseilelig, adj. [af beseiler og lig.] Som der kan gaae Skibe i; som lader sig beseile. En beseilelig Flod, Sø, Havn, rc.

Beseiler, v. a. [af seiler.]

1. Besøger med Skibe; befarer til Skibs. At beseile et Land, et Farvand, rc. See Mallings Handl. 251 og 257 S.
2. Bringer et Skib første Gang under Seil for at prøve det. At lade en nybygt Fregat gaae ud for at beseiles.
3. Beseilet [part. præt.] bruges ofte adjective om et Skib, for saavidt det er øvet i Seilats, saa at Takkel og Tov rc. har faaet sin behørige Stilling. Admiralen skal lempe og føie sig efter de mindst beseilede Skibe, rc. Frid. IV. Søart. §. 114.

Beseiling (en) n. f. [af beseiler.]

1. Den Gierning at beseile. Grønlands, Middelhavets, Beseiling.
2. Den første Prøve i Seilats, som foretages med et nybygt Skib. Det sidst bygte Orlogskib er nu ude paa Beseiling.

Besiddelse (en) n. f. [af besidder.] Bruges især ofte med præp. i foran.

1. Ihændehavelse; Haand og Hævd. Den blotte Besiddelse giør ingen til Eier. At have et Rige, et Landgods, et Baronie, i Besiddelse.
2. Beboelse til Eie eller Leie. At tage en Odelsgaard, en Fæstegaard, et Huus, i Besiddelse.
3. Et Æresædes eller Embeds Beklædelse. At være i Besiddelse af Thronen, af Dommersædet, rc.
4. Nydelse. Man ønsker sig ofte en Lykke, som man foragter, saasnart man er kommen i Besiddelse af den.

Besidder, v. a. [af sidder.]

1. Har i Haand og Hævd. At besidde et Rige, et Grevskab, rc.
2. Beboer et Sted som Eier eller Leier. En Selveierbonde, som besidder en Bondegaard. En Fæstebonde, som besidder en heel Gaard. See D. L. III. 12. 1. og 4 Art.
3. Beklæder et Æresæde, og i Særdeleshed et Dommersæde. I sidste Tilfælde heder det gemeenligen i Lovene: at besidde Retten. At besidde en Throne, en Ærespost, rc. Man nu den høie Ret besidder dagligen. (Bording.) Ingen Dommer, som paa sit ærlige Navn og Rygte til Tinge søges, maa besidde Retten, rc. D. L. I. 5. 2.
4. Har en Persons Siel eller Legeme gandske i sin Magt. Bruges saavel om gode som onde Aander. At besiddes legemligen af en ureen Aand. Tag mig da, besid mig heel, Du min Sieles gandske Deel, rc. (i en Kirkeps.)
5. Har eens Sind eller Hierte gandske i sin Magt; behersker. Denne Minister besidder

Kongen gandske. Ja, dette er just en Elendighed, at besiddes af Daarlighed. Daarl. Berømmelse 74 S.

6. Har en vis Naturens eller Lykkens Gave. At besidde Forstand, gode Egenskaber, store Midler, ꝛc. Uden at besidde Fortienester. Patr. Tilsk. I. 14.

7. Har inde; forstaaer. At besidde en Videnskab, en Kunst, ꝛc.

8. [I ældre Skrifter.] Sætter sig som Rytter i en vis Stilling. Han vidste vel at besidde og regiere en Hest. (Vedels Krønike.)

9. Besiddende [part. præs.] forekommer ofte i ældre Skrifter som et Adjectiv, og bemærker: boende eller residerende; item bosiddende eller bosat. De som havde nogen Præbende, oc vaar der hos Capitlet besiddendes. Hvitf. B. Kr. 81 S. See og Frid. II. Rec. 9 Art. Two besiddende Borgere skulle swærie met hannom. D. Mag. III. 332. See og Hvitf. Kr. 475 S.

10. Besiddet [part. præt.] bruges og undertiden i ældre Skrifter adjective i Steden for: bebygt; beboet. Uthi thett fattige Stigt, som doch er ganske wiit besiddeth, ꝛc. D. Mag. VI. 297.

11. Bliver besiddende. Vedbliver en Tings Besiddelse; item hensidder fremdeles i en vis Stand eller Tilstand. Bruges især ofte i Lovene. At blive besiddende i Leiehuus, i Enkestand, i uskift Bo. See D. L. V. 4. 20. item V. 2. 12. og VI. 14. 10.

12. Besidder sig selv. Er Herre over sit Sind og Hierte; er sig selv mægtig. Saasnart han bliver vred, besidder han sig ikke mere selv.

Besidder (en) n. f. [af sit verbo.]

1. En som har Haand og Hævd over noget; en Ihændehaver. Cromvel var en uretmæssig Besidder af den Engelske Crone.

2. Beboer; Indvaaner. At uddrive Landets gamle Besiddere, og bemægtige sig deres Gods.

Besieler, v. a. [af Siel.]

1. Det modsatte af Afsieler. Hvad er et Menneske andet end besielet Støv? See Basth. Jød. Hist. I. 7.

2. Oplivet. Bruges helst figurligen. K. Kn besieledes af disse ædle Følelser og ful dem. Fors. i Sk. Vid. IX. 136. Saad en Sømagt, anført af Knud, besielet hans Tapperhed, ꝛc. ibid. 34 S.

3. Giver Hæld og Ynde. Morgenrøden paa hendes Læber, og Freia besielede hv Fied, hver Handling. ibid. XI. 169.

Besigtelse (en) n. f. [af besigter.]

1. Den Gierning at besigte.

2. Et lovligt Syn. See D. L. I. 4. 1.

Besigter, v. a. [af sigter, collineo.]

1. Seer nøie igiennem; beseer. Alle h Breve blive af Postmesteren aabnede og sigtede efter Ordre.

2. Undersøger en Tings Beskaffenhed ved f ligen udnævnte Synsmænd; beseer paa l lig Maade. Da skal den Skade besigtes søfarende Mænd og betales af begge S bene. D. L. IV. 3. 5.

Besigtiger, v. a. [af Germ. besichtigen.]

1. Det samme som Besigter. No. 2. See L. V. 11. 1. og VI. 15. 15.

2. [Af sigter, accuso.] Giver Sag; besl der. Bruges nu omstunder ikke. Om no bleff besigtiget, at hafue huset eller h fredløs Mand, ꝛc. Hvitf. Kr. 640 S.

Besigting } (en) n. f. [af besigter.] Det s
Besigtning } me som Besigtelse. See Frid. Rec. 2 Art. item D. Mag. VI. 281.

Besigtningsmand (en) n. f. [af Besigtn og Mand.] En Mand, som er udnævn Besigtelse; en Synsmand. See N. L. 15. 1.

Besindelse (en) n. f. [af besinder.] Den G ning at besinde, eller at besinde sig; Ef tanke.

Besinder, v. rec. [af Sind.]

1. Erindrer sig ved nærmere Eftertanke. Vi net kunde ikke besinde sig, nogensinde have hørt dette.

2. Samler sine Tanker til at fatte en vis B slutning. Da han hørde dette, vidste h

ikke

saa strax at besinde sig, hvad han skul-
iere.
ter et andet Sind; betænker sig igien.
og uden adv. igien. Da Jislænderne
e anhørt hans Tale, besindede de sig,
orlode ꝛc. Mallings Handl. 178 S.
r i Overveielse; betænker sig paa. Med
. paa. Dette har jeg endnu ikke ret
idet mig paa.
ldre Skrifter bruges det ofte active, og
rker:
Betænker; overveier. Og flye hen ind
Jesu Saar, din Naades Tid besinde!
en gl. Kirkepf.)
Begrunder; begrandsker. It. erfarer ved
ftertanke. See D. Mag. I. 341. og
I. 73.
ig, adj. [af sindig.] Bemærker det
ne som Sindig, men bruges nu om-
er neppe, uden i det sammensatte Ord
indig.
ighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
fordum brugt i Steden for Sindig-
(see Ved. Kr. 28 S.) men høres nu
n uden i Sammensætning. See Ube-
ghed.
ing (en) n. f. Det samme som Besin-
.
else (en) n. f. [af beskader.] Det sam-
on Beskadigelse.
er, v. a. [af skader.] Det samme som
adiger, som nu omstunder er mere
ligt.
igelse (en) n. f. [af beskadiger.] *Den
ning at beskadige; Skades Tilføielse.
R. L. I. 13. 9.
iger, v. a. [af Germ. beschädigen,
næsten har fordrevet det tilforn bruge-
Ord beskader.]
oier Skade; beskader; saarer. Denne
n har beskadiget mange Kirker og
. Gud kan, egentlig at tale, lige saa
beskadiges ved Blasphemie, som ved
n menneskelig Ondskab. K. Anchers
r paa Jur. Spørsm. 71 S. At be-
ige sin Haand med en Kniv.

2. Beskadiget [part. præt.] bruges ofte adjective og bemærker: som er kommen til Skade; som har Bræk eller Lyde; brøstfældig; saaret. Et beskadiget Skib, Redskab, Huus, Lem, ꝛc.

Beskæftelse (en) n. f. Det samme som Beskæftigelse.

Beskæfter, v. a. Det samme som Beskæftiger.

Beskæftigelse (en) n. f. [af beskæftiger.]
1. Den Gierning at beskæftige.
2. Alt hvad man har at skaffe og tage vare; det som man er beskæftiget med. At have mange Beskæftigelser.

Beskæftiger, v. a. [af Germ. beschäftigen.]
1. Skaffer at tage vare; flyer at bestille; sætter i Arbeid. Bruges og reciproce. Man bør altid beskæftige unge Mennesker med noget. At beskæftige sig med unyttige Ting.
2. Beskæftiget [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker: som er sat i Arbeid; som har travelt. Han er altid saa beskæftiget. See og Patr. Tilsk. I. 128.

Beskæmmelig, adj. [af beskæmmer og lig.] Som er til Beskæmmelse; vanærende. Det er beskæmmeligt for Guds Kirke, at Christne leve ofte værre end Hedninger.

Beskæmmelse (en) n. f. [af beskæmmer.]
1. Den Gierning at beskæmme.
2. Skam; Vanære. Dette har han skrevet mig til Beskæmmelse. Vi ligge i vor Beskæmmelse. Jer. III. 25.

Beskæmmer, v. a. [af skæmmer.]
1. Giør Skam; vanærer. Dette Arbeid beskæmmer sin Mester.
2. Giør til Skamme. Discipelen er nu nær ved at beskæmme sin Mester.
3. Udsætter for offentlig Skam; sætter Skamflek paa. Og ligesom ingen dermed bør at beskæmmes, men Alting ꝛc. D. L. II. 9. 8.
4. Beligger i Uære. At beskæmme et Fruentimmer.
5. Haabet beskæmmer Ingen. Et Ordsprog, som vil sige: at man ei behøver at undsee sig ved et feilslaget Haab.

Beskærelse (en) n. f. [af beskærer, rescindo.]
1. Den Gierning at beskære. Træers Beskærelse.
2. [Af beskærer, prædestino.] Forudbeskikkelse. Item Skiæbne; beskikket Deel.

Beskærer, v. a. [af skærer.]
1. Beklipper. At skrive paa et Ark Papiir, uden at beskære det.
2. [I Skov- og Havevæsenet.] Skiller et Træ ved sine skadelige eller overflødige Grene ved Hielp af en Beskærkniv; besnitter. En Gartner, som forstaaer godt at beskære Træer. See og D. L. III. 13. 22.
3. [I Bogbinderiet.] Tager med en Beskærhovl den yderste ujævne Deel af Kanterne paa en indhæftet Bog. At beskære Bøger.
4. [I Maleriet.] Nøiagtigen afpensler de yderste Linier af et Maleri. En Dreng kan nok male Væggene, men de forgyldte Lister maa Mesteren selv beskære.
5. [Figurligen.] Beraver; betager. At beskære een sine Indkomster. At beskære een alt Haab, al Leilighed, &c.

Beskærer, v. a. imperf. Beskærede, sup. Beskæret. [af Anglos. *sciran* v. *scirian*, ordinare, destinare, impertiri, som og er Grundordet til Angl. *Share*, portio.] Forordner, eller forudbeskikker, ved en uigienkaldelig Beslutning. Denne Lykke har jeg ikke kunnet naae, og bør derfor troe, at den ei har været mig beskæret.

Beskærhovl (en) n. f. [af beskærer, reseco, og Hovl.] Et Redskab, hvormed Bogbindere beskære Bøger.

Beskæring (en) n. f. [af beskærer, reseco.]
1. Det samme som Beskærelse. No. 1.
2. Den Kunst at beskære Træer eller Bøger. Denne Gartner forstaaer sig hverken paa Plantning eller Beskæring.
3. [Af beskærer, prædestino.] Det samme som Beskærelse. No. 2. See Coldings Etym. Lat. og Nucl. Lat. voc. *Fors*.

Beskærkniv (en) n. f. [af beskærer, reseco, og Kniv.] En Kniv med en ned ad krummet Spidse, som Gartnere beskære Træer med; en Havekniv.

Beskaffen, adj. partic. [af Germ. beschaffen.]
1. Dannet; skikket; artet. Alle Mennesker e[illegible]re saaledes beskafne, at de elske Frihed.
2. Som forholder sig paa en vis Maade. S[illegible]gen er langt anderledes beskaffen. Det [illegible] er kun slet beskaffent med hans Helbred, m[illegible] hans Ting, &c.

Beskaffenhed (en) n. f. [af beskaffen.]
1. Art; naturlig Egenskab. Ilden har [illegible] Beskaffenhed, at den lyser, brænder [illegible] tørrer.
2. Maal og Maade. Efter hans Alders, Kr[illegible]fters, Forstands, Beskaffenhed.
3. Tilstand; Leilighed; Sammenhæng. Eft[illegible] Tidernes, Stædernes, Tingenes, Beska[illegible]fenhed.
4. Efter Sagens Beskaffenhed, ɔ: efter [illegible] i Sagen befundne, og med Loven samme[illegible]lignede, Omstændigheder. Bruges i Love[illegible] og Rettergang. At kiende og dømme efte[illegible] Sagens Beskaffenhed.

Beskaffer, v. a. obsolet. [af Germ. beschaf[illegible]fen.] Laver og mager; foranstalter; beski[illegible]ker. Thersom I icke kunne bekomme gu[illegible] Hatte ther wdi Riget, tha wille wii beskaff[illegible] atti skulle fange thennom til Kiøbs, [illegible] D. Mag. V. 6. See og ibid. I. 250. ite[illegible] Hvitf. Kr. 172 S.

Beskandser, v. a. obsolet. [af Skandse.]
1. Det samme som Omskandser. See Col[illegible] Etym. Lat. voc. *Circummunio*.
2. Beskandser sig, ɔ: forskandser sig. See Hvitf. Kr. 87. 232. og 683 S.

Beskandsning (en) n. f. obsolet. [af beskandser.] Omskandsning; Forskandsning.

Beskarer, v. a. Siges til Skibs om dem, som stiæle Smaating. See Frid. V. Søkrigs Art. §. 631.

Beskaring (en) n. f. [af beskarer.] Saaledes kaldes til Skibs Smaatyveri. See ibid.

Beskatning (en) n. f. [af beskatter.]
1. Det samme som Beskattelse. See K. S. Skr. III. 4. og IV. 195.
2. [I ældre Skrifter.] Skat og Tynge. See Clausens N. Kr. 518 S. og Hvitf. Kr. 579 S.

Beskat-

ælse (en) n. f. [af samme verbo.] Den ning at beskatte; Plagen med Skatter ynger.
er, v. a. [af skatter.] Lægger i Skat; r med Paalæg. At beskatte Almuen, et, ꝛc. Og skal derover ingen Husbond e eller trænge nogen Bonde — eller der- eskatte hannem. D. L. III. 13. 16. De ttis med Breffue Penninge fast offuer Effne. Frid. II. Rec. 6 Art.
er (en) n. f. inusit. [af sit verbo.] En rykker og trænger Folk med at inddrive ter; en Plagefoged. See vore ældre Oversættelser i Esai. LX. 17.
lig, adj. obsolet. [af Beskeed og lig.] amme som Beskedentlig.
ligen, adv. obsol. [af beskedelig.] samme som Beskedentligen.
uligen; omstændeligen; tydeligen. Han e beskedeligen baade Tid og Sted, og nstændige Vilkaar. Ved. Kr. 495 S. eligen. De forundrede sig, at saa en Greffve kunde saa beskedeligen fan- a veldig en Konge og hans Søn, for- Sverdslag. Hvitf. Kr. 188 S.
n, adj. [af Beskeed.]
gtig, betænksom, findig, i sin Tale mgængelse; som veed at styre sig selv Tunge. Item, som passer sig paa en en Mand. At være beskeden i Ord, ørsel, i sit hele Væsen, ꝛc. En af de dne og grundige Lærde. Patr. Tilsk. r. At bruge beskeden Opførsel. At i Rette med beskedne Ord. See D. L. . 1.
ei giør sig for meget til; ikke indbildsk, rig, eller stortalende. Han er alt for den til at rose sig selv, eller til at at andre rose ham i hans Øine. Fræk- iør ofte Lykke i Verden, naar den be- e Dyd maa staae tilbage.
ldre Skrifter.] Som veed at afgiøre ag paa en skiellig Maade. En beskeden ner.
n (en) n. f. [er kun en Dialect af Be-]

1. Det samme som Beskeed, men nu omstun- der lidet brugeligt uden i daglig Tale. See D. L. II. 15. 7. item Clausens R. Kr. 324. og 478 S.
2. [I ældre Skrifter.] Grund eller Aarsag til hvad man slutter; Skiel. See Coldings Etym. Lat. voc. *Ratio*.

Beskedenhed (en) n. f. [af beskeden.]
1. Den Dyd eller Egenskab, at være beskeden; et Forhold i Tale og Handlinger, som passer sig paa en beskeden Person. En Mand af stor Beskedenhed. At svare, skømte, op- føre sig, med megen Beskedenhed.
2. [I ældre Skrifter.]
   a) Beqvemhed til at afgiøre en Sag paa skiellig Maade. Huor som fattis noget, det kan af menneskelig Forstand, Dom- merens Beskedenhed oc Visdoms, letteligen rettis. Hvitf. Kr. i Fort. til 2 Part. 3 S. See og ibid. 363 S.
   b) Med Beskedenhed. Findes brugt ad- verbialiter, og bemærker: paa en ordent- lig og tydelig Maade. At Børnelærdom- men med Beskedenhed forklaris. Chr. III. Ordin. 20 Bl.

Beskedentlig, adj. [af beskeden og lig.] Det samme som adj. Beskeden.

Beskedentligen, adv. [af beskedentlig.] Paa en beskedentlig Maade; med Beskedenhed. At føre sig beskedentligen op.

Beskeder, v. a. obsolet. [af Beskeed.]
1. Viser een ud til noget; beskikker. De ere 6000 Mand, som ere beskedne at vogte paa Dannevirke. Ved. Kr. 374 S.
2. Bestiller een til at møde paa en vis Tid, eller paa et vist Sted. At I met thet første besked er til Eder os elskelige N. N. paa vort Slot Drottingborg, ꝛc. D. Mag. VI. 176. See og Hvitf. Kr. 96 og 892 S.
3. Fastsætter; berammer. Huilcke Parter vi haffve louligen stefned, at møde i dette Sted, paa en beskeden Dag, ꝛc. Hvitf. Kr. 710 S. See og Frid. II. Secret. 38 Cap.
4. Beslutter noget at skee; anordner. Thi be- skede Vi og give hver Superattendent hvert Aar 2 Læster Rug. Christ. III. Ordin. 79 Bl.

Beskedig, adj. obsolet. [af Beskeed.] Det samme som Beskeden. Findes brugt som en Æretitel i D. Mag. VI. 34.

Beskeed (en) n. s. uden plur. [Germ. Bescheid; af Anglos. *Scad* v. *Gescade*, ratio, discretio, distinctio, discrimen; item prudentia. Grundordet er Germ. scheiden, discernere, dividere.]

1. Underretning for den, som sendes i et Ærende; item Svar paa et Ærende. Budet tog ingen ret Beskeed med sig herfra, og kunde derfor ikke heller bringe nogen rigtig Beskeed tilbage igien.

2. Forrede; omstændelig Forklaring; nøiagtig Efterretning. At vide god Beskeed om en Ting. Herom finder jeg ingen Beskeed for mig hos vore Historieskrivere. See videre herom i Hvitf. Kr. 30 S. og Chr. IV. N. L. Tingf. B. 5 Cap. item Chr. III. Ordin. 80 Bl.

3. Et Skudsmaal. Sættes nu omstunder gemeenligen i Selskab med Pas, og heder: Pas og Beskeed. Findes nogen Løsgængere, eller dem, som intet Pas, eller rigtig Beskeed, have, vidiendes til sig at holde, &c. D. L. III. 19. 21.

4. [I Lovene.]

a) Et afgiørende Svar paa et Andragende; en Resolution. Iligemaade forholdes med Beskeden, eller Raadførsel, fra Superintendenten paa Prestens Angivelse. D. L. II. 15. 7.

b) Aftale; Forening. De skulle straffes, som ville nøde og tvinge Skipperen til at seile andensteds med dennem, end deres Beskeed er, &c. D. L. IV. 1. 10.

5. [I ældre Skrifter.]

a) Betingelse; Vilkaar. De offuergaffue deris Stad med den Beskeed, at &c. Hvitf. Kr. 156 S. See og ibid. 144 og 557 S.

b) Anordning; Anstalt. Men herom kunde vel giøres nogen anden Beskeed, med Adelens or Raadsens Samtycke. Hvitf. Kr. i Fort. til 2 Part. 4 S.

a) Med god Beskeed, ɔ: paa en beskeden Maade; beskedentligen. See Nucl. Lat. voc. *Civiliter*.

6. Indtil videre Beskeed, eller, paa vider Beskeed. En Talemaade, som har Ste naar en Anstalt føies, der ikkun skal giel for den nærværende Tid, og indtil Sag endeligen kan vorde afgiort.

7. At giore Beskeed, siges egentligen de som drikker den Skaal, der tilbringes ha eller drikker Glas om Glas med en and (Gall. *faire raison.*) See Chr. V. Artikels §. 38. Men i gemeen Tale bruges det o om den, som giver ingen efter i at æde e drikke stærkt, da det og i saa Fald hede at giore god Beskeed; og naar een æde eller drikker alt, hvad der bliver sat frem fo ham, siges han at giore reen Beskeed.

8. At sige een Beskeed. Bruges undertide i daglig Tale i Steden for: at affærdig een med haardt Svar; at hegle een igiennem

9. At sige (eller give) een kort Beskeed, ɔ: snibbe een af.

Beskeler (en) n. s. [af Germ. Beschäler.] Det samme som Stodhest.

Beskider, v. a. [af skider.]

1. Det samme som Begiør, men mere plum og anstødeligt for høviske Øren.

2. Beskidt [part. præt.] bruges ofte i gem Tale adjective i Steden for Skiden. Par beskidte Mæver, Mansketter, &c.

3. At komme beskidt fra en Ting, ɔ: at gaae med Skamme fra noget, som man ha paataget sig at udføre. Bruges ligesaa i gemeen Tale.

Beskienker, v. a. [af skienker.]

1. Aflægger med Skienk og Gave; berige med Foræringer. Han kom herligen beskienket tilbage fra sin Ambassade. De bleve rigeligen beskienkede af Folket. Patr. Tilst. I. 113.

2. Overvælder med stærk Drik. Noe havde beskienket sig. Basth. Jød. Hist. I. 95

3. Beskienket [part. præt.] bruges ofte som Adjectiv i Steden for Beruset eller Dru ken. Han drak saa længe, indtil han ble gandske beskienket.

Beskier-

else (en) n. f. [af beskiermer.]
Giernîng at beskierme; Beskyttelse;
)ævelse.
ad der tiener til Ly og Læ, Skiul og
, Værn eller Forsvar. Landstræknin-
)avnen, har paa den ene Side Be-
else af et høit Bierg.
rmelsebrev (et) n. f. Saaledes kal-
vore ældre Love et Kongebrev, som
ddeelt en fredløs Mand, at han uden
or sit Liv maatte opholde sig i Landet.
)r. IV. N. L. Mandh. B. 2 og 6 Cap.
er, v. a. [af Skierm, eller af v.
skiermer, som forekommer i Nucl.
oc. *Protego.*]
Ly og Læ, eller Skiul og Skierm.
al beskiermes ved den for Hede, rc.
IV. 27.
i Forsvar; beskytter; handthæver.
kierme de gode imod de onde. At be-
en Byes Rettigheder og Privilegier.
er (en) n. f. [af sit verbo.] En som
ner; en Beskytter. Du est bleven
eskiermer og Hielper. Sir. LI. 2.
ing (en) n. f. inusit. [af beskiermer.]
nme som Beskiermelse. See D. Mag.
I.
ig, adj. obsolet. [af beskikker og
Beqvemmelig; anstændig; skikkelig.
ere skulle forsørges met beqvemme
ickelige Boliger. Chr. III. Ordin.
L.
se (en) n. f. [af beskikker.]
Giernîng at beskikke. Lader sig bruge
e Tilfælde som Stammeordet; men
dog som oftest i juridisk Forstand, da
mærker: en vidnesfast anstillet Ad-
n Svar paa visse Spørsmaale, som
s til Oplysning i en Sag. At giøre
skikkelse. At faae, modtage, en Be-
se.
tiden bruges det i Steden for Beskæ-
ller beskikket Deel.
de sammensatte juridiske Ord:
skikkelses-Forretning (en) n. f. Den
retning, at giøre Beskikkelse. Item
den Act, hvori saadan Forretning findes
beskreven.

b) Beskikkelsesmand (en) n. f. En Mand, som bruges til at giøre Beskikkelse. At æske eens Svar ved tvende Beskikkelsesmænd.

c) Beskikkelsesvidne (et) n. f. Bemærker deels det samme som Beskikkelsesmand, (see D. L. I. 13. 23.) deels det Vidne, som en Notarius Publicus tager med sig, naar han er i Beskikkelses-Forretning.

d) Beskikkelsesviis, adv. Paa en beskikkende Maade; ved Beskikkelsesmænd. At æske eens Svar beskikkelsesviis.

Beskikker, v. a. [af skikker.]

1. Sætter i Skik eller Orden; bringer i Rigtighed; foranstalter. Da Kongen havde beskikket adskilligt i de Pladser, han havde indtaget, rc. K. S. Skr. V. 64. At beskikke sit Huus og sine Ting, førend man døer.
2. Fastsætter med Øvrigheds Myndighed. Kongen haver og ene Magt, at beskikke og anordne al Kirke- og Gudstieneste, rc. D. L. I. 1. 1.
3. Udnævner og sætter een til et vist Embed, Betiening eller Forretning. At beskikke een til Dommer. At beskikke een i sit Sted, paa sine Vegne, rc.
4. Bestemmer noget til et vist Brug. I Særdeleshed: henlægger til gudeligt Brug. Til Daaben maa ei bruges noget Kar — som til anden Brug i Husene er beskikket. D. L. II. 5. 3. Hvor intet vist til Viin og Brød haver været beskikket, der rc. ibid. II. 22. 57.
5. Laver; mager. Dog skal han Alting saaledes beskikke, at intet i hans Fraværelse bliver i Embedet forsømt. D. L. II. 11. 8.
6. Det samme som Beskærer (prædestino.) At være forsynet med sin beskikkede Deel.
7. [I Lovene.] Æsker, ved et Par udsendte Mænd, Svar eller Erklæring af een paa visse ham forelagte, og til Oplysning i en vis Sag tienende, Spørsmaale. At lade een ved tvende Mænd beskikke.
8. [I Myntvæsenet.] Mænger en ædel Metal med

med en mindre ædel. At beskikke Sølv med Kobber.

9. [I Staldvæsenet.] Giver Heste deres Nattefoder, og strøer under dem. Staldkarlen bør beskikke Hestene, forend han gaaer til Sengs.

10. [I ældre Skrifter.] Forsender; henskikker. Han bleff fangen oc fengslig beskicket til Verona, &c. Hvitf. Kr. 116 S.

Beskikning (en) n. s. [af beskikker.] Bruges sielden uden i Møntvæsenet, hvor det betegner: en ædel Metals Blanding med en mindre ædel. Guldets Beskikning med Kobber.

Beskinner, v. a. [af skinner.] Oplyser med sit Skin; overskinner. Dette Sted ligger saaledes indsluttet, at det ikkun paa en vis Aarets Tid kan beskinnes af Solen.

Beskionner, v. a. musit. [af skion.] Sætter Sminke paa; besminker. See Hvitf. Kr. 614 S.

Beskoder, v. a. obsolet. [af skoder, som formodentlig er primit. til skotter.] Beskuer; betragter. Beschoder ether sielff. Mariæ Ps. 15 Bl.

Beskrivelig, adj. [af beskriver og lig.] Som lader sig med Ord eller Tal udtrykke. Bruges sielden uden i Sammensætning. See Ubeskrivelig.

Beskrivelse (en) n. s. [af beskriver.] Den Gierning at beskrive. I Særdeleshed:

1. Forklaring om en Tings Beskaffenhed; Afmaling eller Forestillelse med Ord. At forfatte et Lands Beskrivelse. Enhver, som taler om ham, giør en hæslig Beskrivelse over ham.

2. En Tings skriftlige Meddelelse i lovlig Form. En Acts, et Tingsvidnes, et Borgerbrevs, Beskrivelse.

3. En af Rettens Middel skriftligen forfattet Optegnelse paa en Skyldners Eiendele. Der er giort Beskrivelse hos ham paa alt, hvad han eier og har.

Beskriver, v. a. [af skriver.]

1. Giør en Ting fuldkommen kiendelig ved at opregne dens Egenskaber; afmaler eller forestiller med Ord. Siges og figurligen om Rygtet. Man finder denne Mands Historie ingensteds beskreven. Han er dog ikke fuldt saa slem, som Folk har beskrevet ham, som Rygtet beskriver ham, &c.

2. Udtrykker med Ord eller Tal. Det er ikke at beskrive, hvor fuldt der var af Folk.

3. [I Lovene og Rettergang.]

a) Meddeler noget skriftligen i lovlig Form; udstæder lovformeligen. Presterne skulle give alle Skudsmaale beskrevne under deres Hænder og Signeter. D. L. III. 19. 10. At give en Dom beskreven. At tage et Tingsvidne beskrevet.

b) Giør skriftlig Fortegnelse paa en Skyldners Gods til Creditorernes Sikkerhed. I Gaar blev Alting beskrevet hos ham.

4. [I Mathematiken.] Indbefatter et Rum i en vis Figur. At give Regler for den Bane, som en Bombe efter sin Linie bør beskrive.

5. [I ældre Skrifter.]

a) Forfatter i Pennen; skriver. Disse Artickle saa beskreffne bar N. N. ind til hannem. Hvitf. i J. Grands Hist. 5 S.

b) Foreskriver i en Lov. Huad de sagde skulde være Lov oc Ret, icke huad [illegible] skreffuet stod. Hvitf. Kr. 456 S. og ibid. 784 S.

c) Giør sig Bestik paa; sætter sig i Hovedet. Hvad vi beskrive, det skal gaae fr… (i en Kirkepsl.)

6. At give een sit Pas beskrevet. Bruges figurligen i Steden for: at hegle een dygtigen igiennem; at sige een Besked.

7. Han giver ikke alle sine Ord beskrevne. Siges ordsprogvis om den, der ikke veier sine Ord, men siger mere, end han vel kan bestaae.

Beskriver (en) n. s. [af sit verbo.] En som forfatter en Beskrivelse i Pennen. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Jordbeskriver, Levnetsbeskriver, Reisebeskriver, &c.

Beskrivning (en) n. s. [af beskriver.] Det samme som Beskrivelse, men kun lidet brugeligt.

…uelse (en) n. f. [af beskuer.] Nøiagtig Be…gtning med Øinene eller med Sindet. De …turlige Tings Beskuelse.
…uer, v. a. [af skuer.] Betragter nøie med …nene eller Sindet. Solen, naar den be…ues, forkynder i sin Opgang, at ꝛc. Sir. …III. 2. Mange af vore gode Gierninger …, naar de ret beskues, ikkun skinnende Laster.
…uer (en) n. f. [af sit verbo.] En som be…er; en Betragter. Naturen lader sine …eskuere ei gaae følesløse bort.
…uffelse (en) n. f. [af beskuffer.] Den Gier…g at beskuffe.
…uffer, v. a. [af skuffer.] Bedrager ved …ig eller Falskhed. At beskuffe een for … Deel Penge. Der Herodes saae, at han … beskuffet af de Vise, ꝛc. Matth. II. 16.
…uffer (en) n. f. [af sit verbo.] En som …kuffer.
…ydelse (en) n. f. [af beskyder.] Den Gier…g at beskyde; Angribelse med Skud. En …stnings Beskydelse.
…yder, v. a. [af skyder.] Langer eller an…ber med Skud, især med Canonskud. De …ibe, som saa vidt ere geraadne i Ly, at …ei kan beskyde Fienden, ꝛc. Frid. IV. …artikl. §. 120. Sex Svenske Skibe lagde … omkring det, og beskøde det fra alle …der. Mall. Handl. 315 S.
…yggelse (en) n. f. [af beskygger.] Beskier…se ved Skygge; Overskyggelse. Ved …ernes Beskyggelse befries Jorden for at …e forbrændt af Solen.
…ygger, v. a. [af skygger.] Giør mørk og …kel ved Skygge; beskiermer ved Skygge. …nne Vei, dette Huus, beskygges paa …ge Sider af høie Træer.
…ldelse } (en) n. f. [af beskylder.] Gier…lden } ningen at beskylde. Bruges sielden. … Coldings Etym. Lat. voc. *Criminatio* *Culpatio*.
…lder, v. a. [af skylder.]
…ger een noget til Last; dadler. Man …ylder ham for Drikfældighed.
…lægger een Skyld for en Forbrydelse; giver Sag; sigter. At beskylde een for et Mord, Tyverie, ꝛc.

Beskylder (en) n. f. [af sit verbo.] En som beskylder; en Dadler eller Anklager.
Beskyldiger, v. a. obsolet. Det samme som Beskylder. See Hvitf. Kr. 888 S.
Beskyldning (en) n. f. [af beskylder.] En Feils eller Forbrydelses Tillæggelse; Lasten eller Sigten. For bare og løse Beskyldninger bør ingen Dommer sit Sæde at vige. D. L. III. 4. 4.
Beskytning (en) n. f. inusit. [af beskytter.] Det samme som Beskyttelse. N. N. gaff sig aldeles under den Polske Beskytning. Hvitf. Kr. 874 S.
Beskyttelse (en) n. f. [af samme verbo] Den Gierning at beskytte; Beskiermelse; Forsvar. Den Beskyttelse, som vi have nydt af Lovene. Patr. Tilsk. I. 35. At tage en By, en Stiftelse, en Videnskab, under sin Beskyttelse.
Beskyttelsesbrev (et) n. f. [af Beskyttelse og Brev.] En skriftlig Forsikring om at nyde Beskyttelse; et Beskiermelsebrev.
Beskytter, v. a. [af v. obsolet. skytter, Svek. skyddar, tueor.]
1. Tager under sin Skyts; beskiermer; forsvarer. At beskytte een for Overvold, imod sine Fienders Efterstræbelser, ꝛc.
2. Holder i Hævd; handthæver. At beskytte Handelen, Kunsterne, ꝛc.
Beskytter (en) n. f. [af sit verbo.] En Skytsherre; en Beskiermer; en Handthæver.
Beslaaer, v. a. [af slaaer.]
1. Styrker eller pryder med paaslaaet smedet Arbeid. Bruges ofte absolute i Steden for: beslaaer med Jern eller Jernskoe. Arken skal du beslaae med puurt Guld, ꝛc. 2 Mos. XXV. 11. At beslaae Vinduer, Skrine, Hiul, Vogne, Heste, ꝛc.
2. [Til Skibs.] Binder et Seil an til sin Raa, eller et Flag til sin Stang. At beslaae Seilene, Flagget.
3. Giør Hinder eller Beslag paa; belægger med Arrest. Blev fordum mere brugt end nu omstunder. Da giffver han Borgemester

 Fuldmact,

Fuldmact, deris Rente oc Hundslehe at besla. Hvitf. Kr. 860 S. See og Chr. IV. R. L. Kiøbeb. 25 Cap. item D. Mag. VI. 276.

4. Beslagen [part. præt.] bruges adjective i følgende Bemærkelser:

a) [I Mineralogien.] Belagt som med en Skorpe. En glindsende Malm, som ofte med grøn Kalk er beslagen. Brün. Mineral. 301 S. See og K. S. Skr. XI. 163.

b) Behæftet; beladt; betagen. Bruges i ældre Skrifter baade i physiske og moralske Tilfælde. At være beslagen med Spedalskhed. Hvitf. B. Kr. 58 S. Og for det Menneske, som er beslaget med Svig og Ondskab saare. (i en Kirkeps.)

c) Slu; spidsfindig; forslagen. Er ubrugeligt. Eivind var en viis og beslagen Mand. Claus. N. Kr. 89 S.

d) Som er rørt og slagen; besværet. Er ligeledes ubrugeligt. Wi haffue det rette oc sande Euangelium, som predicker de beslagne Samvittigheder Synders Forladelse forgeffuis. Chr. III. Ordin. 8 Bl.

Beslægtelse (en) n. l. [af beslægtet.] Det samme som Forvantskab.

Beslægtet, adj. [af Slægt.]

1. Forvant; paarørende. At være een nær beslægtet. At opholde sig blant Venner og Beslægtede.

2. Som er af fælleds Art eller Oprindelse. Ertser, Ord, som ere hinanden nær beslægtede.

Beslægtning (en) n. l. Det samme som Beslægtelse.

Beslag (et) n. l. [af beslaaer.]

1. Alt det smedede Arbeid, som tiener til at beslaae en Ting med. Bruges baade i og uden Sammensætning. Et Beslag af Messing, Sølv, Jern, rc. Beslag til Døre, Dragkister, Vinduer, Seletøi, rc.

2. [I Mineralogien.] Den yderste Skorpe, hvormed en Erts eller Steenart er belagt. Alunskifer med Beslag af en guul Materie. K. S. Skr. XI. 150.

3. Lovlig Hinder, som lægges paa en Ting, eller Person; Arrest. Kald og Varsel giøres ikke fornøden — for Beslag paa Gods eller Person, rc. D. L. I. 4. 34.

4. Den Tvang, som en Landsherre i Nødsfa[illegible] paalægger de i hans Havne befindtlige K[illegible] fardiskibe, at de imod betinget Fragt [illegible]al overbringe Tropper eller Krigsrustning til et vist Sted.

5. Det bruges og, naar en Potentat, for [illegible] ove Giengieldelses-Ret, eller for at skaffe [illegible] selv en negtet Erstatning, bemægtiger sig de fornærmende Potentats Skibe i sine Havne.

Beslagsline (en) n. l. [af Beslag og Line. Et smalt Tov, hvormed smaae Seil be[illegible] slaaes; men til de store Seil bruges Be[illegible] slagsseising.

Beslikker, v. a. [af slikker.] Slikker overal[illegible] eller ideligen paa noget. Katten ligger o[illegible] beslikker sine Unger. Hunden staaer her [illegible] beslikker mit Saar.

Beslut (et) n. l. obsolet. Det samme som Be[illegible] slutning. See Hvitf. Kr. 443 S.

Beslutning (en) n. l. [af beslutter.]

1. Et endeligen fattet Forsæt. Det er ha[illegible] fulde og faste Beslutning, at slaae sig [illegible] Studeringer.

2. En raadslaaende Forsamlings Affigt. Raa[illegible] dets Beslutning. Folkets Beslutning.

3. [I ældre Skrifter.] Enden eller Udslaget [illegible] en Dom. En Dom, lydendis udi sin Be[illegible] slutning, at rc. D. Mag. II. 274.

4. Til Beslutning, ɔ: tilsidst; til Slutning.

Beslutter, v. a. [af slutter.]

1. Fatter et vist Forsæt; afgiør i sine Tanker. Jeg har besluttet at blive der i Vinter. Tit. III. 12. En Fiende, der havde besluttet hans og Rigets Undergang. Mallings Handl. 200 S.

2. Afgiør ved offentlig Myndighed. Raadet besluttede eenstemmigen, at rc. Wi finde hos os Kongen som den besluttende .... Almuen besluttede om de vigtigste Handeler. K. S. Skr. XII. 356.

3. Giør Slutning paa; ender. At beslutte sin Tale med et Ønske. N. N. besluttede m[illegible] strax derpaa denne sin nye Bestalling, med[illegible]

alle

le Livs-Dage, i Engelland. K. S. Skr. 43.
itter sig. Bestemmer sig selv til at t vist Forsæt. Han er i sin første Ung- — og dog kan han dæmpe sin Ild, og te sig til at vige, ꝛc. Fors. i Sk. Vid. 1.
er, v. a. [af sminker.] Sminker over- bestryger med Sminke. Et besminket
.
lig, adj. [af besmitter og lig.] let kan besmittes; befængelig. amme som Smitsom. Dersom Hus- ller Hustru falde i nogen besmittelig ꝛc. See D. L. III. 16. 16. 3.
lse (en) n. f. [af besmitter.] Gierning at besmitte. Tilstand at være besmittet. smitte; en smitsom Syge.
r, v. a. [af smitter.]
iger med en smitsom Syge; anstikker. s og figurligen. Det hele Land er be- t med Pest, med Kietteri, med Løs- ed, ꝛc.
mudsig; besudler. Bruges ligeledes og gen. At besmitte sig selv eller andre, æder, ꝛc. med noget ureent. At be- sin Ære, sin Samvittighed, med en Handling.
smitte sin Ægteseng. Siges figur- om den, som bedriver Hor i Ægteskab. esmitte sine Hænder med uskyldigt , o: at komme en Uskyldig til at døe.
else (en) n. f. [af besmører.] Den Gier- t besmøre.
er, v. a. [af smører.]
ger med Salve eller Smørelse; over- . At besmøre sit Haar med Pomade. ilde til; besudler; beklikker. At be- sine Klæder med Tiære, Papiret med ꝛc.
ser, v. a. [af smudser.] Giør skiden nudsig; besmitter. At besmudse sine r, Bøger, Papirer, ꝛc.
kelse (en) n. f. [af besmykker.] Den ing at besmykke.

Besmykker, v. a. [af smykker.] Giver et falskt Skin eller Anseende; sætter Sminke paa. At besmykke en Sag, en Løgn, en Forseelse.
Besmykning (en) n. f. inusit. Det samme som Besmykkelse. Dee D. Mag. II. 287.
Besnærelse (en) n. f. [af besnærer.] Den Gierning at besnære.
Besnærer, v. a. [af snærer.]
1. Fanger i Snaregarn. Bruges og figurligen. Fuglefængere bruge adskillige Garn til at be- snære Fugle. Mallen besnæres i Brasen- toverne, ꝛc. K. S. Skr. XII. 145. Han kan ved sit sledske Væsen let besnære Folk.
2. Bringer i Vilderede; forrasker. At besnæ- res af sin egen Klogskab, af en andens Po- litik, ꝛc. De holdte et Raad, hvorledes de kunde besnære ham i Ord. Matth. XXII. 15. Ei spilde Sindets Ro, og Hiertets Dyd be- snære. Patr. Tilsk. I. 159.
Besnakker, v. a. [af snakker.] Overtaler ved Snaksighed. At lade sig besnakke af een til at giøre noget.
Besneer, v. a. [af sneer.] Bedækker med Snee. Besneede Fielde. Fors. i Sk. Vid. XI. 13.
Besnidelse (en) n. f. [af besnider.] Det samme som Besnittelse. See Povelsons Riimkunst 99 S.
Besnider, v. a. [af snider.] Det samme som Besnitter. See Povelson ibid.
Besniger, v. a. [af sniger.] Betrækker een paa en snedig Maade; beluxer. At besnige een nogle Penge fra.
Besnilder, v. a. [af snild.] Bedrager snilde- ligen; beluxer. Jeg skal nok tage mig vare, at jeg ei bliver besnildet af ham. At besnilde een sin Guldbørs fra.
Besnittelse (en) n. f. [af besnitter.] Den Gier- ning at besnitte.
Besnitter, v. a. [af snitter.]
1. Skærer de overflødige Grene bort af Træer, for at befordre deres Væxt; beskærer. Bru- ges helst i Skovvæsenet. At besnitte de unge Skove. Oec. Mag. V. 372.
2. Snitter rundt om; tilsnitter. At besnitte

Rødderne paa Træer, førend de plantes. See Fleischer om Skovvæs. 666 S.

Besøg (et) n. s. plur. Besøg. [af besøger.] Ankomst for at see og tale med Folk af Venskab og Høflighed. Bruges dog undertiden ogsaa til at betegne enhver Ankomst, af hvad Hensigt den endogsaa skeer. At aflægge eller modtage Besøg. At faae Besøg af Præsten, Lægen, Toldbetienten, Betleren, Fienden, Handelsmanden, ꝛc.

Besøgelse (en) n. s. [af samme verbo.]

1. Den Gierning at besøge. Bruges ligesom Stammeordet. Letfærdigt Selskabs Besøgelse. En ulovlig Havns Besøgelse. See D. L. II. 9. 8. og IV. 2. 20.
2. Det samme som Besøg. Ideligen at give og tage imod Besøgelser. At have jævnlige Besøgelser af Venner, Fiender, Handelsskibe, Betlere, ꝛc.
3. Besøgelses-Dag, eller Besøgelses-Tid, kaldes i Skriften den Dag eller Tid, da Gud tilsender Mennesket Ondt eller Godt efter Fortieneste.
4. Mariæ Besøgelses Dag. Saaledes kaldes den Festdag, som er indstiftet til Erindring om det Besøg, som Jomfru Maria aflagde til sin Frænke Elisabeth.

Besøger, v. a. [af søger.]

1. Gaaer hen og seer til een. At besøge sine Venner og Bekiendte, sine Patroner, de Syge og Fattige, ꝛc.
2. Kommer for at have behørigt Tilsyn eller Opsyn med. Lægen besøger den Syge to Gange om Dagen. En Biskop bør besøge alle Kirker, Skoler og Hospitaler i sit Stift.
3. Indfinder sig paa et Sted. Flittigen at besøge Guds Huus.
4. Hiemsøger. Hannem og dennem, og deres Lande, som en Fiende at besøge. Hvitf. Kr. 869 S.
5. [I Lovene.] Anmoder paa Rettens Vegne. Men dersom den ene Part vegrer sig derudi — endog han af den anden Part derom er besøgt, da ꝛc. D. L. I. 5. 23.
6. [I Bibelen.] Tilsender et Menneske Ondt eller Godt efter Fortieneste. Og at du vilde besøge ham hver Morgen; at prøve ham alle Øieblikke? Job. VII. 18. At han vilde besøge alt Israels Huus til det Gode. Judith. IV. 13.
7. [I ældre Skrifter.] Anmoder venskabelig eller ydmygeligen. Keiseren, Churførster og andre Herrer — besøgte K. Christie at forbinde all Tilføring, ꝛc. Hvitf. Kr. 869 S. See og ejusd. B. Kr. 8 S.

Besøger (en) n. s. [af sit verbo.] En som besøger et Sted. En flittig Besøger af Guds Huus.

Besøler, v. a. [af søler.] Søler ilde til me Dynd; overstænker med Skarn. Alting bleven besølet under Veis, Vogn, Folk, H ste, ꝛc. Gulvet er gandske besølet med Van Papiret med Blek, ꝛc.

Besølker, v. a. [dimin. af besøler.] Gi siden med Pletter og Smuds; smudser t (Langebek.)

Besønderlig, adj. [af sønderlig.]

1. Affondret; særskilt; for sig selv. At d maa lægges — paa et besønderligt Ste 1 Macc. XI. 37. Han lod holde hende besønderligt Kiøkken eller Bord. Clauf. Kr. 533 S.
2. Ikke almindelig; ugemeen; særdeles. have en besønderlig Aarsag til en Gierning en besønderlig Høiagtelse for een, ꝛc.
3. Rar; usædvanlig. En besønderlig Han delse, Vanlykke, ꝛc. Han har den besøn derlige Lykke ꝛc. Patr. Tilsk. I. 14.
4. Egen; sær. Han er et besønderligt Hoved. At have besønderlige Meninger i Religions Sager.

Besønderligen, adv. [af besønderlig.]

1. Ikke almindeligen; især; for sig. Landet skal hyle, hver Slægt besønderligen. Sir. XII. 12.
2. For Alting; fornemmeligen. For min Van drekiortel med dig — og Bøgerne, besønderligen de Pergamentskrifter. 2 Tim. IV. 13.
3. Paa en sær eller egen Maade. At tænke, tale, leve, besønderligen frem for andre Folk.

Bespekker, v. a. [af spekker.] Spekker meget eller overalt. Findes brugt figurligen, om et med fremmede Ord beblandet Sprog, i Povelsons D. Riimk. 36 S.

Bespiisning (en) n. f. [af bespiser.] Den Gierning at bespise.

Bespinder, v. a. [af spinder.] Siges i Kogekunsten, naar en Kage belægges med Sukkertraader, som trækkes ud af kogt Sukker.

Bespiser, v. a. [af spiser.]
1. Forsørger med Næring; underholder med Føde; forsyner med Spise. Gud bespiser alle Creaturer. Søkanten med sit rige og adskillige Fiskeri bespiser det hele Rige &c. Saml. til den D. Hist. I. B. 2 H. 65 S.
2. Har i Kost; giver Kost eller Føde. Denne Fabrikør har mange Folk dagligen at bespise.
3. Vederqvæger med Mad; beverter. At bespise de Fattige og Hungrige. At bespise een herligen.
4. [I ældre Skrifter.] Forsyner med Proviant. Der vi vilde bespise vor Fæstning Sivan — forbød de os at føre af Byen hves indført vaar. Hvitf. Kr. 357 S. See og Ved. Kr. 556 S.

Bespørgelse (en) n. f. [af bespørger.]
1. Raadførsel; Beraadslag. Efter lang Bespørgelse med hinanden besluttede de &c.
2. [I ældre Skrifter.] Efterforskning; Efterspørsel. See Cold. Etym. Lat. voc. *Inquisitio*.

Bespørger, v. rec. [af spørger.]
1. Raadfører sig; spørger sig til Raads. Kongen bespurde sig med Raadet i denne vigtige Sag.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Erkyndiger sig om, ved at høre og spørge sig før. Forneffnte Herre skal ocsaa sverge, at han icke veed rettere, eller kunde bespørge sig, end det som han haffver affsagt. Hvitf. Kr. 349 S.
b) Faaer at høre og spørge. I dette Fald bruges det active. Hves vi udi lige Maade saadant hos eder bespørge oc befinde, da &c. ibid. 749 S.

Bespørgning } (en) n. f. inusit. Det samme
Bespøring } som Bespørgelse. No. 2. See Cold. Etym. Lat. voc. *Inquisitio*.

Bespottelig, adj. [af bespotter.]
1. Som indeholder Bespottelse; forsmædelig. En bespottelig Tale. Bespottelige Ord.
2. Skændig; skammelig. For deres bespottelige Idrætters Skyld. Esai. LXVI. 4.
3. Som fortiener at spottes og belees. Bruges i gemeen Tale. Dette er ret en bespottelig Dragt.

Bespotteligen, adv. [af bespottelig.] Paa en bespottelig Maade.

Bespottelse (en) n. f. [af bespotter.]
1. Den Gierning at bespotte. Guds Navn Bespottelse.
2. En bespottelig Tale. Jeg haver hørt al dine Bespottelser. Ezech. XXXV. 12.
3. Det samme som Spot. Du skal blive ... Latter og til Bespottelse. Ezech. XXIII. 3 ...

Bespotter, v. a. [af spotter.]
1. Forhaaner med spottefulde Ord; driver Spot med. Men de loe ad dem og bespottede dem. 2 Kr. XXX. 10.
2. Bespotter Gud. Taler fornærmeligen imo... Guds Ære, eller imod de guddommelige o... hellige Ting.

Bespotter (en) n. f. [af sit verbo.] En som bespotter. Mine Venner ere mine Bespottere. Job. XVI. 20.

Besprængelse } (en) n. f. [af besprænger.]
Besprængen } Den Gierning at besprænge. See Nucl. Lat. voc. *Aspersio*.

Besprænger, v. a. [af sprænger.]
1. Bestænker; bestrøer. At besprænge Dækket med Viinedike. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 280. See og Patr. Tilsk. I. 150.
2. Besprængt*[part. præt.] bruges underti... den adjective i Steden for: hist og her besat; indsprængt. En med blaa Farve besprængt Steenart.

Besprætter, v. a. [af sprætter.] Forekomme... i ældre Skrifter brugt i Steden for Besprænger. Hvor jeg Sielen ud kan trætte... og med Jesu Blod besprætte. (i en Kir... psalme.)

Besprin-

Bespringer, v. a. [af springer.] Bruges egentligen om alle de firføddede Hanner, som, naar de parre sig, springer op paa Hunnerne, men især om en Hengst eller Stodhest, og bemærker i Stutterievæsenet det samme som Bedækker.

Bespröiter, v. a. [af spröiter.] Bestænker ved at sprøite; oversprøiter.

Bespruder, v. a. [af spruder.] Bestænker ved at sprude; oversprüder.

Besprutter, v. a. [af sprutter.] Det samme som Bespruder.

Bespyer, v. a. [af spyer.] Bestænker med Spy; overspyer.

Bespyttelse (en) n. f. [af bespytter.] Den Gierning at bespytte.

Bespytter, v. a. [af spytter.]

Bestænker med Spyt; overspytter. Disse Tobaksrøgere sidde her og bespytte det hele Gulv.

Spytter paa af Foragt og til Forhaanelse. De skal hudstryge ham og bespytte ham. Marc. X. 34.

Best, adj. & adv. See Bedst.

Bestaaer, v. a. [af staaer.]

Vedgaaer eller tilstaaer offentligen. Vil den da det ikke bestaae, og ei er beviisligt, eller siger sig at vide ingen Skiel dertil, ꝛc. D. L. VI. 21. 1. See og Ved. Kr. 64. 495. 504 S.

[I ældre Skrifter.]

a) Har Magt og Evne til at staae een imod; holder een Stangen. De vilde vel bestaae Hertugen med det Folk. Clauf. N. Kr. 701 S. See og Ved. Kr. 107 S.

b) Overtager; bestrider. Ingen Sognepreſt skal haffue flere Kircker, end han til Gaffns met Predicken — vel kand bestaa. Chr. III. Ordin. 48 Bl.

Bestaaer sig.

a) Holder Stand; staaer sig; holder det ud. Item, bierger eller nærer sig; begaaer sig. Der kan ingen bestaae sig mod denne Kiæmpe, mod denne strænge Kulde, ꝛc. Adskillige havde hast Gaarden i Fæste, uden at kunne bestaae sig derved. Mall. Handl. 529 S.

b) [I ældre Skrifter.] Beroer; henstaaer. Men all den Part aff Messen, som vanlig er for Predicken, maa bestaa sig, ꝛc. Chr. III. Ordin. 34 Bl.

Bestaaer, v. n.

1. Staaer som anhvervet eller indrulleret. Item, staaer udsat. Heder og: er bestaaende. Til Matros maa anhverves alle, som ei ere ved Regimenterne bestaaende. Frid. V. Krigsart. Br. §. 325. At fremlægge Rigtighed om deres Myndlingers Midler, hvor og hvorudi de bestaae. D. L. III. 17. 29.

2. Staaer sin Prøve; holder Stik; gielder. De bedste Gierninger kan ikke bestaae for Gud. Guldb. Aab. Theol. 348 S.

3. Er til; bliver ved; varer. Saa længe Historiens Minde bestaaer. Forf. i Sk. Vid. VIII. 143.

4. Undertiden bruges det i Steden for Bestaaer sig. See K. S. Skr. 329 og 356 S.

5. [I ældre Skrifter.] Beroer; henstaaer. Heder og: bliver bestaaende. Bedendis ether og begiere, att I ther mett lader bestaa, oc ꝛc. D. Mag. VI. 331. See og Chr. III. Ordin. 34 Bl.

6. Bestaaer af. Er sammensat af; er af. Et Menneske bestaaer af Siel og Legem. Dette Tøi bestaaer allene af Silke.

7. Bestaaer i. Er indbefattet i; beroer paa. En Taskenspillers hele Kunst bestaaer i Gesvindighed.

8. Bestaaer med. Kan være til paa een og samme Tid. Item, stemmer overeens med. Paa een Gang at vaage og sove, ere to Ting, som ei kan bestaae med hinanden. Dette kan ei bestaae med Sandhed.

9. Bestaaer tilsammen. Bestaaer, eller kommer overeens, med hinanden.

10. Bestaaer ved sig selv. Opholder sig af egne Kræfter; er uafhængig. Tingene have ved Gud baade deres Væsens Opholdelse, og deres Kræfter; thi disse kan heller ikke bestaae ved dem selv. Guldb. Nat. Theol.

109 S. See og K. Ancher om D. Gilder. 77 S.

Bestædelse (en) n. f. [af bestæder.]
1. Den Gierning at bestæde.
2. Den Tilstand at være i en vis (især slet) Forfatning. I en saa ængstelig Bestædelse ꝛc.

Bestæder, v. a. [af stæder.]
1. Bringer een til sit Leiersted. Bruges som oftest med det Tillæg: til Jorden. At bestæde een hederligen til Jorden.
2. Bestædt [part. præt.] bruges ofte adjective, og bemærker: som befinder sig i en vis (især en slet) Omstændighed. At være ilde bestædt. At være bestædt i Angest, Nød, Fare, ꝛc.

Bestædigelse (en) n. f. Det samme som Bestædelse.

Bestædiger, v. a. Det samme som Bestæder.

Bestændig, adj. obsol. [af bestander.] Som bestaaer en Ting; ansvarig. Han spurde hannem strax, om han hans Ord vilde være bestendig. Hvitf. Kr. 556 S.

Bestænkelse (en) n. f. [af bestænker.] Den Gierning at bestænke.

Bestænker, v. a. [af stænker.]
1. Kommer en Vædske stænkeviis paa noget; bespræuger; overstænker. Jeg vil vande min bedste Urtegaard og bestænke mit Bed. Sir. XXIV. 36.
2. Besøler; besudler. Vognen er i dette Sølefore bleven gandske bestænket.
3. At bestænke sine Hænder med Blod. Siges især om Tyranner, som udgyde uskyldigt Blod.

Bestænkning (en) n. f. Det samme som Bestænkelse.

Bestærker, v. a. obsolet. [af stærker.]
1. Bekræfter; bestyrker. Han sendte forstandige Mænd, som de Christne i Troen skulde besterke. Hvitf. Kr. 84 S.
2. Bestærker sig. Befæster eller forskandser sig. It. forstærker sig med Mandskab. Dog saa, at de icke bestercker sig med Skantzer oc Graffver. Hvitf. Kr. 707 S. De Liifflender haffde da bestercket sig paa det yderste af Prytzen, Litthow, ꝛc. ibid. 185 S. See og 30 og 66 S.

Bestaller, v. a. [af Germ. bestallen.]
1. Beskikker ved Bestallingsbrev. Bruges meest i Krigsstanden. N. N. blev af Paven nævnt og bestallet til Capitain General i denne Krig. K. S. Skr. IV. 142.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Bestolder. See D. Mag. III. 83.

Bestalling / Bestalning (en) n. f. [af bestaller.]
1. Den Gierning at bestalle.
2. Det samme som Bestallingsbrev. See Patr. Tilsk. III. 228.

Bestallingsbrev (et) n. f. [af Bestalling og Brev.] Det skriftlige, som meddeles en Person, til Beviis og Bekræftelse paa en ham tilsagt Værdighed eller Betiening. I den geistlige Stand heder det gemeenligen Kaldsbrev.

Bestand (et) n. f. [af bestander.]
1. Varighed. Bruges meest i daglig Tale, og i den Talemaade: har Bestand, ɔ: holder ud; er bestandig; varer. Det har intet Bestand med de lyse Farver. Et paa Fordele grundet Venskab har ikke langt Bestand.
2. [I ældre Skrifter.] Tryghed i Fremtiden; Hielp i Længden. Jeg kan icke fullscriffue, huor merckelig ith Gifftermaal Ethers Nade fanger, och huor stort Bestandt ther føller met. D. Mag. II. 28.

Bestandelse (en) n. f. obsolet. [af samme verbo.] Det samme som Bestand. No. 2. See D. Mag. I. 318. og 351 S.

Bestander, v. a. & n. obsolet. [af stander.] Det samme som Bestaaer. See Hvitf. Kr. 824 S.

Bestandig, adj. [af Bestand, eller bestander.]
1. Som holder ud; varagtig; stærk. En bestandig Farve. At giøre godt og bestandigt Arbeide.
2. Stadig; vis og fast; urokkelig; uforanderlig. En bestandig Bopæl, Priis, ꝛc. Et bestandigt Haab, Forsæt, ꝛc. Der er intet bestandigt i denne Verden.
3. Fremturende; standhaftig. Naar det bruges absolute,

absolute, bemærker det altid en Vedvarenhed i noget, som er godt. Han er bestandig baade i det onde og i det gode. At være tro og bestandig indtil Enden.
4. Uophørlig; uafladelig; idelig. En bestandig Regn, Krig, Støien, Feber, Hoste, ꝛc.

Bestandigen, adv. [af bestandig.]
1. Stadigen; urvggeligen; uforanderligen. At troe, haabe, elske, bestandigen.
2. Uden Afladelse; ideligen; med alle. At arbeide bestandigen. Det regner bestandigen. Her agter han at boe bestandigen.

Bestandighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Fasthed; Varighed; Bestand. Der er ingen Bestandighed i dette Tøi, i denne Farve, ꝛc.
2. Stadighed; Vedvarenhed. I Særdeleshed: Sinds Styrke til at holde ud imod alle Lykkens Anstød; Standhaftighed. Der er ingen Bestandighed hos ham i nogen Ting. At vise en forunderlig Bestandighed i Fare, Modgang, Piinsler, ꝛc.
3. Til Bestandighed, ɔ: for altid; med alle. Bruges adverbialiter. Her kan jeg ikke blive til Bestandighed.

Beste (et) n. f. See Bedste.

Bestemmelse (en) n. f. [af bestemmer.]
1. Den Gierning at bestemme.
2. Den Vei, eller det Sted, hvortil man er bestemt, eller har bestemt sig. Bruges og figurligen. Skipperen fulgde ikke sin Bestemmelse, men tog andensteds hen. Som kiender sin Naturs Værdighed og Bestemmelse. Patr. Tilsk. I. 126. Livet her er ikke vor eneste Bestemmelse. Guldb. Aab. Theol. 485 S.

Bestemmer, v. a. [af stemmer.]
1. Afgiør forud, hvilken af to eller flere Ting der skal finde Sted, eller komme til Virkelighed; giør at en Ting bliver saa og ikke anderledes. Alt hvad der skeer i Verden, er forud bestemt ved Forsynets Raad. Kongens Vink bestemmer hans Hofmænds Skiæbne. Canonens Stilling bestemmer Kuglens Gang.
2. Beslutter; fastsætter. I Særdeleshed: fastsætter med Øvrigheds Myndighed. Han har ikke bestemt endnu, hvad han vil giøre. At bestemme Tiden, Tallet, Maalet, Taxten, Prisen, ꝛc. Provsterne skulle aarligen møde til de bestemte Provstemøder. D. L. II. 16. 11.
3. Sætter Stævne. De have ladet dem anmælde hos K. Valdemar, der da har bestemmet dem til sig paa Aalholm Slot. K. S. Skr. IV. 157 S.
4. Giør, at en Person beslutter sig til noget vist. It. giør Udslaget; afgiør. Letsindighed har bestemt ham til Affald. Guldb. Aab. Theol. 445 S. Lærerers Valg bestemmer manges evige Skiæbne. ibid. 464 S.
5. Giver det tvetydige en vis og fast Bemærkelse. At bruge bestemte Ord og Talemaader. Han har søgt at bestemme sine Sætninger saaledes, ꝛc. Patr. Tilsk. II. 11.
6. Bekræfter med Vished eller Tillid, hvilken af to eller flere Ting der er virkelig. Om det forholder sig saa, eller ei, tør jeg ikke bestemme.
7. Giør, eller foresætter sig at giøre, en vis Anordning om en Tings Anvendelse og Brug; beslutter noget vist og fast om en Persons Levemaade, Befordringsvei, Handtering eller Forretning. At bestemme en Ting til gudelig Brug efter sin Død. At bestemme sin Søn til Studeringer. At bestemme sig til Krigsstanden. Han blev bestemt til at anføre Rytteriet i dette Slag.
8. Det samme som Beskærer. (prædestino.) Gud har bestemt hvert Menneskes Skiæbne. Det er bestemt for alle Mennesker een Gang at døe.
9. At bestemme sig, ɔ: at fatte en vis Beslutning.
10. Bestemt [part. præt.] Bruges undertiden adjective og bemærker: som kommer til en vis Tid igien; stadig. (status.) En Stork kiender sine bestemte Tider. Jer. VIII. 7.

Bestiælelse (en) n. f. [af bestiæler.] Den Gierning at bestiæle; Berøvelse ved Tyveri.

Bestiæler, v. a. [af stiæler.] Berøver ved at stiæle. At bestiæle een skammeligen. At bestiæle Kirkerne og Kirkeblokkene.

Bestigelig, adj. [af bestiger og lig.] Som kan bestiges.

Bestigelse (en) n. f. [af bestiger.] Den Gierning at bestige.

Bestiger, v. a. [af stiger.] Kommer op fra et lavere til et høiere Sted ved at stige; stiger op paa. Bruges og figurligen. At bestige en Bakke, et Bierg, en Trappe, rc. At bestige en Hest, en Muur, en Vold, et Skib, rc. At bestige sin fæderne Throne. Har han med Uskyldighed besteget det første Ærestrin. Patr. Tilsk. III. 132.

Bestik (et) n. f. [af bestikker.]
1. En Samling af Knive eller andre Redskaber, eller af mathematiske Instrumenter, som ere indsluttede i et Foderal. Et Bestik sølvskaftede Knive, Chirurgiske Instrumenter. Et mathematisk Bestik.
2. Det Mærke, som en Sømand sætter paa sit Kort, for at betegne Stedet, hvor han troer at være kommen med Skibet. Efter Styrmandens Bestik skal vi nu være omtrent paa den eller den Høide.
3. Plan; Anlæg; Overslag; Beregning. Bruges især af Bygmestere.
4. At giøre sig Bestik paa noget. Bruges undertiden figurligen i Steden for: at giøre sig Regning paa noget. See K. S. Skr. V. 26.

Bestikkelse (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at bestikke. I Særdeleshed: Bestikkelse med Penge; Underkiøbelse.

Bestikker, v. a. [af stikker.]
1. Besætter med noget indstukket. At bestikke et Stykke Kiød med Flesk, syltede Valnødder med Nelliker, rc.
2. Beprydder med stukket Arbeid; broderer. En med Guld, Sølv og Perler bestukken Hue, rc.
3. [I Bogbinderiet.] Besyer begge Enderne af Ryggen paa en Bog indvendigen, deels til Prydelse, deels til Styrke.
4. Forfører med Stikpenge eller anden Forærring; underkiøber. At bestikke een med Penge. En Dommer, som ei lader sig bestikke.
5. At blive bestikkende. Bru[…] ter i Steden for: at blive stikkende […] Hvitf. Kr. 609 S.

Bestikning (en) n. f. [af bestikker.]
1. Det samme som Bestikkelse.
2. Stukket Arbeide.

Bestiller, v. a. [af stiller, colloco.]
1. Tager sig fore; tager vare; forretter. At have meget […] bestiller ingen Ting. […] stille.
2. Iverksætter; udretter; giør. Det […] være bestilt. At bestille et Ærende til […]
3. Lader giøre; betinger; it. faier […] At bestille en Klædning, et Par […] Da skal Skipperen lade den Syg[…] Landet og bestille hannem Herbe[…] IV. 1. 31. Hvo som lader […] eller i andre Maader bestille, […] at dræbe noget Menneske, rc. […] Br. §. 23. At bestille Lys[…] Aftensmad, rc.
4. [I Lovene.] Bestikker til […] Alle, som ere bestilte i Und[…] Retter at skrive, skulle rc. […] See og ibid. III. 11. 1. ite[…] artikl. §. 5.
5. [I ældre Skrifter.]
a) Foranstalter; mager o[…] ner som oftest i publik[…] dis thig och wille, a[…] samme Sklib bliffve[…] III. 134. See og […]
b) Sætter i Lave; best[…] ledes de Norske […] hafver været besti[…] mers Hirdskraa i […]
c) Bestiller Liig, […] Jorde, ɔ: begr[…] Etym. Lat. og […]
6. Bestilt [part. p[…] jective, dog ikk[…] præp. med, da[…]
a) Det samme […] Tilfælde, h[…] skaffenhed. […] hans Helb[…]

Solen bestraaler Jorden. Bestraal mig med din Guddoms Glands! Kort for Luthers Tid havde et nyt Lys begyndt at bestraale Videnskaberne.

Bestræbelse (en) n. f. [af bestræber.] Bemøielse; Kræfternes Anspændelse. Med al hans Bestræbelse kommer han dog ingen Vei. See og Patr. Tilsk. III. 155.

Bestræber, v. rec. [af stræber.] Giør sig Umag; bemøier sig. Saa meget som han bestræber sig, at Arbeidet faaer Fremgang, ꝛc. Frid. V. Krigsart. B. §. 153.

Bestraffer, v. a. [af straffer.] Straffer tilbørligen med Ord; taler haardt til; skiænder paa.

Bestrenger, v. a. [af Streng.] Forsyner med behørige Strenge. At bestrenge en Harpe, Luth, Fiol, ꝛc.

Bestridelse (en) n. f. [af bestrider.] Den Gierning at bestride.

Bestrider, v. a. [af strider.]

1. Angriber eller overvinder i Strid; bekriger. Bruges og figurligen. Jeg vil udbede mig et Skib og 30 Mand for at bestride den Finske Sørøver Cuso. Forf. i Sk. Vid. XI. 143. Saaledes bestred Scanderbeg i kort Tid 4 Tyrkiske Krigshære. (Holb. Heltehist.) At bestride sine onde Tilbøieligheder. Feil, som Kierlighed til Fædrenelandet forbinder til at bestride. Patr. Tilsk. I. 65.
2. Antaster mundtligen eller skriftligen med Grunde. At bestride Religionen, kietterske Meninger, ꝛc.
3. Kommer fort med; overvinder. At bestride et Arbeid, en Vanskelighed, en Bekostning, ꝛc.

Bestrikkelse (en) n. f. [af bestrikker.]

1. Den Gierning at bestrikke.
2. [I ældre Skrifter.] Baand og Fængsel. See Hvitf. Kr. 929 S.

Bestrikker, v. a. [af Strikke.]

1. Fanger i Strikker; besnærer. Bruges helst figurligen. Der ere Fruentimmer, som mene, at man allermageligst kan komme til Rigdom, ved at bestrikke gamle bemidlede Mænd, som ingen Børn have. Daarl. Berømmelse 113 S.
2. [I ældre Skrifter.] Lægger i Baand [illegible] Fængsel. The andre gode Mend — s[illegible] met meg ware fangne och ther bestryckede, D. Mag. III. 84. See og Hvitf. Kr. 72[illegible] og 734 S.

Bestrøelse (en) n. f. [af bestrøer.] Den G[illegible] ning at bestrøe.

Bestrøer, v. a. [af strøer.]

1. Bedækker ved at strøe; overstrøer. At b[illegible] strøe en Kage med Sukker, Kiød med Sal[illegible] Gulvet med Sand, Blomster, ꝛc.
2. Bestrøet [part. præt.] bruges undertid[illegible] adjective og bemærker: hist og her besa[illegible] Slimhornets Hoved er — paa Kanten b[illegible] strøet med graae Prikker. K. S. Skr. XI[illegible] 242. Et Land bestrøet med Biergaas[illegible] ibid. XI. 149.

Bestrygelse (en) n. f. [af bestryger.] D[illegible] Gierning at bestryge.

Bestryger, v. a. [af stryger.]

1. Overdrager med noget paastrøget; overst[illegible] ger; besmører. At bestryge en Væg [illegible] Kalk eller Malning, en Tavle med Vox, At bestryge sine Øine med Salve, en R[illegible] kniv med Olie, ꝛc.
2. [I Artillerie- og Befæstnings-Kunsten.]
   a) Berører, eller løber tæt ved, i sin Flug[illegible] Tappen paa en Canon bør staae saalede[illegible] at Kiernlinien bestryger dens Overkan[illegible] Granater ødelægge alt hvad de i der[illegible] Spring kan bestryge.
   b) Beskyder paa en vis Maade, især pa[illegible] langs og jævnstrøgs. Forderker ere a[illegible] stor Nytte, da man derfra horizontal[illegible] kan bestryge Fienden. Et Castels Ver[illegible] ker anlægges gemeenligen saaledes, a[illegible] Stadens Volde og fornemste Gader derfr[illegible] kan bestryges.
3. [I ældre Skrifter.] Det samme som Be[illegible] sminker. See Cold. Etym. Lat. voc. *In[illegible] fuco.*
4. Bestryger med Magneet. Siges, naa[illegible] man gnider et Stykke Jern med en Mag[illegible] neetsteen.

Bestrygning (en) n. f. Det samme som Be[illegible] strygelse.

a. Bekliker; besmitter. Bruges og figurligen. At besudle Bord og Papirer med Blek. At besudle sin Samvittighed med en stiendig Gierning.

3. At besudle sine Hænder med Blod, ɔ: at udøse uskyldigt Blod.

Besudling (en) n. f. [af besudler.] Den Gierning at besudle.

Besvær (et) n. f. [af besværer, aggravo.] Alt hvad der foraarsager nogen usædvanlig Møie, Udgift eller Uleilighed; Byrde; Last. Bruges som oftest adverbialiter med præp. til foran. At være een til Besvær. At giøre een Besvær.

Besværelse (en) n. f. [af besværer, incanto.]
1. Den Gierning at besvære onde Aander, eller andre onde Ting. De giorde ligesaa med deres Besværelser. 2 Mos. VII. 11.
2. Besværelsen i Daaben kaldtes den i Ritualen foreskrevne Formular, hvorefter en Præst ved Daabens Forretning besværede den urene Aand. (Exorcismus.)

Besværer, v. a. imperf. Besværede, sup. Besværet. [af svær.]
1. Betynger; giør tung og besværlig. Bruges ofte figurligen i moralsk Forstand. Luften er besværet med Dampe. Dagvandet besværer Grubedriften. K. S. Skr. XI. 164. At besvære sin Samvittighed med Synd.
2. Giør tung og uskikket til Bevægelse eller Virksomhed. At besvære Maven med for megen Drik og Spise. Denne Damp, denne Stank, besværer Hovedet.
3. Giør mødig; bemøier; foruleiliger. At besværes af Hede, Kulde, Tørst, ꝛc. At besvære een med Forretninger, Ansøgninger, Complimenter, ꝛc.
4. Trykker med Paalæg eller usædvanlige Udgifter; lægger Tynge paa. At besvære Undersaatterne med Skatter, Told, Arbeid, Reiser, ꝛc. Paa det ingen Bonde skal besværes med unyttig forderveligt Kost og Tæring. D. L. I. 18. 2.
5. Giør alt for stor Pengelaan paa en Ting. Besværer nogen Skipper sit Skib høiere med Bodmeriepenge, end ꝛc. D. L. IV. 5. 5.
6. Besværet [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker: plaget af Anfegtninger. En besværet Siel. En besværet Christen. Guldb. Aab. Theol. 387 S.
7. Besværer sig. Indgiver Besværing over; klager eller anker paa. Gemeenligen med præp. over. At besvære sig hos Øvrigheden over en fornærmende Person, en tilføiet Skade, ꝛc. See og Patr. Tilsk. I. 38.

Besværer, v. a. [af sværger.] Bruges ofte efter Udtalen i Steden for Besværger.
1. Betiener mig af visse Bønner og Ceremonier, for at fordrive onde Aander eller andre skadelige og fordervelige Ting. At besvære den urene Aand i Daaben. Hvo ynkes over den, der bides af en Slange, som han besværer, ꝛc. Sir. XII. 19.
2. Besegler med Eed. Gud selv i Ordet den (Trøsten) besor, du salig est, om du den troer. Saml. af gl. og nye Ps. 279 S.
3. Beder og formaner høiligen. Her tillægges gemeenligen en Betragtning af noget helligt, eller af det, som er, eller bør være, den anmodede Person meest kiert. Jeg dig besvær, min Fader! at du min bittre Sorg den Hæftighed forlader. Fors. i Sk. Vid. X. 169. Jeg besværer dig ved den levende Gud, ved alt det som helligt er, ꝛc.
4. [I ældre Skrifter.]
   a) Forbinder sig ved Eed: sammenrotter sig. Bruges reciproce. Kongerne giorde Forbund med hverandre, oc besuore dennem tilhobe ꝛc. Hvitf. Kr. 247 S. See og Ved. Kr. 170 S.
   b) Besvoren [part. præt.] blev fordum brugt adjective i Steden for: sammensvoren eller sammenrottet, K. Erich forligte atter Greffue Geert oc den besorne Adel. Hvitf. Kr. 347 S.

Besværer (en) n. f. [af besværer, incanto.] En som besværer onde Aander eller andre slemme Ting. Men nogle af de Jøder, som løbe omkring, og vare Besværere, toge sig fore ꝛc. Ap. G. XIX. 13. See og Esai. III. 3.

Besvær-

Besværger, v. a. [af sværger.]
1. Det samme som Besværer. (incanto, exorciso.)
2. I gamle saavel som nye Skrifter findes det ofte (skiønt urigtigen) brugt i Steden for Besværer (aggravo.) See f. Ex. Chr. IV. N. L. Tingf. B. 4. Cap.

Besværger (en) n. f. Det samme som Besværer. See Schytte Stat. indv. Reg. IV. 105.

Besværing (en) n. f. [af besværer, aggravo.]
1. Den Gierning at besvære. (Aggravatio.)
2. Det samme som Besvær. Da bør Værgen ikke at — have Umag og Besværing dermed for intet. D. L. III. 17. 36. Der maa ingen Spilsning eller Drikken, Boen til Besværing, holdes 2c. ibid. I. 25. 24.
3. En offentlig Klage; et Kæremaal. At gaae ind til Øvrigheden med en Besværing.
4. [I Lovene.] Alslags Tynge, Gield eller Restants, som hæfter paa en fast Eiendom. Værgepenge skal allene forstaaes, naar al Bekostning af Godset gaaer, og Besværing derpaa hænger — først afkortes. D. L. III. 17. 27. See og ibid. 22 Art.
5. [I ældre Skrifter.]
a) En Tynge eller Paalæg i Almindelighed. Oc skall handt icke heller besuerge thennem mett nogen nye Hoffbundholdt, eller paalegge thennom nogen anden nye Besuering. D. Mag. VI. 320. See og Hvitf. Kr. 243 S.
b) Det samme som Besværelse. See Cold. Etym. Lat. voc. *Incantamentum*.
6. [I Lægekunsten.] Ondt; Pine; Plage; helst naar det er forenet med en trykkende Tunghed. Bruges meest i Sammensætning.
7. Med Besværing. Bruges undertiden adverbialiter i Steden for Besværligen eller med Besværlighed. Vi have arbeidet med Møie og Besværing Dag og Nat. 2 Thess. III. 8.
8. Uden Besværing. Bruges og stundom adverbialiter, og bemærker deels ubesværet, eller uden Fortrydelse; deels letteligen, eller uden Møie eller Vanskelighed.

Besværlig, adj. [af Besvær og lig.]
1. Som er til Besvær; møisommelig; bekostelig; fortrædelig. Et besværligt Embed, Værgemaal, 2c. Det er besværligt at opdrage saa mange Børn. At falde een besværlig med sin Nærværelse.
2. Som gaaer for sig eller skeer med Møie; vanskelig. At have en besværlig Udtale, Hørelse, Aandedræt, 2c.
3. [I ældre Skrifter.] Som besværer Folk med Tynger og Paalæg. K. Christopher vaar Almuen oc den geistlige Stand fast besværlig, saa at 2c. Hvitf. Kr. 243 S.

Besværligen, adv. [af besværlig.]
1. Med Møie eller Besværlighed; vanskeligen. Vi fore den (Creta) besværligen forbi. Ap. G. XXVII. 8.
2. [I ældre Skrifter.] Ikke gierne, med Uvillie. See Nucl. Lat. voc. *Graviter*.

Besværlighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Den Beskaffenhed at være besværlig; Vanskelighed. Embedets, Veiens, Hørelsens, Besværlighed. At tale med Besværlighed. Dette lader sig ikke uden Besværlighed iverksætte.
2. Møie; Uleilighed; Fortrædelighed. Han har udstaaet mange Besværligheder paa Reisen, i Livet, 2c.
3. Den som har Herligheden, bør og have Besværligheden. Et Ordsprog, som vil sige: at den, som har Nytten og Brugen af en Ting, bør og have de dermed følgende Byrder.

Besvangrelse (en) n. f. [af besvangrer.] Den Gierning at besvangre; Besovelse. Besvangrelse under Ægteskabs-Løfte.

Besvangrer, v. a. [af svanger.]
1. Beligger i Uære; besover. Et Fruentimmer, som har ladet sig besvangre.
2. [Figurligen.] Giør frugtbar. Item, meddeler en vis Dyd eller Kraft. Og trodser Vind og Sol med en besvangret Top. Patr. Tilsk. I. 152. Og er det kun en Slummer, et flygtigt Blund, en venlig Drøm om Kampe, som Spyd besvangres med i Nastronds Flammer? Forf. i Sk. Vid. XI. 13.

Besvarelse (en) n. f. [af besvarer.] Den Gierning at besvare. I Særdeleshed: En Regnskabsførers skriftlige Erklæring paa de i hans Regnskab udsatte Mangelsposter. Et Regnskab med sine Antegnelser og Besvarelser.

Besvarer, v. a. [af svarer.]
1. Giver een behørigt Svar paa det, som han har mældt eller spurt om. At besvare et Brev mundtligen eller skriftligen. At besvare Antegnelserne i et Regnskab. At besvare et Spørsmaal med Nei eller Ja.
2. Undertiden bruges det om dem, som i Steden for udtrykkeligt Giensvar bruge eet eller andet Slags Tegn. At besvare eens Spørsmaal med et Nik, med Latter, med Taushed, ꝛc.
3. Gior Fyldest; gior Beskeed; giver Lige for Lige. Fregatten hilsede Fæstningen med tre Canonskud, og blev besvaret med lige saa mange. Han besvarede alle de Skaaler, som man drak ham til. At besvare Grovhed med Grovhed.

Besvaring (en) n. f. [af besvarer.] Det samme som Besvarelse, men ei meget brugeligt.

Besvigelig, adj. [af besviger og lig.] Fuld af Svig og Underfundighed; bedragelig. De (støbte Billeder) ere Forfængelighed, ja en meget besvigelig Gierning. Jer. X. 15.

Besvigeligen adv. [af sit Adjectiv.] Paa en besvigelig Maade; bedrageligen.

Besvigelse (en) n. f. [af besviger.] Den Gierning at besvige.

Besviger, v. a. [af sviger.] Berøver een noget paa en svigagtig Maade; bedrager. Med og uden præp. fra. At besvige Kongen sin Told. At besvige een sine Penge fra.

Besviger (en) n. f. [af sit verbo.] En som besviger; en underfundig Bedrager.

Besvimelse (en) n. f. [af besvimer.] Daanelse; Afmagt. At falde i Besvimelse.

Besvimer, v. n. [af Isl. *svima*, deliqvium pati.] Falder i Afmagt; daaner. Han fik saa Ondt, at han var færdig at besvime.

Besvømmer, v. a. [af svømmer.] Stryger svømmende igiennem; besøger svømmende. Saa længe sølven Bæltes Vand af blanke Sild besvømmes. Bord. Poet. Skr. 46 S.

Besvogrelse (en) n. f. [af besvogrer.] Forbindelse eller Forening ved Svogerskab. Der er hverken Beslægtelse eller Besvogrelse imellem dem.

Besvogrer, v. rec. [af Svoger.]
1. Forener sig med een ved Svogerskab. Salomo besvogrede sig med Pharao. 1 Kong. III, 1.
2. Besvogret [part. præt.] bruges adjective og bemærker:
a) Som er i Svogerskab med een. At være een besvogret.
b) Det samme som Beslægtet. No. 2. B og P ere i Lyden besvogrede Bogstaver. Povelsons D. Riimk. 165 S.

Besyer, v. a. [af syer.]
1. Pryder med Besyning; bestikker; broderer. En med Silke besyet Vest.
2. Syer rundt omkring; syer vel sammen. At besye Forladninger. Frid. V. Krigsart. Br. §. 289.
3. Besyet, siges i daglig Tale om en Synaal, som ved idelig Brug er bleven glat og blank.

Besynderlig, adj. See Besonderlig.

Besynger, v. a. [af synger.] Udfører eller berømmer paa Vers; priser sangviis. At besynge en Helt, en Konges Dyder og Bedrifter, ꝛc.

Besyning (en) n. f. [af besyer.]
1. Den Gierning at besye.
2. Syet eller stukket Arbeid; Brodering. Paa dette Skiørt er megen Besyning.

Betækker, v. a. [af tækker.]
1. Tækker overalt. Et Huus betakt med Teglsteen.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Skiuler; bedækker. En Sky betakte Bierget. 2 Mos. XXIV. 15.
b) Besætter; belægger; beklæder. Som skinnende Elfenbeen betakt med Saphirer. Høis. V. 14. See og 1 Kong. VI. 9.

Betændelse (en) n. f. [af betænder.] Bruges af Lægerne til at betegne den Hede eller Hidsighed, som ved Blodets eller en anden

Materies Forstoppelse, foraarsages i et Menneskes Legeme. Den Syge døde af en Betændelse i Indvoldene.

Betænder, v. a. [af tænder.]
1. Forhidser Legemet, eller en Deel deraf, ved en forstoppet Materie; foraarsager Betændelse. Den Syges Lunge er betændt.
2. Optænder; ophidser. Bruges undertiden figurligen i Poesie. Et med Lyst betændt Øie, Sind ꝛc.

Betænke (et) n. f. obsolet. [af betænker.] Det samme som Betænkning. See D. Mag. III. 252.

Betænkelig, adj. [af betænker og lig.]
1. Som giver noget at tænke paa; som udkræver Betænksomhed. Saadan Opførsel kunde ikke andet end være Spanierne heel betænkelig. Holb. Heltehist. I. 520. Dette er en meget betænkelig Sag.
2. Vanskelig; farlig. Det er et betænkeligt Skridt, han har giort. Behæftet med en betænkelig Sygdom. Frid. V. Krigsart. Br. §. 283.
3. Undertiden bemærker det: som tager noget i Betænkning, eller giør sig Betænkning over noget. Ved dette Tilbud blev han heel betænkelig.
4. [I ældre Skrifter.] Betænksom; vel betænkt. At det paa den Tid icke vaar betenckeligt, hannem at forfølge — efterdi de vaare icke stærcke nock. Hvitf. Kr. 212 S.

Betænkelighed (en) n. f. [af betænkelig.]
1. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være betænkelig. En Sag af ingen Betænkelighed.
2. Tvivlsmaal; Skrupel. Dette opvakde hos ham mange Betænkeligheder.
3. En Vanskelighed, som foraarsager Betænkning. Under Sagen mødte mange Betænkeligheder.

Betænkelse (en) n. f. [af betænker.]
1. Den Gierning at betænke.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Betænksomhed. K. Magnus svarede med stor Betænkelse, ꝛc. Clauſ. N. Kr. 341 S. See og Hvitf. Kr. 268 S.

Betænkende (et) n. f. [af samme verbo.]
1. Det som man tænker om en Ting, eller dømmer om en Sag. I Særdeleshed: en paa Embeds Vegne afgiven Eragtning i en Sag. De give allene Raad, og sige deres Betænkende. Schytte Stat. indv. Reg. I. 136. Dommen skal med General-Auditørens Betænkende forestilles Kongen. Frid. V. Krigsart. Br. §. 774.
2. [I ældre Skrifter.] Tvivl. At staae i Betænkende. At bære Betænkende om. See Cold. Etym. Lat. voc. *Hæreo*, og Nucl. Lat. voc. *Dubito*.

Betænker, v. a. [af tænker.]
1. Tænker alvorligen paa; overlægger; eftertænker. At betænke sit eget Bedste. Det var ikke vel betænkt af ham, at han giorde det eller det.
2. Haver Agt paa; anseer; betragter. Han blev raadet at betænke sin høie Alder, og lade sig nøie med det, som ꝛc. Mall. Handl. 535 S.
3. Tænker paa til det bedste. I Særdeleshed: har i Erindring med en Gave eller Belønning. Han betænker ved alle Leiligheder de Syge og Fattige. For at vise Giengield, havde N. N. igien betænkt ham, og udvirket, at ꝛc. Mall. Handl. 385 S.
4. [I ældre Skrifter.]
a) Begrunder. Den Ære og Glæde ei nogen Mand betænke eller fortælle kan. (i en Kirkevs.)
b) Seer, eller udseer, forud i Tankerne. Thi mand icke kand letteligе betencke, hvad Skade der kand komme udaff, ꝛc. Frid. II. Gaardsr. 9 Art. Hvorfore de betencker en anden, som saadan Bestilling kunde forestaae. Hvitf. Kr. 90 S.
c) Betænkende [part. præs.] findes undertiden brugt adjective i Steden for Betænksom eller Varsom. En meget betænkendes og underfundig Mand. Clauſ. N. Kr. 66 S.
5. Betænkt [part. præt.] bruges ikke sielden adjective og bemærker:
a) Afgiort i Tankerne; besluttet. Dette Giftermaal har længe været betænkt.

b) Er

b) Er betænkt paa. Er efter foregaaende Overlæg beredt paa; har fuldt og fast i Sinde. At være alvorligen betænkt paa Raad og Middel imod et Onde. Endnu er han ikke betænkt paa at forandre sig.

c) Med betænkt Hu, ɔ: med beraadt Hu; med godt Overlæg. Bruges adverbialiter.

6. Betænker sig.

a) Overlægger med sig selv; tænker sig om. Man bør betænke sig vel, førend man begynder paa noget, inden man svarer, ꝛc.

b) Anseer som betænkelig; tager i Betænkning. Med præp. paa. Dette er et voveligt Foretagende, som man har Aarsag at betænke sig paa. Jeg skulde ikke betænke mig saa meget paa at udbetale ꝛc. Patr. Tilsk. III. 233.

c) Forandrer sine Tanker. Med og uden adv. igien. I Gaar var han af den og den Tanke, men i Dag har han betænkt sig igien.

Betænkning (en) n. f. [af betænker.]

1. Den Gierning at betænke sig; Overlæg; Eftertanke. At give een nogle Dage til Betænkning. Den Sag udkræver lang og god Betænkning.

2. Det samme som Betænkende. No. 1. At sige sin Betænkning om en Ting, om en Person, ꝛc. At meddele sin skriftlige Betænkning i en Sag.

3. Det samme som Betænkelighed i alle tre Bemærkelser. Det har ingen Betænkning. At staae i Betænkning. At giøre sig megen, ingen, Betænkning over noget. Det har ingen Betænkning fundet, at sætte ham paa Thronen. K. S. Skr. IV. 10.

4. Uden Betænkning. Bruges adverbialiter, deels i Steden for Uforsigtigen, deels i Steden for Ufortøvet. At gaae uden Betænkning til Verks. Man raadede ham, uden Betænkning at beqvemme sig til begge Dele. Holb. Heltehist. II. 250.

5. Tager i Betænkning. Bemærker deels at optage en Sag til Overveielse eller Betragtning, deels at giøre sig Betænkning over en Ting. Den Sag lovede han at ville nærmere tage i Betænkning. Han er en Person, som aldrig tager i Betænkning at giøre en falsk Eed.

Betænksom, adj. [af betænker og part. insepar. som.]

1. Som betænker sig vel; som bruger Forsigtighed og Overlæg. At være betænksom i Ord og Handlinger.

2. Vel overlagt; vel betænkt. Men taler sa[...] og betænksomme Ord. Ap. S. XXVI. 2[...]

Betænksomhed (en) n. f. [af betænksom[...] Den Egenskab at være betænksom; Forsigt[...] hed. At tale med Betænksomhed.

Betænksomt, adv. [af samme Adjectiv.] [...] Betænksomhed og Overlæg; forsigtigen. [...] gaae i Alting betænksomt til Verks.

Betagelse (en) n. f. [af betager.]

1. Fratagelse; Berøvelse. It. Befrielse eller [...] lukkelse fra. Frihedens Betagelse. Fr[...] Tvivls, Haabs, Fornøielses, Betagel[se.]

2. Indtagelse. Item Forhindring eller For[...] nelse. Rummets, Lysets, Udsigtens, [...] tagelse.

3. [I ældre Skrifter.] Det samme som B[e]skæftigelse. See Cold. Etym. Lat. vo[c.] *Occupatio*.

Betager, v. a. [af tager.]

1. Fratager; berøver; skiller ved. At betag[e] een sin Plads, sin Frihed, sin Frygt, al[t] Haab, ꝛc.

2. Borttager. Et Lægemiddel, som betager Tandpine. Efter denne viderlige Lægedri[k] tog han et Stykke Sukker i Munden, fo[r] at betage Smagen.

3. Indtager gandske. Bruges især figurligen om Sinds og Legems Plager. Alle Pladser er[e] betagne. Hans Tid er betagen til nødven[di]ge Embedsforretninger. Smerte, Angest, Frygt, Overtro, Søvn, Sygdom, ꝛc. ha[r] betaget ham.

4. Betagen [part. præt.] bruges ofte adjecti[vi]ve og bemærker,

a) Besat; belade; behæftet. En Jord beta[]gen med Ukrud. Oec. Mag. V. 22[...] Publii Fader laae betagen med Febe[r.] Ap. G. XXVIII. 8.

b) Over-

b) Overfaldet af Sygdom. Han blev med ett saa betagen, at rc. Han ligger betagen over sit hele Legeme.
c) Beskæftiget. At være betagen med Rigets Omsorg, med andre Forretninger, rc. See Fors. i Sk. Vid. IX. 116. og Chr. V. Krigsr. Instr. §. 28.
d) [I ældre Skrifter.] 1) Greben paa ferske Gierninger. At blive betagen udi Stolnet. Hvitf. Kr. 238 S. 2) Befattet eller indbegreben. Deres Medhielpere skulle i denne Fred være betagne. ibid. 218 S.

takkelse (en) n. f. [af betakker.] Den Gierning at betakke.

takker, v. n. [af takker.]
Siger een Tak; hilser med Taksigelse. At ade een paa det høfligste betakke for sidst eviiste Godhed.
Besvarer en ved Skud aflagt Hilsen. At etakke med Skud for Skud. Frid. V. Sørigs-Art. §. 854.
Afviser eller afskediger paa en høflig Maade. Han haabede at faae den Jomfru til Ægte, om han havde begiert, men han blev betakket. Den unge Prindses Oberhofmester blev betakket. K. S. Skr. V. 64.

Betakker sig. Undslaaer sig paa en høflig Maade for at modtage noget. Bruges ofte daglig Tale skiæmtviis eller skromtviis, naar noget bydes, som i sig selv (eller i den betakkende Persons Tanker) ei er Tak værdt. Man tilbød ham et Embed, men han betakkede sig. Man begyndte at drive Abespil med ham, men han betakkede sig for den Ære at være Selskabets Nar.

talelig, adj. [af betaler og lig.] Som kan betales. En betalelig Gield, Skade, rc.

talelse (en) n. f. inusit. [af betaler.] Det samme som Betalning. No. 1.

taler, v. a. [Isl. *bitala*, Belg. *betaalen*, Germ. bezahlen; formodentlig af Tal. See Ihre voc. *Tala*, pendere, numerare.]
Gior klart hvad man er skyldig; afbetaler. Bruges ofte absolute. At betale sin Gield, Landgield, Rente, sine Skatter, Bøder, rc. Han borger allevegne, fordi han agter aldrig at betale. Alle hans Creditorer ere endnu ikke betalte. At betale en Pant-Obligation, en Vexel, rc. Selv har han intet at betale med; andre maae betale for ham.
2. Giver Fyldest for det man har faaet til Kiøbs eller til Fortæring. At betale de tilforhandlede Varer ved Annammelsen. Han betalde sit Maaltid Mad, og gik sin Vei.
3. Udtæller. Slige Penge skal betales paa Amtstuen. Naar, hvor, og til hvem, skal disse Penge betales?
4. Lønner efter Fortieneste; belønner. Sligt Arbeid faaer man ikke betalt her i Landet. Den Umag har han faaet meget vel betalt.
5. Giengielder; vederlægger; erstatter. At betale Ondt for Godt, Lige for Lige. At betale Skaden.
6. Straffer efter Fortieneste. Bruges i daglig Tale. Faaer jeg engang fat paa dig, skal jeg betale dig for alle dine Skielmstykker.
7. Gior Fyldest ved at lide; affoner. At betale med Kroppen. Du for Synden engang døde, dermed er min Synd betalt. (i en Kirkepsl.)
8. At betale sit Løfte, ɔ: at opfylde et Løfte, som man høitideligen har giort.
9. Det betaler sig ikke. Saaledes heder det om ethvert Foretagende, som ei lønner Umagen, eller stopper de derpaa anvendte Omkostninger.
10. Han kan ikke betale. Siges om den uvederhæftige. Man siger og om en fallerende Vexelerer, eller Handels-Contor, at han (det) har ophort at betale.
11. Det kan ikke betales. Siges om det, som er uskatteerligt. Man siger og: Det er ei at betale med Guld.
12. At giore sig betalt i noget. Siges om den, som har noget af Debitors Gods i Hænderne, og betaler sig selv deraf.
13. At betale med lige Mont, ɔ: at give Lige for Lige.
14. Han maatte betale Lavet. Siges i daglig Tale ordsprogviis om den, som gior en Bekostning, hvoraf andre trække al Fordelen.

15. Den som betaler sin Gield, formerer sin Bo. Et Ordsprog, som vil sige: at man, ved at formindske sin Gield, forbedrer sin Tilstand.
16. Betaler af. See Afbetaler.
17. Betaler igien. Giengielder det Laante. Dine Penge skal blive dig betalte igien med Rente.
18. Betaler ud, eller Udbetaler.
a) Gior en Creditor gandske Fyldest; klarerer en Gield reent af. At betale alle Crediterne ud. At udbetale Capital og Rente.
b) Det samme som Udtæller. Forend Haandskrift gives, kan Pengene ikke udbetales.

Betaler (en) n. f. [af sit verbo.] En som betaler, hvad han er skyldig. En god, en slet, Betaler.

Betaling }
Betalning } (en) n. f. [af samme verbo.]
1. Den Gierning at betale. I Særdeleshed: Fyldestgiørelse for det man er skyldig. At indfinde sig med Pengenes, med Rentens, Betalning. Gieldneren vil have sin Betalning. Skyldneren veed ingen Udveie til Betalning.
2. Vederlag for det, som arbeides, sælges, ꝛc. Haandverksmanden, Soldaten, Matrosen, Færgemanden, har faaet sin Betalning. Kiøbmanden, Kræmmeren, Spiseverten, kræver sin Betalning. Han giør intet uden Betalning. At paastaae sin Skades, sine Omkostningers, Betalning af een.
3. Fortient Straf; Løn som forskyldt. Han faaer nok engang Betalning for alt det Onde, han har giort.
4. God Betalning kaldes den Betalning, som skeer i gangbar Mønt eller i rette Tid.

Betalningsvidne (et) n. f. obsolet. [af Betalning og Vidne.] Saaledes kaldtes fordum eet af de to Vidner, som burde være tilstede, naar en Gield blev betalt, at de siden, om Betaleren blev krævet paa ny, kunde med deres Eed giøre ham qvit og fri for Kravet. See Chr. IV. N. L. Kiøbeb. 2 Cap.

Beteer, v. a. [af teer.]
1. Lader see i Gierningen; beviser. At betee een al Høflighed, Kierlighed, Hielp, ꝛc.
2. [I ældre Skrifter.] Lader see; fremviser. Gudt haffuer beteedt manghe Plagher for vore Oghne. D. Mag. V. 262.
3. Beteer sig. Bemærker deels at fremstille sig, deels at anstille eller opføre sig. At betee sig for Præsten. D. L. II. 5. 10. At betee sig efterladen, ilde tilfreds, ꝛc. Chr. V. Art. Br. §. 103. og K. S. Skr. IV. 163.

Betegnelse (en) n. f. [af betegner.]
1. Den Gierning at betegne.
2. Det hellige Korses Betegnelse. Saaledes kaldes i Ritualen den gudelige Ceremonie, som ved Daabens Forretning skeer af en Præst, i det han med Haanden slaaer et Kors over Barnets Ansigt og Bryst.

Betegner, v. a. [af tegner.]
1. Udmærker en Person, eller en Ting, ved Tegn, ved Ord, eller ved Billeder, saaledes at den kan kiendes. De betegnede ham, at de ønskede at vide noget bedre. Mall. Handl. 264 S. Han betegner ham i Brevet som sin Fiende. K. S. Skr. XI. 230. Men han sagde dette, at betegne, med hvad Død han skulde døe. Joh. XII. 33.
2. Bemærker; betyder. Det Latinske Bogstav M betegner eet Tusinde.
3. Betegner med det hellige Kors. Bemærker i Almindelighed at korse sig selv eller andre, men bruges dog især, naar en Præst slaaer Kors over en til Daab fremstillet Person, efter Ritualens Forskrift.

Betegning (en) n. f. Det samme som Betegnelse. No. 1.

Betemmer, v. n. obsol. [findes og skrevet betæmer, eller betæmmer; uden Tvivl af Isl. *Tóm*, otium.] Har gemeenligen Hielpeordet lader i Følge med sig, og bemærker:
1. Haver Ro og Mag; er i Fred. Saa lode wii hanum betemme then Dag. D. Mag. VI. 26.
2. Beroer; henstaaer. Oc ladhe saa ther met bethemme, indtil saa lenge ꝛc. D. Mag. VI. 366. See og ibid. 21 S. item Hvitf. Kr. 229 S.

Betideligen, adv. obsol. [skrives og betidligen; af tidligen.] Det samme som Betids See Chr. V. Art. Br. §. 9. og Spys Kiæmpevis. 309 S.

Betiden, adv. obsol. [uden Tvivl af Germ. beyzeiten.] Det samme som Betids. See D. Mag. VI. 329.

Betids, adv. [af tids.]

1. I rette Tid; i Tide; ikke for silde. At svare sine Renter betids i Terminen. Deres Brev indløb mig ikke saa betids, at jeg kunde besvare det samme Dag med Posten.

2. I betids, eller, i god betids, ɔ: i betimelig Tid; gandske tids nok. Bruges i daglig Tale. Vi kom i god betids til Byen, førend Porten var lukket.

3. Det er endnu betids, ɔ: det er endnu tids nok; endnu ikke for silde.

Betienelse (en) n. f. [af betiener.] Det samme som Betiening. No. 1.

Betiener, v. a. [af tiener.]

1. Gaaer tilhaande med sin Tieneste. Bruges meest i publike Tilfælde. At betiene een som Læge, som Procurator, som Jordemoder, ꝛc. See D. L. IV. 8. 1. og VI. 6. 8.

2. Bestyrer eller forretter noget offentligt. At betiene et Herred, et Birk, ꝛc. At betiene et Embed, Bestilling, Sacrament, ꝛc.

3. Meddeler en Syg Alterens Sacrament. En Præst er forbunden til at betiene de Syge. Han døde uden at lade sig betiene. See og D. L. II. 19. 2.

4. Opfylder sin Pligt som Ægtemand. Den Kierlighed Mahomed bar til Ayesha, hvilken han derved oftere kunde betiene, drev ham ꝛc. Holb. Heltehist. II. 85.

5. Betiener Retten, ɔ: beklæder et Dommer-Embede. See D. L. I. 2. 6.

6. Betiener sig af. Bruger som et Middel; benytter sig af. At betiene sig af et Redskab til at danne noget med. At betiene sig af Lykken, Leiligheden, ꝛc.

Betiening (en) n. f. [af betiener.]

1. Den Gierning at betiene; Opvartning; Bestyrelse; Forretning.

2. Et Embed; en Bestilling. At søge, faae, have, forestaae, en Betiening.

Betieningsmand (en) n. f. [af Betiening og Mand.] En Embedsmand; Bestillingsmand. See K. S. Skr. I. 52.

Betient (en) n. f. pl. Betiente og Betientere [af betiener, eller rettere, af Germ. Bedienter.]

1. En Embedsmand; Bestillingsmand. Bruges ofte i Sammensætning. En kongelig, verdslig, høi, Betient. En Amtsbetient, Hofbetient, Toldbetient, ꝛc.

2. En Opvarter; en Tiener. Dette Hospital, denne Fabrik, dette Herskab, holder et stort Antal Betiente, eller Betientere. De graadige og myndige Betientere. Patr. Tilsk. II. 178.

Betimelig, adj. [af timelig.]

1. Som kommer eller skeer i rette Tid; som ei kommer i Utide. Betimeligt Veirligt.

2. I betimelig Tid, ɔ: til rette Tid; i betids.

Betimeligen, adv. [af sit Adjectiv.] Det samme som Betids. See D. L. II. 11. 7. og V. 14. 32.

Betimen, adv. obsol. [af Time.] Det samme som Betimeligen. See D. Mag. VI. 200.

Betingelse (en) n. f. [af betinger.]

1. Den Gierning at betinge.

2. Et betinget Vilkaar, en Forbeholdning. Han indgik Vilkaaret med den Betingelse, at ꝛc.

Betinger, v. a. [af tinger.]

1. Afgiør ved at tinge; slutter Accord om noget. Betinget Kiøb. Betinget Fragt. See D. L. IV. 3. 21.

2. Fæster i eller til sin Tieneste. At betinge Tienestefolk, Arbeidsfolk, Værelser, Fragtvogne, ꝛc.

3. Bestiller eller underkiøber een til noget. Den, der har forpligtet og betinget ham til saadan Misgierning, skal ꝛc. Chr. V. Art. Br. §. 23.

4. Forbeholder sig selv, eller en anden, noget ved en Accords Slutning. Ved Husets Bortsælgelse betingede Eieren sig (sin Moder) et lidet Værelse at boe i.

Betingning (en) n. f. Det samme som Betingelse.

Betitler, v. a. [af Titel.] Betegner med en vis Titel eller Overskrift.

Betlebrev (et) n. f. See Bettelbrev.

Betlefærdig, adj. [af betler og færdig.] Som er nær ved at gribe til Bettelstaven; tiggefærdig.

Betlen (en) n. f. [af betler.] Den Gierning at betle; Tiggen; Tryglen.

Betler, v. a. [et diminut. af beder.]

1. Erhverver ved at tigge; beder om Almisse; trygler. Bruges som oftest absolute. At betle sit Brød. At gaae om og betle.

2. Udbeder sig noget indstændigen, og med et Slags Nedrighed, eller imod Velanstændighed. Jeg agter ikke at betle mit Liv af ham.

3. Betler af. See Afbetler.

4. Betler fra. Faaer noget fra een ved Betlen eller tiggende Bøn.

5. Betler om, eller Ombetler. Søger om paa Betlerviis; tigger eller trygler om.

6. Betler sammen, eller Sammenbetler. Samler eller skraber sammen ved Betleri.

7. Betler sig frem. Ernærer sig paa Betlerviis; hielper sig frem ved at tigge eller betle.

8. Betler sig ind. Forskaffer sig Adgang ved Betlen; beder sig ind med tiggende Bøn. At betle sig ind igien hos en Patron.

9. Betler sig til, eller Tilbetler sig. Tilvender sig noget ved at betle; trygler sig til. At betle sig Føden til. At betle sig en Rang til.

10. Betler ud, eller Udbetler. Udbeder eller udvirker noget med tiggende Bøn. At betle sig en Naade ud. At faae en Gave, et Privilegium, udbetlet.

Betler (en) n. f. [af sit verbo.] En som begierer Almisse; en Tigger. En omløbende, en uforskammet, Betler.

Betleragtig, adj. [af Betler og agtig.] Som passer sig paa en Betler; tiggeragtig. At bede om noget i en betleragtig Tone.

Betleragtigen, adv. [af betleragtig.] Ligesom en Betler; paa Betlerviis.

Betlerbarn (et) n. f. [af Betler og Barn.] Et fattigt Barn, som gaaer om og betler; en Tiggerunge. Saaledes pleier man ei at beverte Betlerbørn. Forf. i Sk. Vid. X. 76.

Betlerbrød (et) n. f. [af Betler og Brød.] Bruges figurligen til at betegne en tilbetlet Føde, i det Ordsprog: Betlerbrød er haardt at æde, ɔ: det er tungt at leve af Betleri.

Betleri (et) n. f. [af Betler.] Den Handtering at betle. At leve af Betleri. At afskaffe Betleri.

Betlerinde (en) n. f. [af samme Oprindelse. Et betlende Fruentimmer. See Fors. i Sk. Vid. X. 77.

Betlerkone (en) n. f. [af Betler og Kone.] En betlende Kone; en Tiggerkone.

Betlerluus (en) n. f. [af Betler og Luus.] En Urt, hvis Frø er besat med smaae [illegible]ger. Caucalis leptophylla.

Betlermunk (en) n. f. See Bettelmunk.

Betlerorden (en) n. f. See Bettelorden.

Betlerpose (en) n. f. Det samme som Stadderpose.

Betlersk, adj. [af Betler.] Det samme som Betleragtig.

Betlerstav (en) n. f. See Bettelstav.

Betlerviis, n. f. [af Betler og Viis.] Bruges meest adverbialiter med præp. paa foran, i Steden for Betleragtigen. At leve paa Betlerviis.

Betleviis, adv. [af betler og Viis.] Med tiggende Bøn; af Naade og Barmhiertighed. See Nucl. Lat. voc. *Precario*.

Betonie (en) n. f. [af Lat. *Betonica*.] En [illegible] Medicinen brugelig Urt.

Betrædelse (en) n. f. [af betræder.] Den Gierning at betræde.

Betræder, v. a. [af træder.]

1. Sætter Foden paa; træder frem paa. Bruges ofte figurligen. Isen er saa tynd, at den neppe taaler at betrædes. Fienden har begyndt at betræde vore Grændser. At betræde en vigtig Bane, Lasternes Vei, Sandhedens Helligdomme, &c.

2. [I Lovene.] Antræffer en Forbryder i eller strax efter Gierningen. Far nogen i anden

Mands

redelige Behandling. Bruges og om Naturens og Lykkens Gaver. At betroe een noget i Forvaring. At betroe sin Velfærd, sit Liv, i eens Hænder. Kongen har betroet den Mand et vigtigt Embed i Staten. Gud har betroet ham et stort Pund, stor Forstand, ypperlige Sindsgaver, ꝛc. Den, som Gud har betroet Børn, Midler, ꝛc.

2. Lader faae til Borgs eller Laans. At betroe een Varer, Penge, med eller uden Forsikring.

3. Giver i Fortrolighed tilkiende. At betroe een sine hemmelige Anslag.

4. [I ældre Skrifter.] Sætter Tro til. At Kongen skal icke den betro, som nogen for hannem belywer. Frid. II. Haandf. §. 43. i Registeret. De som hannem anklagede, vaare intet betroende. Hvitf. Kr. 769 S.

5. Betroet [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker: Som har Credit; anseet for Troskab eller Ærlighed. At være lidet eller intet betroet. At giøre sig betroet hos Folk.

6. Betroet Gods kaldes alt haandfaaet Gods, som er een leveret til Giemme og Forvaring. See D. L. V. 8. 14. og Patr. Tilsk. I. 144.

7. Betroer sig. Fortroer eller fortrøster sig. At betroe sig alle og enhver. At betroe sig i Lægens Hænder, til Guds Forsyn, ꝛc.

8. Betroer til, eller Tilbetroer. Antager een til noget, af Fortrolighed til hans Indsigt eller Redelighed. Til saa vigtigt et Embed bliver han aldrig betroet.

9. At betroe Sagen paa (eller ind paa) een, ɔ: at voldgive Sagen paa een. (compromittere.) Blev fordum mere brugt end nu omstunder. See Hvitf. Kr. 235 S.

Betryggelse (en) n. f. [af betrygger.] Den Gierning at betrygge; Sikkerheds Meddelelse; item Sikkerhed. At stille Borgen til Vedkommendes Betryggelse.

Betrygger, v. a. [af tryg.] Sætter i Sikkerhed; giør tryg og sikker. Hver Vinkel, Bolverk, Grav, rundt om betryggede med Tordner af Metal, paa Volden brummende, ꝛc. Forsl. i Sk. Vid. X. 174. Han opsatte en Forhøining deels af Steenmuur, deels af Træverk, som kunde betrygge ham for denne Frygt. Mall. Handl. 531 S.

Betryk (en) n. f. [af betrykker.]

1. Gierningen at betrykke; Betyngelse. Bruges sielden. Til Egennyttiges Fordeel og Almuens Betryk. Udt. af Forordn. I. 205.

2. Klemme; Knibe; Forlegenhed. Bruges mees[t] med præp. i. At være i Betryk for Penge. Skibets langvarige Udeblivelse satte Rederne og Befragterne i stor Betryk.

Betrykker, v. a. [af trykker.] Trykker [illegible] trænger haardt. Bruges nu omstunder n[illegible]get sielden, og det ikkun i particip. pr[illegible] Det er fornøden, at en Clerck betryck[illegible] om en Bisp skal erlediges, ꝛc. Hvitf. B. [illegible] 61 S.

Bettel [et Tydskt Ord] bruges for Velklangen[s] Skyld, i Steden for Betle eller Betler i adskillige Sammensætninger, saasom:

1. Bettelarm, adj. Saa arm og fattig, [illegible] man behøver at betle.

2. Bettelbrev (et) n. f. Et af vedkommende Øvrighed udstædt Bevilgningsbrev til at gaae om og betle.

3. Bettelfærdig, adj. See Betlefærdig.

4. Bettelmunk (en) n. f. En Munk af Bettelordenen; en Tiggebroder.

5. Bettelorden (en) n. f. Een af de Munkeordener, som giør Løfte, at ville leve af Almisse.

6. Bettelstav (en) n. f. Bemærker egentligen den Kiep eller Stav, som en Betler gaaer med i Haanden; men bruges som oftest figurligen til at betegne den Tilstand, i hvilken en Betler befinder sig. At gribe til Bettelstaven. At bringe een til Bettelstaven.

Bettelviis, adv. See Betleviis.

Betuttelse (en) n. f. [af betutter.] Den Forlegenhed, hvori man befinder sig, naar man ei veed at rede sig ud af en vanskelig Omstændighed. De mange uformodentlige Giæsters Ankomst satte Vertinden i stor Betuttelse.

Betuttet, adj. [formodentlig nær beslægtet med Svet. tudda, Saxon. tudern, perplectere,

3. Betynget [part. præt.] Bruges undertiden adjective i Steden for: beladt; besværet; betagen. At være betynget med Søvn. Hans Siel var betynget med Tanker. Forf. i Sk. Vid. XI. 141.

Beundrer, v. a. [af undrer, eller rettere, et i de senere Tider dannet Ord af Germ. bewundern.] Betragter noget ugemeent eller overordentligt med en Forundring, som er blandet med Høiagtelse. At beundre Guds Viisdom, en Konges Pragt, en Bygnings Skiønhed, &c.

Beundring (en) n. f. [af beundrer.] Den Gierning, hvorved man beundrer.

Beundringsfuld, adj. [af Beundring og fuld.] Som er fuld af Beundring.

Beundringsværdig, adj. [af Beundring og værdig.] Som fortiener at beundres.

Bevaagen, adj. [formodentlig af bevæger. See Wachter voc. Gewogen; item Bevæger. No. 5.]

1. Genegen til at ynde og ville een vel; gunstig. Bruges især om store Herrer og Patroner. At vise sig bevaagen imod een. At giøre sig een bevaagen.

2. [I ældre Skrifter.] Tilbøielig; genegen. Bevogen til Rumor og Oprør. Hvitf. Kr. 778 S.

Bevaagenhed (en) n. f. [af bevaagen.] Den Sindsforfatning, at være een bevaagen; Gunstighed. At udbede sig eens Bevaagenhed.

Bevaagent, adv. [af samme Adjectiv.] Paa en bevaagen Maade; gunstigen.

Bevaager, v. a. [af vaager.] Holder Vagt over; bevogter. Findes brugt figurligen i een af vore Kirkepsalmer, hvor det heder: Befal dine Engle til os komme, og os bevaage din Eiendom, &c.

Bevaaner, v. a. [af Germ. bewohnen.] Det samme som Beboer, men mindre brugeligt.

Bevaaner (en) n. f. [af sit verbo.] Det samme som Beboer og Besidder, som ere mere i Brug.

Bevæbnelse (en) n. f. [af bevæbner.] Den Gierning at bevæbne.

Bevæbner, v. a. [af væbner.]

1. Forsyner med behørige Vaaben; udruster. Bruges og figurligen. En bevæbnet Mand. Et bevæbnet Fartøi. Et med Brod bevæbnet Insect. Et med Glas bevæbnet Øie.

2. Sætter i Harnisk; giør opbragt. Denne Konge har ved sin falske Politik bevæbne alle Folk imod sig. (Holberg.)

3. Bevæbnet [part. præt.] bruges undertid n substantive i Steden for: en bevæb e Stridsmand. Da forlode de Bevæbn Fangerne og Rovet, &c. 2 Kr. XXVIII.

4. Bevæbner sig. Tager sin Rustning pa iforer sig Vaaben. Item (figurligen) for ner sig forud med Raad og Middel, til a formindske eller tilintetgiøre noget skadeli gt At bevæbne sig til Strid. At bevæbne si mod Vinteren med fodrede Klæder, ol Fristelser med Bøn, mod Sorg med Ta al modighed, &c.

5. Med bevæbnet Haand, ɔ: med Vaabe i Hænderne; med Stormerhaand. Brug es adverbialiter. Han indtog Staden m ed bevæbnet Haand. 2 Macc. V. 11.

Bevæbning (en) n. f. [af bevæbner.]

1. Det samme som Bevæbnelse.

2. Det samme som Rustning.

Bevægaarsag (en) n. f. [af bevæger og Aarsag.] Drivefiæren til en Handling; en bevægende Aarsag. At have vigtige Bevægaarsager til en Gierning.

Bevægelig, adj. [af bevæger og lig.]

1. Som lader sig bevæge; rørlig; bøielig. Runde Legemer ere mere bevægelige end andre. Et bevægeligt Lem paa et Legeme.

2. Som bevæger Hiertet; rørende. En bevægelig Tale, Musik, Tone, &c.

3. Bevægelige Fester kaldes visse Hovedfester, hvis Helligholdelsesdag aarligen forandrer sig efter Forskielligheden i Maanens maanedlige Løb. Paasken er een af de bevægelige Fester.

Bevægeligen, adv. [af bevægelig.] Paa en bevægelig Maade. Hiulet gaaer bevægeligen om sin Axel. At synge, tale, bevægeligen.

Bevæge-

Man siger og i samme Mening: at sætte Himmel og Jord i Bevægelse.

Bevæggrund (en) n. f. [af bevæger og Grund.] Det samme som Bevægaarsag. See Guldb. Aab. Theol. 374 S.

Bevægning (en) n. f. Det samme som Bevægelse, men mindre brugeligt. See K. S. Skr. IV. 95.

Bevandrer, v. a. [af vandrer.]
1. Det samme som Giennemvandrer.
2. Bevandret [part. præt.] bruges undertiden adjective, deels i Steden for Bereist, deels og i Steden for Beløben eller Belæst. At være vel bevandret i fremmede Lande, i gamle Skrifter, 2c.

Bevant, adj. [af vant, part. præt. af vænner.]
1. Beløben; øvet; afrettet. Han er ikke bevant med slige Forretninger. En bevant Hund til Grevlinge-Jagt. Oec. Mag. VI. 62.
2. Som man er kommen i Vane med at nyde, udøve, 2c. Ved deres (Tingenes) idelige Igientagelser kunde de blive os saa bevante, 2c. Patr. Tilsk. I. 248.

Bevar (et) n. f. [af bevarer. v. a.] Giemme; Forvaring. Høres undertiden i daglig Tale. Dette skal være i godt Bevar hos mig.

Bevarelse (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at bevare.

Bevarer, v. a. [af vare, som især bruges i de Talemaader: tager vare og tager vare paa.]
1. Hindrer, at en Ting ikke bortkommer, bederves, eller forgaaer med alle; giemmer og forvarer; holder ved Magt. Bruges og figurligen i adskillige Tilfælde. At bevare sine Penge i et Skriin. At vide et Middel til at bevare Frugter Vinteren over. At bevare noget i sin Hukommelse. At bevare Tingenes Løb, Naturens Love, 2c. Guldb. Nat. Theol. 119. og 120 S.
2. Hytter eller befrier fra at begaae, eller lide, noget Ondt. Bruges med præp. for eller fra. Bevar din Tunge fra at tale Svig, og dine Fødder fra at gaae paa uretfærdige Veie. At bede Gud bevare sig for grove Laster, fra Satans Fristelser, onde Mennesker, 2c.
3. Bevogter; beskytter; bedækker. Bruges egentligen i Krigsvæsenet. At sende Krigsskibe ud for at bevare Kysterne.
4. [I Theologien.] Tager i Agt; holder. At bevare Guds Bud.
5. [I ældre Skrifter.]
a) Sætter i Forsvarsstand; udruster. Skibene bleve svarlige vel bevarede med Folk og anden Munition. Hvitf. Kr. 56 S.
b) Forbeholder. Hvad heller I wille selffuer haffue then Sagh Ether beuaret, eller 2c. D. Mag. V. 201.
6. Bevarer sig. Vogter eller hytter sig; tager sig i Agt. Bevar dig, at du ikke vender dit Ansigt 2c. Job. XXXVI. 21.
7. Gud bevare Dem! Et Affkeedsønske, som ikke sielden bruges i Steden for: Far vel.
8. Gud bevare os! En Exclamation, som ofte høres i en stærk Forundring eller Bestyrtselse.

Bevarer, v. rec. [heder Svet. bewara, bewala, item bewera, bewerra, bewæla; formodentlig af det Plattydske bewerren, som forekommer i K. S. Skr. IV. 235, og har ventelig sin Oprindelse af Sax. weren, Germ. ant. werren, wirren, tricare, intricare.]
1. Befatter sig med. Bruges nu omstunder ikke. Saa at wi aldeelis intet skulle beuare oß met deris Tienere, 2c. Fr. II. Haandf. 6 Art. See og D. Mag. I. 185.
2. Har legemlig Omgængelse med; belægger sig med. Bruges i Lovene. See D. L. III. B. 16 C. 14 Art. §. 3.

Bevarer (en) n. f. [af bevarer. v. a.]. En som bevarer. Bruges meest i Sammensætning; saasom: Kystbevarer, Seglbevarer, 2c.

Bevaring (en) n. f. [af samme verbo.]
1. Det samme som Bevarelse.
2. Det samme som Bevar.

Bevaringsmiddel (et) n. f. [af Bevaring og Middel.] Et Middel, som har den Kraft at bevare. Bruges baade egentligen og figurligen. Salt er et Bevaringsmiddel imod

Forraad-

Forraadnelse. Bøn og Faste ere gode Bevaringsmidler imod Fristelser.

Bevarsel (et) n. f. obsolet. [en blot Dialect af Bevarelse.] Forsikring. I Særdeleshed skriftlig Forsikring; Haandskrift. Och offueruantuorde hanom (Brevene) och tage hans Bewarsel och Gienbreff ther paa igenn. D. Mag. II. 23.

Bevender, v. n. [af Germ. bewenden.]
1. Beroer. Bruges sielden, og ikkun i Selskab med lader. At lade Sagen, Tingen, dermed bevende.
2. Bevendt [part. præt.] bruges ofte adjective, og bemærker:
a) Som har nogen Art; som er af nogen Betydenhed. Bruges altid med et benægtende eller forringede Adverbio foran, og som oftest in st. imperson. med præp. med bag efter. Thi vor Magt den er intet bevendt. (i en Kirkepsl.) Det er kun slet, meget lidt, slet intet, bevendt med ham, med hans Sager, hans Styrke, ꝛc.
b) Det er intet bevendt, ɔ: det nytter intet; er til forgiæves. Det er intet bevendt at hielpe den, som ei vil hielpe sig selv.

Bever, v. n. See Baver.

Bever (en) n. f. [Isl. *Bifr* v. *Bior*, Germ. Biber, Lat. *Fiber*.]
1. Et firbenet Dyr, som opholder sig baade paa Land og i Vand, og i Flokke bygger sig Hytter ved Vandbredden.
2. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
a) Bevergel (en) n. f. [Germ. Bibergeil.] En ildelugtende Vædske, som hos Beveren findes i visse Blærer, og bruges i Lægekunsten.
b) Beverhaar (et) n. f. Haar, som tages af Beverskind, og bruges af Hattemagerne til de fineste Hatte.
c) Beverhat (en) n. f. En Hat af Beverhaar; Castorhat. (Bording.)
d) Beverskind (et) n. f. Skindet af en Bever.

Bevertelse (en) n. f. [af beverter.] Den Giervning at beverte. Bruges sielden.

Beverter, v. a. [af Vert.] Giver en Giæst at æde eller drikke; begegner een som Vert; tracterer. At blive vel eller slet bevertet af een.

Bevertning (en) n. f. [af beverter.]
1. Det samme som Bevertelse.
2. Den Behandling, som en Giæst nyder af en Vert.

Bevidnelse (en) n. f. [af bevidner.] Den Gierning at bevidne.

Bevidner, v. a. [af vidner.]
1. Skaffer en Ting beviist med Vidner. Dog skal han det bevidne med fire af de bedste Mænd i Skibet, om ꝛc. D. L. IV. 2. 12.
2. Aflægger Vidnesbyrd om noget; stadfæster en Ting ved sit Vidnesbyrd. At bevidne noget med Eed for Retten. At bevidne en Gienparts Rigtighed under sin Haand.
3. Bærer Vidne om; tiener til Beviis paa. Aabenbaringen selv bevidner sin høie Oprindelse. Guldb. Nat. Theol. 176 S.
4. Erklærer rundt ud hvad man veed, mener eller tænker. Den gamle og erfarne General N. N. bevidnede ved mange Leiligheder, at ꝛc. Mall. Handl. 300 S. See og Patr. Tilsk. I. 149.

Bevidst, adj. particip. [af veed.]
1. Vitterlig; bekiendt. Dog var hannem ikke ander bevidst, end at Forslaget kom fra Kongen selv. K. S. Skr. V. 39.
2. [I ældre Skrifter.] Som man har Begreb om, eller forstaaer sig paa. Det gamle Norske Sprog — er gantske faa Folck udi Norge beuist. Chr. IV. N. L. i Fortal. 4 S.
3. At være sig noget bevidst, ɔ: at vide noget med sig selv.
4. At være sig selv bevidst, ɔ: at være i den Tilstand, at man kan kiende sig selv, og bedømme sin Tilstand. Sielen er sig selv bevidst. Guldb. Nat. Theol. 89. og 100 S.

Beviis (et) n. f. pl. Beviser. [af beviser.]
1. Alt det som beviser en Sætnings eller Gierninges Sandhed. I Særdeleshed: det skriftlige, som fremlægges i Retten, til at bevise eens

eens Ret. At bruge philosophiske, theologiske, Beviser. At anføre en vis Omstændighed til Beviis paa sin Uskyldighed. At fremlægge sine Beviser i Retten.

2. Det skriftlige, som meddeles for en udbetalt Sum Penge; Haandskrift; Qvittering. At have eens Beviis for 100 Rdlr. At give een Beviis for betalt Rente, Afgift, ꝛc.

3. Det samme som Skudsmaal. Han løb bort uden Pas og Beviis.

4. Prøve; Tegn; Kiendemærke. Endnu har man intet Beviis seet paa hans Mod og Tapperhed. Slig Opførsel er et Beviis paa hans slette Tænkemaade.

5. [I Skovvæsenet.] Et med Aarstals-Hammeren slaaet Mærke paa eet af de, ved det udviste Træ, nærmest staaende Træer. See Fleischer om Skovvæs. 24 S.

Beviislig, adj. [i Steden for beviselig, af beviser og lig.] Som kan bevises paa lovlig Maade. At svare til beviislig Gield, Skade, ꝛc. See D. L. V. 1. 12.

Beviisligen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en beviislig Maade; med Beviis efter Loven. Han vil betale alt hvad der beviisligen bliver krævet.

Beviisliggiør, eller giør beviislig, v. a. Godtgiør paa lovlig Maade; skaffer lovligen bevist. Hvilket han bør at giøre beviisligt med nøiagtigt Vidnesbyrd, ꝛc. D. L. IV. 2. 7. See og ibid. VI. 10. 1.

Beviislighed (en) n. f. [af beviislig.]

1. Den Beskaffenhed at være beviislig.

2. Ethvert lovligt Beviis. Da skal Dommeren efter fremlagte Breve og Beviisligheder i Sagen dømme, ꝛc. D. L. I. 4. 30.

Beviisning (en) n. f. [af beviser.]

1. Beteelse; Udviisning. Æres, Naades, Tienestes, Høflighedes, ꝛc. Beviisning.

2. Det samme som Beviislighed. No. 2. Da kan det Tilbud ei siden tiene til nogen Beviisning, at ꝛc. D. L. I. 15. 3. See og ibid. I. 13. 23. o. fl. St.

Bevilgelig, adj. [af bevilger og lig.] Som kan bevilges.

Bevilgelse (en) n. f. [af bevilger.] Den Gierning at bevilge.

Bevilger, v. a. [i Steden for bevilliger, af villiger.]

1. Forunder af Naade; forlener. Kongen har bevilget ham en Pension, et Privilegium, ꝛc.

2. Tillader een at giøre noget upaaanket. Chefen har bevilget Soldaten, at reise bort paa nogen Tid, at gifte sig, ꝛc.

3. Giver sit Ja og Samtykke til; bifalder. Han bevilgede alting og underskrev ꝛc. Mal. Handl. 389 S.

Bevilgning (en) n. f. [af bevilger.]

1. En af Øvrigheden gunstigen forundt R[illegible] tighed eller Tilladelse. At søge om Kong[illegible] Bevilgning til at oprette en ny Fab[illegible] Haver nogen Ærende, som ikke lider [illegible] hold, da ansøge det hos Øvrigheden, og [illegible] deres Bevilgning udlades. D. L. VI. 3. 5.

2. Samtykke; Bifald. Bruges nu omstænd[illegible] kun sielden. Giver nogen blant Adel[illegible] høiere Morgengave — uden sine Arvinger[illegible] Bevilgning og Samtykke, da ꝛc. D. [illegible] V. 4. 2.

3. Det samme som Bevilgningsbrev.

Bevilgningsbrev (et) n. f. [af Bevilgning o[illegible] Brev.] Et paa Øvrighedens (især høiest[illegible] Øvrigheds) Bevilgning lydende Brev.

Bevinder, v. a. [af vinder, vincio.] Omvinder gandske; bebinder overalt. Bruges meest i part. præt. Et med Sølvtraad bevundet Kaardefæste.

Bevirker, v. a. [af virker.] Udvirker; frembringer. Forekommer ikkun sielden. N. N. vil endeligen have Lyset til Hielp — hvis den omtalte Tegning paa Isen og Vinduet skulde være bevirket. K. S. Skr. III, 307.

Beviser, v. a. [af viser.]

1. Viser i Gierningen; lader see; beteer. Bruges og reciproce, helst i gode Tilfælde. At bevise een tilbørlig Ære, Kierlighed, Troskab, ꝛc. At bevise een Ondt. At bevise sig stor, herlig, mandig, høimodig, ꝛc.

2. Lægger en Tings Sandhed for Dagen ved Fornuftslutninger, Vidner, Brevskaber, eller

paa

Biælbetøi (et) n. f. [af Biælde og Tøi.] Hestetøi, som er besat med Biælder. At kiøre i Kane med eller uden Biældetøi.

Biældrer, v. n. [af biælder.] Det samme som Biælder. (Moth og Langebek.)

Biælke (en) n. f. [hedte fordum Balk eller Balke, Germ. Balke.]
1. En i en Fiirkant tilhuggen Tømmerstok, som bruges til at lægges tværs over en Bygning, eller et Skib, for at holde Væggene eller Siderne sammen, og for at bære Loftet eller Dækket. Et Skib, som er ladet med Biælker. At lægge en Biælke ind i et Huus.
2. Stangen i en Vegt, i hvis Ender Vegtskaalene hænge.
3. Det lille Stykke Træ, som ligger paa tværs i Platten eller Traadet paa en Rok. (Moth.)
4. Heraf haves adskillige Sammensætninger, saasom:
a) Biælkebaand (et) n. f. Et Baand af Træ eller Jern, hvormed man forbinder Biælkeverk.
b) Biælkehoved (et) n. f. Een af Enderne paa en tilhugget Biælke.
c) Biælkehul (et) n. f. Det samme som Biælkesæde.
d) Biælkerum (et) n. f. Rummet imellem Biælkerne i et Huus eller Skib.
e) Biælkesæde (et) n. f. Det Sted i Væggen, hvor et Biælkehoved fæstes.
f) Biælkestor, adj. Som er stor og for nok til at kunne bruges til en Biælke.
g) Biælketræ (et) n. f. Et biælkestort Træ.
h) Biælkeveier (en) n. f. En af de Planker af Skibets Underklædning, hvorpaa Biælkehovederne hvile. (Moth.)
i) Biælkeverk (et) n. f. Tømmerverk af Biælker.

Biaffer, v. n. See Biæffer. (Moth.)

Biarbeide (et) n. f. [af bi og Arbeide.] Et Arbeid, som foretages i Bitimerne.

Biarkemaal, n. f. obsolet. [af Biarco (en gammel Nordisk Poet) og Maal.] Vers; Poesie. Og Biarkemaal gav Ild i Norske Klempers Bryst. (Sorterup.) See og Clauss. N. Kr. 299 S.

Biavl (en) n. f. [af Bi og Avl.] Drift eller Handtering med Bier, og deres Formerelse.

Biavling (en) n. f. Det samme som Biavl.

Bibel (en) n. f. pl. Bibler. [af Lat. *Biblia.*]
1. Den Bog, i hvilken Guds aabenbarede Ord indeholdes; den hellige Skrift. At læse, studere flittig i Bibelen.
2. Heraf haves adskillige sammensatte Ord, saasom:
a) Bibelarbeide (et) n. f. En lærd Udarbeidning over Bibelen, eller en Deel deraf.
b) Bibelfast, adj. Som færdigen veed at giøre Rede for, hvad der staaer i Bibelen, og hvor det er at finde; vel belæst i Bibelen.
c) Bibelhistorie (en) n. f. Bemærker 1) En historisk Afhandling om Bibelens Skiæbne, adskillige Oversættelser og Oplage, med videre. 2) En Samling af bibelske Historier.
d) Bibellærd, adj. Som forstaaer Bibelen godt; kyndig i den hellige Skrifts Udlæggelse.
e) Bibelmæssig, adj. Det samme som Skriftmæssig.
f) Bibeloplag (et) n. f. Et Oplag af Bibelen.
g) Bibelsprog (et) n. f. Et Sprog i Bibelen; en bibelsk Talemaade.
h) Bibelstiil (en) n. f. Den Stiil, som er Skriften egen.
i) Bibelverk (et) n. f. Bemærker 1) det samme som Bibelarbeide. 2) En Samling af lærde Mænds Fortolkninger over Bibelen. 3) En Udgave af Bibelen selv, især naar den er forenet med visse Udarbeidninger derover.

Bibelsk, adj. [af Bibel.] Som henhører til, eller indeholdes i Bibelen. Bibelske Bøger, Skrifter, Sprog, Talemaader, Historier, &c.

Bibliothek (et) n. f. [af Lat. *Bibliotheca.*]
1. Et Sted, hvor man har en Bogsamling staaende.

og Tale. Men dersom I bide og æde hver andre, da, ꝛc. Gal. V. 15. Han gior intet andet i Dag end bider og snærrer.

7. Skærer skarpt; er hvas. Det er let at skære Brød, naar man har en Kniv, som bider. Denne Kniv, Sax, Lee, bider godt, slet, aldeles intet.

8. Bidende [part. præs.] bruges ofte adjective, og bemærker:

a) Giennemtrængende; svidende; skarp. En bidende Vind, Kulde, ꝛc.

b) Nærgaaende; stiklende; fuld af Bitterhed. Han er alt for bidende i sit Skiæmt. At skrive en bidende Satire.

c) Qvælende; nagende; plagende. En bidende Samvittighed.

9. Bides, [v. neutr. pass.] siges om dem, som angribe hinanden med Tænderne, eller med bittre og bidske Ord. Hundene, Hestene, bides. Disse Ægtefolk rives og bides hver Dag.

10. Figurligen og ordsprogviis siger man:

a) Han er ikke god at bides med, siges om den, der enten er af et slemt og arrigt Sind, eller og kan godt mundhugges.

b) Jeg skal give ham en Nød at bide, ɔ: jeg skal skye ham noget besværligt at tage vare; vikle ham ind i fortrædelige Omstændigheder.

c) At bide sig i Læberne. Siges egentligen om den, der har ondt ved at bare sig for Latter, og derfor klemmer Læberne sammen med Tænderne, men figurligen om den, som angrer og fortryder, hvad han har giort; hvilket sidste og heder: at bide sig i Fingrene.

d) Han har hverken at bide eller brænde, ɔ: han er i yderlig Armod og Fattigdom.

e) Det vil bedre bide, ɔ: det bliver endnu værre.

f) Gammel Vane bider bedst, ɔ: man gior det helst og lettest, som man er vant til.

11. Bider ad. Viser sig bidsk imod; snærrer ad. Bruges helst figurligen. Han bider ad alle Folk.

12. Bider af. See Afbide. [illegible]

13. Bider bort. Jager bort ved [illegible] Gaardshunden bider alle fremmede Hunde bort. [illegible]

14. Bider efter. Griber eller snapper efter med Tænderne. Hunden beed efter min Finger. [illegible]

15. Bider fra sig. Forsvarer sig med Tænderne, eller ved Mundhuggen. Den Hun[illegible] bider godt fra sig. Den Karl forstaaer [illegible] at bide fra sig.

16. Bider Hul. Gior Aabning eller S[illegible] ved at bide. Hunden beed Hul i min St[illegible] i min Fod, ꝛc.

17. Bider i.

a) Sætter Tænderne i; hugger i med T[illegible] At bide i et Æble.

b) At bide i et suurt Æble. See Æ[illegible] Si[illegible] derne.

c) At bide i Kieppen med een. Si[illegible] gemeen Tale figurligen om den, som [illegible] der en anden Stangen i Kiv og Træt[illegible]

d) At bide i Græsset, ɔ: at falde i S[illegible] get; at blive paa Valpladsen.

18. Bider igien. Hævner sig ved Biden; [illegible] der fra sig.

19. Bider igiennem, eller Giennembide[illegible] Giennemborer med Tænderne; bider H[illegible] igiennem.

20. Bider ihiel. See No. 2.

21. Bider om sig. Griber om sig med Bide[illegible] eller Gnaven. Item, udøser bidske Ord. Salven bider om sig i Saaret. Han bider om sig, hver Gang man taler til ham.

22. Bider op. Aabner ved at bide. At bide en Nød op.

23. Bider over, eller Overbider. Overskærer med Tænderne; item (figurligen) oversnibber. At bide en Traad over. Han bider al[illegible] Folk over.

24. Bider paa.

a) Tager fat paa med Tænderne; gna[illegible] paa. At bide paa et Stykke Brød, Ost[illegible]

b) Gior kiendelig Virkning eller Forand[illegible] paa. Bruges baade i physiske og mo[illegible] Tilfælde. Kniven, Filen, Farven, [illegible] ikke paa. Nu begynder Alderen a[illegible]

2. Heraf de sammensatte Ord:
a) Bidselstang (en) n. f. Een af de smaa Jernstænger, som ere forbundne med Trilen og Mundstykket paa et Bidsel, og kaldes gemeenligen slet hen Stænger.
b) Bidselvant, adj. Som er vant til at bære Bidsel i Munden; tæmmet. En bidselvant Fole.

Bidser, v. n. [et diminut. af bider.] Smaabider. Bruges egentligen kun om Hvalpe og smaa Hunde; men bruges og i daglig Tale, naar man taler kielent til Børn om noget, som de skal tage sig vare for. Var dig for Hunden; den bidser.

Bidsk, adj. [af samme verbo.] Genegen til at bide; fuld af Arrighed eller Bitterhed. En bidsk Hund. En bidsk Bagtaler. En bidsk Tunge. Bidske Ord.

Bidsken (en) n. f. pl. Bidskener. [af Germ. Bißgen.]
1. En liden Bid. Høres sielden uden i det sammensatte Ord Lekkerbidsken.
2. Et Stykke Mad, som gives Arbeidsfolk at bide paa, forend de gaae paa Arbeid. (Moth.)

Bidskhed (en) n. f. [af bidsk.] Den Egenskab eller Beskaffenhed at være bidsk.

Bidskt, adv. [af samme Adjectiv.] Paa en bidsk Maade. At svare een bidskt.

Bien (en) n. f. [af bier.] Dvælen; Tøven. Det er dog en uendelig Bien.

Biende (et) n. f. obsolet. [af bier.] Forventning. J eth langt Biende oc Attraa til den euige Salighed. Jert. Post. 83 Bl.

Bier, v. n. [Moesog. *beidan*, Anglos. *bidan*, Isl. *bida*, Angl. *abide*, Germ. ant. *beiten*.] Bruges og undertiden active.
1. Holder sig nogen Tid op paa et Sted; tøver. Item, holder Stand; flyer ikke. Siden han vi kan formaaes til at bie, saa lad ham kun gaae. Vi gik Fienden i Møde, men han vilde ikke bie.
2. Lænter; dvæler; noler; bliver ude over Tiden. Bruges og med præp. med. Præsterne bør ei bie indtil den allerydersté Nød. D. L. II. 7. 3. Lad os ikke bie med at giøre Godt, indtil vi nødes. Patr. Tilsk. I. 119.

Denne Gang har Skyldneren bie[...] længe med sin Rentes Betalning.
3. Venter med Længsel. Hvor længe skal [...] bie, inden Maden bliver færdig?
4. Det samme som Oppebier. Bi mig, o[...] jeg vil sige min Fader det. Tob. V. 8. In[...]gen Bonde er pligtig at bie Tiendetageren[s] Velbeleilighed. D. L. II. 23. 5.
5. Bruges det og figurligen om en Ting, so[m] vist forestaaer en Person. Det Navn, so[m] bier mig efter Døden, ꝛc. Fors. i Sk. Vi[d.] X. 21. See og ibid. 58 S.
6. Giver Tid; slaaer sig til Taals. Det er b[...] at bie, indtil Tingen bliver moden. At [...] og lide, indtil Guds Time kommer.
7. Lader være, eller ophører, for en Tid [...] noget. Da biede han endnu syv a[...] Dage, og udlod atter en Due af A[r]ke[n]. 1 Mos. VIII. 10.
8. Beroer; henstaaer. Bruges helst impersonaliter med præp. med. Det kan nok *bie* dermed til en anden Gang.
9. [J Jydske Lov.] Bliver beroende hos sin Eiermand eller Besidder. Oc falsketh bidhe meth withnesbyrdh ther, som thet wordher hyth. Jyd. L. III. 65.
10. Bi! eller bi lidt! Et Tilkalelses-Ord, som bruges, naar man vil standse een i La[es]ning, Skrivning, eller andet Arbeid, i S[te]den for: hold op! bliv ikke ved! Bi li[dt,] den Talemaade forstod jeg ikke ret.
11. Bi kun! Et Trusels-Ord af en for[tør]net Person, som giver tilkiende, at ha[n] Leilighed agter at hævne sig. Bi kun[,] skal nok ramme dig engang.
12. Bier af. See Afbier.
13. Bier efter.
a) Holder sig op efter; tøver efter. [...] nu gaae; vi have jo intet at bie [...]
b) Venter efter. Bruges og figur[ligen om] en Ting, som forestaaer, eller a[...] beredt og færdig til at modtag[e en] Person. At bie efter Hielp[...]ning, ꝛc. Baand og Trængsle[r bie] mig. Ap. G. XX. 23. See [...] Sk. Vid. X. 171.

bierge (Sild) hver for sig efter Fortieneste, 2c. N.L.V. 11. 21. At bierge Korn, Hø, 2c. i Laden.

2. Redder fra Ilds eller Vands Vaade. Bliver nogen Skipper skibbruden, da skal han bierge Skibet, Godset, 2c. D.L.IV. 3. 1.

3. Det samme som Rummer. Han maae ei modtage — videre end det, som efter Chefens Anordning kan berges. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 299.

4. Skiuler; forberger. Bruges sielden, og ikkun figurligen. Han kunde ikke bierge sin Ondskab.

5. [I ældre Skrifter.] Gaaer ned; daler. Findes brugt om Solen, saavel passive, som neutraliter og reciproce. Inden Sol bierges. Hvitf. Kr. 856 S. See og Ved. Kr. 101 S. it. Jert. Post. 194 Bl.

6. Bierger ind, eller Indbierger. Bringer Føde, især Jordens Afgrøde, i Huus. See Oec. Mag. IV. 200.

7. Bierger sig. Begaaer sig; nærer sig; slaaer sig igiennem. Man kan i denne Tid knap bierge sig for Kulde, for Hede, 2c. Den Mand bierger sig temmelig vel.

Bierger (en) n. c. [af sit verbo.] En som redder noget af Vands eller Ilds Vaade. Godsets Biergere nyde for deres Umag, 2c. Udt. af Forordn. II. 119.

Biergerettighed (en) n. c. [af bierger og Rettighed.] Rettighed til at bierge strandet Skib eller Gods. See D. Lov i Registeret.

Bierget, adj. [af Bierg.] Ujævn formedelst Bierge; besat med Bierge.

Biergfæstning (en) n. c. [af Bierg og Fæstning.] En paa et Bierg anlagt Fæstning.

Biergfod (en) n. c. [af Bierg og Fod.] Den nederste Deel af et Bierg.

Biergfolk, n. c. pl. [af Bierg og Folk.]

1. Det samme som Bergfolk.

2. Trolde eller Nisser, som fordum af den overtroiske Pøbel holdtes for at boe i Biergene.

Biergfuld, adj. [af Bierg og fuld.] Som er fuld af Bierge; biergriig.

Bierggang (en) n. c. [af Bierg og Gang.]

1. Det samme som Berggang.

2. Det samme som Biergegang.

Bierggrund (en) n. c. [af Bierg og Grund.] En af Bierg bestaaende Grund.

Bierghule (en) n. c. [af Bierg og Hule.] ... af Naturen eller ved Kunsten anbragt H... i et Bierg.

Biergig, adj. [af Bierg.] Det samme ... Bierget. See Oec. Mag. V. 21.

Biergkiede (en) n. c. [af Bierg og Kie...] Det samme som Biergrad.

Biergknap (en) n. c. Det samme som ... knap.

Biergknold (en) n. c. [af Bierg og Kn...] Et opstaaende eller udhængende Stykke af et Bierg.

Biergkone (en) n. c. See Biergfolk. No. 2.

Biergkonge (en) n. c. En stærklugtende rødbruun Apotheker-Urt. Origanum.

Biergkrands (en) n. c. En prægtig Fieldurt med utallige smaae røde og hvide Blomster i en stor Klase. Saxifraga Cotyledon.

Bierglag (et) n. c. [af Bierg og Lag.] Et Lag af Bierg eller steenhaard Materie. It. en lagviis liggende Deel af et Bierg.

Bierglakrits (en) n. c. En liden Urt med smaae laadne Blade og rødblaae Blomster. Astragalus arenarius.

Biergmand (en) n. c. See Biergfolk. No. 2.

Biergmandel (en) n. c. En medicinsk Kraturt med rank og høi Stilk, og mange smaae hvide og røde Blomster i en Busk. Filipendula.

Biergnellike (en) n. c. En Engurt med smaae røde Blomster, samlede i en Knop, med en kort og rank Stilk, og mange græslignende Rodblade. Armeria.

Biergning (en) n. c. [af bierger.]

1. Redning fra Ilds eller Vands Vaade. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 752.

2. Det samme som Biering i begge Bemærkelser.

3. Heraf de sammensatte Ord:

a) Biergningsfolk, n. c. pl. See Biergefolk.

b) Biergningsløn (en) n. c. See Biergeløn.

Bierg-

ædiken (en) n. f. [af Bierg og Præ-
.] Saaledes kaldes den Prædiken, som
us holdte paa Bierget for sine Disciple.
d (en) n. f. [af Bierg og Rad.] En
ling af adskillige sammenhængende og i
liggende Bierge.
isning (en) n. f. [af Bierg og Reis
] Et i Høiden stigende Bierg. See
. Mineral. 13 S.
ig, adj. [af Bierg og rig.] See
gfuld.
d (en) n. f. En medicinsk Urt, som ge-
ig voxer paa ufrugtbare gruusfulde
r. Pimpinella.
ur (en) n. f.
ilags Snekker, som i Vandbrynet be-
Biergene.
alkartet Materie, som sætter sig paa
, Skiær og Bierge under Vandet.
g (en) n. f. [af Bierg og Ryg.]
verste Deel af en Biergstrækning; Ryg-
a et Bierg.
ed (en) n. f. [af Bierg og Skred.]
des kaldes det, naar eet eller flere
tykker briste ud og falde ned.
t (et) n. f. [af Bierg og Slot.] Et
Bierg anlagt Slot.
d (en) n. f. [af Bierg og Stad.] En
Bierg, eller i en Biergegn, beliggen-
ad.
en (en) n. f. [af Bierg og Steen.]
teen af et Bierg; et Biergstykke.
(en) n. f. [af Bierg og Sti.] En
i paa et Bierg.
ækning (en) n. f. [af Bierg og
kning.] En lang og uafbrudt Bierg-
t i Længde udstrakt Bierg.
kke (et) n. f. [af Bierg og Stykke.]
ykke af et Bierg.
(en) n. f. [af Bierg og Top.] Den
Deel af en Biergreisning; Toppen af
g.
ld (en) n. f. See Biergfolk. No. 2.
e (en) n. f. [af Bierg og Ugle.] En
lappet rødbruun Fugl. Kaldes og
ugle. Bubo.

Biergurt (en) n. f. [af Bierg og Urt.] En Urt, som almindeligen voxer paa Biergene.

Biergværte (en) n. f. See Biergfolk. No. 2.

Biergvaaner (en) n. f. [af Bierg og Vaaner.] Det samme som Biergboer. See Nucl. Latinit. voc. *Monticola.*

Biergvei (en) n. f. [af Bierg og Vei.] En paa et Bierg, eller i en Biergegn, anlagt Vei.

Biering (en) n. f. [en blot Dialect af Bierg-ning.]

1. Den Gierning at indbierge; Indhøstning. Bruges helst i Sammensætning, saasom: Høbiering, Kornbiering, &c.
2. Det som er indbierget; den til Huusbehov indsamlede Føde. Staaer gemeenlig i Selskab med Næring. Gud! velsigne vor Næring og Biering.

Biert, adj. obsolet. See Bert. (Moth.)

Bifad (et) n. f. [af bi og Fad.]

1. Et af de smaa Fade, hvorpaa Biretterne fremsættes. (Gall. *Assiette.*)
2. Det samme som Biret.

Bifald (et) n. f. [af bifalder.] Samtykke; Medhold. At give een Bifald i noget. Hans Opførsel finder almindeligt Bifald. Tilskuerne gave ved Haandklappen deres Bifald tilkiende.

Bifaldelig, adj. [af bifalder og lig.] Som kan bifaldes; antagelig. En bifaldelig Mening.

Bifalder, v. a. [af bi og falder.] Giver Medhold eller Bifald; samtykker. Deri kan jeg ikke bifalde ham, at &c.

Bifoier, v. a. [af bi og foier.] Foier til som et Anhang. Skulde der vel kunde handlis om de tu Articfle, da skulde den tredie Artickel bifoies. Hvitf. Kr. 758 S.

Bigaard (en) n. f. [af Bi og Gaard.] En afsukt aaben Plads, hvor man har Bistokke staaende. See D. L. V. 13. 2. og VI. 14. 4.

Bigierning (en) n. f. [af bi og Gierning.] See Biarbeide.

Bigt (en) n. f. [af bigter.]

1. Den Gierning at bigte. Bigt- og Poeni-

tents-Væsenet. K. S. Skr. II. 101, og 113.

2. Den Bigtendes Bekiendelse. Præsten, som hørde Bigten. ibid. II. 107.

Bigtefader (en) n. f. See Skriftefader.

Bigtepenge, n. f. pl. See Skriftepenge.

Bigter, v. n. [af Germ. beichten.] Gaaer til Skrifte; skrifter. Hvilke Talemaader ere mere brugelige.

Bigteseddel (en) n. f. See Skrifteseddel.

Bigtestol (en) n. f. See Skriftestol.

Bigthører (en) n. f. [af Bigt og Hører.] Den, som hører Bigten. See K. S. Skr. II. 103.

Bihætte (en) n. f. [af Bi og Hætte.] Et af Langhalm bestaaende Dæksel til et Bistade. See Fleischer om Bier. 269 S.

Bihave (en) n. f. [af Bi og Have.] En Have, eller en Afdeling i Haven, hvor man har Bistokke staaende; en Bigaard. See Fleisch. om Bier 727 S.

Bihensigt (en) n. f. [af bi og Hensigt.] En Hensigt, som haves foruden Hovedhensigten.

Bihest (en) n. f. [af bi og Hest.] Det samme som Haandhest.

Bihierne (en) n. f. [af bi og Hierne.] Den lille Hierne, som ligger bag ved den store Hierne. Cerebellum.

Bihiul (et) n. f. [af bi og Hiul.] Et Vognhiul, som haves i Beredskab, til at bruge i Nødsfald, i Steden for det rette Hiul.

Bihul (et) n. f. [af Bi og Hul.] Eet af de sexkantede Huller i en Bikage, hvori Bierne forvare deres Honning, eller udklække deres Yngel.

Biil (en) n. f. [Norv. Bile, Germ. Beil, Belg. *Byl*, Lithuan. *Bila*, Cambr. *Bwial*. See Ihre.] En breed Øxe, som bruges til at glathugge Tømmer med.

Biilbrev (et) n. f. [Germ. Beilbrief eller Bylbrief; af Biil og Brev.] En Contract eller Forskrivning, hvorved et paa Stabelen staaende Skib pandtsættes til den, som forstrækker med Bygningspengene, paa de Vilkaar, at det ei maae afhændes eller bortfeile, forend Forskudet er betalt. See D. IV. 5. 9.

Biilfærdig, adj. [af Biil og færdig.] Sig om et Skib, som er bygget færdigt, saavi som Skibsbygmesteren paaligger, nem saavel i Henseende til Skibets Skrog, s Master og Rundholter, men ikke Tovv Seil, Anker, &c.

Biiløxe (en) n. f. [af Biil og Øxe.] samme som Biil.

Biirfidler (en) n. f. [Germ. Bierfied En som spiller paa Fiolin i Ølhuse og meene Kroer.

Bikage (en) n. f. [af Bi og Kage.] En Bier bygget Voxkage.

Bikke (en) n. f. [Norv. Bikkie, Angl. *Bitge*, Angl. *Bitch*.] En Tævehund. H res sielden uden i det gemeene Ordsprog Det er Hund som Bikke og Bikke som Hund, hvilket bruges om et Par i Ægt stab sammentrædende Personer, som i slet Egenskaber ere hinanden lige.

Bikke (en) n. f. [Germ. Bicke eller Bick af Gall. *Bec*, Ital. *Becco*, rostrum.] tung og spids Hammer, som Steenhugg bruge at tilhugge Steen med. (Moth.)

Biklase (en) n. f. [af Bi og Klase.] Det sa me som Biklynge.

Biklump (en) n. f. Det samme som Bikl ge. See Fleisch. om Bier 605 S.

Biklynge (en) n. f. [af Bi og Klynge.] klyngeviis siddende Bisværm; en Saml af klyngeviis sammenhængende Bier.

Bikonge (en) n. f. [af Bi og Konge.] S ledes kaldtes Biviseren, forend man f efter, at den var af Hunslagset.

Bikube (en) n. f. [af Bi og Kube.] Et li rundt Huus, som almindeligst er samm flettet af Halm, til at stokke Bier i.

Bilæg (et) n. f. [af bilægger.] Det sam som Bilag. See Udt. af Forordn. II. 3

Bilæggelse (en) n. f. [af samme verbo.] Gierning at bilægge.

Bilægger, v. a. [af bi og lægger.]

1. Afgior i Mindelighed; forliger. Han enten

Billedhugger.] En som forstaaer at hugge Billeder ud i Træ eller Steen.

Bildhuggerarbeid (et) n. f. [af Bildhugger og Arbeid.] Et Arbeid, som er giort ved en Bildhuggers Kunst.

Bildhuggeri (et) n. f. [af Bildhugger.]
1. Det samme som Bildhuggerkunst.
2. Det samme som Bildhuggerarbeid.

Bildhuggerkunst (en) n. f. [af Bildhugger og Kunst.] Den Kunst at være Bildhugger.

Bildhuggerverk (et) n. f. [af Bildhugger og Verk.] Det samme som Bildhuggerarbeid.

Bilding } (en) n. f. [af bilder.]
Bildning }
1. Den Gierning at bilde, især at bilde Qværne.
2. Det Steengruus, som falder af, naar man bilder Qværne eller anden Steen. (Moth.)

Bildrer, v. a. [af bilder.]
1. Det samme som Bilder. No. 1. (Moth)
2. Bildrer ud. Deeler ud i smaa Stykker eller Billinger. Bruges i daglig Tale.

Bildtog } adj. obloiet. [et Svenskt Ord af
Bildtuger } uvis Oprindelse.] Fredløs; landflygtig. See Hvitf. Kr. 612 S.

Bile (en) n. f. Det samme som Biil.

Biler, v. a. [Svet. Bila; af Biil.] Glathugger Tømmer med en Biil. (Moth.)

Biliggerske (en) n. f. [af bi og ligger.] Det samme som Bolskab. (Langebek.)

Bille (en) n. f. Saaledes kaldes visse Slags haardvingede Insecter, i følgende Sammensætninger: Guldbille, Skioldbille, Snudebille.

Billed } (et) n. f. pl. Billeder. [Anglos. *Bi-*
Billede } *lith*, Alam. *Pilad*, *Bilid*, *Bileth*, Svet. Belæte, Germ. Bild; af bilder.]
1. En Tings Forestilling, eller Efterlignelse, i allehaande kunstigt Arbeid; et Maleri; et Kobberstykke. Et udskaaret, udhugget, udgravet, malet, støbt Billede. Hvis Billede og Overskrift er dette? Matth. XXII. 20. Denne Bog er fuld af Billeder.
2. Forestillingen af een sig selv afbildende eller afskyggende Ting. Og lader Solens Billed passe imellem begge de øverste Traader. Lous Styrmandsk. 145 S. Skibets, Husets, Billed sees i det stille Vand.
3. Det samme som Afgudsbilled. Bruges meest i Bibelen. Jeg vil forderve eders Høie, og udrydde eders Billeder. 3 Mos. XXVI. 30.
4. Alt hvad der ligner en anden Ting; Afbildning. Dette Barn er sin Faders udtrykte Billede. Han seer ud som Dødsens Billede. Verden er et Billed paa Guds Fuldkommenhed. Guldb. Nat. Theol. 64 S.
5. En lige Skikkelse; Lighed. Gud skabde Mennesket i, eller efter, sit eget Billede.
6. Den Forestilling, man gior sig om en Ting ved Hielp af Indbildningskraften. Hvis (Mørkets) sorte Billeder ei Dagen selv bortjager. Forf. i Sk. Vid. III. 113.
7. En figurlig Talemaade; Lignelse. Denne Præst prædiker godt, men bruger dog alt for mange Billeder i sin Tale.
8. Et smukt Billede kalder man undertiden en Person, som der er intet andet ved, end en smuk Skabning.
9. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
a) Billedansigt (et) n. f. Ansigtet af et Billede; en Maske.
b) Billedarbeid (et) n. f. See Billedverk.
c) Billedbibel (en) n. f. En Bog, hvori bibelske Historier og undertiden Sprog udtrykkes ved Billeder.
d) Billedblad (et) n. f. Et Blad Papiir med eet eller flere Billeder paa.
e) Billedblinde (en) n. f. [af Germ. Bilderblinde.] En Fordybning, anbragt i en Muur, enten for at sætte et Billed deri, eller blot for et Syns Skyld. Kaldes almindeligst en Nitske.
f) Billedbog (en) n. f. En Bog bestaaende af Billedblade; en Bog fuld af Billeder.
g) Billeddyrkelse (en) n. f. Billeders Tilbedelse.
h) Billeddyrker (en) n. f. En som er hengiven til Billeddyrkelse.

i) Billed-

i) Billedfod (en) n. f. Foden, hvorpaa et Billed staaer; Grundstykket af en Billedstøtte. (Gall. *Piedestal.*)

k) Billedhugger (en) n. f. See Bildhugger.

l) Billedkram (en) n. f. En Kram, bestaaende af allehaande Billeder, især af Kobberstykker. Item Handel med deslige Billeder.

m) Billedkræmmer (en) n. f. En som har Billedkram tilfals.

n) Billedmager (en) n. f. En som gior Billeder.

o) Billedpunct (en) n. f. See Brændepunct. No. 2.

p) Billedramme (en) n. f. En Ramme til et Billede.

q) Billedsal (en) n. f. En med Billeder beprydet Sal.

r) Billedskrift (en) n. f. Den Maade, at skrive med Figurer og Billeder i Steden for Bogstaver; Skrift med Sindbilleder. (Hieroglyphe.) Lader sig og bruge figurligen. Lærerige Natur! forstod jeg dog ret din dybsindige Billedskrift. Patr. Tilst. II. 132.

ſ) Billedsnider (en) n. f. Det samme som Bildhugger. See Schytte Stat. indv. Reg. IV. 103.

t) Billedstøber (en) n. f. En som forstaaer at støbe Billeder af Metal.

u) Billedstøtte (en) n. f. Et opreist Billede, som forestiller noget levende, især et Menneske; en Statue. Bruges og figurligen om en Person af et dorskt, dødt eller uvittigt Væsen. See Forf. i Sk. Vid. VII. 121.

v) Billedstormer (en) n. f. Saaledes kaldes den, som udrydder, eller med Hæftighed søger at udrydde, alle Billeder af Kirkerne. Iconomachus.

x) Billedverk (et) n. f. Et i Billeder giort Arbeid; et Verk siret med Billeder.

y) Billedviis, adv. Ligesom i Billeder. It. figurligviis; lignelseviis.

Billiard (en) n. f. [af Gall. *Billard.*]

1. Det samme som Billiardspil.
2. Det samme som Billiardbord.
3. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:

a) Billiardbord (et) n. f. Et Bord, hvorpaa man spiller Billiard.

b) Billiardhul (et) n. f. Et af de Huller paa et Billiardbord, hvori man ved Stød søger at bringe en Billiardkugle.

c) Billiardhuus (et) n. f. Et Huus, hvori der holdes offentlig Billiardspil og det dertil hørende Verkstab.

d) Billiardkugle (en) n. f. En Elfenbeens Kugle at spille Billiard med.

e) Billiardmand (en) n. f. En Mand, som nærer sig af at holde Billiardhuus.

f) Billiardspil (et) n. f. Et Spil, hvori man spiller med smaa Elfenbeens Kugler, som stødes frem med visse dertil indrettede Stokke.

g) Billiardstok (en) n. f. En Stok, hvormed man spiller Billiard.

Billig, adj. [formodentlig af Germ. vet. *Bill* v. *Bild*, jus, æqvum, fas. See Frisch.]

1. Retmæssig; skiellig. At giøre hvad ret og billigt er. En billig Paastand, Begiering, Aarsag, &c.
2. Vel fortient; tilbørlig. At udstaae en billig Straf for noget.
3. Som vel har Skiel og Ret, men ei den strenge Ret, til Grund. Her spørges ikke om, hvad der er ret, men hvad der er billigt.
4. Som giør hver Mand Ret og Skiel; retskaffen; ikke for streng. En billig Mand; en billig Dommer, Læser, &c.
5. Ikke for dyr; item ei overdreven, eller for høit ansat. Denne Kiøbmand er billig med sine Varer, sælger sine Varer for billige Priser, &c. At være skadesløsholden for anvendte billig Bekostning. D. L. I. 24. 25.

Billigen, adv. [af billig.]

1. Med god Skiel og Føie; retmæssigen. Hvis Menigheden da imod hannem noget haver billigen at kunne sige, &c. D. L. II. 3. 2.

2. Efter Fortieneste; tilbørligen. Han bliver billigen beleet og foragtet af alle Mennesker.
3. Efter Pligt og Skyldighed; med Rette. Sligt og mere burde han billigen have lært i sin Ungdom.
4. Som det anstaaer en billig Mand; retteligen; ikke for strengt. At dømme billigen om Alle.
5. Efter en taalelig Ansætning; ikke for dyrt. Jo billigere en Kræmmer sælger sine Varer, jo større Søgning faaer han.

Billiger, v. a. [af samme Adjectiv.]
1. Holder for ret og billig; lader sig befalde; giver Magt. At billige eens Mening. Jeg billiger din Klage. Patr. Tilsk. I. 154.
2. Holder for anstændig; finder værd at rose; hover. I den Post kan jeg ikke billige hans Opførsel.

Billighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Retmæssighed; Ret og Skiel. Naturlig Billighed. At indsee Sagens Billighed. At øve Billighed.
2. Retsindighed; billigt Sindelav. At vi kan kiende hans Billighed. Viisd. II. 19.
3. Ret og Retfærdighed, betragtet ikke efter Lovens Strenghed, men med et Slags Læmpelse eller fornuftig Indskrænkning. Han har Billigheden for sig, men den strenge Ret imod sig.
4. Efter Billighed. Bruges ofte i Lovene adverbialiter, og bemærker: efter en paa Ret og Skiel grundet, skiønt ikke i Loven udtrykkeligen nævnet, Regel; efter naturlig Billighed. Som det besee, og efter kongelig Taxt, om det er Jordegods — eller efter Billighed, om det er Huus eller Gaard, taxere skulde. D. L. V. 7. 11.
5. Med Billighed. Bruges og jævnligen adverbialiter i Steden for: med Skiel og Føie; billigen; med Rette. Eller Jordegods er at bekomme, som Sagsøgeren med Billighed kan være fornøiet med, ꝛc. D. L. I. 24. 25.

Billing (en) n. f. [i Steden for Bidling, af Isl. *Bitlingur*, buccella, som er et diminut. af Bid, bolus.]
1. En liden Bid; en Bidsken. At skære Sm[...] ud i smaa Billinger.
2. En liden Levning af Brod eller andre Tin[...] Børnene have efterladt sig saa mange Bi[...]linger af Brød, Kiød, Ost, ꝛc. Sm[...] Billinger af Tøv, Læder, ꝛc.
3. Et Slags dybtgaaende Fartøi saa kald[...] See Method. Bogholb. 572 S. item [...] af Forordn. IV. 497.
4. Det samme som Bille.

Bilober (en) n. f. [af bi og Løber.]
1. Den Staldkarl, som foruden Kudsk og F[...] rider skal passe endeel af Spændet og Vogne[...]
2. Den tredie Hest ved en Vogn, som gaa[...] ved Siden af de to andre; en Tredling.

Biltog, adj. obsolet. See Bildtog.

Bimiddel (et) n. f [af bi og Middel.] Et b[...] dragende Middel. See Riegelf. Kirkehi[...] I. D. 11 S.

Bimmer, adj. [formodentlig en Dialect [...] Norv. bebr eller bevr, Isl. *Bifr*, agili[...] alacer.]
1. Som aldrig er stille, men altid i Bevægel[...] Bruges og om hurtige og driftige Persone[...] (Moth.)
2. Heraf (eller rettere af v. bimrer) de sammensatte Ord:
   a) Bimmergal, adj. Høres undertiden i den Talemaade: at løbe bimmergal, som bruges deels om i Rid løbende Katte og Hunde, deels om sværmende Horejægere, og Graffatgængere.
   b) Bimmerjagt (en) n. f. Bemærker deels den Støien og Allarm, som giøres af dem, der løbe bimmergale, deels ulovligt Elskovsspil, som øves i eller uden Ægteskab. (Moth.)
   c) Bimmerlov (et) n. f. Et Løv, som altid er i Bevægelse. (Moth.)

Bimoder (en) n. f. [af Bi og Moder.] De[...] samme som Bidronning.

Bimpel (en) n. f. pl. Bimpler. [formodentli[...] af Belg. *bimple*, exiguus, ex. gr. *bimp*[...] *Mensch*, tenellus homo.] Et Slags meg[...] smaa Tønder af ubestemt Maal; en Du[...] eller

ler Kagge. See Udt. af Forordn. III. 145.
em Nucl. Lat. voc. *Modiolus*.

Bimren (en) n. f. [af bimrer.] Gierningen at bimre. (Moth.)

Bimrer, v. n. [af bimmer.] (Moth.)
Løber i Rid.
Er aldrig stille, men stedse paa Færde, uden at have noget vist Ærende.

Bimser, v. n. [formodentlig en blot Dialect af vimser.] Føiter og løber omkring fra eet Sted til et andet. (Moth.)

Bimssteen (en) n. f. See Pimpsteen.

Bimt (et) n. f. obsol. [af bimter.] Vaas; Sladder. (Moth.)

Bimter, v. n. obsolet. [af uvis Oprindelse.]
- Sladrer; vaaser. (Moth.)
- Det samme som Bimser. (Nystæd. Ath. Cimbr. mscr.)

Binavn (et) n. f. [af bi og Navn.] Et Navn, som man bærer foruden Døbenavnet.

Bind (et) n. f. pl. Bind, [af binder.]
1. Alt hvad der bindes om en Ting; et Omslag. Barken trykkes ofte ind af Bindet, skiønt man forsyner det med Mos imellem. Fleischer om Skovvæs. 664 S.
2. Alt hvad man forbinder et sygt eller saaret Lem med. Et Bind til Aareladen, Beenbrud, ꝛc. Et chirurgisk Bind. Frid. V. Søkrigs-Art. §. 273.
3. Det samme som Halsbind. Nogle bruge Halsklude, andre Bind.
4. Det samme som Bogbind. At sætte Bind om en Bog.
5. En indbunden Bog. Hans Bibliothek bestaaer af saa og saa mange Bind.
6. [I Landvæsenet.] Et vist Maal eller Pas at binde Sæd op efter. I nogle Provindser bruges stort, i andre smaat, Bind.
7. [I Bygningskunsten.] Et Fag Huus af Bindingsverk.
8. Et langt Skærf, hvori en beskadiget Arm bæres. (Moth.)

Bindbysse (en) n. f. [af Bind og Bysse.] En Bysse af Metal, som en Badsker bærer hos sig, med Bindeltøi i. (Moth.)

Bindebrev (et) n. f. [af binder og Brev.] Et paa adskillige Maader indrettet Brev, som sendes Folk paa deres Navne- eller Fødselsdage, og hvorved de erklæres for bundne eller fangne, indtil de løse sig med et Tractement.

Bindefærdig, adj. [af binder og færdig.]
1. Som er i den Stand, at det kan bindes sammen. Det afmeiede Korn er alt bindefærdigt.
2. Som er næsten rasende, saa han behøver at bindes.

Bindefolk, n. f. pl. [af binder og Folk.] Folk, især leiede Folk, som binde Sæd op paa Ageren.

Bindegal, adj. [af binder og gal.] Som er saa gal, at han maa bindes; overmaade rasende.

Bindehund (en) n. f. [af binder og Hund.] Det samme som Lænkehund.

Bindejern (et) n. f. [af binder og Jern.] Et Jernanker, som sættes i Muur- eller Tømmerverk, for at binde det sammen. I Særdeleshed: et Stykke Jern, som ved Hielp af indstøbt Bly binder Stene sammen.

Bindekone (en) n. f. [af binder og Kone.]
1. En Kone, som lader sig leie til at binde Sæd op.
2. En Kone, som nærer sig af at binde eller strikke.

Bindekraft (en) n. f. [af binder og Kraft.]
1. Kraft til at binde, eller binde sig, sammen. See Brün. Mineral. 27 S.
2. En sammensnærpende eller stoppende Kraft. Denne Urt, dette Lægemiddel, har en stærk Bindekraft.

Bindel (et) n. f. [et diminut. af Bind.]
1. Et lidet Baand, især til Prydelse; saasom: Haarbindel, Hovedbindel, ꝛc.
2. Det samme som Bindsel. No. 1. See Udt. af Forordn. I. 90.
3. Et lidet Bundt eller Knippe. (Moth.)

Bindelig, adj. [af binder og lig.] Som lader sig binde; som kan bindes.

Bindeliv (et) n. f. [af binder og Liv.] Et Livstykke, som er til at binde; et Snørliv. (Moth.)

Bindelse (en) n. f. [af binder.]
1. Den Gierning at binde. Bruges ikkun i Sammensætning.
2. Haardt Liv; Forstoppelse. At være plaget af Bindelse.

Bindeltøi (et) n. f. [af Bindel og Tøi.] Alt hvad en Badsker behøver og bruger til at forbinde Saar med. (Moth.)

Bindemiddel (et) n. f. [af binder og Middel.] Et Middel, især Lægemiddel, som har Bindekraft.

Binden (en) n. f. [af binder.] Den Gierning at binde, især at binde Strømper, Garn, rc.

Bindenaal (en) n. f. [af binder og Naal.] En Naal at binde Fiskergarn med.

Bindenagle (en) n. f. [af binder og Nagle.] En Trænagle til at binde Tømmerverk sammen med.

Bindenklyver (en) n. f. [Kaldes og Inderklyver.] Det næst forreste Seil paa Klyverbommen.

Bindenøgel (en) n. f. [af binder og Nøgel.] Saaledes kaldes den Magt, som en Præst har til at beholde een sin Synd. Den sættes imod Løsenøgel.

Bindeord (et) n. f. [af binder og Ord.] Et Ord, som sammenbinder forskiellige Ord og Meninger; en Conjunction.

Bindepind (en) n. f. [af binder og Pind.] Een af de Staaltraads-Pinde, som bruges til at binde Strømper, Trøier, rc. med.

Binder, v. a. imperf. Bandt, sup. Bundet. [heder i vort gamle Sprog bider eller beder, item biter eller beter, Isl. *bida* v. *binda*, Anglos. *Bindan*, Germ. binden.]
1. Giør fast, klemmer eller snærer, med Baand, Reeb, Tov, eller andet deslige. At binde sin Hest. At binde Hænder og Fødder paa een.
2. Fængsler; slutter i Baand og Fængsel. Bruges og figurligen. Ingen maa bindes, med mindre han paa saadanne ferske Gierninger gribes, som rc. D. L. I. 19. 1. De vare alle tillige bundne med Mørkheds Lænker. Viisd. XVII. 18.
3. Hæfter; fæster; snoer. At binde sine Skoe med Bast. Da skal du binde denne Skarlagens Traadsnor i Vinduet, rc. Jos. II. 18. Da toge de Jesu Legeme, og bandt det i Linklæder, rc. Joh. XIX. 40.
4. Det samme som Sammenbinder. Bruges og absolute om afmeiet Sæd. At binde Kornet i Neger, Grene i Knipper, Haaret i Lokker. Høstfolkene ere i Dag ude at binde.
5. Fletter; knytter; strikker. At binde Krandse, Kurve, Garn, Punge, Strømper, Huer, rc.
6. Forfærdiger ved Hielp af Baand. Bruges i adskillige Haandverker. At binde Fade, Tønder, Børster, Kuber, rc.
7. Kommer adskilte Ting eller Dele til at hænge fast ved hinanden. Bruges og absolute. Kalk binder Steen. Denne Urt binder Sanden. Denne Liim binder meget godt.
8. Giør stiv og haard; forknytter. Bruges og reciproce. Stærk Blæst binder Jorden. Jorden har i denne Hede bundet sig saa, at man ei kan komme i den med Ploven.
9. [I Lægekunsten.] Stiller Bugløb; foraarsager haardt Liv; stopper. Dette Lægemiddel binder stærkt.
10. Bringer een ved Spørsmaal eller Beviser i Knibe; stopper Munden paa een. Han bandt sin Modstander saaledes, at han ei kunde svare et Ord mere.
11. Betager Magt til at skade; holder i Tømme. At binde Asmodæum den onde Diævel. Tob. III. 25. Et Guds Ord kan hannem (Sathan) binde. (i en Kirkepsl.)
12. Betager Friheden; tvinger; indskrænker. Bruges og reciproce. En Bondekarl, som er bunden til et vist Gods. At binde sig til Ordene, til visse Regler, rc.
13. Forpligter; forbinder. At binde sig ved Eed, ved Løfter, rc.
14. Foreener ved Ægteskabs Baand. At binde sig til et Fruentimmer. At være bunden til en Kone.
15. Forpligter een ved Bindebrev (eller i Steden derfor ved et virkeligt Baands Ombindelse) til at løse sig med et Tractement. At binde een paa hans Navnedag.
16. [I Bibelen og Theologien.] Beholder een sin Synd i Kraft af Bindenøgelen. Hvad som

som du faaer bundet paa Jorden, det skal, ꝛc. Matth. XVI. 19.

17. I vore gamle Love bruges det som oftest i Steden for Bagbinder, nemlig enten med Vold, eller og paa lovlig Maade, naar man greeb sin Tyv paa ferske Gierninger, og førde ham bunden til Tings. See Vald. S. L. II. 35. samt Sk. L. VII. 15. og IX. 15. Hertil kan og føies Sk. L. VII. 4. hvor det Ord ubunden oversættes af Andr. Sunesen (i VII B. 1 Cap.) ved: non ligatus manus funibus.

18. Bindende [part. præs.] forekommer undertiden brugt som et Adjectiv i Steden for: syndig; kraftig; stærk. Et bindende Argument, Beviis, ꝛc.

19. Bunden [part. præt.] bruges og ikke sielden adjective, og bemærker:
a) Fangen; lænkebunden. Til at udføre de bundne af Fængsel. Esai. XLII. 7.
b) Indskrænket i Henseende til Tid eller Sted; ikke fri. Hans Embed holder ham bunden, saa han kan ingensteds komme. Samvittigheden er ikke bunden. Guldb. Nab. Theol. 382 S.
c) Bunden Stiil, ɔ: Stiil, som er tvungen efter, eller bunden til, et vist Fald og Stavelsemaal; Poesie.

20. Figurligen og ordsprogviis siger man:
a) At binde Hænderne paa sig selv eller andre, ɔ: at betage sig selv eller andre Frihed til at handle efter eget Tykke. En saaledes indskrænket Person siges: at have bundne Hænder.
b) At binde Munden paa een, ɔ: at stoppe Munden paa een; at komme een til at tie.
c) Det bandt Læsset, ɔ: det giorde Sagen klar.

21. Binder af. See Afbinder.

22. Binder an. See Anbinder.

23. Binder fast, eller Fastbinder. Binder noget saaledes, at det ei løsnes; gior fast ved at binde. At binde Tommen fast i Vognen. En til Pælen fastbunden Soldat.

24. Binder for. Skiuler, eller lukker, ved at binde. At binde for Øinene. At binde for Pungen, Sækken, ꝛc.

25. Binder i. Sætter et Stykke i, ved at binde eller knytte. At binde nye Fødder i et Par Strømper, nogle Masker i et Garn, ꝛc.

26. Binder ind, eller Indbinder.
a) Indknytter; indsvøber; indvikler. At binde sit Haar ind i et Tørklæde.
b) Indkniber ved at binde. At binde sin Paryk ind.
c) Sætter Bind om en Bog. At binde en Bog ind i Pergament. En vel indbunden Bog.
d) Tager ind i Huus; sætter paa Foder. Bruges allene om det store Qvæg, som bindes i Baasene. Nu nærmer sig Tiden, at man skal binde Qvæget ind.
e) Det samme som Bænder ind.

27. Binder ned, eller Nedbinder.
a) Bøier noget ned og binder det. At binde en Green ned.
b) At binde en Skydehest ned, ɔ: at tvinge den til at bøie Hovedet ned mod Jorden, ved at binde Grimen til dens Fod.

28. Binder om, eller Ombinder.
a) Knytter, svøber, eller vikler, om. At binde en Klud om Halsen, Papiir om en Pakke, Traad om en Fingerhytte, ꝛc.
b) Omgiorder; binder op om. Du skal binde om ham med Livkiortelens kunstige Bælte. 2 Mos. XXIX. 5.
c) Det samme som Forbinder. Han blev derefter staaende med ombundet Hoved, ꝛc. Mallings Handl. 302 S.

29. Binder omkring, eller Omkringbinder. Bebinder allevegne omkring; binder rundt om. See Job. XXXI. 36. item Fleisch. om Bier. 786 S.

30. Binder op, eller Opbinder.
a) Bøier eller reiser noget op ad og binder det. At binde Viinranker op. At gaae med opbundet Haar.
b) Opsamler den meiede Sæd og binder den i Neger. Bruges ofte absolute. Pigen

binder

binder lige saa hurtig op, som Karlen kan meie. At binde op efter Leen.

c) Binder et Creatur saaledes, at det nødes til at holde Hovedet i Veiret. At binde en Hest saa høit op, at den ei kan naae Krybben. See og 1 Mos. XXIV. 11.

d) Binder Hænderne paa een; tvinger; indskrænker. Bruges og i part. pass. som et Adjectiv. Ligesom han befandt det tienligst at være, uden at opbindes, forhindres, eller forceres derudi af sine Naboer. Oec. Mag. VI. 170. Store Søer, som have et opbundet og tvunget Udløb. ibid. 395 S.

e) Binder op. Bruges ofte i Landhuusholdningen neutraliter i Steden for: sætter af paa Mælken. Nu begynder Koen at binde op.

f) Opbunden [part. præt.] bruges 1) i Steden for: opkiltet; opskiørtet. Opbunden omkring Brysterne med et Guldbælte. Aab. I. 13. 2) i Steden for: forhindret; beskæftiget. Han er saa opbunden med Forretninger, at ꝛc.

g) Binder op om, eller Opbinder om. Tager et Klædebon op om een og binder det; kilter op om. Opbandt han Skiorten om sig. Joh. XXI. 7.

31. Binder over, eller Overbinder. Lægger noget over og binder det; tildækker ved at binde noget om. At binde Papiir over et Sylteglas. At binde over en Krukke.

32. Binder paa, eller Paabinder.

a) Sætter paa og binder; hæfter eller fæster paa med Baand. Bruges og figurligen. Bind din Hue paa dig. Ezech. XXIV. 17. Bind dem (Budene) stedse paa dit Hierte. Ordspr. VI. 21.

b) At binde een noget paa Ærmet. See Ærme.

33. Binder sammen, eller Sammenbinder

a) Lægger noget sammen og binder det; sysber sammen i Bundter. At binde Fødderne sammen paa een. Sammenbind dit Guld og dit Sølv. Sir. XXVIII. 29.

b) Føier ordentligen og fæster sammen ved Baand; knytter sammen. Bruges baade egentligen og figurligen. Træ, der er sammenbundet til en Bygning. ibid. XXII. 19. At binde Ordene vel sammen i en Tale.

c) Binder sammen med. Bruges undertiden neutraliter i Steden for: Binder an med.

34. Binder sig sammen. Bliver haard og stiv ved at klæbe sammen. I stærk Hede binder Jorden sig sammen. Naar Kalken er god, kan den saaledes binde sig sammen med Stenene, at ꝛc.

35. Binder sig ved. Giør sig pligtig til at staae til Ansvar for; paadrager sig Sagskyldighed for: At binde sig ved Sagen, ved Tyvekosterne, ꝛc.

36. Binder til, eller Tilbinder.

a) Fæster det ene til det andet med Baand; anbinder. Bruges og figurligen. Bind dine Søller til. Ap. G. XII. 8. At binde det rette Begreb til Ordene. Oec. Mag. VII. 84.

b) Det samme som Binder for. Med og og uden præp. for bag efter. Du skal ikke binde Munden til paa den Oxe, som ꝛc. At gaae med tilbundne Øine. At binde Sækken til. At binde til for Pungen.

c) Tilbunden [part. præt.] bruges i ældre Skrifter i Steden for Tilforbunden. See Cold. Etym. Lat. voc. *Devinctus*.

37. Binder tilbage, eller Tilbagebinder. Bøier noget tilbage og binder det. At binde Armene tilbage paa een.

38. Binder ud, eller Udbinder. [Kaldes og Bænder ud.] Tager en Blok ud af sin Strop. At udbinde (eller udbænde) Ankertovet, ɔ: at tage Ankertovet ud af Ankerringen.

39. Binder under, eller Underbinder. Lægger under og binder; ombinder neden under. Qvinderne, som vare underbundne med Sække under Brysterne. 2 Mac. III. 19. Pulsaaren maae underbindes, naar den er beskadiget.

40. Binder ved, eller Vedbinder. Binder en Ting fast ved en anden; binder an ved.

At binde sin Hest ved et Træ, sit Sværd ved Siden, ꝛc.

Binder (en) n. f. [af sit verbo.]

1. En som binder Sæd op. At leie Bindere dagviis.
2. I Sammensætning bruges det om adskillige Slags Haandværkere, saasom: Børstenbinder, Fadebinder, Garnbinder, ꝛc.

Binderem (en) n. f. [af binder og Rem.] En Rem at binde med.

Binderiim (et) n. f. Det samme som Bindevers.

Binderum (et) n. f. [af binder og Rum.] Saa meget af en fuld Sæks eller Poses Overdeel, som der behøves til at tage imod Baandet, som den skal bindes for med.

Bindestikke (en) n. f. [af binder og Stikke.] Det samme som Bindepind.

Bindestræg (en) n. f. [af binder og Stræg.] En Stræg, som betegner tvende Ords Sammenføielse; et Sammenbindelses-Tegn. Hyphen. See P. Syvs D. Sprogk. 9 S. Kaldes og Bindetegn.

Bindevers (et) n. f. [af binder og Vers.] Et Bindebrev i bunden Stiil; et Binderiim.

Bindhage (en) n. f. [af binder og Hage.] En Jernhage til at binde eller klæmme noget sammen med. See Fleischer om Bier. 307 S.

Bindhund (en) n. f. See Bindehund.

Bindike (et) n. f. obsolet. See Bændike.

Binding (en) n. f. [af binder.]

1. Den Gierning at binde.
2. Et sammenbundet Arbeid; et Bindingsværk. Som en Binding af Træ, der er sammenbunden til en Bygning, ꝛc. Sir. XXII. 19.
3. Et Fag Huus af Bindingsværk. Huset bestaaer af 12 Bindinger. See og D. Mag. II. 275.
4. Det Sted, hvor Tømmeret sankes, naar det sammenbindes; Sankning. Denne Tømmerstok er afraadnet i Bindingen.
5. Det Sted paa et Creaturs Legeme, hvor eet Been føies i et andet. (Moth.)

Bindingsværk (et) n. f. [af Binding og Værk.]

1. En Binding af Træ; et af Bindinger bestaaende Tømmerværk. Bindingsværket er færdigt, men Muurarbeidet fattes endnu.
2. Almindeligst bruges det i Steden for Muur- og Bindingsværk, og sættes da imod Grundmuur. Huset bestaaer af Grundmuur til Gaden, men ikkun af Bindingsværk til Gaarden. See og Udt. af Forordn. I. 193.

Bindlap (en) n. f. [af binder og Lap.] En Læderlap, som af Brandfolk haves i Beredskab, til at binde om en brusten Brandslange. See Udt. af Forordn. IV. 113.

Bindøre (en) n. f. [af binder og Øre.] En Øre, som Tømmermænd bruge til at afbinde med.

Bindplaster (et) n. f. [af binder og Plaster.] Et Plaster, hvormed man hæfter et friskt Saar sammen.

Bindsaale (en) n. f. [af binder og Saale.]

1. Den første Saale i omkeerte Skoe, som syes til Overlæderet.
2. Bindsaale-Læder (et) n. f. Læder, som er beqvemt til Bindsaaler.

Bindsel (et) n. f. [en Dialect af Bindelse.]

1. Alt hvad der tiener til at binde noget sammen eller fast med.
2. Et chirurgiskt Bind. Hans Arm blev forbunden, men Bindselet er gaaet løst.
3. Bindsel (en) n. f. Det samme som Bindelse. No. 2. At være plaget af Bindsel.

Bindskrue (en) n. f. [af binder og Skrue.] Et Slags Skruer, som ere dannede saaledes, at de i en Hast kan skrues over Bindlapperne, for at stoppe Hullet paa en brusten Brandslange. See Udt. af Forordn. IV. 113.

Bing (en) n. f. pl. Binge. [af Isl. *Bingur*, cumera, som synes at være nær beslægtet med Alam. *Piga* v. *Pigo*, og Germ. Beige, acervus.]

1. En stor Trækasse til at forvare adskillige Slags Kornvarer i, hvoraf den og gemeenligen bærer Navn, saasom: Kornbing, Maltbing, Meelbing, ꝛc.
2. Undertiden betegner det en Afdeling i et Skiberum eller Pakloft, til at komme Styrtegods i.

Bingelurt (en) n. f. En Skovurt, som vorer paa

paa skyggefulde Steder, og har Kiønnets Dele paa særskilte Stammer. Mercurialis.

Binnike (et) n. s. obsol. See Bændike.

Biorn (en) n. s. pl. Biorne. [Isl. *Biörn*, Anglos. *Bera*, Angl. *Bear*, Germ. Bähr.]

1. Et bekiendt, stort, glubskt og laadent Dyr med afstumpet Hale. Ursus.
2. Navnet paa to Constellationer eller Stiernesamlinger, som kaldes den store og lille Biorn.
3. En Indretning af Muurverk i en Kielle, forsynet overalt med Trækhuller, hvorigiennem Heden og Røgen trækker op til Maltet, som ligger paa Flagerne. Kaldes paa sine Steder Grisen. See Udt. af Forordn. IV. 444.
4. [Til Skibs.] Det fiirkantede Hul i Midten af et Mærs.
5. I gemeen Tale kalder man og saaledes en usædvanlig stor og stærk, eller en plump og grov, Mand.
6. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Biorneærter, n. s. pl. Det samme som Muusærter.
   b) Biornebær (et) n. s. En medicinsk krybende Urt paa høie Fielde, med smaa rundladne Blade og store bløde Bær. Uva Ursi.
   c) Biornebrum (en) n. s. En brummende Lyd som af en Biørn.
   d) Biornedands (en) n. s. En Dansebiørns taktmæssige Bevægelse.
   e) Biornegang (en) n. s. Saaledes kaldes til Skibs Veien til at komme i Mærset igiennem Biørnen.
   f) Biornehi (en) n. s. En Hule, hvori Biørnen har sit Vinterleie.
   g) Biornehud (en) n. s. Huden af en Biørn; Biørneskind.
   h) Biornehule (en) n. s. Det samme som Biornehi.
   i) Biornehund (en) n. s. En Fæhund, som følger med Qvæget, og forsvarer det imod Biørne; en til Biørnejagt afrettet Hund.
   k) Biornehvalp (en) n. s. Det samme som Biorneunge. See D. L. V. 13. 10.
   l) Biornejagt (en) n. s. En Jagt, som anstilles efter Biørne.
   m) Biornekam (en) n. s. Det samme som Milturt.
   n) Biorneklo (en) n. s. Bemærker egentligen en Klo paa en Biørnelalle, men bruges og i Urtekiendernes Sprog til at betegne en medicinsk Engurt med en stribet og huul Stilk, stærkt indskaarne store Blade, og mange smaa Blomster i en Krands. Heracleum Sphond.
   o) Biornelab } (en) n. s. Een af Forfødderne paa en Biørn. Bruges deels skiæmtviis til at betegne en umaaneerlig stor Haand, deels af Urtekiendere i Steden for Biorneklo.
   p) Biornelalle }
   q) Biorneleie (et) n. s. Det samme som Biornehule. Der er kommen Hare i Biorneleie: et Ordsprog, som siges, naar en feig og uduelig er kommen i en tapper og duelig Mands Sted.
   r) Biorneøre (et) n. s. Et Øre paa en Biørn. Betegner i Botaniken en Foraars-Haveurt med vellugtende Blomster af forskiellig Farve. Auricula.
   s) Biorneskind (et) n. s. Skindet af en Biørn; en Biørnehud.
   t) Biornetrækker (en) n. s. En som trækker Dandsebiørne om i Landet, og viser deres Kunst for Penge.
   u) Biorneunge (en) n. s. En Unge af en Biørn; en Biørnehvalp.
   x) Biorneurt (en) n. s. En Tidsel med een, sielden tvende, store og mørkrøde Blomsterknoppe. Carduus heterophyllus.

Biorninde (en) n. s. [af Biorn.] Hunnen til en Biørn; Hanbiørnens Mage. Kaldes ellers paa Norsk Bingse.

Biord (et) n. s. [af bi og Ord.] Et Ord, som føies i Enden til et andet Ord; Endelse-Ordet i en Sammensætning. See Povelss. D. Riimk. 119 S.

Bipost (en) n. s. [af bi og Post, cursor publicus.] En Post, som befordrer Breve eller andet til og fra et, for den ordentlige Post afsides liggende Sted.

Biqvad } (et) n. s. obsolet. [af bi og qvæder.]
Biqvæde }

1. Det

1. Det samme som Omqvæd. Han digtede 16 Viser, som alle vare med Viqvæde. Clauf. N. Kr. 345 S.
2. Det samme som Visprog.

Birende (en) n. f. [af bi og Rende.] En Rende, som faaer sit Vand fra Hovedrenden. See Udt. af Forordn. I. 33.

Biret (en) n. f. [af bi og Ret.] En liden Ret Mad, som spises foruden Hovedretterne.

Birk (en) n. f. pl. Birke. [Anglos. *Birc*, *Byrce*, *Beorce*, Svet. Biork, Germ. Birche.] Et bekiendt Træ med ægformige spidse og savtandede Blade. Betula.

Birk (et) n. f. pl. Birker. [heder i ældre Skrifter Biark, Bierk, Berk, Lat. B. *Birca*, og er uden Tvivl en blot Dialect af Anglos. *Byrig* v. *Burg*, Moesog. *Baurg*, civitas, in specie civitas munita, castrum. De fleste Kiøbstæder havde fordum et Slags Befæstning, og tillige deres besønderlige Love og Friheder, hvilke Herregaardene, som siden ligeledes bleve befæstede, have (med nogen Forandring i Tingen, men ikke i Navnet) optaget og tildeels beholdt, indtil denne Dag.]
1. Et med Birkerettighed benaadet Landgods. Dersom nogen i By, Birk, eller Herred boendes, haver, etc. D. L. I. 2. 19.
2. Den Herlighed at være Birke-Eier; Birkerettighed. Til denne Gaard ligge alleslags Herligheder, undtagen Birk.
3. [I ældre Skrifter.]
   a) En med Birkefrihed benaadet By. Han gav Ringsted By Kiøbstæds-Frihed, og giorde den til Birk. D. Lovhist. II. 359.
   b) Den til en saadan Kiøbstæd hørende Landstrækning; en Stads Gebeet. Deres Stads Frihed skal række — saavel inden deres Stads-Værn- og Haufvel-Verke, som inden deres Stads Markeskiel, som alle Mænd kalde Birk eller Vibelle, etc. ibid. 363 S.
   c) En Fristad. Asylum. At flye til Birk. (Moth.)

Birkebark (en) n. f. [af Birk, betula, og Bark.] Barken af Birketræ.

Birkebener, n. f. pl. obsolet. [af Birk, betula, og Been.] Saaledes kaldtes fordum et Slags Norske Krigsfolk, fordi de brugde Støvler af Birkebark.

Birkebonde (en) n. f. [af Birk, birca, og Bonde.] En Bonde paa et Landbirk. See Chr. IV. Birkeret. §. 4.

Birkebrænde (et) n. f. [af Birk, betula, og Brænde.] Brændeved af Birk.

Birkedommer (en) n. f. [af Birk, birca, og Dommer.] En som dømmer i Birkesager. I Særdeleshed: en Person, som beklæder Retten i de kongelige, grevelige og friherlige Birker, og hvis Domme indstævnes lige til Høieste Ret. See D. L. I. 6. 11.

Birkeeier (en) n. f. [af Birk, birca, og Eier.] En som har Birk eller Birkerettighed. See D. Lovhist. II. 365.

Birkefoged (en) n. f. [af Birk, birca, og Foged.]
1. En Dommer i et Herregaards-Birk, hvis Domme indstævnes til Landstinget. Forekommer ofte i vor D. Lov.
2. [Skiæmtviis.] Det samme som Birkeriis. No. 2.

Birkefolk, n. f. pl. [af Birk, birca, og Folk.] Folk, som have et Birketing til Værneting. See D. Lovhist. II. 366.

Birkefred (en) n. f. obsolet. [af Birk, birca, og Fred.]
1. Den Fred, eller Sikkerhed for voldsomme Forurettelser, som Stadsretterne fordum hiemlede Kiøbstæd-Birkerne, saavidt deres Grændseskiel og Jurisdiction strækkede sig. Kaldes og Byfred eller Stadsfred. See D. Lovhist. II. 362.
2. Undertiden betegner det Districtet selv, hvor saadan Fred bør holdes.

Birkefrihed (en) n. f. obsolet. [af Birk, birca, og Frihed.] Det Privilegium, hvormed Kiøbstæderne eller Landgodserne fordum bleve benaadede, ved at faae deres særdeles Love og egen Jurisdiction, og derved at unddrages fra Landets almindelige Lov og Jurisdiction. See D. Lovhist. II. 363. og D. Mag. VI. 105.

Birkekost (en) n. f. [af Birk, betula, og Kost.] En af Birkeqviste sammenbunden Feiekost.

Birkemand (en) n. f. [af Birk, birca, og Mand.] En i et Landbirk bosiddende Mand; en Birkebonde. See Chr. IV. Birkeret. i Fort.

Birkepors (en) n. f. [af Birk, betula, og Pors.] En Vært med smaa og næsten ustilkede Qviste, samt smaa og runde kærvede Blade, som voxer i Moser paa de høieste Fielde, langt oven for alt hvad der har Navn af Træ. Betula nana.

Birkeret (en) n. f. [af Birk, birca, og Ret.]
1. Det samme som Birketing. At stævnes til Birkeretten.
2. Rettens Betiente paa Birketinget. At indstævne Birkerettens Dom.
3. Det samme som Birkerettighed. See Chr. IV. Birkeret. §. 20.
4. [I ældre Skrifter.] En almindelig eller besønderlig Lov, som bestemmede Kiøbstædernes eller Landgodsernes Birkefrihed. See D. Lovhist. II. 352.

Birkerettighed (en) n. f. [af Birk, birca, og Rettighed.] Den Rettighed, som en Birkeeier har, til at besørge Rettens Pleie i sit Birk, ved visse af ham selv beskikkede Rettens Betiente.

Birkeriis (et) n. f. [af Birk, betula, og Riis.]
1. Qvistene af Birketræet.
2. Et af Birkeqviste flettet eller sammenbundet Riis til at tugte eller straffe med.

Birkesaft (en) n. f. [af Birk, betula, og Saft.] Den Saft, som formedelst et boret Hul tappes ud af Birketræet. See Fleischer om Skovvæs. 108 S.

Birkesag (en) n. f. [af Birk, birca, og Sag.] En Sag, som henhører til Birketinget; en Birkerets-Sag. See Chr. IV. Birkeret i Fort.

Birkeskov (en) n. f. [af Birk, betula, og Skov.] En Skov af Birketræer.

Birkeskriver (en) n. f. [af Birk, birca, og Skriver.] Den offentlige Betient, som fører Protocollen i en Birkeret.

Birkestabel (en) n. f. [af Birk, betula, og Stabel.] En opstablet Dynge af Birketræer. See N. L. VI. 19. 1.

Birketing (et) n. f. [af Birk, birca, og Ting.] Stedet, hvor Birkeretten holdes.

Birketræ (et) n. f. [af Birk, betula, og Træ.] Det samme som Birk, betula.

Birkevand (et) n. f. [af Birk, betula, og Vand.] Det samme som Birkesaft. See Fleischer om Skovvæs. 105 S.

Birting (en) n. f. obsolet. [af Isl. *biartur*, splendidus.] Saaledes kaldtes hos de gamle Poeter et Sverd. (Moth.)

Birtingsbad (et) n. f. [af Birting og Bad.] Et blodigt Feldtslag. See Falsters Klagebr. 47 S.

Birtingsland (et) n. f. obsolet. [af Birting og Land.] Et fiendtligt Land. (Moth.)

Bisætning } (en) n. f. [af bisætter.] Den
Bisættelse } Gierning at bisætte.

Bisætter, eller Sætter bi, v. a.
1. Sætter et Liig høitideligen ind i en Kirke eller et Capel, indtil det kan vorde henflyttet til sit rette Begravelsested. Bruges især om kongelige, og andre fornemme Personers Liig, da det og undertiden bemærker, at bestæde et saadant Liig høitideligen til Jorde i sit rette Gravsted.
2. [Til Skibs.] Ansætter eet eller flere Seil til de forrige. At bisætte flere Seil. Frid. IV. Søart. §. 114.

Bisag (en) n. f. [af bi og Sag.]
1. En Sag, som følger med, eller hænger af Hovedsagen. Dette er kun en Bisag.
2. Alt hvad man foretager sig ved Leilighed, og for saavidt Hoved-Forretningerne kan tillade det. Dette Arbeid gior han kun til sin Bisag.

Bisidder, v. a. inusit. [af bi og sidder.] Bivaaner en raadslaaende eller dømmende Forsamling som Assistent eller Medhielper. Alle skulle stande Kongens Bud — og hans Embedsmænd, de hannem bisidder, paa sine Vegne. Hvitf. Kr. 612 S.

Bisidder (en) n. f. [af sit verbo.] Bemærker i Almindelighed en Assessor, eller en som bisidder; (see Krigsr. Instr. §§. 11. og 12.) men bruges gemeenligen ikkun i Haandverkslavene om de Lavsbrødre, som gaae Oldermanden i Raad og Daad tilhaande. En Oldermand med sine Bisiddere. See og Udt. af Forordn. II. 387.

Biskæg (et) n. f. [af Bi og Skæg.] Saaledes kaldes undertiden en Bihætte, eller rettere, de lange nedhængende Straae af samme. See Fleisch. om Bier. 633 S.

Biskop (en) n. f. pl. Biskoper.

1. [Af Lat. *Episcopus*.] Den øverste Tilsynsmand over Geistligheden i et Stift. Heder ellers som oftest Bisp, og i Lovene Superintendent.

2. [Af Angl. *Bishop*.] En velsmagende Drik, lavet af rød Viin, ristede Pomerandser og Sukker.

3. Heraf adskillige Ord, saasom:

a) Biskopdom (et) n. f. inusit. See Bispedom.

b) Biskopelig, adj. Som henhører til eller anstaaer en Biskop. Item, som ligger til en Bispestol. En biskopelig Dragt, Opførsel, &c. Det nærværende Aars biskopelige Indtægt. D. L. II. 17. 24.

c) Biskopshat (en) n. f. En Hat med to afrundede Spidser oven til, som fordum blev baaren af de catholske Bisper.

d) Biskopskammer (et) n. f. obsol. Saaledes kaldtes fordum det Kammer eller Contor, hvor de catholske Bispers anseelige Indtægter bleve modtagne til Beregning.

e) Biskopsnævning (en) n. f. obsolet. Een af de to Mænd, som aarligen i hver Fierding eller Kirkesogn fordum bleve udnævnte, til at sværge om Helligbrøde. Jyd. L. II. 78.

f) Biskopsstav (en) n. f. En Stok med et krumt Haandgreb, som Bisperne bare i de catholske Tider.

g) Biskopsstift (et) n. f. Saaledes kaldtes fordum den under en Biskops Jurisdiction staaende Landstrækning, som nu slet hen heder Stift. See Saml. til den D. Hist. II. B. 1. H. 57 S.

Bislaaperske (en) n. f. [venteligt af Germ. Beyschläferin.] Bruges undertiden i Steden for Bolskab. See Nucl. Lat. voc. *Concubina*.

Bislag (et) n. f. [uden Tvivl af Saxon. Byslag. See Idiot. Hamb. p. 257.]

1. En liden Udbygning for en Gadedør, forsynet med Bænke, hvor man kan sidde regnfri. See D. L. VI. 9. 6.

2. Et gammelt Bislag kalder man spotviis en gammel og uduelig Person i en Gaard. Det siges og undertiden om en Person, som seer meget gammeldags og alvorlig ud.

Bismag (en) n. f. [af bi og Smag.] En tilfældig Smag, som en Ting har, foruden sin rette Smag. Dette Øl har en forunderlig Bismag.

Bismer (en) n. f. [heder Svet. Besman, som rimeligviis er sammendraget af Ital. *Peso a mano*, libra manualis. See Ihre.]

1. Et fordum af Træ, men nu mestendeels af Jern, bestaaende Redskab med et eneste vedhængende Lod, hvormed man veier i Steden for Vegtskaal.

2. Blant de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a) Bismerkrog (en) n. f. En i Bismerens forreste Ende hængende Jernkrog, hvorpaa man hænger det, som skal veies.

b) Bismerlod (et) n. f. Et paa Bismerstangen hængende bevægeligt Lod af Metal, som flyttes saalænge frem og tilbage, indtil det naaer lige Modvegt med det, som skal veies.

c) Bismermark (en) n. f. En Mark efter Bismervegt, som udgiør 16 Lod.

d) Bismerpund (et) n. f. Et Pund efter Bismervegt, som udgiør 32 Lod.

e) Bismerstang (en) n. f. Den ved adskillige Skurer i Marker og Pund afdeelte Stang paa Bismeren, som, naar Loddet staaer i Ligevegt med den Ting, der skal veies, bestemmer Vegten.

f) Bismervegt (en) n. f. Den Vegt, som kommer eller falder ud, naar noget er veiet paa Bismer.

Bisp (en) n. f. [contr. i Steden for Biskop.]
1. Det samme som Biskop. No. 1.
2. Heraf adskillige Ord, saasom:
a) Bispedom] (et) n. f. En vis Deel
b) Bispedømme] af et Land eller Rige, som staaer under en Biskop.
c) Bispedragt (en) n. f. En bispelig Dragt.
d) Bispeembed (et) n. f. En Biskops Embed.
e) Bispegaard (en) n. f. Den Gaard eller Residents, som en Biskop boer i.
f) Bispehat (en) n. f. See Biskopshat.
g) Bispehue (en) n. f. See Bispehat.
h) Bispekaabe (en) n. f. En Chorkaabe, som Bisperne bære ved høitidelige Embeds-forretninger.
i) Bispelig, adj. See Biskopelig
k) Bispesæde (et) n. f. Den Kiøbstæd, hvor en Biskop boer.
l) Bispestav (en) n. f. See Biskopsstav.
m) Bispestol (en) n. f. Bruges figurligen til at betegne Bispeembed. At søge en ledig Bispestol.
n) Bispevielse (en) n. f. Den høitidelige Forretning, at indvie en Biskop.
o) Bispinde (en) n. f. En Biskops Frue.

Bispringer, v. a. [af bi og springer.] Giør hastig Bistand eller Undsætning. Hvortil alle andre Skibe, som i samme Admiralskab fare, hannem efter yderste Evne skulle hielpe og bispringe. D. L. IV. 7. 2.

Bisprog (et) n. f. obsolet. [af bi og Sprog.] Det samme som Ordsprog. See K. S. Skr. II. 19.

Bissekræmmer (en) n. f. [af bisser og Kræmmer.] En som gaaer om med Bissekram.

Bissekram (en) n. f. [af bisser og Kram.] Alslags Smaakram, som By for By, eller Huus for Huus, bæres om for at sælges.

Bisselæder (et) n. f. [af bisser og Læder.] Bruges figurligen i den gængse Talemaade: at have Bisselæder i Skoene, ɔ: at have megen Flakkelyst; ei at kunne blive længe paa et Sted.

Bissen (en) n. f. [af bisser.] Den Gierning at bisse; Strippen; Flakken.

Bisseorm (en) n. f. [af bisser og Orm.] See Bissesyge.

Bissepraas (en) n. f. [af bisser og Praas.] En smal Praas at løbe om med i Huset.

Bisser, v. n. [Svet. besa, Saxon. bissen, Belg. *bysen*, *biesen*, Isl. *bysa*.] Bruges som oftest om Qvæget, naar det stripper formedelst Hede, men undertiden ogsaa om vimsende, føitende og flakkende Personer. I Dag er det saa varmt at Qvæget bisser. Pigen bisser ud og ind, op og ned.

Bissesyg, adj. [af bisser og syg.] Som har ingen Rolighed paa sig; som er meget for at bisse eller flakke.

Bissesyge (en) n. f. [af bisser og Syge.] Den Egenskab at være bissesyg.

Bistaaer, eller Staaer bi, v. a. Giør Hielp eller Bistand; undsætter. Enke maae sig Laugværge tage — som hende med Raad og Daad kan bistaae. D. L. III. 17. 41. See og K. S. Skr. IV. 64.

Bistade (et) n. f. [af Bi og Stade.]
1. En Eikube med Bier og alt Tilbehør. See Udt. af Forordn. III. 345.
2. En Samling af Bistokke. See Fleischer om Bier. 366 S.

Bistand (en) n. f. [af bistander.] Tilhielp; Undsætning. At giøre een Bistand. Uden Guds Bistand formaae vi intet.

Bistander, eller Stander bi, v. a. inusit. Det samme som Bistaaer. See Chr. V. Artikelsbr. §. 139.

Bistander (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En som giør Bistand; en Med- eller Tilhielper. I Kiøbstæderne skal enhver Sognepræst nogle af de bedste Sognemænd tilforordnes, som skulle være hans Medhielpere og Bistandere. D. L. II. 9. 1.
2. En som staaer hos og med en anden i en Tvekamp; en Secundant i en Duel. De, som og lade sig bruge til Udfordringer, Bistandere

standere eller Seconder, skulle 2c. Chr. V. Art. Br. §. 35.

Bistandig, adj. [af Bistand.] Som staaer bi; behielpelig. Og være hannem bistandige og følgagtige. Claus. N. Kr. 67 S. Vær dem alle bistandig, som ere i Nød og Fare. (i vort Litanie.)

Bistemmer, eller Stemmer bi, v. n. Giver sin Stemme til noget; bifalder.

Bister, adj. [Isl. *bystur*, Angl. *boisterous*.]
1. Fnysende af Vrede; meget vreed og forbittret. At giøre een bister. At blive bister paa een.
2. Som giver et bistert Sind tilkiende; barsk; grum. At sætte et bistert Ansigt op.
3. [I ældre Skrifter.] Forstyrret; ravgal. Saaledes var der nu en bister Handel og et meget underligt Væsen i Danmark. Hvitf. Kr. 216 S.

Bistergal, adj. [af bister og gal.] Det samme som Ravgal. Han er bistergal. Det seer bistergalt ud for ham. (Moth.)

Bisterhed (en) n. f. [af bister.] Den Sinds Beskaffenhed at være bister. Item, grumt Syn; Suurseenhed.

Bistert, adv. [af samme Adjectiv.] Paa en bister Maade; grumt; barskt. At see grumt og bistert paa een.

Bistik (et) n. f. [af Bi og Stik.] Et Stik af en Bi. See Fleisch. om Bier. 58 S.

Bistok (en) n. f. [af Bi og Stok.] Det samme som Bistade. No. 1. See Fleisch. om Bier. 605 S.

Bistol (en) n. f. [af Bi og Stol.] Et paa en Pæl fæstet Bret til at sætte et Bistade paa.

Bisværm (en) n. f. [af Bi og Sværm.] En Samling af unge Bier, som forlade, eller have forladt, Modersværmen.

Bitime (en) n. f. [af bi og Time.] En Time, som man har tilovers fra sine ordentlige Forretninger.

Bit } (en) n. f. [en Dialect af Bid, bolus.]
Bitte } Den mindste eller ringeste Deel; en Smule. Han faaer ikke en Bit deraf.

Bitte, adj. [af Bit.]
1. Meget liden; gandske ringe. Bruges i daglig Tale baade om Ting og Personer, men som oftest med adj. lille foran. Et lille bitte Barn. En lille bitte Smule.
2. Ofte lægges det og, som et Venligheds Ord, til den Persons Navn, som man taler til. Bitte Mand! sagde jeg, de stygge Biørne ere ei Umagen værd, at du skal sætte dig i saadan Fare for dem. Forf. i Sk. Vid. X. 51.
3. Ikke det bitteste. Bruges ligeledes i daglig Tale i Steden for: ikke den mindste Smule; ei det ringeste.

Bitter, adj. compar. Bittrere, superl. Bittrest eller Bitterst. [Anglos. *biter*; formodentlig af bider, mordeo.]
1. Som har en bidende Smag; rivende paa Tungen. En bitter Urt, Rod, Drik, 2c.
2. Skarp; giennemtrængende; bidende. En bitter Kulde. En bitter Satire.
3. Vreed; forbittret. Han blev saa bitter paa mig, at 2c.
4. Ond; arrig; bidsk. Bitter i Sindet. Dom. XVIII. 25. At have et bittert Sind. At bruge bittre Ord, Bebreidelser, 2c.
6. Smertelig; piinagtig; fortrædelig. Slig uventet Forhaanelse fylder hans Siel med bitter Harm. Forf. i Sk. Vid. IX. 67. At giøre een Livet bittert. Det er mig saare bittert, mere end eder, 2c. Ruth. I. 13.
7. Som giver et smertefuldt Sind tilkiende. At fælde bittre Taarer.
8. Haard; tung; svar. At friste en bitter Skiæbne. At føre bittre Klagemaale over een.
9. I Sammensætning bruges det undertiden som en part. intens. til at forhøie visse Adjectivers Bemærkelse, saasom: Bitterond, Bittersuur, Bittervreed, ɔ: meget ond, suur eller vreed.
10. En bitter Kalk, eller en bitter Skaal, bruges ofte figurligen til at betegne Kors og Gienvordighed. See Forf. i Sk. Vid. X. 118.

Bitteragtig, adj. [af bitter og agtig.] Som har nogen Bitterhed ved sig; lidt bitter.

Bitterhed (en) n. f. [af bitter.]
1. Skarphed i Smagen; Biden paa Tungen. At bruge et Middel til at betage en Urt sin Bitterhed.
2. Bidskhed; bidende Skiemt; stiklende Bebreidelse. Vil man tænke at forbedre nogen med Ord, da bør det skee uden Bitterhed. I denne Critik, i denne Satire, ligger megen Bitterhed skiult.
3. Forbittrelse; Had; Hævngierighed. Han kunde ei faae sin Bitterhed stillet uden i hans Fiendes Blod.
4. Plage; Gienvordighed; Fortrædelighed. De udvortes Ting — maatte nu komme i Strid med os, og derved forvolde os mange Bitterheder og Elændigheder. Guldb. Nat. Theol. 144 S. See og ibid. 197 S.
5. Svarhed; Haardhed; Besværlighed. Begge Dele ængste os — ligesom de formere Bitterheden af det Onde, som kan forestaae. ibid. 76 S. See og Fors. i Sk. Vid. X. 220.

Bitterligen, adv. [af samme Adjectiv.] Bruges ikkun figurligen, og bemærker: smerteligen; saare meget; svarligen. At sukke, græde, fortryde, klage sig, bitterligen. Det giorde bitterligen ondt. Han seer bitterligen ilde ud.

Bittersalt (et) n. f. [af bitter og Salt.] Et Suurbrøndsalt, bestaaende fornemmeligen af Vitriol-Syren og et alcalisk Salt eller Magnesie-Jord. Brün. Miner. pag. 76.

Bittersøde (en) n. f. [af bitter og sød.] En medicinsk Slyngeurt med smaa purpurfarvede Blomster og røde hængende Bær. Dulcamara.

Bittert, adv. [af bitter.]
1. Med en bitter Smag. Dette smager bittert.
2. Paa en bidsk eller bidende Maade; med Vrede eller Bitterhed. At tale, at see, bittert til een.

Bitterviin (en) n. f. [af bitter og Viin.] Et Slags Viin af bitter Smag. Spansk Bitterviin.

Biunge (en) n. f. [af Bi og Unge.] En Afføding af Bier; en ung Bi. See Fleisch. om Bier. 168 S.

Bivaanelse (en) n. f. [af bivaaner.] Den Gierning at bivaane.

Bivaaner, v. a. [af bi og vaaner, eller rettere, af Germ. beywohnen.] Er tilstede ved en Forretning. Bruges om høie Herrer i alle; men om andre ikkun i vigtige eller høitidelige Begivenheder. Det behagede det kongelige Herskab at bivaane den første Forestilling af dette Skuespil. At bivaane Gudstienesten, Raadsforsamlingen, Bry-lupet, ꝛc. See og Patr. Tilsk. I. 76.

Bivæsen (et) n. f. [af Bi og Væsen.] Om-gang med Bier; Handtering med Biav-. See Fleisch. om Bier. 424 S.

Bivagt (en) n. f. [af bi og Vagt.]
1. En Vagt, som holdes foruden Hovedvagten.
2. Kaldes det saaledes blant de Kongelige Domestiker, naar de have ikke fuld Opvartning. Den Løber, Lakei, som i Dag giør fuld Opvartning, skal i Morgen have Bivagt.

Bivei (en) n. f. [af bi og Vei.] En Vei hvorad man kan komme, foruden den rette og ordentlige Vei. Til dette Sted løbe a- skillige Biveie.

Biverk (et) n. f. [af Bi og Verk.] Den Samling af Vox og Honning, som virkes af Bierne i et Stade; en Bikage med sit Forraad af Vox og Honning. See Fleisch. om Bier. 625 S.

Biviser (en) n. f. [af Bi og Viser.] Den store Bi, eller Hunnen, som viser de andre Veien. See Bidronning.

Bivogn (en) n. f. [af bi og Vogn.] En Vogn, som man bruger til Reisens Befordring, foruden den man selv ager i. See Udt. af Forordn. III. 109.

Bivogter (en) n. f. [af Bi og Vogter.] En som vogter Bier.

Biyngel (en) n. f. [af Bi og Yngel.] Den Yngel, som faaes af Bier; en Samling af unge Bier.

Blaa, adj. [Germ. blau, Angl. *blew*, *blue*, Gall. *bleu*, Anglos. *bleo*, *blæv*, Isl. *blár*; maaskee af Isl. *Blær*, aura. See G. Andr. Lex.]
1. Som har eens Farve med Luft eller Vand.

Blaamunke (en) n. f. En anseelig, men giftig, Havevurt med mørkeblaae hielmformige Blomster. Napellus.

Blaane (en) n. f. [af blaa.] En liden blaaagtig Sky, Dunst eller Taage, som mørkner Øiet eller Synet. Der gik en Blaane for Solen, for mine Øine, ꝛc. See og Cold. Etym. Lat. voc. *Nubecula*.

Blaaner, v. n. [af samme Oprindelse.]
1. Er eller bliver blaa til Anseende: viser sig som en Blaane. Bruges og impersonaliter. Jeg saae ei første Pynt af dine blaanende Fielde, før ꝛc. Forf. i Sk. Bid. V. 141. Det blaaner for Solen, for Øinene, ꝛc.
2. Taber sig i en Blaane. Fiærn blaaner Synet ved de blege Høie, ꝛc. Forf. i Sk. Bid. VII. 48.
3. Han sværger, saa han blaaner. Siges undertiden i gemeen Tale ordsprogviis om den, som sværger meget høit og dyrt.

Blaaøiet, adj. [af blaa og Øie.] Som har blaae Øine.

Blaaplettet, adj. [af blaa og plettet.] Som er besat med blaae Pletter.

Blaar, n. f. plur. [heder Svet. Blår og Blånor, hvilket sidste formodentlig er plur. af Blaane, og bemærker egentligen Skæver, festucæ, som ved Hæglingen gaae ud i den Mængde, at de udgiøre en liden Sky eller Taage.]
1. De groveste Taver af Hør og Hamp, som gaae fra ved Hæglingen. At skille Blaarene fra Hørren. At spinde Blaar.
2. At slaae (eller svøbe) eens Øine i Blaar, o: at sætte een en blaa Dunst for Øinene; at føre een bag Lyset. Det heder og: at sætte een Blaar for Øinene, eller at slaae Blaar for eens Øine, eller at sætte Blaar i eens Øine.
3. Han staaer deri som en Høne i Blaar. Siges figurligen og ordsprogviis om den, der er indviklet i en Omstændighed, som han ei kan redde sig ud af igien.

Blaarandet, adj. [af blaa og randet.] Som ei er jævnt blaafarvet; som har blaa Rænder. Dette i Blaavand dyppede Linned seer saa blaarandet ud.

Blaarandig, adj. inusit. [af blaa og Rand.] Det samme som Blaastribet. En Forsyning met en passelig stor Dyne vti met et blaarandig Vor. D. Mag. II. 82.

Blaargarn (et) n. f. [af Blaar og Garn.] Garn, som er spundet af Blaar. Bruges og i Gen. som et Adjectiv, da det bemærker: som er vævet af Blaargarn. At spinde, at vinde, Blaargarn. Blaargarns Dræ[illegible] Lagen, Haandklæde, ꝛc.

Blaarhægle (en) n. f. [af Blaar og Hægle.] En Hægle, hvorpaa man skiller Hør og Hamp fra Blaarene.

Blaarkam (en) n. f. [af Blaar og Kam.] Et Redskab, hvormed man kæmmer Blaar.

Blaarlærred (et) n. f. [af Blaar og Lærred.] Lærred, som er vævet af Blaargarn. Bruges og i Genit. som et Adjectiv i Steden for: som er giort af Blaarlærred. At væve, blege, Blaarlærred. En blaarlærreds Skiorte.

Blaarød, adj. [af blaa og rød.] Som har en rød Farve, der falder i det blaa, rød med en blaa Skiær. See Brün. Mineral. 30[illegible].

Blaaskimlet, adj. [af blaa og skimlet.] Som har en hvid Farve, der falder i det blaa. Bruges ikkun om Heste og Qvæg. See D. Mag. V. 222.

Blaaslaaer, v. a. [af blaa og slaaer.]
1. Slaaer een paa en voldsom Maade brun og blaa. Bruges helst i part. pass. Et blaaslaget Øie.
2. Blaaslaget, eller Blaatslaget, bruges undertiden substantive i Steden for blaat Kiød. Fra Fodsole og indtil Hovedet er intet heelt paa det, men Saar og Blaaslaget og Bylder, ꝛc. Esai. I. 6. See og 2 Mos. XXI. 25.

Blaaslag (et) n. f. [af blaa og slaaer.] Et Slag, som foraarsager blaat Kiød. Item det blaa Mærke af Slaget, som een har faaet. See Nucl. Lat. voc. *Sugillatio*.

Blaaspaan (en) n. coll. [af blaa og Spaan.] Raspet

...t Blhakke. At farve Tøi med Blaa;
...f.

...ettet, adj. [af blaa og spettet.] Som
...at med blaa Spetter.

...en (en) n. f. [af blaa og Steen.]
...r-Vitriol, som har en blaa og steen-
Udseende, og bruges af Feldtskærere til
...ede vildt fremvoxende Kiød.

...else (en) n. f. [af blaa og Stivelse.]
...lse, som er lavet med Olieblaat.

...vet, adj. particip. [af blaa og sti-
Som er stivet med Blaastivelse.
Amagerne er blaastivet Lintøi meget
...g.

...ibet, adj. [af blaa og stribet.] Som
...laae Striber.

...ur, adj. [af blaa og suur.]
...es allene om skummet Vintermælk, som,
den staaer nogen Tid i Kulden, bliver
og suur, uden at blive tyk.
...laasuur Mø, siges i daglig Tale om
...je, som har havt ukydsk Omgang med
...folk, uden at blive svanger deraf.

...rnet, adj. [af blaa og tærnet.] Som
...laae Tærner eller Ruder; tærneviis
Blaatærnet Dynevaar.

...e (et) n. f. [af blaa og Træ.] Et
... Farvetræ, hvoraf Blaaspaan raspes.

...t (en) n. f. Det samme som Blaa-

...nd (et) n. f. [af blaa og Vand.]
..., som er giort blaat med Lakmus, og
Linnet dyppes.

...rurt (en) n. f. En Farveurt med Pur-
...kker paa vindaabne Høie. Pulsatilla.

...s (en) n. f. Den almindelige ikke lug-
blaa Fiole. Viola Canina.

...voren, adj. [af blabrer og voren.]
...nksom i Ord; sladdervoren. See Nucl.
...voc. Futilis.

..., v. n. [Angl. to *blab*, Germ. blap-
..., plappern, Lat. *Blatero*.]
...kker en Hob unyttige Ting; sladrer.
... hvor han staaer og blabrer i eet vek.
...er; pludrer. Han blabrer saa, at
...kan forstaae ham.

3. Blinker og blusser som et hvegende eller næ-
sten udbrændt Lys. Bruges og figurligen
om et Menneskes Aande, som er nær ved at
forlade Legemet. Lyset, som er brændt ned
i Piben, staaer og blabrer. Hans Aand
blabrer paa hans Læber.
4. Blabrer ud, eller Udblabrer, v. a. Siger ud
alt hvad der falder i Munden; pladrer ufor-
sigtigen ud. Alt hvad han tænker, eller har
hørt af andre, det blabrer han ud.

Blad (et) n. f. pl. Blade. [Anglos. *Blæd*, *Bled*, Angl. *Blade*, Alam. *Plat*, Germ. Blat.]

1. Den grønne og tynde Vext paa Træer, som gemeenlig springer ud om Foraaret, og falder af igien om Efteraaret; et Løv. Bruges og om de tynde og flade Dele, som et Blomster, en Plante, Urt, Græs- eller Sædart, er sammensat af, eller besat med. Nu begynde Træerne at faae, at fælde, Blade. En Rose, en Nellik, som bestaaer af røde eller hvide Blade.
2. Alt hvad der nogenledes ligner et Blad, saasom:
   a) Den tynde og flade Deel af et Redskab, som sættes imod Haandgrebet. Bladet paa en Kniv, Sav, Skee, Aare, &c.
   b) Et af to Sider bestaaende Stykke Papiir eller andet, som bruges til at skrive eller tegne paa, i Steden for Papiir. Det bruges og (fornemmelig i Sammensætning) om enhver særskilt Deel af et Spil Kort. Et løst Blad Skrivpapiir, Trækpapiir, &c. Denne Bog, denne Skrivertavle, bestaaer kun af nogle faa Blade. Den ene af Spillerne har ikke et malet Blad paa Haanden.
   c) En paa løst Papiir skreven Afhandling eller Anmærkning. Bruges og i Sammensætning om et trykt Skrift, som i enkelte Stykker gives ud for Lyset. Man har uden Valg givet hvert et Blad for Lyset, som denne berømte Skribent har efterladt sig. At skrive et Ugeblad.
   d) Et meget tyndt udslaaet Stykke Metal. At slaae Guld, Sølv, ud i Blade.

e) En tynd Plade eller Skive; en Lamelle. En Selenit, som bestaaer ikke af Blade, &c. Brün. Mineral. 19 S. Denne Butterdei vil ikke hæve sig i Blade.

f) Et fladt og tyndt Lem paa et Menneskes eller Dyrs Legeme. See Fodblad, Skulderblad, Bovblad, &c.

g) Enhver anden tynd og flad Ting. See Bordblad, Skoblad, Tøffelblad, &c.

h) Alt hvad der lader sig følde eller lægge sammen, som Bladene i en Bog. See Bladhængsel, Bladkrave, &c.

i) I en Væv kaldes saaledes det bevægelige Redskab, som slaaer Islætten sammen med Rendingen.

3. Bladet har vendt sig. Siges figurligen og ordsprogviis i Steden for: Lykken har forandret sig.

4. At tage Bladet fra Munden, ɔ: at sige sin Mening reent ud; at tale Sandhed uden Frygt.

5. At skrive nogen bag paa Bladet, ɔ: at slaae een i Forglemmelse; ei at bryde sig noget om een. Han derfor bag paa Blad til Hove nu staaer skreven. Bord. D. Mercur. 85 S.

Bladagtig, adj. [af blad og agtig.] Som ligner et Blad. See Brün. Mineral. 19 S.

Bladebyg (et) n. s. [af Blad og Byg.]

1. Byg, som staaer i Vært, og endnu ikke har skudt Ax.

2. At borge paa Bladebyg. Siges figurligen og ordsprogviis om den, der tager op til Laans paa en Indtægt, der ikkun beroer paa det blotte Haab.

Bladefuld, adj. [af Blad og fuld.] Som er fuld af Blade; bladriig. See Forsk. i Sk. Vid. VII. 179.

Bladen (en) n. s. [af blader.] Den Gierning at blade i Bøger.

Blader, v. a. [af Blad.]

1. Det samme som Blæder. No. 1.

2. Lægger bladeviis sammen. At blade Guld, Sølv, i smaa Bøger.

3. Blades [v. n. pass.] Slaaer ud, eller anskyder sig, i Blade. Nu begynde Træerne at blades. I Ilden lide de ved Brænding liden Forandring; endeel revne, splittes og blades. Brün. Mineral. 58 S.

4. Bladet [part. præt.] bruges adjective og bemærker:

a) Besat eller beprydet med Blade. Et bladet Green, Stilk, &c.

b) Som ligger lagviis i Blade; som bestaaer af bladviis liggende Dele. En bladet Steenart, Tærte, &c.

5. Blader af. See Afblader.

6. Blader sig. Det samme som Blades.

Blader, v. n.

1. Kaster Bladene om i en Bog. Med og ude præp. i. Han læser intet i Bøger; h blader kun i dem.

2. Læser og studerer i. Med præp. i. Di Bevægelser have givet Anledning til at bla mere i Bibelen end tilforn. Holb. Dan og Norg. Stat. 156 S.

3. [I ældre Skrifter.] Bævrer som et B eller Løv; hvæger; flagrer. At han icke som itt Røør, som bladher for hwergt V D. Mag. II. 266.

4. Blader efter. Søger efter noget, fo staaer i en Bog, ved at blade i den; sla op efter. Jeg erindrer nu ikke, hvor de findes i Bogen; jeg skal siden blade efter.

5. Blader igiennem, eller Giennemblade. Løber en Bog igiennem ved at blade i den.

6. Blader om. Kaster Bladene om i e Bog, enten videre frem eller videre tilbage.

7. Blader op. Kaster noget op i en Bog efterleder og finder ved Bladen.

Bladeskud (et) n. s. [af Blad og Skud.] Den Omstændighed ved et Træ, at det sk der Blade. (Langebek.)

Bladeverk (et) n. s. [af Blad og Verk.] Arbeid, som er giort i Blade; Løvverk.

Bladeviis, adv. [af Blad og Viis.] I For af Blade; ligesom i Blade. Et bladevii tegnet eller giort Arbeid.

Bladguld (et) n. s. [af Blad og Guld.] Guld, som er slaaet ud i Blade.

Bladhængsel (et) n. s. [af Blad og Hængsel.]

Et

Dørhængsel, bestaaende af tvende Blad-
ge og bladviis sammenhængende Dele,
bruges til Kielderlemme og smaa Døre.
g, adj. [af Blad.]
n bestaaer af Blade. Selenit er en
temsigtig, mere eller mindre bladig,
Sart. Brün. Mineral. 18 S.
samme som Bladagtig. De større
inater) vise et bladigt Sammenhæng.
59 S.
aal (en) n. f. [af Blad og Kaal.]
ledes kaldes alslags Kaal, som slaaer
id i Blade, der ikke lukke sig. Det
satte af Kabudskaal.
rave (en) n. f. [af Blad og Krave.]
af tvende bladagtige Flipper bestaaende
et Halskrave, som bæres af geistlige
oner.
os, adj. [af Blad og løs.]
n har ingen Blade; som er skilt ved sit
. Et bladløst Træ. En bladløs Kniv.
idløs (en) n. f. En liden Urt, med gule
rneblomster, hvis smaa og tykke Stilk-
letteligen affalde. Sedum aere.
uus (en) n. f. [af Blad og Luus.] Et
gs smaa og nøgne Insecter, med tvende
paa Bagenden, som ilde tilrede mange
r, Buske, og Urternes Blade og Stæng-
Aphis.
ulm (en) n. f. En mineralsk Mulm,
viser sig bladig. See Brün. Mineral.
S.
ing (en) n. f. [af blades.]
Omstændighed ved en Vært, at den
s eller blader sig.
denes Skabning og Skikkelse.
samme som Bladverk. No. 1.
rm (en) n. f. [af Blad og Orm.]
Slags Orme, som afæde Bladene paa
rne. Tinea larva.
r, v. n. [af blader, v. n., eller
kee af Germ. blättern.]
er Bladene om i en Bog; blader. See
her om Skovvæs. 69 S.
ldre Skrifter.] Det samme som Blad-
rer. Lat. *Blatera*. See Cold. Etym. Lat.
og Nucl. Lat. voc. *Effutio*.

Bladriig, adj. [af Blad og riig.] Det samme som Badesuld.

Bladsølv (et) n. f. [af Blad og Sølv.] Sølv, som er slaaet ud i Blade.

Bladstikke (en) n. f. [af Blad og Stikke.] Saaledes kaldes det Redskab, hvormed man stikker Traadene igiennem Bladet paa en Væv.

Bladstilk (en) n. f. [af Blad og Stilk.] Den lille Stilk, som forener Bladet og Grenen.

Bladtobak (en) n. f. [af Blad og Tobak.] Tobak i Blade; uspunden Tobak.

Bladverk (et) n. f. [af Blad og Verk.]
1. Alle Bladene paa et Træ; Grenene paa et Træ betragtede med alle deres Blade. (Gall. *Feuillage.*)
2. Det samme som Bladeverk.

Bladviis, adv. [af Blad og Viis.]
1. Blad for Blad, ligesom Bladene i en Bog. Denne Steenart lader sig bladviis adskille.
2. Det samme som Bladeviis.

Bladviser (en) n. f. [af Blad og Viser.] Det Ord neden for Siden paa et Blad, som henviser til den følgende Side. (Kaldes i Bogtrykkerier Custos.)

Blæden (en) n. f. [af blæder.] Den Gierning at blæde; Løvsnit.

Blæder, v. a. [af Blad.]
1. Tager de overflødige Blade bort af en Vært. At blæde Kaal, Viinranker, &c.
2. Renser, eller giør lys, ved Løvsnit. At blæde Skoven.
3. [I ældre Skrifter.] Giør Fiendernes Gelider tynde ved Nederlag paa hans Folk. Saaledes blæde de af vort Folk. Syvs Kiempeviis. See og Clauf. N. Kr. 455 S.

Blædkaal (en) n. f. [af blæder og Kaal.] Saaledes kaldes den Kaal, som samles, ved at pille de underste Blade af Kaalplanterne, nogen Tid efterat de ere satte, og sættes imod Spirekaal.

Blæren (en) n. f. [af blæer.] Skrig som af en Hiort.

Hiort. Bruges af Jægere for at narre Hiorten eller Hinden til sig.

Blæer, v. n. [formodentlig nær beslægtet med Anglos. blætau, Angl. to bleat, Lat. balare.] Skriger som en Hiort. (Moth.)

Blæk (et) n. s. See Blek.

Blændstaal (et) n. s. Et Slags Staal af en ringere Sort. See Udt. af Forordn. IV. 476.

Blæn (en) n. s. contr. for Blæen. See Hvitf. 840 S.

Blænde (en) n. s. Det samme som Blende. See Brün. Mineral. 272 S.

Blænder, v. a. [en Dialect af blander.]

1. Det samme som Blander. Høres ikke sielden i daglig Tale.
2. Undertiden bruges det i Steden for Blender.

Blænding (en) n. s. [af blænder.] En Affødning af forskiellige Arter. Bruges baade om Mennesker og Dyr. Han er hverken en Europæer eller Neger; han er en Blænding. Et Muulæsel er en Blænding.

Blær (et) n. s. obsolet. [af blærer.] Skraal og Skrig; Tummel og Allarm. Da venthe han sig fuld onth ith Bler. D. Riimk. 18 Bl. See og Syvs Kiempevis. 13 S.

Blære (en) n. s. [Isl. Bladra, Anglos. Bladr, Angl. Bladder, Germ. Blase.]

1. Et hindeagtigt Kar i et Legeme, som er opfyldt med Luft, eller hvori Vædske samles og giemmes. Galden ligger indsluttet i en Blære.
2. Det samme som Vandblære. At lette Blæren.
3. Det samme som Blegn.
4. Det samme som Boble.
5. Blandt de sammensatte Ord kan især mærkes:
   a) Blæredyr (et) n. s. Et Slags smaa, for det blotte Øie usynlige, og med klare Kugler opfyldte, Vanddyr.
   b) Blærehals (en) n. s. Den langagtige smalle Deel af Blæren, hvorigiennem den deri indeholdte Vædske udgydes.
   c) Blæreorm (en) n. s. Et Slags Bændelorm med en Blære i Enden.
   d) Blærepibe (en) n. s. Aabningen i Blærehalsen.
   e) Blærepose (en) n. s. Den vide Deel af Blæren, hvori Vædsken indeholdes.
   f) Blæresteen (en) n. s. Det Gruus, som samler og danner sig til Steen i et Menneskes Vandblære. Kaldes som oftest slet hen Steen, og modsættes Nyresteen.

Blærer, v. n. obsolet. [uden Tvivl nær beslægtet med Angl. to blare, Germ. blärren v. plärren, Lat. plorare.] Skraaler og skriger; hyler og larmer. Strepo, vociferor. (Moth.)

Blæret, adj.

1. [Af Blære.] Fuld af Blærer.
2. [Af A. S. blere, calvus.] Det samme som Skaldet. (Moth.)

Blærre (en) n. s. [et Jydskt Ord, der og udtales som Blære eller Bleir.] En Kile af Træ. (Moth.)

Blæsebælg (en) n. s. [af blæser og Bælg.] Et Redskab, hvormed man giør stærk Vind. I Særdeleshed: en stor Puster, som bruges i Smedier, Smeltehytter, &c. See Fleisch. om Bier. 541 S.

Blæsehul (et) n. s. [af blæser og Hul.] Aandehullet paa en Hval. See Schytte Stat. indv. Reg. II. 341.

Blæsen (en) n. s. [af blæser.] Den Gierning at blæse; Pusten.

Blæser, v. n. imperf. Blæsde, sup. Blæst. [Isl. blása, Alam. blasan, Germ. blasen; af Germ. ant. blahen, hvoraf man endnu har blähen, eller af Anglos. blawan, Angl. to blow, Lat. flare.]

1. Driver eller kaster ved Hielp af bevæget Luft; puster. Bruges og neutraliter. Vinden blæser os Sand i Øinene. At blæse Støvet af Bordet. Træet blæsde omkuld, overende, &c.
2. Lader sin Blæst falde paa een. At blæse een lige i Ansigtet.
3. Sætter en Ting i en vis Tilstand ved Blæsen eller Pusten. Bruges og reciproce. At blæse Flinten reen, Maden kold, Fingrene varme, &c. Dette er saa tyndt, at man kan blæse det i tu. At blæse sig op i Hovedet.
4. Danner ved at blæse eller puste. Vinden har blæst store Huller i Sanden. At blæse Bobler, Glas, &c.

5. Tænder ved Blæsen eller Pusten. At blæse Ild i et Lys, en Brand, 2c.
6. Spiller et Stykke paa et blæsende Instrument. At blæse en Arie paa Floite.
7. Blæsende [part. præt.] bruges som et Adjectiv, naar det lægges til subst. Instrument, og bemærker da: som der blæses i eller paa. At spille paa et blæsende Instrument.
8. Blæst [part. præt.] bruges adjective, skiønt ikkun i daglig Tale, til at betegne noget sær reent eller pynteligt. Alting i Huset er som det var blæst. Bruden var som hun var blæst.
9. Blæser af. See Afblæser.
10. Blæser Alarm. Sætter Folk (især Krigsfolk) i Bevægelse ved at blæse i Trompet. At blæse Alarm i Leiren.
11. Blæser an. See Anblæser.
12. Blæser bort, eller Bortblæser. a. & n. Fører bort, eller farer bort, ved Blæst. Sneen, som laae paa Taget, er blæst bort. Da Sækken blev aabnet, blæsde endeel af Melet bort.
13. Blæser fore, eller Foreblæser. Spiller een noget fore paa et blæsende Instrument, for at lære ham det.
14. Blæser i. a. & n.
a) Kommer noget til at falde i, eller falder i, ved Blæst. At blæse Støv i Maden. Saa at intet ureent, som maatte blæse eller falde i, kan løbe igiennem. Fleischer om Skovvæs. 106 S.
b) Blæser i Ørene. Hvisker een noget Sladder i Ørene; bibringer ved Ørentuderi. Hvem har blæst ham dette i Ørene?
15. Blæser igiennem, eller Giennemblæser.
a) Trænger eller trækker igiennem ved Blæst. Dette Tøi er saa tyndt, at man kan blæse det igiennem. Paa denne Reise er jeg bleven saa igiennemblæst, at 2c.
b) Bringer noget igiennem ved at blæse. At blæse Kugler igiennem et Pusterør.
16. Blæser ind, eller Indblæser. a. & n.
a) Kommer noget til at falde ind, eller falder ind, ved Blæst. Vinden blæsde Væggen ind, alle Vinduerne blæsde ind, i stærke Storm.
b) Bringer noget ind ved at blæse. At blæse Røg ind i et Bistade. See Fleisch. om Bier. 410 S.
c) Forkynder en indgaaende Høitidelighed ved at blæse i Trompet. At blæse Nyaar, Høiesteret, Herredagen, ind.
d) Indskyder i Sind eller Hierte. At indblæse een Mod, Stolthed, 2c.
e) [I Theologien.] Besieler eller begaver med overnaturlige Indskydelser; indgiver eller indskyder paa en overnaturlig Maade. De hellige Skribenter vare indblæste af Gud. De apocryphiske Bøger ere ikke af Guds Aand indblæste. Guldb. Nat. Theol. 221 S.
17. Blæser ned, eller Nedblæser. a. & n.
a) Fælder ved Blæst; kommer noget til at gaae ned ad ved at puste eller blæse. At samle de nedblæste Grene i Skoven. Og blæser sidet Røg ned igiennem det hullede Blik. Fleisch. om Bier. 423 S.
b) Falder ned ved eller tilligemed Blæsten. I denne Storm staaer Taarnet Fare for at blæse ned. I Dag blæser der Varme ned.
18. Blæser om, eller Omblæser. a. & n. Kaster, eller falder, omkuld ved Blæst. Vinden blæsde Træet om. Masten paa Skibet blæsde om.
19. Blæser op, eller Opblæser. a. & n.
a) Aabner, eller aabner sig, ved Blæst. Vinden blæsde Døren op. Vinduet blæsde op i denne Storm.
b) Bringer noget op ved at blæse. At blæse Sæbekugler op i Luften.
c) Optænder ved at blæse; oppuster. Bruges og absolute. At blæse Lyset, Ilden, op. Lad Pigen blæse op under Gryden, Kiedelen.
d) Giør ophoven ved at puste eller blæse. Bruges og figurligen om den, som ophæver en andens Mod. At blæse en Blære, en Kindbakke, op. At blæse Modet op hos een.

e) Foraarsager Vinde; gjør Maven udspændt. Bruges ofte absolute. Denne Mad tør jeg ikke spise; den blæser for meget op.

f) Opblæst [part. præt.] bruges ofte adjective i Steden for Stolt. At være opblæst af sin Lykke.

20. Blæser paa, eller Paablæser. Kommer noget paa ved at puste eller blæse. At blæse Støv, Pudder, paa eens Klæder.

21. Blæser sammen, eller Sammenblæser. a. & n.

a) Driver, eller fyger, sammen ved Blæst. Vinden blæser Sneen sammen i store Banker. Støvet blæser sammen.

b) Sammenkalder ved at blæse i Trompet. At lade Almuen blæse sammen. Bastholms Ny Testam. I. 25.

22. Blæser sig op, eller Opblæser sig.

a) Gjør sig tyk og opsvolmet ved at blæse. Bruges og figurligen om den, som ophæver sig, og viser sig stolt. Frøen i Fabelen blæsde sig op, for at blive lige saa tyk som Oxen.

b) [I Chymien.] Hæver sig op i Digelen. Zeolit-Arterne blæse sig op i Ilden ved sagte Brænding. Brün. Mineral. 100 S.

23. Blæser tilbage, eller Tilbageblæser. Kalder tilbage ved at blæse i Trompet. At blæse Krigshæren tilbage.

24. Blæser ud, eller Udblæser. a. & n.

a) Slukker ud, eller gaaer ud, ved Blæst. Han blæsde Lyset ud, Lyset blæsde ud, for mig.

b) Bringer noget ud ved at blæse. At blæse Krudrøgen ud af en Flintbøsse.

c) Spiller noget til Ende paa et blæsende Instrument. Han blæsde ikke hele Stykket ud.

d) Fører offentligen ud iblant Folk; raaber ud. Han blæser Alting ud, og kan ikke engang tie med sin egen Skam.

e) At blæse Aanden ud, ɔ: at opgive Aanden; at døe.

Blæser, v. n.

1. Sætter Luften i Bevægelse. Bruges ofte impersonaliter, og betyder da: er vindigt Veir. At seile, hvor Vinden blæser. I Dag blæser det stærkt af Østen.

2. Gjør Vind ved at støde Luften med Magt igiennem Munden; puster. Han blæser saa, at Kindbakkerne staaer ud paa ham.

3. Drager Aanden ud. I Særdeleshed: drager Aanden haardt og besværligen ud; stønner. Man kan ikke blæse og søbe paa eengang. Han er saa feed, at han puster og blæser, saasnart han har gaaet nogle faa Skridt.

4. Faaer Lyd i noget ved Mundblæst; spiller paa et blæsende Instrument. Med præp. eller paa. At blæse i et Blad, en Halm-pibe, en Basune, Trompet, ꝛc. At blæse paa Fløite, Valdhorn, ꝛc.

5. Giver Signal ved Stød i Trompeten. blæse til Mars, til Taffels, ꝛc.

6. [I ældre Skrifter.] Aander ud imellem, puster ud. Han lod Hesten blæse. Cla... N. Kr. 418 S.

7. Blæser ad. Bruges i daglig Tale figur... gen i Steden for: anseer med Foragt. ... blæser ad hans Vrede, Trusler, Gaver og Foræringer, ꝛc.

8. Blæser af. See Afblæser.

9. Blæser an. See Anblæser.

10. Blæser i Bøssen. See Bøsse.

11. Blæser imod. Falder imod med sin Blæst; bærer imod. Vinden blæser lige imod.

12. Blæser op. Tager paa med Blæst; begynder at blæse. Bruges impersonaliter. Nu begynder det at blæse op for Alvor.

13. Blæser paa.

a) Lader sin Blæst komme eller falde paa; puster paa. Dersom du blæser paa en Gnist, skal den optændes. Sir. XXVIII. 13.

b) Lader en kølende eller qvægende Mundblæst komme paa. At blæse paa Maden, Bylden, ꝛc.

c) Spiller paa et blæsende Instrument. See No. 4.

d) Det samme som Blæser op, v. n.

e) At blæse paa een. Bruges undertiden

daglig Tale figurligen i Steden for: at kiæle for een.

) Noget at blæse paa. Bruges ligeledes i daglig Tale til at betegne en Modgang, eller noget, som giver Sorg og Bekymring. Nu har han faaet noget at blæse paa.

Blæser til.

) Falder til med Blæst; bærer med. Vinden blæser vel til.

b) Giør sit til ved Indskydelser; bidrager ved Tilskyndelser. Een af dem begyndte Opræret, og de andre blæsde til, alt hvad de kunde.

æser (en) n. s. [af sit verbo.] En som blæer. Bruges ikkun i Sammensætning, saaom: Alarmblæser, Trompetblæser, Baunblæser, &c.

æserør (et) n. s. [af blæser og Rør.]

Et Rør at blæse Glas eller andet med.

Det samme som Pusterør.

[...]ning (en) n. s. [af blæser.]

Det samme som Blæsen.

[I Bergvæsenet.] Den Giern ing at blæse i Smælteovnen med Blæsebælger. See Brün. Mineral. 223. 251. 253 S.

[...]st (en) n. s. [af samme verbo.]

Virkningen af Luftens Bevægelse; stærk Vind. Jo høiere et Sted ligger, jo mere er et udsat for Blæst. I dette Aar har man [...]elig havt Blæst og Regn. Den Syge [...]r ikke gaae ud i denne Blæst.

[I ældre Skrifter.] Det samme som Vin[d]e, flatus. Blæst i Mands Mave. (Henr. [H]arpestr. Lægeb.)

[...]sugе (en) n. s. [af blæser og Uge.] Enhver [U]ge, hvori Marsovnen er i fuld Gang. See Udt. af Forordn. III. 216.

[...]værk (et) n. s. [af blæser og Værk.]

[H]andtering med Jernets Smæltning i Marsovnen. See ibid. III. 218.

[Bl]affert (en) n. s. [af Germ. Blappert, Lat. [M.] B. Blaffardus.]

Et Slags ringe og fordum gangbar Tydsk Mynt. See Holb. Danm. og Norges Stat 406 S.

2. Et lidet Redskab, dannet som en Sprøite, af Hyld eller Pennepøser, som Børn bruge til at skyde Papiirkugler med.

Blafrer, v. n. [en Dialect af Isl. *blægta*, motari aurâ, som paa Norsk heder at blegte.] Flagrer som et Lys for Vinden; blabrer. (Moth.)

Blak, adj. [af Isl. *blakr v. blaukur.*]

1. Bemærker egentligen det samme som Blakket, men bruges nu omstunder ikkun i Sammensætning med de Adjectiver, som bestemme, hvorvidt eller hvorledes et Qvægshoved har sin blakkede Lod, saasom: Blakdragen, Blakbroget, Blakhielmet, &c.

2. Bruges det og substantive til at betegne en blakket Hest. Heraf det Ordsprog: at ride paa Blak Skinnebeen, ɔ: at gaae til Fods.

Blak, n. s. obsolet. [uden Tvivl det samme som Plag, Germ. Plack, Lat. *plaga*, hvoraf man har Haandplag, Germ. Handplacken; eller og maaskee af Isl. *Blak*, vibex parva, vestigia verberum, af *blaka*, verberare. See G. Andr. Lex.] Et Slag, som gives med den flade Haand. Men for flade Haandslag, som kallis Black, oc Slag met Flade aff Suerd, to Marck. Sælff. Chr. IV. N. L. Mandh. B. 16 Cap.

Blak, n. propr. En Mands Navn, som var en Forræder imod sin Herre Kong Knud den Hellige. Heraf haves de Talemaader og Ordsprog: Du falske Blak, ɔ: du falske og Underfundige! At ride paa Blaks Hest, ɔ: at være falsk; at sige eet og meene et andet. At ride Blaks Hest af Gaarde, ɔ: at faae sin Falskheds velfortiente Løn.

Blakket, adj. [af blak.] Som har en guulagtig Farve, der falder i det brune. En blakket Kiol. En blakket Hest.

Blande, n. s. obsolet. [af blander.] Et Slags fordum brugelig blandet Drik. Hun laver baade Brygge og Blande. Syvs Kiempeviss. 55 S.

Blandelse } (en) n. s. [af samme verbo.] Den Blanden } Gierning at blande. Det første bruges meest i Sammensætning.

Blander, v. a. imperf. Blandede v. Blandte, sup. Blandet. [Anglos. *blendan*; Angl. to *blend*, Isl. *blanda*.]

1. Kommer forskiellige eller adskilte Ting i fleng blandt hinanden; mænger. At blande Korn, Farver, Kort, 2c. Paa dette Sted begynder Floden at blande sit Vand med Havets Vand.

2. Laver, eller forfalsker, ved noget tilblandet. At blande Miød, Brændeviin. At blande Vinen, Mælken, førend den sælges ud.

3. Bringer i Uorden; forvirrer. Herren blandte der al Jordens Tungemaal. 1 Mos. XI. 19.

4. Blandet [part. præt.] bruges ofte adjective og bemærker:

a) Som bestaaer af forskiellige Slags; som har Deel baade i det enes og det andets Natur. En blandet Drik. Blandede Skrifter. En blandet Regieringsform. Et blandet Sprog.

b) Plumret; uklar; ikke reen. Vandet, Luften, seer i Dag noget blandet ud. Den Syges Øine seer saa blandede ud.

5. Blander i, eller Iblander. Kommer det ene i det andet, for at giøre en Blanding deraf; mænger i. Bruges og figurligen. At blande Vand i Viin. At blande fremmede Ord i Sproget. Bland mindre Bitterhed dog i din egen Skiæbne. See Fors. i Sk. Vid. X. 198.

6. Blander igiennem, eller Giennemblander. Blander tilstrækkeligen; formænger. At blande Kortet vel igiennem. En Steenart, som er giennemblandet med meget Salt. Brün. Mineral. 159 S.

7. Blander imellem, eller Mellemblander. Kommer iblant hinanden; mænger imellem.

8. Blander ind, eller Indblander. Indsprænger eller indælter blandingsviis; indmænger. Saltets ukiendelige Dele laae deri sparsommeligen indblandede. Brün. Mineral. 12 S. See og Oec. Mag. V. 256.

9. Blander om, eller Omblander.

a) Mænger om i hinanden.

b) Blander paa ny. Kortet faaer at blandes om igien.

10. Blander sammen, eller Sammenblander.

a) Forener ved Blanding til een Masse; mænger sammen. At blande Viin og Vand, Sølv og Kobber, sammen.

b) Giør et Miskmask, eller en uordentlig Blanding, af forskiellige eller stridige Ting. At blande Danskt og Franskt, sødt og suurt, det onde og det gode, sammen.

11. Blander sig. Bruges med adskillige Præpositioner bag efter, saasom:

a) Blander sig i. Indlader eller indvikler sig i. Item, indsniger sig uformærkt At blande sig i Trætter, uvedkommen Ting, 2c. Der blander sig altid no syndigt i vore bedste Gierninger.

b) Blander sig iblant. Begiver sig ud Orden iblant; indlader sig i fleng m Vore Folk blandte sig iblant Fiend De blandede sig iblant Hedningene. CVI. 35.

c) Blander sig med. Forener sig blandings viis med. Item befatter sig med; giver i Kast med. Denne Flod blander sig tilsid med en anden og større Flod. De bland sig med dem i Strid. Ordspr. XXVIII. 4

12. Blander til, eller Tilblander. Kommer noget iblant som en Tilsætning; mænger i.

Blander (en) n. f. [af sit verbo.] En som blander. Bruges undertiden (helst i Sammensætning) om dem, som forfalske Varer ved Blanding.

Blanding (en) n. f. [af blander.]

1. Den Gierning at blande, eller at blande sig; den Forening, som skeer ved Sammenblandelse.

2. En Sammensætning af blandede Ting; Miskmask. Vort Liv er en Blanding af ondt og godt. Hans Opførsel er en Blanding af Ydmyghed og Stolthed.

3. Det som tilblandes; Tilsætning; Tilsæ Bruges baade egentligen og figurligen. lære Guds Ord reent og uden Blanding menneskelig Lærdom.

4. Siges

4. Siges det og om Dyr og Mennesker, hvis Forældre have været af forskiellig Art. Den Hund, Hest, &c. er en Blanding. Han er ingen ret Morian, men en Blanding, ɔ: han er avlet af en Sort og en Blank. Saaledes kaldte og de gamle Nordiske Folk deres Halvgunder Blandinger.

5. Heraf de sammensatte Ord:

a) Blandingsfolk, n. f. pl. Folk, som ere samlede fra adskillige Steder eller Lande. Convenæ. See Judith. II. 11.

b) Blandingsgods (et) n. f. Gods, som ei er sorteret; Manggods. Item (figurligen) Miskmask; Ripsraps.

c) Blandingskorn (et) n. coll. Det samme som Blandkorn.

d) Blandingssæd (en) n. f. Blandingsviis udstrøet Sæd. Han forkaster Blandingssæd saavel af Træarterne imellem sig, som med Kornarterne. Fleischer om Skovvæs. i Fort. 50 S.

e) Blandingsskrift (et) n. f. Et Skrift, som indeholder en Samling af adskillige Skrifter i bunden eller ubunden Stiil; et blandet Skrift.

f) Blandingsviis, adv. Paa en blandet eller sammenmænget Maade; uden Orden; i fleng.

Blandkorn (et) n. coll. [af blander og Korn.] Korn, som avles efter Blandingssæd; Korn af forskielligt Slags, (især Byg og Havre) som udsaaes blandet.

Blandt, præpos. [af blander.] See Iblandt.

Blank, adj. [af Gall. *blanc.*] Bruges i det Franske Ords Bemærkelse, men kun i følgende Tilfælde:

1. Som under Skrivning eller Tryk er bleven efterladt ledig; aabenstaaende. I denne Bog findes nogle blanke Sider. At lade en Linie staae blank i et Regnskab.

2. Blankt Kort. Et Kort, hvorpaa intet Billede staaer tegnet; det modsatte af Herreblad. Bruges helst collective, naar en Spiller slet ingen Herreblade har paa Haanden, da han siges: at have blankt Kort.

3. En Blank (substantive) kaldes en Person, som er hvid- eller bruunladen af Ansigt, til Forskiel fra en Morian eller Neger.

Blank, adj. [af Germ. blanken, Svet. blänka, splendere, coruscare, som er nær beslægtet med Dan. blinker.]

1. Glat og glindsende; reen og skinnende. Isen er saa blank som et Speil. At giøre Sverdet, Kiøkkentøiet, blankt.

2. At staae blank. Siges i daglig Tale figurligen om en Brud eller Brudgom, som staaer for Brudeskammelen og lader sig vie. I Dag skal hun, han, staae blank.

3. Mangen blank Daler, Bruges ofte i Steden for: en god Deel Penge. Han har kostet mig mangen blank Daler.

Blankagtig, adj. [af blank, nitidus, og agtig.] Noget blank; lidt glindsende.

Blanke (en) n. f. inusit. [af blank.] Det samme som Glands. See Nucl. Lat. voc. *Nitor.*

Blanker, v. a. [af blank, nitidus.] Pudser og polerer; giør blank. Bruges helst med følgende Præpositioner:

1. Blanker af. See Afblanker.

2. Blanker op, eller Opblanker. Giør blank paa ny; oppudser. At blanke et forrustet Sverd op.

Blanket (en) n. f. pl. Blanketter. (Med Tonehold paa sidste Stavelse.) Et reent Ark eller Blad Papiir, med Navn undertegnet i Forveien. (Gall. *Blancsigné.*) Han sendte mig en Blanket til Fuldmagt.

Blankhed (en) n. f. [af blank, nitidus.] Den Egenskab at være blank.

Blankt, adv. [af samme Adjectiv.] Reent og net; med Glands.

Blant, præp. See Blandt.

Blas, adj. [udtales kort, og kommer af Germ. blaß.] Bruges i daglig Tale om en Person, som seer bleeg og halv gusten ud i Ansigtet.

Blee (en) n. f. [Svet. Blöja; af Isl. *Blæia*, *Blea*, *Blöa*, stragula, lodix.]

1. Det samme som Barneblee.

2. [I vore gamle Love og andre Skrifter.]

a) Et Sengelagen. Dræpær bondan horkarl i sængu med hænne, (Adelkonen) tha

skal han til things føræ bodæ buistær oc ble, 2c. Sk. L. XII. 1. See og Vald. S. L. II. 27.

b) Et Liiglagen; en Jordeblee. Jeg lægges i Jorden i en Blee. (i en gl. Psalme.)

Bleeg, adj. [Isl. *bleikr*, Anglos. *blac*, *blæc*, Angl. *bleach*, Germ. bleich.]

1. Som er af en Farve, der falder i det hvide; som har ingen sund eller frisk Farve; som nærmer sig til en Liigfarve. Siges egentligen om en Person, som har tabt sin naturlige Farve, enten ved en Sygdom, eller ved en hastig Sindsbevægelse, som gior, at Blodet trækker sig fra Ansigtet til Hiertet. At have et bleegt Ansigt, blege Kinder, Hænder, 2c. Ved denne Tidende blev han bleeg i sit Ansigt som et Liig.
2. Som har en lys eller svag Farve; som er til Anseende næsten farveløs. Bruges helst i Sammensætning med visse Hovedfarver, saasom: Bleeggul, Bleegrød, 2c.
3. Som har et svagt Skin; ei klarskinnende; dunkel. Maanen, Solen, seer saa bleeg ud.
4. Han blev baade rød og bleeg derved, ɔ: han skiftede Farver i Ansigtet derved; blev meget skamfuld derover.

Bleeg (en) n. f. [af bleger.]

1. Den Omstændighed ved en Ting, at den bleges eller skal bleges. Tøiet er i Bleeg. At toe til Bleegs.
2. Saa meget som der bleges paa een Gang.
3. Blegningens Beskaffenhed. Tøiet har denne Gang faaet en god, en slet, Bleeg.
4. Tiden, i hvilken en Ting bleges. Første, anden, Bleeg.
5. Stedet, hvor en Ting bleges; et Blegeri. Tøiet ligger paa Blegen, er taget af Blegen, 2c. At indrette en Bleeg.

Bleegagtig, adj. [af bleeg og agtig.] Som falder lidt i det blege; noget bleeg.

Bleegfiis (en) n. f. [Saxon. *Bleeckfyst*; maaskee ved Omsættelse af Isl. *Fisbleikur*, præ timore pallidus. See Ihre voc. Blek.] Saaledes kalder man i daglig Tale en Person, som seer meget bleeg og sygelig ud.

Bleeghed (en) n. f. [af bleeg.] Den Egenskab eller Beskaffenhed at være bleeg; en gusten Farve.

Bleeghvidt (en) n. f. See Blyhvidt.

Bleegladen, adj. [af bleeg, og part. insep. laden.] Bleegagtig i Huden; bleeg af Anseende. Han seer saa bleegladen ud.

Bleeglig, adj. [af bleeg og liig.] Bleegagtig; bleegladen.

Blege (en) n. f. [venteligt af bleeg.] Det samme som Kride. (Moth.)

Blegedam (en) n. f. [af bleger og Dam.] Bemærker egentligen en Dam paa en Blegeplads, hvori man toer eller skyller op til Bleegs, men bruges dog gemeenligen til at betegne et til Blegning ordentligen indrettet Sted.

Blegefolk, n. f. pl. [af bleger og Folk.] Folk, som giøre Haandverk af at blege allehaande Slags Linnet. See Udt. af Forordn. IV. 207.

Blegehave (en) n. f. [af bleger og Have.] En indhegnet Blegeplads. Item et til Blegning bestemt Sted i en Have.

Blegekone (en) n. f. [af bleger og Kone.] En Kone, som nærer sig af at blege Linnet.

Blegeløn (en) n. f. [af bleger og Løn.] Den Løn, som Blegefolk have fortient for deres Arbeid og Umag.

Blegemand (en) n. f. [af bleger og Mand.] En Mand, som lever af Blegeri.

Blegen (en) n. f. [af bleger.] Den Gierning at blege.

Blegeplads (en) n. f. [af bleger og Plads.] En til Blegning beqvem eller bestemt Plads.

Bleger, v. a. [Anglos. *blæcan*, *ablican*, Angl. to *bleach*, Germ. bleichen; af bleeg.]

1. Gior en Ting hvid, ved at lægge den ud i aaben Luft. At blege Lærred, Traad, Vox, Been, 2c.
2. Gior en graaenende Sø klar og giennemsigtig, ved at slaae Olie, Tran eller deslige derpaa. Høres undertiden blant vore Søfolk og Fiskere.

Bleger (en) n. f. [af sit verbo.] En som forstaaer Blegeri; en som gior Haandverk af at blege. See Marc. IX. 3.

Blegeredskab (et) n. f. [af bleger og Redskab.] Alt det Redskab, som hører til et Blegeri.

Blegeri (et) n. f. [af bleger.]
1. Den Kunst eller Handtering at blege.
2. Et Sted, hvor slig Handtering drives.

Bleget, adj.
1. [af Blege.] Som er giort hvid med Kride; kridet. (Moth.)
2. [af bleger.] Som er blevet hvidt ved at ligge i Solen. Bleget Lærred, Traad, rc.

Blegetiid (en) n. f. [af bleger og Tiid.] Den til Blegning beqvemme Aarstiid.

Blegetøi (et) n. f. [af bleger og Tøi.] Tøi, som lægges paa Blegen.

Blegeveir (et) n. f. [af bleger og Veir.]
1. Et beqvemt Veir at blege i.
2. Det i Blegetiden indfaldende Veirligt.

Blegeverk (et) n. f. [af bleger og Verk.] Det samme som Blegeri. No. 2.

Blegn } (en) n. f. [Anglos. *Blegene*, Angl.
Blegne } *Blain*; formodentlig af blegner. See ellers herom K. S. Skr. V. 133.] En liden Hævelse i Huden, foraarsaget af en udbrydende ond Vædske i Legemet. Bruges og i Sammensætning. See Hedeblegne, Skoldeblegne, rc.

Blegner, v. n. [Anglos. *blacian*, Isl. *blikna*; af bleeg.]
1. Bliver bleeg. Bruges egentlig og almindeligst om en Person, som formedelst en hastig paakommende Svaghed eller Sindsbevægelse faaer en bleeg Farve i Ansigtet. Lader sig og bruge figurligen om andre Ting. Han faldt i Afmagt, han blev forskrækket, og blegnede. Du blegnende Maane. Patr. Tilsk. II. 128.
2. Blegner hen, eller Henblegner. Bruges undertiden figurligen i Steden for: hensvinder: bortdøer. De Kinders Pragt er blegnet hen.

Blegnet, adj. [af Blegn.] Som er fuld af Blegner.

Blegning (en) n. f. [af bleger.]
1. Den Gierning eller Handtering at blege.
2. Saa meget som der bleges paa een Gang. See Fleisch. om Bivæs. 640 S.

Blek (et) n. f. [Anglos. *Blæc*, Germ. Black; ventelig af A. S. *blac*, *blæc*, niger, fuscus.] En tillavet Vædske af adskillig Farve, især af sort Farve, hvormed man skriver. At lave rødt, grønt, sort Blek. Han skal — skrive og klarere Kirkens Regnskab med sit eget Blek og Papiir. D. L. II. 22. 8.

Blekfisk (en) n. f. [af Blek og Fisk.] Et Bløddyr i Havet, som til sit Forsvar udlader en sort Vædske. Sepia.

Blekflaske (en) n. f. [af Blek og Flaske.] En Flaske, hvori man har sit Forraad af Blek staaende.

Blekhorn (et) n. f. [af Blek og Horn.] Bemærker egentligen et Blekhuus af Horn, men bruges ikke sielden til at betegne et Blekhuus i Almindelighed.

Blekhuus (et) n. f. [af Blek og Huus.] Et lidet Kar med Blek i, hvori man dypper Pennen, naar man skriver. Et Blekhuus af Sølv, Glas, Horn, Bly, rc.

Blekker, v. a. [af Blek.]
1. Kommer Blek paa. Bruges ikkun i part. præt. som et Adjectiv. At røre ved noget med blekkede Fingre.
2. Blekker op, eller Opblekker. Giør en Skrift eller Tegning mere kiendelig eller bestandig ved Hielp af Pen og Blek. At blekke noget op, som er skrevet eller tegnet med Bliantspen.
3. Blekker over, eller Overblekker. Oversmører, besudler, med Blek. At overblekke sit Papiir.
4. Blekker til, eller Tilblekker. Flyer til, klatter til, med Blek. At blekke sine Fingre til.

Blekklak (en) n. f. [af Blek og Klak.] En Klat Blek, som er spildt af en Pen, eller paa anden Maade. Papiret er fuldt af Blekklakker.

Blekpulver (et) n. f. [af Blek og Pulver.] En Blanding af pulveriseret Galæble, Vitriol, og andre Sager, hvoraf man laver Blek.

Blekskriin (et) n. f. [af Blek og Skriin.] Et

… [af blider.] (Moth.)
… eller blid; blides.
… r, ɔ: det bliver godt Veir.
… n. f. obsolet. [af blid.] Det
… Blidhed. See Clauf. N. Kr.
… 64 S.
… [af samme Adjectiv.] Paa en
… e; mildt; blideligen.
… i. [af blikker.]
… ; et Anblik. Saa kast i mit Hierte
… der seer du dig selv som du er.

… ; et Blink. Min Muse viser kun
… af Verdens Pragt. Forf. i Sk.
… 29. At mærke, hvor lang Tid
… imellem Blikket og Skraldet af et
… d. Lous Styrmandsk. 398 S.
… me som Havblik. Nu seer man
… at falde til et Blik. (Kingo.)
… dhed, som viser sig oven i smæltet
… som et Tegn paa dets Puurhed og
…

… n. f. [af Germ. Blech.]
… Hielp af Hammerverk tyndt udslaget
… Metal, i Særdeleshed Jern og Mes-
See Jernblik og Messingblik.
… nnet Jernblik i Plader, hvoraf adskil-
… kar og Redskaber forfærdiges og bære
… , saasom: Blikdaase, Blikflaske,
… form, Bliklygte, Blikspand, &c.
… ldre Skrifter.] En tynd Hinde. Blick,
… voxer paa Øgen. Jert. Post. 72 Bl.
… r (et) n. f. [af blikker og Fyr.] Et
… al, som de Søfarende ved antændt løst
… , eller ved at stikke en tændt Lygte frem
… rax skiule den, give hinanden i Natte-
… e, for at afværge, at det ene Skib ei
… seile ind paa det andet. Item et Røde-
… , som paa saadan Maade giøres om
… en fra et for en læger Val ankommet
… . See Udt. af Forordn. II. 115.
… slager (en) n. f. [af Germ. Blech-
… ger.] En som forarbeider allehaande
… i.
… , v. n. [Anglos. *blican*, Isl. *blika*,
… a. blicken.]

1. Giver et Skin eller Glimt fra sig; blinker.
2. Det siges og om Sølvet, naar det under Smæltningen viser sig hvidt, og derved tilkiendegiver sin Puurhed.
3. [I ældre Skrifter.] Giør et Øiekast; slaaer Øinene op. Med og uden præp. op Han blikket under Hielm hin røde. Han blikker op med sine Øien. Syvs Kiempevis. 47 og 72 S.

Blikmager (en) n. f. [af Blik, bractea, og Mager.] Det samme som Bliksmed.

Blikpenge (en) n. f. [af Blik, bractea, og Penge.] En Mynt eller Penge; som er giort af Blik.

Blikplade (en) n. f. [af Blik, bractea, og Plade.] En Plade af Jern- eller Messingblik.

Bliksmed (en) n. f. [af Blik, bractea, og Smed.] En som giør Blikplader.

Bliksølv (et) n. f. [af Blik, albor micans, og Sølv.] Reent og puurt Sølv. See K. S. Skr. XI. 176. og Brün. Mineral. 205 S.

Blikstille, adj. [af Blik, malacia, og stille.] Som ei er i mindste kiendelige Bevægelse; gandske rolig og stille. Bruges allene om Vand og Luft; undertiden endog impersonaliter og absolute. Havet, Veiret, er blikstille. Det blev gandske blikstille. Matth. VIII. 26.

Bliktøi (et) n. f. [af Blik, bractea, og Tøi.] Alt hvad som er giort af Blik.

Blind, adj. [Isl. *blindr*, Anglos. *blind*, Moesog. *blinds*.]
1. Som mangler Synet, eller den Sands at see. At være blind paa det ene Øie, paa begge Øine. De førde en Blind til ham. Marc. VIII. 22.
2. Vanskelig at see eller adskille; skiult; forborgen; mørk. At seile imellem blinde Skiær og Klipper. Dette er en blind Sag for mig.
3. Ubeqvem til at dømme; vankundig; ufornuftig. Man er gemeenlig blind i sin egen Sag. At oplyse de blinde Hedninger. I Daarer og Blinde! Matth. XXIII. 17.

4. Som

et Skriin, hvori Blek og Sandhuus, ligemed andet Skrivertøi, bevares.

ksprutte (en) n. f. Det samme som Blek-ist.

ende (en) n. f. [et Tydsk Bergverksord.] En glindsende Bergart, som let kan blende Bergmandens Øine, da den ei fører Metal.

lender, v. a. [af Germ. blenden, som svarer til Dan. blinder.]

1. Giør ved sin stærke Glands Synet, eller et svagere Skin, sløvt eller dumt. Bruges egentligen om Solen og andre glindsende Ting. Solens Straaler blende Synet. Solen blender alt andet Skin af Lamper og Lys.

2. Bedrager ved et falskt Skin eller Anseende; forblinder. Den Dragt, han var iført, vort skuffet Øie blendte. Fors. i Sk. Vid. X. 215.

Blendeverk } (et) n. f. [af blender og Verk, eller rettere, af Germ. Blendwerk.] Saaledes kaldes alt det, som har et udvortes Skin af noget, og følgeligen let kan bedrage.
Blendverk }

Bles (en) n. f. See Blis.

Blesset, adj. See Blisset.

Bliaid } (en) n. f. obsolet. [C. Brit. *Bliant*, Lat. Barb. *Blialdus*, *Bliaudus*, *Bliaus*; maaskee af Moesog. *blya*, splendere. See Ihre voc. Blyant.]
Bliant }

1. Et Slags fordum brugeligt meget kostbart Silketøi. See D. Mag. V. 76. item Ihre loc. cit.

2. Et Slags meget fiint og kostbart Linnet. See K. S. Skr. I. 11.

3. Det samme som Purpurfarve. See K. S. Skr. I. 11.

Bliant (en) n. f. [af Germ. Pliant, amianthus. See Frisch. in v.]

1. En skiør blyfarvet Malm, som smudser meget af.

2. Det samme som Bliantspen. At skrive, at tegne, med Bliant.

3. Heraf de sammensatte Ord:

a) Bliantmalm (en) n. f. Det samme som Bliant. No. 1.

b) Bliantspen (en) n. f. En liden aflang-rund Træpind, hvori er indlagt Bliantmalm, som skrabes spids, til at skrive med.

Blid, adj. [Isl. *blidr*, Anglos. *blithe*.]

1. Ikke mut eller suurseende; glad og fornøiet; mild. Han er altid mild og blid, naar man taler med ham.

2. Ikke vreed eller gram; forsonet. Gud være os alle naadig og blid. (i en Kirkeps.) Er han vreed, saa faaer han at giøre sig blid igien.

3. Lystig at see til; deilig; angenem. De blide Marke. En blid Dag. Ungdoms blide Dage. Den blide Sol. See Fors. i Sk. Vid. IX. 141. 153. 154. og 159 S.

4. Blidt bruges undertiden i Steden for Mildt i Luften. Saasnart det vorde blidt, &c. (Bording.)

5. En blid Bør. Bemærker i ældre Skrift [redacted] det samme som føieligt Veir og Vin[redacted]. See Ved. Kr. 186 S.

Blide (en) n. f. [heder Cambr. *Blif*, Angl[redacted] *Lithere*, Lat. Barb. *Blida*.] En fordu[redacted] brugelig Krigsmaskine, hvormed man ud[redacted] store Stene, for at ødelægge Fæstningsver[redacted] og beleirede Byer; en Valslynge. En Va[redacted] slønge eller Blide. Claus. N. Kr. 427 [redacted] See og Ved. Kr. 480 S.

Blidekast (et) n. f. [af Blide og Kast.] Skud af en Blide. See Syvs Kiempevi[redacted] 239. og Ved. Kr. 284 S.

Blideligen, adv. [af blid.] Det samme so[redacted] Blidt. See Claus. N. Kr. 92. 221 S. og Ved. Kr. 126. 458 S.

Blidemaaned (en) n. f. [formodentlig af blid [redacted] og Maaned, fordi Vinteren paa den Tid begynder at blides.] Saaledes heder egent[redacted] ligen den anden Maaned i Aaret, som nu gemeenligen kaldes Februari-Maaned, eller Februari.

Blider, v. a. [af blid.] (Moth.)

1. Giør mild og blid; glæder.

2. Tilfredsstiller; formilder; forsoner.

3. Blides [v. neut. pass.] Bliver blid; mildes. Dagen, Vinteren, begynder at blides.

Blidhed (en) n. f. [af blid.] Den Egenskab at være blid; Mildhed. See Fors. i Sk. Vid. X, 193.

Blidner,

2. Det bli
Blidskab
samme
757.
Blik (et) n.

4. Som Fornuft og Overlæg har ingen Deel i. En blind Kierlighed, Lydighed, Drift, ꝛc.

5. Som er giort for et Syns Skyld, eller paa Skrømt; som ikke er virkelig. En blind Dør. Et blindt Vindue. Et blindt Angreb. En blind Alarm.

6. Blinde Fag kaldes de til Gaden udvendende Fag af et Huus, som ei ere forsynede med Vinduer.

7. Blindt Træ kaldes hos Snedkere Skroget eller det Grove af et Møbel, førend det bliver forsynet med Sirater af Lister, Indlægning, ꝛc.

8. Blindt Kiøb kaldes det Kiøbmandskab, som giøres med ubeseete Varer.

9. Blind Lykke, ɔ: en blot Hændelse; et Lykketræf. Dette er den blinde Lykke at tilskrive.

10. Blindt Skud kaldes et Skud, som giøres med Krud uden Kugle.

11. Blinde Terninger kaldes de Terninger, som ikkun have Øien paa een af de sex Sider.

12. Figurligen og ordsprogsviis siger man:
a) Kierlighed er blind. Man seer ingen Feil hos den, man elsker.
b) Lykken er blind, ɔ: Lykken træffer ofte den Uværdige.
c) At være seende blind. Siges om den, der ikke følger sin Overbeviisning.
d) Det kan en Blind see, ɔ: det er en klar og bar Sag; det er let at begribe.
e) Den ene Blinde viser den anden Vei, ɔ: den ene Taabe vil lære den anden. Talemaaden er laant af Bibelen.
f) Han dømmer som den Blinde om Farverne. Siges om den, som dømmer meget slet og uden Grunde.

Blinde, n. s. [af blind.] Bruges ikkun adverbialiter med præp. i foran, og bemærker:
1. Uden at see; med tilluk̄te Øine. Han kiender saa vel sit Bibliothek, at han kan tage Bøgerne i Blinde.
2. Uden Overlæg eller Eftertanke; hen i Taaget; i flæng. At frie, at gaae, at vælge, i Blinde.
3. Af en blind Lykke; slumpeviis. Og dog han skulde — see Land og Rige tumle om i Blinde. Forsl. i Sk. Vid. X. 241.

Blinde (en) n. s. Det Seil, som hænger under Bugsprydet. De hertil henhørende sammensatte Ord forstaaes letteligen, f. Ex. Blinde-Raa, ɔ: Raaen, eller det Tværtræ, hvortil Blinden er fæstet, ꝛc. ꝛc.

Blindebuk (en) n. s. [venteligt af blind og [redacted] Buk. Heder og Svet. Blindbock, men [redacted] Germ. Blindekuh eller Blindemaus, og [redacted] Angl. *Blindmansbuff*.] En Leeg, hvori een [redacted] løber om med tilbundne Øine, for at fang[redacted] en anden, som skal løse ham af. At være, [redacted] gaae, løbe, lege, Blindebuk.

Blindelse (en) n. s. [af blinder.] Den Gie[redacted] ning at blinde.

Blindenælde (en) n. s. En Skovurt med p[redacted]r- purfarvede Hætteblomster og Nældebla[redacted]e. Stachys.

Blinder, v. a. [af blind.]
1. Giør blind; berøver Synet. Bruges [redacted]g figurligen i Henseende til Fornuften. M[redacted]n blindede Zedechias Øine. 2 K. XXV. [redacted]7. Min Død oplyser mig, som Lykken blinde[redacted]er her. Forsl. i Sk. Vid. X. 228. [redacted]
2. Binder noget for Øinene paa een, at han [redacted] ikke kan see. At blinde den, som skal gaae [redacted] Blindebuk. At blinde en Møllehest. [redacted]
3. Det samme som Blender i begge Bemærkelser. Solen, Sneen, blinder mine Øine. [redacted] Slig Dyd — giør dig os mere kier, end hidtil alt vort Guld har blindet eder her. Forsl. i Sk. Vid. X. 201.
4. Undertiden bruges det neutraliter og impersonaliter i Steden for Mørkner. Det blinder for mine Øine.

Blindeverk (et) n. s. See Blendeverk.

Blindfegter (en) n. s. [af blind og Fegter.] En som fegter hen i Veiret. Bruges helst figurligen om dem, som umage sig med at igiendrive eller forsvare en Sats, hvori de ingen Modstandere have.

Blindfødt (en) n. s. [af blind og født.] E Person, som er født blind. At nogen aabnet

aabnet Øinene paa en Blindfødt. Joh. IX. 32.

[Blindhed (en) n. f. [af blind.]
Den Tilstand at være blind; Mangel paa Syn. At være slagen med Blindhed.
Vankundighed; Dumhed. At leve i en hedensk Blindhed.
Det samme som Forblindelse. Denne Synders Blindhed er stor.

Blinding (en) n. f. [af blinder.]
Et Skin, som bedrager Øinene. En Blinding af Glasset. K. S. Skr. IX. 401.
[I Bygningskunsten.] Den Deel af en Muur, som er imellem tvende Piller, og er tyndere end Pillerne.

Blindkiøb (et) n. f. [af blind og Kiøb.]
Et Kiøb, som skeer i Blinde.

Blindkoppe (en) n. f. [af blind og Koppe.]
En Koppe, som, uden foregaaende Aabning med Baderhakken, sættes paa Legemet, for at trække Vand ud deraf. Sættes imod Blodkoppe.

Blindlygte (en) n. f. [af blind og Lygte.] En Haandlygte med et eneste Glas i, hvilket ved en forborgen Plades Omdreielse kan skiules saaledes, at Lyset og dets Skin bliver ukiendeligt. Heder ellers i gemeen Tale Tyvelygte.

Blindt, adv. [af blind.]
Uden at see; i Blinde. En Adlestanger seer som oftest hverken Kalen eller Havbunden, og maae derfor støde blindt til.
Uden at overlægge eller undersøge; uforsigtigen; dumdristigen; buns paa. Og blindt den efteraber. Forf. i Sk. Vid. IV. 214. At følge blindt hen sine Tilbøieligheder. At løbe blindt ind paa Fienden.
— [I Artillerievæsenet.] Med blot Krud; uden Skarpt. Og at de, naar de have exerceret blindt, øves i at skyde til Maals. Frid. V. Landkrigs-Art. §. 265.

Blindtarm (en) n. f. [af blind og Tarm.]
Den første af de tykke Tarme, hvori den sidste tynde Tarm ender sig. Intestinum rectum.

Blinger, v. n. [nær beslægtet med blinker.]
Det samme som Blingrer. (Moth.)

Blingerguld (et) n. f. [af blingrer og Guld.]
See Flaggerguld og Flitterguld.

Blingerkram (en) n. f. [i Steden for Blingrekram, af blingrer og Kram.] Alslags Kram, som stikker i Øinene; glimrende Tøi. Naar Verdens Blingerkram udi hans Øine spiller. Bord. Poet. Skr. 134 S.

Blingerløv (et) n. f. [i Steden for Blingreløv, af blingrer og Løv.] Et spillende eller blingrende Løv.

Blingrer, v. n. [af blinger.] Spiller i Øinene; flagrer blinkende.

Blink (et) n. f. [af blinker.]
1. Et Glimt af noget skinnende eller hastigt forbifarende. Bruges og figurligen. Et Blink af Solen, Lynilden, ꝛc. Nyligen saae jeg et Blink af ham. Et Blink af vor medskabte Vælde! Forf. i Sk. Vid. IV. 9.
2. Et Øiekast. I Særdeleshed et flygtigt eller løseligt Øiekast. Troe mig! den Sværm skal ei vort første Blink modstaae. Forf. i Sk. Vid. X. 193. Et Blink mod Sønden kast til fede Lande hen, ꝛc. ibid. IX. 146. See og ibid. VIII. 8.
3. Et Vink eller Tegn med Øinene. De gave hinanden et Blink.

Blinken (en) n. f. [af samme verbo.]
1. En flygtig eller ustadig Lysen; Glimten.
2. Tindren; Funklen; Glindsen.
3. Klippen eller Spillen med Øinene; Blunden.

Blinker, v. n. [en blot Dialect af blikker, og nær i Forvantskab med blinger.]
1. Giver et hastigt, eller afbrudt og ustadigt, Skin fra sig; glimter. Blink Lynild! Torden brøl! ꝛc. Forf. i Sk. Vid. III. 46. Vi faae uden Tvivl Regn i Dag; thi Solen blinker.
2. Tindrer; funkler; skinner; glindser. Ingen Stierne blinkede. Hvor blinke deres Vaaben af de kostbare Metaller! Her rødmer Druens Saft, og hisset Vandet blinker. Forf. i Sk. Vid. VII. 46. IX. 129. og XI. 18.
3. Spiller med Øielaagene; klipper med Øinene. Ideligen at blinke med Øinene.

4. Giver et Vink eller Tegn med Øinene. Hvad er dette? Jeg raabe blinkende; jer Mening kan jeg giette. Forſ. i Sk. Vid. VII. 163.

5. Blinker ad. Giver Tegn til noget ved at blinke med Øinene.

6. Blinker for. Kan ikke ſee ſtivt paa; klipper med Øinene ved at ſee til, og røber derved Frygt. Bruges og figurligen. En Høvding, ſom torde rygte ſin Konges Ærende, uden at blinke for Døden. Forſ. i Sk. Vid. VIII. 27.

7. Blinker frem. Fremſkinner glimtende; tindrer frem. Stiernerne blinke hiſt og her frem imellem Skyerne.

8. Blinker op. Gaaer glimtende op; begynder at blinke. Blink op! du Nyaars Sol. (Kingo.)

Blinkøiet, adj. [af blinker og Øie.] Som har den Vane at blinke med Øinene.

Bliren (en) n. ſ. [af blirer.] Gierningen at blire.

Blirer, v. n. [i Steden for blidrer, af blid.]

1. Seer med halv tillukte og bevægelige Øienlaage. Udtales almindeligſt Plirer.

2. Siges det om Solen, naar den ſtikker ſmaat frem igiennem Skyerne.

Bliroiet, adj. [af blirer og Øie.] Som ſtedſe blirer med Øinene.

Blis (en) n. ſ. [maaſkee i Steden for Bliks; af blikker, mico albore. Heder ellers Isl. *Blesi*, Svet. Bläs, Germ. Bläſſe.]

1. En langagtig hvid Stræg i Panden paa et Dyr, og iſær paa en Heſt eller Qvægshoved.

2. En bliſſet Heſt. See Syvs Kiempeviſ. 130 S.

Blisand (en) n. ſ. [af Blis og And.] En ſort Strandfugl med en rød Plet i Panden. Fulica.

Blisfuld, adj. [af Blis og fuld. Udtales paa ſine Steder bliksfuld.] Som af alt for megen ſtærk Drik ſeer rødbliſſet ud i Anſigtet; gandſke drukken. Førend Giæſterne ſkildes ad, vare de alle blisfulde.

Blishøne (en) n. ſ. Det ſamme ſom Blisand.

Bliſſet, adj. [af Blis.]

1. Som har en Blis i Panden. Bruges og ofte i Sammenſætning med ... ſom en Heſt eller et Qvægshoved har. En bliſſet Stud. En rødbliſſet Ko. En ſortbliſſet Heſt.

2. Det ſamme ſom Beſkienket. (J gemeen Tale.) J Aftes kom han ſilde hiem, og var gandſke bliſſet.

Blivelſe (en) n. ſ. [af bliver.] Ro til at blive eller Ophold til Beſtandighed, paa et Ste... Bruges meeſt i Sammenſætning. Han h... ikke Blivelſe paa noget Sted. At fan... Fred og Blivelſe l...e i Rigerne. Hvitf. ... 824 S.

Bliven (en) n. ſ. [af ſamme verbo.] Bo... Løven; Bien. (Er lidet i Brug.) See N... Lat. voc. *Manſio & Commoratio.*

Blivende (et) n. ſ. [af ſamme verbo.] Et ... digt Ophold; Værelſe. (Høres meget ſield... See Nucl. Latin. voc. *Diverſor.*

Bliver, v. n. imperf. Blev, ſupin. B... vet. [Germ. bleiben; og Angloſ. *belifa*..., Alam. *beliban*, ſom Wachter rimeligen ... leder af Isl. *leifa*, linqvere.] Svarer ſa... vel til Gall. *demeurer*, ſom *devenir*, og br... ges ikke ſielden i Sammenſætning, dog he... i part. præſ. og præt.

1. Tages ikke med; efterlades. Og der ... havde endet de Dage, og de gik hiem igien ... blev Barnet Jeſus i Jeruſalem. Luc. II. 4... Du ſkal lade dem (Viindruerne ꝛc.) blive t... den elændige, og til den fremmede. 3 Mo... XIX. 10.

2. Efterlades i Ro og Mag; kommer til ... være i Fred. Med verb. auxil. lader. La... ham nu blive, og bryd ham ikke mere.

3. Opholder ſig paa et Sted, enten for en ... eller for altid; bier eller boer. Jeg vil bli... indtil du kommer tilbage. Dom. VI. ... Bliver i Landet, og tiener Kongen i B... 2 K. XXV. 24.

4. Holder ſig i en vis rolig Stand elle... ſtand. At blive ſtaaende, liggende, ſid... boende, ꝛc. At blive i Huus, hiem...

5. Holder fremdeles ved at være; fre... forbliver. At blive i ſit Kald, Emb... Han bliver altid den ſamme.

6

er; vedvarer; bliver ved Magt: Saa
Jorden bliver endnu, skal Sæd 2c.
VIII. 22. De onde Vaner blive;
ger nye Udflugter, 2c. (Patr. Tilsk.)
t Forblivende. Med præp. ved. Det
ved det, som sagt er.
: for en Tid eller for altid. Dette
live til en anden Gang. Lad denne
dette Forsæt, blive.
hemmelig. Dette skal blive hos
Den Sag bliver imellem os.
er Livet til; omkommer. Bruges
imperf., og egentligen ikkun om dem,
ukne i Vandet, eller døe paa Val-
. Skipperen blev paa Reisen. Denne
blev i Slaget.
nder at være det, man ikke har væ-
gaaer over fra een Stand, Tilstand
Beskaffenhed, til en anden; vorder.
et tager et adjectivum bag efter sig,
et at ansee for et verbum inchoati-
men med et efterfølgende particip.
betræder det et v. passivi Sted. At
Konge, Embedsmand, Træl, 2c. At
rig, fattig, blind, vreed, 2c. At blive
æret, foragtet, beleet, 2c.
r over fra Muelighed til Virkelighed;
er at være til. Bruges deels uden
med præp. til. Imperat. Bliv bru-
dertiden substantive. Førend Abra-
lev, er jeg. Joh. VIII. 58. Fra
ev til indtil denne Dag. 1 Mos.
II. 15. Himmel og Jord ere frem-
af intet ved den Almægtiges Bliv.
Forf. i Sk. Vid. IV. 183.
ndrer sig væsentligen fra eet til et an-
forvandles til. Bruges ligeledes med
den præp. til. Et Stykke Træ, som
et til Steen. Vandet, som var ble-
in. Joh. II. 9. See og Matth. IV. 3.
er sig; opkommer; skeer. Der blev et
Landskrig, en farlig Alarm, 2c. Han
r vist nok, men naar det bliver, veed
.
mer tilsidst hen; stædes omsider. Bru-
ældre Skrifter slet hen med adv. hvor

foran, men nu omstunder oftest med præp.
af tillige, og det ei allene naar der handles
om en borteværende, men og naar der spør-
ges om en imod Formodning udeblivende Per-
son eller Ting. Afbliver er ikke brugelig uden
i præt. perf., hvor det heder: er afblevet.
N. N. lod ham strax hemmeligen myrde, at
ingen vidste, hvor hand bleff. Hvitf. Kr.
i J. Grands Hist. 12 S. Hvor blev Tie-
neren af? Jeg veed aldrig, hvor i Verden
dette Menneske er afblevet. Hvor blev
det af, som du lovede mig?

16. Kommer hændelseviis i en vis Tilstand eller
Omstændighed. Gemeenligen med præp. i,
med, undertiden og med ved. Barselkonen
er blevet i Lyste. Pigen er blevet med
Barn, Koen med Kalv, Hoppen med
Føl, 2c.

17. Kommer til at være af en vis Alder; bli-
ver saa og saa gammel. J tilkommende
Maaned bliver Barnet 10 Aar.

18. Kommer omsider til at falde eller slaae ind;
vorder tilsidst. J Aar bliver der en Mængde
Sæd, Frugt, 2c. Der bliver ingen Tid,
intet Haab, ingen Redning, 2c.

19. Falder ud; tager Ende; slipper ud paa.
Bruges impersonaliter med og uden præp.
til; ofte og med præp. af. Det bliver til
Døden med ham. J Førstningen havde man
besluttet saa og saa, men nu veed jeg ikke,
hvordan det bliver. Bliver der noget
af? Der bliver intet af. Der bliver en
Ulykke af.

20. Beløber sig endeligen til. Bruges og im-
personaliter. Naar disse Summer lægges
sammen, bliver det i alt saa og saa meget.

21. Lader sig giøre eller danne; kommer ud,
som af en beqvem Materie. Bruges med
præp. af baade om Ting og Personer. Af
saa lidet Tøi kan der ikke blive en heel Klæd-
ning. Der bliver aldrig noget af dette
Barn.

22. Lader sig benytte; kommer til at tiene eller
due. Bruges med præp. til saavel om Ting
som Personer. Hvad kan dette Aſnetræ

blive til? Jeg seer ikke, hvad dette unge Menneske skal kunne blive til.

23. Blivende [part. præs.] bruges undertiden adjective, og bemærker:
a) Beroende; stedse værende; forblivende. (I theologisk Forstand.) Saalænge vi blive i hans Kierlighed og Lydighed, have vi det evige Liv blivende i os. Guldb. Aab. Theol. 390 S.
b) Et blivende Sted. En bestandig Bopæl; et stadigt Opholdssted. Vi have intet blivende Sted her i Verden.

24. Bliver af.
a) Lader være at komme paa eller i; bliver fra. Bliv af Hesten. At blive af Skolen.
b) Bliver af, eller Afbliver. See Bliver. No. 15.

25. Bliver af med.
a) Bliver skilt ved; bliver qvit; bliver befriet fra. Paa det den ene (Ægtefælle) kan blive af med den anden. D. L. III. 16. 15. Man kan aldrig blive af med denne uforskammede Betler. Endnu er han ikke blevet af med sin Feber.
b) Bliver berøvet; taber; mister. I sidste Ildebrand blev han af med alt hvad han eiede.
c) Faaer Afstræk paa. Disse gamle og uduelige Varer kan Kræmmeren ei blive af med.

26. Bliver borte.
a) Efterlader at komme, møde eller indfinde sig. Chinafarerne blive længe borte i Aar. Tieneren gik ud i et Ærende, og blev meget længe borte. Actor mødte, men Contraparten blev borte. I Dag blev Andendagskolden borte. Gud lad dem blive borte, som os bedrøve vil. (i en Kirkepsalme.) Tak for deres gode Besøg; men bliv ikke saa længe borte en anden Gang.
b) Efterlades; udelades. Denne Sirat, denne Post i Contracten, kunde gierne være blevet borte.
c) Kommer af Øiesynet; forsvinder. Tyven tog Flugten, og blev med eet borte. Jeg saae et Lys, som strax blev borte igien for mine Øine.
d) Kommer hændelsesviis ud af eens Eie eller Besiddelse; tabes. Pengene, som laae i mit Skriin, ere blevne borte.
e) Daaner hen; besvimer. Under Aareladningen blev hun nogle Gange borte.
f) Gaaer forloren; omkommer. Skibet, med Mandskab og alt, blev borte under Reisen.

27. Bliver efter.
a) Opholder sig paa et Sted, efterat de andre ere tagne bort; følger ikke med; bliver igien eller tilbage. Skibet seilede af, men Skipperen blev efter.
b) Bliver liggende paa sit Sted, efterat det øvrige er borttaget; efterlades som Bundfald. Det, som bliver efter i Rostekarret, kaldes Mask.

28. Bliver for. Bruges undertiden i den Talemaade: der bliver intet andet for, ɔ: det faaer endeligen saa at være; det bliver gandske nødvendigt.

29. Bliver forbi. Kommer til at være overstaaet; bliver omme. Høres undertiden i daglig Tale. Naar Høsten, Terminen, Brylluppet, bliver forbi, skal jeg &c.

30. Bliver fra. Holder sig fra; befatter sig ikke med. Bliv fra ham, og lad ham være i Ro. Det er bedst at blive fra slige Selskaber. Det er en Mand en Ære at blive fra Trætte. Ordspr. XX. 3.

31. Bliver hiemme. Holder sig hiemme; gaaer ikke ud. Naar Manden sværmer om, bliver Konen smukt hiemme, og passer paa sit Huus.

32. Bliver hos.
a) Opholder sig hos; bliver til Huse hos; bier eller boer hos. Mose havde Lyst til at blive hos Manden. 2 Mos. II. 21.
Manden bør blive hos sin Hustru.
b) Bliver beroende hos; adskilles ikke fra. Protocollen bliver hos Skriveren. Det ene Document bør blive hos det andet.
c) [I ældre Skrifter.] Bliver paa eens Side; holder Partie med. Til evig Tid at blive

blive hos hannem imod hver Mand, ꝛc. Hvitf. Kr. 377 S. See og ibid. 316 og 560 S.

33. Bliver igien.

a) Det samme som bliver efter i begge Bemærkelser. Den Fremmede reisde bort, og lod sit Tøi blive her igien.

b) Bliver tilovers fra Brug eller Fortærelse; levnes. Han tog saa meget til sig af Maden, at der blev lidet eller intet igien.

c) Bliver tilovers fra en almindelig Ødelæggelse; vorder frelst; overlever. Noe blev allene igien, og hvad der var med ham i Arken. 1 Mos. VII. 23.

d) Skyder over; bliver i Behold. Lignet og lagt Indtægt mod Udgift, bliver igien saa og saa meget.

e) Staaer tilbage at betale; rester. Debitor har ikkun erlagt de to tredie Dele af Capitalen, og altsaa bliver der een tredie Deel igien.

34. Bliver imod. Kommer til at være imod; bliver ikke føielig. Bruges baade egentligen og figurligen. Nu begynder Vinden at blive os imod. I den Post bliver jeg ham vist nok imod. I modsat Tilfælde siger man og: Bliver med.

35. Bliver inde. Kommer ikke ud; holder sig inde; bliver i Huus. Det er bedst at blive inde i dette grumme Veir.

36. Bliver nok. Kommer til at forslaae; bliver tilstrækkelig. Bruges helst impersonaliter. Dette bliver ikke nok. Der bliver nok for os alle.

37. Bliver omme. See Bliver forbi.

38. Bliver oppe. Holder sig oven Senge; gaaer ikke til Sengs. At blive oppe hele Natten igiennem.

39. Bliver over, eller Overbliver.

a) Opholder sig over den foresatte Tid; bier over. Her staaer præp. over altid bag efter verbum. At blive paa et Sted en Nats Tid, nogle Dage, over.

b) Bliver tilovers fra Brug eller Fortærelse; levnes. Sanker tilsammen de overblevne Stykker, ꝛc. Joh. VI. 12.

c) Bliver i Behold; overskyder. Hvis overblive kan, naar Boens Gield er betalt, bør ꝛc. D. L. III. 12. 3.

d) Bliver ved Live; vorder frelst. De, som overbleve, flyede paa Bierget. 1 Mos. XIV. 10. De overblevne Træer i hans Skov skulle være faa i Tal. Esai. X. 19.

40. Bliver sammen. Holder sig i Selskab, eller selskabelig Forening, sammen; skilles ikke ad. Lad os blive sammen paa denne Reise. Dette Par Ægtefolk blev ikke længe sammen.

41. Bliver til.

a) Det samme som Bliver. No. 12.

b) Kommer i en vis Tilstand. Han bliver vist til en stor Mand, en Staader, ꝛc.

c) Tager til; forfremmes. Bruges i daglig Tale elliptice, i Steden for: bliver til noget. Dette Træ, dette Barn, bliver nok til engang.

42. Bliver tilbage.

a) Det samme som Bliver efter i begge Bemærkelser. Jacob blev tilbage for sig selv allene. 1 Mos. XXXII. 24.

b) Indfinder sig ikke; bliver ude. Han skal visseligen komme; han skal ikke blive tilbage. Habak. II. 3.

c) Indfinder sig ikke i Tide; kommer bag efter; staaer tilbage. Denne Debitor bliver ofte tilbage med sin Rente.

d) Det samme som Bliver over i de tre sidste Bemærkelser. Naar Gielden er betalt, bliver der intet tilbage. Byen brændte saa reent af, at der neppe blev et Huus tilbage.

43. Bliver til intet. Kommer ikke til at faae Fremgang; gaaer over Styre; bliver intet af. Forlovelsen, Ægteskabet, Freden, bliver til intet.

44. Bliver til noget.

a) Faaer Fremgang; kommer til Endelighed. Mon det bliver til noget imellem disse to Forlovede?

b) Tager til; forfremmes. Bruges baade egentligen og figurligen. Han bliver aldrig til noget i Verden.

45. Bliver tilovers.
a) Bliver mere end nok. Bruges impersonaliter. Der er ikke allene nok, men der bliver endog tilovers.
b) Det samme som Bliver over i de tre sidste Bemærkelser. De toge det op, som blev tilovers. Matth. XIV. 20. Der blev intet tilovers, som havde Aande. Jos. XI. 11.

46. Bliver til Sinds. Kommer til at være til Sinds; fatter en vis Beslutning; faaer i Sinde. Nu er han bleven anderledes til Sinds.

47. Bliver til Vand. Bruges undertiden figurligen i Steden for: Bliver til intet. Det hele Anlæg blev til Vand.

48. Bliver ude, eller Udebliver.
a) Opholder sig ude; bliver ikke inde eller hiemme. At lade Qvæget blive ude om Natten.
b) Indfinder sig ikke paa den bestemte eller sædvanlige Tid; bliver borte. Det ene Vidne, som skulde afhøres, blev ude. I Gaar blev Feberen ude.
c) Lader sig imod Forhaabning ikke see eller kiende; slaaer feil. Ertsen blev ude. K. S. Skr. XI. 249. Straffen blev ude.
d) Kommer ikke til at faae Sted; lades ude. Han lod adskillige fornærmende Udtryk i Verset blive ude.
e) Kommer til at faae Ende; bliver klar. Førend Prædiken bliver ude, gaaer jeg ikke af Kirke.

49. Bliver vaer.
a) Faaer Øinene paa; kommer efter ved Hielp af Synet. Jeg blev ham ikke vaer, førend han stod ved Siden af mig. I dette Skrift er jeg bleven adskillige Trykfeil vaer.
b) Kommer under Veir med; mærker; fornemmer. At blive eens Rænker vaer.

50. Bliver ved, eller Vedbliver.
a) Farer fort; vedvarer; holder ved. Bruges og impersonaliter. Bliv ved, som du har begyndt. Den Skik er blevet længe ved. Det bliver immer ved at regne.
b) Bestaaer sig; holder det ud; bliver ve[d] Magt eller ved Live. Som Stænger, de[r] staaer høit i Veiret, kan ikke blive ve[d] imod en Vind, ꝛc. Sir. XXII. 21. Hvor[le]ledes kunde nu noget blive ved, derso[m] du ikke vilde? Viisd. XI. 26.
c) Holder stivt ved; forlader ikke. At ve[d] blive et vist Partie. At blive ved si[n] Mening, Beslutning, gamle Vane, ꝛc.
d) [I Lovene.] Henholder sig til paa Ret[s] Vegne; begiver sig ikke sin lovlige An[-] fordring. Eller og han haver Forlove[n] og vil blive ved hannem. D. L. V. 14. 3[.] Da have de Tid at blive ved, eller f[ra] gaae, Arv og Gield. ibid. V. 14. 30[.]
e) At blive ved Bogen. See Bog, lib[e]

51. Bliver ved Live. Beholder Livet; d[ø]r ikke ud. Bruges og om Væxter. Dog de[r]som han bliver ved Live een Dag eller [to] Dage, da ꝛc. 2 Mos. XXI. 21. Og om endskiønt Træet vel derfor kan blive ved L[i]ve, naar Barken ikke rundt omkring er a[f]gnavet, saa ꝛc. Fleisch. om Skovvæs. 79 [...]

52. Bliver ved Magt.
a) Beholder sin Velmagt; bestaaer sig. De[r] kan ingen blive ved Magt i disse dyre T[i]der, denne grumme Hede, strenge Kuld, ꝛ[c.]
b) Beholder sin Gyldighed; kommer til a[t] staae ved Magt. Den Dom kan aldri[g] blive ved Magt.
c) Kommer til at være holden. Bruges [i] daglig Tale. Med slige Vilkaar kan j[eg] umuelig blive ved Magt.

Blivested (et) n. s. [af bliver og Sted.] E[t] Sted eller Værelse, hvor man kan ophol[de] sig til nogen Bestandighed; et bliven[de] Sted.

Blivetid (en) n. s. [af bliver og Tid.] De[n] Tid, i hvilken man bliver hos een, eller op[-] holder sig paa et Sted. Min Blivetid h[er] kan ikkun være kort.

Blod (et) n. s. [Moesog. og Isl. *Bloth*, Ala[m.] *Bluat*, *Pluat*, Anglos. *Blod*, Angl. *Bloo[d]* *Bloud*, Germ. Blut.]

1. Den

Blodarm, adj. [af Blod og Arm.] Siges i daglig Tale om den, som er overmaade fattig.

Blodbad (et) n. s. [af Blod og Bad.] Bruges allene figurligen, og bemærker: et Nederlag paa mange Mennesker; en stor Blods-Udgydelse. At anrette et grueligt Blodbad.

Blodbegierlig, adj. [af Blod og begierlig.] Det samme som Blodtørstig. (Sorterup.)

Blodblomster (et) n. s. En medicinsk Urt med lysegule Blomster og prikkede Blade. Hypericum.

Blodbrækning (en) n. s. [af Blod og Brækning.] En Sygdom, naar man brækker Blod op. Vomitus cruentus.

Blodbyld (en) n. s. [af Blod og Byld.] En Byld, som indeholder en blodig Egt. Furunculus.

Bloddaab (en) n. s. [af Blod og Daab.] Saaledes kaldes den blodige Død, hvormed Martyrerne fordum beseglede deres Troes Bekiendelse.

Bloddampning (en) n. s. [af Blod og Dampning.] Det Tilfælde at uddampe en blodig Sved.

Blooddom (en) n. s. [af Blod og Dom.] En Dom, som forkynder Døden; en Dødsdom. Om en Tyv bliver funden, i det han bryder ind, og bliver slagen, og døer; skal ingen Blooddom gaae for hans Skyld. 2 Mos. XXII. 2.

Blodeed (en) n. s. [af Blod og Eed.] En blodig Eed.

Blodfane (en) n. s. [af Blod og Fane.] En rød Fane, som stikkes ud af en beleiret By, til et Tegn, at den agter at forsvare sig til det yderste.

Blodfarve (en) n. s. [af Blod og Farve.] En blodrød Farve.

Blodfarvet, adj. [af Blod og farvet.] Som har en Blodfarve.

Blodfeder (en) n. s. [af Blod og Feder.] En i Enden blodig, og altsaa endnu ikke fuldvoxen, Fuglefeder.

Blodfegter (en) n. s. [af Blod og Fegter.] Saaledes kaldes en Fegter, som i de gamle Romeres Fegtspil maatte stride saalæng[e] sin Modstander, indtil han enten fo[...] ham, eller faldt selv. See Cold. Etym. og Nucl. Lat. voc. *Lanista & Gladia[tor]*

Blodfinke (en) n. s. [af Blod og Finke.] samme som Dompap.

Blodflag (et) n. s. [af Blod og Flag.] rødt Flag, som paa et Krigsskib hids[...] naar en Træfning skal gaae an. Naar den søges, skal enhver lade sine Blods[...] vaie. Frid. IV. Søart. §. 111.

Blodflod (en) n. s. [af Blod og Flod.] Tilstand, naar Blodet flyder ud af de[...] eller Aare, hvori det indeholdes. Sa[...] fluxus s. Hæmorrhagia.

Blodfugl (en) n. s. [af Blod og Fugl.] liden Fugl med rød Bug og Hale. Ph[...] curus.

Blodfuld, adj. [af Blod og fuld.] S[...] fuld af Blod; blodriig.

Blodgang (en) n. s. [af Blod og G[...] En smertelig Sygdom i Underlivet, stærk Kniben, Trængsel til Stols, og følgende idelige Stolgange med Blod. [Dy]senteria.

Blodgierrig, adj. [af Blod og gierrig.] [blod]gierlig efter at udøse Blod; blodt[...] Frels mig fra blodgierrige Mænd. LIX. 3.

Blodgierrigen, adv. [af blodgierrig.] en blodgierrig Maade; blodtørstigen.

Blodgierrighed (en) n. s. [af samme Adj[...] Den Last at være blodgierrig; Blodtørst[...]

Blodgyder (en) n. s. [dannet af den Tal[e]de: at udgyde Blod.] En som ud[...] Blod, eller anretter et Blodbad; en [...] O! lader ei Blodgyderen formaa[...] Fors. i Sk. Vid. VII. 35.

Blodhævn (en) n. s. [af Blod og H[...] Hævn for Manddrab.

Blodhævner (en) n. s. [af Blod og [...]ner.] En som hævner Manddrab. I [...]deleshed: en efter Lovene berettiget [...]maalsmand i Drabssager. Blodhævn[...] han skal lade døde Manddraberen. 4 [Mos.] XXXV. 19.

Blodrod (en) n. f. En medicinsk Urt med gule Blomster og indskaarne Blade. Tormentilla.

Blodrod, adj. [af Blod og rod.]

1. Rod som Blod; hairod. Et Par blodrode Dien, Kinder, &c.

2. At blive blodrod i Ansigtet over noget, ɔ: at blive meget skamfuld eller undseelig over noget.

Blodrunne, n. f. obsolet. [af Blod og rinder.] Det samme som Blodlob. (Henr. Harpestr. Lægeb.)

Blodsag (en) n. f. [af Blod og Sag.] En Sag, som gielder Livet; en Livssag.

Blodsdom (en) n. f. Det samme som Blodsdom. See Forf. i Sk. Vid. X. 218.

Blodsdraabe (en) n. f. [af Blod og Draabe.]

1. En Draabe Blod. I Særdeleshed: en Draabe af det i et Menneskes Aarer omlobende Blod. Hver Blodsdraabe, som slaaer deri, (nemlig i mit Hierte) slaaer for dig. Forf. i Sk. Vid. X. 89.

2. Til den yderste Blodsdraabe, ɔ: indtil alt Blodet er forlobet; indtil det sidste Aandedræt. Alle raabde paa, at de vilde stride for Fædernelandet og Kongen til yderste Blodsdraabe. ibid. IX. 118.

3. Der er ikke en god Blodsdraabe i ham, ɔ: Der er slet intet godt eller ærligt ved ham.

Blodsforvandt (en) n. f. [af Blod og Forvandt.] En som rorer en anden paa i Blodet; en Slægting. See Forf. i Sk. Vid. VIII. 77.

Blodsforvandtskab (et) n. f. [af Blodsforvandt.] Slægtskab eller Frændskab, som ikke er Svogerskab.

Blodshævn (en) n. f. Det samme som Blodhævn. See Forf. i Sk. Vid. X. 215.

Blodskænder (en) n. f. [af Blod og Skænder.] En som begaaer Blodskam. See D. Lov i Registeret.

Blodskænderi (et) n. f. [af Blodskænder.] En blodskændig Gierning; Blodskams Begaaelse.

Blodskændersk, adj. [af samme Oprindelse.] Som hører til, eller passer sig paa, e Blodskænder. See Nucl. Lat. voc. *Incestu*

Blodskændig, adj. Det samme som Blodskændersk.

Blodskam (en) n. f. [af Blod og Skam.] Sammenleie imellem Blodsforvandte eller Besvogrede i forbudne Led. See D. L. VI. 13. 14.

Blodskud (et) n. f. [af Blod og Skud.] Kaldes af gemeen Mand et Sting især i Ryggen, som de mene at foraarsages af Blodets Standsning.

Blodskyld (en) n. f. [af Blod og Skyld.]

1. Sagskyldighed for udgydet Blod. I Særdeleshed: Strafskyldighed for udost uskyldigt Blod. Bruges i Bibelen. At du skal ikke lægge Blodskyld paa dit Huus, om nogen faldende falder deraf. 5 Mos. XXII. 8. At der skal ikke udoses uskyldigt Blod — og der skulde være Blodskyld paa dig. ibid. XIX. 10.

2. En Forbrydelse, som drager Livsstraf efter sig; en Blodsynd. Eens Drab ham Blodskyld er, men Tusindes er Iver for Statens Gavn, &c. Forf. i Sk. Vid. VII. 5. Han, Guds Vredes Persetræder, og al Verdens Blodskyld bar. (i en Kirkepsf.)

Blodskyldig, adj. [af Blodskyld.] Som har Blodskyld paa sig; som er skyldig i Blodsynd. En blodskyldig Stad. Et blodskyldigt Menneske. See Ezech. XXII. 2. og Sir. XXXIV. 22.

Blodsmittet, adj. particip. [af Blod og smitter.] Besmittet med Blod.

Blodsøle (en) n. f. [af Blod og Søle.] En Søle af Blod. Bruges helst figurligen i Steden for Blodbad. (Kingo.)

Blodsølet, adj. particip. [af Blod og søler.] Besølet af Blod. Lader sig og bruge figurligen om dem, som bade sig i Blod.

Blodsot (en) n. f. [af Blod og Sot.] Bruges paa sine Steder i Steden for Blodgang.

Blodsotig, adj. [af Blodsot.] Plaget af Blodsot, eller og det Maanedliges uordentlige Gang. Evangelium om den blodsotige Qvinde.

-yen (en) n. f. Det samme som Blod-
-kning.

-ytning} (en) n. f. [af den Talemaade:
-ytten } at spytte Blod.] En Sygdom,
klart skummende Blod ophostes af Lun-
Hæmoptysis.

-ænkt, adj. particip. [af Blod og stæn-
Bestænkt med Blod; blodsmittet. See
. i Sk. Bid. IV. 9.

-ed (et) n. f [af Blod og Sted.] Det
, hvor Blod nyligen er udgydet.

-een (en) n. f. [af Blod og Steen.]
-od Jernmalm.

-emmelse (en) n. f. [af blodstemt.]
Tilstand, naar Blodet samler sig for
til en vis Deel. Congestio sangvinis.

-emt, adj. particip. [af Blod og stem-
] Plaget af Blodstemmelse.

-iert (en) n. f. Det samme som Blod-

-illende, adj. particip. [af Blod og
-.] Som stiller Blodløb eller Blodflod.
-e Urt har en blodstillende Kraft.

-yrtning (en) n. f. [af Blod og Styrt
.]
Tilfælde, at Blodet af en beskadiget
-aare udstrømmer. Hæmorrhagia.
-ertiden bruges det i Steden for Blods
-yrtning, ɔ: stort Nederlag; stærk Blods-
-delse. See Frid. V. Søkrigs-Art.
-36. og Ned. Kr. 35 S.

-er (en) n. f. [af Blod og Suer.] Et
-teligt Navn, som tillægges Aagerkarle
-dre, der udsue Folk ved at tage ubillige
-er.

-ærd (et) n. f. [af Blod og Værd.]
som gives og tages for at udøse Blod.
Matth. XXVII. 6.

-amp (en) n. f. [af Blod og Svamp.]
-aard Korsvamp paa udgaaende Bøge-
-ær, brugelig til at stille Blod med.

-ed (en) n. f. [af Blod og Sved.] En
-g Sved.

-nd (en) n. f. [af Blod og Synd.] En
, som drager Blodskyld efter sig.

Blodtørst (en) n. f. [af Blod og Tørst.]
Umættelig Begierlighed efter at udøse Blod.
See Forf. i Sk. Bid. IX. 6. og 65.

Blodtørstig adj. [af Blod og tørstig.] Som
har Blodtørst; meget blodgierrig.

Blodtørstigen, adv. [af blodtørstig.] Paa
en blodtørstig Maade.

Blodtørstighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
Den Last at være blodtørstig.

Blodvalde (en) n. f. [af Blod og Valde.]
Den tyndere guulagtige Deel af Blodet, som
skiller sig fra den tykkere røde Deel, naar
det staaer stille, og omgiver den røde sam-
menløbne Blodklump efter Aareladningen.
Serum sangvinis.

Blodvide (en) n. f. obsol. [af Blod og Vide.]
1. Et Saar til Blods, som gives med Villie
og ei af Vaade. Item, Sagskyldighed for
en saadan Brøde. Sectes man for Helli-
brøde eller Blodwide, oc swer han ꝛc.
Jyd. L. II. 49. Cum juridici adjurassent
aliqvem reatui, qvi *Blodhawitæ* dici-
tur, &c. D. Lovhist. I. 599.
2. Mulct eller Pengebod for en saadan Brøde.
Slaer Fletføringh sin eghen Husbonde, tha
giald Husbonde, ther saar worde, Blot-
wide. Jyd. L. I. 32. See og ibid. II. 13.
3. Det samme som Blodsag. Fogederne maae
dømme paa alle Sager — undtagendis
Blodwide, Hals og Haand kallet. Hvitf.
Kr. 544 S.

Blodvidne (et) n. f. [af Blod og Vidne.]
En som besegler sin Troes Bekiendelse med
sit eget Blod; en Martyr.

Blød, adj. [Isl *blaudur*.]
1. Som let giver efter for Følen eller Trykken;
ikke fast eller haard. En blød Ost. Blødt
Vox. En blød Seng. Jorden er saa
blød, at den ei kan pløies.
2. Som let lader sig giennemtrænge af et skæ-
rende eller huggende Redskab, eller andet
deslige. Dette er et meget blødt Slags Træ.
Bly og Tin ere de blødeste Metaller.
3. Ikke ru eller skrumpen; ikke stiv; lind at
tage eller føle paa. Bruges og figurligen.
Dette Stof er blødt som Silke. Dette

Fruentimmer har meget blode Hænder. Det Danske Tungemaal er næsten lige saa blødt, som det Italienske. En blod Udtale.
4. Som mangler den behørige Haardhed eller Stivhed. Denne Kniv er alt for blod i Eggen.
5. Boielig og føielig; eftergivende. Barnet er af et meget blødt Gemyt.
6. Det samme som Blodhiertet. Han er alt for blod til at kunne uden Følelse anhøre sin Næstes Jammer.
7. Kiælen; qvindagtig. Ei sætte de Priis paa den blode Mand, som aldrig har seet Solen opgaae, ꝛc. Forſ. i Sk. Vid. X. 10.
8. [I ældre Skrifter.] Ikke behiertet; fei; forsagt. See Ved. Kr. 36 S. og Clauſ. N. Kr. 86 S.
9. Blod Mad kalder man alslags Spise, som ei er haard at tygge eller fordøie.
10. Blode Æg bruges undertiden i daglig Tale i Steden for: blodsodne Æg.
11. Blode Oine (af Germ. blöde Augen) høres og imellemstunder brugt til at betegne et svagt Syn. Forekommer og i een af vore Bibel-Oversættelser. 1 Mos. XXIX. 17.
12. Blode Ord, ɔ: smigrende Ord. Item en blod Tunge, ɔ: en sledsk Tunge. Begge Talemaader ere bibelske og lidet brugelige.
13. Den blode Alder. Saaledes kaldes undertiden den første Ungdoms Alder.

Blod (en) n. f. [af bloder, v. a.]
1. Det Vand, eller anden Vædske, hvori man lader en Ting ligge nogen lang Tid, for at betage den sin Haardhed, Stivhed, eller Salthed; Udblødning. At lægge Fadebaand, Lintøi, Kiød, Fisk, i Blod. At tage noget op af Blod. Kiødet er saa salt, at det behøver en stærk Blod.
2. At lægge een i Blod, ɔ: at prygle een dygtigen af. Høres undertiden i daglig Tale.
3. At lægge sin Hierne (sit Hoved) i Blod. Siges figurligen om den, som bryder sit Hoved med at opfinde eller begrunde en Ting.

Blodagtig, adj. [af blod og agtig.]
1. Noget blød; lidt blød. Lader sig bruge i samme Tilfælde som Stamme-Ordet.
2. Forsagt; frygtagtig. (Langebek.)
3. Løsagtig; letfærdig. See 1 Cor. VI. 9.

Blodagtighed (en) n. f. [af blodagtig.] Den Egenskab at være blødagtig.

Bloddyr (et) n. f. [af blod og Dyr.] Et Vanddyr, som for største Delen bestaaer af en sliimagtig Materie. Molluſcum.

Blode (en) n. f. [Isl. *Bleyta*; af bloder.]
1. En Mose, eller andet sumpigt Sted, hvor Jorden er saa blød, at man synker ned deri. Vorde Stodhors skabede — jage dem i Dynd og Blode, og dræbe dem uden Paatale. D. L. V. 12. 7.
2. En giennemblødende Væde; en giennemtrængende Regn. Under Veis fik vi en dygtig Blode. Jorden behøver nu en god Blode.

Blodeligen, adv. [af blod.] Det samme som Blodt. See Nucl. Lat. voc. *Molliter*.

Blodelse (en) n. f. [af bloder.] Den Gierning at bløde. Bruges meest i Sammensætning.

Bloden (en) n. f. [af bloder, v. a. & n.]
1. Det samme som Blodelse.
2. Drypen af Blod.

Bloder, v. a. imperf. Blodede, eller Blodte, sup. Blodet eller Blodt. [af blod.]
1. Gior en Ting blød, ved at komme eller dyppe den i en Vædske. At blode en Tvebak i Mælk, sin Kage i Viin, ꝛc.
2. Lægger i Blød; udblører. At blode Stokfisk, salt Kiød, ꝛc.
3. Gior vaad; væder. Den som er ude i denne Regn, vil blive brav blødt.
4. Bloder igiennem, eller Giennembloder. Gior en Ting gandske blød, ved at lade den giennemtrække af en Vædske. Item, gior giennemvaad. Det ristede Brød i Suppen er blevet giennemblodt. Den Regn bloder igiennem.
5. Bloder op, eller Opbloder. Opløser ved Blødning. At blode Limingen op.
6. Bloder ud, eller Udbloder. Lader en Ting ligge saa længe i Blød, indtil den har nok; udvander. At blode Kiødet, Fisken, vel ud. See og Oec. Mag. VI. 57.

Bloder, v. n. [af Blod.] Bruges og i visse Sammensætninger active.

1. Giver

1. Giver Blod af sig; dryber af Blod. Siges og om Viinranken, naar den skæres saa nær, at den giver Saft af sig. Han slog mig paa Munden, saa jeg blødte. Saaret bløder. Hans Næse bløder.

2. [Figurligen.] Røres og bevæges inderligen over noget. Mit Hierte bløder i mig, (i mit Liv,) ved at anhøre deres Elændighed. See dette blødende Bryst, denne Vanghed. Patr. Tilsk. II. 331.

3. Bløder igiennem. Trænger sig igiennem ved at bløde. Bruges som oftest impersonaliter. Uagtet jeg har lagt dobbelt Bindsel paa Saaret, bløder det dog igiennem.

4. Bløder op, eller op igien. Begynder paa ny at bløde. Da Bindselet blev taget af, blødte Saaret op igien.

5. Bløder over, eller Overbløder. Besudler eller overstænker ved Bloden. Han blødte sine Klæder gandske over.

6. Bløder sig ihiel. Siges om den, som døer deraf, at Blodet forløber ham.

Bløder (en) n. f. [af bløder, v. a.] En som bløder. Bruges neppe uden i det sammensatte Ord Fiskebløder. See Ordet.

Blødfinnet, adj. [af blød og Finne.] Som har bløde Finner. Blødfinnede Fiske.

Blødfisk (en) n. f. [af blød og Fisk, eller rettere af Isl. *blautr Fiskr.*] Saaledes kaldes af Kiøbmænd den raa eller ferske Fisk, og sættes imod haard eller tør Fisk.

Blødgiør, eller Giør blød, v. a.

1. Giør mindre haard eller stiv; giør veeg eller lind. Bruges og figurligen i Henseende til Hiertet og Sindet. Solen giør Vox blødt. Hans Røst mig giorde blød; jeg kom i Engstelse. Forf. i Sk. Vid. II. 7. Den samme Emfindtlighed, som blødgiør et ungt Hierte ved Synet af en elændig, giør at x. (Patriot. Tilsk.)

2. [I Lægekunsten.] Giør en haard Materie i Legemet lind eller flydende. Et blødgiørende Plaster, Lægemiddel, x.

Blødhaaret, adj. [af blød og Haar.] Som er blød i Haarene; som ei har stive Haar.

Blødhændet, adj. [af blød og Haand.] Som har bløde Hænder.

Blødhed (en) n. f. [af blød.] Den Egenskab at være blød. Bruges i samme Bemærkelser som Stammeordet. Vorets, Jordens, Knivens, Sprogets x. Blødhed. Ved kiælen Blødhed ei ved arvet Dyd fornem. (om Adelen.) Forf. i Sk. Vid. IX. 143.

Blødhiertet} Blødhiertig} adj. [af blød og Hierte.]

1. Som har et blødt Hierte; ømhiertet. Han er alt for øm og blødhiertet til at kunne see paa slige gruelige Piinsler.

2. Som ei har Mod og Mands Hierte; fei; forsagt. Hvo er den Mand, som er frygtagtig og blødhiertig? 5 Mos. XX. 8. See og Clauf. N. Kr. 27. og 35 S.

Blødhiertighed (en) n. f. [af blødhiertig.] Den Egenskab at være blødhiertig.

Blødhudet, adj. [af blød og Hud.] Som har en blød Hud.

Blødig, adj. obsolet. [af blød.] Det samme som Blødhiertig. No. 2. See Clauf. N. Kr. 176 S.

Blødkogt, adj. particip. [af blød og koger.] Det samme som Blødsøden.

Blødmælket, adj. [af blød og Mælk.] Som villigen lader ned, eller giver Mælken fra sig. Siges især om Køer, som ere lette at malke.

Blødner, v. n. obsolet. [af blød.] Det samme som Blødner. Hwn gør Senær ath blødnæ. (Henr. Harpestr. Lægeb.)

Blødmundet, adj. [af blød og Mund.] Siges om en Hest, paa hvis Mund den mindste Bevægelse af Bidselet giør den forønskte Virkning.

Blødner, v. n. [af bløder, v. a.] Bliver blød.

Blødning (en) n. f. [af samme verbo.] Det samme som Bløden. No. 1.

Blødsindet, adj. [af blød og Sind.]

1. Som er af et blødt og bøieligt Sind eller Gemyt; ikke stivsindet.

2. Som ei har Sindsstyrke nok til at modstaae Fristelser, Tillokkelser, Trusler, x.

Han er magelig, lad, frygtsom, forsagt, blødsindet, ustadig, ꝛc. (Patriot. Tilsk.)

Blødsindighed (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Den Egenskab at være blødsindet; Mangel af Sinds Styrke.

Blødskallet, adj. [af blød og Skal.] Som har en blød Skal. En blødskallet Krebs.

Blødskindet, adj. [af blød og Skind.] Som har blødt Skind eller blød Hud. Bruges meest skiæmtviis i Steden for Omskindet.

Blødsoden, adj. particip. [af blød og syder.] Siges allene om Æg, som koges saa lindt, at de kan subes; og sættes imod Haardkogt.

Blødsynet, adj. [af blød og Syn.] Som har bløde Øine; svagsynet. Forekommer sielden.

Blødt, adv. [af blød.]

1. Paa en blød Maade; ikke haardt. At ligge, sidde, falde, blødt. Dette Ord, Bogstav, udtales blødt.
2. At rede blødt under sig. Siges om den, der laver det saa, at han kan komme til at ligge eller sidde blødt. Det bruges og figurligen om dem, der søge at forskaffe sig et mageligt Liv.

Blødtalende, adj. particip. [af blød og taler.] Som taler bløde Ord; sødtalende.

Blok (en) n. f. pl. Blokke. [Germ. & Angl. *Block*. Gall. *Bloc*.]

1. Et svært Stykke Træ, Steen eller andet, i raa Materie. Marmor-Arterne, som i store Blokke vindes af Biergene, benyttes ꝛc. Brün. Mineral. 14 S.
2. En svær Træknub, som kan sættes paa sin Ende, og tiene til at hugge og banke paa, eller andet deslige. See Huggeblok, Kiødblok, ꝛc.
3. En i Kirkerne, eller ved Hospitaler, Kilder, ꝛc. opreist Stok, som neden til er fæstet i Jorden, men oven til belagt med Jern, og indrettet omtrent som en Sparebysse, hvori Tavlepenge eller Almisser nedlægges og bevares. See D. L. II. 19. 16. item II. 22. 75. og VI. 16. 4.
4. Det Træ, hvorpaa en Misdæder halshugges. Misdæderen lagde selv sit Hoved paa Blokken.
5. Det samme som Fangeblok.
6. Et Stykke Træ, giort som en Model, til at danne noget paa. At slaae en Hat, Hue, Peryk, op paa en Blok.
7. Det rundagtige og indhulede Træ, som indslutter en bevægelig Skive, hvorpaa et Tov eller Takkel løber. En Blok med tvende Skiver.
8. [I Landvæsenet.] Et omtrent lige saa breedt som langt Stykke Jord eller Agerland. Agrene ere inddeelte i korte Stykker og Blokke. Oec. Mag. V. 242.
9. [Figurligen.] En klodsagtig Person; et Dummerhoved.

Blokbilled (et) n. f. [af Blok og Billed.] Et stort Træbilled.

Blokfløite (en) n. f. [af Blok og Fløite.] Et Slags store Fløiter, af Buxbom eller Elfenbeen. (Moth.)

Blokhage (en) n. f. [af Blok og Hage.] En Jernklemme at løfte store Blokke med. (Moth.)

Blokhiul (et) n. f. [af Blok og Hiul.] Et af heelt Træ, og ei af sammensatte Stykker, bestaaende Hiul.

Blokhuus (et) n. f. [af Blok og Huus.] Saaledes kaldtes fordum et til Forsvar eller Angreb opført Castel af Bloktømmer. Derfore drog hand til Løwenborg — oc kaste der en Hob Skantzer oc Blockhuse omkring, ꝛc. Hvitf. Kr. 173 S. See og Clausſ. N. Kr. 184. og 394 S.

Blokkedreier (en) n. f. [af Blok og Dreier.] En som giør Haandverk af at dreie Skibs- eller Talliebloкke.

Blokkepenge, n. f. pl. [af Blok og Penge.] De Penge, som indsamles i Kirke- og Almisseblokkene. See Udt. af Forordn. III. 116.

Blokker, v. a. [af Blok.]

1. Slaaer op eller udvider paa en Blok. Gemeenlig med præp. op. At blokke en Hat, et Par Støvler, op.
2. [I ældre Skrifter.] Slutter een i en Fangeblok. Heraf det sammensatte Ublokket. See Ordet.

Blokkerer, v. a. [af Gall. *bloquer*.] Holder et Sted saaledes indspærret, at ingen kan komme der ud eller ind. At blokkere en By, Fæstning, Havn, ꝛc.

Blokkering (en) n. f. [af blokkerer.] Den Gierning at indspærre eller blokkere.

Blokketræ (et) n. f. [af Blok og Træ.]
1. Et til Bloktømmer tienligt Træ; et mægtig stort Træ. See Fleischer om Skovvæs. 471 S.
2. Træ til at danne Skibs- eller Tallieblokke af.

Bloknagle (en) n. f. [af Blok og Nagle.] Den midt igiennem en Skibs- eller Tallieblok gaaende Jernnagle, hvorpaa Skiven dreier sig, som om sin Axe.

Bloksteen (en) n. f. [af Blok og Steen.]
1. Et stort Stykke Steen eller Marmor, saaledes som det hugges i Bruddet.
2. En Demant, som oven til er sleben paa 5 Sider. (Moth.) Kaldes og Taffelsteen.

Bloktaarn (et) n. f. [af Blok og Taarn.] Et i Form af et Taarn opført Blokhuus. See 1 Macc. XIII. 43. og 44.

Bloktin (et) n. f. [Angl. *Blocktin*.] Puurt og ublandet Tin i raa Materie.

Bloktømmer (et) n. f. [af Blok og Tømmer.] Svært og uhugget Tømmer. See Cold. Etym. Lat. voc. *Infabricatus*.

Bloktræ (et) n. f. See Blokketræ, No. 1.

Blokverk (et) n. f. [af Blok og Verk.] Et med Blokke forsynet Touverk; en Tallie. See Oec. Mag. V. 354.

Blokvogn (en) n. f. [af Blok og Vogn.] En Vogn at skove Blokke med. (Moth.)

Blom, n. f. [formodentlig en blot Dialect af Flom, eller Flomme, Germ. Pflaum, pingvedo mollior.] Bruges ikkun i følgende Sammensætninger, nemlig:
1. **Blomfeed**, adj. Som er blød at føle paa af lutter Fedme. (Moth.)
2. **Blomraadden**, adj. Som indvendig er mør, ligesom en Flomme, af lutter Raaddenhed. Bruges ikke allene om Ting, men og om Personer, som under et udvortes godt Anseende skiule en hemmelig Brøst og Forraadnelse.

Blomkaal (en) n. f. [af Germ. Blumenkohl.] En bekiendt Havevæxt af Kaalslaget, hvis velsmagende hvide Blomme, som rundt om bedækkes med grønne Blade, bruges til en behagelig Ret. Brassica Botrytis.

Blomme (en) n. f. [Moesog. *Bloma*, Isl. *Blóm*, Alam. *Pluom*, *Bluom*, Germ. Blume; af Germ. blühen, florere.]
1. Det samme som Blomster; men bruges nu omstunder sielden uden i Sammensætning, saasom: Koblomme, Cameelblomme, ꝛc. En Rosens Blomme.
2. [I Botaniken.] Den Deel af en Plante, som enkelt, eller af flere Blade sammensat, udgiør det egentlige Blomster. Corolla.
3. En naturlig eller kunstig Tegning, som ligner eller forestiller Blomster, Grene og Bladeverk, eller andet deslige. En sort Hest, som har sine Blommer, kan ikke være maver. Silke-Damask med store Blommer.
4. [I Chymien.] Det fine og rene Væsen, som trækkes ud af en Erts eller et Mineral. See Kobberblomme, Svovelblomme, ꝛc.
5. Det gule i Ægget; en Æggeblomme. Af et Æg er Blommen det bedste. At leve som Blommen i et Æg, ɔ: meget vel, trygt og sikkert. (Et Ordsprog.)
6. Kiernen, eller det Bedste, af en Ting. Han tog selv Blommen, og gav de andre Skallen.
7. [I ældre Skrifter.] Flor; Velstand. Norrig stod den Tid udi sin Blomme. Claus. N. Kr. 480 S.

Blomme (en) n. f. [Anglos. *Plum*, Germ. Pflaume, som fordum hedte Pfraume og Prume, og heder endnu Belg. *Pruyme*; af Lat. *Prunus*. See Frisch.] En bekiendt ægformig Træfrugt, hvis saftefulde Kiød udvendigen er omgivet med en fei Hud, og indvendigen er forsynet med en Steen, som indslutter Kiernen.

Blommet, adj. [af Blomme, flos.] Som er med Blommer. Bruges især om Tøi, som er blommeviis vævet, syet, trykt eller skildret. Blommet Kiøiel, Sirts, ꝛc.

Blommetræ (et) n. f. [af Blomme, prunus, og Træ.] Et Træ, som bærer Blommer.

Blommeviis, adv. [af Blomme, flos, og Viis.] Paa en blommet Maade; ligesom i Blommer.

Blomraadden, adj. See Blom. No. 2.

Blomst (en) n. f. Det samme som Blomster, men bruges meest i daglig Tale.

Blomster (et) n. f. pl. Blomster. [af Anglos. *Blosm* eller *Blostm*, som har fælleds Oprindelse og Bemærkelse med Blomme, flos.]

1. Den Deel af en Vært, som indeholder dens Frugt eller Frø. Den bestaaer gemeenligen af Blomsterbegger, Blomme, Stov- og Frugtpinde, ꝛc. Et velluftende Blomster. Markerne, Træerne, staae fulde af Blomster.
2. Den feireste eller bedste Tilstand. Item Velstand; Anseelse. Ungdoms Blomster. Endnu er han, Riget, ꝛc. i fulde Blomster.
3. Prydelse; Ziirlighed. At indstrøe Veltalenheds Blomster i sin Stiil.
4. Undertiden bruges det i plur. til at betegne det Maanedlige. Endnu har hun ikke faaet sine Blomster.
5. At strøe Blomster paa eens Grav. Bruges ofte figurligen, og bemærker: at tale eller skrive noget offentligen til den Afdødes Berømmelse.
6. Blant de heraf sammensatte Ord kan især mærkes følgende:
   a) Blomsterbed (et) n. f. Et til Blomster bestemt, eller med Blomster besat, Bed i en Have.
   b) Blomsterbegger (et) n. f. Samlingen af de Blade, som sidde under Blommen, og for Blomstringen indslutte samme. Calyx.
   c) Blomsterblad (et) n. f. Et Blad af et Blomster.
   d) Blomsterbusk (en) n. f. Et buskviis voxende Blomster.
   e) Blomsterdusk (en) n. f. En Samling af adskillige sammenbundne Blomster; en Urtekost.
   f) Blomsterfrø (et) n. f. Et Frø, hvoraf Blomster opelskes.
   g) Blomsterfuld, adj. Som er fuld af Blomster.
   h) Blomstergartner (en) n. f. En Gartner, som forstaaer godt at omgaaes Blomster.
   i) Blomstergiek (en) n. f. En særdeles stor Elsker af Blomster.
   k) Blomsterhave (en) n. f. En Have, eller Afdeeling i en Have, som er bestemt til Blomsters Opelskning og Dyrkning.
   l) Blomsterkiender (en) n. f. En Kiender af Blomster.
   m) Blomsterknop (en) n. f. Den Knop paa Værter, hvori Blomsteret ligger skiult, førend det springer ud.
   n) Blomsterkrands (en) n. f. En af Blomster flettet Krands.
   o) Blomsterkrone (en) n. f. Saaledes kaldes den Runding, som et Blomster danner med sine udslagne Blade.
   p) Blomstermaler (en) n. f. En Person, hvis Kunst det er at male Blomsterstykker.
   q) Blomstermeel (et) n. f. Det samme som Blomsterstov. See Fleisch. om Bier. 142 S.
   r) Blomsterqvarteer (et) n. f. Et Qvarteer, eller særskilt Stykke af en Have, hvor man opelsker Blomster.
   s) Blomsterriig, adj. Riig paa Blomster; blomsterfuld. See Fleisch. om Bier. 146 S.
   t) Blomsterstængel (en) n. f. Den Stilk eller Stængel, hvorpaa eet eller flere Blomster voxer.
   u) Blomsterstilk (en) n. f. Det samme som Blomsterstængel.
   v) Blomsterstov (et) n. f. Det fine Meel, som hos Planterne sidder paa Stovknoppene, og foraarsager Befrugtelsen. Pollen antherarum.
   x) Blomsterstykke (et) n. f. Et Maleri, som forestiller Blomster.
   y) Blomstertid (en) n. f. Den Tid, i hvilken Planterne i Almindelighed, eller en vis Planta især, staaer i Blomster. Nu er Blomstertiden forbi.

3. Gandske aldeles. Han har optaget af blot nye Land 20 Tønder Udsæd, ꝛc. Mall. Handl. 513 S. Han er et blot ungt Menneske.

Blot, n. s. obsolet. [af Isl. *blota*, Anglos. *blotan*, immolare, sacrificare.]

1. Et blant vore hedenske Forfædre brugeligt Slagtoffer. Betegner og ofte Gudsdyrkelse i Almindelighed.

2. En høi og dyr Eed; en gruelig Sværen. Blot og Bolvan og alskyns Fulyrde. N. Hirdskr. 27 Cap.

Blothed (en) n. s. [af blot, adj.] Den Tilstand at være blot.

Blotmand (en) n. s. obsolet. [af Blot og Mand.] En Afgudsdyrker; en Hedning. See Claus. N. Kr. 2 S.

Blotning } (en) n. s. [af blotter.] Den Gierning at blotte. Det første bruges især ofte i Bergvidenskaberne. See Brün. Mineral. 268 S. item Frid. V. Søkrigsart. §§. 538. og 539.
Blottelse }

Blotter, v. a. [Germ. blößen; af blot, adj.]

1. Gior nogen eller blot; sætter i en bar eller ubedækket Tilstand. At blotte sit Hoved, sin Kaarde, ꝛc.

2. Sætter i en manglende Tilstand; skiller ved; berøver. Med præp. for; undertiden og med fra. At blotte et Land for Indbyggere. At blotte sig for Penge. At blotte Træets Rødder fra Jorden. Fleischer om Skovvæs. 184 S.

3. Aabenbarer; røber. Dette blottede strax hans Forgribelse. K. S. Skr. XI. 259. At blotte sin Vankundighed, sine Feil og Skrøbeligheder, ꝛc.

4. [I Bergvæsenet.] Aabner en Berggang. See K. S. Skr. XI. 111. 150. 279.

5. Drager Huden af; flaaer; forlægger. At blotte en Hiort. (Moth.)

6. Blotter sig. Siges egentlig om den, som viser sig mere end sædvanlig blot eller nøgen, men bruges og undertiden figurligen i Steden for: Giver sig blot.

Blotshovding (en) n. s. obsolet. [af Blot og Hovding.] Saaledes kaldtes fordum her i Norden en hedensk Offerpræst, eller en som paa nogen Maade forestod Offergilderne. See Claus. N. Kr. 240 S.

Blotsoffer (et) n. s. obsolet. [af Blot og Offer.] Det samme som Blot, n. s. No. 1. See ibid. 108. og 124 S.

Blotstad (et) n. s. obsolet. [af Blot og Stad.] Et til Blotsoffere fordum beskikket Sted. See ibid. 2 S.

Blu, adj. [Svet. blyg, Isl. *bliugur*, Alam. *pluag*, *plug*, *blug*.] Som ei tør see paa, eller tale med, Folk; undseelig; ikke dierv. Heder nu omstunder som oftest bly. Vær ei for blu. Bord. D. Merc. 60 S. Han er saa bly af sig. See og Fors. i Sk. Vid. I. 169.

Bluder, v. n. [af Isl. *Blaudur*, timidus; eller maaskee en blot Dialect af blunder.] Slaaer Øinene ned for sig af Frygt eller Undseelse. (Moth.)

Bluelig, adv. obsolet. [af blu.] Med Skamfuldhed. See D. Riimkr. 46 Bl.

Bluelse (en) n. s. [af blues.] Det samme som Blusel. No. 1. og 2. Bruges sielden.

Blues, v. n. pass. [af blu.] Bliver skamfuld; undseer sig; skammer sig. Bruges deels med deels uden præp. ved og over. Og blues ved din Vanvittighed. Sir. IV. 28. De vare begge nøgne og bluedes ikke. 1 Mos. II. 25.

Blufærdig, adj. [af blu og færdig.] Som skammer sig ved Udyd; kydsk og tugtig i Ord og Lader. Saa skal du vorde rettelig blufærdig, ꝛc. Sir. XLII. 2.

Blufærdigen, adv. [af blufærdig.] Paa en blufærdig Maade; med Blufærdighed.

Blufærdighed (en) n. s. [af samme Adjectiv.] Den Dyd eller Egenskab at være blufærdig.

Bluhed (en) n. s. [af blu.] Den Egenskab at være blu. Bruges sielden uden i det sammensatte Ord Ubluhed.

Blund (et) n. s. [findes og skrevet Blun eller Bluun (see Bord. D. Merc. 176 S.) og kommer af Isl. *Blundur*, dormitatio.]

1. En meget kort Søvn; en Slum. Jeg har den hele Nat ikke kunnet faae et Blund i mine Øine.

2. En meget kort Tid; et Øieblik. Heder egent-

egentligen Dieblund. En liden Stund vil Jesus kun bortgaae, et Dieblund, saa siger Sandheds Mund. (i en Kirkeps.)

Blunden (en) n. f. [af blunder.] Den Gierning at blunde. See Cold. Etym. Lat. og Nucl. Lat. voc. *Nictatio*.

Blunder, v. n. [af Blund.]

1. Lukker imellemstunder Dinene til for at sove; tager sig et Blund; slummer. Han sover ikke, men sidder kun og blunder. Hvorfor blunde dine Dine? Job. XV. 12.

2. [I ældre Skrifter.]

a) Klipper ideligen med Dinene; plirer. Han blundet gierne med det ene Die. Clauf. N. Kr. 587 S.

b) Det samme som Blunker. Og ikke blunder ved jernbundne Nævers Slag. (Sorterup.)

c) Lukker sine Dine med alle; døer. Hvor mangen der blundte, som gierne vilde see. Syvs Kiempevis. 325 S.

3. Blunder ad. Gior smaa Dine ad een; blinker ad.

Bluner, v. n. Det samme som Blunder. See Hiorings Leiersfrands. 64 S.

Bluuk (et) n. f. [af blunker.] Et Kik med Dinene, foraarsaget især af Frygt.

Blunken (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at blunke.

Blunker, v. n. [formodentlig i Steden for blundker; af blunder.] Spiller ideligen med sine halvt tillukte Dine; smaablinker med Dinene. Blev fordum især brugt, naar det skeede af Frygt, men høres nu omstunder kun sielden. At staae og blunke imod Solen. Dersom nogen blunkede for Hug, skulde han romme Kongens Gaard. Ved. Kr. 410 S. See og Clauf. N. Kr. 448 S.

Blus (et) n. f. pl. Blus. [Svet. Bloss, Isl. *Blys*, Anglos. *Blæse*, *Blysa*; maaskee af Moesog. *blya*, splendere.]

1. Et af let antændelige Materier dannet Lys, som giver en stærk, men ustadig eller kort vedvarende, Lysning fra sig; en Fakkel. At bære Blus ved et kongeligt Liig, for et Brudepar, ꝛc.

2. Det samme som Blusild. At giøre Blus med Halm, Spaaner, ꝛc.

3. En blinkende eller svævende Lue; en Flamme. Bruges og figurligen om Sindsbevægelserne, især om Kierlighed. Ilden, Kierligheden, staaer i fulde Blus.

4. En Stang, behængt med adskillig Blingerkram, som af Bønderne bruges ligesom en Fane, naar de ride Sommer i By.

5. At gaae paa Blus. Siges om de Fiskere, som stange Aal om Natten ved Hielp af Blus.

Blusdrager (en) n. f. [af Blus og Drager.] En som bærer Blus ved en vis Høitidelighed.

Blusel (en) n. f. [skrives undertiden Blussel, og er en Dialect af Bluelse.]

1. Undseelse; Skamfuldhed. Blusel bedækkede hendes Ansigt, ꝛc. Fors. i Sk. Vid. X. 15. Blussel og Banghed mit Hierte betager. Patr. Tilsk. II. 161.

2. Skam; Beskæmmelse; Forhaanelse. Jeg siger eder det til Blusel. 1 Cor. VI. 5.

3. En Persons hemmelige Lem. Forekommer især ofte i Bibelen.

Blusfeed, adj. See Plusfeed.

Blusforer (en) n. f. [af Blus og Forer.] Det samme som Blusdrager.

Blusild (en) n. f. [af Blus og Ild.] En Ild, som slaaer stærke Flammer, men gaaer hastig ud; en blussende Ild. Bruges og figurligen. At giøre en Bagerovn varm ved Blusild. Hans Kierlighed til hende var ikkun en Blusild.

Blusløgte (en) n. f. [af Blus og Lygte.] Den Jernmaskine paa et Fyrtaarn, hvori man lægger den blussende Ild, som vedligesholdes til de Søfarendes Nytte. (Moth.)

Blusom, adj. obsolet. [af blu og term. fin. som.] Undseelig; blufærdig; tugtig.

Blusomhed (en) n. f. obsolet. [af blusom.] Den Egenskab at være blusom. Paa det der maa holdes den Høviskhed og naturlige Blusomhed til Slægten. Chr. III. Ordin. 43 Bl.

Blusrød, adj. [af Blus og rød.] Som har en

en stærk rød Farve; rød som en Lue. Han har et Par blusrøde Kiæber, Øine, ꝛc.

Blussel (en) n. f. See Blusel.

Blussen (en) n. f. [af blusser.] Den Tilstand eller Gierning at blusse. See Nucl. Lat. voc. *Flagrantia*.

Blusser, v. n. [af Blus.]

1. Staaer i fulde Blus; brænder i lys Lue; slaaer Flammer. Bruges ofte figurligen. Ilden, Halmen, blusser. En Ild i Hiertet blusser. Fors. i Sk. Vid. X. 42. Kierlighed blussede af vore Øine. ibid. X. 91.

2. Gior Blusild. At blusse under en Kiedel med Halm.

3. Er blusrød. Han blusser i sit Ansigt. Hendes Kinder blusse.

4. Blusser frem, eller Fremblusser. Fremviser sig blussende; fremskinner. Bruges helst figurligen. Horatius har al den Ild, som fremblusser hos Pindar, ꝛc. Almindel. Verd. Hist. 172 S.

5. Blusser op. Slaaer op med Lue; flammer op. Bruges og stundom active. Ilden blusser op. At blusse Livets Lampe op. (Sorterup.)

6. Blusser ud. Fortæres som et Blus; forsvinder som Blusild. Dette tørre Brænde blusser ud som Halm. Den Flyve-Kierlighed vil snart blusse ud.

Blutalende, adj. particip. [af blu og taler.] Som ei er fripostig men undseelig i sin Tale.

Bly, adj. See Blu.

Bly (et) n. f. [Germ. Bley, Alam. *Plun*, Cambr. *Plum*, Lat. *Plumbum*.]

1. En bekiendt blød Metal af sorteblaa Farve. See Brünn. Mineral. p. 212.

2. Bysselod; Blykugle. Lad regne Jern og Bly. (Kingo.)

3. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a) Blyaare (en) n. f. En Aare, som indeholder eller fører Blyerts.

b) Blyaatig, adj. Som har nogen fælles Egenskab med Bly; som ligner Bly. En blyagtig Erts, Farve, ꝛc.

c) Blyant (en) n. f. See Bliant.

d) Blyarbeide (et) n. f. 1) Alt slags Arbeide, som giøres af Bly. 2) [I Bergvæsenet.] Det Arbeide at opgrave og tilberede Blyertser.

e) Blyarbeider (en) n. f. En som arbeider i Bly; en som gior Blyarbeide.

f) Blyaske (en) n. f. Bly, som er forbrændt til en Kalk.

g) Blydaase (en) n. f. En Daase af Bly. Snustobak i Blydaaser.

h) Blyedike (en) n. f. See Blyolie.

i) Blyerts (en) n. f. Erts, som indeholder Bly.

k) Blyfarve (en) n. f. En Farve, som ligner Bly; blyagtig Farve.

l) Blyfarvet, adj. Som har en Blyfarve.

m) Blygang (en) n. f. Det samme som Blyaare.

n) Blyglands (en) n. f. Blyerts, som bestaaer af Bly og Svovl, er fladsidet og tærnet, af blyagtig Farve, og glindser, naar det vendes mod Lyset.

o) Blyglas (et) n. f. Glas, som laves af Blyaske, Sølverglød og Blyglette; og af alle Blyarter, som have tabt det brændbare Væsen.

p) Blygløde / Blyglette (en) n. f. See Blyskum.

q) Blygruve (en) n. f. Et Sted paa Bergverker, hvor Blymalm opgraves.

r) Blyhagel (et) n. f. Et af mange smaa Blykugler bestaaende Bysselod. Kaldes gemeenligen slet hen Hagel, og bruges som oftest collective.

s) Blyhvidt (et) n. f. En af Bly, ved Opløsning i Viinedike, tilberedet hvid Materie. Kaldes og Bleeghvidt.

t) Blyhytte (en) n. f. Det Sted, hvor Blymalmen tilberedes.

u) Blyjord (en) n. f. Naturligen frembragt Blykalk.

v) Blykalk (en) n. f. Bly, som har tabt sit brændbare Væsen, hvorefter det faaer en jordagtig Anseelse.

x) Blykam

x) Blykam (en) n. f. En Kam af Bly, hvormed man giør lyse Haar sorte eller blyfarvede.

y) Blyklump (en) n. f. En Klump Bly. Bruges og figurligen til at betegne en tung og uskikket Person i Almindelighed, og en Dandser især.

z) Blykniv (en) n. f. En Kniv, som Glarmestere bruge, naar de lægge Vinduer i Bly.

aa) Blykugle (en) n. f. En Kugle af Bly, som især bruges til Bysselod.

bb) Blylod (et) n. f. 1) Et Stykke Bly, som man fæster til Snoren i et Uhrverk (eller anden Maskine) for at sætte det i Gang, og give det en regelmæssig Bevægelse. 2) [Til Skibs.] En Snor med et Stykke Bly i Enden, hvormed man maaler Dybet og undersøger Grundens Beskaffenhed.

cc) Blyløben, adj. particip. [af Bly og løber.] Som er beløben med Bly.

dd) Blymalm (en) n. f. Malm, som indeholder Bly.

ee) Blymester (en) n. f. Den Mand, som i Hytten forestaaer Blyertsernes Tilberedning.

ff) Blyolie (en) n. f. En tyk Vædske af guulagtig Farve og sød Smag, som laves af Viinedike og Blykalk ved Kogning. Naar Vædsken derimod er tynd, kaldes den Blyedike.

gg) Blypenge (en) n. f. En Penge giort af Bly.

hh) Blyplade (en) n. f. En Plade af Bly.

ii) Blyrende (en) n. f. En Rende af Bly.

kk) Blyret, adj. Som er passet lige efter en Blysnor; lodret; snorret.

ll) Blyring (en) n. f. En Ring af Bly, brugelig især til at hænge i Ørene, efterat man nyligen har ladet stikke Hul igiennem dem.

mm) Blyrødt (et) n. f. 1) Den naturlige røde Blyjord. 2) Den kunstige røde Blyjord eller Minie, som faaes af Sølverglød ved en langvarig Brænding med Flamme-Ild.

nn) Blyrøg (en) n. f. Den Deel af Blyet, som, naar Sølv afdrives med Bly, ved Luften bortføres, og anlægger sig paa Mundingen af Drivovnen; den er guulagtig af Farve, og dødende for Arbeiderne.

oo) Blyrør (et) n. f. Et Rør af Bly.

pp) Blyrok (en) n. f. En Maskine, ved hvis Hielp Glarmesteren trækker sit Vinduesbly. Kaldes og Blyskrue.

qq) Blysalt (et) n. f. Et chymiskt tillavet Salt, hvorudi Bly er forenet.

rr) Blysand (en) n. f. Stødt Blyglands.

ss) Blyskrue (en) n. f. See Blyrok.

tt) Blyskum (et) n. f. En Slagge, som, naar Sølv afdrives med Bly, sætter sig øven til ligesom et Skum, er af guulrød Farve, noget sammenhængende og tung. Kaldes og Blyglette.

uu) Blysnor (en) n. f. En Snor med et Stykke Bly i Enden, hvormed Haandverksfolk afpasse en Ting lige.

vv) Blysøm (et) n. f. Et Slags korte Søm med brede Hoveder, som Blytækkere fæste Blytavler med.

xx) Blyspat (et) n. f. En fladsidet og bladet Bergart, som indeholder en Mængde Bly.

yy) Blystang (en) n. f. En Stang med Bly i begge Ender, som Linedandsere bruge til at holde sig i Ligevægt med.

zz) Blystøber (en) n. f. En, hvis Haandverk det er at støbe Bly, eller at afstøbe i Bly.

aaa) Blysukker (et) n. f. Giftigt Sukker, som laves af Blyedike ved Indkogning og derpaa følgende Cristallisering.

bbb) Blysvære (en) n. f. Det Bly, som bruges til at afdrive Guld eller Sølv.

ccc) Blysveif (en) n. f. En stribet Blyglands.

ddd) Blytækker (en) n. f. En som forstaaer at tække med Bly eller Kobber.

eee) Blytag (et) n. f. Et Tag belagt med Bly. See Udt. af Forordn. III. 115.

fff) Blytavle (en) n. f. En støbt Blyplade.

ggg) Blytraad (en) n. f. En af Bly trækket Traad.

hhh) Blyvægt (en) n. f. En Skaalvægt, hvis Lodder ere giorte af Bly.

iii) Blyverk (et) n. f. 1) Et Bergverk, som fører Blyerts; et blyhaltigt Verk. See Udt. af Forordn. IV. 153. 2) Det samme som Blyarbeide.

Blyfærdig, adj. See Blufærdig.

Blyhed (en) n. f. [af bly eller blu.] Den Egenskab at være bly; Undseelighed. Forbinder Dristighed med Blyhed, Mod med Mildhed. Forf. i Sk. Vid. VII. 175.

Blysel (en) n. f. inusit. Det samme som Blusel. See Claus. N. Kr. 151 S. og D. Mag. V. 77.

Blysom, adj. obsol. Det samme som Blusom. See Syvs Kiempevis. 267 S.

Bo (en) n. f. pl. Boer. [Isl. *Bu*, Moesog. *Bava;* af boer.] Man siger almindeligst, naar Ordet bemærker Eiendom eller Bohave, et Bo, eller Boet.

1. En Bolig, tilligemed Huusgeraad og andet, som hører til en Huusholdning. Hvor yndig da hin Bo, som harmløs Fred betrygger, &c. Forf. i Sk. Vid. IX. 158.

2. Alt hvad en Person, især en Ægteperson, eier af løst og fast Gods. Al Gielden skal gaae af fælles Bo. Manden er Boets Værge.

3. Løsøre; Indbo; Bohave. Den Mand eier et ypperligt Bo. Hvis den Skyldiges Bo eller Jordegods ei kan tilstrække, &c. D. L. I. 24. 25. See og ibid. II. 12. 4.

4. Det samme som Stervbo, eller en under Skifterettens Behandling staaende Bo. At lade ved Rettens Middel af Boen, Løsøre, &c. forsegle. D. L. V. 2. 86.

5. I Sammensætning bemærker det ofte det samme som Beboer. [af Isl. *Bui*, habitator, colonus.] See Landbo, Skybo, Biergbo, Nabo, Gienbo, &c.

6. [I de gamle Love.] En Sædegaard eller Avlsgaard. Fæstir man sic til brytiæ i Kunungs Bo, allær Archibiscops, &c. Sk. XV. 3. See og Jyd. L. III. 7. og 10.

7. At sætte Bo, ɔ: at anlægge egen Huusholdning.

Bobert (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] Ret, som er lavet af Mælk, Æg og Kryd-

Boble (en) n. f. [Svet. Bubla, Isl. *Bo*... Angl. *Bubble*, Saxon. *Babel*, Lat. *Bu*...] En tynd Hinde af Vand, fyldt med V... en Vandblære. At blæse Bobler i Sæ... vand. Vort Liv er ustadigt som en Bob... paa Vandet.

Bobler, v. n. [af Boble.] Skyder Bobler Gemeenligen med præp. op. Naar Vande... begynder ret at koge, bobler det op.

Bobleverk (et) n. f. [af Boble og Verk.] Kaldes figurligen alt det, som er ustadigt o... foranderligt. Lykkens Bobleverk. (Kingo.

Bod (en) n. f. pl. Boder. [Isl. *Bud*, Germ. Bude, som formodentlig har fælles Oprindelse med Germ. Gebäude nemlig af Germ. bauen, Isl. *bua*, ædificare.]

1. En Telt, eller liden Fiælehytte, som m... slaaer op paa et Torv, Marked, eller ande... steds, for derunder at sidde og falholde Kram eller andre Varer.

2. Et lukt Værelse i eller uden for Huset, h... man offentligen falholder Varer, eller o... visse Kunster og Haandverker. See Kra... bod, Urtebod, Fægtebod, Dandsebod, &c.

3. Boder bruges ofte til at betegne en i man... smaa Værelser inddeelt publik Bygning tienlig især til Huusly for de Fattige. ... Fattiges Boder. De Nye Boder i Ki... benhavn.

4. [I vore gamle Love.]

a) Et lidet Huus eller Herberg til en Hu... mand eller Inderst. Uthen so skeer, man findher nogher under hans ines... mans laas eller lucke, eller inesthkone, som i ther kiste eller there Bood. Jyd. II. 99.

b) Et til et vist særskilt Syssel indrettet, for sig selv staaende, Udhuus. See S... terbod, Saltbod, &c.

5. At

aabne sin Bod. Siges om en Kiøb- eller Kræmmer, naar han første Gang der offentligen at sælge ud; og, naar dermed ophører, siges han: at lukke Bod.
n) n. f. pl. Boder. [Germ. Buſſe, Buaz, Buoz; et Ord, som er nær be- t med Germ. obsolet. bas eller baſſ, me- Ordet bruges ei i plur. undtagen No. 4. Stykke Tøi, eller andet, som er tien- eller virkeligen anvendt, til at bøde likke noget med. At sætte en Bod n Kiol, en Kiedel, ꝛc.
edring; Rettelse. Bruges fornemme- i den Talemaade: raader Bod paa, ielper; retter. At raade Bod paa angel, en Feil, et Onde, ꝛc.
tning; Vederlag. Nu har han faaet for sin Skade.
straf; Mulct. Bruges uden for Sam- tning som oftest i plur. De vilde anden Bod have for deres Faders Ved. Kr. 72 S. Bod for Mand- maa ei fæstes, førend ꝛc. D. L. VI. Er den Skyldige uden Husbond estelse, da tager Kongen Boderne, usbond. ibid. I. 24. 5.
endelse; Poenitentse. Sammenføies ligen med Bedring. At giøre alvor- od og Bedring.
dre Skrifter.] Bedring; Helbredelse. siden hand fick Boed af Kaaldesługen, Hvitf. Kr. i J. Grands Hist. 3 S. ane til Sielen Bod. (i en Kirkepsf.)
æste Bod, ɔ: at give vidnesfast For- til Tinge om Bods (især Mandebods) ning. En fordum gængs Talemaade, termaal i Drab var en privat Sag. D. L. VI. 6. 20.
agt (en) n. f. [af Bod, emendatio, ndagt.] En til Bod og Bedring an- Andagt.
(en) n. f. [af Bod, taberna, og] Et Bord, eller egentligen saa kaldet i en Krambod.
(en) n. f. [af Bod, taberna, og

Dør.] Den til Gaden vendende Dør paa en Krambod, som de Søgende gaae ind og ud ad.
Boddreng (en) n. f. [af Bod, taberna, og Dreng.] En Dreng, som gaaer tilhaande i en Krambod.
Bodebøn (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Bøn.] En bodfærdig Synders Bøn. Item en Bøn at bede ved Bodandagt.
Bodedag (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Dag.] En til offentlig Bodandagt be- stikket Dag.
Bodefæstning (en) n. f. obsolet. [af den Tale- maade: at fæste Bod.] Den Gierning at fæste Bod; vidnesfast Forsikring om Mande- bods Betalning. The thær næst æræ til botæfæstning at takæ. Wald. S. L. II. 1.
Bodefuld, adj. [af Bod, emendatio, og fuld.] Fuld af Bodandagt; bodfærdig. (Langebek.)
Bodegield (en) n. f. obsolet. [af Bod, taber- na, og Gield.] Det samme som Bod- leie. See Hvitf. Kr. 684. og 879 S.
Bodegraad (en) n. f. See Bodsgraad.
Bodeie (en) n. f. [Heder i Norge Budeie; af Isl. Bu, armentum, og Deie, an- cilla.] En Tienestepige, som forestaaer især Malkningen.
Bodeiesteen (en) n. f. [af Bodeie og Steen.] En Steen, liig en Knap, som Bønderkoner lægge paa deres Mælkehylder, i Tanke at Mælken skal give des hastigere og bedre Fløde. (Moth.)
Bodelig, adj. [af boder og lig.] Som kan bødes eller bedres. Bruges meest i Sam- mensætning. See Ubodelig.
Bodelsmisse } (en) n. f. [i Steden for St.
Bodelsmissedag } Botolphs Messedag.] En fordum brugelig Fest, som indfaldt den 17 Junii.
Bodemaal (et) n. f. obsolet. [af Bod, emen- datio, og Maal.] En Sag, som angaaer Bod, og især Mandebod. Tha gangæ um thæt mal sum annæt botæ mal. Sk. L. II, 6. See og Jyd. L. III. 21.

Boder, v. a. [af Bod.] Bruges sielden.
1. Affoner. Død skal bødes med Død.
2. Retter; bedrer; raader Bod paa. At bøde Lykken med Forstand. (Moth.)
3. Hielper; husvaler. Gud bøde og bedre mig.
4. [Neutraliter.] Giør Bod og Bedring. At bøde for sine Synder. (Langebek.)

Bodested (et) n. f. obsolet. [af Bod, taberna, og Sted.] Det samme som Bodstade. See Hvitf. Kr. 879 S.

Bodetaarer, n. f. pl. See Bodstaarer.

Bodfærdig, adj. [af Bod, emendatio, og færdig.] Som giør Bod og Bedring; fuld af Anger og Fortrydelse over Synden. En bodfærdig Synder. Et bodfærdigt Hierte.

Bodfærdigen, adv. [af bodfærdig.] Paa en bodfærdig Maade; med Bodfærdighed.

Bodfærdighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.] Den Tilstand at være bodfærdig.

Bodkamp (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Kamp.] En bodfærdig Synders aandelige Strid.

Bodleie (en) n. f. [af Bod, taberna, og Leie.] Den Afgift, som svares af en leiet Bod.

Bodlem (en) n. f. [af Bod, taberna, og Lem.] En Lem for en Krambod.

Bodløs, adj. obsolet. [af Bod, emendatio, og løs.] Som ei kan affones med Bøder. Forekommer i det sammensatte Ord Bodsløsmaal, ɔ: en bodløs Sag, som ellers i vore gamle Love ogsaa heder Ubodemaal. See D. Lovhist. I. 613 S.

Bodmeri (et) n. f. [Germ. Bodmerey; af bodmen, navem foenore nautico onerare.]
1. Et Laan af Penge eller Penges Værd, som optages paa et Skib, eller en Skibspart, item paa Skibsredskab, Fragt eller Føring, med Betingelse af en meget høi Rente, om Skibet kommer i Behold til sit Sted, men med Forliis af Capitalen, om det forulykkes. At laane, at optage, Penge paa Bodmeri. D. L. IV. 5. 1. og 2.
2. Heraf de sammensatte Ord:
a) Bodmeribrev (et) n. f. Et for optagne Bodmeripenge udgivet Gieldsbrev. See D. L. IV. 5. 4.
b) Bodmeripenge, n. f. pl. Penge, som udlaanes, eller optages, paa Bodmeri. See ibid. IV. 5. 5.
c) Bodmerirente (en) n. f. Den høie Rente som svares af Bodmeripenge.

Bodøvelse (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Øvelse.] En til Bodandagts Befordring eller til Bod og Bedring, anstillet Øvelse. Bramanerne i Indien have mange Slags urimelige Bodøvelser.

Bodprædiken (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Prædiken.] En Prædiken, hvori Synderne formanes til at giøre Bod og Bedring.

Bodpsalme (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Psalme.] En Psalme at synge ved Bodandagt.

Bodsgraad (en) n. f. [af Bod, emendatio, og Graad.] En bodfærdig Synders Graad.

Bodstaarer, n. f. pl. [af Bod, emendatio, og Taarer.] Det samme som Bodsgraad.

Bodstade (et) n. f. [af Bod, taberna, og Stade.] Et beqvemt Sted paa et Torv, eller andensteds, til at slaae en Bod op paa.

Bodstadeleie (en) n. f. [af Bodstade og Leie.] Den Leie, som gives af et Bodstade. Kaldes gemeenligen slet hen Stadeleie.

Bodsvend (en) n. f. [af Bod, taberna, og Svend.] En Svend i en Bod.

Boen (en) n. f. [af boer, habito.] En Persons Forblivelse paa en vis Bopæl. Bruges meget sielden. See Nucl. Lat. voc. *Habitatio.*

Boer, v. n. [af Moesog. *bauan*, Isl. *bua*, Anglos. *byan*, habitare.]
1. Er bosat, eller til Huse, paa et Sted; har en vis Bopæl, Bolig eller Værelse. Bruges især om dem, som selv holde Dug og Disk. At boe i Kiøbstæden, paa Landet, i et Huus, en Hytte, ꝛc. At boe vel, magelig, prægtigen, ꝛc.
2. Har sit Tilhold, Leie eller Rede. Et Træ hvorunder Dyrene paa Marken boede, og i hvis Grene Himmelens Fugle boede. Dan. IV. 21.

hos.
Bopæl nær hos; boer ved. At boe
Havet, Floden, ꝛc.
Værelse hos; er til Huse hos. At
til Leie hos andre.
i, eller Iboer.
er til i; beboer. Bruges og (efter
ftens Anledning) figurligen om det
ommelige Væsen, naar det besidder
enneskes Siel og Hierte. Han eier
aard, som han aldrig boer i. At
Guds Aand boe i sig. Guds iboende
e.
bruges det og figurligen om de gode
onde Egenskaber, som i Grunden
hos en Person. Man kan ikke see
paa Folk, hvad der boer i dem. Der
intet godt i ham.
mkring, eller Omkringboer. Boer
m paa alle Sider. Herredsfogden
e Bønder, som boe omkring Liim-
skulle ꝛc. D. L. V. 10. 47.
aa, eller Paaboer. Har Bopæl
sidder. Hvem eier den Gaard, som
r paa?
under. Staaer under eens Juris-
er eens Underdan. Bruges nu om-
kke. Oc at skaffue huer Mand un-
boendis Low oc Ret. Hvitf. Kr.

ved. Har Bopæl nær ved; boer
le boe ved Stranden.
a. obsolet. [af Isl. *bua*, parare.]
; bereder. Herr Alf han lader en
bo. Kiempevis. 368 S.
n. f. [af boer, habito.] En som
Bruges kun i Sammensætning. See
, Biergboer, ꝛc.
Mand (en) n. f. [formodentlig af
l. *Slit*, dissolutio (eller Mœsog.
, *gasleithjan*, perdere) og Mand.]
Bosld-Mand. See N. L. III. 13. 1.
(en) n. f. [af Bo og Lod.] Den
er Lod, som en Person, uskat en
son, eier i fælles Boe. See D. L.
o. og VI. 22. 3.

Bø, interj. Naturens Røst hos brølende Qvæg.
Bøde (en) n. f. [af bøder.] En paalagt Mulct eller Pengestraf. Vil nogen ei lukke sine Gierder paa den Lovdag, som Eiere forelægge, og ei lægge ud den Bøde, som vedtagen er, ꝛc. D. L. III. 13. 39.
Bødefærdig, adj. [af bøder og færdig.] Som snart behøver at bødes; forslidt. At gaae i en gammel og bødefærdig Kiol.
Bødeklud (en) n. f. [af bøder og Klud.] En Klud eller Lap, hvormed et Klædebon, som er i tu, kan bødes.
Bødekone (en) n. f. [af bøder og Kone.] En Kone, som nærer sig af at bøde Klæder.
Bødel (en) n. f. pl. Bødler. [Isl. *Bödull*, Anglos. *Bydel*, Germ. Büttel, som fordum hedte Stadtbüttel, og i vore gamle Love Byessens Bødt eller Bøthel. See Haltaus voc. Buttel, og Jus Comm. Civ. Dan. 37 Cap.]
1. En offentlig Betient, som udfører Øvrighedens Straffe-Domme; en Skarpretter. At antvordes i Bødelens Haand. D. L. I. 24. 55.
2. En som behandler sine Underhavende haardt og grumt; en Tyran; en Plagefoged. Denne Mand er ret en Bødel mod sin Kone, Huusfolk, ꝛc.
3. [I Lanterspil.] Den Spiller, for hvilken Bødeltegnet staaer skrevet paa Bordet.
4. Heraf de sammensatte Ord:
a) Bødelagtig, adj. Som henhører til, eller passer sig til, en Bødel. Item, haard og grum; tyrannisk.
b) Bødelagtigen, adv. Paa en bødelagtig Maade.
c) Bødelknegt (en) n. f. En Bødels Tiener eller Handtlanger.
d) Bødelspil (et) n. f. Lanterspil, hvori man bødler. (Langebek.)
e) Bødelstraf (en) n. f. Straf paa Liv eller Lemmer, som af Bødelen udøves paa en lovligen dømt Misdæder.
f) Bødelsverd (et) n. f. Et skarpt tveegget Sverd, hvormed Bødelen halshugger.

 g) Bødel-

g) Bodeltegn (et) n. f. Et Mærke, som i Lanter sættes med Kride paa Spillebordet, til et Tegn, at ingen af Spillerne maae passe, forend Omgangen er ude.

Bodemaal (et) n. f. [af boder og Maal.] Det Fald, at man skal bøde; den Omstændighed, at være falden i Boder. Bruges nu omstunder ikkun i det følgende sammensatte Ord, nemlig:

Bodemaalssag (en) n. f. [af Bodemaal og Sag.] En Sag angaaende Bodemaal; en Sag, som er anlagt til Strafboders Betaling. See Forordn. om Skatt. Paabud i Norge.

Bodelap (en) n. f. Det samme som Bodeklud.

Bodelon (en) n. f. [af boder og Løn.] Løn, som gives for at bøde eller lappe.

Boden (en) n. f. [af boder.] Den Gierning at bøde; Flikken.

Boder, v. a. imperf. Bodte, sup. Bodt. [af Bod.]

1. Gior det brodne heelt; sætter det, som er i tu, i Stand igien; forbedrer det brøstfældige. De bodte deres Garn. Matth. IV. 21. Sønderrevne og bodte Læderflasker. Josv. IX. 4.
2. Værger af for; afparerer for. Med præp. for. Han bodte for sig med Haanden.
3. Affoner en Brøde ved at lide Straf. At bøde med Penge, med Kroppen, Livet, ꝛc. Den ene bødte det, som den anden brød. Ved. Kr. 331 S.
4. Betaler Pengebod. At bøde sine tre Mark.
5. Opretter; godtgior; erstatter. Den Skade bødes ei saa let.
6. Gilder Hundyr; snitter. At bøde en So, en Qvie. (Bruges især i Jylland.)
7. I vore gamle Love forekommer den Talemaade: paa bødte Boder, eller, paa Boder bødte, ɔ: efterat Drabssagen er afgiort ved Boder; efterat Mandebod er betalt. Dræber man anden a both bodher, ꝛc. Jyd. L. III. 23. See og Sk. L. V. 6. og Wald. S. L. II. 1.
8. Boder af. See Afboder.
9. Boder atter. See Atterboder.
10. Boder paa.
   a) Lapper eller flikker paa; sætter en Bod paa noget brøddent eller brøstfældigt.
   b) Raader Bod paa. At bøde paa en Feil, en Mangel, ꝛc.
   c) Gior fyldest for; godtgior. Det ene faaer at bøde paa det andet. Religionen boder paa denne Mangel. Patr. Tilsk. I. 34.
11. Boder ud, eller Udboder.
   a) Udfylder alle Huller ved at bøde; udbedrer ved at lappe eller flikke. At udbøde et gammelt Klædebon.
   b) [I de gamle Love.] Udbetaler til Straf. Fore tyalrof skal sæliæ tyltær eth, ællær botæ ut thæt takit ær, oc til tre Mark. Sk. L. V. 27.

Bodestykke (et) n. f. [af boder og Stykke.] Et Stykke Tøi eller andet at bøde med.

Bodker (en) n. f. [Germ. Böttcher, Saxon. Bodiker; af Germ. Bottich, Büttich, cupa, lacus.]

1. En Haandverksmand, som af Staver og Baand forfærdiger adskillige Slags Kar og Tønder, ꝛc. See D. L. III. 13. 23.
2. Blant de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:
   a) Bodkerarbeid (et) n. f. Arbeid, som giøres af Bødkere.
   b) Bodkergods (et) n. f. Forraad af Bødkertømmer. See Frid. V. Søkrigsart. §. 518.
   c) Bodkertommer (et) n. f. Tømmer til Bødkerarbeid.

Bodkrer, v. n. [af Bodker.] Gior Bødkerarbeid.

Bodler, v. n. [af Bodel, No. 3.] Spiller paa den Maade, som Bodeltegnet giver tilkiende.

Bodme (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] Et stort Stykke Voy eller Tælle. (Moth.)

Boffel (et) n. f. pl. Bøffeler eller Bøfler. [Germ. Büffel, Gall. *Bufle*, Ital. *Buffalo*, Lat. *Bubalus*.]

1. En stor og vild Oxe i de sydlige Lande.

2. En

2. En grov og ubehøvlet Person. Bruges meest som et Skieldsord.
3. Blant de heraf sammensatte Ord kan mærkes:
   a) Bøffelagtig, adj. Som ligner en Bøffel. Item (figurligen) grov og ubehøvlet.
   b) Bøffelhorn (et) n. f. Horn af en Bøffel.
   c) Bøffelhud (en) n. f. Huden af en Bøffel.
   d) Bøffellæder (et) n. f. Læder af Bøffelhud.

Bøftet, adj. En i daglig Tale, men sielden i Skrifter, brugelig Dialect af Bugtet. Leviathan, som er en bøftet Slange. Esai. XXVII. 1.

Bøg (en) n. f. pl. Bøge. [Germ. Buche, Slavon. *Bug*, *Buk*, Lat. *Fagus*.] Et bekiendt og meget nyttigt Træ, som bærer det smukkeste og meest skyggende Løv.

Bøgeblad (et) n. f. [af Bøg og Blad.]
1. Et Blad paa et Bøgetræ.
2. Det samme som Bøgespaan. No. 2. See Fleischer om Skovvæs. 117 S.

Bøgebrænde (et) n. f. [af Bøg og Brænde.] Brændeved af Bøg.

Bøgen (en) n. f. [af bøger.] Bøgende Qvægs Skraalen.

Bøger, v. n. [af Interj. Bø.]
1. Brøler som stort Qvæg; vraaler som et Nød. Eller skulde en Oxe bøge over sit Foder. Job. VI. 5.
2. Giver en dundrende eller brummende Lyd. Al Marken under Folk og gyldne Skiolde bøger. Fors. i Sk. Vid. X. 193.

Bøgeskov (en) n. f. [af Bøg og Skov.] En Skov af Bøgetræer.

Bøgespaan (en) n. f. [af Bøg og Spaan.]
1. En afhuggen Spaan af Bøgetræ.
2. Et af Bøgetræ meget tyndt udskaaret Bret, som især bruges til Bogbind.

Bøgetræ (et) n. f. [af Bøg og Træ.] Det samme som Bøg.

Bøie (en) n. f.
1. Det samme som Bøie. No. 1. See Marc. V. 4.
2. Det samme som Byge.

Bøiel (en) n. f. (skrives og Bøile) pl. Bøiler. [af bøier; eller og et diminut. af Germ. Bug, eller Dan. Bov.] Bruges i Almindelighed om alle de Redskaber, som have Skikkelse af en Halvcirkel, men betegner i Særdeleshed:
1. Den rundbøiede Deel af et Kaardefæste, som gaaer uden om Haanden, naar man holder i Fæstet.
2. Det neden under et Bøssekæft fæstede krumme Stykke Jern, som bedækker Stillepinden.
3. Det i en Kirkeklokkes Bund fastsiddende krumme Stykke Jern, hvori Knæblen hænger bunden.
4. En krumdannet Jernpind, eller en bøiet Staaltraad, som Fruentimmeret bruger i deres Snørlive, Hovedtøier, &c.
5. En krumdannet Roerpind.
6. En krumdannet Stok, som sættes om Hestens Fod, naar den slaaes i Tøir. (Moth.)
7. Et Redskab at bære Hø og Halm i fra Laden til Stalden. (Bruges i Jylland.)
8. Et lidet afluft Sted i en Stald til at sætte Lam eller Kalve i. (Bruges i Jylland.)

Bøielbenet, adj. [af Bøiel og benet.] Som har krumme eller skæve Been; hiulbenet. See Nucl. Lat. voc. *Vatius*.

Bøielig, adj. [af bøier og lig.]
1. Som lader sig krumme eller bøie; bevægelig; smidig. Et bøieligt Lem. En bøielig Green.
2. Som let lader sig sige eller røre; føielig; blød. Et bøieligt Barn. Et bøieligt Sind eller Hierte.
3. En bøielig Røst kaldes den Røst eller Stemme, som let gaaer over fra een Tone til en anden.
4. Et bøieligt Sprog kaldes det Sprog, hvis Ord ere beqvemme til at modtage adskillige Bøielser.

Bøielighed (en) n. f. [af sit Adjectiv.] Den Egenskab at være bøielig.

Bøielse (en) n. f. [af bøier.]
1. Den Gierning at bøie. Bruges og figurligen. En gammel og stiv Ryg taaler ikke saadanne Bøielser. Sindets Bøielse er nødvendig hos unge Børn.

2. Et Ords Forandring i Enden. Til at lære et Sprog udfordres, at man nøie kiender Ordenes Bøielser.

Bøien (en) n. s. [af samme verbo.] Den Gierning at bøie, eller at bøie sig.

Bøier, v. a. [Isl. *beiga*, Anglos. *bigan*, *bygan*, Germ. biegen, Angl. to *bow*.]

1. Giør noget krumt, uden at brække det; bukker; krummer. At bøie en Green, en Staaltraad, et Fadebaand, 2c. At bøie Hovedet, Ryggen, Kroppen, Fingrene 2c.
2. Danner bueviis; giør i Bue. At bøie Hvælvninger. Fors. i Sk. Vid. VI. 86.
3. Giør bøielig og føielig; rører eller bevæger. Og Sindet bøies helst ved kierlig Venlighed. Fors. i Sk. Vid. X. 199.
4. Vender eller dreier noget om til en Side. Bileam slog Aseninden, for at bøie den i Veien igien. 4 Mos. XXII. 23.
5. Forvender; fordreier. At bøie Retten. See Amos V. 12. og Claus. N. Kron. 228 S.
6. At bøie eens Hals. Bruges undertiden figurligen i Steden for: at bryde eller tvinge eens Halstarrighed.
7. At bøie Halsen under Aaget, ɔ: at underkaste sig en Trældoms Stand.
8. At bøie sine Øren til een, ɔ: at anhøre een gunstigen. En af Bibelen laant Talemaade.
9. Bøier af. See Afbøier.
10. Bøier hen, eller Henbøier. Dreier noget hen til en Side ved at bøie det. See Fleisch. om Bier 767. S.
11. Bøier ind, eller Indbøier. Kommer noget til at bugne eller svælge; krummer eller bukker ind ad. At bøie Ryggen ind.
12. Bøier ned, eller Nedbøier.
    a) Tvinger noget til at vende ned ad ved at bøie det; bukker ned. Frugten bøier Grenen ned. At gaae med nedbøiet Hoved.
    b) Kommer en Ting til hælde ned ad. Bøi nu din Krukke ned og lad mig drikke. 1 Mos. XXIV. 14.
13. Bøier om, eller Ombøier.
    a) Dreier eller vrider noget om til en Si
    At bøie Hovedet om paa een.
    b) Det samme som Bøier omkring.
    bøie et Baand om en Tønde.
    c) Man kan bøie ham om en Fing
    Siges i dagligt Tale figurligen om en
    get bøielig og føielig Person.
14. Bøier omkring, eller Omkringbøier. Omvinder ved at bøie; bøier rundt om.
15. Bøier op, eller Opbøier. Opreiser ved at bøie; tvinger op ad ved Bøining. En Hat med opbøiede Skygger.
16. Bøier sammen, eller Sammenbøier. Sammenføier eller forener ved at bøie. En Buegang, som bestaaer af sammenbøiede Grene. See og Fleisch. om Bier 197 S.
17. Bøier sig.
    a) Slaaer sig i en Bugt eller Krølle; krummer sig. Item bugner eller svæiger. Bladene rulle eller bøie sig ind ad med den øverste Side, 2c. Fleisch. om Skovvæs. 42. S. Bærestangen bøier sig under den svære Byrde.
    b) Sætter sig i en krum Stilling; bukker sig. At bøie sig frem ad eller til een af Siderne.
    c) Bukker og krummer sig af Ærbødighed eller Underdanighed. Item, underkaster eller ydmyger sig. Da bøiede de sig og tilbade. 2 Mos. IV. 31. At bøie sig under Fiendens Aag. Mall. Handl. 98 S. Han er forhadt af din Moder, fordi han ei nok bøier sig for hende. Fors. i Sk. Vid. X. 16.
    d) Vender eller dreier sig til een af Siderne. Bøi dig ikke til høire eller venstre Haand. Ordspr. IV. 27.
    e) Gaaer ikke i lige Linie; Giør en Bugt, Krog eller Vending. Siden bøier Landemærket sig, og vender omkring til 2c. Josv. XVIII. 14.
    f) Bøier sig over. Bruges i Bibelen ikke sielden i Steden for Beligger. See Job XXXI. 10.

18. Bøier

18. Boier tilbage, eller Tilbageboier. Brider baglends om; krummer bag over; bukker tilbage. At boie Hovedet tilbage. En Ko med tilbageboiede Horn. See og Fleisch. om Bier 48 S.

19. Boier ud, eller Udboier. Kommer noget til at staae krumt ud. At boie Ryggen ud.

Boier, v. n. Dreier eller vender om til en Side; afviger i sit Strøg eller Løb. Bruges med adskillige Præposit. og Adverbiis loci. At boie af eller om paa venstre Haand. Biergstrækningen, som ligger langs ved Kysten, boier tilsidst ind ad i Landet. Det er let, at Skyggen boier 10 Stræger ned ad. 2 K. XX. 10.

Boietang (en) n. f. [af boier og Tang.] En Tang at boie Staaltraad eller andet med.

Boigd (en) n. f. See Bygd.

Boile (en) n. f. See Boiel.

Boining (en) n. f. [af boier.]

1. Den Gierning at boie. See Udt. af Forordn. IV. 335.

2. En krum Figur; en Bugt; en Krumning. Og rykkede frem med begge Floiene i en Boining. Cyropæd. 202 S.

3. En Afvigelse eller Vending til een af Siderne. See Forkl. over Kortet Scandinavien. 12 S.

Bokling (en) n. f. See Bykling.

Bol (en) n. f. pl. Boller. [af Isl. Bole, taurus. Skrives og undertiden Bol og Bul. See Dolmers Hirdskr. 338 S.] Det samme som Tyrebol.

Bol (et) n. f. [af boler.] Bolende Qvægs Rest; Vraal som af et Nod. (Moth.)

Bole (en) n. f. obsolet. [Angl. *Bowl*.] En liden Skaal. See Chr. V. Forordn. 269 S.

Bole (et) n. f. [af Bol.] Bruges ikkun i Sammensætning. See Hovedbole.

Boler, v. n. [Svet. böla, Angl. to *baul*, som er primitiv. til Germ. bölken, mugire; af interj. bo.] Brøler som Qvæg; vraaler som et Nod. (Moth.)

Bolesag (en) n. f. obsolet. [formodentlig af Anglos. *bölgan*, *belgan*, irasci, og Sag. Eller og af Isl. *Böl*, som forekommer i den Talemaade: *i reidu böli*, fervido animo, og synes at komme overeens med Germ. ant. *in bolgenem mode*, calido animo. See Haltaus voc. Bolgner Muth.] En Sag, som føres med Hidsighed og i Vrede. Forthi at Bolesaag scal enghen wed annen bære. Jyd. L. II. 9.

Bolge (en) n. f. [af Isl. *bolga*, tumescere.]

1. Den svolmende Deel af et oprørt Vand. Heder egentligen Vandbolge. Et Skib, som tumles af Bolgerne.

2. Alt det, som er dannet i en Bolges Skikkelse. Bruges helst i plur. Haaret hænger i Bolger. Baandet er lagt i Bolger.

Bolgeagtig, adj. [af Bolge og agtig.] Som ligner en Bolge; som gaaer i Bolger.

Bolgebierg (et) n. f. [af Bolge og Bierg.] Saaledes kaldes undertiden figurligen en overmaade stor Bolge.

Bolgeblaa, adj. [af Bolge og blaa.] Det samme som Vandblaa.

Bolgebrud (et) n. f. [af Bolge og Brud, fractio.] Et brusende Havs Tilstand; brydende Bolgers Anløb.

Bolgebugter, n. f. pl. [af Bolge og Bugt.] Bolgeviis faldende Bugter. Min Kiortel svæver ei i faure Bolgebugter. Forf. i Sk. Bid. VIII. 257.

Bolgegang (en) n. f. [af Bolge og Gang.] Et i Bolger gaaende Havs Tilstand; item Bolgernes Træk eller Fart.

Bolgende, adj. particip. [af v. inusit. bolger, fluctuo.] Som bryder med Bolger; som gaaer i Bolger. See Nucl. Lat. voc. *Fluctuosus*.

Bolgeslag (et) n. f. [af Bolge og Slag.] Et Slag af en Bolge. See Forf. i Sk. Bid. I. 9.

Bolgestrog (et) n. f. [af Bolge og Strog.] Det Strøg, som Bolgerne tage i deres Gang.

Bolget, adj. [af Bolge.] Som gaaer eller er giort ligesom i Bolger eller Flammer. Luftens Glands har alt udøst fine bolgede og stribede Flammer. Patr. Tilsk. II. 129.

Bølgeverk (et) n. f. [af Bølge og Verk.] Et Arbeid, som er giort i Bølger. (Moth.)

Bølgeviis, adv. [af Bølge og Viis.] Paa en bølgeagtig Maade; ligesom i Bølger. Marken gaaer her bølgeviis op og ned.

Bølier, v. n. [maaskee af bøler.] Skryder eller brummer som en Hval. (Moth.)

Bølle (en) } n. f. Et Slags spiselige Bær,
Bøllebær (et) } som ligne Blaabær, men ere indvendigen hvide, og voxe paa en lyngartet Buskvæxt. Vaccin: uliginosum.

Bølleriis (et) n. f. Et af de Riis eller Qviste, hvorpaa Bøller voxe.

Bøn (en) n. f. pl. Bønner. [Isl. Bæn, Angloſ. Bene.]

1. En venlig, kierlig eller ærbødig Begiering. At have en Bøn til een. At høre eens Bøn.
2. Det samme som Forbøn. At gaae i Bøn for een.
3. Den Andagts-Øvelse, at bede til Gud. At giøre Bøn af Prædikestolen. At holde Bøn Morgen og Aften. At læse en Bøn uden ad.
4. Herrens Bøn. Saaledes kaldes den Bøn Fader vor, fordi Christus lærde sine Disciple at bede den.
5. I ældre Skrifter forekomme jævnligen de Talemaader:
   a) At faae Bøn med een, ɔ: at blive bønhørt.
   b) At vide een Bøn, ɔ: at bønhøre een.

Bønder [plur. af Bonde.] bruges i en Deel Sammensætninger, saasom:
   a) Bønderfolk, n. f. pl. Folk af Bondestanden.
   b) Bøndergilde (et) n. f. See Bondegilde.
   c) Bøndergods (et) n. f. Jordegods, som beboes af skattende og skyldende Bønder; uprivilegeret Landgods. Sædegaarde med tilliggende Bøndergods. D. L. V. 3. 19.
   d) Bønderklæder, n. f. pl. See Bondeklæder.
   e) Bøndermuskat (en) n. f. Det samme som Biergmandel.

Bønfalder, v. a. [af Bøn og falder.] Anmoder bønligen; beder ydmygeligen. Bruges og i part. præſ. som et Adjectiv. At bønfalde een om noget.

Bønfaldig, adj. [af bønfalder.] Som fremkommer med ydmyg Bøn; bønfaldende. (Moth.)

Bønhas } (en) n. f. [Germ. Bohnhase,
Bønhaser } Saxon. Böhnhase, Isl. Baunhoſer.] En i Smug arbeidende uprivilegeret Haandverksmand; en Fusker. See Udt. af Forordn. II. 282.

Bønhaser, v. n. [af sit Nomen.] Arbeider som Bønhas; fusker.

Bønhaseri (et) n. f. [af samme Nomen.] Det Væsen eller Handtering at bønhase; Fuskeri.

Bønhørelse (en) n. f. [af bønhører.] Den Gierning at bønhøre; en Bøns Bevilgning.

Bønhører, v. a. [af Bøn og hører.] Lader en Bønfaldende faae, hvad han beder om; bevilger en gunstigen anhørt Bøn. Gud har bønhørt os. Lad ham blive bønhørt. Vor Bøn og Begiering er bleven bønhørt.

Bønhører (en) n. f. [af sit verbo.] En som bønhører.

Bønhørig, adj. [af samme verbo.] Som giør hvad en anden beder om; som lader sig ved Bøn bevæge. (Moth.)

Bønhøring (en) n. f. Det samme som Bønhørelse.

Bønhørlig, adj. Det samme som Bønhørig. (Moth.)

Bønlig, adj. [af Bøn og lig.] Som fremføres i en bedende Tone; som skeer bønviis. En bønlig Begiering, Klage, &c.

Bønligen, adv. [af bønlig.] Paa en bønlig Maade; bønviis. At klage bønligen. Forſ. i Sk. Vid. VII. 44.

Bønne (en) n. f. [Germ. Bohne, Angloſ. Bean, Isl. Baun.]

1. En nyredannet, eller flad og ligesom sammentrykt, Bælgfrugt. Faba.
2. Ordsprogviis siger man: Det er ikke en Bønne værd, ɔ: det er af ingen Værdi.

Bønneager (en) n. f. [af Bønne og Ager.] En med Bønner besaaet Ager.

Bønnebælg (en) n. f. [af Bønne og Bælg.] En Bælg af en Bønne.

Bønnebog (en) n. f. [af Bøn og Bog.] En Bog, som indeholder gudelige Bønner.

Bønnehalm (en) n. f. [af Bønne og Halm.] Halm af Bønner.

Bønnehuus (et) n. f. Det samme som Bønnebælg.

Bønnemalm (en) n. f. En Sumpmalm iblant Jernmalmerne, hvis Figur ligner Bønner. Brünn. Mineral. 242 S.

Bønnemeel (et) n. f. [af Bønne og Meel.] Meel af Bønner.

Bønneplet (en) n. f. [af Bønne og Plet.] Den liden sorte Hinde paa Enden af Bønner.

Bønnereve (en) n. f. [af Bønne og Reve.] Det samme som Bønnestængel.

Bønneskal (en) n. f. [af Bønne og Skal.] Den Skal eller Hinde, som omgiver en Bønne.

Bønnestængel (en) n. f. [af Bønne og Stængel.] En Stilk eller Stængel, hvorpaa Bønner voxe.

Bønnestilk (en) n. f. Det samme som Bønnestængel.

Bønnesuk (et) n. f. [af Bøn og Suk.] Et bønligt Suk. Forekommer i vore gudelige Sange.

Bønoffer (et) n. f. [af Bøn og Offer.] Bruges undertiden til at betegne en Christens andægtige Bøn til Gud.

Bønser, v. a. [af Germ. bönen, coire facere.]

1. Lægger et sprukket eller utæt Kar i Vand, for at faae det tæt igien.

2. At bønse een af, ɔ: prygle een dygtigen af. (Langebek.)

Bønsøger, v. a. [af Bøn og søger.] Anmoder bønligen; bønfalder; beder.

Bønsøgning (en) n. f. [af bønsøger.] Bønlig Ansøgning; Bøn.

Bønsviis, adv. See Bønviis.

Bøntigger, v. a. [af Bøn og tigger.] Ansøger, eller erholder, med tiggende Bøn; tiltrygler sig. Et bøntigget Rige. (Moth.)

Bønværdig, adj. [af Bøn og værdig.] Som er værd at bede om. (Moth.)

Bønviis, adv. [skrives og Bønsviis; af Bøn og Viis.] Med Bøn eller Beden; bønligen. See Hvitf. Kr. 395 S.

Bør (en) n. f. [af bærer.]

1. Et Redskab, hvorpaa noget bæres. Bruges helst i Sammensætning, saasom: Bærebør, Hiulbør, Liigbør, &c.

2. En staaende Vind. I Særdeleshed: en staaende føielig Vind. I begge Bemærkelser findes det brugt i ældre Skrifter (see D. Mag. II. 29. og VI. 269.) men forekommer nu omstunder kun sielden uden i Sammensætning. See Medbør og Modbør.

Bør, v. n. imperf. Burde, perf. har Burdet. [Isl. *byria*, Anglos. *gebyran*, Germ. gebühren.] Bruges deels med deels uden et efterfølgende at, hvilket sidste nu omstunder er det almindeligste.

1. Er forbunden til efter Ret eller Billighed; er pligtig eller skyldig til. Man bør at lyde Gud mere end Menneskene. Ap. G. V. 29.

2. Er berettiget til; fortiener eller forskylder med Rette. Lovhævd bør ingen at nyde paa nogen Eiendom, uden &c. D. L. V. 5. 5. Den som bør æres i Fattigdom &c. Sir. X. 34.

3. Maa eller skal med Rette; paaligger som en Nødvendighed. Arv bør at fremgange, imens Afkom er til. D. L. V. 2. 28. Det bør eder at fødes paa ny. Joh. III. 7.

4. Egner; sømmer; anstaaer. Bruges helst impersonaliter. Ingen skal paasige mig andet, end at jeg har giort, hvad en tapper Mand bør. Fors. i Sk. Vid. X. 21. Det bør en Biskop at være ustraffelig, &c. Tit. I. 7.

5. Tilhører, eller tilkommer, med Rette. Den Mand, som siger sig at have mindre af Jord — end hannem bør, han &c. D. L. V. 10. 14. Et Asen bør Foder — en Hausknegt bør Brød og Optugtelse. Sir. XXXIII. 28. Dyd og Manddoms Gierninger bør Lov og Ære. Ved. Kr. 52 S.

6. Bør sig. Bruges undertiden impersonaliter

liker i Steden for: skikker sig; sømmer sig. Og talede det, sig ikke burde. 2 Macc. XII. 14. See og ibid. XIV. 31.

7. Bør ved. See Vedbør.

8. Som det sig hør og bør. Bruges i daglig Tale adverbialiter i Steden for: som ret og billigt er; tilbørligen.

Bordag (en) n. f. See Bortsdag.

Børfast, adj. [af Bør, ventus, og fast.] Som ei kan gaae til Seils formedelst Modbør; veirfast.

Børlig, adj. [af bør og lig.] Som bør sig. Var fordum meget gængs, (see Hvitf. Kr. 201. 414. og 707 S.) men bruges nu omstunder ikkun i Sammensætning. See Tilbørlig og Vedbørlig.

Børløs, adj. [af Bør, ventus, og løs.] Som har ingen Vind, eller ingen følelig Vind, at seile med. See Ved. Kr. 380 S.

Børn [plur. af Barn.] bruges ofte i Sammensætning, naar der tales om Børn i Almindelighed, og især om smaa eller umyndige Børn. Som for Ex.

a) Børneaar, n. f. pl. Bemærker deels de Aar, i hvilke man er Børn, deels de Aar, i hvilke et Fruentimmer er beqvemt til at faae Børn. Den Kone er endnu ikke over sine Børneaar.

b) Børnealder (en) n. f. Den Alder, i hvilken man er Børn.

c) Børnearv (en) n. f. En Arv, som er umyndige Børn tilfalden; en Myndlings Arvegods.

d) Børneavling (en) n. f. Den Gierning at avle Børn.

e) Børneborn, n. f. pl. See Barnebarn.

f) Børnedaab (en) n. f. Det samme som Barnedaab. See D. L. II. 12. 5. og II. 15. 10.

g) Børnefødsel (en) n. f. Det samme som Barnefødsel. See 1 Tim. II. 15.

h) Børnegiek (en) n. f. En særdeles stor Elsker af Børn.

i) Børnegods (et) n. f. Gods, (især fast Gods) som tilhører umyndige Børn; Børnemidler. See D. L. III. 17. 2.

k) Børnegraad (en) n. f. See Barnegraad.

l) Børnehuus (et) n. f. Et Tugthuus for ulydige Børn og andre vanartige Folk.

m) Børnejord (en) n. f. Saaledes blev fordum især kaldet det Jordegods, som arveligen tilfaldt Børn efter deres Forældre eller Frænder.

n) Børnekopper, n. f. pl. En anstikkende feberagtig Sygdom, som viser sig paa Huden med smaa røde Pletter, hvilke siden bulne, og tilsidst affalde i smaa Skorper. Variolæ.

o) Børnelærdom (en) n. f. Den første Underviisning, som gives Børn, fornemmelig i Religionssager. See Udt. af Forordn. II. 254.

p) Børneleeg (en) n. f. En Leeg, som øves af, eller er brugelig iblant, Børn. Bruges og figurligen, deels om et Arbeide, som skeer med Lyst, eller uden Møie og Besværlighed, deels om alt hvad der bør ansees for Spøg, og ei som en alvorlig Handel. At give sig i Børneleeg. Det er kun som en Børneleeg for ham. [illegible] gaae i Krig er ingen Børneleeg.

q) Børnemidler, n. f. pl. See Børnegods.

r) Børnemord (et) n. f. See Barnemord.

s) Børnepenge, n. f. pl. Penge, som tilhøre umyndige Børn; Børnemidler.

t) Børneret (en) n. f. } Bruges mest i theologisk Forstand til at betegne Guds Børns Ret til at arve Guds Rige.

u) Børnerettighed }

v) Børneskoe, n. f. pl. See Barnesko.

x) Børneskole (en) n. f. En Skole, hvor man lærer sin Børnelærdom. See D. L. II. 17. 10.

y) Børneskrig (et) n. f. See Barneskrig.

z) Børnesnak (en) n. f. See Barnesnak.

aa) Børnesorg (en) n. f. Den Sorg, som Forældre have af vanartige Børn.

bb) Børne-

Bört (en) n. f. [heder og Norv. & Saxon. Bort, Belg. *Beurt.*] Bemærker egentligen (ligesom i Holland, og endnu paa fine Steder i Norge) den Orden, i hvilken det falder een til at giøre noget, eller i hvilken en Ting bør skee; men bruges hos os ikkun i Sammensætning, og det i en meget indskrænket Bemærkelse, nemlig i de Ord:

1. Bortsdag (en) n. f. En fastsat Dag i Ugen, paa hvilken een af Børtsmakkerne efter sin Orden bør afgaae.
2. Børtsmakke (en) n. f. Een af de priviligerede Smakker ved Store og Lille Bælt, som i en vis Orden bør oversætte Posten og de Reisende.

Bøsme (en) n. f. [maaskee af Busm.] Et Flyndergarn. (Moth.)

Bøsning (en) n. f. [af bøsser.]

1. Den Giernng at bøsse.
2. En Ring af Metal eller anden Materie, som er tienlig til at bøsse med; en Busse. Dersom de finde det gavnligt, selv at forskaffe Render og Bøsninger, &c. Udt. af Forordn. I. 32.

Bøsse (en) n. f. See Byfse.

Bøsser, v. a. [af Busse.] Forsyner med Bøsning. At bøsse Render, Hiulnave, &c.

Bøst (et) n. f. pl. Bøst. [af bøster.] Bank; Hug; Prygl. Bruges helst i plur. Han fik saa mange Bøst, som han kunde taale.

Bøste (en) n. f. [af Isl. *Boeysti*, armus.] Bemærker egentligen Boven paa et Sviin, men bruges nu meest til at betegne Skinken; og kaldes almindeligen Flæskebøste.

Bøstekiedel (en) n. f. [af Bøste og Kiedel.] En aflangrund Kiedel, som fornemmeligen bruges til at koge Flæskebøster i.

Bøstekiep (en) n. f. [af bøster og Kiep.] En Trætærskel til at banke Klæder med; et Banketræ. (Langebek.)

Bøster, v. a. [af Isl. *beysta*, pulsare, som kommer overeens med Germ. bossen, og Belg. *botzen.*]

1. Slaaer; støder; banker.
2. Giver Bank eller Bøst; prygler. At bøste een tæt.
3. Bøster af. See Afbøster.
4. Bøster op. Banker Klæder op i Tvæt. (Langebek.)
5. Bøster paa. Begynder at slaae; giver Hug paa. Da han kom sin Modstander nær, bøstede han strax paa ham.

Bøtte (en) n. f. [Anglos. *Bytte*, Germ. Butte, som er primit. til Büttich eller Bottich. See Bødker.]

1. Et rundt og maadelig stort Trækar, med eller uden Laag, som er sammensat af Staver og Baand. Bruges helst i Sammensætning, saasom: Grynbøtte, Mælkebøtte, Sibøtte, &c.
2. Det samme som Butte No. 2.
3. Heraf nogle sammensatte Ord, saasom:
   a) Bøttelaag (et) n. f. Et Laag til en Bøtte.
   b) Bøttemælk (en) n. f. Mælk, som er opsat i Bøtter eller Fade, og er sammenløbet og bedækket med sin Fløde. Somme vil hellere spise Bøttemælk end oplagt Mælk.

Bøxel (en) n. f. See Bygsel.

Bofæ (et) n. f. [af Bo og Fæ.]

1. Altslags tamt Qvæg, som findes i en Mands Bo. Bruges ikkun i Lovene. Naar Sviin, eller andet Bofæ, kommer over, eller igiennem, nogens lovlige Gierder, &c. N. L. III. 12. 23.
2. [I vore gamle Love.] Altslags rørligt Gods i en Bo. I Særdeleshed: det samme som Bopenge. See Jyd. L. I. 40. og II. 97. og 99.

Bofast, adj. [af Bo og fast.] Som har fast eller stadig Bopæl, Huusholdning og Eiendomme i Landet; bosat. Bofaste Bymænd og Borgere. Hvitf. Kr. 684 S. See og N. L. I. 7. 2.

Bofolk, n. f. pl. [af boer og Folk.] Nybyggere. Coloni. (Moth og Rostgaard.)

Bog (en) n. f. pl. Bøger. [Moesog. *Bokos*, Anglos. *Boc*, Alam. *Buach*, *Puach*, Isl. *Bok*, Germ. Buch; maaskee af boier, fordi de Ark, som en Bog bestaaer af, bliver een eller flere Gange bøiede og sammenlagte. See Frisch. voc. Buch.]

1. En

1. En Samling af mange hæftede eller indbundne Blade, (bestaaende af Papiir, Pergament, eller andet deslige) hvori man læser eller skriver. En trykt, skreven, ny, gammel, Bog. At indrette en Bog til Stile, Noder, Regnskaber, ꝛc.
2. En Afhandling af den Vidtløftighed, at den udgiør eet eller flere Bind; et Skrift. At skrive, udgive, forlægge, Bøger.
3. Een af Hoveddelene i et saadant Skrift. Den Danske Lov bestaaer af sex Bøger.
4. En Dagbog eller Regnskabsbog. At holde Bog. At føre til Bogs.
5. Noget bladviis sammenlagt ligesom en Bog. En Bog Bladguld, Bladsølv, ꝛc.
6. I daglig Tale bruges det ofte til at betegne Studeringer eller boglige Kunster, og bruges da enten i st. definit., eller med pronom. sin foran. At holde een til Bogen. At blive ved Bogen. At slaae sig fra Bogen. Han kan, forstaaer, har lært, sin Bog.
7. [I vore gamle Love.] Den hellige Skrift; Bibelen. At sværge paa Bog. Chr. IV. N. L. Mandh. B. 9 Cap. See og Sk. L. V. 30.
8. En Bog Papiir. En Samling af 24 Ark reent Papiir; den tyvende Deel af et Riis Papiir.
9. At hænge i Bøger, ɔ: at være hengiven til Læsning og Studering.
10. At kunne læse i Bog, ɔ: at kunne læse det, som er trykt eller prentet, i Særdeleshed det, som er trykt i Modersmaalet.
11. At læse (eller studere) i Naturens Bog, ɔ: at betragte Guds Gierninger i Naturen.
12. At staae i eens Bog, ɔ: at være i Gield hos een.

Bog (en) n. f. [ventelig af Bog.] Frugten af Bøgetræ. See D. L. VI. 17. 30.

Bogbeslag (et) n. f. [af Bog, liber, og Beslag.] Et Beslag af Metal, som til Styrke eller Sirat sættes paa et Bogbind, i Særdeleshed paa Hiørnerne af samme.

Bogbind (et) n. f. [af Bog, liber, og Bind.] Et Svøb eller Dække af Skind, eller andet, som til Bladenes og Materiens desbedre Vedligeholdelse, sættes uden om en indhæftet Bog. Kaldes almindeligst slet hen Bind.

Bogbinder (en) n. f. [af Bog, liber, og Binder.]
1. En som giør Haandværk af at binde Bøger ind.
2. Heraf haves adskillige Sammensætninger, i Henseende til de Ting, som henhøre til en Bogbinder eller hans Kunst, saasom: Bogbinderkniv, Bogbinderperse, ꝛc. ꝛc.

Bogereed (en) n. f. obsolet. [hedte fordum Bokareid; af Bog, liber, og Eed.] Den Eed, som i gamle Dage blev aflagt med visse paa Bibelen lagte Fingre. See N. Hirdskr. 48 Cap.

Bogfinke (en) n. f. [Germ. Buchfink, Svet. Bofinke, Angl. *Bullfinch.*] En bekiendt Sangfugl, som opholder sig i Skove og Haver.

Bogfører (en) n. f. [af Bog, liber, og Fører.] Bruges ofte i ældre Skrifter i Steden for Boghandler.

Boggiek (en) n. f. [af Bog og Giek.] En besønderlig stor Elsker af at samle Bøger.

Boggield (en) n. f. [af Bog og Gield.] Den Gield, som man staaer anført for i en Kræmmers Hovedbog.

Bogguld (et) n. f. [af Bog og Guld.] Det samme som Bladguld. Kaldes saaledes, fordi det sælges sammenlagt i smaa Bøger. See Udt. af Forordn. III. 410.

Boghandel (en) n. f. [af Bog, liber, og Handel.] Handel, som drives med Bøger.

Boghandler (en) n. f. [af Bog, liber, og Handler.] En som nærer sig af Boghandel, eller Bogkram. I Særdeleshed: en Mand, som holder Boglade.

Boghandling (en) n. f. [af Bog, liber, og Handling.]
1. Det samme som Boghandel.
2. Det Sted, hvor Bogladen er, og Boghandelen egentlig føres.

Boghase (en) n. f. [af Bog, glans faginea, og Hase.] Den knortede Skal, hvormed Bog er omgiven.

Bogholder (en) n. f. [af den Talemaade: at holde Bog.] En som holder Bog paa et Handels- eller Regnskabs-Contor.

Bogholderi (et) n. f. [af Bogholder.] Den Videnskab, eller Bestilling, at holde Bog. En Kiøbmand bør forstaae Bogholderi. At forstaae Bogholderiet paa et Contor.

Boghorke (en) n. f. [af Bog, glans faginea, og Horke.] Det samme som Boghase. (Moth.)

Boghvede (en) n. f. [af Bog, glans faginea, og Hvede.]

1. En bekiendt Sæd med smaa røde og hvide Blomster, hvis Frø males til Gryn. Fagopyrum.
2. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
   a) Boghvedegrød (en) n. f. Grød, som er lavet af Boghvedegryn.
   b) Boghvedegryn (et) n. f. Gryn, som er malet af Boghvede.
   c) Boghvedekage (en) n. f. En Kage, som er lavet af Boghvedemeel.
   d) Boghvedemeel (et) n. f. Meel af Boghvede.
   e) Boghvedesæd (en) n. f. Udsæd eller Avl af Boghvede. Item Tiden, i hvilken Boghveden saaes. Ved denne Gaard er kun liden Boghvedesæd. I Fior faldt en ypperlig Boghvedesæd. Regnveir faldt ind i Boghvedesæden.
   f) Boghvedevælding (en) n. f. En Mække-Vælding af Boghvedegryn.

Boghylde (en) n. f. [af Bog, liber, og Hylde.]

1. En enkelt Hylde at sætte Bøger paa.
2. Det samme som Bogreol.

Bogilde (et) n. f. obsolet. [af Bo og Isl. *Gillde*, pretium rei.] Saaledes kaldtes fordum een Mark Sølvs Værdi. (Moth.) NB. En Bo, som i gamle Dage blev vurderet for 1 Mark Sølv, eller (som var det samme) for 3 Mark Penninge, var at ansee som en god eller formuende Bo; og Eiermanden, som deraf kaldtes Tremarksmand, blev regnet for en velholden og vederhæftig Mand.

Bogkammer (et) n. f. [af Bog, liber, og Kammer.] Et Kammer, hvori man har, eller kan have, en Bogsamling staaende.

Bogkræmmer (en) n. f. [af Bog, liber,
Kræmmer.] En som nærer sig af Bogkra

Bogkram (en) n. f. [af Bog, liber,
Kram.] Handel med indbundne, og is
gamle, Bøger.

Boglade (en) n. f. [af Bog, liber, og Lade.
Et Sted, hvor alleslags Bøger, især ny
og uindbundne, holdes fal.

Boglærd, adj. [af Bog, liber, og lærd.
Som har lært sin Bog; studeret. Bruge
meest blant gemeen Mand.

Boglig, adj. [af Bog, liber, og lig.] Som
læres af Bøger; som henhører til Lærdom
Bruges sielden uden i den Talemaade: bog
lige Kunster, hvorved betegnes alleslag
Videnskaber, som læres af Bøger, især
theoretiske. See D. L. II. 18. 16.

Bogmide (en) n. f. Et lidet uvinget Inse
liigt en Luus, som opholder sig i Bøge
Urtesamlinger, og fornemmeligen i Træh

Bogmøl (et) n. f. Et lidet langhornet
haardskallet bruunt Insect, som giør meg
Skade paa Bøger, tørrede Urter og ga
melt Træboskab.

Bogorm (en) n. f. [af Bog, liber, og Orm.]
1. En liden trind hvid Larve eller Orm, d
beskadiger Bøger, Urtesamlinger, &c. og fo
vandler sig til et Bogmøl.
2. Bruges det figurligen til at betegne den b
sønderlige Lyst, som een har til at forøge si
Bogsamling.

Bogperse (en) n. f. [af Bog, liber, og Perse.]
Et Bogbinder-Redskab, hvormed Bøger
sammenperses, førend de bindes ind.

Bogregister (et) n. f. [af Bog, liber, o
Register.] En alphabetisk Fortegnelse paa e
Deel Bøgers Titler.

Bogreol (en) n. f. [af Bog, liber, og Reol
En Træramme med adskillige Hylder i, ind
rettet til at sætte Bøger hen paa.

Bogrulde (en) n. f. [af Bog, liber, o
Rulde.] En Bog, som er saaledes indre
tet, at den kan ruldes sammen. See Nuc
Lat. voc. *Volumen*.

Bogsal (en) n. f. [af Bog, liber, og Sal
En Sal til en Bogsamling.

ling (en) n. s. [af Bog, liber, og
ing.] En Samling af mange Bøger;
liothek.
(en) n. s. obsolet. See Bogereed.
(et) n. s. [af Bog, liber, og Skab.]
ab at forvare Bøger i.
(en) n. s. Det samme som Boghase.
er (en) n. s. [af Bog, liber, og
er.] En som for Bogtrykkeriets Op-
giorde Haandverk af at afskrive

(et) n. s. [af Bog, liber, og Snit.]
verste Deel af en beskaaren Bog. Kal-
neenligen slet hen Snit.
(et) n. s. [af Bog, liber, og Sølv.]
mme som Bladsølv. Kaldes saaledes,
et lægges i smaa Bøger, og sælges
s ud.
de (et) n. s. [af Bog, liber, og
de.] Et i et Bogbind fastslaaet
e, hvormed man holder Bogen vel

(et) n. s. [af Bog, liber, og
] Et lidet Speil, saaledes indrettet,
an aabnes og lukkes som en Bog.
} (et) n. s. Det samme som Bug-
} sprydd. See Udt. af Forordn.
6.
(en eller et) n. s. pl. Bogstaver.
s. *Botstaf*, Alam. *Puochstaba*, Germ.
ab.]
Figurerne i Alphabetet, enten de ere
trykte, eller skrevne. Han kiender
Bogstav. Græske og Latinske og
Bogstaver. Luc. XXIII. 38.
Lundlyd, hvormed en saadan Figur
s; eller den Lyd, til hvis Udtryk de
tiske Figurer ere opfundne. Et med-
, et selvlydende, Bogstav.
skriftligt. I Særdeleshed: et Skrift-
viis. I al den Tid han var borte,
n ikke et Bogstav fra ham. Han
t en stor Deel Penge ud, og eier ikke
stav derfor.
gstavelige Mening, som ligger i et
r en Talemaade. Her siger man

altid en Bogstav eller Bogstaven. At følge Bogstaven. At fortolke en Ting efter Bogstaven.

5. Det burde tegnes med gyldne Bogstaver. Siges figurligen og ordsprogviis om en Handling, som fortiener besynderligen at mærkes og erindres.

Bogstavelig, adj. [af Bogstav og lig.] Som ei gaaer uden for Bogstaven; som er lige efter Bogstaven. En bogstavelig Kundskab. Den bogstavelige Mening af et Ord eller en Talemaade. En bogstavelig Oversættelse. Patr. Tilsk. III. 116.

Bogstaveligen, adv. [af sit Adjectiv.] Paa en bogstavelig Maade; lige frem efter Bogstaven.

Bogstaverer, v. a. [af Bogstav.] Udtrykker med Bogstaver. Bruges ofte absolute, naar der handles om skrevne Bogstaver. Jeg veed ikke, hvorledes dette Ord ret skal bogstaveres. Han skriver godt, men bogstaverer kun slet.

Bogstavering (en) n. s. [af bogstaverer.] Den Gierning at bogstavere.

Bogstavhummer (en) n. s. [af Bogstav og Hummer.] Et Slags Hummer, som paa Halen er tegnet med nogle Stræger, der ligne Bogstaver.

Bogstavorden (en) n. s. [af Bogstav og Orden.] Det samme som Alphabet i første Bemærkelse. See Fleischer om Skovvæs. 59. og 202 S.

Bogstavregning (en) n. s. [af Bogstav og Regning.] Det samme som Algebra.

Bogstavskrift (en) n. s. [af Bogstav og Skrift.] Den Maade at skrive med Bogstaver. Det Modsatte af Billedskrift.

Bogstol (en) n. s. [af Bog, liber, og Stol.] Et paa Fod staaende Redskab af Træ, hvorpaa man beqvemmeligen kan lægge en stor Bog, især naar man staaende vil læse i den.

Bogstue (en) n. s. Det samme som Bogsal.

Bogtrykker (en) n. s. [af Bog, liber, og Trykker.] En som øver Bogtrykkerkunsten; en Mand, som holder et Bogtrykkeri.

Bogtrykkeri (et) n. f. [af Bogtrykker.]
1. Den Kunst at trykke Bøger. At lære, at forstaae, Bogtrykkeriet.
2. Stedet selv, hvor man trykker Bøger. Mesteren staaer inde i Bogtrykkeriet.
3. En Samling af alle de Ting og Redskaber, som en Bogtrykker behøver til at øve sin Kunst. At sælge, kiøbe, flytte, et Bogtrykkeri.

Bogtrykkerkunst (en) n. f. [af Bogtrykker og Kunst.] Det samme som Bogtrykkeri. No. 1.

Bogtrykkerpresse (en) n. f. [af Bogtrykker og Presse.] En Presse, ved hvis Hielp man aftrykker de i et Bogtrykkeri satte Bogstaver. Kaldes ofte slet hen Presse. Et Skrift, som nylig er kommet fra Pressen.

Bogtrykkersværte (en) n. f. [af Bogtrykker og Sværte.] Den Sværte, som kommes paa de i et Bogtrykkeri satte Bogstaver, forend de aftrykkes.

Bogtyv (en) n. f. [af Bog, liber, og Tyv.]
1. En som stiæler Bøger.
2. En som stiæler af andres Bøger, og giver det ud for sit eget.

Bogtyveri (et) n. f. [af Bog, liber, og Tyveri.] Den Gierning, at stiæle, eller stiæle af, Bøger.

Bogviis, adv. [af Bog, scapus chartarum, og Viis.] Hver Bog Papiir stykkeviis for sig. At sælge Papiir bogviis og arkviis.

Bohave (et) n. f. [af Bo og Dan. obsolet. Have, Germ. Habe eller Haabe, bona, facultates.] Allehaande Tøi, som man har i Huset, og ei er nagelfast; Boskab; Indbo. At lægge sig et prægtigt Bohave til.

Boian (en) n. f. pl. Boianer. [af uviis Oprindelse.] En brændt og glasseret Leerflaske af uvist Maal, som bruges meest til Skibs at føre Vand og andre flydende Varer i.

Boie (en) n. f. pl. Boier. [heder og Bøie, og holdes i Almindelighed for at komme af Isl. *beigia*, Dan. bøie, flectere; men synes med nogen større Rimelighed at kunne udledes af Isl. *bægia*, *bagga*, impedire, obstare. See Bast, cippus. Dets svarer ellers, i Henseende til Bemærkelsen, saavel til Lat. *Boja*, og L. B. *Boga*, som til Gall. *Bouée*, og Angl. *Buoy*.]
1. Et Slags Fiedder, som fordum til Hæftelse blev slaget om Benene paa Fanger og Misdædere. Han havde ofte været bunden med Boier og Lænker. Marc. V. 4.
2. Et Sted i Skibet, hvor Misdædere sættes i Arrest. See Frid. V. Søkrigsart. §§. 204. og 481.
3. Det samme som Ankerboie. See D. L. IV. 3. 8.
4. Undertiden bruges det i Steden for Bøge. See Ordet.
5. [I ældre Skrifter.]
   a) En Tønde, eller andet deslige, som udlægges paa farlige Grunde i et Farvand, til Efterretning og Advarsel for de Seilende. See Saml. til den D. Hist. I. B. 2 H. 72 S.
   b) En Revle, Banke, eller andet farligt Sted i Havet for Skibe at støde an paa. Heder ellers ogsaa Bove. See Ordet. Han lagde sine Skibe imellem nogne Boier, eller blinde Skiær. Clauf. N. Kr. 183 S.

Boiel (et) n. f. [et Indskt Ord, som uden Tvivl er en blot Dialect af Budol.] Et Giæstebud. Man siger og i Jylland Boielmad, ɔ: Giæstebudsmad, eller alslags lekker Mad, som faaes i Giæstebuder.

Boieline (en) n. f. [af Boie og Line.] Det samme som Boiereeb. See D. L. IV. 3. 8.

Boier (en) n. f. [af Jut. boier, invito, jubeo, som er en blot Dialect af byder.] Saaledes kaldes i Jylland en Udrider, eller en som siger Bønderne til at møde i Hovarbeide. Han heder og paa Indsk Boiefoged.

Boiereeb (et) n. f. [af Boie og Reeb.] Det Reeb, hvorved Ankerboien er fæstet til Ankeret; Boieline.

Boiert (en) n. f. [af uviis Oprindelse.] Et Slags snelt seilende Skibe. See Nucl. Lat. voc. *Phaselus*.

Bokar (en) n. f. See Bukar.

Bokarl

Bokarl (en) n. s. obsolet. [af Bo og Karl.] Det samme som Landbo. See Hvitf. Kr. 477 S. og K. S. Skr. II. 272.

Bol (et) n. s. pl. Bole. [formodentlig af Isl. *Bol*, pagus, eller Anglos. *Botl*, villa.]

1. En heel Bondegaard. Heder i gamle Latinske Breve Mansus (see D. Mag. II. 134.) og bliver i vore Love anseet for een af de Hovedlodder, i hvilke en Byes Jord fordum var inddeelt ved Reeb, da de mindre Lodder derimod kaldtes Halvt Bol, Fierding, Otting og Tolvting. See D. L. I. 18. 1. og Vald. S. L. III. 4.

2. Nu omstunder betegner det en liden Bondegaard, med omtrent en Fierding Jord, eller fierde Parten af en fuld Gaards Jord; undtagen i Sønder-Jylland, hvor man forstaaer derved en Bondegaard i Almindelighed. See K. S. Skr. I. 74.

3. [I ældre Skrifter.]
   a) Et Landskab, som var ansat for 24 Ørtug Skyld, og følgelig udgiorde 3 Læster Land, eller halvanden Styreshavn, hvoraf burde udredes 18 Mand i Leding. See Hvitf. Kr. i Fort. til II Tome 6 S.
   b) Undertiden findes det brugt i Sammensætning med det Slags Qvæg, som fordum blev afgivet i Landgield, saasom: Bolfaar, Bolgalt, Bolsviin, &c. See K. S. Skr. V. 162.

Bold, adj. [uden Tvivl en blot Dialect af Svet. ant. *balldr*, elatus, potens, og Anglos. *beald*, audax.]

1. Skiøn; ypperlig. Bruges nu omstunder ikke i løs, og sielden i bunden, Stiil. En Kongedatter saa bold. En Herre saa bold. (i vore gamle Viser.)

2. Dristig; behiertet. (Moth.)

Bold (en) n. s. pl. Bolde. [udtales gemeenligen som Bolt, og heder Isl. *Böllur*, Germ. Ball, Gall. *Bale*.]

1. Et lidet kugelrundt Redskab, bestaaende af udstoppet Skind, eller af et besyet Nøgle Gørn, hvormed man leger paa adskillige Maader.

2. Alt hvad der har nogen Liighed med en Bold. Bruges helst i Sammensætning, saasom: Federbold, Haarbold, Sneebold, &c.

3. [Figurligen.] Enhver Ting, som er idelige Forandringer underkastet. At være en Bold for Lykken, for sine Sindslidelser, &c.

4. At spille Bold. Siges især om dem, som spille det saa kaldte Langbold.

5. At spille Bold med een, eller med en Ting. Bruges figurligen i Steden for: at behandle en Ting eller Person paa en letsindig og ligegyldig Maade.

Boldbane (en) n. s. [af Bold og Bane.] En aaben Plads til at spille Bold paa.

Bolde (en) n. s. Det samme som Bolle, vas ventricosum. See Cold. Etym. Lat. voc. *Tina*.

Bolder, v. a. [maaskee af Bold eller Bælte.]

1. Giørder; omgyrter. (Moth.)

2. Boldet [part. præt. af bolder, eller og maaskee en Dialect af Isl. *byldott*, albicans.] Bruges adjective om et Qvægshoved, som er tegnet med en breed hvid Stræg midt over Livet, fra Ryggen og ned ad.

Bolder, v. a. & rec. [svarer til Svet. bulla, laute instruere convivium., som maaskee egentlig bør hede bulla, af Buddel, convivium. See Budol.] (Moth.)

1. Opfører sig overdaadigen og vellystigen; lever i Suus og Duus. Han giør intet andet i Verden end bolder sig.

2. Bolder op. Forøder, eller sætter overstyre, paa en vellystig Maade; øder og drikker op. Han bolder op alt hvad han eier og har.

Boldgade (en) n. s. [af Bold og Gade.] Bruges ikkun figurligen til at betegne et Sted, hvor man har ligesom hiemme, og følgelig kan handle med Frihed og Sikkerhed. Her tør jeg ikke angribe ham; men jeg faaer ham nok engang paa min egen Boldgade.

Boldgarn (et) n. s. [af Bold og Garn.] Et Net eller Garn, som spændes øverst om et Boldhuus, at Bolden ei skal slaaes uden for. (Moth.)

Boldhuus (et) n. s. [af Bold og Huus.]

Et Huus, som er indrettet til Øvelse i Boldspil; et Sted, hvor der holdes Boldskole.

Boldkast (et) n. f. [af Bold og Kast.] Et Kast med en Bold.

Boldkiep (en) n. f. [af Bold og Kiep.]

1. En Kiep, hvormed en opgiven Bold slaaes ud; et Boldtræ.

2. At give een (eller noget) op for en Boldkiep. Bruges i daglig Tale figurligen, i Steden for: slet ikke at bryde sig om en Ting eller Person; at agte meget ringe om.

Boldleeg (en) n. f. [af Bold og Leeg.] See Boldspil.

Boldmester (en) n. f. [af Bold og Mester.] En som holder Boldskole; en Læremester i Boldspil. (Moth.)

Boldskole (en) n. f. [af Bold og Skole.] Et Sted, hvor man lærer at spille Bold; en Skole for Boldspillere. (Moth.)

Boldspil (et) n. f. [af Bold og Spil.] Leeg med Bold; den Øvelse at spille Bold.

Boldspiller (en) n. f. [af Bold og Spiller.] En som spiller Bold, eller øver sig i Boldspil.

Boldtræ (et) n. f. [af Bold og Træ.] See Boldkiep.

Bole (en) n. f. [formodentlig af Isl. *Ból*, recubationis locus, cubile, lectus.] En Mands- eller Qvindes-Person, som ligger i med een. See Daarl. Forsømmelse 73 S.

Bolebrev (et) n. f. [af Bole og Brev.] Et Brev til eller fra en Bole; et i Anledning af ulovlig Elskovshandel skrevet Brev.

Boledrik (en) n. f. [af Bole og Drik.] En Drik, som gemeen Mand troer at kunne opvække Elskovslyst hos den drikkende, til den Person, af hvis Haand den tages.

Bolehorn (et) n. f. obsolet. [af Dan. Bol eller Bøl, Isl. *Bole*, taurus, og Horn.] Et Oxehorn. See Dolmers Hirdskr. 338 S.

Bolen (en) n. f. [af boler.] Gierningen at bole.

Boler, v. n. [Germ. buhlen; af Bole.] Har utugtig Omgang med; ligger i med.

Boler (en) n. f. [af sit verbo.] En bolende Mandsperson.

Bolerí (et) n. f. [af Boler.] Ulovlig Omgang imellem en Mands- og Qvindes-Person, som ei ere ægteviede, og leve dog sammen, som om de vare det.

Bolerske (en) n. f. [af Boler.] En bolende Qvindesperson; Bolskab.

Bolesang (en) n. f. See Bolevise.

Bolevise (en) n. f. [af Bole og Vise.] En liderlig Sang eller Vise; en Horevise.

Bolfæ (et) n. f. obsolet. [af Bol og Fæ.] Det samme som Bofæ. See Sk. L. I. 5. og 11.

Bolfast, adj. obsolet [af Bol og fast.] Det samme som Bofast. See Sk. L. V. 35.

Bolig (en) n. f. pl. Boliger. [hedte fordum et Bolig eller Boliget. (see Chr. III. Rec. 27 Art.) af Bo.]

1. Et Huus eller Gaard at boe i. I Særdeleshed: det Huus, hvor man dagligen holder til og ligger i. Hvilken Bonde, der — vil flytte fra sin Gaard og Bolig, skal &c. D. L. III. 13. 7. Bryder nogen ind i Mands Huus og Bolig, &c. D. L. IV. 9. 12. See og ibid. VI. 12. 7.

2. En til Beboelse for visse (især geistlige) Personer offentligen bestemt Bygning; en Residents. See Præstebolig, Degnebolig, Enkebolig, &c.

3. En i adskillige smaa Værelser afdeelt, og især til Huusly for Fattige bestemt, offentlig Bygning. Bruges meest i plur. I denne Kiøbstæd ere mange Fattiges Boliger.

4. Et Tilholdsted i Almindelighed. De Lyksaliges Bolig. De evige Boliger. Africa kan for den største Deel ansees som en Bolig for vilde Dyr.

Boljord (en) n. f. obsolet. [af Bol og Jord.]

1. Jord, som er lagt i Bol; rebet Jord. See Chr. IV. N. L. Gift. B. 14 Cap.

2. En heel Gaards Jord. (Resgaard.)

Bolk (en) n. f. [i Grunden det samme som Svet. Bolk, moles, og Angl. *Bulk*, massa, som formodentlig er nær beslægtet med Dan. Balk og Bulk.]

1. Bemærker det egentlig en tyk Klump eller Masse af alslags Materie, men bruges omstunder

uden Tvivl af Germ. Boltz eller Poltz, fulcrum.]

1. Et Slags stribet linnet Vaar til Underdyner og Hovedpuder. Bruges og i Genitivo som et Adjectiv og bemærker: som er giort af Bolster. At have Bolster i Vær. En Bolsters Dyne, Hovedpude, ꝛc.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Bolsterdyne. De sætte hende paa Bolster blaa, og strax fødde hun to Sønner smaa. Syvs Kiempevis. 533 S. ibid. 436 S. See og Sk. L. XII. 1.

3. Det saa kaldte Kors i en Brønd, som bærer og opholder Stolperne. (Moth.)

4. Den Deel af Vognaxelen, hvorpaa Fadingen hviler. (Moth.)

5. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Bolsterdyne (en) n. f. En Underdyne af Bolster.
   b) Bolsterfyld (et) n. f. } Fyldet i en
   c) Bolsterfylding (en) n. f. } Bolsterdyne.
   d) Bolsterjern (et) n. f. Det samme som Axeljern. (Moth.)
   e) Bolsterplade (en) n. f. Det samme som Axelplade. (Moth.)
   f) Bolstervaar (et) n. f. Det samme som Bolster. No. 1.

Bolt (en) n. f. pl. Bolte. [Angl. *Bout*, Svet. Bult, Germ. Boltz.]

1. En stor Jernnagle til at befæste Tømmerverk eller andet med, oven til forsynet med et Hoved, men neden til (i visse Slags Bolte) med et Hul, hvori man stikker en liden Jernkile. At fæste en Skibsbiælke med Bolte.

2. En Jernstang med Jernlenke, hvori Fanger og Slaver blive sluttede om Benene. Sammenføies gemeenligen med Jern, og heder: Bolt og Jern. At sætte een i Bolt og Jern. Udt. af Forordn. IV. 126. At dømmes til at arbeide i Bolt og Jern sin Livs Tid.

3. [Figurligen] En stærk Tvang. At lægge Fiedder og Bolt paa Undersaatternes Tænkemaade. Men kaster Bolt og Baand paa Synden, naar den fødes ꝛc. (i en Kirkepsf.)

4. Det samme som Strygbolt.

5. [I ældre Skrifter.]
   a) En Stok, hvori Fanger fordum bleve hæftede; en Fangeblok. Den Bolt, som han laa udi, saa han ei kunde vende sig, men laa vindoben. Hvitf. Kr. i J. Grands Hist. 3 S. See og Ihre voc. Bult, truncus.
   b) Et sammenrulдet Stykke Tøi. Item skulle ingen fremmede Kiøbmænd sælge Borgerlærred i Bolte, Klæde i hele Stykker, ꝛc. Saml. til den D. Hist. I. B. 1 H. 34 S.

Boltejern (et) n. f. [af Bolt og Jern.] Allslags rundt Jern, som bruges til Skibsbolte.

Bolter, v. a. [af Bolt.] Fæster med een eller flere Bolte. Bruges meest i Skibbyggeriet.

Bolter, v. a. [af Bold, der gemeenligen bliver udtalt som Bolt.]

1. Kaster og tumler noget om som en Bold. Bruges helst reciproce. Marsvinet, Hunden, Hesten bolter sig.

2. Bolter sammen, eller Sammenbolter. Svøber eller rulder noget sammen i Form af en Bold. Tag og bolt dette sammen.

Boltrer, v. a. [af bolter, conglobo.]

1. Det samme som Bolter. No. 1. De boltrede hinanden i Høstakken. At boltre sig i Græsset. See og Forf. i Sk. Vid. I. 6.

2. Boltrer ned. Nedtrykker ved at boltre sig. See! hvor han ligger og boltrer Sengen ned.

Bolverk (et) n. f. [af Bol eller Bul, caudex, og Verk.]

1. Et af svære Træer og Planker opført Tømmerverk. Betegnede fordum et Slags Befæstningsverk af Træ, men bruges nu omstunder især om visse Bygninger af Træ i Vandet, saasom under Broer, ved Dæmninger og Canaler, ꝛc. De satte Bolverker uden om Skibene, for at hindre Isen fra at støde op og beskadige dem. Ma… Handl. 252 S.

2. Undertiden bruges det, skiønt uegentlige… til at betegne en Bastion. See Forf. i … Vid. X. 173.

3. [Figurligen.] Alt hvad der giver Sikkerh… mod fiendtligt Anfald, eller hindrer skadel…

Tings

Tings Fremgang. Alperne ere som Bolverker for Italien. Lovene ere at ansee som et Bolverk imod Vold og Uretfærdighed.

4. Heraf de sammensatte Ord:

a) Bolverkorm (en) n. f. Det samme som Skibsorm.

b) Bolverkspenge, n. f. pl. Penge, som betales for Aulanding eller Fortøining ved et Bolverk. See Udt. af Forordn. III. 496.

c) Bolverstommer (et) n. f. Tømmer, som er beqvemt eller bestemt til et Bolverk. See ibid. III. 461.

Bom (en) n. f. pl. Bomme. [Moesogoth. *Bagme* eller *Bagms*, Anglos. *Beam*, Germ. Baum.]

1. Det samme som Slagbom. At sætte en Bom ved en Bro, ved en Stadsport, &c.

2. Et langt og svært Træ, eller og en Flydebro, som anlægges tværs over en Elv, eller ved Indløbet af en Havn, og kan aabnes eller lukkes, ligesom Fornødenheden udkræver det.

3. En Træslaade, som sættes for en Port eller Dør, for at holde den des stærkere tillukt.

4. Det samme som Væverbom. At tage Væven af Bommen.

5. Det samme som Vindebom. At lade Tovet løbe ret om Bommen.

6. Et af de to lange og tynde Træer paa en Carreet, eller andet deslige Agetøi, som bære Fadingen, og forene Bagaxelen med Svanehalsen. At lade sætte nye Bomme i en Carreet.

Det forreste og vigtigste Stykke Træ i et Redskab eller Maskine. (Moth.)

Et kort Stykke Træ, som bruges til Udlæggere, &c. At lægge Bomme ud til en Stillads.

En Bom til at hæve eller baxe med, &c.

[Til Skibs.] a) Et af de fra Kronen i Spillet udslaaende Stænger, hvorved Spillet omdreies. Kaldes og Spilbom. Han skal see, at Cabelaringen ligger ret om Spillet, fordele Folkene i Bommen, &c. Frid. V. Søkrigsart. §. 467. b) Det underste bevægelige Træ, hvorpaa et Seils underste Lig udspiles. See Driverbom, Lederbom, Kluverbom, Loibom, Jagebom, Læseilsbom.

10. Et Træ i Almindelighed. Bruges ikkun i Sammensætning. See Bomolie, Bomskole, Bomuld, &c.

11. I Sammensætning bruges det og undertiden som en part. intens. til at forhøie Ordenes Bemærkelse. See Bomstærk, Bomstille.

Bom (et) n. f. [den naturlige Lyd, som en Tromme, en stor Klokke, en med Bræderne i en Keglebane anstødende Bossel, eller andet deslige, giver af sig.] Bruges meest i den Talemaade: at slaae Bom, ɔ: at giøre et Feilslag med Bosselen paa en Keglebane.

Bomærke (et) n. f. [af Bo og Mærke.] Et særdeles Mærke (hvis Hovedtræk gemeenligen er et Kors) som Bomænd eller andre, der ei kan skrive, tegne i Steden for deres Navne, eller lade stikke i deres Signeter. See D. L. V. 1. 7.

Bomand (en) n. f. [af Bo og Mand.]

1. En bosat Mand, især en bosiddende Gaardmand. See Forordn. 23 Januar. 1739. §. 4. item Udt. af Forordn. III. 294.

2. [I ældre Skrifter.] En Huusholder. Kong Sigurd var en god Bomand. Claus. N. Kr. 182 S. See og ibid. 198 S.

Bombarderer, v. a. [af Gall. *bombarder.*] Beskyder med Bomber. At bombardere en Stad, Fæstning, &c.

Bombardering (en) n. f. [af bombarderer.] Den Gierning at bombardere.

Bombe (en) n. f. [et Franskt Ord.] En huul Jernkugle, fyldt med Krud, og i Fænghullet forsynet med et Brandrør, som er fyldt med antændelige Materier; hvilken af en Mørser kastes ind i en By, Fæstning eller Skib, for at ødelægge dem og stikke dem i Brand.

Bombefri, adj. [af Bombe og fri.] Som er bygget saa stærkt, at Bomber ei kan trænge igiennem. Krudt forvares i Bombefrie Bygninger. Schytte Stat. indv. Reg. IV. 616.

Bomlaas (en) n. f. [af Bom No. 1. og Laas.]

En Laas for en Slagbom. See Udt. af Forordn. III. 106.

Bomler, v. n. [af Bom, sonus.] Giver en huul Lyd fra sig. (Moth.)

Bomme (en) n. f. [af samme Oprindelse.]
1. En Tromme. (Er endnu tilovers i Runebomme. See Ordet.)
2. Et af Staver og Baand sammensat rundagtigt Skriin, til at have Mad i paa Reisen. Bruges meest i Norge, hvor den kaldes Madbomme.
3. En stor rund Trækande paa 12 til 16 Potter. (Moth.)

Bommer (et) n. f. [af samme Oprindelse.]
1. En bomlende eller dundrende Lyd. Han slog paa Døren, saa det gav et Bommer.
2. Undertiden heder det en Bommer, og bemærker da:
   a) En Bom, eller et Feilslag paa en Keglebane. Han slog tre Gange Bommer i Rad. Det slog Bommer for ham; bruges i daglig Tale figurligen i Steden for: det mislingede, det gik ikke an, for ham.
   b) En af Uvidenhed eller Uagtsomhed begaaet Feiltagelse i en Handling. (Gall. *Bévue.*) Der er mere end een Bommer i denne Stiil. Han begik en hæslig Bommer, ved at sætte Hatten paa i Kongens Nærværelse.

Bommer, v. a. [af Bom.]
1. Lægger Bom for en Bord- eller Tømmerflaade, at den ei skal flyde bort. At bomme Tømmer.
2. Kommer Garnet paa Væverbommen. At bomme Garn.

Bommergilde (et) n. f. Et lidet uformodentligt Giæstebud; eller, et lidet Giæstebud, som ei er Barsel- eller Bryllupsgilde. (Moth og Rostgaard.) See og Nucl. Lat. voc. *Compotatio.*

Bommerutse } (en) n. f. [ventelig af Bomme
Bommerutte } og rutter.] Saaledes kaldes i gemeen Tale spotviis en usædvanlig tyk og feed Qvinde, især naar Fedmen reiser sig af Ædlerie.

Bommesot (en) n. f. [af Bomme og So[redacted]] Et Slags Vattersot i Underlivet, der g[redacted] Maven udspændt som en Tromme. Tymp[redacted]nites. (Moth.)

Bomolie (en) n. f. [af Bom, No. 10. og Olie.] Olie, som perses af Oliver.

Bomp (et) n. f. [af fælles Oprindelse med Bommer.]
1. En huul Lyd af et Fald, Slag eller Stød. Han faldt og slog sig, saa det gav et Bomp.
2. Slaget, Faldet eller Stødet selv, som foraarsager en saadan Lyd. Han tumlede om, og fik et dygtigt Bomp i Hovedet.

Bompenge, n. f. pl. [af Bom, No. 1. 2. og Penge.] Penge, som gives, for at komme ind eller ud igiennem en Bom.

Bomper, v. a. & n. [af Bomp.]
1. Slaaer paa saaledes, at det giver et Bomp. At bompe een i Ryggen med knytte Næver.
2. Falder ned, saa det giver et Bomp. Med adv. loc. ned. Han bompede ned paa sit Hoved.

Bomren (en) n. f. [af bomrer.]
1. Den Gierning at bomre.
2. En bomrende Lyd.

Bomrer, v. n. [af Bommer.]
1. Slaaer eller banker paa, saa det giver et Bommer. Hør! hvor han bomrer paa Porten.
2. Giver et Bommer af sig; dundrer. Jeg hører en bomrende Lyd.
3. Giør et Feilslag i Keglespil; slaaer Bom. Bruges og figurligen om den, der begaaer en Feiltagelse eller Forseelse i en Handling. Han bomrer hver Gang han kaster efter Keglerne. I denne Stiil har han alt for tidt bomret.

Bomsalve (en) n. f. [af Bom, No. 10. og Salve.] En Mængsel af Leer og Komøg, til at lægge som Plaster paa et beskadiget Træ.

Bomseil (et) n. f. [af Bom No. 9. og Seil.] Et Seil af en uligesidet Fiirkant, hvis underste Lig udspiles paa en til Siderne bevægelig Bom.

Bomseiler (en) n. f. [af Bomseil.] Et Fartøi, som fører Bomseil.

Bomskole (en) n. f. [af Bom, No. 10. og Skole,

le, eller rettere, af Germ. Baumschu-
Et Sted hvor unge Træer opelskes, og
derfra forflyttes. Kaldes og Træskole.
ɪtter (en) n. f. [af Bom, No. 2. og
tter.] En som er sat til at lukke en
op og i, fornemmelig ved en Havn.
ærk, adj. [af Bom, No. 11. og stærk.]
er meget før og stærk.
:en (en) n. f. [af Bom, No. 10. og
:n.] Et Slags Agat med visse natur-
ræk eller Tegninger i, som ligne Træer;
endrit. (Moth.)
lle; adv. [af Bom, No. 11. og
] Gandske stille; uden at tale et Ord.
taug bomstille.
ɔtte (en) n. f. [af Bom, No. 1. og
tte.] Een af de Træstøtter, hvorpaa en
bom hviler, især den kløftede Støtte,
Bommen gaaer bevægeligen op og ned
n Jernnagle.
ɔ (et) n. f. [af Bom No. 2. og Tov.]
ɔv, hvormed en Flydebom tillukkes.
) (en) n. f. [af Bom, No. 10. og Uld.]
Slags fremmed uldagtig Vært, som
paa Bomuldstræer.
f adskillige sammensatte Ord, saasom:
omuldsgarn (et) n. f. Garn, som
spundet af Bomuld.
omuldsstrømpe (en) n. f. En af Bom-
sgarn bunden eller vævet Strømpe.
omuldstøi (et) n. f. Tøi, som er væ-
af Bomuldsgarn.
omuldstræ (et) n. f. Et Slags Træ,
bærer Bomuld.
omuldsvege (en) n. f. En af Bom-
spunden Lysevege.
x (et) n. f. [af Bom, No. 10. og Vox.]
landing af Vox og Terpentin, som
aardsmænd bruge til at bedække de af-
e Steder paa Træer med.
adj. [i Sammensætning Bonne; et
Ord af uvis Oprindelse.] Stor.
us. Deraf det Jydske Ord Bonne-
, ɔ: Bulhoved, capito. (Moth og Lan-
) Maaskee den store Fiord ved Christia-
Norge deraf og kaldes Bonnefiorden.

Bond (en) n. f. See Bund.
Bondagtig, adj. [af Bonde og agtig.] Som
ligner en Bonde; grov; gemeen; tølper-
agtig. En bondagtig Gang, Dragt, ꝛc.
Han er saa bondagtig i alt sit Væsen.
Bondagtigen, adv. [af bondagtig.] Ligesom
en Bonde; paa Bondeviis; tølperagtigen.
Bondagtighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
Et bondagtigt Væsen; Grovhed; Tølper-
agtighed.
Bonde (en) n. f. pl. Bønder. [heder i gamle
Nordiske Skrifter Boende eller Buende,
Anglos. *Buend*, som egentligen er part.
præs. af Isl. *bua*, habitare.]
1. En paa Landet boende gemeen Mand, som
lever af Agerdyrkning, og giver Skat og
Tiende af sin Jord. Og skal det omgaae
iblant Borgere og Bønder, saa at ingen ꝛc.
D. L. I. 7. 2.
2. En Fæstebonde eller Landbo. Vil Husbon-
den i egen Person besidde den Gaard, som
Bonden i Fæste haver, da ꝛc. ibid. III. 13. 3.
3. En som driver Bondenæring, eller er dre-
ven i Bondehandtering; en Avlsmand. Disse
Kiøbstædmænd leve meest af Avling, og ere
derfor ikkun at ansee som Bønder. Han
er en god Bonde, men ingen ret Landmand.
4. [I Skakspil.] Een af de smaa Brikker,
som sættes yderst paa Skakbrettet.
5. [I vore gamle Love.]
a) Enhver Mand, som bygger og boer i
Landet, og har Gaard og Gods til at op-
holde Leding og Landværn af. I Sær-
deleshed: en Adelbonde. See K. S.
Skr. II. 266.
b) En Ægtemand; en Ægtehusbond. Forthi
at henne Bonde haffde ey lodh ꝛc. Jyd.
L. I. 13. See og ibid. III. 44. og Sk.
L. VII. 15. item Chr. IV. N. L. Mandh.
B. 25 Cap.
c) En Huusfader; en Husbond. Qvenes
Bonde søn i fellegh ꝛc. Jyd. L. I. 13.
See og Sk. L. VI. 13. item Christ. IV.
N. L. Udf. B. 3 Cap.
d) Enhver Mand, betragtet som blot privat.
Alle stædhe ther som Bondhen a 40
marck,

marck, ther a oc Koningh 40 marck. Er. S. L. II. 32.

7. Bonden bruges jævnligen i st. defin. til at betegne a) Bønderne i Almindelighed. Bonden har altid travelt. b) Bondeart; Bondenoder. Bonden sidder ham endnu i Ærmet. Hvorvel han end forberger sig, vil dog Bonden gierne stikke frem.

8. I Sammensætning bruges det gemeenlig singulariter, naar der tales om een Person, eller om Standen i Almindelighed, og pluraliter, naar der handles om flere; dog iagttages det sidste ikke altid saa nøie, især i daglig Tale.

9. Blant de mange heraf sammensatte Ord kan især mærkes følgende:

a) Bondeagtig, adj. See Bondagtig.

b) Bondearbeid (et) n. s. Al den Gierning, som forefalder paa Landet, med Pløien, Saaen, Høsten, og deslige. See D. L. III. 19. 4.

c) Bondeart (en) n. s. Den Tænke- eller Handlemaade, som er Bonden egen. Bruges altid i en ond Bemærkelse.

d) Bondebarn (et) n. s. pl. Bonderborn. Et bondefødt Barn.

e) Bondebarsel (et) n. s. Et Barselgilde hos en Bonde.

f) Bondebeest (et) n. s. See Bondehest.

g) Bondebrud (en) n. s. En Brud af Bondestanden.

h) Bondebrug (et) n. s. 1) Den hele Handtering og Levemaade blant Bønder. 2) Den Brug og Nytte, som en Bonde i sin Handtering kan giøre sig af en Ting.

i) Bondebryllup (et) n. s. Et Bryllup, som holdes imellem Bønderfolk.

k) Bondeby (en) n. s. En By, som beboes af Bønder; en Landsby.

l) Bondedands (en) n. s. En Dands, som er brugelig blant Bønder.

m) Bondedatter (en) n. s. En Bondes Datter.

n) Bondedragt (en) n. s. En blant Bønder brugelig Klædedragt.

o) Bondedreng (en) n. s. En bondefødt Dreng; item en Bondes Tienestedreng. Det bruges og som et Bebreidelses-Ord om et usædeligt Drengebarn.

p) Bondeeie (et) n. s. En ufri Eiendom; Bondegods. See D. L. V. 7. 11.

q) Bondeenke (en) n. s. En Enke af en Bonde. See D. L. i Registeret.

r) Bondeføde (en) n. s. Grov og gemeen Føde, saadan som den falder hos Bønder; Bondekost.

ſ) Bondefødt, adj. Født af en Bonde; kommen af Bønderfolk.

t) Bondefoged (en) n. s. Een af de bedste Bønder i en Bondeby, som af Herskabet beskikkes til at have et Slags Opsigt med de øvrige Byens Bønder.

u) Bondefolk (et) n. s. Et Qvindemenneske af Bondestanden.

v) Bondegaard (en) n. s. En Gaard paa Landet med tilliggende Bondejord.

x) Bondegierning (en) n. s. Det samme som Bondearbeid.

y) Bondegilde (et) n. s. Et Gilde, som holdes af Bønder.

z) Bondegods (et) n. s. Bemærkede fordum det samme som Bondejord eller Bøndergods (see Frid. II. Haandf. §. 21. Chr. III. Rec. 40 Art. og Hvitf. Kr. 840 S.) men bruges nu omstunder helst til at betegne en til Bønder allene affættelig Vare, eller det modsatte af Kiøbmandsgods. See Udt. af Forordn. IV. 225.

aa) Bondehader (en) n. s. En som er Bondestanden hadsk.

bb) Bondehandel (en) n. s. Bemærker egentligen en Handel eller Kiøbmandskab, som føres med Bønder, men bruges og stundom i Steden for Bondehandtering.

cc) Bondehandtering (en) n. s. Alt hvad en Bonde har at tage vare; Bondevæsen.

dd) Bondehest (en) n. s. En Hest til Bondebrug.

ee) Bondehund (en) n. s. En Bondes Gaardshund; en gemeen Hund.

ff) Bon-

ff) Bondehusbond (en) n. f. En Fæstebondes Herre eller Husbond. See Oec. Mag. IV. 2?0.

gg) Bondehuus (et) n. f. Et Huus, bygt paa Bondeviis; et gemeent Landsbyhuus.

hh) Bondehytte (en) n. f. Et lidet Bondehuus; en Landsbyhytte.

ii) Bondejord (en) n. f. Jord, som bruges af Bønder; ufri Jord. See D. L. II. 23. 1.

kk) Bondekarl (en) n. f. En bondefødt Karl.

ll) Bondekierling (en) n. f. En gammel eller gemeen Bondekone. Kaldes gemeenligen saaledes af Foragt.

mm) Bondekiol (en) n. f. En Kiol til en Bonde.

nn) Bondekirke (en) n. f. Det samme som Landsbykirke.

oo) Bondeklæder, n. f. pl. Klæder, som ere brugelige blant Bønderfolk; Bondedragt.

pp) Bondeklædt, adj. Klædt paa Bondeviis.

qq) Bondekone (en) n. f. En Bondes Kone eller Enke; en Kone af Bondestanden.

rr) Bondekost (en) n. f. See Bondeføde.

ss) Bondekrikke (en) n. f. En usel Bondehest.

tt) Bondekro (en) n. f. En Kro, som besøges allene af Bønder.

uu) Bondelæs (et) n. f. Et Læs saa stort, som man kan age paa en Bondevogn. Sættes imod Borgerlæs, saa og imod Vognmandslæs.

vv) Bondeleeg (en) n. f. En blant Bønder brugelig Leeg.

xx) Bondeleensmand (en) n. f. En Rettens Underbetient paa Landet i Norge, som gemeenlig slet hen kaldes Leensmand. See N. L. III. 22. 3. og fl. St.

yy) Bondelevnet (et) n. f. Levnet, som føres paa Bondeviis; Landsbylevnet.

zz) Bondemand (en) n. f. En Mand af Bondestanden; en Bonde. See Oec. Mag. V. 366.

aaa) Bondemark (en) n. f. En til en Bondeby liggende Mark. Sættes gemeenligen imod Herregaardsmark.

bbb) Bondenæring (en) n. f. Det Slags Næring, som drives af Bønder.

ccc) Bondenellike (en) n. f. Et høit iblant Sæden voxende Ukrud med blodrøde store enkelte Blomster; kaldes og Klinte. Githago.

ddd) Bondenoder, n. f. pl. Bondagtige Fagter; tølperagtige Noder.

eee) Bondenykker, n. f. pl. Egensindigheder, som ere Bonden ligesom indartede.

fff) Bondeøg (et) n. f. See Bondehest.

ggg) Bondepige (en) n. f. En bondefødt Pige. Det bruges og til Bebreidelse om et uartigt Pigebarn.

hhh) Bondeplager (en) n. f. En som plager Bonden med haarde og usædvanlige Byrder.

iii) Bondepræst (en) n. f. Bemærker egentlig det samme som Landsbypræst, men bruges i daglig Tale helst til at betegne en Præst, som prædiker eenfoldigt og forstaaeligt for Bønder.

kkk) Bonderaad (et) n. f. Et blant Bønder brugeligt Lægemiddel, eller saa kaldet Huusraad.

lll) Bonderedskab (et) n. f. Et Redskab til Bondebrug.

mmm) Bonderegel (en) n. f. En Regel, som af Bønderne iagttages ved deres Arbeid eller Handtering.

nnn) Bonderet (en) n. f. En paa Bondeviis tillavet Ret Mad.

ooo) Bonderose (en) n. f. Saaledes kaldes i Almindelighed en Havevæxt med mange røde eller hvide Blomster paa høie Stængler, som bindes til Stokke, og ere til Sirat i en Have.

ppp) Bondesag (en) n. f. En Sag, betragtet som blot privat, og følgelig som Kongen og Herskabet uvedkommende Bruges allene i Lovene. See D. L. III. 13. 17. og Chr. III. Rec. 16 Art.

qqq) Bon-

qqq) Bondesang (en) n. f. See Bondevise.

rrr) Bondesenep (en) n. f. En Agerurt med gule Blomster og glatte mod Spidsen firkantede Frøhuse. Sinapis nigra.

sss) Bondeskiæmt (en) n. f. Grov Skiæmt, saadan som den falder iblant Bønder.

ttt) Bondesko (en) n. f. En Sko til en Bonde. See D. L. III. 13. 23.

uuu) Bondeskræder (en) n. f. En Skræder, som nærer sig ved at sye Bønderklæder.

vvv) Bondeskyld (en) n. f. Den Taxt, som Bondejord staaer ansat for i Matriklen. See D. L. I. 18. 1.

xxx) Bondeslægt (en) n. f. En fra Bønder nedstammende Slægt.

yyy) Bondesøn (en) n. f. En Søn af en Bonde.

zzz) Bondesprog (et) n. f. Det Sprog, eller den Mundart i Sproget, som bruges af Bønder.

aaaa) Bondestand (en) n. f. Den Tilstand at være Bonde; den Stand i Staten, hvortil Bønder henhøre.

bbbb) Bondestads (en) n. f. Den blant Bønder brugelige Stads; gemeen Stads.

cccc) Bondestøvle (en) n. f. En Støvle til en Bonde; en plump Støvle.

dddd) Bondestolthed (en) n. f. En bondagtig Stolthed; en grov Stolthed, som hænger ved en slet Herkomst og Opdragelse.

eeee) Bondetieneste (en) n. f. Tieneste hos en Bonde. See D. L. III. 19. 4.

ffff) Bondetølper (en) n. f. Saaledes kaldes af Foragt en tølperagtig Bonde.

gggg) Bondetøs (en) n. f. En gemeen Bondepige. Bruges som oftest med et Slags Foragt.

hhhh) Bondetræl (en) n. f. En trællende Bonde.

iiii) Bondevæsen (et) n. f. Bemærker egentligen det samme som Bondehandtering; men undertiden forstaaer man derved et bondagtigt Væsen.

kkkk) Bondeverk (et) n. f. 1) Det samme som Bondegierning. See D. Mag. I. 54. 2) En Muurs udvendige Beklædning eller Overdragelse med Steentavler eller noget lignende, hvorimellem gaaer dybe horizontale Furer. (Gall. *Rustic.*) Med det saa kaldte Bondeverk kan man baade forstærke og forskiønne den yderste Deel af Murene. Schytte Stat. indv. Reg. III. 318. See og ibid. IV. 306.

llll) Bondeviis, n. f. Bruges meest adverbialiter med præp. paa foran og bemærker: efter Bøndernes Skik og Maneer; paa Bønders Maade.

mmmm) Bondevise (en) n. f. En blant Bønder gængs Vise; en gemeen Vise.

nnnn) Bondevogn (en) n. f. En Vogn, især en Færedsvogn, af det Slags, som Bønder bruge.

Bondgield (en) n. f. obsolet. [findes og skrevet Bundgield, item Boend-, Bonde- eller Bonden-Gield, uden Tvivl i Steden for Bodegield, som forekommer i Scr. Rer. Dan. IV. 340., og formodentlig svarer til Germ. Bodenzoll, vectigal de rebus liqvidis. See Frisch.] Den Told, som fordum gik af vaade Varer, i Særdeleshed af fremmede Drikkevarer. See den saa kaldte Skaanør Logh; item D. Lovhist. II. 374. og Jus Com. Civit. Dan. cap. 64. & 65.

Bondsk, adj. [af Bonde.] Det samme som Bondagtig, men lidet brugeligt.

Bondspire (en) n. f. [bør skrives Bundspire; af Bund og Spire.] Alleslags Smaatræer, som voxe buskviis, og udgiøre den saa kaldte Underskov. Bondspirer tillades enhver i sin egen Skov. Udt. af Forordn. II. 417.

Bone } (en) n. f. [af boner og Børste.]
Bonebørste } En stiv Børste at bone med.

Bonede (et) n. f. obsolet. [af Isl. *Bunadur*, habitus, vestitus, hvoraf kommer Svet. Bonad, amictus, og Wæggbonad, tapes, aulæum; alt af Isl. *bua*, instruere, amicire.] Et Vægbetræk; Tapet. See K. S. Skr. II. 20.

Bonen (en) n. f. [af boner.] Den Gierning at bone.

v. a. [af Germ. bonen.]
er Træbosfab med Vox og Børste, eller
n væxet ulden Klud, indtil det bliver
g blankt. At bone Stole, Borde,
ister, 2c.
er af. See Afboner.
er op, eller Opboner. Pudser eller
r op igien ved Bonen; boner paa ny.
r over, eller Overboner. Overfarer
oneberste; polerer overalt ved at bone.
en) n. f. [af Gall. *Bonnet.*]
lags Hatte, som med Fiskebeen ere af-
, og oven til gandske flade og runde,
bæres af Geistligheden, dog meest i
en og til Stads.
re Skrifter.] Et Slags brede Fruen-
hatte, som fordum bares af de for-
Damer. See D. Mag. V. 76.
t) n. f. [af Gall. *Bonnette.*] Den un-
Deel af et Seil, naar den er indrettet
kunne tages fra og sættes til det hele
Oldfædrenes Skibsseil vare indrettede
t eller flere Bonetter neden til, som
borttages, eftersom Kulingen tiltog.
nere Alder formindsker Seils Størrel-
at rebe dem.
) n. f. obsolet. [Svet. Bång, af
nga, percutere.] En stærk Lyd;
; Alarm. See K. S. Skr. II. 19.
t) n. f. See Bunke.
e (et) n. f. Det Stykke Kiød, som
af den yderste Ende paa Halsen af
Fæ. (Rostgaard og Langebek.)
n) n. f. [i Steden for Bopæler,
Bopålar, af Bo og Pæl, som
Tydskland bemærker Vaaning, do-
m, i den Talemaade: in meinen
len, ɔ: in meinem Haus und Hof.
isch. voc. Pfal.] Et vist Sted at
a; Huus og Hiem; Vaaning. At
laae, fæste, sin Bopæl paa et Sted.
n. f. pl. [af Bo og Penge.] Rede
som findes i en Bo. See D. L. V.
og 19. item C. r. III. Rec. 53 Art.
(en) n. f. obsolet. [af Bo og
e.] En Kone i Huset; en Hustru.

See Skr. XXXVII. 11. i de ældre Bibel-
Oversættelser.

Bor (et) n. f. pl. Borer. [af borer.]
1. Et i Enden omvredet og spidst Jernredskab,
som ved Hielp af et Haandfang dreies om
for at giøre Hul. At sætte et Svikhul paa
en Tønde med et Bor.
2. Et Hul. Bruges ikkun i Sammensætning.
See Næsebor, Ovsbor, 2c.

Boran (et) n. f. [af Bo og Ran.] Saa-
ledes kaldes det i Lovene, naar nogen gaaer
ind i en anden Mands Gaard, og tager
der egenmægtigen noget bort af hans Fæ,
Klæder, Vaaben eller andre Koster. See
D. L. VI. 15. 3.

Bord (et) n. f. pl. Borde. [Anglos. & Angl.
Board, C. B. *Bord*, *Bwrd*, Moesog. *Baurd*.]
1. En opreist, og paa Fladen liggende, Plade
af Træ eller anden Materie, hvorved man
sidder og spiser, eller har andet for sig. At
dække Bordet. At tage af Bordet. At
læse, skrive, spille, ved et Bord.
2. Daglig Levemaade i Henseende til Mad og
Drikke. At holde et godt, slet, Bord.
3. Det samme som Bordhold. Af Bonder-
gaardene, der til hans Bord tillagte ere,
skal han opbære og nyde al Frugt, 2c. D. L.
II. 12. 1. Hans Bord koster ham en god
Skilling om Aaret.
4. Spiisning ved et Bord. Bruges især i de
Talemaader: til Bords og fra Bords, item
for Borde, over Borde eller Bordet. At
gaae, at læse, sidde, være, til Bords. At
gaae, læse, fra Bords. At gaae, at tiene,
for Borde. Derom blev talt over Borde.
5. En Samling af saa mange Giæster ved Her-
rens Bord, som i een Omgang kan betienes
med Sacramentet. Denne Communicant
kunde ikke faae Rum ved første Bord. I
Dag var der kun eet Bord Communicanter.
6. En Bræde eller Dæle. (Heder og i plur.
Bord.) Er meget gængs i Norge, men høres
i Danmark kun sielden, uden i Sammensæt-
ning. See Bordklædning, Bordstabel, 2c.
7. Guds Bord, eller Herrens Bord. Saa-
ledes kaldes i Almindelighed den hellige Nad-
vere

være eller Alterens Sacramente. At gaae til Guds Bord. En værdig Giæst ved Herrens Bord.

8. Sluttet Bord. Saaledes kaldes et bestemt Antal af visse Giæster, som spise (almindeligst for Betaling) ved eet Bord. At holde et sluttet Bord. At spise ved et sluttet Bord.

9. At bede een til Bords, ɔ: at byde een til Giæst.

10. At giøre reent Bord. Bemærker egentligen at dække af, eller at tage Maden af Bordet; men bruges helst figurligen, deels om Giæster, som fortære Alting uden at levne noget, deels om Fiender eller andre, som fortære, borttage eller ødelægge, alt hvad de forefinde. See Fleisch. om Bier. 765 S.

11. At give een sit Bord, ɔ: at underholde een ved at lade ham spise ved sit Bord.

12. At sætte Fod under sit eget Bord. At sætte Bo og føre egen Huusholdning; at være sin egen Herre.

13. De søge hverken Bord eller Seng sammen. Siges om et Par Ægtefolk, som af Uforligelighed afholde sig fra Samqvem med hinanden.

Bord (en) n. f. See Borde.

Bord, n. f. (uden Substantivs Mærke) [heder og Gall. *Bord*, Belg. *Boord*, Angl. *Board*, Ital. *Bordo*; formodentlig af Isl. *Bard* eller *Bord*, extremitas.] Er egentligen det samme som Skibsbord, da det bemærker Esningen eller Siden paa et Skib, men bruges ikkun adverbialiter med en Deel Præpositioner, da det og undertiden heder Borde.

1. Bord om Bord. Med det ene Skibs Side vendt mod Siden af det andet Skib; jævnsides til Skibs. Vi laae for Anker, felleder, bord om bord med hinanden.

2. For Bord. Det samme som Over Bord.

3. Fra Bord, eller fra Borde. Bort fra Skibet; det Modsatte af om Bord. Ingen maae føre Baaden eller Espingen fra Borde, uden med Skipperens Forlov. D. L. IV, 4. 25.

4. Fra Bord til Bord, ɔ: af eller fra det ene Skib og i eller til det andet. See Udt. af Forordn. IV. 532.

5. Inden Borde. Indvortes i Skibet; ikke uden for Skibsbord. Enhver Skipper — skal alvorlig Indseende have, at Alting inden Borde christelig tilgaaer. D. L. IV. 2. 22.

6. Om Bord. I, paa, eller til, Skibet; ikke i Land, eller andensteds uden for Skibet. At være, sidde, tage, fare, gaae, komme, om Bord. At føre, bringe, have, Folk eller Varer om Bord.

7. Om Borde. Paa Siden af Skibet; om Styr- eller Bagbord. Bliver noget Skib løst — og driver et andet Skib om Borde, etc. D. L. IV. 3. 5. See og ibid. IV. 7. 2.

8. At lægge om Borde med een, eller, at lægge een om Borde. Siges almindeligst, naar en Orlogsmand giver sig i Kast eller Strid med en anden nær ved. See Mall. Handl. 327 S.

9. At gaae, ligge, være, om Borde med een om noget. Bruges ofte figurligen i Steden for: indstændigen at anholde hos een om noget; at sætte an paa een med Anmodninger, Tillokkelser eller Tilskyndelser.

10. At lægge alle Aarer om Bord. See Aare, remus.

11. Over Bord. Uden for Skibsbord; ud i Søen eller Havet. At springe, styrte sig, over Bord. At kaste en Deel af Lasten over Bord. See Udt. af Forordn. IV. 313.

Bordbænk (en) n. f. [af Bord, mensa, og Bænk.] En Bænk at sidde paa ved et Bord.

Bordbegger (et) n. f. [af Bord, mensa, og Begger.] Et Begger at drikke af ved Maaltidet.

Bordblad (et) n. f. [af Bord, mensa, og Blad.] Den øverste og flade Deel af et Bord, som hviler paa een eller flere Fødder; en Bordskive eller Bordplade.

Bordbøn (en) n. f. [af Bord, mensa, og Bøn.] En Bøn at læse til eller fra Bords.

Bordbroder (en) n. f. [af Bord, mensa, og Broder.] En som dagligen spiser ved eet og samme Bord med en anden. (Moth.)

1. Den Handling at læse til Bords. Bordslæsning bruges kun lidet i vore Tider.
2. En Samling af alle de Bønner, som læses til og fra Bords. Han er en voxen Dreng, og kan ikke endnu sin Bordlæsning.

Bordleiding (en) n. f. obsolet. [fornødentlig af Bord, mensa, og Leding.] Den aarlige Skat, som de i Bergen boende fremmede Haandverksfolk fordum maatte udrede til Kongens Bord. See Hvitf. Kr. 832 S.

Bordlevning (en) n. f. [af Bord, mensa, og Levning.] Noget, som levnes, eller bliver tilovers, fra et Maaltid. At samle alle Bordlevninger, for at give dem til Katte og Hunde.

Bordlinnet (et) n. f. [af Bord, mensa, og Linnet.] Det Linnet af Duge og Servietter, som hører til et Bords Dækning.

Bordlys (et) n. f. [af Bord, mensa, og Lys.] Et Lys at bruge paa et Stuebord.

Bordøl (et) n. f. [af Bord, mensa, og Øl.] Maadelig stærkt Øl at drikke til Maden.

Bordplade (en) n. f. [af Bord, mensa, og Plade.] Et Bordblad af Steen, eller andeн Materie.

Bordring (en) n. f. [af Bord, mensa, og Ring.] See Bordkrands.

Bordsæde (et) n. f. [af Bord, mensa, og Sæde.] Den Gierning at sidde til Bords; Bordsidden.

Bordsang (en) n. f. [af Bord, mensa, og Sang.] En Sang at synge før eller efter Maaltidet.

Bordselskab (et) n. f. [af Bord, mensa, og Selskab.]
1. Det Selskab, som man har til Bords hos sig.
2. Et Selskab, som udgiør et sluttet Bord.

Bordsidden (en) n. f. [af Bord, mensa, og Sidden.] See Bordsæde.

Bordskærer (en) n. f. [af Bord, asser, og Skærer.] En som lever af at skære Bord.

Bordskammel (en) n. f. [af Bord, mensa, og Skammel.] En af de Tværtræer, som paa de gammeldags lange Borde neden til forbinde Bordfødderne, og tiene til at sætte Fødderne paa.

Bordskat (en) n. f. [af Bord, asser, og Skat.] Den Skat, som i Norge svares af de Bord, som skæres ved Savbrugene. See Udt. af Forordn. II. 299.

Bordskik (en) n. f. [af Bord, mensa, og Skik.] Sømmelig Opførsel under Maaltidet; Skikkelighed ved Bordet. At holde Bordskik.

Bordskive (en) n. f. [af Bord, mensa, og Skive.] Det samme som Bordblad, men lidet i Brug.

Bordskuffe (en) n. f. [af Bord, mensa, og Skuffe.] En Skuffe under et Bordblad, til at forvare eet og andet i.

Bordsnak (en) n. f. [af Bord, mensa, og Snak.] En Samtale over Borde.

Bordstabel (en) n. f. [af Bord, asser, og Stabel.] En Stabel, bestaaende af visse Tylter Bræder. See N. L. VI. 19. 1.

Bordstok (en) n. f. [af Bord, asser, og Stok.] En Tømmerstok at skære Bord eller Dæler af.

Bordstolpe (en) n. f. [af Bord, mensa, og Stolpe.] En af de Stolper, hvorpaa de gammeldags lange Borde hvile.

Bordsvend (en) n. f. [af Bord, mensa, og Svend.] En som varter op ved Bordet. (Er aflægs.)

Bordtække (et) n. f. Det samme som Bordteppe. See Nucl. Lat. voc. *Stragulum*.

Bordtale (en) n. f. [af Bord, mensa, og Tale.] See Bordsnak.

Bordteppe (et) n. f. [af Bord, mensa, og Teppe.] Et Teppe at lægge til Prydelse over et Bord.

Bordtøi (et) n. f. [af Bord, mensa, og Tøi.] En Samling af alt det Tøi, som hører til et Bords Dækning.

Bordven (en) n. f. [af Bord, mensa, og Ven.] En som holder Venskab med en anden, fordi han nyder god Bevertning hos ham.

Bordviin (en) n. f. [af Bord, mensa, og Viin.]

Viin.] En Viin, som er brugelig, eller tienlig, at drikke til Maden.

Bore (en) n. f. [af Isl. *Bora*, foramen, eller af borer.] Et Hul, som sættes til Mærke i et Qvægshoveds Øre. En Kalv med Axelmærke i det ene, og en Bore i det andet Øre.

Borejern (et) n. f. [af Bor og Jern.] Jernet til et Bor, som er uden Skaft.

Boreklods (en) n. f. [af borer og Klods.] Saaledes kaldes hos Blokkedreiere et Stykke Træ eller Knub, hvorpaa man giør det fast, som skal bores, at det kan ligge ubevægeligt. (Moth.)

Boremester (en) n. f. [af borer og Mester.] En som forestaaer Boringen ved et Bergverk.

Boren (en) n. f. [af borer.] Den Giernning at bore.

Borer, v. a. [Germ. bohren, Anglos. *borian*, Angl. to *bore*, Lat. *foro*.]

1. Arbeider, eller giør Hul, ved at dreie om med et Bor, eller og andet, som ligner. Bruges og absolute. At bore et Hul. At bore een i Siden med en Kiep. At bore i Træ, Steen, ꝛc. At bore med Fingeren i Jorden.

2. Danner, eller giør huul, ved Boring. At bore en Canon, et Rendetræ, ꝛc.

3. Borende [part. præs.] bruges undertiden adjective i Steden for: som ligner noget, der borer. At føle en borende Smerte i sin Side.

4. Boret [part. præt.] bemærker i Skibbyggeriet: som er bygt med Skydehuller eller Stykporte. Dette Skib er boret til 60 Canoner, men fører ikkun 40.

5. Borer an. See Anborer.

6. Borer efter, eller Efterborer. Giør Hul med et større Bor, efterat man først har boret med et mindre.

7. Borer for. Bereder Vei for en Nagle eller et Søm ved Boring. Item, giør Hul med et mindre Bor, for at bane Veien for et større.

8. Borer igiennem, eller Giennemborer.

a) Stikker noget igiennem med et Bor fra den ene Side til den anden. At bore et Bret, en Stok, en Væg, igiennem.

b) Giennemstikker; giennemskyder; giennemæder. Bruges og figurligen. At bore een igiennem med sin Kaarde. Et af Canonkugler, af Sø-Insecter, giennemboret Skib. Et af Sorg giennemboret Hierte.

9. Borer ind, eller Indborer. Trænger ind ved at arbeide med Boring. At bore dybt ind i et Træ.

10. Borer i Grund, i Sænk. Bemærker egentlig: at komme et Skib, formedelst visse deri borede Huller, til at synke, men bruges dog som oftest i Steden for: Skyder i Sænk.

11. Borer op, eller Opborer. Aabner, ved Hielp af et Bor. At opbore et tilstoppet Hul.

12. Borer paa. Arbeider paa med et Bor; er i Færd med at bore. Hvad er det han staaer og borer paa?

13. Borer sig. Bringer sig i en vis Tilstand, ved at arbeide paa en borende Maade. Bruges især om visse Insecter, med et efterfølgende Adjectiv eller Præposition. Ormen har boret sig fast i, boret sig igiennem, Skibets Forhudning.

14. Borer ud, eller Udborer. Udhuler, eller udtager, ved Hielp af et Bor. Udborede Trærender. At bore en Trænagle ud.

Borer (en) n. f. [af sit verbo.] En som borer. I Særdeleshed en Bergborer. See K. S. Skr. XI. 219.

Boreskaft (et) n. f. [af Bor og Skaft.] Et Skaft, som sættes paa et Borejern for at dreie det om.

Boresmed eller Borsmed (en) n. f. [af Bor og Smed.] En som giør Haandverk af at smede Borer.

Borespaan (en) n. f. [af borer og Spaan.] Spaan, som kommer efter Boringen.

Borg (en) n. f. pl. Borge. [Germ. Burg, Anglos. *Burg*, *Burch*, *Byrig*, Moesog. *Baurgs*; af Isl. *berga*, *biarga*, *byrgia*, condere, tueri, claudere.]

1. Et befæstet Sted; et Slot eller en Fæstning.

Bruges nu omstunder ikkun som et Navn til visse Kongelige Slotte eller Herresæder, og det altid i Sammensætning, saasom: Christiansborg, Friderichsborg, Cronborg, Lethreborg, &c.

2. En Forskandsning i Almindelighed. Ligeledes ikkun i Sammensætning. See Vognborg, Skioldborg, &c.

3. En Stad eller Kiøbstæd. Forekommer nu omstunder ikkun i Derivat. og Compositis, saasom: Borger, Borgemester, &c.

4. [Figurligen.] Alt hvad der giver Tilflugt og Sikkerhed. Vor Gud han er saa fast en Borg, &c. (i en Kirkepsl.)

5. [Til Skibs.] Den eller de Tallier, eller andet i Beredskab havende Touverk, som en Somand sætter paa en Raa eller andet Skibsredskab, paa det at, om det, der skal holde, springer, Borgen da skal aftage Stødet, og ingen Ulæmpe af Uhældet møde.

Borg (en) n. f. [af Anglos. *Borh* eller *Borge*, Germ. Bürge, fidejussor.]

1. Vissen; Forløfte; Caution. At gaae i Borg.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Borgsmand. (Moth.)

Borg } (en) n. f. [af Anglos. *Borge*, mu-
Borge } tuum.] Det sidste bruges sielden.

1. Laan; Credit. Bruges ikkun adverbialiter med præp. paa foran, undertiden og med til. At tage noget op paa Borg, eller til Borgs. At lege paa Borge. D. L. IV. 1. 19.

2. Skyld; Gield. Staaer gemeenlig i Selskab med Gield, og heder: Borg og Gield. At sidde, være, i en stor Borg og Gield.

Borgefast, adj. [af borger, confido, og fast.] Siges om alt det, som er saa tæt og fast giort, at man sikkert kan lide derpaa. (Moth.)

Borgefoged (en) n. f. obsolet. [af Borg, castrum, og Foged.] Saaledes kaldtes fordum en Slotsfoged eller Slotsforvalter.

Borgegaard (en) n. f. [af Borg, castrum, og Gaard.]

1. Den fra Ladegaarden adskilte Deel af en Herregaard, som Herskabet selv boer i.

2. I de ældre Tider har det uden Tvivl bemærket Slotsgaard.

Borgeled (et) n. f. obsolet. [af Borg, castrum, og Led, porta.] Saaledes kaldtes i gamle Dage Porten til en Borgegaard, Slotsgaard og befæstet By. See Syvs Kiempevis. paa adsk. Steder.

Borgeleie (et) n. f. [af Borg, civitas, og Leie, sedes.]

1. Indqvartering; Besætning. At ligge i Borgeleie. See Chr. V. Art. Br. §. 4. og fl. St.

2. Langvarig Forblivelse paa et Sted. Bruges meest i daglig Tale. Jeg troer, at han her vil lægge sig i Borgeleie. At slaae sig til Borgeleie hos een.

3. Borgeleies-Penge, n. f. pl. Blev fordum brugt i Steden for Indqvarterings-Penge. See D. Mag. VI. 283.

Borgeligger (en) n. f. obsolet. [af Borg, civitas, og Ligger.] En som ligger i Borgeleie. (Moth.) See og Hvitf. Kr. 415 S., hvor han kaldes Borgelæger.

Borgemester (en) n. f. [af Borg, civitas, og Mester.]

1. Den fornemste Øvrigheds-Person i en Kiøbstæd, naar der ingen Præsident er.

2. Heraf adskillige sammensatte og afstammende Ord, saasom:

a) Borgemesterdom (en) n. f. Det samme som Borgemester-Embed.

b) Borgemester-Embed (et) n. f. En Borgemesters Embed eller Bestilling.

c) Borgemesterlig, adj. Som hører til, eller passer sig paa, en Borgemester.

d) Borgemestermave (en) n. f. Bruges af Skiemt i daglig Tale til at betegne en for og tyk Mave.

e) Borgemesterskab (et) n. f. Det samme som Borgemester-Embed.

Borgen (en) n. f. [af borger, mutuor.] Den Gierning at tage paa Borg, eller at udborge. Bruges sielden.

Borgen (en) n. f. [af borger, fidejubeo.]

1. Forsikring; Vissen; Forløfte. At være i Borgen og Løfte for Tyvekoster. D. L. VI. 17. 14.

2. En Forlover; en Cautionist. Da skal hans Borgen til Sagsøgeren — hannem levere til Forvaring. D. L. I. 23. 7.

3. Den som gaaer i Borgen, gaaer i Sorgen. Et Ordsprog, som vil sige: at den, der borger for en anden, kommer som oftest til at fortryde det.

Borger, v. a. [af Borg, mutuum, eller af Anglos. *borgian*, Germ. borgen, mutuari.]

1. Faaer til Borgs; tager paa Credit. Bruges ofte absolute. At borge og ikke betale. Borgede Varer. Nu drikkes borget Viin &c. Patr. Tilsk. I. 156.

2. Lader faae paa Borg; giver Credit paa. Bruges og undertiden figurligen om den, der opsætter sin Hævn til en beleilig Tid. At borge een en Pot Øl, imedens han drikker den. At borge een et Ørefigen.

3. Borger af. See Afborger.

4. Borger bort. Det samme som Borger ud.

5. Borger sig frem. Behielper sig med Borgen og Laanen; slaaer sig igiennem ved at borge.

6. Borger ud, eller Udborger. Overlader paa Borg; udbringer eller afsætter ved at give Credit. See D. L. V. 14. 49.

Borger, v. n.

1. [Af Borg, fidejussor.] Gaaer i Borgen for; siger god for. Med præp. for. Qvinder og Mindreaaringer maae ei — borge for nogen. D. L. I. 23. 9. Hertugen bød sig at ville borge for Bonden. Ved. Kr. 278 S.

2. [Af Borg, castrum.] Slaaer sin Lid til; forlader sig paa. Med præp. paa. Hvad den Mand siger eller lover, er ikke at borge paa.

Borger (en) n. s. [af Borg, civitas.]

1. En Indvaaner i en Stad; en Kiøbstædmand. Fienden tog vel Byen ind, men sparede dog Borgernes Gods og Liv.

2. En som har svoret Borgerskab, eller bruger borgerlig Næring; en Borgermand. De skulle holdes for Borgere, og nyde borgerlig Ret og Frihed, som &c. D. L. III. 3. 2.

3. Et Lem af Staten; en Landsmand eller Medborger. I det han havde et fiendsk Forsæt mod de Jødiske Borgere. 2 Macc. V. 23. Jason giorde et ynkeligt Mord paa sine egne Borgere. 2 Macc. V. 6.

5. Blant de heraf sammensatte og afstammende Ord kan især mærkes:

a) Borgeragtig, adj. Som passer sig paa Borgerfolk. Ordet har noget foragteligt ved sig. Dette er saa borgeragtigt.

b) Borgerbarn (et) n. s. En Person, som er født af Borgerfolk; en Borgermands Barn.

c) Borgerblod (et) n. s. Saaledes kaldes det Blod, som blandt Undersaatter udøses af tyranske Regentere, eller af Undersaatterne indbyrdes.

d) Borgerbrev (et) n. s. Et skriftligt Beviis, at man er berettiget til at bruge borgerlig Næring i en vis Kiøbstæd.

e) Borgerdatter (en) n. s. En Borgermands Datter.

f) Borgerdragt (en) n. s. En Klædedragt, som er brugelig blant Borgerfolk.

g) Borgereed (en) n. s. Den Eed, som aflægges for at vinde Borgerskab i en By.

h) Borgereie (et) n. s. En fast Eiendom, som tilhører en Person af Borgerstanden. D. L. V. 7. 11.

i) Borgerfolk, n. s. pl. Folk, som bruge borgerlig Næring; Fol af Borgerstanden.

k) Borgerfrihed (en) n. s. En Frihed, som efter Lovene tilkommer Borgerstanden; et borgerligt Privilegium. (Moth.)

l) Borgerhuus (et) n. s. Et Huus, som beboes af, eller skikker sig for, en Borgermand. Item, en Borgermands Huusholdning. Der leves nu yppigen endog i Borgerhuse.

m) Borgerkone (en) n. s. En Borgermands Kone eller Enke.

n) Borgerlæs (et) n. s. Et Læs saa stort, som der kan ages paa en Borgervogn. Sættes gemeenlig imod Bondelæs. Et Borgerlæs Hø, Brænde, &c.

o) Borgerlig, adj.
1. Som er af Borgerstanden. En borgerlig Person.
2. Som henhører til alle Borgere i en Stat, eller til Borgerfolk især. Den borgerlige Regiering. De borgerlige Love. Et Mønster af den borgerlige Lyksalighed. Patr. Tilsk. I. 277. En borgerlig Næring, Frihed, ꝛc.
3. Som sømmer og anstaaer Borgerfolk; jævn og simpel; tarvelig. En borgerlig Klædedragt, Levemaade, ꝛc. Denne Herre er meget borgerlig i sit Væsen.
4. Indenrigs; indvortes. En borgerlig Krig.
5. Ikke criminel eller piinlig. Borgerlige Sager. See Krigsr. Justr. §. 1. & 2.

p) Borgerligen, adv. Paa Borgerfolks Maneer; jævnt og simpelt. At gaae borgerligen klædt.

q) Borgerlove, n. l. pl. Borgerlige Love, See Schytte Stat. indv. Reg. V. 177. og 242.

r) Borgermand (en) n. f. En Mand, som bruger borgerlig Næring; en Mand af Borgerstanden.

s) Borgerofficeer (en) n. f. En Officeer ved Borgerskabet.

t) Borgerret (en) n. f. Ret til at være Borger; den Ret, som en Borger bør have. Bruges og figurligen. At faae, at nyde, Borgerret i en Stat eller By. Dette fremmede Ord har nu faaet Borgerret hos os.

u) Borgerrettighed (en) n. f.
1. Det samme som Borgerret.
2. Det samme som Borgerfrihed.

v) Borgerrulde (en) n. l. Mandtal over en Byes Borgere.

x) Borgerskab (et) n. f.
1. Den Qvalitet, eller personlige Beskaffenhed, at være Borger. Item, Borgerret. At faae, vinde, tage, Borgerskab.
2. Den Troskab og Lydighed, som udkrædes af en Borger. At sværge Borgerskab.
3. Det Lav eller Selskab, som en Byes samtlige Borgere udgiøre. At lade Borgerskabet giøre Vagt, øve sig i Gevær, ꝛc.

y) Borgerskabsbrev (et) n. f. Det samme som Borgerbrev.

z) Borgerske (en) n. f. En Enke eller ugift Fruentimmer, som driver borgerlig Næring.

aa) Borgersøn (en) n. f. En Borgermands Søn.

bb) Borgerstand (en) n. f.
1. Den Stand i et Land eller Rige, hvortil Borgerfolk henhøre. En Mand af Borgerstanden.
2. Den Deel af Folket, som udgiør denne Stand. At trykke Borgerstanden med alt for mange Paalæg.

cc) Borgervagt (en) n. f.
1. Den Vagt, som giøres af Borgerskabet. I Mangel af Soldatervagt bruger man Borgervagt.
2. Den Deel af Borgerskabet, som giør Vagt. At sende Bud efter Borgervagten. Han har en Borgervagt for sin Dør.

dd) Borgervogn (en) n. f. En Arbeidsvogn, som bruges af Borgere, og er gemeenligen større og stærkere end en Bondevogn.

Borgestue (en) n. f. [af Borg, castrum, og Stue.]
1. En Stue paa en Herregaard, eller anden stor og fornem Gaard, hvor Tienestefolkene have deres daglige Tilhold. See N. L. II 12. 4.
2. [I ældre Skrifter.] En Stue paa en kongelig eller adelig Gaard, som var et dagligt Tilholdssted for de sammesteds tienende Hofmænd, og tillige en Tingstue for Borgestue-Retten. Kalder Mand anden Tyff — udi Borgestwen, eller udi nogen erlig Forsamling, ꝛc. Frid. II. Gaardsr. 14 Art.

3. Heraf de sammensatte Ord:
a) Borgestuedom (en) n. f. En af Borgestueretten fældet Dom. See D. Mag. VI. 316.
b) Borgestueknegt (en) n. f. Bruges nu omstunder ikkun om en i Ord eller Opførsel grov og gemeen Karl; men betegnede fordum en Betient paa en kongelig eller adelig Gaard. See Cold. Etym. Lat. voc. *Atriensis*.
c) Borgestueleeg (en) n. f. En grov og gemeen Leeg, saadan som den pleier at falde i Borgestuerne.
d) Borgestueret (en) n. f.
1. Den Ret, som fordum blev holdt i Borgestuerne. Deraf haves endnu den Talemaade: at holde Borgestueret, som bruges ordsprogviis, naar nogen af egen Myndighed, og uden lovlig Tiltale, strax afstraffer sine Tienere, eller Underhavende, for deres Forseelser.
2. Den Ret, eller de Love, hvorefter man dømde i Borgestueretterne. Han skal straffis effter Borgestue Rætten, enten met Færle, eller &c. Frid. II. Gaardsr. 37 Art.
e) Borgestuesnak (en) n. f. Plump og grov Snak.
f) Borgestuevise (en) n. f. Saaledes kaldes nu omstunder en gemeen eller liderlig Vise; men at den fordum maa have været mindre anstødelig, kan sluttes af Vedels Kr. 532 S., hvor det heder: Hofmændene sang den deiligste Borgestuevise.

Borgfred (en) n. f. [af Borg, castrum, og Fred.] Den Fred, eller Sikkerhed for Overlast, som tilkommer en Borg eller kongeligt Slot. See Udt. af Forordn. IV. 46.

Borglænge (en) n. f. [af Borg, funis nauticus, og Længe.] Et tykt sammenspiltset Tov, hvoraf en Borgstrop giøres.

Borgret (en) n. f. [af Borg, castrum, og Ret.] En Underret, hvorunder de i Kiøbenhavn boende kongelige Betiente uden Rang, samt Kongens Haandverksfolk, &c. tilforn sorterede, og hvorfra blev appelleret til Hofretten; hvilke begge Retter nu ved Kiøbenhavns almindelige Hof- og Stadsret ere blevne afskaffede. See D. L. I. 1. 7.

Borgsmand (en) n. f. [af Borg, fidejussio, og Mand.] En Forlover; en Cautionist. Høres nu omstunder meget sielden. See D. Mag. VI. 182.

Borgstrop (en) n. f. [af Borg, funis nauticus, og Strop.] En Borglænge, som omlægges en Raa eller Stang, for deri at indhage Tallier, som stivhales til Tingens Støtte i stærk Søgang.

Borgtallie (en) n. f. [af Borg, funis nauticus, og Tallie.] En Tallie, som sættes imellem tvende Borgstropper, til Støtte for en Raa i stærk Søgang.

Boring (en) n. f. [af borer.] Den Giernings at bore.

Bork (en) n. f. [en Dialect af Bark.] Den Rove, som kommer paa et Saar, naar det tørres. (Moth.)

Borkner, v. n. [af Bork.]
1. Bliver haard og tør ved at trække en Skorpe uden paa sig. Grøden staaer og borkner.
2. Borknes [pass.] bemærker deels at overdrages med en Rove, deels at blive stiv af Rod eller en anden klæbende Materie. (Moth.)
3. Borknet [part. præt.] bruges adjective om alt det, som er blevet stivt eller haardt, ved at trække en Skorpe uden paa sig. Osten, Brødet, er borknet.

Borre (en) n. f. [Germ. Burre, Angl. *Bur*, Gall. *Bourre*.]
1. Saaledes kaldes det med Hager besatte Frøhuus af adskillige Urter, saasom Skovskreppen, Haadetungen, &c.
2. Figurligen og ordsprogviis siger man i daglig Tale:
a) Han hænger i som en Borre, ɔ: han bliver ved at gielte og drive paa, saa man ei kan blive ham qvit.
b) De hænge sammen som Borrer, ɔ: de ere meget enige og sammenholdige.
3. Heraf de sammensatte Ord:
a) Borrebusk (en) n. f. En Busk af Borrer.
b) Borrekurv (en) n. f. En af Borrer sammen-

sammensat liden Kurv, som gieres af eller til Børn.

e) Borreviis, adv. Ligesom Borrer. Bruges meest figurligen med præp. paa foran i den Talemaade: at hænge sammen paa borreviis, som bruges om dem, der holde meget sammen.

Borrefiært (en) n. f. [skrives og Baarefiært.] En sort og hvid Strandfugl af Alkeslaget med et Kegledannet Næb. Alca Alle.

Borse (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] En stor Gade. (Moth.)

Borsmed (en) n. f. See Boresmed.

Borst (en) n. f. [maaskee saa kaldet af sine udstaaende Knorter, og følgelig af fælles Oprindelse med Børste.] En Boghase. (Moth.)

Bort, adv. [af Isl. *Braut* eller *Brott*, callis, trames, hvoraf de Talemaader: *at ganga*, *fara*, *á braut*, item *at rida á brött*, abire, discedere, abeqvitare. See G. Andr. Lex.] Bruges meget ofte i Sammensætning, og bemærker i Almindelighed en Bevægelse fra Stedet, men i Særdeleshed:

1. Fra det Sted, hvor man er eller bør være; andenstedshen; afsted. At gaae, fare, flytte, flyve, romme, bort. At drive, jage, slæbe, bort.

2. Af Veien; tilside. Bruges og ofte som en Interjection baade egentligen og figurligen. At lægge, rydde, sætte, tage, vælte, bort. Bort! fra mig. Bort! med slige Griller.

3. Af Øiesynet; paa en forsvindende eller forgaaende Maade hen; til intet. At løbe, dunste, visne, døe, falde, bort.

4. Til Spilde eller Unytte; overflyre. At drikke, klatte, spilde, stadse, bort.

5. Fra sin rette Eier eller Besidder; i fremmed Vold; til andre. At rane, røve, stiæle, bort. At gifte, fæste, leie, sælge, bort. Tieneren kom bort i Gaar, skal bort i Morgen, &c. Karlen har lovet, tinget, fæstet, sig bort.

6. [I ældre Skrifter.] Et Stykke hen i Tiden; noget hen. Dersom Sognepresten døer efter Rug er saad, som bort efter Sancte Mortens Dag, da &c. Chr. III. Ord. 72 Bl.

Bortaander, v. a. See Aander bort.

Bortæder, v. a. See Æder bort.

Bortager, v. a. & n. See Ager bort.

Bortbærelse (en) n. f. [af bortbærer.] Den Gierning at bortbære.

Bortbærer, v. a. See Bærer bort.

Bortbider, v. a. See Bider bort.

Bortblæselse (en) n. f. [af bortblæser.] Den Gierning at bortblæse.

Bortblæser, v. a. & n. See Blæser bort.

Bortblæsning (en) n. f. See Bortblæselse.

Bortborger, v. a. See Borger bort.

Bortbrænder, eller Brænder bort, v. a. Borttager eller bortrydder ved at brænde; lægger øde ved Brand. Bruges og undertiden neutraliter. At brænde det raadne Kiød bort. Bierget i denne trange Dal blev bortbrændt. K. S. Skr. XI. 185.

Bortbringelse (en) n. f. [af bortbringer.] Den Gierning at bortbringe.

Bortbringer, eller Bringer bort, v. a. Giør at en Ting kommer af Veien; bortskaffer. At lade sit Tøi bringe hemmeligen bort. At bringe Staadere bort af Landet.

Bortbryder, eller Bryder bort, v. a. Borttager, eller bortrydder, ved at bryde. At bryde de i Agrene liggende Klipper bort.

Bortbyder, eller Byder bort, v. a. Byder sig til at ville give bort. Jeg har noget at byde bort, men intet at nøde bort.

Bortbygger, eller Bygger bort, v. a.

1. Sætter til paa Bygninger; fortærer ved at bygge. At bygge alle sine Midler bort.

2. [I de Norske Love.] Det samme som Bortbygsler. See N. L. III. 14. 2.

Bortbygsler, eller Bygsler bort, v. a. Bruges ikkun i Norge, og bemærker det samme som Bortfæster. No. 1. See N. L. V. 11. 1.

Bortbytter, eller Bytter bort, v. a. Skiller sig ved noget, ved at giøre Bytte eller Mageskifte; tusker bort. See Oec. Mag. V. 34. item Fleischer om Bier. 635 S.

Bortcaprer, eller Caprer bort, v. a. Borttager ved Caperi.

Bortdaaner, eller Daaner bort, v. n. Bliver reent borte; daaner gandske hen. Hun daanede bort imellem Hænderne paa dem.

Bort-

Bortdamper, eller Damper bort, v. n. Gaaer bort i Damp; bortdunster. See Brün. Mineral. 142. og 203 S.

Bortdobler, eller Dobler bort, v. a. Sætter til ved at doble; forøder ved Dobbel. See Chr. V. Artikelsbr. §. 123.

Bortdøer, eller Døer bort, v. n.
1. Afgaaer ved Døden; hendøer. Dersom Barnet uden Daab bortdøer, ꝛc. D. L. II. 5. 7.
2. [Figurligen.] Gaaer ud; forgaaer. Saadanne Træer, som, naar Stammen er afhuggen, døe reent bort. Fleisch. om Skovvæs. 57 S. Hans Minde døer aldrig bort.

Bortdøser, eller Døser bort, v. a. Henbringer i en Døs. At døse sit hele Liv bort.

Bortdrager, eller Drager bort, v. a. & n.
1. Trækker eller fører bort; afdrager. Bruges meest figurligen. Ved den Handel drages al den klingende Mønt bort af Landet. At lade sig ved noget bortdrage fra vigtigere Ting.
2. Begiver mig paa Bortreisen; tager eller farer bort. Da vil vi tage vor Datter og drage bort. 1 Mos. XXXIV. 17. See og D. L. III. 16. 15.

Bortdratter, eller Dratter bort, v. a. Lader noget stykkeviis falde fra sig af Skiødesløshed; taber noget ved at lade det dratte. Bruges og undertiden neutraliter. Man kan ikke betroe Pigen at bære noget; thi hun gaaer og dratter det bort.

Bortdreier, eller Dreier bort, v. a.
1. Borttager ved Hielp af et Dreiejern.
2. Bortleder; bortvender; bortstyrer. For at dreie denne skadelige Elv bort, grov han ꝛc. Mall. Handl. 531 S. At dreie Hovedet bort. At dreie Skibet bort fra Landet.

Bortdrikker, eller Drikker bort, v. a. Sætter til paa Drik; forøder ved at drikke og svire. Alt hvad han fortiener, det drikker han bort.

Bortdriver, eller Driver bort, v. a.
1. Gienner eller jager bort; fordriver. Bruges og figurligen. At drive Qvæget, Fienden, Sygdommen, Sorgen, Frygten, bort.
2. Bortfører med Magt eller Vold; slæber bort paa en voldsom Maade. Til usselt Slaveri din hele Slægt bortdrives. Fors. i Sk. Vid. X. 166.
3. Bortspreder; bortblæser. Skyerne, Axerne, drives bort af Vinden.
4. [I Chymien.] Det samme som Bortjager. No. 4.
5. Henbringer unyttigen. At drive Tiden, Dagen, bort.

Bortdriver, eller Driver bort, v. n.
1. Farer bort med noget, som har en drivende Kraft. At drive bort med Strømmen, for Vinden, ꝛc.
2. Gaaer vankende bort; farer langsomt af. Faareflokken drev bort ad Landeveien til.
3. Lister sig bort; driver af. (I daglig Tale.) Han drev bort med den Besteed.
4. Damper eller dunster bort. Udi strengere Hede driver Spidsglasset bort i Røg. Brün. Mineral. 281 S.

Bortdrømmer, eller Drømmer bort, v. a. Henbringer som i en Drøm. At drømme Livet bort.

Bortdunster, eller Dunster bort, v. n. Gaaer bort i Dunst; bortdamper. See Oec. Mag. VI. 304.

Bortdunstning (en) n. f. [af bortdunster.] Afgang, som skeer ved at dunste. See Fleisch. om Skovvæs. 27 S.

Borte, adv. [af samme Oprindelse som bort.]
1. Bruges i Almindelighed om alt det, som er tabt eller fraværende, og det som oftest i Selskab med verbis substant. er og bliver; saa og undertiden i Sammensætning med dem, fornemmelig med deres Participiis og Derivatis. See Bliver borte og Er borte, item Borteværende, Borteblivelse, ꝛc.
2. Henne i Tiden. Gyldentallet siger, hvor mange Aar man er borte i Maanens Cirkel. Løvs. Styrmandskunst. 24 S.
3. Langt borte. I en viid Afstand fra; fiern. Bruges baade egentligen og figurligen. Dit Navn naaede til Øerne langt borte. Sir. XLVII. 22. Den Tid, det Haab, er endnu langt borte. Stedet, som vi tale om, ligger ikke langt borte. Døden, Ulykken, er ikke langt borte.

4. Han har det alt borte. Siges undertiden om den, som i en Hast er kommen i Forveien, og har faaet noget bortført.
5. At have sin Løn borte, ɔ: at forspilde en tiltænkt Belønning ved at lønne sig selv. (En af Bibelen laant Talemaade.)

Borteblivelse (en) n. f. [af borteblivet.] Mangel af Tilstedeblivelse; Udeblivelse. See Dec. Mag. V. 6.

Borteblivet, v. n. [af borte og bliver.] Indfinder sig ikke; bliver ei tilstede; udebliver. Bruges meest i particip. præs. & præt. See Frid. V. Krigsart. Br. §. 136. og D. L. IV. 4. 7.

Borteier, eller Eier bort, v. a. Det samme som Bortskylder. (Bruges kun i daglig Tale.)

Borter, v. rec. obsolet. [af bort eller borte.] Indfinder sig ikke; bliver borte. Worde brødre till woret ath taghæ lodh, ock borthe the theim, &c. Saml. til den D. Hist. I. 2. 212.

Borteværelse (en) n. f. [af den Talemaade: at være borte.] Mangel af Tilstedeværelse; Fraværelse. See Claus. M. Kr. 412 S.

Borteværende, adj. particip. [af samme Talemaade.] Som ei er nærværende eller tilstede; fraværende.

Bortfærd (en) n. f. [af bortfarer.] En Færd fra Stedet; Bortreise.

Bortfæstelse (en) n. f. [af bortfæster.] Den Gierning at bortfæste.

Bortfæster, eller Fæster bort, v. a.
1. Leier bort til en Fæster; overlader i Fæste. At bortfæste en Gaard, Jord, Tiende, &c. D. L. II. 22. 24. og V. 10. 4.
2. Bortfæster sig, eller Fæster sig bort. Tinger sig bort ved at modtage Fæstepenge.

Bortfalder, eller Falder bort, v. n.
1. Kommer bort ved at falde. Pengene faldt bort imellem Papirerne.
2. Bortsmulner; henfalder. De prægtigste Ting falde med Tiden bort i Støv.
3. Kommer i Afgang. Handelen var bortfalden. Mall. Handl. 251 S.
4. Styrter; bortdøer. See Dec. Mag. VII. B. i Fort. 6 S.
5. Kommer ikke mere i Betragtning; falder hen af sig selv. Den Post i Contracten falder nu bort. Ved Contrapartens Død faldt Sagen, Hadet, Fiendskabet, bort.

Bortfarer, eller Farer bort, v. n.
1. Tager afsted; reiser eller drager bort. Bruges og om Dyr, især om Trækfugle. De fore ad en anden Vei bort. Matth. II. 12. See og Dan. IV. 14.
2. Trækker sig bort; driver bort. Herren lod Havet bortfare ved et stærkt Østenveir. 2 Mos. XIV. 21. En Sky forgaaer, og farer bort. Job. VII. 9.
3. Bortflygter; forsvinder; bortdøer. Vort Liv farer bort som &c. Viisd. II. 4. Forend jeg farer bort, og er ikke mere til. Ps. XXXIX. 14.

Bortfart (en) n. f. [af bortfarer.] En Fart fra Stedet; Affart.

Bortfeielse (en) n. f. [af bortfeier.] Den Gierning at bortfeie.

Bortfeier, eller Feier bort, v. a.
1. Borttager eller bortrydder ved at feie. Jeg vil bortfeie dens Støv af den. Ezech. XXVI. 4.
2. Driver eller jager bort i en Hast. Bruges i gemeen Tale. Pøbelen stimlede til, men Soldatervagten feiede dem bort allesammen.

Bortfeining (en) n. f. See Bortfeielse.

Bortfiger, eller Figer bort, v. n. obsolet. Haster eller stunder bort. (Moth.)

Bortfiler, eller Filer bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at file. At file Rusten bort. Den meste og bedste Deel af Jernet er bortfilet.

Bortfisker, eller Fisker bort, v. a. Tager bort ved at fiske.

Bortflaader, eller Flaader bort, v. a. Bringer noget bort ved at flaade det. See Fleisch. om Skovvæs. 358 S.

Bortflagrer, eller Flagrer bort, v. n. Kommer bort ved at flagre.

Bortflydelse (en) n. f. [af bortflyder.]

1. En flydende Tings Bortfart.
2. Bortskyllelse af Vandflod.

Bortflyder, eller Flyder bort, v. n.
1. Kommer bort ved at flyde; bortrinder. Bruges og figurligen om Tiden. Vandet, Tømmeret, Ureenligheden, flyder bort.
2. Det samme som Afflyder. No. 2. Huset, Broen, flod bort af Vandløb.
3. At flyde bort i Taarer. Siges figurligen om den, som falder i hæftig Graad, og udgyder mange Taarer.

Bortflyer, eller Flyer bort, v. n. Kommer bort ved at flye. Bruges og figurligen. Fienden holdte ikke Stand, men flyede bort. Saasnart Lykken vendte sig fra ham, flyede alle hans Venner bort.

Bortflygter, eller Flygter bort, v. n.
1. Tager flygtende afsted; bortflyer; bortrømmer. Ved Fiendens Ankomst flygtede Indvaanerne bort. Delinqventen flygtede bort af Arresten.
2. Forgaaer i en Hast; bortsvinder. Ungdom, Styrke, Rigdom, flygter bort.

Bortflytning, Bortflyttelse (en) n. f. [af bortflytter.]
1. Den Gierning at flytte noget bort.
2. Bopæls Forandring.

Bortflytter, eller Flytter bort, v. a. & n.
1. Flytter en Ting af Veien; tager noget bort, og sætter det paa et andet Sted. At flytte sin Haand, Fod, bort. At flytte et Huus, et Skab, en Stol, bort.
2. Tager bort med alt sit Tøi til en ny Bopæl; skifter Opholdssted. Bruges og om Dyr og Fugle. Den Mand er længe siden bortflyttet her fra Byen.

Bortflyver, eller flyver bort, v. n.
1. Kommer bort ved at flyve. Alle Fugle under Himmelen vare bortfloine. Jerem. IV. 25.
2. Farer gesvindt bort i Luften formedelst Blæst eller andre Aarsager. Papiret fløi bort af mine Hænder.
3. Bortdunster. De i Ild bortflyvende Salter. Oec. Mag. VII. 31.
4. Løber hastigen bort, som Tiden. Imedens vi have talt om Tidens Korthed, ere allerede nogle Minuter bortfloine.

Bortfølger, eller Følger bort, v. a.
1. Geleider paa Bortreisen. At følge een bort et Stykke paa Veien.
2. Bivaaner eens Jordefærd. En anseelig Liigskare fulgde ham bort.
3. Nøder til at gaae bort; driver paa Døren ved Tvangsmidler. Bruges i daglig Tale. Vil han ikke gaae, skal jeg følge ham bort.

Bortførelse (en) n. f. [af bortfører.] Den Gierning at bortføre.

Bortfører, eller Fører bort, v. a.
1. Bringer bort; fører afsides eller andenstedshen. At føre Varer bort af Landet. At føre Skarnet bort af Gaderne. At føre et Lands Indvaanere fangne bort. Om nogen imod sin Villie andenstedsbortføres. D. L. VI. 9. 10. Denne utro Tiener har fort meget bort af Huset. Den Afdøde blev bortført i en prægtig Liigvogn.
2. Bortleder. At bortføre det overflødige Vand igiennem Grøfter eller Render.
3. Det samme som Bortfølger. No. 3.
4. [I Chymien.] Bortdriver; bortjager. Dog kan Blyrøgens Hastighed ved stærk Ild bortføre en mærkelig Deel af Sølvet. Brün. Mineral. 194 S. See og ibid. 265 S.

Bortførsel (en) n. f. [af bortfører.]
1. Det samme som Bortførelse.
2. Det samme som Udførsel.

Bortforærer, eller Forærer bort, v. a. Giver noget bort, som til en Foræring.

Bortforhandler, eller Forhandler bort, v. a. Bortsælger som en Handelsvare; afsætter ved Handel.

Bortforhandling (en) n. f. [af bortforhandler.] Den Gierning at bortforhandle; Afsættelse ved Handel.

Bortforpagter, eller Forpagter bort, v. a. Bortleier til en Forpagter; bortfæster imod Forpagtnings-Afgift.

Bortforpagtning (en) n. f. [af bortforpagter.] Den Gierning at bortforpagte, eller den Omstændighed at blive bortforpagtet.

Bortfoser, eller Foser bort, v. a. Bortdriver ved at fose; stoder bort med Fødderne.

Bortfragter, eller Fragter bort, v. a. Bortleier imod betinget Fragt.

Bortfragtning (en) n. f. [af bortfragter.] Den Gierning at bortfragte.

Bortfryser, eller Fryser bort, v. n. Bortsvider af Kulde; forgaaer af Frost. I Norge fryser Sæden ofte bort.

Bortfyger, eller Fyger bort, v. n. Gaaer eller kommer bort ved at fyge. I denne Blæst fyger Sneen bort af alle Bakker.

Bortgaaer, eller Gaaer bort, v. n.

1. Begiver sig fra et Sted til Fods; tager gaaende afsted. Med Toneholv paa verbum, og præposit. bag efter. Naar man ei kan komme til at ride eller kiore bort, faaer man at gaae bort.
2. Forfoier sig bort fra et Sted; gaaer sin Vei. Bruges baade om Ting og Personer, med Toneholv paa Præpositionen. Han tog Afskeed, og gik bort. Solen er endnu ikke bortgaaet fra Vinduerne.
3. Det samme som Gaaer hen. Gaaer bort i den By, som ligger ꝛc. Matth. XXI. 2.
4. Gaaer til Seils. Skibet, Skipperen, gaaer ikke bort, førend i Morgen.
5. Gaaer ud af sit Sted, paa hvad Maade det end er, saasom ved at rinde, dunste, toe, ꝛc. Tonden er saa utæt at al Lagen vil gaae bort. Qvegsolvet bliver flygtigt, og gaaer bort i Dampe. Brün. Mineral. 206 S. Isen, Sneen, er endnu ikke bortgaaet.
6. Det samme som Bortdoer. Bruges og figurligen. De Unge komme, og de Gamle gaae bort. De fleste Planter gaae bort. Fleisch. om Skovvæs. 78 S.
7. Forsvinder; bliver til intet. Den Feber, den Ringorm, vil seent gaae bort. Aaret, Dagen, Timen, gaaer hastigen bort. Hans hele Formue gik bort paa den Proces. Derved gik al vor Forneielse bort.
8. Gaaer ustraffet bort, ɔ: Gaaer af uden Straf eller lovlig Paatale. See D. L. I... 20. 2.

Bortgang (en) n. f. [af bortgaaer.]

1. Gang fra Stedet; Hengang; Bortreise. S... Ap. G. XX. 29.
2. Dodelig Afgang; Henfart. See Fors... Sk. Vid. VIII. 140.

Bortgielder, eller Gielder bort, v. a. obs... Betaler noget som en bortskyldig Gie... Hvad hun haffuer — giffuet, eller bortg... det, eller lænt udi disse 3 Kongeriger, ... ꝛc. Hvitf. Kr. 613 S.

Bortgienner, eller Gienner bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved at gienn...e; bortjager. Bruges især om Qvæg.

Bortgifter, eller Gifter bort, v. a. Hengiv...er i en Mands Vold; forsyner ved Gifte...er maal. Dottrene bortgiftedes i Landet. K... S. Skr. XII. 362.

Bortgivelse (en) n. f. [af bortgiver.] De...n Gierning at bortgive.

Bortgiver, eller Giver bort, v. a.

1. Overdrager noget omsonst til en ande...n; skienker eller forærer bort. Bruges i ... adskillige Tilfælde figurligen. Ingen Skip...per maa sælge eller give noget bort. D. L. ...V. 2. 13. Alt hvad han eier, det giver ...han bort. At give sit Hierte, sit Løfte, bor...t.
2. Bortskiøder noget som en Gave; testa...menterer bort. See D. L. V. 4. 14. og 16.
3. Det samme som Bortgifter. At giv...e sin Datter bort. Nucl. Lat. voc. *Nubo*.
4. Bortgiver sig, eller Giver sig bort. Gi...ver sin Ægteskabs Tro og Love bort. Ak! kan man i sit Liv to Gange sig bortgive. Fors. i Sk. Vid. X. 195.
5. Har Rettighed at kalde til en ledig Betie...ning; forunder een et ledigt Embede. Hvem giver dette Embede bort? Dette Præste...kald er nyligen bortgivet.
6. Lader gierne fare; afstaaer godvilligen. ... give sin Ret, sit Valg, bort. See Hvi... Kr. 637 S.
7. Det samme som Bortspilder. Her er, ... har, ingen Tid at give bort.

nnner, eller Hemmer bort, v. a. det, som er nemmet, gaae af Hukommigien. (Langebek.)
ier, eller Glider bort, v. n. ier bort ved at glide; udglider. Aalen bort imellem mine Hænder. Fodderne bort fra mig.
aaer eller bortskrider, som Tiden. Og i bortglide den gode Leilighed. Bord. erc. 400 S.
ver, eller Gnaver bort, v. a. Bort eller bortøder, ved at gnave. Barken, t, er bortgnavet.
der, eller Gnider bort, v. a. Bort ved at gnide.
ver, eller Graver bort, v. a. ager eller bortrydder ved at grave. At Jorden bort fra et Træes Rødder. r noget saaledes hen, at det ei kan hitten. (I daglig Tale.)
er, eller Gyder bort, v. a. Lader komme bort ved at gyde det; slaaer (Langebek.)
ger, eller Hænger bort, v. a. Hæn Veien. At hænge sine Klæder bort.
ker, eller Hakker bort, v. a. ager, eller bortrydder, ved at hakke. mme som Afhakker. No. 2.
ter, eller Haster bort, v. n. Haster komme bort; har Hast paa sig. Hvor ster han saa bort?
ler, eller Hegler bort, v. a. Bort eller bortøder, ved at hegle. Det af Hørren er heglet bort i Blaar.
ter, eller Henter bort, v. a. Bringet bort ved at hente det; bortkalder hente. Præsten blev borthentet til
r, eller Hexer bort, v. a. Fader ed Hexeri. See Fleisch. om Bier. 5.
per, eller Hielper bort, v. a. r een til at komme bort. Ingen skal gen undføre ham Rettens Tvang, ei emmeligen eller aabenbare borthielpe Chr. V. Art. Br. §. 47.

2. Er een behielpelig til at faae noget bort. Kom og hielp os disse svære Pakker bort.

Borthøster, eller Høster bort, v. a. Borttager ved at høste. Al Sæden er borthøstet af Marken.

Borthøvler, eller Høvler bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at høvle. At høvle en Knast bort. Det halve Bret er borthøvlet i Spaaner.

Borthopper, eller Hopper bort, v. n. Tager hoppende afsted; kommer bort ved at hoppe.

Borthører, eller Hører bort, v. a. Sætter til, forøder, ved at høre. At borthøre sine Midler, sin Helbred, 2c.

Borthugger, eller Hugger bort, v. a. Tager, rydder eller øder, bort ved at hugge.

Borthugning (en) n. f. [af borthugger.] Den Gierning at borthugge. See Fleischer om Skovvæs. 441 S.

Borthvister, eller Hvister bort, v. a. Kaster hen i Veiret; slænger bort.

Borthyrer, eller Hyrer bort, v. a. Leier eller fæster bort imod betinget Hyre.

Bortjætter, eller Jætter bort, v. a. obsolet. Det samme som Bortlover. See Syvs Kiempevis. 488 S.

Bortjager, eller Jager bort, v. a.
1. Fordriver; gienner bort; jager paa Flugt. At jage Biørne, Ulve, Ræve, bort. At jage Qvæget, Fuglene, bort af Agrene. At jage Fienden bort. See Mall. Handl. 153 S.
2. Giver een hovedkulds sin Afsked. De skulle fra Compagniet bortjages, 2c. Chr. V. Art. Br. §. 153.
3. Slaaer af Sindet eller Hiertet. Vild, at den første (Pligt) er, den Tanke at bortjage, som 2c. Forf. i Sk. Vid. X. 202.
4. [I Chymien.] Kommer noget til at dunste eller flyve bort ved Hielp af Ild. See Brün. Mineral. 250 S.

Bortiler, eller Iler bort, v. n. Iler med at komme bort; gaaer bort med en Il. Bruges og undertiden figurligen om Tiden.

Bortkæmmer, eller Kæmmer bort, v. a. Bortager ved at kæmme.

Bortkaldelse (en) n. f. [af bortkalder.] Den Gierning at bortkalde.

Bortkalder, eller Kalder bort, v. a.
1. Kalder andensteds hen; forflytter ved at kalde. At kaldes bort fra sine Forretninger, til en anden Menighed, ꝛc.
2. Kalder fra Verden. Præsten og Kirkeværgerne nyde fri Begravelse, om de i Bestillingen bortkaldes. D. L. II. 22. 36.

Bortkapper, eller Kapper bort, v. a. Borttager ved at kappe. See Fleisch. om Skovvæs. 162 S.

Bortkastelse (en) n. f. [af bortkaster.] Den Gierning at bortkaste.

Bortkaster, eller Kaster bort, v. a.
1. Kaster noget hen som unyttigt; smider bort. Dette duer til ingen Ting; kast det bort.
2. Taber af Skiødesløshed eller Uagtsomhed. Det meste af hans Tøi har han kastet bort under Veis. Her er det omspurgte og længe forgieves søgte Sprog i Bibelen; kast det nu ikke bort.
3. Bortdriver voldeligen. Skibet blev af Stormen bortkastet til en ubekiendt Kyst.
4. [I Theologien.] Forskyder; forkaster. At bortkastes fra Guds Ansigt.
5. Kaster sig bort. Siges i daglig Tale figurligen om den, som frivilligen forspilder sin egen Lykke, især ved et ufordeelagtigt Giftermaal.

Bortkiøber, eller Kiøber bort, v. a. Kiøber en Vare reent op, saa at intet mere deraf er at bekomme. Alting blev i en Hast bortkiøbt.

Bortkiører, eller Kiører bort, v. a.
1. Fører bort til Vogns; ager bort. Bruges og neutraliter. At kiøre Skarnet bort af Gaderne. De Fremmede kiørde flde bort herfra.
2. Nøder een med Magt til at gaae bort; driver eller jager bort. (I daglig Tale.)

Bortklatter, eller Klatter bort, v. a. Sætter Penge til paa unødvendige Ting; øder klatviis. At klatte sine Penge bort.

Bortklavrer, eller Klavrer bort, v. n. Kommer bort ved at klavre.

Bortklipper, eller Klipper bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at klippe. At klippe Billeder bort af Bøger.

Bortkoger, eller Koger bort, v. a. & n.
1. Kommer noget til at gaae bort ved Kogning. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 523. og Fleisch. om Skovvæs. 109 S.
2. Svinder bort ved al for lang Kogning. Vandet, Suppen, koger reent bort.

Bortkommer, eller Kommer bort, v. n.
1. Kommer fra Stedet. It. undkommer; slipper bort. Eller hindrer hannem, saa han ei maa bortkomme med sine Koster, ꝛc. D. L. VI. 15. 19. See og ibid. VI. 17. 19. Og Misdæderen derover fra Bonden bortkommer ꝛc. ibid. I. 19. 5.
2. Kommer fra sin Betiening eller Tieneste. Naar den (Præst) afdøer eller bortkommer, som fæstet haver, ꝛc. ibid. II. 22. 25.
3. Kommer ud af eens Eie eller Besiddelse; bliver borte; tabes. At det med Magt og imod hans Villie er bortkommet. ibid. I. 21. 14.

Bortkradser, eller Kradser bort, v. a. Borttager ved at kradse.

Bortkravler, eller Kravler bort, v. n. Kommer bort ved at kravle.

Bortkryber, eller Kryber bort, v. n. Kommer bort ved at krybe.

Bortkyser, eller Kyser bort, v. a. Bortjager eller afskrækker ved noget kyseligt; bortskræmmer.

Bortlaaner, eller Laaner bort, v. n. Overlader en anden noget til Brug; betroer een noget til Laans.

Bortladelse (en) n. f. [af bortlader.] Den Gierning at bortlade; Forløvelse; Afskedigivelse.

Bortlader, eller Lader bort, v. a. Lader komme eller slippe bort; giver Afsked; forløver.

Bortlægger, eller Lægger bort, v. a. Tager bort og lægger hen; lægger af Veien eller tilside. At lægge sine Klæder, Papirer, bort.

Bort-

Bortleder, eller Leder bort, v. a.
1. Det samme som Afleder. No. 1.
2. Bortfølger ved at ledsage den, som ei kan gaae allene. Han var saa fuld, at to maatte lede ham bort.
3. [I ældre Skrifter.] Det samme som Forleder. Bevar din arme Christenhed, at den ei bliver fra dig bortledt. (i en Kirkepſ.)

Bortleielse (en) n. f. [af bortleier.] Den Gierning at bortleie.

Bortleier, eller Leier bort, v. a. Overlader til Leie eller Tieneste for en vis Betalning. Verten har faaet alle sine Værelser bortleiede. Dagløńneren har alt leiet sig bort. En ærlig Mø bortleier ei sit Liv. (Sorterup.)

Bortlever, eller Lever bort, v. a. Bruges undertiden i Steden for Henlever. Han har bortlevet den meste Deel af sine Dage i Ørkesløshed.

Bortleverer, eller Leverer bort, v. a. Leverer i en andens Hænder; udleverer.

Bortliggende, adj. particip. [af borte og ligger.] Som ligger i en vis Frastand. Bruges gemeenligen med adv. langt foran. At reise hen til langt bortliggende Lande.

Bortlister, eller Lister bort, v. a. & n.
1. Borttager listigen eller behændigen. Pigen har listet mange Ting bort af Huset.
2. Gaaer uformærkt bort. Item, afgaaer ved Døden. Een lister bort efter en anden.
3. Lister sig bort. Sniger sig saa sagte eller uformærkt bort. Han listede sig bort af Selskabet.

Bortløber, eller Løber bort, v. n.
1. Kommer bort ved at løbe; rømmer eller flyer bort; deserterer. Min Hund er bortløbet. Den hele Jisvagt løb bort.
2. Bortflyder; bortrinder. Bruges og figurligen om Tiden. Vandet er bortløbet. Dagen løber hastigen bort.

Bortløber (en) n. f. [af sit verbo.] En som rømmer bort; en Desertør.

Bortløfter, eller Løfter bort, v. a. Tager af Veien ved at løfte. Kom, og løft dette Bord bort.

Bortlokker, eller Lokker bort, v. a. Kommer nogen til at gaae bort ved at lokke. At lokke een bort fra et slet Selskab, af en god Tieneste, ꝛc.

Bortlover, eller Lover bort, v. a.
1. Giver sit Løfte bort paa noget. Faderen har lovet sin Datter bort. Patronen har længe siden bortlovet dette Kald.
2. Bortlover sig, eller Lover sig bort. Forbinder sig ved Løfte til at komme ensteds hen, item til at træde i eens Tieneste, eller til at ægte een. Han har lovet sig der og der bort til Middags. Pigen har lovet sig bort til den eller den Husbond, til den eller den Mandsperson.

Bortluger, eller Luger bort, v. a. Borttager ved at luge. See Fleisch. om Skovvæſ. 566 S.

Bortmanelse (en) n. f. [af bortmaner.] Den Gierning at bortmane.

Bortmaner, eller Maner bort, v. a. Fordriver en ond Aand ved at mane. At mane Fanden bort.

Bortmeier, eller Meier bort, v. a. Borttager ved at meie. En Tyv har meiet al Sæden bort.

Bortnarrer, eller Narrer bort, v. a.
1. Bortlokker paa en snild eller snedig Maade. Man fik ham narret bort.
2. Faaer een noget afnarret. At narre Pengene bort fra een.

Bortnøder, eller Nøder bort, v. a.
1. Kommer een til at gaae bort imod sin Villie. Endog Fruentimmeret, som sad paa Vognene, nødde han ikke bort, men ꝛc. Cyropæd. 76 S.
2. Byder bort paa en nødende Maade. Vertinden nødde sin Mad, Kræmmeren sine Varer, bort.

Bortøder, eller Øder bort, v. a. Sætter til paa en ødsel Maade; forøder. At hun ei unytteligen noget af Boen bortøder. D. L. V. 2. 12.

Bortøser, eller Øser bort, v. a. Borttager ved at øse. At øse Vandet bort af Tørvemosen.

Bortpakker, eller Pakker bort, v. a. Lægger enhver Pakke paa sit behørige Sted. At bortpakke sine Varer.

Bortpidsker, eller Pidsker bort, v. a. Bortjager ved at pidske.

Bortpilker, eller Pilker bort, v. a. } Borttager

Bortpiller, eller Piller bort, v. a. } ved at pilke eller pille.

Bortploier, eller Ploier bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at ploie.

Bortplukker, eller Plukker bort, v. a. Borttager plukviis.

Bortplyndrer, eller Plyndrer bort, v. a. Borttager ved at plyndre.

Bortpuster, eller Puster bort, v. a. Bortdriver ved at puste; bortblæser.

Bortputter, eller Putter bort, v. a. Stikker eller putter af Veien.

Bortraaber, eller Raaber bort, v. a. Bortkalder ved Raab.

Bortraadner, eller Raadner bort, v. n. Forgaaer af Raaddenhed. See Br. Miner. 10 S.

Bortrager, eller Rager bort, v. a. Giør, at en Ting kommer afsides eller bort, ved det at man rager eller roder deri. At bortrage al Asken af Ovnen. At rage Ilden bort fra Gryden. Disse Bancosedler har han raget bort iblandt Papirerne.

Bortraner, eller Raner bort, v. a. Borttager ved at rane. See Mall. Handl. 270 S.

Bortrapper, eller Rapper bort, v. a. Borttager ved at rappe; bortsnapper paa en tyvagtig Maade.

Bortraser, eller Raser bort, v. a. Bortøder ved at rase. Saa lønner Verden hver, som raser Livet bort. Forf. i Sk. Vid. VIII. 173.

Bortreise (en) n. f. [af bortreiser.] En Reise fra Stedet; Bortgang; Afreise.

Bortreiser, eller Reiser bort, v. n. Begiver mig paa Bortreisen; tager eller drager bort.

Bortrender, eller Render bort, v. n. Løber hastigen bort.

Bortrenser, eller Renser bort, v. a. Borttager ved at rense; bortrydder. See Mall. Handl. 538 S. item Fleisch. om Bier. 319 S.

Bortrider, eller Rider bort, v. n. Tager bort til Hest.

Bortrinder, eller Rinder bort, v. n. Gaaer bort ved at rinde; flyder bort. Bruges og figurligen om Tiden.

Bortriver, eller River bort, v. a.
1. Borttager med Rive. See Fleisch. om Skovvæs. 119 S.
2. Borttager ved at rive og slide. At rive Bladene bort af en Bog. Kirketaget blev i en Storm bortrevet. At rive noget bort af Hænderne paa een.
3. Bortfører med en uimodstaaelig Magt; henriver. Bruges og figurligen i adskillige Tilfælde. At bortrives af en stridig Strøm, af Sædvaner, Affecter, Forførere, ꝛc. See Guldb. Nat. Theol. 271 S.
4. Tager hastigen af Dage. Da Pesten havde bortrevet de fleste ꝛc. Mall. Handl. 497 S.
5. Bortkiøber i en Hast. (I daglig Tale.) Alt hvad der kom frem paa Auctionen, blev revet bort.

Bortroder, eller Roder bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at rode. It. kaster noget bort ved at rode deri. See Fleisch. om Skovvæs. 586 S.

Bortrømmer, eller Rømmer bort, v. a. & n.
1. Rydder tilside; bortskaffer. Alslags Jern bør fra Rathuset bortrømmes. Lous. Styrmandsk. 142 S.
2. Flygter bort som Rømningsmand; løber bort. See D. L. III. 16. 15.

Bortrøver, eller Røver bort, v. a. Borttager paa røversk Viis; bortplyndrer. Bruges og undertiden figurligen om Døden.

Bortrulder, eller Rulder bort, v. a. & n.
1. Faaer en Ting bort ved at rulde den.
2. Kommer bort ved at rulde.

Bortrusker, eller Rusker bort, v. a. Borttager ved at ruske.

Bortruster, eller Ruster bort, v. n. Fortæres af Rust. Jern, som ikke jævnligen bruges eller poleres, ruster bort.

Bortrutter, eller Rutter bort, v. a. Sætter overstyr ved at rutte.

Bortryddelse (en) n. f. [af bortrydder.] Den Gierning at bortrydde.

Bortrydder, eller Rydder bort, v. a.
1. Borttager ved at rydde; bortrenser. At rydde Stene bort af Ageren.
2. Skaffer af Veien. At bortrydde onde Mennesker, alle Hindringer, Vanskeligheder, &c.

Bortrydning (en) n. f. See Bortryddelse.

Bortryger, eller Ryger bort, v. a. & n.
1. Fordriver ved at ryge. At bortryge Væggeluus, Myg, eller andre Insecter.
2. Gaaer bort i Røg. See Brün. Mineral. 185. 246. og 287 S.

Bortrykkelse (en) n. f. [af bortrykker.] Den Gierning at bortrykke.

Bortrykker, eller Rykker bort, v. a.
1. Borttager ved at rykke; trækker i en Hast tilside. See Fleisch. om Bier. 371 S.
2. Tager pludseligen af Dage. Han blev bortrykket i sin bedste Alder, midt i sin Bane, &c.

Bortryster, eller Ryster bort, v. a. Bortspreder, kommer til at gaae bort, ved at ryste, eller ved at ryste sig.

Bortsælgelse (en) n. f. } [af bortsælger.] Den
Bortsalg (et) n. f. } Gierning at bortsælge. See Udt. af Forordn. III. 337.

Bortsælger, eller Sælger bort, v. a. Afhænder ved at sælge; bortforhandler. Haver den kiøbende bortsolgt saadant Gods &c. D. L. V. 3. 36.

Bortsættelse (en) n. f. [af bortsætter.] Den Gierning at bortsætte.

Bortsætter, eller Sætter bort, v. a.
1. Tager bort og sætter hen; sætter af Veien. See Fleisch. om Bier. 420 S.
2. [I Lovene.] Lader sine Midler komme i Fremmedes Hænder, ved Skiødning, Pantsættelse eller anden Forskrivning. At han ei Godset unytteligen bortsætter. D. L. III. 17. 34.
3. Sætter overstyr; bortøder. En stor Part af Pengene blev bortsat paa Udreisen til det hellige Land. K. S. Skr. IV. 39.

Bortsamler, eller Samler bort, v. a. } Borttager
Bortsanker, eller Sanker bort, v. a. } ved at samle eller sanke. See Ps. LXXXV. 4. og Hos. IV. 3.

Bortsaver, eller Saver bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at save.

Bortseiler, eller Seiler bort, v. n. Gaaer bort til Skibs; tager seilende afsted; afseiler.

Bortseiling (en) n. f. [af bortseiler.] Bortfart til Skibs; Afseiling.

Bortsendelse (en) n. f. [af bortsender.] Den Gierning at bortsende.

Bortsender, eller Sender bort, v. a. Sender afsted; bortskikker; afsender. At bortsende et Brev, et Bud, en Flaade, &c.

Bortskærelse (en) n. f. [af bortskærer.] Den Gierning at bortskære.

Bortskærer, eller Skærer bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at skære. At skære de underste Grene bort, for at give Træet en høi Stamme og Krone. At skære en Tørvemose bort.

Bortskaffelse (en) n. f. [af bortskaffer.] Den Gierning at bortskaffe.

Bortskaffer, eller Skaffer bort, v. a.
1. Besørger befordret eller bortbragt. At skaffe et Brev, en Betler, bort.
2. Bortrydder; afskaffer. Og bortskaffede alle stygge Afguder. 1 K. XV. 12. Lader hende bortskaffe sine Horerier. Hos. II. 2.

Bortskiber, eller Skiber bort, v. a. Bortsender, eller bortfører, til Skibs. At bortskibe indenlandske Varer.

Bortskienker, eller Skienker bort, v. a. Bortgiver som en Skienk eller Gave; bortforærer. Bruges og figurligen. Hvilken Skytte — enten bortskienker eller sælger til Fremmede &c. D. L. V. 10. 31. At skienke sit Hierte bort.

Bortskifter, eller Skifter bort, v. a. Afhænder ved Mageskifte; bortbytter eller bortusker. Og ingen skal bortskifte noget deraf &c. Ezech. XLVIII. 14. See og Hvitf. B. Kr. 94 S.

Bortskikker, eller Skikker bort, v. a. See Bortsender.

Bortskiøder, eller Skiøder bort, v. a. Bortsælger eller bortgiver ved Skiødebrev. See D. L. V. 3. 9.

Bortskraber, eller Skraber bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at skrabe.

Bortskrækker, eller Skrækker bort, v. a. Bortjager ved Skræk.

Bortskrælder, eller Skrælder bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at skrælde.

Bortskræmmer, eller Skræmmer bort, v. a. See Bortkyser.

Bortskrider, eller Skrider bort, v. n. Gaaer skridtviis bort. Bruges helst figurligen om Tiden. Tiden skrider saa uformærkt bort.

Bortskuffer, eller Skuffer bort, v. a. Borttager med en Skuffel; skuffer af Veien.

Bortskummer, eller Skummer bort, v. a. Borttager ved at skumme.

Bortskurer, eller Skurer bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at skure.

Bortskyder, eller Skyder bort, v. a.

1. Bortflytter ved at skyde; støder tilside; skyder af Veien. At skyde Borde og Stole bort. At skyde een bort fra sig.
2. Kommer noget til at gaae af, eller falde bort, ved Skud. At skyde Fiendens Maste og Stænger bort.
3. Forbruger til Skydegevær; forøder ved at skyde. Den hele Forraad af Krud og Kugler er allerede bortskudt.
4. Lægger øde ved at skyde og jage. Alt Vildtet paa Fælleden er bortskudt.

Bortskyer, eller Skyer bort, v. n. obsolet. Holder sig borte af Skræk eller Afsky; skyer og flyer. See Kiempeviss. 548 S.

Bortskylder, eller Skylder bort, v. a. Er i Gield for; eier bort. Han skylder mere bort, end han nogensinde kan betale.

Bortskyldig, adj. [af bort og skyldig.]

1. Som eier eller skylder bort. Han er meget bortskyldig baade inden- og udenlands.
2. Som skyldes bort. En bortskyldig Capital, Sum Penge, etc.
3. Bortskyldig Gield, eller slet hen, det bortskyldige, bruges ikke sielden til at betegne Udgield. See D. L. II. 12. 4. og V. 2. 14.

Bortskyllelse (en) n. f. [af bortskyller.] Den Gierning at bortskylle.

Bortskyller, eller Skyller bort, v. a. Borttager ved at skylle. At skylle Ureenligheden bort af Skibsdækket. Havet bortskyller store Stykker af Strandbredden.

Bortslaaer, eller Slaaer bort, v. a.

1. Borttager ved at slaae eller banke. At slaae Sømmet i Væggen bort med en Hammer.
2. Bortjager i et Slag. At slaae Fienden bort fra Byens Skandser og Volde.
3. Søger efterhaanden at fordrive det, som foruroliger Sindet. At slaae Griller bort af Hovedet, Bekymringer af Sindet, etc.
4. Slaaer i Veir og Vind; lægger ei paa Hiertet. Naar man siger noget til ham, slaaer han det bort med Latter.
5. Bortgyder. At slaae det skidne Vand bort.

Bortsladrer, eller Sladrer bort, v. a. Bortøder ved at sladre. At sladre Tiden bort.

Bortslæber, eller Slæber bort, v. a.

1. Trækker noget besværligen eller langsomt bort. At slæbe store Stene bort af Marken til Gierder. Hvilke (Metallerne) deels fra Biergene nedskylles i Elvene, og med dem til Søerne bortslæbes, deels etc. Brün. Mineral. 182 S.
2. Bortfører med Magt eller Vold. At bortslæbe een i Fængsel. Forf. i Sk. Vid. X. 18.

Bortslænger, eller Slænger bort, v. a.

1. Bortkaster med Ligegyldighed eller Foragt; bortsmider. Disse Skrifter maatte have blevet giendrevne og bortslængte, hvis de etc. Guldb. Aab. Theol. 259 S.
2. Bortdriver ved at gaaeørkesløs. (I daglig Tale.) At slænge Tiden bort.

Bortsliber, eller Sliber bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at slibe.

Bortslider, eller Slider bort, v. a.

1. Borttager ved at slide; bortriver. At slide noget bort af Hænderne paa een.
2. Lægger øde ved jævnlig Brug eller Slid. Luven paa hans Kiol, Prægen paa denne Mønt, er bortslidt.
3. Slider sig bort. Kommer med Nød bort; river sig løs fra et Sted. See Nucl. Lat. voc. *Proripio.*

Bort-

Bortslikker, eller Slikker bort, v. a. Tager bort med Tungen; afslikker.

Bortslipper, eller Slipper bort, v. a. & n.
1. Lader komme bort; giver Slip paa. Verten vilde ikke slippe sine Giæster bort. Slutteren slap Fangerne bort af Arresten.
2. Kommer bort af en Knibe; undkommer med Nød. Da han var kommet til ham, maatte han ikke slippe bort igien.

Bortslummer, eller Slummer bort, v. n. Slummer hen; falder i en Slum.

Bortslunter, eller Slunter bort, v. a. Bortdriver ved at slunte; bortslænger. At slunte Dagen bort.

Bortsmælter, eller Smælter bort, v. a. & n.
1. Kommer noget til at gaae bort ved Varme. Solen smælter Sneen bort.
2. Gaaer bort ved Varme. I Tøveir smælter Sneen bort.
3. [Figurligen.] Fortærer sig efterhaanden, og bliver til intet. Ved slet Oeconomie kan de største Midler letteligen smælte bort.

Bortsmider, eller Smider bort, v. a. See Bortkaster og Bortslænger. No. 1.

Bortsmuler, eller Smuler bort, v. a. & n.
1. Kommer noget til at gaae bort i Smul. At smule Brødet bort.
2. Falder bort i Smul. Item, bortraadner; forfuler. Gierderne bortsmule aarligen. Fleisch. om Skovvæs. 441 S. O! gid jeg fandt igien et Gran (saa Ønsket faldt) af de bortsmulte Been. Fors. i Sk. Vid. IX. 153.

Bortsmulner, eller Smulner bort, v. n. Det samme som Bortsmuler. No. 2.

Bortsmulrer, eller Smulrer bort, v. a. Det samme som Bortsmuler. No. 1.

Bortsmutter, eller Smutter bort, v. n. Forstikker sig i et Smuthul; kommer bort ved at smutte ensteds ind.

Bortsnakker, eller Snakker bort, v. a. Bortdriver ved at snakke. At snakke Tiden bort.

Bortsnappelse (en) n. f. [af bortsnapper.] Den Gierning at bortsnappe.

Bortsnapper, eller Snapper bort, v. a. Borttager paa en behændig eller tvvagtig Maade. Hunden snappede Maden bort af hans Tallerken. See og Fleisch. om Bier. 463 S.

Bortsniber, eller Sniber bort, v. a. Det samme som Bortsover. No. 1. Siges med et Slags Foragt. Og hals bortsnibed' Dagen. Sorterups Poet. Skandsek. 2 S.

Bortsnider, eller Snider bort, v. a. Det samme som Bortsnitter. See Fleisch. om Skovvæs. 646 S.

Bortsniger, eller Sniger bort, v. a.
1. Lader komme bort paa en snedig eller underfundig Maade. At snige Madvarer bort af Huset, Penge af Landet, &c.
2. Bortsniger sig, eller Sniger sig bort. Lister sig uformærkt bort; stiæler sig bort.

Bortsnitter, eller Snitter bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at snitte.

Bortsøber, eller Søber bort, v. a. Borttager ved at søbe.

Bortsover, eller Sover bort, v. a. & n.
1. Bortdriver ved at sove; henbringer i Søvn. At sove sin Tid bort.
2. Bortslummer; hensover. Bruges helst figurligen i Steden for Bortdøer. Han er længe siden bortsovet i Herren.

Bortspænder, eller Spænder bort, v. a. Det samme som Bortsøser.

Bortspader, eller Spader bort, v. a. Borttager, eller bortøder, ved at spade.

Bortsparker, eller Sparker bort, v. a. Det samme som Bortsøser.

Bortspilder, eller Spilder bort, v. a. Giør at noget gaaer til Spilde; lader gaae unyttigen bort. At spilde Tiden bort. See Udt. af Forordn. I. 55.

Bortspiller, eller Spiller bort, v. a. Bortøder ved at spille; bortdriver ved Spil. At spille sine Penge, sin Tid, bort.

Bortsprænger, eller Sprænger bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved at sprænge med Krud.

Bortspredelse (en) n. f. [af bortspreder.] Den Gierning at bortsprede.

Bortspreder, eller Spreder bort, v. a. Jager bort af Veien ved at sprede; bortdriver hist og her. Bruges og figurligen. Du bortspredde dine Fiender med din stærke Arm. Ps. LXXXIX. 11. See og Hvitf. Kr. 137 S. Det fæleste Mørke bortspredes ved Straalerne af det livsalige Lys. Forf. i Sk. Vid. VIII. 161.

Bortspringer, eller Springer bort, v. n. Kommer bort ved at springe.

Bortspruder, eller Spruder bort, v. a. Kaster fra sig ved at sprude.

Bortspytter, eller Spytter bort, v. a. Kaster fra sig ved at spytte.

Bortstadser, eller Stadser bort, v. a. Bortsætter paa Stads; bortøder ved at stadse.

Bortstædelse (en) n. f. [af bortstæder.] Den Gierning at bortstæde; Bortfæstelse.

Bortstæder, eller Stæder bort, v. a. Det samme som Bortfæster.

Bortstager, eller Stager bort, v. a. Bortstøder med Stage.

Bortstamper, eller Stamper bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved at stampe.

Bortstener, eller Stener bort, v. a. Bortjager ved at kaste Stene.

Bortstiæler, eller Stiæler bort, v. a.

1. Borttager som Tyv; bortsniger tyvagtigen. Blokkepengene ere alle bortstiaalne.
2. At stiæle Dagen (eller Tiden) bort. Siges deels om en Person, der henbringer Dagen eller Tiden i Ledighed eller til Unytte, deels om en Ting eller Gierning, som umærkt borttager mere Tid, end den burde.
3. At stiæle sig bort, ɔ: at snige sig hemmeligen bort; at stikke sig lønligen af Veien.

Bortstikker, eller Stikker bort, v. a.

1. Borttager, eller bortrydder, med et stikkende Redskab. At stikke Ukruds-Rødderne bort med en Stikspade.
2. Stikker af Veien; putter bort. Han veed ikke selv, hvor han har stukket sine Papirer bort.

Bortstødelse (en) n. f. [af bortstøder.] Den Gierning at bortstøde.

Bortstøder, eller Støder bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved idelige Stød. It. bortdriver ved at støde. Spidsen af Jernstangen er bortstødt. At støde en Bøssel bort med Foden. At støde een bort fra sig.

Bortstøver, eller Støver bort, v. a.

1. Bortfeier med en Støvekost.
2. Bortstøvet [part. præt.] bruges undertiden adjective, og bemærker: bortfalden i Støv. Forfalden ligger nu, bortstøvet, sunken ned. (Kingo.)

Bortstrøer, eller Strøer bort, v. a.

1. Bortspreder; adspreder hist og her. Pengene ere bortstrøede over det hele Gulv. Eder vil jeg bortstrøe iblant Hedningerne. 3 Mos. XXVI. 33.
2. [Hos Garvere.] Lægger Huderne (naar de ere optagne af Bedsen og afskyllede) lagviis i Kar, og strøer imellem hver Hud med malet Egebark. I Dag skal Garversvendene til at strøe bort.

Bortstryger, eller Stryger bort, v. a. Borttager ved at stryge. At stryge Støvet bort af Bordet.

Bortstudser, eller Studser bort, v. a. Bortforhandler ved at studse.

Bortstunder, eller Stunder bort, v. n. Stunder efter at komme bort.

Bortstuvelse (en) n. f. [af bortstuver.] Den Gierning at bortstuve.

Bortstuver, v. a. Henlægger et Skibs Ladning paa en sikker Maade, at den ikke ved Skibets Slingring skal formedelst Tyngdens Virkning forskyde sig.

Bortstuvning (en) n. f. Det samme som Bortstuvelse. See Frid. V. Søkrigsart. §. 738.

Bortstyrer, eller Styrer bort, v. a. Bortvender et Fartøi ved Hielp af Roeret. Bruges helst absolute. At styre bort fra Landet.

Bortstyrter, eller Styrter bort, v. a. & n.

1. Kaster styrteviis bort. At styrte bedervede Varer bort i Havet.
2. Falder med eet bort; døer bort i Hobetal. Alt hans Qvæg styrtede bort.

Bortsuer, eller **Suer bort**, v. a. Borttager ved at sue; affuer.

Bortsvaier, eller **Svaier bort**, v. a. Fordriver, eller forøder, ved at svaie. Hun gaaer og svaier hele Dage bort. Nu har han bortsvaiet alle sine Midler.

Bortsveder, eller **Sveder bort**, v. a. Bortdriver ved at svede. At svede det Onde bort.

Bortsvider, eller **Svider bort**, v. a. Borttager, eller forderver, ved at svide. Kornet svides bort i denne Hede.

Bortsvinder, eller **Svinder bort**, v. n.

1. Taber sig efterhaanden gandske; svinder hen. Bruges og figurligen. Dette arme Menneske gaaer og svinder bort. Handelen, Crediten, svinder bort.
2. Bliver med eet borte; forsvinder. Bruges ligeledes ogsaa figurligen. Synet svandt bort for vore Øine. Alt Haab er nu bortsvundet.

Bortsvirer, eller **Svirer bort**, v. a. Sætter bort ved Sviir; bortøder ved at svire.

Bortsvømmer, eller **Svømmer bort**, v. n. Kommer bort ved at svømme; bortflyder svømmende. See Fleischer om Skovvæs. 578 S.

Bortsvulner, eller **Svulner bort**, v. n. Gaaer bort ved at svulne.

Borttærelse (en) n. f. [af borttærer.] Den Beskaffenhed, at noget borttæres.

Borttærer, eller **Tærer bort**, v. a. Kommer noget efterhaanden til at bortsvinde; borttager ved at tære. Saltet borttærer det Fede af Kiødet. At tæres bort af Sygdomme.

Borttagelse (en) n. f. [af borttager.] Den Gierning at borttage.

Borttager, eller **Tager bort**, v. a.

1. Giør, at noget kommer bort fra et Sted, paa hvad Maade det end er; tager af Veien. Bruges baade om Ting og Personer. At tage sin Haand, sine Papirer, sine Bygninger, bort. En Tyv har taget alt mit Tøi bort. Isen tog Broen, Vinden min Hat, bort. Gud har borttaget den Plage fra os.
2. Indtager; erobrer; opbringer. Fienden tager een Fæstning bort efter en anden.
3. Tager af Dage; lægger øde. Syndfloden tog dem alle bort. Matth. XXIV. 39.
4. Afskaffer; udrydder. Bruges meest i Bibelen. Han borttog de fremmede Guder. 2 Kr. XXXIII. 15. Josias borttog alle Vederstyggeligheder. ibid. XXXIV. 33.
5. Fratager; betager; skiller ved; berøver. Bruges og om det, som foraarsager en vis Tidsspilde. At tage Næringen bort fra een. Stor Sorg kan borttage baade Helbred og Forstand. Dette vil tage for megen Tid, en heel Maaned, rc. bort.
6. Kommer noget til at ophøre; ophæver. Dette Lægemiddel tager Tandpine bort. Aarsagen er borttagen, hvorfor rc. Guldb. Aab. Theol. 240 S.
7. Undtager; fraregner. Det bliver vanskeligt at udgiøre, naar man tager Vildfarelserne bort, hvad man siden skal lade staae ved Magt. D. Lovhist. I. 325. Naar man fra sine Leveaar borttager den Tid, man maae anvende paa Omsorg for Legemet, hvad bliver der da tilovers for Gud og Evigheden?
8. [I ældre Skrifter.] Hæver som Indtægt; oppebærer. See Chr. IV. N. L. Gift. B. 12 Cap.

Borttager, eller **Tager bort**, v. n. Reiser eller drager bort; tager afsted. (Præpositionen staaer gemeenligen bag efter verbum.) Den Fremmede kom i Dag, og tager bort igien i Morgen.

Borttapper, eller **Tapper bort**, v. a. Borttager, eller bortleder, ved at tappe. At tappe Øllet bort af Tønden, Vandet af Mosen, rc.

Borttinger, eller **Tinger bort**, v. a.

1. Bortlover efter foregaaende Tingen. Bruges som oftest passive, og i daglig Tale ogsaa om et forlovet Fruentimmer. Det er bedst at leie Huset, førend det bliver bortinget. Denne Jomfru er allerede borttinget.
2. **Borttinger sig**, eller **Tinger sig bort**. Fæster sig bort for en vis Løn eller Leie.

Bort-

Borttoer, eller Toer bort, v. a. Borttager ved at toe.

Borttøer, eller Tøer bort, v. n. Gaaer bort ved Tø.

Borttørrer, eller Tørrer bort, v. a.
1. Kommer noget til at gaae bort ved Tørke. Bruges og stundom neutraliter. Solen tørrer Vandet bort. Den (Ellen) driver ei nye Blade eller Grene, men tørrer bort oven fra. Fleisch. om Skovvæs. 151 S.
2. Det samme som Bortvisker. At tørre Graaden bort af Øinene.

Borttørring (en) n. f. [af borttørrer.]
1. Den Gierning at borttørre.
2. Den Tilstand at være borttørret. At indelukke Havvandet til Afdampning og Borttørring. Brün. Mineral. 160 S.

Borttog (et) n. f. [af borttager, v. n.] Et Tog fra Stedet; Aftog. (Bruges sielden.)

Borttradsker, eller Tradsker bort, v. n. Gaaer bort paa en tradskende Maade. (I gemeen Tale.)

Bortttræder, eller Træder bort, v. a. & n.
1. Lægger øde ved Fodtraad. Qvæget har traadt Kornet bort.
2. Træder af Veien; gaaer tilside. Lad os træde bort, imedens disse to tale med hinanden.

Bortttrækker, eller Trækker bort, v. a. & n.
1. Borttager eller bortbringer ved at trække; bortslæber. At lade een bortttrække af Byfoeden. See og Fleisch. om Bier. 426 S.
2. Bortfører ved Underslæb; bortsniger. Ved utroe Tienestefolk trækkes mange Ting bort af Huset.
3. Borttager ved Trækhuller eller en tiltrækkende Kraft. Paa denne Maade trækkes Fugtigheden bort af Værelserne. Piil, Elletræer, ꝛc. trække Vandet bort fra en sumpig Plads.
4. Giør, at en Sum bortsmælter; medtager til Bekostningens Bestridelse. Denne Bygning har trækket alle mine Penge bort.
5. Drager skareviis bort. Bruges ikke allene om Tropper, men og om en Flok Dyr, og især om Trækfugle, Bier og deslige. Armeen trak bort herfra i Gaar. Graagaasen trækker hvert Efteraar bort mod Sonden.

Bortttrænger, eller Trænger bort, v. a. Bortnøder ved at trykke og trænge. Bruges og figurligen. At bortttrænge een fra sit Sæde, fra sin Eiendom, ꝛc.

Bortttrætter, eller Trætter bort, v. a. Sætter til paa Processer; bortøder ved at føre Trætter.

Bortttramper, eller Tramper bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved at trampe.

Bortttridser, eller Tridser bort, v. n. Gaaer fra jævne Gang bort. (Bruges i gemeen Tale.)

Bortttrilder, eller Trilder bort, v. a. & n.
1. Bringer bort ved Hielp af en Trildebør. At trilde Skarnet bort af Gaden.
2. Kaster bort ved at trilde. Barnet har trildet Garnnøglet bort.
3. Kommer bort ved at trilde. Bosselen trildede bort.

Bortttriner, eller Triner bort, v. n. Gaaer nogle Trin bort; bortttræder. Han bad de Nærværende trine bort et Øieblik.

Bortttripper, eller Tripper bort, v. n. Gaaer bort paa en trippende Maade.

Bortttruer, eller Truer bort, v. a. Bortkyser ved Trusler.

Bortttrykker, eller Trykker bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved at trykke.

Bortttusker, eller Tusker bort, v. a. See Bortbytter.

Bortttvinger, eller Tvinger bort, v. a. Kommer noget til at gaae bort ved Tvang.

Bortvælter, eller Vælter bort, v. a. Bringer eller flytter bort ved at vælte. Stenen kan nok væltes, men ikke bæres, bort.

Bortvæltning (en) n. f. [af bortvælter.] Den Gierning at bortvælte.

Bortvænner, eller Vænner bort, v. a. Vænner til at holde sig fra, eller blive borte fra. Denne Snyltegiæst bør vænnes bort fra Huset.

Bortvandrer, eller Vandrer bort, v. n. Gaaer bort som Vandringsmand eller Fodgænger.

gænger. Bruges og figurligen om dem, som gaae ud af Verden.

Bortvender, eller Vender bort, v. a.
1. Vender ikke til; henvender fra. At vende sig bort fra een. At bortvende sine Øine fra noget forargeligt.
2. Borttager et Onde; afvender. Gud! bortvende denne Plage fra os.
3. Betager een det, som ham tilkommer; fravender een det tilbørlige. Bruges baade om Ting og Personer. Saa meget bør Fornuften vogte sig for, ikke at ville bortvende denne Ære (nemlig fra Skriften.) Guldb. Nat. Theol. 32 S.
4. [I ældre Skrifter.] Skiller sig svigagtigen ved en Eiendom; forvender sit Gods fra Creditorerne. At de ingenlunde skal — bortvende deris rørendis eller urørendis Gods, 2c. Hvitf. Kr. 724 S. See og ibid. B. Kr. 81 S.

Bortvexler, eller Vexler bort, v. a. Bortbytter ved at vexle. At vexle en Ducat, en rar Penge, bort.

Bortvigelse (en) n. f. [af bortviger.] Bortgang; Undvigelse.

Bortviger, eller Viger bort, v. n.
1. Bevæger sig fra Stedet; viger tilside; gaaer bort. Bruges baade om Ting og Personer. Viig ikke bort herfra, indtil jeg kommer. Dom. VI. 18. I Ebbetiden viger Havet bort fra Landet. Al Lykke er veget bort fra dette Huus. Viger bort fra mig, som beflitte eder 2c. Matth. VII. 23.
2. Det samme som Bortrømmer.

Bortviisning (en) n. f. [af bortviser.] Det samme som Afviisning. No. 1.

Bortviser, eller Viser bort, v. a.
1. Byder at gaae bort; viser fra sig. At blive haanligen bortviist.
2. Viser hen i et Ærende. (I daglig Tale.) At vise Tieneren bort efter noget.
3. Kommer nogen til at vige bort eller pakke sig. Og vise denne Fiende (Skovmyren) i Landflygtighed bort fra de Steder. Fleisch. om Bier. 762 S. See og ibid. 599 S.

Bortvisker, eller Visker bort, v. a. Borttager ved at viske.

Bortvisner, eller Visner bort, v. n. Bortsvinder ved at visne. Bruges og figurligen. Hendes Ungdoms Blomster er bortvisnet.

Bortvogner, eller Vogner bort, v. a. Bringer bort til Vogns. (Langebek.)

Bos, interj. [maaskee af Lat. *Bos.*] Et brugeligt Ord, hvormed man kalder paa stort Qvæg.

Bos (en) n. f. [formodentlig af Germ. bossen, tundere.] (Moth.)
1. Det samme som Bossel.
2. En Avne, eller andet saadant smaat Skarn. [Norv. & Svet. et Boss.]
3. At slaae Bos, siges i Keglespil om den, som kaster sin Bossel hen imod Sidebræderne.

Bosætning (en) n. f. [af den Talemaade: at sætte Bo.] Den Omstændighed, at man sætter Bo; den Gierning at bosætte sig.

Bosættelse (en) n. f. [af bosætter.]
1. Den Gierning at bosætte. See Oec. Mag. V. 21. i Fortalen.
2. Undertiden bruges det i Steden for Bosætning.

Bosætter, v. a. [af Bo og sætter.]
1. Kommer een til at sætte Bo; giør bofast. Han bosatte dem i sine Lande med en kongelig Bekostning. Forf. i Sk. Vid. VIII. 227.
2. Bosat [part. præt.] bruges ofte adjective i Steden for Bofast. Sandemænd skulle være otte lovfaste og bosatte Dannemænd. D. L. I. 16. 1.
3. Bosætter sig. Sætter sig ned og boer paa et Sted; fæster sin Bopæl. See D. L. III. 14. 1.

Bosiddende, adj. particip. [af Bo og sidder.] Som har en fast Bopæl; som har bosat sig. See D. L. II. 15. 12. item V. 2. 76. og fl. St.

Bosidning (en) n. f. [af samme Oprindelse.] Den Tilstand, at være bosiddende. Bruges nu omstunder ikke. At have Bosidning i en By. Hvitf. Kr. 834 S.

Boskab (et) n. f. [af Bo og term. fin. skab.]
1. Alt det Løsøre, som i Almindelighed behøves,

høved, til at sætte Bo og føre en Huusholdning med; Huusgeraad. See D. L. V. 2. 86.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Bosæ. No. 2. See Jyd. L. I. 6. og 18.

Boskifte (et) n. s. obsolet. [af Bo og Skifte.] Et fælles Boes lovlige Deling imellem alle Arvinger. See D. Lovhist. I. 614 S.

Bossel (en) n. s. [Saxon. Boossel. See Bos.] En Kugle eller Klode at slaae Kegler med.

Botelle (en) n. s. [Gall. *Boteille*.] En Flaske, som holder omtrent 4 Pegle.

Botelleer (en) n. s. [af Botelle.] En Person, som paa store Skibe har Opsigt med, og holder Bog over, Drikkevarer.

Bougrid (et) n. s. obsolet. [synes at have sin Grund i den Jislandske Talemaade: at *rida i båga* vid nockurum, alicui obesse. See G. Andr. Lex.] Saaledes kaldes i de gamle Norske Love den Syns-Forretning over Landeveiene, som skeede til Hest, med en Stang tvært over Hesten, ꝛc. og endtes med Strafbøder for dem, der ei havde holdt deres Veiparter færdige. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 42 Cap.

Bouten (en) n. s. [af bouter.] Den Gierning at boute.

Bouter, v. n. [af Bov. No. 2.] Krydser op imod Vinden med et Skib, eller, seiler snart over een Bov snart over en anden, for derved at komme til et Sted i eller i Nærheden af Vindens Øie eller den Kant, hvorfra den kommer.

Bov (en) n. s. pl. Bover. [Svet. Bog, Germ. Bug; af boier.]

1. Det Lem paa et fiirføddet Dyr, som forener Forbenet med den forreste Deel af Kroppen. En Hest, som har tykke Bover.

2. Den bugede Deel af et Skib paa begge Sider af Forstavnen. See Bagbordsbov og Styrbordsbov.

3. I Seilads, og fornemmelig i Lavering, betegner det den Side af Skibet, som lægges op imod Vinden. At lægge over paa den anden Bov. At seile snart over een, snart over en anden Bov.

4. [Figurligen.] En vis Maade at fange en Ting an paa. (I daglig Tale.) Det gaaer ikke an paa den Bov.

Bovbeen (et) n. s. [af Bov og Been.] Benet i en Bov.

Bovblad (et) n. s. [af Bov og Blad.] Den øverste tynde og flade Deel af et Bovbeen.

Bovbrudt, adj. particip. [af Bov og bryder.] Som er brudt paa een eller begge Bover.

Bove (en) n. s. obsolet.

1. [Af Germ. Bube.] En Skalk; en Spidsbub. (Moth.)

2. [En Dialect af Boie, syrtes.] En Grunde eller Revle i Havet. See Cold. Etym. Lat. voc. *Dorsum*.

Boven. Et hollandsk Ord, som bruges ofte til Skibs i Sammensætning, og bemærker over; ligesom binden eller binnen, ɔ: inder; og boiten ɔ: yder.

Bovenet (et) n. s. obsolet. [bør skrives Bovennæt; af boven og Næt.] Et Næt af stærkt Tovværk, som fordum brugdes til at stilles op oven omkring Skibe som et Værn, for at hindre Fienden fra at entre. See Cold. Etym. Lat. voc. *Transenna*. og Claus. N. Kr. 463 S.

Boveri (et) n. s. [af Germ. Buberey.] Et snedigt Træk eller Kneb. (Bruges meest i plurali.)

Bovet, adj. [af Bov.] Som har tykke eller stærke Bover. En bovet Hest.

Bovflesk (et) n. s. [af Bov og Flesk.] Flesket paa en Svinebov.

Bovlam, adj. [af Bov og lam.] Som er lam paa een eller begge Bover.

Bovline (en) n. s. See Bugline.

Bovsprengt, adj. [af Bov og sprengt.] Siges om en Hest, som ved for stærkt Ridt eller Slæb har faaet Skade i Boverne.

Bovspryd (et) n. s. Det samme som Bugspryd. See D. Mag. I. 214.

Bovstærk, adj. [af Bov og stærk.] See Bovet.

Bovstikker, v. a. [af Bov og stikker.] Siges, naar en Slagter stikker et Sviin saaledes, at Kniven gaaer ind i Boven.

Bov-

Bovstykke (et) n. f. [af Bov og Stykke.] Et Stykke af Boven paa et slagtet Creatur.

Braa (en) n. f. [maaskee beslægtet med Slavon. *Brucha*, Saxon. Brüche, venter. See Frisch.] Maven paa drøvtyggende Qvæg. Den første Mave kaldes Forbraa, den anden Bagbraa. (Moth.)

Braa (en) n. f. obsolet. [Isl. *Brá*, palpebra, Alam. *Brauua*, cilium.] Øienlaag, eller Øienhaar. Blunkede han da met sin Braa. D. Riimkr. 37 Bl.

Braa, adj. inusit. Det samme som Brad, adj. (Moth.)

Braad (en) n. f. See Brod.

Braade (en) n. f. [af bryder.]

1. En Dynge af Træer, som til Hinder for Fienden lægges hen i Veie og snævre Passer. See Ved. Kr. 329 S.
2. En stor Hob nedfældte, og paa Stedet afbrændte, Træer og Busker, i hvis Aske, medens den endnu er noget varm, saaes Rug eller anden Sæd. See N. L. III. 12. 6. og VI. 19. 11.
3. Stedet, hvor en saadan Braade er huggen eller brændt; Braadeland.
4. En Hob Vindfælder. (Moth.)
5. Iis, som er svagt eller halvt brudt. (Moth.)
6. Det samme som Brage. (Moth.)
7. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Braadebrænder (en) n. f. En som lægger Vind paa Braadebrænding.
   b) Braadebrænding (en) n. f. Den Gierning eller Handtering at brænde Braader. See Udt. af Forordn. II. 417.
   c) Braadehugst (en) n. f. Skovhugst til Braadebrænding. See ibid. I. 133. og Oec. Mag. IV. 213.
   d) Braadeland (et) n. f. Et ved Braadehugst oprydbet Stykke Sædeland. See Chr. IV. Rec. III. 39. 6. item Udt. af Forordn. III. 343.
   e) Braaderug (en) n. f. Rug, som er avlet i Braadeland.
   f) Braaderydning (en) n. f. Rydning, som skeer ved Braadehugst. See N. L. II. 12. 1.
   g) Braadfore (et) n. f. See Brodfore.

Braaer, v. n. obsolet. [Isl. *bregtha*, Svet. brå. See Ihre.] Har det i Arten; slægter paa. Han braaer paa sin Fader. (Moth.)

Braal (et) n. f. See Vraal. (Moth.)

Braaler, v. n. See Vraaler. (Moth.)

Braate (en) n. f. See Braade.

Brabænk (en) n. f. Det samme som Bradebænk. See Udt. af Forordn. II. 388.

Brad (en) n. f. [af brader, asso.] Bemærker egentlig det samme som Steeg, men bruges nu omstunder ikkun i det sammensatte Ord Vildbrad. Æder I nu denne lille Brad. Kiempevis. 77 S.

Brad, adj. [af Isl. *bradur*, celer, som formodentlig er nær beslægtet med Isl. *Bragd*, versura, hvoraf *Augnabragd*, momentum.] Hastig og uformodentlig paakommende; pludselig. En hastig og brad Død. Fra denne Søfæstning — udfoer til alle Sider brad Ødelæggelse. Fors. i Sk. Vid. IX. 70. See og D. L. V. 8. 10. og Ved. Kr. 530 S.

Bradbænk (en) n. f. See Bradebænk.

Braddyb, adj. [af bradt og dyb.] Som med eet gaaer steilt og dybt ned; dyb lige fra Kanten af. (Moth.)

Braddyb (et) n. f. [af sit Adjectiv.] Et braddybt Sted. (Moth.)

Bradebænk (en) n. f. [af brader og Bænk.] Et Sted i eller ved en Havn eller Dokke, hvor Skibe kiølhales, calfatres og brædes.

Bradebuk (en) n. f. [af brader, asso, og Buk.] En Buk til et Bradspid; en Stegebuk.

Bradeligen, adv. obsolet. Det samme som Bradt. Thet err them got, ther brathelyk mestær Maal. Henr. Harpestr. Lægeb. See og Kiempevis. 124 S.

Brademester (en) n. f. [af Germ. Bratenmeister.] En Kok, som bestyrer Steegningen i Kongens eller en anden stor Herres Kiøkken.

Brader, v. a. [af fælleds Oprindelse med Germ. braten, og nær beslægtet med bræder.]

1. Steger; braser. (Er nu ikke i Brug.)
2. Det samme som Bræder. No. 2. See N. L. III. 14. 36.

Bradfalling, n. f. obsolet. [af bradt og falder.] Den faldende Syge; Slag; Epilepsie. (Henr. Harpestr. Lægeb.)

Bradfei, adj. [af bradt og fei.] Som seer ud til at døe hastig. (Moth.)

Bradordet, adj. [af brad og Ord.] Som er overilende eller fremfusende i sin Tale. (Moth.)

Bradpande (en) n. f. [af brader, asso, og Pande, eller rettere af Anglos. *Brædpanne*, Germ. Bratpfanne.] En lang Pande, som sættes under Stege, medens de gaae for Ilden, for at opsamle den afdrybende Saft.

Bradse (en) n. f. obsolet. [af Germ. ant. Bratze, armilla, som kommer af Ital. *Braccio*, brachium. See Frisch.]

1. Et kostbart Smykke af Metal, som fordum blev baaret af begge Kiøn, enten paa Armen eller andensteds. Sønder gik min Bradse, som midt paa Brystet sad. (i en gammel Vise.)

2. En Sirat af Metal, til Beslag paa Seletøier, Bøger eller deslige. See Nucl. Lat. og Cold. Etym. Lat. voc. *Bulla* & *Bractea*.

Bradsindet, adj. [af brad og Sind.] Det samme som Iilsindet. (Moth.)

Bradspid (et) n. f. [af Brad, eller brader, og Spid.] Et Spid, hvorpaa en Steeg vendes ved Ilden; et Stegespid.

Bradspil (et) n. f. [Svet. Brådspel; formodentlig af brad og Spil.] See Vindespil.

Bradt, adv. [af brad.] I en Iil; med eet; pludseligen. Det kom saa bradt og hovedkulds paa. Lykken vendte sig bradt.

Bræde (en) n. f. [Anglos. *Bræd*, Alam. *Bret*, *Pret*, Belg. *Berd*; formodentlig en blot Dialect af Brode. No. 5., som svarer til Norv. Brodt, fragmentum.] Et Stykke Træ, som er mere langt og breedt, end tykt. Bruges helst i plur. En Tylt Bræder. At beklæde en Væg med Bræder.

Bræde, n. f. obsolet. [Isl. *Bræde*, præceps ira, furor; af brad.] Hastighed til Vrede; Iilsindighed. See K. S. Skr. II. 20.

Brædegavl (en) n. f. [af Bræde, asser, og Gavl.] En af sammenslagne Bræder bestaaende Husgavl. See Udt. af Forordn. IV. 92.

Brædegulv (et) n. f. [af Bræde, asser, og Gulv.] Et Gulv lagt af Bræder.

Bræder, v. a. imperf. Brædde, sup. Brædt, [af Isl. *bræda*, liqvefacio, colliqvo, item liqvidis qvasi lætamine inductis tego. Gudm. Andr. Lex.]

1. Det samme som Smælter. (Bruges i Jylland.)

2. Bestryger med smæltet Beeg eller Tiære. Man siger og ofte nu omstunder Tiærebræder. See Ordet.

Bræg (en) n. f. [af bræger.] En Lyd af noget brægende.

Brægen (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at bræge.

Bræger, v. n. [Isl. *bræka*.]

1. Skriger som et Faar eller en Geed. See Tob. II. 17.

2. I gemeen Tale bruges det og om en slet Sanger.

Bræger, v. a. obsolet. [er primitivum til breider.] Det samme som Bebreider. (Moth.) See og Cold. Etym. Lat. voc. *Exprobro*. item Nucl. Lat. voc. *Objicio*.

Bræk (en) n. f. pl. Bræk. [af brækker.]

1. En Brist; en Revne. I dette Stof, Lærred, findes mange Bræk.

2. Et ved Overlast foraarsaget Hul eller Aabning. At skyde Bræk paa en Muur.

3. Et Meen; en Skade. Bruges og i moralsk Forstand. At have en hemmelig Bræk. Gud allene kan hele al vor Bræk.

4. En Mangel af Parternes Forbindelse med det Hele. Dette giør en Bræk i Sammenhængen.

5. [I ældre Skrifter.] Hindring; it. Mangel. Siden skal det ingen Bræk have, om vi kunde komme paa slet Mark. Clauss. N. Kr. 400 S. At have Bræk for noget. Cold. Etym. Lat. voc. *Egeo*.

Brækdrik (en) n. f. [af brækker og Drik.] En Lægedrik, som foraarsager Brækning.

Brækhammer (en) n. f. [af brækker og Hammer.]

mer.] En Hammer at brække Muurværk ned med.

Brækjern (et) n. f. [af brækker og Jern.] Et Jernredskab, især en Jernstang, at brække med.

Brækkelig, adj. [af brækker og lig.] Som lader sig brække; skiør; skrøbelig. En brækkelig Steenart. Glas er en brækkelig Kram.

Brækkelighed (en) n. f. [af brækkelig.] Den Egenskab at være brækkelig; Skiørhed.

Brækkelse } (en) n. f. [af brækker.] Den Gierning at brække.
Brækken }

Brækkende (et) n. f. obsolet. [af samme verbo.] Saaledes kaldtes fordum et Slags Ridderspil, som bestod i at bryde Landser med hverandre. See Hvitf. Kr. 270 S.

Brækker, v. a. [Isl. *bráka*, Anglos. *breacan*, *bræcan*, *bracan*, Moesog. *brikan*, *gabrikan*, Angl. *breake*, Germ. brechen. Grundordet er Brager. See Ordet.]

1. Kommer noget heelt med Magt til at skilles ad i to eller flere Dele, uden at hugge eller skære det i tu; gior at en Ting knækker eller brister. At brække en Green af et Træ. At brække en Kiep imellem Hænderne. Vinden brækkede Isen, Masten, &c.
2. Beskadiger, eller ødelægger, ved Brydning. Gemeenligen med Tillæg af: i tu, i stykker, i sønder, &c. Ved at vride Nøglen tilbage brækkede han Laasen. Barnet har brækket alt sit Legetøi i tu.
3. Lider Skade paa noget ved Brud. Under Veis brækkede vi den ene Vognaxel. I Faldet brækkede han sin Arm, sin Hals, &c.
4. Tager stykkeviis ud, eller river stykkeviis ned, ved Hielp af Bræktøi. I de rige Saltsøer — bliver det reneste Kogsalt brækket i den hedeste Sommer, &c. Br. Mineral. 160 S. At brække en Muur.
5. Brager. It. brøkker. At brække Hør. At brække Brød i en Suppe.
6. Aabner ved at bryde Segl, Laas eller Lukke. Item, tager Hul paa noget, som er indsluttet og urørt. At brække et Brev. At brække et Skriin, en Kiste. At brække en Flaske, en Smørtønde, &c.
7. Tvinger ved voldsom Bøining. At brække en Arm af Led.
8. Lægger Fold eller Krølle paa. At brække et Ark Papiir paa langs. At brække Spidsen paa et Blad Papiir.
9. Bringer med Magt i Uorden. Efterat den Skioldborg var brækket, som bedækkede ham, &c. Schøn. N. Hist. III. 228.
10. Bringer ud af sin rette Orden. At brække Lasten. Fr. V. Søkrigsart. §. 683. At brække Krindsen. Frid. V. Krigsart. Br. §§. 131. og 733.
11. Tvinger en Ting til at giøre Vending i sin Flugt; slaaer tilbage. Muren brækker Solens Straaler.
12. Dæmper; svækker; tvinger. At brække Vindens Magt. Fleischer om Skovvæs. 609 S. Der er intet, som kan brække deres Mod. Cyropæd. 148 S. At brække de onde Vaner. Guldb. Aab. Theol. 311 S.
13. Holder ikke; overtræder. I denne Bemærkelse bruges som oftest Bryder. Den brækker sin Daabs Pagt, som &c. Guldb. Aab. Theol. 410 S.
14. Undertiden bruges det neutraliter i Steden for: Gaaer i tu; brister. (Bruges og tillige impersonaliter om Bankerot, Oprør, Krig, eller andet forborgent, som yttrer sig med eet.) At understøtte en Green, som er fuld af Frugt, at den ei skal brække. Isen brækkede under dem.
15. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) At brække Halsen, ɔ: at omkomme i sin Fremfusenhed eller Forvovenhed. Han sværmer og flyver nok saa længe omkring, indtil han omsider brækker Halsen.
   b) At brække Halsen paa een, ɔ: at giøre det af med een.
   c) At brække Isen, ɔ: at rydde en Tings Vanskelighed af Veien; at bane Vei.
16. Brækker af. See Afbrækker.
17. Brækker an. See Anbrækker.
18. Brækker fra, eller Frabrækker. Fraskiller ved Hielp af Bræktøi. At brække Skoene fra en Hest. At brække Laasen fra.

19. Brækker frem, eller Frembrækker, v. n.
a) Rykker pludseligen eller vældeligen frem; bryder frem. Fienden brækkede frem af Bagholdet.
b) Trænger sig vældeligen frem; lader sig kiendeligen see; yttrer sig aabenbare. Barnets Tænder begynde at brække frem. Ilden, Dagen, Krigen, brækker frem.
20 Brækker Hul paa.
a. Gior Hul eller Aabning paa noget ved Brydning. At brække Hul paa Isen. Vinden brækkede Hul paa Taget.
b) Tager noget første Gang til Forbrugelse af en Ting, som er heel eller fuld. (I daglig Tale.) At brække Hul paa en Kage, en Flaske Viin, &c.
c) Undertiden bruges det neutraliter og impersonaliter i Steden for: Brister Hul paa.
21. Brækker igiennem, eller Giennembrækker, a. & n. Trænger, eller trænger sig, vældeligen igiennem. En giennembrækket Væg, Muur, &c. Paa den ene Fløi brækkede Fienden igiennem med Rytteriet.
22. Brækker ind, eller Indbrækker, a. & n.
a) Kommer noget til at gaae ind ad ved at brække paa. At brække Vinduer og Døre ind.
b) Gior voldsomt Indbrud, især for at stiæle. En Tyv brækkede ind om Natten, og tog Alting bort.
c) Rykker pludseligen ind; trænger sig vældeligen ind. Fienden, Stormen, Uveiret, brækkede ind i Landet.
23. Brækker i sønder, eller Sønderbrækker. See Bryder i sønder.
24. Brækker Kanten. Siges af Snedkere, naar de med et Huggejern eller Høvl afstøde Kanten af et Bret.
25. Brækker løs, a. & n.
a) Kommer noget til at gaae løst ved Brydning. At brække en Steen, en Tand, løs.
b) Gaaer løs ved at briste. I Tøveir brækker Isen løs.
c) Tager med eet og hæftigen afsted; bryder vældigen frem; yttrer sig aabenbare. Fienden, Ilden, Stormen, brækker løs. Det skiulte Had brækkede omsider løs.
d) Slaaer sig løs. Naar han først brækker løs, er han lystig nok. (Langebek.)
e) Brækker løs med. Ophæver pludseligen al Forstaaelse med een; bryder overtvært med. Ingen tør ret brække løs med ham.
f) Brækker løs paa. Gaaer vældigen løs paa. At brække løs paa Fienden. At brække løs paa een med Skiældsord.
26. Brækker ned, eller Nedbrækker. Nedtager ved at brække; lægger øde ved Brydning. At brække en Muur, en Bygning, ned.
27. Brækker op, eller Opbrækker, a. & n.
a) Optager, eller aabner, ved at brække. At brække en Steenbro op. At brække et Huus, en Dør, en Laas, op.
b) Giver op af sig; kaster op; spyer fra sig. At brække en vammel Lægedrik op.
c) Vælder eller brister op. Under Brøndgravningen brækkede en Kilde op. Nu begynder Isen at brække op.
d) Bryder ud igien, som Saar eller Skade; bolner op paa ny. Med og uden adv. igien. Gamle Saar vil gierne brække op igien.
e) Rykker op fra et Sted. At brække op med Leiren, med Armeen, &c.
28. Brækker over, eller Overbrækker. Kommer noget til at gaae over ved at brække; bryder tvært over. At sætte en Kaarde for Knæet, og brække den over. Lyset er brækket over.
29. Brækker paa. Sætter an paa med Brydning; gior vældigt Forsøg paa at faae noget brækket. Her lægges Toneholdet paa Præpositionen; men naar samme hviler paa verbum, bemærker det: er i Færd med at brække. Isen brækker paa. Han brækker paa af alle Kræfter. Hvad er det han staaer og brækker paa.
30. Brækker sig.
a) Kaster op; spyer. Kaldes paa sine Steder, især i Jylland, Bryder sig. Saa-

snart

snart han kommer paa Søen, maa han brække sig.

b) Skiller sig ad; sætter Bundfald. Nu begynder den Syges Vand at brække sig.

c) Taber sin Styrke; sagtes; stilles. Feberen har endnu ikke brækket sig.

31. Brækker tilbage, eller Tilbagebrækker. Bøier paa en voldsom Maade tilbage. At brække et krumt Søm tilbage.

32. Brækker ud, eller Udbrækker, a. & n.

a) Kommer noget til at gaae ud ad ved at brække paa. At brække Væggen, Vinduerne, ud. Aaen har brækket Dæmningen ud.

b) Udtager ved Hielp af Brækstøi. At brække en Tand ud. At brække Stene ud af et Bierg.

c) Undkommer ved Udbrud. Arrestanten har adskillige Gange forsøgt paa at brække ud.

d) Trænger sig voldigen ud; ytrer sig aabenbare. Ilden, Krigsluen, Fiendskabet, brækkede ud.

Brækker (en) n. f. [af sit verbo.] En som brækker. Bruges undertiden i Sammensætning. See Muurbrækker, Steenbrækker, ꝛc.

Brækmiddel (et) n. f. [af brækker og Middel.] Et Lægemiddel at brække sig paa. See Br. Mineral. 282 S.

Brækning (en) n. f. [af brækker.]

1. Den Tilstand at blive brækket. Ved Benets Brækning fik han en Feber. Regnbuens Farver komme af Solstraalernes Brækning.

2. Opkastelse; Spyen. Der paakom ham en heftig Brækning.

3. I Sammensætning bemærker det undertiden Anbrud. See Dagbrækning.

Brækpulver (et) n. f. [af brækker og Pulver.] Et Pulver at brække sig paa.

Brækstang (en) n. f. [af brækker og Stang.] En Stang, især en Jernstang, at brække med; en Kofod. See Fleisch. om Bier. 179 S.

Bræktang (en) n. f. [af brækker og Tang.] En Tang at brække med.

Brækstøi (et) n. f. [af brækker og Tøi.] Allehaande Verktøi, som tiener til at brække med.

Bræl (et) n. f. [af bræler.] Det samme som Bræg. (Moth.)

Bræler, v. n. [maaskee i Steden for brægler, af bræger, eller og en Dialect af braaler.] Det samme som Bræger. (Moth.)

Bræmme (en) n. f. [uden Tvivl af Angloſ. *Brymme*, ora, margo.] En Rand om Kanten paa et Klædebon. I Særdeleshed: en Borde til Prydelse. Der sidder en Bræmme af Skarn paa hendes Skiørt. At besætte sine Klæder med Bræmmer.

Bræmmet, adj. [af Bræmme.] Som er besat med Bræmmer til Prydelse. At gaae med bræmmede Klæder.

Bræms (en) n. f. See Brems.

Brændbar, adj. [af brænder og part. inseparab. bar.] Som har naturlig Beqvemhed til at brænde; ildfængende. En brændbar Materie. See Fleisch. om Skovvæs. 521 S.

Brændbarhed (en) n. f. [af brændbar.] Den Egenskab at være brændbar.

Brænde (et) n. f. [af brænder.]

1. Forraad af brændelige Ting, især til Brug i en Huusholdning. Endnu har han ikke forsynet sig med Brænde til Vinteren.

2. Det samme som Brændeved. At kiøbe en Favn Brænde. At lægge et Stykke Brænde i Kakkelovnen.

3. Det samme som Brændsel. No. 1. Bruges meest i Sammensætning.

4. Et ved Brændejern paasat Mærke. At sætte Brænde paa Sviin.

5. [I Lovene.] Det samme som Brændemærke. Da straffes den, der giort haver, til Kagen, uden Brænde. D. L. VI. 6. 10.

Brændebaal (et) n. f. [af Brænde og Baal.] See Baal.

Brændebærer (en) n. f. [af Brænde og Bærer.] En som bærer Brænde op.

Brændeboble (en) n. f. [af brænder og Boble.] Et klart og sliimagtigt Stranddyr, hvis Bedrørelse efterlader sig en brændende Svie.

Brændebrev (et) n. f. [af brænder og Brev.] Er vel i sig selv ei forskielligt fra Maalebreven

men kaldes saa, fordi Skibe, naar de ere maalte, brændes til saa mange Læster, som de ere drægtige. Skibe, som skal forsyne sig med behørige Maale- og Brændebreve. Udt. af Forordn. IV. 307. See og ibid. 311 S.

Brændebuk (en) n. s. [af Brænde og Buk.] En Buk at save Brænde paa.

Brændefang (et) n. s. [af Brænde og Fang.]
1. Forraad paa Skov til Brændsel, eller Forraad paa Brændeved. See N. L. III. 12. 6. og III. 14. 35. item Chr. IV. N. L. Landsl. B. 14 Cap.
2. Det samme som Ildsted. (Moth.)

Brændeglas (et) n. s. [af brænder og Glas.] Et Glas, som er saaledes slebet, at det i en vis Afstand fra sig samler Solens Straaler, og derved forøger deres Kraft til at brænde. At stikke en Tobakspibe an med et Brændeglas.

Brændehætte (en) n. s. See Brændenælde.

Brændehugger (en) n. s. [af Brænde og Hugger.] En som nærer sig af at save og hugge Brænde.

Brændehuus (et) n. s. [af Brænde og Huus.] Et Huus at forvare Brænde i.

Brændejern (et) n. s. [af brænder og Jern.] Et Jernredskab, hvormed man brænder Mærke paa noget.

Brændekammer (et) n. s. [af Brænde og Kammer.] Et Kammer til Brænde.

Brændekiedel (en) n. s. [af brænder og Kiedel.] En Destilleerkiedel. (Moth.)

Brændekielder (en) n. s. [af Brænde og Kielder.] En Kielder at forvare Brænde i.

Brændelag (et) n. s. [af Brænde og Lag.] Et Lag Brænde. See Fleisch. om Skovvæs. 524 S.

Brændelig, adj. [af brænder og lig.] Som lader sig brænde; brændbar. Det brændelige Væsen ꝛc. Br. Mineral. 11 S.

Brændeloft (et) n. s. [af Brænde og Loft.] Et Loft at lægge Brænde paa.

Brændelse (en) n. s. [af brænder.] Den Gierning at brænde. Bruges kun i Sammensætning.

Brændemærke (et) n. s. [af brænder og Mærke.] Et med Brændejern paasat Tyvsmærke. At faae Brændemærke i Panden.

Brændemærker, v. a. [af Brændemærke.]
1. Sætter Tyvsmærke paa; straffer med Brændemærke. Han blev kagstrøgen og brændemærket.
2. En brændemærket Samvittighed, ɔ: som er saaret af Overbeviisning om sit slette Forhold.

Brændemangel (en) n. s. [af Brænde og Mangel.] Mangel paa fornødent Brænde. See Fleisch. om Bier. 567 S.

Brændemiddel (et) n. s. [af brænder og Middel.] Et Lægemiddel, hvorved man brænder fordervet Kiød bort. (Moth.)

Brænden (en) n. s. [af brænder.]
1. Den Gierning at brænde, eller den Tilstand at være i Brand. See Nucl. Lat. voc. *Crematio*, *Ustio*, *&c.*
2. Ødelæggelse ved Ildebrand. Fienden farer frem med Skiænden og Brænden.
3. Det samme som Brændeviinsbrænden. At nære sig af Bryggen og Brænden.
4. Indvortes Hede eller Hidsighed; Brynde. At føle en Brænden i sin Hals, Mave, Hænder, ꝛc.

Brændenælde (en) n. s. En almindeligen bekiendt Urt, hvis Bedrørelse efterlader sig en brændende Svie.

Brændeøxe (en) n. s. [af Brænde og Øxe.] En Øxe at hugge Brænde med.

Brændeold (en) n. s. [af brænder og Old.] Den Oldtid, i hvilken man ei begrov, men brændte, de Døde. Sættes imod Hougsold. See Clauss. N. Kr. 76 S.

Brændeovn (en) n. s. See Brændovn.

Brændepenge, n. s. pl. [af brænder og Penge.] Penge, som betales for at brænde Qvæg ind paa en Fælled eller Skov.

Brændepunct (en) n. s. [af brænder og Punct.]
1. Den Punct, hvor Solens Straaler, ved Hielp af et Brændeglas eller Brændespeil, i en vis Afstand derfra samles, og altsaa virke med desto større Kraft.

2. Ved

2. Ved et Øieglas kaldes det den Punct, hvor Lysstraalerne i en vis Afstand derfra samles, og afmale i Øiet Billedet af en Ting; hvoraf det og kaldes Billedpunct. See K. S. Skr. IX. 548.

Brænder, v. a. imperf. Brændte, supin. Brændt. [Germ. brennen, Isl. & Svet. *brenna*, Anglos. *byrnan*, Angl. to *burn*.]

1. Lægger øde ved Ild eller Brand; lægger i Aske. Bruges ofte absolute i Selskab med v. skiænder. At brænde sine Papirer. At lade et Skandskrift offentligen brænde. Denne By er een Gang brændt af Lynild. Fienden skiænder og brænder overalt i Landet.

2. Saarer, eller beskadiger, ved Ild eller Varme. Item, foraarsager en brændende Smerte. Bruges og undertiden absolute. At brænde sig, eller sine Fingre, paa en Gløð, paa en Nælde, ꝛc. Stegen, Kagen, er bleven brændt paa den ene Side. Kom ikke for nær til Kakkelovnen; den brænder.

3. Hærder, tilbereder, eller virker, ved Hielp af Ild. At brænde Ellepæle, Pølsepinde, Potter, ꝛc. At brænde Caffebønner, Mandler, Alun, ꝛc. At brænde Tiære, Tran, Olie, Steen, Kalk, ꝛc.

4. Destillerer. At brænde Brændeviin, lugtende Vande, ꝛc.

5. Betiener sig af til Lysning eller Brændsel. Her i Huset brænder man sielden Voxlys. I denne Egn brændes meest Tørv.

6. Mærker med Brændejern. At brænde Qvæg, Maaletønder, ꝛc.

7. Gior til rette, eller kruser, med et varmgiort Jern. Haarskæreren er nu i Færd med at brænde Haaret.

8. [I Berg- og Myntvæsenet.] Renser en ureen Erts ved Ild. At levere saa og saa mange Lod brændt Sølv paa Mynten.

9. [I Lægekunsten.] Anvender et Brændemiddel paa en Skade; læger ved et Brændemiddel.

10. [I Lovene.]

a) Straffer med Brændemærke, eller med Baal og Brand. Da straffes den, som sligt giør, til Kagen, og brændes paa Kinden. D. L. VI. 6. 10. See og ibid. VI. 19. 1.

b) Rydder Jord ved at sætte Ild paa dens unyttige Vexter. Uden alle Eiere vorde derom forente, at brænde enten Mose eller Hede. ibid. VI. 19. 8.

11. Stikker hæftigen med sine Straaler. Bruges og neutraliter. Solen brænder mig lige i Ansigtet. Jorden, Kornet, hans Ansigt, er meget brændt af Solen. Solen brænder i Dag meget heedt.

12. Giør meget heed; varmer stærkt. Bruges og stundom absolute. Man troer, at Kampestene føle om Vinteren, og brænde om Sommeren. Spyd. Beskr. 163 S.

13. Sætter i bestandig Uro; giør, at een gaaer ligesom paa Gløder. Bruges i daglig Tale endog neutraliter. Hver Steen, han træder paa, brænder ham. Han synes, at Jorden brænder under ham.

14. Brændt [part. præt.] bruges ofte adjective og bemærker:

a) Som er foraarsaget af Ild eller Varme. En brændt Skade. Et brændt Saar.

b) Udbrændt. Brændt Hestegiødsel. Spydeb. Beskr. 219 S.

c) Som af egen Skade er kommen til Erfaring. (I daglig Tale.) Da han saa ofte er bleven brændt, burde han engang lære at tage sig i Agt.

d) Undertiden bruges det adverbialiter i Steden for: ligesom af noget brændt. Det lugter saa brændt herinde.

e) En brændt Lugt, ɔ: en Lugt, som af noget brændt. Her er en brændt Lugt i Stuen, og den er stærk.

15. Figurligen og ordsprogviis siger man:

a) Brændt Barn er bange for Ild, ɔ: af Skade lærer man at blive forsigtig.

b) Han har hverken at bide eller brænde. See Bider, v. n. No. 7. a.

c) Han brænder sig nok ikke saa heedt, at ꝛc. Han understaaer sig nok ikke at gaae saa vidt, at ꝛc. (I daglig Tale.)

d) Pengene brænde ham paa Laaret. Si-

ges i daglig Tale om den, som ikke kan giemme paa Penge, men feyer strax at øde eller spille dem bort.

16. Brænder af, a. & n. See Afbrænder.

17. Brænder an, a. & n. See Anbrænder.

18. Brænder bort, a. & n. See Bortbrænder.

19. Brænder for, v. n. Siges, naar Fængkrudet brænder af, uden at antænde Krudet i Skydegeværet. Bruges meest impersonaliter. Da det brændte for, fløi Fuglen bort.

20. Brænder igiennem, eller Giennembrænder, a & n.

a) Trænger, eller trænger sig, igiennem ved at brænde. Den Ild, som faldt paa Gulvet, brændte ikke igiennem.

b) Bederver heel igiennem ved at brænde; forbrænder gandske. Stegen, Kagen, er giennembrændt.

c) Giennemvirker ved at brænde. Denne Muursteen er ikke ret giennembrændt.

21. Brænder ind, eller Indbrænder.

a) Indtrykker ved at brænde. Bruges og undertiden absolute. Et dybt indbrændt Mærke. Gløden, som han tog op, brændte ind i hans Haand.

b) Brænder Mærke paa Qvæg til Indtagelse paa Græs eller Olden. At brænde Qvæget ind paa Fælleden.

22. Brænder inde, eller Indebrænder, a. & n. Tager af Dage, eller omkommer, ved Ildebrand i det Huus, hvor man er. Han stak Ild i Huset, og brændte dem alle levende inde. Bøskabet blev reddet, men alt Qvæget brændte inde.

23. Brænder løs. Affyrer; afbrænder. Bruges og neutraliter. At brænde en Canon løs. Bøssen brændte løs for ham uforvarendes.

24. Brænder løs paa.

a) Giver Fyr paa; Skyder paa. Saasnart han kom Fienderne noget nær, brændte han løs paa dem.

b) [Figurligen.] Gaar hæftigen løs paa een med Bebreidelser, Skieldsord, &c.

25. Brænder op, eller Opbrænder, a. & n.

a) Lægger øde, eller forgaaer, ved Ild eller Ildebrand. At brænde sine Papirer, Fiendens Byer, op. Min Hue brændte op i Lyset. Det ene med det andet brændte op for dem, saa de fik slet intet reddet.

b) Forbruger til Brændsel. Den hele Forraad af Tørv er allerede opbrændt.

26. Brænder over, eller Overbrænder, a. & n. Kommer noget til at gaae over, eller gaaer over, formedelst Ild. At brænde en Traad over i Lyset.

27. Brænder paa, eller Paabrænder.

a) Sætter paa ved at brænde. Præpositionen bliver undertiden udeladt. At brænde Hul paa. Et paabrændt, eller brændt, Mærke.

b) Bruges undertiden elliptice i Steden for: Brænder løs paa.

28. Brænder sammen, eller Sammenbrænder, a. & n. Forener, eller forener sig, sammen til een Masse, ved at brænde. At brænde Sølv og Kobber sammen. Først brænder da strax sammen, og løber ud i hinanden, som en Vælding. Fleisch. om Skovvæs. 183 S.

29. Brænder ud, eller Udbrænder, a. & n.

a) Bringer ud ved Hielp af Ild. Den Olie, som er i Teglstenene, kan brændes ud.

b) Renser ved Hielp af Ild. At brænde en Skorsteen, et Kakkelovns-Rør, ud. At brænde Galoner ud.

c) Faaer Kraften af en stærk Vædske eller Drikkevare ud ved Hielp af Ild. At brænde Brændeviin ud.

d) Brænder nok eller til Fuldkommenhed; giennembrænder. Disse Tagstene ere ikke ret udbrændte.

e) Forbruger, eller fortærer sig selv, ved at brænde; ophører af sig selv at brænde. Lyset er næsten udbrændt. At lade Ilden ligge og brænde ud.

f) Det samme som Udbrammer. At lade Giødskningen brænde vel ud, forend den lægges paa Ageren.

g) Udbrændt Sølv kaldes det Sølv, som udbringes af brændte Guld- og Sølvtraade.

30. Bræn-

10. Brænder ved, eller Vedbrænder, v. n. Klæber sig fast ved formedelst Ild eller Hede. Grøden brænder ved Potten, Kagen ved Panden, ꝛc.

Brænder, v. n. [Svet. brinna.]

1. Fatter Ild; er ildfængende; kommer i Brand. Straae brænder strax. Vaadt Træ brænder ikke gierne.
2. Staaer i Lue; giver Ild og Flamme af sig Ilden brænder alt for høit. Et brændende Baal, Bierg, ꝛc.
3. Giver Lysning; skinner; tindrer. Dette Lys, denne Ild, brænder ikke klart. Betragt de mange himmelske Lys, som brænde paa Himmelen.
4. Er Ild tændt eller Ild løs; vedvarer med Brænden eller Brand. Bruges ikkun impersonaliter, og meest i daglig Tale. Nu brænder det ikke i Kakkelovnen. I hvilken Gade brænder det? Det brænder Nat og Dag paa Fyrstedet. De lade da brænde, til Ilden slukker sig selv. Forſ. i Sk. Vid. VI. 67.
5. Forgaaer ved Ild eller Ildebrand. Bruges og ofte impersonaliter. Han puttede Brevet i Kakkelovnen, og lod det brænde. I Fior brændte den hele By, og i Aar har det atter brændt for adskillige i samme By.
6. Blusser af indvortes Hede. Han brænder som en Gløð i sit Ansigt, i sine Hænder, ꝛc.
7. Foraarsager Brynde eller en bidende Smerte. Bruges og stundom active. Brændevinen brænder i Halsen. Peberen brænder mig paa Tungen.
8. Er hæftigen indtagen af en vis Sindsbevægelse. I Særdeleshed: er fuld af Iver og Nidkierhed, eller af Kierlighed. At brænde af Kierlighed, Had, Begierlighed, Vrede, ꝛc. De elske deres Konge, og brænde for Fædernelandet. Forſ. i Sk. Vid. VIII. 37.
9. Det siges og om Søen, naar den med hæftig Susen og Brusen bryder sine Bølger. Søen brænder stærkt paa Landingen, Klippen, Riffet.
10. I daglig Tale siges det og ved Keglespil, naar Bosselen kastes saa skiævt ud, at den støder an mod een af Siderne paa Keglebanen, førend den kommer ned til Kegle ne.
11. Brændende [part. præſ.] bruges ofte adjective og bemærker:
a) Gloende; meget heed. Et brændende Jern. En brændende Sand. Fleisch. om Skovvæſ. 97 S.
b) Meget fyrig og levende. Denne Person, dette Dyr, har et Par brændende Øine.
c) Meget hidsig eller hæftig; inderlig; hiertelig. Bruges og stundom adverbialiter. En brændende Hede, Iver, Andagt, Kierlighed, ꝛc. Vi elske ikke Gud saa brændende, som vi burde. Et brændende Ønske, Had, ꝛc.
d) Meget skarp og bidende. En brændende Smag. Br. Mineral. 122 S. En brændende Bitterhed.
e) Brændende heed, ɔ: gloende heed; overmaade heed.
f) Et brændende Lys kaldes figurligen en Person, som foregaaer andre med et saær ypperligt eller opbyggeligt Exempel.
g) En brændende Sø, ɔ: som med hæftig Brusen bryder sine Bølger. Paa det Steed gaaer der en brændende Sø.

Brænder (en) n. ſ. [af ſit verbo.] En som brænder. Bruges ikkun i Sammensætning. See Brændeviinsbrænder, Mordbrænder, ꝛc.

Brænderi (et) n. ſ. [af Brænder.] Bruges meest i Sammensætning, og bemærker:

1. Det Væsen eller Handtering at virke ved Ild, saasom at brænde Tegl, Kalk, Brændeviin, ꝛc. See Oec. Mag. VII. 35. og Schytte St. indv. Reg. IV. 540.
2. Stedet, hvor saadan Handtering drives.

Brændesaver (en) n. ſ. [af Brænde og Saver.] En som nærer sig af at save Brænde. Kaldes almindeligst Savskærer.

Brændeskærer (en) n. ſ. Det samme som Brændesaver.

Brændeskov (en) n. ſ. [af Brænde og Skov.] En Skov, hvori man kan hugge til Brændsel.

Brændeskuur (et) n. f. [af Brænde og Skuur.] Et Skuur at lægge Brænde i.

Brændesnude (en) n. f. [af brænder og Snude.] En Suppe, som koges paa røget Kiød, hvori kommes røget Pølse, som er skaaret i Terninger, desuden Rødder og Grønt.

Brændeslange (en) n. f. En rødbruun Slange med en savtandet og rustfarvet Stræg langs med Ryggen.

Brændespeil (et) n. f. [af brænder og Speil.] Et fladrundt Redskab, almindeligst af Metal, som er slebet glat og huulagtigt saaledes, at Solens Straaler deri brydes, samles i en vis Afstand derfra, overskære hinanden, og virke med stor Kraft.

Brændestabel (en) n. f. [af Brænde og Stabel.] En Stabel af Brændeved.

Brændestud (en) n. f. obsolet. [i Grunden det samme som vi nu kalde Brandstod.] Den Brandhielp i Korn eller Penge, som af Herredet fordum burde udredes til den, der ved Ildebrand havde mistet til sex Øres Værdi eller derover. See Sk. L. XIV. 2. 3. og 4.

Brændesviin (et) n. f. obsolet. [af brænder og Sviin.] Et paa Skoven indbrændt Sviin; et Oldensviin. See D. Mag. VI. 163.

Brændetaage (en) n. f. [af brænder og Taage.] En heed Luft, liig en Taage, som svider Korn og andre Væxter. (Moth.) Kaldes almindeligst Brandtaage.

Brændetegn (et) n. f. [af brænder og Tegn.] Et paabrændt Tegn. (Moth.)

Brændetorv (en) n. f. [af brænder og Torv.] Torv, som spades i Moserne, og tørres i Solen til Brændsel. Kaldes gemeenligen slet hen Torv.

Brændetorv (et) n. f. [af Brænde og Torv.] Et Torv, hvor Brænde holdes fal.

Brændetrang (en) n. f. [af Brænde og Trang.] See Brændemangel.

Brændeved (en) n. f. [af brænder og Ved.] Ved, som er tienlig til Brændsel. See N. L. III. 14. 34.

Brændeviin (en) n. f. [af brænder og Viin.] 1. Et Slags stærk Drik, som ved Destillering trækkes ud af Viin, Korn, og andre Væxter eller Frugter.

2. Blant de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a) Brændeviinsbærme (en) n. f. Det af malet Korn og Malt, Øl, ꝛc. som efter Brændingen bliver tilbage i Brændeviinskiedelen, efterat Kraften er aftrukken. Kaldes her almindeligst slet hen Bærme.

b) Brændeviinsbrænden (en) n. f. Den Handtering eller Næring, at brænde Brændeviin.

c) Brændeviinsbrænder (en) n. f. En som lever af Brændeviinsbrænden.

d) Brændeviinsbrænderi (et) n. f. Bemærker 1) det samme som Brændeviinsbrænden; 2) det samme som Brændeviinsverk, eller Stedet, hvor samme er indrettet.

e) Brændeviinsdrank (en) n. f. Kaldes gemeenligen slet hen Drank. See Ordet.

f) Brændeviinsdranker (en) n. f. En som er hengiven til Brændeviinsdrikken.

g) Brændeviinsdrikken (en) n. f. Den Gierning at drikke Brændeviin, eller jævnlig Forbrugelse af denne stærke Drik.

h) Brændeviinsflaske (en) n. f. En Flaske, at have Brændeviin i.

i) Brændeviinsglas (et) n. f. Et Glas at drikke Brændeviin af.

k) Brændeviinshuus (et) n. f. Et Huus, hvor man skienker Brændeviin ud.

l) Brændeviinskiedel (en) n. f. En Kobberkiedel at brænde Brændeviin i.

m) Brændeviinskro (en) n. f. En gemeen Kro, hvor der meest skienkes Brændeviin.

n) Brændeviinsmand (en) n. f. See Brændeviinsbrænder.

o) Brændeviinsnæse (en) n. f. Saaledes kaldes af Skiemt en stor, tyk, rød, og med Finner besat Næse, som meenes at være foraarsaget ved alt for megen Brug af stærk Drik.

p) Brændeviinspande (en) n. f. Dækselet paa en Brændeviinskiedel. Bruges ofte til

til at betegne Kiedelen selv med alt dens Tilbehør af Pande, Hat og Piber.

q) Brændeviinsskienker (en) n. f. En Vert i et Brændeviinshuus, eller i en Brændeviinskro.

r) Brændeviinstøi (et) n. f. Det Tøi, eller den Samling af Redskaber, som udfordres til Brændeviinsbrænden.

s) Brændeviinsverk (et) n. f. Et til Brændeviinsbrænden indrettet Verk.

Brændheed, adj. [af brænder og heed.] Ild- eller syddheed; brændende heed.

Brænding (en) n. f. [af brænder.]

1. Den Gierning at brænde. I Særdeleshed: Mærkes Paasættelse med Brændejern.
2. Hærdning, Beredning eller Tilvirkning, ved Ild. See Br. Mineral. 16. og 17 S. item Oec. Mag. VII. 35.
3. Saa meget som paa een Gang virkes i en Brændovn eller Brændekiedel. Den første Brænding af Muursteene lykkedes ikke.
4. En hæftig Søstyrtning, helst ved Stranden eller paa Grunde og Skiær, hvorpaa Bølgerne brydes. Stranden er farlig at lande til formedelst de jævnlige Brændinger. Jisl. Reise II. 971.

Brændoffer (et) n. f. [af brænder og Offer.] En blant Jøderne fordum brugelig Offring, hvor det hele Offer blev fortæret af Ild, og intet deraf levnet til Præsterne. Det tages og ofte for Offeret selv, som saaledes blev brændt.

Brændovn (en) n. f. [af brænder og Ovn.] En Ovn, hvori Malm, men især Kalk eller Steen, tilberedes eller virkes ved Hielp af Ild. See Br. Mineral. 211 S.

Brændsel (et) n. f. [af brænder.]

1. En tienlig Materie til at giøre Ild med, og især til at brænde i en Huusholdning. I Ægypten betiener man sig af Camelernes og Qvægets Ureenlighed til Brændsel. Br. Mineral. 162 S. See og Fleisch. om Skovvæs. 94 S.
2. Det samme som Brænde. No. 1.

Brændsviin (et) n. f. obsolet. Det samme som Brændesviin. See K. S. Skr. V. 166.

Bræt (et) n. f. See Bret.

Brag (et) n. f. [Isl. *Brak*, Saxon. Brake, af brager.]

1. En bragende Lyd.
2. Store Ord; Brauteri; Pral. (Moth.)

Brage (en) n. f. [Isl. *Brák*; af samme verbo.]

1. Et Redskab, hvormed man bræker eller bryder noget, i Særdeleshed Hør og Hamp. See Bagerbrage, Hampebrage, &c.
2. Det samme som Brak, n. f. Der er en stor Brage i Isen.

Brage (en) n. f. obsol. [Isl. *Bragi*, egregius poëta.] Saaledes kaldtes fordum hos vore hedenske Forfædre Gud for Digterne. Bruges og til at betegne en ypperlig Poet.

Bragebeger (et) n. f. obsol. [af Brage og Beger.] En Skaal, hvoraf fordum blev drukket med Sang til Ære for de afdøde Krigshelte. Kaldtes og Bragfuld.

Bragen (en) n. f. [af brager.] En Larmen af noget bragende; en Knagen, Spragen eller Raslen. Sammenføies ofte med Knagen. Huset faldt ned med en forskrækkelig Knagen og Bragen. I Krigens Bulder og under Vaabenernes Bragen. Forf. i Sk. Vid. VIII. 41.

Brager, v. a. & n.

1. [Af Brage.] Tilbereder ved Hielp af en Brage. At brage Dei, Hør, Hamp, &c.
2. [Af Germ. brachen.] Bryder eller lægger Jorden; rister eller pløier hviilt Jord. (Moth og Langebek.)
3. [Af Isl. *braka*.] Knager; sprager; rasler. Bruges ofte i Selskab med Knager, og helst impersonaliter. Det knager og brager i Skibet, i Isen, &c. Ilden brager stærkt.
4. [Af Angl. to *brag*.] Brauter; praler. (Moth.)

Bragning (en) n. f. [af brager.] Den Gierning at brage; Tilberedning ved Hielp af en Brage.

Bragsel (et) n. f. [af samme verbo.] Skæver eller andet Skarn, som gaaer fra Hør og Hamp ved Bragningen. (Moth.)

Brak (en) n. f. [af brækker.] En Brist eller Bræk; et Hak eller Skaar. (Høres sielden.)

Dette Lærred, denne Kniv, har mange Brakker.

Brak, adj. [af samme verbo.]
1. Som har en Brak. Bruges ikkun om en i Midten indfalden Næse. En brak Næse.
2. Ei ganske fersk; saltagtig. Bruges allene om Vand. I Elvemundene er Vandet gemeenligen brakt.

Brak, adv. [af Germ. brach.]
1. Uden at dyrkes; til Hvile. Bruges ikkun om en til Hvile udlagt Ager i den Talemaade: at ligge brak eller i brak. See Schytte Stat. indv. Reg. IV. 554.
2. I Sammensætning bruges det undertiden adjective, saasom: Brakager, Brakland, ɔ: en Ager, eller et Agerland, som ligger brak.

Brakke (en) n. f. [af Gall. *Baraque.*] En i befæstede Stæder opført offentlig Bygning, hvori Besætningen, eller en Deel deraf, ligger indqvarteret.

Brakke (en) n. f. obsol. [Isl. *Rakke*, Gall. *Braque.*] En Stoverhund. (Rostg. og Langebek.)

Brakker, n. f. pl. [Svet. Brackor, Angl. *Breeches*, Gall. *Brayes*, Hib. *Broages*, Lat. *Bracca.*] Bemærker egentligen det samme som Buxer, men bruges dog i gemeen Tale ikkun foragteligen om et Par slette og usle Skindbuxer. Han havde et Par gamle Brakker paa.

Braknæset, adj. [af brak, adj. No. 1. og Næse.] Som har en brak Næse.

Brakvandsfisk (en) n. f. [af brak, adj. No. 2. Vand og Fisk.] Fisk, som opholder sig i brakt Vand.

Bralde (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] Skarn; Uhumskhed. Merda; Foria. (Moth.)

Braller, v. a. & n. [Germ. brallen, Gall. *brailler.*]
1. Fremfører en Hob Snicksnak med høi Rost. Hvad er det, han staaer og braller? Han braller saa, at man ei kan høre, hvad man selv siger.
2. Braller paa. Gaaer løs paa med Bralleri; tager paa at bralle. Bruges og i daglig Tale i Steden for: Giver Fyr paa. Saasnart han kom ind i Stuen, brallede han strax paa Verten og alle Giæsterne. Hør! hvor han braller paa. Da vi kom Fienden nær, brallede vi strax paa dem.
3. Braller ud, eller Udbraller. Raaber utidigen ud; pladrer overlydt og ubetænksomt ud. Alt hvad han veed og hører, det braller han ud.

Braller (en) n. f. [af sit verbo.] En som ei giør andet end braller; en høirøstet Pladrer.

Bralleri (et) n. f. [af Braller.] Et brallende Væsen; et støiende Ordgyderi.

Bram (en) n. f. [af brammer.]
1. Høitidelig Stads; Pragt og Pomp. Og førdeBruden fra Nadab — med stor Bram. 1 Macc. IX. 37. See og Ap. G. XXV. 23.
2. [I ældre Skrifter.] Forfængelig Pral. Rige Mænds Børn, som mere vare udredet paa Bram, end til at stride. Clauf. N. Kr. 222 S. See og Ved. Kr. 172 S.

Brambær (et) n. f. [Germ. Brombeer, Belg. *Braembesie*, Angl. *Bramble*, Gall. *Framboise.*]
1. Et Slags sorte Bær, som ligne Morbær, og voxe paa Brambærriis.
2. Heraf haves adskillige Sammensætninger, saasom:
   a) Brambærbusk (en) n. f. En busket Vært med hvide Blomster tornede Bladstilke og sorte Bær. Rubus.
   b) Brambærriis, n. f. pl. De Bladstilke, hvorpaa Brambær voxe.
   c) Brambærsaft (en) n. f. En Saft, som laves af Brambær.

Brambras (en) n. f. Kaldes til Skibs Brasen til et Bramseil.

Brambugline (en) n. f. Buglinen til et Bramseil.

Bramfald (et) n. f. Tovet, hvorved Bramraaen ophidses til sit høieste Sted.

Bramle (en) n. f. Det samme som Brambærbusk. (Langeb.)

Brammen (en) n. f. [af brammer.] Den Gierning at bramme; Pralen eller Prunken.

Brammer, v. n. [formodentlig af fælles Oprindelse med Germ. brodemen, som kommer af Brodem, ant. Bradem, vapor,

hvis Grundord er Anglos. *Brathe*, Angl. *Breath*, halitus, spiritus. See Frisch.]

1. Viser og giør sig stor af; praler med. Med præpos. af eller med. Lad dem af Ære bramme. (i en Kirkeps.) Skulde du være Konge, efterdi du brammer med Ceder. Jerem. XXII. 15.

2. Udmærker sig ved Pragt; prunker. Hvilken Flaade brammer hist paa de Danske Strømme. Fors. i Sk. Vid. IX. 34. See og ibid. 143 S.

3. Brammer ud, eller Udbrammer. Uddamper; uddunster; udbrænder. Indtil det fede Mærskhø i Stakkene noget er udbrammet. Oec. Mag. V. 249.

Bramraa (en) n. f. Raaen, hvortil et Bramseil underslaaes, eller giøres fast med sin øverste Lig.

Bramseil (et) n. f. Et Raaseil, som ophidses oven over et Mersseil. Deraf Store-Bramseil, ɔ: det Seil, som er over Store-Mersseilet. Forre-Bramseil, ɔ: det Seil, som er over Forre-Mersseilet. Kryds-Bramseil, ɔ: det Seil, som er over Krydsseilet. Boven-Bramseil, ɔ: et mindre Raaseil, som paa nogle Skibe sættes over Bramseilet, og faaer Navn derefter, saasom: Forre-Boven-Bramseil, ꝛc.

Bramskiød (et) n. f. Et Skiød, hvormed Bramseilets nederste Hiørner udhales til sit bestemte Sted paa Mersraaen.

Bramstag (et) n. f. Det Tov, hvorved Bramstangen støttes for efter i Skibet.

Bramstang (en) n. f. Den Stang, hvorpaa Bramraaen ophidses.

Bramtoplent (en) n. f. En Toplent til et Bramseil.

Brand, n. f. obsolet. [af uvis Oprindelse. See Ihre.]

1. Betyder det Master, Raer og andre Udliggere paa Skibe, og i Bygninger visse Hovedtræer, Stolper, ꝛc. hvoraf og Dørstolper hede Isl. *Dyrabrandar*.

2. Det samme som Skibsflode. Jeg seer saa mangt et Orlogskib under deres forgyldene Brande. Kiempeviſ. 131 S.

Brand (en) n. f. [af brænder.]

1. Ilds Paasættelse; Ødelæggelse ved Ild; Mordbrand. Om nogen truer en anden med Feide, Brand, eller i andre Maader, ꝛc. D. L. I. 23. 1. See og ibid. VI. 19. 5.

2. Den Tilstand at brænde; lys Lue. At sætte, stikke, faae, en Ting i Brand. At komme, være, staae, i Brand.

3. Det samme som Brænding. No. 2. De Leersorter due kun lidet, og give slet Tøi i Branden, som ꝛc. Oec. Mag. VII. 35.

4. Ildebrand; Vaadeild. Det Huus, hvorfra Branden kom ꝛc. Fors. i Sk. Vid. VI. 67.

5. Et Sted, hvor der er Ild løs. Byens Indvaanere, enten de boe nær eller langt fra Branden, skulle ꝛc. Forordn. 22 Febr. 1737. VI. 1.

6. Et anbrændt Stykke Træ. Her har det i plur. Brande. At tage en Brand af Ilden. At slukke Brandene.

7. Det samme som Lysetane. At tage Branden af Lyset.

8. En brændende Hede; stærk Tørke; Brynde. Jorden revner af Solens Brand.

9. [I Lovene.] Den Straf at brændes paa et Baal. Heder gemeenligen Baal og Brand. See Baal.

10. [I Lægekunsten.] Det samme som Betændelse. I Særdeleshed: det samme som Koldbrand.

11. [I Skov- og Havevæsenet.] Den Rust, som sætter sig paa Træer, Korn og andre Væxter, og forderver dem. See Fleisch. om Skovvæs. 24 S.

12. Elskovs Brynde. En Skiønhed sætter sine Beundrere, endog langt fra, i Brand. Cyropæd. 139 S.

13. Brand! Brand! Et i Brandordningen anbefalet Udraab, som Vægterne i paakommende Ildebrands Tilfælde bør betiene sig af til Advarsel for Byens Indvaanere.

14. Figurligen og ordsprogviis siger man:
a) At reddes som en Brand af Ilden, ɔ: at blive frelst paa det yderste Riv.

b) At

b) At fortæres af en hemmelig Brand, ɔ: at lide Elskovs Brynde.

c) Der gaaer gierne Røg fra Branden, ɔ: Elskov, eller hemmelig Forlovelse, kan sielden dølges.

15. Blant de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a) Brandaare (en) n. f. Saaledes kaldes i daglig Tale den store Pulsaare, som gaaer ned igiennem det Tykke af Laaret.

b) Brandanordning (en) n. f. See Brandordning.

c) Brandanstalt (en) n. f. En offentlig Anstalt Brandvæsenet angaaende.

d) Brandax (et) n. f. Et Kornax, hvori der er Brand.

e) Brandbrev (et) n. f. Bemærker: 1) En skriftlig Befalning, at skiænde og brænde Fiendens Land, i Mangel af Brandskats Betalning. 2) Det samme som Brandstødbrev.

f) Brandbro (en) n. f. Et Redskab af Brædder og Tømmer til at lægge over Brandslangerne, at de ei ved Overkiørsel skal beskadiges.

g) Brandcasse (en) n. f. Bemærker: 1) En Casse, hvori de Boder, som betales for Forseelser imod Brandordningen, indsamles. See Forordn. 22 Febr. 1737. VII. Cap. 2) Det samme som Brandforsikrings-Casse.

h) Branddræg (en) n. f. Saaledes kaldes til Skibs tre- eller firegrenede Ankere med Jernlænker, som af Brandere fra de underste Raanokker kastes om Bord paa det fiendtlige Skib, der skal antændes, for ved dem at giøre Branderen fast i Skibets Takkelase. De bruges og til at udhale Skibe med af Linien, naar deres Master ere skudte over Bord, at de ei skal falde Fienden i Hænderne.

i) Branddug (en) n. f. En giftig Dug eller Taage, som menes at foraarsage Brand i Kornet.

k) Brandfolk, n. f. pl. Folk, som i paakommende Ildsvaade bør anbringe Brandredskaberne, og arbeide paa at slukke Ilden.

l) Brandfork (en) n. f. En stor Jerngaffel, hvorved antændt gammelt, i Tiære dyppet, Tovverk holdes til et Skib, som man brænder reen under Kiølhalning.

m) Brandforsikring (en) n. f. En Contract, hvorved man forsikres om Skadesløsholdelse for en tagen Brandskade, især for en Bygnings Afbrændelse.

n) Brandforsikrings-Casse (en) n. f. En offentlig Casse, hvoraf man, i Følge Brandforsikringen, nyder Betalning til Brandskades Erstatning, og især til en afbrændt Bygnings Opreisning.

o) Brandfri, adj. Som ei staaer Fare for at brænde af; som kan udholde en Ildebrand. En brandfri Kielder.

p) Brandgaas (en) n. f. Et Slags Giæs med sortebrune Vinger og Bryst. See Debes Færøern. Beskr. 132 S.

q) Brandgods (et) n. f. Saaledes kaldes til Skibs gammelt Tovverk af forskiellig Tykkelse, til 4 Tommer indberegnet, som kan bruges til Surringer. See Frid. V. Søkrigsart. §. 198.

r) Brandguul, adj. Rødguul som en Lue; ildfarvet.

s) Brandhage (en) n. f. En Stang med en Jernhage i Enden, hvormed man i Ildebrands Tilfælde river ned, for at hindre Ilden fra at gribe videre om sig. See Udt. af Forordn. IV. 98.

t) Brandhavre (en) n. f. Havre, som har Brandax.

u) Brandhielp (en) n. f. Bemærker: 1) Det samme som Brandstød, eller Hielp til Brandskades Erstatning i Almindelighed. 2) Den Byggehielp, som faaes af en Brandforsikrings-Casse.

v) Brandhiort (en) n. f. Et Slags Hiørte med sortebruunt Bryst.

x) Brandhuus (et) n. f. Et Huus at forvare Brandredskaber i. See Udt. af Forordn. IV. 438.

y) Brand-

y) Brandhvede (en) n. f. Hvede, som har Brandax.

z) Brandjern (et) n. f. Bemærker: 1) Et Badskerredskab af Guld eller Sølv, som giøres gloende for at bortbrænde raaddent Kiød eller Been. (Moth.) 2) Tykke Jernstænger, som til Skibs indlægges under Kiedlerne i indmurede Cabysser. 3) Jernbukke, hvorover Skibsplanker lægges, imedens man med Spaaner antænder Ild under deres ene Side, og væder dem oven paa, for derved at giøre dem boielige til at passe efter Skibets Dannelse. Brandjern til Plankers Boining. See Udt. af Forordn. IV. 335.

aa) Brandkar (et) n. f. Et Kar at have Vand i ved Ildebrande.

bb) Brandkarl (en) n. f. Een af de Brandfolk, som arbeide ved Sprøiterne, og gaae i sorte glindsende Lærreds Kioler.

cc) Brandklokke (en) n. f. En Klokke, som man sædvanligen ringer eller klemter med i Ildebrands Tilfælde; en Stormklokke.

dd) Brandkorn (et) n. f. Korn, som er bedervet af Brand.

ee) Brandkrog (en) n. f. See Brandhage.

ff) Brandkugle (en) n. f. En med Krud fyldt Jernkugle; en Bombe. See Mall. Handl. 125 S.

gg) Brandkudsk (en) n. f. Saaledes kaldes de, som kiøre visse Sprøiter i Ildebrands Tid. See Udt. af Forordn. III. 261.

hh) Brandlygte (en) n. f. Et vist Slags Lygter, som hænges ud for at lyse paa Gaderne i Ildebrands Tid.

ii) Brandmajor (en) n. f. Den Person, som fører den øverste Commando ved Ildebrand.

kk) Brandmærke (et) n. f. Et Mærke efter en Brandskade, eller efter en brændt Skade.

ll) Brandmester (en) n. f. En som fører umiddelbar Commando over Brandfolkene. See Forordn. 22 Febr. 1737. VIII. Cap.

mm) Brandmos (et) n. f. Et sortgrønt Vandmos med tætlagte Blade. Font. antipyr.

nn) Brandmuur (en) n. f. En af Steen opført Muur, som kan modstaae Ildebrand.

oo) Brandordning (en) n. f. En Øvrigheds Anordning angaaende Brandvæsenet. See Udt. af Forordn. IV. 120.

pp) Brandpiil (en) n. f. En Jernstang, hvis ene Ende er dannet som en Piil, og selv er omvundet med brændbare Sager. De bruges af nogle Nationer til at skyde paa fiendtlige Skibe, for at stikke dem i Brand.

qq) Brandplaster (et) n. f. Et Plaster at lægge paa en brændt Skade.

rr) Brandprøve (en) n. f. Bemærker: 1) Et lidet Stykke Sølv, som Møntvardeinen slaaer ud af et Brandstykke, for at prøve og erfare, om det er ret brændt. 2) Prøven selv, som saaledes foretages med et Brandstykke. See K. S. Skr. XI. 261.

ss) Brandredskab (et) n. f. Et Redskab, som behøves eller bruges ved Ildebrands Slukning.

tt) Brandret (en) n. f. En Ret, som paadømmer Sager, Brandvæsenet angaaende. See Forordn. 22 Febr. 1737. VIII. Cap.

uu) Brandrør (et) n. f. Et Rør, som indsættes i Bomber eller Granater, for at lede Ilden paa behørig Tid til Krudet, hvormed de ere fyldte. See Frid. V. Søkrigsart. §. 784.

vv) Brandsalve (en) n. f. En Salve at smøre paa brændte Skader.

xx) Brandsax (en) n. f. Bruges paa sine Steder i Steden for Lysesax.

yy) Brandseddel (en) n. f. En af Brandcommissionen underskreven Seddel, som gives Brandfolkene til Forsikring om at de ere antagne i Tienesten. Nu udgives ikke Brandsedler her, men de antagne Brandfolk indføres allene i Protocollen. Brandsedler og Mønster-Ruller skal af

Stadshauptmanden besørges. See Udt. af Forordn. IV. 114.

z) Brandskade (en) n. f. Skade paa løst eller fast Gods, som er skeet ved Ildebrand.

aaa) Brandskat (en) n. f. En Skat, som betales til Fienden, for at blive forskaanet for Skiænden og Brænden.

bbb) Brandskatning (en) n. f. Den Gierning at brandskatte.

ccc) Brandskatter, v. a. Lægger i Brandskat; inddriver Brandskat.

ddd) Brandskatter (en) n. f. En som paalægger eller inddriver Brandskat.

eee) Brandskiænder, v. a. obsolet. Lægger øde ved at skiænde og brænde. See Hvitf. Kr. 158 S.

fff) Brandskib (et) n. f. Det samme som Brander. No. 1.

ggg) Brandskilt (et) n. f. Et paa Brystet hængende Skildt, som bæres af Brandfolk. See Udt. af Forordn. IV. 114.

hhh) Brandslange (en) n. f. Et langt Rør af Læder, hvorigiennem Vandet drives af Brandsprøiten, og anbringes til Ildebrands Slukning.

iii) Brandsølv (et) n. f. Sølv, som holder Brandprøve; fiinbrændt Sølv. See K. S. Skr. XI. 221. og 260.

kkk) Brandspand (en) n. f. En Læderspand, hvori man anbringer Vand til Brandsprøiten.

lll) Brandspøite (en) n. f. See Brandsprøite.

mmm) Brandsprøite (en) n. f. Et Brandredskab, bestaaende af et Kobberkar, som kan modtage en Tønde Vand eller mere, og en Pompe, ved hvilken man driver Vandet straalevüs ud af Brandslangen, for dermed at besprøite og slukke Ilden.

nnn) Brandsted (et) n. f. Bemærker: 1) Et Sted, hvor der er Ildebrand. 2) Stedet, hvor en afbrændt Bygning har staaet. See Ps. CII. 4. 3) Et Ildsted eller Arnested. 4) Et Sted, hvor en Familie boer og holder Huus. Saa og saa mange Brandsteder ere der her i Byen.

ooo) Brandstedt, adj. Som er bestedt i Brands Vaade; som har taget Brandskade; afbrændt.

ppp) Brandsteen (en) n. f. Bemærker egentligen en Steen i eller ved et Ildsted (see Ezech. XL. 43.) men i Skaanske Lov betegner det Ildstedet selv, eller det hele Forsted. See Sk. L. XVII. 8., sammenlignet med Andr. Sunesen. XVII. 6.

qqq) Brandstie (en) n. f. En stor Stie for Brandfolkene at klavre op paa i Ildebrands Tilfælde.

rrr) Brandstifter (en) n. f. See Mordbrænder.

sss) Brandstod (en) n. f. En Almisse til en Brandstodmand.

ttt) Brandstodbrev (et) n. f. En skriftlig Bevilgning for en afbrændt Mand, til at gaae om i Amtet og søge Brandstod. See D. L. II. 11. 14.

uuu) Brandstodmand (en) n. f. En Mand, som har faaet, eller gaaer om med, Brandstodbrev; en brandstedt Mand.

vvv) Brandstykke (et) n. f. Saa meget Sølv, som paa Mønten eller andensteds fiinbrændes paa een Gang.

xxx) Brandstyr (en) n. f. En offentligen og almindeligen paabuden Brandhielp. See Udt. af Forordn. II. 458.

yyy) Brandsvend (en) n. f. Een af de Muur- og Tømmersvende, som ere antagne til at giøre Tieneste ved Ildebrande.

zzz) Brandtaage (en) n. f. Det samme som Brændetaage.

aaaa) Brandtegn (et) n. f. Bemærker: 1) Et Tegn efter Ildebrand. 2) Det samme som Brændetegn. 3) En antændt Brand, eller andet skrækfomt Tegn, som anslaaes af en med Brand truende Fiende.

bbbb) Brandvæsen (et) n. f. Den offentlige Indretning, som er giort til at forekomme eller slukke Ildebrand.

cccc) Brandvagt (en) n. f. Bemærker: 1) Den Vagt, som holdes paa Raadstuen af

af Brandfolk, for at være i Beredskab ved en paakommende Ildebrand. 2) Den Vagt, som holdes af Borgere ved en Ildebrand. 3) De Skibe, som holde Vagt ved en Orlogsflaade. See Mall. Handl. 238 S.

Brandenborger (en) n. f. Et almindeligt Ukrud i Byg- og Havremarkene med store gule Solblomster.

Brander (en) n. f. [af Brand.]
1. Et Skib, som er opfyldt med antændelige Materier, og sættes i Brand, for at anstikke fiendtlige Skibe, eller nær ved Søen liggende Bygninger, ꝛc. See Mall. Handl. 314 S.
2. Et Stykke Træ i en Mile, som ei er gandske giennembrændt og blevet til Kul. See Fleisch. om Skovvæſ. 516 S.

Brander, v. a. [af Brand. No. 7.] Tager Branden af Lyſet; pudſer; ſnyder. At brande et Lys.

Brandig, adj. [af brænder.] Som brænder med Lue; som kan stikkes i Brand. En brandig Malm. Br. Mineral. 210 S.

Brang (en) n. f. [maaskee af Brand, n. f. obsolet. No. 2.] Saaledes kaldes den Lig, hvortil et Skibsflag er fastsyet. See Udt. af Forordn. III. 406.

Brank, adj. obsolet. [formodentlig af Isl. *Brecka*, clivus.] Steil; brat. Branke Volde. (Moth.)

Branker, v. a. [venteligi Steden for brandker, af Brand eller brænder.]
1. Bruner ved Ildsild i en Pande. At branke Meel, Smør, ꝛc.
2. Branket [part. præt.] bruges undertiden adjective eller adverbialiter, naar noget ved Tørring, Kogning, eller paa anden Maade, er blevet forbrændt, og har deraf faaet en slem Smag, Lugt eller Anseende. Branket Malt, Øl, Smør, Miød, Vox, ꝛc. See Fleisch. om Bier. 635 S. Øllet smager saa branket.

Brankning (en) n. f. [af branker.] Den Gierning at branke.

Brant, adj. Bruges undertiden i Steden for Brat. See Oec. Mag. V. 351.

Bras (en) n. f. [af braser, asso.]
1. Stor og kostbar Anretning. De vil have deres fulde Bras.
2. Overdaadighed; Pragt og Stads. Hvad skal al den Bras til? At giøre megen Bras.
3. Stortalenhed; Praleri; stolt Væsen. Jeg kan ikke lide den Bras, der er ved ham. Han er lige frem og uden Bras.

Bras (en) n. f. pl. Braser. [Gall. *Bras*, Angl. *Braces*; formodentlig af Ital. *Braccio*, brachium.] Eet af de tvende fra Raamulerne hængende Tov, hvormed man vender Seilene efter Vinden, ved at give Raaen en dreiende Bevægelse om den Mast, Stang eller Bugspryd, hvortil den hører. Deraf Store-Bras, ɔ: den Bras, der hører til Stor-Raaen. Fokke-Bras, ɔ: den Bras der hører til Fokke-Raaen, ꝛc.

Brase (en) n. f. obsolet. See Bradse.

Brasen (en) n. f. [af braser, asso.] Stegen og Kogen som til et Giæstebud; kostbar Madlaven. Der er en idelig Brasen i dette Kiøkken.

Brasen (en) n. f. pl. Brasener. [Svet. Braxen, Germ. Brässem, Gall. *Brame*.] En bekiendt Fisk af Karpeslagset. C. Brama.

Brasende (et) n. f. obsolet. [uden Tvivl nær beslægtet med Germ. brassen, brasseln, strepere.] En bragende Lyd. Thors Liud og Brasende. Hvitf. Kr. 8 S.

Braser, v. a. [en Dialect af Germ. braten, og nær beslægtet med Germ. brausen og prassen.] Bemærker egentligen det samme som Steger, men bruges dog helst i følgende Bemærkelser:
1. Har megen Mad paa Ilden; har travelt med at stege og koge. Bruges absolute. Der brases svar meget i Kiøkkenet.
2. Fører en yppig Levemaade; lever kræsent og overdaadigen. Bruges neutraliter. Saaledes som de Folk brase hver Dag, kan de ikke holde det længe ud.
3. Braser op, v. a. & n.
a) Stuver eller steger op. At brase noget op i Smør.

b) Sætter

b) Sætter til ved en kræsen og overdaadig Levemaade. At brase alle sine Midler op.
c) Det samme som Kræser op. Han vil, at man skal brase op for ham.

Braser, v. a. [af Bras, versoria.]
1. Bringer en Raa eller et Seil i en vis Stilling ved Hielp af Braserne. At brase Raerne i Kryds og Pik. Frid. V. Søkrigsart. §. 840.
2. Braser af See Afbraser.
3. Braser op, [bruges altid absolute.] Stiller eet eller flere af Seilene saaledes imod Vinden, at den blæser i dem fra Forstævnen ind i Seilet, imod at Vinden i de mindre Seil blæser fra agten til for, saa at Skibet ligger næsten stille; hvilket skeer almindeligst for at oppebie et andet Skib.

Brask (en) n. f. [af brasker.]
1. Overdaadig Pomp og Pragt; stort Væsen. Bruges nu omstunder kun sielden. Han kommer frem med stor Brask og Bram. See og Ved. Kr. 247. item Nucl. Lat. voc. *Scena*.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Den Støien og Lyd, som mange samlede Venners Glædskab foraarsager. Og var stor Glæde og Brask udi Salen. Clauss. N. Kr. 132 S.
b) Forfængelig Pral; Bram. Valdemar udrustede sine Skibe mere paa Brask end Styrke. Ved. Kr. 519 S.
c) Store Ord; Brauteri.

Brasken (en) n. f. [af samme verbo.] Den Gierning at braske. See Viisd. II. 9.

Brasker, v. n. [formodentlig af Bras. No. 2. og 3.]
1. Giør sig stor af; praler med; brauter. At braske af sin Rigdom, Lærdom, &c.
2. [I ældre Skrifter.]
a) Seer prægtig ud; brammer. Om den (Kroppen) kunde endelig udaf Guld og Perler braske. (i en Kirkepsl.)
b) Taler overmodigen; pukker. Naar Fienden mon trodse og braske. (i en Kirkepsl.) Og du tør ikke saa braske. Kiempeviss. 536 S.

Brasme (en) n. f. [Norv. Brosme.] En Norsk Fisk af Torskeslaget med en enkelt Rygfinne. See Udt. af Forordn. IV. 215.

Brasskinkel (en) n. f. [af Bras, versoria, og Skinkel.] Det Tov, hvori Blokken til en Bras er giort fast til Raa-Nokken.

Brast (en) n. f. [nær beslægtet med Brøst.] Skade; Forliis. Bruges nu omstunder sielden uden i den Talemaade: at staae Last og Brast med een, ɔ: at holde med een paa Vinding og Tab; at dele Lykke og Ulykke med een. See og Ved. Kr. 138 S.

Brastholdig, adj. obsolet. [af Brast og holdig.] Skrøbelig; brøstfældig. Broen var brastholdig og svag. Ved. Kr. 457 S.

Brat, adj. [Isl. *brattur*.] Steil; afbrudt. Bruges og stundom adverbialiter. En brat Bakke. En brat afskaaren Klippe.

Brathed (en) n. f. [af brat.] Den Egenskab eller Beskaffenhed at være brat.

Bratte (en) n. f. [af brat.] Et bradt Sted; en Brink. (Syydeb. Beskr.)

Bratten, adj. [maaskee af brad.] Hidsig og graadig paa; meget begierlig efter; higende. At være bratten efter Penge, Ære, Nyt, &c. (Moth.)

Brauten (en) n. f. [af brauter.] Den Gierning at braute; Pralen.

Brauter, v. n. [maaskee i Steden for brager, af brager. No. 4; eller og af fælles Oprindelse med braverer.] Lader store Ord falde; roser sig selv; praler. Han er ikke saa lærd, som han brauter. At braute af sin Herkomst, sine Midler, Bedrifter, &c.

Brauter (en) n. f. [af sit verbo.] En stortalende Person; en Skryder eller Praler.

Brauteri (et) n. f. [af Brauter.] Store Ord; Praleri.

Brav, adj. [af Gall. *brave*.]
1. Kiæk; mandig; tapper. Han fægtede som en brav Soldat. Han slog fra sig som en brav Karl.
2. Duelig; skikkelig; retskaffen. Den Mand har en brav Kone. Der boer brave Folk i den Egn. Han er en brav Mand i sit Embede.

3. Frisk; i god Stand i Henseende til Sundheden. I Fior skrantede han ofte, men i Aar er han ret brav.
4. Dygtig; tilstrækkelig. Bruges og i dette Fald ofte substantive i Steden for: en god Deel, eller en dygtig Hob. De fik brav Regn paa dem. Han har brav Penge, Bøger, ꝛc.

Brav, adv.
1. Kiækt; tappert. Han stod sig brav til Examen, i Felten, ꝛc.
2. Godt og vel; skiønt og ypperligen. Han holder sig brav i Klæder. Han skikker sig ret brav. Det gaaer brav. Det var brav!
3. Dygtigen; tilstrækkeligen. Lægges i dette Fald ofte til Adjectiva og Adverbia, for at forhøie deres Bemærkelse. At hegle en brav igiennem. Han er brav forfaren, bemidlet, gierrig, ꝛc. At saae brav tykt.

Braverer, v. n. [maaskee af Gall. *brave* eller *braver*.] Det samme som Brauter, Prunker. Bruges undertiden i daglig Tale. See og Nucl. Lat. voc. *Jacto*.

Bred } (en) n. f. pl. Bredder. [formodentBredde } lig en Dialect af Isl. *Bard*, margo, ora.]
1. Den yderste Kant af en Overflade, eller den øverste Kant af noget huult. Bredden af en Stillads, et Bord, ꝛc. Bredden paa et Fad, Beger, ꝛc.
2. Det samme som Landkant. Bredden af et Hav, en Sø, en Aa, ꝛc.
3. Den blanke Deel ved Siderne af en trykt eller skreven Side paa et Blad Papiir. At skrive Anmærkninger i Bredden af en Bog.
4. [Figurligen.] Den yderste Rip. At staae paa Bredden af Evigheden. At være nær ved Fordervelsens Bred.
5. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) At gaae paa Gravens Bredde, ɔ: at være nær ved at døe; at gaae med Døden i Hænderne.
   b) At slikke om (eller ved) Bredderne, ɔ: at behandle en Sag saa løseligen, og ei trænge dybt nok ind i den.

Breddefuld, adj. See Bredfuld.

Brede (en) n. f. [af breed.]
1. Maalet paa en Overflade fra den ene Side til den anden. Denne Provinds er mere udstrakt i Længde end Brede.
2. Et Stykke Tøi i et Klæde eller Klædebon, som indbefatter Tøiets hele Brede. Et Lagen af to Breder. Et Skiørt af fire Breder.
3. Himmelens eller Jordens Strækning, beregnet fra Jævndøgslinien angaaende Steder, og fra Ecliptiken angaaende Stierner, til een af Polerne; det Modsatte af Længde. Nordlig Brede. Sydlig Brede. Disse to Byer ligge under een og samme Brede.
4. [I ældre Skrifter.] Det samme som Bredøxe. See Kiempeviſ. 30 S.

Bredecirkel (en) n. f. [af Brede og Cirkel.] Een af de større Cirkler paa Himmel- eller Jordkuglen, hvorpaa et Steds eller en Stiernes Afstand tælles.

Bredelighed (en) n. f. obsolet. Det samme som Brede. No. 1. See D. Mag. VI. 91.

Bredelse (en) n. f. [af breder.]
1. Den Giernng at brede. Bruges ikkun i Sammensætning.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Bredelighed. See D. Mag. VI. 91.

Breder, v. a. imperf. Bredde, sup. Bredet eller Bredt. [af breed.]
1. Strækker en Ting saa vidt den kan naae; giør, at den indtager et større Rum. At brede en Dug, et Lagen, et Tæppe, ꝛc.
2. Bredet eller Bredt [part. præt.] bruges undertiden som et Adjectiv, og bemærker: forsynet med behørigt Dække. Et bredet Bord. En bredet Bænk, Liigbør, ꝛc.
3. Breder Dug. Bruges undertiden i daglig Tale i Steden for: dækker Bord.
4. Breder over, eller Overbreder. Bedækker ved at brede. At brede Tæppet over Sengen, Møget over Ageren, ꝛc.
5. Breder paa, eller Paabreder. Lægger noget paa ved at brede det. At brede Dynen paa sig.
6. Breder sig. Giør sig breed. Bruges især om en Person, som tager for meget Rum op.

op om sig, især paa et fælles Sæde. Hun breder sig saaledes paa Canapeen, at ingen kan komme til at sidde hos hende.

7. Breder sig ud, eller Udbreder sig.
a) Gaaer ud i Brede; strækker eller slaaer sig vidt og breedt ud. Bruges og i mange Tilfælde figurligen: Paa dette Sted breder Floden sig mere ud. Rødmen udbredde sig over hendes Ansigt. En yndig Lugt udbreder sig om Sommeren i Engene. Nytten heraf udbreder sig til alle Mennesker.
b) Forplanter sig vidt og breedt. Bruges baade egentligen og figurligen. Dette Ukrud har bredet sig ud over den hele Have. Denne Slægt har meget udbredet sig her i Landet.
c) Kommer vidt og breedt ud iblant Folk; griber vidt om sig. Denne Pest, denne Last, dette Rygte, har udbredet sig overalt.
d) Gaaer vidtløftigen til Verks. Forfatteren udbreder sig alt for meget over sin Materie.

8. Breder ud, eller Udbreder.
a) Kommer noget til at gaae ud i Brede; udstrækker vidt og breedt; udvider. Bruges og figurligen i mange Tilfælde. Fuglen breder sine Vinger ud. At udbrede en Slagtorden, et Riges Grændser, sine Betragtninger, &c.
b) Bringer vidt og breedt ud. At udbrede Religionen, sin egen Roes, &c.
c) Udfører vidløftigen i Skrift eller Tale. At udbrede sin Tale.
d) Formerer; mangfoldiggiør. At udbrede Lyksalighed rundt omkring sig. Forf. i Sk. Vid. VIII. 177.
e) Udbredt [part. præt.] bruges undertiden adjective i Steden for Vidtløftig eller Almindelig. At have en udbredt Kundskab, Læsning, &c. See og Fleisch. om Bier. 38 S.

9. Breder under, eller Underbreder. Lægger noget under ved at brede det. At brede et Gulvtæppe under sens Fødder.

Bredfuld, adj. [af Bred og fuld.] Som er fuld op til Bredden. At skienke et Glas bredfuldt.

Bredning (en) n. f. [af breder.]
1. Det samme som Bredelse. No. 1.
2. [I ældre Skrifter.] Det store og vide Hav; Dybet. See Cold. Etym. Lat. voc. *Pelagus*.

Breed, adj. [Moesog. *braid*, Isl. *breidr*, Anglos. *brad*, Angl. *broad*, Germ. breit.]
1. Som er udstrakt i Brede; viid; rummelig; det modsatte af lang eller trang. Bruges ofte i Selskab med viid. En breed Vei, Fiord, Mund, Pande, &c. Dette Bord er mere langt end breedt. Landet var vidt og breedt. Dom. XVIII. 10.
2. Som holder et vist Maal i Brede. Bruges i Sammensætning. See Fingerbreed, Haandbreed, Straabreed, &c.
3. Grov; plump; ikke fiin eller zirlig. Bruges ikkun i Henseende til Sprog eller Tale. Den tredie Opskrift er paa godt breedt Engelsk, og lyder &c. Forf. i Sk. Vid. VI. 66.
4. Figurligen og ordsprogviis siger man:
a) At giøre sig breed, ɔ: at ophæve sig; at giøre sig meget til.
b) At giøre sine Fingre for brede, ɔ: at gaae videre end man har Lov til. I Særdeleshed: at rappe eller stiæle.
c) At giøre vidt og breedt af en Ting, ɔ: at tale vidtløftigen om en Ting; at giøre stort af.
5. Heraf de sammensatte Ord:
a) Breedagtig, adj. Noget breed.
b) Breedaxlet, adj. Som er breed over Axlerne.
c) Breedbladet, adj. Som har et breedt Blad, eller brede Blade. En breedbladet Kniv, Urt, &c.
d) Breedbringet, adj. Som har en breed Bringe; breedbrystet. Breedbringet Knold tog paa, det Huset maatte runge, &c. (Saml. af D. Vers.)
e) Breedbrystet, adj. Som er breed over Brystet.
f) Breedflabet, adj. Som har en breed Flab; breedkiæftet.

g) Breed-

g) Breedfødet, adj. Som har en breed Fod, eller brede Fødder.

h) Breedhærdet, adj. See Breedskuldret.

i) Breedhalset, adj. Som har en breed Hals.

k) Breedhed (en) n. f. Det samme som Brede. No. 1. Landet i dets Længde og i dets Breedhed. 1 Mos. XIII. 17.

l) Breedhovl (en) n. f. En breedbladet Høvl hos Snedkere.

m) Breedhovedet, adj. Som har et breedt Hoved.

n) Breedkiæftet, adj. See Breedflabet.

o) Breedkniv (en) n. f. En breedbladet Kniv hos Snedkere.

p) Breedlendet, adj. Som er breed over Lenderne.

q) Breedmundet, adj. Som har en breed Mund.

r) Breednæset, adj. Som har en breed Næse. En breednæset Mand. Et Par breednæsede Skoe.

s) Breednebbet, adj. Som har et breedt Neb; det modsatte af Spidsnebbet.

t) Breedøxe (en) n. f. Saaledes kaldtes fordum en breedbladet Stridsøxe. See Clauſ. N. Kr. 561 S.

u) Breedpandet, adj. Som har en breed Pande.

v) Breedrygget, adj. Som har en breed Ryg.

x) Breedskægget, adj. Som har et breedt Skæg.

y) Breedskaldet, adj. Som har en breed Skalde. See Mich. I. 16.

z) Breedskuldret, adj. Som er breed over Skuldrene; breedhærdet.

aa) Breedsom (en) n. f. En Som paa Linnet, som er mere end almindeligen breed; det modsatte af Smalsom. Bruges ofte i Genitivo som et Adjectiv. Et Par breedsoms Manſketter.

bb) Breedstribet, adj. Som har brede Striber.

Breedt, adv. [af breed.]

1. Paa en udbredet Maade; i Brede. Længst ind i Landet er Fiorden meget trang, men siden gaaer den alt mere og mere breedt ud.

2. Uden Omsvøb; reent og plat ud. Og talde breedt og bart om Elskovs søde Kraft. Don Pedro. 53 S.

3. Plumpt og grovt; ikke fiint eller sirligt. Han taler saa breedt som en Bonde.

4. Vidt og breedt. Allevegne; overalt. At være vidt og breedt bekiendt.

Bregl (en) n. f. [et Jydſk Ord af uvis Oprindelse.] Et lidet Fiskergarn, sat paa Enden af en Stang. (Moth.)

Bregne (en) n. f. [maaskee nær beslægtet med Germ. Brahne, fruticetum.] En Skovvæxt uden Blomster, med bruunt Frøstøv under Bladene. Pteris.

Bregnemos (et) n. f. [af Bregne og Mos.] En Mosart, som plat udbreder sig paa Skovtræernes Stammer og Stubber. Hypnum.

Breide, n. f. obsol. [Isl. *Brigdi*, retractus.] Forekommer i det sammensatte Ord Odelsbreide. See Chr. IV. N. L. Odelsb. 4. og 10 Cap.

Breider, v. a. [Isl. *bregda*; af v. obsolet. bræger, exprobro. See Ordet.] Lader een, med et Slags Fortrydelse, høre det Gode, man har giort ham; bebreider. Høres endnu imellemstunder blant gemeen Mand. Naar en Gave er breidet, saa er den betalt. (et Ordsprog.) See og D. L. L. 9. 3. it. Jert. Post. 76 Bl.

Brems (en) n. f. pl. Bremser. [formodentlig af Angloſ. *breman*, fremere.]

1. Et Slags tovingede Fluer, som i Sommerheden stikke og forurolige Qvæget.

2. En Jernbøiel, som sættes paa en Hestes Næse, for desbedre at kunne tvinge og styre ham; en Brille.

3. I gemeen Tale bruges det ofte i plur. i Steden for Nykker. Han har faaet Bremser i Hovedet. Jeg troer, at Bremserne stikke ham.

Bremser, v. a. & n. [af Brems.]

1. Sæt-

1. Sætter Brems eller Brille paa en Hestes Næse. At bremse en Hest.
2. Smaaknurrer; smaaskiænder. Bruges i daglig Tale. Hvad er det han gaaer og bremser for?

Brenter, v. n. [maaskee af Germ. Bränte eller Brente, alveus.] Truder ud med Bugen; sætter Bugen ud. (Moth.)

Bret (et) n. s. pl. Bretter. [skrives og Bræt, og er en Dialect af Bræde.]
1. Et større eller mindre, tykkere eller tyndere, afskaaret Stykke af en Bræde.
2. Det samme som Bretspil. At spille i Brettet.
3. Ethvert Redskab, som med Kunst er dannet af et Bret. See Dambret, Hakkebret, Tegnebret, Fiskebret, Spekkebret, rc.
4. Paa eet Bret. Siges, naar noget betales paa een Gang. Han maatte paa eet Bret udbetale 500 Rdlr. See og Schytte Stat. indv. Reg. II. 42.
5. Figurligen og ordsprogsviis siger man:
   a) At staae (eller) være hoit paa Brettet, ɔ: at staae hoit anskreven.
   b) At staae (eller tegnes) paa det sorte Bret, ɔ: at være i Ugunst; at staae ilde anskreven.
6. Heraf nogle sammensatte Ord, saasom:
   a) Bretkniv (en) n. s. En Kniv med to korte Skafte, som bruges af Sadelmagere.
   b) Bretspil (et) n. s. Et af tvende ligedannede, og ved Hængsler sammenføiede, Trælader bestaaende Redskab, hvori man spiller med to Tærninger og tredive Brikker, femten af een og femten af en anden Farve. Man forstaaer og derved Spillet i sig selv, eller den Videnskab at spille i Brettet.
   c) Bretspiller (en) n. s. En som spiller, eller forstaaer at spille, i Brettet.

Brev (et) n. s. pl. Breve. [Germ. Brief, Lat. Barb. *Breve* s. *Brevis*.]
1. Det samme som Sendebrev eller Skrivelse. At skrive et Brev med Posten. At vexle Breve med hinanden.
2. En af Øvrigheden (især høieste Øvrighed) udstædet skriftlig Bevilgning eller Befaling. Kongens aabne Brev. At sidde Kongens Breve og Forordninger overhørig.
3. Et i Retten indleveret, eller fra Retten udstædet, Document. See D. L. I. 25. 19. og 20.
4. Et Papiir, som tiener til Erindring, Efterretning, eller Beviislighed. Tillige med hvis Tingsvidner, Domme og andre Breve, som i Amtet til Efterretning kunde fornøden giøres. D. L. III. 1. 1. See og ibid. III. 4. 7.
5. Et Forpligtelses-, Forsikrings- eller Adkomst-Brev. Bruges helst i Sammensætning. See Fæstebrev, Gavebrev, Kiøbebrev, Pantebrev, Skiødebrev, rc.
6. En i Papiir indstukken, eller indpakket, vis Mængde af Kramvarer. Et Brev Knappenaale, Haarnaale, Tobak, rc.
7. At have Brev paa noget. Siges undertiden figurligen i Steden for: at have fuld Forsikring derom. Ingen har Brev paa sit Liv.
8. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Brevablat (en) n. s. See Ablat. No. 2.
   b) Brevbog (en) n. s. Bemærker: 1) En Copiebog at føre Breve ind i. See K. S. Skr. XI. 199. 2) En Lommebog at forvare Breve i.
   c) Brevbrud (et) n. s. 1) Den Forseelse at bryde andres Breve. 2) [I ældre Skrifter.] Kongelige Breves Overtrædelse. See Chr. IV. Rec. III. 39. 6.
   d) Brevdrager (en) n. s. En som bærer Breve fra Sted til andet. Bruges og i daglig Tale om den, som bringer Nyt eller Sladder fra eet Sted til et andet.
   e) Brevfalsker (en) n. s. En som forfalsker Breve.
   f) Brevgiemmer (en) n. s. En som har offentlige Brevskaber under Opsyn og Bevaring; en Archivarius.
   g) Brevhilsen (en) n. s. En skriftligen aflagt Hilsen.
   h) Brevkammer (et) n. s. Et Kammer, hvor offentlige Brevskaber giemmes; et Archiv.

i) Brev-

i) Brevkiste (en) n. f. En Kiste, hvori Brevskaber forvares.

k) Brevlap (en) n. f. Et lidet Stykke Papiir, hvorpaa noget er skrevet.

l) Brevomslag (et) n. f. Et Stykke Papiir, som lægges uden om eet eller flere Breve, og forsynes med Segl og Udskrift; en Convolut.

m) Brevpakke (en) n. f. En Pakke af Sendebreve eller andre Brevskaber.

n) Brevpenge, n. f. pl. Skriverpenge, som betales for offentlige Breves, især Tingbreves, Udstædelse. De sidste kaldes ellers i Lovene Dom- og Brevpenge. See D. L. L. 28. 9. og V. 14. 22. item Udt. af Forordn. I. 53.

o) Brevsæk (en) n. f. En Lædersæk, hvori Postbreve føres.

p) Brevsegl (et) n. f. Segl, som sættes for et Brev.

q) Brevskab (et) n. f. Et Skab at forvare Breve og Documenter i.

r) Brevskaber, n. f. pl. En Samling af offentlige eller private Breve og Documenter, som fortiene at bevares.

s) Brevskriin (et) n. f. Et Skriin til Brevskaber.

t) Brevskriver (en) n. f. En som forstaaer at skrive Breve. It. En, som forestaaer en andens Brevvexling; en Haandskriver. See Udt. af Forordn. V. 149.

u) Brevskrivning (en) n. f. Den Gierning, eller Videnskab, at skrive Breve.

v) Brevstiil (en) n. f. Stiil, som er passelig eller brugelig i Brevskrivning.

x) Brevstiler (en) n. f. En som har stilet et vist Brev, eller, som forstaaer sig paa Brevstiil.

y) Brevtaske (en) n. f. Bemærker: 1) Et Foderal at bære Papirer af stor Format i. (Gall. *Porte-feuille.*) 2) Et lidet Foderal til Breve, Bancosedler og deslige, at bære i Lommen. 3) En liden Lædersæk uden paa den store, som Breve føres i med Posten. (Moth.)

z) Brevtaxt (en) n. f. Den Taxt, hvorefter man betaler Postpenge.

aa) Brevtobak (en) n. f. Saaledes kaldes skaaren Tobak, som sælges i Carduser, til Forskiel fra Ruldetobak og Bladtobak.

bb) Brevvexel } (en) n. f. Den Gierning at vexle Breve. (Gall. Brevvexling } *Correspondance.*) Jeg fører Brevvexling med Folk, som rc. Patr. Tilsk. I. 314. See og Krigr. Instr. §. 30.

cc) Brevvexler (en) n. f. En som fører Brevvexling med en anden, helst blant Kiøbmænd. (Gall. *Correspondant.*)

dd) Brevviser (en) n. f. En som har et Brev at forevise.

Bridurt (en) n. f. En medicinsk platliggende Urt uden Blomsterblade. Herniaria.

Brig (en) n. f. See Brigantine.

Brigantine (en) n. f. [af Gall. *Brigantin.*] Et Skib med tvende Master, som er tiltaklet med Raa-Seil, og haver Bom under Mesanen. Kaldes ogsaa Brig og Brikke. See Udt. af Forordn. IV. 497.

Briim (en) n. f. [Isl. *Brim*, æstus maris; af brimer.] Den Susen og Larmen, som følger med et oprørt Hav. (Moth.)

Brikke (en) n. f. [Saxon. Bricke; maaskee i Steden for Britke eller Bretke (af Bret) og altsaa nær beslægtet med Brix.]

1. En rund og flad Tingest af Træ, som bruges i Dam- og Bretspil; en Dambrikke.
2. En rund Trætallerken.
3. Alt hvad der ligner en Brikke, saasom Skiven i en Blok eller Tridse, it. een af de med Kroge besatte runde Skiver, som bruges ved Lysestøbning, rc.
4. Et vist Redskab, hvormed man væver Strømpebaand. (Langebek.)
5. Det samme som Brigantine. See Oec. Mag. V. 353.
6. Heraf de sammensatte Ord:

a) Brikkebaand (et) n. f. Baand, som giøres i Brettet med Brikker.

b) Brikkehuus (et) n. f. Et Kiøkkenredskab, bestaaende af et Bret med mange Pinde i, hvor-

hvorpaa optoede Brikker lægges, for at tørres.

c) Brikkekaarde (en) n. f. Et Slags gammeldags Kaarder, som havde store runde Plader for Fæstet.

d) Brikkemager (en) n. f. Bemærker egentligen en som gior Brikker; men bruges meest af gemeen Mand i den Talemaade, Tulle Brikkemager, til at betegne en sær Person, eller et underligt Hoved.

e) Brikkekrabbe (en) n. f. See Taskekrabbe.

f) Brikkeost (en) n. f. Et Slags smaa brikkerunde Oste.

g) Brikkerund, adj. Rund og flad som en Brikke; fladrund.

h) Brikøiet, adj. Som har store runde Øine. (I gemeen Tale.)

Brikker, v. a. [af Brikke. No. 4.] Væver med Brikke. At brikke Strømpebaand. (Langebek.)

Brille (en) n. f. [Germ. Brille, Lat. Barb. *Berillus.*]

1. Et Glas, som er saaledes slebet, at det hielper og styrker Synet. Man siger Briller i plur., naar to saadanne Glas ere samlede i een Indfatning, for at sættes paa Næsen. Han kan ikke see at læse eller skrive uden Briller.

2. Det samme som Brems. No. 2.

3. [I Befæstningskunsten.] Smaa Yderverker, med 2 Faser og 2 Flanker, som have Sammenhæng med den bedækte Vei.

4. [I Bogtrykkeriet.] En liden Streg, som viser sig oven eller neden for et aftrykt, men ikke reent nok afstøbt, Bogstav.

5. Sædet paa et Natskriin eller Priveet.

6. Figurligen og ordsprogviis siger man:

a) Det kan man see uden Briller, ɔ: det er let at see.

b) At sætte een Briller paa, ɔ: at tage een ved Næsen; at bedrage een.

7. Heraf de sammensatte Ord:

a) Brillefoderal (et) n. f. Et Foderal til et Par Briller.

b) Brillefugl (en) n. f. En sort Vandfugl af Alkeslagset, med tvende hvide Pletter for ved Øinene. Alca impennis.

c) Brilleglas (et) n. f. Eet af de to Glas, hvoraf et Par Briller bestaaer.

d) Brillehuus (et) n. f. See Brillefoderal.

e) Brillemager (en) n. f. En som gior Briller.

Brimer, v. n. [synes at komme overeens med Lat. *fremo.*] Suser og larmer som Havet i Uveir. (Moth.)

Bringe (en) n. f. [Isl. *Bringa;* formodentlig af Cambr. *Bron*, pectus. See Jhre.]

1. Brystet paa et Dyr, især paa en Hest. Bruges og undertiden skiæmtviis om et Menneske, især om en Person, som bryster sig. See! hvilken Bringe han sætter frem.

2. Heraf de sammensatte Ord:

a) Bringebrudt, adj. Som af Seletøiet er brudt eller beskadiget paa Bringen.

b) Bringedrøi, adj. Som har en stor og feed Bringe.

c) Bringetøi (et) n. f. Det Slags Seletøi, eller den Deel af Seletøiet, hvori Hesten trækker med Bringen.

Bringelse (en) n. f. [af bringer.] Den Gierning at bringe. Bruges kun i Sammensætning.

Bringer, v. a. imperf. Bragte, sup. Bragt. [Moesog. *briggan*, Anglos. *bringan*, Angl. to *bring*, Germ. bringen.]

1. Bærer, fører, leder, drager, ꝛc. noget fra eet Sted til et andet. At bringe Korn i Laden, Varer til Torvs, ꝛc. At bringe een Gaver, Offer, ꝛc. At bringe et Brev paa Posthuset, en Reisende over Vandet, en Baad paa Land, ꝛc.

2. Skaffer til Veie; fremstiller. At bringe en Armee i Marken, en Flaade i Søen, ꝛc.

3. Det samme som Bibringer. Bruges og figurligen. At bringe een et Stød i Armen. At bringe een noget i Hovedet. At bringe sig noget til Gemyt, i Minde; ꝛc.

4. Gior, at noget skeer eller kommer i en vis Forfatning. At bringe noget i Orden, i Uorden, af Lave, ꝛc. At bringe een i Seen, i Knibe, af Frygt og Fare, af god Lune, ꝛc.

At

At bringe Frugter til Modenhed, en Ting til Virkelighed eller Fuldkommenhed, &c. At bringe een til Ære, til Bettelstaven, &c. At bringe Prisen høit, sin Indsigt vidt, &c. Den Mand har bragt det høit, vidt, i Verden.

5. Formaaer til noget ved Tvang eller Overtalelse. At bringes til Bekiendelse ved Piinsler. At bringe een til at indsee sit eget Bedste. Forf. i Sk. Vid. X. 78. Maaskee Venskab bringer dig hertil. ibid. 63 S.

6. Anleder; anviser. At bringe en Hund paa Sporet. At bringe Folk paa rette eller vrange Veie.

7. Kommer afsted; foraarsager. At bringe Guds Vrede og Hævn over sig. Den Handling bringer ham Ære.

8. Frembringer; giver af sig. Den Handel bringer ingen Fordeel. Dette bringer ingen Nytte af sig.

9. Anvender; betiener sig af. De Fremmede veed at bringe sig saadant til Fordeel. K. S. Skr. XI. 301.

10. Affatter; ordner. At bringe sine Tanker paa Papiret, i Pennen, &c. At bringe forskiellige Ting under sine visse Classer. At bringe noget i stort, i smaat, &c.

11. Fremsætter noget til at tale om eller raadslaae over. At bringe en Sag paa Tale, i Forslag, &c.

12. At bringe een en Skaal. At drikke een til.

13. Bringer af Dage. Tager af Dage; omkommer; dræber. At bringe sig selv af Dage.

14. Bringer an. See Anbringer.

15. Bringer bort. See Bortbringer.

16. Bringer for, eller Forebringer.

a) Fremfører et vist Andragende; fremsiger; fortæller. At bringe noget for Kongen. Det blev mig saaledes forebragt. Hvad Nyt har han i Dag at bringe for?

) Bringer for Dagen, eller for Lyset. Giør offentligen bekiendt; aabenbarer. At bringe en Sammenrottelse for Dagen.

c) Bringer et Skrift for Lyset. Giør et Skrift bekiendt ved Trykken; lader trykke.

22. Bringer fort, eller Fortbringer.

a) Giør, at en Ting eller Person kommer fort. At bringe et Skib fort med Aarerne.

b) Hielper til Vært. Item (figurligen) sætter i Befordrings- eller Næringsvei. At bringe et Træ fort. Man har i denne Tid ondt ved at bringe sine Børn fort. Kunsten bringer een overalt fort.

23. Bringer frem, eller Frembringer.

a) Giør at noget kommer frem; fører eller bærer frem. At bringe en Delinqvent frem for Retten. At bringe Gaver frem.

b) Forfremmer; befordrer. Siden vi have — underholdt ham i Læren, og saaledes bragt ham frem. Frid. V. Landkr. Art. 358.

c) Fremsiger; forebringer. At bringe sit Ærende frem. At bringe en Besværing, et Forslag, frem.

d) Fremavler; frembærer; føder af sig. Bruges og figurligen. Dette Land frembringer ypperlige Frugter. Ethvert Slags Dyr frembringer sin Lige. Naturen har aldrig frembragt noget smukkere end dette.

e) Bringer til Virkelighed; skaber. Gud har frembragt Jorden af intet, Mennesket af en Jordklimp, &c.

f) Fremdrager; henlever. At frembringe sit Liv i Armod og Elændighed.

24. Bringer hen, eller Henbringer.

a) Giør, at noget kommer hen til et Sted. Han løb til — for at bringe ham hen i et andet Skib. Mall. Handl. 168 S. Naar Sædstøvet af en Plante bliver henbragt paa Støvveien af et andet Blomster, &c. Fleisch. om Bier. 23 S.

b) Fremdrager; henlever. At bringe Tiden unyttig hen.

25. Bringer hid, eller Hidbringer. Giør, at noget kommer hid; fører eller bærer hid.

26. Bringer hiem, eller Hiembringer.

a) Giør, at noget kommer hiem. Skipperen har bragt Skibet lykkeligen hiem.

b) Erhol-

b) Erholder; vinder. At bringe Prisen, Seieren, hiem.

27. Bringer i, eller Ibringer.

a) Giør, at noget kommer i en vis Tilstand eller Omstændighed. Al den beviislig Omkostning, som Sagsøgeren er ibragt. D. L. I. 24. 41.

b) Faaer een noget indprentet; bibringer. Han er saa dum, at ingen Lærer kan bringe noget i ham.

28. Bringer igien, eller Igienbringer. Giør, at en Ting kommer til sit forrige Sted; bringer tilbage. Bruges absolute om Hunde, som ere afrettede til at bære igien, hvad der kastes hen for dem. Her bringer han dig din Datter igien. Forf. i Sk. Vid. X. 65. Denne Hund har lært at bringe igien.

29. Bringer igiennem, eller Igiennembringer.

a) Giør, at noget kommer igiennem. At bringe en Armee igiennem Fiendens Land.

b) Driver igiennem, at noget skeer. Han arbeidede nok derpaa, men kunde ikke bringe det igiennem.

30. Bringer ind, eller Indbringer.

a) Giør, at noget kommer ind. At bringe forbudne Varer ind.

b) Fører ind i fælles Bo. Hans Kone bragte ham store Midler ind.

c) Giver Baade eller Fordeel af sig; indrenter. Hvor meget bringer dette Gods ind om Aaret? Den Handel bringer intet ind.

d) Indfører, eller anbringer, i Skrift eller Tale. At bringe Skiæmt ind i sin Tale.

e) Fører i Brug. At bringe ind god Orden, nye Skikke, en bedre Methode, ꝛc.

31. Bringer ind igien.

a) Giør, at noget kommer ind igien.

b) Faaer erstattet eller godtgiort; henter ind igien. At bringe sin Skade ind igien.

32. Bringer med, eller Medbringer. Heder og Bringer med sig.

a) Lader komme med sig; har i Følge med sig. Bruges baade egentligen og figurligen. Posten bringer i Dag mange Penge, meget Nyt, med sig.

b) Bringer det med sig. Siges om alt det, som har noget naturligviis i Følge med sig. Sagen, Tiden, Alderen, bringer det med sig, at ꝛc.

33. Bringer ned, eller Nedbringer.

a) Giør, at noget kommer ned. At bringe Tømmer igiennem Elven ned til Stranden. At bringe Sæden dybt ned.

b) Nedsætter, som en Priis; kommer til at falde. At faae Renten, Vexelcursen, nedbragt.

34. Bringer om, eller Ombringer.

a) Giør, at en Ting kommer rundt omfører eller bærer om. At bringe Desserten om ved Bordet.

b) Bringer om. Skiller ved; berøver. At bringe een om Gods, Ære, Liv, Helbred, ꝛc. See Frid. V. Søkrigsart. §. 272.

c) Ombringer. Tager eller bringer af Dage; afliver. At blive ombragt ved Gift, i en Duel, ꝛc.

35. Bringer omkring, eller Omkringbringer. See Bringer om i første Bemærkelse.

36. Bringer op, eller Opbringer.

a) Giør, at noget kommer op. At bringe Kornet op paa Loftet.

b) Giør, at noget kommer høit i Veiret, eller i høi Priis; ophøier. Bruges og reciproce. At bringe Kornpriserne høit op. At bringe sig op fra en høi Ærespost til en anden.

c) Opsnapper under Veis. At bringe en Overløber, et fiendtligt Skib, op.

d) Bringer paa Benene; opbyder. De skikkede alt det Fodfolk til Armeen, som de kunde opbringe. Cyropæd. 153 S.

e) Bringer i Harnisk; sætter i Bevægelse. Mit Folk er hidsigt, og opbringes let. Mall. Handl. 393 S. Her havde han havt imod sig ei allene den fiendtlige Sømagt, men ogsaa den opbragte Natur. Forf. i Sk. Vid. IX. 71.

f) Bringer paa Føde. At bringe de forfaldne Sager op igien.

g) Giver en Ting, som skal have Løb i Fremtiden, sin Begyndelse. At bringe en Skik, en ny Mening, op. At opbringe Jernverkers Drift. K. S. Skr. XI. 197.

37. Bringer over, eller Overbringer.

a) Gior, at noget kommer over fra eet Sted til et andet. At overbringe sine Landsmænds Gods til Fiender. Mall. Handl. 190 S. At overbringe en Tidende. Cyropæd. 152 S. See og Fleisch. om Dier. 24 S.

b) Bringer det over sig, eller, Bringer det over sit Sind, eller over sit Hierte, ɔ: overtaler sig til; bærer det over sit Sind eller Hierte. Han kunde ikke bringe det over sig, at dræbe et uskyldigt Dyr.

38. Bringer paa, eller Paabringer.

a) Bringer paa Halsen; paafører. Derved har han paabragt sig selv og andre mange Fortrædeligheder.

b) At bringe een paa noget, ɔ: at komme een til at erindre sig, eller falde paa, noget. Bruges i daglig Tale.

39. Bringer paa Bane. See Bane.

40. Bringer paa Benene. See Been.

41. Bringer paa Fode. Sætter en forfalden Ting, eller til agters kommen Person, i Stand igien. At bringe det fortrykte Rige igien paa Fode. Mall. Handl. 210 S.

42. Bringer paa Halsen. Skaffer een noget at drages med; fører paa Halsen. At bringe sig en Sygdom paa Halsen.

43. Bringer paa Knæene. Bringer een i slet Tilstand; sætter til agters. Ved disse mange Uhæld blev han bragt paa Knæene.

44. Bringer paa sin Side. Faaer een til at holde med sig; trækker een paa sit Partie.

45. Bringer paa Tapetet. Fremsætter til Afhandling eller Raadslag; bringer paa Bane. (Gall. *mettre sur le tapis.*)

46. Bringer sammen, eller Sammenbringer.

a) Samler hobe- eller dyngeviis. At bringe en Deel Mandskab, Vaaben, Penge, sammen.

b) Sammenbragte Børn kaldes de Børn, som ere avlede af forskiellige Ægteskaber, saavel paa Faderens som Moderens Side.

c) Bringer i Haar sammen. See Sætter i Haar sammen.

47. Bringer til, eller Tilbringer.

a) Gior, at noget kommer til een; tilfører; tilbærer. At tilbringe een et Brev, en Gave, &c.

b) Tilfører som Medgift. Hans sidste Kone bragte ham intet til.

c) Indrenter; indbringer; forskaffer. En fornuftig Handel, som ei fører Yppighed med sig, tilbringer et Folk Rigdom.

d) Tilvender. At tilbringe een Frugten af en andens Flid og Forbedringer. Forordn. 23 April 1781. §. 4.

e) Henlever; henbringer. At tilbringe hele Dage med at giøre intet.

48. Bringer tilbage, eller Tilbagebringer.

a) Gior, at noget kommer tilbage; bringer igien. Bruges ofte figurligen. At bringe een sin Gave tilbage. At bringe een tilbage til sine Pligter. Tarvelighed kan bringe os vor forrige Velstand tilbage.

b) Bringer med sig paa Tilbagereisen. At bringe Svar, Beskeed, tilbage.

49. Bringer til Ende, eller Tilendebringer. Gior, at noget kommer til Ende; befordrer til Endskab. See Oec. Mag. VI. 163.

50. Bringer tilhobe. See Bringer sammen.

51. Bringer til rette, eller Tilrettebringer. Sætter i Lave; bringer i Skik eller Orden. Bruges som oftest figurligen. De som ved Formaning og Trusel ikke kan bringes til rette. Frid. V. Landkr. Art. §. 207.

52. Bringer tilsammen. See Bringer sammen.

53. Bringer tilside, eller Tilsidebringer. Gior, at noget kommer tilside; skaffer af Veien. At bringe den halstyrige Pøbel tilside.

54. Bringer til sig selv. Gior, at een kommer til Live igien, som var falden i Afmagt eller Besvimelse. Ved megen Flid blev han bragt til sig selv igien. Forsk. i Sk. Vid. X. 26.

55. Bringer tilveie, eller Tilveiebringer. Anskaffer; forhverver. At bringe de fornødne Tropper, Penge, tilveie. At tilveiebringe en sikker Fred.

56. Bringer til Verden. Bærer til Verden; føder.

57. Bringer ud, eller Udbringer.
a) Giør, at noget kommer ud; udfører; udbærer. At bringe Folk, Korn, Penge, ud af Landet. At bringe Maden ud.
b) Fører ud iblant Folk; udspreder. Hvem har bragt dette Rygte ud?
c) Giør, at noget kommer til en vis Høide eller Priis. Han har faaet sine Sønner og Døttre høit udbragte. At faae en Tiende vel udbragt.
d) Giør, at der kommer noget ud af en Ting. Af dette Stykke Træ kan intet bringes ud. Midt af Uorden at udbringe den mueligste Fuldkommenhed, er noget langt større, end ꝛc. Guldb. Aab. Theol. 232 S.
e) Trækker ud ved Kunst. At bringe saa og saa mange Potter Brændeviin ud af en Tønde Malt. Man kan af de fleste Ting bringe Olie ud ved Chymie.
f) Bringer een ud af sig selv. Giør, at een bliver ligesom rasende, og ei kan styre sig selv. See Forf. i Sk. Vid. X. 73.

58. Bringer under, eller Underbringer.
a) Giør, at noget kommer under. At komme et faldefærdigt Tag til Hielp, ved at bringe Støtter under det.
b) Underbragt [part. præt.] bruges undertiden adjective i Steden for Undertvungen. Et underbragt Folk.
c) Bringer under sig, ɔ: underkaster sit Herredømme; overvinder. At bringe et Folk, et Land, under sig.

59. Bringer ved, eller Vedbringer. Bruges undertiden i Steden for Bibringer. Mindst lade de sig vedbringe, at det er Synd, at stiæle sligt fra Kongen, ꝛc. Oec. Mag. VI. 271.

Bringer (en) n. c. [af sit verbo.] En som bringer. Bruges undertiden i Sammensætning. See Overbringer, ꝛc.

Bringestykke (et) n. c. [af Bringe og Stykke.] Det Stykke af et slagtet Høved, som udgiør Bringen.

Bringet, adj. [af Bringe.] Som har Bringe af en vis Beskaffenhed. Bruges ikkun i Sammensætning; saasom: Breedbringet, Smalbringet, ꝛc.

Brink (en) n. c. pl. Brinke. [Angl. & Saxon. *Brink*; formodentlig af Isl. *Brecka*, clivus, eller og et diminut. af Bryn.]
1. Kanten af et steilt eller brat Sted. At staae yderligen paa Brinken af Bakken.
2. En liden brat Bakke. Landet er fuldt af Tuer og Brinke.

Brinket, adj. [af Brink.] Fuld af Brinke, som gaaer steilt op og ned. En brinket Vei.

Brisling (en) n. c. En meget liden Fisk af Sildeslagset med fremstaaende Underkiæbe. (Gall. *Anchois.*) See Udt. af Forordn. IV. 221.

Brissel (en) n. c. [Heder Svet. Bräs. (See Serenii Diction. Anglo-Sveticum voc. *Bread & Sweetbread*) og Germ. Brüse.] Den Samling af smaa Kirtler, som sidder imellem Boven og Halsen paa Lam og Kalve, og holdes af nogle for en lækker Spise.

Brist (en) n. c. [af brister.] En ved Bristning foraarsaget Sprække eller Aabning; en Bræk. Der findes hist og her en Brist i Tøiet.

Bristelse (en) n. c. [af brister.] Gierningen at briste.

Brister, v. n. imperf. Brast, part. præt. Brusten. [hedte fordum bryster eller broster, Anglos. *berstan*, *bytstan*, Angl. to *burst*, Alam. *bersten*, *brestan*, Germ. bersten.]
1. Skiller sig ad; faaer Brist eller Bræk; sprækker. Ankeret, Tovet, brast. Isen, Muren, Blæren, Huden, er brusten. Han er færdig at briste af Latter, Hovmod, Misundelse, ꝛc.
2. Brister i Graad, Latter. Begynder at græde, lee, i en Hast og med Hæftighed.

3. Brister af. See Afbrister.
4. Brister Hul paa.
a) Gaaer med Hæftighed eller Hastighed Hul paa. Bruges impersonaliter. I Gaar brast der Hul paa Isen, Bylden, ꝛc.
b) Der brast Hul paa Bylden. Siges undertiden figurligen, naar en ond Samvittighed vaagner, eller en qvælende Sindslidelse hæftigen bryder ud.
5. Brister op, eller Opbrister. Gaaer op, eller aabner sig, ved at briste. Iis brister op i Tøveir. Under Brøndgravningen brast en Vandaare op.
6. Brister ud, eller Udbrister.
a) Falder ud efter foregaaende Bristning. Det ene Stykke Kalk brister ud efter det andet.
b) Yttrer sig med Hæftighed eller Hastighed; bryder ud. Bruges baade egentligen og figurligen. I Anledning af et Jordskælv brast en ny Kilde ud af Bierget. Det skiulte Had brast omsider ud. At briste ud i Graad, i Latter.

Bristning (en) n. f. [af brister.]
1. Den Omstændighed, at noget brister; den Aabning, som skeer, naar noget brister.
2. Det Vand, som i Anledning af Moderens Aabning gaaer fra Barselkonen, førend Barnet fødes. Bristningen er gaaet.

Brix (en) n. f. [Germ. Britsche, Pritsche; formodentlig af Bret, og altsaa nær beslægtet med Brodske. See Ordet.]
1. Et med Haandfang forsynet Stykke Træ, som er giennemskaaret i adskillige tynde Dele, og giver derved en skraldende Lyd fra sig, naar man slaaer dermed.
2. Hug eller Slag, som gives med en Brix; Prygl.
3. Et af Brædder bestaaende Leiested i en Vagtstue eller andensteds.

Brixer, v. a. [af Brix.] Slaaer med Brix; prygler. Han var værd at brixes.

Bro (en) n. f. pl. Broer. [af Isl. *Bru*, som formodentlig er primitivum til Brygge.]
1. En til Overfartens Lettelse anlagt Bygning over et Vand. At lægge, slaae, bygge, en Bro over en Flod.
2. Det samme som Brandbro. See Udt. af Forordn. IV. 99 S.
3. Det samme som Steenbro. At lægge Bro i Gaarden, paa Gaderne, Veiene, ꝛc.
4. Undertiden betegner det et brolagt Sted, og i Særdeleshed en brolagt Vei.
5. Det samme som Skibbro.
6. Det paa en Vogns Fremaxel fæstede Stykke Træ, hvorpaa Brideskammelen eller Krandsen hviler.
7. Det Bret, hvorpaa et opstaaende Hiul i en Mølle hviler.
8. Et Bret midt i Bogtrykkerpressen, i hvis Midte Spindelen gaaer.
9. Den Grundvold af Riis, eller løs Halm, som lægges under et Straatag.
10. [I ældre Skrifter.] Et ved Indgangen af et Huus anbragt Trin eller Trappe. (Moth.)
11. Broen er afkastet efter ham. Siges figurligen og ordsprogviis om en Person, som ei mere staaer til at redde eller hielpe.
12. At kaste een af Broen. Siges og undertiden figurligen i Steden for: at undertrykke een.

Brobue (en) n. f. [af Bro og Bue.] En Bue under en muret Bro.

Brobygning (en) n. f. [af Bro og Bygning.] Den Gierning, eller Kunst, at bygge Bro.

Brod (en) n. f. pl. Brodde. [skrives ofte Braad; af Isl. *brydda*, pungere, Hib. *pruidim*.]
1. Det spidse og langagtige skiulte Vaaben, hvormed Naturen har udrustet visse flyvende eller krybende Dyr. Bien stikker med sin Brod.
2. Alt hvad der har nogen Liighed med en Brod; saasom den første Spire af Kornsæd, item en Spidse paa et Kornax, og andet deslige.
3. Figurligen og ordsprogviis siger man:
a) At stampe imod Brodden, ɔ: at sætte sig imod Overmagten; at trætte med sin Overmand. (Talemaaden er laant af Bibelen.)

b) At

b) At tage Brodden fra een, ɔ: at betage een Magt og Evne til at skade.

Brodager (en) n. f. [af bryder og Ager.] En nyligen optagen Ager. Novale. (Moth.)

Brodde (en) n. f. pl. Brodder. [af Brod.] Det samme som Brodsom.

Brodden, adj. [Germ. ant. brode; af bryder.]

1. Som let kan brækkes; brøstfældig; skrøbelig. Et broddent Rør. En brodden Tand.
2. Raaddent er snart broddent. Et Ordsprog, som vil sige, at det, der er skrøbeligt, kan let gaae i tu.
3. Der gives brodne Potter i alle Land, ɔ: der findes allevegne nogle slette Personer. (et Ordsprog.)

Brodder, v. a. [af Brod.]

1. Beslaaer med Brodsøm. At brodde en Hest.
2. Broddet [part. præt.] bruges undertiden adjective og bemærker: bevæbnet med Brod. Et broddet Insect.
3. At brodde en Neeg. Siges, naar man med en Kiep eller andet Redskab tærsker Kornet af Toppen paa en Kornneeg.

Broddesting (et) n. f. [af Brod og Sting.] Et Sting af en Brod. Bruges og undertiden figurligen til at betegne Samvittigheds Nag. Jo flere Broddesting du føler i dit Sind, &c. (i en Saml. af Vers.)

Brode (en) n. f. [skrives og Brote, og er maaskee ei forskiellig fra Brode. No. 4.] En stor heel sammensmæltet Klump. Harpix i Broder.

Broder, v. a. Det samme som Brujer. See Schytte Stat. indv. Reg. III. 132.

Broder (en) n. f. pl. Brødre. [Germ. Bruder, Moeso-g. *Brothr*, Anglos. & Angl. *Brother*, Alam. *Bruoder*, *Pruader*, Lat. *Frater*.]

1. En Mandsperson, som har Fader og Moder, eller een af dem allene, fælles med en anden. Han er min kiødelige Broder.
2. Enhver som staaer i enslags selskabelig Forbindelse med en anden; en Medbroder. Som agter Livet intet mod Fædrenelandet, og blot beklager dets Tab, fordi han kun een Gang kan ofre det for sine Brødre. Forf. i Sk. Vid. VIII. 5. Brødrene i Skydeselskabet. De Mæhriske Brødre.
3. En Ligemand eller Jævnlige. Alle Konger ere, og kalde sig, hinandens Brødre.
4. I daglig Tale bruges det ofte deels i Steden for Person eller Selle, deels og naar man tiltaler en ung Mand, skiønt ubekiendt, af ringe Stand. Han er en artig, lystig, tør, fugtig, liderlig, Broder. Hør! min Broder, kom og hielp mig lidt.
5. [I ældre Skrifter.] En Munk eller Klosterbroder.
6. Til Broders, eller Brødres Bedste, ɔ: til Bedste for det hele Lav eller Selskab; til fælles Tarv eller Gavn. Dette skal gaae, være, til Brødres Bedste.

Broderbarn (et) n. f. [af Broder og Barn.] Et Barn af en Broder.

Broderdatter (en) n. f. [af Broder og Datter.] En Datter af en Broder.

Broderer, v. a. [af Gall. *broder*, som synes at komme overeens med Dan. border. See Ordet.] Besyer med Traad eller Giern, især med Guld-, Sølv- eller Silketraad. Bruges ofte absolute. At brodere en Kiol med Silke. Et Fruentimmer, som forstaaer at brodere.

Broderi (et) n. f. [af broderer.] Broderet eller stukket Arbeide. Et Mønster af et Broderi. Patr. Tilsk. II. 403.

Brodering (en) n. f. [af broderer.]

1. Den Gierning, eller Kunst, at brodere.
2. Det samme som Broderi.

Broderkone (en) n. f. [af Broder og Kone.] En Broders Hustru; en Svigerinde.

Broderlav (et) n. f. [af Broder og Lav.] Et Selskab af visse til en særdeles Hensigt forenede Personer.

Broderlig, adj. [af Broder og lig.]

1. Som hører til en Broder; som skikker sig imellem Brødre. En broderlig Skyldighed. D. L. II. 9. 8. En broderlig Enighed. Et broderligt Venskab.
2. En broderlig Advarsel kaldes i Lovene den Advarsel, som skeer i Eenrum, og af

den Kierligheds Aand, som man bør drives af imod sine Brødre. See D. L. II. 9. 9.

3. En broderlig Kierlighed kaldes i theologisk Forstand den Kierlighed, som Christne, der ved Daaben ere Børn af een og samme Fader, bør bære til hinanden.

Broderligen, adv. [af broderlig.] Paa en broderlig Maade; ligesom Brødre. De levede broderligen med hinanden.

Broderlod (en) n. f. [af Broder og Lod.]
1. Den Arvelod, som en Broder i lovligt Skifte tager imod en Søster; det dobbelte imod en Søsterlod. See D. L. V. 2. 19. og 25.
2. Det samme som Broderpart. No. 1.

Broderløs, adj. [af Broder og løs.] Som har ingen Broder; som har mistet sin Broder eller sine Brødre. Var er broderløs Bag. Ved. Kr. 89 S.

Brodermord (et) n. f. [af Broder og Mord.] Mord, som begaaes af en Broder.

Brodermorder (en) n. f. [af Broder og Morder.] En som begaaer Brodermord; en Broders Banemand.

Broderpart (en) n. f. [af Broder og Part.] Den største Deel af en Ting, som man tager Deel i. Naar noget skal deles, laver han det altid saa, at han selv faaer Broderparten. Naar det kommer paa Arbeide an, saa er han altid meget føielig i at tillade, hvem der vil, at tage Broderparten. Cyropæd. 59 S.

Broderskab (et) n. f. [af Broder og part. inseparab. skab.]
1. Den personlige Beskaffenhed, at være Broder. I Spil gielder intet Broderskab.
2. En broderlig Hengivenhed; broderligt Sindelav. Lod dermed Broderskab kiende. Kiempevis. 11 S.
3. En broderlig Forening. At giøre, drikke, Broderskab.
4. Et til en vis Hensigt forenet Selskab; et Broderlav. Det Kiøbenhavnske Skydeselskab er et Broderskab. Vores Hengivenhed til Broderskabets Grundregler. Patr. Tilsk. II. 85. Det Herrnhutiske, Mæhriske, Broderskab. See og Saml. til den D. Hist. I. 2. 47.

Brodersøn (en) n. f. [af Broder og Søn.] En Søn af en Broder.

Broderstykke (et) n. f. [af Broder og Stykke.] En broderlig Handling; en venskabelig Opførsel som af en Broder. Det var vist et Broderstykke.

Brodløs, adj. [af Brod og løs.] Som har ingen Brod; som har mistet sin Brod. See Fleisch. om Bier. 65 S.

Brodrung (en) n. f. obsolet. [af Broder.] Det samme som Brodersøn. Deraf Brodrungebarn, ɔ: Brodersøns Barn, som forekommer i Chr. IV. N. L. Gift. B. 7 Cap. 11 Art.

Brodsøm (et) n. f. [af Brod og Søm.] Et spidst Søm, som fæstes i Hoverne paa en Hest, naar det er glat, paa det at Hesten ei skal glide med Fødderne og falde.

Broer. v. a. [af Bro.]
1. Lægger Steenbro. Bruges helst absolute. At broe med Kampestene.
2. Lægger Bro under et Straatag; giør Brotag.
3. Broer sig, ɔ: giør sig en Bro. Bruges i ældre Skrifter. Han agtede dermed at broe sig ind til Byen over disse Ufore. De broede sig over de døde Kroppe. Ved. Kr. 321 S.

Brød (et) n. f. pl. Brød. [Anglos. *Breod*; Angl. *Bread*, Alam. *Prot*, Germ. Brod.]
1. Føde af æltet og bagt Meel. Bruges især om det Slags Brød, som gemeenligen spises tilligemed Suul ved Maaltiderne. Brød er den nødvendigste Spise. At æde vel Brød til sin Mad.
2. Livs Ophold; Næring; Føde. At søge, erhverve, fortiene, sit Brød. Han har neppe Brødet ved sin Handtering.
3. Tieneste for Kost og Løn. At være i eens Brød. At have mange Folk i sit Brød.
4. Offentlig Betiening; Embed. Han gifter sig ikke, førend han faaer Brød. At sidde i et godt, ringe, Brød.
5. De Ablater, eller smaa usyrede Kager, som med-

meddeles Communicantere. Hvor noget vist er lagt til Viin og Brød at holde, ꝛc. D. L. II. 22. 57.

6. Vand og Brød. Bruges deels til at betegne den ringe Føde, som de Arme og Fangne maae lade sig nøie med, deels den Kost, som visse Forbrydere dømmes til som en Straf efter Loven. See D. L. IV. 1. 4.

7. Et Stykke Brød. Bruges ofte i daglig Tale figurligen til at betegne et Embed eller en Betiening.

8. Det daglige Brød. Herved forstaaes ofte det samme som nødtørftig Underholdning. Naar man har det daglige Brød, bør man være fornøiet.

9. Tørt Brød kaldes det Brød, som spises uden Suul; og ved det tørre Brød betegnes ofte den allerringeste Føde. Han kan med alt sit Slæb neppe vinde det tørre Brød.

10. Figurligen og ordsprogviis siger man:
 a) Død eller Brød. En Talemaade, som bruges i det Tilfælde, naar een vover Livet for at vinde Levebrød.
 b) Eens Død en andens Brød. Siges, naar een nyder en Lykke, især en Betiening, som en anden før har havt.
 c) Krummer ere og Brød, ɔ: en ringe Næring eller Bestilling giver og Føden.
 d) Brødet er tyndt skaaret for ham, ɔ: han har kun lidet at leve af.
 e) At tage Brødet af Munden paa een, ɔ: at betage een sin lovlige Næring.

Brødæder (en) n. f. [af Brød og Æder.]
1. En som æder Brød. En stærk Brødæder.
2. En Person, som er i eens Brød, eller nyder Føde hos een. Bruges meest skiæmtviis. Den Mand har mange Brødædere i sit Huus.

Brødbænk (en) n. f. [af Brød og Bænk.] En Bænk, hvorpaa Bageren lægger nybagte Brød, for at svale dem.

Brødbagen (en) n. f. [af Brød og Bagen.] Den Gierning eller Handtering, at bage Brød.

Brødbager (en) n. f. [af Brød og Bager.] En som nærer sig af at bage og sælge Grovbrød.

Brødbagning (en) n. f. See Brødbagen.

Brødboble (en) n. f. [af Brød og Boble.] En Boble, som kommer paa Brød i Bagningen.

Brødbolle (en) n. f. [af Brød og Bolle, globulus.] Et Slags Boller af Brød, Æg og Krydderi, som bruges i Suppe og Bollemælk.

Brødbund (en) n. f. [af Brød og Bund.] Den Side af Brødet, som det ligger paa i Bagerovnen.

Brøddisk (en) n. f. [af Brød og Disk.] Det Bord, som Bageren slaaer sine Brød op paa.

Brøde (en) n. f. [af bryder.]
1. En Forseelse eller Forbrydelse. At være uden Skyld og Brøde.
2. [I Lovene.] Straf for Forbrydelse; Bod eller Mulct; Brødepenge. Med mindre de selv ville straffes derfor, som for Helligbrøde, og med anden Brøde til de Fattige. D. L. VI. 3. 10.
3. Et Redskab at bryde Hør eller Hamp med; en Brage.
4. [Isl. *Bruda.*] Et Knippe. En Brøde Rør, Hør, ꝛc. (Moth.)
5. Et afbrudt eller afskaaret Stykke. Vi har ei en Brøde Træ mere. (Moth.)
6. Det samme som Braade. No. 1.
7. Alt hvad der ligger i Veien til Hinder for de Reisende. (Moth.)

Brødelig, adj. [af Brøde og lig.]
1. Som kan brydes. Bruges ikkun i det sammensatte Ord Ubrødelig.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Brødig eller Brødfældig. See Nucl. Lat. voc. *Sons.*

Brødepenge, n. f. pl. [af Brøde og Penge.] Bøder, som betales for en Brøde; Pengestraf. See Hvitf. Kr. 725 S.

Brøderbørn, n. f. pl. [af Brødre, som er plur. af Brøder, og Børn.] Børn af Brødre.

Brodesmand (en) n. f. obsolet. [af Brøde og Mand.] En brødfældig Mand; en Forbryder. See Hvitf. Kr. 340 S. og Clausf. N. Kron. 818 S.

Brødfældig, adj. [af Brøde og fældig.] Skyldig i Forbrydelse; brødig; straffældig. See N. L. V. 11. 17.

Brødfiæl (en) n. f. [af Brød og Fiæl.] En Fiæl, eller et Bret, at sætte opslagne Brød paa, for at gisnes i Ovnen. (Moth.)

Brødføde (en) n. f. [af Brød og Føde.] Det fornødne til Livets Ophold. Man kan ved denne Handtering neppe have Brødføde.

Brødføder, v. a. [af Brød og føder.] Forskaffer, eller indbringer, Brød og Føde til Underholdning. Han kan neppe brødføde sig selv, end sige andre. Den Tieneste kan brødføde sin Mand.

Brødføre (et) n. f. [kaldes og Brudføre; af Brøde. No. 7., eller Braade. No. 5., eller Brud, fractura, og Føre.] Saaledes kaldes Føret om Vinteren, naar Veien er ujævn og knudrig formedelst Iis, som hverken vil briste eller bære.

Brødhække (en) n. f. [af Brød og Hække.] En Hække, hvori man henlægger bagede Brød. Bruges især paa Landet i store Huusholdninger, hvor der bages mange Brød ad Gangen.

Brødig, adj. [af Brøde.] Det samme som Brødfældig. Bruges i Lovene. See D. L. IV. 1. 9.

Brødkage (en) n. f. [af Brød og Kage.]
1. En Kage, som er lavet af revet Brød, Æg, Mælk og Sukker, ꝛc.
2. Et i Form af en Kage bagt Brød. Sædvanlig Smaaredsel, Brødkage, ꝛc. Udt. af Forordn. II. 54.

Brødkammer (et) n. f. [af Brød og Kammer.] Et Kammer at forvare Brød i. Bruges især om det aflukte Rum i et stort Skib, hvor Skibsbrød forvares.

Brødkiøb (et) n. f. [af Brød og Kiøb.] Bemærker deels Kiøb paa Brød, deels Brøds Indkiøb.

Brødkiste (en) n. f. [af Brød og Kiste.] En Kiste at forvare Brød i. Bruges i Bondesproget meget ofte figurligen til at betegne Maven.

Brødkniv (en) n. f. [af Brød og Kniv.] En Kniv at skære Brød med.

Brødkorn (et) n. f. [af Brød og Korn.] Korn, som er beqvemt, eller bestemt, til Brød. Item det til Brød fornødne Korn.

Brødkrumme (en) n. f. [af Brød og Krumme.]
1. Det samme som Brødsmule.
2. Brødkrummen, eller slet hen Krummen, kaldes den indvendige bløde Deel af Brødet, som sættes imod Skorpen.

Brødkurv (en) n. f. [af Brød og Kurv.]
1. En Kurv at forvare eller bære Brød i, item at opsamle Brødlevninger i.
2. At hænge Brødkurven for høit, siges den, der enten alt for sparsomt uddeler Føden til sine Børn eller Huusfolk, eller og giør Adgang til Levebrød alt for vanskelig.
3. Brødkurven er hængt høit for somme. Siges i daglig Tale figurligen og ordsprogviis, i Steden for: nogle Mennesker har Skiæbnen forundt kun lidet at leve af.

Brødlevning (en) n. f. [af Brød og Levning.] En Levning, især en Bordlevning, af Brød.

Brødløs, adj. [af Brød og løs.]
1. Som lider Brødmangel. Et brødløst Land, Huus, ꝛc.
2. Som har intet Embed eller Levebrød. En brødløs Mand.
3. Som ei føder sin Mand; som der intet er at vinde ved. En brødløs Kunst, Betiening, Commission, ꝛc.

Brødmærke (et) n. f. [af Brød og Mærke.] Et Kiendemærke, som Bagere, eller de der lade bage hos dem, sætte paa deres Brød.

Brødmangel (en) n. f. [af Brød og Mangel.] Mangel paa Brød eller Brødføde.

Brødpenge, n. f. pl. [af Brød og Penge.] Penge til at kiøbe Brød for. I Særdeleshed: Penge til Brøds Indkiøb og Uddeling blant Fattige.

Brodpose (en) n. f. [af Brod og Pose.] En Pose at have Brod i.

Brodrestue (en) n. f. obsolet. [af Brodre, som er plur. af Broder, og Stue.] En Stue, hvor et Broderskab, og især de saa kaldte Gildebrodre, fordum havde deres Forsamlinger. See Clauf. N. Kr. 719 S.

Brodrug (en) n. f. [af Brod og Rug.] Rug, til at bage Brod af. Sættes gemeenligen imod Sæderug.

Brodsæd (en) n. f. Sæd til Brodkorn. See Oec. Mag. IV. 110.

Brodsæk (en) n. f. See Brodpose.

Brodske (en) n. f. obsolet. [formodentlig et diminut. af Brædt.] En Disk; en Tallerken. See Cold. Etym. Lat. voc. *Mensa*.

Brodskee (en) n. f. [af Brod og Skee.] Det samme som Bagerskode. (Moth.)

Brodskive (en) n. f. [af Brod og Skive.] En Skive af et Brod.

Brodskorpe (en) n. f. [af Brod og Skorpe.] Den yderste haarde Deel af Brodet; det modsatte af Krummen.

Brodskovl (en) n. f. [af Brod og Skovl.] Det samme som Bagerskode.

Brodsmule (en) n. f. [af Brod og Smule.] En Smule af et Brod.

Brodsorg (en) n. f. [af Brod og Sorg.] Sorg for daglig Næring.

Brodstumpe (en) n. f. [af Brod og Stumpe.] En Stumpe af et Brod.

Brodsuppe (en) n. f. [af Brod og Suppe.] Suppe, som koges af Brod, med andre Tilsætninger, for at giøre den velsmagende.

Brodtaxt (en) n. f. [af Brod og Taxt.] En offentlig Taxt, hvorefter Brod bør sælges.

Brodtrang (en) n. f. [af Brod og Trang.] Dyr Tid paa Brod, eller paa Fodevarer i Almindelighed; Brodmangel.

Brodtyv (en) n. f. [af Brod og Tyv.]
1. En unyttig Brodæder i en Huusholdning; en som tager Kost og Løn uden at giøre Skiel derfor.
2. En som hemmeligen giør Indgreb i en andens lovlige Næring.

Brodvable (en) n. f. See Brodboble.

Brodvogn (en) n. f. [af Brod og Vogn.] En Vogn, hvorpaa Brod læssevis fra Bageren bortføres til Uddeling blandt Soldater, Fattige, &c.

Brok } (en) n. f. pl. Broker, Brokener.
Broken } [Germ. Bruchzahl; af brækker.]
1. En Part af en Enkeltheds, som lader sig dele i flere lige saadanne Parter; et brudent Tal. Den Regning falder i Brok. I denne Regning er ingen Brok.
2. Det samme som Brokregning. Dette kan ikke udregnes uden Brok. Han kan, forstaaer, har lært, Brok.
3. Der er ingen Brok i. Siges undertiden figurligen om noget, som ei er vanskeligt at begribe.

Brokregning (en) n. f. [af Brok og Regning.] Den Gierning, eller Videnskab, at regne Brok.

Brol (et) n. f. [af broler.] Et Skrig, som af et brolende Dyr.

Brolehals (en) n. f. [af broler og Hals.] En gruelig Skraalehals.

Brolen (en) n. f. [af broler.] Gierningen at brole.

Broler, v. n. [Germ. brüllen.]
1. Giver et frækkeligt Vræl af sig; skraaler som en Løve, Tyr, eller andet stort Dyr. Koen broler efter Tyren, Kalven, &c. Han er som en brolende Løve. Han brolede som en Tyr.
2. Broler ud, eller Udbroler. Udfører med en brolende Stemme; udskraaler eller udvraaler. Bruges active. Han udsagde, eller rettere udbrolede, disse Ord, &c.

Brond (en) n. f. pl. Bronde. [Moesog. *Brunna*, Anglos. *Born*, *Brunna*, *Borna*, Angl. *Bourn*, Germ. Brunn, Born.]
1. Et dybt Hul i Jorden, som er gravet for at faae og have Vand. At drage Vand af en Brond.
2. Bronden. Det samme som Sundhedsbrond, eller det Vand, som derfra er hentet. At reise ud til Bronden i Pyrmont. Naar man drikker, eller bruger, Bronden, bør man holde god Levetorden.

3. Heraf

3. Heraf de sammensatte Ord:
a) Brondaare (en) n. f. Det Væld, eller den Aare, i en Brønd, hvorfra Vandet kommer.
b) Bronduur (en) n. f. En Cuur, som bestaaer i at bruge Brønden.
c) Brondfad (et) n. f. Den Kam eller Kiste, som Vandet samles i af et Springvand.
d) Brondgraver (en) n. f. En som forstaaer sig paa Brøndgravning.
e) Brondgravning (en) n. f. Den Gierning, eller Videnskab, at grave Brønd.
f) Brondhage (en) n. f. Det samme som Brondkrog.
g) Brondhiul (et) n. f. En Tridse, hvorpaa et Brøndreeb, eller en Brøndlænke, løber.
h) Brondhulke (en) n. f. Træverket i en Brønd oven for Jorden.
i) Brondjunge (en) n. f. Det samme som Brondspand.
k) Brondkarse (en) n. f. En bekiendt Sumpurt med rundagtige, lidet hierteformige Blade, og smaa hvide Blomster. Nasturtium aqvaticum.
l) Brondkiede (en) n. f. Det samme som Brondlænke.
m) Brondkiste (en) n. f. Det samme som Brondfad.
n) Brondkors (et) n. f. Bemærker deels det oven over Brønden lagte Trækors, hvori Brøndhiulet sidder fast, deels og fornemmeligen de i Brøndens Bund krydsviis lagte Træer, som tiene til Grundvold for det hele Brøndverk.
o) Brondkrog (en) n. f. En Krog i Enden af en Stang, ved hvis Hielp man fylder en Spand med Vand og trækker den op af Brønden. See Udt. af Forordn. III. 289.
p) Brondlaag (et) n. f. Et Laag eller Dæksel af Træ, til at lægge over en Brønd.
q) Brondlænke (en) n. f. En Jernlænke med en Junge i hver Ende, som løber paa et Brøndhiul.
r) Brondmester (en) n. f. En som har Opsigt med de offentlige Brønde.
s) Brondrække (en) n. f. Rækværket omkring en Brønd.
t) Brondreeb (et) n. f. Et Reeb med een eller tvende Junger til et Brøndhiul.
u) Brondspand (en) n. f. En Spand at trække Vand op med af en Brønd.
v) Brondstage (en) n. f. Den Stang, i hvis nederste Ende Brøndkrogen sidder fast.
x) Brondsvingel (en) n. f. Det samme som Brondvippe.
y) Brondtække (et) n. f. Et Tag eller Tække over en Brønd.
z) Brondtridse (en) n. f. Det samme som Brondhiul.
aa) Brondtrug (et) n. f. Et Trug, eller egentligen saa kaldet Hov, ved en Brønd.
bb) Brondvand (et) n. f. Det Vand, som samler sig i en Brønd.
cc) Brondverk (et) n. f. Træ- og Tømmerverket i og over en Brønd.
dd) Brondvippe (en) n. f. En i en Opstander liggende Tømmerstok, med en Vægt i den ene, og en Stang eller Reeb i den anden Ende, ved hvis Hielp man trækker Brøndvand op i en Spand.

Bronsel (en) n. f. En busket Urt med gule Solblomster. Bidens.

Brost (en) n. f. [af broster.] Bruges meest figurligen og i Lovene.
1. Det samme som Brist. Cronerne havde en Brost i sig, som ligeledes fandtes paa Stemplet. K. S. Skr. XI. 258. See og Udt. af Forordn. IV. 439.
2. En medfødt eller tilfældig Bræk; en Skade. Naar nogen er ubeqvem til Ægteskab, da skal den Person, hvis Brost saa findes, stædes 2c. D. L. III. 16. 15. §. 3. See og ibid. II. 22. 6. og IV. 2. 12.
3. En Mangel i Almindelighed. Og skal der grandskes, om den, der klager, haver slig Brost, at Reeb maae gaae. ibid. I. 18. 1. See og Ved. Kr. 189 S.
4. Mangel af Lovenes Jagttagelse; Brøde. Da skulle de første Gang, hvis Brost saa findes,

findes, straffes ꝛc. ibid. VI. 13. 24. Uden han faaer hannem overbeviist nogen saa stor Brøst, at han uden Forargelse ikke kan blive ꝛc. ibid. II. 14. 5.

Brøster, v. n. [en Dialect af brister.]
1. Slaaer feil; mangler. Skyder han paa Himmel, og ham brøster Himmel, da ꝛc. D. L. VI. 17. 1. Hvad dem brøster paa Livets Lyst og Overflødighed. Ved. Kr. i Fort.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Brister. See Chr. IV. N. L. Kiøbeb. 26 Cap.

Brøstfældig, adj. [af Brøst og fældig.]
1. Faldefærdig af Ælde eller andre Aarsager; forfalden; skrøbelig. Bruges og undertiden om Personer. Falder gammelt brøstfældigt Huus paa nogen Mand til Døde, ꝛc. D. L. VI. 11. 12.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Brødefældig. See Hvitf. Kr. 924 S.

Brøstfældighed (en) n. f. [af brøstfældig.] Den Tilstand eller Beskaffenhed at være brøstfældig. See D. L. III. 13. 7.

Brøstfalden, adj. Det samme som Brøstfældig. (Moth.) See og Fleisch. om Bier. 156 S.

Brøstholden, adj. [af Brøst og holden.]
1. Som har mindre af en Ting, end han behøver, eller bør at have. Findes Sognepræster og Sognedegne at være brøstholdne, og have ringe Jord at bruge, da ꝛc. D. L. II. 22. 26. See og ibid. I. 18. 1.
2. Ei skadesløsholden; misholden. At finde sig brøstholden med en Dom. See og Udt. af Forordn. II. 472.
3. [I ældre Skrifter.] Det samme som Brøstholdig. See Nucl. Lat. voc. *Immunitus*; D. Mag. VI. 206. og II. 281. it. Ved. Kr. 374 S.

Brøstløs, adj. [af Brøst og løs.] Som er uden Bræk og Meen; stærk og sund. Naar brøstløs Alder skyer en Læges blotte Navn. Forf. i Sk. Vid. IX. 146.

Brøstskyldig, adj. obsolet. [af Brøst og skyldig.] Det samme som Brødig. See Hvitf. Kr. 72 S.

Brofiæl (en) n. f. obsolet. [af Bro og Fiæl.] Bemærker egentligen et, uden for Indgangen af et Huus, beqvemmeligen anlagt Bret at træde paa; men bruges i vore gamle Love synecdochice i Steden for Bopæl. End haffuer han ingensteds Brofiel her udi Riget, da ꝛc. Chr. III. Rec. 27 Art. See og ibid. 5 Art. item D. Mag. III. 122.

Brofoged (en) n. f. [af Bro og Foged.] Det samme som Bromester. (Moth.)

Brog (en) n. f. [formodentlig en Dialect af Borg, tegmen (af Isl. *byrgia*, tegere) som forekommer i de tvende gamle Danske Ord: Fingerborg (nu Fingerbølle) og Pattebrog, mamillare.]
1. Et Par Buxer; et Beenføder. (Høres undertiden blant gemeen Mand.)
2. Et Svøb om et Skibsseil. Involucrum veli. (Moth.)
3. Til Skibs kaldes saaledes i Almindelighed adskillige Tove, som lægges omkring en svær Ting, der skal opløftes. For Ex.: Naar et sunket Skib opløftes, tages 3, 4 eller flere tykke Tove under Kiølen, til at fastgiøre Kraften ved, der skal opløfte Skibet.
4. [I Skibbyggeriet.] Mange ved Siden af hinanden lagte tykke Tove, der lægges omkring Agterstavnen paa et Skib, naar det skal løbe af Stabelen, i hvis Ender Gier fastnaies, for ved dem at sætte Skibet i en liden Glidning til at løbe ned i Vandet.
5. [I Artilleriet.] Et Stykke Tov, som gaaer igiennem en Canons Rapert, og er fastgiort med sine Ender i tvende Ringbolte, for at hindre den, ved Skudets Affyring at løbe længere tilbage, end man vil have det.

Broget, adj. [Svet. Brokug; maaskee af brækker.]
1. Som ei er af eens Farve eller Udseende overalt; buntet. Bruges og figurligen. Brogede Farver. Brogede Køer, Fedre, Klæder, ꝛc. Ligesom man siden har opfundet, at giøre vort Sprog broget med Franske og Latinske Ord, ꝛc. Saml. til den D. Hist. I. B. 2 H. i Fortalen.

2. Det

2. Det seer broget ud. Siges i daglig Tale, naar noget tegner til at blive farligt, eller vanskeligt.

3. Jeg skal giøre ham det buntet og broget. Ligeledes i Steden for: jeg skal sløe ham nok at tage vare; sætte ham i stor Forlegenhed.

Broggel (en) n. f. [et diminut. af Brokke. No. 2.] En liden Brokke; et gandske lidet Stykke. (Moth.)

Broghul (et) n. f. [af Brog. No. 5. og Hul.] Hullet i en Kapert til Brogen.

Brohammer (en) n. f. [af Bro og Hammer.]
1. En Hammer, som bruges af Brolæggere.
2. En Tværbiælke, som forener tvende Brostolper. (Moth og Rostgaard.)

Brohest (en) n. f. [af Bro og Hest.] Et Redskab, hvormed Møllequærnen lettes. (Moth.)

Brohoved (et) n. f. [af Bro og Hoved.] Den forreste Deel paa begge Sider af en Bro; Begyndelsen af en Bro.

Brohuus (et) n. f. [af Bro og Huus.] Et Huus til en Bromand.

Brok (et) n. f. [Germ. Bruch; af brækker.] Den Tilstand i Legemet, naar en blød Deel forlader sit ordentlige Sted, falder ud igiennem en Aabning, og giør en Forhøining i Huden. Hernia.

Brok (en) n. f. [af samme verbo.] (Moth.)
1. En Jernkølle.
2. En Begge.
3. Det samme som Brokke. No. 1.

Brok (en) n. f. [maaskee af Germ. Brack, som fordum var et fælles Navn for adskillige Dyr. See Frisch.]
1. Et vist fiirbenet Dyr. See Grevling.
2. En vis Orm eller Vandlarve. See Ug.
3. Et Slags Rokkefisk. (Moth.)

Brokar (et) n. f. [af Bro og Kar.] En fiirkantet Kiste, fyldt med Steen, hvori Bropæle sættes, paa det at Vandet ei saa let skal giøre dem Skade. (Moth.) See og Hvitf. Kr. 741 S.

Brokbaand (et) n. f. [af Brok, hernia, og Baand.] Et chirurgisk Baand til at holde den i en Brok udfaldne Deel inde med.

Brokfugl (en) n. f. [formodentlig af Germ. Brachvogel.] En liden sort- og guulspættet spiselig Trækfugl, af Størrelse som en Vibe. Charadr. pluvialis.

Brokgrav (en) n. f. [af Brok, melis.] En
Brokhule Grav eller Hule, hvori Brokken har sit Leie.

Brokhund (en) n. f. [af Brok, melis, og Hund.] En Hund, som er afrettet til at fange Brokken.

Brokiger (en) n. f. [af Bro og Kiger.] Det samme som Bromester. (Langebek.)

Brokiste (en) n. f. Det samme som Brokar. See Cold. Etym. Lat. voc. *Pila*.

Brokke (en) n. f. [af brækker.]
1. Et Redskab med Jerntænder, som Skomagere eller Skindere bruge at brokke Bark med. (Moth.)
2. Et afbrækket Stykke. I Særdeleshed: et afbrudt Stykke Brød eller andet deslige, som ei er større, end at det mageligen kan puttes i Munden. At bryde Bark, Kringler, ꝛc. i Brokker.

Brokker, v. a. [af Brokke.]
1. Bryder i Brokker. At brokke Dei, Bark, Brød, ꝛc.
2. Brokker i, eller Ibrokker.
a) Kommer Brokker af Brød eller andet i en Vædske. At brokke Tvebakker i Mælk, Vand, ꝛc.
b) Han faaer at æde af, som han har brokket i. Siges figurligen og ordsprogviis i Steden for: han faaer at have det, som han selv har lavet det.
3. Brokker sammen, eller Sammenbrokker. Blander Brokker af forskiellige Ting sammen. Bruges og figurligen. Han taler sammenbrokket Dansk og Tydsk.

Brokkeviis, adv. [af Brokke og Viis.] Ligesom Brokker. Stenene falde brokkeviis ud af Muren.

Broklæge (en) n. f. [af Brok, hernia, og Læge.] En som forstaaer sig især paa at læge Brok. (Langebek.)

Brokorn (et) n. coll. [af Bro og Korn.] Et Slags Kornskat, som ydes til offentlige Broers Vedligeholdelse. See Chr. III. Rec. 58 Art. it. Udt. af Forordn. II. 267.

Brokskærer (en) n. f. [af Brok, hernia, og Skærer.] En som forstaaer at skære for Brok.

Brokskind (et) n. f. [af Brok, melis, og Skind.] Skindet af en Brok.

Broksnider (en) n. f. Det samme som Brokskærer. (Langebek.)

Broksniderí (et) n. f. [af Broksnider.] Den Kunst at kunne skære for Brok. (Langeb.)

Broksnit (et) n. f. [af Brok, hernia, og Snit.] Et Snit af en Brokskærer; Skæren for Brok.

Brolægger, v. a. [af Bro og lægger.] Belægger med Steenbro. En brolagt Vei, Gade, Gaard, &c.

Brolægger (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En som gior Haandverk af at brolægge; en som kan giøre Brolæggerarbeid.
2. Heraf de sammensatte Ord:
   a) **Brolæggerarbeid** (et) n. f. Det Arbeid, som giøres af en Brolægger.
   b) **Brolæggerdabe** (en) n. f. En Dabe, eller egentligen saa kaldet Jomfru, at støde lagte Brostene sammen med.
   c) **Brolæggerhammer** (en) n. f. See Brohammer. No. 1.
   d) **Brolæggersand** (en) n. f. See Brosand.

Brolægning (en) n. f. [af brolægger.]
1. Den Gierning, eller Handtering, at lægge Steenbro.
2. Det samme som Brolæggerarbeid.

Brolænke (en) n. f. [af Bro og Lænke.] En Jernlænke i en Brovippe.

Brom (en) n. f. [Angl. *Broom*.] Saaledes kaldes de runde Qvaste paa Urter, som Blomster og Frø sidder paa, saasom paa Anis og Dild, saa og Toppene paa Malurt, Humle og deslige. Umbella. (Moth.)

Bromand (en) n. f. [af Bro og Mand.]
1. En Mand, som boer ved en Bro, for at modtage Bropenge.
2. Det samme som Bromester.

Bromester (en) n. f. [af Bro og Mester.] En som har Opsyn med offentlige Broer.

Bropæl (en) n. f. [af Bro og Pæl.]
1. Een af de Pæle, hvorpaa en Træbro hviler; en Brostolpe.
2. En Pæl ved en Skibbro, at giøre Fartøier fast ved.

Bropenge, n. f. pl. [af Bro og Penge.] Penge, som betales for at komme over en Bro, eller og for at ligge ved en Skibbro.

Bropille (en) n. f. [af Bro og Pille.] Een af de murede Piller, hvorpaa en Brobue hviler.

Brorække (en) n. f. [af Bro og Række.] Rækverket ved Siderne af en Bro.

Brosand (en) n. f. [af Bro og Sand.] Gruus, eller grov Sand, at lægge Steenbro med.

Brosme (en) n. f. See Brasme.

Brosteen (en) n. f. [af Bro og Steen.] Steen, som er tienlig at brolægge med.

Brostolpe (en) n. f. [af Bro og Stolpe.] See Bropæl.

Brotag (et) n. f. [af Bro og Tag.] Et Tække af løs Halm eller Riis; som lægges til Grund under et Straatag.

Brotømmer (et) n. f. [af Bro og Tømmer.] Tømmer til en Bro.

Brotold (en) n. f. [af Bro og Told.] Det samme som Bropenge. See K. S. Skr. XI. 183.

Brouter, v. n. See Brauter.

Brovippe (en) n. f. [af Bro og Vippe.] En Vippe med Jernlænker i, ved hvis Hielp en Vindelbro lades op og ned.

Bru (en) n. f. pl. Bruer. [Isl. *Bruda*.] En Knude heglet Hør; en Hørlok. (Moth og Langebek.)

Brud (et) n. f. pl. Brud [af bryder, frango.]
1. Den Gierning at bryde; den Omstændighed, at en Ting bryder. See Indbrud, Udbrud, item Anbrud, Bølgebrud, &c.
2. Den Tilstand at være brudt; en brudt Stede. See Skibbrud, Beenbrud, Tarmbrud, &c.

3. Skaar i en Forbindelse. See Ægteskabsbrud, Fredsbrud, ꝛc.
4. Det samme som Bryden. No. 2. At føle Brud i alle sine Lemmer. (Moth.)
5. [I Bergvæsenet og Mineralogien.]
   a) Den rue Overflade, som en Steen eller Malm faaer ved at brydes eller sonderslaaes. Brün. Miner. 6. 51. og 110 S.
   b) Et Sted, hvor Steen brydes. See Marmorbrud, Kalkbrud, ꝛc.
6. [I Regnekunsten.] Det samme som Brøk.
7. [I ældre Skrifter.] Det samme som Brøde. Hin ær brot, bøte Brut sin. Sk. Kirkeret. §. 4.

Brud (en) n. f. pl. Brude. [Anglos. *Bryd*, Angl. *Bride*, Alam. *Brut*, *Priute*, Germ. Braut.]
1. Et Fruentimmer, som er nær ved at vies, eller nyligen er viet, til en Mand. Som en Brud pryder sig med sit Tøi. Esai. LXI. 10.
2. Figurligen og ordsprogsviis siger man:
   a) Der ere Beilere nok til den Brud. See Beiler.
   b) Den der har Lykken, fører Bruden hiem, ɔ: den lykkelige vinder Prisen.

Brud (en) n. f. Bruges paa sine Steder i Steden for Bru.

Brud (en) n. f. pl. Brudde. Det samme som Væsel. Mustela.

Brudden, adj. [af bryder.]
1. Det samme som Brodden. Saa man en brudden Stilk for Stodestav kun faaer. (i en Samling af Vers.)
2. Uhældig, eller skrøbelig, formedelst Brud. See Skibbrudden, Beenbrudden, Verkbrudden.
3. Som er bragt i Brøk; ikke heel eller fuld. Brudne Tal. Brudne Aar. Schon. N. Hist. III. 240. Brudden Skrift. Nucl. Lat. voc. *Nota*.

Brude [af Brud, sponsa.] Bruges i mange sammensatte Ord, blant hvilke især kan mærkes:
   a) Brudebælte (et) n. f. Et Livbælte til en Brud.
   b) Brudebænk (en) n. f. En udpyntet Bænk, hvorpaa Brudeparret fordum sad under Vielsen. See Udt. af Forordn. I. 114.
   c) Brudeblus (et) n. f. Blus at bære for et Par Brudefolk.
   d) Brudefærd (en) n. f. Optog i Anledning af en Brudevielse.
   e) Brudefakkel (en) n. f. See Brudeblus.
   f) Brudefører (en) n. f. En som fører Bruden til Brudgommen, naar Vielsen skal gaae an.
   g) Brudefolk, n. f. pl. Bemærker: 1) En Brudgom med sin Brud. Heder egentligen et Par Brudefolk. See Chr. V. Art. Br. §. 6. 2) De Personer, som bivaane Brudevielsen, og geleide Brudeparret til og fra Kirke.
   h) Brudegave (en) n. f. En Gave, som gives et Par nygifte Folk.
   i) Brudehuus (et) n. f. Det Huus, hvor Brudekammeret er, og Brudesengen staaer.
   k) Brudejomfru (en) n. f. En Jomfru, som geleider Bruden i en Brudefærd.
   l) Brudekammer (et) n. f. Det Kammer, hvor Brudesengen staaer.
   m) Brudekiol (en) n. f. En Kiol til en Brud.
   n) Brudeklæder, n. f. pl. Klæder til en Brud.
   o) Brudeklædning (en) n. f. See Brudekiol.
   p) Brudekone (en) n. f. En Kone, som gior Bruden Geleide i en Brudefærd.
   q) Brudekrands } (en) n. f. En Krands
   r) Brudekrone } eller Krone, at sætte paa en Bruds Hoved.
   s) Brudelokker, n. f. pl. Haarlokker til at pynte en Brud med.
   t) Brudelys (et) n. f. See Brudeblus.
   u) Brudepar (et) n. f. Et Par Brudefolk.
   v) Brudepige (en) n. f. See Brudejomfru.
   x) Bruderede (en) n. f. obsolet. Det samme som Brudestads. See Kiempeviss. 619 S.

y) Brudeseng (en) n. f. En for et Brudepar opredt Seng. At komme i Brudeseng, siges i daglig Tale ofte i Steden for: at blive gift.

z) Brudeskammel (en) n. f. En Skammel for Brudeparret at knæle paa, imedens Præsten læser over dem. At staae for Brudeskammelen, bemærker ofte i daglig Tale det samme som, at lade sig ægtevie.

aa) Brudeskare (en) n. f. En Skare eller Forsamling af Brudefolk.

bb) Brudeskat (en) n. f. Den Medgift i Penge, som en Brud tilbringer hendes Brudgom.

cc) Brudeskienk (en) n. f. See Brudegave.

dd) Brudesmykke (et) n. f. Et Smykke til en Brud.

ee) Brudestads (en) n. f. Stads til en Brud.

ff) Brudestol (en) n. f. En Kirkestol, hvori Brude pleie at sidde.

gg) Brudestyr (en) n. f. Den Hiemgift, hvormed en Brud udstyres.

hh) Brudetoi (et) n. f. Klæder og Stads til en Brud.

ii) Brudevers (et) n. f. Et Vers til Brudeparrets Ære.

kk) Brudevielse (en) n. f. Bemærker: 1) Den præstelige Forretning, at vie et Par Brudefolk sammen. 2) Den Tale, som holdes i Anledning af Brudevielsen.

Bruder, v. a. See Brujer.

Brudsore (et) n. f. See Brodsore.

Brudgom (en) n. f. [Anglos. *Brydguma*, Isl. *Brudgume*, Alam. *Brutigomo*, Angl. *Bridegroome*, Germ. Brautigam; af Brud, sponsa, og A. S. *Guma*, Moesog. *Gumei*, vir.]

1. En Mandsperson, som er nær ved at vies, eller nyligen er viet, til et Fruentimmer. Som en Brudgom glæder sig ved en Brud, &c. Esai. LXII. 5.

2. At staae Brudgom, ɔ: at staae for Brudeskammelen og vies til et Fruentimmer. Man siger og: at staae Brud, ɔ: at lade sig ægtevie til en Mandsperson.

3. Heraf haves adskillige Sammensætninger: f. f. Ex.

a) Brudgomsforer (en) n. f. En som forer Brudgommen hen til det Sted, hvor han skal vies.

b) Brudgomsklæder, n. f. pl. Klæder til en Brudgom.

c) Brudgomsmand (en) n. f. Een af de gifte Mænd, som giore Brudgommen Geleide i en Brudefærd.

Brudredekone (en) n. f. [et Jydskt Ord, af Brud, sponsa, reder og Kone.] En Kone, som pynter en Brud, eller gior Profession af at pynte Brude. (Moth.) See og Nucl. Lat. voc. *Pronuba*.

Brudsteen (en) n. f. En raa Steen, saaledes som den er kommen ud af Bruddet. See Nucl. Lat. voc. *Cæmentum*.

Bruducrt (en) n. f. Det samme som Steenbræk.

Brug (en) n. f. [af bruger.] Hedte fordum et Brug eller Bruget, hvilket endnu iagttages af nogle.

1. Den Gierning at bruge eller benytte sig af en Ting; it. den Omstændighed med en Ting, at den bruges. At have en Ting til Brug. At giore en god eller slet Brug af noget. Toiet er i Brug, har taget Skade i Brugen, &c. Klæder gaae i tu ved idelig Brug.

2. Evne til at bruge. At have Fornuftens, Sandsernes, Brug.

3. Fortærelse; Nydelse. En stærk Brug af Viin, Sukker, Tobak, &c. Den hellige Nadveres Brug.

4. Ovelse; Forfarenhed. Idelig Brug gior kyndig Mester. (et Ordsprog.)

5. Udovelse. (Praxis.) At de ret maae forstaae samme Lærdoms Mening, og den vide at fore til Brug i Liv og Levnet. D. L. II. 4. 14. Og det med al den Noiagtighed, som til Brug er nodvendig. Lous. Styrmandsk. 330 S.

6. En vedtagen Maade at leve eller handle paa; en gængs Skik eller Sædvane. Sammensoies

menneskes ofte med Skik. Det er gaaet af Brug. Det er saaledes Brug her i Landet. Saasom Skik og Brug haver været siden Reformationen. D. L. II. 18. 6.

7. Næring; Bedrift; Handtering. Eller og det angaaer nogen borgerlig Brug eller Handel. D. L. I. 2. 6.

8. Tarv; Nytte. Udgiften til geistlig og verdslig Brug skal paa enhver beregnes. D. L. III. 6. 1. Han veed at føre sig Alting til Brug.

9. [I Landvæsenet.]
a) Dyrkning til Sæd. At tage et Stykke af Overdrevet op til Brug.
b) Den Andeel Hartkorn, som enhver Landmand især har at drive. Her siger man altid et Brug eller Bruget. Alle Bønder maae svare Skat, hver efter sit Brug.

10. [I Lovene.]
a) Lovlig Besiddelse eller Benyttelse af en pantsat Eiendom, indtil man deraf har giort sig betalt. Tager den Panthavende sit Pant til virkelig Brug, ꝛc. D. L. V. 7. 13. See og ibid. V. 5. 4.
b) En i nogen Tid øvet Rettighed, til Besvær for en andens faste Eiendom. Man kan saavel paa Brug, som paa Eiendom, fange Hævd. ibid. V. 5. 2.

Brugbar, adj. [af Brug og part. inseparab. bar.] Som lader sig bruge; som kan bruges til noget. Denne Kiol er endnu brugbar. Han er en meget brugbar Person.

Brugbarhed (en) n. f. [af brugbar.] Den Egenskab at være brugbar; Beqvemhed til Brug.

Brugde (en) n. f. En meget stor Fisk af Haaslägtet, hvis første Rygfinne er størst. Sqval. maxim.

Brugelig, adj. [af bruger og lig.]
1. Som er i Brug; gængs; sædvanlig. En brugelig Skik, Talemaade, ꝛc. Saasom paa ethvert Sted hidindtil brugeligt været haver. D. L. II. 4. 3.
2. Det samme som Brugbar.
3. Brugeligt Pant kaldes i Lovene det Pant, som af Panthaveren tages til virkelig Brug. See D. L. V. 7. 6.

Brugeligen, adv. [af brugelig.]
1. Som Skik og Brug er; paa brugelig Maade. See Nucl. Lat. voc. *Usitate*.
2. Til virkelig Brug. De alle Slotte og Lande — brugeligen skal nyde oc besidde. Hvitf. Kr. 540 S. See og K. S. Skr. IV. 160.

Brugelighed (en) n. f. [af samme Adjectiv.]
1. Det samme som Brugbarhed.
2. Den virkelige Brug og Nytte, som tages af en Ting. Bruges meest i Lovene (see Forordn. om Skatters Paabud i Norge. VI. 1.) og fornemmeligen i den Lovens Talemaade: Pant til Brugelighed, ɔ: brugeligt Pant. See D. L. V. 7. 9.

Brugelse (en) n. f. [af bruger.]
1. Den Gierning at bruge. Bruges ikkun i Sammensætning.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Næringsbrug. See Chr. III. Rec. 29 Art. og Frid. II. Handf. 7 Art.

Bruger, v. a. imperf. Brugde, sup. Brugt. [Anglos. *brucan*, Alam. *pruhchan*, Belg. *bruycken*, Germ. brauchen.]
1. Betiener eller benytter sig af; anvender. At bruge Seilene, Aarerne, for at bringe Skibet fort. At bruge sine Midler, sin Tid, vel eller ilde. Han har gode Klæder, Bøger, ꝛc. men bruger dem ikke. Den Syge vil intet bruge imod Feberen.
2. Sætter en naturlig Evne væld eligen eller hurtigen i Brug. Bruges og reciproce. Først skiændtes de, og siden brugde de Næverne. See! hvor den Dandsemester, den Hiort, kan bruge Benene. Han bruger sig det bedste han kan.
3. Har for Skik eller Sædvane at bære, nyde, bruge eller giøre. At bruge sit eget Haar, Paryk, ꝛc. At bruge Tobak, stærk Drik, ꝛc. Den Lov, den Mode, bruges ikke her i Landet. Sligt bruger man ikke hos os. Det bruger jeg aldrig.
4. Lægger Vind paa og driver som Næringsbrug.

brug. Bruges og i ældre Skrifter absolute. At bruge Agerdyrkning, Kiøbmandskab, borgerlig Næring, ꝛc. Vi skulle icke ydermere bruge derudi, enten met Fisteri, Oldensviin, Skovhug, Jagt, ꝛc. Frid. II. Handf. 7 Art.

5. [I Landvæsenet.] Dyrker og driver. Jord er, som den bliver brugt til. Han har god Jord, men bruger den ikke ret.

6. Figurligen og ordsprogviis siger man:

a) At bruge Benene, ɔ: at tage Flugten.

b) At bruge Mund, ɔ: at mukke eller skiænde.

7. Bruger af. See Afbruger.

8. Bruger op, eller Opbruger. Fortærer ved at bruge; forbruger. Pengene, Levnetsmidlerne, Medicamenterne, ere opbrugte.

Bruger (en) n. f. [af sit verbo.] En som bruger. Forekommer sielden uden i Sammensætning. See Avlsbruger, Agerbruger, Jordbruger, ꝛc.

Brugning (en) n. f. obsolet. [af bruger.] Det samme som Brugelse. No. 2. See D. Mag. I. 206.

Brujer, v. a. [skrives og Bruder; af Bru eller Brud.] Binder sammen i Bruer. At bruje Hør. (Moth.)

Brum (en) n. f.

1. [Af brummer.] En brummende Lyd.

2. Det samme som Brom.

Brumkysel (en) n. f. [af brummer og Kysel.] Et Slags Legetøi eller Top, som er huul inden i, og giver en brummende Lyd fra sig, naar den drives med en Svøbe.

Brumle (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] En vild Viinstok. Labrusca. (Moth.)

Brumlen (en) n. f. [af brumler.] Gierningen at brumle.

Brumler, v. n. [af brummer.]

1. Giver en snurrende eller ligesom mumlende Lyd af sig; summer eller smaabrummer. Dette Insect brumler som en Bi.

2. Giver en huul og forvirret Lyd af sig; rusker; rumler. Man kan høre Elven, Jordskælvet, brumle. Det brumler i hans Mave.

4. Mumler ved sig selv af Utaalmodighed eller Vrede; smaaknurrer. Hvad gaaer han og brumler for?

5. Det samme som Brummer. No. 1. Vi brumle allesammen som Biørnene. Esai. LIX. 11.

Brumler (en) n. f. [af brumler.]

1. En som taler tykt og uforstaaeligen.

2. En som knurrer og giver Ondt af sig.

3. En som gior en Hob Brummel.

Brummel (en) n. f. [af samme verbo.]

1. Lyden af et brumlende Dyr.

2. En huul og forvirret Lyd; Rummel; Bulder. Tomme Tønder gior i Stormen største Brummel. (Kingo.)

3. Heraf de sammensatte Ord:

a) Brummelpotte (en) n. f. En brumlende Person; en Knurrepotte. Bruges kun i gemeen Tale.

b) Brummeltyr (en) n. f. En olm Tyr.

Brummen (en) n. f. [af brummer.] En brummende Lyd.

Brummer, v. n. [Germ. brummen, Gall. *bramer*.]

1. Giver en mumlende Lyd fra sig. Bruges især om Biørne og Tyre.

2. Dundrer; buldrer. Hver Vinkel, Bolverk, Grav, rundt om betryggede med Tordner af Metal, paa Volden brummende. Forf. i Sk. Vid. X. 174.

3. Ofte bruges det verelviis med Brumler.

Brummer (en) n. f. [af brummer.] Et Slags store Bier, som brumme hæftig, og giøre ei Honning. (Moth.)

Brums (en) n. f. [Germ. Brumst; af brummer.] Den brummende Lyd, som en Hiort giver fra sig i Brunsten. (Moth.)

Brumser, v. n. [af samme verbo.] Brummer som en Hiort i Brunsten. (Moth.)

Bruner, v. a. [af bruun.]

1. Gior Kiød brunt ved Ilden. At lade Stegen blive vel brunet.

2. Det samme som Branker. At brune Smør.

Brunes, v. n. pass. [af bruun.] Bliver bruun. Nu begynde Nødderne at brunes.

Brungierder, v. a. obsolet. [af Brun, ɔ: Brand,

o: Brønd, puteus, og gierder.] Forekommer i Skaanske Lov, hvor det bemærker: at omgierde en fra Fælleden til Sæd indtagen Ager ligesom en Brond, ved at sætte Gierdet tæt ved dens Kanter, og saaledes ei for meget betage Græsningen. See Sk. L. IX. 20.

Brunser, v. a. [af bruun eller bruner.] Det samme som Branker. (Moth.)

Brunst (en) n. f. [Isl. *Brundur*; et med Brynde nær beslægtet Ord.]

1. Den hæftige Begierlighed, hvoraf en Hiort brænder til at parre sig med Hindene. Hiorten er, gaaer, i Brunst.
2. Det samme som Brunsttid. Det er ikke farligt at møde en Hiort, undtagen i Brunsten.

Brunstig, adj. [af Brunst.] Som er i Brunst; fuld af Brunst.

Brunsttid (en) n. f. [af Brunst og Tid.] Den Tid, da Hiorten gaaer i Brunst.

Brusen (en) n. f. [af bruser.]

1. En Lyd ligesom af oprørte Vande. Af vrede Bølgers Brusen skrækkes. Forf. i Sk. Vid. VII. 177. Ildens, Vindens, Brusen.
2. Brummen; Summen. Den Fugtighed, som af Biernes Brusen og Aande bliver i Stadet. Fleisch. om Bier. 137 S.
3. En Kogen eller Giæring. At fornemme en Brusen i Blodet.
4. Stimen; Sværmen. Du, som var fuld af megen Brusen, du brusende Stad, du glade Stad. Esai. XXII. 2.

Bruser, v. n. [Germ. brausen, Belg. *bruysen*.]

1. Giver Lyd af sig som oprørte Vande. Naar Havet og Vandbølgerne bruse. Luc. XXI. 25. Brusende Vinde, Ildsflammer, &c. Det bruser for mine Øren.
2. Brummer; summer. Han hørde nogle Bier bruse. Fleisch. om Bier. 398 S.
3. Hæver sig med Skum og Susen; kommer i Giæring. Bruges og figurligen. Kalk bruser med Skedevand. Naar jeg tænker derpaa, begynder Blodet at bruse i mig. At henrives af sine brusende Sindsbevægelser, Begierligheder, &c.
4. Fnyser af Vrede. Bruges og figurligen. At bruse ad een. Om al Verden vilde bruse, siger jeg dog reent ud min Mening. Den grumme Død til evig Spot, som for saa mægtig brusde. Saml. af gl. og nye Ps. 190 S.
5. Stimer; svirer og sværmer. See Esai. XXII. 2. og Zach. IX. 15.
6. Slaaer eller breder sig ud. Saa brusende som deres Busk er, saa &c. Oec. Mag. VII. 362. See og Spydeb. Beskr. 131 S. Et brusende Haar. Brusende Klæder.
7. Bruser op, eller Opbruser. Hæver sig paa en brusende Maade; opsvulmer. Bruges og figurligen. Og Had opbruser ei meer end Erkiendtlighed. Forf. i Sk. Vid. VII. 167.
8. Bruser sig op. Siges egentligen om Fugle, som udbrede deres Fedre, men figurligen om den Stolte og Opblæste. Han bruser sig op som en kalkunsk Hane.
9. Bruser ud, eller Udbruser.
   a) Udbreder sig paa en brusende Maade.
   b) Yttrer sig i fnysende Vrede. Da han kom derhen, begyndte han strax at bruse ud imod dem.
   c) Holder op at bruse. Tal ikke til ham, førend han har bruset ud.

Brusk (en) n. f. [Isl. *Briosk*; nær beslægtet med Isl. *breisk*, Germ. breusch, fragilis; af brækker.] Den Deel af et dyriskt Legeme, som er af en Middelnatur imellem Sener og Been. Brusken i Næsen, Ørene, &c.

Bruskagtig, adj. [af Brusk og agtig.]

1. Som ligner Brusk; stiv som Brusk. Et bruskagtigt Been, Træ, &c.
2. Det samme som Brusket.

Brusket, } adj. [af Brusk.] Som bestaaer af
Bruskig, } Brusk. Et brusket Lem.

Brutstok, n. f. obsolet. See Brytstok.

Bruun, adj. [Germ. braun, Angl. *brown*, Gall. *brun*, Ital. *bruno*; af brænder.]

1. Som har en Farve, der falder i det Sorte, og fornemmeligen imellem Sort og Rødt. At see bruun og forbrændt ud af Solen.

2. Bruunt bruges ofte substantive i Steden for bruun Farve.

3. Bruun og blaa siges den Person, eller det Lem, at være, som ved Slag, Stød, Fald, ꝛc. har faaet brune og blaae Pletter paa sig. At slaae een bruun og blaa. Han kneeb mig i Armen, saa den blev bruun og blaa.

4. Heraf nogle sammensatte og afstammende Ord, saasom:

a) Bruunagtig, adj. Som falder i det Brune; noget bruun.

b) Bruunbattet, adj. Barket af Solen; bruun af Sol og Vind.

c) Bruunblisset, adj. Siges om et Qvægshoved, som er bruunt med en Blis i Panden.

d) Bruunguul, adj. Som har en i det Brune faldende Guulhed.

e) Bruunhed (en) n. f. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være bruun.

f) Bruunladen, adj. Som seer bruun ud; bruunagtig.

g) Bruunlig, adj. Det samme som Bruunagtig.

h) Bruunlodder, adj. Siges om et Hoved, som har bruun Lød eller Farve.

i) Bruunnakke (en) n. f. En bekiendt Fugl af Andeslagset med et bruunt Hoved og en hvid Plet i Panden.

k) Bruunøiet, adj. Som har brune Øien.

l) Bruunrod (en) n. f. En rank Apotheker-Urt med loppefarvede Hætteblomster. Scrophularia.

m) Bruunrød, adj. Som har en rød Farve, der falder i det Brune.

n) Bruunrødt (et) n. f. Et Slags Okker, som enten har af sig selv, eller faaer ved Brænding, en bruunrød Farve.

o) Bruunsmutte (en) n. f. En liden bruun Sterdefugl med hvid Bug. Curruca.

p) Bruunsmuttet, adj. Noget bruunladen; lidt bruun.

q) Bruunsnoppet, adj. Siges om en Hest eller andet Hoved, som har en bruun Farve med noget hvidt yderst paa Næsen.

r) Bruunsort, adj. Som har en i det Brune faldende sort Farve.

s) Bruunspettet, adj. Som har brune Spetter.

t) Bruunstiernet, adj. Som er bruun med en hvid Plet i Panden. Bruges allene om Heste og Qvæg.

Bruus (en) n. f. [af bruser.] En Lyd af brusende Ting eller Personer; Støi; Alarm. Der var en svar Bruus i alle Gader. (Moth.)

Bruushane (en) n. f. [af bruser og Hane.] En Sneppeart, der ligesom Kropduer stærkt oppuste sig.

Bruuskok (en) n. f. Det samme som Bruushane.

Bruuskop (en) n. f. [af bruser og Kop.]

1. Det samme som Bruuskok eller Bruushane.

2. En Person med et brusende Haar; og figurligen, en klammervoren Person. Bruges kun i daglig Tale.

Bruusning (en) n. f. [af bruser.] Ophævelse, som skeer ved at bruse; Giæring. See Brün. Mineral. 17 S.

Bruusvoren, adj. [af bruser og voren.] Som jævnligen bruser og larmer; urolig. Bruges egentligen om Veiret, og figurligen om den Klammervorne. (Moth.)

Bryd (en) n. f. [af bryder, No. 8.] Det samme som Bryderi. See Tullins Skr. I. 135 S.

Bryde (en) n. f. [af bryder.]

1. Det samme som Brage. No. 1. (Langebek.)

2. Det samme som Brokke. No. 1. (Moth.)

Bryde (en) n. f. obsolet. [heder i ældre Skrifter Brydie, Bryti, Brytia, og paa Latin Villicus; formodentlig af Anglos. *Bryta*, dispensator.]

1. En Bonde, som gav sig i Fællig med en Adelbonde eller Landbo, og drev Avlingen tilfælles med ham. Kaldes egentligen Fælligsbryde. See Jyd. L. II. 1. og 67.

2. En som uden Fæstedskab dyrkede og drev en Fæstegaard, og svarede deraf Landgilde eller

Afgift, men giorde ingen Leding. Denne heder i vore gamle Love slet hen Bryde, og bor ansees som en Fæstebonde af ringere Art end Landbo. See Jyd. L. II. 33. og 60. og D. Lovhist. I. 617.

3. En som paa Regnskab eller Afgift drev Avlingen paa een af Kongernes, eller andre store Herrers, Avlsgaarde. See Jyd. L. II. 77. hvor der meldes om Kongens Mænds Bryde, item om Biskops og Biskopsmænds Bryde. Om Kongens og Hertugens Bryde (Regis & Ducis Villicus) see Jus Slesv. ant. §. 72.

4. Kongens Bryde, eller slet hen Bryde, blev fordum ofte brugt i Steden for Kongens Umbodsmand (Exactor Regis), ventelig fordi Kongerne i den Tid have beskikket deres Bryder til Umbodsmænd i de Herreder, hvor de boede; ligesom man af Jyd. L. II. 67. seer, at Bønderne have brugt deres Bryder som Umbodsmænd, eller Fuldmægtige paa deres Vegne, til Tinge. Ok Konungs Bryticæ a at takæ Band af hanum. Vald. S. L. III. 13. See og Sk. L. VII. 21., sammenlignet med Andr. Sunesen. VII. 11.

5. I Kong Frid. I. Tid synes Ordet at være brugt til at betegne en Fæstebonde i Almindelighed. See D. Mag. IV. 224.

Brydebasse (en) n. s. [af brydes og Basse.] En i Brydekunsten vel øvet Person; en Brydskiempe.

Brydefællig (et) n. s. obsolet. [af Bryde, villicus, og Fællig.] Det Fællig, som fordum blev lagt imellem en Bryde og hans Husbonde. See Er. S. L. I. 11. og Jyd. L. II. 71.

Brydefald (et) n. s. [af Bryde, frangibulum, og Fald.] De Brokker, som falde af, naar Bark brydes. (Moth.)

Brydegaard (en) n. s. obsolet. [af Bryde, villicus, og Gaard.] En Fæstegaard, som beboedes af en Bryde. See Script. Rer. Dan. IV. 346.

Brydejord (en) n. s. [af bryder og Jord.] En Jord, som er første Gang brudt; en Brodager. (Moth.)

Brydekamp (en) n. s. [af brydes og Kamp.] En Strid imellem Brydskiemper; en Tvekamp, hvori Brydekunst øves.

Brydekunst (en) n. s. [af brydes og Kunst.] En regelmæssig Maade at brydes paa; en Kunst, som lærer Færdighed i Brydekamp. See Fors. i Sk. Vid. XI. 163.

Brydelig, adj. [af bryder.] Som lader sig bræke; som kan brydes.

Brydelse (en) n. s. [af bryder.] Den Gierning at bryde. Bruges sielden uden i Sammensætning. Samfunden og Brøds Brydelsen ꝛc. Ap. G. II. 42.

Bryden (en) n. s. [af samme verbo.]

1. Den Gierning at bryde, eller at bryde sig.
2. En indvortes Knugen, som giver en Sygdom i Kroppen tilkiende.
3. [Af bryder, vexo.] Drillen; Fixeren.
4. [Af brydes, luctor.] Den Gierning at brydes; Fægten eller Striden i Brydekamp.

Brydeplads (en) n. s. [af brydes og Plads.] En Plads til Brydekamp.

Bryder, v. a. imperf. Brød, sup. Brudt. [Isl. *bryt*, *briota*, Anglos. *brytan*, *bryttan*.]

1. Det samme som Bræker i de 13 første Bemærkelser.
2. Aabner med Ploven en Jord, som længe har ligget udyrket. Vilde du vel, at den Jord, som nu ligger ørkesløs, blev brudt og dyrket? Cyropæd. 89 S.
3. Bræker Hul paa; aabner paa en voldsom Maade. Hvem som bryder en Bistok, og tager Honning ud, ꝛc. Fleisch. om Bier. 779 S. At bryde Kirkeblokkene.
4. Foraarsager een en Bræk eller brudt Skade. Bruges helst i part. præt., og om Heste, som trykkes til Skade af Sadel eller Seletøi. Hesten er brudt paa Ryggen, Boven, Bringen, ꝛc.
5. Afbryder; forkorter. Bryde eller og forlænge eders Arbeids Linier. Fors. i Sk. Vid. VI. 87.

6. Piner

6. Piner og plager; martrer. Bruges og reciproce, og gemeenligen med præp. med. Han bryder sit Hoved for meget. At bryde sin Hierne med unyttige Ting. Dette er ikke værdt at bryde sig med.
7. Bekymrer. Bruges og reciproce med præp. om. Dette bryder mig slet intet. Han bryder sig om ingen Ting i Verden. Hvad bryder han sig derom?
8. Foraarsager Bryderi; giør Fortræd. It. driller; fixerer. Man er ilde brudt med dette Menneske. Naar man bryder ham for længe, bliver han vreed.
9. [I vore nye og gamle Love.]
   a) Giør voldsomt Indbrud paa et Sted. Bryder man anden Mands Abildgaard, &c. D. L. VI. 17. 23.
   b) Begaaer en Brøde eller Forseelse; synder. De bør selv at lide for hvis de brudt have. D. L. III. 19. 1.
   c) Forfalder til en vis Brøde; forbryder. Tha bryder han 40 Mark. Jythe-Ret. §. 8.
   d) Bryder Baand og Fængsel, ɔ: bryder sig løs af Arresten.
   e) Bryder Helg eller Helligt, ɔ: begaaer Helligbrøde. See Jyd. L. II. 82. og Sk. Kirkeret. §. 7. og 14.
   f) Bryder i Hiul, ɔ: radbrækker og steiler. See Er. S. L. II. 19.
   g) Bryder sine Bunke, ɔ: bryder Lasten. See Chr. IV. N. L. Kiøbeb. 10 Cap.
   h) Bryder Skib, ɔ: lider Skibbrud. See Sk. L. VIII. 2.
   i) Bryder Tinget, ɔ: ophæver Tinget. See D. L. I. 7. 4.
   k) At lade eens Kaarde brydes af Bødelen. En i Krigslovene fastsat Straf, hvorved en Officeer erklæres offentligen for uærlig. See Frid. V. Søkrigsart. §. 537.
10. [I ældre Skrifter.]
   a) Forseer sig; synder. Han vilde bedre, hvad han før havde brudt. Ved. Kr. 65 S. Nogen som off haffuer brudet emod. Iert. Post. 43 Bl.
   b) At bryde en Landse (eller et Spær, en Stage) med een, ɔ: at vove en Dyst med een i Ridderspil eller Turnering. See Kiempeviis. 123 S.
11. Brudt [part. præt.] bruges undertiden adjective og bemærker:
   a) Foraarsaget ved Brud. En brudt Skade.
   b) Halv; ikke heel. At skrive en Concept paa brudt Papiir.
   c) Svag; ufuldkommen. Lidt brudt og blandet Lys kan bringe det for Dag. Forsk. i Sk. Vid. VII. 168.
12. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) At bryde Isen, ɔ: at bane Veien.
   b) At bryde Laget, ɔ: at være den første, som forlader et Selskab.
   c) At bryde sit Aag, eller sine Lænker. Bemærker deels at afkaste et Trældoms Aag, og sætte sig i Frihed; deels at betvinge en herskende Tilbøielighed.
   d) At bryde sit Brød for den Fattige, ɔ: at dele Almisse ud; at være gavmild mod Fattige.
   e) Forord bryder ingen Trætte, ɔ: forud giort Aftale forekommer al Trætte. Det synes ellers rimeligst at sige: Forord bryder al Trætte.
   f) Nød bryder alle Love, ɔ: i Nødsfald er det tilladt, som ellers er forbudet.
   g) Han er ilde brudt med sit eget Hoved, ɔ: Han er forlegen med sig selv; er uvis og tvivlraadig i alle Ting.
13. Bryder af. See Afbryder.
14. Bryder an. See Anbryder.
15. Bryder bort. See Bortbryder.
16. Bryder fra. Det samme som Brækker fra.
17. Bryder frem, eller Frembryder, v. a.
   a) Det samme som Brækker frem, i begge Bemærkelser.
   b) Kommer frem med efter afbrudt Taushed. Endelig brød han frem med disse Ord, &c.
18. Bryder Hul paa. Det samme som Brækker Hul paa.
19. Bryder igiennem, eller Giennembryder, a. & n.

a) Det

a) Det samme som Brækker igiennem. Bruges og figurligen. At bryde igiennem de forefundne Hindringer. Oec. Mag. V. 15.
b) Giennembrudt Arbeid kaldes altslags Arbeid, som er giort med Blomsterverk og giennemsigtige Aabninger imellem.
c) Solen bryder igiennem, ɔ: det klarer op.

20. Bryder ind, eller Indbryder, a. & n.
a) Det samme som Brækker ind, i alle Bemærkelser.
b) At bryde een ind i Talen, ɔ: at falde een pludseligen ind i Talen.

21. Bryder i sønder, eller Sønderbryder. Kommer noget til at briste i sønder; bryder i Stykker. Bruges og figurligen. Han kastede de Lænker — sønderbrudte for hans Fødder. Forf. i Sk. Vid. VIII. 43.

22. Bryder løs. Det samme som Brækker løs.

23. Bryder ned, eller Nedbryder. Det samme som Brækker ned. Bruges og figurligen. At nedbryde en Bygning. Hvad han opbygger med sin Lærdom, det nedbryder han med sit Levnet. Sielens større eller mindre Fuldkommenhed kan ofte enten vedligeholde eller nedbryde Legemet. Guldb. Aab. Theol. 83 S.

24. Bryder op, eller Opbryder, a. & n.
a) Det samme som Brækker op, i alle Bemærkelser.
b) Bringer udyrket Jord under Plov; oppløier. At bryde Land op af den sorte Hede. Oec. Mag. V. 128.
c) Optager med Vold. See D. L. VI. 14. 5. og Chr. IV. N. L. Landsl. B. 44 Cap.
d) Ophæver; gior til intet. At bryde Tinget op. At bryde en Forening op. Chr. IV. N. L. Tingf. B. 8 Cap.

25. Bryder over, eller Overbryder. Det samme som Brækker over.

26. Bryder over tvært, a. & n.
a) Gior med eet Ende paa; afbryder eller ophæver pludseligen. Fredshandlingen blev brudt over tvært.
b) Afbryder med eet sin Taushed. Omsider brød han over tvært, og sagde, ꝛc.
c) At bryde over tvært med een, ɔ: at ophæve med eet al Forstaaelse med een; at bryde løs med een.

27. Bryder paa. Det samme som Brækker paa.

28. Bryder sig.
a) Det samme som Brækker sig, i alle Bemærkelser.
b) Trænger sig med Magt eller Vælde. Med et efterfølgende igiennem, ind, løs, ud, ꝛc. At bryde sig igiennem en fiendtlig Hær. At bryde sig løs af Fængsel.
c) Bryder sig ind paa, ɔ: ypper Trætte med. Han bryder sig ind paa alle Folk.
d) Bryder sig med. See No. 5.
e) Bryder sig om. See No. 8.
f) Bryder sig op. Siges undertiden om den, som første Gang vover sig op af Sygesengen. Den Syge brød sig for tidlig op.

29. Bryder tilbage, eller Tilbagebryder. Det samme som Brækker tilbage.

30. Bryder ud, eller Udbryder, a. & n.
a) Det samme som Brækker ud, i alle Bemærkelser.
b) Slaaer ud, som Blomster, Knat eller deslige. Bruges og undertiden impersonaliter. Det begynder at bryde ud i Barnets Hoved.
c) Brister ud; frembryder. At bryde ud i Graad, Latter, Klager, sørgelige Ord, ꝛc.

31. Bryder under sig, v. a.
a) Fælder i Brydekamp. Med eet brød han sin Modstander under sig.
b) [I ældre Skrifter.] Undertvinger med Magt i Almindelighed.

Bryder, v. n.
1. Ytrer sig med Brusen eller Bryden. Siges egentligen om oprørte Vande, men figurligen ogsaa om brusende Blod eller Vædsker i et Menneskes Legeme, da det bruges impersonaliter. De stolte Bølger bryde stærkest, hvor

hvor de modsatte Dæmninger møde. Forf. i Sk. Vid. VIII. 20. Det bryder i al min Krop, i alle mine Lemmer, ꝛc.

2. Slaaer ud; bryder ud. Derpaa skiær man Elletræerne, kort før de vil til at bryde. Fleisch. om Skovvæs. 612 S.

3. Anbrækker; frembryder. Til Dagskiæret brod. Don Pedro. 31 S.

4. [I Bergværsenet.] Viser sig i Brudet. Den fede Qvarts bryder med mange smaa Vinkler. Flintagtig Qvarts bryder glasagtigen med skarpe Kanter. Brün. Mineral. 35 S.

5. [I ældre Skrifter.] Undkommer ved Udbrud. At bryde af Hectelse. Chr. IV. R. L. Mandh. B. 8 Cap.

6. [Af Isl. *bregda* eller *breita*, mutare.] Taler sit Modersmaal med en fordreiet Udtale. Med præp. paa. Han er indfødt Dansk, men bryder dog paa Tydsk.

Bryder, v. a. obsolet. [af Isl. *brydda*, pungere.] Stikker eller saarer med Brod. Falla Bi ofna annars Mands Bi oc brythæ thæm til Dodæ. Sk. L. XI. 4.

Bryder (en) n. f.

1. [Af bryder, frango.] En som bryder. Bruges ikkun i Sammensætning, saasom: Forbryder, Fredsbryder, ꝛc.

2. [Af brydes, luctor.] En Kiemper eller Brydebasse. See Nucl. Lat. voc. *Luctator*.

Bryderi (et) n. f. [af bryder, vexo.] Fortræd; Uleilighed. At have Bryderi af noget. At giøre, forvolde, een tusinde Bryderier.

Brydes, v. n. pass. [Isl. *briotast*, Svet. brottas; af bryder, frango.] Tager hinanden om Livet, for at lægge hinanden ned; prøver Styrke med hinanden i Favntag. See D. L. VI. 11. 6.

Brydestang (en) n. f. [af bryder, frango, og Stang.] Det samme som Brækstang. See Nucl. Lat. voc. *Vectis*.

Brydning (en) n. f. [af bryder, frango.]

1. Den Gierning at bryde. Hørs Brydning. Oec. Mag. VI. 60. Brydning i Gruben. Brün. Mineral. 211 S.

2. Det Tilfælde, at man brækker sig, eller og at man føler en indvortes Bryden. Han har det med Brydninger i Kroppen.

Brydsbarn (et) n. f. obsolet. [Svet. Brutsbarn; af brydes og Barn.] Et i Voldtægt avlet Barn. (Moth.)

Brydskiempe (en) n. f. [af brydes og Kiempe.] En vældig Bryder; en Kiempe i at brydes.

Brydsom, adj. [af bryder, vexo, og part. insepar. som.] Som er forenet med Bryderi; fortrædelig. Et brydsomt Arbeid.

Bryg (en) n. f. [af brygger.] Saa meget som der brygges paa een Gang. En stor, god, slet, Bryg.

Brygge, n. f. obsolet. [af brygger.] En ved Brygning tillavet Drik; Øl. See Kiempevis. 55 S.

Brygge (en) n. f. [en Dialect af Germ. Brücke; af Bro.]

1. En Udbygning i Stranden at lande ved; en Skibbro. Bruges meest i Norge.

2. Bryggeleie (et) n. f. obsolet. Den Tilstand, at ligge fortøiet ved en Brygge. See Clauss. N. Ke. 254 S.

Bryggen (en) n. f. [af brygger.] Den Gierning, eller Handtering, at brygge.

Bryggepenge, n. f. pl. [af Brygge, pons, og Penge.] Penge, som betales for Bryggeleie; Bropenge af Fartøier. See Udt. af Forordn. III. 193.

Brygger, v. a. [Isl. *brugga*, Anglos. *briwan*, Angl. to *brew*, Germ. brauen, som er nær beslægtet med brühen.]

1. Laver en Drik ved at koge adskillige Ting sammen. I Særdeleshed: laver Øl. Bruges i sidste Fald ofte absolute. At brygge Edike. At brygge Øl. En Pige, som forstaaer at brygge og bage.

2. Brygger paa. Bruges undertiden i daglig Tale i Steden for Mager paa. At brygge paa et Skielmstykke.

3. Brygger sammen. Giør en uordentlig Blanding eller Miskmask; brokker sammen. (Ligeledes ikkun i daglig Tale.)

Brygger (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En som nærer sig af at brygge, og især af at brygge Øl.
2. Heraf (saavel som af v. brygger) haves adskillige Composita og Derivata, saasom:
a) Bryggergaard (en) n. f. En Gaard, som er indrettet til Bryggeri, og har Bryggerrettighed.
b) Bryggerhest (en) n. f. En Hest til en Bryggervogn.
c) Bryggerhuus (et) n. f. Et Huus, som egentligen og allene er indrettet til Bryggeri.
d) Bryggeri (et) n. f. Bemærker: 1) Den Handtering, eller Næringsbrug, at brygge, og især at brygge Øl. 2) Den til saadan Næringsbrug giorte Indretning. 3) Stedet, hvor slig Indretning er giort; et Bryggerhuus.
e) Bryggerkar (et) n. f. Et stort Kar af Træ, som bruges ved Brygning, saasom Mæskekar, Rostekar, ꝛc.
f) Bryggerkarl (en) n. f. Den næst Svenden fornemste Tienestekarl i et Bryggeri.
g) Bryggerkiedel (en) n. f. En Kobberkiedel at koge i til Brygning.
h) Bryggerknegt (en) n. f. Den ringeste Tienestekarl i et Bryggeri.
i) Bryggerkone (en) n. f. En Bryggers Kone, eller en Enke, som nærer sig af Bryggeri.
k) Bryggerlav (et) n. f. Et Selskab af privilegerede Bryggere.
l) Bryggerovn (en) n. f. En Ovn, hvori en Bryggerkiedel er indmuret.
m) Bryggerpige (en) n. f. En Pige, som i en stor Huusholdning paa Landet forestaaer et Bryggers med at brygge, brænde og bage. Kaldes og Bryggerspige.
n) Bryggerredskab (et) n. f. Et til Brygning eller Bryggeri henhørende Redskab.
o) Bryggerrettighed (en) n. f. Rettighed, at kunne brygge Øl til Udsalg.
p) Bryggers (et) n. f. [contr. i Steden for Bryggerhuus.] Det Sted i Huset, hvor man brygger, og undertiden brænder, item bager, vasker, ꝛc.
q) Bryggerspige (en) n. f. See Bryggerpige.
r) Bryggerslusse (en) n. f. En liden Slæde med een Hest for, hvorpaa Bryggere gemeenligen lade føre en Tønde Øl til Kroerster, eller en Tønde Vand til Ildebrands Slukning, og deslige.
s) Bryggerstok (en) n. f. En Karvestok, som holdes imellem en Brygger og den, der jævnligen tager Øl hos ham.
t) Bryggersvend (en) n. f. En Tienestekarl, som forestaaer et Bryggeri, eller bestyrer Brygningen i en Kro eller andenstеds.
u) Bryggertøi (et) n. f. En Samling af fornødne Bryggerredskaber.
v) Bryggervæsen (et) n. f. Alt hvad der angaaer Bryggere eller Bryggeri.
x) Bryggervogn (en) n. f. En Vogn, som holdes af Bryggere til at føre Øl paa.
y) Bryghuus (et) n. f. Det samme som Bryggerhuus.
z) Brygning (en) n. f. Bemærker: 1) Den Gierning eller Handtering at brygge. See Fleisch. om Bier. 633 S. 2) Det samme som Bryg.

Bryhane (et) n. f. [af Germ. Broihan f. Brühan.] Et Slags Hvidt-Øl, som er kølende, har en mælkagtig Udseende, og bruser stærkt, naar det skienkes.

Bryhansbrygger (en) n. f. En som brygger Bryhane.

Bryllup (et) n. f. pl. Bryllupper. [Isl. *Brudlaup*, Anglos. *Brydlopta*, Alam. *Brautlauff*, *Bruthlufti*; af Brud, sponsa, og lover, promitto. See Ihre.]
1. En offentlig og høitidelig Forbindelse til Ægteskab; et Giftermaal. At have Bryllup med een. At holde Bryllup sammen.
2. Et Giæstebud, med Dands og anden Lystighed, som gemeenligen pleier at følge med et Giftermaal. At giøre et Bryllup. At koge til et Bryllup. At dandse ved et Bryllup.
3. Heraf de sammensatte Ord:
a) Bryllupsbord (et) n. f. Et Bord til Bryllupsgiæster.

b) Bryl-

b) Bryllupsbrev (et) n. f. En skriftlig Indbydelse til et Bryllup.
c) Bryllupsdag (en) n. f. Dagen, paa hvilken et Bryllup holdes.
d) Bryllupsfærd (en) n. f. Optog i Anledning af et Bryllup.
e) Bryllupsfest (en) n. f. Den Høitidelighed, som følger med et Bryllup; Bryllupshøitid.
f) Bryllupsfolk, n. f. pl. Folk, som bivaane et Bryllup.
g) Bryllupsgaard (en) n. f. Den Gaard, hvor Brylluppet staaer.
h) Bryllupsgiæst (en) n. f. En som er til Giæst i et Bryllup.
i) Bryllupsgierd (en) n. f. obsolet. Bekostning, som giøres paa et Bryllup. See Chr. IV. R. L. Gift. B. 24 Cap.
k) Bryllupsgilde (et) n. f. Det samme som Bryllup. No. 2.
l) Bryllupshøitid (en) n. f. See Bryllupsfest.
m) Bryllupshuus (et) n. f. Det Huus, hvor Brylluppet staaer.
n) Bryllupsklæder, n. f. pl. Klæder at bære paa en Bryllupsfest.
o) Bryllupsklædning (en) n. f. En Klædning til en Bryllupshøitid.
p) Bryllupskost (en) n. f. Kost til et Bryllupsgilde; lækker Kost.
q) Bryllupslav (et) n. f. Et Selskab af Bryllupsgiæster.
r) Bryllupsmaaltid (et) n. f. Et Maaltid Mad for Bryllupsgiæster.
s) Bryllupsmad (en) n. f. See Bryllupskost.
t) Bryllupsnat (en) n. f. Den første Nat efter Brylluppet.
u) Bryllupsret (en) n. f. En Ret Mad til Bryllupsgiæster; en kostelig Ret.
v) Bryllupsstads (en) n. f. Stads til en Bryllupshøitid.
x) Bryllupsuge (en) n. f. Den Uge, i hvilken Bryllupsdagen indfalder.
y) Bryllupsvers (et) n. f. See Brudevers.

Bryn (et) n. f. [Isl. *Brun*; af *bruna*, prominere. See Jhre.] Bruges sielden uden i Sammensætning.
1. En udstaaende og overhængende skarp Kant. See Aabryn, Øiebryn, ꝛc.
2. Overfladen, eller det øverste af en jævn og flad Ting. See Havbryn, Vandbryn, ꝛc.
3. [J ældre Skrifter.]
a) Det samme som Bred. See Cold. Etym. Lat. voc. *Extremitas*.
b) En udstaaende Kant omkring et Saar. Myrra renser Sar oc lener hvasse Bryner. Henr. Harpestr. Lægeb.

Brynde (en) n. f. [af brænder.] Bruges nu omstunder kun sielden i løs Stiil.
1. Tændt Ild; Baal; Brand. En rygende Brand, som reddes af en Brynde. Amos IV. 11. See og 2 Kr. XXI. 19. Der Jiden var kommen udi sin fulde Brynde. Ved. Kr. 439 S. Da skal han visseligen betale, som optændte den Brynde. 2 Mos. XXII. 6.
2. En brændende Hede. Solens Hede og Brynde. Clauſ. N. Kr. 2 S. See og Ved. Kr. 14. og 42 S.
3. Indvortes Hidsighed eller Hæftighed. Bruges og figurligen. At plages af Brynde i Halsen. Elskovs Brynde. Af en Vredes Brynde. (i en Kirkepſ.) Det er bedre at gifte sig, end at lide Brynde. 1 Cor. VII. 9.
4. Det samme som Brunst. No. 1.

Bryne (en) n. f. [af bryner.]
1. Eggen, eller det skarpe af en Ting. (Moth.)
2. [J Norge.] Det samme som Brynesteen. Man siger der et Bryne eller Brynet.

Bryner, v. a. [af Bryn.] Giør skarp; hvæsser. At bryne en Kniv. (Moth.)

Brynesteen (en) n. f. [af bryner og Steen.] En Slibe- eller Hvædsteen. (Moth.)

Brynge (en) n. f. [et Jydskt Ord, som formodentlig har sin Oprindelse af bringer.] Et Knippe aftorsket Straa, som er sammenbunden saaledes, at det kan bringes fra Sted til andet. (Moth.)

Brynie (en) n. f. [Germ. Brüne, Alam. *Brunia*, Anglos. *Byrne;* rimeligst af Slavon. *Bronja*, arma. See Frisch.] Et Harnisk af Metal, hvormed en Krigsmand fordum var bevæbnet. Hvad duer stærke Brynie paa skiælvende Bryst. Ved. Kr. 25 S.

Bryniet, adj. [af Brynie.] Som har Brynie paa; bevæbnet med Brynie. See Claus. N. Kr. 469. S.

Brynskiel (et) n. f. [af Bryn, i Steden for Øiebryn, og Skiel.] Den glatte Deel af Panden imellem begge Øienbryne.

Bryske (en) n. f. See Brusk.

Bryskeт } adj. Det samme som Brusket og
Bryskig } Bruskig. See Fleisch. om Bier. 82 S.

Bryst (et) n. f. pl. Bryste og Bryster. [Anglos. *Breost*, Isl. *Briost*, Angl. *Breast*, Germ. Brust.]

1. Den forreste Deel af et Menneskes Krop fra Halsen til Maven. Bruges og om Dyr og Fugle. De sloge sig for deres Bryst, og ꝛc. Luc. XXIII. 48. Brystene og den høire Bov rørde Aaron. 3 Mos. IX. 21.
2. Patte; Qvindebryst. De rive en Faderløs fra Brystet. Job XXIV. 9.
3. De indvendige Dele af Brystet, i Særdeleshed Lungen. Han kan ikke synge, fordi han har et slet Bryst.
4. Hiertet, betragtet som Mandigheds Sæde, eller som Sindsbevægelsernes Bolig. At have Mod i Brystet. Og hans Bryst, o! hvor har Elskov raset i det. Fors. i Sk. Vid. X. 78.
5. Den forreste Deel af enhver anden Ting, især af en Maskine. Den ene Axe har et Bryst, ꝛc. K. S. Skr. XII. 97.
6. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Brystarv (en) n. f. obsolet. Arv, som gaaer i nedstigende Linie; det modsatte af Bagarv.
   b) Brystbaand (et) n. f. Et Silkebaand at bære paa Brystet.
   c) Brystbælte (et) n. f. Et Bælte at bære om Brystet.
   d) Brystbalsam (en) n. f. En Balsam, som er god for Brystet.
   e) Brystbarn (et) n. f. See Pattebarn.
   f) Brystbeen (et) n. f. Benet i Brystet.
   g) Brystbesværing (en) n. f. Ondt for Brystet, forenet med en Besværlighed i at drage Aanden.
   h) Brystbilled (et) n. f. Et Billed, som ei forestiller en Person i Legems Størrelse, men ikkun ned til Brystet.
   i) Brystbom (en) n. f. Den forreste Bom i en Væv, hvorpaa Toiet omvindes efterhaanden som det væves.
   k) Brystbyld (en) n. f. En Byld i Brystet.
   l) Brystdraaber, n. f. pl. Draaber at bruge, naar man har Ondt for Brystet.
   m) Brystdrik (en) n. f. En Lægedrik for Brystet.
   n) Brystdug (en) n. f. Saaledes kaldes nu omstunder en Undertrøie til en Mandsperson uden Ærmer.
   o) Brystgiængs, adv. obsolet. [Svet. bröstgånges.] Med modvendt Bryst; lige i Mode. Han turde ikke søge de Tydske brostgiængs. Ved. Kr. 354 S. See og ibid. 314 S.
   p) Brystharnisk (et) n. f. Et Harnisk, som bedækker allene Brystet; en Kyrras.
   q) Brysthinde (en) n. f. En Hinde, som indvendigen beklæder Brystet.
   r) Brysthøi, adj. Saa høi som op til Brystet. En brysthøi Vold.
   s) Brystkage (en) n. f. Et Slags smaa for Brystet tienlige Kager, som laves paa Apotheket. Bruges ofte skiæmtviis i Steden for Brystpuf.
   t) Brystkiød (et) n. f. Det Kiød, som sidder paa Brystet.
   u) Brystklemmen (en) n. f. Klemmen for Brystet.
   v) Brystlap (en) n. f. Et Stykke Tøi at lægge for Brystet.
   x) Brystmælk (en) n. f. Mælk af et Fruentimmers Bryster; Di.
   y) Brystmiddel (et) n. f. Et Lægemiddel mod Brystsyge.
   z) Brystpiller, n. f. pl. Piller at bruge imod Brystsyge.

aa) Brystpude (en) n. f. En Pude at lægge for Brystet.
bb) Brystpuf (et) n. f. Et Puf eller Stød for Brystet.
cc) Brystpulver (et) n. f. Et Pulver at bruge til Lægedom for Brystet.
dd) Brystrem (en) n. f. En Rem paa Hestetøi, som gaaer over Brystet,
ee) Brystrue (en) n. f. Fiint Linnet eller Kniplingstøi, som stidder frem i Brystet af en Halskrave; Kalvekryds. See Forf. i Ek. Vid. III. 171.
ff) Brystsaar (et) n. f. Et Saar i Brystet.
gg) Brystsaft (en) n. f. En Saft, som er tienlig for Brystet.
hh) Brystsirup (en) n. f. En Sirup, som er tienlig for Brystet.
ii) Brystsløife (en) n. f. En Baandsløife at bære paa Brystet.
kk) Brystsmække (en) n. f. En Smække, som af Fruentimmer bæres paa Brystet.
ll) Brystsmykke (et) n. f. Et Smykke at bære paa Brystet.
mm) Brystspan (et) n. f. Saaledes kaldes i vore Bibel-Oversættelser det Guldsmykke, som den ypperste Præst i det gamle Testament bar paa Brystet.
nn) Bryststing (et) n. f. Et Sting i Brystet. (Pleuritis.)
oo) Brystrimmel (en) n. f. En Strimmel af fiint Linnet, som undertiden bæres af Fruentimmer oven i Brystet.
pp) Brystsykke (et) n. f. Bemærker: 1) Den Deel af et Dyr, især af et slagtet Creatur, som udgiør Brystet. See Fleisch. om Bier. 48 S. 2) Det samme som Brystbilled. 3) Et Harnisk for Brystet. 4) Det Stykke, som udgiør Brystet paa en Maskine eller et Redskab.
qq) Brystsukker (et) n. f. Et Slags Sukker, som er tillavet saaledes, at det holdes for at være tienligt for den, som har Ondt for Brystet.
rr) Brystsvaghed (en) n. f. Svaghed for Brystet; Brystsyge.
ss) Brystsyge (en) n. f. See Brystsvaghed.
tt) Brystthee (en) n. f. En paa Apotheket tillavet Thee, som tiener til Lægedom for Brystet.
uu) Brysttrang (en) n. f. obsol. Det samme som Trangbrystighed. Henr. Harp. Lægeb.
vv) Brystværn (et) n. f. En brysthøi Forhøielse paa en Vold. (Gall. *Parapet.*)
xx) Brystvee (en) n. f. Verk, Pine, Smerte, i Brystet.
yy) Brystverk (et) n. f. Bemærker: 1) Det samme som Brystværn. See Chr. V. Artikelsbr. §. 72. 2) Et brysthøit Rækverk.
zz) Brystvorte (en) n. f. Vorten paa et Fruentimmers Bryst; Pattevorte.

Bryster, v. recipr. [af Bryst.]
1. Sætter Brystet i Veiret; kneiser.
2. Giør sig stor; hofmoder sig. Han bryster sig af sin Rigdom, som en Paafugl af sine Fedre.
3. Udbreder sig; bruser. Ukrudet bryster sig. Oec. Mag. VII. 305.

Brystes, v. n. pass. [af Bryst.] Faaer Bryster. Nu begynder hun at brystes. (Moth.)

Brystet } adj. [af Bryst.] Som har Bryst af
Brystig } en vis Beskaffenhed. Bruges ikkun i Sammensætning. See Breedbrystet, Fladbrystet, Trangbrystig, &c.

Brytstok, n. f. obsolet. [Skrives og Brutstok; om hvilket Ords Oprindelse der haves forskiellige Meninger. Hadorph og Stiernhielm, med flere, udlede Ordet af Brud, sponsa, og Stok, saa at det skulde betyde det samme som Medgift eller Morgengave; Ihre derimod af Bråte, suppellex, og Stok: hvilket alt synes hverken passende eller oplysende nok. Rimeligst synes Ordet at kunde udledes af Bryde (ant. *Bryti*) Oeconomus, en Huusfoged, og Stok, ɔ: Regnskabsstok, hvilken Bemærkelse haves endnu i Ordet Karvestok.] En vis Capitals, eller tilfalden Arvs, Anvendelse til Bygning, Møbler, Bonderedskaber, &c. som Huusfogden skulde bestyre, og derfor aflægge Regnskab; hvilke saaledes udgivne Penge den Efterlevende ei var forbunden til

at erstatte den Afdødes Arvinger, saasom de vare forbrugte til Husets Nødvendigheder. En alt thet i køp ær kumit oc i salu ællær a borth ællær brythstoch. Sk. L. I. 12. cfr. II. 1. Hwat thæræ komber af a borth ok a bruthstok, ællær swa i køpæ ok i salæ. Er. S. L. I. 36.

Bu, interj.
1. Et Udtryk af spæde Børn, naar de begynde at ville tale. See Ba. No. 1.
2. Et Udraab af den, som vil skræmme Folk.

Buble (en) n. f. See Boble.

Bud (et) n. f. pl. Bud. [af byder.]
1. Det samme som Budord. I Særdeleshed: eet af de ti Budord, som læres i vores Catechismus. At være Kongens Bud og Befalninger overhørig. At holde Guds Bud. See og Chr. V. Art. Br. §. 189.
2. Alt hvad som anbefales en anden at sige til tredie Mand; et Ærende. At tage Bud med til een. Jeg vil intet Bud have med ham.
3. En som bringer et Ærende frem; et Sendebud. At være, at gaae, Bud for een. At skikke Bud til eller efter een.
4. En som er beskikket til at gaae Bud for et vist Collegium, Lav, Selskab, Stiftelse, &c. som for Ex. Cancelliebud, Lavsbud, Postbud, Auctionsbud, &c.
5. Alt hvad som betegner eller bebuder noget forud. Kongens Hastighed er Dødens Bud. Ordspr. XVI. 14.
6. Det samme som Budskab. No. 1. Da skulle de ved to Mænd give de andre Bud derom. D. L. III. 13. 44.
7. En vis Sums Tilbydelse for noget, som er tilfals. At giøre Bud paa noget. Hans Bud blev det høieste.
8. At sende sit visse Bud, ɔ: at skikke en befuldmægtiget Person paa sine Vegne. See D. L. III. 13. 1. og V. 14. 29.
9. Der har ingen sendt Bud efter ham. Siges ofte i daglig Tale, naar en Person kommer ukaldet.

Budbyrd (en) n. f. [af Bud og Byrd.] Budstikkens lovformelige Ombærelse i Bygden. See N. L. III. 12. 7. og 24.

Buddik (en) n. f. [formodentlig af Germ. Bottich, Büttich, som er et Diminut. af Butte, Dan. Botte. See Ordet.] Et lidet Kar med Laag (især med Skruelaag) til at giemme allehaande Smaating i; en liden Bysse eller Daase.

Budding (en) n. f. [af Angl. *Pudding*.] En Ret Mad, som laves paa adskillige Maader, men bestaaer i Almindelighed af revet Hvedebrød, Mælk og Æg.

Buddingsteen (en) n. f. En Steen, som bestaaer af adskillige i een Masse samlede Steenarter. See Brün. Mineral. 114 S.

Budeie (en) n. f. See Bodeie.

Budfærd (en) n. f. [af Bud og Færd.] Færd i Anledning af Budbyrd; Reise paa en Budvei. See Chr. IV. N. L. Udf. B. 3 Cap.

Budfald (et) n. f. [af Bud og Fald.] Pengestraf for Budbyrds Forsømmelse; Mulct for Mangel af Budstikkens Befordring paa Budveien. See N. L. I. 3. 9.

Budleie (en) n. f. obsolet. [i Steden for Budleid; af Bud og Leid, via.] Det samme som Budvei. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 52 Cap.

Budøl (et) n. f. obsol. [af byder, invito, og Øl.] Et Gilde eller Giæstebud. Heder og Buddel. See K. S. Skr. V. 202.

Budord (et) n. f. [af Bud og Ord.] Bemærker egentlig en Befalning, eller en bydende Herres Ord, men bruges nu omstunder ikkun til at betegne een af de Regler, som foreskrives i Guds Lov, og i Særdeleshed eet af de saa kaldte ti Guds Bud. Den første Part i vores Catechismus handler om de ti Budord.

Buds, interj. See Bus.

Budskab (et) n. f. [af Bud, nuntius.]
1. En ved et Bud tilbragt Efterretning; en Tidende. At bære, føre, bringe, et glædeligt eller sørgeligt Budskab.
2. Undertiden betegner det den personlige Beskaffenhed, at være Bud. At sendes, at gaae, at være, i Budskab.

Bud-

Budskikkelse (en) n. f. [af at skikke Bud.] Den Gierning at skikke Bud til nogen, helst naar det skeer paa Rettens Vegne. Efter Budskikkelse indfandt han sig. Bruges nogen af dem til Budskikkelse. See Udt. af Forordn. V. 187.

Budstikke (en) n. f. [af Bud og Stikke.] En med visse Tegn mærket Kiep eller Træstikke, som fordum her i Norden blev ombaaren i Bygderne, for at sammenkalde Almuen til Tinge, eller til Landets Forsvar. Er nu, da Postvæsenet er indrettet, gandske afslagt, tilligemed de deraf hængende Ord, Budbyrd, Budfærd, Budfald, ꝛc. men findes dog ommældt i N. L. I. 3. 9. og bruges endnu i Norge blant gemeen Mand, hos hvilke Ordet og betegner et Sendebud.

Budvei (en) n. f. [af Bud og Vei.] En af de i enhver Bygd fordum fastsatte Veie, hvor Budstikken burde bæres, for at komme beqvemmeligen og ordentligen fra Sted til andet. See N. L. ibidem.

Bue (en) n. f. [Isl. *Boge*, Germ. Bogen; af boier.]

1. Et Haandgevær at skyde Pile ud med; en Flitsbue. At spænde en Bue. At skyde med Bue.
2. [I Bygningskunsten.] En neden under aaben, men oven til sluttet Bygning, som staaer ved Hielp af sin egen Krumhed, og er brugelig ved Broer og andre Verker. En Marmorbro, bestaaende af trende Buer.
3. [I Geometrien.] Et Stykke af en Cirkel, ei større end dens halve Deel.
4. Det samme som Fiolbue.
5. Den Kiep paa en Hakkelsekiste, som med sin Federkraft fører Skærekniven i Veiret.
6. Enhver buedannet Ting; en Boiel. See Fleisch. om Bier. 610 S.
7. En krum Figur; en Hvelving eller Boining. Himlens Bue.
8. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) At spænde Buen høit, ɔ: at giøre stærk Paastand.
   b) Naar Buen spændes for høit, brister den, ɔ: naar man vil drive en Ting for vidt, bliver den til intet.
9. Heraf de sammensatte Ord;
   a) Buecirkel (en) n. f. En Cirkel, eller Passer, igiennem hvis ene Fod gaaer en Bue, for at holde Cirkelen uforrykket ved enhver Aabning.
   b) Buedannet, adj. Dannet som en Bue; giort i Bue.
   c) Buefiil (en) n. f. En Fiil, saa tynd, at den maae holdes stiv ved Hielp af en Bue.
   d) Bueformig, adj. See Buedannet.
   e) Buegang (en) n. f. En Spadseregang, besat med Træer, hvis Grene ere flettede eller klippede i Form af en Bue eller Hvælving.
   f) Buehorn (et) n. f. Een af de paa en Flitsbue udstaaende Ender, hvori Buestrengen fæstes. (Moth.)
   g) Buekrum, adj. Krum som en Bue.
   h) Buemager (en) n. f. En som giør Flitsbuer.
   i) Buemand (en) n. f. inusit. Bemærker: 1) Det Himmeltegn, som nu omstunder kaldes Skytten. 2) Det samme som Bueskytte. See Clauf. N. Kr. 411 S.
   k) Buemester (en) n. f. En som forstaaer at slaae Hvælvinger, eller at bygge i Bue. (Moth.)
   l) Buenod (en) n. f. Den Hage paa Buehornene, som holder Strengen fast. (Moth.)
   m) Bueskud (et) n. f. Bemærker: 1) Et Skud med Flitsbue. 2) Et Skud med en Bombe, Kugle, ꝛc. hvis Bane beskriver en Bue eller Halvcirkel.
   n) Bueskytte } (en) n. f. En som forstaaer
   o) Bueskytter } at skyde med Flitsbue; en med Bue udrustet Krigsmand.
   p) Buestol (en) n. f. En liden Stol i den nederste Ende af en Fiolbue, hvorpaa Haarene i Buen ligge spændte.
   q) Buestreng (en) n. f. Den i Buehornene fæstede Streng, som, naar den strammes og løslades, driver Pilen flux afsted.
   r) Buestrog (et) n. f. Et Strøg med en Fiolbue.
   s) Bueverk (et) n. f. Et bueviis giort Verk; hvælvet Arbeid.

f) Bueviis, adv. Ligesom en Hvælvning; i en Bue.

Bug (en) n. f. pl. Buge. [Isl. *Bukur*, Germ. Bauch, som formodentlig er nær beslægtet med Bach, alveus.]

1. Den Deel af et dyriskt Legeme, som indslutter de Indvolde, som ligge neden for Mellemgulvet. Bruges og undertiden om Mennesker i Steden for Mave, dog med et Slags Foragt. En tyk, udstaaende, hængende, Bug. At fylde sin Bug. At giøre Bugen til sin Gud.
2. Den bugede Deel af enhver anden Ting. Bugen paa et Skiold, et Seil, en Flaske, Potte, 2c.
3. [Til Skibs.] Det samme som Bov. No. 2. See Frid. V. Søkrigsart. §. 698.
4. Lade Buge kaldes (efter Skriftens Talemaade) de Folk, som intet gide giort uden at æde og drikke.
5. Huset giør (eller har) Bug. Siges undertiden figurligen om et Huus, som hælder til Nedfald.
6. Hun gaaer med en trind Bug. Siges i gemeen Tale om et Fruentimmer, som laver fremmeligen til Barsel.

Buganker (et) n. f. [af Bug, No. 3., og Anker.] Et af de tvende Ankere paa et Skib, som ligge nærmest Forstævnen.

Bugbaand (et) n. f. [af Bug, No. 3., og Baand.] En af de tykke Tommerstokke, som lægges tvers over Forstævnen paa Skibe, for at holde Siderne tilsammen.

Bugbid (et) n. f. [af Bug og Bid.] Det samme som Bugvrid. See Cold. Etym. Lat. voc. *Colica*.

Bugbroder (en) n. f. [af Bug og Broder.] Et sielden brugeligt Ord, hvorved betegnes en Medboler eller Medbeiler. See Cold. Etym. Lat. voc. *Rivalis*.

Buger, v. a. inusit. [Svet. buka; af Bug.] Blæser Maven op; giør buget. (Moth.)

Buget, adj. [af Bug.]

1. Som har Bug, og i Særdeleshed en stor Bug. Et buget Kar. En buget Mand.
2. Tykmavet af Bugfylde. (I gemeen Tale.) Han aad saa længe, indtil han blev gandske buget.

Bugfinne (en) n. f. [af Bug og Finne.] Een af de Finner, som sidde paa en Fiskes Bug.

Bugfoder (et) n. f. [af Bug og Foder.] Foderverk, som er taget af Bugen paa visse Dyrs Skind. Sobels Bugfoder.

Bugfylde (en) n. f. [af Bug og Fylde.] Alt hvad der fylder Bugen; Overflodighed af Mad og Drikke.

Buggaarding (en) n. f. [af Bug, No. 2. og Gaarding.] Saaledes kaldes til Skibs de Tove, som sættes i Midten af Raaseil, hvorved Bugen opgives.

Buggiord (en) n. f. [af Bug og Giord.] En Sadelgiord, som spændes om Hestens Bug.

Bughævelse (en) n. f. [af Bug og Hævelse.] Bugens Ophævelse, som paakommer meest Jomfruer, naar de ei have deres Tider, og er Begyndelsen til Vattersot. Molucrum; Tympanites. (Moth.)

Bughage (en) n. f. [af Bug og Hage.] Et Jernredskab hos Dreiere, hvormed de giøre noget huult. (Moth.)

Bughinde (en) n. f. [af Bug og Hinde.] Den Hinde, hvormed en Fiskes Bug indvendigen er bedækket.

Buglænke (en) n. f. [af Bug og Lænke.] En Lænke hos Grovsmede, hvormed en Hest, som er vanskelig at skoe, spændes fast.

Bugle (en) n. f. [ventelig af Bug, og nær beslægtet med Bukkel og Bøiel.]

1. Een af de Ophøielser, hvoraf et udpuklet Arbeid bestaaer; en Forhøining af drevet Arbeide. Et i Bugler udarbeidet Sølvkar.
2. Heraf de sammensatte og afstammende Ord:
   a) Buglehuul, adj. Huul i en Runding; bugleviis huul; concav. Himmelen er i Henseende til os buglehuul.
   b) Buglerund, adj. Bugleviis krumbøiet; rundhvalt; convex. Den var buglerund med sammenløbende Furer. K. S. Skr. XII. 399.
   c) Buglet, adj. Bemærker: 1) Giort i Bugler. 2) Det samme som Buglig.

d) Bugle-

d) Buglevis, adv. Ligesom en Bugle; i Bugler.

e) Buglig, adj. Som ligner en Bugle; buglevis dannet. See Brün. Mineral. 10. og 42 S.

Bugline (en) n. f. [Angl. *Bowline*, Gall. *Bouline*; af Bug, No. 2. og Line.] Et af de Tove, som sidder i Kanten af Raaseil, hvorved den Kant af Seilet, som er til Vindens Side, hales for efter, paa det at Vinden kan stryge ind i Seilet.

Bugløb (et) n. f. [af Bug og Løb.] Den Tilstand i Legemet, naar Skarnet løber igiennem den naturlige Gang ofte og tyndt ud ved jævnlige Stolgange. Diarrhæa.

Bugner, v. n. [af buger.]

1. Bøier sig i en krum Figur; bliver buekrum; sveiger. Hvert et Træ, af Byrden bugnende, mig bød sin Frugt og Læ. Fors. i Sk. Vid. IX. 142.

2. Det skal enten bugne eller briste. Siges figurligen og ordsprogviis i Steden for: det skal tage en Ende, i hvordan det gaaer.

3. Bugner ud. Giver sig ud og bliver tykkere af Væde eller Fugtighed; trunder ud.

Bugning (en) n. f. [af bugner.]

1. Gierningen at bugne; Sveigning.

2. Dannelse med Bug; buglig Skabning. De Svenske Tiæretønder have ingen Bugning.

Bugorm (en) n. f. [af Bug og Orm.] Et Slags Orm, som avles i Indvoldene. Vermis intestinalis; Lumbricus.

Bugrem (en) n. f. [af Bug og Rem.] En Rem at spænde om Bugen.

Bugrund, adj. [af Bug og rund.] Det samme som Buglerund. See K. S. Nye Skr. I. 76.

Bugrynke (en) n. f. [af Bug og Rynke.] En Rynke paa Bugen, som kommer af Ælde eller andre Aarsager. (Moth.)

Bugskaldet, adj. [af Bug og skaldet.] Siges om et Faar, eller andet Creatur, som er skaldet under Bugen.

Bugsorg (en) n. f. [af Bug og Sorg.] Omsorg for Bugfylde.

Bugspryd (et) n. f. [Belg. *Boeckspriet*, Angl. *Bowsprit*, Gall. *Beaupré*.] En fra Gallionen, eller Skibets Forstavn, udgaaende og skraas op ad liggende Mast.

Bugsyster (en) n. f. [af Bug og Syster.] En Qvindesperson, som holder til med en Ægtemand; en Rivalinde. Pellex. Juno blev forbittret paa denne sin Bugsyster. (Moth.)

Bugt (en) n. f. pl. Bugter. [af Isl. *buga*, flectere, eller af Dan. bøier.]

1. En krum Linie; en Bøining eller Krumning. Veien gaaer ind og ud i mange Bugter. Aalen, Slangen, slaaer sig i Bugter.

2. Det samme som Havbugt. At lande, kaste Anker, i en Bugt.

3. En liden Pukkel. Han har en Bugt paa Næsen.

4. [Til Skibs.]

a) Siges en Mast at have Bugt, naar den er krum for over eller til een af Siderne.

b) Bugt af et Tov, ɔ: en Deel af Ankertovet, som skydes paa Dækket, forend Ankerfaldet skeer.

c) At brække Bugt i Tovet, ɔ: at bøie Tovet. See Frid. V. Søkrigsart. §§. 148. 455. 456.

5. Figurligen og ordsprogviis siger man i dagliq Tale:

a) At faae Bugt med een, ɔ: at faae Magt med een, eller at tvinge eller overvinde ham. I Særdeleshed: at tvinge eens Egensindighed eller Halstarrighed.

b) At springe i Bugter, ɔ: at være snar i Vendingen, rap og hurtig.

c) Han vil have Bugten og begge Enderne, ɔ: han vil raade allene.

Bugter, v. rec. [af Bugt.] Bruges og neutraliter.

1. Bevæger sig bugteviis; slaaer sig i Bugter. Ormen, Tovet, Aaen, bugter sig. Hvor vel veed ikke Ræven at bugte for Stoveren. Schytte St. indv. Reg. IV. 214.

2. Bugter sig frem. Arbeider sig frem til Søes, ved at giøre mange Omveie og Vendinger

dinger med Skibet. See Mall. Handl. 348 S.

3. Bugtet [part. præt.] bruges adjective og bemærker: som har een eller flere Bugter; som gaaer i Bugter; kroget. En bugtet Næse, Aa, Fiord, Vei, &c.

Bugteviis, adv. [af Bugt og Viis.] Ikke lige frem; i Bugter eller Kringelkroge.

Bugtiener (en) n. s. [af Bug og Tiener.] En som er hengiven til Bugfylde; en som gior Bugen til sin Gud. See Ved. Kr. 174 S.

Bugvee (en) n. s. [af Bug og Vee.] Det samme som Bugvrid.

Bugvrid (en) n. s. [af Bug og Vrid.] Ondt i Maven; Mavepine; Colik.

Buk (en) n. s. pl. Bukke. [Germ. Bock, Anglos. *Bucca*, Angl. *Buck*, Gall. *Bouc.*]

1. Hannen til Gederne, som ellers egentligen kaldes Gedebuk.

2. Undertiden betegner det Hannen til Faarene, item til Raa- og Daadyrene. See K. S. Skr. I. 20. item Nucl. Lat. voc. *Capreolus.*

3. I gemeen Tale bruges det og til at betegne en liderlig Mandsperson.

4. Et paa Fødder staaende Redskab, som tiener til at understøtte noget med. At sætte et Par Bukke under et Bordblad. Et Bradspid med sin Buk.

5. Kuskesædet paa en Carret eller andet deslige Agetøi. Kudsken sidder paa Bukken.

6. Det skakke Stykke Træ, hvormed Biælken bindes til Stolpen i Bindingsverk.

7. [I Skibbyggeriet.] Opstaaende tykke Støtter, hvorved, under Bygningen af et Skib, Tømmer og Planker ophidses til sit Sted.

8. En Maskine, som bruges ved piinligt Forhør, og gemeenligen kaldes den Polske Buk.

9. [Af bukker, pango.]

a) Et Redskab at ramme Pæle ned med. At slaae Pæle ned i Jorden med en Buk.

b) Et langt, tykt og tungt Stykke Jern til at slaae Knuder i tu med, som har to Jernringe paa hver Side, og et deri hængende Tov, hvormed den regieres. (Moth.)

c) En fordum brugelig Krigsmaskine til at støde Mure ned med; en Rendebuk. See Ezech. IV. 2. og Schytte St. indv. Reg. IV. 312.

d) En af Uvidenhed eller Uagtsomhed begaaen Feiltagelse eller Forseelse i en Handling. Høres undertiden i daglig Tale. Der begik han en hæslig Buk.

10. (et) [Af bukker, curvo.] En Hilsen, som skeer ved at bøie Ryggen, eller ved at bukke sig. Han giorde et dybt Buk. Jeg gav dem Haand med Buk og Nik, &c. (Bording.)

11. At rende Buk. Siges om dem, som baxes, eller slaaes saaledes, at de støde sammen med Hovederne. See Cold. Etym. Lat. voc. *Conisco.*

12. At springe Buk. En Leeg, hvor een springer over den anden, som bukker sig; den som har sprunget, stiller sig siden hen som den første, og bukker sig; den tredie springer over dem begge, o. s. fr.

13. Man skal ikke tage Bukken efter Haarene. Bruges i gemeen Tale figurligen og ordsprogviis i Steden for: man bør ikke dømme en Person af det udvortes.

Bukar (en) n. s. En liden Foraars-Urt, med smaa vellugtende hvide Blomster, hvoraf giøres Majkrandse. Asperula.

Bukkebær (et) n. s. En krumbøiet Apotheker-Urt med nedhængende hvide Blomster. Sigill. Salomonis.

Bukkebardon (en) n. s. [af Buk, No. 7. og Bardon.] Et af de Tove, hvorved opstaaende Bukke støttes, for ei at vige til Siderne.

Bukkeblad (et) n. s. En medicinsk Sumpurt med deilige Federblomster og aflange tredobbelte Blade. Menyanthes trifoliata.

Bukkehaar (et) n. s. [af Buk og Haar.] Haar af en Gedebuk.

Bukkehorn (et) n. s. [af Buk og Horn.] Horn af en Gedebuk.

Bukkehoved (et) n. s. [af Buk og Hoved.]

1. Hovedet af en Buk.

2. [I Bygningskunsten.] De Krydsbaand, som holde

holde Sparreverket og Stolperne sammen i Bindingsverk.

Bukkekid (et) n. f. [af Buk og Kid.] En ung Gedebuk.

Bukkekiød (et) n. f. [af Buk og Kiød.] Kiød af en slagtet Gedebuk.

Bukkel (en) n. f. pl. Bukler. [C. B. *Bwccl*, Angl. *Buckle*, Gall. *Boucle*, Germ. Buckel; et med Bugle nær beslægtet Ord.]

1. En kryllet Haarlok; en Krølle. At bruge løse Bukler. At lægge sit Haar i Bukler.
2. Undertiden bruges det i Steden for Pukkel.
3. [I ældre Skrifter.] Allslags Sirat af Metal, med ophævet eller bugleviis giort Arbeid; saasom Beslag paa Bogbind, Seletøier, ꝛc. See Coldings Etym. Lat. voc. *Bulla & Cucumis*.

Bukkelæder (et) n. f. [af Buk og Læder.] Læder, som er tilberedt af Bukkeskind med en sort Glands, ligesom sort Corduan. Støvler, Skoe, af Bukkelæder.

Bukken (en) n. f. [af bukker.] Den Gierning at bukke, eller at bukke sig.

Bukker, v. a. [Germ. bücken; af bøier.]

1. Krumbøier; giør noget krumt, som var lige. At bukke en Green, sin Ryg, ꝛc.
2. Sætter i en lavere Stilling. Bruges og reciproce. At bukke Hovedet. Man maae bukke sig, for at komme ind ad denne Dør.
3. Bukker ind, eller Indbukker. Kommer noget til at gaae bueviis ind ad; it. bøier Kanten af Sytøi ind i Sømmen. At bukke Ryggen ind.
4. Bukker ned, eller Nedbukker. Kommer noget til at gaae bueviis ned ad; bøier krum ned. At bukke en Green ned.
5. Bukker om, eller Ombukker. Bøier noget krumt til een eller anden Side. At bukke en Green om.
6. Bukker sammen, eller Sammenbukker. Bøier bueviis sammen. At bukke begge Enderne paa et Tøndebaand sammen.
7. Bukker ud, eller Udbukker. Kommer noget til at staae bugleviis ud; bøier krum ud ad. At bukke Ryggen ud.
8. Figurligen og ordsprogviis siger man i gemeen Tale:

a) At kunne bukke begge Ender sammen paa een, ɔ: at være een langt overlegen i Styrke.

b) At bukke Halsen paa een, ɔ: at tvinge eens Halsstarrighed.

Bukker, v. n.

1. Viser sin Ærbødighed eller Underdanighed ved Legemets eller visse Lemmers Bøielse. Bruges og reciproce. At bukke og skrabe for een. At bukke med Hovedet. At bukke sig dybt for sin Overmand.
2. Giver efter; viger; giver sig tabt. Man faaer at bukke for Overmagten. Vi maae alle bukke for Døden.
3. Overgiver sig underdanigen. At bukke under Aaget. Forf. i Sk. Vid. X. 145.
4. Omkommer; døer. Erik Podebusk maatte der bukke. Kiempevis. 317 S.
5. Bukker af. See Afbukker.
6. Bukker ned. Hænger krumt nedbøiet; luder. Grenen er saa fuld af Frugt, at den bukker ned. Dette Fruentimmer bukker for meget ned med Hovedet, og holder sig ikke rank nok.
7. Bukker under. Kommer til at ligge under; giver sig tabt. Han havde med en overlegen Fiende at giøre, og maatte derfor altid bukke under.

Bukker, v. a. [Germ. pochen, bochen, som uden Tvivl er nær beslægtet med banker.]

1. Støder med Rammebuk; nedrammer. At bukke Pæle. See Nucl. Lat. voc. *Fistuco*.
2. Støder med Hoved og Horn, som en Buk eller Væder. Væderen bukkede ham med Hornene.
3. At komme bukkende paa een. Bruges undertiden i daglig Tale figurligen i Steden for: at komme bag paa een. See Nucl. Lat. voc. *Intervenio*.

Bukkerag (et) n. f. [af Buk og Rag.] Det samme som Bukkehaar.

Bukkes, v. n. pass. Løber sammen og støder hveranddre med Hovederne. Vædrene bukkedes saalænge, indtil den ene maatte give tabt.

Bukkeskiæg (et) n. f. [af Buk og Skiæg.] Skiæget paa en Gedebuk. Man kalder det

og saaledes, naar en Mandsperson bærer langt Skæg paa Hagen allene.

Bukkeskind (et) n. s. [af Buk og Skind.] Saaledes kaldes Bælgen af en Buk, enten den er raa eller beredt.

Bukkespring (et) n. s. [af Buk og Spring.] Et let og hurtigt Spring som af en Gedebuk. Bruges og om Krumspring, som gjøres af Mennesker, især naar det skeer af Kaadhed. (Gall. *Capriole*.)

Buklet, adj. [af Bukkel.] Som er lagt i Bukler; krollet.

Bukling (en) n. s. See Bykling.

Bukning (en) n. s. [af bukker.] Den Gierning at bukke.

Bukøiet, adj. [af Buk og Øie.] Som seer skeelende og geil af Øinene, ligesom en Buk. Pælus.

Bul (en) n. s. pl. Bulle. [skrives og Bol, Angl. *Boll*, *Bole*, som er nær beslægtet med Germ. Bole, tabula crassior.]

1. Den tykkeste Deel af et Træ, fra Roden til Grenene at regne; Træstamme.
2. Den mellemste Deel af en Pille, fra Foden til Hovedet at regne. See Pillebul.
3. Den Deel af et Klædebon, som skiuler Kroppen eller Livet. Bullen paa en Serk, Skiorte, Trøie, ꝛc.
4. I Sammensætning betegner det noget, som er stort, svært eller tykt.
5. [I ældre Skrifter.]
   a) Det samme som Krop. Thi tog han met sin stercke Bwl ꝛc. D. Riimkr. 27 Bl.
   b) Det samme som Buløxe. See Cold. Etym. Lat. voc. *Ascia*.

Bul (en) n. s. See Bol.

Bulbider (en) n. s. [Saxon. Bullenbyter; af Bul eller Bol, taurus, og Bider.] Bemærker egentlig en stor breedkiæftet Hund af det Slags, som pleier at anhidses paa Tyre, men bruges som oftest til at betegne en meget stor Hund i Almindelighed, og figurligen en grov og bidsk Person. Tænk aldrig, at de lærde Bulbidere lukke Halsen til. Patr. Tilsk. I. 103.

Bulbro (en) n. s. obsolet. [af Bul og Bro.] En paa Pæle staaende og med Bulstokke belagt Bro. See Chr. III. Rec. 58 Art.

Bulde (en) n. s. See Byld. Bruges sielden uden i vore Bibel-Oversættelser.

Bulder (et) n. s. [af buldrer.]

1. En stor Alarm, geleidet med Forvirring og Uorden. Der blev et stort Bulder i Staden. 1 Macc. XIII. 44.
2. En stærk rumlende Lyd i Almindelighed; en svar Brummel. Store Vandes Bulder. Esai. XVII. 13. Hiuls Bulder. Nah. III. 2. Stene faldt ned med stærkt Bulder. Viisd. XVII. 19.

Bulderbasse (en) n. s. [af buldrer og Basse.] En som gior meget Bulder eller stor Alarm.

Buldervoren, adj. [af buldrer og voren.] Genegen til at giøre Bulder; klammervoren; it. fuld af Alarm og Uro.

Buldren (en) n. s. [af buldrer.] Gierningen at buldre; stærk Larmen eller Klamren.

Buldrer, v. n. [nær beslægtet med Dan. baldrer, og Germ. poltern; maaskee af Svet. bulta, pulsare.]

1. Gior Bulder; støier og larmer stærkt. Der han saae Piberne og Folket, som buldrede, sagde han ꝛc. Matth. IX. 23.
2. Giver en brummende Lyd af sig; rumler eller dundrer stærkt. Bruges og impersonaliter. Vognene, Vandene, Canonerne, buldre. Tordenen buldrer. Det buldrer paa Loftet.
3. Taler med en Tordenstemme; klamrer med høi Røst. At buldre ad een. De staae, og buldre imod hinanden.
4. Buldrer paa. Banker paa, saa det buldrer. Hvem er det, som staaer uden for Porten, og buldrer paa?

Buldrer (en) n. s. [af sit verbo.] En buldervoren Person.

Bule (en) n. s. [Saxon. Bule, Germ. Beule; uden Tvivl ei forskiellig fra Bugle.]

1. En ved Fald, Stød eller Slag foraarsaget Hævelse eller Knude paa Legemet, og især i Panden. Han faldt, og slog sig en Bule i Panden.

2. En ved Fald, eller paa anden Maade, foraarsaget Grube i et Kar af Metal. Et gammelt Tinbegger, som er fuldt af Buler.

Buler, v. n. [af Bule.] Det samme som Bulner. (Moth.) See og Clauf. N. Kr. 612 S.

Bulet, adj. [af samme Oprindelse.] Som har een eller flere Buler. En bulet Pande, Sølvkande, &c.

Bulfiæl (en) n. f. obsolet. [af Bul og Fiæl.] En tyk og stærk Planke. See Chr. III. Rec. 58 Art.

Bulhoved (et) n. f. obsolet. [af Bul og Hoved.] En som har et stort Hoved. See Cold. Etym. Lat. voc. *Capito.*

Bulhuus (et) n. f. [af Bul og Huus.] Et af stærkt Tømmer bygt Huus; et Blokhuus. (Moth.) See og Nucl. Lat. voc. *Robur.*

Bulk (en) n. f. pl. Bulker. [en Dialect af Balk og Bolk.]

1. En ubrudt Jordklimp imellem Furerne i en Ager; en Ujævnhed i Furerne, naar Ageren er ilde pløiet. See Fleisch. om Skovvæs. 603 S.
2. Et Skillerum i Kornhuse. (Moth.)
3. En udstaaende rund Knude; en Pukkel. En Bulk paa Næsen, Ryggen, &c.
4. At giore Bulker. Siges, naar man ei holder Ploven lige i Furerne, men lader visse Stykker Jord ligge ubrudte imellem dem. See Cold. Etym. Lat. voc. *Deliro.*

Bulket, adj. [af Bulk.] Som har Bulk; fuld af Bulker.

Bullen, adj. See Bollen.

Bulm (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] Det Træ i en Harve, som Tænderne sidde i. (Langebek.)

Bulme } (en) n. f. En giftig busket Vært
Bulmeurt } med lysgule Blomster og klæbende Blade. Hyoscyamus.

Bulmoder (en) n. f. [udtales og som Bullemoder eller Bullemor.] Den lodne Grube, som sidder i den øverste Ende paa Æbler og andre Frugter, lige over for Stilken.

Bulner, v. n. See Bolner.

Buløxe (en) n. f. [af Bul og Øxe.] En stor Øxe. See N. L. III. 12. 16.

Bulsæk (en) n. f. [af Bul og Sæk.] En udstoppet Sæk, som Baadsfolk ligge paa til Skibs. (Moth.)

Bulster (et) n. f. See Bolster.

Bultervoren, adj. [formodentlig af bolter og voren.] Bruges i daglig Tale om alt hvad der er udanneligen tykt, eller ligesom poset. Denne Trøie seer saa bultervoren ud.

Bultret, adj. Det samme som Bultervoren.

Bulvante (en) n. f. [af Bul og Vante.] En tyk, og neden til lukt, ulden Vante med een eller tvende Tommelfingre paa. (Moth.)

Bulverk (et) n. f. See Bolverk.

Bulvoren, adj. [af Bul og voren.] Dorsk og dum; klodsagtig. (Moth.)

Bumper, v. n. See Bomper.

Bumrer, v. n. See Bomrer.

Bund (en) n. f. pl. Bunde. [Svek. & Norv. Botn, Germ. Boden, Bodem, Angl. *Bottom*; maaskee af *beder*, *biter* eller *bitter*, ligo, som i part. præt. har *butten.*]

1. Den nederste Deel af noget, som er hunkt. Bunden i en Skaal, Potte, Kiste, Seng, Sæk, &c.
2. Eet af de runde Bretter, hvormed Enderne lukkes paa en Tønde, Fierding, eller andet deslige Kar. At slaae begge Bundene ud paa en Tønde.
3. Grunden under salt eller fersk Vand. Bruges helst i Sammensætning. See Aabund, Havbund, Søbund, &c.
4. Den dybest ind i Landet beliggende Deel af en Havbugt. De seilede lige ind i Fiordens Bund, og kastede der Anker.
5. En Jords Grund, betragtet enten i Henseende til sin Beliggenhed, eller i Henseende til sine væsentlige Dele eller Egenskaber. Bruges ofte i Sammensætning. At plante Træer paa høi Bund. Fleisch. om Skovvæs. 150 S. See og Leerbund, Sandbund, Engbund, Hobund, &c.
6. Et Jordsmon, for saavidt det staaer under Herskab. Han har aldrig været i Danmark,

mark, eller nogensinde sat Fod paa Dansk Bund.

7. Den første eller underste Væv, hvorpaa man giør en Tilsætning af Blomster, eller andet nyt Arbeid. Tøiet er grønt i Bunden med røde Blommer.

8. I Bund og Grund, ɔ: fra øverst til nederst; gandske og aldeles. Bruges adverbialiter, endog i figurlig Forstand. At lægge en Bygning, en Person, øde i Bund og Grund. Han er i Bund og Grund fordervet.

9. Til Bunde, eller til Bunds. Bruges og stundom adverbialiter og figurligen i Steden for: til Gavns; grundigen. At undersøge en Sag til Bunde.

10. At drikke til Bunds, ɔ: at drikke det iskienkede reent ud, saa at intet levnes.

11. Figurligen og ordsprogviis siger man:

a) Der er ingen Bund i ham, ɔ: han er umættelig. Bruges og undertiden om den umaadeligen gierrige.

b) Man kan ikke naae (faae eller finde) Bund i ham, ɔ: man kan ikke blive klog paa ham, eller lære ret at kiende ham.

Bunden, adj. part. [af binder.] See Binder.

Bundet, adj. [af Bund.] Som har Bund af en vis Beskaffenhed. Bruges ikkun i Sammensætning, f. Ex. Fladbundet.

Bundfælder, v. a. [af Bund og fælder.] Opløser en Metal eller andet saaledes, at de grovește Dele deraf falde til Bunds; kommer noget til at sætte Bundfald. See Brün. Mineral. 16. og 17 S.

Bundfældning (en), n. f. [af bundfælder.] Den Gierning at bundfælde. See Brün. Mineral. 138. og 223 S.

Bundfald (et) n. f. [af Bund og Fald.] De grovește Dele af en Vædske eller opløst Metal, som falder til Bunds i Karret. See Brün. Mineral. 26 S.

Bundfalder, v. n. [af Bund og falder.] Falder til Bunds. See Oec. Mag. VI. 378. og Br. Mineral. 25 S.

Bundfast, adj. [af Bund og fast.]

1. Som er fast i Bunden; som har en fast Bund. Bundfast Jord.

2. Som hænger fast ved Bunden. Bundfast Iis.

Bundfryser, v. n. [af Bund og fryser.] Fryser heel igiennem lige til Bunds; bliver bundfast ved Frost.

Bundgarn (et) n. f. [af Bund og Garn.] Et meget stort og langt Fiskergarn, paa hvis ene Side bindes Stene eller anden Vægt for at tynge ned, og paa den anden fæstes smaa Klodser af let Træ, som bærer op; hvilket Garn sættes ud paa visse Steder i Søen, og giøres fast i Bunden.

Bundgarnstade (et) n. f. [af Bundgarn og Stade.] Et beqvemt Sted i Søen at sætte et Bundgarn paa.

Bundgiær (en) n. f. [af Bund og Giær.] Saaledes kaldes af Bryggere den Giær, som falder paa Bunden i Urtekarret, og sættes imod Hovgiær. See Udt. af Forordn. IV. 283.

Bundløs, adj. [af Bund og løs.]

1. Som har ingen Bund; som har mistet sin Bund; eller sine Bunde. Et bundløst Kar, Skriin, Viinfad, ꝛc.

2. Som man ei kan naae eller finde Bund i; urandsagelig. Bruges og figurligen. Et bundløst Dyb, Hav, Svælg, ꝛc. Et Menneskes Hierte er bundløst.

3. Ufyldelig; umættelig. Bruges ligeledes figurligen. En bundløs Mave. En bundløs Gierrighed.

4. Som er uden Maal og Maade; uendelig. En bundløs Gield. Guds bundløse Kierlighed.

Bundsats (en) n. f. [af Germ. Bodensatz.] See Bundfald.

Bundsforvandt (en) n. f. [af Germ. Bundsverwandter.] En som ved Forbund er forenet med en anden. See Forf. i Sk. Vid. X. 156.

Bundskrab (et) n. f. [af Bund og Skrab.] Alt hvad der skrabes af Bunden paa et Kar.

Bundslaaer, v. a. & n. [af Bund og slaaer.]

1. Banker een dygtigen af; giennemprygler. (Moth.)

2. Maaer

2. Naaer eller række til Bunden; slaaer til Bunds. Linen bundslaaer ikke; den er for kort.

Bundstage (en) n. f. [af Bund og Stage.] En Træstage, som stødes ned i Bunden af en Aa eller Sø, for at fæste Aalegaarde, Bundgarn eller andet dermed.

Bundstykke (et) n. f. [af Bund og Stykke.] Det Stykke, som udgiør Bunden, eller en Deel af samme, i et Kar, Maskine, eller andet. Bundstykket i en Canon.

Bundsulten, adj. [af Bund og sulten.] Som er inderligen sulten; meget plaget af Sult.

Bundt (et) n. f. pl. Bundter. [af binder.] En Samling af mange sammenbundne Ting; et Knippe. Et Bundt Hø, Halm, Erteknippe, ꝛc. Et Bundt Nøgler, Perler, ꝛc.

Bundtarm (en) n. f. [af Bund og Tarm.] Den sidste af de tykke Tarme. Kaldes ogsaa Endetarm eller Masttarm.

Bundter, v. a. [af Bundt.]
1. Samler i et Bundt; lægger i Bundter; binder i Knipper.
2. Bundter af. See Afbundter.
3. Bundter sammen, eller Sammenbundter. Binder bundteviis sammen. At bundte Bøger, Breve, sammen.

Bundteviis, adv. [af Bundt og Viis.] I Bundter; knippeviis; ligesom i Bundter. Visse Varer sælges bundteviis. Et traadigt og bundteviis udblomstret Ludsalt. Brün. Mineral. 125 S.

Bunge (en) n. f. [maaskee af Saxon. Bunge, tympanum, formedelst et Slags Lighed i Skabningen; ligesom det Ord Bomme bemærker baade en Tromme og et Madskriin.] En liden Madkiste at have med sig paa Reisen. (Moth.)

Bunk (et) n. f. [af bunker.] Et Slag; et Stød eller Puf. At give een et Bunk i Ryggen. (Langebek.)

Bunk } (en) n. f. [svarer saavel til C. B. *Punga* og Angl. *Bunch*, som til Isl. *Bunga*, tumor terræ, og Dan. Banke.]
Bunke }
1. En Hob eller Dynge af noget, især af noget tæt paa hinanden liggende. En Bunke Korn, Jord, Sand, Aske, Møg, ꝛc.
2. En Jordbanke eller udstaaende Knold paa et Bierg. See Biergbunk.
3. [I ældre Skrifter.]
a) Et Skiær eller Sandbanke i Havet. (Moth.)
b) En Pukkel; saasom Rygbunk, Næsebunk, ꝛc. See Cold. Etym. Lat. voc. *Dorsum.* item Nucl. Lat. voc. *Extubero.*

Bunk } (en) n. f. obsolet. [uden Tvivl en blot Dialect af Bank, alvus navis. See Ordet.]
Bunke }
1. Det nederste i Skibet; Bunden i et Fartøi. See Kiempeviſ. 128. og 577 S. item Cold. Etym. Lat. voc. *Alvus*, og Nucl. Lat. voc. *Carina* & *Sentina*, hvor det heder Skibsbunke.
2. En Sibøtte; en Mælkebøtte. [heder paa Norsk Mælkebunke.] (Moth og Langebek.)

Bunk } (en) n. f. [formodentlig et Diminut. af Germ. Bühne, tabulatum.]
Bunke }
1. Et Skibsdæk. Høres nu omstunder kun sielden. See Kiempeviſ. 179 S. og Chr. IV. N. L. Kiøbeb. 10 Cap.
2. Heraf de sammensatte Ord:
a) Bunkebrud (et) n. f. obsolet. Det Hærverk, som begaaes imod en Skipper, imedens han holder til paa Skibet, og følgelig har der sit Hiem. See Er. S. L. II. 29.
b) Bunkefeier (en) n. f. Saaledes kaldes undertiden med et Slags Foragt en Skibsdreng, som feier Bunken og holder Skibet reent.

Bunke (en) n. f. En Fisk af Karpeslagset. Cypr. Ballerus.

Bunkel (en) n. f. obsolet. [et Diminut. af Bunk, dorsum, eller en Dialect af Bukkel eller Pukkel.] Det samme som Pukkel. See Cold. Etym. Lat. voc. *Dorsum.*

Bunker, v. a. [en Dialect af bukker, pango.] Slaaer; giver Bank. At bunke een med Næverne. (Langebek.)

Buntet, adj. [af Germ. bunt.]

1. Det

1. Det samme som Broget, hvormed det ofte staaer i Selskab.
2. Buntet Rad kaldes det, naar Mandfolk og Fruentimmer sidde vexelviis om hinanden, især ved et Spisebord. Jeg saae en buntet Rad af Hyrder og Hyrdinder. Patr. Tilsk. I. 157.

Buntmager (en) n. f. [af Germ. Bunt, Belg. *Bont*, pellis ex Ponto Euxino allata (see Frisch.) og Mager.] En som gjør Arbeid af kostbart Skind.

Buntverk (et) n. f. [af Germ. Buntwerk.] See Foderverk og Peltsverk.

Burre (en) n. f. See Borre.

Burrer, v. a. See Borrer. (Moth.)

Burs (en) n. f. pl. Burser. [af Germ. Bursch.]
1. En ung ugift Karl af gemeen Stand, fornemmeligen i en Kiøbstæd; en Knøs.
2. Det samme som Haandverksburs.

Bursprog (et) n. f. obsolet. [af Germ. Bauersprache eller Bursprake.] Et Mode, eller Sammenkomst, af Borgere eller Bønder, for at raadslaae og giøre Aftale om noget; it. den i sligt Mode skriftligen forfattede Lov eller Vedtægt. See Ved. Kr. 305. og 326 S. item Hvitf. Kr. 867. og 897 S.

Buse (en) n. f. [af buser, v. a.] Saaledes kaldes den Halm, som lægges næst under Mønterøen, for at jævne det nylagte Straatag. (Moth.)

Buse } (en) n. f. [Germ. Butzemann,
Busemand } af Butzen, larva.]
1. Et indbildt rædsomt Spøgelse, hvormed man pleier at kyse Børn.
2. Enhver Person, som ved fælt Udseende eller ved sin Strengheed, indjager andre (især sine Underhavende) Skræk.

Buser, v. a. [uden Tvivl et Derivat. af Isl. *bua*, parare, og Primitiv. til pusler.] (Moth.)
1. Giør til rette; pusler; reder. At buse Sengen.
2. Buser sig. Ryster sig for at faae Skarnet af sig. Naar Hunden buser sig, saa er han færdig. (et Ordsprog.)
3. At buse Halm, ɔ: at jævne Halmen under Mønterøen paa et Straatag.

Buser, v. n. [Svet. busa; formodentlig af interj. buus.]
1. Det samme som Falder. (Moth.)
2. Buser ned. Falder hardnus eller hovedkulds ned.
3. Buser paa, a. & n.
a) Slaaer eller basker paa. [Kommer overeens med Svet. basa, ferire, og Angl. *butt*, arietare.] At buse paa Døren. (Moth.)
b) Farer blindt an paa; løber buus paa.
4. Buser til. Bruges kun figurligen og bemærker: at gaae uforsigtigen til Verks; at løbe blindt til.
5. Buser ud. Kommer uforsigtigen eller hovedkulds frem med noget; udlader sig ubetænksomt. Med præp. med. Han buser ud med alt hvad han veed.

Busk (en) n. f. pl. Buske. [Germ. Busch, Ital. *Bosco*, Gall. *Buisson*, L. B. *Boscus*, *Buscus*.]
1. Et Træ, som ei sætter Stamme, men skyder alle sine Hovedgrene lige op fra Roden. Item, en Klynge af adskillige saadanne tæt ved hinanden staaende Træer. See N. L. III. 15. 5.
2. Alt hvad der af Naturen, eller ved Kunsten, er dannet i Form af en Busk. Bruges og i Sammensætning. Avnbøgen blomstrer strax i Foraaret i smaa, tæt ved hinanden hængende, grønne Buske. Fleisch. om Skovvæs. 83 S. Løven har en Busk yderst i Halen. See og Blomsterbusk, Federbusk, etc.
3. At krybe bag Buskene. Siges undertiden figurligen om en Person, som ei holder Stand, naar det gielder paa, men løber i Skiul af Feihed.
4. Heraf de sammensatte, og tildeels afstammende Ord:
a) Buskagtig, adj. Som ligner en Busk. En buskagtig Vært.
b) Buskats (en) n. f. [Gall. *Boscage* eller *Bocage*.] En liden Buskeskov.

c) Busker, v. rec. Sætter ikke an med Stamme; skyder sig, eller slaaer sig ud, som en Busk. Bruges og undertiden neutraliter og passive. See Fleisch. om Skovvæs. 58. 151. og 169 S. item Nucl. Lat. voc. *Frutico*.

d) Buskeskov (en) n. f. En Skov, bestaaende af Buske; en Skov af Busktræer.

e) Busket, adj. Bemærker: 1) Som er tæt besat med Buske; fuld af Buske. En busket Skov, Egn, ꝛc. 2) Buskviis voxen. En busket Urt, Vært, ꝛc. 3) Det samme som Buskagtig. I Sandgrund bliver Asketræet kun nedrig og busket. Fleisch. om Skovvæs. 76 S.

f) Buskeviis, adv. Ligesom i Buske; klyngeviis; ikke strøviis. Denne Skov er alt for tæt og buskeviis plantet.

g) Busktræ (et) n. f. Et buskviis voxende Træ; en Busk.

h) Buskurt (en) n. f. En buskviis voxende Urt.

i) Buskvært (en) n. f. En buskviis spirende Vært; en busket Vært.

k) Buskverk (et) n. f. Bemærker i Almindelighed det samme som Buskats, men i Særdeleshed: et Træ, som efter Affapning skyder Spirer op fra Roden, og busker sig. See Fleisch. om Skovvæs. 58 S.

l) Buskviis, adv. Ligesom en Busk; i Form af en Busk.

Busler, v. n. [af Bussel eller Bossel.] Kaster med Bossel. Bruges undertiden i den Talemaade: at busle forbi, ɔ: at slaae feil med Bosselen; item (figurligen) at gaae glip af sit Øiemed. See Oec. Mag. VII. 42.

Busm (en) n. f. [formodentlig af buser, v. a.] Alt Smaagarn i Vod eller Togger. (Moth.)

Busmækker (en) n. f. En Kiskkenurt med hvide Blomster og tredobbelte Stilkblade. Podagraria.

Busse (en) n. f. [Svet. Bösse, Germ. Büchse.]

1. En Jernring, hvormed Hiulnavet indvendig er belagt, at det ei for hastig skal slides af Axelarmen.

2. En til Beslagning tienende Ring af Træ, Læder, eller anden Materie; f. Ex. den Ring af Træ, som sidder om Langjernet i et Møllehiul, ꝛc.

Bussel (en) n. f. See Bossel.

Bussemand (en) n. f. See Busemand.

Busset } adj. [af uvis Oprindelse.] Ru; Bussevoren } strid; knortret. Asper, horridus. (Moth.)

But (en) n. f. Den Længde af Ankertov, som et Skib har udstukket, naar Skibet ligger for eet Anker. Deraf siges et Skib at ligge for lang But, naar meget Tov er udstukket, og kort But, naar lidet Tov er udstukket. At stikke But, ɔ: at udfire eller udstikke Ankertov, alt som Kulingen tiltager. See Frid. V. Søkrigsart. §§. 350. og 716.

But, adj. [Germ. butt; formodentlig af Germ. Bütte, Dan. Botte, cadus.]

1. Kort og tyk for Enden; stumpet. En Hund, en Fisk, med et but Hoved.

2. Som er lige frem og uden Complimenter; plump; studs. Han er noget but af sig. Hendes Væsen falder lidt but. Han er saa but som en Hollænder. En but og grov Mand.

But, adv.

1. Med en stump Ende; paa en but Maade. En Pram, som gaaer but ud foran.

2. Paa en plump eller studs Maade. At svare een but.

Buthed (en) n. f. [af but.] Den Beskaffenhed eller Egenskab at være but. Lader sig bruge baade egentligen og figurligen.

Butsmidning (en) n. f. En vis Behandling med Jernets Rækning under Hammeren. See Brünn. Miner. 255 S.

Butte (en) n. f. [af samme Adjectiv.]

1. En buttet Person.

2. Et Slags smaa, tykke og fede Flyndre. Skrives og Botte. Rigske Botter, ɔ: fede vindtørrede Flyndre, som føres fra Riga.

Butteforædt (en) n. f. [af Butte, No. 1. og forædt.] Saaledes kaldes af Skiemt i daglig Tale en tyk og undersætsig Person.

Butterdei (en) n. f. [af Germ. Butter, butyrum, og Dei.] En af udvandet Smør

og Hvedemeel sammenæltet Dei, hvoraf man bager Tærter.

Buttet, adj. [af but.]

1. Som ei har Længde eller Høide i Forhold til sin Tykkelse. Bruges især om alt det, som er tykt og feedt. En buttet lille Pige. Et Par buttede Arme. En buttet Torsk.

2. Undertiden bruges det i Steden for But, adj. No. 1.

Butting (en) n. f. See Butte. No. 1. (Moth.)

Buur (et) n. f. [af Isl. *bua*, habitare.]

1. Det samme som Fuglebuur. Nattergalen vil ikke gierne synge i Buur.

2. Et afslukt Kammer at holde til i, eller at forvare noget i. See Jomfrubuur, Fadebuur, &c.

Buurfugl (en) n. f. [af Buur og Fugl.] En Fugl (især en Sangfugl) at have i Buur.

Buursvend (en) n. f. obsolet. [af Buur og Svend.] See Kammertiener.

Buursk, adj. [af Germ. baurisch.] See Bondagtig og Bondsk.

Buus, interj. [Saxon. *buutz*, *butz*, *butzen*, Angl. *butt*.]

1. Et Udraab, hvorved Lyden af et Fald eller Stød efterabes. Buus! der ligger han.

2. Undertiden bruges det adverbialiter i Steden for Barduus, eller Hovedkulds, saa og figurligen i Steden for Ubesindigen. At løbe buus paa een. Han kommer saa buus ud med alt hvad han siger.

3. Buus, eller Buus Bas, bruges og stundom som et Substantiv til at betegne Hug og Slag. See Cold. Etym. Lat. voc. *Oppuvia*.

Buxbom (en) n. f. [af Lat. *Buxus*, og Bom. No. 9.] En Buskvæxt, som har smaa tykke glindsende Blade, og guult fast Træ; det mindre Slags bruges til Sirat ved Blomsterbede, det større til Hækker i Haver. En Buxboms Daase, Fløite, &c.

Buxer, n. f. pl. [Saxon. Büchsen; formodentlig af Büchse, theca.]

1. Den Deel af en Mandsklædning, som skiuler Laarene, og undertiden tillige Benene. Saa ofte der spørges om Antallet, eller tales med Forskiel imellem een og flere, siger man: Par Buxer. At tage, have, Buxer paa. At kiøbe Tøi til et Par Buxer. At lade sig giøre en Klædning med to Par Buxer.

2. I Sammensætning bruges det altid i Singulari, og bemærker: som hører til Buxer, eller til et Par Buxer; saasom Buxefoder, Buxeknap, Buxelinning, Buxelomme, &c.

3. Figurligen og ordsprogviis siger man i gemeen Tale:

a) Konen har Buxerne, ɔ: Konen har mere at sige i Huset end Manden.

b) Han kan endnu knapt binde sine Buxer, ɔ: han er endnu en ung raa Dreng.

c) Han kan binde Buxerne op paa ham, ɔ: han er ham overlegen i Styrke.

d) Hiertet sidder ham i Buxerne, ɔ: han er gandske fei og forsagt.

Buxer, v. a. [formodentlig af bukker, pango, tundo.] Giver dygtig Bank; prygler. Bruges kun i gemeen Tale.

Buxerer, v. a. [i Steden for bugserer; af Bug, No. 3.] Slæber et Skib (item en Tømmerflaade, Hvalfisk, &c.) fort ved Hielp af Tov, som er fæstet i een eller flere foran roende Baade.

Buxering (en) n. f. [af buxerer.] Den Gierning at buxere. See Frid. V. Søkrigsart. §. 763.

Buxeskræder (en) n. f. [af Buxer, og Skræder.] En Skræder, som giør Haandværk af at sye Skindbuxer.

By (en) n. f. pl. Byer. [Isl. *Byr*, Anglos. *Byre*; af Isl. *bua*, habitare.] Bemærker i Almindelighed en Samling af mange, i visse Gader afdeelte, Gaarde og Huse, og i Særdeleshed:

1. En Stad eller Kiøbstæd. En aaben, befæstet, By. Kiøbenhavn er en stor og folkeriig By.

2. En Bondeby eller Landsby. I denne By boe lutter Bønder.

3. Heraf haves adskillige gængse Talemaader, saasom:

a) Af By, ɔ: bort eller borte fra sit Hiem; uden for Byen i et Besøg eller Ærende. At drage, fare, reise, være, af By.

b) I By, eller i Byen, ɔ: Ud, eller ude, i Byen i et Besøg eller Ærende. At gaae, at være, at vise een, i By.

c) By fra By. Bruges adverbialiter i Steden for: fra den ene By til den anden. (oppidatim.)

d) At boe i By sammen, ɔ: at have hiemme i een og samme By; at være Byesbrødre.

e) At føre een om By, ɔ: at raabe een ilde ud overalt i Byen; at bagtale eller berygte een.

Byblæst (en) n. f. [af By og Blæst.] Bruges ikkun figurligen i den Talemaade: at giøre Byblæst af noget, ɔ: at blæse noget ud over hele Byen.

Bydelse (en) n. f. [af byder.] Den Giernning at byde. Bruges meest i Sammensætning.

Bydein (en) n. f. [af samme verbo.]

1. Kalden eller Beden til en Hvitidelighedsd Bivaanelse. See Nucl. Lat. voc. *Vocatio*.

2. Den Giernning at giøre Bud paa noget. See ibidem voc. *Licitatio*.

Bydende (et) n. f. [af samme verbo.] En offentligen paabuden Forskrift; en bydende Lovs Indhold. Efter Lovens Bydende der og der. At følge Fornuftens Bydende. Patr. Tilsk. II. 268.

Byder, v. a. imperf. Bød, sup. Budet. [Isl. *bioda*, Anglos. *beodan*, Angl. *bid*, Germ. bieten.]

1. Beder een bivaane et Giæstebud, en Lystighed, en Ceremonie, ꝛc. At byde een til Bords, til et Bryllup, et Bal, ꝛc. At være buden til Giæst, til Fadder, ꝛc. Han kom, uagtet han ikke var buden.

2. Formaner; beder. Generalen, Præsten, bød Folket være ved et frit Mod.

3. Befaler; giver Ordre. Bruges og figurligen. Jeg vil altid opfylde min Pligt, hvorhen Kongen og Æren byder mig at gaae. Fors. i Sk. Vid. XI. 143. Kongen byder, og Undersaatten adlyder. At have at byde og raade over een. Mit Mod mig byder, at bruge værdigen den Frihed, som jeg nyder. Fors. i Sk. Vid. X. 209.

4. Fremviser noget for at give een det; foreslaaer at ville give een noget. Bruges baade i onde og gode Tilfælde. At byde een en Stol, en Gave, et Kys, ꝛc. At byde een gode eller slette Vilkaar. At byde een Hug.

5. Fremviser noget til vilkaarlig Overladelse; foreslaaer at ville overlade een noget for Penge eller Penges Værd. At byde noget til fals, til Leie, ꝛc.

6. Tilbyder sig at ville give en vis Priis for en Tings Overladelse; giør Bud. At byde een saa og saa mange Penge for hans Eiendom. At byde paa en Kiøbmands Varer. Der var Folk nok paa Auctionen, men ingen vilde byde.

7. Tilønsker. At byde een god Dag, Farvel, ꝛc.

8. [I vore gamle Love.]

a) Erklærer, eller erbyder, sig offentligen til Tinge, at ville staae i Rette. At byde Lov, Ret, Nævnd, Eed, Bøder, ꝛc. See Sk. L. V. 35. VII. 11. og 12. item Jyd. L. I. 50. og Vald. S. L. III. 13.

b) Det samme som Paabyder. See Jyd. L. II. 83.

9. Bydende [part. præs.] bruges undertiden adjective i Steden for Mægtig eller Myndig. At være een af de bydende Herrer i Landet. At tale een til i en bydende Tone.

10. At byde een Haanden. Bemærker egentligen at række een Haanden for at hilse ham, men figurligen at tilbyde een sin Hielp. At byde et Fruentimmer Haanden, siges, naar man enten rækker hende Haanden for at geleide hende, eller og tilbyder hende sin Ægteskabstro.

11. At byde een sit Huus og Bord, ɔ: at tilbyde een Værelse og daglig Underholdning hos sig.

12. Figurligen og ordsprogviis siger man:

a) At byde een Spidsen, ɔ: at fremstille sig

sig til Angreb; at sætte sig til Modværge. See Forf. i Sk. Vid. IX. 48.

b) At byde een trods, ɔ: at sætte sig op imod een; at trodse een.

c) Sligt tør ingen byde ham, ɔ: saaledes taaler han ikke at lade sig begegne eller behandle af nogen.

13. Byder an. See Anbyder.

14. Byder bort. See Bortbyder.

15. Byder fal, eller Falbyder. Frembyder noget til fals; anmelder, at en Ting holdes fal. At byde sine Varer fal. At falbyde sine Eiendomme.

16. Byder frem, eller Frembyder. Rækker noget frem for at tilbyde det; fremviser en Ting til Bortgivelse, Overladelse, Betaling, ꝛc. At byde Haanden, Munden, frem. At frembyde Retterne, Varerne, Pengene, ꝛc.

17. Byder hen, eller Henbyder. Beder een at komme hen (især som Giæst) til et Sted. Han kunde ikke komme, fordi han var buden hen til en god Ven.

18. Byder hiem, eller Hiembyder.

a) Beder een at komme hiem til sig, eller at følge hiem med sig. At byde een hiem paa en Kop Caffe, et Spil Kort, ꝛc.

b) [I ældre Skrifter.] Byder til Giæst. En om annar Man worther bothen hiem til annars Mans, ꝛc. K. Erichs Lagh. 2 Cap.

19. Byder imod, a. & n.

a) Er een imod, ved at giøre ham Overbud; kappes med een i at byde. Der var kun een paa Auctionen, som bød imod mig.

b) Foraarsager Væmmelse; bliver ekkel. Bruges og impersonaliter. Maden byder imod. Naar det begynder at byde imod, bør man holde op at spise.

20. Byder ind, eller Indbyder.

a) Beder een at komme, eller følge sig, ind; indlader efter foregaaende Beden. Her sættes Præpositionen altid bag efter verbum. At byde een ind i Stuen, i sit Kammer, ꝛc.

b) Beder een indfinde sig, for at tage Deel i et Giæstebud, Lystighed, Ceremonie eller Høitidelighed, ꝛc. Bruges og figurligen om de Ting, som have en tillokkende Kraft, og har Præpositionen gemeenlig staaende foran ved verbum. At indbyde Giæster til et Bryllup. Da den ny Pagt var oprettet, hvortil alle Folk bleve indbudne. Guldb. Nat. Theol. 203 S. Det (Stedet) ligesom indbød til søde Fornemmelser. Forf. i Sk. Vid. X. 43.

21. Byder med. Giør Bud paa noget vexelviis med en anden. Da han hørde de andre giorde Bud, bød han med.

22. Byder om, eller Ombyder.

a) Lader noget gaae om, for at bydes Giæsterne. At byde en Ret Mad om ved Bordet. At byde Thee og Caffe om.

b) [I ældre Skrifter.] Giver i Befalning; befuldmægtiger. En tho skal Bondhen hannum ombiude at dele the Dele. Jyd. L. II. 67.

23. Byder op, eller Opbyder.

a) Byder sig til at tage en Dame op til en Dands.

b) Byder nogen at ruste sig som til en Krig; bringer offentligen i Gevær. Hvo som opbyder enten Landmilicen eller andre, ꝛc. D. L. VI. 4. 4.

c) Lyser noget offentligen op til Afhændelse, Laan, Leie, eller deslige. Da bør han sin Myndlings Penge at opbyde til Hiem- og Landsting. ibid. III. 17. 28.

d) Erklærer sig offentligen for uvederhæftig, og overdrager alt sit Gods til Creditorerne; giør Opbud. See ibid. V. 14. 40. og 41.

e) Raaber noget offentligen op til Bortsælgelse; sætter ind paa Auction for en vis Priis. Opraaberen bød Bogen alt for høit op første Gang.

f) Driver en Tings Priis op ved at giøre høiere Bud. Den ene Liebhaber bød det op for den anden.

24. Byder over. Overgaaer een i at byde; giør høiere Bud. Bruges ofte absolute. At

byde een over. Da ingen vilde byde over, blev Bogen mig tilslagen.
25. Byder paa. See Paabyder.
26. Byder sammen, eller Sammenbyder. Indbyder paa een Gang; samler ved Indbydelse. At byde en stor Hob Folk sammen.
27. Byder sig. Fremstiller sig frivilligen. At byde sig i Kamp med een. See Ved. Kr. 18 S.
28. Byder sig frem, eller Frembyder sig.
a) Fremstiller sig ubuden; holder sig dristigen frem. Han er en Person, som byder sig frem ved alle Leiligheder.
b) Aabner sig; teer sig. Nu frembyder sig en Leilighed for ham til Befordring.
29. Byder sig selv. Indfinder sig som Snyltegiæst; kommer selvbuden. See Fleisch. om Bier. 709 S.
30. Byder sig til, eller Tilbyder sig.
a) Viser sig af egen Drift færdig eller villig til noget. Han bød sig til at ville gaae, men Selskabet bad ham blive. Saasnart han hørde den andens Nød, tilbød han sig at hielpe ham.
b) Giør første Skridt til noget voveligt; fremstiller sig dristigen. En Haandfuld Folk byder sig nok ikke til at angribe en heel Armee.
c) Giør Ægteskabs Tilbud. Adskillige have budet sig til, men de have alle faaet Nei.
d) Det samme som Byder sig frem, i 2den Bemærkelse. Saasnart en god Leilighed tilbyder sig, skal jeg ꝛc.
e) [I ældre Skrifter.] Bevîser eller beteer sig. Gud tilbyder sig imod eder, som mod Børn. Ebr. XII. 7.
f) Han byder sig vel nok til, ɔ: han lover godt nok. Siges i daglig Tale.
31. Byder til, eller Tilbyder.
a) Byder een noget saaledes, at det sættes til ham selv, om han vil modtage det eller ikke. At byde een sit Venskab til. At tilbyde een Fred, gode Kaar, ꝛc.
b) [I ældre Skrifter.] Formælder; tilmælder. Kong Alexander tilbyder sin Broder Jonathan Hilsen. 1 Macc. X. 18.

Och oß tilbiude, naar wii thennem mue were foruentendis. D. Mag. II. 247. See og ibid. IV. 105.
32. Byder ud, eller Udbyder.
a) Beder een at komme, eller følge sig, ud. At byde een ud til sig paa sin Lystgaard.
b) Byder til Giæst. Bruges ikkun i part. præter. Han spiser altid hiemme, undtagen naar han er buden ud.
c) Byder at gaae i Krig; udskriver. Og Kongen udbyder al Almuen til Landhielp, eller til Skibs. D. L. VI. 4. 5.
d) Udæsker; fordrer ud. At byde Fienden ud til Strid. At byde een ud for Haanden, for en Klinge, Kaarde, ꝛc.
e) Søger ved Anbydelse at faae en Ting udbragt. At byde en Capital, en Vare, ud. Faderen byder sin Datter ud.

Byder (en) n. f. [af sit verbo.] En som byder. Bruges sielden, endog i Sammensætning.

Bydespil (et) n. i. [af byder og Spil.] Et Slags Kortspil, hvori man byder paa det sidste Stik saa høit, som man vil. (Langebek.)

Bydning (en) n. f. [af byder.] See Bydelse.

Bye (en) n. f. See Byge.

Byende (en) n. i. [af By og Ende.] En vis Kant eller Ende af Byen. Han boer i en anden Byende.

Byesbarn (et) n. f. [af By og Barn.] En i en vis By barnfødt Person. Han foragter Byen, skiønt han er et Byesbarn.

Byesbroder (en) n. f. [af By og Broder.] En som boer i samme By med en anden; een af Bymændene.

Byfalden, adj. particip. [af By og falder.] Bruges ikkun i den Talemaade: byfalden Jord, ɔ: Jord, som ligger nær ved Byen, og ligger altsaa beleilig til Dyrkning.

Byffel (en) n. f. See Bøffel.

Byfoged (en) n. i. [af By og Foged.] En Øvrigheds-Person, som i smaa Kiøbstæder paadømmer Sager i første Instants, bestyrer Politievæsenet og giør Executioner.

Byfolk,

Byfolk, n. f. pl. [af By og Folk.] Folk, som høre til en vis By.

Byfred (en) n. f. obsolet. [af By og Fred.]
1. Det hele District, som ligger til en Kiøbstæd, og staaer under dens Jurisdiction.
2. En Skielsteen, som er sat imellem Kiøbstædens og Herredets Grund. (Moth.)

Byfrihed (en) n. f. obsolet. [af By og Frihed.]
1. Et Kiøbstæds-Privilegium.
2. Det samme som Byfred. No. 1. (Moth.)

Byg (et) n. f. [Isl. *Bygg*, Svet. Biugg. Udtales kort.] Et med lange og hvasse Axskæg forsynet Slags Korn, hvoraf man almindeligst giør Malt, og maler Gryn. Hordeum.

Byg (en) n. f. [af byger; med langt Tonehold.] Tvæt i heed Lud. At lægge Klæder i Byg.

Bygager (en) n. f. [af Byg, hordeum, og Ager.] En til Bygsæd bestemt, eller med Byg besaaet, Ager.

Bygang (en) n. f. [af By og Gang.] En jævnlig Gang eller Omfsiten i Byen.

Bygbrød (et) n. f. [af Byg, hordeum, og Brød.] Brød af Bygmeel.

Bygd (en) n. f. pl. Bygder. [skrives og Boigd; af bygger. Heder Svet. Landsbygd.] Bruges mere i Norge end i Danmark.
1. Det samme som Bygdelav.
2. Det samme som Landet, for saavidt dette sættes imod Kiøbstæden. See N. L. I. 7. 4. I. 9. 15. og II. 21. 11.
3. En dyrket og beboet Egn, i Modsættelse af Almindinger og andre øde Steder. See N. L. III. 12. 12. og VI. 17. 30.
4. [I vore gamle Love.] Et Tinglav eller Herred. See Sk. Kirkeret. §. 19.
5. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Bygdefolk, n. f. pl. Folk, som boe og bygge paa Landet; Landsbyfolk. See N. L. III. B. 12 C. i Rubriken.
   b) Bygdelav (et) n. f. En Samling af adskillige beboede, og nær ved hinanden liggende, Steder paa Landet. See N. L. III. 12. 3. og VI. 3. 6. See og Claus. N. Kr. 73 S.
   c) Bygdemand (en) n. f. En i et vist Bygdelav bosat Mand. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 43 Cap.
   d) Bygdemandtal (et) n. f. Et Mandtal over Bygdemænd. See N. L. I. 7. 2.
   e) Bygdeøxe (en) n. f. Et Redskab, hvormed en Bygdes Mærke slaaes paa det Tømmer, som derfra bortslaades. See Udt. af Forordn. III. 342.
   f) Bygderet (en) n. f. Det samme som Bygdeting. See Udtog af Forordn. IV. 173.
   g) Bygdeting (et) n. f. Saaledes kaldes i Norge den almindelige Underret paa Landet, som i Danmark heder Herredsting. See N. L. I. 4. 7. o. fl. St.
   h) Bygdevægter (en) n. f. En Lehnsmands Underbetient, hvis Forretning er at opbringe omløbende Betlere, sætte visse Forbrydere i Gabestokken, 2c. See Udt. af Forordn. IV. 263.

Byge (en) n. f. [skrives og Bøie, og udtales gemeenligen Bye; maaskee af byger, da stærk Regn ogsaa kaldes en Bløde, og lignes ved et Bad, en Tvæt, eller andet deslige.] Et Vindstød, geleidet med stærk Regn, Torden, Snee eller Hagel; en Iling. Bruges og i Sammensætning, saasom: Hagelbyge, Regnbyge, Tordenbyge, 2c.

Bygeballe (en) n. f. [af byger og Balle.] En Træballe at skylle bygede Klæder op i.

Bygel (en) n. f. obsolet. Det samme som Bøiel. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 15 Cap.

Bygekar (et) n. f. See Bygesaa.

Bygelud (en) n. f. [af byger og Lud.] Skarp og heed Lud til at byge Linnet med.

Byger, v. a. [Germ. bauchen, Saxon. büken, Angl. to *buck*, Gall. *bucquer*, *buer*.] Kommer store Linklæder eller hele Stykker Lærred i Bygesaaen, og overøser dem med heed Lud, for at berede de sidste til Blegen, og de første til paafølgende Bankning og Opskylning.

Bygesaa (en) n. f. [af byger og Saa.] Et stort Kar, dannet som en Tonde, hvori Linklæder og Lærreder byges. Den kaldes og Bygetonde.

Bygeveir (et) n. f. [af Byge og Veir.] Ustadigt Veirligt med afvexlende Byger.

Bygfæld (en) n. f. [af bygger og Fæld.] Det, som efter foregaaende lovlig Vurdering udsættes een til Ansvar, for en Bygnings forsømte Vedligeholdelse. Kaldes gemeenligen slet hen Fæld. See Oec. Mag. V. 32.

Bygfældig, adj. [af Bygfæld. Heder Germ. baufällig, Svet. bofällig.] Brøstfældig paa sin Bygning; forfalden. See D. L. II. 22. 20.

Bygfældighed (en) n. f. [af bygfældig.] Den Tilstand, som en bygfældig Bygning er i.

Bygfalden, adj. obsolet. Det samme som Bygfældig. See D. Mag. VI. 179.

Bygfarvet, adj. [af Byg, hordeum, og farvet.] Guul som modent Byg. (Moth.)

Bygfoder (et) n. f. [af Byg, hordeum, og Foder.] Qvægfoder af Byghalm.

Bygge (et) n. f. [af bygger.] Den bebygte Deel af et Sted; en Gaards Bygning. Forekommer i D. L. V. 10. 54., saa og i Jyd. L. I. 47. og 52.

Byggekunst (en) n. f. See Bygningskunst.

Byggelse (en) n. f. [af bygger.] Den Gierning at bygge. Bruges meest i Sammensætning.

Byggelyst (en) n. f. [af bygger og Lyst.] Lyst til at opføre Bygninger.

Byggemaade (en) n. f. [af bygger og Maade.] En vis Maade at bygge paa.

Byggen (en) n. f. [af bygger.] Den Gierning at bygge; Beskæftigelse med at bygge.

Byggeorm (en) n. f. [af bygger og Orm.] En besonderlig Byggelyst.

Byggeplads (en) n. f. [af bygger og Plads.] En Plads at bygge paa. See Udt. af Forordn. I. 76.

Bygger, v. a. imperf. Byggede eller Bygde, sup. Bygget eller Bygt. [Isl. *byggia*; af Isl. *bua*, Moesog. *bauan*, Germ. bauen, ædificare.]

1. Opfører, eller lader opføre, et Verk fra Grunden af; gior eller sammensætter et Verk. Siges og om visse Slags Dyr, Fugle og Insecter, og bruges ofte absolute, naar der tales om Huusbygning. At bygge Huse, Skibe, Møller, Orgeler, etc. Beveren bygger Hytter, Fuglene Reder, etc. Nogle Bønder kan selv bygge, men de fleste ikke. Han er meget for at bygge.

2. Besætter med Bygning; bebygger. Alle Mænd skulle gierde for deres Tofte, som bygte ere. D. L. III. 13. 35.

3. Anlægger; stifter. Bruges baade egentligen og figurligen. At bygge et Bergverk, en Grube, etc. De ældste Byer i Tydskland ere bygte af Romerne. Han giorde i sin Tid mange gode Anstalter, og man seer endnu alt det at staae ved Magt, som han byggede.

4. [I de Norske Love.] Det samme som Bygsler. See N. L. III. 14. 2. og 9.

5. [I ældre Skrifter.] Vedligeholder; forbedrer. At han den (Gaarden) aarligen bygger og forbedrer. D. L. II. 12. 4. Meth Logh scal man Landh bygge. Jyd. Lovs Fortale.

6. Bygger og boer i Landet. Siges om en bofast Mand i Landet.

7. Figurligen og ordsprogviis siger man:
   a) At bygge Casteller i Luften, ɔ: at have daarlige Anslag; at giore ufornuftige Anlæg.
   b) At bygge paa Helvede, eller, at bygge Helvede sammen. Siges i gemeen Tale om et Par uforligelige Ægtefolk.
   c) Han bygger for andre, ɔ: han gior noget, hvoraf han ikke selv, men andre, komme til at nyde godt.
   d) Rom er ikke bygt paa een Dag, ɔ: der behøves god Tid til det, som skal være vel giort.

8. Bygger an. See Anbygger.

9. Byg-

9. Bygger bort. See Bortbygger.

10. Bygger for. Modsætter en Bygning; bedækker eller beskiermer ved en Bygning. At bygge et Bolverk for Aaen, at den ei skal bryde ind. At bygge en Skandse for en Bro.

11. Bygger hen, eller Henbygger, v. obsol. Det samme som Bortbygger. No. 2. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 24 Cap.

12. Bygger hos, eller Hosbygger. Sætter een Bygning hos en anden; bygger nær ved.

13. Bygger i hinanden. Giør, at tvende Bygninger hænge i hinanden; indbygger det ene i det andet.

14. Bygger imellem, eller Mellembygger. Sætter imellem ved at bygge; giør en Mellembygning. En mellembygt Væg.

15. Bygger imod, eller Modbygger. Sætter en Bygning imod; bygger lige over for. At bygge en Dæmning imod Vandet. Denne Sidelænge af Huset er ældre end den modbygte.

16. Bygger ind, eller Indbygger. Indslutter, eller indbinder, ved at bygge. En vel indbygt Gaard. At bygge det ene Huus ind i det andet.

17. Bygger om, eller Ombygger.
a) Omringer med Bygninger. Et paa alle Sider ombygt Torv.
b) Giør en Bygning om igien; forandrer ved ny Byggen. Med og uden adv. igien. Dette Huus maa bygges om igien.

18. Bygger omkring, eller Omkringbygger. See Bygger om i første Bemærkelse.

19. Bygger op, eller Opbygger.
a) Reiser en Bygning op af ny; det Modsatte af Nedbryder. Kong Frid. IV. bygde mange nye Landsbyskoler op.
b) Reiser en Bygning op paa ny; reiser af sin Aske. Med adv. igien. Den afbrændte By er endnu ikke gandske opbygt igien.
c) Opbygger. Bruges ofte figurligen (saavel om Ting som Personer) og bemærker: at føre til Dyd og Gudsfrygt. Dette Menneske, denne Prædiken, har meget opbygget mig.

20. Bygger over, eller Overbygger. Sætter en Bygning oven over; bedækker med en Overbygning. En Brønd med et overbygt Tag.

21. Bygger paa, eller Paabygger.
a) Sætter en Bygning oven paa; besætter med Bygning. Bruges og figurligen. At bygge sit Huus paa en fast Grund. At bygge et System paa blotte Gisninger, sit Haab paa tomme Løfter. Han, hans Ord og Løfter, ere slet ikke at bygge paa, ɔ: at forlade sig paa, at sætte Tillid til.
b) Er i Færd med at bygge. Bruges og figurligen. Længe nok har man bygget paa dette Huus. At bygge og mage paa et nyt Forbund. Hvitf. Kr. 531 S.

22. Bygger sammen, eller Sammenbygger. Sætter to eller flere Bygninger sammen; forener ved at bygge.

23. Bygger til, eller Tilbygger. Føier til ved at bygge; forsøger med en Tilbygning.

24. Bygger ud, eller Udbygger. Udstrækker ved at bygge; forlænger ved Udbygning. En langt hen i Søen udbygt Skibbro. En paa Taget udbygt Ark.

25. Bygger under, eller Underbygger. Sætter en Bygning neden under; understøtter ved en Bygning.

26. Bygger ved, eller Vedbygger. Sætter een Bygning nær ved en anden; tilføier ved at bygge.

Bygger (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En som giør Haandverk af at bygge. Bruges helst i Sammensætning. See Møllebygger, Orgelbygger, Skibbygger, &c.
2. En som bygger og boer paa et Sted. Ligeledes i Sammensætning. See Aabygger, Afbygger, Indbygger, &c.

Byggeredskab (et) n. f. [af bygger og Redskab.] Et Redskab at bygge med.

Byggeri (et) n. s. [af bygger.]
1. Det Væsen eller Handtering at bygge. Han har altid travelt med sit Byggeri.
2. Den Kunst eller Profession at bygge. Bruges helst i Sammensætning. See Baadebyggeri, Skibbyggeri, ꝛc.
3. Stedet, hvor saadan Kunst eller Profession drives. See ibidem.

Byggested (et) n. s. [af bygger og Sted.] Stedet, hvor en Bygning anlægges eller opføres; et Sted at bygge paa.

Byggetid (en) n. s. [af bygger og Tid.] Tiden, i hvilken noget staaer i Bygning.

Byggetømmer (et) n. s. [af bygger og Tømmer.] See Bygningstømmer.

Byggræs (et) n. s. En i gruset Jord almindelig Græsart, liig Byg. Hordeum murinum.

Byggrød (en) n. s. See Byggrynsgrød.

Byggryn (et) n. s. [af Byg, hordeum, og Gryn.]
1. Gryn, som ere malede af Byg.
2. Heraf de sammensatte Ord:
a) Byggrynsgrød (en) n. s. En Grød, som er lavet af Byggryn.
b) Byggrynssuppe (en) n. s. En Suppe, lavet af Vand og Byggryn.
c) Byggrynsvælding (en) n. s. En Søbemad, lavet af Mælk og Byggryn.

Bygguly (et) n. s. [af Byg, hordeum, og Gulv.] Et af to Fag bestaaende Rum i en Kornlade, hvor Byg er lagt.

Byghalm (en) n. s. [af Byg, hordeum, og Halm.] Halm af Byg.

Bygherre (en) n. s. [af bygger og Herre.] En som bekoster en Bygning; en som lader bygge. See Fleisch. om Skovvæs. 142 S. og Schytte St. indv. Reg. IV. 304.

Byghøst (en) n. s. [af Byg, hordeum, og Høst.] Bemærker deels Bygsædens Indhøstning, deels Tiden, paa hvilken samme indfalder.

Bygjord (en) n. s. [af Byg, hordeum, og Jord.] Jord, som er beqvem, eller bestemt, til Bygsæd.

Bygkorn (et) n. s. [af Byg, hordeum, og Korn.] Et Korn af Byg.

Bygkornsdreiel, (et) n. s. Dreiel, som er vævet i Mønster af Bygkorn.

Bygland (et) n. s. Det samme som Bygjord. See Oec. Mag. VI. 55.

Bygmalt (et) n. s. [af Byg, hordeum, og Malt.] Malt af Byg.

Bygmark (en) n. s. [af Byg, hordeum, og Mark.] En med Byg besaaet Mark.

Bygmeel (et) n. s. [af Byg, hordeum, og Meel.] Meel, som er malet af Byg.

Bygmester (en) n. s. [af bygger og Mester.] En Mester i Bygningskunsten.

Bygning (en) n. s. [af bygger.]
1. Den Gierning at bygge. Husets Bygning. D. L. III. 13. 27. En Stads Bygning. Sir. XL. 21.
2. Det samme som Byggeri i de to første Bemærkelser. I Aar ligger han i Bygning. Denne Mand forstaaer sig godt paa Huusbygning, Møllebygning, ꝛc.
3. En bygt Tings Vedligeholdelse eller Forbedring; Reparation. Saa længe han holder Gaarden ved Hævd og Bygning, ꝛc. D. L. III. 13. 1.
4. Den Omstændighed ved en Ting, at man bygger paa den; den Tilstand, som en Ting, der bygges, er i. Kirken er, staaer, i Bygning.
5. En Bygmesters Gierning; et bygt Arbeid. Bruges og undertiden om Dyrenes Arbeider og andre kunstige Verker. Han maalede Længden paa Bygningen. Ezech. XLI. 15. En Bies kunstige og mathematiske Bygning. Fleisch. om Bier. 92 S. Skulde da Verden, denne viseste Bygning, skylde en Hændelse sin Oprindelse? Guldb. Nat. Theol. 34 S.
6. Skroget, eller den fornemste Deel, af et bygt Verk. Hvis Mangel eller Brøst paa (Kirkens) Bygning eller Ornamenter findes, ꝛc. D. L. II. 22. 6.
7. Den bebygte Deel af et Sted. En Herregaards, Præstegaards, Bondegaards, Bygning.

ning. See D. L. II. 12. 4. V. 2. 66. o. fl. St.

8. Delenes Sammenhæng eller Orden i et bygt eller sammensat Verk. Dette Taarn har en deilig Bygning. Vort Legems Bygning. Træernes, Bladenes, Bygning.

9. Det samme som Bygningsmaade. En Fregat af Dansk, Hollandsk, Engelsk, Bygning.

10. En paa visse Grunde bygget Sætning; et System eller Lærebygning. It. en i Tankerne lagt Plan; et Anlæg. Man betage dem kun denne upaalidelige Grund, saa skal strax deres falske Bygning være kastet over Ende. Oec. Mag. VII. 245. At opføre en politisk Bygning. Han havde store og vidt udseende Forsætter, men der mødte en Vanskelighed, som kuldkastede hans hele Bygning.

11. [I ældre Skrifter.] Det samme som Bebyggelse. See Chr. IV. N. L. Landsl. B. 59 Cap. i Rubriken.

12. Heraf de sammensatte Ord:

a) Bygningsfolk, n. s. pl. Arbeidsfolk til en Bygning.

b) Bygningskrands (en) n. s. En Krands, som opsættes paa en Stang øverst paa et Huus, naar alt Tømmerverket er færdigt. See Schytte Stat. indv. Reg. I. 46.

c) Bygningskunst (en) n. s. Den Kunst at bygge.

d) Bygningsmaade (en) n. s. En vis Maade at bygge paa.

e) Bygningsmand (en) n. s. En Mand, som forestaaer Arbeidet ved en Bygning.

f) Bygnings-Materialer, n. s. pl. Materialer til en Bygning.

g) Bygningsplads (en) n. s. Det samme som Byggeplads. See Udt. af Forordn. I. 76.

h) Bygningssted (et) n. s. See Byggested.

i) Bygningstømmer (et) n. s. Tømmer, som er beqvemt, eller bestemt, til at bygge med, og især til at bygge Huse med. Skibs- og Bygningstømmer, Barkholter, ꝛc. See Udt. af Forordn. III. 423.

k) Bygningsvæsen (et) n. s. Det samme som Bygvæsen.

Bygsaad (en) n. s. [af Byg, hordeum, og Saad.] Tiden, i hvilken Bygsæden lægges.

Bygsæd (en) n. s. [af Byg, hordeum, og Sæd.]

1. Sæd af Byg, som er lagt, eller skal lægges. See D. L. II. 13. 1.

2. Det samme som Bygsaad.

Bygsel (en) n. s. [skrives og Byxel; af byg-ger. No. 4.] Bruges almindeligen i Norge, til at betegne det, som i Danmark kaldes Fæste; men i vor Norske Lov bemærker det:

1. Det samme som Bygselret eller Bygselpart. Haver een eller flere Bygsel i en Gaard, ꝛc. N. L. III. 14. 3.

2. Det samme som Bygselpenge. Haver han — udgivet sin Bygsel eller første Tage, ꝛc. ibid. III. 14. 10.

3. Heraf de sammensatte Ord:

a) Bygselbrev (et) n. s. Det samme som Fæstebrev. See N. L. III. 14. 37.

b) Bygselland (et) n. s. Et Stykke Land, som kan bygsles bort; en for Bygselmænd tienlig Jord. See Udt. af Forordn. IV. 169.

c) Bygselmand (en) n. s. En som besidder et Bygselland; en Fæstebonde. See Udt. af Forordn. II. 415.

d) Bygselpart (en) n. s. Den Lod eller Deel, som een har med en anden i Bygselretten. See N. L. III. 14. 2.

e) Bygselpenge, n. s. pl. Penge, som gives til Indfæstning for en Gaard eller Jord. See ibidem.

f) Bygselraadig, adj. Som raader for Bygselen. Siges om den, der enten ene har Bygselret, eller og har største Bygselpart. See ibid. III. 14. 2. og 3.

g) Bygselret (en) n. s. Ret til at bygsle bort; Fæsterettighed. See ibidem.

h) Bygselseddel (en) n. s. Det samme som Bygselbrev. See ibid. III. 14. 25.

i) Bygselsret (en) n. f. Den Rettighed een har som Bygselmand. See Udt. af Forordn. I. 133.

Bygsler, v. a. [af Bygsel.] Bruges ikkun i Norge og de Norske Love.

1. Stæder i Fæste; bortfæster. Den der raader for at bygsle Gaarden. N. L. III. 14. 3.

2. Tager i Fæste; modtager som Fæster. Ingen Jorddrot — skal tage mere af den, som en Gaard bygsle vil, end ꝛc. ibid. III. 14. 24.

3. Bygsler bort. See Bortbygsler.

4. Bygsler til, eller Tilbygsler. Overlader i Fæste; tilfæster.

Bygstak (en) n. f. [af Byg, hordeum, og Stak.] En Stak af Byg.

Bygstraa (et) n. f. [af Byg, hordeum, og Straa.] Et Halmstraa af Byg.

Bygsuppe (en) n. f. See Byggrynssuppe.

Bygværdig, adj. [af bygger og værdig.] Som fortiener at optages i Drift; værd at bygge eller drive. Et Bergverksord. See K. S. Skr. XI. 106.

Bygvæsen (et) n. f. [af bygger og Væsen.] Alt hvad der angaaer Byggeri eller Bygninger, især offentlige Bygninger.

Bygvang (en) n. f. [af Byg, hordeum, og Vang.] En Vang, hvori Byg er saaet.

Byhiord (en) n. f. [af By og Hiord.] En heel Byes Hiord.

Bykling (en) n. f. pl. Byklinger. [Germ. Bückling.]

1. En liden Fisk af Sildeslaget med fremstaaende Overkiæbe. Encrasiolus.

2. Sild, som, efterat de have lagt lidet i Salt, ophænges og tørres i Vinden. Kaldes og vindtørre Sild, og af Skiemt tørre Jyder.

Bylangs, adv. [af By og langs.] Saa lang som Byen er; endelangs igiennem Byen.

Byld (en) n. f. pl. Bylder. [nær beslægtet med Bule.]

1. En i en vis Deel af Legemet indsluttet Samling af Raadde, eller af en hvidguul Materie, som avles i Saar. Abscessus.

2. At trykke een paa Bylden. Siges figurligen og ordsprogviis i Steden for: at klemme een paa Samvittigheden.

Byldmaterie (en) n. f. [af Byld og Materie.] Materien i en Byld; Vor.

Byled (et) n. f. [af By og Led.] Et Vangeled i en Landsby.

Bylke (en) n. f. inusit. [af Bulk.] En liden Bulk. See Cold. Etym. Lat. voc. *Grumus*, *Scamnum* & *Tuberculum*.

Byløben (en) n. f. [af By og Løben.] Omløben i Byen; Byrenden.

Bylov (en) n. f. [af By og Lov.] En vedtagen Lov i en By; en Byes Vedtægt.

Bylt (en) n. f. pl. Bylter. [formodentlig nær beslægtet med Bold og bolter.] Et Bundt af sammenboltede Ting; en sammenviklet Pakke. At bære en Bylt Klæder under Armen, paa Ryggen, ꝛc.

Bylter, v. a. [af Bylt.]

1. Binder i Bylter. (Moth.)

2. Bylter paa, eller Paabylter. Lægger bylteviis paa; belader med Bylter. De Byrder, som du mig har byltet op paa. (Kingo.)

3. Bylter sammen, eller Sammenbylter. Samler bylteviis; binder sammen i Bylter.

Bylteviis, adv. [af Bylt og Viis.] Ligesom en Bylt; i Bylter.

Bymand (en) n. f. [af By og Mand.]

1. En bosiddende Mand i en vis Landsby. At kalde alle Bymændene sammen paa Gadestævne.

2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Kiøbstædmand. See Frid. II. Søret i Fortalen.

Bymark (en) n. f. [af By og Mark.] En Mark, som ligger til en vis By, især til en vis Landsby.

Bynke (en) n. f. En platliggende Markurt med mange knoppede og brunnladne Blomster. Artemisia.

Bynken (en) n. f. inusit. [af bynker.] Gierningen at bynke. At bede om noget med Bynken og Klynken. (Moth.) See og Nucl. Lat. voc. *Emendico*.

Bynker, v. n. inusit. [formodentlig af Bøn.]

Beder

Beder inderligen og ydmygeligen. At bynke og bede om noget. (Moth.)

Bynne (en) n. c. En Afdeling med mange Huller i Midten af Fiskebyser, der føre levende Fisk, for at Søvandet til dem kan have frit Ind- og Udløb.

Byraab (et) n. c. [af By og Raab.] See Byblæst.

Byrd (en) n. c. [af bærer.]

1. Fødsel; Herkomst; Folkefærd. Som var hans ædle Byrd uanstændigt. 2 Macc. XIV. 42. Han er en Tydsker, Engellænder, af Byrd.

2. Slægtskab; Frændskab. Er ingen af dennem til, da skal næste i Byrd være Værge. D. L. III. 17. 2.

3. I ældre Skrifter findes det undertiden brugt i Steden for Bæring, dog ikkun i Sammensætning. See for Ex. Budbyrd, Jernbyrd.

4. Det findes og fordum i Slægtskabs Beregning brugt i Steden for Led. I tredie Mands Byrd. Chr. IV. N. L. Gift. B. 7 Cap. 11 Arv.

5. Aar efter Guds Byrd, ɔ: Aar efter Christi Fødsel. Forekommer jævnligen i ældre Skrifter. See Frid. II. Søret paa Titelbladet.

Byrdbrev (et) n. c. [af Byrd og Brev.] En af vedkommende Øvrighed skriftligen meddeelt Attest, at en Person er ægtefødt; et Fødselsbrev. Kræves især af dem, som anmælde sig til at ville lære et Haandverk. (Moth.)

Byrde (en) n. c. [af bærer.]

1. Saa meget, som et Menneske eller Dyr kan bære paa een Gang. En Mands Byrde. En Hestes Byrde.

2. En Tyngsel, som bæres af noget levende eller dødt. Denne Person, Hest, Muur, Planke, er for svag til at bære saa stor en Byrde.

3. Alt hvad som i een eller anden Henseende er trykkende og besværligt; en Tynge; Plage; Besværlighed. At trykkes af Syndens Byrde. Det er ikke en ringe Byrde, at have saa mange Børn. At underholde mange Fattige, er Staten til Byrde. Den som har Herlighederne, bør og have Byrderne. En Krone er en tung Byrde. Han hæver Embedets Indkomster, men overlader Byrden deraf til andre. Gud har paalagt dette arme Menneske svare Byrder. I besvære Menneskene med Byrder, som de vanskelig kan bære. Luc. XI. 46. Da han intet bestiller noget, saa maa Tiden nødvendig blive ham til Byrde.

4. En unyttig Jordens Byrde kaldes en Person, som duer til ingen Ting.

5. At bære Byrden med hinanden. Siges ofte figurligen i Steden for: at giøre hinanden fælles Hielp i Modgang eller andre besværlige Tilfælde.

6. At lægge Byrde paa Byrde. Bruges figurligen i Steden for: at forøge eens Byrder eller Besværligheder.

7. At være sig selv til Byrde. Siges om ældgamle og skrøbelige Personer, som ei kan hielpe sig selv, og leve altsaa et besværligt og kummerfuldt Liv.

Byrdefuld, adj. [af Byrde og fuld.] Som har mange Byrder i Følge med sig; meget besværlig. Et byrdefuldt Embed.

Byrdemand (en) n. c. obsolet. [af Byrd og Mand.] En Mand af Byrden; en Slægtning. See Sk. L. II. 6.

Byrder, v. a. [af Byrde.] Lægger Byrde paa. Bruges ikkun i Sammensætning. See Bebyrder, Paabyrder, &c.

Byrdevant, adj. [af Byrde og vant.] Som er vant til at bære Byrde. Bruges helst i Poesie. (Sorterup.)

Byrdig, adj. [af Byrd.]

1. Som er af Byrd. Bruges nu omstunder ikkun i det sammensatte Ord Velbyrdig.

2. [I ældre Skrifter.]

a) Som er født og baaren til noget; berettiget ved Fødſel. Og er ikke ſlægtet eller byrdig dertil. Clauſ. N. Kr. 91 S. See og ibid. 292 S.

b) [Af bærer, fructum fero.] Frugtbar. See Afbyrdig.

Byrenden (en) n. ſ. See Byløben.

Byret (en) n. ſ. [af By og Ret.]

1. Det ſamme ſom Byting eller Bytingsret.

2. Det ſamme ſom Bylov. (Moth.)

Byrig. adj. obſolet. See Byrdig, ferax. (Moth.)

Byrygte (et) n. ſ. [af By og Rygte.] Et i Byen omløbende Rygte.

Byrſte (en) n. ſ. See Børſte.

Byſe (en) n. ſ. [Belg. *Byſe*, Isl. *Buſa*, navium genus.] Et Slags Skibe, ſom ere indrettede til at føre levende Fiſk i fra eet Sted til et andet; en Fiſkeqvaſſe.

Byſegl (et) n. ſ. [af By og Segl.] Et til en vis Kiøbſtæd henhørende, og offentligen bevilget Segl.

Byſkat (en) n. ſ. [af By og Skat.] En Skat, ſom ſvares af Borgerne til Byens Brug og Nytte.

Byſkik (en) n. ſ. [af By og Skik.] En i Byen vedtagen Skik.

Byſkraa (en) n. ſ. [af By og Skraa.] En ſkriftligen forfattet Samling af en Bondebyes Vedtægter.

Byſkriver (en) n. ſ. [af By og Skriver.] En Skriver i Bytingsretten.

Byſladder (en) n. ſ. [af By og Sladder.]

1. Sladder, ſom føres om i Byen.

2. Det ſamme ſom Byſnak.

Byſnak (en) n. ſ. [af By og Snak.] Et i Byen gaaende løſt Sagn. Det er kun Byſnak.

Byſning (en) n. ſ. See Bøsning.

Byſſe (en) n. ſ. [Germ. Büchſe, ſom hos de ældre blant andet og bemærkede en Canon; formodentlig af Lat. *Pyxis*.]

1. En Buddik eller Daaſe, at forvare noget i. See Balſambyſſe, Sparebyſſe, Sukkerbyſſe, ꝛc.

2. Undertiden bruges det i Steden for Fattiges Byſſe, ſaa og i Steden for Pattebyſſe. At give noget i Byſſen. At amme et Barn op med Byſſe.

3. Et Skydegevær, beſtaaende af et cylindriſkt Rør, ſom forſynes med Ladning, og affyres ved Hielp af begge Hænder. See Flintbyſſe, Fyrbyſſe, Hagelbyſſe, Kuglebyſſe, Vindbyſſe, ꝛc.

4. Almindeligſt bruges det til at betegne en paa Jagten brugelig eller tienlig Flintbyſſe.

5. At blæſe i Byſſen. Siges figurligen og ordſprogviis om den, ſom betaler Pengeſtraf efter Dom.

6. Heraf de ſammenſatte Ord:

a) Byſſebænk (en) n. ſ. Saaledes kaldes til Skibs den underſte Kant af Canonport-Hullerne.

b) Byſſehane (en) n. ſ. Hanen paa en Byſſelaas.

c) Byſſehiul (et) n. ſ. Hiulet paa en Byſſelaas.

d) Byſſehylſter (et) n. ſ. Et Læderhylſter til en Flintbyſſe.

e) Byſſekradſer (en) n. ſ. En Kradſer, at tage Ladningen ud med af en Flintbyſſe.

f) Byſſekrud (et) n. ſ. Fiint Krud, ſom bruges til Flintbyſſer.

g) Byſſekugle (en) n. ſ. En Blykugle, tienlig til Lod i en Flintbyſſe.

h) Byſſelaas (en) n. ſ. En Laas til en Flintbyſſe.

i) Byſſeladning (en) n. ſ. En af Lod og Krud beſtaaende Ladning i en Flintbyſſe.

k) Byſſelod (et) n. ſ. Forraad af Blykugler eller Blyhagel til en Flintbyſſe.

l) Byssemager (en) n. f. Det samme som Byssesmed.

m) Byssemester (en) n. f. obsolet. Saaledes kaldtes fordum en Constabel eller Artillerist i Almindelighed.

n) Byssepibe (en) n. f. Den i Bysseskæftet indfattede Jernpibe, som modtager Ladningen.

o) Bysserør (et) n. f. See Byssepibe.

p) Bysseskæft (en) n. f. Et Skæft til

q) Bysseskaft en Flintbysse.

r) Bysseskæfter (en) n. f. En som gier Haandværk af at skæfte Flintbysser.

s) Bysseskud (et) n. f. Bemærker: 1) Et Skud med en Flintbysse. 2) Saa langt som man kan naae med et saadant Skud. At komme een paa et Bysseskud nær.

t) Bysseskytter (en) n. f. Saaledes kaldtes for nogen Tid siden de Matroser paa Krigsskibe, som i Land lærte at bruge Canoner og Gevær, og tillige at omgaaes med og forfærdige Artillerie-Sortementer. Nu kaldes de Constabler.

u) Byssesmed (en) n. f. En som gior Haandværk af at smede Flintbysser.

v) Byssespænder (en) n. f. Et Jernredskab, at spænde Byssehiulet af og paa med.

x) Byssestaal (et) n. f. Den bevægelige Staalplade paa en Bysselaas, som ved Byssestenens Anslag giver Ild.

y) Byssesteen (en) n. f. En Flintesteen til en Byssehane.

Bystævne (et) n. f. [af By og Stævne.] En aaben Plads i en Landsby, hvor Bymændene samles; Gadestævne. (Moth.)

Bysvale (en) n. f. [af By og Svale.] En bekiendt Fugl af Svaleslagset med sortblaa Ryg og hvid Bug.

Bysvend (en) n. f. [af By og Svend.] En Byens Tiener, som trækker Misdædere i Fængsel, og tager vare paa dem, med videre; en Fangefoged eller Tyvetrækker. See D. L. VI. 2. 2.

Byting (et) n. f. [af By og Ting.]

1. En Underret i Kiøbstæder, hvor Sager paadømmes i første Instants. Han har tabt sin Sag ved Bytinget.
2. Stedet, hvor denne Ret holdes. Bysvenden bør holde Bytinget reent.
3. Heraf de sammensatte Ord:
   a) Bytingsdom (en) n. f. En ved Bytinget falden Dom.
   b) Bytingsret (en) n. f. Det samme som Byting. No. 1.
   c) Bytingsskriver (en) n. f. Det samme som Byskriver.

Bytmester (en) n. f. [af bytter og Mester.] En som staaer for at dele Krigsbyttet ud. See D. Mag. I. 217.

Bytning (en) n. f. [af bytter.] Den Gierning at bytte; Tuskning. Bruges meest i Sammensætning.

Bytte (et) n. f. [Isl. *Byte*, Germ. Beute; af bytter.]

1. Omvexling imellem mit og dit; en Tings Omtuskning med en anden. Deri har han giort et godt, slet, Bytte. Bytte er giort paa Bedrag. (et Ordsprog.)
2. Skifte; Deling. Alt hvad der vindes, skal gaae til Byttes.
3. Det samme som Byttegods eller Krigsbytte. Caperen er kommen hiem med et riigt Bytte.
4. Vinding; Fordeel; Priis. Mange vove sig paa Banen, men een løber af med Byttet.

Byttegods (et) n. f. [af Bytte og Gods.] Gods, som er erobret fra Fienden; Krigsbytte; til Priis taget Gods.

Bytten (en) n. f. [af bytter.] Omvexling, som skeer ved at bytte; Tusken. Sættes i daglig Tale undertiden i Selskab med Kytten. Der er en idelig Kytten og Bytten imellem dem.

Bytte-

Byttepenge, n. f. pl. [af Bytte og Penge.] Penge af solgt Krigsbytte. See Mall. Handl. 54 S. item Frid. IV. Søart. §. 88.

Bytter, v. a. [Isl. *byta*; formodentlig af Anglos. *buthu*, ambo, ligesom tusker af Belg. *tuschen*, Germ. zwischen, inter, hvis Grundord er tu eller zwey, duo.]

1. Vexler mit og dit om med hinanden; skiller mig ved en Ting for at faae en anden i Steden derfor; tusker. Bruges gemeenligen med præp. med, ofte og absolute, og undertiden i Steden for: bytter Vilkaar. At bytte Sæde, Klæder, Vilkaar, med hinanden. Top! skal vi bytte. Han er i saa god Forfatning, at han bør tage i Betænkning at bytte med nogen, i hvem det og er.

2. Skifter; deler. At bytte Rovet imellem hinanden. At bytte Pengene lige.

3. [I vore gamle Love.] Lader gaae Skiøling over. Da skal hans Haffue byttis. Frid. II. Gaardsret. 10 Art.

4. Bytter bort. See Bortbytter.

5. Bytter ind, eller Indbytter. Indsamler ved at bytte eller tuske; vexler ind. At bytte Croner, Ducater, ind.

6. Bytter om, eller Ombytter.
 a) Omsætter ved at bytte eller tuske; omvexler; omtusker. At bytte Varer om med Qvæg.
 b) Giør det første Bytte om igien; tusker om paa ny. Med adv. igien. Kom! skal vi bytte om igien.

7. Bytter sig til, eller Tilbytter sig. Tilkøgger sig ved at bytte; tusker sig til.

8. Bytter ud, eller Udbytter.
 a) Udleverer noget imod at faae et andet igien; udvexler. At bytte Fanger ud.
 b) Uddeler; udskifter. At bytte Rovet ud.

9. At kytte og bytte. Siges i daglig Tale om dem, der idelige bytte, eller bytte om igien, med hinanden.

Bytter (en) n. f. [af sit verbo.]
1. En som kytter og bytter. Høres sielden.
2. En som giør Krigsbytte. Bruges kun i det sammensatte Ord Fribytter.

Bytteri (et) n. f. [af Bytter.]
1. Handel eller Handtering med at bytte.
2. Caperi; Røveri. Bruges ikkun i Sammensætning. See Fribytteri.

Byttesbroder (en) n. f. [af Bytte og Broder.] En som har Lod og Deel i et Krigsbytte. See Nucl. Lat. voc. *Manubiarius.*

Bytting (en) n. f. [af bytter.] Bemærker egentligen et forbyttet Barn, men bruges helst figurligen til at betegne en vantreven eller vanartet Person; en Skifting.

Bytynge (en) n. f. [af By og Tynge.] Een af de offentlige Tynger, som det paaligger en Kiøbstæd at udrede.

Bytyr (en) n. f. [af By og Tyr.] En Tyr, som holdes til en Byhiord.

Byvæsen (et) n. f. [af By og Væsen.] Alt hvad der angaaer Byen i Almindelighed. Bymændene ere i Dag samlede deres Byvæsen angaaende.

Byvant, adj. particip. [af By og vænner.] Som er vant til Byen. Bruges baade om Mennesker og Dyr, der have været saa længe i Byen, at de kiende den. Han er endnu fremmed og ikke ret byvant. Byvant Qvæg.

Byviis, adv. [af By og Viis.] I Naboskab sammen ligesom i Byer; nær ved hinanden som i en By. Bønderne i Danmark boe gemeenligen byviis samlede.

Byxel (en) n. f. See Bygsel.

C.

C.

C er det tredie Bogstav i Alphabetet, og den anden Consonant; hvorom kan især mærkes følgende: 1.) Angaaende dets Oprindelse, da findes det ikke i vort gamle Runiske Alphabet, men er formodentligen først indført i Skrivning af de i Christendommens Begyndelse indkaldte Angelsaxiske Lærere, og siden i Trykken vedligeholdt af vore ældste Bogtrykkere, som vare Tydske; og altsaa ere alle af dette Bogstav begyndende Ord fremmede. 2.) Angaaende dets Lyd, da udtales det for ved e, i og y som et S, men for ved a, o og u, og for ved en Consonant som et K. 3.) Angaaende dets Brug, da, saasom det længe har havt Sted i vores Alphabet, og kiendes af alle baade lærde og læge Folk, synes det ikke at burde uden Nødvendighed forjages af vort Sprog; hvilket dog mange i de nyere Tider have giort Forsøg paa, helst hvor Bogstavet C udtales som et K. 4.) Ch, som forekommer i nogle faa Ord, der komme af det Latinske, f. Ex. Chor, Christendom, ꝛc. udtales altid som et K, og er almindeligen bekiendt og vedtaget i vort Sprog. Derimod de franske Ord, hvori Ch lyder omtrent som et blødt udtalt Sk, f. Ex. Chaise, Chef, Chocolade, ꝛc. kan aldrig antages som Danske Ord, (uagtet man ofte nødes til at bruge dem af Mangel paa ligegieldende Ord i vort Sprog) med mindre de saavel i Henseende til Vocaler som Consonanter blive skrevne paa en med vores Alphabet overeensstemmende Maade; og altsaa kan de ikke heller her finde Sted.

Cabale (en) n. f. [Gall. *Cabale.*]

1. En hemmelig Forening imellem flere Personer til en fælles Hensigt at opnaae. (NB. Ordet har altid noget forhadt i sin Bemærkelse.) At giore, anrette Cabaler.
2. Det hemmelige Bedrageri, som opspindes af saadanne forenede Personer; it. et Kunstgreb eller Rænke i Almindelighed. At spille Cabaler. Alt dette er lutter Cabaler.
3. Forsamlingen selv af de sammenrottede Personer. Han er af deres Cabale. Nu er Cabalen adsplittet.

Cabel (et) n. f. [skrives og Kabel. Belg. *Kabel.* Gall. & Angl. *Caple.* Lat. B. *Caplum.*] Et tykt Tov. Bruges allene i Sammensætning.

Cabelaring (en) n. f. [af Cabel.] Et Tov, som lægges om Spillet til Ankertovets Opvinding. Han skal see, at Cabelaringen ligger ret om Spillet, ꝛc. Frid. V. Søkrigsart. §. 467.

Cabelgarn (et) n. f. Bemærker deels Hampetvinde, hvoraf Tovverk slaaes, deels Garnet eller Traaderne i opsnoet Tovverk. See Frid. V. Landkr. Art. §. 157.

Cabellængde (en) n. f. Et Cabeltovs Længde, eller en Afstand af omtrent 120 Favne. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 184. 362.

Cabelrum (et) n. f. Det Rum, hvori Anker-Tovene ligge i et Skib. See Frid. IV. Sø-Art. §. 148.

Cabelslagen, adj. Siges allene om de Tove, som bestaae af 9 eller 12 Strenge eller Totter.

Cabeltov (et) n. f. Et svært og tykt cabelslaget Tov, som bruges almindeligst til Skibes Varpning. See Frid. V. Sø-Krigs-Art. §. 192.

Cabinet (et) n. f. pl. Cabinetter. [Gall. *Cabinet.*]

1. Et Kammer, hvori kongelige Personer opholde sig, naar de vil være allene.
2. Et geheimt Værelse eller Lønkammer, hvor Regentere arbeide selv, og udstæde Befalinger uden Forestilling. Den Sag blev afgiort i Cabinettet.
3. Et Kammer, hvor man samler kostbare og sielden forekommende Ting. Bruges og figurligen

gurligen i Steden for Samlingen selv. At samle sig et smukt Mont-Cabinet.

4. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
a.) Cabinetscurreer (en) n. f. En Curreer, som bringer Ordrer eller Efterretninger fra et kongeligt Cabinet.
b.) Cabinetsminister (en) n. f. En Minister, som arbeider med Regenten i Cabinettet.
c.) Cabinetsordre (en) n. f. En Ordre, som udstædes fra Cabinettet.
d.) Cabinetsprædiken (en) n. f. En Prædiken, som holdes i Cabinettet.
e.) Cabinetspræst (en) n. f. En Præst, som forretter Gudstienesten i Cabinettet.
f.) Cabinetsfegl (et) n. f. Regentens mindre Segl, som sættes under de Brevskaber, der udstædes fra Cabinettet.

Cabliau (en) n. f. [skrives og Kabliau. Gall. *Cabeliau;* Lat. B. *Cabellawus.*] Et Slags store Torsk, hvoraf en stor Mængde fanges i Nordhavet; og tørrede føre Navn af Stokfisk. (Gadus Morhua.)

Cabuds (en) n. f. pl. Cabudser. [skrives og Kabuds. Ital. *Capuccio.* Lat. B. *Caputium,* cucullus monachalis.] En af Klæde, Voxdug eller andet Tøi bestaaende, og med et Slag forsynet, Reisehat. See Frid. V. Landfr. Art. §. 377.

Cabudskaal (en) n. f. [Belg. *Kabuys-Koole,* af Cabuds og Kaal.] Saaledes kaldes paa fine Steder al Slags Kaal, hvis Blade lægge sig an tæt paa hinanden, og udgiøre et rundt Hoved; saasom Hvidkaal, Rødkaal, &c. Det modsatte kaldes Bladkaal.

Cabysse (en) n. f. [Belg. *Kombuys.*] Et Sted i Skibet, hvor Maden koges; et Skibskiøkken. See Frid. V. Sø-Krigs-Art. §. 517.

Cadet (en) n. f. pl. Cadetter. [Gall. *Cadet.*]
1. En ung Person, som oplæres offentligen i de til Krigsvæsenet henhørende Videnskaber og Øvelser.
2. Saaledes kaldes og de yngre Sønner af Grever og Baroner. See Privil. af 25 Mai. 1671.

Cadet-Academie (et) n. f. Et Sted, hvor Cadetter offentligen underviises af de dertil beskikkede Lærere.

Caffe (en) n. f. [Gall *Caffé.*]
1. En varm Drik, lavet af Vand og malede brændte Caffebønner.
2. Undertiden bruges det i Steden for Caffebønner. Brændt og malet Caffe.
3.) Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
a.) Caffebønne (en) n. f. Et Slags guul eller blaaagtige Bønner, som voxe paa Caffetræet.
b.) Caffebord (et) Et Bord, som er indrettet eller bereedt til at drikke Caffe ved.
c.) Caffehuus (et) n. f. Et Huus, hvor der skienkes Caffe for Penge.
d.) Caffekande (en) n. f. En Kande at skienke Caffe af.
e.) Caffekiedel (en) n. f. En Kiedel at koge Caffe i.
f.) Caffekop (en) n. f. En Kop, gemeenligen noget større end en Theekop, at drikke skienket Caffe af.
g) Caffemølle (en) n. f. En liden Haandmølle at male brændte Caffebønner paa.
h.) Caffeqværn (en) n f. Det samme som Caffemølle.
i.) Caffetøi (et) n. f. En Samling af alle de Kar, som fremsættes paa et Caffebord.
k.) Caffetræ (et) n. f. Et udenlandsk Træ, hvis Frugt ere rundagtige Bær, som tilsidst blive purpurrøde, hvori Caffebønner ligge indsluttede.

Caftan (en) n. f. [Ital. *Caffetano.* f. *Castano;* Lat. B *Cabanus* f *Capa.*] En lang viid Overkiole uden Folder, som bæres af Tyrkerne og andre Østerlandske Folk.

Cahytte (en) n. f. [af Gall. *Cahute.*] Et Værelse bagest i Skibet, hvor Høvidsmanden og de Fornemste paa Skibet have deres daglige Tilhold.

Cahytskriver (en) n. f. En Høvidsmands Haandskriver. See Frid. V. Sø-Krigs-Art. §. 203.

Cahytvægter (en) n. f. En Mand, som opvarter og giør reent i Cahytten. See ibid. §. 315.

Cajute (en) n. f. Det samme som Cahytte; hvoraf det er en blot Dialect.

Calamank (en) n. f. [Gall. *Calamonque*. Lat. B. *Calamaucus* f. *Camelaucus*] Et Slags uldent Tøi af forskiellig Farve, dog meest stribet, med en sterk Glands, hvoraf det, som er vævet i Blommer, almindeligst kaldes uldent Damask. En Calamankes Trøie, Skiørt, &c.

Calcinerer, v. a. [Af Lat. *Calcinare.*] See Forkalker.

Calcuun (en) n. f. See Kalkuun.

Calender (en) n. f. [Af Lat *Calendarium.*] Bemærker egentlig det samme som Almanak, men bruges almindeligst til at betegne en Almanak, som er indrettet til et eller andet besynderligt Brug. Forekommer meest i Sammensætning, saasom: Huus-Calender, Skriv-Calender, Spaa-Calender, &c. See D. L. II. 21. 5 og 6.

Calendermaaned (en) n. f. En Maaned, beregnet efter Almanaken, hvoraf Tolv udgiøre et Aar. Det modsatte af Ugemaaned.

Calent (et) n. f. [Germ. Caland. Gall. *Chaland.* formodentligen af Lat. inus. *calare*, hvoraf comitia *calata*; eller og af Lat. *Calendæ* ɔ: den første Dag i hver Maaned.] Bemærker egentligen en Samling af visse til Andagts Øvelse forenede Brødre; men bruges meest i Lovene til at betegne et Gilde eller Giæstebud imellem Herredsbrødre. Kaldes og Præstecalent See D. L. II. 16. 12. og Veyles Glossar. f. v. Calent. Deraf Calenthuus ɔ: et Huus, hvor slig Forsamling holdes.

Caleske (en) n. f. [Gall. *Caleche.* Ital. *Calessa.* Slavon. *Kolossa.*]

1. En let aaben Vogn, forsynet med et Dæk, som kan slaaes op og ned.

2. Et Slags store Kyser af Taft med Bøiler i, som bæres af Fruentimmer.

Calfatrer, v. a. [Gall. *Calfater*. Lat B. *Calefatare.*] Udbedrer et brøstfældigt Skib ved at digte og tiærebræde det.

Calfatrina (en) n. f. Den Gierning at calfatre. See Frid. V. Sø-Krigs-Art. §. 147.

Caliber (en) n. f. [Gall. *Calibre.*] Bemærker vel i adskillige Haandverker enhver Model i Almindelighed; men bruges meest i Artillerievæsenet til at betegne Størrelsen eller Giennemsnittet af en Canons, eller andet Skydegeværs, Aabning eller Løb. Bruges og i daglig Tale figurligen om Personers eller Tings Beskaffenhed. De ere af eens Caliber. Deraf:

Caliberstok (en) n. f. En Maalestok, hvorefter man kan finde og bestemme, hvilke Kugler der høre til enhver Canon, i Forhold med dens Caliber.

Calmus (en) n. f. [af Lat. *Calamus* sc. aromaticus.] En Rod af en bitter krydderagtig Smag, hvis Top ligner et Slags Flæk, og voxer paa sumpige Steder.

Calot (en) n. f. [Gall. *Calotte.*] En rund Hue, som slutter tæt oven om Hovedet. Deraf:

Calotske (en) n. f. En stor rund dyb Skee, hvormed man øser Sødemad op paa Tallerkenerne.

Cameel (en) n. f. [skrives almindeligst Kameel, af Lat. *Camelus.*]

1. Et stort fiirføddet haarrigt Dyr, som er høiere end en Hest, har et lidet Hoved, en lang Hals, een eller to Pukler paa Ryggen, opholder sig i de sandige Udørkener i Afrika og Amerika, og bliver brugt som et lastdragende Dyr.

2. [Af Græc. καμηλος, funis.] Et tykt Tov. Forekommer allene i Bibelen. See Matth. XIX. 24. Marc. X. 25. og Luc. XVIII. 25.

Cameelblomst (en) n. f. [af Lat. *Camomilla.*] En Blomst af stærk krydret behagelig Lugt, hvis gule Frøknop er omgiven med smaa hvide Blade.

Cameelgarn (en) n. f. [af Cameel No. 1. og Garn.] Garn, som er spundet af Cameelhaar.

Cameelhaar (et) n. f. [af Cameel No. 1. og Haar.] Haar af en Cameel eller af et Slags østerlandske Geder.

Camelot (et) n. f. [Gall. *Camelot* f. *Chamelot*. Lat. B. *Camelotum*.] Et Slags fast vævet stribet Stof, som forfærdiges af Gedehaar, blandet med Uld eller Silke. En Camelottes Trøie, Skiørt, ꝛc.

Cameral, adj. [af Lat. B. *Cameralis*.] Bruges allene i Sammensætning, saasom: Cameralvæsen ɔ: alt det, der angaaer en Regents Indtægt og Udgift. Cameralvidenskab ɔ: den Videnskab klogeligen at forvalte Cameralvæsenet.

Cameralist (en) n. f. [af Cameral.] En Embedsmand eller Betient i et kongeligt Rentekammer; en Kammerbetient.

Camerat (en) n. f. [Gall. *Camerade*.] En Selskabsbroder; Staldbroder; Jævnlige. Bruges meest om gemeene Folk af eens Handtering. At spille Camerat med een, ɔ: at giøre sig gemeen med een.

Cameratskab (et) n. f. Staldbroderskab; Omgængelse. Bruges meest i den Talemaade: Vel Cameratskab, men ingen Gemeenskab, ɔ: man kan nok omgaaes Folk af ringere Stand, uden at giøre sig gemeen med dem.

Camin (en) n. f. [af Lat. *Caminus*.] En opmuret aaben Plads med Trækror i et Værelse, hvorpaa lægges Ild for at give Varme i Værelset.

Caminfeier (en) n. f. Bruges undertiden i Steden for Skorsteensfeier.

Camisol (en) n. f. [Gall. *Camisole*. Lat. B. *Camisiale*.] Det samme som Vest. (Bruges nu sielden.)

Campher (en) n. f. [af Lat. *Camphora*.] En hvid, haard og stærkflugtende gummiagtig Materie, som udsveder af Campher-Træet, der voxer paa Japan. I Sammensætning bemærker det alt, hvad der er tilberedt af eller med Campher, f. Ex. Campher-Olie, -Pulver, -Salve, ꝛc.

Canal (en) n. f. [Gall. *Canal*. Lat. *Canalis*.]
1. Bemærker det i Almindelighed et Rør eller en Rende, hvorigiennem noget Flydende løber; men i Særdeleshed en stor Rende eller Vandledning, som er gravet, enten for at affore Vand og Ureenlighed fra et Sted, eller og for at befordre Skibsfart og Handel.
2. Det snevre Hav imellem Engeland og Frankerige kaldes og Canalen.
3. Bruges det og undertiden figurligen til at betegne en Vei eller et Middel til en vis Hensigt at opnaae.

Canallie (en) n. f. [Gall. *Canaille*.] Et gemeent Skieldsord, som bruges meest til liderlige Qvindfolk.

Canapee (en) n. f. [Gall. *Canapé*.] En breed Stol med Rygstød, hvorpaa er Plads for flere at sidde tillige.

Canarifrø (et) n. f. Et Slags Frø, som bruges til Føde for Canarifugle.

Canarifugl (en) n. f. En Sangfugl af Spurrearten, som hos os holdes i Buur, og er først bragt fra de Canariske Øer.

Canarigræs (et) n. f. En glindsende Græsart, som frembringer Canarifrø. (Phalaris Canariensis.)

Canarisæk (en) n. f. [Germ. Canarien-Sect.] Et Slags Viin, som bringes fra de Canariske Øer.

Canarisukker (et) n. f. Et Slags meget fiint hvidt Sukker, som ligeledes bringes fra de Canariske Øer.

Canaster (en) n. f. [udtales og skrives almindeligst Knaster; af Hisp. *Canestro*, Lat. *Canistrum*, en Kurv.] Et Slags ypperlig og vellugtende Røgtobak, som af Spanierne bringes hiem fra Amerika i Rørkurve; hvoraf den har sit Navn.

Canceller (en) n. f. [skrives og Cantzler; af Lat. *Cancellarius*.] En som har Overopsyn med et Cancellie. See D. L. I. 8. 2.

Cancellie (et) n. f. [Gall. *Chancellerie*. Lat. B. *Cancellaria*.] Et Sted, hvor høieste Øvrigheds Befalinger, saa og Bestallings- og Benaadnings-Breve, skrives og udfærdiges under det store Kongelige Segl. Deraf:
a.) Cancelliebetient (en) n. f. Det samme som Cancellist.
b.) Cancelliebogstav (et) n. f. Et Slags store Bogstaver, som ere i Cancellier brugelige.

c.) Cancelliebud (et) n. f. En som gaaer Bud i et Cancellies Ærender.

d.) Cancellieforvalter (en) n. f. En som forestaaer et Expeditions-Contor i Cancelliet.

e. Cancelliesegl (et) n. f. Et kongeligt Segl, som sættes under de fra et Cancellie udfærdigede Breve og Anordninger.

f.) Cancellieskrift (en) n. f. Skrift med Cancelliebogstaver.

g.) Cancelliestiil (en) n. f. En i Cancellierne vedtagen Brevstiil.

Cancellist (en) n. f. [af Cancellie.] En Skriver i Cancelliet.

Candidat (en) n. f. [af Lat. *Candidatus.*] Bemærker vel i Almindelighed enhver, som søger om et Embed; men bruges dog meest til at betegne en som søger, eller agter at søge, et Præstekald.

Candis } (en) n. f. [maaskee af Lat.
Candissukker } (et) *candidus*, eller og *condire.*] Et Slags Sukker, som, naar det er kogt, afhældes i Kobberpotter, der ere giennemtrukne med Traader, og ansætter sig der i klare Crystaller. Kaldes og Sukkercandi.

Caneel } (en) n. f. [skrives og Kaneel.
Caneelbark } Gall. *Canelle.* Lat. B *Cannella.* af Lat. *Canna.*] Et Slags fremmed Krydderi af en behagelig Lugt og Smag, som er Indbarken af Caneeltræet, og seer ud som smaa Rør af bruunrød Farve.

Canin (en) n. f. [skrives og Kanin. Germ. Caninchen. Lat. *Cuniculus.*]. Et fiirfoddet Dyr, som har megen Liighed med en Hare, og graver sig Huller og Gange under Jorden. I Sammensætning betegnes det, som hører til, eller er af, en Canin, f. Ex. Caningrav, Haar, Skind, &c.

Cannifas (et) n. f. [Germ. Canevas. Ital. *Cannevaccio.* Lat. B. *Canabacium.* af Lat. *Cannabis.*] Et Slags hvidt tykt linned Tøi med ophævede hvide Striber. En Cannifasses Kiole, Skiørt, &c. Betegner og undertiden et Slags grovt ubleget Lærred, som af Skrædere bruges til Underlægning og Stafferinq ved Klæder.

Cannik (en) n. f. pl. Canniker. [af Lat. *Canonicus.*] En geistlig Person, som har et Præbende ved en Domkirke, og der forretter Gudstienesten; en Domherre. Deraf:

Cannikdom } (et) n. f. obsol. En aarlig
Cannikdomme } Indkomst af et til en Canniks Embed lagt Jordegods; et Præbende. See Weyles Gloss. S. 179.

Canon (en) n. f. [skrives og Kanon; Gall. *Canon*; i Lat. B. bemærker *Cannonus* et hvert Rør, formodentlig af Lat. *Canna.*] Et tykt stort og langt Skydevær, som bringes fort paa Hiul. Kaldes og Stykke. De heraf nedstammende og sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Canonerer, v. n. Skyder med Canoner.

b.) Canonerer (en) n. f. En Under-Officeer ved Artilleriet.

c.) Canonering (en) n. f. Den Gierning at canonere. (Gall. *Canonade.*)

d.) Canonkugle (en) n. f. En for støbt Jernkugle, som udskydes af en Canon.

e.) Canonport (en) n. f. Et af de fiirkantede Huller paa et Krigsskib, hvorigiennem man fyrer med Canonerne. Kaldes og Stykport.

f.) Canonprop (en) n. f. Et afdreiet Stykke Træ til at sætte i Mundingen af en Canon. Bruges og i daglig Tale skiemtviis om en meget liden, tyk og feed Person.

g.) Canonskud (et) n. f. Bemærker 1.) Et Skud af en Canon. 2.) En Afstand, saa langt man kan skyde med en Canonkugle.

Canonicat (et) n. f. Det samme som Cannikdomme.

Canonisk, adj. [af Lat. *Canon*, en Regel.]

1. Siges det i Theologien om de Bøger i Bibelen, som ere af Guds Aand umiddelbar indblæste, og altsaa ere en Regel for vores Tro og Levnet. De øvrige Bøger, som vel findes i Bibelen, men ei ere af den Gyldighed, kaldes Apocryphiske.

2. Den canoniske Ret, kaldes i Lovkyndigheden en Samling af alle de Love, som af Paver og Kirkeforsamlinger ere fastsatte.

Cantat (en) n. f. [Lat. B. *Cantata*; af Lat. *cantare*.] Kaldes i Musik og Poesie en Digt, som er bestemt til at synges offentligen.

Cantonerer, v. n [af Gall. *Canton*; Lat. B. *Cantonus*, en Egn.] Hviler ud med en Armee ved at indqvartere den i de omkringliggende Stæder og Landsbyer i en Egn, hvor Armeen holder sig samlet; og gaaer Krigstieneſten her for sig ligesom i Feldten, da den derimod i Vinterqvarteer forrettes ligesom i en Garnison.

Cantor (en) n. f. [et latinsk Ord.] En Skole-Betient, som forestaaer Musiken og Sangen i Skoler og Kirker.

Cantzler (en) n. f. See Canceller.

Canut (en) n. f. See Cornut.

Capel (et) n. f. pl. Capeller [af Germ. vet. *Kappe*, culmen, fastigium; Belg. *Keppel*. See Frisch v. *Capelle*; og du Fresne v. *Capa* & *Capella*.]

1. En til Begravelsested indrettet Tilbygning ved en Kirke. See D. L. II. 22. 35.
2. En i et kongeligt Slot, eller fornem Herres Gaard, indrettet liden Kirke.
3. En Samling af alle Hof-Musikantere.

Capellan (en) n. f. [af Lat. B. *Capellanus*.] En Sognepræstes Medtiener i at forrette Gudstienesten. Deraf:

Capellanie (et) n. f. En Capellans Embed og Levebrød.

Capelle (en) n. f. [af Ital. *Copella*.] En Prøvedigel hos Guldsmede og Montmestere.

Capelmester (en) n. f. [af Capel og Mester.] En som forstaaer sig paa at sætte og bestyre Musiken i et Capel.

Capelsolv (et) n. f. [af Capelle og Solv.] Det fineste Sølv, som er afrenset i Capellen.

Caper (en) n. f. [Gall. *Capre*.] En privilegeret Sørøver; en Fribytter.

Caperi (et) n. f. [af Caper.] Det samme som Fribytteri.

Capers (en) n. f. pl. id. [af Gall. *Capres*.] Et Slags i Ædike nedsyltede smaa grønne Blomsterknopper, som bruges i adskillig Madlavning.

Capital (en) n. f. [af Lat. *Caput*, eller og *capitalis* sc. Summa.]

1. En Sum Penge, som bestemmes til at indbringe Fordeel. Paa dette Verk har han anvendt store Capitaler. En død Capital kaldes Penge, som ingen Fordeel indbringe.
2. [I Bygningskunsten.] Den øverste Deel af en Støtte.
3. [I Bogbinderiet.] Den øverste og underste Kant af Ryggen paa Bindet; it. den Strimmel Pergament eller Baand øverst og underst paa Ryggen af en Bog indvendigen, som med Silke eller Traad bliver bestukken.

Capitalbogstav (et) n. f. [af Lat. *capitalis* sc. Littera, og Bogstav.] Et Slags store Bogstaver, som af Bogtrykkere bruges i Begyndelsen af et Capitel eller Afdeling i et Skrift. De mindre Bogstaver af samme Dannelse, hvormed de Ord sættes, som især skal udmærkes, kaldes Capitælkener.

Capitalist (en) n. f. [af Capital No. 1.] En som eier mange Capitaler; en hovedrig Mand.

Capitel (et) n. f. pl. Capitler. [af Lat. B. *Capitulum*.]

1. En Afdeling i en Bog eller et Skrift. At læse et Capitel i Bibelen.
2. I gamle Dage kaldtes og saaledes en Forsamling af Cannikerne eller Domherrerne; it. Stedet, hvor deres Samling skeede.
3. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
   - a.) Capitelsdom (en) n. f. En Dom, som afsiges af Cannikerne eller Domherrerne i Capitlet. See Weyles Gloss. S. 202.
   - b.) Capitelsherre (en) n. f. Det samme som Domherre.
   - c.) Capitelskiøb (et) n. f. En af Capitelsherrerne sat Taxt paa de Kornvarer, som til Kirken og Geistligheden aarligen skulde ydes. Den sættes nu omstunder af Stiftamtmanden og Bispen tillige med endeel Provster.
   - d.) Capitelskirke (en) n. f. Det samme som Domkirke. See Christ. IV. Rec. I. 4. 44.

e.) Capitelssag (en) n. f. En Sag, som skulde paadømmes af Capitlet. See Weyles Glossar. S. 181.

f.) Capitelstapt (en) n. f. Det samme som Capitelskiob.

Capitulerer, v. a. [af samme Oprindelse.] Bruges allene i Krigsvæsenet; 1.) Om en Bye eller Fæstning, som paa visse Vilkaar overgiver sig til de Beleirende. 2.) Om en Soldat, som under en vis Betingelse forbinder sig til at vedblive visse Aar i Krigstienesten.

Caporal (en) n. f. See Corporal.

Caprer, v. a. [af Caper.]
1. Udøver Fribytteri til Søes.
2. Caprer bort. See Bortcaprer.
3. Caprer op eller Opcaprer. Opbringer ved Caperi.

Capriol (en) n. f. [Gall. *Capriole;* af Lat. *Caper.*] Det samme som Bukkespring.

Captein (en) n. f. [Gall. *Capitain.*] En Hovidsmand over et Compagnie Land- eller Sø-Folk.

Carabin (en) n. f. [Gall. *Carabine.*] Et Slags korte Flintbøsser, som bruges af Rytteriet.

Caracteer (en) n. f. [See Characteer.]

Caraffe (en) n. f. [et franskt Ord, som har Navnet efter een af det Huus Caraffa.] En liden klar Flaske, som bruges ved Spiseborde til Viin, Vand, Edike eller Olie.

Carat (en) n. f. pl. id. [Gall. *Carat;* maaskee af Lat. *Gradus.*] $\frac{1}{24}$ Deel af Guldets Godhed; saasom 24 Carat udgiøre en Mark fiint Guld. Bruges og i Perlers og Ædelstenes Vegt; men ikke om andre Metaller end Guld.

Caravane (en) n. f. [Arab. *Kairavan.*] Et Reiseselskab i Østerlandene.

Caravelle (en) n. f. [Gall. *Caravelle.* Hisp. *Caravala.* Wall. *Corwel.* Irland. *Karbh.* Svet. *Krawel*, ant. *Karf.* See Jhre v. *Karf* og *Krawel.*] Et Slags meest i Portugal brugelige Skibe, som føre tre eller fire trekantede Seil, have ingen Mastkurv, men i dens Sted Krydstræer, som gaae igiennem Masten oven til; og holdes for at være de bedste Seilere.

Carbonade (en) n. f. [Gall. *Carbonade;* af Lat. *Carbo*, Kul] Kiød, som er skaaret i Skiver, bestrøet med revet Brød eller Meel, og stegt ved Kul-Ild paa en Rist.

Carbunkel (en) n. f. [af Lat. *Carbunculus.*].
1. En Ædelsteen af Skarlagens eller høirød Farve.
2. [I Medicinen.] Et Slags smaa røde Ophævelser eller Bylder.

Cardemomme (en) n. f. [af Lat. *Cardamomum.*] Et Krydderi, som bringes fra Ostindien, hvis Kierner ligge indsluttede i en tynd, fei og guulagtig Skal.

Cardinal (en) n. f. [af Lat. B. *Cardinalis.*] Saaledes kaldes i den Romerske Kirke de næst Paven fornemste Geistlige, som ere hans Raadgivere, og Medlemmer af det hellige Collegium. De ere 70 i alt.

Carduus (en) n. f. pl. Carduser. [af Gall. *Cartouche.*]
1. En rund Pose af tykt stivt Papiir, som fyldes med Krud, og afpasses efter Canonens Caliber, som lades dermed.
2. En Papiirspose, hvori skaaren Røgtobak pundviis nedpakkes og sælges. Fremmet Tobak indføres her deels i Blade, deels i Ruller, deels i Carduser.
3. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
a.) Carduuskiste (en) n. f. En Kiste, hvori de Carduser, som bruges til Canonernes Ladning, føres og bevares.
b.) Carduuspapiir (et) n. f. Et Slags tykt og stivt Papiir af forskiellig Farve, som bruges deels til Carduser, deels til at pakke ind i, &c.
c.) Carduustobak (en) Tobak, som er nedpakket i Carduser. Det Modsatte af Rulletobak.
d.) Carduustolk (en) n. f. Et aflang rundt Redskab af Træ, som har et Haandfang, og er afrundet for Enden; hvorover man danner de Carduser, som bruges til Canoners Ladning. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 61.

Carmesinrød, adj. [af Gall. *Carmoisin* og rød.] Som har en smuk høirød Farve. Carmesinrødt Klæde, Atlask, &c.

Carmin (en) n. f. [Gall. *Carmin.*] Et smukt høirødt Pulver, som bruges i Maleriet.

Carnaval (et) n. f. [Gall. *Carnaval.* Ital. *Carnevale.*] Saaledes kaldes, især i den Romerske Kirke, den Tid fra Hellig Tre Kongers Dag til Fasten, hvilken fra Arilds Tid af bliver henbragt med allehaande Lystigheder og Udsvævelser.

Carniol (en) n. f. [af Lat. *Carneolus.*] En Ædelsteen af en dunkel Kiødfarve.

Carnis (en) n. f. pl. Carnisser. [Gall. *Corniche*; maaskee af Lat. *Coronis.*] Den øverste Deel af en Hovedgesims.

Carreet (en) n. f. [af Gall. *Charrette*; Lat. *Carrus.*] En lukt Vogn med fire Hiul under, hvori man almindeligst kiører til Pragt. Kaldes undertiden Carrosse. De heraf sammensatte Ord ere især:

a.) Carreetmager (en) n. f. En som giør Carreter og andre deslige Vogne.

b.) Carreetspringer (en) n. f. Saaledes kaldes spotviis en Tiener, fordi han staaer bag paa sin Herres Carreet.

Carriol (en) n. f. [et fransk Ord.] En liden let og aaben Vogn til een eller to Personer, med to Hiul under, og een Hest for.

Carrosel (en) n. f. [af Gall. *Carouſſel.*] Et Ridderspil, som bestaaer i adskillige Øvelser til Hest, og er en Levning af den gamle Turnering eller Dystrenden.

Carrosse (en) n. f. [et fransk Ord.] See Carreet.

Cartel (et) n. f. [Gall. *Cartel.* Ital. *Cartello.*]

1. Et Fordrag imellem Stater om Fangers eller Overløberes Udlevering.

2. Udfordrings-Seddel til Tvekamp. See D. L. VI. 8. 3.

Cartesse (en) n. f. [af Gall. *Cartouche.*] Et Slags med smaa Kugler, Kieder, Søm &c. fyldte Patroner, som giøres af stærkt Papiir, Dvelg eller Blik, og udskydes af store Canoner.

Cartove (en) n. f. [Germ. Cartaune.] Et Slags Canoner, som skyder 48 pundige Kugler.

Carudse (en) n. f. See Karudse.

Casakeng (en) n. f. [Gall. *Caſaquin.* Ital. *Caſachino.* Et Slags Kioler med Overslag, som Mandfolk gaaer med hiemme i Huset.

Casematte (en) n. f. [Gall. *Caſemate.* Ital. *Caſematta*; af *Caſa*, et Huus, og *matto*, blind; fordækt.] En Hvælving eller hvælvet Bygning under Hovedvolden, besynderligen i Bastionerne.

Caserner, n. f. pl. [af Gall. *Caſerne.*] Et Huus med mange smaa Værelser, almindeligst ved Volden i en Fæstning, til Indqvartering for Soldater.

Casket (en) n. f. pl. Casketter. [af Gall. *Caſque*; Lat. *Caſſis*, en Hielm.] En Reisehat, som almindeligst er giort af Filtet, og i Dannelse er omtrent som en Cabuds.

Casse (en) n. f. [Ital. *Caſſa*; af Lat. *Capſa.*]

1. En Kiste, hvori en Regnskabsbetient, Kiøbmand &c. har sine Penge i Bevaring.

2. De sig i Cassen befindende Penge; Beholdning af rede Penge. Hans Casse er kun i slet Tilstand.

3. En til vist offentligt Brug bestemt Pengesum, som forvaltes af de dertil anordnede Personer. See Brandcasse, Krigscasse &c.

4. En af Bræder sammenslagen fiirkantet Lade, til at bringe visse Varer i fra Sted til andet. En Casse Thee, Bøger &c.

5. [I Bogtrykkerier.] En langagtig fiirkantet flad Lade, med mange Fag eller Rum, hvori Bogstaverne hver for sig henlægges. (Udtales almindeligst Kaste.)

6. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:

a.) Cassebeholdning (en) n. f. Den Beholdning af Penge, som er eller bør være i Cassen.

b.) Cassebog (en) n. f. En Regnskabsbog, som viser Cassens Indtægt og Udgift.

c.) Cassemangel (en) n. f. En Mangel i Cassebeholdningen.

Casserer (en) n. f. [af Casse. No. 3.] En Person, som forestaaer en Casses Indtægt og Udgift.

Casserer v. a.

1. [af Casse.] Bruges altid med præp. ind. See Indcasserer.

e. [Af Lat. *cassare*, af *cassus*.] Erklærer ugyldig; forkaster. At cassere et Regnskab. Soldaten blev fremstillet ved Mønstringen, men casseret.

Casserolle (en) n. f. [udtales gemeenlig Kastrol; af Gall. *Casserolle*.] En Kobberpande uden Fødder med Laag, indvendigen fortinnet, som bruges til adskillig Madlavning.

Castanie (en) n. f. [af Lat. *Castanea*.] En spiselig Frugt af Castanietræet, omgiven med en bruun Skal, som er sei og indvendigen laadden.

Castaniebruun, adj. Som har en bruun Farve liig Castanier.

Castanietræ (et) n. f. Et Træ af Bøgeslagset, hvis fladrunde brune Frugt ligger indsluttet i tykke grønne knortede Skaller.

Castel (et) n. f. [af Lat. *Castellum*.] En liden Fæstning, som ligger ved en større, eller og ved en ubefæstet Stad. Kaldes og Cittadel. Deraf den Talemaade: at bygge Casteller i Luften. See Bygger.

Castor (en) n. f. [Fransk.] Det samme som Bever. Bruges i Sammensætning til at betegne det, som er giort af Beverhaar. f. Ex. Castor-Hat, -Strømper ꝛc.

Castrat (en) n. f. [Ital. *Castrato*; af Lat. *castrare*.] En gildet Mandsperson, som er en kunstig Sanger.

Catalog (et) n. f. pl. Cataloger. [af Lat. *Catalogus*.] En Liste eller Fortegnelse paa Bøger; saa og paa andet Løsøre, naar det skal sælges og stilles til Auction.

Catechet (en) n. f. [af Lat. *catecheta*.] En som forstaaer at catechisere. I Særdeleshed: en som er beskikket til at catechisere for Ungdommen i en vis Menighed.

Catechiserer, v. a. [af Lat. *Catechizare*.] Underviser i Troens og den christelige Religions første Grunde ved Spørsmaal og Giensvar.

Catechismus (en) n. f. pl. Catechismer [et Latinskt Ord.] En Bog, som indeholder Troens og den christelige Religions første Grunde, og er forfattet i Spørsmaal og Giensvar.

Catheder (et) n. f. [af Lat. *Cathedra*.] See Lærestol.

Cathedraticum (et) n. f. [et Latinskt Ord, af *Cathedra*.] En Skat, som aarligen svares af Kirkerne til Bispernes og Professorernes Underholdning. See D. L. II. 17. 20. og II. 22. 51.

Catholik (en) n. f. [af Lat. *catholicus*.] En Person, som bekiender sig til den Pavelige eller Romersk-catholske Religion.

Catholsk, adj. Som hører til Catholiker. Den catholske Kirke, Religion.

Cattun (et) n. f. [Gall. *Coton*. Ital. *Cotone*.] Et Slags Lærred, som væves af Bomuldsgarn, og bringes fra Ostindien. En Cattuns Kiole. Cattuns Gardiner. Deraf:

a.) Cattuntrykker (en) n. f. En som giør Haandverk af at trykke Cattuner og Sirtser af forskiellige Mønstere og Farver.

b.) Cattuntrykkeri (et) n. f. Et Sted, hvor Cattuner og Sirtser trykkes.

Caution (en) n. f. [af Lat. *Cautio*.] En skriftlig Forsikring om at være ansvarlig for en andens Handling, især i Gieldssager; Borgen; Forløfte.

Cautionist (en) n. f. [af Caution.] En Person, som gaaer i Caution for en anden; en Borgen; en Forlover.

Cavalleer (en) n. f. [Gall. *Cavalier*.] Enhver Adelsmand i Særdeleshed af dem, som have Opvartning ved Hoffet, f. Ex. Hofmarskalk, Hofmester, ꝛc. Paa Cavalleers Parol ɔ: paa adelig Tro og Love.

Cavalleersk, adj. [af Cavalleer.] Bemærker egentligen: som hører til en Cavalleer; men bruges almindeligst til at betegne: fræk; frimodig; stolt; hovmodig. (Bruges og adverbialiter.) Han gav et cavalleersk Svar. Hans Opførsel er meget cavalleersk imod alle. Han gaaer saa cavalleersk paa Gaden, at ꝛc.

Cavallerie (et) n. f. [Gall. *Cavalerie*.] En Samling af bevæbnede Krigsfolk til Hest. Det svære og lette Cavallerie.

Cavallerist (en) n. f. [af Cavallerie.] En Krigsmand ved Cavalleriet.

Cavent (et) n. f. [Germ. Covent f. Kofent; maaskee af Lat. *Conventus* sc. Cerevisia.] Saaledes kaldes hos Bryggere det tyndeste eller svageste Øl.

Caviar (en) n. f. [Gall. *Caviart*.] Et Slags nedsaltet Fiske-Rogn, især af Helleflynder og Torsk.

Ceder } (en) [af Lat. *Cedrus*.] Et til Gran-
Cedertræ } (et) træets Slægt henhørende prægtigt og varigt Træ, som voxer paa Bierget Libanon i Asien; hvorom ofte meldes i Bibelen. Deraf ere forskiellige Arter, som voxe paa forskiellige Steder.

Celle (en) n. f. [Germ. Zelle; Lat. *Cella*.] Bruges undertiden til at betegne et lidet Kammer eller Afslukke; især Munkenes Kamre.

Cement (et) n. f. [af Lat. *Cæmentum*.]

1. En stærkt bindende kalkagtig Materie, som bruges til at mure med paa Bygninger, der opføres i Vandet eller paa fugtige Steder.
2. [I Chymien.] Et ædende eller bidende Pulver, som bruges til at cementere; et Cementpulver.

Cementerer, v. a. [af Cement No. 2.] Bestrøer en Metal med Cementpulver og brænder den, deels for at rense den, deels for at forhøie dens Farve.

Cementering (en) n. f. [af cementerer.] Den Gierning at cementere.

Cementpulver (et) n. f. [See Cement No. 2.]

Cent, indecl. [af Lat. *Centum*.] Bruges allene pro Cent ɔ: af Hundrede, og betegner Gevinstens Forhold imod Capitalen. Ved disse Varer kan fortienes 30 pro Cent. Han faaer 4 pro Cent i Rente af sine Penge.

Centner (et) n. f. [af Lat. *centenarius*.] En Vegt af hundrede Pund.

Centnertung, adj. [af Centner og tung.] Bruges undertiden i Poesie i Stedenj for: overmaade svær og tung.

Ceremonie (en) n. f. [et Fransk Ord.]

1. En vis Handling, som gior den udvortes Gudstieneste høitidelig; en Kirkeskik. Ere D. L. II. 3. 2.
2. En vis Omstændighed, som ved Hoffet iagttages i visse Høitideligheder, for at giøre dem desmere glimrende; en Hofskik. ibid. VI. 1. 3.

Ceremoniemester (en) n. f. En Person, som forestaaer Ceremonierne ved Hoffet. ibid. VI. 1. 6.

Certepartie (et) n. f. [et Fransk Ord.] Den skriftlige Contract, som oprettes imellem en Skipper og en Befragter; et Fragtbrev. ib. IV. 2. 2.

Certificat (et) n. f. [af Lat. B. *Certificatio*.] Øvrigheds Attest, som gives Skibe, &c. En Forordn. 18 Mart. 1776. III. 4.

Chalcedonier (en) n. f. [af Lat. *Chalcedonius* sc. Lapis.] En Ædelsteen, hvis Grundfarve er mælkeblaa, og pleier tillige noget at spille i det dunkelgraa, braunlige og gulagtige.

Chamæleon (en) n. f. [Lat. *Chamæleon*.] Et lidet Dyr af Øgleslaget, som opholder sig i Træer, og har en lang Tunge, hvormed det fanger Insekter. Det besynderligste ved dette Dyr er, at det meget ofte omskifter sine Farver; hvorfor det og bruges som et Sindbillede paa et ustadigt og vægelsindet Menneske.

Characteer (en) n. f. [skrives og Caracteer; af Lat. *Character*.]

1. Et Tegn, Mærke eller Figur, hvormed noget udtrykkes eller tilkiendegives. Chineserne bruge ingen Bogstaver, men skrive med Characterer.
2. Den Tydelighed eller Kiendelighed ved en Ting, at den kan fraskilles fra alle andre af sit Slags. Bruges især af Malere og Kobberstikkere.
3. Den ganske Omfang af et Menneskes Sindsbeskaffenhed og Tænkemaade. En Mand af en ypperlig Characteer. Det er Tegn til en slet Characteer.
4. En Titel, som fører en vis Rang med sig; en Ærestitel. Ofte passe Characterene sig ikke paa Folkes Stand.

Characteriseret, adj. [af Characteer No. 4] Som har en vis Ærestitel. Her i Byen er en Mængde characteriserede Folk.

Characteristisk, adj. [af Characteer No. 3] Som nøie betegner, hvad der fraskiller een Ting fra en anden. Dette Billed, Maleri, Udtryk, er ikke characteristiskt nok. Han har meget characteristiskt i sit Ansigt.

Chart (et) n. s. See Kort.

Chirurgie (en) n. s. [Gall. *Chirurgie.*] En Kunst, som lærer Haandgrebene med at giøre Indsnit i et Menneskes Legeme, ligeledes at forbinde og læge Saar, Beenbrud, &c.

Chirurgisk, adj. [af Chirurgie.] Som hører til Chirurgien. Chirurgiske Forelæsninger.

Chirurgus (en) n. s. pl. Chirurger. [et Latinskt Ord.] En som giør Profession af Chirurgie; en Vundlæge; en Feldtskærer.

Chor (et) n. s. pl. Chorer. [af Lat. *Chorus.*]

1. En Samling af flere tillige syngende Personer. I Særdeleshed: den Forsamling af Skolediscipler, som synge i Choret.
2. Det samme som Chorsang. I Latinske Skoler holdes Chor om Søgnedage baade Formiddag og Eftermiddag.
3. Den øverste Deel af Kirken, hvor Alteret staaer, og Sangen begyndes. See D. L. II. 22. 31.
4. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
   a.) Chordegn (en) n. s. En Person, som forestaaer Kirkesangen i de smaa Kiøbstæder, hvor der forhen har været Latinske Skoler. It. den Skolediscipel, som forestaaer Sangen i en Kirke paa Landet eller ved visse Stiftelser i en Kiøbstæd, hvor der ingen Degn er.
   b.) Chorherre (en) n. s. Det samme som Domherre.
   c.) Chorkaabe (en) n. s. En Kaabe af kostbart Silketøi, som Bisperne bære ved Præste- og Bispevielser.
   d) Chorpenge, n. s. pl. Penge, som gives visse Skolediscipler for Chorsang.
   e.) Chorsang (en) n. s. En Sang af flere Personer tillige; især den Sang, som holdes om Søgnedage i Kirken eller Choret af Skolens Discipler. See D. L. II. 18. 6.

Choral, adj. [af Lat. B. *choralis* sc. Cantus.] Som ligner de Melodier, hvorefter Kirke-Psalmer synges. Bruges og absolute som et Substantiv. Choral Musik. Han synger en god Choral.

Choralbog (en) n. s. [af Choral og Bog.] En Bog, som indeholder Melodier til Kirkepsalmerne.

Christ, n. s. Findes undertiden forkortet i Steden for Christus. See Ordet.

Christelig, adj. [af Christ og term. fin. lig.]

1. Som stemmer overeens med Christi Lære. Den christelige Religion, Tro og Lære.
2. Som bekiender sig til den christelige Religion; christen. En christelig Forsamling. Europa beboes for det meste af christelige Nationer.
3. Som følger Christi Lære; liig en Christen. Han er en meget christelig og retskaffen Mand.
4. Som sømmer og anstaaer en Christen. Et christeligt Liv og Levnet. At udøve christelige Dyder.

Christeligen, adv. [af christelig.] Paa en christelig Maade. At leve christeligen med hinanden.

Christeligsindet, adj. [af christeligen og sindet.] Som har et christeligt Sind. Deres hele Vandel viser, at de ere christeligsindede Folk.

Christen, adj. [af Lat. *christianus.*]

1. Som bekiender sig til den christelige Religion. Et christent Menneske. Den christne Kirke, Menighed, &c. Det christne Navn allene giør ingen til Christen.
2. Ofte bruges det substantive og bemærker: en som bekiender sig til den christelige Religion, eller, en som øver Christendom. Tyrkerne bære et udødeligt Had til de Christne. At leve og døe som en Christen. At være en god Christen.
3. Christen Jord. Kaldes Jord, som er indhegnet og indviet til Begravelsessted for christne Mennesker. Den henrettede Misdæder maatte ei begraves i christen Jord.

Camelot (et) n. f. [Gall. *Camelot* f. *Chamelot*. Lat. B. *Camelotum.*] Et Slags fast vævet stribet Stof, som forfærdiges af Gedehaar, blandet med Uld eller Silke. En Camelottes Troie, Skiørt, &c.

Cameral, adj. [af Lat. B. *Cameralis.*] Bruges allene i Sammensætning, saasom: Cameralvæsen ɔ: alt det, der angaaer en Regents Indtægt og Udgift. Cameralvidenskab ɔ: den Videnskab klogeligen at forvalte Cameralvæsenet.

Cameralist (en) n. f. [af Cameral.] En Embedsmand eller Betient i et kongeligt Rentekammer; en Kammerbetient.

Camerat (en) n. f. [Gall. *Camerade.*] En Selskabsbroder; Staldbroder; Jævnlige. Bruges meest om gemeene Folk af eens Handtering. At spille Camerat med een, ɔ: at giøre sig gemeen med een.

Cameratskab (et) n. f. Staldbroderskab; Omgængelse. Bruges meest i den Talemaade: Vel Cameratskab, men ingen Gemeenskab, ɔ: man kan nok omgaaes Folk af ringere Stand, uden at giøre sig gemeen med dem.

Camin (en) n. f. [af Lat. *Caminus.*] En opmuret aaben Plads med Trækror i et Værelse, hvorpaa lægges Ild for at give Varme i Værelset.

Caminfeier (en) n. f. Bruges undertiden i Steden for Skorsteensfeier.

Camisol (en) n. f. [Gall. *Camisole.* Lat. B. *Camisiale.*] Det samme som Vest. (Bruges nu sielden.)

Campher (en) n. f. [af Lat. *Camphora.*] En hvid, haard og stærklugtende gummiagtig Materie, som udsveder af Campher-Træet, der voxer paa Japan. I Sammensætning bemærker det alt, hvad der er tilberedt af eller med Campher, f. Ex. Campher-Olie, -Pulver, -Salve, &c.

Canal (en) n. f. [Gall. *Canal.* Lat. *Canalis.*]
1. Bemærker det i Almindelighed et Rør eller en Rende, hvorigiennem noget Flydende løber; men i Sardeleshed en stor Rende eller Vandledning, som er gravet, enten for at afføre Vand og Ureenlighed fra et Sted, eller og for at befordre Skibsfart og Handel.
2. Det snevre Hav imellem Engeland og Frankerige kaldes og Canalen.
3. Bruges det og undertiden figurligen til at betegne en Vei eller et Middel til en vis Hensigt at opnaae.

Canallie (en) n. f. [Gall. *Canaille.*] Et gemeent Skieldsord, som bruges meest til liderlige Qvindfolk.

Canapee (en) n. f. [Gall. *Canapé.*] En breed Stol med Rygstød, hvorpaa er Plads for flere at sidde tillige.

Canarifrø (et) n. f. Et Slags Frø, som bruges til Føde for Canarifugle.

Canarifugl (en) n. f. En Sangfugl af Spurvearten, som hos os holdes i Buur, og er først bragt fra de Canariske Øer.

Canarigræs (et) n. f. En glindsende Græsart, som frembringer Canarifrø. (Phalaris Canariensis.)

Canarisæk (en) n. f. [Germ. Canarien-Sect.] Et Slags Viin, som bringes fra de Canariske Øer.

Canarisukker (et) n. f. Et Slags meget fiint hvidt Sukker, som ligeledes bringes fra de Canariske Øer.

Canaster (en) n. f. [udtales og skrives almindeligst Knaster; af Hisp. *Canestro*, Lat. *Canistrum*, en Kurv.] Et Slags ypperlig og vellugtende Røgtobak, som af Spanierne bringes hiem fra Amerika i Rørkurve; hvoraf den har sit Navn.

Canceller (en) n. f. [skrives og Cantzler; af Lat. *Cancellarius.*] En som har Overopsyn med et Cancellie. See D. L. I. 8. 2.

Cancellie (et) n. f. [Gall. *Chancellerie.* Lat. B. *Cancellaria.*] Et Sted, hvor høieste Øvrigheds Befalinger, saa og Bestallings- og Benaadnings-Breve, skrives og udfærdiges under det store Kongelige Segl. Deraf:
a.) Cancelliebetient (en) n. f. Det samme som Cancellist.
b.) Cancelliebogstav (et) n. f. Et Slags store Bogstaver, som ere i Cancelliet brugelige.

c)

Cantat (en) n. f. [Lat. B. *Cantata*; af Lat. *cantare*] Kaldes i Musik og Poesie en Digt, som er bestemt til at synges offentligen.

Cantonerer, v. n [af Gall. *Canton*; Lat. B. *Cantonus*, en Egn.] Hviler ud med en Armee ved at indqvartere den i de omkringliggende Stæder og Landsbyer i en Egn, hvor Armeen holder sig samlet; og gaaer Krigstienesten her for sig ligesom i Feldten, da den derimod i Vinterqvarteer forrettes ligesom i en Garnison.

Cantor (en) n. f. [et latinsk Ord.] En Skole-Betient, som forestaaer Musiken og Sangen i Skoler og Kirker.

Cantzler (en) n. f. See Canceller.

Canut (en) n. f. See Cornut.

Capel (et) n. f. pl. Capeller [af Germ. vet. *Kappe*, culmen, fastigium; Belg. *Keppel*. See Frisch v. *Capelle*; og du Fresne v. *Capa* & *Capella*.]

1. En til Begravelsested indrettet Tilbygning ved en Kirke. See D. L. II. 22. 35.
2. En i et kongeligt Slot, eller fornem Herres Gaard, indrettet liden Kirke.
3. En Samling af alle Hof-Musikantere.

Capellan (en) n. f. [af Lat. B. *Capellanus*.] En Sognepræstes Medtiener i at forrette Gudstienesten. Deraf:

Capellanie (et) n. f. En Capellans Embed og Levebrød.

Capelle (en) n. f. [af Ital. *Copella*.] En Prøvedigel hos Guldsmede og Montmestere.

Capelmester (en) n. f. [af Capel og Mester.] En som forstaaer sig paa at sætte og bestyre Musiken i et Capel.

Capelsølv (et) n. f. [af Capelle og Sølv.] Det fineste Sølv, som er afrenset i Capellen.

Caper (en) n. f. [Gall. *Capre*.] En privilegeret Søsrøver; en Fribytter.

Caperi (et) n. f. [af Caper.] Det samme som Fribytteri.

Capers (en) n. f. pl. id. [af Gall. *Capres*.] Et Slags i Edike nedsyltede smaa grønne Blomsterknopper, som bruges i adskillig Madlavning.

Capital (en) n. f. [af Lat. *Caput*, eller og *capitalis* sc. Summa]

1. En Sum Penge, som bestemmes til at indbringe Fordeel. Paa dette Verk har han anvendt store Capitaler. En dod Capital kaldes Penge, som ingen Fordeel indbringe.
2. [I Bygningskunsten.] Den øverste Deel af en Støtte.
3. [I Bogbinderiet.] Den øverste og underste Kant af Ryggen paa Bindet; it. den Strimmel Pergament eller Baand øverst og underst paa Ryggen af en Bog indvendigen, som med Silke eller Traad bliver bestukken.

Capitalbogstav (et) n. f. [af Lat. *capitalis* sc. Littera, og Bogstav.] Et Slags store Bogstaver, som af Bogtrykkere bruges i Begyndelsen af et Capitel eller Afdeling i et Skrift. De mindre Bogstaver af samme Dannelse, hvormed de Ord sættes, som især skal udmærkes, kaldes Capitælkener.

Capitalist (en) n. f. [af Capital No. 1.] En som eier mange Capitaler; en hovedrig Mand.

Capitel (et) n. f. pl. Capitler. [af Lat. B. *Capitulum*.]

1. En Afdeling i en Bog eller et Skrift. At læse et Capitel i Bibelen.
2. I gamle Dage kaldtes og saaledes en Forsamling af Cannikerne eller Domherrerne; it. Stedet, hvor deres Samling skeede.
3.) Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
   - a.) Capitelsdom (en) n. f. En Dom, som afsiges af Canniferne eller Domherrerne i Capitlet. See Weyles Gloss. S. 202.
   - b.) Capitelsherre (en) n. f. Det samme som Domherre.
   - c.) Capitelskiøb (et) n. f. En af Capitelsherrerne sat Taxt paa de Kornvarer, som til Kirken og Geistligheden aarligen skulde ydes. Den sættes nu omstunder af Stiftamtmanden og Bispen tillige med endeel Provster.
   - d.) Capitelskirke (en) n. f. Det samme som Domkirke. See Christ. IV. Rec. I. 4. 44.

e.) Capitelssag (en) n. f. En Sag, som skulde paadømmes af Capitlet. See Weyles Glossar. S. 181.

f.) Capitelstapt (en) n. f. Det samme som Capitelskiøb.

Capitulerer, v. a. [af samme Oprindelse.] Bruges allene i Krigsvæsenet; 1.) Om en Bye eller Fæstning, som paa visse Vilkaar overgiver sig til de Beleirende. 2.) Om en Soldat, som under en vis Betingelse forbinder sig til at vedblive visse Aar i Krigstienesten.

Caporal (en) n. f. See Corporal.

Caprer, v. a. [af Caper.]

1. Udøver Fribytteri til Søes.

2. Caprer bort. See Bortcaprer.

3. Caprer op eller Opcaprer. Opbringer ved Caperi.

Capriol (en) n. f. [Gall. *Capriole*; af Lat. *Caper*.] Det samme som Bukkespring.

Captein (en) n. f. [Gall. *Capitain*.] En Hovidsmand over et Compagnie Land- eller Sø-Folk.

Carabin (en) n. f. [Gall. *Carabine*.] Et Slags korte Flintbøsser, som bruges af Rytteriet.

Caracteer (en) n. f. [See Character.]

Caraffe (en) n. f. [et fransk Ord, som har Navnet efter een af det Huus Caraffa.] En liden klar Flaske, som bruges ved Spiseborde til Viin, Vand, Edike eller Olie.

Carat (en) n. f. pl. id. [Gall. *Carat*; maaskee af Lat. *Gradus*.] $\frac{1}{24}$ Deel af Guldets Godhed; saasom 24 Carat udgiøre en Mark fiint Guld. Bruges og i Perlers og Ædelstenes Vegt; men ikke om andre Metaller end Guld.

Caravane (en) n. f. [Arab. *Kairavan*.] Et Reiseselskab i Østerlandene.

Caravelle (en) n. f. [Gall. *Caravelle*. Hisp. *Caravala*. Wall. *Corwel*. Irland. *Karbh*. Svet. *Krawel*, ant. *Karf*. See Ihre v. *Karf* og *Krawel*.] Et Slags meest i Portugal brugelige Skibe, som føre tre eller fire trekantede Seil, have ingen Mastkurv, men i dens Sted Krydstræer, som gaae igiennem Masten oven til; og holdes for at være de bedste Seilere.

Carbonade (en) n. f. [Gall. *Carbonade*; af Lat. *Carbo*, Kul] Kiød, som er skaaret i Skiver, bestrøet med revet Brød eller Meel, og stegt ved Kul-Ild paa en Rist.

Carbunkel (en) n. f. [af Lat. *Carbunculus*.]

1. En Ædelsteen af Skarlagens eller høirød Farve.

2. [I Medicinen.] Et Slags smaa røde Ophævelser eller Bylder.

Cardemomme (en) n. f. [af Lat. *Cardamomum*.] Et Krydderi, som bringes fra Ostindien, hvis Kierner ligge indsluttede i en tynd, sei og guulagtig Skal.

Cardinal (en) n. f. [af Lat. B. *Cardinalis*.] Saaledes kaldes i den Romerske Kirke de næst Paven fornemste Geistlige, som ere hans Raadgivere, og Medlemmer af det hellige Collegium. De ere 70 i alt.

Carduus (en) n. f. pl. Carduser. [af Gall. *Cartouche*.]

1. En rund Pose af tykt stivt Papiir, som fyldes med Krud, og afpasses efter Canonens Caliber, som lades dermed.

2. En Papiirspose, hvori skaaren Røgtobak pundviis nedpakkes og sælges. Fremmet Tobak indføres her deels i Blade, deels i Ruller, deels i Carduser.

3. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:

a.) Carduuskiste (en) n. f. En Kiste, hvori de Carduser, som bruges til Canonernes Ladning, føres og bevares.

b.) Carduuspapiir (et) n. f. Et Slags tykt og stivt Papiir af forskiellig Farve, som bruges deels til Carduser, deels til at pakke ind i, &c.

c.) Carduustobak (en) Tobak, som er nedpakket i Carduser. Det Modsatte af Rulletobak.

d.) Carduustolk (en) n. f. Et aflang rundt Redskab af Træ, som har et Haandfang, og er afrundet for Enden; hvorover man danner de Carduser, som bruges til Canoners Ladning. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 61.

Carmesinrød, adj. [af Gall. *Carmoisin* og rød.] Som har en smuk høirød Farve. Carmesinrødt Klæde, Atlask, &c.

Carmin (en) n. f. [Gall. *Carmin.*] Et smukt høirødt Pulver, som bruges i Maleriet.

Carnaval (et) n. f. [Gall. *Carnaval.* Ital. *Carnevale.*] Saaledes kaldes, især i den Romerske Kirke, den Tid fra Hellig Tre Kongers Dag til Fasten, hvilken fra Arilds Tid af bliver henbragt med allehaande Lystigheder og Udsvævelser.

Carniol (en) n. f. [af Lat. *Carneolus.*] En Ædelsteen af en dunkel Kiødfarve.

Carnis (en) n. f. pl. Carnisser. [Gall. *Corniche*; maaskee af Lat. *Coronis.*] Den øverste Deel af en Hovedgesims.

Carreet (en) n. f. [af Gall. *Charrette;* Lat. *Carrus.*] En lukt Vogn med fire Hiul under, hvori man almindeligst kiører til Pragt. Kaldes undertiden Carrosse. De heraf sammensatte Ord ere især:

a.) Carreetmager (en) n. f. En som giør Carreter og andre deslige Vogne.

b.) Carreetspringer (en) n. f. Saaledes kaldes spotviis en Tiener, fordi han staaer bag paa sin Herres Carreet.

Carriol (en) n. f. [et fransk Ord.] En liden let og aaben Vogn til een eller to Personer, med to Hiul under, og een Hest for.

Carrosel (en) n. f. [af Gall. *Carousel.*] Et Ridderspil, som bestaaer i adskillige Øvelser til Hest, og er en Levning af den gamle Turnering eller Dystrenden.

Carrosse (en) n. f. [et fransk Ord.] See Carreet.

Cartel (et) n. f. [Gall. *Cartel.* Ital. *Cartello*]

1. Et Fordrag imellem Stater om Fangers eller Overløberes Udlevering.
2. Udfordrings-Seddel til Tvekamp. See D. L. VI. 8. 3.

Cartesse (en) n. f. [af Gall. *Cartouche.*] Et Slags med smaa Kugler, Kieder, Søm rc. fyldte Patroner, som giøres af stærkt Papiir, Dvelg eller Blik, og udskydes af store Canoner.

Cartove (en) n. f. [Germ. Cartaune.] Et Slags Canoner, som skyder 48 pundige Kugler.

Carudse (en) n. f. See Karudse.

Casakeng (en) n. f. [Gall. *Casaquin.* Ital. *Casachino.* Et Slags Kioler med Overslag, som Mandfolk gaaer med hiemme i Huset.

Casematte (en) n. f. [Gall. *Casemate.* Ital. *Casematta*; af *Casa*, et Huus, og *matto*, blind; fordækt.] En Hvælving eller hvælvet Bygning under Hovedvolden, besynderligen i Bastionerne.

Caserner, n. f. pl. [af Gall. *Caserne.*] Et Huus med mange smaa Værelser, almindeligst ved Volden i en Fæstning, til Indqvartering for Soldater.

Caffet (en) n. f. pl. Caffetter. [af Gall. *Casque*; Lat. *Cassis*, en Hielm.] En Reisehat, som almindeligst er giort af Floiel, og i Dannelse er omtrent som en Cabuds.

Casse (en) n. f. [Ital. *Cassa*; af Lat. *Capsa.*]

1. En Kiste, hvori en Regnskabsbetient, Kiøbmand rc. har sine Penge i Bevaring.
2. De sig i Cassen befindende Penge; Beholdning af rede Penge. Hans Casse er kun i slet Tilstand.
3. En til vist offentligt Brug bestemt Pengesum, som forvaltes af de dertil anordnede Personer. See Brandcasse, Krigscasse rc.
4. En af Bræder sammenslagen fiirkantet Lade, til at bringe visse Varer i fra Sted til andet. En Casse Thee, Bøger rc.
5. [I Bogtrykkerier.] En langagtig fiirkantet flad Lade, med mange Fag eller Rum, hvori Bogstaverne hver for sig henlægges. (Udtales almindeligst Kaste.)
6. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:

a.) Cassebeholdning (en) n. f. Den Beholdning af Penge, som er eller bør være i Cassen.

b.) Cassebog (en) n. f. En Regnskabsbog, som viser Cassens Indtægt og Udgift.

c.) Cassemangel (en) n. f. En Mangel i Cassebeholdningen.

Casserer (en) n. f. [af Casse. No. 3.] En Person, som forestaaer en Casses Indtægt og Udgift.

Casserer v. a.

1. [af Casse.] Bruges altid med præp. ind. See Indcasserer.

a. [Af Lat. *cassare*, af *cassus*.] Erklærer ugyldig; forkaster. At cassere et Regnskab. Soldaten blev fremstillet ved Mønstringen, men casseret.

Casserolle (en) n. f. [udtales gemeenlig Kastrol; af Gall. *Casserolle*.] En Kobberpande uden Fødder med Laag, indvendigen fortinnet, som bruges til adskillig Madlavning.

Castanie (en) n. f. [af Lat. *Castanea*.] En spiselig Frugt af Castanietræet, omgiven med en bruun Skal, som er sei og indvendigen laadden.

Castaniebruun, adj. Som har en bruun Farve liig Castanier.

Castanietræ (et) n. f. Et Træ af Bøgeslagset, hvis fladrunde brune Frugt ligger indsluttet i tykke grønne knortede Skaller.

Castel (et) n. f. [af Lat. *Castellum*.] En liden Fæstning, som ligger ved en større, eller og ved en ubefæstet Stad. Kaldes og Cittadel. Deraf den Talemaade: at bygge Casteller i Luften. See Bygger.

Castor (en) n. f. [Fransk.] Det samme som Bever. Bruges i Sammensætning til at betegne det, som er giort af Beverhaar. f. Ex. Castor-Hat, -Strømper &c.

Castrat (en) n. f. [Ital. *Castrato*; af Lat. *castrare*.] En gildet Mandsperson, som er en kunstig Sanger.

Catalog (et) n. f. pl. Cataloger. [af Lat. *Catalogus*.] En Liste eller Fortegnelse paa Bøger; saa og paa andet Løsøre, naar det skal sælges og stilles til Auction.

Catechet (en) n. f. [af Lat. *catecheta*.] En som forstaaer at catechisere. I Særdeleshed: en som er beskikket til at catechisere for Ungdommen i en vis Menighed.

Catechiserer, v. a. [af Lat. *Catechizare*.] Underviser i Troens og den christelige Religions første Grunde ved Spørsmaal og Giensvar.

Catechismus (en) n. f. pl. Catechismer [et Latinsk Ord.] En Bog, som indeholder Troens og den christelige Religions første Grunde, og er forfattet i Spørsmaal og Giensvar.

Catheder (et) n. f. [af Lat. *Cathedra*.] En Lærestol.

Cathedraticum (et) n. f. [et Latinsk Ord, af *Cathedra*.] En Skat, som aarligen svares af Kirkerne til Bispernes og Professorernes Underholdning. See D. L. II. 17. 20. og II. 22. 51.

Catholik (en) n. f. [af Lat. *catholicus*.] En Person, som bekiender sig til den Pavelige eller Romersk-catholske Religion.

Catholsk, adj. Som hører til Catholiker. Den catholske Kirke, Religion.

Cattun (et) n. f. [Gall. *Coton*. Ital. *Cotone*.] Et Slags Lærred, som væves af Bomuldsgarn, og bringes fra Ostindien. En Cattuns Kiole. Cattuns Gardiner. Deraf:
a.) Cattuntrykker (en) n. f. En som giør Haandverk af at trykke Cattuner og Sirtser af forskiellige Mønstere og Farver.
b.) Cattuntrykkeri (et) n. f. Et Sted, hvor Cattuner og Sirtser trykkes.

Caution (en) n. f. [af Lat. *Cautio*.] En skriftlig Forsikring om at være ansvarlig for en andens Handling, især i Gieldssager; Borgen; Forløfte.

Cautionist (en) n. f. [af Caution.] En Person, som gaaer i Caution for en anden; en Borgen; en Forlover.

Cavalleer (en) n. f. [Gall. *Cavalier*.] Enhver Adelsmand i Særdeleshed af dem, som have Opvartning ved Hoffet, f. Ex. Hofmarskalk, Hofmester, &c. Paa Cavalleers Parol ɔ: paa adelig Tro og Love.

Cavalleersk, adj. [af Cavalleer.] Bemærker egentligen: som hører til en Cavalleer; men bruges almindeligst til at betegne: fræk; frivostig; stolt; hovmodig. (Bruges og adverbialiter.) Han gav et cavalleersk Svar. Hans Opførsel er meget cavalleersk imod alle. Han gaaer saa cavalleersk paa Gaden, at &c.

Cavallerie (et) n. f. [Gall. *Cavalerie*] En Samling af bevæbnede Krigsfolk til Hest. Det svære og lette Cavallerie.

Cavallerist (en) n. f. [af Cavallerie.] En Krigsmand ved Cavalleriet.

Cavent (et) n. f. [Germ. Covent f. Kofent; maaskee af Lat. *Conventus* sc. Cerevisia.] Saaledes kaldes hos Bryggere det tyndeste eller svageste Øl.

Caviar (en) n. f. [Gall. *Caviart*.] Et Slags nedsaltet Fiske-Rogn, især af Helleflynder og Torsk.

Ceder } (en) [af Lat. *Cedrus*.] Et til Gran-
Cedertræ } (et) træets Slægt henhørende prægtigt og varigt Træ, som voxer paa Bierget Libanon i Asien; hvorom ofte mældes i Bibelen. Deraf ere forskiellige Arter, som voxe paa forskiellige Steder.

Celle (en) n. f. [Germ. Zelle; Lat. *Cella*.] Bruges undertiden til at betegne et lidet Kammer eller Afstukke; især Munkenes Kamre.

Cement (et) n. f. [af Lat. *Cæmentum*.]

1. En stærkt bindende kalkagtig Materie, som bruges til at mure med paa Bygninger, der opføres i Vandet eller paa fugtige Steder.
2. [I Chymien.] Et ædende eller bidende Pulver, som bruges til at cementere; et Cementpulver.

Cementerer, v. a. [af Cement No. 2.] Bestrøer en Metal med Cementpulver og brænder den, deels for at rense den, deels for at forhøie dens Farve.

Cementering (en) n. f. [af cementerer.] Den Gierning at cementere.

Cementpulver (et) n. f. [See Cement No. 2.]

Cent, indecl. [af Lat. *Centum*.] Bruges alene pro Cent ɔ: af Hundrede, og betegner Gevinstens Forhold imod Capitalen. Ved disse Varer kan fortienes 30 pro Cent. Han faaer 4 pro Cent i Rente af sine Penge.

Centner (et) n. f. [af Lat. *centenarius*.] En Vegt af hundrede Pund.

Centnertung, adj. [af Centner og tung.] Bruges undertiden i Poesie i Steden for: overmaade svar og tung.

Ceremonie (en) n. f. [et Fransk Ord.]

1. En vis Handling, som giør den udvortes Gudstieneste høitidelig; en Kirkeskik. See D. L. II. 3. 2.
2. En vis Omstændighed, som ved Hoffet iagttages i visse Høitideligheder, for at giøre dem desmere glimrende; en Hofskik. ibid. VI. 1. 3.

Ceremoniemester (en) n. f. En Person, som forestaaer Ceremonierne ved Hoffet. ibid. VI. 1. 6.

Certepartie (et) n. f. [et Fransk Ord.] Den skriftlige Contract, som oprettes imellem en Skipper og en Befragter; et Fragtbrev. ib. IV. 2. 2.

Certificat (et) n. f. [af Lat. B. *Certificatio*.] Øvrigheds Attest, som gives Skibe, ꝛc. See Forordn. 18 Mart. 1776. III. 4.

Chalcedonier (en) n. f. [af Lat. *Chalcedonius* sc. Lapis.] En Ædelsteen, hvis Grundfarve er mælkeblaa, og pleier tillige noget at spille i det dunkelgraa, brunlige og guulagtige.

Chamæleon (en) n. f. [Lat. *Chamæleon*.] Et lidet Dyr af Øgleslaget, som opholder sig i Træer, og har en lang Tunge, hvormed det fanger Insekter. Det besynderligste ved dette Dyr er, at det meget ofte omskifter sine Farver; hvorfor det og bruges som et Sindbillede paa et ustadigt og vægelsindet Menneske.

Charakteer (en) n. f. [skrives og Caracteer; af Lat. *Character*.]

1. Et Tegn, Mærke eller Figur, hvormed noget udtrykkes eller tilkiendegives. Chineserne bruge ingen Bogstaver, men skrive med Characterer.
2. Den Tydelighed eller Kiendelighed ved en Ting, at den kan frastilles fra alle andre af sit Slags. Bruges især af Malere og Kobberstikkere.
3. Den ganske Omfang af et Menneskes Sindsbeskaffenhed og Tænkemaade. En Mand af en ypperlig Character. Det er Tegn til en slet Characteer.
4. En Titel, som fører en vis Rang med sig; en Ærestitel. Ofte passe Characterene sig ikke paa Folkes Stand.

Charac-

Characteriseret, adj. [af Characteer No. 4] Som har en vis Ærestitel. Her i Byen er en Mængde characteriserede Folk.

Characteristisk, adj. [af Characteer No. 3] Som noie betegner, hvad der fraskiller een Ting fra en anden. Dette Billed, Maleri, Udtryk, er ikke characteristiskt nok. Han har meget characteristiskt i sit Ansigt.

Chart (et) n. s. See Kort.

Chirurgie (en) n. s. [Gall. *Chirurgie.*] En Kunst, som lærer Haandgrebene med at giøre Indsnit i et Menneskes Legeme, ligeledes at forbinde og læge Saar, Beenbrud, ꝛc.

Chirurgisk, adj. [af Chirurgie.] Som hører til Chirurgien. Chirurgiske Forelæsninger.

Chirurgus (en) n. s. pl. Chirurger. [et Latinskt Ord.] En som giør Profession af Chirurgie; en Bundlæge; en Feldtskærer.

Chor (et) n. s. pl. Chorer. [af Lat. *Chorus.*]

1. En Samling af flere tillige syngende Personer. I Særdeleshed: den Forsamling af Skolediscipler, som synge i Choret.
2. Det samme som Chorsang. I Latinske Skoler holdes Chor om Søgnedage baade Formiddag og Eftermiddag.
3. Den øverste Deel af Kirken, hvor Alteret staaer, og Sangen begyndes. See D. L. II. 22. 31.
4. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
   a.) Chordegn (en) n. s. En Person, som forestaaer Kirkesangen i de smaa Kiøbstæder, hvor der forhen har været Latinske Skoler. It. den Skolediscipel, som forestaaer Sangen i en Kirke paa Landet eller ved visse Stiftelser i en Kiøbstæd, hvor der ingen Degn er.
   b.) Chorherre (en) n. s. Det samme som Domherre.
   c.) Chorkaabe (en) n. s. En Kaabe af kostbart Silketøi, som Bisperne bære ved Præste- og Bispevielser.
   d.) Chorpenge, n. s. pl. Penge, som gives visse Skolediscipler for Chorsang.
   e.) Chorsang (en) n. s. En Sang af flere Personer tillige; især den Sang, som holdes om Søgnedage i Kirken eller Choret af Skolens Discipler. See D. L. II. 18. 6.

Choral, adj. [af Lat. B. *choralis* sc. Cantus.] Som ligner de Melodier, hvorefter Kirke-Psalmer synges. Bruges og absolute som et Substantiv. Choral Musik. Han synger en god Choral.

Choralbog (en) n. s. [af Choral og Bog.] En Bog, som indeholder Melodier til Kirkepsalmerne.

Christ, n. s. Findes undertiden forkortet i Steden for Christus. See Ordet.

Christelig, adj. [af Christ og term. fin. lig.]

1. Som stemmer overeens med Christi Lære. Den christelige Religion, Tro og Lære.
2. Som bekiender sig til den christelige Religion; christen. En christelig Forsamling. Europa beboes for det meste af christelige Nationer.
3. Som følger Christi Lære; liig en Christen. Han er en meget christelig og retskaffen Mand.
4. Som sømmer og anstaaer en Christen. Et christeligt Liv og Levnet. At udøve christelige Dyder.

Christeligen, adv. [af christelig.] Paa en christelig Maade. At leve christeligen med hinanden.

Christeligsindet, adj. [af christeligen og sindet.] Som har et christeligt Sind. Deres hele Vandel viser, at de ere christeligsindede Folk.

Christen, adj. [af Lat. *christianus.*]

1. Som bekiender sig til den christelige Religion. Et christent Menneske. Den christne Kirke, Menighed, ꝛc. Det christne Navn allene giør ingen til Christen.
2. Ofte bruges det substantive og bemærker: en som bekiender sig til den christelige Religion, eller, en som øver Christendom. Tyrkerne bære et udødeligt Had til de Christne. At leve og døe som en Christen. At være en god Christen.
3. Christen Jord. Kaldes Jord, som er indhegnet og indviet til Begravelsessted for christne Mennesker. Den henrettede Misdæder maatte ei begraves i christen Jord.

Christendom (en) n. f. [af Christen og term. fin. dom.]
1. Den Lov eller Lærdom, som Christus har foreskrevet; den christelige Religion. At leve efter Christendommens Regler. I Ungdommen bør man lære sin Christendom. At forsvære sin Daab og Christendom. D. L. VI. 1. 9.
2. Den moralske Egenskab, at være en Christen. It. christelige Dyders Udøvelse. At vise Prøver paa sin Christendom. Overdaadighed og Frækhed i Tænke- og Levemaade undertrykke meget den sande Christendom.
3. Undertiden findes det brugt i Steden for Christenhed. Løft op dit Hoved ald Christendom etc. (i en Kirkeps.)

Christenhed (en) n. f. [af Christen.] Den gandske christne Menighed; alle de Lande hvis Indbyggere bekiende sig til den christelige Religion. Sligt er uhørt i Christenheden.

Christenhue (en) n. f. [af christner og Hue.] Den Hue, som et Barn har paa, naar det bæres til Daaben.

Christentøi (et) n. f. [af christner og Tøi.] Det Tøi, hvormed et Barn udsmykkes, naar det skal bæres til Daaben.

Christmaaned (en) n. f. [af Christ og Maaned.] Saaledes kaldtes fordum December Maaned, fordi Christi Fødselsfest deri indfalder.

Christner, v. a. [af Christen.] Indlemmer ved Daaben i den christne Kirke; døber. See D. L. VI. 13. 29.

Christus, n. f. [et oprindeligen Græskt Ord, som bemærker en salvet Person.] Navnet paa Verdens Frelser, som gemeenligen har det Navn Jesus for ved sig. Det bliver efter Latinen declineret igiennem alle Casus, skiønt det undertiden, især i vore Kirkepsalmer, forkortes til Christ. Aar efter Christi Fødsel 1787.

Chronik (en) n. f. See Kronik.

Chronologie (en) n. f. [af Lat. *Chronologia.*] See Tidsregning.

Chronologisk, adj. [af Chronologie.] Som hører til, er overeensstemmende med, eller indrettet efter Chronologien. Chronologiske Tabeller.

Chrysolith (en) n. f. [Lat. *Chrysolithus.*] En Ædelsteen, som har en guldlignende Farve; der falder noget i det grønne.

Churførste (en) n. f. [Germ. Churfürst.] En af de Rigsførster, som have Ret til at vælge Keisere i det Tydske Rige.

Chymie (en) n. f. [af Lat. *Chymia* f. *Chemia.*] Den Deel af Physiken, som lærer os Legemernes Grunddele og Sammensætning, samt Maaden at udforske deres indvortes Væsen og Beskaffenhed.

Chymisk, adj. [af Chymie.] Som hører til Chymien. Chymiske Forsøg.

Chymist (en) n. f. [af Chymie.] En som forstaaer sig paa Chymien.

Cider (en) n. f. [Gall. *Cidre.* Angl. *Cyder.*] Det samme som Most.

Ciffer (et) n. f. [Ital. *Cifra.* Gall. *Chiffre.*]
1. Et skrevet Tal. See D. L. V. 14. 8.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Nul (0) See Weyles Gloss. 185. S.

Cifferbog (en) n. f. [af Ciffer og Bog.] En Bog, hvori de Stykker skrives ind, som Disciplerne i Regneskoler have udregnet.

Cinnober (en) n. f. [af Lat. *Cinnabaris.*] En naturlig Blanding af Svovel og Qvægsølv, som har en smuk rød Farve, og bruges meget af Malere. Den naturlige, som og kaldes Bergcinnober, er stadsødet i Brudet, da derimod den kunstige er straalet. Den naturlige indeholder ofte noget giftigt eller arsenikalskt i sig, og er derfor ikke saa sikker i medicinsk Brug, som den kunstige.

Circulerer, v. n. [af Lat. *circulari.*]
1. Bevæger sig eller løber om i en Cirkelgang. Bruges undertiden i Poesie. Jeg heel bevæet saae Qvadrater circulere.
2. [Figurligen.] Saaledes siges Blodet at circulere, naar det bestandigen føres fra Hiertet til alle Delene i Legemet, og derfra tilbage til Hiertet. Penge siges ligeledes at circulere i Landet, naar de ved Handel, Fabriker, etc. bestandigen gaae omkring iblant alle Lemmerne i Staten.

Circu-

Circulering (en) n. f. [af circulerer.] Den Gierning at circulere.

Cirkel (en) n. f. pl. Cirkler. [af Lat. *Circulus.*]

1. Et Redskab, hvormed man gior en Kreds eller rund Figur i lige Afstand fra Middelpunkten; en Passer.
2. Kredsen selv eller den runde Figur, som giøres med et saadant Redskab.
3. En Omfang af alle de Forretninger, som en Person i Følge sit Embed har at opagte. See Mallings Handl. 80. S.
4. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:

a.) Cirkelagtig, adj. Som har nogen Liighed med en Cirkel.

b.) Cirkelbue (en) n. f. En Part af en Cirkel, som er mindre end den halve; en Bue af en Cirkel. See Oecon. Magas. VII. 258.

c.) Cirkelsod (en) n. f. En af de tvende oven til sammenhængende bevægelige Grene, hvoraf en Passer bestaaer; især den underste Deel af samme.

d.) Cirkelgang (en) n. f. Gang i en Cirkel; Kredsgang.

e.) Cirkelkreds (en) n. f. Det samme som Cirkel No. 2.

f.) Cirkelløb (et) n. f. Omløb som i en Cirkel; Kredsgang. Blodets Cirkelløb.

g.) Cirkelpunkt (en) n. f. Middelpunkten i en Cirkel.

h.) Cirkelrund, adj. Rund som en Cirkel; gandske rund.

i.) Cirkelviis, adv. Ligesom en Cirkel; paa en cirkelrund Maade.

Cirkler, v. a. [af Cirkel.]

1. Maaler med Cirkel.
2. Cirkler af. See Afcirkler.
3. Cirkler ind, eller Indcirkler. Indslutter noget med cirkelagtige Streger. Det i Skriftet, som er indcirklet, maa især lægges Mærke til.

Cise (en) n. f. See Accise.

Cisebod (en) n. f. [af Ciser og Bod, taberna.] Et lidet Huus uden for en Kiøbstæds Porte, hvor Accisen betales.

Ciser, v. a. [af Cise.]

1. Betaler Accise. (Bruges meest absolute.)
2. Ciser ind, eller Indciser. Betaler Accise af indgaaende Varer i Porten, for at faae dem indbragte i Staden.

Cisesedbel (en) n. f. [af Ciser og Seddel.] Et skriftligt Beviis, som gives for indcisede Varer.

Citant (en) n. f. [af Lat. *citare.*] Den som indstævner en anden for Retten.

Cither (et) n. f. [af Lat. *Cithara.*] Et lidet neden til buget og oven til fladt musikalsk Instrument med en lang Hals, som er beklædt med Messingstrænge, hvorpaa man spiller med den venstre, og slaaer derpaa med en Pind i den høire Haand.

Citherslaaer (en) n. f. [af Cither og slaaer.] En som spiller paa Cither; en Citherspiller. See Colb. Etym. Lat. voc. *Citharista.*

Cithrinke (en) n. f. [et diminut. af Cither.] Et musikalsk Instrument, ligt et Cither, undtagen at det er noget mindre og er fladt baade oven og neden.

Citron (en) n. f. [af Lat. *Citrus.*] En fremmed Frugt af Størrelse som Æbler, hvis Skal, som udvendigen er guul og krydret af Smag, men indvendigen hvid og svampagtig, indslutter en stærkt syrlig, sund og behagelig Saft. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:

a.) Citronagtig, adj. Som ligner en Citron. En citronagtig Smag, Lugt, &c.

b.) Citronguul, adj. Som har en guul Farve, der ligner Citroner udvendigen.

c.) Citronkage (en) n. f. En Kage eller et Bagverk, som er giort syrlig med Citron-Saft.

d.) Citronkierne (en) n. f. En af de bittre Kierner, som findes indvendigen i Citroner, og er Sæden til Citrontræet.

e.) Citronplaster (et) n. f. Et lyseguult lægende Plaster, som sælges paa Apothekerne under det Navn.

f.) Citronpresse (en) n. f. Et Haandredskab, hvormed Saften af Citroner udpresses.

g.) Citronsaft (en) n. s. Den Saft, som udpresses af Citroner.

h) Citronskal (en) n. s. Den Skal, som omgiver Citroner, især den udvendige krydrede Deel deraf, som bruges i adskillig Madlavning.

i.) Citrontimian (en) n. s. Et Slags Timian, som har en citronagtig Lugt.

k.) Citrontræ (et) n. s. Et fremmed Træ, hvorpaa Citroner voxe.

Cittadel (et) n. s. [Ital. *Cittadella.*] See Castel.

Civil, adj. [af Lat. *civilis.*] Det samme som Borgerlig No. 5. Civile Sager. Civil Arrest.

Classe (en) n. s. [af Lat. *Classis.*]
1. En viis Orden iblandt Rangspersoner, som er bestemt i Rangforordningen.
2. En viis Orden iblandt Skolediscipler, som er bestemt efter deres Fremgang i Studeringer; en Lectie.
3. En viis Afdeling i et Lotterie, hvor Indskud og Gevinster stige ved hver Trækning. Han vandt 10000 Rdlr. i femte Classe.

Classelotterie (et) n. s. [af Classe No. 3. og Lotterie.] Et Lotterie, som er inddeelt i Classer.

Classisk, adj [af Lat. *classicus.*] Siges almindeligst om de bedste Græske og Latinske Skribentere, hvoraf vælges til at læses i de Latinske Skoler; men bruges og om en Skribent af god Smag, som i sine Skrifter har viist saa stor Fuldkommenhed, Nøiagtighed og Reenhed, at han kan ansees som et følgværdigt Mønster.

Clavcembal (et) n. s. [af Ital. *Clavicembalo*] Et stort, aflangt, med Messingstrænge beklædt, musikalsk Instrument, som er smalere i den ene, og bredere i den anden Ende, hvor Tangenterne ere anbragte, hvilke, naar de slaaes med Fingrene, opstøde smaa med Ravnefedre besatte Træpinde, hvoraf Strængene berøres, og give en giennemtrængende Lyd fra sig.

Claveer (et) n. s. [Gall. *Clavier.*]
1. Et med Messingstrænge beklædt musikalsk Instrument, som er giort i en aflang Fiirkant, paa hvis ene Side Tangenterne ere anbragte, som ere besatte med Messingstifter, hvoraf Strængene berøres, og give en behagelig Lyd fra sig.
2. En Rad af Tangenter, ligesom paa et Claveer. Dette Orgelverk, Clavcembal har to Claverer.

Claveerspiller (en) n. s. [af Claveer og Spiller.] En som har opnaaet nogen Fuldkommenhed i at spille paa Claveer, saa og paa andre Instrumenter, som spilles paa samme Maade. Han er en ypperlig Claveerspiller.

Clerk (en) n. s. obs. [af Lat. *Clericus.*] En studeret geistlig Person. See Weyles Gloss. 185. S.

Clisteer (et) n. s. See Clysteer.

Closter (et) n. s. See Kloster.

Clysteer (et) n. s. [udtales Clisteer, af Lat. *Clyster.*] Et Lægemiddel af lunken Havresuppe med Olie og Salt i, som indbringes bag fra, for i en Hast at rense Tarmene i Underlivet. (Det kan og laves af andre Ting efter Omstændighederne.) At sætte een et Clysteer. Heraf haves nogle sammensatte Ord, saasom:

a.) Clysteerkone (en) n. s. En Kone, som giør Profession af at sætte Clysterer.

b.) Clysteerpibe (en) n. s. En liden Pibe almindeligst af Elfenbeen, hvis tragtformige Ende fastgiøres i den fyldte Clysteerpose, den smale Ende derimod føres ind i Rumpehullet, for derigiennem at indbringe Clysteret.

c.) Clysteerpose (en) n. s. En Blære, hvori det tillavede Clysteer nedhældes.

d.) Clysteersprøite (en) n. s. En Sprøite med en smal Pibe i Enden, hvorigiennem Clysteret indsprøites i Underlivet.

Cocosnød (en) n. s. Frugten af Cocostræet.

Cocosolie (en) n. s. Et Slags Olie, som udpresses af Cocosnødder.

Cocostræ (et) n. s. Et Træ af Palmeslagtet, hvoraf der voxer en stor Mængde i Ostindien.

Codicil (et) n. f. pl. Codiciller. [af Lat. *Codicillus.*] Et skriftligt Tillæg eller Forandring ved et Testament.

Coffardie, n. f. [bør rettere skrives Koffardie; Belg. *Koopfardije*; af Kiøb og farer.] Handel til Søes. Bruges meest i Sammensætning, saasom:

a.) Coffardiecaptein (en) n. f. En Captein paa et Coffardieskib.

b.) Coffardieflaade (en) n. f. En Flaade af Coffardieskibe.

c.) Coffardiemand (en) n. f. Bruges undertiden iblandt Søfolk i Steden for Coffardieskib. Det ene Skib er en Coffardiemand, det andet en Orlogsmand.

d.) Coffardiematros (en) n. f. En Matros paa et Coffardieskib.

e.) Coffardieskib (et) n. f. Et stort Skib, som bruges til Handel paa langt fraliggende Steder; et Handelsskib.

Cokarde (en) n. f. [Gall. *Coquarde.*] En kunstigen syet Baandsloife, som bæres paa Hatte og Punge.

Cokleare (en) n. f. [af Lat. *Cochleare*, en Skee.] En medicinsk Urt, hvis rundagtige Blade indeholde en bitter Saft, som er tienlig imod Skiørbug. Kaldes og undertiden Skeeurt.

Colender, n. f. See Coriander.

Colibrit (en) n. f. En Amerikansk Fugl, som er den mindste af alle Fugle, og formedelst sine smukke bunted Fedre er et lidet Under i Naturen. Den er omtrent en Tomme lang, og har sin Næring af den i Blomsterne sig befindende Honning, som den svævende i Luften suer til sig: hvoraf den og kaldes Honningfugl eller Honningsuer.

Colik (en) n. f. [af Lat. *colica* sc. passio.] En hæftig Smerte i Underlivet, som foraarsages af en uordentlig Sammentrækning eller Spænding i de Muskler og Nerver, hvormed den ene Tarmehinde er forsynet; Mavepine; Bugvrid.

Collats (en) n. f. [af Lat. *Collatio.* See Frisch voc. Collation.]

1. Et Gilde; Giæstebud. Bruges især i ældre Skrifter.

2. En skriftlig Recommendation, som af Biskoppen gives en Præst til den Menighed, hvortil han er kaldet, og oplæses af Prædikestolen den Dag, han bliver indsat.

Collect (en) n. f. [Lat. B. *Collecta*; af Lat. *colligere.*]

1. En offentligen tilladt Indsamling af frivillige Gaver til Hielp for Nødtrængende.

2. Den Bøn, som af Præsten messes i Kirken for ved Epistlen.

Collection (en) n. f. [af Lat. *collectio.*] Indsamling af Penge-Indskud til et Lotterie.

Collector (en) n. f. [Gall. *Collecteur.*] En som samler Penge-Indskud til et Lotterie.

Collegium (et) n. f. pl. Collegier. [et Latinsk Ord.]

1. En Samling af Embedsbrødre; it. disse Personer i det Gandske betragtede; it. Stedet, hvor disse Personer forsamles. Cancelliet og andre høie Collegier.

2. En academisk Lærers Forelæsning. Han hører fire Collegier hver Dag.

3. En offentlig Bygning, som er forseet med Indkomster, og indrettet til Beboelse for et vist Antal Studentere ved et Universitet.

Colon (et) n. f. [et Latinsk Ord.] Et Tegn, (:) hvorved ufuldendte Meninger i en Periode adskilles.

Colonie (et) n. f. [af Lat. *Colonia.*] Et Sted, som bliver beboet af fremmede Folk; et Plantested. It. disse fremmede Folk i det Gandske betragtede. De Danske Colonier i Grønland. At udstikke et Colonie.

Colonist (en) n. f. [af Colonie] Et Medlem af et Colonie; en Nybygger.

Colophonium (et) n. f. [af Colophone, en Stad i Jonien.] Et Slags fiint guulagtigt Harpix, som erholdes af Terpentin ved Kogning. Det bruges især til at bestryge Haarene i Fiolbuer med.

Coloqvint (en) n. f. pl. Coloqvinter. [Lat. *Colocynthis.*] Et Slags udenlandske Agurker, som faaes tørrede paa Apothekerne. Deres Marv er overmaade bitter, og foraarsager hæftig Brækning og Purgering.

Colorit (en) n. f. [af Lat. *Color.*] En vis Anbringelse af Farverne i et Malerie. Han maler vel efter Regler, men hans Colorit duer intet.

Comeet (en) n. f. [af Lat. *Cometa.*] En Stierne, hvis Løbebane er meget længere og smallere end Planeternes, og altsaa ei er sigtbar for os, undtagen naar den i sit Omløb er os nærmest. Den viser sig gemeenligen enten med en Dunst omkring, eller og med en lang Hale liig et Riis, alt efter dens forskiellige Stilling imod Solen.

Comisk, adj [af Lat. *comicus.*] Som hører til, eller passer sig paa en Comoedie. It. løierlig; pudseerlig. Dette Stykke er mere comiskt end tragiskt. Comiske Fortællinger.

Comma (et) n. f. [et Latinskt Ord.] Et Tegn, (,) hvorved Sætningerne i en Mening adskilles.

Commandant (en) n. f. [Fransk.] En Befalningsmand over en Fæstning, som har at anordne alt, hvad Besætningens Krigstieneste, Fæstningernes Vedligeholdelse, &c. angaaer.

Commanderer, v. a. Udøver Commando; anfører ved at beordre, hvad enhver i Krigstienesten i Henseende til Haandgreb, Vendinger, &c. har at iagttage.

Commando (en) n. f. En Ordre eller Befalning, som af en Officier udgives til sine Underhavende, Krigstienesten angaaende.

Commandoflag (et) n. f. Et Flag, som hidses paa et Skib til Tegn, at den commanderende Officeer er om Borde, og har antaget Commandoen. See Frid. V. Søkrigs-Art. §. 29.

Commandostav (en) n. f. See Befalningsstav.

Commandør (en) n. f. [Gall. *Commandeur.*] En Søofficeer, hvis Post er næst oven for en Captein til Søes.

Commerce (en) n. f. [et af Lat. *Commercium* unødvendigen laant Ord.] Det samme som Handel eller Handelsvæsen.

Commisbrød (et) n. f. [af Lat. *committere* f. *comedere* og Brød. See Frisch og Adelung.] Grovbrød, som uddeles ugentligen iblandt Soldaterne foruden deres ordentligt Sold.

Commisfarer (en) n. f. [af Lat. *commissum*, *committere*, og Farer.] Det samme som Caper.

Commissariat (et) n. f. [Fransk.] Et Collegium, hvori afhandles og overlægges, hvad Krigsmagten til Lands og Vands er betreffende.

Commissarius (en) n. f. pl. Commissarier. [af Lat. *Commissarius.*] En Person, som af den høie Øvrighed er beskikket enten til at have bestandig Indseende med noget, eller og til at undersøge, afgiøre og paadømme en vis Sag. See D. L. I. 2. 12. I. 5. 23. o. fl. St.

Commission (en) n. f. [Fransk.]

1. En Ting i Almindelighed, som betroes en Person at forrette paa en andens Vegne; it. Fuldmagt dertil. Han har mange Commissioner. At give en noget i Commission.
2. En dømmende Ret, som bestaaer af Commissarier. See D. L. I. 5. 27. I. 12. 1.
3. En Samling af flere Personer, som ere satte til at have Opsigt og Bestyrelse over en vis offentlig Ting. See Pleiecommission, &c.

Commissionær (en) n. f. [Gall. *Commissionaire*] En Person, hvis Levebrød er at udføre private anbetroede Forretninger paa andres Vegne; f. Ex. at skaffe Pengelaan, besørge Varer kiøbte og solgte, skrive Ansøgninger, &c.

Commissorium (et) n. f. pl. Commissorier. [af Lat. *commissum.*] En skriftlig Befalning til at være Commissarius.

Commode (en) n. f. [Fransk.] En liden Dragkiste uden Fødder.

Communicant (en) n. f. [af Lat. *communis.*] En som nyder Alterens Sacrament.

Communicerer, v. n. [af samme.] Gaaer til Guds Bord.

Communion (en) n. f. [af samme.] Den hellige Nadveres Uddelelse.

Communitet (et) n. f. [af samme.] See Kloster.

Comoediant (en) n. f. [af Comoedie] See Skuespiller.

Comoedie (en) n. f. [af Lat. *Comoedia.*] Et lystigt Skuespil. It. Skuespil i Almindelighed, f. Ex. At gaae paa Comoedie. Deraf:

a.) Comoediehuus (et) n. f. Et Huus, hvori Skuespil opføres.

b.) Comoedieskriver (en) n. f. En som skriver Comoedier.

Compagnie (et) n. f. [Fransk]

1. En Forening imellem flere Personer, som skyde Penge sammen, for desbedre at kunne drive Handel; et Handels-Selskab. Bruges og til at betegne Stedet, hvor de have deres Contorer, Varers Oplag, &c.

2. Et vist Antal Soldater eller Matroser, som staae under en Capteins Commando.

Compan (en) n. f. pl. Companer. [Isl. *Kompan*; Germ. Compan f. Kumpan. See Frisch og Adelung voc. Compagnie.] Bemærker egentligen en Selskabsbroder eller Staldbroder; men bruges nu omstunder alene i en forhadt Bemærkelse, og kaldes almindeligst Kompen. Han er en liderlig Compan eller Kompen.

Compannie (en) n. f. [et Hollandskt Ord.] Det øverste af Agterdelen paa et Skib. Deraf:

a.) Compannielogte (en) n. f. Den Løgte, som staaer paa Compannien.

b.) Companniemester (en) n. f. Bruges af vore Matroser i Steden for Eqvipasemester, og udtales af dem Companmester.

Companske (en) n. f. inul. [Svet. Komperska; af Compan.] Et gemeent Qvindfolk. Deraf Løbe-Companske ɔ: Omløberske. Cl. Porses Huusbog.

Compas (et) n. f. pl. Compasser. [af Lat. *Compassus.* See Frisch.] En Magnetnaal med dens Indfatning. Deraf:

a.) Compashuus (et) n. f. Et lidet Huus eller Skab paa et Skib, hvori Søcompasset staaer. Kaldes og Rathuus.

b.) Compasmager (en) n. f. En som gjør Profession af at gjøre Compasser.

c.) Compasnaal (en) n. f. En Naal, som er strøget paa Magneten, og viser mod Nord.

d.) Compasrose (en) n. f. En rund Tegning, paa hvilken de 32 Compasstræger ere forestillede, som gaae ud fra en fælleds Cirkelpunkt, og derved foraarsage en Liighed med en Rose.

e.) Compasstræg (en) n. f. Een af de 32 Vindstræger, som ere aftegnede paa Compasrosen.

Compliment (en) n. f. [Fransk.] En med Gebærder eller Ord beviднet Høiagtelse; en Høfligheds udvortes Beviisning; en Hilsen. Deraf:

Complimentmager (en) n. f. En som gjør mange Complimenter. (Gall. *Complimenteur.*)

Concept (en) n. f. [af Lat. *Conceptus.*] Tankernes første Anbringelse paa Papiir; et Udkast. Deraf:

Conceptpapiir (et) n. f. Grovt og slet Skrivpapiir, hvorpaa Concepter eller Tankernes første Udkast skrives.

Concert (en) n. f. [Fransk.] En harmonisk Musik af adskillige syngende og spillende Personer. Bruges og til at betegne en vis Art musikalsk Sammensætning, hvorefter et Instrument især lader sig høre, f. Ex. Fiolin-Concert, Fløite-Concert, &c. Deraf:

Concertmester (en) n. f. En Person, som har Opsigt over, og anfører, Musiken i Concerter, især ved et Hof.

Concurs (en) n. f. [af Lat. *Concursus.*] Flere Creditorers Deeltagelse i en fallerende Mands Bo, hvor enhver maa nøies med at faae en vis Andeel af deres Fordringer. I denne Mands Bo kommer det vist til Concurs. Pante-Forskrivninger komme ei i Concurs. Deraf:

Concursbo (en) n. f. En Fallitbo, hvori det kommer til Concurs.

Confect (en) n. f. [af Lat. B. *Confectio.*]

1. I Almindelighed alt det, som fremsættes paa et Bord foruden de ordentlige Retter, og bestaaer af Sukkerbrød eller andre med Sukker indbagte Ting, Frugter, &c. Bruges

og i adskillige Sammensætninger, saasom: Confect-Figen, Rosiner, Tallerkener, &c.

2. Grov Confect, ɔ: grov Behandling.

Confirmant (en) n. f. [af Lat. *confirmo.*] En som gaaer eller staaer til Confirmation; en Confirmations Dreng eller Pige.

Confirmation (en) n. f. [af samme.] En offentlig hellig Act, hvori Ungdommen, efter aflagt Troes Bekiendelse, faaer af Præsten Bekræftelse paa deres Daabs Pagt. At gaae til Confirmation, ɔ: at forberedes dertil ved Underviisning og Overhørelse af Præsten. At staae til Confirmation, ɔ: at blive confirmeret.

Confirmerer, v. a. [af samme.] Meddeler Confirmation.

Confiscation (en) n. f. [Fransk] Den Gierning at confiskere. See D. L. I. 24. 12. III. 8. 1. og IV. 2. 20.

Confiskerer, v. a. [af Gall. *confisquer.*] Dømmer eens Gods til at være forfaldet til Kongens Casse, eller til andet Brug, formedelst en vis Forbrydelse.

Connossement (et) n. f. [Gall. *Connoissement.*] En af Skipperen undertegnet Seddel, som viser de med ham forsendte Varers Antal, Beskaffenhed og Bestemmelse, samt hvem de tilhøre.

Conseil (et) n. f. [af Lat. *Consilium.*] En Konges Raadsforsamling. Den Sag skal foretages i Conseilet. Deraf:

a.) Conseilsherre (en) n. f. En af de høie Herrer, som sidde i Conseillet.

b.) Conseilsminister (en) n. f. Det samme som Conseilsherre.

Consenelle (en) n. f. See Coskenille.

Consonant (en) n. f. [af Lat. *consonans* sc. Litera.] Et Bogstav, som ei kan udsiges uden ved Hielp af en Vocal; et medlydende Bogstav.

Constabel (en) n. f. pl. Constabler. [Gall. *Connétable* Lat. B. *Constabularius*; af Lat. *Stabulum.*] En Artillerist, hvis Forretning bestaaer fornemmeligen i at fægte, regiere og skyde med Canoner. Deraf:

Constabelsmat (en) n. f. En Haandlanger eller Lærling ved en Constabel.

Consul (en) n. f. [Latin.] See Mægler.

Consumtion (en) n. f. [af Lat. *Consumtio.*] Den Skat, som i Kiøbstæderne og paa Landet betales for Æde- og Drikkevarers Fortæring.

Contant, adj. & adv. [af Gall. *Comptant.*] Siges egentligen om rede Penge eller klingende Mynt; men bruges almindeligst om en Betaling, som skeer strax i gangbar Mynt. At sælge Varer imod contant Betaling. At betale contant.

Contor (et) n. f. [Gall. *Comptoir.* Ital. *Contoro.*] En Skriverstue, deels ved Collegier og andre Steder, hvor offentlige Forretninger udstædes og protocolleres, deels og ved Kiøbmænd; hvoraf det og undertiden bruges til at betegne Handelshuset selv. f. Ex. Et af de største Contorer i Hamburg er gaaet Fallit.

Contraband, adj. [af Gall. *contrebande.*] Siges allene om de Varer, som ere forbudne at indføres i et Land. Deraf:

a.) Contrabandhandel (en) n. f. Handel med contrabande Varer.

b.) Contrabandhandler (en) n. f. En som indfører og handler med contrabande Varer. (Gall. *Contrebandier*)

Contrabas (en) n. f. [af Lat. *contra*, og Bas] En meget stor Bas, hvis hule Tone er en heel Octav lavere end de almindelige Basser.

Contrabog (en) n. f. [af Lat. *contra*, og Bog.] En Regnskabsbog, som een fører imod en anden for at undgaae Bedrageri.

Contracitant (en) n. f. [af Lat. *contra*, og Citant.] En som udtager Contrastævning imod en anden.

Contract (en) n. f. [af Lat. *Contractus.*] En frivillig indbyrdes Forbindelse til visse Pligter; et Fordrag; en Pagt.

Contrafei (et) n. f. [af Gall. *Contrefait.*] Et Skilderie; et Billed. (Bruges nu sielden.)

Contrahent (en) n. f. [af Lat. *contrahere*] Den som gier Contract.

Contrapart (en) n. f. [af Lat. *contra*, og Part.] En Modstander især i Processager.

Contra-

Contraregning (en) n. f. [af Lat. *contra*, og Regning.] En Fortegnelse paa Tilgodehavende, som modsættes en andens forhen indgivne Regning.

Contrastævning (en) n. f. [af Lat. *contra*, og Stævning.] En Stævning, hvorved den Part, som har indstævnet, bliver igien af den anden indstævnet for Retten. See D. L. I. 6. 22.

Controlor (en) n. f. [Gall. *Contrôleur.*] En Regnskabsbetient, hvis Embed er at holde Contrabog med en anden.

Contusse (en) n. f. [af Gall. *Contuche.*] Et Slags lange Trøier med Læg i Ryggen, som bruges af Fruentimmer.

Conventhuus (et) n. f. [af Lat. *Conventus*, og Huus.] Et Huus, hvor Directørerne ved de Fattiges Væsen i Kiøbenhavn forsamles for at regiere og uddele Almisser. (Bruges nu ikke.)

Convention (en) n. f. [af Lat. B. *Conventio.*] En Samling af alle de Poster eller Artikler, som i en almindelig Forsamling af Interessenterne i et Selskab besluttes og fastsættes.

Convoi (en) n. f. [Fransk.] See Bedækning.

Convoierer, v. a. See Bedækker.

Copie (en) n. f. [Fransk.] En Ting, som er giort i Lighed med en Original; en Afskrift; Udskrift; Gienpart. Bruges især om Haandskrifter, Malerier og andre Kunststykker.

Copiebog (en) n. f. [af Copie og Bog.] En Bog, som holdes paa et Contor, for deri at indføre Copier af Brevskaber.

Copierer, v. a. [af Copie.]

1. Tager Gienpart af et Skrift eller en Figur.
2. Copierer af. See Afcopierer.
3. Copierer ud, eller Udcopierer. Skriver noget Ord for Ord ud af et andet Skrift. Hans hele Afhandling er udcopieret, saa at intet deraf tilhører ham selv.

Copiist (en) n. f. [af samme.] En Contorbetient, hvis Forretning er at reenskrive og protocollere Brevskaber i et Collegium.

Coralle (en) n. f. [Lat. *Corallium.*] En steenagtig grenet Masse i Form af et Træ, som paa sine Steder findes paa Bunden af Havet, og er gemeenligen af hvid eller rød Farve. De heraf dreiede smaa Kugler, som især af de sorte bæres om Halsen til Prydelse, kaldes og Coraller.

Cordeel (en) n. f. [Gall. *Cordelle;* af Lat. *Chorda.*]

1. Et Slags Tove, hvorved Under-Ræer og Seil hidses og stryges.
2. [Af Belg. *Kartel* f. *Quarteel.*] Et Slags store Tønder, hvori Spek af Hvalfiske og Sælhunde nedlægges.

Cordeelslagen, adj. [af Cordeel No. 1. og slaaer.] Siges allene om de Tove, som bestaae af 4 Strænge eller Totter.

Corduan (et) n. f. [har sit Navn af Cordulba, en Stad i Spanien.] Et Slags blødt Læder almindeligst af Bukkeskind, hvis Narv har en stærk Glands. Deraf:

Corduanbereder (en) n. f. En som giør Haandværk af at tilberede Corduan.

Corende (en) n. f. [i Steden for Corinthe; af Corinth, en By i Grækenland.] Et Slags fremmede Bær af Størrelse som Ribs, hvilke bringes os tørrede, og bruges i adskillig Madlavning.

Coriander } (en) n. f. pl. id. [udtales
Corianderfrø } (et) blandt gemeen Mand Colender; Alam. *Chullantar*; af Lat. *Coriandrum.*] Et Slags fremmed Frø, som har en krydret sødagtig og skarp Smag.

Cornet (en) n. f. [Gall. *Cornette.*] En Officeer, som fører Fanen ved et Cavallerie. See D. L. III. 14. 15.

Cornut (en) n. f. [udtales Canut; af Lat. *cornutus.*]

1. Saaledes kaldes hos Bogtrykkere en Lærling, som efter fuldendte Læreaar vel bliver løsladt af sin Lære, men ei er fuldkommen Svend, førend han har postuleret; ved hvilken Hoitideligbed der efter ældgammel Skik paasættes ham en med Horn udpyntet Hat, som efter visse Jagttagelser bliver affastet.
2. [Saxon. Kornut; af Germ. ant. Kornote ɔ: Kohrgenoss, en selvvalgt Ven; og altsaa bør skrives Kanut.] Bruges i daglig Tale til

at betegne en hemmelig Ven eller Fortrolig, som man betiener sig af til ulovlige Handlinger, og altsaa ei tør være bekiendt. Tienestepigen er brav i sin Gierning, men hun holder alt for mange Kanuter.

Corporal (en) n. f. [af Ital. *Caporale*; Decurio.] En Underofficeer, som har 10 eller flere Mand efter Compagniets Størrelse under sin Opsigt. Deraf:

Corporalskab (et) n. f. Det Antal af Soldater, som staaer under en Corporals Opsigt. See Chr. V. Art. Brev. §. 87.

Corrector (en) n. f. [af Lat. *corrigo*.] En Betient i et Bogtrykkeri, som forestaaer Correcturen.

Correctur (en) n. f. [af samme.] Rettelse af de Feil, som begaaes af Sætteren i et Bogtrykkeri. Bruges og i Steden for Correctur-Ark, ɔ: et aftrukket Ark Papiir, i hvis Bredde Feilene antegnes.

Correspondent (en) n. f. [Fransk.] See Brevvexler.

Corsar (en) n. f. [Ital. *Corsaro*.] En Sørøver. Bruges almindeligst om de Barbariske Sørøvere i det Middellandske Hav.

Corset (et) n. f. [Fransk.] Et afstivet Livstykke, som bruges af Fruentimmer, for at faae Klæderne til at sidde desto nettere om Livet.

Coskenille (en) n. f [udtales almindeligst Conschenelle. Gall. *Cochenille*; af Lat. *Coccus* s. *Coccinula*.] Et Slags smaa Insekter, som især i Polen og Sydamerika fanges paa Bladene af visse Træer, og bringes os tørrede; hvormed Carmesinrødt og Skarlagen farves.

Creatur (et) n. f. [af Lat. *Creatura*.] En skabt Ting i Almindelighed; en Skabning; it. en levende Skabning: i hvilke Bemærkelser Ordet ofte forekommer i Bibelen. Bruges ellers som oftest til at betegne et umælende Dyr, og i Særdeleshed stort eller smaat Qvæg.

Creatures, v. n pass. [af Creatur.] Har ublu legemlig Omgang med, ripper; At creatures med een. (Cl. Porses Huusbog.) Ordet høres og paa sine Steder blandt Bønder.

Credentse, n. f. obs. [af credentser]
1. Et prægtigt Beger eller Drikkekar, som brugdes ved Høitideligheder. Kong Svend forærede Svantevid (Afguden) med et stateligt Credenze. Wedels Krøn. 436. S. See og 502. S.
2. Bruges det og nu i daglig Tale pluraliter i Steden for: Hoflige Overtalelser; Complimenter. At giøre mange Credentser for een.

Credentser, v. a. & n. [Ital. *credenzare*.]
1. Brugdes fordum om den Skik, da een altid maatte forud smage især Vinen, forend han frembragte den for Kongen, til Forsikring, at intet skadeligt deri skulde være. Det brugdes og ved visse Slags Ofringer. Da han (Præsten) havde fyldt Hornet paa ny, og credenzet det for Afguden (Svantovid.) Wedels Krøn. 435. S.
2. Nu omstunder bemærker det at giøre mange ærbødige Opvartninger og Complimenter for een. Skulde jeg mig bukke og credentse, for at blive til en fornem Mand. (i en af vore nye Sange.)

Credentstallerken (en) n. f. En stor Tallerken af Sølv, Glas, &c. med Fod under, hvorpaa Caffe, Confect, &c. ombydes.

Credit (en) n. f. [Fransk; af Lat. *credere*.]
1. Den Tanke, som andre have om vores Redelighed og Formuenhed til at betale. At have Credit. At vedligeholde sin Credit.
2. Borg; Laan. At tage Varer, kiøbe, sælge, paa Credit. Han giør Credit allevegne.

Creditbrev (et) n. f. [af samme.] Kaldes blandt Kiøbmænd et Brev, som medgives en anden, for at skaffe ham Credit hos Fremmede.

Creditiv (et) n. f. [af samme.] Et Brev, som medgives en Gesandt eller Minister fra et Hof, for at vise, at han har Fuldmagt til at afgiøre visse ham betroede Sager.

Creditor (en) n. f. [af samme] En som man skylder Penge; en Gieldner.

Criminel, adj. & adv. [af Lat. *criminalis*.] Som angaaer Misdædere. It. paa en criminel Maade. Criminelle Sager. At behandle en Sag criminel. Criminel-Kammer

kaldes en Afdeling i Hof- og Stads-Retten, hvor criminelle Sager undersøges og paadømmes.

Cristal (en) n. f. [skrives og Krystal; af Lat. *Crystallus.*]

1. Det samme som Bergcristal.
2. Et Slags meget fiint hvidt og haardt Glas; som og kaldes Cristalglas.
3. Islandsk Cristal. En kalkartet giennemsigtig Steen, som har den besønderlige Egenskab, at den fordobler Objecterne.
4. [I Chymien.] Enhver Ting, som bliver haard og klar, og anskyder sig i smaa kantede Figurer.

Cristalliserer, v. a. [af Lat. B. *crystallisare.*] Forvandler til Cristal.

Criticus (en) n. f. [Latin.] See Kunstdommer.

Critik (en) n. f. [af Gall. *Critique.*] En yttret Tanke eller Dom, lærde Sager eller og de frie Kunster angaaende.

Critiserer, v. a. [af Gall. *critiquer.*] Bedømmer efter visse Grundregler. It. sætter ud paa; dadler. At critisere et Skrift. Han er meget for at critisere Alles Handlinger.

Critisk, adj. [af Lat. *criticus.*]

1. Som er oplagt til, eller har Lyst til, at bedømme noget. Han har et critiskt Hoved. At giennemlæse et Skrift med critiske Øine.
2. Saaledes kaldes i Lægekunsten een af de Dage, paa hvilke en mærkelig Forandring viser sig i en Sygdom, hvoraf Lægerne bedømme Sygdommens Udfald.

Crocodil (en) n. f. pl. Crocodiller. [Lat. *Crocodilus.*] Et glubende Dyr i de varme Lande, som opholder sig baade i Vandet og paa Landet. Det ligner meget i Skabning en Fiirbeen, men er af Naturen forsynet med et stærkt Pantser overalt, undtagen under Bugen, og er saa stort, at det endog kan opsluge et Menneske. Deraf:

Crocodil-Graad (en) n. f. En forstilt Graad, som har Bedrageri til Hensigt. Talemaaden har sin Oprindelse af den opdigtede Fortælling, at Crocodillen, naar den vil lokke Folk til sig, pleier at give en Lyd fra sig som et grædende spædt Barn.

Crone (en) n. f. See Krone.

Crucesmesse, n. f. obl. Det samme som Korsmisse. See Weyles Gloss. 190. S.

Crucifix (et) n. f. [af Lat. B. *Crucifixum.*] En Figur eller et Billede, hvorved Christus paa Korset forestilles.

Crystal (en) n. f. See Cristal.

Cubeber, n. f. pl. Et Slags fremmed Krydderi, som i Dannelse og Smag meget ligner Peber, men er større i Kornene, og har en askegraa Farve.

Cubik, adj. [Gall. *cubique*; af Lat. *cubicus.*] Bruges meest i Sammensætning; dog undertiden absolute, som et Substantiv, f. Ex. at udmaale noget efter Cubik ɔ: Cubikmaal. Han har lært at regne Cubik ɔ: Cubikregning. Deraf:

a.) Cubikmaal (et) n. f. Maal i en fuldkommen Fiirkant eller Terning, saaledes at alle sex Sider ere hinanden fuldkommen lige. f. Ex. Cubik-Tomme, Fod, &c.

b.) Cubikregning (en) n. f. Den Kunst at udregne Cubiktal.

c.) Cubikrod (en) n. f. Roden til Cubiktal.

d.) Cubiktal (et) n. f. Det Tal, som kommer ud, naar man først multiplicerer et andet Tal med sig selv, og dets Product atter med samme Tal; f. Ex. af Cubiktallet 216 er Cubikroden 6, saasom det med sig selv multipliceret udgiør 36, og dette Tal atter multipliceret med 6 giver 216.

Curator (en) n. f. pl. Curatorer. [Latin.] En af Øvrigheden beskikket Opsynsmand over eens Gods, som enten af Mangel paa den i Loven fastsatte Alder, eller og af andre Aarsager, ei kan være sine Midler raadig; en Tilsynsværge. See D. L. III. 17. 34 og 35.

Currant, adj. [af Gall. *Courir*; Lat. *currere*]

1. Gangbar; gængs og gyldig i Handel og Vandel. It. afsættelig. f. Ex. Currant Mynt. Currante Varer.

2. I ældre Skrifter.] Currant-Daler ɔ: 5 Mark eller 80 Skilling. Currant-Mark ɔ: 20 Skilling. See Weyles Gloss. 191. S.

Curranter, n. f. pl. [af Currant No. 1.] Currante Penge; klingende Mønt. Det modsatte af Medallier. Her ere kun faa Curranter i Landet.

Curreer (en) n. f. [af samme.] Et hastigt Sendebud, som bringer Brevskaber fra eet Hof til et andet.

Curs (en) n. f. [af samme]

1. Den Vei eller Tuur i Søen, som et Skib seiler, for at opnaae et vist bestemt Sted. (Kaldes og undertiden Kaas.) At forseile den rette Curs.

2. Det samme som Repelcurs.

Cursiv (en) n. f. [af Lat. B. *cursiva* sc. Scriptura.]. Saaledes kaldes i Bogtrykkerier en fiin, skak, Latinsk Skrift, som meget ligner skrevne Bogstaver.

Custos (en) n. f. [Latin.]

1. Saaledes kaldes i Latinske Skoler den, som anskaffer Risene, hvormed Disciplerne revses.

2. [I Bogtrykkerier.] Det samme som Bladviser.

Cuur (en) n. f. [af Lat. *Cura.*]

1. Et Lægemiddels Anvendelse. Det er en meget farlig Cuur.

2. [af Gall. *Cour*; Lat. *Curia.*] En Hilsens Aflæggelse eller Opvartning, som skeer af fornemme Personer hos de kongelige Herskaber paa visse bestemte Dage, som kaldes Cuurdage.

Cylinder (en) n. f. pl. Cylindrer. [af Lat. *Cylindrus.*] Saaledes kaldes det, som er dannet i en lige aflang rund Figur.

Cymbel (en) n. f. pl. Cymbler. [skrives og Cimbel; af Lat. *Cymbalum.*] En liden Klokke eller Bielde; i hvilken Bemærkelse Ordet ofte forekommer i Bibelen. Bruges og til at betegne et Klokkespil, hvoraf Cymbel-Registeret i vore Orgelverker har sit Navn.

Cypres } (en) n. f. [Lat. *Cupressus.*] Et
Cyprestræ } (et) fremmed Træ, som holder sig grønt hele Aaret igiennem. Dets Ved er af megen Varighed, og menes at kunne i nogle Aarhundrede imodstaae Forraadnelse. De Gamle brugte meget dette Træ og dets Grene ved deres Liigfærd; hvoraf og vore Digtere bruge det som et Sindbillede paa Sorg over afdøde Venner.

D.

D.

D, det fierde Bogstav i Alphabetet og den tredie Consonant, nærmer sig i Lyden til T, hvormed det i Skrift og Tale undertiden omverxles. Det er antaget i Steden for det i Rune-Alphabetet forekommende, og endnu i det Islandske Sprog brugelige, Thus (Þ) som af Islænderne udtales med en hvislende Lyd, til hvis Udtryk de Engelske nu omstunder betiene sig af Th, som og findes brugt i Steden for D i de ældste Danske Skrifter.

Da, conj. [Anglos. *tha*; Alam. *tho*. Isl. *thá*. Svet. *ta*. Germ. *da*.]

1. Paa den Tid, som; imedens: men bag efter Tidsord forklares det allene som et blot pronomen relativum. Da Keiser Augustus regierede, blev Christus født. Da vi stode og talede sammen, kom han til os. Det Aar, den Tid, da dette skeede. Der var en Tid, da jeg troede mig lykkelig.

2. Hvorpaa; hvorefter. De havde nu fremført deres Klager imod ham, da han opstod, og besvarede dem saaledes ꝛc. Længe hørde han paa deres Urimeligheder, da han tilsidst blev saa forbittret, at ꝛc.

3. Saasnart som; det første at. Da jeg saae ham, kiendte jeg ham strax. Da han fik dette at høre, blev han meget vred.

4. Efterat. Da han længe havde vaaget, faldt han omsider i Søvn. Da han havde været der nogle Dage, blev han kied deraf.

5. Efterdi; eftersom, fordi. Bruges undertiden med saa bag efter. Da han har bedet mig derom, vil jeg giøre mit Bedste. Da han ei har holdt sine Ord, saa tager jeg og mit Løfte tilbage.

6. Omendskiønt; uagtet. Bruges med et efterfølgende dog. Disse Beskyldninger har han giort imod mig, da han dog veed, at jeg er uskyldig.

7. Paa den Tid; den Gang. Han anvendte sine Kræfter til deres Hielp, ikke blot da, naar han blev anraabt derom. Da var Generalen ei tilstede.

8. Derpaa; derefter. Da svarede han, og sagde ꝛc. Da opstod et falskt Vidne imod ham.

9. Saa først; saa omsider. Naar den Tid kommer, da skal ꝛc. Da blev Manden saa forbittret, at ꝛc.

10. Saaledes; følgeligen; altsaa. Det bliver da en afgiort Sag, at ꝛc. Har den Mand da saa store Indsigter? Siig! hvad har du da at fremføre til din Undskyldning?

11. I saa Fald; saa. Var Gud ikke naadig, da maatte Mennesket fortvivle. Om hans Anslag lykkes ei, hvad da? Hvad vil han da giøre?

12. Endeligen; omsider; dog. I denne Bemærkelse bruges det og som en Interjection, naar man taler i Utaalmodighed, Vrede eller Hæftighed. Der har du det da. Nu fandt jeg det da. Hvad vil han da? Hør da engang, hvad man siger til dig! Lad være da! Nu da! Velan da!

13. Da og da. Tid efter anden; undertiden; nu og da. Bruges meest i daglig Tale. Det er et Sted, hvor han kommer da og da. Jeg har da og da erindret ham derom.

Daa (en) n. s. pl. Daaer. [Angl. *Doe*. Anglos. *Da*. Belg. *Das* s. *Deyn*. Germ. Damhirsch. Lat. *Dama*.] Et firfoddet tveklovet vildt Dyr af Hiortearten, som tygger Drov, er af Størrelse imellem Kronvildt og Raadyr, og af forskiellig, dog meest guulagtig, Lød eller Farve. Deraf:

a.) Daadyr (et) n. s. Det samme som Daa; men mere brugeligt.

b.) Daadyrhud (en) n. s. En raa Hud af et Daadyr.

c.)

c.) Daadyrskind (et) n. s. En beredt Hud af et Daadyr.
d.) Daadyrsteeg (en) n. s. En Steeg af et Daadyr.
e.) Daahind (en) n. s. Hunnen blandt Daadyrene.
f.) Daahiort (en) n. s. Hannen blandt Daadyrene.
g.) Daakid (et) n. s. En Unge af et Daadyr.
h.) Daalam (et) n. s. Det samme som Daakid.
i.) Daaryg (en) n. s. Ryggen af et Daadyr, som almindeligst bruges til Steeg.
k.) Daasteeg (en) n. s. Det samme som Daadyrsteeg.
l.) Daavildt (et) n. s. Vildt af Daadyr.

Daab (en) n. s. [af døber.]
1. Det første af Christo indstiftede Sacrament, som meddeles dem, der indlemmes i den christne Kirke, ved en offentlig og med Guds Ord forenet Overøselse med Vand, eller Neddyppelse deri.
2. Det Sted i en Kirke, hvor Daaben forrettes. Kaldes og Fonten.
3. Heraf de sammensatte Ord:
a.) Daabsdag (en) n. s. Den Dag, paa hvilken man er døbt.
b.) Daabspagt (en) n. s. Den Pagt, som indgaaes med Gud i Daaben.
c.) Daabsvidne (et) n. s. Det samme som Fadder.
d.) Daabsted (et) n. s. Det samme som Daab. No. 2. (Moth. Langebek.)
e.) Daabsteen (en) n. s. En udhulet Steen i Fonten, hvor Døbebækkenet sættes fast i. (Moth. Langebek.)
f.) Daabsødskende, n. s. pl. Kaldtes i de catholske Tider de Personer, som vare døbte paa samme Tid og Sted, hvilke ansaaes som Sødskende, og ei maatte gifte sig sammen uden Pavens Tilladelse.

Daad (en) n. s. [Isl. *Dad.* Svet. Dat. Germ. That.] Bemærkede fordum en drabelig Gierning; men bruges nu omstunder til at betegne en Gierning i Almindelighed, helst i Følge med Raad. At staae een bi med Raad og Daad. Vær langsom i Raad og hastig i Daad. (Et Ordsprog.)

Daadelig, adj. obs. [af Daad.] Som kan udrette noget nyttigt; virksom; duelig. (Moth.)

Daadig, adj. inusit. [af Daad.] Bruges i Sammensætning. See Overdaadig.

Daadløs, adj. obsol. [af Daad og løs.] Som ei kan udrette noget nyttigt eller vigtigt; feig; uduelig. (Rostgaard.)

Daanefærdig, adj: [af daaner og færdig.] Som er nær ved at daane.

Daanelse, (en) n. s. [af daaner.] Afmagt; Besvimelse.

Daaner, v. n. [af Isl. *Dá*, deliquium animi.]
1. Falder i Afmagt; besvimer.
2. Daaner bort. See Bortdaaner.
3. Daaner hen, eller Hendaaner. Falder reent hen i Afmagt; bortdaaner.

Daare (en) n. s. [Svet. Dåre; Alam. *Dor.* Germ. Thor.]
1. Et Menneske, som er gaaet fra Forstanden. Bruges nu omstunder ikkun i det Ord Daarekiste.
2. En som af naturlig Mangel paa Vid og Overlæg, eller og henreven af en hæftig Sindsbevægelse, taler og handler ufornuftigen og ubesindigen. Man skal ei svare en Daare paa sin Tale. Da maatte jeg være en Daare, om jeg ꝛc. Ha Daare! du iler selv din Undergang i Møde. (Balders Død. II Acts sidste Optrin.)
3. Heraf adskillige sammensatte Ord, saasom:
a.) Daarekiste (en) n. s. Et indsluttet Sted, hvor affindige Folk indsættes og holdes i Forvaring.
b.) Daarekistegal, adj. Siges i dagligTale: 1.) Om en Person, som er saa galen, at han kunde fortiene at sættes i Daarekisten. 2.) Om en Handling, som strider imod al sund Fornuft og Overlæg. Det Foretagende er daarekistegalt.
c.) Daarekistelem (et) n. s. Et Menneske, som indsluttes i en Daarekiste.

d.)

d.) Daarekistesnak (en) n. f. Snak eller Tale, som er overmaade ufornuftig.

e.) Daarespil (et) n. f. Naragtigt Spil eller Optog. Ingen skal ride Feilemarker, eller fare med noget Daarespil eller Daarskaff. Frid. II. Gaardsr. §. 25.

f.) Daarestræg (en) n. f. En Handling som af en Daare; en Narrestræg.

g.) Daaretønde (en) n. f. Saaledes kaldes den Leeg, som øves Fastelavns Mandag med at slaae Katten af Tønden.

h.) Daareverk (et) n. f. En Gierning som af en Daare; et taabeligt Foretagende. Alle disse Anstalter ere kun Daareverk.

Daarer, v. a. [af Daare.] Bedrager; narrer; bedaarer. Bruges kun sielden. See D. Mag I. 48. og II. 155.

Daarlig, adj. [af Daare.]

1. Som ligner en Daare; uforstandig; taabelig. Han er daarlig i alle sine Handlinger. Et daarligt Anslag. En daarlig Tanke, Mening, Indbildning, Tale ɔc.

2. Som er i slet Tilstand; skrøbelig, syg, fattig, ɔc. Bruges meest i daglig Tale; men høres sielden uden for Siæland: og er i Grunden det samme Ord som Svet. dålig, miser.

Daarligen, adv. [af daarlig.] Paa en daarlig Maade; daarligt.

Daarlighed (en) n. f. [af samme.]

1. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være daarlig; Taabelighed. Den Handlings Daarlighed er større, end ɔc.

2. Et daarligt Foretagende. Det var en stor Daarlighed af ham, at ɔc. Da begik han en stor Daarlighed.

3. Afvigelse fra det rette, som skeer af Mangel paa fornuftig Eftertanke. Ungdoms Daarligheder. At lade sig forlede til Daarlighed. At forfalde til Daarligheder.

Daarligt, adv. See Daarligen.

Daarsk, adj. See Dorsk.

Daarskab (et) n. f. [af Daare.] Ufornuftigt Væsen; Galskab; Narreri. See D. Mag. I. 319 S. Frid. II. Gaardsr. §. 25. og Forf. i sk. Vid. X. 238.

Daarsvend (en) n. f. obsol. See Dørsvend.

Daas (en) n. f. 1.) Det samme som Dys. 2.) Det samme som Daat. 3) Det samme som Dos. At slaae Daas for Døre, ɔ: at gaae ledig og drive. (Langebek)

Daase (en) n. f. [Svet. Dosa. Germ. Dose. See Ihre voc. Dosa.] En liden Bøsse eller Buddik; i Særdeleshed det samme som Snustobaksdaase.

Daaser, v. n. Det samme som Døser. See Nucl. Lat. og Coldings Etym. Lat. voc. *Torpeo*.

Daasmer (en) n. f. See Dosmer.

Daat (en) n. f. [Isl. *Dás*, Gr. δᾳς, Norveg. Daas, Facula, *Tæda*. See Nystæds Athen. Cimbr. mscr.] Det Gienskin, som Solen giver fra sig ved at kaste sine Straaler paa Vand, Glas, eller andet deslige. (Moth.)

Daatter (en) n. f. See Datter.

Dabe (en) n. f. [Angl. *Dab*, alapa. Anglos. *tavian*, cædere, pulsare.] Et Redskab af Træ, hvormed man banker et Leergulv, eller andet deslige, jævnt. See Nucl. Lat. voc. *Fistuca*.

Daddel (en) n. f. pl. Daddeler. [Germ. Dattel. Lat. *Dactylus*.] En ægformig Frugt, som voxer paa Daddeltræet. Deraf:

Daddeltræ (et) n. f. Et Slags Palmetræer, som voxer i Ostindien og Africa, hvis Frugt ere Daddeler.

Dadel (en) n. f. [Svet. & Germ. Tadel.] Noget at udsætte paa; Last og Lyde. Han finder Dadel paa Alting.

Dadelvoren, adj. [af Dadel og term. fin. voren.] Som laster og sætter ud paa Alting.

Dadlen (en) n. f. [af dadler.) Gierningen at dadle.

Dadler, v. a. [af Dadel.] Sætter ud paa; laster. Med og uden præp. paa. Den som vil dadle alle andre, bør selv være uden Feil. Det er lettere at dadle paa en Ting, end at giøre den efter.

Dadler (en) n. f. [af dadler.] En Person, som laster eller sætter ud paa noget. Ingen

Ting er saa god og fuldkommen, at den jo har sine Dadlere.

Dadlerske (en) n. f. [af Dadler.] Et dadelvorent Fruentimmer.

Dadlesyg, adj. [af dadler og syg.] Som er meget for at dadle.

Dadlesyge (en) n. f. [af dadlesyg.] Den Feil at være dadlesyg.

Dadling (en) n. f. Det samme som Dadlen.

Dædig, adj. inusit. [af Daad.] Bruges allene i Sammensætning. See Goddædig, ꝛc.

Dæding (en) n. f. obsol. [af Daad.] Handling; Fordrag; Pagt. Jeg giorde en Dæding saa med hannem, at vi blefue vel saatte. (Jert. Post.)

Dæg } (en) n. f. [af dægger.] Det samme
Dægge } som Kiæledægge.

Dæggebarn (et) n. f. [af dægger og Barn.] Et lidet Barn, som opklækkes med Mælk, uden at patte Brysterne.

Dæggehorn (et) n. f. [af dægger og Horn.] Et Horn med et Stykke Skind paa Enden, hvorigiennem Mælken indsues.

Dæggelam (et) n. f. [af dægger og Lam.] Et Lam, som opfødes ved Hielp af Dæggehorn. Siges og figurligen om et Barn eller et Fruentimmer, som man meget kiæler for.

Dæggen (en) n. f. [af dægger.] Gierningen at dægge.

Dægger, v. a. & n. [Svet. dæggja. Moesog. *dadjan*, lactare.]

1. Giver Mælk af et Dæggehorn. Pigen gik ud for at dægge Lammene.
2. Kiæler for; er om over. At dægge for et Barn, en Hund, ꝛc.
3. Dægger op, eller Opdægger. Opføder ved Hielp af et Dæggehorn.

Dæk (et) n. f. pl. Dækker. [af dækker.] Er det samme i et Skib som et Stokverk med Loft eller Gulv i et Huus; saaledes ere der i 3 Dæks Skibe, foruden underste, andet og tredie Dæk, endnu Skandsedækket, Baksdækket og Hyttedækket.

Dækblad (et) n. f. [af dækker og Blad.] Eet af de yderste store Blade, som tiene til Væxters Bedækning; f. Ex. ved Blomkaal, Tobak, ꝛc. See Fleischer om Skovvæs. 33 og 45. S. Oec. Mag. VI. 72.

Dækfeder (en) n. f. [af dækker og Feder.] Een af de smaa Fedre, som bedække Slagfedrene i en Fugls Vinger.

Dække (et) n. f. [af dækker.]

1. Alt hvad som lægges over, eller hænges for, en Ting til Skiul eller Skierm. At lægge et Dække af Halm over et Urtebed. Naar Comoedien er endt, lader man Dækket falde.
2. Den yderste eller øverste Skorpe, som bedækker en Ting; it. et Lag Jord, Steen, eller andet, som ligger øverst. Malning tiener til et Dække for Træverk. See og Fleischer om Skovvæs. 14 S. og K. S. Skr. XI. 130. 279.
3. Det samme som Loft. See Gipsdække.
4. [Figurligen.] Alt hvad som hindrer fra at faae Kundskab om en Ting. Der hænger et Dække for vore Øine. Alt dette skulde tiene til et Dække for deres Ondskab. I den sidste (Historie) maa man tage Dækket af alle Gierninger. Patr. Tilsk. VII. 421.
5. Heraf de Ordsprog: At spille under Dække med een, ɔ: at holde hemmeligen med een. Der hænger et Dække for vore Øine, siges om Ting, som man ikke kan indsee. Man maa strække sig efter Dækket, ɔ: enhver bør indskrænke sig efter sine Omstændigheder. (Her er Figuren taget af et Sengedække.)

Dækkefad (et) n. f. [af dækker og Fad.] Et fordum brugeligt stort Fad, meest af Kobber, til at bære Dækketøi frem paa.

Dækkekurv (en) n. f. [af dækker og Kurv.] En Kurv til samme Brug.

Dækkel (et) n. f. [af Germ. Deckel.] Bruges undertiden i Steden for Dæksel. See Fleisch. om Biavl. 136 S.

Dækkelse (en) n. f. [af dækker.]

1. Den Gierning at dække. Bruges meest i Sammensætning.
2. Det, hvormed noget bedækkes; et Dæksel. See Nucl. Lat. voc. *Stratum*.

Dækken (en) n. f. Det samme som Dækkelse No. 1.

Dækken (et) n. f. [af dækker.] Et Klæde, hvormed man bedækker noget; i Særdeleshed et Hestedækken. Et Dækken til en Seng, et Bord, en Hest, ꝛc.

Dækkengiord (en) n. f. [af Dækken og Giord.] En Giord, som spændes om Hestens Bug, for at holde Dækkenet fast.

Dækkepande (en) n. f. [af dækker og Pande.] En meget huul og smal Tagsteen, som fordum blev brugt til at lægge over de sammenføiede Kanter af de andre bredere Tagstene.

Dækker, v. a. [Germ. decken. Anglos. *theccan.* Isl. *thekia.* Gr. στέγειν. Lat. *tegere.*]

1. Skiuler; hyller til. It. holder hemmelig. Teppet er for smalt, naar man vil dække sig dermed. Dog vidste han saaledes at dække sit Anslag. Mall. Handl. 110 S.
2. Forsyner et Bord (især et Spisebord) med Dækketøi, og bringer det alt i sin behørige Orden. Bruges undertiden absolute. Bordet er endnu ikke dækket. Der er dækket til 8 Personer.
3. [I Malerkunsten.] Lader ikke Grunden skinne igiennem; skiuler Grunden. Denne Farve dækker godt. Eet Anstrøg er ikke nok til at dække.
4. Sætter i Sikkerhed for at lide Tab. En svigagtig Skyldner dækker undertiden nogle Gieldnere til de øvriges Fornærmelse.
5. Undertiden bruges det i Steden for Bedækker. No. 5.
6. Dækker af. See Afdækker.
7. Dækker for. Sætter Skiul eller Dække for. At dække for Sengen med et Skiermbret.
8. Dækker op, eller Opdækker. Besætter et dækket Bord med allehaande Retter. At dække op for een. Her staaer et godt opdækket Bord.
9. Dækker over, eller Overdækker. Bedækker overalt; overhyller. Bruges og figurligen. Bierne overdække deres Yngle-Celler med Vox. Fleischer om Bier 157 og 619 S. At overdække eens Forbrydelser.
10. Dækker paa, eller Paadækker. Lægger noget paa til Dække; hyller paa. At dække Jord paa et Træes nøgne Rødder. At dække Dynen, Lagenet paa sig.
11. Dækker til, eller Tildækker.
    a.) Skiuler med et Dække; hyller til. Bruges og figurligen. Mod Nattefrost bør de spæde Planter omhyggeligen tildækkes. At tildække eens Feil.
    b.) Tilreder ilde med Hug og Slag. Bruges meest i daglig Tale. I dette Slagsmaal blev han saaledes tildækket, at ꝛc.

Dækker (en) n. f. [af dækker, og Dæk.] Bruges allene i Sammensætning. See Taffeldækker, Todækker, Treedækker, ꝛc.

Dækketøi (et) n. f. [af dækker og Tøi.] Betegner almindeligst Borddüge og Servietter; men tages undertiden for alt hvad som desuden hører til et Spisebords Dækning, saasom Knive og Gafler, ꝛc. Der var smukt Dækketøi paa den Auction. Lad Tieneren bringe Dækketøiet ind.

Dækning (en) n. f. Det samme som Dækkelse No. 1.

Dæksbiælke (en) n. f. [af Dæk og Biælke.] Een af de Biælker, hvortil Dæksplankerne boltes og spigres. Dæksbiælken i Speilet er den agterste Dæksbiælke, som har en Spunning eller Fals, hvorpaa Enderne af Dæksplankerne hvile, og spigres fast. Derimod den forreste Biælke i et Skib, som og tiener til at modtage Enderne af Dæksplankerne, der ligeledes ligge i en Fals, og spigres fast dertil, kaldes Dæksbaandet.

Dæksel (et) n. f. [en Dialect af Dækkelse.] Bemærker i Almindelighed alt det, hvormed noget bedækkes; men bruges især til at betegne et løst Laag, hvormed eet eller andet Kar tildækkes.

Dæl (en) n. f. pl. Dæller. [hedder og Dælg eller Dælk, som formodentligen er eet med Germ. Thälchen, vallicula; af Dal.] Bemærker egentligen en liden Dal; men bruges almindeligst til at betegne smaa Huulheder eller Furer, som sees paa visse Lemmer af Legemet, eller og paa andre Ting. Hun har en Dæl i Hagen.

Dæld (en) n. f. [synes at kunne udledes af det Græske θήλη, papilla uberis.] Saaledes

des kaldes de Kiærtler under begge Siderne af en Soes eller andet saadant Dyrs Bug, hvori Mælken forarbeides, hvilke blive store og nedhængende, naar Dyret er nær ved at føde. Soen skyder Dæld. (Moth.)

Dæle (en) n. f. [Anglos. *Dael* s. *Dille*; Angl. *Deal*; Belg. *Deele* s. *Deyle*; Germ. Diele; Isl. *thilia*. Svet. Tilja; hedder og i vort gamle Sprog Tilie.] Bruges undertiden i Steden for Bræde. At lægge Gulv med Dæler.

Dælg} Dælk} (en) n. f. See Dæl.

Dæmmen (en) n. f. [af dæmmer.] Gierningen at dæmme.

Dæmmer, v. a. [Anglos. *demman*; Germ. Dämmen; af Dam.]

1. Giør Dæmning, eller lægger noget i Veien, for at hindre især Vandets Løb. Bruges meest med præp. for. At dæmme for en Flod. Det Vand, som der ikke var dæmmet for. D Lovhist. I. 446.

2. [Isl. *demba* s. *themba*, infundere, ingurgitare; af Isl. *Daumb* s. *Thaumb*, Dan. Vom, venter.] Fylder; øser i. Han dæmmer Glasset saa fuldt af Vand. At dæmme sig med Viin. Han dæmmer saameget i sig, at ꝛc.

3. Dæmmer og slemmer. See Demmer.

4. Dæmmer ind, eller Inddæmmer. Indslutter, indhegner, med Dæmning. I Mølledam og inddæmmet Søe maatte ingen fiske. D. Lovhist. I. 446.

5. Dæmmer op, eller Opdæmmer.

a.) Kaster Dæmning op. At dæmme op for Vandets Overløb.

b.) Kommer Vandet til at stige ved at dæmme for det. At dæmme Aavandet op over Engene.

6. Dæmmer over, eller Overdæmmer. Overøser; overslaaer. At dæmme een over med Vand, Snee, ꝛc.

7. Dæmmer til, eller Tildæmmer. Stopper for ved Dæmning. Søens Udløb er nu blevet tildæmmet.

Dæmning (en) n. f. [af dæmmer.]

1. Gierningen at dæmme for Vand. Bruges meest i Sammensætning: Inddæmning, Opdæmning, ꝛc.

2. Et ved Bredden af et Vand opkastet Dige eller Bolverk, for at hindre dets Overløb eller Udløb.

Dæmpelse (en) n. f. [af dæmper.] Gierningen at dæmpe.

Dæmper, v. a. [Alam. *tempfan*; Svet. dæmpa; Germ. dämpfen; maaskee af Dæmmer.]

1. Standser eller undertrykker noget, som har har brudt løs eller taget Overhaand; it. hindrer noget fra at gaae videre eller tage Overhaand. Bruges og figurligen. At dæmpe en Ildebrand. At dæmpe et Oprør. Dæmper Gunilds Bebreidelser. Fors. i sk. Vid. X. 57. At dæmpe de onde Lyster.

2. Knækker; kuer; formindsker. At dæmpe eens høie Mod. Ukrud, Utøi, dæmpes meget ved et koldt Foraar.

3. Betager Styrken eller Skarpheden af en Ting; giør svagere eller mildere. I Særdeleshed: giør et Instrument svagtlydende. Det dæmper Heden. At dæmpe Gløderne i en Theemaskine. De sure Dele blive ved det Olieagtige forblandede og dæmpede. Fleisch. om Bier 25 S. At dæmpe en Fiol, Trompet, ꝛc.

4. [I Kogekunsten.] Koger noget langsomt under lukt Laag ved sin egen Damp, uden at komme vaadt dertil.

5. Dæmper ned, eller Neddæmper. Bruges meest figurligen i Steden for: tysser ned; forekommer, at en Ting ei bliver videre kundbar. Han søgde at neddæmpe det onde Rygte, som var udspredt om ham.

Dæmper (en) n. f. [af dæmper.]

1. En som dæmper. Af Mangel paa Dæmpere tog Ilden Overhaand.

2. Et lidet Dækkel at lægge over Ildrøret i en Theemaskine, for at dæmpe Gløderne.

3. Et Redskab til at dæmpe Lyden af en Fiol, Trompet, eller andet Instrument.

Dæmpgaarding (en) n. f. Et Stykke Tovverk, som henhører til Takkelatsen af et Mersseil, og tiener til at dæmpe Seilet.

Dæmp-

Dæmpning (en) n. f. Det samme som Dæmpelse. Ved Dæmpning bliver Kiød meget mørt og saftigt.

Dæn } (en) n. f. En Markurt, hvis Blade
Dæng } ligne Nældeblade, men brænde ikke. Kaldes og Dovnælde. (Galeopsis Tetrahit.) eller Hampenælde. (Galeopsis Ladanum.) Dæng og Agerkaal. Oec. Mag. VII. 40.

Dænger, v. a. [Anglos. *dengan*; Angl. *to ding*; Isl. *deingia*; Svet. dænga.]

1. Slaaer; banker; prygler. Bruges meest i daglig Tale.
2. Dænger paa. Anfalder med Hug og Slag; giver Hug paa. Han dængede paa dem, saalænge han kunde aarke.
3. Dænger til. Prygler tilgavns; dækker til. Han dængede dem saaledes til, at ꝛc.
4. Undertiden bruges det og med adskillige Præpositioner i Steden for Dynger.

Dag (en) n. f. [Germ. Tag; Moesog. *Dags*; Anglos. *Dag*, *Dæg*; Isl. *Dagr*; Angl. *Day*; C. B. *Di*, *Diau*; Lat. *Dies*.]

1. Tiden imellem Solens Opgang og Nedgang; det Modsatte af Nat. Den korteste, længste Dag. Dagene tage af og til.
2. Dag og Nat, som bestaaer af 24 Timer; en Døgn. En Uge har 7 Dage. En Tid af 14 Dage.
3. En Tid; en Tidsalder. Bruges meest i plurali. Der kommer vel den Dag, at ꝛc. I vore unge Dage. I gamle Dage.
4. Levetid; it. Levekaar. Bruges og meest i plurali. At henbringe, ende, beslutte, forkorte, sine Dage. Det har jeg i mine Dage aldrig seet. At have gode, magelige, onde, urolige Dage.
5. Opsættelse; Anstand; Frist. Skyldneren bad om Dag. Da der blev givet ham Dag, kom han i den Stand, at han kunde betale enhver sit. See og D. Mag. I. 268. og III. 357.
6. En vis fastsat eller forelagt Tid. At forelægge en Skyldner Dag til Betalning.
7. En vis bestemt Dag i en Maaned; et Datum. Af hvad Dag er Brevet? Hvad Dag blev Brevskabet affendt? Den 12 April.
8. Det Lys, som Solen udbreder, naar den er over eller nær ved Horizonten. Bruges og figurligen til at betegne Klarhed og Tydelighed. At være oppe for Dag. Nu kan man skimte Dagen. Det er allerede høilys Dag. Den har viist Guds Kierlighed i den klareste Dag. Guldb. aab. Theol. 230 S. See og Fors. i sk. Vid. VII. 171.
9. [I Bergvæsenet.] Dagens Lys i Modsætelse af Gruben eller Dybet i Jorden. At antræffe Erts i Dagen. At fordre Malm op til Dagen.
10. [I Lovene.] En Tid af 6 Uger, som var Lavdags-Termin for en Fraværende, der 3 gange skulde forelægges med halv Maaneds Varsel. Staaer altid i Selskab med Aar eller Jamling. See D. Lovhist. I. 367. D. L. V. 2. 4. og Weilles Gloss. v. Jamling.
11. God Dag! En gængs Hilsen paa den Tid af Dagen, som er imellem Morgenens Ende og Aftenens Begyndelse.
12. At giøre sig en god, glad, Dag. At giøre sig tilgode; at leve lystigen.
13. Ja! en god Dag. Siges, naar noget attraaes eller begieres, som ikke med mindste Rimelighed kan ventes.
14. Den gode Dag, kaldes i en Koldfeber den Dag, naar Feberen udebliver, derimod den onde Dag, naar den giør Anfald paa ny. Siges og om den, som til visse Tider har sine gode og onde Luner.
15. At give een en god Dag. At foragte een; ikke at bryde sig noget om een.
16. Dag kommer og Dag gaaer. Een Tid gaaer bort efter en anden.
17. At lade Dag komme og Dag gaae. At leve ubekymret om Alting.
18. Hver Dag haver nok i sin egen Plage. Man bør allene bekymre sig om den nærværende Tid, og overlade Resten til Forsynet. (En af Bibelen laant Talemaade.)
19. Den ene Dag lærer den anden. Ved Erfaring bliver man immerfort klogere.
20. Det er nu af de Dage. Nu omstunder er det anderledes beskaffent.

21. Han har sine kronede Dage. Han lever meget godt og roligen.
22. Det er som Dag og Nat. Det er aldeles forskielligt; der er ingen Sammenligning at giøre.
23. Det er Dag til Aften; it. I Morgen er der og en Dag. Saaledes siger den Dovne, som synes altid at blive tids nok færdig med sit Arbeid.
24. Han giør mere i to Dage end i een, ɔ: Han udretter kun meget lidet; han er meget efterladen eller langsom i sin Gierning.
25. Hvor lang Dag har hun? Siges om en frugtsommelig Qvinde i Steden for: hvor nær er hun ved at føde? Hun veed sig ingen Dag, ɔ: hun er nær ved at føde.
26. De har ikke andet end Dagen og Veien, ɔ: de ere fattige; de har ikke andet, end hvad de dagligen kan fortiene til deres nødtørftigste Udkomme.
27. At see Dagens Lys. Bruges ofte figurligen i Steden for: at fødes til Verden. It. at have Livet; at leve.
28. Følgende Talemaader bruges adverbialiter:

a.) Dag for Dag, eller Dag fra Dag. Fra den ene Dag til den anden; een Dag efter en anden. Det bliver Dag for Dag, Dag fra Dag, slettere med hans Helbred.

b.) Dag og Nat. Stedse og altid; uden Afladelse. At arbeide Dag og Nat.

c.) Dag ud og Dag ind. Hver Dag; den ene Dag efter den anden. Han gaaer og driver Dag ud og Dag ind.

d.) Den Dag i Dag er. Endnu i disse Tider; indtil denne Dag.

e.) For den Dag i Dag. For den nærværende Dag allene.

f.) Af Dage. Ud af Verden; af Live. At tage, bringe, een af Dage. At komme ynkeligen af Dage.

g.) Efter denne Dag. Herefter; fra denne Tid af.

h.) For Dagen. Frem for alles Øine; aabenbare for alle. At lægge, bringe, noget for Dagen. Det kommer nok for Daaen.

i.) I Dag. 1.) Paa nærværende Dag. I Dag er han syg, i Morgen kommer han sig vel igien. 2.) Fra nærværende Dag af at regne enten fremad eller tilbage i Tiden. I Dag otte Dage kom han hertil, og i Dag en Maaned vil han reise igien.

k.) Til Dags. Bruges især i følgende Talemaader: Hvor til Dags? ɔ: paa hvilken Tid af Dagen? Saa til Dags, ɔ: paa den Tid af Dagen. Her til Dags, eller hid til Dags, indtil denne Dag; hidindtil.

Dagbane (en) n. f. [af Dag og Bane.] Den Bane, hvor Solen har sit Dagløb. Oec. Mag. VII. 251.

Dagblide (en) n. f. Det samme som Dagmilding. Det tøer af Dagbliden. (Langeb.)

Dagblind, adj. Som seer bedre i Mørke end om Dagen. (Moth.)

Dagbog (en) n. f. En Bog, hvori forefaldende Mærkværdigheder, eller Indtægter og Udgifter, dagviis antegnes. (Gall. *Journal.*)

Dagbrækning (en) n. f. Dagens Anbrud: Dagning.

Dagbryn (et) n. f. Det samme som Dagbrækning.

Dagdriver (en) n. f. En som bortdriver sin Tid unyttigen ved Lediggang.

Dagdriveri (et) n. f. Tidens Henbringelse i Ørkesløshed.

Dages, v. n. pass. [af Dag.] Begynder at blive Dag. Bruges kun impersonaliter. Han er oppe om Morgenen, førend det dages.

Dagetal, n. f. [af Dag og Tal.] Bruges kun adverbialiter med præp. i foran; da det bemærker: ligesom Dagenes Antal voxer; Dag fra Dag. Han tager af, til, i Dagetal.

Dagfærd (en) n. f. Det som man har at forrette en Dag; Dagsarbeid. Bruges i det Ordsprog: Messe hindrer ikke Dagfærd, ɔ: Man sinkes ikke ved at giøre sin Bøn til Gud. (Moth.)

Dagflod (et) n. f. Flod af det ved Solens Varme optøede Vand. It. høie Vande om Dagen, som indtræffe ved visse Søkanter.

Dagfører (en) n. f. Bruges undertiden af Poeter til at betegne Morgenstiernen.

Dagfrost (en) n. f. Frost om Dagen; det modsatte af Nattefrost.

Daggert (en) n. f. [et Tydskt Ord.] Et kort Sverd; en Dolk. See Nucl. Lat. voc. *Pugio*, & *Sica*.

Dagjamling (en) n. f. See Dag. No. 10.

Dagkløft (en) n. f. En Bergkløft oppe i Dagen. See K. S. Skr. XI. 106.

Dagleide (en) n. f. obsol. [af Dag og Leide.] Leide, som gives ved Dagsbrev. Kunde mig Dageleide gives. D. Mag. I. 274.

Dagleie (en) n. f. Leie, som betales dagviis. At tiene i Dagleie hos een.

Dagleier (en) n. f. En som arbeider for Dagløn; en som lader sig leie Dagviis.

Dagleisting } (en) n. f. obsol. [af Germ. Dagleistning} Tagleistung.] Et berammet Møde. See Hvitf. Kr. 696 og 742 S.

Daglig, adj. [af Dag, og term. fin. lig.]
1. Som skeer hver Dag; som behøves til hver Dag. En daglig Forretning, Øvelse, Omsorg, Tilsyn, ꝛc. Daglig Underholdning.
2. Sædvanlig; jævnlig. Den daglige Erfaring lærer, at ꝛc. Hans daglige Opførsel er upaaklagelig.
3. Tarvelig; simpel; hverdags. En daglig Kiol, Kost, ꝛc. Stærkt Tøi til daglig Brug.
4. Dagligt Øl. Det samme som Bordøl.
5. Daglige Folk, eller, daglige Munde, kaldes alle de, som høre til eet Huus, og der skal have deres daglige Underholdning.
6. Daglige Tienere kaldes i ældre Skrifter de Tienestefolk, som en Huusbond har i sit Brød. See D. Mag. VI. 202 og 291. it. Hvitf. Kr. 476 S.

Dagligdags, adv. [af daglig og Dag.]
1. Det samme som Dagligen. See Fleisch. om Vier 529 og 601 S.
2. Bruges det og undertiden i Steden for Hverdags.

Dagligen, adv. [af daglig.]
1. Hver Dag; dagligdags. Man bør dagligen arbeide noget.
2. Sædvanligen; jævnligen. Man seer dagligen Exempel paa, at ꝛc.

Dagligstue (en) n. f. En Stue til daglig Brug for en Familie.

Dagløb (et) n. f. Solens formeente daglige Omløb omkring Jorden. See Løns Styrm. Kunst 182 S.

Dagløn (en) n. f. Løn, som gives dagviis. Nu maa han arbeide for Dagløn.

Dagløñer (en) n. f. En som arbeider eller tiener for Dagløn.

Dagløñerske (en) n. f. Et Fruentimmer, som arbeider for Dagløn.

Daglysning (en) n. f. Det første Glimt af Dagens Lys; Dagbrækning.

Dagmeining (en) n. f. [Svet. Dagsmejan, Dagsmidian; af Dag og midt, medium.] Den fra Solen om Vinteren ved Middagstiden gaaende Varme, som giør Luften mild, og foraarsager Tø.

Dagmilder, v. imperf. [af Dag og mild.] Er mildt i Luften af Dagmeiningen. Nu begynder det at dagmilde.

Dagmilding (en) n. f. [af dagmilder.] Det samme som Dagmeining.

Dagmoder (en) n. f. [af Dag og Moder.] Bruges undertiden til at betegne Morgenrøden eller Morgenstiernen. Hvoraf maaskee Waldemar den Andens Dronning kaldtes Dagmar eller Dagmor.

Dag og Nat (en) n. f. En Urt med lidt riisagtige og rødgrønne Stængler, store laadne Blade, gandske smaa Blomster, og borreagtige Frøknoppe, som voxer ved Havegierder. Kaldes ellers Muurkrud. Parietaria officinalis. *Linn.*

Dagning (en) n. f. [af dages.] Bruges meest adverbialiter med præp. i foran, da det bemærker: det første det begynder at dages; i Dagbrækningen. Det skeede just i Dagningen.

Dagorm (en) n. f. En Insect, som ligner Sommerfuglen, men har klare netrudede Vinger, der see ud som Flor, og lange Følehorn. Hemerobion.

Dagpenge, n. f. pl. [af Dag og Penge.]
1. Visse Penge, som gives een til hver Dag. Han har sine Dagpenge, dermed maa han komme ud.
2. Det samme som Dagløn.

Dagregister (et) n. f. Det samme som Dagbog.

Dagreise (en) n. f. [af Dag og Reise.]
1. En Reise om Dagen. Dagreiser ere bedre end Nattereiser.
2. Saa langt som man reiser een Dag. Han har giort en lang Dagreise. At være to Dagreiser borte fra et Sted. Endnu har han tre Dagreiser at giøre.

Dagrente (en) n. f. Rente, som beregnes til hver Dag.

Dagro (en) n f. Rolighed om Dagen. Han har hverken Dagro eller Nattero.

Dagrund (en) n. f. En Rund, som efterseer Vagterne om Dagen.

Dags [genit. af Dag.] Bruges i adskillige Sammensætninger, saasom:
a.) Dagsarbeid (et) n. f. Det samme som Dagsgierning.
b.) Dagsbrev (et) n. f. Beskiermelsebrev paa en vis Dag og Tid til Rettens Udsøelse. (Norske Lov.)
c.) Dagsgierning (en) n. f. Det som man har at forrette om Dagen. It. Hoveri. At fuldende sin Dagsgierning. At gaae til sin Dagsgierning igien. Dagsgierning og anden Tynge. D. Mag. VI. 280.
d.) Dagshold (et) n. f. Daglig Underholdning; Dagpenge. See Nucl. Lat. voc. *Diarium*.
e.) Dagskomme, n. f. Hvad Dagen fører med sig. At leve af Dagskomme, ɔ: at være fattig, og ei at kunne eller ville fortiene noget vist til sin Underholdning.
f.) Dagslys (et) n. f. Det Lys, som Solen giver fra sig om Dagen. At arbeide ved Dagslys. Hvo vilde vel vove saadant ved Dagslys. At komme for Dagslyset betegner og figurligen: at blive fundet eller opdaget.
g.) Dagsspilde (en) n. f. Dagens unyttige Henbringelse. Slet Arbeid er kun Dagsspilde.
h) Dagsstund (en) n. f. En vis Time paa Dagen. Jeg vil komme til hvilken Dagsstund du vil foresætte mig.
i.) Dagstid (en) n. f. 1.) Den Tid, imedens det er Dag. Enten det skeer ved Dagstid eller Nattetid. 2.) En vis Tid paa Dagen. Hvad Dagstid omtrent kom han til Byen?
k.) Dagsvande (et) n. f. Regn hele Dagen igiennem. Det seer ud til, at vi faaer et Dagsvande.
l.) Dagsveir (et) n. f. Det Veirligt, som indfalder om Dagen. Igaar havde vi et grueligt Dagsveir.

Dagsætning (en) n. f. obsol. [af Dag og sætter.] Det samme som Stilstand. See *H. Fabri Malmog.* Vocabul. Lat. Dan. f. v. *Induciæ*.

Dagskiær (et) n. f. [af Dag og Skiær.] Det Skin, som Solen giver fra sig over Horizonten, efterat den er kommet visse Grader under samme. Ved Midsommers Tider kan man hos os see Dagskiæret i Nord hele Natten igiennem.

Dagstævne (en) n. f. [af Dag og Stævne.] En vis Dags Berammelse til noget at forrette.

Dagtinger, v. a. obsol. [af Dag og tinger.]
1. Forlanger eller erholder Dag eller Opsættelse i noget.
2. Giør Forbund eller Accord; indgaaer Forliig. At dagtinge med een. Sagen blev dagtinget. See og Wedels Kr. 301, 334 og 416 S. Det er den Handel, som dagtinget er imellem 2c. Hvitf. Kr. 591 S.

Dagtingning (en) n. f. obsol. [af dagtinger.]
1. Begiering eller Accord om Frist eller Opsættelse i noget.
2. Forliig; Forbunds eller Accords Indgaaelse. Siges og om en Fæstnings Overgivelse eller Capitulation paa visse Vilkaar. Der blev giort en Dagtingning imellem dem.

Dagtyv (en) n. f. [af Dag og Tyv.] En som bestiller lidet eller intet om Dagen for den Betaling, som gives ham.

Dagvælger (en) n. f. [af Dag og vælger.] En som af Overtro vælger visse Dage frem for andre. Der skal ikke findes hos dig en Dagvælger, ꝛc. V Mos. XVIII. 10. Eders Dagvælgere og Troldkarle. Jer. XXVII. 9.

Dagvagt (en) n. f. [af Dag og Vagt.]
1. Vagt, som holdes om Dagen.
2. Den Vagt, som holdes i Dagningen eller Morgenstunden fra Klokken 4 til 8.
3. En Person, som om Dagen haver Tilsyn ved Skibbyggerier eller andre indelukte Pladse.

Dagvand (et) n. f. [af Dag No. 9. og Vand.] Saaledes kaldes i Bergvæsenet Regn eller andet Vand, som er udsat for Luftens umiddelbare Virkning. Hvor Dagvand og Vind hindrer Naturen i at avle Metaller. Schyttes Stat. indv. Reg. II. 156.

Dagverk (et) n. f. [af Dag og Verk.] Det samme som Dagsgierning. See D. Mag. II. 213.

Dagverksspilde (en) n. f. obsol. [af Dagverk og Spilde.] Kost og Tæring. See Skaanske Lov V. 22. og VI. 1.

Dagviis, adv. [af Dag og Viis.] Hver Dag for sig. Deres Arbeid bliver betalt dagviis.

Daiebaand (et) n. f. [af daier og Baand.] Et Ledebaand, som Børn ledes i, naar de skal lære at gaae.

Daier, v. a. & n. [et med dægger nær beslægtet Ord.] Leder med et Baand; vænner til at gaae ved Hielp af et Ledebaand. It. kiæler; dægger. Hvorlænge skal den Dreng daies? Hun kan ei andet bestille, end gaae og daie med et Barn.

Dal (en) n. f. pl. Dale. [Goth. *Dalei.* Anglos. *Dæl.* Alam. *Tal*, *Tuol.* Cambr. Br. *Dol.* Isl. *Dalur.* Angl. *Dal.* Germ. Thal.] Et lavt Stykke Land imellem Bakker og Bierge. Denne Dal strækker sig nogle Mile. At fare over Bierge og Dale. At vandre igiennem Dødens mørke Dale, siges figurligen i Stedet for: at døe. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:
a.) Dalbund (en) n. f. Det nederste i Dalen.
b.) Dalbygger (en) n. f. En af dem, som boe i Dalene. Kaldes og Dalbo.
c.) Dalgræs (et) n. f. Græs, som voxer i Dale.
d.) Dalhuus (et) n. f. Et Huus, som ligger i en Dal.

Dalbag (en) n. f. [maaskee et fordreiet Ord af Dæld og Bug; Germ. Schmeerbauch.] Det Stykke, som skiæres midt ned af Bugen paa Sviin i Slagtningen; hvoraf giøres et Slags Pølse, som kaldes Dalbagspølse.

Dalbund, Dalbygger. See Dal.

Daler, v. n. [af Dal; eller af Germ. ant. *dal*, infra; Goth. *dalath*, deorsum.]
1. Gaaer langsom ned, som i en Dal. (Bruges og figurligen.) Solen daler. Man saae Luftmaskinen snart at stige, snart at dale. Deres Lykke begynder nu at dale.
2. Daler ned eller Neddaler, v. n. Gaaer eller falder langsom ned. Der saae man den neddalende Sol. Han traf Fuglen i Flugten saaledes, at den strax dalede ned.

Daler (en) n. f. [Germ. Thaler; Lat. B. *Thalerus*; en Mønt, saa kaldet af Joachims Dal, hvor det Slags først blev slaget.]
1. Fire Mark Danske, som og kaldes en slet Daler, i Modsættelse af en Rigsdaler, som er 6 Mark, som og i Norge kaldes en Daler. Vi have nu ingen enkelt Mønt af det Slags, men enten Krondaler ɔ: 4 Mark og 4 Skilling, eller Speciedaler ɔ: 7 Mark og 6 Skilling.
2. Bruges det og til at betegne Penge i Almindelighed. Det har kostet ham mangen blank Daler. At lægge Daler paa Daler.
3. De adskillige Ordsprog, som heraf haves, ere især følgende:
a.) Det var en Daler værd, siges, naar en Ting skeer, som man er glad over.
b.) Han eier ikke Skilling til Daleren, ɔ: han er i en bundløs Gield.
c.) Den, der ei samler paa Skillingen, faaer aldrig Daleren, ɔ: den bliver aldrig

drig riig, som ei vil være sparsom endog i Smaating.

d.) At spare paa Skillingen og lade Dameren fare, ɔ: at være gnieragtig i smaa, og ødsel i store Udgivter.

Dalgræs, Dalhuus. See Dal.

Dam (en) n. f. [Germ. Dame. Gall. *Dame*.]

1. Et Spil med 24 Brikker af to forskiellige Farver, hvori den vinder, som kan trække sine Brikker saaledes, at han faaer slaaet eller bundet den andens Brikker. At spille, trække, Dam.

2. En Dambrikke, som er gaaet Brettet igiennem, og kommet op til Dams; da den faaer til et Tegn en anden Brikke oven paa sig. En Dam kan trække og slaae baade frem og tilbage.

3. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Dambret (et) n. f. Et Bret, som er malet med Ruder af to forskiellige Farver, hvorpaa man spiller Dam.

b.) Dambrikke (en) n. f. Een af de Brikker, hvormed man spiller Dam.

c.) Damspil (et) n. f. 1.) Den Gierning eller Kunst at spille Dam. 2.) En Samling af Bret og Brikker, som bruges til at spille Dam.

d) Damspiller (en) n. f. En som forstaaer at spille Dam.

Dam (en) n. f. pl. Damme. [hedder ligesaadan i det Islandske, Svenske, Tydske og Engelske Sprog.]

1. En af Jord opført stor Dæmning eller Dige, for at hindre Vandets Løb. Hver har sin Part af Dammen at holde vedlige. De høie Vande have giort stor Skade paa Dammen.

2. Et indhegnet staaende Vand; en liden inddæmmet Sø. At sætte Fisk i en Dam. Denne Dam er meget dyb. See og Fiskedam, Mølledam, &c.

3. Det samme som Blegedam. At toe til Dams. Pigerne ere ude paa Dammen.

4. I ældre Skrifter findes det undertiden brugt i Steden for Damp. (Jert. Post.)

5. Heraf haves adskillige Sammensætninger, saasom:

a.) Dambred (en) n. f. Bredden af en Dam. Barnet staaer med Fare paa Dambredden.

b.) Dambrud (et) n. f. En Dæmnings Giennembrud. Ved høie Vande skeede et stort Dambrud.

c.) Dambund (en) n. f. [hedder og Damsbond.] Den Jordbund, hvorpaa der er en Dam. See D. L. V. 11. 1.

d.) Damfisk (en) n. f. Fisk, som fanges i Damme. Karper, Karudser og andre Damfiske.

e.) Damjord (en) n. f. 1.) Jord, som opgraves af Damme, efterat de ere ududløbne. Damjords Fedme er meget stor. Oecon. Mag. IV. 75. 2.) [i Bergværsenet] den øverste frugtbringende Muldjord eller og anden lignende feed og muldet Jord.

f.) Damløb (et) n. f. Vanderts Afløb fra en Dam. At have sit Damløb igiennem anden Mands Mark.

g.) Damrende (en) n. f. En Rende, hvorigiennem Vandet har sit Afløb fra en Dam.

h.) Damsbond (en) n. f. See Dambund.

i.) Damskifte (et) n. f. En vis Andeel af en Dæmning, som een tilkommer at holde vedlige. Der skeede størst Skade paa den Mands Damskifte.

k.) Damsluse (en) n. f. En Sluse, hvorved man kan baade holde Vandet indsperret i en Dam, og lade det løbe ud, naar man finder det for godt.

l.) Damsted (et) n. f. Et Sted, hvor en Dam er eller har været.

m.) Damvand (et) n. f. Vandet i en Dam. Damvand er tienligst for Qvæget at drikke.

n.) Damvask (en) n. f. Linklæders Vask til Blegen. Nu har hun giort sin første Damvask.

o.) Damvod (et) n. f. Et Garn, hvormed Fiskene drages af Dammen.

Damm-

Damascerer, v. a. [Germ. Damascieren; Gall. *Damasquiner*; af Damascus, en Stad i Syrien.] Anbringer fine flammede Figurer i Jern ved at ætse. En damasceret Bøssepibe.

Damascering (en) n. f. Gierningen at damascere. It. de anbragte fine Flammer selv. Damasceringen slides af med Tiden.

Damask (en) n. f. [Germ. Damast; Gall. *Damas*; Angl. *Damask*; Ital. *Damasco*; ligeledes af den Stad Damascus.] Et Slags tykt blommet Silketøi. Dets Genitiv. Damaskes betegner 1.) det som er giort af Damask, f. Ex. en Damaskes Kiortel, Vest, Kaabe, Skoe, ꝛc. 2.) det som ligner Damask, f. Ex. Damaskes Mynster. Damaskes Dækketøi. Damaskes Kiød.

Damaskblomme | **Damaskblomst** (en) n. f. En smuk vellugtende Haveblomst, med takkede Blade og hvide eller rødladne Blomster i Toppen. Kaldes ellers hvide Fioler. Viola Matronalis, eller Hesperis Matronalis. *Linn.*

Damaskvæver (en) n. f. En som giør Haandverk af at væve Damask eller andet Tøi i Damaskes Mynster.

Dambred, **Dambrud**, ꝛc. See Dam.

Damhiort (en) n. f. Det samme som Daadyr.

Damp (en) n. f. pl. Dampe. [Alam. *Thaum.* Svet. Dam. Germ. Dampf. Angl. *Damp.*]

1. Vædske, som ved Varme er opløst og stiger; en fiin Dunst eller Taage. Der staaer en stærk Damp op af Marken. Dampene stige op af Maven i Hovedet. Man kan ikke see for Røg og Damp.
2. En stærk Uddunstning; en liden Sved. Den Syge ligger nu i en Damp. Han maa ikke staae op, forend Dampen har sat sig.
3. At give Damp paa Fienden, ɔ: at fyre løs paa dem med Canoner eller Flinter. Deraf siges og de, som angribe hinanden med Hug og Slag, at give Damp paa hinanden, med mindre Damp siges i Steden for Tamp.

Dampagtig, adj. [af Damp og term. fin. agtig.] Som ligner Damp. En dampagtig Taage.

Dampebad (et) n. f. [af Damp og Bad.] Saaledes kaldes i Lægekunsten syge Ledemoders Opvarmelse ved Dunsten af kogende Vand, som har en opløsende og fordelende Kraft.

Dampen (en) n. f. [af damper.] Gierningen at dampe.

Damper, v. n. [af Damp.]

1. Giver Damp eller Sved fra sig. Marken damper. Han har taget noget ind at dampe paa.
2. Siges det og om den, som ved at røge Tobak, puster megen Røg i en Hast fra sig. Han damper saaledes, at ingen kan være i Stuen hos ham.
3. Damper af, v. a. See Afdamper.

Dampet, adj. [af Damp.] Fuld af Damp. Lagenerne ere noget dampede.

Damphul (et) n. f. [af Damp og Hul.] Et Hul, hvorigiennem Dampen driver ud.

Dampning (en) n. f. [af damper.] Det samme som Dampen.

Damrende, **Damskifte**, ꝛc. See Dam.

Dan, term. fin. [Alam. *than.* Belg. *gedaen.* Germ. gethan, factus; af danner.] Bruges allene i Sammensætning, saasom: Hvordan; Ligedan; Saadan.

Dands (en) n. f. [Germ. Tantz; Gall. *Danse*; maaskee af det Græske δόνησις, agitatio, eller Chald. דִּיץ, exsultatio.] En vis Legems Bevægelse efter Takt og Musik. At faae sig en Dands. At tage een op til en Dands. Heraf haves adskillige Ordsprog, saasom:

a.) Lige Par gaaer bedst i Dands, ɔ: det er best, at Folk af lige Alder giftes sammen.

b.) Spurrer maa ikke gaae i Tranedands, eller og, naar Tranen gaaer i Dands med Stodhesten, faaer den brodne Been, ɔ: det er ikke godt, at ringe Folk giver sig i Færd med de Store og Mægtige.

c.) Stakket Dands er snart sprungen, ɔ: naar man har kun lidet, kan man snart blive færdig dermed.

d.) At gaae bag af Dandsen, ɔ: at komme til agters; ei at kunne udholde en begyndt Handling.

Dandsebod (en) n. f. [af dandser og Bod.] Et Huus, hvor enhver kan gaae ind og øve sig i Dands, imod at betale Musik og Fortæring. Den Mand lever af at holde Dandsebod.

Dandsedragt (en) n. f. [af dandser og Dragt.] En Klædedragt, som er passende til Dands.

Dandsekunst (en) n. f. [af dandser og Kunst.] Den Kunst at kunne dandse.

Dandsemester (en) n. f. [af dandser og Mester.] En Mand, som lever af at undervise i Dands.

Dandsen (en) n. f. [af dandser.] Gierningen at dandse.

Dandseplads (en) n. f. [af dandser og Plads.] En Plads, hvorpaa man dandser.

Dandser, v. n. [af Dands.] Gaaer eller hopper om efter Takt og Musik. Du skal dandse foran, han skal dandse efter. At dandse efter Spil eller Sang. Der dandsede han feil. Du maa dandse med. At dandse med een. De dandsede om med hinanden. At dandse paa Line. Det bruges ogsaa active og reciproce, da det bemærker: at bringe frem, eller i en vis Tilstand ved at dandse. Han dandsede ham Bruden til. At dandse Bruden af Pigelavet. (Bruges blandt Bønder.) At dandse sig svedig, træt, ihiel. Ordsprogviis siger man og: At dandse Folk paa Hovedet, ɔ: at holde Folk for Nar, eller, at vise utidig Myndighed over dem. At dandse efter eens Pibe, ɔ: at giøre alt hvad een befaler.

Dandser (en) n. f. Bemærker vel i Almindelighed enhver Mandsperson, som dandser; men bruges meest til at betegne een, som dandser i Skuespil. Han er en god, slet, Dandser. Vores Theater har gode Dandsere og Dandserinder.

Dandserinde (en) n. f. Bruges ligeledes om Fruentimmer.

Dandsesal (en) n. f. [af dandser og Sal.] En Sal, som er indrettet til Dands.

Dandsesko (en) n. f. [af dandser og Sko.] Et Slags tyndsaalede Skoe, som bruges til Dands.

Dandseskole (en) n. f. [af dandser og Skole.] Et Sted, hvor skikkelige Folkes Børn kan gaae hen og undervises i Dandsekunsten imod en vis Betaling. Han ernærer sig med at holde Dandseskole.

Dandsestykke (et) n. f. (af dandser og Stykke.] Et Stykke i Musiken, hvorefter man kan dandse.

Dandsesving (et) n. f. [af dandser og Sving.] Et vist Sving i Dandsen.

Dandsesyg, adj. [af dandser og syg.] Som er meget begierlig efter at dandse.

Dandsetakt (en) n. f. [af dandser og Takt.] En Takt i Musiken, hvorefter man kan dandse. I det Stykke er der ingen Dandsetakt.

Dane eller Daner, adj. obsol. Brugdes fordum i Sammensætning i Steden for Dansk, saasom: Danehof, Danevælde, Daner-Konning, ꝛc.

Danearv (en) n. f. obsol. See Danefæ.

Danebrog (en) n. f. [om Ordets Oprindelse, see Ihres Gloss.] Fordum en Fane, som sagdes nedfalden af Himmelen for Kong Waldemar II. da han førde Krig med de Uchristne i Lifland: nu en Ridderorden, hvis Tegn er et hvidt breedt Silkebaand med røde Kanter, i hvis Ende hænger et lidet Kors af emallieret Guld med Stene besat. En Ridder af Danebrog.

Danebrogorden (en) n. f. En Ridderorden af Danebrog.

Danebrogridder (en) n. f. En Ridder af Danebrogordenen.

Danefæ (et) n. f. [skrives og Dannefæ; af Isl. *daen*, mortuus, eller *Daan*, obitus, Gr. *θανατος*, mors; og Fæ, pecunia.] Guld og Sølv, som findes nedgravet i Jorden, og hører Kongen til, saasom ingen kiender sig derved. See D. L. V B. IX Cap.

g Art. See og D. Lovhist. II. 400, hvor Danefæ sees at have bemærket det samme som Danearv, ɔ: Arv, hvortil ingen Arvinger mældte sig inden Aar og Dag, og som altsaa tilhørde Kongen; cfr. Dale Lagh Arfd. B. §. 10. D. Mag. V. 341. og Hvitf. Kr. II. 248 og 250.

Danehof (et) n. f. obsol. [af dane og Hof.] Det samme som Herredag. Da der holdtes Danehof i Nyborg. See og D. Lovhist. II. 544. og K. Vid. S. Skr. VIII. 375 S.

Danekone (en) n. f. En Danemands Hustru.

Danemand (en) n. f. [skrives og Dannemand. I det gamle Nordiske Sprog Dandemæn, Dondemæn og doghande Mæn, ɔ: duelige Mænd.]

1. En retskaffen brav Mand. I gode Danemænd! Han havde alle sine Dage havt en Dannemands Rygte. Wedels Kr. 337 S.

2. Bruges det og i daglig Tale om en Mand, som med sin Hustru har avlet en Søn og en Dotter.

Daneqvinde (en) n. f. Det samme som Danekone.

Danesvend (en) n. f. En brav Ungkarl. It. en Dansk Ungkarl. (Langebek.)

Danevælde (en) n. f. obsol. [af dane og Vælde.] Den Danske Magt.

Danis, adj. obsol. [Saxon. thanis, honestus.) Anstændig; skikkelig; sindig; høflig. Alle danis Folck, som ere Pafve, Keiser, Herrer, Førster, Riddere &c. Hvitf. Kr. 116 S. Saa ydmyg og dannis han beviste sig mod Keiseren. Wedels Kr. 519. See og ib. 59 S.

Danished (en) n. f. obsol. [af danis.] Den Beskaffenhed at være danis. See Wedels Kr. 47. 149. 247 og 515 S.

Danisfuld, adj. obsol. Det samme som Danis. Min Broder var saa dannisfuld. Kiempev. 190 S.

Danlig, adj. See Dannelig.

Danmark, n. f. [maaskee af Isl. *Tann*, planities, eller og af Dan, som af nogle holdes for den første Danske Konge, og Mark.] De Danskes Land. Deraf Danmarksgræs eller Danmarkspriis, en Urt, som ellers kaldes Baldrian.

Dannebrog, Dannefæ, Dannemand, &c. See Danebrog, Danefæ, &c.

Dannelig, adj. [skrives og danlig, af danner.]

1. Som kan dannes. Dette Tømmer er ikke danneligt til noget.

2. Beqvem. See Coldings Etym. Lat. voc. *Idoneus*.

Dannelighed (en) n. f. [af dannelig.] Den Beskaffenhed at være dannelig.

Dannelse (en) n. f. [af danner.]

1. Gierningen at danne. De Unges Hierters Dannelse maa være en vigtig Sag for Forældre.

2. Den Skikkelse og Form, som en Ting har. Det er en underlig Dannelse, de Bogstaver have.

Dannemorskolle (en) n. f. See Donnemorskolle.

Danner, v. a. (maaskee af Germ. thun, agere.]

1. Giver en vis Dannelse; sætter en vis Skikkelse paa. It. sætter Skik paa; giør skikket til noget. At danne en Klædning. Han kan danne sit Ansigt som han vil. At danne de Unge til Dyd og Flittighed.

2. [I ældre Skrifter.] Laver; mager. Kongen lovede, han skulde danne det saa efter denne Dag. Wedels Kr. 465 S.

3. Danner efter, eller Efterdanner. Danner efter et vist Mynster. Det er ikke originalt, men efterdannet.

4. Danner om, eller Omdanner. Sætter en anden Skikkelse paa. At danne noget om paa ny. Denne Klædning maa omdannes.

5. Danner til, eller Tildanner. Giver en Ting sin fulde Dannelse. Tømmeret maa dannes til, forend man begynder Bygningen.

Danner (en) n. f. [af danner.] Den som danner noget.

Dannet, adj. partic. [af danner.] Som har en vis Dannelse. It. beqvem. Det er

vel, ilde, dannet. Han er vel dannet dertil.

Danning (en) n. ſ. Det ſamme ſom Dannelſe.

Dannis, adj. obſol. See Danis.

Danſk, adj. [Germ. Däniſch; Lat. *Danicus*.]

1. Som hører til Danmark. De Danſke Provindſer. Danſke Folk. Det Danſke Flag, Vaaben. Danſk Løſen. Den Danſke Lov.

2. Som forarbeides, eller voxer i Danmark. Danſke Vare. Danſk Brændeviin. Danſke Urter.

3. I det Danſke Tungemaal. Danſke Bøger. Den Danſke Bibel. Danſk Skole. En Danſk Skolemeſter.

4. Retſkaffen; tro; ærlig. Der er Danſk Blod i ham. Paa Danſk Tro og Love. (Denne Bemærkelſe bruges ſielden nu omſtunder.)

Danſk (en) n. ſ. [Germ. Däne; Lat. *Danus*.]

1. En Danſk Mand. Han er en indfødt Danſk. De Danſke giøre alt for meget af fremmede Varer.

2. Danſk Tungemaal; det Danſke Sprog. At lægge ſig efter Danſk. At overſætte af Danſken i et andet Sprog.

Danſk Ingefer, n. ſ. En Skovurt, med ſtore ſaftige ſpydformige Blade, et hvidt Blomſter, ſom ſætter røde Bær, og er af en ſtærk Skarphed i alle ſine Dele; dens ſkarpſmagende Rødder bruges i Medicinen. Kaldes og Arum. Arum maculatum. *Linn.*

Danſk Lavendel, n. ſ. Saa kaldes den ſmalbladede Lavendel (Lavandula anguſtifolia) til Forſkiel fra den Rommerſke eller breedbladede (latifolia) og er en bekiendt Havevæxt af en behagelig Lugt.

Danſk Nardus, n. ſ. En Havevæxt, ſom bærer trende langagtige ſmaa Blade paa hver Stilk, og ſmaa hvide blaaagtige Blomſter i Klynger, hvorefter følge hvaſſe Frøhoveder. Trifolium Melilotus coerulea. *Linn.*

Danſk Safran, n. ſ. En hvas Markurt, ſom bærer mange Blomſter paa Enden af Stængelen, og ſees paa høie tørre Steder med ſine tørre Stilke, efterat den er udgaaet, Carlina vulgaris. *Linn.*

Danſk Slangemyrder, n. ſ. En Markurt med platte ſenerige blaaagtige Blade og en nøgen Blomſterſtilk, hvorpaa er et eenligt guult fyldt Blomſter. (Scorzonera humilis. *Linn.*) Kaldes ſaa til Forſkiel fra den Spanſke (Scorzonera Hiſpan *Linn.*) ſom voxer kun i Haverne under det mere almindelige Navn Schorzonera.

Dapper, adj. See Tapper.

Daſer, v. n. See Døſer.

Daſk (en) n. ſ. pl. Daſk. [af dasker No. 1.] Et lydeligt Slag med den flade Haand, eller og med den tykke Ende af et Riis i Haanden. Vaer dig for en Daſk. At give een en Daſk under Øret. Den Diſcipel fik i Dag mange Daſk.

Daſkeklud (en) n. ſ. [af dasker No. 2. og Klud.] Et Slags nu ubrugelige Halsklude, hvis broderede Ender hængde ned paa Bryſtet uden paa Klæderne.

Daſken (en) n. ſ. [af dasker No. 1.] Gierningen at daſke eller ſlaae. Den idelige Daſken giør aldrig godt.

Dasker, v. a. & n. [nær beſlægtet med Baſker.]

1. Slaaer med den flade Haand. At daſke een paa Kiæberne.

2. Dingler frem og tilbage. Hvad er det, der hænger og dasker ned ad Ryggen?

Dasker, v. n. [af daser. See Ihre voc. Daſa.] Driver Tiden bort med Sladder eller og med Leſleri. Hvad løſe Burſe daſke om godt Folk. Schønnings Hed. Philoſ. 677. At løbe og daſke med liderlige Qvindfolk. Han giør ikke andet end ligger og dasker med ſin Kiereſte.

Daſkeri (et) n. ſ. [af dasker, v. n.] Leſleri. At ligge i Daſkeri med een. Huusbonden vilde ikke taale ſligt Daſkeri imellem hans Tieneſtefolk.

Datter (en) n. ſ. See Dotter.

Davre (en) n. ſ. [Svet. *Dagward*; af Dag og Svet. *Ward*, Isl. *Verd*, Cibus.] Brugdes fordum om ethvert Maaltid, ſom blev

anrettet om Dagen; men nu omstunder bruges det, meest paa Landet, til at betegne det Maaltid, som beredes om Morgenen; Frokost.

De, pron. pers. Bruges 1.) som pluralis af Han, Hun, den, det. 2.) som articulus definit. for ved adjectiva i plurali; saasom: De gode, onde, friske, syge, rige, fattige, &c. 3.) som et Høflighedsudtryk, naar man taler til een eller flere Personer, i Steden for Han, Hun, J. Hvad har De at befale? Dersom De saa finde for godt.

Debitor (en) n. f. pl. Debitorer. [et Latinskt Ord.] En som er noget bortskyldig til anden Mand; en Skyldner. At indkalde alle Boets Creditorer og Debitorer i Aviserne.

December, n. f. [et Latinskt Ord.] Den tolvte eller sidste Maaned i Aaret fra Januarius at regne. Kaldtes fordum Christmaaned.

Deden, adv. [Isl. *thadan*, inde.] Fra det Sted; derfra. Bruges ikkun i ældre Skrifter; ligesom og heden ɔ: herfra, og hveden ɔ: hvorfra.) Han drog deden til Sverrig. Wedels Kr. 12 S. Det lykkes ham neppeligen deden at komme; ibid. i Fortalen. See og Hvitf. Kr. 777 S.

Deel (en) n. f. pl. Dele. [Goth. *Dail.* Cambr. Br. *Divl.* Anglos. *Dæl.* Germ. Theil.]

1. Et Stykke af det hele, som er adskilt i Parter. Han fik den mindste Deel. Den Bog bestaaer af fire Dele. En Deel af en Tale.
2. Andeel; Deelagtighed. At give een sin Deel. Derudi har mange Deel. Det bliver mig til Deel. Han har ingen Deel i Byttet. At tage Deel i noget.
3. Beskikket Deel eller Lod. Det var saaledes min Deel. Enhver har nok i sin egen Deel.
4. Mængde; Hob. Han eier en Deel Bøger. Der var en stor Deel Mennesker.
5. [J ældre Skrifter.] En Ting eller Sag i Almindelighed. For ingen hande Deel tiltales. Hvitf. Krøn. 729 S. Den Deel billigt og ret var at byde. ib. 768 S.
6. [J gamle Love.] En Part af en Byes maalte Marker, som, naar Tvistighed reiste sig om hvorvidt og hvormeget, skulde gaae under Reeb; og altsaa deri modsættes Ornum. Hvat helder thet ær Ornum et een Deld. Jyd. L. I. 46.
7. For min Deel, ɔ: hvad mig angaaer, eller og paaligger som en Pligt. For min Deel maa han gierne lade det være. For min Deel har jeg nok arbeidet.
8. For ingen Deel, ɔ: paa ingen Maade; aldeles ikke. Det maa du for ingen Deel giøre. Han befoel dem, at de for ingen Deel maatte drage til Danmark. Wedels Kr. 230 S. See og Hvitf. Kr. 860 S.
9. For en stor Deel, ɔ: i Henseende til mange Ting. Man har ham for en stor Deel at takke derfor. Han er for en stor Deel Skyld i sin egen Ulykke. Saaledes siger man og: for en Deel, ɔ: i Henseende til noget; for største Delen, ɔ: i Henseende til det meste.

Deelagtig, adj. [af Deel og term. fin. agtig.] Som har Andeel i noget. Han er ikke deelagtig i denne Forbrydelse. De bør alle være deelagtige i Arbeid og Belønning.

Deelagtiggiør, v. a. [af deelagtig og giør.] Giør deelagtig; giver Andeel i noget. Han har deelagtiggiort sig i deres Misgierninger. At deelagtiggiøre een i noget.

Deelagtiggiørelse (en) n. f. Gierningen at deelagtiggiøre.

Deelagtighed (en) n. f. [af deelagtig.] Den Beskaffenhed at være deelagtig.

Deelbar, adj. [af Deel og part. insep. bar.] Som kan deles i Parter.

Deeler, v. a. See Deler.

Deelhaver (en) n. f. [af Deel og haver.] En Person, som har sin Andeel i noget; Interessent; Participant. Deelhavere i Actier, Skibe, &c.

Deelning (en) n. f. See Deling.

Deels, adv. [af Deel.] For en Deel. Bruges meest igientaget, undtagen med præp. til foran. Det er deels unødvendigt, deels skadeligt. De holde deels med mig, deels med ham. Han er til Deels Skyld i sin egen Ulykke.

Deelsmaal (et) n. f. obsol. See Delemaal.

Deelsvidne (et) n. f. obsol. Et Vidne, hvorefter nogen er deelt eller dømt. (Langebek.)

Deelt,

Deelt, adj. partic. [af deler.]

1. Som er adskilt i Parter. Deelte Marker, Enge, &c.
2. [I ældre Skrifter.] Fældet ved Lov og Dom. Vorder han deelt til Boed. Hvitf. Krøn. 839 S.

Deeltagelse (en) n. f. Gierningen at tage Deel i noget. Han saae det an uden Deeltagelse.

Deeltager (en) n. f. En Person, som tager Deel i nogèt.

Deert, adv. obsol. [skrives og diert; maaskee af dyr, pretiosus, eller Isl. *dart*, vehementer.] Meget; stort. Deert agted. D. Mag. V. 263. Giorde et Stykke, som ikke deert duede. Hvitf. Kr. 598 S. Efterdi det os ei deert kymrer. ib. 755 S. Agter ei deert, hvad Folk siger. Colding. Etym. Lat. voc. *Abhorrere*.

Deg (en) n. f. See Dæg.

Degel (en) n. f. See Digel.

Degen (en) n. f. [et Tydskt Ord.] Et Sverd; en Kaarde. (Bruges sielden.)

Degen, adj. obsol. [See Ihre voc. Thægn.] Tapper; kiek; herlig. En degen General. En degen Mand i Fare. (Moth.)

Deger (et) n. f. [af Lat. *Decas*.] Et Antal af 10. Bruges allene om Huder og Skind.

Degerviis, adv. [af Deger og Viis.] I Deger; efter Deger. Huder sælges almindeligst degerviis.

Degger, v. a. See Dægger.

Degn (en) n. f. pl. Degne. [af Lat. *Diaconus*.]

1. En Mand, som forestaaer Sangen, og opvarter Præsten, i Kirker, hvor der er ingen Klokker.
2. [af Lat. *Decanus*.] Fordum en Medbroder af et Domcapitel, som og kaldtes Domdegn.
3. Blandt de heraf sammensatte Ord mærkes især følgende:
   - a.) Degndom (et) n. f. obsol. En Domdegns Embede.
   - b.) Degnebolig (en) n. f. En bestemt Bolig for en Degn.
   - c.) Degnejord (en) n. f. En Jord, som ligger til en Degns Indkomster.
   - d.) Degnekage (en) n. f. Brød, som paa visse Steder gives Degnen aarligen af Bønderne.
   - e.) Degnekald (et) n. f. En Degns Embede eller Levebrød.
   - f.) Degnekorn (et) n. f. Korn, som paa visse Steder ydes Degnen aarligen af Bønderne.
   - g.) Degneoffer (et) n. f. Offer, som gives Degnen i Kirken.
   - h.) Degnepenge, n. f. pl. Penge, som gives Degne i Kiøbstæderne i Steden for Offer.
   - i.) Degnestol (en) n. f. En Stol i Kirken, hvori Degnen staaer og synger.
   - k.) Degnetrave (en) n. f. En Afgivt af visse Neger høstet Korn, som paa sine Steder ydes Degnen i Steden for Korn i Skieppen.

Degner, v. a. See Deiner.

Dei (en) n. f. [skrives og Deig. Anglos. *Dah*. Angl. *Dough*. Belg. *Deeg*. Isl. *Deig*. Alam. *Teik*. Germ. Teig.] En Blanding af Meel og Vand, som sammenæltes, indtil det faaer en vis Fasthed, da deraf bages Brød eller Kager. At lægge Dei i Mælk eller Vand.

Deie (en) n. f. [See Ihre voc. Deja.] En Tienestepige. It. et Bolskab; en Frille. See Coldings Etym. Lat. voc. *Concubina*. Bruges nu sielden uden i de Ord: Bodeie og Mælkedeie. Reddeie findes og brugt i Steden for Kokkepige; og Munkedeie var et Skieldsord af Kong Albert i Sverrig imod Dronning Margrete, fordi hun var i Ord for Abbeden i Sorøe. See Nystæds Athen. Cimbr. Mscr. sub voc. Degn. I ældre Skrifter forekommer og Deihuus og Deistue, ɔ: det Sted, hvor Meieriet er. See D. Mag. VI. 347.

Deiet, adj. [af Dei.]

1. Som er besmurt med Dei. Her kommer hun med sine deiede Hænder.
2. Som ikke er vel igiennembaget; kluget. Brødet er deiet.
3. Blød og kluget som en Dei. Den Frugt smager saa deiet.

Deig (en) n. f. See Dei.

Deig, adj. [maaskee af Isl. *deigr*, mollis.] Siges om Tænderne, som blive ømme af at spise syrlige Frugter eller andet suurt. Tænderne blive deige af disse Æbler. (Moth. Langebek.)

Deigtandet, adj. [af Deig og Tand.] Som har ømme Tænder af at spise suurt. Deraf bliver man deigtandet. (Langebek.)

Deilig, adj. [skreves og fordum deglig; maaskee ei forskielligt fra Tækkelig; Cambr. Br. *teg*, formosus. Isl. *thek*, acceptus. Belg. *degeliik*; af *Dege*, decus.]

1. Som er meget vel skabt; som seer overmaade godt ud. En deilig Dreng. Deilige Piger. Et deiligt Ansigt. Hvad kan være deiligere at see?

2. Yndig; behagelig; angenem; fornøielig. Et deiligt Veir. Den deiligste Tid af Aaret. En deilig Bog at læse i. En deilig Tale, Musik, ꝛc.

3. Herlig; brav; ypperlig. (Bruges i daglig Tale.) Vi har en deilig Præst. Man siger og skromtviis, naar man vil laste noget: Jo han er en deilig Karl. Det var ret deiligt!

Deiligen, adv. See Deiligt.

Deilighed (en) n. f. [af deilig.] Den Beskaffenhed at være deilig; Smukhed; Skiønhed. Legemets Deilighed. Mange ere blevne bedragede af Deilighed.

Deiligt, adv. [af deilig.] Paa en deilig Maade. Han dandser deiligt. Det faldt deiligt ud.

Deiner, v. a. [af Dei.] Ælter Meel og Vand eller Mælk sammen; lægger Dei.

Deinetrug (et) n. f. [af deiner og Trug.] Et Trug, hvori man deiner.

Deinevand (et) n. f. Vand, hvori man ælter Meel til Dei.

Deirand (en) n. f. [af Dei og Rand.] En kleget Rand i Brod, meest ved Underskorpen, som kommer især af at Deien ei er hævet eller rasket nok.

Deiser, v. n. Siges om et Skib, som løber til Vinden, eller dreier bi, for at standses i sin Fart, til den Grad, at det bevæger sig agter ud, hvad enten det skeer for at ankre, at ikke et Skib skal skyde frem over sit Anker, eller og i andre Begivenheder. I samme Tilfælde siges og et Skib at Sakke.

Deiskrabe (en) n. f. [af Dei og Skrabe.] Et Redskab, hvormed man skraber Deien reent af Truget.

Dekke (et) n. f. See Dække.

Dekkel (en) n. f. [Germ. Deckel; kan og skrives Dækkel.] En med Pergament overtrukken Ramme, hvorpaa fastgiøres et Deel blødt Trykpapiir, for at giøre Aftrykningen paa det Papiir, som skal trykkes, blødere, at Skriften kan staae desto bedre paa Papiret.

Dekkelramme (en) n. f. [af Dekkel og Ramme.] En Ramme, som bestaaer af fire Sider, hvoraf de tre ere af Træ, og den fierde af Jern, hvoraf den og kaldes Dekkelrammejern.

Dekkelrem (en) n. f. En paa Dekkelrammen fastgiort Rem, hvormed Dekkelen opløftes og nedlægges.

Dekkelskind (et) n. f. Det udspændte Pergament eller Skind, hvormed Dekkelrammen er overtrukken.

Dekkelskrue (en) n. f. En af de Skruer, hvormed Dekkelen er fastgiort til Bænderne.

Dekkelspænde (et) n. f. Et paa Dekkelen fastskruet Jern, liigt en Rigel, hvormed Remmeken fastsluttes til Dekkelen, naar den nedlægges paa Formen.

Dekkelstol (en) n. f. En paa Løbebrettet fastgiort galgeformig Stol, hvorpaa Dekkelen hviler, imedens Arket lægges ind og tages ud.

Dele (en) n. f. obsol. [Isl. *Deila;* af deler. No. 2.] Trætte; Rettergang; Forfølgning til Tinge. En komber Delæ, hvat hælder ꝛc. Siæll. Lov III. 16. Worther Delæ um Jorth, ꝛc. Skaanske Lov I. 26. At reese oc forfylge Deelle oc Deellemaal. D. Mag. IV. 250. Deraf:

a.) Delefoged (en) n. f. Den som paa Huusbondens Vegne tiltaler Bønderne for Retten. See K. S. Skr. III. 333. og Nucl. Lat. voc. *Procurator*, og *Pragmaticus*.

 b.)

b.) Delemaal (et) n. s. En Sags Udførelse for Retten. See D. Mag. IV. 250. og VI. 213. it. K. S. St. III. 333.

Delelig, adj. [af Deler.] Som kan deles i flere Parter, deelbar.

Delelse (en) n. s. [af Deler.] Det samme som Deling No. 1.

Deler, v. a. imperf. delede, sup. deelt. [af Deel.]

1. Adskiller det hele i Parter. At dele Byttet. De delede det imellem sig. At dele halvt med een. At skifte og dele med sine Børn. Aaen deler Byen i fire Dele; deler sig i adskillige Arme. At dele eet Tal med et andet. Man siger og figurligen: at dele sig, ɔ: at dele sin Tid og Bestræbelse. Han deler sig imellem adskilte Forretninger. Fors. i sk. Vid. IX. 101.

2. Fører Proces med; forfølger med Lov og Ret til Tinge. It. dømmer. [Bruges meest i ældre Skrifter.] Man scal deele sigh til retthe, oc ey taghe sigh selff reth. Jydske Lov II. 73. Tha dele han so som logh er. ibid. II. 74. At deele sig til Indførsel i noget Gods. See D. Mag. I. 36. At dele een til sit Verneting. Hvo som vil deele om Eiendom. D. L. V. 10. 1. Vorder han deelt til Boed. Hvitf. Kr. 839 S. Dommeren skal dele os imellem.

3. Deler af, v. a. See Afdeler.

4. Deler fra, eller Fradeler. Skiller een Deel fra en anden. Man maa dele det ene fra det andet. Han har faaet sin Jord fradeelt.

5. Deler om, eller Omdeler. Deler saaledes, at enhver faaer sin Deel. Det deles om til dem alle.

6. Deler ud, eller Uddeler. a.) Giver en vis Deel bort til enhver. At dele Gaver ud. Der blev uddeelt Korn til de Fattige. b.) [I ældre Skrifter.] Panter ud; gior Indførsel i eens Bo. Da maa Fogederne deele det (Skatten) ud, eller pante derefter. Hvitf. Kr. 911 S.

Deler (en) n. s. [af Deler.]

1. En som deler noget. Hvo har sat mig til Dommer og Deler over eder? Luc. XII. 14.

2. Et Tal i Regnekonsten, hvormed et andet deles.

Delig, adj. obsol. [Anglos. *thillic*, *thylic*. Angl. *thilk*. kommer overeens med Lat. *talis*, og Gr. τηλικος.] Findes undertiden brugt i ældre Skrifter i Steden for saadan. Delig er din Sending, som din Fædrift. Delig er Konen, som Kaalen hun køgte. (P. Lolle.) Delig er Frugten, som Dyden i Træet. P. Syvs Ordspr. Delige Mend. Hvitf. Kr. 567 S. Deeligt og sligt mere. ibid. 783.

Deling (en) n. s. [skrives og undertiden Deelning; af Deler.]

1. Det heles Adskillelse i Parter. En Arveparts Deling. Der er giort Deling imellem os. Der er saa meget til Deling.

2. Et Stykke eller Deel især af en Tale eller Prædiken. Hans Tale bestod af tre Delinger. Førend Præsten gik til den anden Deling af Texten.

3. Lovlig Forfølgelse til Tinge. Deelning om Eiendom. (See Registeret over Danske Lov.)

Dem. pron cas. obliqv. af De.

Demant (en) n. s. pl. Demanter. [skrives og Diamant. Gall. *Diamant*. Lat. *Adamas*.] Den tungeste, haardeste, giennemsigtigste og kostbareste Ædelsteen af alle, gemeenligen uden al Farve, ligesom klart Vand. Genitivus deraf Demants bruges som et adjectiv, og betegner: som er besat med Demanter, f. Ex. Demants Armbaand, Kaarde, Ring, Smykke rc. De deraf sammensatte Ord ere især:

a.) Demantgrube (en) n. s. Et Sted, hvor ægte Demanter opgraves.

b.) Demanthaard, adj. Haard som en Demant. Bruges meest figurligen. Intet kunde bevæge hans demanthaarde Hierte.

c.) Demantsliber (en) n. s. En som forstaaer at slibe Demanter.

d.) Demantsteen (en) n. s. Det samme som Demant.

e.)

c.) Demantvegt (en) n. f. En liden Vegt, hvorpaa Demanter veies.

Demmen og Slemmen (en) n. f. obsol. Fylderi; Fraadseri; Sviir og Sverm. See Nucl. Lat. voc. *Heluatio*.

Demmer og slemmer, v. n. obsol. [synes at komme overeens med Dæmmer No. 2. Heder og i det Tydske Demmen und schlemmen.] Lever i Demmen og Slemmen.

Demmer og Slemmer (en) n. f. obsol. En som lever i Demmen og Slemmen. Slemmere og Demmere, og andre saadanne Matravne. Wedels Kr. 124 S. See og Nucl. Lat. voc. *Heluo*.

Demmer, v. a. See Dæmmer.

Demper, v. a. See Dæmper.

Den, pron. demonstr. neutr. det; pl. de. [hedder i det gamle Sprog then. Goth. *sa*, *so*, *that*. Anglos. *se*, *seo*, *that*.]

1. Bruges det til at betegne noget vist fraværende, og udtrykkes i Latinen ved Is, ille, iste. Den Mand. Den Qvinde. Det Æble. De Mennesker.

2. Bruges det som articulus definit. for ved adjectiva, og udtrykkes ikke i Latinen. Den anden Dag. Den samme Mand. Det første Gode. Hun er den skiønneste af dem alle.

3. Den Dag. Naar; paa hvilken Dag eller Tid. Den Dag det skeer, vil jeg passere for en Skielm.

4. Den Gang. a.) Da; paa den Tid. Den Gang skeede det, at ꝛc. Den Gang var han ikke tilstede. b.) Der; da; paa den Tid som. Den Gang han nu kom. Den Gang han drog bort igien.

5. Den Stund. a) Paa den Tid. Den Stund gik det saa til. b) Imedens; saalænge som. Den Stund jeg er i Live.

6. Den Tid. a.) Da; paa den Tid. Den Tid levede min Fader. b.) Paa den Tid som. Den Tid jeg kom derhen, saae jeg ꝛc. c.) Imedens. Den Tid jeg opholdt mig der i Huset. Den Tid mine Forældre levede.

Denger, v. a. See Dænger.

Denne, pron. demonstr. neutr. dette; pl. disse. [Isl. *thesse*; af Den.] Bruges til at betegne noget vist nærværende, der man ligesom peger paa. Denne Mand, Qvinde. Dette Æble. Disse Folk. Denne her, ɔ: just denne, som her er; f. Ex. Denne her Mand. Denne her Bog, som jeg har i Haanden.

Dennem, pron. cas. obl. Findes ofte brugt især i ældre Skrifter i Steden for Dem.

Der, adv. [Goth. Alam. & Isl. *thar*. Anglos. *thær*. Germ. Dar. Belg. *Daer*. Angl. *there*.]

1. Paa det Sted. Der har jeg aldrig været før. Saae du ham der? Han er hverken der eller andensteds at finde.

2. Bruges det skiønt sielden som en Conjunction i Steden for Da. Der de dette hørde, bleve de ꝛc.

3. Bruges det som en Interjection, og bemærker: see der! see nu! Der har du Bogen, som jeg lovede dig. Der er jo Manden selv. Der har vi det, nu kom Sandheden frem.

4. Bruges det som et pronomen relativum i Steden for som. Den, der frygter Gud. De Folk, der vare tilstede. De Sager, der tvistes om.

5. Lægges det til verba, saavel naar de sættes impersonaliter, som ellers ofte, da verbum sættes for ved sit nominativ. Der siges. Der læses. Der staaer skrevet. Der hørdes en Røst. Der bygges et Huus. Dersom der kommer nogen.

6. Sættes det for ved og sammenbindes med alle Præpositioner, i Steden for: det, eller de Ting. Hvad godt har du deraf, ɔ: af det. Jeg har ikke dermed at bestille. Han fik en Daler derfor, ɔ: for det eller de Ting. Jeg vil betænke mig derpaa. Hvad har bevæget ham dertil?

7. Deran. a) I Færd med det. Da jeg har paataget mig det, maa jeg deran. b.) I en vis Forfatning eller Omstændighed med noget. Han er ilde deran med dette Menneske.

8. Deraf. Af den Aarsag, Kilde, rc. Deraf kommer det, at rc. Deraf flyder alt Ondt. Der stod et Fad Viin, deraf fyldte han Beggeret.

9. Der bag. Bag ved det Sted. Han staaer der bag, og lurer paa os.

10. Der borte. Paa det fraliggende Sted. Han sidder der borte, og seer til, hvad vi tage os for.

11. Derefter. a.) Siden; dernæst. Først maa dette giøres, og derefter det andet. Derefter opkom Trætte imellem dem. b.) Efter en vis Form, Maade rc. Jeg har en Plan, derefter maa jeg arbeide. Nu er Forfatningen anderledes, og derefter bør man rette sig. c.) Slet og ret; som man kan efter Omstændighederne. Han vilde endeligen være Forfatter, men Skriftet var og derefter. Han fik lidet derfor, men det blev og giort derefter. Kan de Fattige vel leve i disse dyre Tider? ja de leve og derefter.

12. Derfor, eller Derfore. Af den Aarsag. Derfor er jeg kommet til dig. Jeg siger dig det derfore, at rc.

13. Derforinden; Derforuden. See Desforinden; Desforuden.

14. Derfra. Fra det Sted eller den Omstændighed. Naar reiste han derfra? Han slap derfra med Livet, med Æren.

15. Derfrem. Frem til det Sted. Da han kom derfrem, blev han skamrød.

16. Derhen. Hen til det Sted. Jeg reiser derhen i Morgen. Han reiser der sammesteds hen. Derhen ad, ɔ: paa Veien til det Sted. Jeg kommer ikke saa langt, men reiser dog derhen ad. Derhen ved, ɔ: henimod det Sted. Naar man kommer derhen ved, maa man dreie af paa høire Haand.

17. Derhenne. Henne paa det Sted. Han reiste for to Timer siden, og maa altsaa nu være derhenne. Han er alt derhenne, siges og skiemtviis om en, som er beskienket, eller og gandske betaget af noget henrivende.

18. Derhos. a.) Tæt ved det Sted. Han stod derhos, da det skeede. b.) Desforuden. Derhos er at mærke.

19. Derigiennem. Igiennem det Sted. Han drog derigiennem paa Veien. En Elefant kan gaae derigiennem.

20. Derimod. Tvertimod det. Saa skammeligen har du opført dig imod mig, da jeg derimod har viist mig som en Ven af dig.

21.) Derind. Ind paa det Sted. Han gik derind nyligen.

22. Derinde. Inde paa det Sted. Jeg mærkede, at han var derinde. Derinde fra, ɔ: inde fra det Sted. Derinden for, ɔ: inden for det Sted. Derinden fra, ɔ: inden fra det Sted.

23. Dermed. a.) I det samme; i samme Tid og Øieblik; derpaa. Dermed havde det Ende. Dermed forsvandt det for vore Øine. Dermed drog Kong Frode frem. Wedels Kr. 113 S. b.) Paa det at. Dermed man dis bedre rc. Hvitf. Kr. II. 913.

24. Dernæst. Næst efter i Orden eller Tid; siden; derefter. Du maa gaae først, dernæst han. Dernæst opkom der Uenighed imellem dem.

25. Derned. Ned til det Sted. Du maa gaae derned til dem.

26. Dernede. Nede paa det Sted. Det ligger dernede i Gaarden. Derneden for, ɔ: neden for det Sted. Naar du kommer til den Bakke, ligger Byen strax derneden for. Derneden fra, ɔ: nede fra det Sted. Røgen stiger op derneden fra. Derneden til, ɔ: nede ved det Sted. Panelet maa giøres fast derneden til.

27. Derop. Op til det Sted. Han maatte krybe derop paa en Stige.

28. Deroppe. Oppe paa det Sted. Han er deroppe paa Loftet.

29. Deroven for. Oven for det Sted. Deroven for ligger en Klippe. Deroven fra, ɔ: oppe fra det Sted. Deroven fra rinder Vandet ned. Deroven paa, ɔ: oppe paa det Sted. Du maa søge efter det deroven paa. Deroven til, ɔ: oppe ved det Sted. Deroven til er Taget utæt.

30. Derover. a.) Over det Sted, eller over til det Sted. Her er en Flod, derover maa man fare til Baads. Han er alt i Sverrig,

og er kommet derover for to Dage siden. b.) Tilovers; mere end det. Han har nok, og derover. Han er tredive Aar gammel, og derover. c) Derfor; af den Aarsag. Derover blev han meget glad. Man maa ærgre sig derover. d.) Imedens en Ting varer; imidlertid. Dette Arbeid er saa vidtløftigt, at han døede derover, og det vil gaae flere ligesaa.

31. Derpaa. a.) Paa den Ting eller Omstændighed. Det beroer derpaa. Jeg vil lade det komme an derpaa. b.) Dernæst; derefter. Derpaa drog han bort. Aaret derpaa kom han tilbage.

32. Der paa Lav. Omtrent paa det Sted. Der paa Lav skal han boe. Hun tabde sin Ring der paa Lav.

33. Der sammesteds. Paa det selvsamme Sted. Der sammesteds hen, ɔ: hen til det samme Sted. Der sammesteds igiennem, ɔ: igiennem det samme Sted.

34. Dersom. Ifald saa er; naar det steer, at. Dersom han bliver vreed derfor. Dersom han ikke vil føie mig deri. Dersom du ikke gior det, bliver du ulykkelig. Dersom jeg ikkun heri kunde opnaae mit Ønske.

35. Dertil. Foruden det; endnu; desforuden. Dertil lovede han mig, at ꝛc. Han var dertil stor af, at han havde giort det. Dertil med, det samme som Dertil.

36. Derud. Ud til det, eller det Sted. Besøgelsen faldt derud, at han vilde laane Penge. Du maa gaae derud til ham.

37. Derude. Ude paa det Sted. Han gaaer derude i Gaarden. Deruden for, ɔ: uden for det Sted. Han staaer deruden for.

38. Derudover. Af den Aarsag; formedelst det. Derudover blev han meest opbragt. Han kom derudover i Armod.

39. Derved. Tæt ved det Sted; derhos. Han stod derved, da det skeede.

Deres, pron. genit. af De.

Derrer, v. n. See Dirrer.

Derrerod (en) n. f. Er egentligen Roden af Derreurten, men bruges og om hele Væxten.

Derreurt (en) n. f. En Markurt, som ellers kaldes Vild Pastinakel, eller Vild Gulerod, og ligner meget Guleroden i Blade og Blomsterqvast, allene at Stængel og Blade ere mere laadne. Daucus Carota. *Linn.*

Derskel (en) n. f. See Terskel.

Dersom, Dertil, Derud, ꝛc. See Der.

Derver, v. inus. See Forderver.

Des. [i Steden for Dets, som er genitivus af Det. Skrives og undertiden Dis.]

1. Lægges det til adskillige Ord, da det beholder Bemærkelsen af Det. Des angaaende, ɔ: angaaende det. Des uagtet, ɔ: uagtet det. Des Aarsag, ɔ: af den Aarsag. NB. Des findes og brugt i ældre Skrifter i Steden for des Aarsag. Des bede vi, des takke vi. Gud være Diss lovet. Buntings Itin. 41 S.

2. Lægges det til comparativa, da det bemærker: saa meget; og svarer til det Latinske eo. Des bedre. Des værre. Des mere. Des mindre. Des oftere. Des hellere.

3. Desforinden, adv. Inden den Tid. Desforinden bliver der vel Raad. Skulde han ikke desforinden indfinde sig.

4. Desforuden, adv. Foruden det eller de Ting; i andre Maader tillige. Han er desforuden en arbeidsom Mand. Det kan desforuden have stor Indflydelse paa det almindelige.

5. Desimellem, adv. Bruges undertiden i Steden for desimidlertid. See Cold. Etym. Lat. voc. *Interea.* og K. Vid. S. Skr. IV. 64 S.

6. Desimidlertid, adv. I det Mellemrum af Tiden. Man kan desimidlertid giøre saadanne Anstalter, at ꝛc.

7. Deslige, adj. pl. Af det Slags; saadanne. Deslige Folk. Armod, Spot, og deslige Ting.

8. Desligest, eller, Desligeste, adv. Iligemaade; ligeledes. Desligeste bør og Menighedens Tienere ꝛc. 1 Timoth. III. 8. Desligeste ere og nogle gode Gierninger. ibid. V. 25.

9. Desto, adv. [af des og Saxon. to, ɔ: til, eller Isl. *tho*, dog.] Det samme som

Des No. 2. Desto bedre bliver Arbeidet giort. Desto billigere bør man være i sine Domme.

10. Desuden, adv. Det samme som Desforuden.

11. Desværre, interj. Bruges, naar man vil tilkiendegive en stor Fortrydelse eller Beklagelse over noget. Ja desværre! jeg har groveligen forseet mig. Gudsfrygt, Redelighed og Arbeidsomhed blive desværre! kun lidet paaskiønnede. Raadhed og Frækhed tage desværre! alt mere og mere Overhaand.

Desmer (en) n. f. [Svet. Desman. Saxon. Desen. Germ. Bisam. Polon. & Bohem. *Pizmo.* maaskee af det Hebraiske בשם] En stærklugtende tyk Saft, som findes i en Pose under Bugen paa Hannen af Desmerdyret. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Desmeragtig, adj. Som ligner Desmer. En desmeragtig Lugt.

b.) Desmerdaase (en) n. f. En Daase, hvori haves Desmer at lugte til.

c.) Desmerdyr (et) n. f. Et Østerlandskt firføddet Dyr, liigt en Gied, har lange og stærke Haar, men ingen Horn. Under Bugen har det en Pose, hvori Desmeren samles. Moschus Moschiferus. *Linn.*

d.) Desmerhyacinth (en) n. f. En Haveblomst af Hyacinth-Slægten, hvis Blomster have en sammenkneben Aabning og en Desmerlugt. Kaldes ellers Moskatel-Hyacinth. Hyacinthus Muscari. *Linn.*

e.) Desmerkat (en) n. f. Et Slags Stinkdyr, som har en Desmerpose imellem Avlelemmet og Rumpehullet. (Viverra Zibetha.) *Linn.*

f.) Desmerknap (en) n. f. 1.) Et Slags smaa Kugler, som paa Apothekerne laves af Desmer og Sukker. 2.) Det samme som Desmerurt.

g.) Desmerlilie (en) n. f. En bekiendt Haveblomst, som ellers kaldes Pintselilie. Narcissus poeticus. *Linn.*

h.) Desmerlugt (en) n. f. En desmeragtig Lugt.

i.) Desmerrose (en) n. f. Et Slags udenlandsk Rosentræ med Blade, som ere grønne baade Vinter og Sommer, og Roser, som har en Desmerlugt. Rosa sempervirens. *Linn.*

k.) Desmerrotte (en) n. f. Saaledes kaldes tvende Slags smaa Stinkdyr, fordi de ere begavede med, og lugte stærkt efter, Desmer. Castor moschatus og Zibethicus. *Linn.*

l.) Desmersmag (en) n. f. En desmeragtig Smag.

m.) Desmerurt (en) n. f. En Skovurt, som om Foraaret fremkommer med indskaarne Blade paa tynde Stilke, hvilke lugte efter Desmer, og faaer i Toppen til Blomst en liden kantet grøn Knap, hvoraf den og faaer det Navn Desmerknap. Kaldes ellers Ambrablomster. Adoxa moscatellina. *Linn.*

Destillerer, v. a. [af Lat. *destillare.*] Afstiller de flygtige Dele af et Legeme i tilslut tede Kar formedelst Varme. At destillere Akevit, Rosenvand, &c. Deraf Destillerkiedel eller Pande, Ovn, Tøi, &c. ɔ: som hører til Destillering.

Destillerer (en) n. f. En som forstaaer eller giver sig af med at destillere.

Destillering (en) n. f. Gierningen at destillere.

Desto, adv. See Des. No. 9.

Desværre, interj. See Des. No. 11.

Det, pron. [neutr. af Den.]

1. Bruges det ligesom Den No. 1 og 2.

2. Sættes det ved verba, som staae impersonaliter, og udtrykkes ikke i Latinen. Det regner og sneer. Det fryser. Det lyner og tordner.

3. Sættes det ved verb. subst. Er, og betyder en vis Person eller Ting, da nominativus forvandles til accusativum i Dansken. Det er mig, som han sigter paa. Var det dig, som bankede paa Porten? Er det ham, hende, som dandser saa godt? Det er os, som skal reise sammen. Er det eder, (contr. jer,) som giorde det Optog? Det er dem, der skal reise med os. Tag dig i

Agt for ham, hende, dem; thi det er (ɔ: han, hun, de, ere) slemme Folk.

4. I ældre Skrifter bruges det og undertiden som en Conjunction, og bemærker: saa at. Han slog til ungen Helmer Kamp, det han faldt død til Jord. Kiempev. 120 S.

Dette, pron. neutr. See Denne.

Di (en) n. f. [af dier.] Den Mælk, som udsuges af Moderens Bryste til Næring for den spæde Affødning. Dien gaaer bort. Hun har ingen Di i Brystene. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Diamme (en) n. f. Det samme som Amme; og er modsat Goldamme.

b.) Dibarn (et) n. f. Et Barn, som dier; et Pattebarn.

c.) Dibroder (en) n. f. Den, der er opammet af den samme Amme, som en anden; og naar det er et Fruentimmer, kaldes hun Disøster.

d.) Dilam (et) n. f. Et Lam, som dier; og er modsat Dræggelam.

e.) Dilon (en) n. f. Den Løn, som gives en Amme, for at give et Barn Di.

f.) Disøster (en) n. f. See Dibroder.

Diærv, adj. [Isl. *Diarfur*. Cambr. Brit. *dawr*. af diærves.] Meget dristig; som tør vove Alting. Ordet brugdes fordum meget, og er nu igien optaget i Sproget, (ligesom og Ordet Daad i den høiere Stileart,) men tages dog undertiden ogsaa i en ond Mening om den, som med stor Dristighed søger at bringe en slet Sag igiennem. En diærv Krigsmand. Den gamle Diærve Romer. Hand er diærvest ved egen Dør. (Et Ordsprog.) Hver er diærff om deelt Lod; ɔ: enhver tager dristigen til sit eget. P. Syvs Ordspr. Han er en diærv Karl. Han er dristig og diærv nok til at skrive de aabenbareste Løgne.

Diærveligen, adv. obsol [af diærv] Paa en diærv Maade. Hvad man diærveligen lover, det skal man ærligen holde. Wedels Kr. 70 S. Ingen Jomfrue eller Mø saae diærveligen til nogen Mandsperson. ibid. 141 S.

Diærves, v. neutr. pass. obsol. [Isl. *dirfast*. Anglos. *dyrran*. Alamn. *durren*. Germ. dürfen, darf. Gr. θαῤῥέω, Dan. tør, audeo.] Fordrister sig til; tør vove. Vilde du ikke diærves at gaae ind i denne Pallads. (Jertegns Postill.) See og D. Mag. III. 232. og Frid. II. Gaardsr. XVIII Art.

Diærvhed (en) n. f. [af diærv.] Den Beskaffenhed at være diærv; stor Dristighed. Han gik med en utrolig Diærvhed al Fare imøde.

Diævel (en) n. f. pl. Diævle. [Goth. *Diabulaus*. Cambr. Br. *Diafol, Diavl*. Anglos. *Diosul*, Alam. *Diubil*, *Diuval*. Germ. Teufel. Af det Græske Διαβολος, ɔ: en Bagvasker.]

1. Een af de onde Engle, som efter Bibelens Lærdom bleve nedstødte fra Guds Ansigt til Helvede. (Genitivus deraf bruges og adjective, og bemærker: som er af Diævelen, eller, hører Diævelen til. Diævelen og alle hans Engle. At være besat af Diævelen. At uddrive Diævle. De ofrede til Diævlene, som ikke ere Gud. 5 Mos. XXXII. 17. De ofrede deres Sønner og deres Døttre til Diævle. Psalm. CVI. 37. O! du Diævels Barn, fuld af List ꝛc. Apost. Giern. XIII. 10.

2. En som er overmaade ond, grum og tyrannisk. Han er en Diævel imod sine Underhavende. Hun er en Diævel imod sine Piger.

3. En Modstander; Plager; Forfører Det ene Menneske er ofte det andets Diævel.

4. En som søger ved Bagtalelse at sætte Ondt imellem Folk. See Ægteskabsdiævel.

5. Genitivus deraf bruges ofte adjective, (ligesom og Satans, Helvedes,) til at betegne noget, som er meget ondt og slemt. Det er noget Diævels Tøi, nogle Diævels Drenge. Han er ret et Diævels Menneske, et Diævels Lem.

Diævelsbid (en) n f. En Markurt med langagtige Blade og flere jævnsides løbende Grene, der have en hvid eller purpurfarvet Blomsterknop i Toppen, og hører blant de medicinske Vexter. Scabiosa succisa. *Linn.*

Diævelsmælk, en Urt. See Fandensmælk.

Diævelsk, adj. Som er af Diævelen, eller hører Diævelen til. It. som er overmaade ond og slem. At bruge diævelske Kunster. Nu begynder hun at blive reent diævelsk.

Diævelskab (et) n. f. [af Diævel.] Noget, som er eller troes at være af Diævelen; Spøgelse. It. noget Pak, som er meget slemt og skadeligt. (Bruges meest i daglig Tale.) Kierlingen troede, at der var noget Diævelskab i Stuen. Adskillige Spøgelse og Diævelskab. Wedels Krøn. 25 S. Kunde man faae sligt Diævelskab ud af Landet.

Diævelunge (en) n. f. Bruges som et Skieldsord om et meget vanartigt og slemt Barn. Hvad skal man giøre med den Diævelunge.

Diævleart (en) n. f. Den Art og Beskaffenhed, som er ved Diævle. It. en meget ondskabsfuld Natur. Spøgelser troes at være af Diævlearten. Bagvaskere kan ansees for at være af Diævlearten. Der stikker en Diævleart i det Menneske.

Diævleblændt, adj. Overmaade ond og slem. Saadanne diævleblændte Mennesker kan ingen omgaaes med.

Diævledyrkelse (en) n. f. Den Gierning at dyrke eller tilbede onde Aander. Hos visse Hedninger bruges endnu Diævledyrkelse.

Diævledyrker (en) n. f. En som bruger Diævledyrkelse.

Diævleri (et) n. f. [af diævles.] Styg og hæsligt Klammeri. Hvo kan udholde at høre paa sligt Diævleri.

Diævles, v. n. pass. [af Diævel.] Omgaaes paa Diævleviis; kives og klamres; bides og bandes. Disse Ægtefolk diævles med hinanden fra Morgen til Aften.

Diævleviis, n. f. Bruges allene adverbialiter med præp. paa, og bemærker: paa en meget grum og tyrannisk Maade. At handle med een paa Diævleviis.

Diamant (en) n. f. See Demant.

Diamme, Dibarn, Dibroder. See Di.

Did, adv. [contr. af derhid.] Derhen; til det Sted. Bruges og skiønt sielden i disse Sammensætninger: Didhen, ɔ: hen til det Sted; Didtil, ɔ: just til det Sted; Didkomst (en) n. f. Ankomst til det Sted. See K. Vid. S. Skr. V. 108 S. og Didhørig, adj. Dertil hørende. See ibid. VII. 297 S.

Didrer, v. n. See Dirrer.

Dien (en) n. f. [af dier.] Gierningen at die.

Dier, v. a. [maaskee af Angl. *Dug*, mamma; er ellers et nær beslægtet Ord med Dægger og suger.]

1. Faaer Di; suger Mælk af Brystene; patter. Han har diet de samme Bryste. Kalven dier Koens Yver. De Bryster, som du diede. Luc. XI. 27. At hun giver Drengen at die. II Mos. II. 7.
2. Giver Di; opammer; opføder med Di. (Bruges her kun sielden.) Moderen dier selv sit Barn. Dette Faar har to Lam at die.
3. Dier ind, v. a. Suger i sig. Han har diet det ind med Moderens Mælk.
4. Dier op, v. a. Opfostrer med Di eller Patte. Moderen har selv diet sit Barn op.
5. Dier ud, v. a. Suger ud ved at die. At die Mælken ud af eens Bryste med et Patteglas. Barnet diede Blod ud.

Dierv, adj. See Diærv.

Dievel (en) n. f. See Diævel.

Dig, pron. caf. obl. af Du.

Dige (en) n. f. [Angl. *Dike*. Isl. *Diki*. Gall. *Digue*. Belg. *Dijk*. Germ. Teich; maaskee af det Græske τεῖχος, murus.]

1. Et Gierde af Tørv eller Steen. At sætte et Dige om en Have. At indhægne en Kornvang med Diger.
2. En Dam eller Dæmning for et Vand. At kaste et Dige op for Havet. Isen har brudt Hul paa Diget. Digerne i Oldenborg ere udbrudte.
3. [I ældre Skrifter.] En Grøft, som er fuld af Vand; et Morads. Er Øg dreven udi Dige og Dynd. Christ. IV. N. L. Sk. 33 Cap. De komme i et Dige at staae. Clausf. N. Kr. 432 S. See og Buntings Itin. 12 S. o. fl. St.
4. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:
   a.) Digegraver (en) n. f. En som arbeider ved Diger eller Dæmninger at grave.

b.)

b.) Digeled (et) n. f. Et Led, hvorigiennem man kiører ind paa inddigede Marke.

c.) Digesmutte (en) n. f. En liden Fugl, som og kaldes Gierdesmutte.

d.) Digestette (en) n. f. Trin af Træ, hvorpaa man stiger over et Dige.

e.) Digesvale (en) n. f. Et Slags Svaler, som bygge deres Reder i Huller i Sandbanker og Diger. Hirundo riparia. *Linn.*

f.) Digetørv (en) n. f. Et Slags Tørv, hvoraf Diger opføres.

Digel (en) n. f. [skrives og Degel. Anglos. *Tigel*, tegula. Germ. Tiegel; Isl. *Deigul.* maaskee af Isl. *deigia*, mollire.]

1. Et Kar af en ildfast Materie, hvori Metaller smæltes.

2. Et firkantet Bret eller Plade i en Bogtrykkerpresse, som af Presseskruen nedtrykkes, og presser Bogstaverne paa Papiret.

Digeled (et) n. f. See Dige.

Digelhage (en) n. f. [af Digel No. 2. og Hage.] En af de fire Kroge eller Skruer, hvoraf een sættes i hvert Hiørne af Digelen, til hvilke Laasen bliver hæftet. Kaldes og Digelskrue.

Digelprøve (en) n. f. [af Digel No. 1. og Prøve.] Den nøiagtige Undersøgelse af Guldets eller Sølvets Beskaffenhed, som skeer ved at smælte det i Digelen. See K. Vid. S. Skr. XI. 261.

Diger, v. a. [af Dige.]

1. Sætter Dige. At dige med Tørv eller Steen. At dige for Havet. At dige om en Kornmark.

2. Diger af, eller Afdiger, v. a. Afslukker med Dige. Den Vang maa afdiges fra de øvrige Marke.

3. Diger ind, eller Inddiger, v. a. Indelukker med Dige; sætter Dige om. Haven skal diges ind. At inddige en Kornvang.

4. Diger op, eller Opdiger, v. a. Opfører Dige. Der maa diges op for Havet. Han har alt opdiget sit Stykke.

Digesmutte, Digesvale, &c. See Dige.

Digning (en) n. f. [af diger.] Gierningen at dige. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Afdigning, Inddigning, &c.

Digt (en) n. f. [af digter, fingo.]

1. Noget, som er opfundet i Tankerne, og er ikke saaledes i sig selv; en Fabel. Det er hans egen Digt. Dette er lutter Digt, hvori der ikke er et sandt Ord.

2. Det som man hemmeligen ønsker paa, og tragter efter. Han forstaaer alle Tankers Digt. 1 Krøn. XXVIII. 9. Bevar dette evindeligen i dit Folkes Hiertes Tankers Digt. ibid. XXIX. 18.

3. Et Vers; en Poesie. (Her bruges almindeligst Artiklen et). Et smukt Digt. Et Elskovs, Bryllups, Digt.

4. [I ældre Skrifter.] En vis Skrivemaade. Den Stiil og sædvanlige Digt, som han pleiede at bruge i alle sine Breve. Wedels Kr. 493 S.

Digt, adj. & adv. [Angl. *ticht.* Germ. Dicht. Er nær beslægtet med Tæt og Tyk.] Tæt; hvorimellem der ere ingen Aabninger eller Mellemrum. Digt Lerred. En digt Skov. En digt Snee, Regn. Skibet, Baaden, Karret, er ikke digt. At holde sig digt sammen. Det regner, sueer digt. En Krone, som er digt besat med Perler. At prygle een digt af. Slaae digt.

Digtehammer (en) n. f. [af digter, denso; og Hammer.] En Hammer af Træ, som Skibstømmermænd bruge til at digte Skibe.

Digtejern (et) n. f. [af samme, og Jern.] En Jernbolt, som er flad i den ene Ende, hvormed Verket inddrives for at stoppe Aabningerne.

Digtekraft (en) n. f. [af digter, fingo; og Kraft.] Den Kraft i Sielen til at opfinde og vilkaarligen sammenbinde Ting i Tankerne. Saavel Malere som Poeter behøve en god Digtekraft.

Digtekunst (en) n. f. [af samme, og Kunst.] Den Kunst at kunne bruge Digtekraften, især at kunne giøre Vers; da det og kaldes Digterkunst.

Digtelse (en) n. f. [af samme.] Gierningen at digte. Bruges meest i Sammensætning: Opdigtelse, ꝛc.

Digten (en) n. f. [af samme.] Pønsen; Grandskning. Al hans Digten og Tragten gaaer derpaa ud.

Digter, v. a. [af digt, adj.] Giør digt og tæt, at ingen Aabninger findes. At digte et Skib, en Tønde, et Kar.

Digter, v. a. [Svet. dickta. Germ. dichten. Anglos. *dihtan*, parare; maaskee af det Græske τευχειν; construere, eller Lat. B. *dictare*, at undervise.]

1. Opfinder og danner noget i Tankerne, som ikke er saaledes i sig selv; opdigter. At digte en Løgn. Denne Historie har han selv digtet.

2. Giør Vers; sammensætter paa Vers. Han er lykkelig i at digte. At digte en Psalme, et Brudevers. Den som kunde digte Kong Frode den skiønneste Gravskrift. Wedels Kr. 112 S.

3. Digter op, eller Opdigter, v. a. Det samme som Digter No. 1. Det onde Rygte har han digtet op om dem. Det er en opdigtet Løgn.

4. Digter paa, eller Paadigter, v. a. Tillægger een noget, som er opdigtet og usandfærdigt. Den skammelige Gierning har han digtet dem paa. Slige nedrige Handlinger bleve dem paadigtede af onde Mennesker.

5. Digter sammen, eller Sammendigter, v. a. Sammenbinder ved at digte. Den hele Historie er sammendigtet af dem, blot for at giøre Tingen rimelig.

6. Digter til, eller Tildigter, v. a. Lægger til ved at digte. De digte selv noget til. Slutningen af Historien er tildigtet af ham selv.

Digter (en) n. f. [af digter, fingo.] Bemærker vel egentligen en som digter noget; men bruges almindeligst til at betegne en som giør Vers; en Poet. Han er een af vore Tiders ypperligste Digtere. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Digteraand (en) n. f. See Aand No. 3.

b.) Digteraare (en) n. f. See Aare No. 5.

c.) Digterævne (en) n. f. Beqvemhed til at være Poet.

d.) Digterfrihed (en) n. f. En vis Frihed, som Poeter tillade sig i Digtersproget.

e.) Digterinde (en) n. f. Et Fruentimmer, som giør Vers.

f.) Digterkunst (en) n. f. See Digtekunst.

g.) Digterpen (en) n. f. En Poets Pen. Nu vil han nedlægge sin Digterpen. Min Digterpen er alt for svag til Helte at beskrive.

h.) Digterske (en) n. f. Det samme som Digterinde.

i.) Digtersprog (et) n. f. En vis høi og figurlig Stiil, som bruges af Poeter.

Digthed (en) n. f. [af digt, adj.] Den Beskaffenhed at være digt og tæt.

Digtning (en) n. f. [af digter, denso.] Gierningen at giøre noget digt og tæt. Det Tøverk og Tiære, som hører til Skibenes Digtning.

Dilam (et) n. f. See Di.

Dild (en) n. f. [Anglos. *Dill* f. *Dile*. Belg. *Dille*. Germ. Dill.] En bekiendt stærklugtende Haveurt, hvis stiernedannede Frøstilke bruges i Syltning med Edike. (Anethum graveolens. *Linn.*) Deraf Dildfrø, Dildolie, ꝛc.

Dilker, v. a. [Isl. *Dilkr*, agnus subrutilus af dier.] Dier eller suger paa smaat og sagte, som smaa Børn, naar de slippe Patten, og tage den fat igien.

Dilon (en) n. f. See Di.

Dimler, v. a. [af uvis Oprindelse.] Hæfter sammen; samler. (Moth.)

Dimling (en) n. f. [kaldes ogsaa Dumling, og Domling, af dimler.] En Nagle af Træ, hvormed Hiulfællerne holdes sammen. It. det Sted, hvor de ere sammenfæstede. Bruges og til at betegne et Stykke Træ, som slaaes tværs over Sammenføiningen af Brader, for at holde dem sammen.

Ete

See Nucl. Lat. voc. *Securicula.* og Coldings Etym. Lat. voc. *Subscus* & *Cuneolus.* I Dansk og Svensk kalder man en Nagle eller Spiger af Jern eller Træ en Domling. K. Vid. S. Skr. II. 164.

Dimmeluge (en) n. f. [maaskee af Isl. *dimmur*, obscurus, og Uge; til Erindring om den store Formørkelse, som indfaldt Langfredag ved Christi Lidelse.] Saaledes kaldes den Uge imellem Palmesøndag og Paaskedag.

Dimring (en) n. f. [Germ. Demmerung; af Isl. *dimmur*, obscurus.] Den Tid, da det ikke er ret Dag; Tusmørke.

Din, pron. possess. neutr. dit, pl. dine. [Goth *theins*. Anglos. *thin*. Isl. *thinn*. af Du, Lat. *Tu*.]

1. Som tilhører dig. Han er din Fader. Det er dit Rige. Disse ere dine Børn. Du maa sørge for dig og dine.

2. Bruges det og i daglig Tale, naar man skielder, i Steden for Du. Din Skielm. Din Tyv. Dit Skarn.

Dingebom (en) n. f. [qs. Dingelbom; af dingler og Bom.] En Gynge. See Nucl. Lat voc. *Oscillum*.

Dingeldangel (en) n. f. Det samme som Dingelsmek.

Dingelsmek (en) n. f. [af dingler.] Bruges i daglig Tale om noget, som hænger og dingler.

Dingelvoren, adj. [af samme.] Som bevæges hid og did; vaklende; rokkende. Han gaaer saa dingelvoren med Kroppen.

Dingende, adj. part. i Steden for dinglende. See Nucl. Lat voc. *Pendulus*.

Dinger, v. a. [maaskee af Isl. *deigia*, mollire; eller af Anglos. *dencgan*, tundere.] Giør sløv; betager Eggen. (Moth.) See og Nucl. Lat. voc. *Obtundo*, hvor og haves Dinget, adj. *Obtusus*.

Dinglen (en) n. f. [af dingler.] Gierningen at dingle.

Dingler, v. n. [Svet. dingla. See Ihre.] Bevæges hid og did; vakler; rokker. At sidde og dingle med Fødderne. Snoren hænger og dingler. Han gaaer altid og dingler med Hovedet.

Dining (en) n. f. See Dyning.

Dirik (en) n. f. pl. Diriker. [Germ. Dietherich.] Et Redskab af Jern med en Hage i Enden, hvormed Laase oplukkes i Steden for Nøgle.

Dirikfri, adj. [hedder og dirkefri. af Dirik eller dirker og fri.] Som ei kan oplukkes med Dirik. En dirikfri Laas.

Dirk (en) n. f. Et Tovverk, som gaaer igiennem sine behørige Blokke, og holder Mesans-Ruens øverste Ende i sin rette Stilling.

Dirker op, v. a. [af Dirik.] Oplukker med Dirik. Da Nøglen er borte, maa Laasen dirkes op.

Dirren (en) n. f. [af dirrer.] Sittren; Bæven. Siges og om den hastige Bevægelse, som en Streng paa et musikalskt Instrument sættes i, naar den berøres. (vibratio.) Den Syge klager over en Dirren i Blodet.

Dirrer, v. n. [hedder og derrer, eller didrer; Svet. darra, tuttra; i det gamle Norriske Sprog titra; Lat. *terreri*. See Wachter voc. *Zittern*.] Bæver; sittrer; ryster. Han blev saa kold, saa bange, at han dirrede over sit hele Legeme.

Dis, adv. See Des.

Discant (en) n. f. [af Lat. B. *Discantus*.] Den høieste Stemme i Musiken. At spille, synge, første eller anden Discant.

Discipel (en) n. f. pl. Discipler, eller, Disciple. [af Lat. *Discipulus*.]

1. En som underviises i boglige Kunsters første Grunde. I den Skole ere mange Discipler.

2. [I Bibelen.] En som underviises i Religionen. Jesu Disciple fulgte ham. Matth. VIII. 23. Johannis Disciple. Marc. II. 18. Vi ere Mosis Disciple. Joh. IX. 28.

Discipelinde (en) n. f. Et Fruentimmer, som underviises. Der var en Discipelinde i Joppe. Apostl. Giern. IX. 36.

Disig, adj. Siges til Skibs om Luften, naar den er opfyldt med en tynd Taage eller Damp, som svæver over Jordens eller Vandets Overflade, og hindrer, at man ikke kan see noget tydeligen langt borte. Luften var disig og mistig.

Disk (en) n. f. [Germ. Tisch. Anglos. *Disc*. Camb. Br. *Disgel*. Lat. *Discus*.]
1. En Brikke; en Tallerken. Vor Dug og Disk er alt bereed. Kalk og Disk ved Alterens Sacrament.
2. Et Spisebord. De holde, søge, Dug og Disk sammen. At skilles fra Dug og Disk.
3. Det samme som Boddisk. Pigen lagde Pengene til Kræmmeren paa Disken.

Diskbroder (en) n. f. [af Disk og Broder] Een af dem, som ere i et Spiseselskab sammen. Han er een af vore Diskbrødre.

Disøster (en) n. f. See Di.

Disse, pron. demonstr. plur. See Denne. Disse findes og i ældre Skrifter i Steden for Denne. Hveden er os disse Mysseling. (Kiempev.)

Dobbe (en) n. f. [er nær beslægtet med Doppe.] Et Rør med et Stykke Kork og Pennefiær paa en Medesnor, som forhindrer Krogen og Madingen at synke dybere end man vil, hvorpaa sees, naar Fisken bider paa Krogen.

Dobbel (et) n. f. pl. Dobler. [Isl. *Dubl*. er maaskee ei forskiellig fra Dobber.] Et af de Stykker Træ eller Kork, som ere fastgiorte ved den øverste Kant af et Fiskergarn, og hindre det at synke gandske ned under Vandet. See Strøms Sundm. Beskr. I. 437, 445 og 446.

Dobbel (en) n. f. [formodentligen af Lat. *Tabula*; hvoraf man og har et Slags Bretspil, som kaldes Tavl.] Bemærker vel i Almindelighed alslags Bretspil, men bruges nu meest om ideligt og utilladeligt Spil, hvorved man kan tabe mange Penge. At drive Natten bort med Drik og Dobbel. At give sig i Dobbel med een. Ingen er pligtig til at betale hvis han i Dobbel taber. D. L. V. 14. 55.

Dobbelspat (en) n. f. [af dobbelt og Spat.] En krystalliseret giennemsigtig Kalksteen, som findes især i Island i meget store Krystaller. Kaldes og Islandsk Spat.

Dobbelt, adj. [maaskee af tofold, eller og af Gall. *double*, Lat. *duplex*, *duplus*.]
1. Som er to Gange særskilt; to sammenføiede Ting af eet Slags. Staden er omringet med en dobbelt Muur. En dobbelt Dør. Dobbelte Vinduer.
2. Som er een Gang saa meget som det sædvanlige. Dobbelt Sold. Dobbelt Arbeid. Dobbelt Betaling.
3. Som indeholder det enkeltes Værdi to Gange, skiønt det ei kan adskilles. En dobbelt Ducat. En dobbelt Krone.
4. Som er meget bedre eller større end andet af sit Slags. Dobbelt Øl. Dobbelte Kramsfugle. Dobbelte Nelliker, Gyldenlakker, Levkoier, 2c.
5. Bruges det og i Sammensætning, og bemærker det enkelte saa mange Gange taget, f. Ex. tredobbelt, firedobbelt, 2c.

Dobbelt, adv. Paa en dobbelt Maade; een Gang saa meget som det enkelte eller sædvanlige. Kluden maa lægges dobbelt paa Saaret. Teppet ligger dobbelt paa Sengen. Det beløber sig til dobbelt saa meget. At blive dobbelt straffet. Jeg holder nu dobbelt saa meget af ham.

Dobbeltgiør, v. a. [af dobbelt og giør.] Bruges undertiden i Steden for Fordobler.

Dobber (et) n. f. pl. Dobrer. [maaskee af Lat. *Suber*.] Et Stykke Kork eller Træ med en opstaaende Pind, som har et Stykke Klud eller Flag paa Enden, og sættes ved et Fiskergarn, at man kan vide, hvor det findes.

Doblebroder (en) n. f. [af dobler og Broder.] Det samme som Spillebroder.

Doblehuus (et) n. f. [af dobler og Huus.] Det samme som Spillehuus.

Doblen (en) n. f. [af dobler.] Gierningen at doble.

Dobler, v. a. [af Dobbel.]
1. Sætter Penge paa Spil for at vinde eller tabe. Han sidder og dobler hele Natter igiennem. Han giør ikke andet end drikker og dobler.
2. Dobler bort. See Bortdobler.

Dobler (en) n. f. [af dobler.] En som er meget hengiven til Spil.

Dobleri (et) n. f. [af dobler.] Det samme som Doblen.

Dobblerer, v. a. [af Gall. *doubler*.] Giør dobbelt; fordobler. (Bruges meest i Spil.) At doblere Indsatsen.

Doblering (en) n. f. Gierningen at doblere.

Doblet (en) n. f. See Dublet.

Doctor (en) n. f. pl. Doctorer. [af Lat. *Doctor*.]

1. En Lærer; en Ærestitel for dem, som har opnaaet den høieste Værdighed i Theologie, Lovkyndighed, Lægekunst, og Philosophie.
2. I daglig Tale betegner det meest en Læge, eller den, som forstaaer at helbrede indvortes Sygdomme.
3. De heraf sammensatte Ord ere især:
   a.) Doctorgrad (en) n. f. Den Høitidelighed at blive offentligen udnævnt til Doctor.
   b.) Doctorhat (en) n. f. En Hat, som ved slig Høitidelighed sættes paa en Doctors Hoved.
   c.) Doctorinde (en) n. f. En Doctors Hustru. It. (i daglig Tale) et Fruentimmer, som befatter sig med at helbrede Sygdomme.
   d.) Doctorseddel (en) n. f. Det samme som Recept, eller og Attest af en Doctor om eens Sygdom.

Dodshoved (et) n. f. Saaledes kaldes til Skibs det Jern, hvormed Raaen hæftes til Masten.

Doent (en) n. f. [af Anglos. *don*, Germ. thun, agere.] En Gierning; Handtering. (Bruges meest i daglig Tale.) Enhver maa passe sin Doent. Det er ikke min Doent.

Døbeact (en) n. f. [af døber og Act.] En høitidelig Forretning af Daabens Sacrament.

Døbebog (en) n. f. [af døber og Bog.]

1. En Bog, som indeholder de ved Døbeacten brugelige Formularer.
2. En Bog, hvori de Døbtes Navne af Præsten eller Klokkeren indføres.

Døbefad (et) n. f. [af døber og Fad.] Et Fad eller Bekken, hvori Døbevandet indeholdes.

Døbefader (en) n. f. [af døber og Fader.] Saaledes kaldes en Præst i Henseende til den eller de Personer, som ere døbte af ham. See Cold. Etym. Lat. voc. *Baptista*.

Døbelse (en) n. f. [af døber.] Den Gierning at døbe; Daabs Meddelelse.

Døbenavn (et) n. f. [af døber og Navn.] Det Navn, som een har faaet i Daaben.

Døber, v. a. imperf. døbede eller døbde, sup. døbt. [Germ. tauffen. Moesog. *daupjan*. Angl. *dipte*. Belg. *doopen*. Anglos. *depan*, *dyppan*. Isl. *deypa*, immergere. af dyb.]

1. Forretter Daab, eller meddeler Daab. Bruges og absolute. At døbe Børn. Præsten har i Dag baade prædiket, skriftet, døbt, og forrettet Communion.
2. Døber om, eller Omdøber, v. a. Døber en døbt Person paa ny. Anabaptisterne omdøbe deres Tilhængere, skiønt de have været døbte som Børn.

Døber (en) n. f. [af døber.] En som døber. Bruges i Sammensætning fornemmeligen i det Ord Vederdøber; og uden for Sammensætning meest om Evangelisten Johannes, som kaldes per excellentiam Johannes den Døber.

Døbeseddel (en) n. f. [af døber og Seddel.] Et skriftligt Beviis, udstædt af en Præst, angaaende en Persons Daab og Daabsdag.

Døbevand (et) n. f. [af døber og Vand.] Vand til at døbe med; Vand, som kommes i et Døbefad.

Døbevidne (et) n. f. See Daabsvidne.

Død (en) n. f. genit. Døds, defin. Døden, undertiden Dødsens. [Moesog. *Dauths*. Anglos. *Death*, *Dieth*. Isl. *Daud*. Angl. *Death*. Germ. Tod.]

1. Sielens Skilsmisse fra Legemet; Livets Afladelse; Endeligt. At faae en naturlig, voldsom, sød og sagte, Død. At lide, udstaae, Døden. At dømmes til Døde. At beklage eens Død.
2. Det samme som Dødsstund. Det er dog en Trøst i Døden, at rc.
3. Det samme som Dødsmaade. Min Siel døe de Oprigtiges Død. 4 Mos. XXIII. 10.
4. Det samme som Dødsstraf. Med desto haardere Død straffes. Chr. V. Art. Br. §. 21.

5. Det samme som Dødsfare. Der saae man Døden for sine Øine. Med Frimodigheden at gaae Døden i Møde.
6. Døds Aarsag; Bane. Det Fald, den Hiertesorg, bliver vist hans Død.
7. En smitsom Syge, som foraarsager, at en Mængde døer bort. I det fiortende Aarhundred rasede den sorte Død. Der er kommen en almindelig Død blandt Hornqvæget.
8. Lighed eller Billede af en Døding. Han seer ud som Døden. Man saae Døden afmalet i hans Ansigt.
9. [I Theologien.] De Ugudeliges forhærdede Tilstand her, og de Fordømtes jammerfulde Tilstand hisset. Den første kaldes den aandelige, og den sidste den evige Død.
10. Til Døde. Bruges ofte adverbialiter i Steden for ihiel. At saare, slaae een til Døde. At græmme sig til Døde. At kiæmpe sig til Døde. Mall. Handl. 123 S.
11. Til Døden, eller indtil Døden. Bruges og undertiden adverbialiter, og tillige figurligen, i Steden for: indtil det yderste; hæftigen; overmaade. At hade, forfølge, een indtil Døden. Hans Siel blev bedrøvet indtil Døden. Domm. XVI. 16.
12. For sin Død ikke. Bruges og adverbialiter, deels i Steden for; aldeles ikke; om det end skulde koste Livet: deels og om noget, som er overmaade afskyeligt eller modbydeligt. Den Forhaanelse maa du for din Død ikke taale. Hun kan for sin Død ikke lide den Person. Jeg kunde for min Død ikke udholde at høre paa hans Pralerier.
13. At ligge for Døden, ɔ: at være dødsyg.
14. At ligge med Døden paa Læberne, ɔ: at ligge i Aandedrættet; at ligge paa sit yderste.
15. Han er god at sende efter Døden. Siges i daglig Tale om en Tiener eller andet Sendebud, som kommer seent tilbage med Beskeed.

Død, adj partic. [af døer.]
1. Som ikke har Liv; livløs. Han faldt død ned, som en Steen. Barnet kom dødt til Verden. Afgudsdyrkere, som tilbede døde Stokke og Stene.
2. Som er uden Følelse. Der er kommet dødt Kiød i Saaret. Min Haand er gandske død. En wordhær thet (Lemmet) dooth. Jyd. L. III. 26.
3. Som ei er i nogen Rørelse eller Bevægelse; gandske stille. Et dødt Veir. Alting er nu saa dødt her i Huset.
4. Ei fyrig, munter eller levende; tung; uvirksom. Han har et Par døde Øine, et dødt Væsen. Jeg er saa død i alle mine Lemmer. Han gaaer saa død i sine Forretninger.
5. Som ei har sin rette Kraft, Livlighed eller Friskhed. En død Ild. En død Green. En død Farve.
6. Ugyldig; tilintetgiort. Den Forskrivning er nu død og magtesløs. Alt det Forbigangne skal være dødt imellem os herefter.
7. Frugtesløs; som giver ingen Rente af sig. De Penge, som lægges an i Guld, Sølv og prægtige Møbler, ere kun en død Capital.
8. Øde og tom; ubeboet; ufrugtbar. En død Ørk. Et dødt Land.
9. Forhærdet; uden Sinds Følelse. At være død imod alle Formaninger. Der I vare døde i Overtrædelser og Synder. Eph. II. 1.
10. Dødt Træ. Kaldes i Skibbyggeri alt det Tømmer, som ikke anvendes til Brug i Skibets Bygning selv; saasom Opklodsningen ved Kiølen, ɔc.
11. Døde Træer. Kaldes i Skovvæsenet de Træer, som reent døe bort, naar Stammen er afhugget. See Fleisch. om Skovv. 57 S.
12. En Død (substantive) bruges ofte til at betegne et dødt Menneske, ligesom de Døde i Steden for døde Personer eller Dødninger. At begrave en Død. Han blev efter Slaget funden blandt de Døde. Christus er opstanden fra de Døde.
13. Efter død Mand, ɔ: i en afdød Persons Stervbo. Saadanne Fordringer giælde ikke efter død Mand.
14. At være levende død, siges om den, som vel har det naturlige Liv, men i andre Henseender kan betragtes som død.
15. For Levendes og Dødes Skyld. Siges ofte i daglig Tale, naar man forlanger til sin Sikkerhed skriftligt Beviis for noget.

Dødedag (en) n. f. Det samme som Dødsdag. See 2 Sam. XX. 3.

Dødedands (en) n. f. See Dødningedands.

Dødelig, adj. [af Død og term. fin. lig.]
1. Som er Døden undergiven; som kan døe. Bruges og ofte substantive i Steden for Menneske. Alle Mennesker ere dødelige. Dette dødelige at føres i Udødelighed. 1 Corinth. XV. 53. Ingen Dødelig kan rose sig af, at ꝛc.
2. Som der er Dødstegn at see paa; som tilkiendegiver en nær forestaaende Død. Den Syge seer just ikke saa dødelig ud. Der ere ingen dødelige Fagter hos ham.
3. Som skeer ved Døden. Dødelig Afgang, Henfart, ꝛc.
4. Som medfører eller foraarsager Døden; dræbende. En dødelig Sygdom, Forgift, ꝛc.
5. Som bliver ved indtil Døden; eller, som vil nogens Død og Ulykke. At være eens dødelige Fiende. At bære et dødeligt Had eller Fiendskab til een.
6. En dødelig Synd, ɔ: en overmaade stor Synd. Det er en dødelig Synd at handle saaledes imod de Fattige, Enker og Faderløse.

Dødeligen, adv. [af dødelig.]
1. Paa en dødelig Maade; til Døde. At være dødeligen saaret.
2. Indtil Døden; it. meget heftigen. At være een dødeligen fiendsk og hadelig. At være dødeligen forelsket i een.

Dødelighed (en) n. f. [af dødelig.] Den Egenskab at være dødelig; den Tilstand, at være Døden underkastet. Epikur troede Siælens Dødelighed. Et Menneske bør hver Dag erindre sin Dødelighed.

Dødeliste (en) n. f. En Liste eller Fortegnelse over de Døde.

Dødelse (en) n. f. [af døder.] Livets Betagelse. See 2 Corinth. IV. 10.

Dødemaaned (en) n. f. obsol. Saaledes kaldtes fordum Februarii Maaned. See Cold. Etym. Lat. voc. *Februarius*.

Døden (en) n. f. [af døder.] Giemingen at døde; Dræben. See Fleisch. om Bier. 435 S.

Dødende, adj. part. [af døder.] Som foraarsager Døden. Aareladning er dødende i Forraadnelsesfeber.

Døder, v. a. [af død.]
1. Skiller ved Livet; dræber. At døde Bierne. See Fleisch. ibid. 729 og 783 S. Blodhævneren skal løde døde Manddraberen. 4 Mos. XXXV. 21.
2. Dæmper; tvinger; undertrykker. (Bruges meest af Theologer.) At døde Kiødets Lyster og Begierligheder.

Dødfarvet, adj. [af Død og Farve.] Som har en Dødnings Farve; bleeg som en Død.

Dødfiende (en) n. f. En dødelig eller uforsonlig Fiende. De bleve fremdeles Dødfiender af hinanden. K. Vid. S. Skr. IV. 87 S.

Dødfødt, adj. Som er kommen til Verden uden Liv; død for Fødselen. Et dødfødt Barn.

Dødgiør, v. a. [af død og giør.]
1. Det samme som Døder. See 1 Petri III. 18.
2. Betager en Ting sin Kraft eller Virkning. Drives Brændingen for stærkt, dødgiøres Gipsen, og lader sig ei af Vandet binde. Brünn. Miner. 17 S.

Dødhed (en) n. f. [af død.] Den Beskaffenhed at være død, tung eller uvirksom. Han klager over en Dødhed og Dorskhed i Sindet, Lemmerne.

Dødhovedet, adj. [af død og Hoved.] Som har ingen Kraft eller Liv i Siælen til at sandse eller begribe noget; dum, dorsk.

Dødike (en) n. f. [er enten eet med Saxon. *Döreke*, eller og maaskee et diminut. af Norv. Dott, obturamentum, som formodentlig kommer af Anglos. *dyttan*, occludere.] Et Spunds; en Svik. See Nucl. Lat. voc. *Obturaculum*.

Døding (en) n. f. Det samme som Dødning. See Wed. Kr. 10 og 79 S.

Dødkiød (et) n. f. [af død og Kiød.] Bruges meest i daglig Tale deels i Steden for Koldbrand, deels og i Steden for vildt Kiød.

Dødland (et) n. f. [af død og Land.] Død og ufrugtbar Jord.

Dødnælde. en Urt. See Døvnælde.

Dødning (en) n. f. [af død.]

1. Et dødt Menneske, især som er begravet. Var i de overtroiske Tider at ansee som et Slags Gienfærd eller Spøgelse. At see ud som en Dødning, ɔ: at være overmaade bleeg og affalden.

2. De heraf sammensatte Ord ere især:

a.) Dødningbeen (et) n. f. Et Been af et Dødningrad.

b.) Dødningdands (en) n. f. Saaledes kaldes et af Malerne opdigtet Historiestykke, hvor Døden forestilles dandsende i Ring med Folk af enhver Alder, Kiøn og Stand.

c.) Dødningfarve (en) n. f. En hæslig sorteblaa Farve, som paa en af Jorden optaget Dødning.

d.) Dødninghoved (et) n. f. Hovedet af et Dødningrad.

e.) Dødningkneb (et) n. f. En blaa Plet, som undertiden sees paa et Menneskes Hud, og holdes af overtroiske Folk for at være paasat af en knibende Dødnings Fingre.

f.) Dødningrad (et) n. f. Et Beenrad af en Dødning.

Dødøiet, adj. [af død og Øie.] Som har døde Øine; som seer mat ud af Øinene.

Dødsangest (en) n. f. [af Død og Angest.]

1. Den Angest og Qval, som trykker en Døende. At ligge i Dødsangest.

2. En meget stor Ængstelse; en overmaade stor Bekymring. Vi vare alle i Dødsangest for ham.

Dødsdag (en) n. f. Den Dag, paa hvilken man døer. Besøgte ikke Saul — indtil sin Dødsdag. 1 Sam. XV. 35. Og veed ikke min Dødsdag. 1 Mos. XXVII. 2.

Dødsdom (en) n. f. En Dom, som forkynder Døden; Blóddom. See 5 Mos. XIX. 6. og XXI. 22.

Dødsens [Genit. defin. af Død, i Steden for Dødens.] Bruges undertiden adjective og bemærker:

1. Nær ved Døden; dødsyg. Han kan ikke leve; han er dødsens.

2. Dødskyldig; vis paa at miste Livet. Har han begaaet saa store Forbrydelser, saa er han dødsens.

3. Høist ulykkelig. Du skal blive dødsens, om du giør det.

Dødsfald (et) n. f. [af Død og Fald.] Dødelig Afgang; Døds Tilfælde; Død. Et uformodentligt Dødsfald. Naar Dødsfald skeer, kan Arvingerne mælde sig.

Dødsfare (en) n. f. Fare for at miste Livet; en overmaade stor Fare. See 1 Corinth. I. 10.

Dødsfrygt (en) n. f. Frygt for at miste Livet; en meget stor Frygt. See Sir. IX. 16. og XL. 6.

Dødskamp (en) n. f. Naturens sidste Kamp med Døden; Dødsstrid. See St. til Esth. XIV. 1.

Dødskudt, adj. partic. [af død og skyder.] Som er skudt til Døde.

Dødskyldig, adj. [af Død og skyldig.] Som er skyldig i en Dødssag; som har forbrudt Livet. See Tob. VI. 14. og Guldb. Nat. Theol. 260 S.

Dødslag (et) n. f. [af Død og Slag.] Et dødeligt Slag; Drab; Mord.

Dødslagen, adj. partic. [af død og slaaer.] Som er slagen til Døde; dræbt; myrdet.

Dødsleie (et) n. f. Det Sted, hvor man ligger for Døden; Dødsseng.

Dødsmaade (en) n. f. En vis Maade at komme af Dage paa.

Dødsnød (en) n. f. Det samme som Dødsfare. See 2 Corinth. XI. 23.

Dødsqval (en) n. f. Qval af Dødsfrygt; Dødsangest.

Dødssaar (et) n. f. Saar af et Dødslag; et dødeligt Saar; Banesaar.

Dødssag (en) n. f. En Sag eller Gierning, som fortiener at straffes med Døden. See Luc. XXIII. 22. og Apostl. Giern. XIII. 28.

Dødsseng (en) n. f. Det samme som Dødsleie.

Dødsskræk (en) n. f. Bemærker a.) en i Naturen indplantet Skræk eller Afsky for at døe. b.) en Skræk, som kan forvolde Døden; en meget stor Skræk.

Dødssmerte (en) n. f. Smerte, som føles af en dødsyg; dødelig Smerte.

Dødssøvn (en) n. f. En Søvn, som fører Døden med sig; den sidste Søvn.

Dødsstraf (en) n. f. Straf, som medfører Døden; Livsstraf.

Dødsstrid (en) n. f. Det samme som Dødskamp.

Dødsstund (en) n. f. Den Tid eller Time, da Døden indfinder sig.

Dødssuk (et) n. f. Et Suk i Dødssmerte eller Dødsangest; en Døendes Suk.

Dødssved (en) n. f. Sved, som udperses i Dødskampen.

Dødssynd (en) n. f. En Synd, som fortiener Dødsstraf. See 5 Mos. XXII. 26.

Dødstanke (en) n. f. En Tanke om Døden; Dødeligheds Forestilling.

Dødstegn (et) n. f. Et Tegn paa en nær forestaaende Død; det modsatte af Livstegn. Der er intet Dødstegn at see paa den Syge.

Dødstid } (en) n. f. Det samme som Døds-
Dødstime } stund.

Dødstrøst (en) n. f. En Trøst i Døden.

Dødsyg, adj. Som er saa syg, at Døden kan formodes; som ligger for Døden. See 2 Kong. XX. 1.

Dødt, adv. [af død.] Paa en død og uvirksom Maade; uden Kraft eller Liv. Det gaaer saa dødt. Lyset, Ilden, brænder saa dødt.

Døer, v. n. imperf. døede, perf. er død. [Moesog. *gedautnan.* Anglos. *deadian, dydan.* Alam. *toden, douuen.* Isl. *deya.* Angl. *die.*]

1. Lader af at leve; opgiver Aanden; gaaer ud af Verden; omkommer ved Vold eller Sygdom. For ved et Døds Redskab bruges det gemeenligen med præp. ved eller for, men med af for ved en Sygdom eller anden Døds Aarsag. Det er beskikket for alle Mennesker engang at døe. Ægypternes Fæ døede. 2 Mos. IX. 6. At døe ved Sværd, ved Bødelens Haand, for en Kaarde, rc. At døe af Pest, af Tørst, Hunger, Græmmelse, et Fald, rc.

2. Lider Dødsstraf; betaler med Døden. Christus er død for vore Synder. Han maatte døe for sine Misgierninger.

3. Forgaaer; bliver til intet; udslettes; forglemmes. Al hans Lærdom døede tilligemed ham. Den Hemmelighed skal døe med mig. Hans Æreminde kan aldrig døe hos os.

4. Vansmægter; falder i Afmagt. Og hans Hierte døede i ham. 1 Sam. XXV. 37. Hun er færdig at døe af Længsel, Utaalmodighed, rc.

5. Visner; gaaer ud. Alle Planter og Væxter maa døe i denne Hede.

6. [I Bibelen.] Gaaer evig forloren. Dersom I leve efter Kiødet, skal I døe. Rom. VIII. 13.

7. Døende [part. præs.] bemærker: som er nær ved at døe; som ligger for Døden. En døende Mands Ord bør staae til Troen. Man kan lære meget ved de Døendes Senge.

8. Døer i Fødselen. Siges vel egentligen om et Foster, som døer, just da det skulde fødes; men bruges og figurligen om Ting, som ikke bringes til Fuldkommenhed. Han havde mange Anlæg i Hovedet, men de døede alle i Fødselen. Slige urimelige Udkast og Planer pleie gierne at døe i Fødselen.

9. Jeg vil døe paa, at rc. En Talemaade, der ofte bruges som en edelig Forsikring.

10. Han skal ikke døe i Synden, ɔ: han skal blive tiltalt eller straffet efter Fortieneste; eller og: han skal blive brav fixeret eller drillet derfor.

11. Døer bort. See Bortdøer.

12. Døer hen, eller Hendøer.

a.) Afgaaer ved Døden; bortdøer. At døe hen i sine Synder. Han er for længe siden hendød.

b.) Falder hen af sig selv. At lade en Sag døe hen uden Paatale.

13. Døer ud, eller Uddøer. Bliver til intet ved Døden; gaaer reent ud. Bruges i adskillige Tilfælde baade egentligen og figurligen. Den hele Familie er uddød. Hans Roes kan aldrig døe ud iblandt os. Træet,

Planten, Lyset, Ilden døer ud. Det onde Rygte vil ikke letteligen døe ud blandt Folk.

Døgenigt (en) n. f. See Døgnigt.

Døgling (en) n. f. Et Slags smaa Hvalfiske, som fanges ved Færøerne. Balæna rostrata *Mülleri*. (L. Debes)

Døgn (en) n. f. [Svet. Dygn; af Dag.] En Tid bestaaende af 24 Timer; en Dag og Nat. Skibet seiler saa og saa mange Mile i een Døgn.

Døgnflue (en) n. f. Et Insect, som ellers kaldes Eendagskræk, fordi det lever saa kort i sin fuldkomne Tilstand, er ellers iblandt dem, som har fire netdannede Vinger, et langstrakt Legeme, med udstaaende Børster fra Bagenden. Ephemera. *Linn.* 2.) Bruges det og især om en Art deraf, som har kun to Børster i Bagenden og hvide Vinger med en sortagtig Rand. Ephemera horaria. *Linn.*

Døgnigt (en) n. f. pl. Døgnigter. [hedder og Døgenigt. af Germ. Taugenichts.] En uduelig Person; et Drog. (Bruges i daglig Tale.)

Døielig, adj. [af døier.] Som kan døies. Slig Forhaanelse synes ikke at være døielig.

Døielse (en) n. f. [af samme.] Gierningen at døie.

Døier, v. a. [Germ. dauen. maaskee af Isl. *deigia*, mollire.] Bemærker vel egentligen det samme som Fordøier, men bruges helst figurligen i Steden for: taaler; lider; udstaaer. Han har maattet døie meget Ondt hos de Folk. At døie Sorg, Fortræd, Spot, ꝛc.

Døire (en) n. f. Et Ukrud blandt Hørren, som sætter meget Frø, hvoraf kan perses Olie. Kaldes og Gier eller vild Hør. Myna-grum sativum. *Linn.*

Døit (en) n. f. [Belg. *Duyt*. Germ. Deut.] En Kobbermynt i Holland, hvoraf der gaaer fire paa en Dansk Skilling. Den Karl er ikke en Døit værd. Det agter jeg ikke ved en Døit.

Døl (et) n. f. [Skrives i ældre Skrifter Dol, Dyl eller Dylg; af dølger.] Skiul; Dække. Bruges meest figurligen i den Talemaade: at bære, eller lægge, Døl paa noget, ɔ: at holde en Ting hemmelig. Han bar ikke længer Dyl derpaa. Wed. Kron. 335 S. See og K. S. Skr. IV. 146. og V. 26.

Dølgebarn (et) n. f. obsol. [af dølger og Barn.] Et uægte Barn, hvis Fødsel holdes hemmelig. (Norske Lov.)

Dølgedrab (et) n. f. obsol. Et i Dølgsmaal begaaet Drab. Kaldtes og Nidingsværk og Orbodemaal.

Dølgen (en) n. f. [af dølger.] Gierningen at dølge. Han har ved sin Dølgen giort sig strafskyldig.

Dølger, v. a. imperf. dølgede eller dulgde, sup. dølget eller dulgt. [i ældre Skrifter dylger, dylier. Svet. dölja. Anglos. *digelan*. af Alam. *tougola*, clam, eller *tougen*, *dougen*, occultare.]

1\. Holder med Flid hemmelig; skiuler; forberger. At dølge sin Sorg, sin Mening, Forseelse, Hensigt, ꝛc. At dølge Manglerne. Christ. V. Art. Br. §. 147.

2\. [I vore gamle Love.] Befrier sig for en Beskyldning ved Eed; benegter. Dyli hin, ær Sac ær giuin, meth Tyltir Ed, ꝛc. Sk. L. V. 37. See og Wald. S. L. I. 2. og II. 12. Da næffne huer dennem, den som kærer, oc døllier, 6 Mend. Frid. II Gaardsr. XX Art. Da døllie det met sin egen Ed. ib. XL Art.

Dølgsmaal (et) n. f. [af Døl og Maal.] Det samme som Døl. Bruges ellers meest adverbialiter i den Talemaade: i Dølgsmaal; ɔ: hemmeligen; lønligen. At lægge Dølgsmaal paa noget. At føde et Barn i Dølgsmaal. See D. L. VI. 6. 8.

Dølgsmand (en) n. f. [af dølger og Mand.] En Person, som med Flid fordølger noget, der burde aabenbares.

Dømling (en) n. f. See Dimling.

Domme (et) n. f. [af dom, term. fin.] Bruges ikkun i Sammensætning som et Endelses Ord, ligesom dom, og betegner en Persons Magt over eller Besiddelse af noget, saasom: Førstendomme, Bispedomme, Herredomme, ꝛc. men naar det kommer af dommer, bruges det og i Ordet Omdømme.

Dømmekraft (en) n. f. [af dømmer og Kraft.] Den Evne i Sielen til at kunne dømme og skionne; Skionsomhed. Han besidder kun en maadelig Dømmekraft.

Dømmer, v. a. imperf. dømde, sup. dømt. [Moesog. *domjan.* Anglos. *deman.* Isl. *dæma.* Alam. *duomen, tuomen.* Angl. *doom.*]

1. Afsiger Dom efter Loven; kiender for Ret. Endnu er der ikke dømt i den Sag. At dømme uden Persons Anseelse.

2. Erklærer eller afgiør ved endelig Dom. At dømme een skyldig eller uskyldig, fra eller til Livet. Hver liden Sag skal de selv dømme. 2 Mos. V. 26.

3. Adskiller de Tvistende ved Dom. Retten skal dømme os imellem. Lad tredie Mand dømme os imellem. Da skal de i Menigheden dømme imellem dem. 4 Mos. XXXV. 24.

4. Holder for ret og billigt. Hvad den Mand dømmer, derved skal det forblive.

5. Skiælner; skionner; eftertænker nøie. Skulde han kunne dømme i Mørket. Job. XXII. 13. Dømmer hos eder selv: Lader det vel, at etc. 1 Cor. XI. 13.

6. Haver eller tilkiendegiver en vis Mening om noget; bedømmer. At dømme vel eller ilde om Folk. At dømme som den Blinde om Farverne. Han dømmer om det, han ikke forstaaer. At dømme andre af sig selv.

7. Giør en vis Slutning; slutter sig til. I det vi dømme dette, at dersom een er død etc. 2 Corinth. V. 15. Saavidt man kan dømme af det udvortes, er han et skikkeligt Menneske.

8. Dømmer fra, eller Fradømmer.
 a.) Lader een noget fragaae ved Dom; frakiender i Retten. At dømme een sin Rettighed fra. At fradømme een sin Eiendom.
 b.) At dømme een fra Forstanden, ɔ: at holde een for at være gal; at ansee een for ikke at være ret klog.

9. Dømmer i, eller Idømmer. Bruges undertiden i Steden for: dømmer i Straf, i Særdeleshed i Pengestraf. See Frid. V. Søkrigsart. §§. 116. og 335.

10. Dømmer imellem. See No. 3.

11. Dømmer imod. Er een af Parterne imod i Dommen. Hedder i det modsatte Tilfælde: Dømmer med, ɔ: giver Medhold i Dommen. Underretten dømde mig imod, men Overretten med.

12. Dømmer paa, eller Paadømmer. Afgiør en for Retten paatalt Sag ved Dom; paakiender. Sagen er endnu ikke paadømt. Paa den Post i Sagen har Dommeren ikke dømt.

13. Dømmer til, eller Tildømmer.
 a.) Tillægger eller tilforpligter ved Dom. At tildømme een sin Frihed. Han blev dømt til at betale Processens Omkostninger.
 b.) Dømt til. Bruges undertiden i Steden for: bestemt eller beskikket af Forsynet til noget. Han er dømt til at være en Prakker al hans Livstid. Jeg troer, at jeg er dømt til stedse at have med brydsomt Arbeid at bestille.

Døn (et) n. f. Bruges undertiden i Steden for Drøn.

Døn } (en) n. f. obsol. [af Isl. *Daun,*
Dønelse } foetor, odor.] Det samme som Lugt. Man fanger ei af Røgelset uden Dønen. P. Syvs Ordspr. See og K. S. Skr. II. 20.

Dønnehat (en) n. f. See Duunhammer.

Dønneker, v. a. See Dynneker.

Dønning (en) n. f. See Dyning.

Døns (en) n. f. [maaskee af Lat. *Domus.*] Saaledes kaldes en Stue i Dansk Holsteen.

Dønser, v. n. [af Døn, odor.] Siges om Qvæg, som lugter og puster i Foderet, eller og om Handyr, som lugte til deres Hunner, naar de vil parre sig med dem. (Moth.)

Dør (en) n. f. pl. Døre. [Moesog. *Daur.* Anglos. *Dora, Duru.* Alam. *Dur, Thuri.* Isl. *Dyr.* Angl. *Door.* Germ. Thür. Gr. Θυρα, janua.]

1. En Aabning paa et Huus eller Værelse, hvorigiennem man gaaer ind og ud; et Dørhul. (Ostium.) It. en med Laas eller Lukkelse forsynet Bedækning derfor, som kan aabnes og lukkes efter Behag. (Janua.) I dette

Huus, i denne Stue, ere alt for mange Døre. At lukke en Dør op og i.

2. I daglig Tale betegner det ofte Huus eller Hiem, da det i sidste Fald bruges helst i plurali. Den Mand, I spørger om, boer næste Dør herved, anden Dør herfra. At tigge for hver Mands Dør. Han skal aldrig komme inden for mine Døre. Det er godt at kunne have Fred inden Døre.

3. [Figurligen.] Fri Adgang; Anledning; Leilighed. At aabne Døren for Laster og Ugudeligheder. At lukke Døren for Vindskibelighed og Arbeidsomhed.

4. Dør for Dør. Bruges adverbialiter i Steden for: Huus for Huus. Han gaaer Dør for Dør, og søger, spørger, leder, rc.

5. Dør om Dør, ɔ: næst op til; næst ved. De boe Dør om Dør med hinanden.

6. Paa Døren! Bruges undertiden i Vrede som en Interjection, i Steden for Herud! eller Pak dig!

7. At feie (eller giøre reent) for sin egen Dør. Siges figurligen og ordsprogviis i Steden for: at lave det saa, at man har intet at bebreide sig selv, naar man vil laste andre.

8. At følge een til Dørs. Bemærker egentligen at geleide en Giæst høfligen ud af Huset, men bruges og i daglig Tale ofte i Steden for: at sætte een paa Døren.

9. At jage een paa Døren. Bemærker deels det samme som at sætte een paa Døren, deels, at give en Domestik hovedkulds Afskeed.

10. At sætte een paa Døren, ɔ: at tage een med Magt og føre ham ud af Huset.

11. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Dørangel (en) n. f. Bruges undertiden i Steden for Dørstabel.

b.) Dørarel (en) n. f. Det samme som Dørhængsel. See Nucl. Lat. voc. *Cardo.*

c.) Dørbeslag (et) n. f. Det, hvormed en Dør beslaaes, nemlig Hængsler, Skildter, rc.

d.) Dørfals (en) n. f. Den Indhugning i Dørkarmen, hvori Døren slutter.

e.) Dørfylding (en) n. f. En i en D…
Sirat indfalset Trætavle.

f.) Dørgerikt (en) n. f. En oven og…
Siderne af Dørkarmen til Sirat and…
Bordklædning.

g.) Dørhængsel (en) n. f. Den Deel…
Dørbeslag, hvorved Døren hænger b…
gelig paa sine Stabler.

h.) Dørhammer (en) n. f. En paa D…
fæstet Hammer til at banke paa…
naar man vil lukkes ind.

i.) Dørhul (et) n. f. Den Aabning, …
Dørkarmen tilligemed Døren fæstes.
et Hul paa en Apothekdør eller Fange…
hvorigiennem noget kan flyes ud og…
uden at lukke hele Døren op.

k.) Dørkarm (en) n. f. En fiirk…
Ramme almindeligst af Træ, hvori D…
slutter, og gaaer bevægeligen op og…

l.) Dørlod (et) n. f. Et Lod i en Dør…

m.) Dørpost (en) n. f. Een af de Sto…
hvortil Dørkarmen er fæstet.

n.) Dørskaade (en) n. f. En Slaa…
Skaade at sætte for en Dør.

o.) Dørskuur (et) n. f. Et Skuur ov…
Dør.

p.) Dørspeil (et) n. f. Det samme…
Dørfylding.

q.) Dørstabel (en) n. f. En Jernstab…
en Dørhængsel.

r.) Dørstolpe (en) n. f. Det samme…
Dørpost.

s.) Dørstykke (et) n. f. Et Maleri at…
over en Dør.

t.) Dørtærskel (en) n. f. Fodstykket…
Dør, eller den nederste Deel af Dø…
men.

u.) Dørtræ (et) n. f. Et Tværtræ oven…
neden ved en Dør. Det øverste Dø…
med Dørstolperne. 1 Kong. VI. 31.

v.) Dørtridse (en) n. f. En Tridse…
Reeb og Lod, som er fæstet til en Dør,
trækker den af sig selv til, saa ofte…
aabnes.

x.) Dørtrin (et) n. f. Det samme…
Dørtærskel. Deraf haves i daglig…
de Ordsprog: Hun har syv Sind…

et Dortrin, ɔ: hun er meget forgetsindet. Han kan ikke huske over et Dørtrin, ɔ: han er meget sandsesløs.

y.) Dørvogter (en) n. f. En som passer paa at aabne og lukke en Dør.

z.) Dørvogterske (en) n. f. Et Fruentimmer, som har samme Forretning. See Joh. XVIII. 16.

Dørslag (et) n. f. [af Saxon. dor, Germ. durch, per, og Slag.] Et Kiøkkenkar, dannet som en Skaal, med et Haandgreb, og mange Huller i Bunden, hvormed man afsier adskillige Ting.

Dos (en) n. f. [et med Anglos. *dvæs*, hebes, stupidus, og Isl. *Dá*, deliqvium animi, nær beslægtet Ord.] En søvnagtig Tilstand, i hvilken man ei er sig selv tilfulde bevidst. Han ligger i en Døs. At gaae som i en Døs.

Døser, v. a. & n. [af Døs.]

1. Giør døsig. En døsende Buskvært. K. Vid. S. Skr. XII. 395 S.
2. Gaaer som i en Døs. Han gaaer og døser hele Dagen igiennem.
3. Døser bort, v. a. Fordriver ligesom i en Døs. Hvor megen Tid der gabes og døses bort. Patr. Tilsk. V. 312 S.

Døsevoren, adj. Som gaaer hen uden Sands og Eftertanke, ligesom i en Døs.

Døsig, adj. Tung i Kroppen og ligesom sandsesløs i Hovedet; halvsøvnig. See Oec. Mag. VII. 131. og Patr. Tilsk. V. 388 S.

Døsighed (en) n. f. [af døsig.]

1. Den Tilstand eller Beskaffenhed at være døsig. See Fors. i sk. Vid. X. 73.
2. En mindre Grad af den saa kaldte stille Kolker hos Heste.

Dotting (en) n. f. See Dytting.

Døttre, n. f. plur. af Dotter. Forandres i Sammensætning til Dotter, saasom: Dotterborn, Dottersønner, Dotterdøttre, ɔ: Børn, Sønner, Døttre, som ere fødte af eens Døttre.

Døv, adj. [Moesog. *daubs*. Anglos. *deaf*. Isl. *daufr*. Alam. *toub*. Germ. taub.]

1. Som har Mangel paa Hørelsen; som ikke kan høre. Bruges og substantive. At være døv af Naturen. Han blev døv i den Sygdom. De førde en Døv til ham. Marc. VII. 32.
2. Som ikke vil høre eller lade sig bevæge af noget. Han er døv imod alle Formaninger. Døv mod Forestillinger. Mall. Handl. 175 S.
3. Som ei har sin rette Lyd eller Klang; som høres utydeligen. En døv Basune. En døv Stemme, Røst.
4. Som er uden Kraft; uduelig. Bruges især om Bergarter, som ei indeholde Metaller. En døv Steen. Et døvt Skiferberg. Døve Kløfter. See K. S. Skr. XI. 165 og 184. it. Brünn. Miner. 91 S.
5. Det samme som Sløv. En døv Od eller Eg. En døv Lee.

Døvagtig, adj. [af døv og agtig.] Noget døv.

Døvedrik (en) n. f. [af døver og Drik.] En Drik, som gives ind for at døve en Smerte.

Døvel (en) n. f. pl. Døvler. [kommer overeens med Germ. Tobel, Töbel, vallicula, og er venteligen nær beslægtet med Dal; eller og i Steden for Dybel, af dyb.]

1. Et stidt eller dybt Sted paa Marken; en Vandhule. See Nucl. Lat. voc. *Lacuna*.
2. Det samme som Dølg.

Døvelse (en) n. f. [af døver.]

1. Den Giernng at døve.
2. [I ældre Skrifter.] Det samme som Døvhed. See Hvitf. Kr. i J. Grands Hist. 3 S.

Døver, v. a. [Moesog. *gedauban*. Isl. *deifa*. Germ. tauben.]

1. Skiller ved Evne til at kunne høre; betager Ørenlyd. Canonskudet døvede alle dem, som stode nær ved. Han døver Folkes Øren med sin støiende Snak. Et døvende Bulder.
2. Giør at noget ikkun utydeligen høres. Hans Røst er saa stærk, at den kan døve alle de andres.
3. Betager Styrken eller Hæftigheden af noget; dæmper. At døve en Trompet. Den stærke Regn døvede Ilden. Døver Ungdoms Blod. Fors. i sk. Vid. VII. 45.

dæme.
sammen-
ligesom

n man har
Jordgrunden
man har at
Hertugdom,

d hos en Person
endom, Viis-
dom, Trældom,
n, Helligdom, &c.
n, ikke et.)
ome, som nogle holde
judicium, men andre
Dei. See Frisch voc.
saavidt det ligger under
Til denne Domkirke lig-
Clauſ. N. Kr. 89 S.
i Sammensætninger,

) n. ſ. Det Sted ved
r fordum Canniker eller
iſpen med ſamtlige Stif-
mles for at holde Lan-

(en) n. ſ. obſol. En Degn, ns, ved en Domkirke.

re (en) n. ſ. En fornem geiſt- ved en Domkirke; en Capitels- Bruges og undertiden i Steden mpap.

irke (en) n. ſ. Hovedkirken i et en Capitelskirke.

mprovſt (en) n. ſ. En Provſt ved Domkirke.

Domſkole (en) n. ſ. En Latinſk Skole ved en Domkirke; en Cathedralſkole.

n (en) n. ſ. pl. Domme. [Alam. *Doam*, *Duom*, *Tuom*. Angloſ. *Dom*. Angl. *Doom*. Belg. *Doem*.]

1. Over- eller Underrettens Kiendelſe i en Sag, hvorved en Tviſtighed, ſom angaaer en Gierning eller Rettighed, afgiøres. At fælde Dom i en Sag. At tage Dom over een.
2. Den høitidelige Act, da Gud paa den yderſte Dag ſkal dømme Levende og Døde. It. Dommen, ſom da fældes. Paa Dommens Dag. Den yderſte Dom. Hvor ſtor maa da deres Dom blive? Guldb. aabenb. Theol. 229 S.
3. En Anordning eller Beſlutning af Gud. Guds Domme ere urandſagelige. Efter Forſynets Dom. Det er en retfærdig Guds Dom.
4. En yttret Mening eller Tanke om en Ting, iſær i en afgiørende Tone. Folkes Domme ere forſkiellige. Jeg underkaſter mig kyndige og ærlige Folkes Domme. Man bør ikke fælde ſlette Domme over een, ſom man ikke kiender. Han ſiger Dommen af ſom et Orakel.
5. [I gamle Love og Skrifter.]
   a.) Det ſamme ſom Exempel. (Isl. *Dæmi*, exempla.) Mæthin ey ære Doma til fore wara Dagha, tha &c. K. Knuds Witherlags-Ret.
   b.) Ret; Ting; Jurisdiction. Eller han er kallet til høgre Dom. Jydſk. L. I. 50. At ſtævnes for Kirkens Dom. D. Mag. IV. 282. See og ibid. II. 15. At ſøge verdslig Dom. Hvitf. Kr. 476 S.

c.)

4. Lindrer; stiller. Det døver Smerten. Dette Plaster har en mere døvende end læ gende Kraft.
5. Giør sløv. At døve et Sverd. See Cold. Etym. Lat. voc. *Hebeto*, og Wed. Kr. 78 og 119 S.

Døvgiør, v. a. [af døv og giør.] Mager det saa, at man ikke kan høre; døver. Jeg døvgiorde mit Øre. Patr. Tilsk. III. 40 S.

Døvhed (en) n. f. [af døv.] Den Tilstand eller Beskaffenhed at være døv.

Døvling (en) n. f. [af Germ. Döbel. er maaskee ei forskiellig fra Domling] En Kile, som sættes i Egerne paa et Hiul. (Rostg. Langeb.)

Døvnælde (en) n. f. Kaldes og Dodnælde, hvilke Navne tillægges mere end eet Slags Planter: 1.) En Urt, som voxer i dyrket Land, og ligner meget Brændenælden, men brænder ikke, og har hvide Blomster. Lamium album. *Linn.* 2.) En lignende Urt, med purpurrøde Blomster. Lamium purpureum. 3.) En lignende Urt med aflange Blade og guulagtige Blomster. Geleopsis Galeobdolon. 4.) Det samme som Dæng.

Dog, conj. [hedder i ældre Skrifter tho, thoc, thog. Isl. *tho*. Moesog. *thau*. Anglos. *theau*, Alam. *thoch*. Germ. doch.]

1. Ikke desmindre; desuagtet; alligevel. Hedder undertiden: dog alligevel, og følger gemeenligen efter conjunct. endskiønt, uagtet, lad være, ꝛc. som enten staae udtrykkeligen eller forstaaes under. Endskiønt Evnen fattes, saa bør dog Villien roses. Lad være, han er fattig, saa er han dog ærlig. Han eier kun lidet, men lever dog alligevel fornøiet.
2. Undtagen; ikkun. Han har Frihed at gaae, hvor han vil, dog ikke paa liderlige Steder. Jeg har laant ham Bogen, dog at han ikke beholder den stedse.
3. Omsider; endeligen. Langt om længe fik han dog sit Ønske opfyldt. Jeg fik ham dog i Tale, førend han reiste herfra.
4. I det mindste. Duer dette Træ ikke til andet, kan det dog tiene til at brænde. Jeg maa dog tale med ham, førend han døer.
5. Ofte bruges det som en Interjection, naar man taler i en forundrende, ønskende, bedende, klagende, eller vreedagtig Tone. Hvor er det dog mueligt, at sligt kan skee! Maatte jeg dog ogsaa engang blive saa lykkelig! Siig mig dog, hvad der er paa Færde! Det er dog en elendig Tilstand! Lad mig dog være i Ro! Hør dog engang, hvad man siger dig!

Dogge (en) n. f. [af Angl. *Dog*.] Et Slags store Engelske Hunde.

Doggerhoved (et) n. f. [af dogrer og Hoved.] En dum og dorsk Person. See Nucl. Lat. voc. *Fungus*.

Doglæp (en) n. f. [Angl. *Dewlap*.]
1. Den langs ned ad Brystet paa et Nød hængende slappe Hud.
2. Undertiden betegner det og de røde Læpper neden under en Hanes Neb. (Moth.)

Dogrer, v. n. [formodentlig nær beslægtet med Germ. Zögern, tardare.]
1. Gaaer ledig og driver; gaaer hen som i en Døs.
2. [maaskee i Steden for dorger.] Ligger stille med sit Fartøi paa Havet og fisker. (Moth.)

Dok / Dokke (en) n. f. [Angl. *Dock*.] Et Sted, hvor brøstfældige Skibe kan beqvemmeligen føres ind for at sættes i Stand, ved det at Vandet kan lades ind og ud efter Behag.

Dokker, v. a. Indlader i en Dok. See Frid. V. Søkrigsart. §. 652.

Dokshoved (et) n. f. Et Slags Blokværk, som er forskielligt fra de almindelige Skibsblokke derudi, at det er et svært Stykke Træ, omgivet med en Udkiæbning, hvortil Underenden af Stagene indbindes; udi Midten er et stort Hul, hvorigiennem Tallierebet ansættes til Dokshovedet, som er indbundet udi Stagsstroppen, og herved ansættes Staget stivt formedelst de øvrige Hielpemidler.

Dold, adj. [et Jydskt Ord, som synes at være nær beslægtet med Isl. *dæll*, *dælt*, commodus, validus. See Gudm. Andr. Lex. eller og med Dan. stolt.] Skiøn; herlig; kiæk. Saa dolle vare de til Sinde. (P. Riimkr.)

Dold (en) n. f. [Germ. Dolle, ant. Dolde, Tolder, apex, cacumen. See Frisch.]
1. Toppen paa et Træ. (Moth. Langeb.)
2. En af de Kroner eller Buske, hvori Dild, Fennekel, eller andre saadanne Urter, ansætte deres Blomster og Frø. Umbella.

Dole (en) n. f. [Isl. *Thollr*, palus.] Et Træ, som er sat i Enge, eller andensteds, til Skilsmisse imellem enhvers Lod. (Moth.)

Dolk (en) n. f. [Isl. *Dólkr*. Belg. *Dolg*. Germ. Dolch. som nogle udlede af Svet. dölja, occultare, andre af Anglos. *tholigen*, necare.] Et kort tveegget Stikgevær, som nogle bære hemmeligen hos sig.

Dolk } (en) n. f. En Fugl af Sneppeslægten,
Dolke } som har sort Neb, grønagtige Been, graa Krop og hvid Bug, samt hvid Stiert med mørke Tværbaand. Tringa sqvatarola. *Linn.*

Dolm (en) n. f. See Dulm.

Dom (et) n. f. pl. Domme. [Isl. *dæme*. Germ. thum.] Bruges allene i Sammensætning, som et Endelses-Ord, ligesom Domme, og bemærker:
1. Den Magt eller Jurisdiction, som man har over en vis Jordgrund. It. Jordgrunden eller Districtet selv, hvorover man har at sige, saasom: Keiserdom, Hertugdom, Førstendom, &c.
2. En Tilstand eller Beskaffenhed hos en Person eller Ting, saasom: Jomfrudom, Viisdom, Riigdom, Fattigdom, Trældom, Christendom, Eiendom, Helligdom, &c. (Her bruges Artiklen en, ikke et.)

Dom, n. f. [Gall. *Dome*, som nogle holde for eet med Dom, judicium, men andre udlede det af *Domus* Dei. See Frisch voc. Dom.] Et Stift, saavidt det ligger under den geistlige Ret. Til denne Domkirke ligger en heel Dom. Clauf. N. Kr. 89 S. Bruges sielden uden i Sammensætninger, saasom:
a.) Domcapitel (et) n. f. Det Sted ved en Domkirke, hvor fordum Canniker eller Domherrer, nu Bispen med samtlige Stiftets Provster forsamles for at holde Landemode.
b.) Domdegn (en) n. f. obsol. En Degn, eller Decanus, ved en Domkirke.
c.) Domherre (en) n. f. En fornem geistlig Person ved en Domkirke; en Capitelsherre. Bruges og undertiden i Steden for Dompap.
d.) Domkirke (en) n. f. Hovedkirken i et Stift; en Capitelskirke.
e.) Domprovst (en) n. f. En Provst ved en Domkirke.
f.) Domskole (en) n. f. En Latinsk Skole ved en Domkirke; en Cathedralskole.

Dom (en) n. f. pl. Domme. [Alam. *Doam*, *Duom*, *Tuom*. Anglos. *Dom*. Angl. *Doom*. Belg. *Doem*.]
1. Over- eller Underrettens Kiendelse i en Sag, hvorved en Tvistighed, som angaaer en Gierning eller Rettighed, afgiøres. At fælde Dom i en Sag. At tage Dom over een.
2. Den høitidelige Act, da Gud paa den yderste Dag skal dømme Levende og Døde. It. Dommen, som da fældes. Paa Dommens Dag. Den yderste Dom. Hvor stor maa da deres Dom blive? Guldb. aabenb. Theol. 229 S.
3. En Anordning eller Beslutning af Gud. Guds Domme ere urandsagelige. Efter Forsynets Dom. Det er en retfærdig Guds Dom.
4. En yttret Mening eller Tanke om en Ting, især i en afgiørende Tone. Folkes Domme ere forskiellige. Jeg underkaster mig kyndige og ærlige Folkes Domme. Man bør ikke fælde slette Domme over een, som man ikke kiender. Han siger Dommen af som et Orakel.
5. [I gamle Love og Skrifter.]
a.) Det samme som Exempel. (Isl. *Dæmi*, exempla.) Mæthin ey ære Doma til fore wara Dagha, tha &c. K. Knuds Witherlags-Ret.
b.) Ret; Ting; Jurisdiction. Eller han er kallet til högre Dom. Jydsk. L. I. 50. At stævnes for Kirkens Dom. D. Mag. IV. 282. See og ibid. II. 15. At søge verdslig Dom. Hvitf. Kr. 476 S.

c.)

c.) Guds Dom, Jernbyrd eller Ildprøve. (Witherlagsr.)

d.) At have Konnings Dom, ɔ: at have Magt til at dømme paa Kongens Vegne. See D. Lovhist. II. 216.

6. Heraf haves adskillige Sammensætninger, saasom:

a.) Dombog (en) n. f. En Tingbog, hvori Domme indføres.

b.) Dombrev (et) n. f. obsol. Et af Rigets Canceller udstædet og til Tinge læst Brev, hvori den, som forfulgde et Gods til Laas, blev tildømt Eiendoms-Ret derover, naar intet Gienbrev derimod var taget, og hvorefter et lovskikket Laasebrev blev ham meddeelt. See Rigens Ret og Dele §§. 64. 65. ꝛc.

c.) Dombrud (et) n. f. Det samme som Domrov.

d.) Domfælder, v. a. Fælder ved Dom. See Nucl. Lat voc. *Damno*.

e.) Domfældning (en) n. f. Den Gierning at fælde ved Dom.

f.) Domhof (et) n. f. obsol. Det samme som Adelhof.

g.) Domhuus (et) n. f. Et Huus, hvori der holdes Dom; et Tinghuus. See Joh. XVIII. 28. og Schyttes St. indv. Reg. IV. 311.

h.) Dommedag (en) n. f. 1.) Den Dag, paa hvilken Gud vil dømme Levende og Døde; den store Doms Dag. 2.) I daglig Tale bruges det ofte i genitivo som et adjectivum, og bemærker da deels noget evigvarigt, saasom Dommedags-Arbeid; deels noget overmaade haardt og svært, saasom Dommedags-Slag.

i.) Dompenge, n. f pl. Hedder egentligen Dom- og Brev-Penge. See Brevpenge.

k.) Domrov (et) n. f. obsol. Mangel af en lovlig Doms Efterlevelse; Tingbrødes eller Faldsmaals forsømte Betaling. It. de Bøder, som tilfalde Kongen for en saadan Forbrydelse. See Chr. IV. R. L. Tingfr. B. 5 og 6 Cap.

l.) Domsdag (en) n. f. 1.) En vis Dag, da der afsiges Tingdomme. 2.) Det samme som Dommedag. See Judith. XVI. 20.

m.) Domsmand (en) n. f. obsol. En af Retten udnævnt Mand til at grandske og dømme i Aasteds-Sager. See Christ. III. Recess. XIII Art. og Chr. IV. R. L. Landsl. B. 22 Cap.

n.) Domssag (en) n. f. En Sag, som der skal dømmes i. See Cold. Etym. Lat. voc. *judicialis*.

o.) Domslutning (en) n. f. Den sidste Deel af en Dom, som beslutter og afgiør Sagen.

p.) Domsted (et) n. f. Et Sted, hvor man holder Dom; et Domhuus. See Apostl. Giern. XVII. 19.

q.) Domstol (en) n. f. Bemærker egentligen et Dommersæde, eller det Sted, hvor en Dommer beklæder Retten, men bruges og figurligen til at betegne en Dommers, eller et dømmende Raads, Jurisdiction eller Magt til at dømme; i hvilken sidste Bemærkelse man og siger: Guds Domstol.

Domherre, Domkirke. See Dom.

Domkraft (en) n. f. En Kramsfugl af en meget stor Art, med mørkebruun Ryg, guulbruun spettet Hals og Bug, guult Neb og Fødder. Turdus viscivorus. *Linn.*

Dommer (en) n. f. [af dømmer.]

1. En Betient, som ved offentlig Myndighed er beskikket til at dømme i Tingsager. Dommeren lod Vidnerne indstævne. Ingen kan være Anklager og Dommer tillige.

2. En som uden offentlig Myndighed afgiør en Tvistighed, eller og giver sin Mening tilkiende om noget paa en afgiørende Maade. At antage een til Dommer i sin Sag. Han vil gierne kaste sig op til Dommer i alle Ting. Recensentere ere undertiden partiske Dommere.

3. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Dommereed (en) n. f. Den Eed, som en Dommer aflægger ved Embedets Tiltrædelse.
b.) Dommerembed (et) n. f. Det Embed at være Dommer; en Dommers Bestilling.
c.) Dommerpligt (en) n. f. Den Pligt, som paaligger en Dommer efter hans Eed.
d.) Dommersæde (et) n. f. Det Sted, hvor en Dommer sidder, naar han beklæder Retten. Dommeren maatte i den Sag, hvori han selv var indviklet, vige sit Dommersæde.

Dompap (en) n. f. [Germ. Dompfaff.] En Sangfugl med et tykt Neb, en sort Top eller Hætte, og et rødt Bryst. Loxia Pyrrhula. *Linn.*

Domprovst, Domskole. See Dom.

Domslutning, Domstol. See Dom, judicium.

Domsneppe (en) n. f. En Sneppeart, med noget plattrykt og krumspidset Neb, nogen sort Front, castaniebruun Krop, fiolette Vinger og Stiert, og blaa Been. Kaldes ellers Ryle. Tantalus Falcinellus. *Linn.*

Done (en) n. f. [Svet. Dona. Saxon. Done. Isl. *Thaner*, tendiculæ, af Anglos. *Tan*, vimen; eller Goth. *Than*, nervus.] En Fuglesnare, bestaaende af en krumbøiet og i et Træ fæstet Qvist, med een eller flere deri hængende Rendesnarer af Hestehaar.

Donhammer (en) n. f. See Duunhammer.

Donkraft (en) n. f. pl. Donkrafter. [formodentligen af Anglos. *don*, facere (hvoraf Svet. Don, instrumentum,) og *Craft*, artificium.] En kunstig Vinde-Maskine, hvorved svære, eller i Grunden fastsiddende Ting hæves op i Veiret.

Donlag (et) }
Donlage (en) } n. f. [af Germ. Donlage.]

1. Lægde, som ei er lodret; en skraa eller nedadhældende Beliggenhed. Bruges allene ved Bergverkerne. See K. S. Skr. IX. 423. it. XI. 96.

2. Undertiden bruges det adjective, og bemærker: som har et Donlag. (De Tydske sige i dette Fald Donlêge eller donlêgig, og de Svenske Donlægig eller danlægig.) Dens donlage eller flakke Gang faldt til den staaende, &c. K. S. Skr. IX. 95.

Donnemorskolle (en) n. f. See Duunhammer.

Donner, v. a. [et Svenskt Ord; maaskee af Dynd.] Fyer ilde til; smudser. Et donnet Stykke Linned. Deraf kaldes den, som fyer sine Klæder ilde til, og altsaa gaaer smudsig og skiden, en Donnifas. (Moth.)

Donner, v. n. See Dunner.

Dop }
Doppe } (en) n. f. pl. Dopper. [er nær beslægtet med Top]

1. En Stifte eller et Søm med et opstaaende Hoved, som tiener til Beslag. It. en Bukkel af Metal paa Bogbeslag, Seletøi, &c. Dopperne paa et Vognhiul. See og Nucl. Lat. voc. *Clavus* & *Umbilicus*; it. Cold. Etym. Lat. voc. *Bulla* & *Cucumis*.

2. Et Beslag af Metal i Enden paa en Lidse, et Snørebaand, eller andet deslige.

3. Den opstaaende lille spidse og indhule Top midt paa en Compas-Rose. See Lous Styrmandsk. 140 S.

4. Saaledes kaldes og til Skibs et lidet Haandredskab, som er giort af et Stykke Seildug, hvorudi Cabelgarn er stærkt indbundet, hvormed det frisk anstrøgne Harpix udjævnes og glattes.

Dopper, v. a. [af Dop.] Beslaaer med Dopper. At doppe et Hiul. (Langeb.)

Dopsko (en) n. f. [af Dop og Sko.] Et Beslag af Metal med en Dop i Enden, hvormed den nederste Deel af en Balg, &c. befæstes.

Dopsom (et) n. f. [af Dop og Som.] Bemærker deels et Slags smaa Stifter til at fæste Dopper med; deels alleslags Søm med opstaaende eller ophøvede Hoveder.

Dorg (en) n. f. [Isl. *Dorg*.] Et Slags Fiskersnøre, som bestaaer af en fiin lang Snor, der opvindes paa et fiirkantet Bret, og har adskillige smaa Liner med Kroge i Enden i en vis Afstand.

Dorger, v. a. [af Dorg.] Fisker med Dorg. At dorge Makreel.

Dorsk, adj. [Isl. *dosk*, segnis; maaskee af Dos.]

1. Døsig; utidig; sandseløs. Jeg er saa dorsk i al min Krop, i alle mine Lemmer.
2. Doven; søvnig; seenfærdig. Hun gaaer saa dorsk i al sin Gierning.

Dorsker, v. n. [af dorsk.] Er dorsk, søvnagtig og seenfærdig. Bruges og active med præp. bort eller hen. See! hvor han gaaer og dorsker i alt, hvad han skal forrette. Han gaaer og dorsker Dagen bort, Tiden hen.

Dorskhed (en) n. f. [af dorsk.] Den Beskaffenhed at være dorsk. Dorskhed i Kroppen. Dorskhed i Arbeid og Forretninger.

Dorskt, adv. [af dorsk.] Paa en dorsk Maade; søvnagtigen. Arbeidet gaaer saa dorskt.

Dorsvend (en) n. f. obsol. [findes og skrevet Daarsvend, af Isl. *Tora*, lucernula, og Svend.] Saaledes kaldtes den, som bar Blus for Brudefolk. (Moth.)

Dortissel (en) n. f. obsol. [skrives og Dortis. af Isl. *Tortys*, candelula alta in delubris.] En Fakkel. Hver med sin Dortissel i Hænde. Ol. Petri Gravskrift over Frid. II. fol. B. 3. Tog Brænde-Blus oc Dortisser udi Handen. Buntings Itin. 198.

Dose (en) n. f. See Daase.

Dosin (et) n. f. pl. id. [Gall. *Douzaine.* Lat. *duodecim.*] Et Antal af 12. Et Dosin Stole, Knappe, rc. Et halvt Dosin. Fire Dosin.

Dosinviis, adv. [af Dosin og Viis.] Tolv paa een Gang. Knappe sælges almindeligst dosinviis.

Dosmer (en) n. f. [maaskee af Anglos. *dwæs*, hebes, stupidus, og *Mer* i Steden for *Ver*, vir.]
1. En dum Person, som intet kan begribe; en vanvittig eller uvidende Person. Han er og bliver en Dosmer, saalænge han lever.
2. Heraf de sammensatte Ord:
   a.) Dosmeragtig, adj. Som ligner en Dosmer; taabelig. Et dosmeragtigt Indfald.
   b.) Dosmeragtigen, adv. Paa en dosmeragtig Maade.
   c.) Dosmeragtighed (en) n. f. Dumhed; Taabelighed.
   d.) Dosmerpande (en) n. f. Bruges som et Bebreidelses-Ord om og til en Dosmer.

Dot (en) n. f. pl. Dotte. [Kaldes og Tot; Germ. Zot eller Zotte; Isl. *Tottur*, cirrus.]
1. En liden Deel sammendrillet Hør, Uld, eller andet deslige.
2. Den kritrunde eller skiermdannede Dusk, hvori visse Urter anskyde deres Blomster eller Frø. (Umbella.)

Dotter (en) n. f. pl. Døttre. [skrives og Datter eller Daatter. Goth. *Dauhtar;* Anglos. *Dohtor;* Alam. *Dohter;* Germ. Tochter; Gr. *θυγατηρ.*]
1. Et Fruentimmer i Henseende til sine Forældre benævnet. Hun er en fornem Mands Dotter. Hans Dotter er gift og har mange Børn. De have flere Døttre end Sønner.
2. Bruges det og som en kierlig Tiltale af aldrende Folk til en ung Pige. Hør, min Dotter! Kom hid, min Dotter!
3. Ordsprogviis siger man og: Dotteren fører sig gierne i Moderens Serk, ɔ: det er sielden, at jo Døttrene vil efterligne deres Mødre i Tænkemaade og Opførsel.
4. Heraf de sammensatte Ord:
   a.) Dotterbarn (et) n. f. pl. Dotterbørn. En Dotters Barn. Han, hun, har nu mange Dotterbørn.
   b.) Dotterdotter (en) n. f. pl. Dotterdøttre. En Dotters Dotter.
   c.) Dotterlig, adj. Ligesom en Dotter. Hun viser en dotterlig Lydighed imod sin Mands Moder.
   d.) Dotterligen, adv. Paa en dotterlig Maade. Hun opfører sig dotterligen imod sin Mands gamle Fader.
   e.) Dottermand (en) n. f. En Dotters Mand; en Svigersøn.
   f.) Dottersøn (en) n. f. pl. Dottersønner. En Dotters Søn. Han har flere Dottersønner end Dotterdøttre.

Dotter, v. n. [nær beslægtet med Isl. *dotta*, dormitare, og *detta*, cadere.] Falder langsom ned med Kroppen, i det man sidder og blunder.

Doven,

Doven, adj. [Svet. dåfwen; Isl. *dofin*; nær beslægtet med dov.]

1. Som intet gider giort; lad; træven. At være doven til sit Arbeid, doven og efterladen i sine Gierninger.
2. Som har tabt sin Kraft og Smag; som Dyden er dampet af. Øllet er dovent. Vinen, Ediken, er doven.
3. At lægge sig paa den dovne Side, ɔ: at overgive sig til Lediggang og Dovenskab.
4. Dovent, adv. Paa en doven Maade. Han arbeider dovent. Øllet smager dovent.
5. Heraf de sammensatte Ord:
   a.) Dovenagtig, adj. Noget doven. Hans dovenagtige Opførsel hindrer Verkets Fremgang. Øllet har en dovenagtig Smag.
   b.) Dovenagtigen, adv. Med Ladhed; uflittigen. See Nucl. Lat. voc. *Ignave*.
   c.) Dovenagtighed (en) n. f. Ladhed; Sovnagtighed.
   d.) Dovenhed (en) n. f. Den Egenskab eller Beskaffenhed at være doven. Jeg besværede ingen ved Dovenhed. 2 Cor. XI. 8. Øllets, Vinens, Dovenhed.
   e.) Dovenside (en) n. f. En lad og doven Person.
   f.) Dovenskab (en) n. f. Efterladenhed i Arbeid; Ladhed.

Dover, v. n. obsol. Findes undertiden brugt i Steden for Dovner. See Cold. Etym. Lat. voc. *Desideo*.

Dovner, v. n. [af doven.]

1. Lægger sig paa den dovne Side; viser sig doven. Han ligger hiemme og dovner. Hun gaaer og dovner over sit Arbeid.
2. Taber sin Kraft og Smag. Øllet, Vinen, staaer i Glasset og dovner.

Dovnes, v. n. pass. Bruges undertiden i Steden for Dovner. No. 2.

Draab (et) n. f. See Drøb.

Draabe (en) n. f. [af dryber.]

1. En liden Deel af noget flydende; en Taar. En Draabe Vand, Viin, Blod, &c.
2. I Plurali bruges det ofte til at betegne en Lægedrik, som skal tages ind i visse draabeviis afdeelte Portioner. Lægen har anordnet den Syge baade Pulver og Draaber.

Draabeflaske (en) n. f. [af Draabe og Flaske.] En liden klar Flaske, hvori man har medicinske Draaber.

Draaber, v. a. [af Draabe.] Afttæller draabeviis. Slig Medicin maa draabes og ikke tages paa Slump.

Draabetal, adv. [af Draabe og Tal.] Draabe for Draabe; hver Draabe for sig. Med præp. i foran. Vandet falder ned i Draabetal. At tage en Lægedrik ind i Draabetal.

Draabeviis, adv. Det samme som Draabetal, men har ikke præp. i foran.

Draabfald (et) n. f. [af Draab og Fald.]

1. Det Drøb, som falder ned fra et Huustag ved Regn eller Tø; Tagdrøb. Hvor ingen Tagrende er, der beskadiges Væggen ofte af Draabfaldet.
2. Undertiden betegner det fornødent Rum til Tagdrøbets Fald, item Rettighed til at lade Tagdrøbet falde paa en vis Grund. Paa den ene Side har Huset intet Draabfald. At have Draabfald i sin Nabors Gaard.

Draabkar (et) n. f. [af Draab og Kar.] Et Kar, hvori Draabfald samles.

Draablet, adj. [af Draabe.] Besat med smaa Pletter, som om de draabeviis vare faldne paa. Bruges i daglig Tale om Creaturer, i hvilken Bemærkelse man og siger haglet. En rød-draablet, sort-draablet, Hest, Ko, &c.

Draabrende (en) n. f. [af Draab og Rende.] En Rende, hvori Tagdrøbet falder; en Tagrende.

Draabret (en) n. f. [af Draab og Ret.] Draabfalds Ret, eller, Rettighed til at have Tagdrøb. (Langeb.)

Draabrør (et) n. f. [af Draab og Rør.] Et Rør, hvorigiennem Draabfaldet løber ned fra Tagrenden.

Draabtag (et) n. f. [af Draab og Tag.] Et lidet skraat Tag, som lægges oven paa en Muur, for at hindre, at Vandet ei der skal blive staaende og forderve Muren.

Draader, v. n. [er nær beslægtet med Droser.] Er doven og langsom til noget; nøler. Hun gaaer og draader i al sin Gierning.

Draadhæl (en) n. f. [af draader og Hæl.] En som gaaer langsomt; en Nøler. See til den Draadhæl!

Draaser, v. n. [Moesog. *driusan*, Svet. drossa, cadere] Falder dryssevüs. Med præp. ned. See Nucl. Lat. voc. *Pluo*.

Drab (et) n. f. [af dræber.] Den Gierning at stille een ved Livet paa en voldsom Maade; Manddrab. At begaae et Drab. At giøre sig skyldig i Drab.

Drabant (en) n. f. pl. Drabanter. [skrives og undertiden Dravant; qs. Dragfante; af drager og Isl. *Fante*, famulus, saa det synes i Henseende til Oprindelsen at have betydet en Vaabendrager.]

1. En som er i en Krigshovedsmands Livvagt.
2. Bruges det og om Biplaneterne, som dreie sig omkring de store Planeter. Jupiters Drabanter.
3. De heraf sammensatte Ord ere især:
   a.) Drabantfører (en) n. f. En Hovedsmand eller Anfører for Drabanterne.
   b.) Drabantgarde (en) n. f. Det Corps, som Drabanterne udgiøre.
   c.) Drabantvagt (en) n. f. Den Vagt, som giøres af Drabanter.

Drabelig, adj. [af draber og lig.]

1. Ypperlig; fortræffelig. Blev tilforn især brugt om en tapper Krigshelt. See K. S. Skr. IV. 69. it. 2 Maccab. III. 11.
2. [I ældre Skrifter.] Mærkelig; betydelig; vigtig. Drabelig Skade og Fordersve. Hvitf. Kr. 579 S. Drabelig Afbræk og Skade. Wedels Kr. 54 S. En drabelig Aar og. ibid. 320 S.

Drabeligen, adv. [af drabelig] Paa en drabelig Maade; fortræffeligen.

Drabelighed (en) n. f. [af samme.] Den Beskaffenhed at være drabelig.

Draber, v. n. obsol. [Svet. drabba, confligere, som er nær beslægtet med dræber og træffer, hvoraf vi have Dræbning og Træfning, prælium.]

1. Holder Slag eller Træfning; fegter. At drabe med Fienden. D. Mag. I. 267.
2. Træffer. Et Exempel, som draber. H. Tausens Postill. S. D. 222 Bl.

Draber (en) n. f. [af dræber.] En som begaaer Drab; en Drabsmand. See Christ. IV. N. L. Mandh. Bog 11 Cap. it. Chr. V. Art. Br. §. 103.

Drabsboder, n. f. pl. [af Drab og Boder.] Boder, som betales for Manddrab.

Drabsgierning (en) n. f. Den Misgierning at tage et uskyldigt Menneske af Dage; et Drab.

Drabsmand (en) n. f. En som har begaaet en Drabsgierning; en som er skyldig i Drabssag.

Drabssag (en) n. f. En Sag, som angaaer Manddrab.

Drabssted (et) n. f. Stedet, hvor et Drab er begaaet.

Drabsvidne (et) n. f. En som er Vidne til et begaaet Drab.

Drabsviis, adv. Paa en morderst Maade; i Forsæt at dræbe. Han har drabsviis antastet, overfaldet, ham.

Dræ (en) n. f. [af uvis Oprindelse.] Rugsædens Blomster; den Tilstand, som Rugen er i, naar den vil sætte Kierne. See Fleisch. om Bier. 553 S.

Dræbelse (en) n. f. [af dræber.] Gierningen at dræbe. Med Sverdslag og Dræbelse. Esters B. IX. 5.

Dræben (en) n. f. Det samme som Dræbelse.

Dræbende (et) n. f. obsol. Det samme som Dræbning. See Chr. IV. N. L. Mandh. B. 2 Cap.

Dræber, v. a. [Svet. dræpa; Isl. *drepa*, som egentligen bemærker at slaae, percutere, slaae ihiel, interficere, hvilket sidste hedder: drepa til Daud, i Norske Biark. Rets I og V Cap.]

1. Stiller paa en voldsom Maade ved Livet; slaaer ihiel; ødelægger ved dødende Midler. At dræbe een med Sverd, Forgift, &c. Men Judas forfulgde dem, og dræbde ved tredive tusinde Mænd. 2 Macc. XII. 23. Da dræbde den Ildslue de samme Mænd. Dan. III. 22. En Løve fandt ham paa

Veien, og dræbde ham. 1 Kong. XIII. 24 At dræbe Bier. At faae Utoi dræbt ved Lusefrø, ved Rottekrud, ꝛc.

2. Forvolder Døden; drager Døden efter sig. Bruges og i præs. part. som et Adjectiv i Steden for Dødelig. Et giftigt Slags Vext, hvis Blade pludseligen dræbe. K. S. Skr. XII. 385. Sorg haver fordervet og dræbt mange. Sir. XXX. 25. Flere Folk dræbes af Fylderi end af Sverd. Sorg dræber langsomt. Et dræbende Hug. Mall. Handl. 198 S.

3. Giør een overmaade leed og kied ved noget; plager meget stærkt. Dette Menneske dræber Folk med sin overflødige Snak. Du dræber mig med dine idelige Beklagelser.

4. [I Theologien.] Dæmper og undertvinger aldeles; betager al Kraft til at virke. At døde og dræbe de onde Lyster og Begierligheder.

5. [I ældre Skrifter.]

a.) Slaaer, hugger, med Hæftighed. Birke dræbte ham saa hart midt i Panden. Wed. Krøn. 33 S. Vorford dræbte paa Alvildes Hielm, saa den faldt af hendes Hoved. ib. 141 S.

b.) Det samme som Draber. At Fodfolket skulde dræbe imod Fodfolket paa den anden Side. ib. 314 S. Han dræbte tvert ind paa nogle af sine egne Staldbrødre. ib. 322 S. See og K. S. Skr. IV. 90.

c.) Det samme som Træffer. En dræbte ham tvert igiennem hans Kiortel. Wed. Kr. 155 S. At Saxonis Mening vaar icke ret dræbt. ib. i Fort. 19 S. At dræbe den rette Vei. Kiempev. 261 S.

6. Ordsprogviis siger man: at dræbe een med sit eget Sverd, ɔ: at overbevise een om Feiltagelse eller Falskhed af det, han selv har sagt; at igiendrive een med sine egne Ord. I dets Sted siger man i daglig Tale: at dryppe een i sit eget Fit.

Dræber, v. n. [hedre og fordum træber. See Cold. Etym. Lat. & Nuel. Lat. voc. *Langveo.*] Det samme som Dræver, hvilket nu er mere brugeligt.

Dræber (en) n. f. Det samme som Draber. See Chr. IV. N. L. Mandh. B. 1 Cap.

Dræbig, adj. obsol. Det samme som Drævevoren. See Cold. Etym. Lat. voc. *Langvidus & Omissus.*

Dræbning (en) n. f. obsol. [af dræber. No. 5. b.) Det samme som Træfning. Naar de kommer til Dræbning. Wed. Kr. 312 S. Han slog dem udi første Dræbning paa Flugt. ib. 353 S. See og Hvitf. Kr. 33. 454 og 734 S.

Dræer, v. n. [af Dræ.] Siges om Rugen, naar den sætter Blomster.

Dræg (en) n. f. pl. Drægge. [af drager.] Et lidet Anker, som har 3 eller 4 Arme, og bruges ved de mindre Fartøier, da derimod et stort Anker har kun 2 Arme. Kaldes og Baadsdræg.

Dræg, adj. [kaldes almindeligst træg; af Germ. träg.] Lad; seenfærdig. See Nucl. Lat. voc. *Segnis.*

Drægere, n. f. pl. [af drager.] Saaledes kaldes i Bogtrykkerier meget tynde smaa Bretter eller Splinter, som klistres paa Remmerken, at Skriften ei skal sætte sig for skarpt ud.

Drægger efter, v. a. [af Dræg.] Søger efter at finde noget saasom et Tov eller andet, for at fiske det op af Grunden ved Hielp af en Dræg.

Drægt (en) n. f. [af drager.]

1. Den Yngel, som et Hundyr gaaer svanger med paa een Gang. Hvalpe af een Drægt.

2. Saa meget, som et Skib fører, eller kan føre paa een Gang.

3. En viis Fart, hvormed noget drives eller drages afsted. Undertiden farer denne store Haviis afsted med saa hastig Drægt, at dem derudi ikke giver et Skib efter, som seiler med god Bør. K. Vid. S. Skr. VIII. 310 S.

4. I ældre Skrifter bruges det deels i Steden for Dragt, deels i Steden for Dræt.

Drægtig, adj. [af Drægt.]

1. Som gaaer svanger med Yngel. Siges allene om fiirføddede Dyr. Koen, Hoppen, Tæven, er drægtig.

2. Som kan modtage og føre en viis Mængde Tøndegods. Bruges allene om Lastdrager-Skibe.

Skibe. Dette Skib er saa og saa mange Læster drægtigt.
3. Grødefuld; frugtbar. En drægtig Ager. Drægtige Kornmarker. Oecon. Mag. VII. 359.
4. Fuldkommen; hammel. Det modsatte af svang. Disse Vaxter give — moden og drægtig Sæd af sig, som atter forplanter sig. ibid. VI. 392.

Drægtighed (en) n. f. [af drægtig.] Den Tilstand eller Beskaffenhed at være drægtig. Koens, Agerens, Sædens, Drægtighed. At maale et Skibs Drægtighed.

Drægtov (et) n. f. [af Dræg og Tov.] Et Tov, som hører til Dræggen, og hvormed et lidet Fartøi eller Baad gioreS fast, og ligger til Drægs for.

Drænen (en) n. f. [af drøner.] Den surrende og pibende Lyd, som Bierne give fra sig i Kuben.

Dræner, v. n. [maaskee af Germ. thränen, lamentari.] Giver Lyd fra sig som en Bi.

Dræsel (en) n. f. obsol. See Dresel.

Dræt (en) almindeligst (et) n. f. [en forskiellig Udtale af Drægt.]
1. Den Gierning at drage, i Særdeleshed at drage Fisk med Vod. Kaster eders Garn ud til en Dræt. Luc. V. 4.
2. Saa meget som der indsamles ved at drage. I Særdeleshed: saa megen Fisk, som paa een Gang faaes i et Dragvod. At giøre et riigt, overflødigt, Dræt.
3. En vis Egenskab eller Beskaffenhed til at blive draget. Denne Plov, Maskine, Vogn, har et let, tungt, Dræt.
4. Det samme som Dragtøi. En Hest, som gaaer vel i Drættet. At spænde Studene af Drættet.
5. Det samme som Plovdræt. Drættet i denne Plov er ikke langt nok.
6. Det som et Klædebon drættes med; Underfoder. Drættet holder ikke Ydertøiet ud.
7. [I ældre Skrifter.] Det som Vægge eller andet beklædes med; Betræk; Tapetseri. Gulvet var overslaget med skionne Drætter. Wedels Kr. 108 S. Purpur og andre kostelige Drætter. ib. 446 S.

Drætten, adj. obsol. [qs. draadende; af draader.] Langsom; nølagtig. (Moth.) See og Cold. Etym. Lat. voc. *Omissus* & *Languidus*.

Drætter, v. a. [af Dræt. No. 6.] Sætter Dræt under et Klædebon; forsyner med Underfoder. En Klædning, som er drættet med Silkefoder.

Dræven (en) n. f. [af dræver.] Gierningen at dræve. Der er en underlig Dræven i hans Tale.

Dræver, v. n. [Isl. *drabba*, variis ictibus loqvi. See Gudm. Andr. Lex. eller og maaskee i Steden for dræger, af drager.] Er langsom og seenfærdig, især i Talen. Hans Tale var mere behagelig, naar han ikke drævede saa meget paa Ordene.

Dræveri (et) n. f. [af dræver.] Langsomhed; Nølagtighed. Jeg kan ikke lide sligt Dræveri.

Drævevoren, adj. [af dræver.] Langsom; seenfærdig. Han er drævevoren baade i Gierning og Tale.

Drævler, v. n. [af Isl. *Dræfl*, sermo stultus.] Fremfører taabelig og usammenhængende Snak. Naar han er fuld, kan han sidde her og drævle i hele Timer.

Drævler (en) n. f. En som drævler. Man kan tilsidst blive kied af at høre paa saadanne Drævlere.

Drag (et) n. f. pl. id. [af drager.]
1. Gierningen at drage; et Træk. Han trak det op i eet Drag. Et Drag med en Rive, Lee, Pompe, rc.
2. Løb; Strøg. En Vandaare, som tilliges med flere haver sin Gang og Drag fra Alheden. Oec. Mag. III. 102. S.
3. Saa meget som man kan inddrage paa een Gang. At blæse nogle Drag Røg af en Tobakspibe ind ad Flyvehullet. Fleisch. om Bier 690 S.
4. Et Slag. At give een nogle Drag over Nakken af sin Stok.
5. Den lange Stok eller Skaft, i hvis Ende Leen fæsteS. Draget paa denne Lee er alt for kort.
6. Det samme som Dragtov.

7. Findes det i ældre Skrifter ofte brugt i Stedet for Langdrag.

Dragbænk (en) n. f. Det samme som Slagbænk.

Dragbør (en) n. f. Det samme som Bærebør.

Dragbolt (en) n. f. [af drager og Bolt.] Saaledes kaldes til Skibs en Maskine, hvormed man drager Bolte ud.

Dragdukke (en) n. f. [af drager og Dukke.]

1. Et indbildt Væsen, som skal drage Penge eller anden Velstand ind i det Huus, hvor det opholder sig. Saaledes siges, skiønt skiemtviis, den som i en Hast er bleven riig, uden at man kan begribe Aarsagen dertil: at have en Dragdukke.

2. Siges det og om dem, som drage Penge eller anden Velstand ud af Huset, saasom: Rendekiærlinger, Skiøger eller andre løse Qvinder, der leve af at betrække Folk. Den Mand, der har mange saadanne Dragdukker, maa snart blive fattig.

Drage (en) n. f. [af Lat. *Draco*]

1. En meget giftig stor vinget Slange, som især meget ofte ommældes i Middelalderens Romaner, og holdtes for at bevare skiulte Skatte. Deraf siges den Gierrige, som ikke af sine Midler vil giøre sig eller andre tilgode, at ruge over sine Penge, som en Drage.

2. [i Naturhistorien.] En firbenet og vinget Ormeslægt. Draco volans. *Linn.*

3. Et Slags Legetøi af Papiir i Form af en Drage, som Smaadrenge ved Hielp af Seilgarn lade stige og ligesom flyve i Luften.

4. Et af mange i en bugtet Rad flyvende Ildgnister bestaaende Luftsyn, som ofte viser sig i biergfulde Lande. Kaldes almindeligst den flyvende Drage.

5. En vis Stiernesamling nær ved Nordpolen.

6. I Bibelen kaldes Diævelen den store, gamle, Drage.

7. [Figurligen.] Et meget grumt og voldsomt Menneske.

8. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Drageblod (et) n. f. 1.) Blodet af en Drage. 2.) Et Slags udenlandsk Gummi af en dunkelrød Farve.

b.) Dragehoved (et) n. f. 1.) Hovedet af af en Drage. 2.) [I Bygningskunsten.] Et Rør, som stikker ud fra Tagrenden, og i Enden er dannet som et Dragehoved, hvorigiennem udspyes det Vand, som samler sig i Tagrenden.

c.) Drageurt (en) n. f. See Dragun.

d.) Draginde (en) n. f. Bemærker egentligen Dragens Hun, men bruges almindeligst til at betegne en meget grum og giftig Qvinde.

Drage (en) n. f. [Angl. *Drake.* Svet. Andrake.] Det samme som Andrik. (Bruges i Jylland.)

Dragedukke (en) n. f. See Dragdukke.

Dragefærdig, adj. [af drager og færdig.] Som er før og stærk nok til at trække Plov, Vogn, &c. En dragefærdig Hest, Stud.

Dragegarn (et) n. f. Det samme som Dragvod.

Drageheved (et) n. f. See Drage. (Draco.)

Drageleeg (en) n. f. [af drager og Leeg.] Et Spil med Brikker paa Dragtavle. (Diction. Herlov.)

Dragelig, adj. [af drager.]

1. Som kan drages eller bæres. Dragelige Byrder.

2. [I ældre Skrifter.] Taalelig; fordragelig. See Hvitf. Kr. 780 S.

Dragelse } Dragen } (en) n. f. [af drager.] Den Gierning at drage. (Det første bruges ikkun i Sammensætning.)

Dragen, adj. part. See Drager No. 20.

Drager, v. a. imp. drog, sup. draget. [Anglos. *dragan.* Angl. *to drag, to draw.* Svet. draga. Germ. tragen. Lat. *trahere.*] Har i Almindelighed fælleds Bemærkelse med Trækker, hvilket sidste dog nu omstunder er meest i Brug.

1. Bringer fort med Besværlighed eller Haandmagt; slæber afsted. (Bruges og absolute.) Hestene drage Ploven, Vognen, &c. At drage i Aag sammen. Taalmodig han udi sin Modgangs Sele drager. (Falster.) At drage et Vod, en Baad, i Land. At drage een langs hen ad Gaden efter Haaret. Han har draget de mægtige af Stolene.

Luc.

Luc. I. 52. Og de samme drage eder for Dom. Jac. II. 6.

2. Trækker frem og tilbage imellem Hænderne. At drage Sav.

3. Trækker med Vod; fisker med Vod. Om Vinteren drager man almindeligst i de store Søer paa Isen.

4. Trækker ud af Skeden; blotter. Derpaa drog han sit Sverd, sin Dolk.

5. Faaer een til at følge med sig, ved at føre og lede ham. De droge ham til en Side, og forestillede ham, ꝛc. Mall. Handl. 71 S.

6. Faaer dreiet og henvendt til sig. At drage alles Opmærksomhed, Øine og Hierter til sig.

7. Overtaler; lokker og leder. At drage een paa sit Partie. See og Mall. Handl. 352 S. Kongen droges jo længere jo meer paa at vide Othmar Søn. Wed. Krøn. 476 S.

8. Tilskynder; driver. Lov ham en god Belønning, det drager meget hos ham. Naar han drages og lokkes af sin egen Begierlighed. Jac. I. 14.

9. Trækker ud og samler ved at suge. Bierne drage Honning af Blomster. Den Honning, som Bierne drage først om Foraaret, er den klareste og bedste. Fleisch. om Bier. 140 S. De drage Kuben fuld igien. ib. 431 S.

10. Udleder ved at slutte eller grandske. Deraf kan man drage den Slutning, at ꝛc. At drage Trøst og nyttig Lærdom af det, som man hører og læser.

11. Trækker til sig formedelst en vis indvortes Aarsag. Jernet drages af Magneten. Brünn. Miner. 12 S. Saltspyrer drage Vandet til sig af Luften. ib. 130 S. Brunstenen drager til sig det farvende Væsen. ib. 308 S.

12. Bringer ind i, eller ud af, Lungen; indaander eller udstøder med sin Aande. At drage sin Aande, sit Veir, frisk Luft, ꝛc. At drage et dybt Suk.

13. Danner ved visse Træk med Haanden eller Musklerne. At drage en Knude, en Linie. At drage Rynker i Panden. Han drog ikke en Smiil derved.

14. Trækker ud i Længden; rækker. Zinken lader sig drage til Traader af et Haars Fiinhed. Brünn. Min. 275 S.

15. Bærer; slæber paa. Bruges og fornemligen om den lidende. At drage en Byrde. See Nucl. Lat. voc. *Bajulo*. At drage lige Byrde med een. Forordn. 1738. 116 S. At drage sit Kors med Taalmodighed.

16. [I ældre Skrifter.]

a.) Fører, bringer, fra Sted til Sted. At drage en Fane, en Fakkel, et Brev, ꝛc. See Drager, n. f.

b.) Beklæder; betrækker. At drage vort konninglige Mag. D. Mag. VI. 188. At drage gantske Stuer og Kammer met Klæde. Frid. II. Reces. IX Art.

c.) Bærer et vist Slags Klædebon; gaaer i en vis Dragt. Drage Klædebon efter Regelen. Hvitf. B. Kr. 19 S. See og ejusd. Kr. 723 S.

d.) Drager overeens, ɔ: indgaaer ved Fordrag. Ere disse Artikle dragne over eens. ib. 604 S.

e.) Drager til Ende, ɔ: fuldfører; fuldender. See ib. 584 S.

17. Heraf haves adskillige Ordsprog og Talemaader, saasom:

a.) Kierlighed drager et stort Læs, ɔ: man taaler meget for dens Skyld, som man elsker.

b.) At drage Straa om noget. ɔ: at have Straa af forskiællig Længde i Haanden, hvis Ender stikke ud imellem Fingrene, da den, som udtrækker det længste eller korteste, er forbunden til det, hvorom Afs talen er giort.

c.) Øinene drage Straa, siges om den, der er nær ved at sove.

d.) At drage Handsker, ɔ: en Juleleeg.

e.) At drage, drage sig, drages, til Minde, ɔ: at erindre sig. Jeg drages det vel til Minde. Kiempev. 693 S. See og D. Mag. I. 31. og II. 299 S. Nu omstunder bruges det meest, naar man kalder Folk til Vidner om det, som de have seet eller hørt i en Sag, da man siger: drages til Minde!

f.) At drage en Ting i Tvivl, ɔ: at bære Tvivl om noget.

g.) At drage Omsorg for, ɔ: at være omhyggelig for; at bære Omsorg for.

h.) At drage Fordeel af noget, ɔ: at have Vinding deraf.

i.) At drage paa Lenderne, siges om den Dovne, som gaaer langsom og træven til sit Arbeid.

k.) At drage i Aag sammen, ɔ: at være fælleds i Arbeid og Besværligheder.

18. Drages. Bruges undertiden som et neutr. pass. og bemærker: at tumle om med hinanden ved Bryden, Kiven eller Kappen. De slaaes og drages hver Dag. Lad dem drages derom.

19. Drages med. Er beladt med; plages eller besværes med Han drages med Essens Hede. Sir. XXXVIII. 33. At drages med Armod. Oec. Mag. V. 81.

20. Dragen [part. præt.] Bruges ofte adjective, og bemærker:

a.) Blot; uden Balg eller Skede. En dragen Kaarde. Et draget Sverd.

b.) Som er tegnet med en hvid Stræg langs hen ad Ryggen. Bruges ikkun om Qvægshøveder, i og uden Sammensætning. En dragen Ko. En roddragen Tyr. En fortdragen Kalv.

21. Drager af. See Afdrager.

22. Drager an. See Andrager.

23. Drager bort. See Bortdrager.

24. Drager efter sig. Frembringer som en virkende Aarsag; har i Følge med sig. Dette vil drage meget Ondt, mange onde Følger, efter sig.

25. Drager for, v. a.

a.) Lukker eller tilspærrer ved et Forhæng; trækker for. Bruges og figurligen. At drage Gardinerne for Sengen, Vindnet, &c. Drag et Skiul for dette fæle Billede.

b.) Foredrager; forebringer; forevender. See Foredrager.

26. Drager fra, eller Fradrager, v. a.

a.) Tager det bort, som er draget for; trækker tilside. At drage Omhænget fra.

b.) Tager et mindre Tal fra et større. Naar Indtægten drages fra Udgiften, bliver igien saa meget.

c.) Drager sig fra. Skiller eller affondrer sig fra. At drage sig fra alle vidtløftige Selskaber. Det ene Rige — drage sig fra det andet. Hvitf. Kr. 612 og 851 S.

27. Drager frem, eller Fremdrager, a. & n.

a.) Slæber eller trækker frem. At drage en Misdæder frem til Retterstedet.

b.) Bringer fort; forfremmer. At drage een frem til Ære.

c.) Henbringer; henlever. At fremdrage et uselt Liv.

d.) Farer frem; marserer fort. At drage fredeligen frem. Mall. Handl. 395 S. Bruges og adskillige Steder i Wed. Krøn.

28. Drager hen, eller Hendrager, a. & n.

a.) Trækker hen med eller uden Haandmagt. At drage een hen i Arrest. At drage een hen til en Side.

b.) Lokker og leder hen. It. driver hen. At lade sig hendrage af sine Lyster og Begierligheder. Bierne fare med eet til den Kant, de maa lugte eller drages hen. Fleisch. om Bier. 79 S.

c.) Tager hen; reiser hen. Paa Veien, som I droge hen paa. 1 Mos. XLII. 38. Saa drog alt Folket hen hver til sit Huus. 1 Krøn. XVI. 43.

d.) Staaer hen; varer. Bruges impersonaliter. Det drager saa længe hen, inden Sagen kan faae Ende.

29. Drager igiennem, eller Giennemdrager.

a.) Trækker igiennem. At drage en Traad igiennem en Naaleøie.

b.) Forsyner en Act eller Protocol med en igiennem alle Bladene stukken Traad eller Lidse. En giennemdragen og forseglet Protocol.

c.) Tager eller reiser igiennem. Kiære! lad mig drage igiennem dit Land. Dom. XI. 17.

30. Drager ind, eller Inddrager, a. & n.

a.) Slæber eller trækker ind. At drage een ind for Domstolen.

b.) Trækker i sig ved at suge. Bien drager ind af giftige Ting. Fleisch. om Bier. 485 S.

c.) Indaander. Da Bladene igiennem deres mange smaa Lufthuller baade inddrage og udaande Luften. id. om Skovvæs. 37 S.

d.) Indvikler; fører ind i. Riget er draget ind i vidtløftige Krige med fremmede Magter. Mall. Handl. 728 S.

e.) Tager eller reiser ind. Han drog ind i Juda, og leirede sig. 2 Krøn. XXXII. 1. Lad os drage ind til den Mand.

31. Drager ned, eller Neddrager, a. & n.

a.) Slæber eller trækker ned. Han skal drage den ned indtil Støvet. Esai. XXI. 26. Man syer dertil et Stykke Lerred, saa stort og aabent for neden, at man kan drage det ned over Skuldrene. Fleisch. om Bier. 60 S.

b.) Farer eller reiser ned. David drog ned og hans Tienere rc. 2 Sam. XXI. 15.

32. Drager om, eller Omdrager, a. & n.

a.) Fører til Omdrag. Denne Indtægt bør siden under Udgiften omdrages.

b.) Farer rundt omkring; reiser om. At drage om i Byerne. Mall. Handl. 394 S.

c.) Omdrages. Bruges i ældre Skrifter i Steden for: Giør Fordrag om noget. See Cold. Etym. Lat. voc. *Paciscor.*

33. Drager op, eller Opdrager, a. & n.

a.) Slæber eller trækker op. Man drog Daniel op af Kulen. Dan. VI. 24. Der kom en Qvinde af Samaria at opdrage Vand. Joh. IV. 7. At drage en Baad op paa Landet.

b.) Opelsker; opfostrer. It. optugter. Om Planterne ere opdragne i en Planteskole, eller tagne i Skoven. Fleisch. om Skovvæs. 333 S. I denne By er han født og opdragen. Nogle Forældre drage deres Børn saa slet op, at rc.

c.) Saaledes kaldes i Bogtrykkerier at gaae med Ballerne over Formen, for at sverte Bogstaverne.

d.) Farer eller reiser op; rykker op. De vendte sig, og droge op paa Bierget. 5 Mos. I. 24. Drag op herfra, Du og Folket. 2 Mos. XXXIII. 1. Lad ikke alt Folket drage op. Josv. VII. 3.

34. Drager over, eller Overdrager, a. & n.

a.) Bedækker; tildækker. Himmelen er overdragen med Skyer.

b.) Bestryger. It. beklæder; overtrækker. At overdrage noget med Fernis, en Væg med Lerred, en Kuffert med Skind, rc.

c.) Overleverer; overlader. At overdrage Commandoen til en anden. At overdrage een sin Eiendom ved Skiøde- eller Gavebrev.

d.) Anbefaler; anbetroer. See Frid. V. Landkrigsart. §. 59.

e.) Farer eller reiser over. At drage over et Færgested, et Hav, et Bierg, rc. Men det Land, derhen I drage over, til at eie det, er rc. 5 Mos. XI. 11.

f.) [I ældre Skrifter.] Fordøier; taaler; lider. At overdrage Sorg, Had, rc. See Cold. Etym. Lat. voc. *Concoquo*, & *Tolero*.

35. Drager paa, eller Paadrager.

a.) Ifører; paaklæder. At drage sine Klæder, Støvler, Handsker, paa.

b.) Belader med; skaffer paa Halsen; forvolder. At paadrage sig Suk. Oec. Mag. VII. 108. Derved kan han paadrage sig en Sygdom. Det kan paadrage ham andres Had og Misundelse.

36. Drager sammen, eller Sammendrager, a. & n.

a.) Slæber hobeviis sammen; trækker sammen. At drage Alting sammen til eet Sted.

b.) Giør, at Delene ligge tættere paa hinanden; sammensnærper. Huden drages sammen af Kulde. Træet drages sammen af Hede. Oec. Mag. VII. 252. See og Nucl. Lat. voc. *Adstringo.*

c.) Giør gandske krum og skiæv; sammenkrymper. Han ligger og er sammendragen af Krampe, Gigt, rc.

d.) Bringer i et kort Begreb. At drage en vidtløftig Tale korteligen sammen. See og Sir. XXXII. 9.

e.) Forener eller samler ved at trække. At drage tvende Bogstaver sammen i eet. At drage Gardinerne sammen.

f.) Bringer usammenhængende Parter i Forening med det Hele. At sammendrage de adspredte Holstenske Dele til Kronen. Mall. Handl. 730 S.

g.) Gaaer eller marserer sammen for at holde Feltslag. Begge de fiendtlige Armeer droge sammen paa den store Slette.

h.) Begiver sig i Flæt og Fællig sammen. Bruges især om Folk, som gifte sig sammen. Nu agte de snart at drage sammen.

37. Drager sig.

a.) Begiver sig; rykker sig. Han drog sig tilbage, til een af Siderne, med sine Soldater. De holdte Ord, og begyndte strax at drage sig tilbage. Mall. Handl. 277 S.

b.) Slaaer sig; trækker sig. En Feil er det, at dette Træ er underkastet Ormestik, og vil drage sig krumt. Fleisch. om Skovvæs. 187 S.

c.) Drager sig ved. Krymper sig ved; undslaaer sig for. Det vil han vist drage sig ved, naar han hører, at det skal koste saa mange Penge.

38. Drager tilbage, a. & n.

a.) Bringer tilbage ved at trække eller drage. Tyven vilde undløbe, men de droge ham tilbage efter Haaret.

b.) Kalder tilbage; giør til intet. En brav Mand bør ikke drage sit Løfte tilbage. Det drager du ei tilbage. (i en gl. Kirkeps.)

c.) Farer eller reiser tilbage. Han skal høre et Rygte, og drage tilbage til sit Land. 2 Kong. XIX. 7.

39. Drager tilsammen, a. & n.

a.) Det samme som: Drager sammen.

b.) [I ældre Skrifter.] Stemmer overeens; holder Enighed sammen. Kunde de ei tilsammens drage ꝛc. Hvitf. Kr. 696 S.

40. Drager ud, eller Uddrager, a. & n.

a.) Udtager ved at drage eller trække. At drage en Tand ud. Han uddrog sit Sværd. At drage en Skuffe ud.

b.) Faaer ud paa en chymisk eller arithmetisk Maade. At drage Olie ud af Urter, Mineraler, ꝛc. At uddrage Cubik- eller Qvadrat Roden.

c.) Udsøger og udtager noget af en vidtløftigere Afhandling; giør Udtog af. At drage de vigtigste Stykker ud af en Bog. See og Oec. Mag. VI. B. i Fort.

d.) Udleder som en Slutning eller Leveregel. Deraf kan man uddrage den Slutning, den Lærdom.

e.) Forhaler; udsætter. Sagen drages derved ud i det uendelige.

f.) Farer eller reiser ud. I Særdeleshed: farer ud i Krigstog. Ægypten blev glad, der de droge ud. Psalm. CV. 38. Han drog ud med 3000 til Fods. 2 Maccab. XII. 33

Drager, v. n. imp. drog, perf. er dragen; derimod naar det vel faaer en activisk Bemærkelse, men bruges dog absolute, hedder det i perf. har draget.

1. Tager afsted; farer; reiser. I Særdeleshed: giør et Tog eller Krigstog. Det bruges (som tildeels forhen er viist) med alle Adverb. loci, hvilke sielden sættes foran verbum, undtagen i Participiis, men staae almindeligst bag efter. Men da de droge ad Veien, kom de ꝛc. Apostl. G. VIII. 36. Naar I drage i Krig i eders Land ꝛc. 4 Mos. X. 9.

2. Gaaer eller driver fort. Undertiden drage Skyerne imod hinanden. Og den Skystøtte drog fra deres Ansigt. 2 Mos. XIV. 19.

3. Trækker paa Ordene; dræver. At drage i sin Tale. Han drager saalænge paa Ordene.

4. Ligger i sidste Aandedræt; er nær ved at døe. Nu ligger han og drager.

5. Binder og kniber tæt tilsammen. Den Nagle, det Søm, drog godt.

6. Bidrager til at komme fort; trækker til Maals. Dette Seil drager godt. Deraf haves i gemeen Tale det Ordsprog: Ofte drager et Forklæde mere end et Mersseil, ɔ: ofte tilsidesættes de vigtigste Pligter for en lille Piges Skyld.

7. [I ældre Skrifter.]

a.) Bidrager eller virker til en Tings Fremgang. Thi Sager, som ere fundne vigtige,

tige, eller kunde drage noget. D. Mag. II. 278.

b.) Flytter en Brikke paa en Dragtavle. Taflet staaer for een, at han ikke kan drage mere. Cold. Etym. Lat. voc. *Incitæ*.

8. Drager i Marken. Marserer ud til et Feltslag; rykker i Felten. See Hvitf. Kron. 387 S. I hvilken Henseende det og siges: at drage under Oine, ɔ: at gaae dristigen i Møde. See ibid. 155. S.

9. Drager til Rede. Siges især om Fugle, som trække Grene, Straa, ꝛc. sammen, for at bygge Rede deraf.

10. Drager til Bor eller Raadde. Siges, naar en Inflammation eller Betændelse gaaer over til en guulagtig Materie, som trækker sig sammen til et vist Sted.

Drager (en) n. f. [af drager, v. a]

1. En som drager; en som bærer eller fører noget. Bruges meest i Sammensætning. See Blusdrager, Brevdrager, Fanedrager, Korsdrager, Lastdrager, ꝛc.

2. Heraf de sammensatte Ord:

a.) Dragerløn (en) n. f. Den Betaling, som gives for at bære een eller flere Dragter.

b.) Dragerpenge, n. f. pl. Penge, som gives i Dragerløn.

c) Dragersele (en) n. f. Et over begge Skuldre krydsviis hængende Baand, hvori en Draghør eller andet deslige bæres.

d.) Dragerstang (en) n. f. En Stang, hvorpaa en Byrde hænges og bæres, ved det at Enderne af Stangen hvile paa Dragernes Skuldre.

Drages, v. n. pass. See Drager No. 18.

Dragurt (en) n. f. See Drage. (Draco.)

Dragsæ (et) n. f. [Germ. Heerwurm.] Et Ormedrag eller en heel Samling af smaa Orme, som bide eller klæbe sig an i hinanden, og i lange Strækninger som en Line drage fra Sted til andet egentligen efter Føden. I sig selv er det et Slags Larver, der leve i Selskab, ligesom Snareormene; og hvoraf omsider kommer en liden sort Flue, der hører til genus Tipulæ. *Linn.*

Dragfrue (en) n. f. [af drager No. 16. b. og Frue.] Det samme som Dragkone.

Draghiul (et) n. f. [af drager og Hiul.] Et Hiul til at drage Vand eller andet op med.

Draginde (en) n. f. See Drage. (Draco.)

Dragkiste (en) n. f. [af drager og Kiste.] Et Boskab, som bestaaer almindeligst af fire Skuffer, der kan trækkes ud og skydes ind, til at forvare Linned eller andet udi.

Dragknop (en) n. f. En Knop paa et Træ, som har Ansats til at ville bære Frugt; en drægtig Knop.

Dragknude (en) n. f. En i Løkker slaaet Knude, som kan opløses ved at trække Løkkerne ud igien. See Hvitf. i J. Grands Hist. 9 S.

Dragkone (en) n. f. Et Fruentimmer, som fordum brugdes til at betrække Værelser med Tapetserier ved glædelige eller sørgelige Høitideligheder.

Dragning (en) n. f. obsol. [af drager.]

1. Den Gierning at overdrage eller betrække.

2. Det samme som Betræk. Der brugis for Offuerflødighed met Dragninge. Frid. II. Recess. IX Art. See og Cold. Etym. Lat. voc. *Aulæum*.

Dragon (en) n. f. pl. Dragoner. [et Franskt Ord.] En Soldat, som tiener baade til Hest og til Fods. Deraf Dragonhest, ꝛc.

Dragpude (en) n. f. See Trækkepude.

Dragplaster (et) n. f. See Trækplaster.

Dragrem (en) n. f. [af drager og Rem.] En Rem at bære noget med.

Dragt (en) n. f. pl. Dragter. [af drager]

1. Saa meget som man bærer paa een Gang. Lad Karlen bringe en Dragt Brænde ind. Bierne flyve med deres Dragter til det unge Stade. Fleisch. om Bier. 702 S.

2. En vis Maade at klæde sig paa: en Klædedragt. Det er en nymodens Dragt. Slige Dragter ere nu ikke i Brug.

3. Saaledes kaldes og den bageste Deel af en Hestes Hover og en Oxes Kløver.

Dragtavl (et) n. f. [af drager og Tavl, Anglos. *Tæfl*, alea, talus.] Et Slags gemeent Spil, som bestaaer af 18 smaa Brikker, 9 til hver, hvilke man søger først at sætte, siden at trække saaledes, at man en-

tre

ken kan komme i Rad, da man borttager een af Medspillerens Brikker, som ikke er i Rad, eller og kan binde hans Brikker, at han ikke kan drage mere, da man saavel derved har vundet, som naar man har borttaget alle hans Brikker. Kaldes og slet hen Tavl.

Dragtavle (en) n. f. Et Bret, hvorpaa ere tegnede tre Fiirkanter, een inden i den anden, og igiennem hver Midte af deres fire Sider er trukket en Streg. Kaldes almindeligst Tavlbret.

Dragteviis, adv. [af Dragt og Viis.] Een Dragt efter en anden. Karlen bar det hiem dragteviis.

Dragtmaler (en) n. f. [af Dragt No. 2. og Maler.] En som især forstaaer sig paa, eller er hældig i at male Klæder eller Dragter. Han var een af vores største Dragtmalere.

Dragtmaling (en) n. f. [af Dragt No. 2. og Maling.] Den Kunst at kunne livagtigen male Klæder eller Dragter. (Gall. *Draperie.*) Han har sin meste Styrke i Dragtmaling.

Dragtøi (et) n. f. [af drager og Tøi.] Det Tøi, hvori et aagbart Dyr drager; Seletøi.

Dragtov (et) n. f. [af drager og Tov.] Et Tov, hvormed man trækker, bærer, eller hidser noget.

Dragun (en) n. f. En Urt, som noget ligner Malurten, har langagtige mørkegrønne Blade og tynde Stængler, om hvis Grene hænge smaa trinde gule med sort ispræengte Blomster. Den dyrkes i Haverne, og bruges blandt Salater. Kaldes og Kongsalat. Artemisia Dracunculus. *Linn.* Deraf Dragunedike og Dragunsalat.

Dragvod (et) n. f. [af drager og Vod.] Et Vod at drage Fisk med.

Dral, adj. [Saxon. drall, celer.] Siges om det, som er glat og slet. (Moth.)

Draller, v. n. [maaskee i Steden for draller, af dratter.] Siges, naar Smaadrenge trilde deres Skørler saa sagte hen til Maalet.

Dralter, v. n. [maaskee af samme Oprindelse, eller af Isl. *draulta*, lente seqvi. See Gudm. Andr. Lex. Isl.] Kommer saa jævnt og sagte gaaende. Han kommer altid draltende (udtales almindeligst drattende, som og kan være i Steden for draadende,) bag efter.

Dram (en) n. f. pl. Dramme. [Angl. *Dram.*] Saameget af stærk Drik, som man gemeenligen drikker paa een Gang. At tage sig en Dram paa fastende Hierte.

Drank (en) n. f. [af drikker; eller og af Isl. *Dregg*, Angl. *Dreggs*, fæces; i det gamle Nordiske Sprog Drynk f. Drynke, fæx vini aut cerevisiæ, og kommer overeens med Gr. τρύξ.]

1. Den stærke og klare Vædske, som trækkes ud af det mæskede Korn i en Brændeviinskiedel, hvilken siden, naar Draven er borttaget, kommes anden Gang i Kiedelen for at klares og blive til Brændeviin, da de vandagtige Dele, som blive tilbage, kaldes Klarevand. Af den Brænding fik han 6 Ankere Drank og 4 Ankere Brændeviin.

2. Det som efter Brændingen bliver tilbage i en Brændeviinskiedel. (Kaldes i Jylland Drav eller Spøl, her Drank eller Bærme.)

Dranker (en) n. f. [af drikker.] En som er hengiven til stærk Drik, og kan taale meget deraf. Han er een af de største Drankere her i Byen.

Drankevare, n. f. Bruges undertiden i Steden for Drikkevare.

Dras (et) n. f. [af drasler] Det som falder af modent Korn og gaaer til Spilde.

Drasler, v n. [maaskee i Steden for drysler. af Moesog. *driusan*, Svet. drossa, cadere.] Falder. Naar Kornet er alt for modent, drasler en heel Deel af ved at bierge det. Pile draslede ned saa tykt som Hagel.

Drat (en) n f [maaskee i Steden for Drakt; af drekker eller drenker.] Det samme som Drenkning No. 2.

Drat (en) n. f. [af dratter.] En Klat af noget, som falder af og tabes. Bruges og som en Interjection, naar noget falder eller tabes. Her ligger een Drat, og der en anden. Drat! der ligger det.

Dratfinger (en) n. f. [af dratter og Finger.] Saaledes kaldes i daglig Tale en Person, som taber alt hvad han faaer imellem Hænderne.

Dratfingret, adj. [af Dratfinger.] Som taber alting af Hænderne.

Dratter, v. a. & n. [Isl. *dryta*. Svet. drossa. See Drasler.]

1. Lader det, man bærer, falde fra sig; taber af Uagtsomhed hvad man har i Hænderne.
2. Gisr et Fald; falder omkuld. Alt som han gik, drattede han.
3. Falder dratviis. Bruges med præp. af, ned og ud bag efter. Æblerne dratte af Træerne, ned paa Jorden. Kornet dratter ud af Axene.
4. Dratter bort. See Bortdratter.

Dratviis, adv. [af dratter og Viis.] Paa en drattende Maade; en Drat efter en anden.

Dratvoren, adj. [af dratter og voren.] Som har den Vane at lade alting dratte fra sig; skiødesløs med det, man har i Hænderne.

Drav (et) n. f. [Anglos. *Drabbe*, fæces. Isl. *Draf*, siliqvæ, qvibus pascuntur sues.] Spøl eller Mask, som bliver tilbage efter Brænden og Bryggen, og gives Sviin at æde. (Bruges i Jylland og Norge.) Deraf det Ordsprog: Soen drømmer om sit Drav, og Kiærlingen om sin Stav, ɔ: enhver vil helst tale om det, som han har meest at bestille med. Heraf de sammensatte Ord:

a.) Dravkar (et) n. f. Et Kar, hvori Spøl, Mask og anden Svineføde forvares.

b.) Dravtrug (et) n. f. Et Trug, hvori man giver Svinene deres Æde; et Svinetrug.

Dravant (en) n f. Det samme som Drabant. (Bruges i vore Bibel-Oversættelser.)

Dravel, n. f. obsol. [formodentlig af Anglos. *Drofe*, Angl. *Drove*, turba.] Findes ikkun brugt i genitivo som et Adjectiv, saasom:

a.) Dravels Snak, ɔ: gemeen og liderlig Tale. H. Tausens Post. V. D. 105 Bl.

b.) Dravels Folk, ɔ: løse og gemeene Folk; skarns Folk. See Wed. Krøn. 325. 364 og 444 S.

c.) Dravels Mand, ɔ: en løs og ledig Person; en Omløber eller Landstryger. See Resens Bibel-Oversætt. i Dom. IX. 4.

Dravkar. Dravtrug. See Drav.

Dreffelig, adj. obsol. [Saxon. drepelick; udtales ogsaa træffelig, hvoraf haves fortræffelig.] Det samme som Drabelig. See Hvitf. Kr. 782. S.

Dreiebænk (en) n. f. [af dreier og Bænk.] En Dreiers Arbeids-Bord.

Dreiehals (en) n. f. [af dreier og Hals.] En graaagtig spettet og randet Fugl, med et spidst Neb, tvende For- og tvende Bagtæer, der ellers i noget ligner Kukkeren, og har den underlige Maade at dreie stedse Halsen til alle Sider uden at dreie Kroppen. Kaldes og Vindehals og Giøgtyte. Jynx Torqvilla. *Linn.*

Dreiejern (et) n. f. [af dreier og Jern.] Et af de Jern, som Dreiere bruge til at dreie med.

Dreiel (et) n. f. [Svet. Dræll, Germ. Trilch, formodentlig af Lat. *trilix* sc. pannus.] Et Slags i Mønster vævet tykt Lerred, brugeligt til Borddugе, Haandklæder og deslige. Bruges ofte i genitivo som et Adjectiv, og bemærker deels: som hører til Dreiel, saasom Dreiels Mønster, deels: som er giort af Dreiel, saasom Dreiels Dug, Serviet, &c.

Dreielad (et) n. f. [af dreier og Lad.] En Samling af alt det Værktøi, som hører til en Dreier.

Dreielig, adj. [af dreier og term. fin. lig.] Som lader sig dreie eller vende; som kan dreies omkring.

Dreielse } (en) n. f. [af dreier.] Den Giørning at dreie eller dreie sig.
Dreien }

Dreieord (et) n. f. [af dreier og Ord.) Ord, som kan dreies og forvendes i mere end een Mening. (Langebek.)

Dreier, v. a. [Cambr. *troi*. Anglos. *thrawan*. Belg. *draien*. Germ. drehen.]

1. Sætter i en cirkelagtig Gang; bevæger i en Runding. Bruges og neutraliter, og bemærker: at gaae i en Runding. At dreie et Hiul, en Slibesteen, 2c. Skibet dreiede rundt med dem.
2. Danner paa en Dreiebænk; forfærdiger med Dreiejern. (Bruges og absolute.) At dreie en Rok, en Tridse, 2c. Han kan dreie godt, kunstigen, i Rav, Elfenbeen, 2c.
3. Vrider, vender, eller bøier, til en Side. At dreie Kroppen, Øinene, 2c. At dreie en Canon, en Vogn, et Skib, et Seil, 2c. Fløiet dreier sig efter Vinden. Vinden har dreiet sig mere til Nord.
4. Vender, leder og fører, ligesom man vil Han søgde derfor at dreie sin unge Lærling derfra. Mall. Handl. 598 S. Han giorde sig dem forbundne, for at kunne dreie dem efter sine Hensigter. ibid. 695 S.
5. Giver ved Fortolkning en anden Vending. Han forstaaer godt at dreie sine Ord. Han fik Sagen saaledes dreiet, at 2c.
6. Siges det til Søes, naar man lader falde af for Vinden, saa Skibet faaer fuldere Seil. (Bruges neutraliter.) At luve og dreie. Frid. V. Søkrigsart. §. 699.
7. Dreier af. See Afdreier.
8. Dreier bort. See Bortdreier.
9. Dreier hen, eller Hendreier, v. a. & n.
 a.) Vrider eller vender hen. At dreie Øinene hen til een. At hendreie Sagen til den mildeste Side. Mall. Handl. 451 S.
 b.) Forandrer Farten hen til en Side. Der maae vi dreie hen, om vi skal komme til Landeveien.
10. Dreier om, eller Omdreier, v. a. & n.
 a.) Bevæger i en Runding; sætter i en cirkelagtig Gang. At dreie et Hiul, en Teen, om. Han dreiede sig om paa Gulvet som en Top.
 b.) Vrider eller vender om. At dreie Halsen om paa een. At dreie Hovedet om til alle Sider.
 c.) Forandrer eller omgiør med Dreiejern. Det Stykke maae dreies om.
 d.) Forvender; fordreier. At omdreie eens Ord.
 e.) Vender om til en Side. At dreie om paa høire eller venstre Haand.
 f.) Vender tilbage. De vare komne paa en gal Vei, og maatte altsaa dreie om igien.

Dreier (en) n. f. [af dreier.]
1. En Mand, hvis Haandverk er at giøre dreiet Arbeid. I denne By ere mange kunstige Dreiere.
2. Saaledes kaldes og til Skibs et Stykke Træ, som er rundt og spidst til begge Ender, og bruges i forskiellige Begivenheder ved Ansætninger, eller og som smaa Vindebomme.
3. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:
 a.) Dreierarbeid (et) n. f. Alleslags Arbeid, som giøres af Dreiere.
 b. Dreierbænk (en) n. f. See Dreiebænk.
 c) Dreierhaandverk (et) n. f. Det Haandverk at giøre Dreierarbeid.
 d.) Dreierredskab (et) n. f. Et Redskab, som bruges af en Dreier; et Redskab at dreie med. Skrives og Dreieredskab.
 e.) Dreierverksted (et) n. f. Stedet, hvor en Dreier driver sit Haandverk.

Dreiereeb (et) n. f. [af dreier og Reeb.] Saaledes kaldes til Skibs den faste Part af det Tovverk, hvori Mersraaen hænger, og hvormed den tilligemed sit Seil formedelst det paastukne Mersfald heises og stryges; Dreiereeb henhører saavel til Mersseilene, som til Krydsseilet og Bramseilene.

Dreietøi (et) n. f. [af dreier og Tøi.] En Samling af de til et Dreielad henhørende Redskaber.

Dreietov (et) n. f. [af dreier og Tov.] Et Skibstov, hvormed man vender eller dreier et Seil.

Dreieverk (et) n. f. [af dreier og Verk.] Dreiet Arbeid.

Dreiler, v. a. [af Germ. Treil, remulcus, som kommer af obsol treigeln, et diminut. af Saxon. trecken, trahere.] Trækker et Skib fort med et Tov fra Landet af, i Steden for at bruge Aarer eller Seil. (Moth.)

Dreining (en) n. f. [af dreier.] Den Gierning at dreie.

Drek (et) n. f. [Isl. *Threkkur*. Germ. Dreck.]

1.

1. Skarn; Ureenlighed.
2. Den Jord, hvormed en Kulmile dækkes eller hylles til. See Fleisch. om Skovvæs. 520 S.

Drekker, v. a. Det samme som Drenker. (Ordet bruges i Jylland. See og Cold. Etym. Lat. voc. *Ineo*)

Drekplade (en) n. f. [af Drek og Plade] En Jernplade, som bedækker Vognaxelens og Hiulnavets yderste Ender, og hindrer Dyndet fra at falde ned paa Axelarmen og komme ind i Hiulnavet.

Dreng (en) n. f. pl. Drenge. [Isl. *Dreingur*, vir fortis, som Ihre udleder af Isl. *Threk*, robur.]

1. [I Henseende til Kiønnet.] Et Drengebarn; en Søn. Han har avlet med sin Hustru to Drenge og to Piger.
2. [I Henseende til Alderen.] En som endnu ikke har fyldt sine 18 Aar. Han vil gifte sig, og er endnu kun en Dreng.
3. En som staaer i Lære hos en Kræmmer, Haandverksmand eller anden Mester; som endnu ikke er giort til Karl eller Svend. Deraf Skræderdreng, Kokkedreng, Skriverdreng, ꝛc.
4. En liden ung Tiener eller Opvarter; en som giør Drengearbeid i en Gaard. Han sendte sin Dreng i det Ærende. Han maa holde to Karle og een Dreng til sin Avling at bestride. Det er ondt at være Drengs Dreng. Min Dreng har og en Dreng, siges, naar een vil have en anden til at giøre det, som ham selv er befalet. Naar du taler til din Dreng, gaaer du selv; siges, naar een vil befale over den, som han ingen Myndighed har over.
5. Saaledes kaldes hos de Norske (og fordum ligeledes hos de Danske) en Karl, saalænge han er ugift; it. en Tiener. See Frid. II. Gaardsr. §§. 13 og 14. I det gamle Sprog bemærkede Dreng en tapper Mand, en Krigsmand. De ere sga raske Drenge Kiempev. 74 S.
6. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Drengagtig, adj. Som ei opfører sig karlagtigen; som ligner eller passer sig paa en Dreng. Han er endnu noget drengagtig. En drengagtig Opførsel.

b.) Drengeaar, n. f. pl. Den Tid, i hvilken een er Dreng af Alder, eller Læredreng. Dette har han giort i sine Drengeaar. Han har endnu ikke staaet sine Drengeaar ud.

c.) Drengearbeid (et) n. f. Det Arbeid, som tilkommer en Dreng at forrette.

d.) Drengebarn (et) n. f. Et Barn af Mandkiønnet; en Søn.

e.) Drengehue (en) n. f. En Hue til et spædt Drengebarn, forskiellig i Dannelsen fra en Pigehue.

f.) Drengekammer (et) n. f. Et Kammer, hvor Drenge opholde sig, adskilt fra Karlekammeret; undtagen i Norge, hvor Drengestue er det samme som Karlekammer hos os.

g.) Drengeleeg (en) n. f. Leeg, som øves af Smaadrenge.

h.) Drengestræg (en) n. f. En drengagtig og for en Karl uanstændig Handling eller Opførsel.

i.) Drengeverk (et) n. f. Handtering, som foretages gemeenligen af Drenge, men ei af Karle. See Christ. V. Art. Br. §. 29.

Drenker, v. a. [hedte fordum drekker; maaskee af Anglos. *drecean*, vexare, opprimere; synes ellers at komme overeens med Dan. trykker.] Siges om Hanfugle, naar de parre sig med deres Mager. Bruges og undertiden om andre Ting, hvoraf noget giennemtrænges, og dermed forenes. Isen hindrer, at Vandet ikke kan drenkes af Luften.

Drenkning (en) n. f. [af drenker.]
1. Den Giernung at drenke.
2. Den Sæd, hvormed et Æg er befrugtet.

Dresel (en) n. f. obsol. [skrives og Dræsel; af Germ. Dresel, som kommer af Gall. *Tresor*.] Et Skatkammer. It. et Forraadssted. Udrn Dræssel, som voxer med Vold; ɔ: der er ingen Droielse i uretfærdige Penge. P. Syvs Ordspr. Forekommer ellers ofte i Hvitf. Kronike, hvor det og skrives Dressel, Drosel og Drossel. See og K. Vid. S. Skr. I. 17 S.

Dresser,

Dresler, v. n. obsol. [maaskee af Gall. *tressalir*, exsultare. I det gamle Nordiske Sprog bemærker ellers *Drasill* s. *Drausull*, en Hest.] Er kaad. I Særdeleshed: er mundkaad; taler unyttig Snak. (Moth.)

Dressel, adj. obsol. [af dresler.] Kaad; vælig. En dressel Hest. (Moth.)

Drev (et) n. s. [af driver.]
1. Det Hiul i en Maskine, som driver andre frem. Drevet, som griber ind i Hestehiulet. Oec. Mag. IV. 363.
2. Det som drives sammen af Vind eller Vand. f. Ex. Sneedrev, Sodrev, Iisdrev.
3. Det samme som Drift. No. 9.

Dreven, adj. partic. [af driver.]
1. Som er vel øvet og erfaren i noget. Han er ikke dreven i de Sager. De ere vel drevne i Krigsvæsenet. Dreven Skalk er ond at giekke, ɔ: det er ikke let at narre den, som selv er vel øvet i Skielmstykker.
2. Som med Hammeren er udbanket, udpuklet, eller udarbeidet i visse Figurer. Det er ikke støbt eller udgraveret, men drevet Arbeid. At giøre drevet Arbeid i Guld, Sølv, &c.

Dribbel (en) n. s. [udtales Drivel eller Drevel. Angl. *Drivel*. af dryber.] En flydende Uhumskhed, som løber ned af Næse eller Mund; Sagel; Slabber. Dribbelen løber ham ned over Skiægget.

Dribler, v. n. [af Dribbel.] Lader Dribbel eller andet flydende løbe ned; sagler. It. nøler. See! hvor han sidder og dribler langs ned over sig. En fuld Bonde kan sidde en heel Time og drible over et Glas Brændeviin.

Drier, v. n. Siges paa nogle Steder i Steden for Dræer.

Drift (en) n. s. pl. Drifter. [af driver.]
1. Fremfart eller Fortgang, som foraarsages af noget drivende. Møllehiulet er sat i stærk Drift. Qvæget er paa Drift.
2. Gang; Bevægelse; Beskæftigelse. Sagen, Arbeidet, er i fuld Drift. Nu er han i fuld Drift med at bygge. Naar man først kommer ret i Drift med noget, saa falder det lettere.
3. Flid; Vindskibelighed; Virksomhed. At tage sig Sagen an med Drift. Der er ingen ret Drift ved ham.
4. En Bevægelse i Siælen til at foretage en vis Handling; Lyst; Tilbøielighed. Dette giorde han af egen Drift. Han finder ingen Drift hos sig til Studeringer.
5. Saa lang Tid, som man driver med Ploven paa een Gang. Den første, den anden, Drift om Dagen.
6. Saa meget Qvæg, som paa een Gang drives i en Hob. En Drift Stude, Køer, Sviin, &c.
7. Fædrift; Græsgang. I Skovene falder almindeligen god Drift.
8. En Drivevei. At have Drift igiennem en andens Mark. See og Nucl. Lat. voc. *Actus*.
9. Opplukket Tovverk, hvormed man digter Skibe.

Driftefæ (et) n. s. See Drifteqvæg.

Driften (en) n. s. [af drifter.] Den Gierning at drifte.

Drifteqvæg (et) n. s. [af Drift og Qvæg.] Qvæg eller Fæ, som driver eller vanker omkring for at søge Føden, uden at man veed nogen Eiermand dertil. See S. L. V. 14. &c. it. D. L. V B. 9 Cap. 4 Art. &c.

Drifter, v. a. [udtales og undertiden drøfter. Isl. *drefa*, Anglos. *dræfan*, spargere; synes ellers at være et freqvent. af driver.]
1. Ryster og bevæger Korn i et Sold eller Trug, for at skille det ved Avner og anden Ureenlighed.
2. Giennemgaaer og efterseer en Ting paa det nøieste. Naar Sagen bliver ret driftet, da &c. Naar Alting i Boet bliver driftet og reengiort, saa bliver der ei meget at arve.
3. Drifter af. See Afdrifter.

Driftesold (et) n. s. [af drifter og Sold.] Et Sold at rense Korn med; et Kornsold.

Driftetrug (et) n. s. [af drifter og Trug.] Et Trug at drifte Korn, Gryn, eller andet med.

Driftevei (en) n. s. [af Drift og Vei.] Det samme som Drivevei. See Christ. IV. N. L. Landsl. B. 39 Cap.

Driftig, adj. [af Drift.]
1. Som har Drift i sig; som giør sig megen Umag for sit Foretagendes Fremgang; vind-

skibelig; fyrig. Han er en meget dristig Mand.
2. Siges det og om en virksom Behandling af noget. Visse Bergverker ere satte i dristigere Gang end tilforn. K. Vid. S. Skr. IX. 240 S.

Dristighed (en) n. f. [af dristig.] Den Egenskab at være dristig; Vindskibelighed; Fyrighed. See Mall. Handl. 609 S.

Driftning (en) n. f. [af drifter.]
1. Det samme som Driften.
2. Den Ureenlighed, som driftes fra Korn eller andet deslige.

Driil (en) n. f See Dril.

Drik (en) n. f. pl. Drikke. [af drikker.]
1. Nedsvælgelse af en Vædske eller flydende Ting, som skeer paa een Gang eller uden Ophold. It. Saa megen Vædske, som man kan drikke paa een Gang. Han drak hele Pokalen ud i een Drik. Giv mig en Drik Vand. Han tog sig en god Drik deraf. Der er kun een Drik tilovers i Kanden.
2. En Vædske, som drikkes enten af Lyst eller for at slukke Tørsten; en brugelig Drikkevare. Miod var den fornemste Drik ved alle Fester. Fleisch. om Bier 38 S. Malk og Vand er en sund Drik. Den Mand har en god Drik Øl. En Vertshuusmand, som skienker Brændeviin og andre stærke Drikke.
3. Et flydende Lægemiddel, som man skal drikke i sig. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Lægedrik, Laxeerdrik, Sovedrik, &c.
4. Umaadelighed i at drikke stærk Drik; Drukkenskab. Man siger, at hun er hengiven til Drik. At slaae sig til Drik. Han sætter alting til ved Drik og Dobbel.

Drikfældig, adj. [af Drik og fældig.] Som er henfalden til Drukkenskab.

Drikfældighed (en) n. f. Den Feil at være drikfældig.

Drikke (en) n. f. [af drikker.] En Vædske, som drikkes for at slukke Tørsten. Til slig Mad behøves der Drikke. De gave dem Mad og Drikke. Esr. III. 7. See og Ebr. IX. 10.

Drikkebroder (en) n. f. [af drikker og Broder.] En som gierne søger Drikkeselskaber. Han er een af deres Drikkebrødre.

Drikkegilde (et) n. f. Et Giæstebud, hvor det især gaaer ud paa at drikke stærk Drik; et Gilde for Drikkebrødre.

Drikkehorn (et) n. f. Et Drikkekar, som fordum blev giort af et Oxehorn, eller af anden Materie i Liighed deraf.

Drikkehuus (et) n. f. Et Huus, hvor stærk Drik falholdes, og Drikkebrødre forsamles.

Drikkekar (et) n. f. Et Kar at drikke af, saasom Begger, Glas, Kande, Kruus, &c.

Drikkekiempe (en) n. f. En vældig Drikkebroder; en Helt i at drikke.

Drikkelav (et) n. f. Forsamling af Folk, som drikke sammen; et Lav af Drikkebrødre.

Drikkelig, adj. [af drikker og lig.] Som lader sig drikke; som kan drikkes. Dette Øl, Vand, er neppe drikkeligt.

Drikkelse (en) n. f. [af drikker.] Gierningen at drikke. (Bruges undertiden i Sammensætning.)

Drikkelyst (en) n. f. [af drikker og Lyst.] Lyst til at drikke, i Særdeleshed stærk Drik.

Drikken (en) n. f. [af drikker.] Gierningen at drikke, og især at drikke umaadeligen. I slige Selskaber gaaer det ud paa en Æden og Drikken.

Drikkepenge, n. f. pl. [af drikker og Penge.] En Gave af Penge, som gives Tienestefolk eller andre ringe Personer for en udviiist Villighed.

Drikker, v. a. imp. drak, sup. drukket. [Moesog. *drigkan*. Isl. *drecka*. Anglos. *drincan*. Alam. *trinchan*, *drinkan*. Germ. trincken.]
1. Svælger en Vædske; slukker Tørsten. At drikke Caffe, Viin, Øl, &c. De kunde ikke drikke Vandet i Mara. 2 Mos. XV. 23. Folket satte sig ned at æde og drikke. ibid. XXXII. 10.
2. Tager umaadelig Drik til sig; er drikfældig. (Bruges altid absolute.) Han sidder hele Dage i Kroen, og drikker. Man beskylder hende for, at hun drikker.
3. Bringer i en vis Tilstand ved Drik; paadrager sig noget ved at drikke. At drikke en fuld. At drikke sig fattig, ihiel. At drikke sig en Ruus.

4

4. Bekræfter en Handling, eller, holder høitideligen, ved at drikke sammen. At drikke Duus. At drikke Lidkiøb. At drikke Jaord, Bryllup, Velkomst, rc.

5. Trækker i sig. Jorden drikker Vand. Han drikker Viin, som en Svamp drikker Vand.

6. Heraf adskillige Talemaader, saasom:

a.) At drikke Skaal, ɔ: at ønske eens Sundhed eller Velgaaende ved at drikke af sit Glas. Det er nu gaaet af Brug at drikke Skaal i store Selskaber.

b.) At drikke en Skaal, eller, en bitter Skaal. Bruges undertiden figurligen i Steden for: at døie et Onde. Gid han aldrig maa drikke den Skaal, som jeg har drukket. Han har drukket den samme Skaal. Han maatte drikke en bitter Skaal.

c.) At drikke sin Stifmoders Skaal, siges i daglig Tale, naar man spiser noget, hvorefter man kommer til at tørste og altsaa at drikke meget.

d.) At drikke til Pegels, ɔ: at drikke om Kaps, den ene lige saa meget, som den anden. (Talemaaden er kommen deraf, at deres Kander vare fordum afdeelte med Peglemaal.)

7. Drikker af. See Afdrikker.

8. Drikker bort. See Bortdrikker.

9. Drikker igiennem, eller Giennemdrikker. Lader en Ting blive giennemtrænget af en Vædske. (Bruges meest i passivo.) Svampen er gandske giennemdrukken af Vand.

10. Drikker ind, eller Inddrikker. Faaer ind ved at drikke. (Bruges helst figurligen.) Den Vildfarelse har han inddrukket med Moderens Mælk.

11. Drikker i sig. Faaer i sig ved at drikke. Bruges og ofte figurligen i Steden for Døier. At drikke Forgift i sig. Den Harme, Spot, maatte han drikke i sig.

12. Drikker i sig igien. Bruges undertiden figurligen, og betegner: at tage sine Ord tilbage; at overbevises om Usandfærdighed i sit Udsigende. See Nucl. Lat. voc. *Recanto* & *Palinodia*.

13. Drikker op, eller Opdrikker. Sætter overstyre ved at drikke. Alt hvad hun fortiener, det drikker hun op i Caffe. Nu har han opdrukket sin hele Formue.

14. Drikker til, eller Tildrikker.

a.) Foraarsager ved Drik. At drikke sig en en Sygdom, en Vattersot, til.

b.) Overvælder med Drik. Han drak sine Giæster saaledes til, at de kunde hverken staae eller gaae.

c.) Tilbyder een at drikke næst efter sig af samme Drik og Drikkekar. Maae jeg drikke Dem til?

15. Drikker ud eller Uddrikker. Udtømmer ved at drikke. Han drak det ud altsammen. Endnu har han ikke uddrukket sit Glas.

Drikker (en) n. f. [af drikker.]

1. En som drikker. Bruges meest i Sammensætning, saasom: Caffedrikker, Vanddrikker, Viindrikker, rc.

2. En drikfældig Person; en Dranker. Slige Ædere og Drikkere forkorte deres eget Liv.

Drikkeselskab (et) n. f. [af drikker og Selskab.] Et Selskab, hvor det gaaer paa en Drikken løs; en Samling af Drikkebrødre.

Drikkesøster (en) n. f. En Qvinde, som i Selskab med andre af sit Slags gierne vil drikke sig fuld. Hun er een af hendes Drikkesøstre.

Drikkesyg, adj. Som er meget for at drikke; begierlig efter stærk Drik.

Drikkesyge (en) n. f.

1. Den Feil at være drikkesyg.

2. Upasselighed, som reiser sig af for megen stærk Drik; Ølsyge.

Drikkevane (en) n. f. Den Vane at drikke for meget.

Drikkevare (en) n. f. Det som kan bruges til at drikke; en drikkelig Vare.

Drikkevise (en) n. f. En Vise at synge i Drikkeselskaber.

Drikoffer (et) n. f. [af Drik og Offer.] Et hos Jøder og Hedninger brugeligt Offer, som bestod af Drikkevare eller flydende Ting, saasom Viin, Olie, rc. At udøse Drikoffer af stærk Drik paa den. 4 Mos. XXVIII. 7. Eders Madoffere og eders Drikoffere. ibid. XXIX.

XXIX. 39. Jeg vil ikke smage deres Drikoffer af Blod. Psalm. XVI. 4.

Dril (en) n. f. pl. Drile. [skrives og Driil; af driller.] Et Redskab, hvormed Smeden borer Huller i Jern eller anden Metal.

Drillebane (en) n. f. [af driller No. 3. og Bane.] En Bane, hvor man over sig i Ringrenden og deslige. It. et Sted, hvor Soldater oves. (Moth. Rostg. Langeb.)

Drillebor (et) n. f. [af driller No. 1. og Bor.] En Dril med tilhørende Bue og Snor.

Drillen (en) n. f. [af driller.] Gierningen at drille. It. Excercering. See Frid. V. Landkr. Art. §. 295.

Drilleplads (en) n. f. Det samme som Drillebane.

Driller, v. a. [Angl. *to drill.* Belg. *drillen.* Anglos. *thirlian.* Germ. trillen.]

1. Borer med en Dril. At drille Huller i Jern, Metal, &c.

2. Narrer; fixerer; hidser; opirrer. Han er meget for at drille Folk. Hans Opførsel er meget drillende.

3. [I ældre Skrifter.]

a.) Svinger eller kaster rundt om efter visse Regler og med de rette Haandgreb. At drille en Hest. At drille et Spyd. (Moth. Rostg. Langeb.)

b.) Øver; exercerer. At drille de unge Soldater. Lære at drille med Canoner. Frid. V. Landkr. Art. §§ 265 og 289.

Driller (en) n. f. [af driller.] En som gierne vil drille Folk.

Drilleri (et) n. f. [af driller.] En drillende Opførsel i Ord eller Gierning. Sligt Drilleri kan ingen taale. Lad være med dit Drilleri.

Drillestotte (en) n. f. [af driller No. 3. og Stotte.] En Stotte, som er opreist paa en Drillebane, hvorved man fordum øvede sig i Turnering og deslige. See Cold. Etym. Lat. voc. *Circus.*

Drip (en) n. f. See Drypp.

Dripper, v. a. & n. See Drypper.

Dristelig, adj. Dristeligen, adv. Bruges undertiden i Steden for Dristig, Dristigen. (Rostg. Langeb.)

Dristelse (en) n. f. [af drister.] Gierningen at driste. Bruges meest i Sammensætning, saasom Fordristelse, Tildristelse.

Drister, v. a. [af dristig.]

1. Har Mod til at giøre; vover. Det drister han aldrig. At driste sig yderligen.

2. Drister paa. Lider paa; sætter Tillid til; forlader sig paa. At driste paa sin Styrke. At driste paa sig selv. Han talede frit, dristende paa sin gode Samvittighed. Man skal ikke driste for meget paa Lægernes Kunst. Wedels Kron. 522 S.

3. Drister sig til. Vover sig til; understaaer sig til at giøre. Dersom han drister sig til at komme. Jeg drister mig ikke til at spørge ham derom. Ifald du skulde driste dig dertil.

Dristig, adj. [Anglos. *dyrsteg*, *thriste.* Germ. dreist. formodentlig af Alam. *darren*, Moesog. *gadauran*, audere. Gr. θαῤῥέω, jeg tør.]

1. Som har Mod til at giøre noget; kiæk; uforsagt. Han er ikke dristig nok til at gaae i Krig. At giøre een dristig ved at skamme ham ud. Han er en dristig Krigsmand. Jo han er en dristig Karl, siges skromtvis om den feige.

2. Forvoven; fræk. Det var en dristig Gierning. Et dristigt og uforskammet Menneske. Han er alt for dristig i sin Skrivemaade. Han er dristig nok til at skrive aabenbare Løgne.

Dristigen, adv. [af dristig.] Paa en dristig Maade. At gaae sin Fiende dristigen i Møde. Han gik dristigen til sin Død. At tale, skrive, dristigen. At handle dristigen imod alle Forbud.

Dristighed (en) n. f. [af dristig.] Den Egenskab eller Beskaffenhed at være dristig. Til det at udføre behøves Overlæg og Dristighed. Han mangler Dristighed. Det var en stor Dristighed at sige sligt til sin Herre. Han taler, skriver, med megen Dristighed.

Dritter, v. n. [af Isl. *Drit*, excrementum.] Siges blandt gemeen Mand om den, som formedelst Durkløb maa ofte gaae til Stols.

Driv (et) n. f. pl. Driv. [af driver.]

1. Et vældigt Slag, almindeligst hvormed noget drives sammen. Bræderne ere ikke ret samlede, de maa have et Par Driv endnu.
2. Opplukket Tovverk, hvormed man digter Skibe. Kaldes og Drift.

Drivbolt (en) n. f. [af driver og Bolt.] En Bolt, som bruges til at udslaae eller uddrive en Nagle eller Bolt med. Kaldes og Sætbolt.

Drive (en) n. f. [af driver.] En af Vinden sammendreven Hob. Der ligger store Driver af Snee, Sand.

Drivebænk (en) n. f. [af driver No. 12. og Bænk.] En Ramme af sammenslagne Bræder, hvori lægges Møg og fiin Jord, for deri at faae Frø eller Planter til at voxe paa en Tid, da de ikke kan komme frem paa frit Land. Kaldes og Mistbænk. See Fleisch. Haveb. 136 S.

Drivedrik (en) n. f. [af driver og Drik.] En Drik, hvormed et Foster fordrives.

Drivefeder (en) n. f. See Drivfeder.

Drivelse (en) n. f. [af driver.] Gierningen at drive. Bruges meest i Sammensætning, saasom Giendrivelse, Uddrivelse, &c.

Driven (en) n. f. [af driver.]
1. Det samme som Drivelse.
2. Paamindelse til Arbeid. Man kan blive kied af den idelige Driven.

Drivende, adj. part. [af driver.]
1. Arbeidsom; flittig; hurtig. (Bruges og adverbialiter.) Han er en meget drivende Mand. Hun er drivende til sin Gierning. Det gaaer drivende.
2. En drivende Vind, ɔ: en stærk og føielig Vind.
3. En drivende Plov, ɔ: en Plov, som er i fuld Gang og Bevægelse.

Driver, v. a. & n. imperf. drev, sup. drevet. [Anglos. *drifan*, *dryfan*. Alam. *triban*. Germ. treiben.]
1. Tvinger af Sted; driver frem. At drive een bunden for ved sig. At drive Øxen, en Flok Faar, &c. Vinden driver Skyerne. Vandet driver Møllen.
2. Jager og driver ud eller bort; fordriver. At drive een paa Døren. Han drev Fienden paa Flugt. At drive een i Landflygtighed.
3. Nøder, tvinger til noget. Han arbeider ikke, uden naar Nøden driver. At drive een med Trusler. Han maa ideligen drives, ellers giør han ikke godt.
4. Tilskynder; opmuntrer. Lysten driver ham. Han driver alle de andre med sin Flittighed. Haab om Vinding har drevet ham dertil.
5. Fører; leder; regierer. Men dersom I drives af Aanden. Galat. V. 18. Og drives af adskillige Begieringer. 2 Tim. III. 6. I det de bleve drevne af den Hellig Aand. 2 Petr. I. 21.
6. Bringer efterhaanden til en vis Høide eller Grad. Yppighed, Foragt imod Religionen, synes nu at være drevet til det høieste. Han har drevet sin Ondskab saavidt, at &c.
7. Bringer i Stand; udfører. Da han ikke selv forstaaer det, maa en anden drive Sagen for ham. Nu har han drevet Tingen saavidt, at der ikke er mere at befrygte. At drive Kongens Ærende. Clauss. N. Kr. 768 S.
8. Udøver; bruger. At drive Handel, Fiskeri, &c. At drive et Haandverk. At drive Spot, Abespil, med een. Den som driver Vrede, faaer Trætte deraf. Sal. Ordsp. XXX. 33. At drive Rov, Brand og Mord. D. Mag. I. 247.
9. Forretter de Ting, som høre til Avlsbrug. Hans Avling er saa stor, at han maa drive med tre Plove. At drive sin Jord forsvarligen. Han driver selv sin Avling.
10. Slaaer eller banker for at faae noget ind, eller til at gaae tættere sammen. Kilen sidder saa fast, at den ikke kan drives længere. At drive et Loft, Gulv, Skillerum, indtil det slutter tæt i Sammenføiningerne.
11. Giør drevet Arbeid. Han forstaaer at drive i Guld, Sølv, &c.
12. Bringer til at voxe om Vinteren ved Hielp af Varme i et Drivhuus. At drive Blomster, Træer, og andre Væxter.
13. [I Lægekunsten.] Sætter Vædskerne i Bevægelse, for med dem at udbringe det Onde

af Legemet. Et drivende Lægemiddel. Dette Pulver driver Sveed. Disse Draaber drive Vandet.

14. Kommer fort; vanker frem eller tilbage. Skibet driver for Vinden, naar Ankeret ikke vil holde. Vraget er drevet i Land. Skyerne drive hid og did.

15. Er orkesløs; har intet at bestille. Hvorfor gaaer hun og driver, da her er nok at bestille i Huset? Han giør ikke andet, end gaaer og driver hele Dagen.

16. I Urtelæren siges det og, naar Rødderne sprede sig vidt hen ad Jorden. Knopgræsset driver stærkt.

17. I daglig Tale bruges det undertiden i Steden for Dryber.

18. Driver af, v. a. & n. See Afdriver.

19. Driver bort, v. a. & n. See Bortdriver.

20. Driver efter, v. a. Giver det sidste Eftertryk. Kilen er ikke dybt nok inde, man maa drive efter med en Nødde. At drive efter med Svendsfelding, siges i daglig Tale, naar man i Drikkelav kommer frem med de store Skaaler tilsidst.

21. Driver frem, v. a. Fører fort, bringer frem, ved at drive. At drive Skibet frem med Aarerne. Varmen driver Væxterne frem.

22. Driver i, v. a.

a.) Banker eller slaaer ind i. At drive en Kile i et Træ. At drive en Nagle i Muren.

b.) Overbeviser een om Feiltagelse i sit Udsagn. At drive en Løgn i een. Det skal jeg nok drive i ham igien.

23. Driver igiennem, v. a. Bringer til Endelighed; fuldfører; udvirker. Hvad jeg har begyndt paa, skal jeg nok drive igiennem. Ved sit smigrende og krybende Væsen kan han faae det drevet igiennem, som ingen skulde troe.

24. Driver ind, eller Inddriver, v. a.

a.) Gienner eller nøder til at gaae ind. At drive Qvæget ind om Aftenen. At drive Fienden ind i en Enge.

b.) Slaaer eller banker ind. At drive en Kile, en Nagle, ind i noget.

c.) Indsamler ved Adfærd efter Loven. At drive sin Gield ind. Det skal inddrives ligesom de Kongelige Skatter.

25. Driver om, v. a. & n.

a.) Fører omkring paa en drivende Maade. It. tumler om hid og did. Vinden, Vandet, driver Møllen om. Vraget drives om i Søen af Bølgerne. At drives om af Modgangs Bølger, siges om den Ulykkelige.

b.) Vanker omkring her og der. Han gaaer og driver allevegne om i Byen, for at see og høre Nyt.

26. Driver op, eller Opdriver, v. a.

a.) Bringer i Høiden ved drivende Midler. At drive Vandet op med en Maskine.

b.) Nøder til at staae op fra et Sted. Han er ikke god at drive op (af Sengen) om Morgenen.

c.) Bringer til en høiere Priis; byder op paa Auction. Han drev mig denne Bog alt for høit op. Paa den Auction blev alting opdrevet til umaadelige Priser.

d.) Bringer i Drift; pløier første Gang. Jeg lod nogen gammel Skovjord drive op til Havre. Fleisch. om Skovv. 621 S.

27. Driver over, v. n. Gaaer forbi; holder op. Den Gang drev Regnen over. Det maa drive over denne Gang. Naar Smertens, Vredens, Hæftighed er drevet over.

28. Driver paa, v. a. & n.

a.) Søger at forfremme af al Magt. Han driver meget paa, at Arbeidet skal gaae hurtigen. At drive paa sit Forsæt, sin Fordring, 2c.

b.) Tvinger afsted; nøder til at giøre noget. Naar man ikke driver paa ham, giør han slet intet. At drive paa een med Hug og Slag. Plagerne dreve paa, og sagde 2c. 2 Mos. V. 13.

c.) Kommer frem; er for Haanden. Natten, Taagen, begynder nu at drive paa. Duggen driver paa.

29. Driver sammen, eller Sammendriver, v. a. & n.

a.)

a.) Glenner sammen i en Hob. At drive Qvæget, Faarene, sammen.
b.) Føier sammen og gior tæt ved Hielp af en Drivkølle. Dette Loft, Gulv, Skillerum, er endnu ikke ret sammendrevet.
c.) Samles i en Hob ved at drives. Skyerne drive sammen. Sneen, Isen, Sandet driver sammen i store Banker.

30. Driver til, eller Tildriver, v. a. Tilskynder; formaaer til at giøre noget. Nøden driver Folk til at arbeide. Det Skielmstykke havde han ikke begaaet, dersom han ikke var bleven tildrevet af andre.

31. Driver tilbage, v. a.
a.) Nøder til at gaae tilbage. At drive Fienden tilbage. At drive Magt med Magt tilbage.
b.) Giør til intet; igiendriver. Den Løgn er let at drive tilbage. At drive dem tilbage, som imodsige.

32. Driver ud, eller Uddriver, v. a. & n.
a.) Nøder til at gaae ud; udjager. At drive Fæet, Svinene, ud. At drive een ud af Huset, Byen, Landet. At uddrive Diævle. Det kan drive Sveden ud.
b.) Faaer ud ved at slaae eller banke. At drive en Nagle, en Kile, ud.
c.) Forsvinder; trækker ud. Røgen, Varmen, Lugten, Stanken, driver ud.
d.) Gaaer ud; forføier sig ud. Han drev saa ubemærkt ud. Han drev skamrød ud af Stuen.

Driver (en) n. c. [af driver.]
1. En som driver paa, at noget skal gaae fort, og komme til Endelighed. Dersom han ingen Driver har efter sig, giør han slet intet. At have en god Driver efter sig, siges og til Soes, naar Skibet føres frem af en stærk og føielig Vind.
2. En som driver Øxen eller andet Qvæg fra Sted til andet, saasom: Øxendriver, Æseldriver, Svinedriver, &c.
3. En som gaaer omkring uden at bestille noget; en Dagdriver. Saadanne Drivere kan man faae nok af.
4. En som gaaer Karlene tilhaande i en Gaard, helst hos Bryggere og Brændeviinsmænd, uden at være fæstet dertil, og uden at have nogen vis Gierning at forrette.
5. Saaledes kaldes og til Skibs et Seil, som heises under Rokken af en Mesansrue eller Gaffel, tienende til Rumskiøds eller for de Vinds Seilads, alt efter Seil-Indretningen.

Driveri (et) n. c. [af driver.]
1. En vis Maade at drive Vexter paa. Ved dette Driveri kan man nogenledes bestemme selv, til hvad Tid man vil have Blomster. Fleisch. Haveb. 594 S.
2. Ørkesløshed; Lediggang. Ved Driveri faaer man intet udrettet. Sligt Driveri er alt for utaaleligt.

Drivevei (en) n. c. [af driver og Vei.] En Vei, hvorpaa Qvæget drives. See Nucl. Lat. voc. *Actus*.

Drivfeder (en) n. c. [skrives og Drivefeder; af driver og Feder.] Bemærker vel egentligen en Feder i et Uhr eller anden Maskine, som formedelst sin Spændekraft driver Hiulene frem, men bruges dog meest figurligen til at betegne: en tilskyndende eller virkende Aarsag. Hos veltænkende Folk maa Æren være den fornemste Drivefeder til at opfylde sine Pligter. Den Mand har hemmeligen været en Drivfeder til hans Forfremmelse.

Drivgarn (et) n. c. [skrives og Drivegarn; af driver og Garn.] Fiskergarn, som driver i Søen med Baaden. Hollandske Drivegarn, hvori Silden hænger sig ved Hovedet. Schyttes Stat. ind. Reg. II. 249.

Drivhammer (en) n. c. En stor Hammer, som bruges til at drive noget ind eller tæt sammen med.

Drivhiul (et) n. c. Bemærker vel egentligen eet af de Hiul, som drive en Maskine frem, men bruges dog meest figurligen til at betegne en virkende Aarsag. Han var eet af de store Drivhiul i Reformations-Verket.

Drivholt (en) n. c. [af driver og Saxon. *Holt*, lignum.] Et Redskab af Træ, som Bødkere sætte paa Baandene, for ved at banke derpaa med deres Hammer eller Øxe at drive dem langsomt ned paa Karrene.

Drivhuus (et) n. c. Et Huus, som indrettes i en Have saaledes, at Vexterne derudi kan

beskiermes for Kulde og drives frem ved stærk Varme.

Drivjern (et) n. s. Et Redskab af Jern, hvormed man ved at banke derpaa kan drive noget ind.

Driviis (en) n. s. Iis, som om Foraaret brækkes og drives om i Søen af Vind og Strøm.

Drivkølle (en) n. s. En Kølle eller Knippel, som bruges til at drive noget ind eller tæt sammen med. See Nucl. Lat. voc. *Trudes*.

Drivnød (et) n. s. Bruges som et foragteligt Ord deels om den, som gaaer omkring uden at bestille noget, deels og om den, som intet vil bestille, uden han bliver drevet dertil. Her ere alt for mange Drivnød i denne By. Det er fortredeligt at have med saadant et Drivnød at bestille.

Drivsand (et) n. s. Sand, som drives sammen af Vand eller Vind. Det kalkblandede Drivsand kiendes ved Syrer. Brün. Miner. 41 S.

Drivt, Drivter, Drivtig, ꝛc. See Drift, Drifter, Driftig, ꝛc.

Drivtømmer (et) n. s. Tømmer af Vrag eller andet, som driver i Land fra Havet. Øboerne have Fordeel af Drivtømmer.

Drivvaad, adj. See Drybvaad.

Drob (et) n. s. [af dryber.] Det Vand, som falder ned fra et Huustag ved Regn eller Tø; Draabfald; Tagdrøb.

Drøbel (en) n. s. [hedder og Drøvel. maaskee i Steden for Druel, af Drue. Lat. *Uvula*.] Et lidet Stykke rødagtigt Kiød, liigt en liden Tunge eller Drue, som hænger ned bag fra Ganen, og hindrer Mad og Drikke fra at komme ned i Luftrøret. Deraf:

a.) Drøbelfald (et) n. s. En Svaghed i Halsen, naar Drøbelen bliver opsvulmet og forslappet, hvorved den hænger ned paa Tungen, og hindrer Svælgningen.

b.) Drøbelurt (en) n. s. [Germ. Halskraut. Zapfenkraut.] En Urt, som har tre Qvarteer høie Stængler, og deromkring aflange, brede og spidse Blade, af hvis mitterste Eene kommer et lidet spidst Blad, og dernæst et lidet Bær, som bliver rødt, naar det er modent. Laurus Alexandrina Uvularia. (Moth. Langeb.)

Drøfter, v. a. See Drifter.

Drog, adj. [Anglos. *drig*, *dryge*. Belg. *droog*. Angl. *dry*. Germ. treuge.] Som er uden Saft og Vædske; tør. Bruges sielden uden i det sammensatte Ord: Drogstue, ɔ: en Stue ved en Krudmølle, hvor Krudet tørres. Dog findes det og brugt i Steden for Drøi.

Drøger, v. a. & n. [af drøg; eller og af Isl. *trega*, tardare. Svet. dröja, cunctari.]

1. Tørrer. At drøge Tøiverk.

2. Forhaler; sinker; tøver. (Moth. Langeb.)

Drøi, adj. [skrives og undertiden drøg, og udtales paa sine Steder drü; maaskee af drøg, eller og af Isl. *driugur*, densus, Svet. dryg, ingens, synes og at komme overeens med Lat. *durus* og *durans*.]

1. Som ikke letteligen fordøies eller fortæres; som der er Forslag i; haard; varig. Det er en drøi Kost. Nybaget Brød er ikke saa drøit, som gammelt Brød. Et drøit Maaltid. Drøie Lys.

2. Stor; svær; vægtig. Hun lægger drøie Stykker for paa Tallerkenerne. Det er en drøi Byrde.

3. Tyk og feed. Han er ikke saa meget høi som han er drøi. Han har faaet sig en drøi Kone.

Drøielse (en) n. s. [af drøi.] Forslag; Varighed. Der er ingen Drøielse i dette Brød. Vor Herre har lagt sin Drøielse deri.

Drøier, v. a. [af drøi.] Mager det saa, at en Ting kan forslaae noget. (Med præp. ud.) Det maa drøies ud, ifald de alle skal faae noget deraf.

Drøihed (en) n. s. [af drøi.] Den Beskaffenhed at være drøi. Madens, Lysets, Byrdens, Drøihed. Hun maae have mere til Klæder formedelst hendes Drøihed.

Drøm (en) n. s. pl. Drømme. [Alam. *Troum*, *Traum*. Belg. *Droom*. Angl. *Dream*. Isl. *Draumur*. Germ. Traum.]

1. En Forestillelse i Søvne af noget, som ikke er, men forekommer dog ligesom det var virkeligt. Jeg havde en slem Drøm i Nat.

Det var en underlig Drøm. At plages af Drømme. Det er for mig som en Drøm, siges om det, som man ikkun gandske utydeligen kan erindre sig.

2. En urolig eller vildfarende Tanke og Forestilling om noget. Han er kommen i den Drøm, at ꝛc. Jeg kan ikke komme af den Drøm igien. Jeg skal snart hielpe dem ud af Drømmen.

3. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Drømmebog (en) n. f. En Bog, som indeholder adskillige Drømme med deres Udtydning.

b.) Drømmemester (en) n. f. En som jævnligen drømmer, og fortæller sine Drømme. Bruges og i Steden for Drømmetyder. See 1 Mos. XXXVII. 19.

c.) Drømmetanker, n. f. pl. Galne, forvirrede og ugrundede Tanker og Forestillinger, som man giør sig om noget. Slige Drømmetanker maa man slaae ud af Hovedet.

d.) Drømmetyder (en) n. f. En som forstaaer eller giver sig ud for at forstaae Drømmetydning.

e.) Drømmetydning (en) n. f. Drømmes Udtydning eller Forklaring.

f.) Drømmeverk (et) n. f. Alt det, som er saa ugrundet og urimeligt, at det ikkun kan have Sted i Indbildningen. Nogles Tanker om Frihed og Lighed i en Stat ere kun Drømmeverk.

Drømmen (en) n. f. [af drømmer.]

1. Gierningen at drømme. Ved idelig Drømmen foruroliges man i sin Søvn.

2. Ørlagtighed; Seenfærdighed. Lad dog den Drømmen faae Ende.

Drømmer, v. a. & n. [af Drøm.]

1. Haver en Forestilling i Søvne af noget, ligesom det var, og er dog ikke virkeligt. Jeg drømte en underlig Drøm i Nat. Han drømte, at han var i Havsnød. Han har drømt om dig i Nat.

2. Indbilder eller forestiller sig noget urimeligt vaagende. Hun har aldrig drømt om, at hun skulde blive Frue. Det skulde jeg have drømt om, at min Flid skulde blive saa ilde paaskiønnet.

3. Gaaer i Taaget; siger eller giør noget uden Lyst og Eftertanke. Jeg troer, at du drømmer. See! hvor han gaaer og drømmer. Hun gaaer og drømmer over alt, hvad hun skal bestille.

Drømmer (en) n. f. [af drømmer.]

1. En som drømmer i Søvne.

2. En som siger eller giør noget hen i Taaget; en Røler. Han er ret en Drømmer til hvad han skal forrette.

Drømmer n. f. pl. [Angl. *Thrums.* Isl. *Thraum*, extremitas. Kaldes almindeligst Trummer.] De overblevne Levninger af Rendegarnet, som hænge ud i Enderne af Lerreder og Seilduger, naar de komme fra Væven. Drømmer kaldes og til Skibs kort afskaarne Ender af Cabelgarn, hvoraf giøres Beegkoste.

Drømmeri (et) n. f. [af Drømmer.] Ugrundede og taabelige Indbildninger. Dette dumme Drømmeri er paa de fleste Steder fordrevet. Fleisch. Haveb. 603 S.

Drøn (et) n. f. [nær beslægtet med Drum.] En rystende Bevægelse, som foraarsages af et stærkt Stød eller Fald. Naar der hugges Brænde paa Loftet, giver det et Drøn i hele Huset. Ved Taarnets Fald formærkede man et stærkt Drøn i Jorden.

Drønen (en) n. f. [af drøner.] Gierningen at drøne.

Drøner, v. n. [nær beslægtet med dræner; eller maaskee af Isl. *Dryn*, mugitus.] Giver en klagende Lyd fra sig, som Qvæg, naar det fattes Foder eller andet. Fæet drøner efter Nattefoder.

Drønten (en) n. f. [af drønter.] Gierningen at drønte.

Drønter, v. n. [hedder ogsaa drunter, drynter, og drønner; er maaskee beslægtet med drøser, eller og med Gall. *trainer.*]

1. Røler; er langsom og seenfærdig. Han gaaer og drønter over alt, hvad han skal bestille. Endeligen kommer hun der drøntende.

2. Dronter af, v. n. Gaaer langsomt afsted. See! hvor han dronter af.
3. Dronter efter, v. n. Følger langsomt bag efter.
4. Dronter med, v. n. Følger langsomt med. Mon hun kan dronte med den lange Vei?
Dronter (en) n. f. [af sit verbo.] En som er langsom og seenfærdig i Alting; en Nøler. Hvad kan man vel faae udrettet, naar man har saadanne Drontere til sit Arbeid. See og Cold. Etym. Lat. voc. *Cunctabundus*.
Dronteri (et) n. f. [af samme.] En drontevoren Opførsel.
Dronteyoren, adj. [af dronter og term. fin voren.] Nølagtig; seendrægtig. Han kommer saa drontevoren afsted.
Drontevorenhed (en) n. f. [af drontevoren.] Den Beskaffenhed at være drontevoren. Ved slig Drontevorenhed faaer man intet udrettet.
Dros (en) n. f. [af drøser.] En Nøler; en Drøser. Han er ret en Dros i al sin Gierning.
Drøsen (en) n. f. [af samme] Gierningen at drøse.
Drøsepind (en) n. f. [af drøser og Pind.] Et Ord, som med Foragt siges om en drøsevoren Person.
Drøser, v. n. [er nær beslægtet med draader og drøger.] Er langsom og seenfærdig i sin Gierning. Han giør ikke andet end gaaer og drøser hele Dagen igiennem.
Drøser (en) n. f. [af sit verbo.] En drøsevoren Person; en Nøler. Saadanne Drøsere kan ingen Vei komme.
Drøseri (et) n. f. [af samme.] En drøsevoren Opførsel. Lad dog det Drøseri fare.
Drøsevoren, adj. [af drøser og voren.] Langsom og seenfærdig i sin Gierning.
Drøsevorenhed (en) n. f. [af drøsevoren.] Den Beskaffenhed at være drøsevoren.
Drov (et) n. f. [maaskee af driver.] Det Græs eller Foder, som drøvtyggende Dyr skyde op igiennem Halsen, efterat det er nedsvælget, og tygge det om igien. Qvæget tygger Drøv. At tygge Drøv, siges og i daglig Tale om den, som stammer og hakker i sin Tale, og derved ofte igientager det, som han forhen har sagt. Deraf:
a.) Drøvfisk (en) n. f. En Sø-Brasen, som er mørkeblaa paa Kroppen, hvid under Bugen, og har brede Tænder. Labrus Scarus. *Linn.*
b.) Drøvtyggen (en) n. f. Gierningen at tygge Drøv.
c.) Drøvtyggende, adj. partic. Som tygger Drøv. Haren regnes blant de drøvtyggende Dyr.
d.) Drøvtygger (en) n. f. Et Ord, som med Foragt siges om den, som meget stammer og hakker i sin Tale. Hvo kan udstaae at høre længe paa den Drøvtygger.
Drøvel (en) n. f. See Drøbel.
Drøvelse (en) n. f. obsol. [af drøver.] Sorg; Bedrøvelse. Forekommer ofte i ældre Skrifter.
Drøver, v. a. obsol. [maaskee af dru, tristis.] Det samme som Bedrøver.
Drøvfisk. Drøvtygger. See Drøv.
Drøvfuld, adj. obsol. [maaskee i Steden for drufuld, af Dru, tristitia, og fuld.] Bedrøvet; sorrigfuld. See H. Tausens Postill. B. D. 96 Bl.
Drog (et) n. f. pl. Drog. [Isl. *Drog*, animal pigrum; af drøger.] En Person, som ikke duer til noget at forrette; et dumt Menneske. Han, hun, er ret et Drog. Saadanne Drog kan man faae nok af. Jo værre Drog, jo bedre Lykke. (Et Ordsprog.)
Drogeri (et) n. f. [af drog, Belg. *droog*, siccus] Handel med tørre Lægedoms-Varer. (Rostg. Langeb.)
Drogist (en) n. f. [af samme.] En som handler med tørre Lægedoms-Varer; en Materialist. (Moth. Rostg. Langeb.)
Dronurt (en) n. f. En Urt, som voxer ved Vandene, har trinde rødagtige Stængler, langagtige grønne færvede Blade omtrent som Hampeblade, hvoraf flere hænge paa een Stilk, og smaa blegrøde Blomster øverst paa Grenene i en Qvast, som siden forsvinde og blive til et Fnu. Eupatorium cannabinum. *Linn.*

Droner, n. f. pl [af dræner.] Et fra Arbeidsbierne forskielligt Slags Bier, som ere Mænd for de Hunner, hvilke Bidronningen lægger, da disse blive allene Mødre for Dronerne. See Fleisch. om Biavl. 67 og 231 S.

Dronning (en) n. f. pl. Dronninger. [ant. Drotning; af Drot.]

1. Et Fruentimmer, som er gift med en Konge. Ved Dronningens Indtog. Hun fører sig op som en Dronning.

2. Siges det og figurligen om Ting, som ere hoit ophøiede iblant andre af sit Slags. Jerusalem var en Dronning iblant Stæderne. Retfærdighed er en Dronning iblant Dyderne. Rosen er en Dronning iblant Blomsterne.

Drose (et) n. f. Et Slags Salt, som paa sine Steder koges af Tang. (Moth. Langeb.)

Drosel, eller Drossel (en) n. f. Findes undertiden brugt i Steden for Dresel.

Drossel (en) n. f. pl. Drosler. [Germ. Drossel & Trostel. Norv. & Svet. Trast. Anglos. *Trise* & *Trostle*. Lat. *Turdus*.] Et Slags Kramsfugle, som ere graaagtige paa Ryggen og Vingerne, under Vingerne rustfarvede, men paa Brystet hvidgule med sorte Spetter, og have en hvidagtig Stræg over Øinene. Turdus Iliacus. *Linn.*

Drost (en) n. f. obsol. pl. Droster. [qs. Drotsæt. Lat. Barb. *Drossardus* & *Drossatus*. af Drot og sætter.] Var fordum den fornemste Minister i Riget, som Kongen overlod at bestyre alt i hans Fraværelse, men da Bestillingen for længe siden er ophævet, bruges og ikke Benævnelsen nu omstunder, uden i det Ord Landdrost.

Drot (en) n. f. obsol. pl. Drotter. [Isl. *Drottin*. Anglos. *Drihten*, *Dryhten*. Alam. *Druhtin*, *Thrutin*.] Gud; Konge; Herre. Deraf det forældede Ordsprog: Drotten er Aars Eier, ɔ: Gud haver Aarsens Tider og Alting i sin Vold. (P. Lolle.) Bruges nu omstunder allene i det Ord Jorddrot.

Dru, eller Drud, adj obsol [kommer overeens med Germ. trub.] Bedrøvet; traurig. It. mut; suurseende Dru den Dag, man tidlig drøvis. P. Syvs Ordsp. (Forekommer ofte i ældre Skrifter. See og Cold. Etym. Lat. voc. *Tristis*.)

Dru, adj. Skarp i Smagen. See Nucl Lat. voc. *Austerus*.

Dru, eller Drug, adj. Bruges i ældre Skrifter, og endnu paa sine Steder, i Steden for Droi.

Dru, eller Drud (en) n. f. obsol. [Germ. ant. Druss, molestia. Moesog. *thriutan*, molestum esse.] Sorg; Bekymring; Fortredelighed. It. Svig; Falskhed. Lad fare din Dru. (Moth.) Det teckes mig got foruden Drud. D. Mag. II. 106 S Jeg siger eder det foruden Drud. Riimkr. 15 S.

Dru (en) n. f. [af Germ. Druse. fæx; eller og maaskee af Drue, uva.] Det tykke, som synker til Bunds paa et Viinfad; Viinbærme. Der er endnu megen Dru paa Øxehovedet. Al Druen maa skylles reent ud af Viinfadet.

Drue (en) n. f. [Germ. Traube. Lat. *Botrus*.]

1. Frugten paa Viintræet, hvis saftfulde Bær ansætte sig i store Klaser; en Viindrue. Viinstokken begynder nu at sætte Druer. Modne, umodne Druer. Viintræ uden Drue kan kun lidet due, siges ordsprogviis om det, som vel er smukt og anseeligt, men dog til ingen Nytte.

2. Saaledes kaldes og den bageste Ende af en Canon, formodentligen fordi dens yderste Tap almindeligen er støbt i Form af en Drue.

3. De heraf sammensatte Ord ere især følgende:

a.) Drueæble (et) n. f. Et Slags viinsure Æbler.

b.) Drueagtig, adj. Som ligner Druer. En drueagtig Smag, Dannelse.

c.) Druebælg (en) n. f Den Bælg eller Hinde, hvori Druesaften med Kiernerne er indsluttet.

d.) Druebær (et) n. f. Et Bær af en Drueklase.

e.) Drueblod (et) n. f. Rød Druesaft eller Viin. (Bruges i Poesie.) Caligula han lod forgyldte Skaaler fylde med Drueblod. (Sorterup.)

f.) Druebøtte (en) n. f. En Bøtte til at samle og bære Druer i.

g.) Druefald (et) n. f. Den Tid, naar Druebærrene falde af.

h.) Druefuld, adj. Som bærer mange Druer.

i.) Druehyacinth (en) n. f. En liden Havebloms, med sivformige Blade, som gierne ligge ned mod Jorden, og paa en kort opreist Stilk fører en Klase af mange smaa trinde blaa og noget purpurfarvede Blomster. Hyacinthus botryoides. *Linn.*

k.) Druekam (en) n. f. En Samling af de smaa Stilke, hvorpaa Druebærrene sidde. Skulde Frugten blive skrumpen, og Druekammen selv fortørre. Fleisch. Haveb. 472 S.

l.) Druekierne (en) n. f. Een af de Kierner eller Stene, som ere indsluttede i Druebælgen.

m.) Drueklase (en) n. f. En Samling af Druebær, som voxe tæt sammen paa een Stængel.

n.) Druemaanrude (en) n. f. En Artforandring af Maanruden, som venteligen har faaet sit Navn af dens Frugtdele, der hænge i Toppen klaseviis ligesom Druer. Osmunda Lunaria. *Linn.*

o.) Druemos (en) n. f. En Mos eller Velling, som koges af Viindruer.

p.) Druemunke (en) n. f. En Skovurt, som er ildelugtende og forgiftig; har mange grenede Stængler og indskaarne Blade, hvide Blomster, der, saavelsom og de paafølgende sorte smaa Bær, sidde i Klaser ligesom Druer. Actæa spicata. *Linn.*

q.) Drueriig, adj. Det samme som Druefuld.

r.) Druesaft (en) n. f. Saften af Viindruer; Viin. Den ædle Druesaft.

s.) Druesamler (en) n. f. En som afskærer og indsamler de modne Druer af Viinstokkene.

t.) Druesamling (en) n. f. Sammenbringelse af modne Druer; Viinhøst.

u.) Druestængel (en) n. f. En liden Green af Viintræet, hvorpaa Drueklasen sidder.

v.) Druesteen (en) n. f. See Druekierne.

x.) Druestilk (en) n. f. Een af de smaa Stilke, hvorpaa Druebærrene sidde.

y.) Drueurt (en) n. f. En liden Havevæxt, som foruden en rank Hovedstilk har nogle faa Bistilke, indskaarne Blade, og Frø, som i smaa Druer gaaer ud med Stilkene. I sin Modenhed lugter den vel, og er besat med en gummiagtig Saft. Chenopodium Botrys. *Linn.*

z.) Drueviis, adv. Ligesom i Druer. Blomsterne sidde drueviis. Fleisch. om Skov. 139 S.

Druer, v. a. obsol. [maaskee i Steden for druger eller dryger; af Svet. dryga, Isl. *drygia*, perficere.]

1. Har Kraft og Styrke til; formaaer. Jeg kan det fuld vel drue. (Moth.)
2. Det samme som Dryger. Met Sanden kan jeg det druve. Riimkr. 100. b.

Drug, adj. See Drøi.

Drukken, adj. [af drikker.] Som er gandske forvirret i Hovedet og Sandserne af for megen stærk Drik; beskienket; beruset. (Bruges og figurligen om den, hvis Sandser gandske forvirres af andre Aarsager.) At drikke sig drukken i Viin, Brændeviin, &c. Han er saa drukken, at han hverken kan staae eller gaae. Drukken Mands Glæde er ofte ædru Mands Sorg, ɔ: man giør ofte det i Drukkenskab, som man siden kommer til at fortryde. Drukken Mund taler af Hiertens Grund, man skal gierne faae Sandheden at vide af Folk, naar de ere beskienkede. At være drukken af Glæde, Harme, Vellyst, &c. Jeg saae Qvinden drukken af de Helliges Blod. Aabenb. XVII. 6. Deraf:

a.) Drukkenbolt (en) n. f. En som er meget hengiven til stærk Drik, og gaaer næsten altid beskienket. Hvad skal vi med saadanne Drukkenbolte i vort Selskab?

b.) Drukkenbonde (en) n. f. Saaledes kaldes i daglig Tale Kringler eller andet Hvedebrød, som dyppes i og igiennemdrikkes af Miød.

c.) Drukkenskab (en) n. f. Den Tilstand at være drukken; Fuldskab. Han giorde det i Drukkenskab. Hvad giør ikke Drukkenskab? Drukkenskab er en Rod til alt Ondt.

d.) Drukkenso (en) n. f. Siges med Foragt om en Qvinde, som er hengiven til at drikke sig drukken. Saadanne Drukkensøer kan i Bund og Grund ødelægge deres Mænd.

Druknelse (en) n. f. [af drukner.] Gierningen at drukne.

Drukner, v. a. & n. [udtales og drovner. Angl. *to drown*. Germ. ant. trenken. Anglos. *adrencan*, mergere; *adrenct*, *adruncen*, mersus; *gedruncnian*, mergi. er maaskee beslægtet med drikker.]

1. Afliver ved at nedsænke i Vand eller andet, hvorved Aandedrættet betages. Bruges og figurligen i Steden for: at nedsænke. At drukne Hunde og Katte. Han har druknet sig i Canalen. Det drukner Ungdommen i Lyster. Patr. Tilsk. III. 343 S. Kunde han drukne ham i en Skeefuld Vand, tog han ei en Spandsfuld dertil, siges i daglig Tale om den, der bærer et uslukkeligt Had til en anden.

2. Mister Livet ved at synke ned i Vand eller andet qvælende. (Bruges og figurligen i Steden for: at overvældes af noget.) At drukne paa Søen, i en Dam, &c. Han druknede i sin egen Mødding. Der drukner flere i Beggeret end i Havet, ɔ: flere miste Livet ved at drikke for meget, end ved at drukne. Den drukner ei, der hænge skal, siges i daglig Tale, naar en ugudelig Krop slipper ud af en Livsfare, især til Søes. Han seer ud som en druknet Muus, siges om den, hvis Klæder ere gandske igiennemvaade. At drukne i Skarn, siges om den skidenfærdige. At drukne i Forretninger, ɔ: at have for meget at bestille. At drukne i sin egen Klogskab, siges om den, der er alt for selvklog. Druknet i Vellyster, siges om den meget vellystige.

Drum (et) n. f. En huul bævende Lyd som af en stor Klokke eller andet deslige.

Drummen (en) n. f. [af drummer.] Gierningen at drumme.

Drummer, v. n. [af Drum.] Giver en huul bævende Lyd fra sig. De fyrede med Canonerne, saa det drummede i Marken.

Drumpibe (en) n. f. En af de største Piber i et Orgelverk, som giver en drummende Lyd fra sig.

Drunter, v. n. See Drønter.

Druse (en) n. f. [Germ. Druse.] Saaledes kaldes i Mineralogien et Stykke Bergart med flere samlede anskudte Krystaller af Kalk, Gibs eller Kisel.

Drusig, adj. Som ligner en Druse. See Brünn. Mineral. 37 S.

Dryb (et) n. f. See Drob.

Dryber, v. n. imperf. drøb, sup. drøbet. [udtales af gemeen Mand driver. Isl. *driupa*. Anglos. *drypan*, *droppan*. Alam. *thriuffan*. Belg. *druippen*. Germ. trieffen, treuffen.] Falder draabeviis ned. (Bruges nu omstunder sielden.) Han var saa vaad, at Vandet drøb af ham. Sveden er drøbet ham ned over Klæderne. Væggene ere saa vaade, at de drybe, (ɔ: at Vandet dryber af dem.) Han Næse dryber.

Dryboiet, adj. [af dryber og Øie.] Siges om den, hvis Øine altid drybe eller rinde.

Drybvaad, adj. [skrives og drivvaad; af dryber og vaad.] Som er saa vaad, at Vandet dryber af ham. Han var ude i Regnen, og blev drybvaad. Saa drivvaad, som han kommer op af Søen &c. Fors. i K. Vid. I. 112.

Dryger, v. a. obsol. [af samme Oprindelse som Druer.] Giør beviisligt ved Vidnesbyrd. See S. L. III. 26. og Sk. L. VIII. 3.

Dryn (et) n. f. See Drøn.

Drynter, v. n. See Drønter.

Dryp (en) n. f. [udtales og Drip. af drypper.] En Draabe af noget flydende. En Dryp Olie, Vand, Blod, &c. Der er ikke en Dryp mere.

Drypjern (et) n. f. [af drypper og Jern.] Saaledes kaldes i Mineralogien det bedste

Jern, som ved Smæltning neddrypper i Herden. See Brünn. Mineral. 254 S.

Drypnæset, adj. [af drypper og Næse] Siges baade om den, hvis Næse ideligen drypper, som ogsaa om den, hvis Næse ligner et Ørnenæb, og hænger ned over Læben med en Tip.

Dryppekost (en) n. f. [af drypper og Kost.] En liden Kost, som man dypper i smæltet Smør, og dermed drypper en Steeg.

Dryppelse (en) n. f. [af drypper.]
1. Gierningen at dryppe.
2. Smæltet Smør eller andet, hvormed man drypper en Steeg.

Dryppen (en) n. f. Det samme som Dryppelse. No. 1.

Drypper, v. a. & n. [udtales og dripper. af dryber.]
1. Bestænker med noget flydende draabeviis. At dryppe Vox, Tælle, paa eens Klæder. Han har dryppet Blek paa sin Bog. See! hvor han sidder og drypper paa sig. At dryppe en Steeg. At dryppe een i sit eget Fit, ɔ: at overbevise een om Feiltagelse med det, som han selv har sagt eller giort.
2. Det samme som Dryber. Det drypper af Taget, ned paa Loftet. Vandet drypper af hans Klæder. Theemaskinen drypper. Hans Næse drypper. Det regner ikke, men drypper lidet. Naar det regner paa Præsten, saa drypper det paa Degnen. Bemærker vel, at naar Præsten faaer meget i Offer, faaer og Degnen lidet med; men bruges dog almindeligst til at betegne, at naar de Fornemme faae store Gaver, faae ogsaa de smaa Folk, som staae i Forbindelse med dem, af visse Aarsager noget med, og altsaa at een kommer til at nyde noget. Godt for en andens Skyld.
3. Drypper over, eller Overdrypper, v. a. Bestænker overalt med dryppende Ting. Han har dryppet sine Klæder over med Vox, sin Bog med Blek.

Dryppert (en) n. f. pl. Drypperter. [af drypper.] En Svaghed, som almindeligen kommer af legemlig Omgang med urene Qvinder, hvorved Vandet lades med Smerte, og en guulagtig Materie flyder ideligen ud af det mandlige Lem. (Gonorrhæa.)

Drypsteen (en) n. f. [af drypper og Steen.] Saaledes kaldes i Mineralogien en af Vand opløst fiin Kalk, som sætter sig til Steen i Bierghuler i Skikkelse af Jistappe og Rør. See Brünnichs Mineral. 9 S.

Drys (et) n. f. [af drysser.] Saaledes kaldes de Straa, som tabes, naar Korn læsses og føres hiem. At samle Drysset med en Rive.

Drysser, v. a. & n. [Moesog. driusan. Svet. drossa, cadere.]
1. Strøer eller lader falde lidet efter lidet. At drysse Sukker paa Kagerne, Vand paa Gulvet, Meel paa Panden.
2. Falder lidet efter lidet. Naar man træder haardt paa Loftet, saa drysser Sandet ned paa Bordet.
3. Drysser over, eller Overdrysser, v. a. Bestrøer overalt. At drysse noget over med Vand, Krydderi, Salt, ꝛc.

Drysseviis, adv. Paa en dryssende Maade; lidet efter lidet. Sandet falder drysseviis ned fra Loftet.

Du, pron. person. 2 pers. sing. cas. obliqv. dig. [Lat. Tu. hedder omtrent ligedan i de fleste Europæiske Sprog.] Et Ord, hvormed man tiltaler en Person. Hør Du! at sige Du til een. Er Du Manden? Jeg saae dig i Dag. Hun har faaet det af dig.

Dubbelt, adj. See Dobbelt.

Dublet (en) n. f. pl. Dubletter. [Gall. *Doublette.*] To Stykker af eet Slags. It. lige Øine paa begge Tærninger. Det er en Dublet. Han har mange Dubletter blant sine Bøger, Skilderier, Kunstsager, Mynter. At kaste Dubletter i Bretspil.

Ducat (en) n. f. pl. Ducater. [af Lat. *Ducatus*; fordi en Hertug af Ferrara haver i det sextende Aarhundred først ladet slaae den Mynt.] En Guldmynt af to og en halv Rixdalers Værdi, som og kaldes Species-Ducat, derimod naar den er kun af to Rixdalers Værdi, kaldes den currant Ducat. Deraf

a.) Ducatguld (et) n. s. Fiint Guld, hvoraf Ducater slaaes.
b.) Ducatpung (en) n. s. En liden Pung, hvori man har Ducater.
c) Ducatvegt (en) n. s. En liden Vegt, hvorpaa man veier Ducater.

Dude (en) n. s. Et Ukrud imellem Kornet, som ellers kaldes Svingel, og ligner meget Bygget, men har den skadelige Egenskab, at dens Nydelse foraarsager Hovedsvingel, med mere. Lolium temulentum. *Linn.*

Due (en) n. s. [Moesog. *Dubo.* Alam. *Duba.* Angl. *Dowe.* Isl. *Dufa.* Germ. Taube.]

1. En bekiendt spiselig Fugl, som har forskiellige Farver, og almindeligen røde Fødder. Den opholder sig meest ved Folkes Huse, hvor den i Høiden bygger Rede og yngler. (Columba.) Han er en stor Elsker af Duer. Værer snilde som Slanger, og eenfoldige som Duer. Matth. X. 16. Der flyver ingen stegte Duer i Munden paa Folk, ɔ: man maa arbeide for sin Føde. Duen maa bøde, og Ravnen stiæler frit, ɔ: store Folk kan ustraffede begaae de Feil, hvorfor de ringe og fattige blive haardeligen straffede.
2. Bruges det og som et Venligheds Ord til et Fruentimmer. Min Veninde, min Due, min fuldkomne. Høisang. V. 2.
3. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:
a.) Dueart (en) n. s. 1.) Et vist Slags Duer. Denne Dueart er meget yngelsom. 2.) En eenfoldig og ærlig Natur. Han, hun, er vist ikke af Duearten.
b.) Duebrødre, n. s. pl. Saaledes kaldtes fordum et vist Slags Munke af deres blaa Klædedragt.
c.) Duefænger (en) n. s. En som er udlært paa at fange fremmede Duer.
d.) Duefalk (en) n. s. En Rovfugl, som har sort Nebrod med en guul Rand, gule Fødder og en hvid Stræg over Øinene, en mørkebruun Krop, og blege Baand tværs over Stierten. Kaldes ellers Slætfalk. Falco palumbarius. *Linn.*
e.) Duefarve (en) n. s. En lyseblaa Farve, som ligner de vilde Markduers.
f.) Duefod (en) n. s. 1.) En Markurt, som har mangedeelte vinklede Blade, og fører to Blomster paa hver Stilk, hvorefter følge to Frøhuse, som ligne Storkenæb. Geranium columbinum. *Linn.* 2.) En Urt, som skilles derfra især ved sin krybende Stængel og nyreformige indskaarne Blade. Geranium rotundifolium. *Linn.*
g.) Duehuus (et) n. s. Et Sted, som er indrettet for Duer til at bygge Reder og yngle.
h.) Duekræmmer (en) n. s. En som handler med Duer.
i.) Duemøg (et) n. s. En Samling af det Skarn, som Duer kaste fra sig.
k.) Duepostei (en) n. s. En Postei med kogte Duer i.
l.) Dueslag (et) n. s. Et Duehuus med en firkantet Udbygning af Bræder og Tralverk, paa hvis Ende er sat en Kurv af Gitter, som kan trækkes op og slaaes ned.
m.) Duesteeg (en) n. s. Steeg af Duer.
n.) Duesuppe (en) n. s. Suppe, som er kogt paa Duer.
o.) Dueunge (en) n. s. En Unge af en Due. Det er en Diævel og ingen Dueunge, siges i gemeen Tale deels om den, som er meget arrig og bandsat, deels om det, som er meget hæsligt og fælt.
p) Dueurt (en) n. s. 1.) En Markurt, der gierne findes i Agerrenerne, med glatte Stilke og Blade, som ligne Pileblade, og paa Enden af Stænglen talrige fioletrøde Blomster i en fingerlang axformig Rad. Epilobium angustifolium. *Linn.* 2.) En Kiærurt, der voxer i Skovene, og skiller sig fra andre af denne Slægt ved guulagtige Blomster i Qvaste paa Siden af Grenene. Lysimachia thyrsiflora. *Linn.*

Duel (en) n. s. pl. Dueller. [Gall. *Duel.* Lat. *Duellum.*] En Kamp imellem to Personer enten med Kaarder eller Pistoler; en Tvekamp. Deraf:
a.) Duellant (en) n. s. pl. Duellanter. En som gaaer i Tvekamp med en anden.

b.) Duellerer, v. n. Gaaer i Tvekamp med een.

c.) Duellering (en) n. f. Gierningen at duellere.

Duelig, adj. [af duer]

1. Som er beqvem til noget; dygtig. Han er duelig til det Embed. Det er ikke dueligt til nogen Ting.

2. Flittig; vindskibelig. Hun er en duelig Kone. At have duelige Tienestefolk.

Dueligen, adv. [af duelig.] Med Beqvemhed og Flittighed. Han har i alle Ting dueligen forrettet sit Embed.

Duelighed (en) n. f. Den Beskaffenhed eller Egenskab at være duelig. Man maa især see paa Personens, Tingens, Duelighed.

Duende, adj. part. [af duer.] Som duer til noget; beqvem. Det Forslag er aldeles intet duende. Nu er han ikke mere duende til noget at forrette.

Duer, v. n. [antiqv. duger. Anglos. & Alam. *dugan*. Belg. *deugen*. Saxon. *tögen*. Germ. taugen. Isl. *duga*, opem præstare; it. sufficere.] Er beqvem, dygtig eller nyttig til noget. Han duer ikke til det Embed. Det duer ikke til nogen Ting. Det som duer noget, beholder han selv. Lad nu see, hvad du duer til, ɔ: viis nu din Mandighed og Duelighed. Han duer nu slet intet, ɔ: han er nu gandske svag og skrøbelig.

Duer, v. a. Bruges paa sine Steder i Steden for Dypper; ligesom og Duelse i Steden for Dyppelse No. 2.

Duer eller Duver op, v. n. Siges til Skibs, naar man har seilet for Sidevind, og af een eller anden Aarsag holder af, og lader Skibet gaae for Vinden op imod en Havn eller andensteds. At due op imod en Havn, imod Landet. At due op for en Reed. Frid. V. Søkr. Art. §. 179. At duve op, for at faae Luven fra sin Fiende.

Dueslag, Dueunge, ꝛc. See Due.

Duet (en) n. f. pl. Duetter. [Ital. *Duetto*.] Et Synge- eller Spillestykke, som bestaaer ikkun af to Stemmer.

Duft (en) n. f. [Isl. *Dupt*, pulvis. Germ. Duft. synes at være beslægtet med Damp og Dunst.]

1. En tyk Taage. Deraf Duftregn, ɔ: en meget fiin Regn.

2. Støvmeel, eller Meelstøv. Kaldes og Duftmeel. Møllerhuse og Kalkbrænderier ere almindeligen hvide af Duft.

3. En stærk Lugt af Blomster eller andre vellugtende Ting.

Dufter, v. n. [af Duft.] Giver Duft fra sig.

Dug (en) n. f. [Isl. *Daugg* f. *Dögg*. Anglos. *Deaw*. Alam. *Dou*, *Tou*. Belg. *Dauw*. Angl. *Dew*. Germ. Tau.] En fiin Vædske eller Fugtighed, som især om Sommeren falder ned paa Jorden om Natten. I Nat har der været en stærk Dug. Nu begynder Duggen at falde. Deraf:

a.) Dugfald (et) n. f. Duggens Nedfald paa Jorden. I Nat har Dugfaldet været stærkt. Det er ikke sundt at gaae ud i Dugfaldet.

b.) Dugfuld, adj. Fuld af Dug. Det dugfulde Græs. Dugfulde Nætter.

c.) Dugorm (en) n. f. Et Slags smaa Orme eller Insecter, der see ud som Ild i Mørke. (Moth. Langebek.) See og Nucl. Lat. voc. *Cicindela*.

d.) Dugregn (en) n. f. En meget fiin Regn; en Duftregn.

e.) Dugrødder, n. f. pl. De fra Hierterođen paa Siden udskydende Grene, som gaae øverligen i Jorden, og trække den derpaa faldne Dug til sig. Kaldes og Siderødder. See Fleischs om Skovv. 9 S.

f.) Dugvand (et) n. f. Vand eller Fugtighed af Dug. Dugvandet trænger sig ind igiennem Skoene.

Dug (en) n. pl. Duge. [Alam. *Tuoh*. Germ. Tuch. er beslægtet med Tøi, og kommer maaskee af Dækker, Lat. *tego*.]

1. Allslags vævet Tøi, især Linned. Bruges undertiden med Artiklen (et.) Grov, fiin, Dug. Deraf Seildug, Kammerdug, Netteldug, Brystdug, ꝛc.

2. Et Slags Jægergarn, som giøres af ublæget og med Reeb indkantet Lerred, og bruges til at fange levende stort Vildt med. At bespænde Skoven med Duge. At jage Vildtet ind i Dugene.

3. Det samme som Borddug. At brede Dug, at lægge Dugen paa Bordet. Dug og Disk, bruges ofte til at betegne den Gierning at spise sammen, f. Ex. At holde Dug og Disk med een. De ere adskilte i Henseende til Dug og Disk, siges om Ægtefolk, som formedelst ond Forligelse opholde sig fra hinanden. At skære Dugen for een, ɔ: at vise een haanligen af Lavet. (efter gammel Hofskik, naar een havde begaaet noget uærligt.)

4. Heraf de sammensatte Ord:
   a.) Dugmager (en) n. f. En som giør Haandverk af at væve Klæde; en Klædevæver.
   b.) Dugmageri (et) n. f. Det Haandverk at væve Klæde. Han har lært Dugmageriet.
   c.) Dugsvend (en) n. f. Saaledes kaldtes fordum den, som nu kaldes Taffeldækker; men er nu næsten gaaet af Brug. See Nucl. Lat. voc. *Lectisterniator* og *Structor*.

Duger, v. n. See Duer.

Dugfald, Dugfuld, &c. See Dug, ros.

Duggehalm (en) n. f. [af dugger, v. a. No. 1. og Halm.] Langhalm, som paa fine Steder lægges under imellem Tagstene. (Langeb.)

Dugger, v. imperf. [af Dug, ros.] Duggen falder. Det har dugget stærkt i Nat. Nu begynder det at dugge.

Dugger, v. a. [et med dækker og dukker nær beslægtet Ord.]
1. Belægger et Tag med Straa; forsyner et Tag med Duggehalm. (Moth.)
2. Skiuler; forberger; holder tilbage; barer. (udtales i denne Bemærkelse almindeligst dyer eller dyger.] Han kan ikke dugge sin Ondskab, sine Skielmstykker, &c. Jeg kan neppe dugge mig, at jeg jo flyver ham i Haaret. At dugge sig for Latter, Graad, &c. Nu kan han ikke dugge sig længere.
3. Dugger op, v. n. Begaaer sig; holder ud; nyser op. Da den Skam var overgaaet ham, kunde han siden ikke dugge op imellem Folk. Hvo kan vel dugge op med saadanne skielmske Drenge? Ingen kunde dugge sig op til Søes. Hvitf. Kr. 585 S.

Duggeri (et) n. f. [maaskee af dogrer, No. 2.] Fiskeri. See A. Berntsens Danm. og Norg. frugtb. Herl. 128 S.

Dugget, adj. [af Dug, ros.] Vaad af Dug. Nu er Græsset dugget. Hans Klæder vare gandske duggede.

Dugmager. Dugsvend. See Dug, mappa.

Dugregn, Dugvand. See Dug, ros.

Dukand (en) n. f. [af dukker og And.] Et Slags smaa Vildænder, som kan dukke under Vandet.

Dukke (en) n. f. [Alam. *Tohha*. Germ. Docke. Svet. Docka.]
1. Et lidet Billede, som er giort i Menneske-Lignelse af Vox, Pap, Træ, eller andet, dernæst udpyntes, og gives almindeligen Pigebørn at lege med. Hun leger endnu med Dukker. Hun pynter sine Dukker. Hun er saa pyntet som en Dukke. At spille med Dukker, siges om Goglere, som gaae om for at fortiene Penge med Dukker, som de ved Hielp af Snore kan faae til at dandse og giøre adskillige Bevægelser.
2. En lille pyntet Pige. (Bruges og som et Venligheds-Ord til et Fruentimmer.) See! hvilken en Dukke. Det er en deilig Dukke. Hør, min Dukke! Kom hid min lille Dukke.
3. Een af de, almindeligst dreiede, Stokke, som udgiøre et Tralverk paa en Trappe, Altan, &c. I Rækverket ere to Dukker beskadigede.
4. Eet af de opstaaende Stykker Træ, hvorimellem noget giøres fast, saasom i et Dreilad eller anden Maskine.
5. Et lidet Fid eller en Tot af noget, som dreies eller snoes sammen. En Dukke Silke, Traad, Hør, &c.

6. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Dukkeklud (en) n. c. Een af de Klude, hvormed Dukker udpyntes.

b.) Dukkemager (en) n. c. En som giør Dukker og andet Legetøi.

c.) Dukkeskab (et) n. c. Et lidet Skab, hvori Dukketøi giemmes. Bruges og figurligen om det, som vel er lidet, men meget net og pynteligt. Dette Værelse, Kammer, er jo ret et Dukkeskab.

d.) Dukkespil (et) n. c. Gierningen at spille med Dukker. Gøglerne have i denne By fortient mange Penge med deres Dukkespil.

e.) Dukketøi (et) n. c. En Samling af Dukker og andet Legetøi. Bruges og figurligen deels om det, som er af ingen Vigtighed, deels og om det, som ikke har den tilbørlige Størrelse, Fasthed og Varighed. Hendes Dukketøi har kostet mange Penge. Alt hvad han har at forrette er lutter Dukketøi. Hvad Nytte kan man have af sligt Dukketøi?

Dukker, v. a. [af Dukke No. 5.] Snoer sammen i Dukker. At dukke Traad, Silke, &c.

Dukker, v. a. & n. [hedder og undertiden dykker. Anglos. *thycgan*. Belg. *duyken* Angl. *to duck*. Germ. ducken.]

1. Trykker, bøier eller sænker noget saaledes ned, at det kommer op igien. Han undgik Slaget, Bomben, Kuglen, ved at dukke sig. At dukke Hovedet under Dynen. De toge fat paa ham, og dukkede ham ned i Søen. Han dukkede sig under Vandet. At dukke med Hovedet, ɔ: at gaae med nedbøiet Hoved.

2. Dukker ned, v. n. Gaaer ned under Vandet; dukker under.

3. Dukker op, v. n.

a.) Kommer op oven Vandet. Han dukkede ned ved den ene og op ved den anden Side af Canalen.

b.) Kommer i Stand igien. Saa turde endnu et og andet Sted dukke op ved bedre Næring. Oec. Mag. VIII. 250 S.

c.) Det samme som Dugger op.

4. Dukker under, v. n. Gaaer ned under Vandet; dukker ned. Just da han vilde skyde paa Vildanden, dukkede den under.

Dukker (en) n. c. [af dukker.]

1. Det samme som Dykker.

2. Det samme som Dukand.

Dukkeskab. Dukketøi. See Dukke.

Duksteen (en) n. c. Kaldes i Mineralogien en Steenart, bestaaende af en fiin Kalkjord, der ved Vandets Hielp har overklædt visse Dele af Væxtriget, hvilke har levnet indvendigen deres Aftryk, og selv med Tiden ere fortærede. See Brünnichs Mineral. 10 S.

Dulcian (en) n. c. pl. Dulcianer. [Ital. *Dolciano.*] Et stort og langt blæsende Instrument, som er af Træ, med et Messingrør i Form af et Latinskt S, hvorpaa almindeligst blæses Bas.

Dulgt, adj. partic. [af dølger.] Skiult; hemmelig. At holde noget dulgt.

Dulle (en) n. c. [af Due.]

1. En liden Due; en Dullike.

2. Bemærker det vel en lille Pige i Almindelighed, men bruges dog især om de Piger, som gaae paa Fangst efter Mandfolk, hvoraf de og kaldes Lokkeduer. Jo hun er en deilig Dulle. I Smaagaderne kan man om Aftenen see adskillige Duller staaende i Dørene.

Dullike (en) n. c. Det samme som Dulle No. 1.

Dulm (en) n. c. [af dulmer.] En liden kort og let Søvn.

Dulmer, v. n. [hedder og dolmer; af Lat. *dormire.*]

1. Sover korteligen og letteligen. Han lagde sig paa Sengen for at dulme lidet. Han sover ikke, men dulmer.

2. Siges det og figurligen om en Smerte, der ligesom dysses i Søvn, lindrer og tager af. (Bruges og active.) Nu begynder Smerten, Pinen, det Onde, at dulme. At dæmpe Ungdoms Blod, at dulme Alders Pine. Forf. i K. Vid. VII. 45.

Dum, adj. [Alam. *dumb*, *tumb*, mutus. Anglos. *dumb*, mutus, *dym*, obscurus. Isl. *dymmur*, obscurus. Hebr. דומם, silere.

1.

1. Som ikke kan tale; stum. Han er dum født. Han er baade døv og dum. Da han hørde det, blev han gandske dum. I henførdes til de dumme Afguder. 1 Cor. XII. 2.
2. Som ingen Forstand har; som ikke kan fatte eller begribe noget. Han har et dumt Hoved. Han er saa dum som et Beest. Han er ikke saa dum, som han ansees for at være. Han er gandske dum i de Sager.
3. Som skeer uden Forstand og Overlæg; taabelig. Det var en dum Handling, Opførsel, Tale, af en fornuftig Mand.
4. Som ikke er klar; dunkel; mørkagtig. Hans Øine bleve dumme. 1 Mos. XXVII. 2. Hvorledes er Guldet blevet saa dumt. Jer. Begræd. IV. 1. En mørk og dum Dag. Joel II. 2. En dum Farve. Dumme Vinduer. I Dag er det saa dumt i Veiret.
5. Som ingen synderlig Lyd eller Gienlyd giver fra sig. En dum Basune, Fløite, ꝛc. En dum Kirke.
6. Som ikke er skarp i Bidet; sløv. En dum Kniv, Lee, ꝛc.
7. De heraf sammensatte Ord ere især:
   a.) Dumagtig, adj. Noget dum. En dumagtig Lyd, Stemme, ꝛc.
   b.) Dumagtighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være dumagtig, især i Henseende til Synet. Strax faldt Dumagtighed og Mørkhed paa ham. Apostl. Giern. XIII. 11.
   c.) Dumdristig, adj. Dristig uden Forstand; fræk; forvoven. Han er en dumdristig Karl. Det var et dumdristigt Stykke. En dumdristig Begiering.
   d.) Dumdristigen, adv. Paa en dumdristig Maade. Han gik dumdristigen til Værks.
   e.) Dumdristighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være dumdristig. Hans Dumdristighed gik saavidt, at ꝛc.
   f.) Dumøiet, adj. Som har dumme Øine; som ikke kan see godt. Uagtet han ikke er gammel, begynder han dog at blive dumøiet.
   g.) Dumsnude (en) n. f. Et Skieldsord til en dum og taabelig Person.
   h) Dumsynet, adj. Det samme som Dumøiet.

Dumhed (en) n. f. [af dum.] Den Beskaffenhed at være dum. Dumhed og Døvhed følges gierne ad. Hans Dumhed var saa stor, at han ikke kunde begribe det. Det var en stor Dumhed af dig, at du ikke sagde det strax. Øinenes, Stemmens, Lydens, Dumhed.

Dumling (en) n. f. See Dimling.

Dumme (en) n. f. [af dum.] Et Menneske, som ikke kan tale. Han stod hele Tiden som en Dumme. Ligesom han havde været en naturlig Dumme, og mest al Maal og Mæle. Wed. Krøn. 74 S. Eth Mennißke, som wor en Dwmme. Jert. Post. 94. b.

Dummelse (en) n. f. [af dummer.] Gierningen at dumme eller dummes. Øinenes, Synets, Dummelse.

Dummer, v. a. [af dum.] Giør dum eller svækker enten i Henseende til Synet eller og i Henseende til Lyden. Skiæret af Lyset dummer Øinene. Synet, Øinene dummes med Alderen. At dumme et Instrument, en Trompet, ꝛc.

Dummeragtig, adj. [af dum No. 2. og term. fin. agtig.] Som er uden Forstand og Eftertanke; taabelig. Det var en dummeragtig Opførsel.

Dummerhoved (et) n. f. [af dum No. 2. og Hoved.] Siges med Foragt om et Menneske, som ingen Ting kan begribe, og altsaa har ingen Forstand i Panden; hvoraf han og kaldes Dummerpande.

Dumøiet, adj. See Dum.

Dump (et) n. f. En dum Lyd af noget, som falder ned. It. et Fald.

Dumper, v. n. [af Dump.] Falder ned eller omkuld. Meelsækken dumpede ned paa Jorden. At lade sig dumpe. At lade noget dumpe til, ɔ: at giøre noget uden Betænksomhed og Overlæg; at lade det gaae paa Lykke og Fromme.

Dumpap (en) n. f. See Dompap.

Dumrer, v. n. Findes undertiden brugt i Steden for Dunrer.

Dumrian (en) n. f. pl. Dumrianer. [af dum.] Det samme som Dummerhoved.

Dumser, v. n. [af dum.] Er dum og taabelig; gaaer som en Taabe uden at tale noget. See! hvor han sidder og dumser. Han gaaer saaledes og dumser hen, af.

Dumsynet, adj. See Dum.

Dumt, adv. [af dum.] Paa en dum Maade. Derudi handlede han meget dumt. Alle Instrumenterne lyde saa dumt i dette Værelse. Denne Tørv brænder noget dumt, og vil ikke flamme. K. Vid. S. Skr. VIII. 184 S.

Dunds (et) n. f. [af dundser.] Et Slag med en Knytnæve; et Dunk.

Dundser, v. a. [synes at komme overeens med Lat. *tundere.*] Slaaer med en Knytnæve. Naar hun er vreed, gaaer hun og dundser sine Piger, Børn, i Ryggen.

Duner, v. a. [af Duun.] Plukker Dunene af. At dune en Gaas.

Dunes, v. n. pass. [af samme.] Faaer Duun. Nu begynde Giæslingerne at dunes.

Dunet, adj. [af samme.] Fuld af Duun; besudlet med Duun. At gaae med dunede Klæder. Ved at ligge paa Sengen bleve hans Buxer gandske dunede.

Dunk (en) n. f. pl. Dunker. [formodentlig af Tønde, anr. Tunne.] En liden Tønde, som indeholder omtrent halv saa meget som en Otting. En Dunk Sild, Øl, &c.

Dunk (et) n. f. pl. Dunk. Det samme som Dunds.

Dunkel, adj. [Alam. *dunkal*, *thunchel.* Anglos. *dunne*, fuscus. Isl. *daukr*, niger.] Som ikke er klar eller lys i een eller anden Henseende; mørkagtig. Farverne blive dunkle ved stærk Røg. En dunkel Stierne. Dunkle Værelser. Et dunkelt Veir. Dunkle Vinduer. Dunkelt Glas. Dunkle Øine. En dunkel Lyd, Røst, Stemme. Dunkle Ord og Talemaader. Et dunkelt Begreb eller Forestilling om noget.

Dunkelhed (en) n. f. [af dunkel.] Den Beskaffenhed at være dunkel.

Dunker, v. a. [nær beslægtet med dundser.] Slaaer stærkt; banker; dundser. Hun blev saa bange, at hendes Hierte dunkede i Brystet. Hun dunker sine Piger i Ryggen.

Dunkraft (en) n. f. See Donkraft.

Dunnelse (en) n. f. [af dunner.] Gierningen at dunne; Dunren. (Bruges sielden.) For hans stærke Hestes Hovers Dunnelses Lyd. Jerem. XLVII. 3.

Dunner (et) n. f. [af samme.] En stærk Lyd og Bevægelse af noget. Da Brændestablen faldt, gav det et Dunner i hele Huset.

Dunner, v. n. [hedder og donner, og kommer overeens med Lat. *tonare.*] Giver en stærk Lyd og Bevægelse fra sig. De canonerede, saa det dunnede efter. Da Regimentet reed forbi, dunnede det i Jorden.

Dunren (en) n. f. [af dunrer.] Gierningen at dunre. Man kan høre Tordenens, Canonernes, Dunren langt borte.

Dunrer, v. n. Det samme som Dunner.

Dunst (en) n. f. pl. Dunster. [Belg. *Donst.* Germ. Dunst. Alam. *Dunist*, procella.] En fiin Damp eller Fugtighed, som udgaaer af Jorden eller andre Ting, og er undertiden forenet med en vis Lugt. Luften er fuld af Dunster. Dunst af Jorden, Vandet, Maven. Her er en ubehagelig Dunst i disse Værelser.

Dunstagtig, adj. [af Dunst.] Som ligner Dunst. De dunstagtige Vædsker, som opstige af Jorden, Vandet, Maven.

Dunster, v. n. [af Dunst.]
1. Giver Dunst af sig; opstiger som Dunst. Vandet dunster. Det dunster af Jorden.
2. Dunster bort, v. n. See Bortdunster.
3. Dunster op, eller Opdunster, v. n. Opstiger som en Dunst. En Taage, som opdunster af Vandet.
4. Dunster ud, eller Uddunster, v. a. Gaaer eller driver ud som en Dunst. (Bruges og active.) Adskillige onde Vædsker dunste ud af Legemet ved Sveed. Om Foraaret uddunster Jorden en skadelig Fugtighed.

Dunsthul (et) n. f. [af Dunst og Hul.] Et fiint Hul, hvorigiennem Dunsten gaaer. Fittet tilstopper de fine Træets Aabninger og Dunsthuller, &c. Fleisch. Haveb. 310 S.

Dunstig, adj. [af dunst.] Fuld af Dunster. I Dag er Luften meget dunstig.
Dunstkreds (en) n. f. [af Dunst og Kreds.] En med Dunster opfyldt Kreds; en Samling af Dunster, som omgive et Legeme; (Atmosphæra.) Jorden, saavelsom andre Planeter, har sin Dunstkreds. Ethvert Legeme har sin Dunstkreds.
Duppe (en) n. f. See Doppe.
Durges, v. n. pass. obsol. Findes undertiden brugt i ældre Skrifter i Steden for Diærves. Durges nogen herimod att giøre, ꝛc. D. Mag. I. 351. Saaledes høres og paa fine Steder blandt Bønder: Det durer jeg ikke, eller, vil jeg ikke dure paa, ɔ: vove paa.
Durik (en) n. f. [af Due.] En Handue.
Durkløb (et) n. f. [af Germ. durch og løber.] Det samme som Bugløb.
Durtig, adj. See Dygtig.
Dusin (et) n. f. See Dosin.
Dusk (en) n. f. pl. Duske. [et med Busk beslægtet Ord.] En Prydelse af Feder, Blomster, Silke, eller andet, som er sammenbundet i den ene og udbredt i den anden Ende. (Bruges og om det, som af Naturen er dannet saaledes. See Nucl. Lat. voc. *Umbella.*) At gaae med Dusk i Hatten, med Duske paa sine Klæder. Hun har en Dusk Blomster i Brystet.
Dusker, v. a. [af Dusk.] Udpynter med Duske eller anden Prydelse. (Bruges i daglig Tale meest med præp. op.) Hun forstaaer ret at duske sig. Hun er bleven dusket op, siden hun kom i det Huus.
Duten (en) n. f. [af duter.] Gierningen at dute. Det er en underlig Duten. Jeg vil ikke vide af den Duten at sige.
Duter, v. a. [af Du.] Siger Du til; tiltaler med Du. (Bruges i daglig Tale.) Han duter mig, endskiønt jeg ikke har drukket Duus med ham. At dute een noget paa, ɔ: at faae een til at tilstaae noget ved at lade som man med Vished veed, at det forholder sig saaledes.
Duun (et) n. f. pl. Duun. [Isl. *Dun.* Angl. *Doun.* maaskee af Saxon. dunen, intumescere.] Saaledes kaldes de fine og bløde Fedre, som bedække visse Fugles Krop, og skiules udvendigen af de større Fedre. It. de smaa fine Haar, som bedække smaa Fugleungers Krop, førend de faae Fedre. Han har endnu ikke Duun paa Hagen, ɔ: Han er endnu en ung Dreng. Deraf:
a.) Duundyne (en) n. f. En Dyne, som er fyldt med Duun.
b.) Duunhammer (en) n. f. En Rørart med lange, smalle, tykke Blade, og en lang Stængel, der fører en trommeruud stor Knap i Toppen, hvilken seer ud som en Hammer eller Kølle, og er bevoxet med mørkebruun Duun eller Føn. Typha latifolia. *Linn.* En mindre Art deraf kaldes Duunhat. Typha angustifolia. *Linn.* De øvrige Benævnelser, saasom: Donhammer, Donnemorskølle, og Donnehat, synes kun at være en Fordreielse heraf.
c.) Duunfugl (en) n. f. Een af de Fugle, paa hvis Krop voxer Duun, saasom: Ænder, Giæs, Svaner, ꝛc.
d.) Duunqvast (en) n. f. En Qvast af Svaneduun til at pudre sig med.
Duus, adj. [Gall. *doux.*] Sagte; stille. It. ærbar; sædelig. En duus Musik. Han er meget duus i sit Væsen.
Duus, n. f. [maaskee af Moesog. *Dauth*, convivium.] Sættes altid bag efter Suus, og bemærker da: Overdaadighed; Vellyst; Sviir og Sværm. At leve i Suus og Duus.
Duus, n. f. [af Du.] Den Forening imellem Personer at sige Du til hinanden. At drikke Duus. At være Duus med, ɔ: at sige Du til. Deraf:
a.) Duusbroder (en) n. f. En Person, som man har saa fortrolig Omgang med, at man siger Du til ham.
b.) Duusskaal (en) n. f. En Skaal, hvorved man bekræfter den Forening at sige Du til hinanden.
c.) Duussøster (en) n. f. Siges om Fruentimmer, ligesom Duusbroder om Mandfolk. Hun er een af hendes Duussøstre.

Duus (en) n. f. [af Gall. *deux*, duo.] To Øine paa een Side af Terningen. Duus Es. Duser alle. Paa en Troie-Duus, siges i daglig Tale i Steden for: paa et Lykketræf.

Duver, v. n. [maaskee af dukker.] Siges om et Skib, som i stærk Søgang bevæger sig med For- eller Bagparten ned i Vandet.

Duver op, v. n. See Duer.

Duvning (en) n. f. [af duver.] Gierningen at duve.

Dvælelse (en) n. f. [af dvæler.] Ophold; Forhaling. Uden videre Dvelelse.. Wed. Krøn. 413 S. End worther ther fyrræ noker Dwalsæ mellæ. Jyd. L. II. 72.

Dvælen (en) n. f. [af samme.] Gierningen at dvæle.

Dvæler, v. n. [Isl. *duelia*. Alam. *dualan*, morari. af Dvale.]

1. Tøver; bier; nøler. (Bruges nu omstunder sielden.) Han kom dog, endskiønt han dvælede noget længe.
2. I ældre Skrifter bruges det undertiden active i Steden for dølger. Her vil intet dvæles af alt det Onde &c. (i en gl. Psalme.)

Dval, adj. [maaskee af Germ. ant. *dolen*, *dwalen*, stupere, torpescere.] Siges allene om det, som har en modbydelig Smag, enten fordi det er dovent, eller alt for sødt, eller ikke forsynet med behørigt Salt. Det smager saa dvalt.. Det er en dval Drik. Den ferske Fisk er alt for dval afkogt.

Dvale (en) n. f. [formodentlig af samme Oprindelse.] En meget dyb Søvn, hvorved Legemet er uden Følelse. It. den Tilstand at være skiult, eller at ligge hen uden Virksomhed. Ved stærk Brug af Opium kan man falde i Dvale. Denne forhen virksomme Mand ligger nu gandske i Dvale. Den Sag ligger nu i Dvale. At ligge i Dvale, siges og om visse Fugle, som om Vinteren ligge i Skiul ligesom døde, og om Foraaret oplives igien af Varmen. Under sød Tale ligger ofte Falskhed i Dvale, ɔ: de meget smigrende og sødtalende Folk pleie gemeenligen at være falske.

Dvaledrik (en) n. f. [af Dvale og Drik.] En Drik, som foraarsager en Dvale, eller og en hastig Død. For at undgaae Smerterne af at blive skaaret for Steen, tog han en Dvaledrik ind. Da han døde saa pludseligen, er det rimeligt, at han har faaet en Dvaledrik.

Dvalestand (en) n. f. [af Dvale og Stand.] Den Tilstand at ligge i Dvale. Naar Bien faaer mere Varme end den, som er nok til at holde den ved Live i sin Dvalestand, &c. Fleisch. om Biavl. 271 S.

Dvas, adj. [af Anglos. *dvæs*, hebes, stupidus.] Siges undertiden 1.) om en Person, som ingen Levemaade har, men er grov, taabelig og ubehagelig i sin Opførsel. Det er ret en dvas Karl. 2.) i Steden for dval. Det har en dvas Smag. Det smager saa dvast.

Dvelg (en) n. f. [Germ. Zwilch. Lat. *Bilix*.] Et Slags grovt, glindsende og stivt Lerred, som lægges imellem Ydertøiet og Foderet, for at holde Klæderne stive.

Dverg (en) n. f. pl.. Dverge. [Goth. *Dwarf*. Isl. *Dvergur*. Anglos. *Dwerg*, *Dweorh*, Germ. Zwerg.]

1. Et voxent Menneske, som af Skabning er meget lav, og almindeligen tyk tillige. Han har to Dverge i sin Tieneste.
2. Siges det og, især i Sammensætning, om andre Ting, som ere meget smaa eller lave, saasom: Dvergerter, Dvergtræer, &c.
3. Saaledes forestilledes og fordum et indbildt Væsen, som de Gamle kaldte underjordiske Folk eller Nisser, hvilke de tillagde adskilligt baade Ondt og Godt, nemlig af Ting, hvortil de ikke kunde indsee Grunden.
4. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:
   a.) **Dvergglente** (en) n. f. En Høgart, med grøn Næbrod, graa Krop, og guulagtig Iffe, Svælg og Fødder. Kaldes og Hønsehøg. Falco æruginosus. *Linn.*
   b.) **Dverghat** } (en) n. f. Et Slags Hovedskiul, som i de gamle
   c.) **Dverghue** } overtroiske Tider meentes at kunne giøre dem usynlige, der bare det.

d.) Dverginde (en) n. f. Et Fruentimmer, som er en Dverg.

e.) Dvergmaal (et) n. f. Saaledes kaldtes fordum den Gienlyd, som gives, naar man raaber imod Bierge eller Skove, saasom de Gamle troede, at det var Dverge, som gave sligt Giensvar.

f.) Dvergnøgel (en) n. f. Et Slags Stene, som findes ved Trundhiem. (See Wormii musæum.)

g.) Dvergoliv (en) n. f. En Buskurt af en Fods Høide, hvis Blade ligne Olieblade, har smaa guulagtige Blomster, hvorefter kommer Frugt af tre Bær, der tilsidst blive sortagtige, have Olie i sig, som Oliver, og ere af en skarp og snærpende Smag. Chamelæa Tricoccos. (Moth. Langeb.)

Dyb, adj. [Goth *diups*. Anglos. *deop*. Alam. *diuf*, *tiuf*. Belg. *diep*. Angl. *deep*. Germ. tief]

1. Siges det egentligen om de Ting, hvor Afstanden er stor imellem det øverste og underste, eller det yderste og inderste. Et dybt Vand. En dyb Hule. Et dybt Saar. Et dybt Fald. Et dybt Huus. Dybe Værelser.

2. Bruges det og figurligen i adskillige Talemaader, saasom: Dyb Søvn, ɔ: naar man sover meget stærkt og trygt. Dybe Tanker, ɔ: naar man er meget henrykket i at tænke paa noget. Dyb Sorg, bemærker deels en stor Sorg især over nærmeste Slægtningers Død, deels den Klædedragt, som tilkiendegiver slig Sorg. Dybe Sukke, ɔ: som ere meget heftige, og ligesom trækkes op fra Hiertets Grund. Dyb Gield, Nød, ɔ: som er meget stor. Dyb Hilsen, ɔ: naar man bukker eller neier dybt. En dyb Forstand, ɔ: som seer eller tænker dybt ind i Tingene. En dyb Tale, dybe Spørsmaal, dybe Hemmeligheder, ɔ: som ere mørke, uforstaaelige og urandsagelige.

3. De heraf sammensatte Ord ere især:

a.) Dybgaaende, adj part. Som gaaer dybt ned. En dybgaaende Rod. Fleischom Skovv. 61 S. Bruges og substantive, og bemærker en Bestemmelse af, hvor dybt noget gaaer ned. Skibets Dybgaaende. Syntelb. Søbog 18 S.

b.) Dyboiet, adj. Hvis Øine sidde dybt inde i Hovedet; huuløiet.

c) Dybrygget, adj. Hvis Ryg har en Bugt ind ad; sveigrygget. See Cold. Etym. Lat. voc. *Regibber*.

d.) Dybseende, adj. part. Som seer dybt ind i en Ting; eftertænksom.

e.) Dybsindig, adj. Som er dybseende og dybtænkende. It. som tilkiendegiver Dybsindighed. Han er en meget dybsindig Mand. Dertil udfordres dybsindige Folk. En dybsindig Tale. Dybsindige Tanker og Udtryk.

f.) Dybsindigen, adv. Med Dybsindighed; paa en dybsindig Maade. At tale, svare, dybsindigen.

g.) Dybsindighed (en) n. f. Den Beskaffenhed eller Egenskab at være dybsindig. Han besidder, viser, en meget stor Dybsindighed.

h.) Dybsørgende, adj. part. Som har en dyb Sorg. Hans dybsørgende Enke og Børn.

i.) Dybstikkende, adj. part. Siges især om Skibe, hvis Kiøl gaaer dybt ned i Vandet.

k.) Dybtænkende, adj. part. Som tænker dybt ind i en Ting; som eftergrandsker en Ting paa det nøieste.

l.) Dybvandssnøre (en) n. f. En Snøre at fiske med paa dybt Vande.

Dyb (et) n. f. [af dyb.] En stor Afstand imellem Overfladen og Bunden af en Ting; et Svælg. (Bruges og figurligen.) Et bundløst Dyb. At fare ud paa Dybet. At maale Dybet. At vove sig ud paa Dybet, siges og figurligen om den, som giver sig i Færd med en Ting af stor Vidtløftighed og Vanskelighed. Viisdoms, Lærdoms, Gierrigheds, Dyb. O! Rigdoms Dyb baade paa Guds Viisdom ꝛc. Rom. XI. 33.

Dybde (en) n. f. [af dyb.] Den Dybhed, som en Ting har. At maale et Havs, et Huses, Dybde, Længde og Brede.

Dyber,

Dyber, v. a. [af dyb.] Gior, at en Ting synker dybere ned. It. gior indhuul. At dybe Ploven. At dybe Knappe.

Dybhed (en) n. f. [af dyb.] Den Beskaffenhed at være dyb. Havets, Hulens, Dybhed. Tankens, Spørsmaalets, Dybhed. Aanden randsager alle Ting, ogsaa Guds Dybheder. 1 Cor. II. 10.

Dybsindig, Dybtænkende, &c. See Dyb.

Dybsline (en) n. f. [af Dyb og Line.] En Line, i hvis ene Ende er fastgiort et Blylod, som og kaldes Dybslod, hvormed man maaler Vandets Dybde. See Cold. Erym. Lat. voc. *Linea* & *Bolis*.

Dybt, adv. [af dyb.] Paa en dyb Maade; langt ned, eller langt ind. At pløie dybt. Skibet stikker dybt. At bukke, neie dybt. Han sank dybere i end jeg. Kuglen sidder dybt inde i Kiødet. Fienden trængde dybere ind i Landet. Det er dybt indprentet i mit Sind. At see dybt ind i en Ting. Jeg kan see ligesaa dybt i en Steen, som en anden kan tænke, ɔ: jeg kan indsee en Ting, der holdes hemmelig, ligesaa godt som en anden.

Dyd (en) n. f. pl. Dyder. [Anglos. *Dugud*. Alam. *Tuged*. Belg. *Deucht*. Germ. Tugend. Isl. *Dygd*. af duer.]

1. Den Fuldkommenhed at iagttage sine Pligter imod Gud, sig selv og sin Næste. At vandre paa Dydens Vei. Retfærdighed er een af Regentens største Dyder. Ærbødighed imod Gud og Religionen, Ydmyghed, Sagtmodighed og Medlidenhed ere sieldne Dyder i vore Tider. Frækhed og Selvtillid begynde nu at ansees for Dyder. Enhver har sine Dyder og Lyder. Det er ikke for hans Dyds Skyld, siges, naar een har faaet en velfortient Straf.
2. Den Beskaffenhed ved en Ting, at den duer til noget. It. Kraften og det Bedste af en Ting. Der er en besønderlig Dyd ved den Urt, det Vand, &c. Det er just Dyden ved det Slags Viin, at den skummer stærkt. Al Dyden driver af Viin, Øl, Eddike, &c. naar det ei er tilproppet.
3. Bruges det og i ældre Skrifter især i Selskab med Ære til at betegne Høiagtelse og Æresbeviisning. Stor Ære og Dygd bevîset have. D. Mag. VI. 299. Giorde han mig Dyd og stor Ære. Hvitf. J. Gr. Hist. 2 S. Han beviser ham al Dyd og Ære. Wed. Krøn. 328 S.

Dydædel, Dydelskende, Dydsiret, adj. Bruges allene i Brevstiil, som Flatteri til Fruentimmer.

Dydefuld, adj. Fuld af Dyder; dydig. Et dydefuldt Menneske. At føre et dydefuldt Levnet.

Dydelære (en) n. f. En Lærdom eller Underviisning om Dyder og gode Sæder; Sædelære; Moral. Han har skrevet en ypperlig Dydelære. Han forstaaer med megen Behagelighed at anbringe Dydelæren i sine Prædikener.

Dydelig, adj. Bruges undertiden i ældre Skrifter, og bemærker: 1.) Det samme som Dydig. 2.) Anseelig; som holdes i Agt og Ære. Byrd og dydelig Adelskab. Wed. Kr. 325 S. De taghe the aff Sanden dydelige Stene. D. Mag. III. 174.

Dydestempel (et) n. f. [af Dyd og Stempel.] Præg eller Kiendemærke af Dyd. (Bruges i Poesie.) At og paa dine Børn dit Dydestempel sad. (Kingo.)

Dydig, adj. [af Dyd.]

1. Som udøver Dyder. It. som stemmer overeens med Dyden. Hun er et dydigt Fruentimmer. En dydig Opførsel.
2. Som duer noget; som der er noget godt ved. Dydigt Tøi.

Dydighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være dydig; Dyds Udøvelse.

Dyer, eller **dyger**, v. a. See Dugger No. 2.

Dygger, v. a. [udtales dykker; maaskee af Dug, ros.] Bestænker med Vand. At dygge Lintøi, førend det skal stryges. Vi vare ude i Regnen, og bleve ret godt dyggede.

Dygtig, adj. [udtales paa sine Steder dørtig og durtig, og saaledes findes det og undertiden skrevet i ældre Skrifter; af duer.]

1.

1. Som er beqvem eller duelig. Han er ikke dygtig til det Embede. En dygtig Karl, Pige Dygtige Arbeidsfolk.
2. Stor; vældig. Han fik et dygtigt Øresigen. Det er en dygtig Regn. Det Træ har dygtige Rødder.

Dygtig } adv. [af dygtig.] Til Gavns; ret-
Dygtigen } skaffent; meget. Det er dygtigen og vel giort. Han kan dygtigen tale og svare for sig. Han blev dygtig vaad. Gaderne ere dygtig skidne. Det regner, tordner, dygtigen.

Dygtighed (en) n. f. [af dygtig.] Beqvemhed; Duelighed. Ved Embeders Besættelse maa især sees paa Personernes Dygtighed. Endnu har han ikke erhvervet sig den rette Dygtighed. Dertil udfordres Dygtighed og Vindskibelighed.

Dygvaad, adj. [af dygger og vaad.] Gandske vaad; dyngvaad. De vare ude i den stærke Regn, og kom dygvaade hiem.

Dykke (en) n. f. [af dykker.] Et Slags Strandmaager, som slaae ned i Vandet for at fange Fisk. (Mergus.) Falken og Dykken. 3 Mos. XI. 17.

Dykker, v. a. See Dygger.

Dykker, v. a. & n. See Dukker.

Dykker (en) n. f. [af dukker.]
1. En Person, som forstaaer at gaae under Vandet, for at tage noget op paa Bunden.
2. En heel Vandfugleslægt, som nærmer sig til Andeslægten, men har et langt cylinderformigt savtandet Neb. Kaldes ellers Fiskand. Mergus. *Linn.* It. En Fugl af Andeslægten, som er af de mindste, med en sortagtig Krop, bølgeblandet Bryst og en hvid Stribe over Vingerne. Anas Glaucion. *Linn.*

Dykkeri (et) n. f. [af Dykker.]
1. Den Kunst at være Dykker. Han har lært Dykkeriet.
2. En vis Forstrands-Rettighed, som de Svenske tilegne sig, hvilken bestaaer i at bemægtige sig og bierge strandede Skibe og Gods ved Hielp af Dykkere, imod at faae en vis Andeel af det biergede. At komme under Dykkeriet i Sverrig.

Dykkert (en) n. f. pl. Dykkerter. [af samme.] Et Slags smaa Søm uden Hoveder, som bruges til at fæste Beslag eller andet med.

Dyl, eller Dylg, n. f. See Dolg.

Dynd (et) n. f. [i det gamle Nordiske Sprog Dy; siden Dyande, Dynde, Anglos. *Dung*, stercus.] Jord, som er blandet med Vand, og udgiør en flydende Ureenlighed. Vognen sank ned i Dyndet. Han blev overstænket af Dynd. At vælte sig i Lasters Dynd, ɔ: at besmitte sig med Laster og Ugudeligheder.

Dyndet, adj. [af Dynd.] Besudlet med Dynd; fuld af Dynd. Dyndede Skoe. Dyndede Gader.

Dyndig, adj. [af samme.] Som ligner Dynd; blød som Dynd. Dyndige Marker. Dyndige Veie.

Dyndpuds (en) n. f. [af Dynd og Puds.] En Pot eller Hule, som er fuld af Dynd.

Dyne (en) n. f. [maaskee af Duun.]
1. Et Vaar, som almindeligst er fyldt med Duun eller Feder, og bruges til at hvile sig paa og bedække sig med i en Seng. Han har to Dyner under sig og een paa sig. At hielpe een af Dynen i Halmen, ɔ: at giøre eens Tilstand værre, under Paaskud af at ville hielpe ham.
2. Siges det og om den Jord, som ved Græsroddernes Forbindelse er voxet ud over Vandet, og formedelst det underværende Vand gynger, naar man gaaer derpaa. Kaldes og Hængedynd.
3. Deraf haves de sammensatte Ord:
   a.) Dynefyld (en) n. f. Det, hvormed en Dyne er fyldt.
   b.) Dynevaar (et) n. f. Et Slags tykt vævet Tøi, hvoraf giøres Dyner og Puder. It. det Vaar, hvori Dynefylden er indsluttet. Hun har i Aar ladet væve hundrede Alen Lerred og ligesaa mange Alen Dynevaar. Her behøves et nyt Dynevaar.

Dyng, adj. See Dyngvaad.

Dynge (en) n. f. [Isl. *Dyngia*, moles, er beslægtet med Anglos. *Dun*, Germ. Düne, mons.]

mons.] En Samling af noget, som er lagt oven paa hinanden i en Hob. En Dynge Papirer, Lintøi, Penge, Skarn, &c.

Dynger, v. a. [af Dynge.]

1. Lægger dyngeviis. (Med præp. op.) At dynge Penge op. Alting ligger her saa opdynget paa hinanden.

2. Dynger paa, v. a. Lægger paa for at udgiøre en Dynge. It. belæsser eller belader med noget. At dynge Jord paa en Grav. Der dynges saameget paa Vognen, at &c. Fordi han er en arbeidsom og duelig Mand, saa vil de dynge Alting paa ham.

3. Dynger sammen, v. a. Sanker sammen i Dynger. At dynge Penge sammen. Alting er sammendynget i eet Værelse.

Dyngetal, n. f. Bruges allene adverbialiter med præp. i foran, og bemærker: i et vist Antal af Dynger; i stor Overflødighed. Han har Penge, &c. i Dyngetal.

Dyngeviis, adv. Ligesom i Dynger; hver Dynge for sig. Det maa lægges dyngeviis. Meget ligger dyngeviis paa Agrene.

Dyngvaad, adj. [af dyng, som høres undertiden blant Bønder, og udtales almindeligst diung, uvidus, og vaad.] Gandske vaad; dygvaad. Han kom hiem, og var dyngvaad.

Dyning (en) n. f. pl. Dyninger. [hedder ogsaa Donning, Dynning, og Dining, Belg. *Duyninge;* af Saxon. dunen, intumescere.] En Bevægelse i Søen, som følger efter et Uveir, og har samme Egenskab som Bølger, men bryder ikke. Jo større og dybere et Hav er, jo sværere og mere varige ere og Dyningerne. I den Spanske Sø gaaer svære Dyninger. I svage Donninger omfavner, vugger, dysser min længselfulde Siel &c. Forf. i sk. Vid. I. 7 S.

Dynnekker, v. a. [skrives og donnekker; af Germ. tunchen.] Findes undertiden brugt i ældre Skrifter, og bemærker: at bestryge med Kalk eller Gips, eller og at besætte med Figurer deraf. Og skreve paa det dynnekede paa Væggen. Dan. V. 5. Uden til var Kirken flittigen donniket. Wedels Krøn. 434 S.

Dypning (en) n. f. [af dypper.] Det at noget bliver dyppet i Vand eller overøst dermed. Lintøiet er blevet alt for blaat i Dypningen. Matroser, som ei før have været under Linien, maa der udstaae en Dypning.

Dyppelse (en) n. f. [af dypper.]

1. Gierningen at dyppe.

2. Det som man dypper noget i; Sous. At lave Dyppelse til Steeg, Fisk, &c.

Dyppen (en) n. f. Det samme som Dyppelse No. 1.

Dypper, v. a. [er nær beslægtet med døber. maaskee af dyb.]

1. Nedputter i noget flydende. At dyppe sin Finger i Vand, sin Pen i Blek, &c. At dyppe Lintøi, siges, naar man, efterat de ere vaskede, putter dem ned og skyller dem i koldt Vand, hvori er mænget en blaa Farve, for at give dem en blaalig Skiær.

2. Dypper af, v. a. Fortærer ved idelig Dyppen. Han har dyppet alt Smørret af Grøden.

3. Dypper ned, eller Neddypper, v. a. Putter gandske ned under Vand eller andet flydende. De toge fat paa ham, og dyppede ham ned i Søen.

Dyr, adj. [Anglos. *deor*, *dior*. Alam. *diur*, *tiur*. Isl. *dyr*. Belg. *dier*, *duyr*. Germ. theur.]

1. Som koster meget; som er i høi Priis; kostbar. Kornet er dyrt. Alle Ting ere dyre i Krigstider. Dyre Tider, Aaringer, &c. naar Alting er i høi Priis. Han seer ud til den dyre Tid, siges om een, som seer meget ilde eller bedrøvet ud.

2. Som holder sine Varer i høi Priis. Denne Kræmmer er dyr med alt, hvad han har at sælge. Han er dyrere end andre.

3. Uskatteerlig; hellig; dyrebar. Christi dyre Værdskyld og Fortieneste. At sværge en dyr Eed. Dyre vor Frue, saaledes kaldtes fordum Jomfru Maria.

Dyr (et) n. f. pl. Dyr. [Anglos. *Deor*. Alam. *Dier*, *Tior*. Belg. *Dier*. Angl. *Deer*. Germ. Thier. af Gr. $\Theta\eta\rho$, fera.]

1. Et Creatur i Almindelighed, som har Legeme, Liv og Følelse. Visse Dyr opholde

sig i Vandet, andre paa Landet. Det er et hesligt Dyr. Heste og Øxen regnes blant de store Dyr. Et vildt, tamt, Dyr. Han føder et Dyr, som fortærer ham selv, siges om den misundelige.

2. Et vildt Dyr, i Særdeleshed som er af Hiortearten, saasom Daadyr, Raadyr ꝛc. At spore et Dyr. At skyde, fælde, et Dyr. De Dyr, som ere indsluttede i en Dyrehave, maa om Vinteren forsynes med Foder. Ofte bedes Dyr, hvor ingen var i Vente, siges, naar man faaer noget uformodentligen.

3. Et taabeligt eller slemt Menneske. Det dumme Dyr. Vi vil ikke have det Dyr iblandt os. Vi have i ham et grumt Dyr at trækkes med.

4. Dyret i Aabenbaringen. Som havde Dyrets Kiendemærke. Aabenb. XVI. 2.

Dyre, adv. [af dyr.] Bruges undertiden i Steden for Dyrt.

Dyreart (en) n. f. [af Dyr og Art.]

1. En vis Art eller Slags af Dyr. Der ere mange forskiellige Dyrearter.

2. En vis Natur eller Beskaffenhed, som findes hos vilde Dyr, til at søge deres Frihed. Uagtet Hiorten, Haren, ꝛc. er giort tam, stikker dog Dyrearten i den.

Dyrebar, adj. [af dyr og term. insep. bar.]

1. Som er af mange Penges Værdi; kostbar. Dyrebare Klæder, Stene, Smykker, ꝛc.

2. Som man sætter megen Priis paa; som man høit agter. Man kan ikke igienkiøbe den dyrebare Tid. Han er mig en dyrebar Ven. Fordi at mit Liv var dyrebart for dine Øine. 1 Sam. XXVI. 21.

Dyrebarhed (en) n. f. [af dyrebar.]

1. Den Beskaffenhed at være dyrebar. En Tings Dyrebarhed.

2. Dyrebarheder, ɔ: rare og dyrebare Ting; Kostbarheder.

Dyredomme, n. f. [af dyr og term. fin. dom.] Bruges allene adverbialiter med præp. i foran, og bemærker: med Dyrhed; saaledes at en Ting bliver dyrt betalt. Man maa i denne Tid betale Alting i Dyredomme.

Dyrefegtning (en) n. f. See Dyrekamp.

Dyrefilt (et) n. f. [af Dyr og Filt.] Filt, som giøres af Dyrehaar.

Dyrehaar (et) n. f. Haar, som skaves af Dyrehuder i Beredningen, og bruges til at stoppe ud med, giøre Filt af, ꝛc.

Dyrehave (en) n. f. En indhegnet Skov, hvori stort Vildt er indsluttet.

Dyrehud (en) n. f. En Hud af stort Vildt.

Dyrekamp (en) n. f. Et Skuespil, hvori enten Mennesker slaaes med glubende Dyr, saasom Løver, Biørne, Tyre, ꝛc. eller og slige Dyr stride med hinanden indbyrdes.

Dyrekiøbt, adj. [af dyr og kiøber.] Bemærker vel egenligen det, som man har kiøbt dyrt, men bruges dog almindeligst som et Ord, hvormed en Præst tiltaler sine Tilhørere, for at erindre dem om Christi dyre Forsoning.

Dyrekiød (et) n. f. [af Dyr og Kiød.] Kiød af stort Vildt.

Dyrekolle (en) n. f. Saaledes kaldes Hoverne og især Laarene af stort Vildt.

Dyrekreds (en) n. f. [af Dyr og Kreds.] Den Kreds paa Himmelen, hvori de tolv Himmeltegn sidde. (Zona Zodiaca.)

Dyremuld (et) n. f. [af Dyr og Muld.] Saaledes kaldes enten en fiin støvagtig hvid eller graa Muld, som bliver tilbage efter Dyrenes fuldkomne Forraadnelse og er jordagtig, eller en af Skiæl og Coraller henfalden fiin Kalksand. See Brünn. Mineral. 117 S.

Dyrendal (en) n. f. [var fordum et egentlig Navn paa Kiempen Rolands Sverd i de 12 Jævningers Historie.] Bruges i Kiempeviserne, og endnu i daglig Tale, til at betegne: et meget stort Sverd eller Kaarde.

Dyrendom, n. f. Findes undertiden brugt i Steden for Dyredomme. See Nucl. Lat. voc. *Care*.

Dyrerid (et) n. f. [af Dyr og Rid.] Den Tid om Aaret, naar det store Vildt parrer sig; Brunsttid.

Dyreriget, n. f. Saaledes kaldes den hele Omfang af de skabte Ting, som have Legeme, Liv og Følelse. Til Dyreriget henhøre og Fiske, Orme og Insecter.

Dyrerhg (en) n. f. Det bageste og tykkeste af Ryggen af stort Vildt, som bruges til Steeg.

Dyreskind (et) n. f. En beredt Dyrehud. Deraf genit. Dyreskinds bruges adjective til at betegne: som er giort af Dyreskind, f. Ex. Dyreskinds Handsker, Buxer, ꝛc.

Dyresteeg (en) n. f. Stegt Dyrekiød.

Dyrestrid (en) n. f. See Dyrekamp.

Dyrhed (en) n. f. [af dyr] Den Beskaffenhed at noget er dyrt. Varernes Dyrhed.

Dyring (en) n. f. [Germ. Theuerung; af dyr.] Den Tilstand, naar Fødevarer og andre Nødvendigheder ere i meget høi Priis. Naar Dyring paakommer. At intet Korn det Aar for Dyrings Skyld maatte udføres. Hvitf. Kr. 588 S.

Dyrisk, adj. [af Dyr.]

1. Som hører til umælende Dyr. Vi giøre os det fornuftige Liv mere ubehageligt end det dyriske. Patr. Tilsk. III. 4 S.

2. Vild; kæisk. Det sees af hans dyriske Adfærd. At følge blindt hen sine dyriske Drifter.

Dyrke (en) n. f. [af dyr.] Bruges undertiden i Steden for Dyring. (Moth. Langeb.)

Dyrkelse (en) n. f. [af dyrker.] Gierningen at dyrke. Afguders, Videnskabers, Jordens, Dyrkelse.

Dyrker, v. a. [hedder og i Jylland orker, operor, som er nær beslægtet med virker. formodentlig af Gr. ἔργον, opus.]

1. Forarbeider og behandler en Ting saaledes, at den kan bære Frugt. (Bruges og figurligen.) Han dyrker sin Jord slet, godt, forsvarligen. At dyrke en Have, en Viingaard. At dyrke Sielens Evner, sin Forstand.

2. Lægger sig efter; beflitter sig paa. At dyrke Kunster og Videnskaber.

3. Beviser guddommelig Ære; tilbeder. At dyrke Gud, Afguder, Helgene, ꝛc.

Dyrker (en) n. f. [af dyrker.] En Person, som dyrker noget. Der maa sørges for, at ikke Jorden skal fattes Dyrkere. Naar Flid og Duelighed paasees og belønnes, kan Videnskaberne aldrig mangle Dyrkere. Afguder, ja endog Diævle, have sine Dyrkere.

Dyrkning (en) n. f. Bruges undertiden i Steden for Dyrkelse.

Dyrt, adv. [af dyr]

1. Saaledes at en Ting koster mange Penge; til høi Priis. Alting falder dyrt her i Byen. Den Bog maatte han betale dyrere end jeg. Slige Varer holdes dyrest. Det kom ham dyrt at staae, eller, han maatte dyrt betale det, siges og i Steden for: han maatte tilfulde undgielde eller lide derfor.

2. Høitideligen; helligen; med dyre Eder og Forsikringer. At sværge høit og dyrt. Han svor dyrt paa, at ꝛc.

Dys } (en) n. f. [deraf haves i det gamle
Dysse } Nordiske Sprog *dysia*, tumulare, og *dysader*, tumulis conditi. maaskee af Gr. Θὶς, θινὸς, acervus.] En stor Forhøining af Jord, rundt omkring besat med store Stene, i hvilke Høie eller Dysser fornemme Mænds Begravelser vare hos de Gamle; en Kiempegrav.

Dysser, v. a. [maaskee af Ammers og Barnepigers hvislende Lyd, hvormed de søge at faae Børn i Søvn; er nær beslægtet med tysser.]

1. Bringer til at sove. (Bruges almindeligst med det Tillæg i Søvn.) At dysse Børn i Søvn.

2. At dysse i Søvn, bruges og figurligen i Steden for: ved Smiger og gode Løfter at giøre een sikker, for siden at kunne desto lempeligere bedrage ham.

3. Dysser ned, eller Neddysser, v. a. Mager det saa, at en Ting ikke bliver kundbar; lægger Taushed paa. Det maa dysses ned i Tide. Forbrydelser af fornemme Folk blive almindeligen neddyssede.

Dyst (en) n. f. [Isl. *Dust*; synes at være beslægtet med Duft og Dunst.]

1. Meget fiin Støv af Meel; Dust. Det kaldes og Dystmeel. See Cold Etym. Lat. voc. *Pollen*. Deraf Dystkage, ɔ: en Kage, som er bagget af meget fiint Meel. Af Dystkager vorder Mølleren modig. P. Syvs Ordspr.

2. Overſtænkelſe med Vand. Vi fik en god Dyſt Regn underveis.

Dyſt (en) n. f. [maaſkee af Isl. *Thys*, Alam. *Thuz*, tumultus, fragor.] Et fordum brugeligt Ridderſpil til Heſt med Landſer. It. en Kamp i Almindelighed. At rende, ride, Dyſt. Jeg holder nok een Dyſt ud. At vove en Dyſt med een.

Dyſtehuus (et) n. f. [af Dyſt, certamen, og Huus.] Et Huus, ſom fordum var indrettet til der at øve ſig i Dyſtrenden. Saa mange da vare de ſadlede Heſte, alt for det Dyſtehuus. Kiempev. 362 S.

Dyſter, v. a. & n.

1. [af Dyſt, pulvis.] Beſtrøer; Beſtænker. At dyſte Meel, Sukker, paa noget. At dyſte noget over med Vand.

2. [af Dyſt, certamen.] Rider eller render Dyſt med een; ſlaaes. Jeg vil dyſte med dig i Dag. Kiempev. 129 S.

Dyſtkage, Dyſtmeel. See Dyſt.

Dyſtrenden (en) n. f. [af Dyſt og render.] Gierningen at rende eller ride Dyſt; Turnering.

Dyſtrender (en) n. f. En Perſon, ſom render eller rider Dyſt; en Turnerer.

Dytting (en) n. f. [Germ. Dütchen] En Mønt, ſom gielder ſex Skilling Danſke, eller ſextende Parten af en Rixdaler.

Dyvelsdrek (et) n. f. [af Belg. *Dyvel*, Diævel, og Drek.] Et meget hesligt ſtinkende Medicament. (Aſſa foetida.)

Dyvelsklöer, n. f. pl. [af Dyvel og Klo.] Et Slags ſtore krumme Jernhager, ſom bruges til at hæve ſtore Stene i Veiret med.

E.

E er det femte Bogstav og den anden Vocal i Alphabetet, hvorom kan mærkes følgende:

1. Det har i nogle Stavelser en klar, i andre en dunkel Lyd: en klar Lyd, omtrent som Æ, har det almindeligen i alle lukte Stavelser, som nemlig endes paa en Consonant, f. Ex. Ender, elsker, frelser, sender, ꝛc. undtagen i den passiviske Endelse es, saasom elskes, fandtes, sendes, ꝛc., hvor det har en dunkel Lyd, og derfor i ældre Skrifter ofte forvandles til J, saasom elskis, sendis, ꝛc. Derimod i alle aabne Stavelser har det almindeligen en dunkel Lyd, som nærmer sig til J, saasom lede, mede, rede, ꝛc. undtagen i nogle faa, hvor det og forvandles til Æ, saasom Læser, Lærer, stræber, ꝛc.
2. Det stumme E, som altsaa ikke høres i Udtalen, forekommer deels i Endelsen af nogle Franske Ord, saasom Academie, Cancellie, Gallerie, ꝛc., og bruges endnu af nogle i Endelsen af slige Danske Ord, saasom Røverie, Tyverie, ꝛc., deels ogsaa i infinitivi activi characteristiske Endelse, f. Ex. at staae, frie, giøe, gloe, sye, skee, see, lee, ꝛc. Derimod udtales det i de Ord, hvor en Consonant i det gamle Sprog har gaaet foran, f. Ex. at bie, tie. [antiqv. bide, tige.]
3. Det dobbelte E (ee) bruges vel uden Forandring i nogle aabne Stavelser, saasom en Skee, Lee, Snee, ꝛc.; men derimod i de lukte Stavelser, hvor E altsaa bliver dunkel og lang i Udtalen, f. Ex. een, feed, heel, Steen, ureen, ꝛc. der bortkastes almindeligst det ene E, naar Consonanten, som slutter Stavelsen, gaaer over til en paafølgende Vocal, saasom ene, fede, hele, Stene, urene, ꝛc. Ligeledes forholder det sig ogsaa med det dobbelte J og U; dog bortkastes ogsaa den ene Vocal i afstammende Ord, uagtet Consonanten ikke gaaer over til en paafølgende Vocal, naar Udtalen deraf bliver kort, saasom: renser af reen, Rigdom af riig, Husbond af Huus, ꝛc. Uagtet at de øvrige Vocaler A, Æ, O, Ø, og Y ere af samme Beskaffenhed, nemlig at de i nogle Ord ere korte, i andre lange i Udtalen, har man dog ikke antaget dem dobbelte, men allene E, J og U i ovenmældte Tilfælde. Aarsagen, hvorfor ikke ogsaa disse kan i alle Tilfælde bruges enkelte, synes allene at ligge i den almindelige Brug, som man maa følge.

E, adv. obsol. [skrives ogsaa ee og æ; og synes at komme overeens med Gr. ἀεί, semper.] Forekommer ofte i de gamle Love, hvor det bemærker:

1. Altid; stedse. Arf a e fram at gangæ. Jyd. Lov I. 4. Man taker ee halfæ mere æn Kone i allæ Arf. ibid. I. 5. og fl. St.
2. Findes e undertiden brugt sammesteds og i andre gamle Skrifter i Steden for i, ind, eller jo i Sammensætninger, f. Ex. e medhen, ɔ: imedens; e hvaræ, ɔ: ihvorsomhelst; e hva mangæ, ɔ: ihvor mange; saaledes og e til, ɔ: indtil; og e meer, ɔ: jo mere.
3. Da e eller æ overalt i Jylland bruges i Steden for artic. defin. eller og for den, saa synes adskillige Steder i de gamle Love deraf at kunne forklares, hvor e af andre oversættes ved jo eller dog. Saaledes siges i Jylland: e Bog, ɔ: Bogen; e Bord, ɔ: Bordet. Han er e reth Karl, ɔ: den rette Karl. Han er e Tyv, ɔ: Tyven. Ligeledes og Jyd. L. II. 51. Tha er han e Ransmand, ɔ: Randsmanden, eller den, der bør ansees som Ransmand o. fl. St.

Ebbe (en) n. f. [Anglos. *Ebba*. Belg. *Ebbe*. Angl. *Ebb*, *Ebbing*. Germ. Ebbe.] Den Tilstand, naar Vandet, efterat det i en vis Tid har steget, atter flyder tilbage igien til det store Hav. I Østersøen fornemmes kun liden Ebbe og Flod.

Ebber,

Ebber, v. n. [af Ebbe.] Siges, naar Vandet flyder tilbage ved Ebbe. Nu begynder det at ebbe.

Ebenholt (en) n. f. [skrives og Ibenholt; af Germ. Ebenholz; Lat. *Ebenus.*] Et Slags almindeligst sort, fiint og meget haardt Træ, som voxer i Africa, og i Besynderlighed paa Øerne St. Helene og Mauritius. En Ebenholts Stok, et Ebenholts Bord, ɔ: som er giort af Ebenholt.

Eble (et) n. f. See Æble.

Ebrer, v. n. [formodentlig af Germ. Eber, verres. Lat. *Aper.*] Siges om en Orne, naar den af Brede skærer med Tænderne.

Edder (en) n. f. [Anglos. *Ætter*, *Ættor*, *Ater*; Alam. *Eitir*; Isl. *Eitur*, venenum. Belg. *Eyter*; Germ. Eiter, pus, sanies. maaskee af Alam. *eiten*, urere; eller og af Isl. ec *et*, Lat. *edo.*]

1. Bemærker det vel alslags Gift i Almindelighed, men bruges dog nu omstunder meest om den giftige Materie, som meenes at være hos visse Orme og Insecter, der frembringer en hastig Svulst og Brand i Legemet, naar det deraf berøres udvendigen.

2. En brændende og om sig ædende Vædske eller Raadde. Bylden maa aabnes, at Edderen kan trækkes ud.

3. Heraf haves de Ordsprog: Den der leder i mange Brønde, finder Edder i somme, ɔ: den der har Lyst til mange Forandringer, træffer gierne omsider det, som er slet og skadeligt. (Siges meest om Horejægere.) Alt er Edder, som man ene skal have, ɔ: det er ubehageligt at nyde sit Gode allene. Som Edder og Forgift, ɔ: overmaade ond og arrig.

4. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Edderagtig, adj. Som ligner Edder.

b.) Edderblændt, adj. Overmaade ond og arrig. Hun er en edderblændt Qvinde.

c.) Edderbyld (en) n. f. En Byld, som er fuld af en edderagtig Raadde eller Materie.

d.) Edderhale (en) n. f. See Edderrokke.

e.) Edderknok (en) n. f. Et Slags ædende Saar, som sætter sig paa Dragten af Hestens Hover.

f.) Edderkop (en) n. f. pl. Edderkopper. Et uvinget Insect, som har et lidet Hoved, en stor Krop, otte Been, og spinder en fiin Væv, hvori den fanger Fluer. (Aranea.) Deraf Edderkophinde (en) n. f. 1.) Den Hinde i Øiet, som gandske omgiver Crystal-Vædsken, og er saa tynd, som den fineste Spindelvæv. 2.) Den inderste Plade af den fine Hiernehinde, som nærmest beklæder Hiernen. (Pia Mater.) Begge Dele kaldes og Spindelvævhinden.

g.) Eddernælde (en) n. f. Det samme som Brændenælde.

h.) Edderond, adj. Det samme som Edderblændt. Et edderondt Menneske.

i.) Edderrokke (en) n. f. Et Slags Rokker med en giftig Pig i Halen. Raia venenata; Pastinaca.

k.) Eddersætning (en) n. f. Den Tilstand, naar de skarpe Vædsker i en Byld gaaer over til Materie eller Raadde.

l.) Eddersdrik (en) n. f. En med Gift blandet Drik. Det var den stærkeste Eddersdrik, hun lod i Hornet rinde. (i en gl. Vise.]

m.) Eddervold (en) n. f. En Svaghed, som overfalder Hornqvæget over Lenderne og Laarene, hvoraf det almindeligen døer inden 24 Timer.

Eddike (en) n. f. [Goth. *Akeit.* Anglos. *Ecet.* Alam. *Ezzich.* Germ. Essig. Lat. *Acetum.*] En suur Drik, som almindeligst faaes af Øl, Viin, eller Most, ved den anden Giæring. At brygge Eddike. At sylte med Eddike. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Eddikebrygger (en) n. f. 1.) En som brygger eller laver Eddike til Salg. 2.) Siges det og især om et Mandfolk, som seer meget suurt ud. Han seer ud som en Eddikebrygger.

b.) Eddikeflaske (en) n. f. En Flaske, hvori man har Eddike.

c.)

c.) Eddikekrukke (en) n. f. 1.) En Krukke, hvori man forvarer Eddike. 2.) Siges det og især om et Fruentimmer, som seer meget suurt ud. Hvo vilde vel have saadan en Eddikekrukke til Kone?

d.) Eddikeskind (et) n. f. Den hvide tykke Hinde eller Skimmel, som sætter sig oven paa Eddiken, naar den bliver fordervet.

e.) Eddiketønde (en) n. f. En Tønde, hvorpaa Eddike lægges hen og forvares.

Edel, adj. See Ædel.

Edelig, adj. See Ædelig og Eedlig.

Eder, pron. person. dativ. accuf. og Ablat. casus. [contr. Jer, af det gamle Nordiske Jder; af J, sing. Du.] Bruges, naar man tiltaler flere Personer tillige. Den Sag er eder uvedkommende. Jeg saae eder komme. Dette Oprør er stiftet af eder.

Ederduun, n. f. pl. Et Slags meget fine Duun, som faaes af Ederfugle. Deraf Ederduuns-Dyne, -Pude, ɔ: som er fyldte med Ederduun.

Ederfugl (en) n. f. [skrives og Eerfugl, Ederand, og Edergaas. Germ. Eidervogel. Kaldes i Norge Edder eller Eider. Isl. *Æd* f. *Ædarfugl.* maaskee af Celt. *Ede*; Cambr. Brit. *Edn*, avis.] Et Slags vilde Fugle af Gaasearten, som meest opholde sig ved Grønland, Island og Færøerne: deres Bryst er stærkt bevoxet med meget fine Duun, som de afplukke, og dermed forsyne deres Reder, naar de udklække deres Unger; siden optages de og renses, da disse Duun holdes for de bedste. Anas mollissima. *Linn.*

Eders, pron. pers. plur. [contr. Jeres, genitivus af J, sing. Du.] Som er af eder; som hører eder til. (J daglig Tale især bruger man af Høflighed i dets Sted Deres.) Alt dette er eders Paafund. Det er eders, og det er mit. Eders Excellence, Naade, Velbaarenhed, ꝛc.

Edru, adj. See Ædru.

Edser, v. a. See Ædser.

Eed (en) n. f. pl. Eder. [Moesog. *Aiths.* Anglos. *Ath.* Alam. *Eid.* Angl. *Oath.* maaskee af Ebr. עוד, testari.]

1. En høitidelig Bekræftelse for Retten, hvorved man anraaber Gud som Vidne og Hevner i Henseende til sit Udsigende. At giøre en falsk Eed. At forelæse Vidnerne Lovens Eed. At staae under Eed. At stævne een paa sin Eed.

2. En høitidelig Forsikring, hvorved man helligen forbinder sig til noget. Hyldings Eed. Troskabs Eed. Eed, som aflægges ved Embeds Tiltrædelse. At tage een i Eed.

3. Allslags løs Sværgen og Banden. Man skal ikke høre en Eed af hans Mund. Han udøste de græsseligste Eder. Undertiden hører man nogle afskyelige Eder.

4. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Eedbrud (et) n. f. Overtrædelse af det, hvortil man helligen har forbundet sig.

b.) Eedbryder (en) n. f. En Person, som begaaer Eedbrud.

c.) Eedbunden, adj. part. Som med Eed har forbundet sig til noget.

d.) Eedlig, adj. [skrives og Edelig.] 1.) Som høitidelig har aflagt Eed for Retten. At bevise noget med eedlige Vidner. 2.) Som er bekræftet med Eed. Et eedligt Forbund, Løfte. At give een sin eedlige Forsikring.

e.) Eedligen, adv. Paa en eedlig Maade; under Eed. Han har eedligen fralagt sig den Beskyldning. De bleve eedligen forhørte. De have eedligen forbundet sig dertil.

f.) Eedsigtelse (en) n. f. Den Gierning at sigte eller stævne paa Eed.

g.) Eedsvoren, adj. Som med Eed har forbundet sig til noget. En eedsvoren Dommer. Eedsvorne Staldbrødre.

h.) Eedtagelse (en) n. f. Den Gierning at tage i Eed.

i.) Eedtagen, adj. part. Som er taget i Eed; som har giort en høitidelig Eed paa noget.

Eeg (en) n. f. pl. Ege. [Anglos. *Ac*, *Æc.* Angl. *Eake.* Alam. *Eih.* Isl. *Eik.* Belg. *Eike.* Germ. Eiche.] Et stort og stærkt Træ, som har en tyk knortret Bul med mange

krogede Grene, glatte brede aflange indskaarne og oven til meget grønne Blade, og frembringer en Frugt, som kaldes Agern. (Quercus.) Han er som en Eeg, ɔ: meget frisk og stærk. Ofte maa Egen bukke, naar Widdien staaer, ɔ: ofte bøe friske og stærke Folk snarere end Skrantinger. De mangfoldige heraf sammensatte Ord, hvori Ege bemærker: som er giort af Eeg, saasom Ege-Bielke, -Bord, -Bret, -Fod, -Kiste, -Pæl, -Planke, ꝛc., synes alle at kunne udelades, da de ei behøve Forklaring. Blandt de øvrige kan især mærkes følgende:

a.) Egæble (et) n. s. En Udvoxning, som ligner smaa Kugler, der anskyde sig paa visse Slags Egeblade, og kaldes almindeligst Galdæbler.

b.) Eeghiort (en) n. s. Et Slags store Insecter med skaldækkede Vinger, som have Kiæverne langt fremstaaende og dannede som Hiortens Takker, hvormed de kan klemme sammen og holde fast; deres Hoveder ere bredere end Brystet. Lucanus Cervus. *Linn.*

c.) Eeghorn (et) n. s. See Egern.

d.) Egebark (en) n. s. Bark af Egetræ, som bruges til at barke Huder med.

e.) Egeblad (et) n. s. Et Blad af Egetræet.

f.) Egebrænde (et) n. s. Egetræ, som bruges til Brændsel.

g.) Egebregne (en) n. s. En liden Bregneart med mangedeelte Løv, og paa hver Stilk trende smaa Blade. Polypodium Dryopteris. *Linn.*

h.) Egedrue (en) n. s. Et Slags smaa Svampe, som om Foraaret ansætte sig ved Roden af Egetræet i Form af en Drue, og have et rødagtigt Udseende.

i.) Egegreen (en) n. s. En Green af et Egetræ.

k.) Egekrands (en) n. s. En Krands, som er giort af Egeløv.

l.) Egeløv (et) n. s. Bemærker deels smaa Grene med Blade af Egetræer; deels og nedfaldne og fortørrede Egeblade.

m.) Egeskov (en) n. s. En Skov, som er bevoxet med Egetræer.

n.) Egesvamp (en) n. s. Et Slags Svampe, som voxe ud paa Egetræer. Agaricus quercinus. *Linn.*

o.) Egetømmer (et) n. s. Tømmer af Egetræ. Egetømmer er varigt i Bygninger.

p.) Egetræ (et) n. s. Det samme som Eeg.

Eel (en) n. s. pl. Ele. [et Jydskt Ord. Isl. *El*, nimbus. maaskee af Gr. ἀέλλα, procella.] Det samme som Jling.

Eem (en) n. s. [skrives og Em. Moesog. *Ama.* Isl. *Eimur.* Anglos. *Ædm.* maaskee af Gr. ἀτμις, vapor.] En opstigende Damp og Qvalm, som foraarsages af Hede i en Stue, af varmt Vand, eller af andet. Denne heftige Eem er ufordragelig. Theemaskinen giver en stærk Eem fra sig.

Eem, adj. [af Eem, vapor; eller og maaskee af Gr. ἐμέω, vomo.] Som har en modbydelig og vammel Smag; som ikke er forsynet med behørigt Salt, suurt eller bittert. Dette smager saa eemt. Agurker og Vandmeloner have en eem Smag.

Eemagtig, adj. [af eem.] Noget eem. Dette har en eemagtig Smag.

Eemer, v. n. See Emer.

Eemhed (en) n. s. Den Beskaffenhed at noget har en eem Smag. Meloner have en vis Eemhed hos sig, naar de ikke dyppes i Sukker og Peber.

Een, adj. neutr. eet. [Moesog. *ains.* Anglos. *an.* Alam. *ein.* Angl. *an*, *one.* Cambr. *un.* Gall. *un.* Lat. *unus.*]

1. Et Talord, som betegner en enkelt Ting, og modsættes to eller flere. Een, to, tree, ꝛc. Een og tyve. Der er ikkun een Gud. Han gav mig eet Æble, og jeg gav ham to igien. Den ene af Misdæderne undløb. Den ene vil have det saa, den anden saa. Forunderligt er det, at det ene Menneske kan hade og misunde det andet.

2. Den samme; een og samme. De have begge eet Sind og een Tænkemaade. Det er en Skam at begaae een Feil flere Gange. De bleve alle henrettede paa een Maade. Begge Tyverierne skeede paa een Nat.

3. Nogen; en ubenævnt eller ubekiendt. Det har een sagt mig. Om der skulde komme

een og spørge efter mig. Om een vilde saaledes behandle ham. Der kommer een, kiender du ham? Hvad er det for een? han seer saa underlig ud.

4. Man; enhver. (Bruges meest i daglig Tale.) Een maa blive kied af at høre det samme saa ofte. Naar een ikke har lært noget, saa forstaaer han og intet. Der høres saa meget Ondt, at Haarene maa reise sig paa eens Hoved.

5. Den ene med den anden. Alle uden Forskiel eller Undtagelse.

6. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Eenaarig, adj. 1.) Som er kun eet Aar gammel. Et eenaarigt Barn, Føl, ꝛc. 2.) Som vedvarer ikkun eet Aar. Eenaarige Planter, Værter.

b.) Eenarmet, adj. Som har kun een Arm; som har mistet den ene Arm.

c.) Eenbaaren, adj. Bruges meest i bibelsk Stiil deels om den, som er sine Forældres eneste Barn, deels og til at betegne den anden Person i Guddommen, som kaldes Guds eenbaarne Søn. Jeg er min Faders eenbaarne. Tob. III. 19. Som var sin Moders eenbaarne Søn. Luc. VII. 12. Han havde en eenbaaren Daatter. ibid. VIII. 42.

d.) Eenbenet, adj. Som har kun eet Been; som har mistet det ene Been.

e.) Eendrægtig, adj. 1.) Som kommer overeens i Handlinger og Tænkemaade; som sigter til eet og samme Maal. Et eendrægtigt Raad. Et eendrægtigt Ægteskab. Eendrægtige Gemytter. Eendrægtige Embedsbrødre. 2.) I ældre Skrifter bruges det og om Ting, som ikke ere forskiellige eller stridige, men i alle Maader overeensstemmende. Endrectige Ceremonier over alle Sogne. Christ. III. Ordin. 17 Bl.

f.) Eendrægtigen, adv. [i ældre Skrifter eendrægtelig, eendrægteligen.] Paa en eendrægtig Maade. At leve, omgaaes, eendrægtigen. De samlede sig tilhobe, at stride imod Josva og imod Israel eendrægteligen. Josv. IX. 2.

g.) Eendrægtighed (en) n. s. Den Beskaffenhed at være eendrægtig. Det gaaer aldrig lykkeligt, hvor der i Ægteskab eller fælleds Embedsførelse er ingen Eendrægtighed. Paa det der maa høres allt det samme af alle, og Folket maa des vissere undervises af Lærdommens Endrectighed. Christ. III. Ordin. 30 Bl.

h.) Eenfoldig, adj. 1.) Som har Mangel paa Snildhed og Klogskab; it. som røber slig Mangel. Det er et eenfoldigt Menneske. Den, der er eenfoldig, kan let blive bedragen. Det var et eenfoldigt Raad, Svar, ꝛc. 2.) Som er ligefrem; som ikke bruger nogen List eller Renke. De ere gode eenfoldige Mænd. Han var tro oc eenfoldig. Clausens N. Kr. 348 S. Herren bevarer de eenfoldige. Psalm. CXVI. 6. Værer snilde som Slanger, og eenfoldige som Duer. Matth. X. 16. 3.) Findes det og brugt i ældre Skrifter til at betegne det, som er simpelt, dagligt og ligefrem. Eenfoldig Mad. Jert. Post. fol. Z. 6.

i.) Eenfoldigen, adv. [i ældre Skrifter eenfoldelig, eenfoldeligen.] 1.) Paa en eenfoldig Maade; uden Snildhed og Klogskab. Han opførde sig, talede, svarede, meget eenfoldigen. 2.) Ligefrem; uden Partiskhed eller Persons Anseelse. Og ei eenfoldelig bekiende sig at være en Jøde. 2 Macch. VI. 6. Gud, som giver alle eenfoldeligen. Jac. I. 5.

k.) Eenfoldighed (en) n. s. Den Beskaffenhed at være eenfoldig. Det var en stor Eenfoldighed af ham, at ꝛc. At vi have vandret i Verden i Eenfoldighed. 2 Cor. I. 12. I eders Hiertes Eenfoldighed. Eph. VI. 5.

l.) Eengang, adv. [er forskiellig fra een gang, hvor Toneholdet er paa den sidste Stavelse, her derimod paa den første; det bruges almindeligst som et sammensat Ord, skiønt det ikke er saa, især hvor det modsættes to, fire, tyve, mange Gange.]

l.) Paa een Tid allene; ikke oftere. Han har eengang været her i Huset. Jeg har ikke een men flere Gange erindret ham derom. 2.) Paa eengang. Uden Ophold; paa een og samme Tid; tillige; med eet. Han drak det ud paa eengang. Der faldt paa eengang 2000 af Fienderne. Det blev paa eengang gandske mørkt, med Torden og Lynild. 3.) Endeligen; omsider. Det er nu eengang skeet, og kan ikke forandres. Da du eengang har faaet det, saa kan du beholde det. Han kommer vist eengang galt derfra. 4.) Eengang for alle. Paa en afgiørende Maade. Jeg har eengang for alle sagt, besluttet, befalet eller forbudet det.

m.) Eenhaande, adj. Som er af eet Slags; ligedan. (Bruges sielden.) Tillige utallige døede af eenhaande Død. Viisd. XVIII. 12.

n.) Eenhændet, adv. Som har ikkun een Haand. Han er født eenhændet.

o.) Eenhed (en) n. f. 1.) Den Egenskab ved en Ting, at den er kun een, eller, at den er udeelbar. Guds Eenhed. Monadernes Eenhed. 2.) Tingen selv, som er kun een, eller og, er udeelbar. Sextallet bestaaer af 6 Eenheder. Leibnitz kalder Monaderne Naturens Eenheder.

p.) Eenhiørning (en) n. f. 1.) Et stort vildt Dyr, omtrent af Skabning som en Hest, med et langt lige udstaaende spidst Horn i Panden, som fordum blev troet at opholde sig i Udørkener, men af de fleste Naturkyndige negtes at have været til. 2.) En meget stor Fisk af Hvalslægten, som har tvende 3 til 4 Alen lange dreiede spidse Horn, hvilke egentligen ere dette Dyrs tvende Fortænder i Overkiæven, hvoraf det sædvanligst taber den ene i Ungdommen; men paa Kunstkammeret er et Hoved af slig en stor Eenhiørning, hvor begge disse lange dreiede Tænder ere i Beholdning. Monodon Monoceros. *Linn.*

q.) Eenhorn (et) n. f. 1) Et Horn af en Eenhiørning. 2.) Undertiden bruges det i Steden for Eenhiørning.

r.) Eenhornet, adj. Som har ikkun eet Horn. Et eenhornet Dyr.

s.) Eenlig, adj. 1.) Som er allene; som ikke har nogen hos sig. At boe paa et eenligt Sted. Det er en Seng til en eenlig Person. 2.) Som er ugift. En eenlig Mand, Kone. At elske den eenlige Stand.

t.) Eenligen, adv. Paa en eenlig Maade. At leve eenligen.

u.) Eenlighed (en) n. f. Den Tilstand at være eenlig. At begive sig i Eenlighed. At være kied af Eenlighed. Eenlighed er god for de Studerende. Da hun mistede sin Mand, besluttede hun stedse at leve i Eenlighed.

v.) Eenøiet, adj. Som har ikkun eet Øie.

x.) Eenraadig, adj. See Eneraadig.

y.) Eenrum (et) n. f. Et Sted, hvor man kan være allene. Det er ikke godt, at tungsindige Folk ere i Eenrum. Lad os gaae ind i Eenrum med hinanden.

z.) Eensaalet, adj. Som der er ikkun een Saale under. At gaae med eensaalede Skoe.

aa.) Eensidig, adj. (hedder og Eensidet.) Bemærker vel egentligen det, som har kun een Side; men bruges meest figurligen til at betegne deels det, hvorved een Part allene forbindes til noget, deels og, naar en Sag behandles allene fra een Kant uden Hensigt til det andet Parti. En eensidig Contract. Et eensidigt Forhør. Eensidige Forklaringer. Eensidede og afbrudte Betragtninger. Patr. Tilsk. VI. 465.

bb.) Eensinde, adv. Een Gang. Det modsatte af ingensinde og nogensinde.

cc.) Eenskærig, adj. Som skæres eller klippes ikkun een Gang om Aaret. Eenskærig Uld.

dd.) Eensom, adj. Som er allene; som er uden Selskab. At boe paa et eensomt Sted. Det er saa eensomt at boe paa Landet.

ee.) Eensomhed (en) n. f. Den Tilstand at være eensom. Han har nu besluttet at boe i sin Eensomhed.

ff.) Eenspænder, eller, Eenspænderhest, (en) n. f. En Hest, som spændes allene for en Vogn.

gg.) Eenspændervogn (en) n. f. En Vogn, som trækkes af een Hest allene.

hh.) Eenstavelses Ord, ɔ: et Ord, som bestaaer ikkun af een Stavelse.

ii.) Eenstemmende, adj. Bruges undertiden i Steden for Eenstemmig No. 2.

kk.) Eenstemmig, adj. 1.) Som bestaaer ikkun af een Stemme. En eenstemmig Musik, Sang. 2.) Som kommer overeens i sit Udsagn. Der vare to eenstemmige Vidner. Deri ere alle Skribentere eenstemmige.

ll.) Eenstemmigen, adv. Med alles Stemme eller Samtykke. Han blev eenstemmigen valgt, antaget.

mm.) Eenstig, adj. Som ligger paa en særskilt Plads; adskilt fra andre Steder. At boe i et eenstigt Huus. Eenstige Gaarde paa Landet. See og Jert. Post. fol. E. 5.

Eene, adj. See Ene.

Eens, adj. indecl. & adv. [af een.]

1. Som kommer overeens; enig. At dersom to af eder blive eens ꝛc. Matth. XVIII. 19. Der han blev eens med Arbeiderne om ꝛc. ibid. XX. 2. At I ere blevne eens om at friste ꝛc. Apostl. Gjern. V. 9.

2. Som er af eet Slags; een og samme; lige. De bruge eens Maal og Vegt. De som sove tillige eens Søvn den Nat. Viisd. XVII. 14. Han er altid eens. De ere af eens Tænkemaade.

3. Paa een og samme Maade. De vare eens lykkelige. Det faldt eens ud for dem begge. Det hendes dem alle eens. Præd. IX. 3.

4. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Eensartet, adj. Som er af een og samme Art og Beskaffenhed. See Brünn. Miner. 2 S.

b.) Eensdan, adv. Paa een og samme Maade; ligedan. De bare sig eensdan ad. Det seer eensdan ud.

c.) Eensdannet, adj. Som er af een og samme Dannelse. Eensdannede Figurer, Klæder, ꝛc.

d.) Eensfarvet, adj. Som har eens Farve. At gaae med eensfarvede Klæder.

e.) Eensformig, adj. Som har eens Form; som forestilles Sandserne paa een og samme Maade. En eensformig Tale, Stiil, Musik, ꝛc. Eensformige Landskaber. Det seer saa eensformigt ud.

f.) Eensformighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være eensformig. Eensformighed i Tale, Stiil, Klædedragt, ꝛc. Denne Egn er ubehagelig formedelst dens alt for store Eensformighed.

g.) Eenshed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være eens; Overeensstemmelse; Lighed. Eenshed i Sæder og Tænkemaade. Eenshed i Maal, Vegt, Klædedragt, ꝛc.

h.) Eenslydende, adj. Som aldeles stemmer overeens; ligelydende. Begge Afskrifterne ere eenslydende. En Copie maa være eenslydende med Originalen.

i.) Eenssindet, adj. Som har eet og samme Sind; som vil eet og det samme. Han er ikke altid eenssindet. De vare alle eenssindede. Ægtefolk, som ei ere eenssindede, kan sielden forliges.

k.) Eenstydig, adj. Som betyder, eller synes at betyde, eet og det samme. Eenstydige Ord og Talemaader.

l.) Eenstydighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være eenstydig. At betage Ordene deres Eenstydighed ved bestemte Forklaringer.

Eer (en) n. f. See Er.

Eerfugl (en) n. f. See Ederfugl.

Eet, adj. [neutr. af een.]

1. Een Ting. Eet ligger mig meget paa Hiertet. Eet vilde jeg dog udbede mig.

2. Det samme; uden Forskiel. Det kan være mig alt eet, enten ꝛc. Det kommer ud paa eet. Det kan komme ham paa eet ud, enten ꝛc.

3.

3. Med eet. Paa een Gang; uformodentligen; pludseligen. Han blev med eet saa betagen, at rc. Det begyndte med eet at lyne og tordne. Der opkom med eet en Alarm over hele Byen.

Eetbær, Eetblad. See Etbær.

Eetmaal eet (et) n. f. [Germ. Einmal eins.] Kaldes i Regnekunsten en Multiplications-Tavle, som af sin Opfinder kaldes den Pythagoriske.

Eettal (et) n. f. Et Tal, hvis Figur udtrykker en enkelt Ting. (1.)

Effen, adj. & adv. [Moesog. *ibn*. Alam. *eban*. Anglos. *efn*, *efen*. Angl. *even*. Germ. eben.]

1. Lige i Tal, saasom to, fire, sex, rc. Er der effen eller ueffen?

2. Siges det om disse Slags Tøier, som ere glatte, uden ophævede Striber eller Blommer. Effene Stoffer, Silketøier, rc.

3. Lige; netop. Det slog effen til, men der blev intet tilovers.

4. Just; i dette Øieblik. Han blev effen færdig, førend du kom. Nu effen talede jeg med ham paa Gaden. Han gik nu effen bort herfra.

Efter, præpos. [Moesog. *afar*. Anglos. *æfter*. Alam. *after*. Isl. *eptir*. er nær beslægtet med after, agter og atter; og synes at kunne henføres til Gr. ἐπὶ, post, eller ἕπομαι, seqvor.] Bruges og undertiden adverbialiter.

1. Bag efter; i Hælene af. Barnet gaaer allevegne efter sin Moder. Hun har altid en Tiener efter sig.

2. Næst efter i Ordenen. At have Rang og Sæde efter een. Efter ham sad jeg. Efter min Fader er ingen mig nærmere end du.

3. Strax eller siden efter i Tiden. Efter Midnat. At spadsere efter Maaltidet. Efter en Tids Forløb. Den tredivte Dag efter hans Død. Lidet efter, ikke længe efter, kom han til Byen. Vil de behage at gaae i Forveien, jeg skal følge efter.

4. Lige efter; i Liighed eller Overeensstemmelse med. Det er efter Testamentet, efter hans Befaling. At dømme efter Loven, efter Sagens Beskaffenhed. Efter Evne, Formue. At skikke sig efter eens Sind. Skoen er efter Foden, Klæderne efter Kroppen.

5. I Henseende til at træffe, finde eller faae fat paa. At slaae, skyde, stikke, een efter Hovedet, Brystet, Benene. At hugge efter een. At kaste efter en Hund med Stene. At lede, søge, efter noget. At lyse efter een i Aviserne. Han var efter mig med en Kaarde. Han gaaer efter Pigen i Huset.

6. Henimod; til en vis Kant. At seile Nord, Sønder, efter. At dandse op, ned, efter.

7. Tilbage; ikke med. De andre bleve efter, for at tage imod ham. Han lod alt sit Tøi blive efter.

8. Paa en tillukkende eller bedækkende Maade. (I dets Sted bruges nu omstunder almindeligst til.) At kline et Hul efter. Brønden er efterfalden. Mosen er alt groet efter. Sporene ere eftersøgne af Snee.

Efteraar (et) n. f. [af efter og Aar.] Den Tid af Aaret, som er imellem Sommeren og Vinteren, i hvilken Tid Sæden og adskillige Frugter modnes. Det modsatte af Foraar.

Efterabelse (en) n. f. [af efteraber.] Gierningen at efterabe.

Efteraber, v. a. [af efter og aber.] Søger at efterligne eller eftergiøre, skiønt paa en ufuldkommen og taabelig Maade, og undertiden i Henseende til at giøre Nar ad andre. Han blev beleet, da han vilde efterabe den store Mands Talegaver, Stiil, rc. Han er meget for at efterabe alle Mennesker.

Efteraber (en) n. f. En som efteraber andre.

Efterartelse (en) n. f. Gierningen at efterarte

Efterarter, v. a. See Arter efter.

Efterat, conj. Efter den Tid at; da; naar. Efterat han havde hørt dette. Efterat han havde hilset mig, reiste han bort. Svalen kommer først frem, efterat Varmen er kommet i Luften.

Efterbier, v. a. See Bier efter.

Efterbleven, adj. part. Som er bleven tilbage. Han aftalede Sagen med de efterblevne. Han ordnede de efterblevne Soldater.

Efter-

Efterbord (et) n. f. Dækning med Kager, Jis, Confecter, eller andet, som spises tilsidst.

Efterbryg, eller, Efterbrygning (en) n. f. Det tyndeste Øl, som løber tilsidst fra Rostekarret.

Efterbryllup (et) n. f. Velkomst og Giestebud, som holdes efter Bryllupet.

Efterbud (et) n. f.
1. Det samme som Afbud.
2. Et Bud, som giøres alt for sildigen, efterat et andet Bud er antaget gyldigt. Naar Hammerslag er skeet, modtages intet Efterbud.

Efterbyrd (en) n. f. Det Indsvøb eller de Hinder, hvori Fosteret ligger indsluttet i Moderens Liv, som først kommer frem, efterat Fosteret er født. Kaldes og Efterbyrdshinder.

Efterdags, adv. Herefter; efter denne Dag eller Tid. Efterdags skal jeg være mere forsigtig. Jeg skal efterdags skrive dig flittigere til.

Efterdands (en) n. f. Siges, naar et Par Folk, som før have dandset forrest, nu dandse bagest i Flokken. Han har havt sin Fordands, nu maa han og have sin Efterdands.

Efterdannelse (en) n. f. Gierningen at efterdanne.

Efterdanner, v. a. Danner noget i Mønster eller Liighed af andre Ting. At efterdanne en Ting. Naturen kan ikke fuldkommeligen efterdannes.

Efterdi, conj. Af Aarsag at; saasom; fordi. Efterdi det ikke kan skee. Efterdi du ikke vil have det saa.

Efterdømme (et) n. f. Det, hvorefter man kan dømme om eller slutte sig til noget. See D. M. II. 113 og 114. og K. Vid. S. S. VII. 303.

Efterdraaber, n. f. pl. Saaledes kaldes de Draaber, som løbe tilsidst fra en Brændeviinspande, og ere de svageste. Det modsatte af Fordraaber.

Efterfalden, adj. part. Som er bleven ubrugbar eller næsten ukiendelig ved at falde sammen. Der fandtes adskillige efterfaldne Brønde, Løngange under Jorden, ꝛc.

Efterfart (en) n. f. Gierningen at fare efter eller at forfølge med en Fart.

Efterfølgelig, adj. Som kan efterlignes eller adlydes.

Efterfølgelse (en) n. f. Gierningen at efterfølge.

Efterfølgende, adj. part. Som kommer næst eller siden efter. Den efterfølgende Dag. De efterfølgende Aaringer. Den efterfølgende Slægt.

Efterfølger, v. a. & n.
1. Søger at efterligne. At efterfølge eens Fodspor, Bedrifter, ꝛc. Hans Levnet og Tænkemaade fortiene at efterfølges.
2. Retter sig efter; adlyder. At efterfølge eens Raad, Befalinger.
3. Kommer i Steden for. At efterfølge en Mand i Embedet.
4. Følger efter; paafølger. Hvad Straff der skal effterfølge. Christ. III. Rec. XVI Art.

Efterfølger (en) n. f. En som søger at efterligne noget; eller og som kommer i Steden for en anden. En Efterfølger af de gamle Skikke. Hans Efterfølgere i Embedet.

Efterførsel (en) n. f. obsol. Betalning og Bøder, som den skal give, der ulovligen høster eller bortfører af anden Mands Agre eller Enge. End fører han ikke tilbage, eller bøder Efterforsel, da kan saadant efter halv Maaneds Indholdelse søges med Ran. Norske L. 22. B. Cap. 16.

Efterfordring (en) n. f. Det samme som Efterkrav.

Efterforskelse (en) n. f. Gierningen at efterforske.

Efterforsker, v. a. Undersøger paa det nøieste, for at komme efter en Tings sande Grund og Sammenhæng. At efterforske Aarsagen til en Ting. At efterforske Naturens Hemmeligheder.

Efterforsker (en) n. f. En som efterforsker noget.

Efterforskning (en) n. f. Det samme som Efterforskelse.

Efterfrost (en) n. f. En Frost, som træffer ind, efterat den rette Vinter er forbi.

Efterfyger, eller Fyger efter, v. n. Bliver ukiendelig ved at bedækkes med Sand eller

Snee-

Sneefog. Veiene ere eftersogne af Sand. Traadet er eftersøget af Snee.

Efterfylder, v. a. Fylder op med noget. Efterfyldt med Havsand. Wed. Kr. 249 S.

Eftergiør, eller Giør efter, v. a. Giør en Ting saaledes, at den ligner det, hvorefter den er giort. At eftergiøre en Bancoseddel. Det lader sig letteligen eftergiøre. Det kan du ikke giøre ham efter. Dette Mønster er saa indviklet, at det ikke kan eftergiøres.

Eftergiørelse (en) n. f. Gierningen at eftergiøre.

Eftergiørlig, adj. Som kan eftergiøres. Det er dog noget, som er eftergiørligt.

Eftergiort, adj. part. Som er giort i Lighed efter en Ting; som ikke er ægte eller original; falsk. Eftergiorte Malerier, Kobberstykker, &c. Disse Bancosedler, Stempler, ere eftergiorte.

Eftergivelig, adj. Som kan eller bør eftergives. Det er en eftergivelig Forseelse.

Eftergivelse (en) n. f. Gierningen at eftergive. Straffens, Gieldens, Eftergivelse.

Eftergivende, adj. part. Som gierne tilgiver og forlader. It. føielig; ikke paastaaelig. Han har et eftergivende Gemyt endog imod hans største Fiender. Han er meget eftergivende i Omgang med alle.

Eftergivenhed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være eftergivende.

Eftergiver, eller Giver efter, v. a. & n.

1. Forlader; tilgiver; lader fare. At eftergive een sin Forseelse. Han eftergav dem al Gielden. At eftergive noget af sin Rettighed.

2. Firer; viger; viser sig ringere. Naar andre ere alt for paastaaelige, saa er det fornuftigst at give efter. Skulde jeg give efter for ham? Han giver ingen efter i Tapperhed. Hun giver dem intet efter i Stads og Pragt.

3. Siges det og om Ting, som lade sig bevæge, bøie eller rokke. Naar man trykker paa noget blødt, saa giver det efter. Nu begynder det at give efter.

Eftergræs (et) n. f. Det Græs, som voxer frem, efterat Høet er slaaet.

Eftergrandsker, v. a. Tænker nøie eller grubler paa for at udfinde. At eftergrandske Guds Hemmeligheder.

Eftergrandskning (en) n. f. Gierningen at eftergrandske.

Eftergrode (en) n. f. Det som voxer frem, efterat det først fremvoxende er afslaaet eller afædt. I Aar har Eftergroden været god formedelst indfaldende Regnveir.

Eftergroer, eller Groer efter, v. n. Trækker sig sammen; voxer sammen. Dette Slags Saar vil vanskeligen groe efter. Mosen er alt eftergroet. Suse-Fiords Dyb er paa denne Tid eftergroet. Wed. Kr. 150 S.

Efterhaanden, adv. Ikke paa een Gang; Tid efter anden. Det maa giøres efterhaanden. At de skulde efterhaanden udrydde dem. Viisd. XII. 8.

Efterhængende, adj. part. Som hænger efter een. Naar man kiæler for meget for Børn, blive de saa efterhængende.

Efterhænger, v. n. Hænger fast ved; vil ikke give Slip paa. At efterhænge sin Mening. Bord. D. Merc. 152 S.

Efterhede (en) n. f. En stærk Varme, som kommer bag efter paa en usædvanlig Tid.

Efterhigen (en) n. f. Gierningen at efterhige.

Efterhiger, v. a. Attraaer med megen Begierlighed. De som efterhige Rigdom, Ære, &c.

Efterhøst (en) n. f. Den Tid af Aaret, naar den almindelige Høst er forbi; sidst i Efteraaret.

Efterhøstblomst (en) n. f. En Haveblomst, som og kaldes Tideløs. Colchicum autumnale. *Linn.*

Efterjagelse (en) n f. Gierningen at efterjage.

Efterjager, eller Jager efter, v. a. Iler efter at faae fat paa; forfølger. It. søger med Begierlighed efter; attraaer meget. At efterjage Vildt, Fienden i Flugten. Og hun skal jage efter sine Bolere. Hos. II. 7. Den, der efterjager Ondt, farer til sin Død. Ordspr. XI. 19. I som efterjage Retfærdighed. Esai. LI. 1.

Efterkalder, v. a. obsol. Kalder eller æsker tilbage efter Lov og Ret. Bortskiødes Jorden, forend den laugbiudes, da maa næste Frænder

der den efterkalde. Osters. Weilles Gloss. Jur. voc. Jord.

Efterkastelse (en) n. f. Gierningen at efterkaste.

Efterkaster, eller Kaster efter, v. a.

1. Opfylder med Jord, Gruus eller andet. At efterkaste en Grav. Den Brønd maa kastes efter.

2. Søger efter ved at kaste op i en Bog. At efterkaste noget om en vis Tildragelse. Kan du ikke huske Sproget, saa maa du kaste det efter i Bibelen.

Efterklang (en) n. f. Den vedholdende Klang, som visse Ting give fra sig, efterat man har slaaet derpaa. Denne Klokke har en god Efterklang.

Efterkliner, eller Kliner efter, v. a. Bedækker ved at kline; kliner til. At efterkline Hullerne med Leer.

Efterklog, adj. Som indseer en Ting da først, naar den er forbi. Bruges meest i det Ordsprog: var man saa forklog som efterklog, saa foer ingen ilde, ɔ: dersom man forud indsaae Tingenes Følger, saa tog enhver sig i Agt.

Efterkommelse (en) n. f. Gierningen at efterkomme. Befalingers Efterkommelse.

Efterkommende, adj. part. Som kommer bag efter i Tid, Embed eller Tidsalder. Paa den efterkommende Sabbat. Ap. Giern. XIII. 44. Den Afgivt skal og de efterkommende svare. Den efterkommende Slægt.

Efterkommer, v. a.

1. Efterlever; udretter; opfylder. At efterkomme eens Befalinger. At efterkomme sit Embed, sin Pligt, Skyldighed. Han har ikke efterkommet sit Løfte.

2. [I ældre Skrifter.] Bekommer Godtgiørelse eller Erstatning for noget. Men haffuer nogen kiøbt, saald, eller handlet met Skipperen, den maae efterkomme sin Skade hos Skibet. Frid. II. Søret. XLVI Cap.

Efterkommer (en) n. f. En som følger efter i Embed eller Tidsalder. Kongen udnævnede selv sin Efterkommer. Felix fik Festum til Efterkommer. Ap. Giern. XXIV. 27. Det maa vores Efterkommere sørge for. At Israels Børns Efterkommere skulde vide ꝛc. Dom. III. 2.

Efterkorn (et) n. f. Det svange og lette Korn, som bliver tilbage næst ved Avnerne, naar Kornet kastes i Loen, efterat det er aftørsket, hvilket tiener Creaturerne til Føde.

Efterkrav (et) n. f. Krav eller Fordring, som skeer efter den rette Tid. Jeg vil ikke vide af noget Efterkrav at sige.

Efterkulde (en) n. f. En Kulde, som indtræffer, efterat den rette Kulde er forbi.

Efterladelse (en) n. f. Gierningen at efterlade eller efterlades; Eftergivelse; Tilladelse; Leilighed. Straffens Efterladelse. Sine Pligters, sit Arbeids, Efterladelse. Han sagde at giøre ham sikker ved visse Varers Efterladelse. Paa Efterladelsens Aars bestemte Tid. 5 Mos. XXXI. 10. Som skulde overbringe dem Efterladelse fra Raadet. Judith. XI. 15. At hun ikke skal bruge sin Villie, naar hun finder Efterladelse dertil. Sirach. XXVI. 11.

Efterladen, adj.

1. Forsømmelig; skiødesløs. Det er fortrædeligt at have efterladne Tienestefolk. Han er efterladen i alt sit Arbeid. At gaae efterladen til Verks med noget.

2. [I ældre Skrifter.] Eftergivende; føielig. Efterladen oc tienstactig. Clausens N. Kr. 407 S. Taalmodig oc efterladen. ibid. 456 S.

Efterladenhed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være efterladen. Hans Efterladenhed var alt for stor. Al denne Uorden er foraarsaget ved hans Efterladenhed allene.

Efterladenskab (et) n. f. Den Eiendom, som een efterlader sig ved dødelig Afgang. Alt hans Efterladenskab beløb sig neppe til et hundrede Rigsdaler.

Efterlader, v. a.

1. Eftergiver; fordrer ikke. It. tilgiver; forlader. (Bruges sielden.) Lader os dog efterlade dette Paalæg. Nehem. V. 10. Og al Kongeskyld — skal være dig efterladt. 1 Maccabb. XV. 8. Ydermere forstoner oc effterlader hand dennem den Skat, som kaldis Gresgield. Hvitf. Kr. 240. S. Og skal

all

all Rest af denne aarlige Affgifft aldeelis være efftelat, uden nogen Efftermaning. ibid. 731 S. At han efterlod hannem og hans Venner alt hvad de havde giort hannem imod. K. Vid. S. Skr. IV. 67.

2. Lader fare; forlader. At efterlade noget af sin Ret, Fordring, Strenghed, &c. At efterlade sin gamle Vane, sine onde Idretter.

3. Forsømmer; lader være. At efterlade sin Pligt og Skyldighed. Han efterlod ingen Dag, at han jo &c. Det har han efterladt at giøre. Men naar du efterlader at love, skal det ikke være dig til Synd. 5 Mos. XXIII. 22.

4. Lader have eller beholde tilovers. Du maa dog efterlade ham Tid til at betænke sig. De efterlode os ei andet end tomme Fade. Men det, som du haver hos din Broder, skal din Haand efterlade. 5 Mos. XV. 3. Som efterladte Viinqviste i Viinhøsten. Mich. VII. 1.

5. Lader blive tilbage efter sig enten ved Bortreise eller og ved dødelig Afgang. For denne Sags Skyld efterlod jeg dig i Creta. Tit. I. 5. At efterlade Soldater til Besætning i Byen. Han efterlod sig megen Berømmelse og Agtelse iblandt Folket. Han efterlod sig store Midler. At efterlade sig Livsarvinger. Man kan intet bedre efterlade sig end et godt Navn og Rygte. Du maa sørge for hans efterladte Enke og Børn. Derom har han ikke efterladt sig noget skriftligt. Og haver betænkt det, og efterladt det i Skrift. Sirach. XXXIX. 40.

6. [I ældre Skrifter.] Tillader; tilstaaer. See Hvitf. Kr. 344 S. K. Vid. S. Skr. IV. 93. og Coldings Kirkehist. paa adsk. St.

Efterlæser, v. a. Læser nøie igiennem for at finde noget. At efterlæse de Gamles Skrifter. Derom kan du efterlæse det andet Capitel af Bogen.

Efterlæsning (en) n. f. Gierningen at efterlæse.

Efterledelse (en) n. f. Gierningen at efterlede.

Efterleder, v. a. Søger nøie efter for at finde noget. Nu har han efterledt i alle Kroge. Hvilken Umage det maa være for en Historieskriver at efterlede alle disse smaa Stykker. K. Vid. S. Skr. IX. 37.

Efterledning (en) n. f. Det samme som Efterledelse.

Efterlevelse (en) n. f. Gierningen at efterkomme eller udrette noget, som er befalet. At handthæve sine Befalingers Efterlevelse.

Efterlever, v. a. & n.

1. Indretter sine Handlinger og Levemaade i Overeensstemmelse med; efterkommer. At efterleve Guds Bud og Befalinger. Denne Lov blev ikke efterlevet.

2. Lever, efterat en anden er død. Det maa de sørge for, som efterleve. De Efterlevende skal besørge hans Begravelse. Hans efterlevende Enke og Børn.

Efterleverske (en) n. f. Bruges undertiden, især i Domme, i Steden for Enke.

Efterligger (en) n. f. Saaledes kaldes den, som paa Kiøbmandens Vegne bliver tilbage paa et Sted, for at drive Handelen.

Efterlignelse (en) n. f.

1. Gierningen at efterligne. Ved Efterlignelse af sine Forfædres Dyder.

2. Det samme som Efterligning. Da bør Straffen at skee paa hans Billede og Efterlignelse. D. L. VI. 4. 1.

Efterligner, v. a. Giør eller handler i Overeensstemmelse med noget. Det er vanskeligt at efterligne Naturen. Han søger i alle Maader at efterligne sin Fader.

Efterligner (en) n. f. En som søger at efterligne noget.

Efterligning (en) n. f. Noget, som er giort i Liighed af andet; et Billed. En Efterligning af et Menneske, Dyr, Fisk, &c.

Efterlyd (en) n. f. Den svagere Lyd, som bliver ved, efterat den stærke Lyd er forbi. Efterlyden af en Canon, et Tordenskrald, &c.

Efterlyser, eller Lyser efter, v. a. Bekiendtgiør noget offentligen, for at komme efter, hvor det er blevet af. At efterlyse noget i Aviserne. Der blev lyst efter ham til Tinge.

Efterlysning (en) n. f. Gierningen at efterlyse. Ved Efterlysning blev det opdaget.

Efterlytter, v. a. Hører nøie efter en Lyd, som kommer langt fra, eller er svag.

Eftermaal (et) n. s. obsol. Saaledes kaldes i de gamle Love Stevnemaal eller Forfølgelse for Manddrab. Deraf Eftermaalsmand (en) n. s. Den som tilkommer Eftermaal. See Jyd. L. II. 6. sq. og D. L. VI. 6. 3.

Eftermaaler, v. a. Seer efter, om en Ting holder sit rigtige Maal. At eftermaale en Jord, Tønde, ꝛc. De lode hans Beholdning af Kornvarer eftermaale.

Eftermaaling (en) n. s. Gierningen at eftermaale. Ved Eftermaaling befandtes en Mangel af syv Tønder.

Eftermad (en) n. s. Den faste Spise, som sættes frem næst efter Formaden, der bestaaer almindeligst af Søbemad. Han spiser kun lidet af Eftermaden.

Eftermæle (et) n. s. Rygte eller Paasagn efter eens Bortgang eller Død. Han har et ondt Eftermæle paa det Sted, hvorfra han blev forflyttet. Det er en Trøst i Døden at efterlade sig et godt og berømmeligt Eftermæle.

Eftermæler, v. a. obsol. Klager an og med Retten forfølger den eller dem, som har giort Manddrab. See Jyd. L. II. 8. 9.

Eftermaler, v. a. Søger med Pensel at efterligne noget, som er malet. At eftermale et Skilderi. Dette Stykke er eftermalet.

Eftermaling (en) n. s. Gierningen at eftermale. It. en Copie af et Skilderi. Ved Eftermaling tabes gierne noget af Liigheden. Dette Stykke er en Eftermaling.

Eftermand (en) n. s.

1. En som kommer i Steden for en anden i Embed eller Ægteskab. Det blev ham tilladt selv at udvælge sin Eftermand.
2. En som følger paa en anden i en vis Classe eller Orden. Naar Eftermanden befordres først, troer hans Formand sig fornærmet.

Eftermaning (en) n. s. Det samme som Efterkrav. See D. Mag. I. 168 og 169.

Eftermiddag (en) n. s. Den Tid af Dagen, som er imellem Middag og Aften.

Efterminde (et) n. s. Erindring af en afdød Person. Hans berømmelige Efterminde skal aldrig uddøe iblandt os.

Eftermurer, v. a. Lukker til med Muur; tilmurer. At eftermure et Hul, en Aabning. Den Redgang er eftermuret.

Efternavn (et) n. s. Bruges undertiden deels i Steden for Tilnavn, og altsaa i Modsætteise af Fornavn; deels ogsaa i Steden for Efterminde.

Efteröl (et) n. s. Det tynde eller svage Øl, som løber sidst fra Rostekarret i Brygningen, efterat den meste Kraft er aftrukken.

Efterraad (et) n. s. Raad, som gives for silden, efterat Tingen er fordervet. Han kommer altid frem med sine Efterraad. Vare Forraad saa gode som Efterraad, ɔ: dersom man var saa forklog som efterklog.

Efterregner, eller Regner efter, v. a. Søger at komme efter ved Regning; seer efter, om man har regnet rigtigen. At efterregne, hvor mange Penge man skal have i Beholdning. Jeg vil efterregne, om Summen er rigtig.

Efterregning (en) n. s. Gierningen at efterregne. Ved Efterregning opdagedes Feilen.

Efterret (en) n. s. En Ret Mad, som sættes frem bag efter Hovedretterne. Vi have endnu en liden Efterret.

Efterretning (en) n. s.

1. Regel; Jagttagelse; noget, som man bør rette sig efter. Dette maa tiene dig til Efterretning. Det siger jeg dig til Efterretning, at dersom ꝛc.
2. Tidende; Fortælling; Kundskab. Den Efterretning var falsk. Hans Efterretninger ere ikke meget paalidelige. At bringe Efterretning om noget. Du maa skaffe mig Efterretning om, hvorledes Sagen faldt ud.

Efterrettelig, adj.

1. Vis; tilforladelig; som man kan rette sig efter. Et efterretteligt Vidne. En efterrettelig Skribent. Hans Fortællinger ere aldeles ikke efterrettelige. Dette Budskab anseer jeg ikke for efterretteligt.

2. Som man bør følge eller rette sig efter. Det kan jeg ikke holde mig efterretteligt. Du maa holde dig hans Befalinger efterrettelige.

Eftersæd (en) n. f. Den Sæd, som lægges i Jorden bag efter den sædvanlige Tid. I Aar tegner Efterſæden sig bedst.

Efterſættelse (en) n. f. Gierningen at efterſætte.

Efterſætter, eller Sætter efter, v. a.

1. Iler efter for at faae fat paa. At efterſætte een i Flugten. Han lod dem efterſætte ved Stikbreve. Misdæderne bleve efterſatte allevegne.

2. Efterstræber; søger eens Ulykke. Han lod ikke af at efterſætte ham hemmeligen. Han ſatte efter hans Liv.

Efterſagn (et) n. f. Er deri forſkiellig fra Eftertale, at det første bruges som oftest i en god, men det ſidste almindeligst i en ond Bemærkelse. Thette Rige thill Ehre ach loffligh Efftersaufſn. D. Mag. II. 250. Uden at underkaste sig Folkes Had og Eftertale. Patr. Tilſk. II. 78.

Efterſanker, v. a. Sanker sammen det, som er efterladt iſær i Korn- eller Viinhøsten. De ſkal viſt efterſanke, som paa et Viintræ. Jerem. VI. 9. Jeg er som de Ting, der efterſankes om Sommeren. Mich. VII. 1.

Efterſankning (en) n. f. Indsamling af Ax eller Druer, som ere blevne tilbage, efterat Høsten er forbi. Ved Efterſankning har hun faaet to Skiepper Korn. Er ikke Ephraims Efterſankning bedre end Abiesers Viinhøst? Dom. VIII. 2.

Efterſavn (et) n. f. Afſavn af en Ting, som man har miſtet. Hans Bortgang fra Arbeidet foraarſagede ikke noget Efterſavn.

Efterſeer, v. a. Seer nøie efter en Tings Rigtighed eller ſande Beſkaffenhed. At efterſee eens Regnſkaber. Hun efterſeer alle Ting i Huſet. Jeg huſker det ikke ret, men jeg vil efterſee det i mine Bøger. Hans efterladte Brevſkaber maa efterſees. De kom sammen, at efterſee denne Sag. Ap. Giern. XV. 6.

Efterſigelse (en) n. f. Gierningen at efterſige. Ved idelig Efterſigelſe lærer man Udtalen af Sproget.

Efterſiger, v. a. Efterfølger i at udſige noget. At efterſige eens Ord.

Efterſkrab (et) n. f. Det som ſkrabes af Grydder eller Pander, efterat Grød eller andet ſligt er opøſt. Bruges og figurligen om andre Ting, som blive tilbage, efterat det bedſte er borttaget. Da de fordrevne Hugonotter ikke maatte faae Bopæl hos os, nedſatte de ſig i Preuſſen; men ſiden, da Tilladelſe blev dem givet, maatte vi lade os nøie med Efterſkrabet.

Efterſkreven, adj. part. Bemærker vel egentligen det, som er efterſkrevet, men bruges dog meeſt til at betegne det, som bag efter er anført; følgende. Vidnet maa tilholdes at ſvare paa efterſkrevne Poſter.

Efterſkrift (en) n. f. Et lidet Tillæg eller Erindring, som føies til, efterat en Skrivelſe eller anden Afhandling er færdig. Af hans Efterſkrift erfarede jeg desuden, at ꝛc.

Efterſkriver, v. a. Skriver noget, ligeſom man hører eller ſeer det for ſig. Hurtigen at efterſkrive eens Ord. Den som efterſkriver anden Mands Haand, ſkal ꝛc.

Efterſkrivning (en) n. f. Gierningen at efterſkrive.

Efterſkud (et) n. f. Et Tillæg til det giorte Indſkud eller Sammenſkud. Her behøves et lidet Efterſkud. Jeg vil ikke vide af noget Efterſkud at ſige.

Efterſlaaer, eller Slaaer efter, v. a.

1. Danner i Lighed af andet, ved at ſlaae det med ſamme Præg. At efterſlaae Kongens Mønt. Diſſe Rigsorter ere efterſlagne.

2. Det ſamme som Efterkaſter No. 2. For at faae Kundſkab derom, kan du efterſlaae det tredie Capitel i den Bog.

Efterſlægt (en) n. f. Den tilkommende Slægt; Efterkommerne. Hans Berømmelſe ſkal aldrig uddøe hos Efterſlægten. Den ſildige Efterſlægt vil takke ham derfor.

Efterſlæng (et) n. f. Siges meeſt i en foragtelig Mening om en liden Hob Folk, som kommer ſidſt fra en ſtor Samling, efterat de øvrige ere bortgangne.

Efterslæt (en) n. f. Afhugning af det Græs, som fremvoxer, efterat den første Hoslæt er forbi. I Aar har Efterslætten givet den største Mængde Ho.

Eftersmag (en) n. f. En Smag, som bliver tilbage i Munden efter noget, som er nedsynket. Dette har en underlig, behagelig, sod, suur, bitter Eftersmag.

Eftersmek (et) n. f. Et uformodentligt og ubehageligt Tilfælde, som træffer ind efter noget, som har været behageligt. Vinteren har været mild, men vi kan endnu befrygte et Eftersmek.

Eftersnak (en) n. f. Snak eller Tale om en Ting, som allerede er giort eller afgiort. Det er nu saaledes aftalt og besluttet, nu hielper ingen Eftersnak.

Eftersøgelse (en) n. f. Gierningen at eftersøge.

Eftersøger, v. a. Søger efter at finde eller at faae fat paa. Man maa eftersøge i hendes Kiste. Han blev eftersøgt over hele Byen.

Eftersøgning (en) n. f. Det samme som Eftersøgelse.

Eftersom, conj.

1. Efter det som; i Forhold af. Han faaer Betaling, eftersom han arbeider til. Da kundgiorde vi ham, eftersom han adspurgde. 1 Mos. XLIII. 6. Eftersom Aarene ere mange til, skal du ꝛc. 3 Mos. XXV. 16. De Skilderier, der ligne adskillige Personer, eftersom man seer dem fra adskillige Kanter. Patr. Tilsk. VIII. 129.

2. Saasom; fordi; efterdi. Han lod det være, eftersom han mærkede, at ꝛc. Eftersom hans Tegn ere store, og eftersom hans underlige Gierninger ere mægtige. Dan. IV. 3.

Eftersommer (en) n. f. En Deel varme Dage, som undertiden indtræffe, efterat den rette Sommer er forbi.

Efterspil (et) n. f.

1. Spil eller Loier, som kommer frem, efterat det sædvanlige er forbi. Paa Comoediehuset opførdes et Efterspil af Liniedandsere, Pantomimer, ꝛc.

2. Saaledes kaldes og Eftersnak om et Spil især med Kort, hvorledes det kunde have været spillet anderledes eller bedre. Han kommer altid frem med sit Efterspil. Sligt Efterspil er meget ubehageligt.

Efterspise (en) n. f. Det samme som Eftermad.

Efterspørgelse (en) n. f. Gierningen at efterspørge. I dets Sted bruges meest Efterspørgsel.

Efterspørger, v. a. Søger at faae Efterretning om noget ved at spørge sig for. Det kan du efterspørge hos den Mand. Han lod den Ting efterspørge hos alle, som kiendte hende.

Efterspørgsel (en) n. f. Det samme som Efterspørgelse. At giøre Efterspørgsel om noget. Ved idelig Efterspørgsel fik han det endeligen opdaget.

Eftersporelse (en) n. f. Gierningen at efterspore.

Efterspører, v. a. Opdager ved at gaae paa Spor efter, eller ved at undersøge nøie. At efterspore Vildt. Han har eftersporet alle deres hemmelige Gange og Handlinger.

Efterst, adj. obsol. [superl. af efter.] Bagest. Det modsatte af Fremmerst. Hesten opløftedes i Veiret med de fremmerste, og blev staaende paa de efterste Been. Vedels Kr. 318 S.

Efterstaaelse (en) n. f. Bruges undertiden i Steden for Efterstræbelse. Den Svigefuldes Efterstaaelser ere mange. Sirach. XI. 36.

Efterstaaende, adj. part. Som er til Efterstand; resterende. For hand oc hans Folck haffde fanget deris Efftersttaaendis Rest og fortiente Besoldning. Hvitf. Kr. 229 S. See og ibid. 891 S.

Efterstand (en) n. f. Det som mangler i fuld Betaling; det som staaer efter af Gielden; Restance. Han tænker aldrig paa at betale sin Efterstand. Denne Besoldning, Rest og Efftterstand ꝛc. Hvitf. Kr. 493 S. Efftherstaden aff Skatten. D. Mag. VI. 38.

Efterstik (en) n. f. Noget, som er stukket i Lighed med andet. Dette Kobberstykke er ikke originalt, men blot en Efterstik.

Efterstikker, v. a. Stikker eller udgraverer noget i Lighed med andet. At efterstikke et Maleri. Disse Bancosedler ere efterstukne.

Efterstikning (en) n. f. Gierningen at efterstikke.

Efterstræbelse (en) n. f. Gierningen at efterstræbe. At undgaae eens hemmelige Efterstræbelser.

Efterstræber, v. a. Søger efter at tilføie Skade eller Ulykke. Han har i mange Maader hemmeligen efterstræbt dem. At efterstræbe eens Liv.

Efterstræber (en) n. f. En som efterstræber andre. Han har mange Misundere og Efterstræbere.

Efterstræberske (en) n. f. Et Fruentimmer, som efterstræber andre.

Efterstunder, eller Stunder efter, v. a. Findes undertiden brugt i Steden for Eftertragter.

Efterstykke (et) n. f. En kort Comoedie, som spilles tilsidst, saasom den foregaaende ikke varer længe nok.

Eftersværm (en) n. f. En Bisværm, som kommer fra et Bistade, efterat det forhen har givet sin første Sværm. See Fleisch. om Biavl 126 S. Bruges og figurligen om en Hob Mennesker, som komme flyngeviis fra et Sted, hvorfra en endnu større Mængde forhen er kommen.

Eftersyn (et) n. f.

1. Gierningen at eftersee. At have Eftersyn med alle Ting i Huset. Alle Papirerne ligge til Eftersyn for enhver.

2. Hensyn til en Ting, for deraf at tage Exempel og erindres om at tage sig vare. Strenge Dødsstraffe skal tiene andre til Eftersyn og Exempel. Ordet Eftersyn findes ellers meget ofte især i ældre Skrifter brugt allene i Steden for: Exempel; Mønster. O! tager Eftersiun, og lærer her at fægte. Bord. poet. Skr. 66 S. See og Christ. III. Ordin. 36 Bl. og Jert. Post. 34 Bl.

Eftersynger, v. a. Synger i Lighed med det, som man har hørt. Hun kan eftersynge en Arie, naar hun allene har hørt den een Gang.

Eftertæller, v. a. Undersøger ved at tælle. Pengene maa eftertælles. Lad os eftertælle, hvor mange Ark Bogen bestaaer af.

Eftertælling (en) n. f. Gierningen at eftertælle. Ved Eftertælling befandtes en betydelig Cassemangel.

Eftertænkelig, adj. Som kan eller bør eftertænkes; som udfordrer Eftertanke. Det er en eftertænkelig Sag, Handling, &c.

Eftertænkeligen, adv. Med Betænksomhed eller Overlæg. Hvorved meget eftertænkeligen bleve betinget. K. Vid. S. Skr. X. 108.

Eftertænker, v. a. Tænker nøie paa; undersøger nøie i Tankerne. Man maa eftertænke en Ting, førend man begynder derpaa. At eftertænke, hvad der er forseet i Sagen.

Eftertænkning (en) n. f. Gierningen at eftertænke. Ved Sagens nøiere Eftertænkning opdagede han &c.

Eftertænksom, adj. Som bruger Eftertanke; agtsom; forsigtig. Han er en meget eftertænksom Mand. At gaae eftertænksom til Verks i alle sine Handlinger.

Eftertænksomhed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være eftertænksom. Det har han sin Eftertænksomhed at takke for.

Eftertale (en) n. f. Et Sagn eller Rygte, almindeligst et ondt Rygte, om en Ting, som er skeet. Slig mistænkelig Opførsel giver Anledning til Eftertale iblandt Folk. Og faae ond Eftertale derfor. Sir. XVIII. 37.

Eftertanke (en) n. f. Tankernes Henvendelse til noget; Agtsomhed; Agtpaagivenhed; Opmærksomhed. At giøre sig Eftertanke om noget. Den Sag behøver stor Eftertanke. Der er ingen Eftertanke hos ham. Hun giør alting uden Eftertanke. Man maa bruge sin Eftertanke.

Eftertid (en) n. f. Den tilkommende eller efterfølgende Tid. Man maa betænke, at der er en Eftertid. Det bliver værre i Eftertiden. For Eftertidens Skyld maa man giøre det. Eftertiden skal vise det. At lade Forsynet sørge for Eftertiden.

Eftertids, adv. Bruges undertiden i Steden for Efterdags. At de maa lade os eftertids vore Bestillinger blive aldeles i deres Velstand. St. til Esters B. XIII. 7.

Eftertraaer, v. a. Findes undertiden brugt især af Poeter i Steden for: eftertragter; attraaer.

Eftertræder (en) n. f. Findes undertiden brugt til at betegne en som træder i en andens Sted eller Fodspor; en Efterfølger; Eftermand. De Carthaginienser vare en Tidlang de Phoeniciers Eftertrædere i Handelen. K. Vid. S. Skr. IX. 317. See og ibid. VII. 279.

Eftertragtelse (en) n. f. Gierningen at eftertragte.

Eftertragter, eller Tragter efter, v. a. Søger efter at opnaae, tilvende sig, eller og at tilføie Skade. At eftertragte Rigdom og Vælde. Dette Embed har han længe tragtet efter. At tragte efter andres Gods. At eftertragte eens Liv og Ære.

Eftertragtning (en) n. f. Det samme som Eftertragtelse. Al hans Eftertragtning har gaaet derpaa ud.

Eftertrop (en) n. f. En liden Hob Folk, som kommer bag efter den store Hob.

Eftertryk (en) n. f.

1. Fyndighed; Kraft; Fynd og Klem. Han talede med saadan en Eftertryk, at alle &c. Hans passende Gebærder lagde stor Eftertryk til hans Tale. En Tale har ingen Eftertryk, naar Taleren synes ikke selv at føle, hvad han siger. Han forsvarede sig med megen Eftertryk.

2. Anden Udgave eller Oplag af et trykt Skrift. Ingen maa giøre Eftertryk af andre Mænds Skrifter. Det er en slet Eftertryk, en blot Eftertryk uden Tillæg eller Forandringer.

Eftertrykkelig, adj. Som skeer med Fyndighed eller Eftertryk. En eftertrykkelig Irettesættelse. Han gav dem de eftertrykkeligste Formaninger.

Eftertrykkeligen, adv. Paa en eftertrykkelig Maade. Han talede eftertrykkeligen derom. Han har eftertrykkeligen forsvaret sin Mening.

Eftertrykker, v. a.

1. Oplægger paa ny; aftrykker det som forhen er trykt. Ingen maa eftertrykke Almanakker. Den, som eftertrykker anden Mands Skrifter, skal &c. Den Bog er eftertrykt her i Byen.

2. Falskeligen eftergiør og aftrykker eens Signete. Befindes nogen at have efterskrevet anden Mands Haand, og hans Segl eftertrykt. D. L. VI. 18. 6.

Eftertrykker (en) n. f. En som eftertrykker andres Skrifter til Skade for Forfatteren eller Forlæggeren.

Efteruld (en) n. f. Bruges undertiden i Steden for Laad.

Eftervee (en) n. f. Et Slags Veer eller Smerter, som paakommer Barselqvinder efter Fødselen. Bruges og i daglig Tale figurligen om noget ubehageligt, som følger paa det, der har været behageligt. Nu har vi spiist og drukket godt, men nu kommer Efterveerne, da vi skal til at betale.

Efterveier, v. a. Prøver med Vegten, om en Ting er veiet rigtigen. Disse Varer maa efterveies.

Efterveining (en) n. f. Gierningen at efterveie. Ved Efterveining opdagedes Mangelen.

Efterverden (en) n. f. Efterslægt; Efterkommere. Den sildige Efterverden skal prise hans berømmelige Handlinger.

Efterviin (en) n. f. Tynd og slet Viin, som udperses af Druebælger, der ere lagte i Blod i Vand, efterat Druesaften er afperset.

Eftervinter (en) n f. En stærk Kulde, som indfalder, efterat den rette Vinter er forbi.

Eg (et) n. f. See Æg.

Eg (en) n. f. pl. Egge. [Cambr. *Awch.* Angl. *Edge.* Anglos. *Ecge.* Germ. Ecke. Gr. Ἀκή. Lat. *Acies.*]

1. Det skarpe af Kniv, Kaarde, Øxe, eller andet, hvormed man skærer eller hugger. Men naar det er i Selskab med Od, betyder det et fiendtligt Gevær, som er spidst og skarpt. At slibe Eg paa en Kniv, Kaarde, &c. Eggen har lagt sig. At søge Riget, at verie Riget, med Od oc Eg. Clausens N. Kr. 199 og 251 S. Men giør han dem Saar med Od eller Eg, &c. D. L. VI. 5. 5.

5. 5. At byde een Od og Eg, ɔ: at give sig i Kamp med een.
2. Den yderste Kant af Breden paa Lerred eller andet vævet Tøi. It. Kanten eller Grændseskiellet af Breden paa en Ager eller Eng. Begge Eggene paa Lerredet ere slette og ujævne. Slaaer man anden Mands Eng, eller skærer hans Korn op paa Agerens imellem Eg og Ende. D. L. VI. 15. 5. See og Jyd. L. II. 48.

Egde (en) n. f. En Norsk Fugl af Størrelse som en Lerke, der synger hele Sommernatten igiennem. Sitta Europæa *Linn.*

Ege, saasom Egebark, -skov, -tømmer, 2c. See Eeg.

Ege (en) n. f. [i det gamle Nordiske Sprog *Ekia*, Linter; formodentlig af Eeg.]
1. En liden Baad, som er giort af en udhulet Træknub; et Knubskib. Siges og om en liden Baad, som er fladbundet, bag til breed og foran tilspidset. See Nucl. Lat. voc. *Scapha*.
2. Een af de Stokke, som sidde fast imellem Hiulnavet og Felgerne. Deraf:
 a.) Egebænk (en) n. f. Den Forhøielse paa Hiulnavet, hvori Egerne sidde fast.
 b.) Egebænksgiord (en) n. f. Een af de tvende Jernringe, som sidde om Egebænken paa hver Side af Egerne.

Egel (en) n. f. [et Jydskt Ord, skrives og Egle.]
1. Det samme som Igle eller Blodigle.
2. Det samme som Jistap. Kaldes og Huusegel.
3. Det samme som Svinesti. Kaldes og Sviinegel. Deraf:
 a.) Egelsviin (et) n. f. Et Sviin, som er fedet paa Sti.
 b.) Egelurt (en) n. f. En Urt, som kryber langs med Jorden, har mange smaa tynde Stængler, paa begge Sider deraf en Finger brede næsten runde Blade to imod hinanden, og smaa gule Blomster. Lysimachia Nummularia *Linn.*

Egen, adj. neutr. eget. [Moesogoth. *aigin.* Alam. *eigan*, *oigan*. Anglos. *agen.* Angl. *own*, af eier, ant. *eger.*]
1. Som tilhører een alene, enten af Naturen, eller ved Eiendom, eller og paa andre Maader. De ere alle hans egne Børn. Han gaaer med sit eget Haar. Det har jeg hørt af hans egen Mund. Det har han giort, skrevet, med sin egen Haand. Det er min egen Bog, din egen Hat, deres egne Klæder. At benytte sig af sit eget. At reise, gaae, hiem til sit eget. Det er hans egen Ære, Skam, Skade. At følge sine egne Skikke. Det er min egen Sag.
2. Som ikke staaer under andres Herredømme, eller i en indskrænkende Forbindelse med andre. (Bruges og absolute.) At være sin egen Herre. Naar jeg engang bliver min egen Mand, Kone. Hun vil hellere være sin egen, end tiene hos skikkelige Folk. Han har ikke Lyst at gifte sig, saasom han synes bedre om at være sin egen.
3. Særskilt; ikke almindelig. It. besynderlig; underlig; sær. Han har en egen Bog, hvori han indfører slige Ting. Dertil udfordres nogle egne Haandgreb, en egen Behandling. Der er en egen Omstændighed i den Sag. Han er en egen Mand. Der er et eget Væsen hos ham. Han har et eget Hoved, Sind. Han har nogle egne Meninger i Religionen. Det er dog noget eget, at man aldrig kan træffe ham hiemme.
4. Som staaer i nær Slægtskab eller Forbindelse med nogen. (Bruges absolute i plurali.) Man bør især bære Omsorg for sine egne. Hans egne vare ham meest fiendske. Han synes dog, at han vil helst være hos sine egne. De bleve vendte paa Flugt, og fore hid og did, at de tidt fik Skade af deres egne. 2 Macchab. XII. 22. Lader os giøre godt imod alle, men meest imod Troens egne. Gal. VI. 10.
5. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:
 a.) Egenhændig, adj. Som er giort eller skrevet med egen Haand. Det er mit egenhændige Arbeid. Jeg har hans egenhændige Skrivelse, Beviis.
 b.) Egenhændigen, adv. Med egen Haand. Han har egenhændigen skrevet mig til

derom. Jeg har egenhændigen leveret ham Pengene.

c.) Egenhed (en) n. f. Bruges undertiden til at betegne: den Beskaffenhed at ville følge sit eget Hoved; Særhed; Underlighed. Hvortil nytter slig Egenhed? Lad dog din Egenhed fare.

d.) Egenkiærlighed (en) n. f. 1.) En naturlig Lyst eller Drift til at befordre sin egen Lyksalighed. Kaldes maaskee rettere Selvkiærlighed. Deri bestaaer den rette og tilladelige Egenkiærlighed. At slige Laster bør skyes, kan Egenkiærlighed selv tilsige. 2.) En uregelmæssig Fornøielse, som man føler af formeente Fuldkommenheder, og en Drift til at befordre den. Det er en Egenkiærlighed, at man vil roses mere, end man fortiener. Egenkiærlighed forvolder, at man ikke kan indsee sine Ufuldkommenheder.

e.) Egenkloghed (en) n. f. Indbildning om egen Klogskab; Selvklogskab. Mangen Forandring kan være kommen af Skrivernes Egenklogbed. K. Vid. S. Skr. II. 307.

f.) Egenlyst (en) n. f. En særdeles Lyst, som een kan have til noget. Hvo skulde vel ikke holde en ellers god Skribent en liden Egenlyst tilgode. Fleisch. om Skovv. 66 S.

g.) Egenmægtig, adj. Som vil gierne tiltage sig Magt og Myndighed til at handle og befale blot efter eget Godtbefindende. It. som man giør paa egen Haand uden at have Magt og Myndighed dertil. Saadanne egenmægtige Folk maa man søge at ydmyge. Det var en egenmægtig Opførsel. Nogle egenmægtige Forklaringer over Skriften. Patr. Tilsk. VI. 405.

h.) Egenmægtigen, adv. Paa en egenmægtig Maade. Deri har han handlet meget egenmægtigen.

i.) Egenmægtighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være egenmægtig. Slig Egenmægtighed bør ikke taales.

k.) Egennytte (en) n. f. Den Last at søge sin egen Fordeel med Fornærmelse enten af det almindelige eller af andre enkelte Personer. Det er skammeligt, at Egennytte skal blande sig i vore Handlinger. Blot Egennytte har forledet ham til at forsømme sine Pligter.

l.) Egennyttig, adj. Som drives af Egennytte; interesseret. Han er et meget egennyttigt Menneske. Hans Opførsel har deri været meget egennyttig.

m.) Egennyttigen, adv. Paa en egennyttig Maade. Deri har han handlet alt for egennyttigen.

n.) Egennyttighed (en) n. f. En egennyttig Opførsel. Man kom endeligen efter hans Egennyttighed. Det var en for Egennyttighed af ham.

o.) Egenraadig, adj. See Selvraadig.

p.) Egenros (en) n. f. See Selvros.

q.) Egensindet, adj. Som har et eget Sind; underlig i Tænkemaade; særsindet. En egensindet Mand. De ere nogle egensindede Folk.

r.) Egensindig, adj. Som vil følge sit eget Hoved; paastaaelig; haardnakket. Hun er et egensindigt Dyr. De vare saa egensindige, at &c.

s.) Egensindigen, adv. Paa en egensindig Maade. Deri opførte han sig meget egensindigen. Han vedblev egensindigen at forsvare sin Mening.

t.) Egensindighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være egensindig. Hans Egensindighed gik saa vidt, at &c.

u.) Egenskab (en) n. f. Det som tilhører en Ting enten væsentligen eller tilfældigen; Natur; Art; Beskaffenhed. Almagt, Evighed, &c., ere guddommelige Egenskaber. Fornuft, Villie og Frihed ere den menneskelige Siels Egenskaber. Det er en besynderlig Egenskab ved det Dyr, den Plante, &c. Det hører til Sprogets Egenskab. Hun besidder mange gode Egenskaber, hun er tro, flittig, kydsk, &c. Sundhed, Styrke og Mandhaftighed ere gode Egenskaber hos en Krigsmand.

v.) Egentlig, adj. 1.) Som er en Ting egen, eller og tilkommer den fornemmeligen frem for andre. Hans egentlige Indkomster ere kun faa, men hans Sportler ere des flere. Deri bestaaer hans egentlige Forretning. Han fulgde ikke sin egentlige Bestemmelse. At bruge egentlige Ord og Talemaader. Det er Ordets egentlige Bemærkelse. At kalde en Ting med sit egentlige Navn. 2.) Sand; virkelig; ægte; ikke kunstlet eller forfalsket. Deri bestod hans egentlige Forbrydelse. Hans egentlige Hensigt var, at ꝛc. Det er den egentlige Aarsag til hans Ulykke. Det er Forfatterens egentlige Mening. Den egentlige Cinnober kommer af Jorden.

x.) Egentligen, adv. 1.) Som en egen Ting; fornemmeligen; frem for andre Ting; især. Det tilkommer ham egentligen at forrette. Han søgde egentligen at berige sig derved. Dertil er han egentligen oplagt. 2.) Med egentlige Ord; ikke figurligen. At tale, skrive, udtrykke sig, egentligen. 3.) Just; nøie; med Rette. Det var ikke egentligen hans Mening, Hensigt, at ꝛc. Disse Omstændigheder kan jeg ikke egentligen erindre. Det burde du egentligen have sagt dem forud.

y.) Egenviis, adj. Det samme som Selvklog. See K. Vid. S. Skr. III. 305.

Eger, v. a. obsol. See Eier.

Egern (et) n. f. [kaldes og Eeghorn. Anglos. *Acwern*. Isl. *Ikorne*. Germ. Eichhorn. Gall. *Ecurieu*. Lat. *Sciurus*. Gr. σκιῦρος.] Et lidet mørkerødt vildt Dyr, hvis Hale, som er begroet med lange Haar, ligger almindeligst langs ad Ryggen; den samler Nødder og Olden til Vinterføde, og naar den æder, sidder den paa Rumpen, og holder sin Æde imellem de to forreste Fødder. Et Egern, som leger i Toppen af Eger. (Evald.) Deraf:

a.) Egernebo (en) n. f. Et Sted i Skoven, hvor Egernet har sammensanket sin Vinterføde.

b.) Egernebuur (et) n. f. Et Buur, hvori man har et fanget Egern, i hvilket er anbragt et Hiul, som løber om, naar Egernet gaaer deri.

Eggelse (en) n. f. [af egger.] Tilskyndelse; Ophidselse. Ved idelige Eggelser lod han sig omsider forlede dertil.

Egger, v. a. [af Eg, acies.]
1. Giør skarp; sætter Eg paa. (Bruges sielden.) At egge en Kniv, et Sverd.
2. Tilskynder; ansporer. Han har egget dem til at giøre det.
3. Egger op, eller Opegger, v. a. Ophidser efterhaanden. At egge een op til Krig. At egge Folk op imod hinanden. Derved fik hun ham opegget til Vrede.

Egle (en) n. f. See Egel.

Egn (en) n. f. pl. Egne. [Germ. Gegend. Saxon. Jegend. synes ellers at være beslægtet med Eng. I det gamle Norske Sprog bemærkede Anger, Lat. *Angulus*, en til Beboelse og Jordbrug beqvem Landstrækning: hvoraf og Hardanger, Stavanger, ꝛc., har faaet sit Navn.] En betydelig Landstrækning af ubestemt Størrelse. Det er en behagelig Egn. Han er ikke født i samme By, men dog i samme Egn, som jeg. Han er fra vores Egn. I de Egne er Levemaaden langt lettere end her.

Egner, v. a. [af egen.]
1. Bemærker det egentligen at tilegne eller bestemme noget for een. See D. Mag. VI. 242. K. Vid. S. Skr. II. 98. og Clausens N. K. 180. 233 og 632 S.
2. Bruges det almindeligst, naar Bymænd lade Qvæget paa Byens Fælled drive sammen, paa det at enhver kan tilegne sig sit, efter det bestemte Antal; da der for det overblevne skal betales Boder. Kaldes øgsaa Ener eller Enner op.

Egner, v. imperf. [af egen.] Passer sig paa; sømmer. (Bruges meest i Selskab med anstaaer.) At opføre sig, som det egner og anstaaer en retskaffen Mand.

Egrer, v. a. obsol. [af Germ. egen f. eggen, Lat. *occare*.] Tilbereder ved Hielp af

en Harve; harver. Pløie oc ſaae, oc rødte dine Enge, Oc eggre din Jord y Bredde oc Lenge. D. Mag. I. 59.

Egſer, v. a. [bruges paa ſine Steder ſom et diminut. af egger.] Søger ſaa ſmaat efterhaanden at opirre til Vrede; driller. See! hvor han ſtaaer og egſer hende.

Egſtaal (et) n. ſ. [af Eg, acies, og Staal.] Staal, ſom bruges til Eg paa Knive eller andre ſkarpe Redſkaber.

Egt (en) n. ſ. See Ægt.

Egte, adj. See Ægte.

Egvender, v. a. [af Eg, margo, og vender.] Vender ſaaledes, at de uſlidte Egge blive ſammenſyede. (Siges iſær om Lagener, ſom, naar de ere tyndſlidte i Midten, opſprækkes, og de udvendige Egge ſyes ſammen.) Diſſe Lagener ere endnu ikke egvendte.

Ei, adv. [hedder i det gamle Nordiſke Sprog e, ai, egh, igh, eig, eighi. maaſkee af Gr. οὐ, οὐχὶ, non.] En negtende Partikel; det ſamme ſom ikke, hvilket bruges meeſt.

Ei, interj. Et Udraab, ſom, naar det udføres langt, omtrent ſom Ji, tilkiendegiver en Forundring, ſaaſom: Ei! hvad ſeer jeg. Ei, Ei! hvor ſeer det prægtigt ud. Derimod naar det udføres kort, betegner det en haſtig Skræk eller Vrede over noget, ſaaſom: Ei! hvad er det? Ei! lad dog være. Ei! ſee til den grove Karl.

Eia, interj. Et Udraab, ſom tilkiendegiver 1.) en inderlig Glæde, Opmuntring, eller og Attraa, ſaaſom: Eia! mit Hierte ret inderlig ꝛc. (i en Kirkepſ.) Eia! følger mig efter. Vedels Kr. 36 S. Eia! vare vi der. 2.) en ſtor Modbydelighed eller Afſky, ſaaſom: Eia! hvor ſeer det fælt ud. Eia! hvad have vi med dig at giøre. Marc. I. 24.

Eide (en) n. ſ. [Isl. & Norv. *Eid*. See Ihre voc. *Ed*, iſtmus.] Et langt og ſmalt Stykke Land imellem tvende Vande, hvilket ligeſom en Hals hæfter det ene Land til det andet. (Moth.) See og Clauſens N. Kr. 56 S.

Eie (et) n. ſ. [af eier.]

1. En Tings Beſiddelſe med Eiendomsret. At have noget i Eie. Det har jeg ikke i mit hele Eie. Leie gaaer for Eie til Faredag. Man ſeer ikke alt for Øie, ſom man ſkal have i Eie, ɔ: man kan ikke forudſee, hvad Lykke man ſkal giøre i Verden.

2. [I ældre Skrifter.] Alt det der ligger til eller tilhører ſom Eiendom. Den ſkall bruge alle Gaardſens Eye. Chriſt. III. Rec. XL. Art. Meget rig paa kaaſtelige Eye. D. Riimkr. 48 Bl.

Eiedom (en) n. ſ. See Eiendom.

Eiefrom, adj. Det ſamme ſom Eiegod. Han er et eiefromt Menneſke.

Eiegod, adj. [maaſkee af Angloſ. *aydlige*, Dan. idel, og god; eller maaſkee rettere af adv. obſol. æ ſ. e, ſemper, og god, da man endnu ſiger evig god. See Evig No. 5.] Som er overmaade from og god. Erik Eiegod. Der er et eiegodt Gemyt i hende.

Eiemon (et) n. ſ. [af eier og Mon.] En Ting ſom man har i Eie. (Bruges ſielden.) Et beſynderligt Eiemon. Clauſens N. Kr. 127. See og ibid. 339 S.

Eiendeel (en) n. ſ. [ſkrives undertiden Eiedeel, fordum Egendeel; af eier og Deel.]

1. En Ting, ſom man beſidder med Eiendomsret. Alle hans Eiendele bleve bortſolgte ved offentlig Auction.

2. Deelagtighed i en Tings Eie eller Beſiddelſe. Kongerne fande det for Riget mere nyttigt, at Underſaatterne fik Eiedeel derudi. K. Vid. S. Skr. VII. 497 S.

Eiendom (en) n. ſ. [ſkrives og undertiden Eiedom, fordum Egendom; af eier, ant. eger, og term. fin. dom.]

1. Det ſamme ſom Eie. At give en noget til Eiendom. Nu har han faaet ſin Gaard til Eiendom.

2. Det ſamme ſom Eiendeel. No. 1. At ſtøde een fra ſin Eiendom. Han har ingen Eiendomme her i Landet.

3. Blandt de heraf ſammenſatte Ord kan iſær mærkes:

a.) Eiendomsgaard (en) n. ſ. En Gaard, ſom man beſidder med Eiendomsret. Saaledes og Eiendomsgods, ꝛ grund, ꝛ huus, ꝛ jord, ꝛc.

b.) Eiendomsret (en) n. f. Den Rettighed, som man har til en Ting, der tilhører een med Rette som sin egen. At paatale sin Eiendomsret.

c.) Eiendomstrette (en) n. f. Trette eller Proces om Eiendomsret.

Eier, v. a. [antiqv. eger, imp. aate. maaskee af Gr. ἔχω, habeo.]

1. Har i Besiddelse med Eiendomsret. At eie en Gaard, et Gods. Han eier mange Penge.

2. Er i Gield til; skylder til. Jeg eier ham intet. Han eier mig endnu to Rigsdaler.

3. Eier bort. Er bortskyldig; stikker i Gield til andre. Han eier mange Penge bort.

Eier (en) n. f. [af eier.] En som besidder noget med Eiendomsret. Dette Huses Eier boer udenbyes. De ere blevne Eiere af mange Penge, Huse og Gaarde.

Eiermand (en) n. f. [af Eier og Mand.] Den Person, som en Ting tilhører med Rette. At levere noget til sin rette Eiermand. Behold det hos dig, indtil Eiermanden melder sig.

Eiland (et) n. f. [Germ. Eyland. af Isl. *Ey*, Hebr. אי, insula, og Land.] Bruges undertiden i Steden for Ø.

Ekel, adj. [et Tydskt Ord.]

1. Som føler Ekelhed eller Væmmelse over noget. Man maa blive ekel over at see sligt.

2. Som foraarsager Ekelhed; modbydelig; væmmelig. Han er en ekel Karl. Det har en ekel Smag. Det seer meget ekelt ud.

Ekelagtig, adj. Noget ekel eller væmmelig. Det har en ekelagtig Smag.

Ekelhed (en) n. f. Modbydelighed; Væmmelse. At have, faae, Ekelhed for noget. At see paa noget med Ekelhed. Sværmende Lyster endes med Ekelhed og Fortrydelse. Patr. Tilsk. II. 399 S.

Ekler, v. imperf. [af ekel.] Foraarsager Ekelhed. Det ekler for mig, naar jeg seer slig Skidtfærdighed.

Ekles, v. n. pass. Bliver ekel; væmmes. At ekles ved noget. Man maa ekles over at see hendes skidne Hænder.

El (en) n. f. hvoraf Ellekonge, &c. See Ael, Aellekonge, &c.

Eland (en) n. f. Bruges undertiden, især i Sammensætning, (saasom Elandshud, Elandsklo,) i Steden for Elsdyr.

Elbotte (en) n. f. En liden Fisk, fire eller fem Tommer lang, har et tykt stort Hoved, en brandguul Kreds om Øinene, hvidagtige Skæl, een Finne paa Ryggen, to ved Gællen, to under Bugen, og een ved Gadboret; Ryggen og Siderne ere guulagtige. Cyprinus Phoxinus *Linn.*

Elefant (en) n. f. [af Lat. *Elephas*.]

1. Et firfoddet vildt Dyr, som er det største af alle Landdyr, har en lang Snabel, en kort Hals, smaa Øine, store nedhængende Øren, og en tyk Hud; den opholder sig i Ostindien og Africa, æder Græs og Grene af Træer.

2. Det samme som Elefantorden. Nu er han bleven Ridder af Elefanten.

3. At giøre en Myg til en Elefant, eller, at giøre en Elefant af en Flue, siges om den, som giør saare meget Væsen af en Ting, der er af ingen Betydenhed.

4. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Elefantbeen (et) n. f. Bemærker vel egentligen et Been af en Elefant, men bruges dog meest forkortet i det Ord Elfenbeen.

b.) Elefanthud (en) n. f. Huden af en Elefant.

c.) Elefantluus (en) n. f. Bemærker vel egentligen et Slags Luus, som findes paa Elefanten, men bruges dog meest til at betegne Frugten af et Ostindiskt Træ, (Anacardium,) som bestaaer i nyreformige Nødder, der indeholde en ædelig Kierne tilligemed en skarp bidende Saft.

d.) Elefantorden (en) n. f. En ældgammel Dansk Ridderorden, som blev fornyet af Christian I. i Aaret 1458, og bestaaer i en Elefant af Guld, der hænger ved Enderne af et breedt blaat Silkebaand, som bæres over den venstre Axel: Ordens-

Ordensklæden, som bæres fire Gange om Naret i Steden for Baandet, bestaaer af Guld-Elefanter, som vende Hoveder og Rumper til hinanden.

e.) Elefantsnabel (en) n. c. En Snabel, som Elefanten har imellem Øinene i Steden for Næse, og er saa lang, at den naaer til Jorden: den kan han snoe ligesom han vil, den bruger han til at slaae med, og med den tager han alt, hvad han skal nyde, og fører det til Munden.

f.) Elefanttand (en) n. c. Bemærker vel enhver af Elefantens Tænder, men bruges dog især til at betegne een af de store Tænder, som staae ud af Munden paa Elefanten, og ere krumme op ad paa Hannen, men paa Hunnen lige; de voxe saa store, at nogle af dem kan veie hundrede Pund og derover. Deraf skæres det saa kaldte Elfenbeen eller Filsbeen.

Element (et) n. c. pl. Elementer. [af Lat. *Elementum.*]

1. De fineste Dele eller Grundstoffet, hvoraf alle Legemer ere sammensatte. (Bruges allene i plurali.)

2. De Grunddele, hvoraf vores Jordklode bestaaer, saasom Ild, Luft, Jord og Vand, der kaldes de fire Elementer. Bruges og figurligen, deels om det, som er unndværligt for det dyriske Liv, deels og om den Tilstand, som er overeensstemmende med eens Ønsker. Luften er et elastiskt Element. Vandet er Fiskenes og Jorden Dyrenes Element. Hoflevnet er hans Element. Nu er han ret i sit Element.

3. De første Grunde i de Ting, som man foretager sig at lære. (Bruges allene i plurali.) Nu har han først lært Elementerne i det Latinske Sprog. Han bilder sig ind at være lærd, uagtet han ikke forstaaer Elementerne i sin Videnskab. At man skal lære eder, hvilke der ere Begyndelsens Elementer i de Guds Ord. Ebr. V. 12.

Elementarisk, adj. [af Element.] Som hører til de fineste Dele eller Grundstoffet, hvoraf Legemerne ere sammensatte. Man troer, at Varmen bliver frembragt i de dyriske Legemer ved en elementarisk Ild.

Elementsgang (en) n. c. [af Element og Gang.] Saaledes kaldes i Bergværkenet de Gange, som indeholde Flus, Spath, Blende, rc., venteligen fordi disse ansees for Elementer til Ertser og nyttige Mineralier.

Elementsk, adj. [af Element.] Bruges undertiden i daglig Tale, og bemærker: overmaade slem; afskyelig; sacramentsk. En elementsk Skielm. Den elementske Hore.

Elementsteen (en) n. c. [af Element og Steen.] Saaledes kaldes en Opal, hvori Farverne af Regnbuen spille mod Dagen eller Lyset.

Elende (et) n. c. obsol. [Germ. Elend, exilium. af Germ. ant. el, alius, og Land, regio. eller og maaskee af den gamle Nordiske Partikel er, or, f. ur, Lat. *ex*, og Land.] Findes vel og brugt med Artikelen (en) i Steden for Elendighed, men synes især at have bemærket et fremmed Land, hvori man for en vis Tid er nødt til at opholde sig. Naar vi skal heden fare af dette Elende. (i en Kirkeps.)

Elendig, adj. [af Elende.]

1. Som er i en meget slet og usel Forfatning i Henseende til Sygdom, Fattigdom eller andre Omstændigheder. Han ligger elendig af Bylder og Saar. Deres Tilstand er saa elendig, at de ikke have det tørre Brød. Han er et elendigt Menneske i al sin Velstand, da han ideligen plages af Sinds Urolighed.

2. Som er i en høi Grad slet og noverensstemmende med sin Bestemmelse og Fuldkommenhed. Han er en elendig Poet, Taler, rc. Han gior elendigt Arbeid. Det er et elendigt Vers. Det var en elendig Trost, Forsvarstale, rc. Det er en elendig Undskyldning, Udflugt. Det er elendigt Brød, Vand, rc.

3. Siges det og i daglig Tale om Ting, som, skiønt de ere af ringe Betydenhed, dog ere ubehagelige og fortredelige. Det er dog elendigt, at man skal forsømme sine Pligter

for en Haarskærers Skyld. Det er vist elendigt, at Moden skal herske over Fornuften.

4. Findes det og meget ofte i ældre Skrifter brugt i Steden for: udenlandsk; fremmed; udlændisk.

Elendigen, adv. Paa en elendig Maade. Han ligger elendigen plaget af Feberen. Deres Armod gior, at de maa leve elendigen. Han taler, skriver, elendigen for sig.

Elendighed (en) n. f.

1. Den Beskaffenhed at være elendig. Hans Elendighed er ubeskrivelig, da han trykkes tillige af Sygdom, Armod, og Sinds Urolighed. Han har selv været Aarsag i sin Elendighed. Det er ret en Elendighed med Tienestefolk i vore Tider.

2. [I ældre Skrifter] Det samme som Landflygtighed. See Skonnings Hed. Philos. 248 S. Buntings Itiner. S. Scr. 183 S. og Clausens N. Kr. 168 S.

Elendsrod (en) n. f. See Alandsrod.

Elfenbeen (et) n. f. [forkortet i Steden for Elefantbeen.] Et Slags meget fiint, fast og hvidt Been, som skæres af Elefanttænder. Genitivus deraf bruges adjective, og bemærker: som er giort af Elfenbeen, saasom: Elfenbeensdaase, -floite, -kam, &c.

Elg (en) n. f. See Ælg.

Elle (en) n. f. [Anglos. *Alr*, *Ælre*. Gall. *Aulne*. Lat. *Alnus*.] Et høit Træ af Birkeslagset, som har en rank og maadelig tyk Stamme, skiør og bruunagtig Bark, blødt og rødagtigt Træ, kærvede, rynkede og klæbende Blade, og lange Frøhuse, som ere sammensatte af mange Skæl; det voxer helst paa sumpige Steder, og raadner snart over Vandet, men under Vandet er meget varigt. (Betula Alnus.) Deraf:

a.) Ellebark (en) n. f. Barken af Elletræ.

b.) Ellebrænde (et) n. f. Fældet Elletræ, som bruges til Brænde.

c.) Ellebusk (en) n. f. En Samling af smaa Elletræer.

d.) Ellekrage (en) n. f. En Fugl af Størrelse som en Skovskade, har et Neb som en Søg, dens Fiære ere blaagrønne, og den opholder sig helst i Elleskove. Coracias garrula *Linn.*

e.) Ellemose (en) n. f. En Mose, som er bevoxet med Ellebuske.

f.) Elleskov (en) n. f. En Skov, som bestaaer meest af Elletræer.

g.) Elletræ (et) n. f. Det samme som Elle.

h.) Elletrunte (en) n. f. En Trunte eller huul Stub af et Elletræ. Deraf det Ordsprog: Man skal længe hugge paa en Elletrunte, inden man faaer en Bisværm deraf, siges om den, som søger at finde eller faae noget paa urimelige Steder.

Eller, conj disj. [Moesog. *aiththau*. Alam. *alde*. Isl. *edur*. i det gamle Sprog æthler, æth. Lat. *aut*. Gr. ἤτε, sive.] En sammenbindende Partikel, der føies til den sidste af to eller flere forskiellige Ting, som fremsættes: har almindeligst enten eller hverken foran, og bruges undertiden med eller uden et foregaaende om. Dog findes eller ogsaa i gamle Skrifter brugt i Steden for enten. Her maa man enten slaaes eller døe. Nu maa du arbeide eller og sulte. Jeg vil reise, enten Veiret bliver godt eller ondt. Han maa raade sig selv, enten han vil reise eller bie. Han vilde hverken spise eller drikke. Det skeer hverken i Aar eller ad Aare. Jeg veed ikke, om det er tienligt eller skadeligt. See efter, om han er hiemme eller ikke. Spørg ham ad, om han kan komme til mig i Dag, i Morgen, eller i Overmorgen. Vil du bevise mig den Tieneste, eller ikke. Oc fa the ey bathæ Børn samman, oc skiljas bathæ ællær dødt ællær qvick. Sk. L. I. 11. Om man brythær Frith a Thinggi ællær mæth Saar, ællær mæth Hog, ællær mæth Tuttæn. Siæll. L. II. 30.

Ellers, adv. [Isl. *ellegar*. Svet. *ælies*. Lat. *alias*. Gr. ἄλλως.]

1. Paa anden Maade; i andet Tilfælde. Du maa bruge de Midler, thi ellers opnaaer du ikke Maalet. Man maae leve ordentligen, thi ellers kan man letteligen forspilde sin Helbred.

2. I det øvrige; for Reſten. Vel har han underteiden feilet, men han er ellers en meget lærd og duelig Mand. Hun er ellers en meget from og arbeidsom Pige. Jeg vil ellers bede dig, at ꝛc. Vil du mig ellers noget?

Elleſkov, Elletræ. See Elle.

Elleve, num. cardin. [Moesog. *andlefen*. Angloſ. *ændlefen*. *endlufan*. Alam. *einlif*. Angl. *eleven*. Isl. *ellefu*. af een, unus, og Germ. ant. *laib*, reliqvum, Angloſ. *lyfan*, reliqvum eſſe, Gr. λείπω, relinquo, Dan. levnet.] Et Grundtal, ſom bemærker ti og een, eller een over ti. Der vare elleve forſamlede. Elleve Dage vare forløbne, da ꝛc. Der faldt elleve Tuſinde Mand i det Feldtſlag. At gaae imellem elleve og fem, ɔ: at gaae omkring uden at have noget at beſtille eller at tænke paa. At løbe imellem elleve og fem, ɔ: at løbe hen i Taaget, uden at ſandſe efter ſin Gierning.

Ellevte, num. ord. Et Ordningstal af elleve, ſom tilkiendegiver den næſte i Ordenen efter den tiende. Det er nu den ellevte Gang, jeg har været der. Han har nu fyldt ſit ellevte Aar. Hver ellevte Mand blev udtagen til Krig. I Dag ſkrive vi den ellevte. (nemlig Dag i Maaneden.)

Elling (en) n. f. See Aelling.

Elm, Elmetræ, See Aelm.

Elmte (en) n. f. [Isl. *Alft*.] Bruges paa ſine Steder i Steden for Svane. (Moth.)

Elrits (en) n. f. pl. Elritſer. Det ſamme ſom Elbotte.

Elsdyr (en) n. f. See Aelsdyr.

Elſk (en) n. f. [af elſker.] Tilbøielighed til noget, eller Omhyggelighed for noget. Bruges meeſt i den Talemaade: at lægge Elſk paa noget.

Elſkelig, adj. [af elſker.] Som man elſker meget høit. Mine elſkelige Brødre! Elſkelige i Herren! Denne er min Søn den elſkelige. Matth. III. 17.

Elſkelighed (en) n. f. [af elſkelig.] Kiærlighed; inderlig Tilbøielighed eller Hengivenhed. (Bruges ſielden.) Han rørtes af Elſkelighed mod ſin Svoger. Wedels Kr. 66 S. Elſkelighed til Gud. Claus Porſes Huusb.

Elſken (en) n. f. [af elſker.] Gierningen at elſke.

Elſker, v. a. [et for de Nordiſke Sprog eget Ord, ſom Ihre vil udlede af Svet. *Eld*, Isl. *Eldur*, ignis; ſynes ellers at komme overeens med Gr. ἔλδομαι, cupio, appeto. maaſkee det og kan have ſin Oprindelſe af det gamle Nordiſke ala, Lat. *alere*. it. ſaginare.]

1. Har en inderlig Attraa eller Tilbøielighed til en Perſon, hvis Fuldkommenheder indſees og ønſkes tilligemed dens Lykſalighed. At elſke Gud over alle Ting. At elſke Fader og Moder, Søſkende og Børn. At elſke ſin Næſte ſom ſig ſelv. Han elſker ſin Kone overmaade høit. Herren elſker de Retfærdige. Pſalm. CXLVI. 8.
2. Tragter efter; har Lyſt til. At elſke Eenighed, Fred og Rolighed. Hvor længe vil I elſke Forfængelighed. Pſalm. IV. 3. Den ſom elſker Vold, hader hans Siel. ib. XI. 5. Hvo ſom elſker Tugt, elſker Kundſkab. Ordſpr. XII. 1. Hvo der elſker Trette, elſker Overtrædelſe. ib. XVII. 19. Hvo ſom elſker Viin og Olie, ſkal ikke blive riig. ib. XXI. 17.
3. Drager Omſorg for; er omhyggelig for. At elſke ſit Haar, ſin Have, ſin Videnſkab, ſit Inſtrument. Gammel Træ ſkal ødelægges, men de unge Træer ſkulle elſkes. Wedels Kr. 175 S.
4. Elſker igien, v. a. Viſer Gienkiærlighed imod. Den ſom mig elſker, den elſker jeg igien.
5. Elſker op, eller Opelſker, v. a. Bærer Omſorg for, at noget kan voxe op til ſin Fuldkommenhed. (Bruges og figurligen.) At elſke en Plante op. Af ſaadan en lille Pige kan man elſke ſig en Kiæreſte op. At opelſke Kunſter og Videnſkaber.

Elſker (en) n. f. En ſom finder Behag i, eller, har Lyſt og Attraa til noget. Hendes Smukhed og artige Væſen forſkaffer hende mange Elſkere. Han er en ſtor Elſker af Studeringer, Oldſager, ꝛc.

Elſkerinde (en) n. f. Et Fruentimmer, ſom finder Behag i, eller, har Lyſt og Attraa til noget.

Elſket, adj. part. [af elſker.] Som er elſket eller afholdt; ſom man har Yndeſt for. Han er meget elſket iblandt Folk. De ere begge mine høit elſkede Venner.

Elſkov (en) n. f. [af elſker og Hu, Svet. *Hog*, animus.] En af Naturen indplantet Drift eller Tilbøielighed, ſom Mand- og Qvindekiønnet har til at forenes med hinanden, for at avle Børn ſammen. Det Egteſkab er lykkeligt, hvor Elſkov med Alderen forvandles til et inderligt Venſkab. Blandt de heraf ſammenſatte Ord kan iſær mærkes:

a.) Elſkovsbaand (et) n. f. En Forbindelſe imellem to forelſkede Perſoner.

b.) Elſkovsblomſter (et) n. f. En Urt, ſom har en Alen lang, ſtribet, ved Roden rød, og grenet Stængel, ved hvilken ere lange, ſpidſe, glatte og grønne Blade; i Steden for Blomſter ere ſmukke, røde og ſkinnende Ax, hvoraf kan perſes en ſmuk rød Farve: Frøet er ſmaat, ſort og meget ſkinnende. Amaranthus caudatus *Linn*.

c.) Elſkovsbrev (et) n. f. Et Brev, hvori den ene forelſkede Perſon tilkiendegiver den anden ſin Elſkov; et Kiærlighedsbrev.

d.) Elſkovsdrik (en) n. f. En Drik, ſom menes at opvække Elſkov hos den Perſon, ſom man ſøger at indtage.

e.) Elſkovsgud (en) n. f. En Gud, ſom hos Hedningerne holdtes for med ſine Pile at indſkyde Folk Elſkov; kaldtes hos Romerne Cupido, hvis Moder Venus kaldtes Elſkovsgudinden.

f.) Elſkovshandel (en) n. f Udøvelſe af Elſkov, iſær naar den er utilladelig. Omſider begyndte deres Elſkovshandel at blive alt for bekiendt.

g.) Elſkovspiil (en) n. f. En Indſkydelſe af Elſkov, ſom troedes af Hedningerne at ſkee ved Elſkovsgudens Pile, hvormed Hierterne ſaaredes.

h.) Elſkovsſager, n. f. pl. Ting, ſom angaae Elſkov. Han er meget øvet i Elſkovsſager. Han taler gierne om Elſkovsſager.

i.) Elſkovstanker, n. f. pl. Sandſesløshed, ſom foraarſages af Elſkov, der trækker Tankerne fra andre Ting til den forelſkede Perſon.

k.) Elſkovsviſe (en) n. f. En Viſe, hvori Elſkov beſynges.

Elſkværdig, adj. [af Elſk og værdig.] Som fortiener at elſkes; ſom kan trække andres Kiærlighed til ſig. Hun er en meget elſkværdig Pige.

Elſkværdighed (en) n. f. Den Beſkaffenhed at være elſkværdig. Dette forhøier hendes Elſkværdighed.

Elter, v. a. See Ælter.

Elv (en) n. f. See Æl.

Elv (en) n. f. pl. Elve. [Germ. Elbe; Lat. *Albis*, en Flod i Tydſkland.]

1. En ſtor og ſtærkt rindende Aa. (Bruges meeſt i Norge.) At ſætte over en Elv. En ſtærk Elv løber igiennem den Landſtrækning.

2. Blandt de heraf ſammenſatte Ord kan iſær mærkes:

a.) Elvbrud (et) n. f. En Elvs Udbrud over ſine ſædvanlige Grændſer eller Bredde. See Strøms Søndm. Beſkr. 44 S.

b.) Elvfiſk (en) n. f. Fiſk, ſom fanges i Elve.

c.) Elvmunding (en) n. f. Mundingen eller Udløbet af en Elv.

Em, adv. obſol. See Æm.

Em (en) n. f. See Eem.

Embed (et) n. f. pl. Embeder [ſkrives og Æmbede. Isl. *Embæti*. Angloſ. *Embeht*. Alam. *Ambahti*. Germ. Ambacht, Amt. Lat. B. *Ambaſcia*.]

1. En offentlig Beſtilling, til hvilken at foreſtaae en Perſon anſættes af Øvrigheden med Beſtalling. At foreſtaae ſit Embed upaaklageligen. At være forſømmelig i ſit Embed. At blive ſat fra ſit Embed.

2. I ældre Skrifter findes det og brugt i Steden for Haandverk, hvoraf Embedsmænd og bruges i Steden for Haandverksfolk i Christ. III. Recess. LV Art. See og D. Mag. III. 231. sq. o. fl. St.

3. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Embedsbroder (en) n. f. Saaledes kalder den ene Embedsmand den anden, for saavidt deres Embedssager ere af eens Beskaffenhed. Præsterne ere Embedsbrødre.

b.) Embedsdrift (en) n. f. Embedspligters Udøvelse.

c.) Embedsførelse (en) n. f. Forvaltning af et anbetroet Embed. Hans Embedsførelse har været upaaklagelig.

d.) Embedsforretning (en) n. f. En Forretning, som hører til eens Embed; Embedssagers Udførelse. Hans Embedsforretninger beskæftige ham hele Dagen igiennem.

e.) Embedsiver (en) n. f. En hæftig Drift til nøie at iagttage sine Embedsforretninger. Hans Embedsiver tillader ham kun faa ledige Timer.

f.) Embedsmand (en) n. f. 1.) En Person, som Øvrigheden har betroet en offentlig Bestilling i Staten at forestaae. Foruden Borgere og Bønder høre og Embedsmænd til en vel indrettet Stat. 2.) [I ældre Skrifter.] Det samme som Haandverksmand. See Embed No. 2.

g.) Embedspligt (en) n. f. Den Pligt eller Forbindelse, som paaligger en Person i Følge hans Embed. Man maa ikke tilsidesætte sin Embedspligt for egne Fordeles Skyld.

h.) Embedssag (en) n. f. En Sag eller Ting, som angaaer eller henhører til eens Embedsforretning.

Emd (en) n. f. pl. Emder. En Fisk af Størrelse som en stor Rudskalle, men tykkere og kiødfuldere i Kroppen, med et meget ængt Hoved, mørk Ryg, guldglindsende Sider, blank Bug, og røde Bugfinner. Cyprinus Idbarus *Linn.*

Emer, v. n. [af Eem.] Giver Eem eller Damp fra sig. Theemaskinen emer stærkt.

Emfindlig, adj. [Germ. empfindlich. Et Ord, som paa nogen Tid har været i Brug i vort Sprog, og af nogle urigtigen er skrevet omfindlig, men bruges nu omstunder sielden.] Som finder en ubehagelig Følelse af noget i Sindet eller Legemet, eller og, som frembringer den; følsom; øm; smertelig. Han er et meget emfindligt Menneske. Øiet er en emfindlig Deel af Legemet. Det er meget emfindligt at see sin Næstes Nød, uden at kunne afhielpe den.

Emfindlighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være emfindlig.

Emmer, n. f. pl. [Isl. *Eimyria.* Anglos. *Æmyria.* Belg. *Ameren.* Saxon. Ammern. synes ellers at være et sammentrukket Ord i Steden for Eldmyrer; af ant. Eld, ignis, og Myrer, formicæ.] Heed Aske, hvori vrimler en Mængde smaa Ildgnister.

Emmer (en) n. f. [kaldes og Emmert. Svet. Æmbar. Germ. Eimer. af Lat. *Amphora.*] Bruges til Skibs til at betegne deels en Spand at øse eller drage Vand op med, deels Hiertet i en Pompe. (Moth.)

Emmer (en) n. f. En stor Norsk Fugl, med et spidst Neb, langt bag ud siddende store Svømmefødder, hvis fire Tæer ere samlede ved en Svømmehud; Hovedet er graat, og Halsen neden til sort med fiolet Skiær og et hvidt afbrudt Baand. Colymbus arcticus *Linn.*

Emmergaas (en) n. f. En Fugl af samme Slægt, oven til sort med hvide bølgeløbende Striber, og neden til gandske hvid. Colymbus Immer *Linn.*

Emmert (en) n. f. pl. Emmerter. See Emmer. Situla.

Emne (en) n. f. See Æmne.

Emter, n. f. pl. [af uvis Oprindelse.] De smaa Kornstraa og Ax, som efter Tærskningen, naar Halmen er borttaget, skilles fra

Kornet ved Hielp af en Rive, og tiener Creaturerne til Føde.

Emter op, v. a. Skiller Emterne fra Kornet efter Tærskningen.

En, neutr. et. [af samme Oprindelse som een.]

1. En Artikel, som sættes for ved Substantiverne, ligesom Grækernes ὁ, ἡ, τό. Derimod naar der tales definite, da føies den bag til Substantivet, f. Ex. En Mand, Manden; en Qvinde, Qvinden; et Æble, Æblet.

2. Naar den sættes forved Talord, da bemærker den: omtrent; henimod. Han tabde i Spil den Aften en 60 Rigsdaler. Der faldt i det Feldtslag en 3000 Mand.

End, conj. [hedder i det gamle Danske æn. Svet æn. Anglos. *and.* Alam. *enti*, synes at kunne henføres til Gr. ἤ, qvam, ἔτι, adhuc, og ἐάν, si.]

1. Udtrykker det en Sammenligning, da det og undertiden har som bag efter, og svarer til det Latinske qvàm. Guld er bedre end Sølv. Han var klogere end de andre. Han er værre end alle hans Formænd. Du seer mere sygelig ud end han. Det Arbeid gaaer langsommere fra Haanden, end som jeg havde tænkt. Du svarer mig andet, end jeg spørger om. Det gaaer ikke an paa anden Maade end denne. At tale anderledes, end som man mener.

2. Endnu; fremdeles. End een Ting begierer jeg af dig. End videre, end ydermere, lagde han dette til. Han blev end mere forbittret derover. Det vil end give større Mistanke. Er han ikke færdig end med sit Arbeid?

3. Endogsaa. Om dette end skulde skee. Skulde han end lade sit Liv derfor, saa vil han dog vove det. Om han end bliver dreed, maa du derfor ikke lade dig afskrække. Har jeg end ladet mig bedaare. Patr. Tilsk. II, 330.

4. Men dersom; ifald at. (Bruges almindeligst med om bag efter.) End om jeg bliver dreed. End om hans Fader giør ham arveløs. End haver Hustruen ei Barn med Husbonden, &c. D. L. V. 4. 19. Æn kombær thet swo; æn um thet kombær swa; æn um swa worther; &c. (forekommer ofte i de gamle Love)

5. End ydermere; fremdeles; ja endeligen. End hænder det sig undertiden, at &c. End skiøder enten af dem noget til anden Mand, &c D. L. V. 4. 4. o. fl. St. End maatte den være en daarlig Mand, som vilde søge med Møde og Umag det, som hannem tilbiudes uden Arbeid og Sverdslag. Vedels Kr. 389 S.

6. [I de gamle Love.] Efterat. (Med et foregaaende siden.) Alle the Børn, thær sithæn worthæ afflæth, æn hun worh Lag giuæn. Siæll. Lov II. 45.

7. End ikke. Ikke engang; endog ikke. (Svarer til det Latinske ne qvidem.) Han vilde end ikke see hende for sine Øine. Han maatte end ikke komme ind i Stuen.

8. End sige. Endnu mindre det; langt fra det. (Svarer til det Latinske ne dum.) Han fortiener ikke at kaldes et Menneske, end sige en fornuftig Mand. Han kan ikke paatage sig det lette end sige det svære Arbeid.

9. Heraf haves adskillige sammensatte Conjunctioner, saasom:

a.) Endda. 1.) Endog paa den Tid eller i de Omstændigheder. Vel var jeg hos ham tidligen om Morgenen, men han var endda ikke hiemme. Efterat han var optaget af Vandet, mærkedes endda Livstegn hos ham. Uagtet han blev piinligen forhørt, vilde han endda ikke bekiende. Vel blev han forfulgt af mange, men de fik endda ikke fældet ham. 2.) Dog; efter visse befundne Omstændigheder. Han er endda ikke saa slem, som jeg havde troet. Han var endda ikke i saa slette Omstændigheder, som Folk sagde.

b.) Enddog. 1.) Dog alligevel; det uagtet. Vel advarede jeg ham derom, men

endDog vilde han ikke vogte sig. Endskiøndt andre tænke anderledes, saa holder jeg endDog for, at ꝛc. 2.) Omendskiønt; uagtet at. Han gik ind i Huset, endDog det var ham strængeligen forbudet. EndDog han var svagelig, vilde han ikke holde Leveorden.

c) Endnu. 1.) Endog paa denne Tid; hidindtil. Den Skik er endnu i Brug. Endnu er han ikke bortreist. Han ligger endnu dødelig syg. Endnu er han ikke færdig dermed. 2.) Fremdeles; foruden det øvrige. Han bliver endnu ved at forfølge dem. Dersom han endnu ikke holder inde med sin Grovhed. Endnu vil han giøre eet Forsøg. Derover blev han endnu mere forbittret. Det maa udarbeides endnu finere.

d.) Endog. Endogsaa. Foruden det øvrige; ydermere. (Svarer til det Latinske etiam.) Han har endog Indsigt i den Videnskab. Jeg vil endog giøre mere for din Skyld. Han gik endogsaa saa vidt i Uforskammenhed. Hans Munterhed kan fornøie endogsaa de tungsindige.

e.) Endskiønt. Alligevel at; uagtet at. (Hedder og omendskiønt, eller, skiønt.) Endskiønt han saae Faren for sine Øine, saa lod han sig dog ikke afskrække. Han vilde følge sit Forsæt, endskiønt alle raadede ham derfra.

Ende (en) n. f. [Moesog. *Andei.* Isl. *Ende.* Anglos. *End, Endi.* Alam. *Enti.* Germ. Ende. maaskee af Gr. ἀνύττειν, perficere.]

1. Den yderste Deel eller Kant af en Ting, som er udstrakt i Længden, eller og af enhver anden Ting, som er vidt udstrakt til alle Sider. Han sidder for Enden af Bordet. Den Steen ligger ved Enden af Ageren. En Halsklud med Broderi og Kniplinger for Enderne. Den Brand er tændt i begge Ender. Han stødte ham med Enden af sin Stok. Her er Skovens Ende. Han reiser Landet igiennem fra den ene Ende til den anden. De leirede sig i Etham ved Enden i Ørken. 2 Mos. XIII. 20.

2. Det sidste eller Slutningen af en Ting; Ophørelse af en Tings Varighed; Endelighed; Udfald. Den Bog har ingen Ende, er manglende i Enden. Jeg hørde Enden af hans Tale. Ved Ugens, Maanedens, Aarets Ende. At blive ved indtil Livets Ende. Naar Tordenen, Uveiret, faaer Ende. Nu er det Venskab til Ende. At giøre Ende paa noget. Han bringer aldrig noget Arbeid til Ende. Han er ikke god at komme til Ende med i Regnskabssager. Krigens Ende er uvis. Jeg ønskede at vide, hvad Ende det vil tage med denne Proces.

3. Livets Ende; Endeligt; Død. Saadan en Ende fik han. At blive ved i Gudsfrygt indtil Enden. Undertiden tage de ugudelige en Ende med Forskrækkelse.

4. Et Grændseskiel; en Landgrændse. It. Landstrækningen eller Egnen selv. Enden, som Gud har sat for Mørkhed. Job. XXVIII. 3. Stæderne fra Enden paa Judæ Børns Stammer. Josv. XV. 21. Der samledes Folk fra alle Verdens Ender. Han lod sit Folk kalde sammen fra hele Landets Ender.

5. Maal og Maade. Han er saa riig, at han veed ikke Ende paa sine Penge. Der samledes saa mange Folk, at det var uden Ende. Der var ingen Ende paa den store Pragt og Herlighed. Der er ingen Ende paa hendes Urimeligheder og Galenskaber.

6. Agterdeel; Rumpe. Han skiød Hiorten med Kuglen ind igiennem Enden. Du skal faae Skam paa din Ende.

7. Een af de Grene eller Takker, som voxe ud paa en Hiorts Horn. It. een af de smaae Grene, som om Foraaret skyde ud paa en Viinstok. En Hiort af tolv Ender. At binde Enderne af en Viinstok an til Væggen.

8. Et lidet Stykke af en Ting, som er lang og smal. En Ende Tov, Lys, Traad, ꝛc.

9. Øiemeed; Hensigt. Til hvad Ende har du giort dette? Han indrettede det saaledes just til den Ende, at ꝛc.

10. Heraf haves adskillige Talemaader og Ordsprog, saasom: Fra Ende til anden, ꝛc.

fra den ene Ende til den anden, eller, fra Begyndelsen til Enden. Inden Enden tager, ɔ: førend Tingen kommer til Ende. Det faaer aldrig Ende med ham, ɔ: han er overmaade langsom. At begynde paa den galne Ende, eller, at tage noget i den galne Ende, ɔ: at fange noget bagvendt an, eller, at bære sig forkeert ad med noget. Det giver sig i Enden, ɔ: Udfaldet vil vise det. Det vil faae en skiden Ende, ɔ: Udfaldet vil blive slet. Godt Taal fik aldrig ond Ende, ɔ: Taalmodighed pleier at give Tingene det bedste Udfald. Enden er ei altid Begyndelsen liig, ɔ: ofte begynder man godt og ender slet. (Bemærker og undertiden tvertimod.) At staae ved Enden og svare til noget, ɔ: at paatage sig som Hovedmand for en Gierning at forsvare den. Enden kroner Verket, ɔ: man kan ikke rose en Ting, førend den er tilendebragt. Naar Enden er god, saa er Alting godt, ɔ: naar det sidste er godt, saa glemmes gierne det forbigangne Onde.

II. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Endegiord (en) n. f. Den yderste Jernring paa et Hiulnav.

b.) Endeknude (en) n. f. En Knude paa Enden af Traad, Snor, ꝛc.

c) Endekreds (en) n. f. Den Kreds eller Cirkel, som paa en Himmel- eller Jordkugle forestilles at adskille den synlige fra den usynlige Deel; Horizont.

d.) Endelangs, adv. Fra Begyndelsen til Enden; fra den ene Ende til den anden. Bønderne skarede Skoven tvert og endelangs igiennem. Vedels Kr. 428 S.

e.) Endeløs, adj. Som ingen Ende haver. Saaledes kaldes og en Gade endeløs, som har Indgang, men ingen Udgang, saasom den er lukt i den ene Ende.

f.) Endemaal (et) n. f. Findes undertiden brugt til at betegne: Øiemeed; Hensigt. See K. Vid. S. Skr. VII. 296. og Fleischer om Biavl 112 S.

g.) Endeskive (en) n. f. Den yderste Skive af Enderne paa et Brød, hvilket almindeligst bestaaer af Skorpe.

h.) Endetarm (en) n. f. Det sidste Stykke af Tarmene som endes i Rumpehullet. Kaldes og Masttarm.

i) Endevender, v. a. Vender op og ned paa; tager bag og sætter for. (Bruges og i Henseet til at anbringe Alting til Nytte.) Han har saaledes endevendt alle Ting, at ingen kan hitte Rede deri. Skræderen maatte endevende Tøiet, for at faae en Klædning deraf. Hun forstaaer saaledes at endevende Alting i en Huusholdning, at ikke noget skal gaae til Spilde.

Endelig, adj. [af Ende.]

1. Sidst; som giør Ende paa noget; afgiørende. Den maa og vise os Tildragelsernes endelige Hensigt. Patr. Tilsk. I. 265. Dette er min endelige Beslutning. Deres endelige Ødelæggelse er Ildslue. Syr. XXI. 19. At faae en endelig Dom i Sagen. Nu maa han give et endeligt Svar.

2. Endelig Dom kan og betyde en bestemt og tydelig Dom, i Modsættelse af uendelige Domme, som forbydes i D. L. I. 5. 12.

Endeligen, adv. [af endelig.]

1. Omsider; tilsidst. Endeligen blev han færdig med sit Arbeid. Han blev endeligen nødt til at tilstaae Sandheden. Endeligen bør N. N. for sin utilbørlige Opførsel bøde ꝛc.

2. Aldeles; absolut; nødvendigen. Dette maa du endeligen iagttage for din egen Sikkerheds Skyld. Dette Brev maa endeligen leveres i hans egen Haand.

3. Vel; sagtens; i det mindste. Det kunde endeligen hænde sig, at ꝛc. Man kan endeligen giøre det, for at føie hendes Urimelighed. Saa meget kan du endeligen giøre for min Skyld.

Endelighed (en) n. f. [af endelig.] Den Tilstand eller Beskaffenhed ved en Ting, at den kommer til Ende; Endskab. At bringe en

Sag til Endelighed. Man kan aldrig komme til Endelighed med ham.

Endeligt (et) n. s. [er neutr. af endelig.] Dødelig Afgang; Dødsmaade. Mit Endeligt vorde som hans. 4 Mos. XXIII. 10. Det skeede efter Judæ Endeligt. 1 Maccab IX. 23. Dette var denne store Mands Endeligt. Han fik et grusomt Endeligt.

Endeløs, adj. See Ende.

Endelse (en) n. s. [af ender.]

1. Gierningen at bringe noget til Ende; Fuldførelse. Krigens Endelse. Ved Talens Endelse.
2. Den sidste Stavelse eller Slutningen af et Ord. Til hvad Slags et Ord skal henføres i Latinen, kiendes deels af Bemærkelsen deels af Endelsen.

Endelsesfald (et) n. s. [af Endelse og Fald.] Den Forandring, som et Ords Endelse faaer i det Latinske og nogle andre Sprog formedelst dets forskiellige Forbindelse med andre Ord. (Lat. *Casus.*)

Ender, v. a. imperf. endte. sup. endt. [af Ende]

1. Bringer til Ende; slutter. Bruges og neutraliter i Steden for: holder op. Han begyndte sit Arbeid godt, men endte det slet. At ende sit Liv, sine Dage, paa en jammerlig Maade. Derpaa endte han sin Tale. Saaledes endtes det hele Klammeri. Som han begyndte saa endte han. Han ender ikke, førend han faaer sin Hevn udført.
2. Ender sig, Endes. Gaaer ud paa; har en vis Endelse. De Ord, som ende sig paa S. Disse Ord endes paa een Maade.
3. Ender og vender. Laver eller mager noget paa en vis Maade. Han ender og vender Alting paa det sparsommeligste. Hvordan det endtes og vendtes, saa slap han dog godt derfra.

Ender (en) n. s. [af ender.] En som bringer noget til Ende. (Bruges sielden.) Hvor der er ingen Begynder, der kommer og ingen Ender.

Endeskive; Endetarm; Endevender. See Ende.

Endiven (en) n. s. [Lat. *Intubus.*] En Urt, som har aflange, brede, glatte, lysegrønne og kærvede Blade, hvorimellem opkommer en rund, huul og grenet Stængel med Mælk i, paa hvilken voxe blaae Blomster med smaa Blade. (Cichorium Endivia. *Linn.*)

Endnu; Endogsaa; Endskiønt. See End.

Endskab (et) n. s. [af Ende og term. fin. skab.] Bruges undertiden i Steden for Endelighed.

Ene, adj. [af een.]

1. Som ikke har nogen i Selskab med sig til Fornøielse eller Hielp; allene. Han er meget for at være ene. Hun er ene og forladt. Han maa ene giøre alt Arbeidet. Han ene overvandt dem alle.
2. Det samme som een No. 1. naar det bruges definite med den eller det foran. Den ene af dem døede underveis. Det ene Æble er gandske raaddent.

Enebær (et) n. s. [Lat. *Iuniperus.* hedder i det gamle Sprog allene Einer, ligesom og paa fine Steder endnu Ener og Enetræer i Steden for Enebærtræer, og Eneriis, Enestager i Steden for Enebærriis, Enebærstager.] Et Slags Bær, som voxe paa Enebærtræet, og, naar de modnes, blive fortebrune, store, og have en meget krydret Smag. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Enebærbrændeviin (en) n. s. Et Slags Brændeviin som uddrages af Enebær.
b) Enebærbusk (en) n. s. En Busk af smaa Enebærtræer.
c.) Enebærlugt (en) n. s. En Lugt af Enebær, eller, som ligner Enebær.
d.) Enebærolie (en) n. s. Et Slags Olie, som paa Apothekerne uddrages af Enebær, og bruges til Lægedom.
e.) Enebærriis, n. s. pl. Smaa Riisbuske, hvorpaa Enebær voxe.
f.) Enebærsaft (en) n. s. Et Slags Saft, som paa Apothekerne laves af Enebær.

g.) Ene-

g.) Enebærstage (en) n. f. Et fældet ungt Enebærtræ, hvoraf en Mængde udføres fra Norge og Sverrig, og formedelst Træets Varighed, Høide og Rankhed bruges til Indhegning om Dyrehaver.

h.) Enebærtræ (et) n. f. Et Slags Træ, hvorpaa Enebær voxe.

Enehandel (en) n f. [af ene og Handel.] En udelukkende Bevilgning at handle allene paa et vist Sted eller med visse Slags Varer. Det Ostindiske Compagnie har Enehandel paa China.

Eneherre (en) n. f. [af ene og Herre.] En Person, som har Eneraadighed.

Enemærke (et) n. f. [af ene og Mærke eller Mark.] En Eiendom af Mark, Skov, Sø, &c., som tilhører een allene, og er adskilt fra andres Eiendomme ved Indhegning eller Afpæling. Saavidt gaaer mit Enemærke paa denne Kant. Ingen maa jage paa en andens Enemærker.

Enepige (en) n. f. [af ene og Pige.] En Pige, som i en liden Huusholdning forretter allene den Huusgierning, hvortil der i større Huusholdninger behøves flere Piger.

Ener, v. a. [af een.]

1. Det samme som Forener. (Bruges sielden.)

2. Bruges det undertiden i Steden for Egner, da det og hedder Enner. (Moth. Langeb.)

3. Enes, v. n. pasf. Kommer overeens; forliges. Vi kan letteligen enes derom. De to Ægtefolk kan ikke enes sammen.

Eneraadig, adj. [af ene og raadig.] Som har Magt til at handle efter eget Tykke, uden at andre har noget deri at sige.

Eneraadighed (en) n. f. Den Tilstand eller Beskaffenhed at være eneraadig. Det er farligt at give nogen Eneraadighed i Ting af stor Vigtighed.

Eneret (en) n. f. [af ene og Ret] Rettighed til at være eneraadig. See Badens Fort. til D. og Lat. Lex. 7 S.

Eneste, adj. [superl. af ene.]

1. Ikke uden een: een allene. Han har en eneste Søn. Det er den eneste Trøst i Modgang. Han er min eneste Ven i Verden.

2. Hver eneste een. Alle; ingen undtagen. Der har du dine Bøger igien hver eneste een.

Enetale (en) n. f. [af ene og Tale.] Kaldes, naar een taler allene, uden at andre tale i med; en Monolog. I Skuespil ere lange Enetaler gierne kiedsommelige.

Enevænge (et) n. f. [af ene og Vænge.] Et særskilt indhegnet Vænge.

Enevirkes- eller Envirkes-Mand kaldes i Norske Lov den Mand, som har ingen Tienestekarl, og altsaa ene virker eller dyrker sin Jord. See Norske L. 22. B. cap. 54.

Enevold (en) n. f. [af ene og Vold.] En uindskrænket Magt, som een allene haver. (Hedder og undertiden Enevælde.) Bruges meest i følgende Sammensætninger.

a.) Enevoldsherre (en) n. f. En som hersker med uindskrænket Magt; en Monark.

b.) Enevoldsherredømme (et) n. f. Den Tilstand at være Enevoldsherre.

c.) Enevoldskonge (en) n. f. En Konge, som har Enevoldsmagt.

d.) Enevoldsmagt (en) n. f. Magt til at herske uden Indskrænkning.

e.) Enevoldsregiering (en) n. f. En Regieringsform, hvori Kongen har Enevoldsmagt.

Eng, adj. See Æng.

Eng (en) n. f. pl. Enge. [Isl. *Angur*, planities. Alam. *Angar*, arva. Ger. Anger, pratum. maaskee af Gr. ἄγκος, vallis.] En med Græs bevoxet Mark, som ikke pløies og saaes, men bruges allene til Høbiering. Engene staae fulde af Blomster. Denne Eng er begroet med Mos. At gaae i en grøn Eng, siges ordsprogviis om den, som lever godt uden nogen Bekymring. Det er bedre at gaae fri i en grøn Eng, end at være bunden ved en Tornebusk, ɔ: Det er bedre at være ugift end ilde gift. Heraf haves adskillige Sammensætninger, saasom:

a.) Engbiering (en) n. f. Indavling af Græs eller Hø, som voxer paa Enge.

Skiønt Engbieringen er kun liden til den Gaard, indavles dog en Deel Hø af Baaragrene.

b.) Engblomme (en) n. f. En Urt, som har mørkegrønne, lidt laadne, med dybe Skaar deelte Blade; Blomsteret er brandguult, og bestaaer af mange indbøiede Blade. Kaldes og Engrose. Trollius Europæus *Linn.*

c.) Engblomster (et) n. f. Et Blomster, som voxer i Enge.

d.) Engbund (en) n. f. En Jordbund, som almindeligst er sidlændet og fugtig, og af den Aarsag er henlagt til Eng. Der ligger megen Engbund til hans Gaard. At forandre Engbund til Kornland.

e.) Engdeel (en) n. f. See Engpart.

f.) Engfald (et) n. f. Et Sted paa Marken, hvor der falder Engbund.

g.) Enggræs (et) n. f. 1.) Græs som voxer i Enge. 2.) En meget fiin Græsart, almindelig paa Engene, hvis Blomster ere rødlige, hvoraf Engene om Høsten see røde ud. Agrostis canina *Linn.*

h.) Enggrund (en) n. f. Den Beskaffenhed ved en Jordbund, at den er beqvemmest til at bære Græs.

i.) Enggrøft (en) n. f. En Grøft, hvormed en Eng indhegnes.

k.) Enghave (en) n. f. Et lidet indhegnet Stykke Engbund, som ligger almindeligst tæt ved en Gaard.

l.) Enghavre (en) n. f. En Græsart, der voxer paa Tuer, og har gule Blomster, som ligne Havrekorn. Aira flexuosa *Linn.*

m.) Engho (et) n. f. Hø, som slaaes paa en Eng.

n.) Enghor (en) n. f. En Græsart, som paa lange seie Stængler har i Toppen uldagtige Vipper, hvori er noget hvidt, som ligner Bomuld. (Juncus bombycinus.)

o.) Engjord (en) n. f. 1.) Det samme som Eng. 2.) Det samme som Engbund.

p.) Engkarse (en) n. f. En Urt, som har strax fra Roden rundagtige Blade paa lange Stilke, hvorimellem opstiger en tynd, Fod høi, med nogle smalle Blade besat Stængel, som har i Toppen hvide eller rødbrune Blomster, der ansætte sit Frø i smaa Bælger. Cardamine pratensis *Linn.*

q.) Engkast (et) n. f. En Plads, som er indkastet eller indhegnet til Eng.

r.) Engklever (en) n. f. Et Slags Klever, som voxer vildt i Enge. (Trifolium pratense.)

s.) Engklokke (en) n. f. En liden lav Urt, som har tynde, grenede og krybende Stængler, nyreformige Rodblade og smalle Stilkblade, og smaa brune Blomster, som aabnes om Dagen, og om Natten ere lukte. Campanula rotundifolia *Linn.*

t.) Engknap eller -knop (en) n. f. Det samme som Diævelsbid.

u.) Engkummen (en) n. f. En Urt, som har fiirkantede, hule og grenede Stængler, paa hvis Grene ere tynde smaa Blade, som ligne Bladene paa vild Pastinak, har smaa hvide Blomster i Dotte, og sortagtigt Frø. Kaldes og Vild Kummen. Carum Carvi *Linn.*

v.) Engkyvs (en) n. f. En Urt, som har kærvede og krøllede Blade, tynde korte Stængler, som deels krybe langs Jorden, deels reiser sig, og røde eller hvide Blomster, dernæst smaa Bælger, hvori er fladt og sortagtigt Frø. Pedicularis palustris *Linn.*

x.) Englerke (en) n. f. En Lerke, som skilles fra Sanglærken ved en hvid Strib over Øinene og de to yderste Stiertfiære, som ere hvide paa Udsiden. Alauda pratensis *Linn.*

y.) Engnellike (en) n. f. En Urt, som har tre Qvarteer høie Stængler, to smaa spidse Blade af hvert Knæ, og enkelte, røde og indskaarne Blomster i Toppen. Lychnis flos cuculi *Linn.*

z.) Engpart (en) n. f. En vis Part eller Andeel, som hver Bonde i en By har i en fælles Eng.

aa.) Engplet (en) n. f. Et lidet Stykke Eng.

bb.) Engrose (en) n. f. Det samme som Engblomme.

cc.) Engrude (en) n. f. En Urt, som har en stribet, knæet og huul Stængel med mange Grene, store, indskaarne, oven til mørke- og neden til bleeggrønne Blade, i Toppen smaa musegraae Blomster i Dotte, som ligne graaagtigt Laad, derefter smaa trekantede Frøhuse med smaat Frø. Thalictrum flavum *Linn.*

dd.) Engskiær (en) n. f. En Urt, som skyder store mørkegrønne kærvede Blade fra Roden; derimellem opstige høie, med dybt indskaarne Blade besatte Stængler, paa hvis Toppe fremkomme smaa Hoveder med rødgule Blomster. (Bruges i Farverier.) Serratula tinctoria.

ee.) Engskifte (et) n. f. En vis Part af en Herregaards Eng, som er deelt imellem Bønderne saaledes, at enhver kan vide, hvormeget deraf han har at slaae og bierge. Bruges undertiden i Steden for Engpart.

ff.) Engslæt (en) n. f. Den Gierning at slaae Græsset af Engene.

gg.) Engstierne (en) n. f. En Urt, som har brede, næsten æggerunde, rynkede, lysegrønne og lidt kærvede Blade, imellem hvilke opkommer en tynd enkelt Stilk, hvorpaa ere smaa bleeggule nedhængende Blomster. Primula veris.

hh.) Engsvamp (en) n. f. Et Slags Svampe, som voxer i Enge og paa Fælleder fra Junii til Augusti Maaneds Udgang, er rund, naar den først kommer op, og siden udbreder sig efterhaanden, er rødbruun underneden, men ovenpaa glat og hvid. Kaldes ellers Skampion. Agaricus campestris *Linn.*

ii.) Engtiding (en) n. f. Saaledes kaldes Græshoppen i Norge.

kk.) Engtidsel (en) n. f. En Urt, som har en stribet glat grenet Stængel, med bleeggrønne bløde store Blade; paa Grenetoppene sidde mange bløde Knoppe sammen, hvoraf kommer bleeggule Blomster. Carduus acanthoides *Linn.*

ll.) Engtrold (en) n. f. Det samme som Engkyos.

mm.) Enguld (en) n. f. Det samme som Ageruld.

Engang, adv. [af en og Gang.]

1. Fordum; i den forbigangne Tid. Der var engang en Konge, som ꝛc. Jeg har hørt, at det har engang været Skik her i Landet, at ꝛc. Han kom engang, og besøgde mig.

2. Herefter; i den tilkommende Tid. Jeg kommer mig nok engang. Naar det engang bliver opdaget. Han faaer det engang dyrt at betale.

3. Ikke engang. Ikke end videre; endog ikke det. (Lat. *ne quidem.*) Han vilde ikke engang see ham, end sige tale med ham. Jeg kan ikke engang taale at see derpaa. Det er ikke engang værdt at tale om.

Engel (en) n. f. pl. Engle. [Lat. *Angelus.* af Gr. ἀγγέλλω, nuntio.]

1. En skabt Aand, som har Personlighed. Englene vare alle af Begyndelsen gode, men nogle faldt af fra Gud, og kaldes Diævle, onde Engle, eller Diævelens Engle; de derimod, som bleve bestandige i det gode, kaldes Engle, gode Engle, eller Guds Engle, og ere Guds Sendebud, hvorfore ogsaa Propheter og Lærere, skiønt de ere Mennesker, undertiden i Bibelen belægges med det Navn Engle.

2. Siges det og figurligen om den, som er meget behagelig. Han er en Engel i daglig Omgang. Hun er en Engel at tale med. Det er en yndig lille Engel. Ung Engel bliver ofte gammel Diævel, ɔ: den som i Ungdommen er meget god og from, bliver ofte i Alderdommen ond og slem.

3. Bruges det og som et Kiærligheds Udtryk til den, som man er forelsket i. Hør, min Engel! Kom hid til mig, min lille Engel!

4. Blandt

4. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:
a.) Engelblomme (en) n. f. Det samme som Muusøre.
b.) Engeldaler (en) n. f. Et Slags Speciedalere, hvorpaa er præget en Engel.
c.) Engelrod (en) n. f. Det samme som Angelikerod.
d.) Engelrokke (en) n. f. En Art Haifisk, som undertiden voxer til et Menneskes Størrelse; er graabruun paa Ryggen, og Huden der saa hvas, at man dermed kan polere Træ og Filsbeen, paa Bugen er den hvid og glat; Kroppens forreste Deel er breed og rundagtig, saa at den har ingen Snude; har en breed Flab med korte skarpe Tænder, to smaa Øine øverst paa Hovedet, og bag dem to Huller, som gaae ned i Munden, har to store Finner som Vinger paa hver Side, og en lang Hale med en Finne i Enden, som ligner en Halvmaane. (Angelus marinus. Sqvalus Sqvatina. *Linn.*)
e.) Engelsøde (en) n. f. En Urt, hvis Blade ligne Bregner, men ere mindre og ukærvede, hvilke skyde op strax fra Roden, ere dybt indskaarne paa begge Sider, glatte for til, og bag til lidt hvasse, og har en lang smal Rod. Polypodium vulgare *Linn.*
f.) Engelurt (en) n. f. Det samme som Angelike.
g.) Englechor (et) n. f. En Samling af syngende Engle.
h.) Engledrik (en) n. f. En meget behagelig Drik. Caffe er for somme en Engledrik.
i.) Englehoved (et) n. f. Et Slags vingede Hoveder, som fordum sattes til Sirat paa Bygninger.
k.) Engleliig, adj. Som ligner Engle.
l.) Engleliv (et) n. f. En meget behagelig Maade at leve paa. Det er et Engleliv at være godt gift.
m.) Englemad (en) n. f. Meget nydeligt Mad. Du fødde dit Folk med Englemad. Viisd. XVI. 20.
n.) Englereen, adj. Gandske reen og uskyldig. Det er ikke værdt at giøre sig saa englereen. Hun vil gierne bilde Folk ind, at hun er englereen.
o.) Englerøst (en) n. f. En Røst af Engle, eller, en meget behagelig Røst.
p) Englesang (en) n. f. En Sang af Engle, eller, en meget behagelig Sang.
q.) Englespise (en) n. f. Det samme som Englemad.
r.) Englestemme (en) n. f. En meget behagelig Stemme. Hun har ret en Englestemme.
s.) Englesyn (et) n. f. Siges om det, som er meget behageligt at see. Det er et Englesyn, at see Ægtefolk omgaaes kierligen med hinanden.

Engellænder (en) n. f. En som er født i Engelland.

Engelland, n. f. Et Land, som har faaet sit Navn af de Angelsaxer, der fordum erobrede den største Deel deraf, og tilligemed Skotland og Irland udgiør det Storbrittanniske Rige.

Engellot (en) n. f. En Guldmønt, som er 2 Rdlr. 4 Mk. af Værdi. (Langebek.)

Engelsmand (en) n. f. Det samme som Engellænder.

Engelsk, adj. [af Engelland.]
1. Som hører til Engelland; som er af Engelland. Det Engelske Sprog. Engelske Skibe, Matroser, Handelsvarer, &c. Engelsk Dands, ɔ: en Dands af mange Par, som skifteviis hoppe om efter forskiellige Turer. Engelsk Græs, ɔ: en fiin Græsart, som fremskyder smalle Stilke og paa hver af dem en bleegrød Blomsterknop, og bruges meget i Haver til Indhegning i Steden for Buxbom. Statice Armeria *Linn.* Engelsk Jord, ɔ: en mørkerød Støvjord, som bruges meget til at polere med. Humus Damascena *Linn.* Engelsk Uld, ɔ: meget fiin og krøllet Uld. Engelske Faar, ɔ: Faar, som bære Engelsk Uld. Engelsk Salt, ɔ: et Slags Bittersalt, som bruges til Laxativ. Den Engelske Syge, ɔ: en

Børnesygdom, som er en Art af Gigt, og især angriber Ledemoderne. (Rachitis.)

2. Det Engelske Sprog. Han har lært baade at forstaae og tale Engelsk.

Engelsk (en) n. f. Et Slags Anslag eller Taxt paa Jordegods i Norge, som svarer omtrent til det Danske Album, og bemærker et Kalveskind, eller dets Værdi. (Moth. Langeb.)

Enghave, =hor, =klokke, ꝛc. See Eng.

Enghove (en) n. f. [bør skrives Ænghove; af æng og Hove.] En Sygdom i en Hestes Hove eller Fod, som bestaaer deri, at Hoven sammenvoxer og sammenklemmer i Dragten eller Bagdelen af Hoven, hvorudover Hesten kommer til at halte, og siges da at være ænghovet.

Engledrik, Englereen, Englesyn, ꝛc. See Engel.

Engnellike, =rose, =stierne, =tidsel, ꝛc. See Eng.

Engster, v. a. See Ængster.

Enhver, adj. neutr. ethvert. [af een og hver.] Alle; ingen undtagen. Enhver af os sin Mangel har. Han gik hen til enhver for sig. Ethvert Menneske er oplagt til noget. To Rader Granatæble paa ethvert Garn. 1 Kong IV. 42.

Enig, adj. [af een.] Som er af een Mening; som forliges godt; overeensstemmende. Der vare de alle enige. De bleve ikke enige om Byttet.

Enigen, adv. [af enig.] Paa en enig Maade; eendrægtigen. At formaae Folk til at leve enigen med hinanden.

Enighed (en) n. f. [af enig.] Den Beskaffenhed at være enig; Eendrægtighed. Der er ingen ret Enighed iblandt Folk. At leve i Enighed med hinanden. Enighed nærer, Uenighed fortærer, ɔ: ved Enighed er der Velsignelse, men ved Uenighed Ødelæggelse.

Ening (en) n. f. [af ener.] Overeensstemmelse; Forening. Bruges meest i de Talemaader: at komme til Ening om noget, ɔ: at komme overeens om noget. Under Ening, ɔ: under eet; med det samme.

Enke (en) n. f. [Isl. *Ekia.* maaskee af ene, Lat. *unicus.*]

1. Et Fruentimmer, hvis Ægtefælle er bortdød. Hun er tidligen bleven Enke. Hun har siddet Enke i mange Aar. Hun har tidt været Enke, men ingen Tid gift, siges om en Skøge. Man finder det i Enkens Bo, som man ikke finder i Pigernes Skoe, ɔ: hos Enker findes gierne Midler og Bohave, men hos unge Piger ikkun Stads.

2. Findes det og undertiden brugt i ældre Skrifter i Steden for Enkemand. Saa hvis beder dig Riddere tre, dertil saa rig en Enke. (i en gl. Vise.) De vaare nu baade (Manden og Konen) bleffuen Encker. Claus Porses Huusb.

3. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Enkeaar (et) n. f. Det Aar, hvori der sørges for en bortdød Ægtefælle.

b.) Enkebolig (en) n. f. En Bolig, som er indrettet for en fattig Enke at beboe frit.

c.) Enkedragt (en) n. f. Sørgedragt, som bæres af en Enke.

d.) Enkedronnig (en) n. f. En Dronning, som er bleven Enke.

e.) Enkefrue (en) n. f. En Frue, som er bleven Enke.

f.) Enkeklæder, n. f. pl. Det samme som Enkedragt.

g.) Enkekone (en) n. f. Det samme som Enke.

h.) Enkelevnet (et) n. f. Det at een lever i Enkestand.

i.) Enkemand (en) n. f. En Mand, hvis Ægtekone er bortdød.

k.) Enkeqvinde (en) n. f. Det samme som Enkekone.

l) Enkesæde (et) n. f. 1.) Det samme som Enkestand. Hendes Enkesædes Klæder vare paa hende. Hun fastede alle Dage i hendes Enkesæde. Judith. VIII. 5. 6. 2.) En Gaard eller et Huus, hvor en Enke opholder sig efter Mandens

Død. Den Gaard har han kiøbt til et Enkesæde for sin Frue.

m.) Enkesorg (en) n. f. Den Sorg, som en Enke trykkes af.

n.) Enkestand (en) n. f. Den Tilstand at være berøvet sin Ægtefælle. At prøve Enkestandens Besværligheder.

Enke, adj. & adv. [udtales og onke. af ene, Lat. *unicus*.] Som er sielden; eneste; alene. Det kan skee en enke Gang. Vi fandt nogle enke faa Bær paa Buskene.

Enkedronning, Enkeløvnet, ꝛc. See Enke.

Enkelt, adj. [af samme Oprindelse.]

1. Det modsatte af dobbelt. En enkelt Krone. Et enkelt Loft. Enkelte Blomster. Enkelte Vinduer, Døre, ꝛc. Tøiet maa lægges enkelt.

2. Bruges det og undertiden i Steden for enke, adj. eller enkende. Man saa nogle enkelte Personer hist og her paa Gaden. Det findes paa nogle enkelte Steder i Landet.

Enkemand, Enkestand, ꝛc. See Enke.

Enkende, adj. [af enke, adj.]

1. Det samme som Enkelt. Hvorefter alle enkende Daler, som vare prægede med det Stempel af 3 Mark, siden ginge for 4 Mark. K. Vid. S. Skr. IX. 678.

2. Det samme som eenstig. Uden for Byen ligge nogle enkende Huse.

3. Det samme som enke, adj. Deraf findes nogle enkende Spor i Historien.

4. [I ældre Skrifter.] Særskilt; hver for sig. (Hedder og enket, og bruges meest adverbialiter.) Hvorom han videre kan giøre os enckende Besked. Hv. Kr. 393 S. Han lade encket stevne. ibid. 606 S.

Enner, v. a. See Ener.

Enslags, adj. [af en og Slags.] Som alene paa en vis Maade eller i en vis Hensigt er at ansee. De staae i enslags Forbindelse med hinanden. Der er enslags Liighed imellem de Ting.

Ent. En af det Tydske kaant Partikel, som fordum blev brugt i adskillige Sammensætninger, men nu omstunder ikke uden i de Ord: Entholder sig, ɔ: afholder sig, og Entlediger, ɔ: befrier; hvilke og synes undværlige.

Enten, adj. & conj. [hedte fordum antina, Svet. antingen, i det gamle Nordiske Sprog anttiviggia, saa at det synes at bemærke: een af Tingene, eller, een af to.]

1. Een af Parterne, hvilken det end er; een af to. Lat. *alteruter*. (I denne Bemærkelse bruges Ordet nu meest i Juridisk Stil.) Contrakten kan opsiges paa enten af Siderne. Vorder enten af dem dømt. D. L. I: 24. 27. End skiøder enten af dem noget til anden Mand. ibid. V. 4. 4.

2. Bruges det som en sammenbindende Partikel, der føies til den første af to forskiellige Ting, som fremsættes, og har altid eller bag efter. Enten det nu er viist eller galt. Enten maa man arbeide eller sulte. Her maa det enten bugne eller briste. Siig mig, enten du helst vil læse eller skrive.

Enterøxe (en) n. f. [af entrer og Øxe.] Et Slags Øxer, som bruges ved Entring. See Bord. D. Merc. 6 S.

Entredræg (et) n. f. [af entrer og Dræg.] Et Slags Jernhager, som kastes over paa et fiendtligt Skib, for at giøre sig fast, imedens man entrer eller bestiger Skibet.

Entrer, v. a. [af Gall. *entrer*. Lat. *intrare*.] Bestiger et fiendtligt Skib med Magt, for at erobre det.

Entring (en) n. f. [af entrer.] Gierningen at entre. Under Entringen sprang Skibet i Luften.

Entsian (en) n. f. [Lat. *Gentiana* campestris.] En Urt, som har store senede Blade, imellem hvilke opskyder en rank, glat og knæet Stængel, som har to Blade af hvert Knæ, og i Toppen gule stiernagtige Blomster, der springe ud af lange Knoppe, hvori siden kommer glat, breedt, rødagtigt Frø. Entsianroden, som er meget bitter, bruges til at sætte paa Brændeviin, hvilket og deraf kaldes Entsianbrændeviin.

Epheu (en) n. f. See Vedbænde.

Epigram (et) n. f. pl. Epigrammer. [af det Græske.] Et fyndigt og findriigt Vers, som bestaaer ikkun af faa Linier, haver kun eet Formaal, og endes med en findriig Kløgt eller en uventet vittig Tanke.

Episode (en) n. f. [Ligeledes.] En liden Handling i et historisk Digt, som er Hovedhandlingen underordnet.

Epistel (en) n. f. pl. Epistler. [Ligeledes.]
1. Et Sendebrev i Almindelighed. (I denne Bemærkelse bruges det meest i Bibelen.)
2. Eet af de Stykker af Apostlernes Sendebreve, som er udtaget og anordnet til Aftensangstexter. Til Høimesse prædikes almindeligen over Evangelierne, og til Aftensang over Epistlerne.

Eppik (en) n. f. See Vandmerke.

Er, v. subst. imperf. var. sup. været. part. værende. inf. at være. [Moesogoth. *im.* Alam. *bim*, *pim.* Anglos. *eom.* Angl. *am.* Isl. *er*, *em.* Gr. *ἐιμὶ*, *sum.*]
1. Har Tilværelse; er til; gives. Der er en eneste sand Gud. Alt det, som er, har været, og skal være. Der ere de Mennesker, som ꝛc.
2. Opholder mig en vis Tid paa et Sted. Hvor er han? Han er inde, ude, hiemme, paa Landet, i Byen, i Kirken, ꝛc. Den hele Uge har han været paa Jagt.
3. Har eller er af en vis Beskaffenhed eller Forfatning. Han er god, ond, riig, fattig, lærd, taabelig, bange, dristig, ꝛc. Han er Soldat, Bonde, Borger, Præst, ꝛc. Han var en Mand af store Indsigter, Midler, ꝛc. Det er en Ting af stor Vigtighed. Nu skal det være saaledes, som det er.
4. Lægges det til verba partic. pass. for at udgiøre præter. pass. Dette Brev har været læst i et offentligt Selskab. Han er oplært i boglige Kunster. Han havde for længe siden været afsat fra sit Embed, dersom ikke ꝛc.
5. Tager den infinitivum act. til sig, og enten udtrykker gerund. nominat. casus i Latinen, eller og forklares ved kan med infin. pass. bag efter. Det var at ønske, at alle Mennesker ꝛc. Det er især at lægge Mærke til. Dersom han var at formaae dertil. ɔ: kunde formaaes. Han er ei at overtale. ɔ: kan ei overtales. Det er ikke at beskrive, med hvor stor Glæde de modtoge ham. ɔ: kan ikke beskrives. Det er at læse i den Bogs fierde Capitel. ɔ: kan læses.
6. Bruges det i infinitivo i Forbindelse med lader, kan, maa, og bemærker: a.) at beroe eller tilsidesættes. Det maa være til en anden Gang. Du skal lade være med dine Narrestræger. b.) at have Fred og Ro. Lad mig være. Kan han dog ikke lade hende være. c.) at forslaae eller være tienligt til noget. Man maa samle, hvad der levnes, thi det kan være til et heelt Maaltid. Disse Stumper Brædder kan være til andet Brug.
7. Lad være, eller, lad saa være. Bruges, naar man sætter, at en Ting var saaledes, (skiønt man ikke tilstaaer det,) for end videre at giøre sine Slutninger. Lad være, at det var sandt. Lad saa være, at han virkeligen havde giort det, saa følger ei andet deraf, end at ꝛc.
8. Er af. a) Har en vis Oprindelse eller Beskaffenhed. Han er af en fornem Familie. Hun var af en ringe Herkomst. Han er af en smuk Skabning, en god Helbred, ꝛc. Hun var i sin Ungdom af et meget høieligt Gemyt. b.) Som er giort af eller bestaaer af en vis Materie. Denne Daase er af Guld. Hans Harnisk var af Jern. Det er saa forrustet eller skident, at man ikke kan see, hvad det er af.
9. Er af med. Er fri for; har mistet; undværer. Nu er han af med sin Feber. Den Bekymring er jeg af med. De ere saa bestiaalne, at de nu ere reent af med deres hele Formue. Det kan jeg ikke være af med. Han har intet at være af med, eller, han kan ikke være af med Skillingen, siges om den Gierrige.
10. Er borte. Er fraværende, bortreist, forbi, tabt eller forloret. At være borte fra Huus og Hiem. Han er mange Mile

borte. Nu ere alle vore Fremmede borte. Dagen er borte, forend vi komme hiem. Alle mine Penge ere borte. Nu er min Pennekniv borte.

11. Er efter. a.) Følger ikke med; staaer tilbage. Han er altid efter med sit Arbeid. b.) Jager efter for at faae fat paa. It. har Lyst til; attraaer. Han var efter mig med en Kaarde. Han er efter Fruentimmer ved alle Leiligheder. Han er efter Skillingen, som Fanden efter en Siel, siges i daglig Tale om den overmaade gierrige. c.) Er gaaet hen for at hente noget. Tieneren er efter Vogn. Pigen er efter Viin til os.

12. Er for. a.) Er fremstillet for at afhøres, overhøres, bortsælges, &c. Nu er det andet Vidne for. De øverste Discipler have allerede været for. Hvilken Bog er nu for paa Auctionen? b.) Er Elsker af; har Lyst til. Han er meget for lekker Spise. At være for Kortspil, Fruentimmer, &c. Jeg er ikke for saadanne Ting.

13. Er forbi. Er til Ende; er ophørt. Tiden er alt forbi. Nu ere de glade Dage forbi. Nu er hele Stadsen forbi. Den strænge Frost er alt forbi.

14. Er foruden. Undværer; behøver ikke. Det kan jeg gierne være foruden.

15. Er fra. a.) Er ikke tilstede ved; er fraværende. Man maa være fra saadanne Selskaber. Han er alt for ofte fra sit Huus og sine Forretninger. b.) Har ikke; er skilt ved. Han er fra sin Forstand, sit Embed, Levebrød. c.) Er kommen fra et vist Sted som et Hiem eller Fødestavn. Hvor er han fra? Han er fra Jylland, Tydskland, Norge, &c. Jeg kiender ingen her, som er fra det Sted. d.) Det er saa langt fra, at &c. eller, det være langt fra, siges om Ting, der man aldeles negter, som umuelige eller urimelige.

16. Er henne. Er paa et fraliggende Sted; er kommen fremad til et vist Sted. Tieneren er henne i Byen efter sin Herre. Pigen er henne og reder Seng. Hvor langt er han henne i Bogen, Udarbeidningen, &c. Hvor langt er hun henne, siges i daglig Tale i Steden for: hvorlænge har hun været frugtsommelig. Han er alt derhenne, siges om den, som er beskienket.

17. Er hos. Er tilstede, enten til Selskab, eller for at hielpe, straffe, &c. Han er hos hende fra Morgen til Aften. Vil nogen anfalde ham, skal jeg strax være hos. Dersom han ikke holder sig rolig, skal jeg være hos ham, forend han tænker.

18. Er i. a.) Er paa et vist Sted. Han er i Byen, Kirken, Skolen, &c. b.) Befinder sig i en vis Forfatning. Han er i stor Velstand, Armod, &c. At være i stor Bekymring, Fare, &c. c.) Er af Betydenhed. Den Forseelse er der intet noget i. Der er meget i at skrive personlige Fornærmelser offentligen. d.) Er i med, ɔ: er i Ledtog med. Han er i med denne Tyvebande. Han var i med Pøbelen ved det Opløb.

19. Er iblandt. Er i Selskab eller Samling med. Han er ikke vant til at være iblandt skikkelige Folk. Fattigdom nøder hende til at være iblandt Fremmede. Der ere mange slette Mennesker iblandt dem. Den Seddel maa være iblandt hans Papirer.

20. Er imellem. a.) Det samme som Er iblandt. b.) Er som et Skillerum eller Mellemrum. Der er en Aa, Skov, Morads, imellem vore Marke. Der vare tre Dage imellem. c.) Er som en uafgiort Gieldsfordring. Der er os endnu noget imellem. d.) Er som en hemmelig Forstaaelse eller Misforstaaelse. Karlen besøger Pigen saa ofte, at der maa vel være noget imellem dem. Der maa vist være dem noget imellem, saasom de ikke engang vil see til hinanden.

21. Er imod. a.) Strider imod ens Villie. Det er mig meget imod, at du vil giøre det. Dine alt for lange Besøgelser ere dem meget imod. b.) Er eller søger at være til Hinder. Vinden er os imod. Det vil vist være imod ham ved hans Ansøgning, at han &c. Det vil jeg være imod af alle Kræfter. Han er mig imod i alt, hvad jeg foretager mig.

22. Er

22. Er med. a.) Er i Selskab, Følgeskab, eller Lighed med andre. Han var med i Raadsforsamlingen. Hun er med ham allevegne. Naar hun seer andres Stads og Yppighed, saa vil hun gierne være med. b.) Er god og føielig. Naar Lykken er med os, saa kan rc. Nu er Vinden os med. c.) Er svanger med; bærer paa et Foster. (Siges baade om Mennesker og Dyr.) Pigen er med Barn. Koen er med Kalv. Katten er med Killinger.

23. Er om. Indslutter; omgiver. Der er en Vold om Byen. Der ere ikkun faa Baand om Tonden. b.) Er tilstede ved for at gaae til Haande eller opvarte. De som dagligen ere om Kongen. c.) Er deelagtig i; tager Deel i. Hvor mange skal der være om dette Bytte? Vi kan begge være om dette Stykke Kiød. d.) Er i Færd med for at udrette noget eller overvinde een. De ere alt for mange om dette Arbeid. Lader os alle tre være om ham. Hvor mange vil I være om mig allene? e.) Søger at erhverve noget. (Bruges meest reciproce.) Vil man have disse Træer, maa man være om dem i Tide. Han er om sig allevegne. Kan du skaffe mig et Levebrød, saa skal jeg nok selv være mig om en Kone. f.) Er sandt og virkeligt i en vis Henseende. Er der noget om, hvad Rygtet siger? Der er aldeles intet om.

24. Er omme. Er forløbet; er til Ende. Nu er Aaret snart omme. Ofte er eens Levetid omme, førend man skulde formode det.

25. Er oppe. a.) Er opstaaet af Sengen. Han er hver Morgen oppe for Dag. b.) Er kommen sig af en Sygdom. Han er nu allerede oppe igien. c.) Er forbrugt. Nu er alt vores Syltetøi oppe.

26. Er oven paa. Bemærker vel egentligen: at være paa et Sted, som er oven over et andet; men bruges ogsaa figurligen, og bemærker: at have sine Ting efter Ønske, eller i god Behold. Han var den Gang i en meget slet Forfatning, men nu er han oven paa.

27. Er over. a.) Har Opsigt over; forestaaer. Han blev sat til at være over Arbeidsfolkene. Den som var over Flaaden, Armeen, rc. b.) Er med i noget; har at bestille med. Jeg gider ikke været over de Ting, som fører Farlighed med sig. Hvor længe kan han være over det Arbeid?

28. Er ovre. a.) Er drevet over; er forbi. Nu er Regnen, Tordenveiret, snart ovre. Han kan hastigen blive vreed, men det er og snart ovre igien. b.) Er kommen paa den anden Side af en Flod, rc. Han er alt ovre for en Time siden, og nu skal vi til at sættes over.

29. Er til. Har Tilværelse; gives; er. Gud har skabt alle de Ting, som ere til. Dersom boglige Kunster ikke vare til. Disse Ting ere nu ikke mere til.

30. Er tilbage. a.) Er ikke kommen med; er efterladt. Han er altid tilbage med sit Arbeid. Nu er jeg allene tilbage af den Slægt. b.) Er tilovers; er til Rest. Der er nu intet mere Haab tilbage. Der er endnu een Bekymring, een Gieldsfordring tilbage.

31. Er tilovers. a.) Er overblevet; er mere end som behøves. Der ere mange Levninger tilovers fra Giestebudet. Den Tid, som er tilovers fra det nødvendige Arbeid. b.) Bruges det og i daglig Tale til at bemærke: at være ringe agtet; at være anseet for intet. I vore Tider synes gamle Folk at være tilovers. Han er tilovers her i Huset.

32. Er tilstede. a.) Er nærværende. Jeg var selv tilstede, og saae det. b.) Er hiemme. Er hendes Herre, Frue, tilstede?

33. Er ude. a.) Er paa et fraliggende Sted; er ikke hiemme. Han har i mange Aar været ude i Krigen. Han er ude i Byen. b.) Er til Ende. Naar Prædiken er ude. Alt Haab er ude. Lyset er ude. Der er ude med ham.

34. Er under. a.) Er underlagt eller underkastet. Jeg vil ikke være under hans Bestyrelse. Han er under Tiltale efter Loven.

ven. b.) Er hemmeligen forenet med en Ting. Jeg troer, at der maa være saadan en Aarsag under. Der er vist noget andet under.

35. Er ved. a.) Er tilstede; er hos. Der var ingen ved, som saae det. Ingen kan være ved dette slemme Menneske. b.) Er begavet med; har; eier. Nu er han ved sin fulde Fornuft. Han bød ham at være ved et godt Mod. Hun er ikke længe ved eet Sind. Jeg er ikke ved Penge i Dag. Han er ved Skillingen.

Er. En af det Tydske laant uadskillelig Partikel, som hos os bruges i adskillige Sammensætninger, saasom:

a.) Eragter, v. a. Holder for; mener; dømmer. Han eragtede det for billigt. Hvis til Lehnens Gavn og Beste kan eragtes. D. Mag. VI. 212.

b.) Eragtning (en) n. f. Mening; Dom. At afgive sin Eragtning i en Sag.

c.) Erbarmelig, adj. Ynkværdig; elendig; slet. Han er i en erbarmelig Tilstand. Det er en erbarmelig Prædiken, Stiil, &c.

d.) Erbarmeligen, adv. Paa en erbarmelig Maade. Han lever erbarmeligen. Han skriver, prædiker erbarmeligen.

e.) Erbyder, v. a. Bruges undertiden i Steden for Anbyder eller Tilbyder.

f.) Erfaren, adj. Som er kyndig og forsøgt eller øvet i noget. Han er en erfaren Mand. At være erfaren i Lov og Ret, i Krigsvæsenet, Seilads, Statssager, &c.

g.) Erfarenhed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være erfaren; en ved Forsøg eller Øvelse erhvervet Kyndighed. Han er en Mand af stor Erfarenhed. At tale af Erfarenhed. Det lærer den daglige Erfarenhed.

h.) Erfarer, v. a. Forsøger; har Prøve paa; kommer efter; faaer Kundskab om. Jeg har selv erfaret, hvad det er at være i Havsnød. Nu har han erfaret deres Utroskab. Af dit Brev har jeg erfaret, at du lever vel.

i.) Erfaring (en) n. f. 1.) Gierningen at erfare. Man bør troe andres Erfaringer. Det har jeg selv havt Erfaring af. 2.) Kundskab; Underretning. Da han kom i Erfaring om, at det forholdt sig saaledes. Det har jeg bragt ham i Erfaring om.

k.) Erholdelig, adj. Som kan erholdes. Slige Varer ere ikke her til Lands erholdelige.

l.) Erholdelse (en) n. f. Gierningen at erholde. Det bidrog meget til Seierens Erholdelse.

m.) Erholder, v. a. Opnaaer; bekommer. At erholde sit Ønske. Ved sin Tapperhed erholdte han Seieren. Eders Brev har jeg rigtigen erholdet.

n.) Erhvervelse (en) n. f. Gierningen at erhverve. Rigdoms Erhvervelse skeer ofte ved utilladelige Kunstgreb.

o.) Erhverver, v. a. Forskaffer; forhverver. At erhverve sit Brød paa en ærlig Maade. Derved har han erhvervet sig mange Uvenner.

p.) Erindrer, v. a. 1.) Kommer i Hu; ihukommer; mindes; kalder tilbage i Hukommelsen. At erindre sig de forrige Tiders Besværlighed. Saavidt jeg kan erindre mig. Ikke det jeg kan erindre. Jeg kiendte ham meget vel, men kunde ikke erindre hans Navn. 2.) Paaminder; advarer. Skulde jeg glemme det, saa maa du erindre mig derom. At erindre een om sine Pligter. Ofte nok har jeg erindret ham, at han skulle tage sig i Agt.

q.) Erindring (en) n. f. 1.) Forbigangne Tings Forestillelse i Sindet; Ihukommelse. Det maa du have til en Erindring om mig. Den blotte Erindring af hans Grumhed er gyselig for mig. 2.) Paamindelse; Advarsel; Irettesættelse. Han gav ham en hemmelig Erindring,

at

at han skulde tage sig vare for sligt. Uagtet alle Erindringer fremturer han dog i sit forrige Levnet.

r.) Erindringsposter, n. f. pl. Visse Ting, som der er noget at udsætte paa. Der vare adskillige Erindringsposter i hans Regnskab.

s.) Erindringsskrivelse (en) n. f. Et Brev, hvori een bliver paamindet eller advaret om noget. Alle de Erindringsskrivelser, som han fik, vare uden Frugt og Nytte.

t.) Erindringstegn (et) n. f. Noget, hvorved man erindrer sig en Ting. Dette maa du tage imod af mig til et Erindringstegn.

u.) Erkiendelig, adj. Som kan erkiendes, paaskiønnes og vederlægges. For deslige ei noksom erkiendelige Fortienester. K. Vid. S. Skr. VIII. 331.

v.) Erkiendelse (en) n. f. 1.) Kundskab eller Overbeviisning om noget. At komme til Sandhedens, Syndens, Erkiendelse. 2.) En Gave eller Foræring, som giøres for at vise Erkiendtlighed. Betaler Kiøberen en Erkiendelse af 6 Rigsdaler. Patr. Tilsk. III. 292.

x.) Erkiender, v. a. 1.) Har saa fuld Kundskab og Overbeviisning om noget, at man tilstaaer eller bekiender det. Nu erkiender jeg, at han har handlet viseligen. At erkiende sine Feil og Forseelser, sin egen Ufuldkommenhed. Han maatte erkiende ham for sin Overmand. At erkiende een for sin Søn. 2.) Viser sig taknemlig for; giengielder; vederlægger. Jeg skal aldrig forglemme at erkiende hans store Høflighed imod mig. Det skal jeg erkiende ved en anden Leilighed.

y.) Erkiendtlig, adj. Som føler og anseer det for sin Pligt at yde Vederlag eller Taksigelse for udviiste Velgierninger; taknemmelig. Han er et meget erkiendtligt Menneske. Skiønt jeg ei kan vederlægge din Godhed, skal jeg dog aldrig glemme at være erkiendtlig derfor.

z.) Erkiendtlighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være Erkiendtlig. Erkiendtlighed findes ikke hos den Person. Jeg skal ikke glemme at vise Erkiendtlighed derfor.

aa.) Erklærer, v. a. 1.) Tilkiendegiver eller bestemmer offentligen med tydelige Ord eller paa en afgiørende Maade. At erklære een for Konge. Han blev erklæret for Landets Fiende. Jeg erklærer ham for min Søn, Arving, &c. Han blev erklæret uskyldig. At erklære noget for lovligt, ubilligt, &c. Nu maa han erklære, om han vil afgiøre det i Mindelighed eller ikke. 2.) [reciproce.] Giør sin Mening eller Betænkning om noget tydeligen bekiendt. Det erklærer jeg mig for eller imod. Du maa erklære dig desangaaende. Han maa nøiere erklære sig derpaa. 3.) [I ældre Skrifter.] Beviser sin Uskyldighed. Hand sig erklerer for alle de Beskyldninger, &c. Hvitf. Kr. 811 S. See og ibid. 244. og 638 S.

bb.) Erklæring (en) n. f. 1.) En offentlig Bekiendtgiørelse, Bestemmelse eller Tilstaaelse af en Ting. At giøre en Krigs-Erklæring. Han maatte give dem en Æres-Erklæring. Og skal derforuden med Afbedelse og anden Erklæring efter Dommerens Sigelse &c. D. L. VI. 8. 6. 2.) En med tydelige Ord yttret Mening eller Betænkning om noget. At afgive sin Erklæring i en Sag. Hans Erklæringer ere gierne af ingen Betydenhed.

cc.) Erkyndigelse (en) n. f. Gierningen at erkyndige. Ved nøiere Erkyndigelse kom man efter, at &c.

dd.) Erkyndiger, v. a. & rec. 1.) Tilkiendegiver; lader vide. (Bruges sielden.) Eders Kiærlighed maa vi herved erkyndige, hvorledes &c. Holbergs Introd. til de Europ. Rig. Hist. i Anh. 30 S. 2.) Skaffer sig Kundskab om; søger at komme efter; udforsker. Han maa nøiere erkyndige sig desangaaende. Jeg vil først erkyndige mig om alle Omstændighederne i den Sag.

ee.) Erlæggelse (en) n. f. Gierningen at erlægge. Qvittering maa gives for Pengenes rigtige Erlæggelse.

ff.) Erlægger, v. a. 1.) Lægger frem til Betaling; udbetaler. Nu har han rigtigen erlagt alt hvad han var skyldig. Han blev for sin Dristighed tildømt at erlægge anseelige Bøder til de Fattige. 2.) [I ældre Skrifter.] Erstatter. At Anklageren erleggis hans erledne Skade. Hvitf Kr. 638 S.

gg.) Erlangelse (en) n. f. Gierningen at erlange. Han giør, hvad han kan, til sin Helbreds Erlangelse.

hh.) Erlanger, v. a. Kommer til at faae; opnaaer. Derved erlangede han stor Berømmelse iblandt Folk. Det har han erlanget ved sin Flid og Videnskab. Dersom jeg ikkun kunde erlange hans Venskab.

ii.) Ernærelse (en) n. f. Gierningen at ernære eller at blive ernæret. Fremmed Arbeids Indførsel giør Ernærelsen vanskelig for vore egne Haandverksfolk. Det hører til Legemets Ernærelse.

kk.) Ernærer, v. a. Giver eller forskaffer Føde og Underholdning. At ernære sig med sine Hænders Arbeid. Med de Indkomster kan han ikke i disse Tider ernære Kone og Børn. Han ernærer sig, som han kan. Saften af Maden ernærer Legemet.

ll.) Erobrer, v. a. Indtager; giør sig til Mester af; bemestrer sig. (Bruges og figurligen om Elskovssager.) At erobre en stærk Fæstning. Der erobrede de et stort Bytte. At erobre en By med List, ved at løbe Storm. Han gik længe om Bord med hende, førend han kunde erobre hendes Hierte.

mm.) Erobrer (en) n. f. En Person, som erobrer noget. Han har været een af de største Erobrere i Verden. Uden at være Erobrer. Patr. Tilsk. I. 278.

nn) Erobring (en) n. f. Gierningen at erobre. Den Fæstnings Erobring kostede meget Blod. Han praler af Erobringer, som han aldrig har giort. Han er meget for at giøre nye Erobringer.

oo.) Erstatning (en) n. f. Godtgiørelse; Vederlag. En Skades Erstatning. Han bør give fuld Erstatning derfor.

pp.) Erstattelig, adj. Som kan erstattes. Det er dog en erstattelig Skade.

qq) Erstattelse (en) n. f. Gierningen at erstatte. Ham tilkommer Skadens Erstattelse.

rr.) Erstatter, v. a. Opretter, godtgiør; vederlægger. Det Tab kan man erstatte paa andre Maader. Han bør erstatte Skaden. Det skal jeg nok erstatte dig ved en anden Leilighed.

ss.) Erstatter (en) n. f. En Person, som erstatter noget.

Er (en) n. f. [findes ogsaa skrevet Eer, og Ær. Isl. *Eirer*. Moesog. *Aiz*. Alam. *Ar*. Lat *Æs*, *æris*.]

1. Brugdes det fordum i Steden for det nu brugelige Ord Kobber. See K. Vid. S. Skr. II. 9. og Ihre voc. Ær.

2. [Svet. Ærg. Lat. *Ærugo*.] Nu omstunder bruges det allene til at betegne: Rust paa Kobber, som ogsaa af nogle kaldes Spanskgrønt, og er en grøn Kalk, som Kobberet opløses til i Luften eller Vandet. Paa vaade Kobberkar ansætter Eren (nogle skrive Erren) sig snarest. See og Brünn. Miner. 221 S.

Eragter, v. a. See Er, part. insep.

Erbar, adj. See Ærbar.

Erbarmelig, adj. See Er, part. insep.

Eremit (en) n. f. pl. Eremiter. [af Lat. *Eremita*.]

1. En som lever adskilt fra andre Folk, boer i en Udørken, og fører et strængt Levnet, for desto bedre at udøve sin Gudsfrygt. At leve som en Eremit, siges om den, som afholder sig fra alt Selskab. Deraf Eremithytte, -levnet, &c.

2. Saaledes kaldes og undertiden en Søsnylte-krabbe, der har en nøgen Bagdeel, og skiuler samme i tomme Snekkehuse, med hvilken

den siden omkryber. Cancer Bernhardus *Linn.*

Erende (et) n. f. See Ærende.

Erer, v. n. [skrives og errer. af Er, ærugo.] Giver en Afsmag af Kobber. En Kobberpotte, som ikke er fortinnet, erer gierne.

Eret, adj. & adv. [skrives og erret. af samme.] Som har en Afsmag af Kobber. Den Mad har en eret Smag. Det smager eret.

Erfarer, Erholder, Erhverver, Erindrer, See Er, part. insep.

Erier, v. a. obsol. See Ærier.

Ering (en) n. f. [skrives og Erring. af erer.] Den Beskaffenhed ved Kobberet, at det bliver opløst til en Er. En saadan Erring virker ogsaa Vandet formedelst de derudi indeholdte fremmede Dele. Brünn. Miner. 221 S.

Erke, [af Gr. ἀρχων, princeps.] Bruges allene i Sammensætning, og bemærker den fornemste af sit Slags, saasom: Erkebisp. Derimod, naar det tages i en ond Mening, saasom i Erkedrog, Erkenar, Erkeryv, &c., da bruges meest efter de Tydskes Maade Erts.

Erkiender, Erklærer, Erkyndiger sig, Erlægger, Erlanger, &c. See Er, part. insep.

Erle (en) n. f. En liden spidsnebbet Fugl, oven til graa, paa Brystet sort og Bugen hvid, med en lang Stiert, hvilken den stedse bevæger op og ned. Den menes at bidrage til at opfostre Giøgens Unger. Kaldes og Vipstiert. Motacilla alba *Linn.*

Erlig, adj. See Ærlig.

Erme (et) n. f. See Ærme.

Ernærer, Erobrer. See Er, part. insep.

Errer, v. a. See Irrer.

Errer, v. n. Erret, adj. og Erring, n. f. See Erer, Eret, og Ering.

Erring (en) n. f. [er maaskee et forskiellig fra Æring, af ant. ærier, aro.] Det som kommer ud af at pløie og saae; Afgrøde; Avling. (Rostgaard. Langebek.)

Ersitspenge, n. f. pl. obsol. [i Steden for Ervitspenge; af ant. Erved, ɔ: Arbeid, og Penge.] Penge, som af Bonden betales Huusbonden for at være fri for Pløining og andet Arbeid til Hove; Hoveriespenge. (Forekommer i gamle Jordebøger.)

Erstatter, v. a. See Er, part. insep.

Ert (en) n. f. pl. Erter. [Alam. *Arawitz.* Belg. *Erwet.* Germ. Erbse. Lat. *Ervum.* Gr. Ὀροβος.] En bekiendt Mark- og Havevæxt, hvis Frugt indsluttes i Bælger: de almindeligste deraf ere de hvide eller gule, og de graae. Pisum. Deraf laves en Sobemad, hvori de kogte Erter ligge hele, og kaldes slet hen Erter. At spise Erter og Flesk. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Ertebælg (en) n. f. En Bælg, hvori Erterne ligge indsluttede, indtil de ere modne.

b.) Ertehalm (en) n. f. Saaledes kaldes de tørre Rever og Bælger, hvoraf Erterne ere aftaarskne. De hænge sammen som Ertehalm, siges om dem, der ere meget enige i deres Sammenrottelse.

c.) Ertekierling (en) n. f. Siges i daglig Tale om et Mandfolk, som enten gaaer omkring og kikker i Potterne, eller og ævler vidtløftigen om Smaating, som ere Sagen uvedkommende.

d.) Ertemalm (en) n. f. Kaldes i Mineralogien en Myremalm, der har Skikkelse som Erter. See Brünn. Miner. 242 S.

e.) Ertemos (en) n. f. En Suppe, som laves af mosede Erter.

f.) Erterevé (en) n. f. Et Skud eller en Stængel, som en opvoxende Ert giver af sig, hvorpaa Erter voxe.

g.) Erteriis, n. f. pl. De Riis, Grene eller Stænger, som i Haver sættes ved opvoxende Erter, at de skal snoe sig op derom.

h.) Erteskal (en) n. f. En Skal, som omgiver Erterne, og gaaer af de gule i Kogningen.

i.) Ertestænger, n. f. pl. Det samme som Erteriis.

k.) Ertesteen (en) n. f. Kaldes i Mineralogien et Slags Steen, hvis Figur ligner Erter. (Pisolitus) See Brünn. Miner. 11 S.

l.) Ertesuppe (en) n. f. Det samme som Ertemos. It. Suppe med grønne Erter paa.

m.) Ertetræ (et) n. f. Et haardt Løvtræ af anden Størrelse, som bærer smaa Bælge, fulde af Erter. (Pseudo-Acacia.) See Fleisch. om Skovv. 191 S.

Erteskok (en) n. f. [skrives og Artiskok. Ital. *Articiocco*. Gall. *Artichaut*. Belg. *Artischoek*.] En Havevæxt, som har aflange, store, brede og dybt indskaarne Blade, en høi tyk Stængel, som bærer en ægformig Frugt, sammensat af mange Skæl, der ere grønne oven men hvide og kiødagtige neden til. Naar Frugten bliver vel moden, da aabner den sine Skæl, og udskyder et mørkerødt Blomster. Fræet sidder i det lodne, som er inden i Frugten, og hæfter sig ved Stolen, som udgiør egentligen det spiselige af denne Urt. (Cynara *Linn.*)

Erts, [af Germ. Erz, og svarer til det fordum brugelige danske Al, saasom: Aldrog, Alnar, Alhore, rc.] Et Tydskt Ord, som bruges i Sammensætning allene i en ond Bemærkelse, og tilkiendegiver en Person, som overgaaer andre i et vist Slags Onde, saasom: Ertsbedrager, -drog, -hore, -hykler, -løgner, -nar, -prakker, -skielm, -tyv, rc.

Erts (en) n. f. pl. Ertser. [af Lat. *Æs, æris.*]

1. Enhver Jord- eller Steenart, som indeholder en Metal eller Halvmetal, saasom: Gulderts, Sølverts, Kobbererts, Blyerts, rc.

2. En Blanding af flere Metaller. Corinthisk Erts.

3. Blandt de heraf sammensatte Ord kan især mærkes:

a.) Ertsaare (en) n. f. En underjordisk Gang, hvor Erts har sit Strøg.

b.) Ertsgrube (en) n. f. En Grube, hvoraf Erts opgraves.

c.) Ertsnaal (en) n. f. En Naal, hvori een eller flere Ertsstene ere indfattede, og brugdes for nogen Tid siden som Fruentimmerprydelse til at stikke i Haaret eller andensteds.

d.) Ertssteen (en) n. f. Et lidet Stykke af et vist Slags Erts, som er slebet med mange Kanter saaledes, at det giver en stærk Glands fra sig.

e.) Ertsvand (et) n. f. Vand, som løber i Nærheden af en Ertsaare, og deraf trækker Smag til sig; mineralskt Vand.

Erved eller Ervit, n. f. obsol. Findes undertiden brugt i Steden for Arbeid. Deraf:

a.) Ervedsøl, n. f. obsol. 1.) Et Gilde, som gives Bønder, naar de have giort noget stort Arbeid, hvortil de ei vare pligtige. (Moth.) 2.) Findes det og brugt, skiønt urigtigen, i Steden for Arveøl, (ant. *Erfiaul*,) *parentalia*. See Coldings Diction. Herlov.

b.) Ervedspenge, n. f. pl. obsol. Det samme som Ervitspenge.

Es (et) n. f. pl. Esser. [Gall. *As*. Angl. *Ace*. Ital. *Asso*. Germ. Ass, Ess. Ordet betyder i Grunden en Unitet, og kommer overeens med Lat. *As, assis*. I det hedenske Norden var As Guds Navn, og bemærkede den ene, eneste.]

1. Et Mærke, som sidder allene midt paa et Kortblad, saasom: Ruder, Hierter, rc. It. det Kortblad hvorpaa sligt Mærke findes. Han har to Esser paa Haanden.

2. Det Øie, som sidder allene midt paa en Side af Terningen, saasom: Sex Es, o: de Sider af to Terninger, hvor der paa den ene staaer sex Øine og paa den anden kun eet Øie.

3. Det mindste Lod paa en Guldvegt, hvoraf der gaae 64 paa en Ducat. (I denne Bemærkelse hedder det og i plurali Es.)

4. En Jernkrog, som er giort i Form af et latinskt S, og hæftes i Enden af en Vognkagle. See Aages.

5. Et krumt Messingrør i Form af et S, hvorigiennem man blæser paa en Dulcian.

Esel (en) n. f. See Æsel.

Esk (en) n. f. See Æsk.

Eske (en) n. f. See Æske.

Eskel (en) n. f. obsol. En fordum brugelig Mynt omtrent af 3 Skillings Værdi. (Langeb.)

Eskel (et) n. f. En blaa af Koboltmeel tillavet Farve, som er finere og blegere end det almindelige Smaltblaat. See Brünn. Miner. 297 S.

Esker, v. a. See Æsker.

Esp (en) n. f. See Æsp.

Esping (en) n. f. obsol. Et Slags fordum brugelige smaa Skibe. Inderne satte Kong Magnus ind paa en Esping. Vedels Krøn. 283 S. Naar han var paa en Esping eller Halk. ib. 300 S. Baade og Espinger. ib. 317 S.

Esse (en) n. f. [Alam. *Essa*. Germ. Esse. maaskee af Alam. *eiten*, urere. synes ellers at være beslægtet med Gr. ἑστία, focus, og Hebr. אש, ignis.] Bemærkede vel fordum det samme som Arnsted, men bruges nu omstunder allene til at betegne det Sted i en Smedie, hvor Jernet giøres gloende. Som en Esse prøver Jern, i det det hærdes. Sirach XXXI. 30. Og han drages med Essens Hede. ib. XXXVIII. 33. Deraf:

a.) Essekost (en) n. f. En Kost, som bruges ved Essen til at stænke Vand paa Kullene, for at samle Heden.

b.) Essetrug (et) n. f. Et Trug med Vand, hvori Jernet kiøles.

Essing (en) n. f. Den øverste Kant eller Rand paa et Skib, en Tønde, &c.

Et, art. neutr. af En.

Etbær (et) n. f. En Urt, som har en liden rund enkelt Stængel, og derom fire brede, senefulde, aflange, sortagtige og lidt spidse Blade, som sidde overkors: i Toppen over disse er et lidet Blomster siddende i nogle smaa smalle Blade, ligesom i en Knop; derefter kommer et Bær, som et Viindruebær, med smaat hvidt Frø udi. (Paris quadrifolia.)

Etblad (et) n. f. En Urt, som paa en tynd Stilk har et eneste breede, senefuldt og spidst Blad; paa Stængelen ere tvende mindre Blade; i Toppen ere smaa hvide Blomster, som ligne Lillieconval, hvorefter komme smaa Bær, som blive røde, naar de modnes. (Convallaria bifolia.)

Etleder, v. a. See Ætleder.

Etmaal (et) n. f. [maaskee af Isl. *ekt* f. *eikt*, octava pars diei, og Maal, Germ. Mahl, pars definita temporis.] En Døgn; Dag og Nat; en Tid af 24 Timer.

Etsteds, adv. Paa et vist Sted. Det maa dog etsteds findes. Han opholder sig etsteds her i Byen. Etsteds fra, ɔ: fra et vist Sted. Det maa dog komme etsteds fra. Etsteds hen, ɔ: hen til et vist Sted. Jeg agter mig etsteds hen i Byen. Etsteds igiennem, ɔ: igiennem et vist Sted. Man slipper nok etsteds igiennem.

Ettebod (en) n. f. See Ættebod.

Evangelisk, adj. Som er overeensstemmende med Evangelii Lære. At bekiende sig til den rene evangeliske Tro. Den Evangeliske Kirke, kaldes den Lutherske, hvis Lemmer kaldes og de Evangeliske, i Modsættelse af de Catholske eller Pavelige. Hernhutterne kalde sig og de Evangeliske Brødre.

Evangelist (en) n. f. pl. Evangelister. Bemærker vel i Almindelighed enhver, som forkynder Evangelium; men bruges dog meest til at betegne een af dem, som har forfattet Christi Levnetsbeskrivelse. Vi gik ind i Philippi Evangelistes Huus. Apost. Gierning. XXI. 8. Giør en Evangelistes Gierning. 2 Timoth. IV. 5. De fire Evangelister, Matthæus, Marcus, Lucas, og Johannes.

Evangelium (et) n. f. [af det Græske εὐαγγέλιον, og dannes i singulari efter den Latinske Declination.]

1. Den hele Lære om Christo og hans Forsoning. Evangelium prædikes for Fattige. Matth. XI. 5. Som mister sit Liv for mig og Evangelii Skyld. Marc. VIII. 35. Der han lod forkynde Fred i Evangelio. Ap. Giern. X. 36.

2. Een af de Bibelske Bøger i det nye Testament, som indeholder Christi Levnetshistorie. Matthæi, Johannis, Evangelium.
3. Et Stykke af Christi Levnetsbeskrivelse, som paa Søn- og Festdage pleier at oplæses og forklares. (I denne Bemærkelse hedder det i plurali Evangelier.) Til Aftensang prædikes over Epistlerne, men til Høimesse over Evangelierne.

Eventyr (et) n. f. pl. Eventyrer. [Isl. *Æfintyr*. Gall. *Avanture*. af Lat. *Eventus*.]
1. Bemærker det vel enhver endogsaa sand Fortælling om en besønderlig Tildragelse, men bruges dog almindeligst til at betegne en opdigtet Fortælling om forunderlige Hendelser. Iblandt andet mærkeligt Eventyr, som Saxo fortæller om Kong Valdemar i den fiortende Bog. Vedels Krøn. 293 S. At have sin Tanke paa lystig Snak og Eventyr. ib. 19 S. I Ammestuer fortælles gierne mange Eventyrer.
2. Bruges det og undertiden i daglig Tale til at betegne: Fare; Risico; Hazard. Han maa staae sit eget Eventyr. At alle de, der vilde løbe til Søes paa deris Eventyr, ꝛc. Hvitf. Kr. 585 S. Da maa den, Skaden fik, staae sit eget Eventyr. ib. 764 S.

Eventyrer, v. a. Bruges i daglig Tale til at betegne: 1.) Vover; lader noget komme an paa, enten det gaaer vel eller ilde. Han turde ikke eventyre det. 2) [reciproce.] Tumler om i Verden; prøver sin Lykke. Det kommer an paa, hvorledes han vil eventyre sig. Da han har lært alt, hvad han behøver, saa maa han nu eventyre sig selv.

Eventyrer (en) n. f. En Person, som lader Alting komme an paa Lykke og Fromme; som tumler underligen om i Verden, og fører ingen fornuftig eller bestemt Levemaade. (Gall. *Aventurier*.)

Eventyrlig, adj. 1.) Som ligner et Eventyr; forunderlig; utrolig. Saadanne eventyrlige Fortællinger, Tildragelser. 2.) [I ældre Skrifter.] Ulykkelig; elendig. Paa denne eventyrlige Stund. Vedels Krøn. 350 S.

Eventyrlighed (en) n. f. Den Beskaffenhed at være eventyrlig. Fortællingens Eventyrlighed gior den utrolig.

Ever, adj. See Æver.

Ever, v.n. obsol. [stredes og siden jefver; af Isl. *efa*, dubitare.] Bærer Tvivl om; tvivler. Huaræ sum man evir um Sannænd. Jyd. Lov i Fort.

Everdelig, eller Everlig, adj. obsol. [af adv. obsol. æ f. e, semper, og at være, esse. Isl. *æverande*, sempiternus.] Som vedvarer saalænge en Ting er til; evindelig. Everdelig Eye. Vedels Kr. 247 S. Et everligt Navn. ib. 222 S.

Evig, adj. [af Isl. *Æfe*. Lat. *Ævum*. Gr. *αἰών*.]
1. Som stedse har været, er, og skal være til; som har hverken Begyndelse eller Ende. Gud er allene evig.
2. Som vel har Begyndelse, men ingen Ende. Menneskets Siel er evig. Nogle vil paastaae, at Helvedes Straf er ikke evig.
3. Som varer et Menneskes Levetid. At dømmes til et evigt Fængsel. Han blev for evig jaget i Landflygtighed. Det skal være mig i en evig Erindring. Det er ham en evig Skam.
4. Som vedvarer en lang ubestemt Tid. It. som synes at vare for længe, formedelst Tingens Uophørlighed og Kiedsommelighed. Derved har han forskaffet sig et evigt Æreminde. Det skal være den Familie til evig Arv og Eie. Hans Snak er ubehagelig formedelst det evige Jeg, Jeg. Her er en evig Støi og Tummel i dette Huus.
5. Meget stor. Bruges og adverbialiter, og bemærker: overmaade. Det var dog en evig Skade, at ꝛc. Saa skal han og faae en evig Ulykke. Han er en evig god Mand. Nu er det evig godt imellem dem.
6. Hver evig een. Alle; ingen undtagen; hver eneste een. (Bruges i daglig Tale.)

Evighed (en) n. f. 1.) Den Beskaffenhed at være Evig. Guds Evighed. Sielens Evighed. Han er nu i den glade Evighed.

Det

